NOVVM TESTAMENTVM

GRAECE ET LATINE

CAROLVS LACHMANNVS RECENSVIT

PHILIPPVS BVTTMANNVS PH. F. GRAECAE
LECTIONIS AVCTORITATES APPOSVIT

TOMVS ALTER

BEROLINI

IN AEDIBVS GEORGII REIMERI

A. MDCCCL

PRAEFATIO CAROLI LACHMANNI.

Postquam prioris tomi praefatione de recensendi arte satis dixi, tempus erat agere de emendatione. eius finis est veri similia cognoscere, *a veri similibus progredi ad vera. sunt autem veri similia*, quorum contraria *aut testes nullos habent aut produnt* corrigendi consilium: vera sunt aut haec ipsa veri similia, cum scriptoris ingenio et consilio adcommodata sunt, aut alia his proxima ob sententiam auctoris recte repraesentandam per coniecturam quaerenda sive arte sive divinatione. itaque neque verum quid sit intellegi potest neque coniecturae locus est, nisi prius quid veri simile sit perceperis: veri autem simile esse potest omne quod a recensente aut in ambiguo relictum est aut spretum. neque vero aut id quod verum est aut veri simile cognoscitur nisi iudicio iis quae testes tamquam vera protulerunt *adhibito*; cui iudicio *quoniam ratio* certa ac demonstratio subesse *debet ab eruditione* et *ab observatione* repetenda, perspicuum est emendationi perfectae et absolutae non sufficere naturae humanae inbecillitatem: nam testium singulorum fidem explorare licet, singula eorum testimonia examinare infinitum est, item scriptoris et voluntas et ingenium in multis cognosci potest, in omnibus et singulis non potest.

Haec quam brevissime significata spero aliquando non inutilia visum iri, siquis tandem theologorum in emendatione novi testamenti ex arte et cum ratione elaborabit: contemnentur tamquam operosa et nimium modesta ab iis quibus divina providentia ideo variantes lectiones in novi testamenti libros videtur admisisse, ut ipsi scilicet adulescentulis industriam ac scientiam suam ostentare possent. philologo quidem nulli auctor sim ut theologis ea monstrare velit quae ipsi a nobis nolint discere. equidem ego cum ita institutus essem, servi fidelis esse in talento quod accepisset operari, amicis hortantibus ante hos viginti tres annos eam artem quam me accurate cognovisse scirem ad libros sacros adhibere coepi, nullo cum fastu, nullaque vanitate ductus,

sed ut quantum possem ecclesiae prodessem. neque enim despiciebam theologos, cum viderem eos in arte aliena multa molitos parum promovere, in grammatica rudes, in testibus examinandis modo incautos modo superstitiosos, veri similium quae vera non essent contemptores, emendationi studentes ante recensionem, denique non tam artem agitantes quam canonas quosdam admoventes, eosque maximam partem pueriles: sed putabam eis gratum futurum, si eis ab ea parte qua laborarent subvenirem, modo ne usquam in ea quae theologiae propria sunt irrumperem. quocirca omnibus quae ab eis recte et ex arte gesta intellegerem fideliter usus totum recensendi negotium quomodo administrandum esset simpliciter et sine cuiusquam iniuria exposui anno 1830, emendationem ad officium meum nihil pertinere et tum professus et eadem temperantia in ipso novi testamenti recensendi labore usus; quo cum perfunctus essem, exemplaria venum exposita sunt anni 1831 mense Februario. ibi tum pauci quidam ex theologis, artis ratione intellecta, qua in Paulinis epistulis aliquantum praestitum neque adeo multum emendationi relicuum factum viderent, rem sibi novam laudibus extulerunt: iidem mox, cum in euangeliis multo minus ad veritatem effectum sensissent, in rei causas inquirere et auxilia ab emendatione, quae erat eorum propria, petere noluerunt, sed potius, in adsuetam canonum mobilitatem relapsi, quae mente intenta vera esse intellexerant, eadem remissa mente pro fictis et commenticiis reiecerunt. sed plerique eorum qui de huius modi rebus in publico dixerunt, eas leges quas mihi praescripsissem non curantes, nihil a me nisi quod ipsi iandudum scivissent actum, relicua falsa et inania esse iudicarunt. in quorum vocibus, praesertim cum viderem quosdam mea, quae reprehenderent, clam et furtim imitari, consolabar me paucorum amicorum adsensu, quorum exemplo et praeceptis iuniores deposito fastu atque odio ad sanam rationem deductum iri spero. unum hoc, quod De Wettius, quem virum ego, cum viveret, omnium et verissimum et iustissimum esse iudicavi, omnem operam meam quasi inutilem atque praefestinatam non sine contemptu et opprobriis reiecit, mihi vehementer doluit meque ita depressit, ut mihi totius operae fastidium surreperet et moras nectere inciperem. dolorem vicit tandem officii suscepti gravitas, quae me commonuit ut ea dum taxat quae olim parata essent conscriberem; quae tam etsi nunc plerisque displicerent, fortasse tamen post haec tempora aliquem ad veram rationem cognoscendam ducere eiusque studia adiuvare possent.

Itaque primo loco ponam aliquot exempla emendationum, non generatim descripta, sed secundum ordinem librorum. harum emendationum maior pars quia coniectura quaesita est, iam mihi audire videor strepitus superstitiosorum, qui coniectura in his libris sacris emendandis usquam opus esse negant. qui si tandem in sese descenderint, scient se hoc dicere, multa in his libris verissima coniectura restituta esse auctoribus nobis incognitis ante annum 1514 sive 1516, ex illo autem tempore fontes coniectandi exaruisse. quod nisi rationibus expositis docebunt, nemo erit qui iis credat. Origenis tres verissimae emendationes nobis innotuerunt, in Matthaei 19, 19, ubi delenda iudicabat illa, *καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου*, tum *Γεργεσαίων* sive *Γεργεσηνῶν* Matth. 8, 28 Marci 5, 1 Luc. 8, 26. 37, *ἐν Βηθαβαρᾶ* Ioh. *1, 28*; quae si nobis sine auctoris nomine traditae essent, maiorem fidem haberent apud plerosque.

In euangelio Matthaei 21, 31 *τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; ΛΕΓΟΥΣΙΝ Ο ΥΣΤΕΡΟΣ. ΛΕΓΕΙ ΑΥΤΟΙΣ Ο ΙΗΣΟΥΣ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν* etc. debebam scribere, si mihi de regio codice constitisset, *λέγουσιν αὐτῷ Ὁ ὕστερος* et in margine *Ὁ πρῶτος*. nihilo minus id quod nunc solum edidi, *Ὁ ὕστερος* (nam de *αὐτῷ* non disputabo), veri similius est altero, quod facile aliquis correctori adscribat, illud non item. quid vero si id quod veri similius esse dixi ne intellegi quidem potest? corrigetur, si modo necesse erit. atqui De Wettius ita sentit, qui in isagoge p. 77 sic dicit satis acerbe, 'Was soll der exeget mit dem bloſsen lachmannschen text anfangen in stellen wo er sinnlos ist, wie Matth. XXI, 28—31?' ego exegeten tam stultum non curo, qui se omnia interpretari posse dicat: hic autem eum id quod ipse capere non possit ab Hieronymo discere iubebo, cuius verba subieci. 7, 168e 'Si autem novissimum voluerimus legere, manifesta est interpretatio, ut dicamus intellegere quidem veritatem Iudaeos, sed tergiversari et nolle dicere quod sentiunt, sicut et baptismum Iohannis scientes esse de caelo dicere noluerunt.' ita ille memoriter ad ea quae modo praecesserant versiculo 27 respicit. atque ego eum qui haec scripsit eodem respexisse puto; qui cum nollet iterum dicere *Οὐκ οἴδαμεν*, hic Iudaeos praeter probabilitatem respondentes inducere maluerit *Ὁ ὕστερος*. neque ego haec huius euangelii scriptore indigna ducerem (quamquam fateor aptius ad eum modum qui est in versiculo 41 responderi potuisse), nisi et Origenes, qui non solet difficilia praeterire, haec omnia quae litteris maioribus scripsi ignoraret, ut diximus p. 126, et Schleiermacherus de

priore ad Timotheum epistula p. 51 observasset *ὕστερον* adiectivum in libris novi testamenti non legi nisi in illa epistula cap. 4, 1. quare non dubito dicere Origenem exemplaria tractasse in hac parte integriora nostris.

Matthaei 27, 28 *καὶ ΕΝΔΥΣΑΝΤΕΣ αὐτὸν χλαμύδα κοκκίνην περιέθηκαν αὐτῷ.* hic iste De Wettii interpres per se intelleget scribendum esse *ΕΚΔΥΣΑΝΤΕΣ*, neque id multos olim vidisse mirandum est. sed recensio ab emendatione, quantum per testes fieri potest, seiuncta hoc nobis commodi praebet, ut ex ea appareat, mendae antiquissimae quam tutae in possessione permanserint. huius rei exemplum simillimum extat in sec. ad Corinthios 3, 3, ubi eadem constantia scriptum est *οὐκ ἐν πλαξὶν λιθίναις ἀλλ' ἐν ΠΛΑΞΙΝ ΚΑΡΔΙΑΙΣ σαρκίναις*, nisi quod hic dubitari potest, sitne scribendum *ἀλλ' ἐν ΚΑΡΔΙΑΙΣ σαρκίναις*, an quod plerisque placuit *ἀλλ' ἐν πλαξὶν ΚΑΡΔΙΑΣ σαρκίναις.* simile vitium ex secunda Petri 2, 18 facillime demi potest scribendo *ἐν ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ σαρκὸς ἀσελγείαις*, ubi libri habent *ἐπιθυμίαις*, interpres Latinus non bene *ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείας.*

Marci 1, 1. 4 *Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ θεοῦ ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ.* haec inter se coniungit Origenes 4, 15^e, *πῶς γὰρ δύναται ἀρχὴ εἶναι τοῦ εὐαγγελίου ... ὁ Ἰωάννης;* neque sane possunt haec a prioribus seorsum ullo modo intellegi, *ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ*, nisi rem repente et ex improviso factam narrare velis, 'ortus est Iohannes baptizans in deserto'; cuius modi est illud Marci 9, 7, *καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς*, quod Lucas 9, 34 ita dixit, *ἐγένετο νεφέλη καὶ ἐπεσκίαζεν* sive *ἐπεσκίασεν αὐτούς.* recte ita in euangelio Iohannis 1, 3. 6 *πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο· ... ἐγένετο ἄνθρωπος, ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης.* sed in Marci principio veram interpretationem subvertunt quae interiecta sunt, a piis lectoribus, nisi fallor, adscripta praeter consuetudinem huius euangelistae, qui veteris testamenti auctorum vocibus non utitur nisi ex ore eorum quos facit loquentes. itaque horum lectorum alter cum ea quae huc referri solita essent adiecisset, *ὡς γέγραπται ἐν τῷ Ἠσαΐᾳ τῷ προφήτῃ Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ*, successit alter, cui quae Lucas et Matthaeus alio loco posuissent hic inserenda viderentur, *Ἰδοὺ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου.* quibus cum Esaiae nomen non conveniret, scribendum fuit, quod habent alii, *ἐν τοῖς προφήταις.* eidem consuetudini

Marci, quam dixi ab eo in referendis sacrae scripturae testimoniis servatam esse, repugnant quae leguntur in cap. 15, 28 a multis iisque optimis praetermissa, *καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα Καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη·* quae Lucas habet longe alio loco in oratione Christi 22, 37.

Marci 9, 23 *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ Τὸ εἰ δύνῃ ΠΙΣΤΕΥΣΑΙ πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.* hic quod scribit De Wettius *πιστεῦσαι* a Vaticani et regii librariis praetermissum me non animadvertisse ('nicht bemerkt'), id unde rescierit ignoro, ego verum non esse scio: habebam enim notatum in margine exemplaris. quod si ego id vocabulum delevissem, cum esset in tertio dignationis gradu positum, praetermissio in sexto, recensentis munere parum perite functus essem. *neque dubitandum est quin qui ita de* coniectura scripserint hoc voluerint, 'Quod dicis 'si potes', scito omnia possibilia esse credenti.' paulo probabilius est quod habet Vercellensis, *Τί τὸ εἴ τι δύνῃ;* si modo his subiecisset *πίστευσον*, non, quod fecit, *εἰ δύνῃ πιστεῦσαι.* mihi quid verum videretur, olim dixi; quod De Wettius aut non animadvertit aut sprevit. id erat *Τὸ εἰ δύνῃ ΠΙΣΤΩΣΑΙ. πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι.* hoc est Istud 'si potes', in quo dubitatio est, facito ut certum et confirmatum des, ut fiat 'potes'. *πιστώσασθαι* eo modo dici e thesauro Stephaniano disci potest: neque tamen hoc tam vulgare est, ut librarios antiquissimos, quibus *πιστεῦσαι* notius esset, non potuerit fallere.

Lucae 14, 5 *τίνος ὑμῶν ΥΣ* (sive potius *ΟΥΣ*) *ἢ βοῦς εἰς φρέαρ πεσεῖται;* nullius artis est ea facere quae placuerunt correctoribus antiquissimis, *ὄνος* et *πρόβατον.* verissime Millius *ΟΪΣ.* malo enim *ὄϊς* scribi quam *οἶς*, quod fortasse et nimis Atticum sit neque ab antiquissimis librariis scriptum *ὗς.*

Iohannis 8, 44 *ΟΤΑΝ λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.* operam perdunt qui negant haec absurda esse: apertum est enim sic nihil aliud dici nisi patrem diaboli esse ipsum mendacem. quare non dubito quin verissimum habendum sit quod Luciferum exhibere diximus, sive paucorum exemplarium fide traditum sive ab homine aliquo acutissimo de coniectura restitutum, *ΟΣ ΑΝ λαλῇ τὸ ψεῦδος,* 'qui loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia patrem quoque mendacem habet.' Lückius in commentarii tomo secundo p. 829 hoc non probat, sed nescio quo casu perperam interpretatus.

Actuum 4, 25 *ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ἁγίου στόματος Δαυεὶδ παιδός σου εἰπών.* ex his sublato *πνεύματος* vo-

cabulo cetera optime coibunt. nam nimia illa genetivorum copia, quamvis testatissima, ferri non potest. sed receptae lectionis auctores sanissima impudenter reciderunt.

Actuum 7, 46 *ὃς εὗρεν χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ᾐτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ ΟΙΚΩΙ Ἰακώβ*. bene sane correctores *τῷ θεῷ Ἰακώβ*, ut est in psalmo 131, 5 *ἕως οὗ εὕρω τόπον τῷ κυρίῳ, σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ*. nec tamen quisquam probabile ducet hoc in eum modum corrumpi potuisse, ut populus Iacob scriberetur pro deo Iacob. itaque malo suspicari hic aliquot litteras excidisse, hoc modo, *εὑρεῖν σκήνωμα τῷ οἴκῳ ΤΟΥ ΘΕΟΥ Ἰακώβ*.

Actuum 8, 7 *ΠΟΛΛΟΙ γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ ἐξήρχοντο*. ne hic quidem male auctores receptae lectionis *ΠΟΛΛΩΝ γάρ*. sed possumus eodem iure nec minore cum specie *ΠΟΛΛΑ γάρ*.

Actuum 13, 19 *κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ΩΣ ΕΤΕΣΙ ΤΕΤΡΑΚΟΣΙΟΙΣ ΚΑΙ ΠΕΝΤΗΚΟΝΤΑ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου*. haec absurda esse nemo non intellegit, eoque minus simile veri est quod De Wettius suo more opinatur, haec ab auctoribus optimis tradita correctori deberi. immo a correctoribus sunt quae Cantabrigiensis habet quaeque cum libris vulgaribus Laudianus. quod siquis haec ex arte tractabit, facile perspiciet hic duo versus ordinem suum permutasse, quem restituet hoc modo. *κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν ΚΑΙ ΜΕΤΑ ΤΑΥΤΑ ΕΔΩΚΕΝ ΚΡΙΤΑΣ ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου*.

Actuum 13, 27 *οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ τοῦτον ἀγνοήσαντες ΚΑΙ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας ΚΡΙΝΑΝΤΕΣ ἐπλήρωσαν*. misere se torquent interpretes neque quicquam promovent, praesertim cum a libris vulgaribus non adiuventur. est autem hic quoque manifesta traiectio neque remedium obscurum. *τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ ΚΡΙΝΑΝΤΕΣ ΕΠΛΗΡΩΣΑΝ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας*.

Actuum 13, 32 *καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις ΗΜΩΝ, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ πρώτῳ Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε*. summus testium consensus non efficit ut illud *ἡμῶν* verum sit, sed ut proximum vero. hoc qui aut omittunt aut cum libris vulgaribus faciunt *αὐτῶν ἡμῖν*, cicatrices et linamenta malunt quam vulnera.

verum hoc esse existimo, *ΕΦ' ΗΜΩΝ ἀναστήσας Ἰησοῦν*, 'nostro tempore'. nunc, inquit, illud certum tempus atque ille hodiernus dies adest, quo deus se filium genuisse dixit.

Actuum 20, 4.5 de interpunctione dubitari non debuit: sed Pauli comitum patriae rectissime discriminabuntur, si traiciemus illud *καί* quod est ante nomen Timothei: eam coniunctionem alii minus suaviter fecerunt *δέ*. sunt igitur haec ita scribenda. *συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος Πύῤῥου Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος καὶ Γάϊος, ΚΑΙ Δερβαῖος Τιμόθεος. Ἀσιανοὶ ΔΕ Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος, οὗτοι ΔΕ προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι.* nam illud *δὲ* iteratum reprehendi non debet. sic Andocides de mysteriis in fine *καὶ μὴ βούλεσθε Θετταλοὺς καὶ Ἀνδρίους πολίτας ποιεῖσθαι δι' ἀπορίαν ἀνδρῶν, τοὺς ΔΕ ὄντας πολίτας ὁμολογουμένως, οἷς προσήκει ἀνδράσιν ἀγαθοῖς εἶναι καὶ βουλόμενοι δυνήσονται, τούτους ΔΕ ἀπόλλυτε.* neque dissimilia sunt illa Pauli ad Romanos 15, 13.25, *διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην πολλάκις τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, νυνὶ ΔΕ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων [τοῦ] ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, — νυνὶ ΔΕ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις.* quae ita scripta testantur libri veteres, quamvis De Wettio a me ridicule ('sonderbar') constituta esse videantur.

Actuum 21, 5 *καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν ΑΠΗΣΠΑΣΑΜΕΘΑ ἀλλήλους, καὶ ἐνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια.* monstruosa haec dicit De Wettius. malo unum vocabulum inauditum neque explicabile, quod vero investigando conducat, quam temeritatem correctorum vulgarium, qui fecerunt sine arte *καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον*, quo efficitur ut una proficiscentes se invicem salutaverint. nost. ... illud una litterula peccat: est enim scribendum *ΑΝΤΗΣΠΑΣΑΜΕΘΑ ἀλλήλους.* mox in versiculo 26 De Wettius, cum intellegeret scribendum esse *διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ ΠΡΟΣΕΝΕΧΘΗΙ ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά*, nihilo minus nescio qua superstitione motus indicativum modum, quo libri utuntur, non dixit monstruosum, sed rarum et de thesauro grammatices ('grammatische seltenheit').

Actuum 26, 28 *Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν ΠΟΙΗΣΑΙ.* hic quoque absurda ('sinnloses') intulisse arguor. quasi vero illud *γενέσθαι*, quod habent libri vulgares, sententiam efficiat. contemneret enim prophetas Agrippa, si diceret 'paucis vel brevi temptas me Chris-

tianum facere.' debuit dicere 'paucis vel brevi efficere poteris', *πείσεις*. sed unice verum est quod Alexandrinus exhibet, *Ἐν ὀλίγῳ με ΠΕΙΘΗΙ χριστιανὸν ποιῆσαι*, Parva opera speras fore ut me Christianum facias.

Iacobi 3, 3 *ΕΙ ΔΕ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν.* hic protasis in se continet partem apodoseos, quae debet esse *πείθονται ἡμῖν καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν.* vulgo olim scribebant *ἰδού*, quod nullam habet speciem veritatis, cum in proximo orationis membro incolume remanserit. simplicissimum est per interrogationem *ΟΥΔΕ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν — καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν;*

Ad Romanos 5, 6 *ΕΤΙ γὰρ χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν ΕΤΙ κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν.* neque *ἔτι* repetitum ferri potest, neque boni artificis est alterum delere cum libris vulgaribus. Vaticanus *εἴγε χριστός*, hanc sententiam male iungens cum praecedentibus. pars occidentalium *εἰς τί* sive *ἱνατί γάρ*, quod debebat potius esse *διὰ τί* vel *ὅ τι*. unice verum est quod et Fuldensem prima manu exhibere notavi et ex Augustino Sabatarius protulit, *ΕΙ γὰρ χριστός* —, cum quibus apte cohaerent ea quae secuntur (v. 9), *πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν σωθησόμεθα*· neque in his ullius momenti est *οὖν* coniunctio, quae est in quarto probabilitatis gradu posita eodemque iure legitur et non legitur.

Ad Romanos 6, 16 *οὐκ οἴδατε ὅτι ΩΙ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ΩΙ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην;* in his *ᾧ ὑπακούετε* si nihil aliud est quam quod praecessit, non modo sine causa sed absurde adiectum est: contra si proprie intellegendum est, obsequium in horum alterum non cadit, quoniam is qui domino suo servus peccati est, non obsequitur domino sed peccat. itaque hoc ut utrique membro conveniat, scribendum puto sic, *ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ΩΣ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην.* 'cui domino vos obsecuturos profitemini, ei, pro ut obsequimini, aut peccantes servi estis et morte digni, aut obsequentes et iusti.'

Ad Romanos 7, 22—25 mihi perspicuum videtur ordinem sententiarum perversum esse, quem hoc modo restituendum existimo. *συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ*

ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίν μου. *ΑΡΑ ΟΥΝ ΑΥΤΟΣ ΕΓΩ ΤΩΙ ΜΕΝ ΝΟΙ ΔΟΥΛΕΥΩ ΝΟΜΩΙ ΘΕΟΥ, ΤΗΙ ΔΕ ΣΑΡΚΙ ΝΟΜΩΙ ΑΜΑΡΤΙΑΣ.* ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; χάρις τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Ad Romanos 10, 16 Ἠσαΐας γὰρ λέγει Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος ΧΡΙΣΤΟΥ. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦν γε Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα *ΑΥΤΩΝ.* Christi nomen a pio lectore adscriptum repugnat ceteris, neque verius est vulgatum θεοῦ. neutrum agnoscunt Hilarius et Bornerianus, rectissime.

Ad Romanos 16, 25 τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι . . . μόνῳ σοφῷ θεῷ ΧΑΡΙΣ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. nisi eo loco quo posui χάρις addetur, nihil erit quo illa referri possint, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ· nisi quis forte malet cum interpretatione Hieronymiana, praetermisso τέ, γνωρισθέντι μόνῳ σοφῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, quo admisso superest ut Vaticanum codicem imitemur delendo ᾧ, quo apostolus orationem perturbare non potuit, cum modo ex longo intervallo memoriter redisset ad eum casum a quo orationem exorsus erat, μόνῳ σοφῷ θεῷ. nam Vaticanum sequi Hieronymo spreto vix licebit: certe τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ δόξα haud scio an scriptorum sanctorum consuetudini non satis conveniat, nec facile quisquam in epistula Iudae 25 haec ita distinguenda dicet, τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ὑμᾶς . . . μόνῳ θεῷ, σωτῆρι ἡμῶν, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν δόξα μεγαλωσύνη κράτος καὶ ἐξουσία πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. iam vero si veri similia quaerimus, facilius credetur ei qui unum vocabulum addet, quam qui inmutabit alterum, alterum eiciet; praesertim cum illud pronomen quod est ᾧ confirmet et ad Hebraeos epistula 13, 21 et prima Petri 3, 11. accedit quod in eadem hac ad Romanos epistula apostolus bis idem dixit quod eum hic scripsisse conieci, 7, 25 χάρις τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, 1, 8 εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ.

Prima ad Corinthios 8, 1 περὶ δὲ εἰδωλοθύτων οἴδαμεν ὅτι ΠΑΝΤΕΣ γνῶσιν ἔχομεν. frustra negant interpretes haec repugnare iis quae secuntur v. 7, ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις· neque perverse ac ridicule orationem distinguendo quicquam efficiunt. apostolus dictavit leniter et rei convenienter οἴδαμεν ὅτι ΟΥ πάντες γνῶσιν ἔχομεν.

Prima ad Corinthios 9, 15 *οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν Η τὸ καύχημά μου· ΟΥΔΕΙΣ κενώσει.* haec, qui testes examinaverit, veris proxima inveniet, vera nemo serio existimabit. itaque, ut olim dixi, uno apice, quo *N* littera notari solet, addito scribendem puto *καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ΑΠΟΘΑΝΕΙ͂, ΝΗ τὸ καύχημά μου· οὐδεὶς κενώσει.* neque aliter in cap. 15, 31 Alexandrinum pro *νὴ* habere *ἢ* indicavi p. 383, ubi haec sunt nostris simillima, *καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν.*

Prima ad Corinthios 14, 33 *ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις, τῶν ἁγίων αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν.* 'sicut in omni contione, ita sanctorum mulier in contione taceat.' nulla in his, ut a me distincta sunt, difficultas est, neque ego ea nunc quasi emendanda profero, sed quia video plerosque mentem meam non percepisse.

Secunda ad Corinthios 7, 8 *εἰ καὶ μετεμελόμην, ΒΛΕΠΩ* [*ΓΑΡ*] *ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη εἰ καὶ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, νῦν χαίρω.* a malis correctoribus est illud *γάρ*, qui debebant scribere *ἔβλεπον γάρ.* sed multo simplicius est apice addito *ΒΛΕΠΩΝ ὅτι . . . ἐλύπησεν ὑμᾶς*, idque habet interpres Hieronymianus, et quidem, quippe sibi parum intellectum, ex fonte puriore nostris.

Ad Galatas 2, 12 *πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν ΤΙΝΑΣ ἀπὸ Ἰακώβου μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ΗΛΘΕΝ, ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς.* haec Origenes et Godofredus Hermannus ita intellexerunt ut existimarent Iacobum ipsum inter eos fuisse qui ab eo venisse dicerentur; quod concederem, si in proximis ulla fieret de apostolo primario mentio. nunc horum verborum, quae Origenen corrupta legisse constat, anceps est emendatio: nam aut scribendum est *τινάς* et *ΗΛΘΟΝ*, aut *ΤΙΝΑ* et *ἦλθεν*· quorum utrum probari debeat, hodie, nisi fallor, dicere potest nemo. non est igitur ferenda levis eorum interpretum temeritas, qui nulla arbitrii ratione indicata illud *ἦλθεν* librariorum errore invectum pronuntiant.

Ad Ephesios 1, 15 *ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ ΤΗΝ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους.* manifestum est ex his excidisse *ΑΓΑΠΗΝ*· sed hocine solum an plura cum eo coniuncta perierint dici non potest, praesertim cum ne satis quidem constet quid apostolus ad Colossenses 1, 4 scripserit, in qua epistula ea quae utriusque communia sunt solent esse breviora. ibi plerique habent *ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ΑΓΑΠΗΝ*

HN EXETE εἰς πάντας τοὺς ἁγίους· sed a Vaticano absunt illa ἣν ἔχετε.

Sed haec sufficiant: nam ne eis qui me haec tractare nolunt molestus essem, ne ea quidem omnia quae olim, cum de his rebus primum dicerem, significavi, rursus ingerere volui. omnia autem modeste et dubitandi rationibus adiectis proposui, ut artis terminos ex aliqua parte definirem, non ut ingenii vires ostenderem, quibus exserendis quam exiguum in his libris spatium pateat, ii demum qui artem probe didicerint intellegere poterunt. id tamen non ignoro, me in quibusdam emendationem non intra eos fines qui eius proprii sunt *coercuisse, neque substitisse in eruendo auctoris cuiusque consilio,* sed ad ea quae *de singulorum librorum origine* per coniecturam quaerenda sint respexisse. verum eo modo coniungi aliquando tertiam critici studii partem cum secunda necesse esse in ipsa prima superioris praefationis pagina dixi: neque me ab huius modi rebus tractandis abhorrere olim ostendi, quo tempore trium priorum euangeliorum capitula cur partim simili alia diverso ordine collocata sint disputavi. quam disputationem ego speciminis causa nunc iterum exhibendam esse putavi, quoniam dixi tunc illam a me ideo editam esse, 'ut et pignus extaret illius maioris editionis, quam suo tempore *effecturus essem, et praefationis iam tum* quidam gustus daretur iis qui *eam paene convicio a me flagitassent.*'

Quaesitum est a multis qui fieret ut ex receptis ecclesiae iudicio euangeliis tria cum tota forma inter sese simillima essent, tum in partibus pari omnia modo et consentirent et discreparent, ordine, addendo, omittendo, rebus ac verbis ipsis. sunt qui se huic quaestioni aliquando responsuros esse confidant, si non haec modo, sed quodcumque superest euangelicae traditionis, etiam apocryphae, in unum conferre et singula secum conponere licuerit; laudabili quidem illi utentes diligentia, sed cui lumen unde accedere debeat non intellegas. alii autem sibi primam rei causam dicere atque ipsa horum librorum incunabula reperire posse visi sunt: neque hos nihil recte vidisse dicam, sed minus quam promiserint praestitisse; ut quae dilataverint illi, coangustare oporteat, et egregie observatis alia adinvenienda restent, sine quibus ad summa potius volatum quam gradibus ascensum esse videatur. itaque media eaque recta via procedere

cupienti quoniam, siquid video, aut ab uno ex illis tribus euangeliis, aut ab una earum rerum quibus eorum et consensus et differentia constat, adgredienda disputatio est, placet mihi nunc nihil nisi ordinem considerare: quod cum et omnium maxime simplex sit et a nemine, quod sciam, temtatum, videndum est quo usque ab hoc initio profectum penetrare liceat.

Sed narrationum euangelicarum ordinis non tanta est quanta plerisque videtur diversitas; maxima sane si aut hos scriptores eadem conplexione omnes aut Lucan cum Matthaeo conposueris, exigua si Marcum cum utroque seorsum. iam vides quid acturus sim: primum mihi cum Marco Matthaeus coibit, postea Lucae et Marci ordo considerabitur.

Itaque ea in quibus a Matthaeo Marcus dissidet, omnia una conligatione cohaerent (Marc. 1, 21 — 6, 13. Math. 4, 24 — 13, 58), ut differentiam facillime possim in tabula describere, cuius formam subieci.

Secundum Marcum.	Secundum Matthaeum.
Simon Andreas Iacobus Iohannes vocantur. Stupebant super doctrina eius.	Simon Andreas Iacobus Iohannes vocantur. [*turbae multae sequuntur.* oratio montana.] Admirabantur super doctrina eius.
I. (II. Matth.)	I. (II. Marc.)
socrus Simonis. [Eamus in proximos vicos et civitates.]	leprosus: Si vis, potes me mundare.
II. (I. Matth.)	*II. (I. Marc.)*
leprosus: Si vis, potes me mundare.	[centurio.] socrus Petri.
	III. (V. Marc.)
	iubet ire trans fretum. [Filius hominis non habet ubi caput reclinet. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.] imperat ventis et mari. Geraseni.
III. (IV. Matth.)	IV. (III. Marc.)
paralyticus. Levi. Quare cum publicanis et peccatoribus manducat et bibit? Quare tui discipuli non ieiunant?	paralyticus. Matthaeus. Quare cum publicanis et peccatoribus manducat? Quare discipuli tui non ieiunant?
	V. (VI. Marc.)
	principis filia, et mulier quae sanguinis fluxum patiebatur. [duo caeci. mutus.]

	VI. (VIII. Marc.) [Messis quidem multa.] apostoli convocantur. [*eorum nomina.*] dimittuntur. [oratio ad eos continuata. nuntii ab Iohanne missi. oratio de Iohanne.]
IV. (VII. Matth.) spicas vellunt sabbato. manus arida curatur. [*multae turbae sequuntur. apostolorum nomina.*] Beelzebul habet et in principe daemoniorum eicit daemonia. oratio. mater *et fratres.* parabola seminantis. [lucerna *sub* modio. *In* qua mensura mensi fueritis. Si homo iaciat sementem in terram.] granum sinapis. Sine parabola non loquebatur.	VII. (IV. Marc.) spicas vellunt sabbato. manus arida curatur. [caecus et mutus.] *Eicit daemones* in Beelzebul. *oratio.* [*eadem* continuata.] mater et *fratres.* parabola seminantis. [zizania.] granum sinapis. [fermentum.] Sine parabolis non loquebatur. [expositio parabolae zizaniorum. parabolae aliae.]
V. (III. Matth.) Transeamus contra.. comminatur vento et dicit mari Tace. Gerasenus.	
VI. (V. Matth.) *Iairi filia, et mulier quae erat in* profluvio sanguinis.	
VII. (VIII. Matth.) Nonne hic est faber?	VIII. (VII. Marc.) Nonne hic est fabri filius?
VIII. (VI. Matth.) convocantur duodecim et dimittuntur.	
IX. *Et audivit* Herodes rex.	IX. Audivit Herodes tetrarcha famam Iesu.

Habes discrepantiam qualem praeter hanc in his euangeliis deprehendas nullam; quam, si eius causas investigare potuero, ad consensum revocavero. manifestum est autem non omnia temere inter se permixta esse. nam cum ad octo capita differentia omnis pertineat, horum duo ita traiecta sunt ut quod alteri secundum est alter primo loco posuerit. cetera autem si in duas partes segregaveris, in

neutra scriptores diversum ordinem *fecisse* intelleges: quae enim apud Marcum sunt tertium quartum septimum, ea Matthaeo quartum septimum octavum; item Marci quintum sextum octavum, Matthaei tertium quintum sextum. ut adpareat idem utrumque secutum esse, nec nisi necessitate aliqua adactum ab eo ordine quem alter tenet recessisse. utrum igitur eorum? et quanam necessitate? fuere qui Matthaeum ea quibus interfuisset necessario ad verum temporis ordinem revocasse dicerent. sed illi, nisi fallor, fuerunt: vix enim superesse puto qui post doctissimas disputationes illud euangelium quod Matthaeo ascribitur aut tempora ceteris accuratius exprimere aut ab apostolo conscriptum esse existiment. multo autem minus probandi sunt, quia illam quam dixi necessitatem minus intellegunt, quibus placet Marcum esse ineptissimum *desultorem*, qui nunc *taedio, modo cupiditate*, tum *neglegentia*, denique *vecordi studio*, inter euangelia Matthaei et Lucae *incertus feratur* atque *oberret*. nempe his quaedam Griesbachii *disputatio* sedulae subtilitatis specie inlusit, cum tamen minime ingeniosa sit, sed frigida tota et ieiuna. equidem causam idoneam, qua ductus hic Marcus ordinem Matthaei pervertisse putandus sit, nego reperiri posse, praesertim cum Lucas quoque hic paene in omnibus cum Marco consentiat: hoc vero videor mihi demonstraturus esse, ordo Marci et Lucae cur in euangelio Matthaei locum habere non potuerit; ut in hoc potius quam in illis fuerit artibus quibusdam infringendus. *Matthaei autem euangelium* illud intellego quod Schleiermacherus *dixit (et satis fuit dixisse*, vel sine argumentis: ita veritas rei primo aspectu patet; ut si Papiae testimonium aliter atque ille fecit accipias, tamen debeat concedi), illud inquam ex collectis et quasi contextis domini Iesu Christi orationibus conpositum primo, cui postmodo alii narrationes inferserunt. iam in hoc euangelio eam de qua loquimur capitum conprehensionem oratio in monte Galilaeae habita praecedit: sexto capiti (dico ad eum modum quo modo supra numeros posui) inest oratio de officiis apostolorum (Matth. 9, 37. 38. 10, 5—42), item alia de Iohanne baptista (11, 7—19 vel 30): capite septimo exhibetur oratio de Satana, aliis quibusdam admixtis, quae utrum a Matthaeo apostolo sint nunc non definio (12, 25—45); in eodem magnus numerus parabolarum (13, 3—52). Marcus autem capite quarto habet partem orationis de Satana, item aliquot parabolas, et in octavo orationis ad apostolos particulam. his consideratis quis negabit sibi perspectum esse cur in euangelio Matthaei primum caput Marci post secundum conlocari debuerit, et octavum ante quartum? nam cum vix dubitari possit

quin Matthaeus apostolus eam orationem quae in monte habita esse dicitur in ipso libri sui principio posuerit, aptius videri debuit si Iesu, cum a monte descendisset, leprosus occurrisse diceretur ante quam intraret oppidum Capharnaum, in quo et centurionis servum secundum euangelium Matthaei et Petri socrum utroque euangelista teste sanavit. item orationem de officiis apostolorum, eamque quae est de Iohanne, si Matthaeus apostolus, ut est sane probabile neque caret ratione, ante orationem de Satana et ante parabolas posuit, non est admirandum quod euangelii secundum Matthaeum conditores, hunc ordinem inmutare veriti, maluerunt narrationes alia quam qua ipsis traditae erant ratione disponere. itaque cum iam maior pars capitum Marci qua ratione in euangelio Matthaei ordinari deberet dubitari non posset (is autem ordo erat huius modi, caput secundum *primum tertium* octavum *quartum* septimum Marci: nam tertium quartum septimum suis locis reliquerunt, de primo secundo octavo modo diximus), restabat ut quinto et sexto locus conveniens adsignaretur. in qua re exploranda quamquam ne forte nimiae curiositatis poenas demus cavendum est, audebo tamen dicere caput Marci sextum, in quo inest principis filia suscitata, eo consilio eos, additis duobus caecis et muto, capiti octavo (quod est Matthaei sextum) praemisisse, ne in hoc frustra, hoc est sine exemplis, Iohanni renuntiatum esse videretur (Matth. 11, 5) *τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν καὶ νεκροὶ ἐγείρονται.* sed quintum Marci caput cur *noluerint sexto praeponere*, sed potius ante tertium traiecerint, non ita apertum est; nisi quod, cum iam bis dictum fuisset (Matth. 4, 24. 8, 16) daemoniacis quoque Iesum opem attulisse, fortasse magis convenire duxerunt si nobile in hoc genere Gerasenorum exemplum statim curatae Petri socrus febri subiceretur, seposito interim paralytico, quia hoc eodem morbo laborans centurionis servus paulo ante, capite Matthaei secundo (8, 6), praecesserat. sed de hoc ita quisque ut voluerit existimabit: satis est enim si hic in quibusdam ordinis inmutandi necessitatem fuisse agnoscas, cui mirandum non est aliquando etiam adiunctum fuisse euangelistarum arbitrium. utrumque videbis in eo quod dicturus sum. Marcus ante primam orationem, capite quarto, (3, 7—19) multos Iesum secutos esse dicit *ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα*, deinde autem apostolorum nomina enumerat; quorum utrumque Lucas quoque habet eodem loco (6, 14—19). at in euangelio secundum Matthaeum nomina apostolorum necessario

ponenda fuerunt capite sexto (10, 2—4), quod respondet octavo Marci et continet praecepta profecturis data. alterum vero illud cum potuisset eodem loco poni, tamen in alium tralatum est: legitur enim ante orationem primam, hoc est montanam, (4, 24. 25) *καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας καὶ Δεκαπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου*, sed pari apud Lucan et Matthaeum orationis exordio subiecto, *μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.*

Matthaeus ab eo quem Marcus habet ordine quotiens et quibus ex causis discidium fecerit, ita dixi ut lectores candidos ac simplices mihi adsensuros sperem: nam qui haec eo animo legent ut quidquid dicturus sim verum esse nolint, eos longa oratione et eximiis verborum ornamentis fallere et quasi invitos in meam sententiam trahere non laboro. sed Lucan a Marco vix usquam discedere, id quidem nec incredulos et obstinatos negaturos esse existimo, si ea in quibus aliqua differentia est paulo accuratius considerare voluerint. sunt autem haec fere duorum generum: nam in aliis ordo mutat, verba sunt utrobique simillima; alia diversis in locis posita rebus ipsis et verbis discrepant. illius prioris generis exempla duo sunt, huius tria. de utroque genere sigillatim dicam.

Primum illud exemplum est quod paulo ante in Matthaeo attigi. Marcus (3, 7—19. 20—30) post aridae manus curationem cum primum multam turbam a Galilaea et Iudaea et ex ceteris partibus secutam esse dixisset, apostolorum nomina posuit et orationem de diviso Satanae regno. at Lucas (6, 12—19) eodem loco, hoc est post manum aridam, ordine paulum inflexo primum apostolos electos enumerat, postea unde multitudo copiosa plebis confluxerit enarrat: sed illam de Satana orationem in alia euangelii parte conlocat (11, 14—26), quam ipse peculiarem habet neque cum ceteris communem. huic exemplo alterum ex omni parte simillimum est, cum Marcus, post ea ipsa de quibus modo diximus, (3, 31—35. 4, 1—25. 30—32) primo loco illud Iesu verbum ponit, Ecce mater mea et fratres mei, tum parabolam seminantis, et de lucerna sub modio, et Qui habet dabitur ipsi, postremo de grano sinapis; Lucas autem (8, 4—18. 19—21) a seminante exorsus et a lucerna operta vaso, quibus hic quoque subiungit Qui habet dabitur illi, tum demum illud infert Mater mea et fratres mei hi sunt, parabolam autem de grano sinapis in alium locum (13, 18. 19) reicit. hoc audacius fortasse videbor dicere, eum illa hinc reiecisse: sed in tam manifesto ac paene perpetuo consensu cum Lucan semel vel bis in diversa abire video, non possum quin

hunc suo iudicio ab ordine ceterorum, neque eo sibi ignoto, recessisse existimem, in parabola de grano sinapis et in oratione de Satana, ne aut bis eadem scriberet, aut illi de itinere Iesu Hierosolymitano, quem veriorem esse existimavit, commentario aliquas sui partes detraheret. sed quod apostolorum nomina et illud, Ecce mater mea, non prorsus eodem quo ceteri loco ponit, id ad meam causam tam parvum momentum facit, ut mihi, cur ita fecerit, nunc quidem quaerendum esse non videatur.

At superest alterum genus, in quo cum traiectione coniuncta est mirabilis quaedam rerum ac verborum discrepantia. ea enimvero quosdam permovit ut Lucan potius alias historias quam easdem sed aliter exornatas enarravisse existimarent. sed Lucas ipse certe aliter sensisse putandus est; quem si iam credibile videbitur narrationes *euangelicas eo quo Marcus usus est ordine* positas non ignorasse, quis illas praeteriturum fuisse credat, nisi easdem sese aliis auctoribus diversa et quidem veriore ratione traditas exhibere posse confisus esset? itaque quo loco Marcus vocationem Simonis et Andreae et filiorum Zebedaei exposuit (1, 16—20), porro quo loco Iesum in urbe patria iactantibus illud Nonne hic est faber filius Mariae? dixisse refert non esse prophetam sine honore nisi in patria sua (6, 1—6), quo denique mulierem Bethaniae in domo Simonis leprosi caput Iesu unxisse scripsit (14, 3—9), his locis omnibus Lucas nihil habet eius modi. sed inter haec illud quod Nazarenis dictum est, *neminem prophetam acceptum esse in patria sua*, cur Lucas in primam *euangelii sui partem traduxerit* (4, 15—30), ab aliis satis explicatum puto. porro Simonem et filios Zebedaei cum non solum, ut ceteri (Marc. 1, 18. 20. Matth. 4, 20. 22) scripserunt, retibus et patre sed (Luc. 5, 11) 'omnibus' quae haberent relictis Iesum secutos esse traditum legisset, fortasse minus convenire iudicavit si post haec cum ceteris commemoraret Simonis 'domum' (Luc. 4, 38), in qua socrum eius febri laborasse constabat: quare vocationem Simonis et sociorum (5, 1—11) post sanatam Simonis socrum ponere maluit, quam, historia daemonii Christum cognoscentis una cum verbis illis ἀναστὰς ἐκ τῆς συναγωγῆς (4, 31—38) vel traiecta vel recisa, non difficilem quaestionem prudentiae lectoris permittere; quod tamen fecit in alia non dissimili causa (5, 28. 29), cum Levin iam iam suis rebus omnibus relictis Iesum sequentem domi suae magnum convivium parasse scripsit. postremo de muliere quae in domo Simonis Pharisaei pedes Iesu unxisset, ea acceperat quae paucis ante mortem Iesu diebus non viderentur apte dici potuisse (est autem ex hoc genere illud

7, 49 τίς ἐστιν οὗτος ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; quod vix locum habere potuisset postea quam quaerentes 20, 2 Εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς iam retusi essent): itaque hanc rem, si coniecturae indulgere licet, fortasse non incommode se eo loco (7, 38—50) enarraturum esse iudicavit in quo auctorem quendam suum sequenti mulieres Iesu ministrantes enumerandae essent (8, 1—3).

Quid iam videtur? si haec omnia ita se habent ut dixi, si et Matthaeo et Lucae cum ordine euangelii secundum Marcum per omnia tam exacte convenit ut illi vel minimas traiectiones suo quodam censendi sint fecisse consilio, si in hoc summo consensu tamen illos Marci exemplum quod imitarentur propositum non habuisse manifestum est, quid superest nisi ut illum quem omnes velut sibi praescriptum sequuntur ordinem, prius quam ipsi scriberent, auctoritate ac traditione quadam euangelica constitutum et confirmatum fuisse dicamus? is autem ordo utrum scripto euangelistis monstratus fuerit, an docendi et audiendi quadam iam certa consuetudine conparatus, ne aliena causa tractanda meae officiam, nunc quidem non definire satius duco. mihi enim sufficiet si in historia Iesu ad certa tempora revocanda, quid prius aut posterius factum esse existimandum sit, non exploratius trium testimoniis euangelistarum cognosci posse intellegetur, quam si unus et quidem ignotus auctor testificatus esset. praeterea harmoniarum, quas hodie synopsis dicere malunt, conditores, quibus ordinis et consecutionis diversitas maxima adferre solet incommoda, in negotio suo faciendo ne Marci auctoritatem nimis contemnere velint, fortasse non inutiliter commonuero. ad extremum eos qui in singulorum euangeliorum fontes studiosius inquirent, videor mihi recte hortari posse ut ubique, quid a primis auctoribus venerit et quid ordo praefinitus in coagmentandis narrationibus effecerit, quam maxima mentis intentione distinguant; in quo genere vereor ne Schleiermacherus quoque nimis subtili ratione auctoribus Lucae non numquam diversarum historiarum coniunctionem ascripserit, quae tantum casu coisse et praescripta ordinis necessitate in eundem locum conlatae esse rectius iudicentur.

Breviter dixi quae cautio quaestionibus euangelicis adhibenda esset, siquis ea quae exposui, quantula cumque sunt, non neglegere sed in alios usus recte vellet convertere. itaque, quoniam exemplis apud eruditos lectores opus non est, nihil quod adicerem habiturus essem, nisi pungeret animum et ad ultra progrediendum suscitaret illud quod supra dixi, fuisse iam ante quam euangelia nostra conscriberentur illum ordinem, ad cuius normam adornanda essent, cons-

titutum: mihi enim non tam quis eius primus auctor extiterit, quam ipsa ordinis ratio et historiarum dispositio qualis fuerit et quibus artibus conparata, dignum in primis quadam intentiore pervestigatione videtur.

Itaque ut hinc repetam, neminem fere futurum esse existimo qui simul atque singulae historiae in haec satis certa verba conformatae sint, totum hoc, quod tribus exemplis ad nos tramissum est, historiae euangelicae corpus uno quasi partu editum et singulis sui partibus plenum atque absolutum prodisse opinetur: nec desunt argumenta quibus ductus facile minora quaedam historiarum corpora agnoscas, quorum singulae cuiusque particulae, quamvis diversis (ut credibile est) auctoribus traditae, communi quodam inter se vinculo aptae atque conexae sint, ita quidem ut etiam certis quibusdam et expressis formularum indiciis ab eis quae aut praecedunt aut secuntur distingui possint. haec igitur historiae euangelicae quasi corpuscula, quibus nostri scriptores usi sunt, quot numero et qua singula circumscriptione fuerint, videor mihi satis accurate demonstrare posse: ceterum utrum illos libellos quosdam fuisse an historiarum narratores ista loquendo ac docendo coniungere solitos existimaveris, ad hanc rem meam, ut supra dixi, nihil refert; quamquam si historiae euangelicae doctores una conplexione plures narrationes protulisse fatendum erit, quid quaeso obstabat quo minus illae eodem modo coniunctae et iisdem verbis expressae etiam scriberentur, ante quam qui maiora auderent totis euangeliis condendis animum adiecissent?

Ac primum quidem omnium euangelicarum narrationum principium dubitari non potest quin fuerit ab Iohanne baptista ductum: nam quae Matthaeus et Lucas de Iesu pueritia referunt, ea satis adparet paucis narratoribus propria fuisse nec vulgo cognita. temptatio diaboli utrum primo historiarum corpusculo semper et iam a primis narrandi initiis infuerit, dubitari potest: nam et Lucas hic alium quam Matthaeus auctorem habuit, et Marcus sui prorsus dissimilis est. insunt autem quicumque primo tempore divinam Iesu virtutem agnoverunt, Iohannes, Simon cum fratre et filii Zebedaei, denique daemonium cuius ista vox est, *Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ.* post haec Marcus (1, 28) et Lucas (4, 37) iisdem verbis usi rem videntur absolvere, *καὶ ἐξῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.* nihilo minus his corollarii loco adiungunt conexam cum prioribus per illa verba *εὐθὺς ἐκ τῆς συναγωγῆς* historiam de socru Simonis, in qua ipsa commemoraverunt daemonia quae Iesum novissent (Marc. 1, 34. Luc. 4, 41). tum haec

euangelicarum narrationum conplexio ita concluditur, *καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῆς Γαλιλαίας.* ita et Marcus et Lucas primae partis finem indicant: Matthaei, qui hic omnia traiecit, minor auctoritas est.

Hinc secunda pars sequitur (Marc. 1, 40. Luc. 5, 12), qua per aliquot brevissimas historias ostenditur quomodo lege non sublata Iesus inani caerimoniarum fastui occurrerit. itaque leprosum iubet sacerdotibus offerre quod Moyses iusserit, docet sese peccata posse dimittere, Levin a telonio vocat, cum peccatoribus et publicanis manducat et bibit, discipuli sui cur non ieiunent declarat, sese sabbati quoque dominum esse docet, sabbato aridam manum curat. in his post primam narrationem habes ista, (Luc. 5, 15. 16. Marc. 1, 45) *διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις·* quae quamquam possunt videri finem indicare, tamen in tanta omnium quae secuntur similitudine neglegenda duco. sed ubi omnia absoluta sunt, tum vero euangelistae quasi uno ore succinunt Pharisaeos deliberasse quid de Iesu facerent (Luc. 6, 11. Marc. 3, 6. Matth. 12, 14).

Ea quae secuntur, quamquam cum superioribus nihil commune habent, tamen Marcus (3, 7—19) et ex aliqua parte Matthaeus (12, 15. 16) cum illis copulavit; quod indicio est hanc tertiam euangelicae traditionis partem, cum ipsi eam in euangelia sua transferrent, cum secunda iam fuisse coniunctam. qua re factum esse puto ut omnes hanc partem post illam conlocarent: in rebus ipsis enim nihil inest unde utra prior esse debeat intellegas, nisi forte Marco et Lucae pariter ut Matthaeo constitit publicanum illum quem Levin dicunt ex duodecim apostolorum numero fuisse. nam in hoc tertio sive libello sive traditionis euangelicae corpore ante omnia electio apostolorum traditur. sed huic, ut mihi videtur, rectius ceteris, quamquam ordine orationis paululum inmutato, Lucas illud adiunxit, magnam populi turbam, quae sanari cuperet, ad Iesum confluxisse (6, 12—16). hoc enim olim, et prius quam euangelia nostra conderentur, ante eam orationem quae a *μακαρισμοῖς* incipit positum fuisse, praeter Lucan Matthaeus confirmat, qui eadem habet ante orationem montanam (4, 24. 25). Marcus autem vix dubitari potest quin hic aut multo pauciora tradita acceperit aut quae habuerit miro prorsus consilio praeterierit. nam huius tertiae partis auctorem, qui omnem fere, qua Iesus usus esset, docendi artem ostendere voluit, a nobilissima oratione exorsum esse admodum probabile est. hanc excepit, nisi fallor, sanatus ab Iesu absente centurionis servus, tum nuntii ab Iohanne

baptista missi, et oratio de Iohanne: haec enim Lucas hoc loco habet (7,1—10. 18—35), quae Matthaeum in summa illa perturbatione alio ordine rettulisse mirandum non est. exinde Marcus (3,19—6,6) cum Luca (8,4—56) fere consensit, si ea de quibus supra diximus exceperis. orationi de Satana huius tertiae partis auctor adiunxit illud, Ecce mater mea et fratres mei, tum parabolam seminantis cum quibusdam aliis; quamquam haec Lucas (8,1) expressa incipiendi formula a superioribus segregavit. post haec tempestas coercetur, daemoniacus Gerasenus sanatur, sequitur Iairi filia et mulier profluvio sanguinis laborans, ad extremum Nazarenorum incredulitas: quae omnia ut tempore et re coniuncta fuisse intellegamus, interposita sunt illa, *Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν, καὶ ἦλθεν εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, καὶ διαπεράσαντος τοῦ Ἰησοῦ πάλιν εἰς τὸ πέραν, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ.*

His rite conclusis (Marc. 6, 5. 6. Matth. 13, 58) Marcus eius modi varba ponit quae libri initio conveniunt, *καὶ περιῆγεν τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων*, iisdemque verbis Matthaeus utitur, alio quidem loco (9,35), sed cum ad eandem orationem transit, quam eo loco in quo versamur et Marcus et Lucas habent. hinc igitur quartam historiae euangelicae partem initium sumere conicio; quamquam apud Lucan hic (9,1) illa incipiendi formula non extat, quam ipse paulo prius (8,1) posuit. sed Lucas hunc quartum commentarium videtur non perinde sive integrum sive interpolatum ut ceteri habuisse. postquam enim cum Marco consentiens apostolos ab Iesu dimissos esse rettulit, tum autem (quod Matthaeus quoque, qui iam (14,1) cum Marco pari per omnia gressu incedit, eodem loco habet) Herodis de Iesu sententiam exposuit, his insertam de Iohannis baptistae caede historiam omisit. post haec scriptores omnes quinque hominum milia quinque panibus et duobus piscibus satiata referunt. sed quae proxime secuntur, Lucas non habet. primum quomodo in aquis ambulaverit; quod tamen hic suo et proprio loco enarratum esse Iohannes (6,19) fidem facit; deinde orationem de lavatione manuum, filiam mulieris Chananaeae sanatam, quattuor hominum milia septem panibus satiata, postremo quae Iesus de signo ex caelo non expetendo et de cavendo Pharisaeorum fermento dixit. haec autem omnia inter sese cohaerere extrema illa docent, (Matth. 16,9. Marc. 8,19) *οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων;* quod autem Marcus solus his historiam surdi et muti sanati inseruit (7,32—37) et aliam quae est de homine caeco subiunxit (8,22—26), earum vel utraque

vel certe ea quae extremo in loco posita est (cum priore enim Matthaeo aliquatenus convenit — Marc. 7, 37 = Matth. 15, 31) mihi ab illo genere quod hoc euangelicarum historiarum quarto corpore continetur multum videtur discrepare, quod puto in illis quae antea enumeravi desinere.

Iam vero Lucas (9, 18) rursus cum ceteris (Matth. 16, 13. Marc. 8, 27) consentire incipit: nec facile quisquam, siquid sentio, negabit hinc quintam traditionis euangelicae partem initium capere, qua Iesus ab extremis Galilaeae partibus ex ordine locorum Hierosolyma deducitur. haec ut a praedicenda eius passione morte et resurrectione incipit (Matth. 16, 21. Marc. 8, 31. Luc. 9, 22), ita mihi una eademque continuitate extrema Christi tempora conplecti videtur. scriptores hic, ut solent, vel diversos auctores secuti vel suo quisque usus iudicio, nunc aliquid addunt, nunc omittunt. Marcus quidem non multa omisisse videtur, nisi quod liber eius prius quam absolutus est deficit (16, 8), quamquam nec Lucae ultra (24, 10) cum Matthaeo (28, 8) convenit. Lucas cum huic libro alium, quem sextum dicere licet, commentarium de itinere Hierosolymitano interponeret (9, 51—18, 14), non nulla iis locis quibus Marcus vel Matthaeus habet praeteriit. in hoc genere illa, Filius hominis non habet ubi caput reclinet, et Dimitte mortuos sepelire mortuos suos (Matth. 8, 19. Luc. 10, 57), non facile aliquis dicat quo loco vulgaris traditio euangelica rettulerit: haec enim Marcus non habet, Matthaeus autem in ista perturbata et undecumque coacta parte posuit, de qua supra dixi. neque negaverim Matthaeum non nulla in amplificatas suas et auctas orationes relata ex proprio loco summovisse. sed parabola illa de pecunia a domino peregre eunte servis commissa, quam Matthaeus (25, 14—30) in oratione de extremo iudicio posuit, Lucas autem Hierichunte apud Zacchaeum pronuntiatam refert (19, 11—27), adeo discrepantibus exemplis scripta est ut eam non ex illa vulgari traditione sed ab utroque euangelista a diversis auctoribus repetitam esse existimem. nec praetereundum est Lucan hic (19, 8) Iesum 'dominum' dicere: id autem non facit nisi in iis quae ipse seorsum a communi traditione habet (7, 13. 10, 1. 39. 41. 11, 39. 13, 15. 17, 5. 6. 18, 6. 22, 31. 61. 24, 3); unde adparet in legatione Iohannis baptistae, si eam recte supra statuimus in vulgari traditione euangelica fuisse, apud Lucan (7, 19 = Matth. 11, 3) legendum esse ἔπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, neque ibi alios testes quantumvis bonos audiendos esse, qui exhibent πρὸς τὸν κύριον.

Sed haec ego et quae his similia sunt praeteribo, et aliis, qui

ad talia tractanda paratiores accedent, commendabo. neque enim id ago ut aut primos historiae euangelicae fontes aperiam aut omnem trium euangelistarum artem demonstrem: sed mihi quidem hoc tempore satis fecero, si medium quendam artis euangelicae gradum, et a primis narrandi initiis satis remotum et nostris euangeliis priorem, lectoribus perspicacibus et huius modi rerum gnaris ostendisse visus fuero. quos cum cupiam intellegere me non leviter et incuriose, sed ut alios ad similia studia excitarem, non nulla vel omisisse vel obscurius significasse, uno loco, quem iam aliquotiens attigi, accuratius tractando demonstrabo quantam interdum perturbationem coniuncta diversorum testimonia auctorum effecerint. Lucas cum in locum orationis de Beelzebul (Marc. 3, 19—30) sermonem cum Simone Pharisaeo habitum substituisset (7, 36—50), noluit huic, ne locum incertum definire videretur, subicere (Marc. 3, 31—35) matrem Iesu et fratres extra, scilicet ante domum Simonis, stetisse. itaque, ut supra dixi, illud (8, 1) *καὶ αὐτὸς διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην* ex alio loco (Marc. 6, 6. 7. Matth. 9, 35. 10, 1 = Luc. 9, 1) huc retraxit; cui adiunxit, inverso ordine, sed suae rei conveniente, parabolam seminantis et ceteras, ac tum demum illud posuit, Mater mea et fratres mei hi sunt. sed illo loco *διώδευεν κατὰ πόλιν καὶ κώμην*, ut solent fere prima narrationum verba mutabilia esse, Lucas nomina mulierum videtur ascripta legisse, quae ceteri longe alio loco habent (Matth. 27, 55. 56. Marc. 15, 40. 41), quo loco ipse iis, ut pote quae iam praecepisset, supersedendum esse existimavit (23, 49). haec autem ipsa mulierum nomina Lucae videri mulieris peccatricis historiae hic reponendae occasionem praebuisse supra dictum est: certe si nomina mulierum historiae peccatricis subiuncta fuisse putes, cur eam Lucas in hunc potissimum locum rettulerit non intellego.

Haec et horum similia ego tum anno huius saeculi trigesimo quarto commentabar; quae mihi etiam nunc videntur non modo vera esse, sed etiam rectissima ratione quaesita ac demonstrata. et video hanc singularum scriptionum auctoritatis investigandae rationem, quam nobis optimi magistri tradiderunt, ab eis quibus maxime placere cupio adhuc retineri et probari, cum interim alii viam diversam ingressi sint, qui, dum scientifici esse volunt, mihi omne sciendi et opinandi discrimen tollere et ex ipsa luce vel fumum vel tenebras facere videntur. itaque horum ego motus turbulentos, sicut alios iis peiores, mox repressum iri spero, neque aut mihi aut amicis meis turpe fu-

turum iudico, si nos ii qui omnem criticam artem subvertere conantur vetera et praeterita more senili tueri existimabunt.

Rem unam, quam in priore praefatione p. XXVIII me praestiturum dixi, a me non effectam confiteor. promiseram enim me illam euangeliorum harmoniam a Victore Capuensi editam, quo exemplo ea in membranis antiquis Fuldensibus et Sangallensibus scripta esset, totam propositurum esse. nunc quoniam, ut ibidem dixi p. XXIX, Fuldensis libri singula verba aut extra semicirculos et uncos aut cum notis, quae sunt *F* et *V*, accuratissime consignavi, rem iis qui Ammonium Schmelleri cum mea Hieronymianae interpretationis editione conferent non prorsus necessariam omittere quam nolentibus obtrudere malui, praesertim cum operam a me in vulgata interpretatione restituenda positam sibi gratam esse nemo unus professus sit. mihi quidem sperare licet fore ut consilia nostra, alacriter et cum opis divinae fiducia suscepta et pro viribus nostris ad finem perducta, utilitate cognita a posteris magis quam ab hoc saeculo probentur; qui si nos operam pie ac modeste collocasse iudicabunt, tantum nobis quantum a mortalibus expectari possit nacti esse videbimur.

Scribebam Berolini d. XXVII Martii a. 1850.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων, ὦ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν [2]ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήμφθη. [3]οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις δι' ἡμερῶν τεσσεράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. [4]καὶ συναλιζόμενος

πραξεις (*-ξις* **D**) *αποστολων* ***BD***, *πράξεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων* ***ς***, epistulae iohanis III explicit incipit actus apostolorum ***d*** 1. *ω θεοφιλε* ***ABDEdevς***, om ***Orig*** 4, 6[b] 2. coepit ***ev***, incoavit ***d*** *ιησους* ***BD***, *ο ιησους* ***AEς*** *τε* ***ABDEς***, om ***Orig*** *αχρι ης ημερας* ***ABDEς***, usque in diem ***ev***, usque in eum diem ***d***, ***add*** *ανελημφθη* quem susceptus est ***Dd*** 2. *εντειλαμενος* ***ABDEς***, quo (qua ***v***) praecipiens ***ev***, quo praecepit ***d*** 3. *ανελημφθη* (*-λήφθη* ***ς***) ***ABCEevς***, *και εκελευσε κηρυσσειν το ευαγγελιον* ***Dd*** 4. *οἷς*] *οις* ***i. e.*** *ο ιησους* ***C*** *παρεστησεν* ***ABCDEevς***, praesentiam ***pr d***, praesentavit ***corr d*** post passionem suam ***ev***, postquam passus est ***d*** 5. *δι* (post d) *ημερων τεσσερακοντα* (*τεσσαρ.* ***Eς Orig***) ***ABCEdevς Orig*** 1, 434[d] ***et corr D***, *τεσσερακοντα ημερων* ***pr D*** *οπταννομενος* ***E***, *οπτανομενοις* ***pr D*** 6. *λεγων* ***ABCDEeς***, loquens ***v***, narrans ***d***. *κατήγγελλε* ***Orig*** *τα* (*τας* ***pr D***) *περι* ***ABCDEς Orig***, ea quae sunt de d, de ***ev*** *συναλιζομενος* ***ABCEς***, cum conversaretur vescens cum illis ***e***, *συναλισκομενος* (*συναλισγ.* ***pr D***, simul convivens) *μετ αυτων* ***Dd***

ACTVS APOSTOLORVM.

Primum quidem sermonem feci de omnibus, o Theophile, quae coepit Iesus facere et docere, [2]usque in diem qua praecipiens apostolis per spiritum sanctum, quos elegit, adsumptus (ass.) est. [3]quibus et praebuit se ipsum uiuum post passionem suam in multis argumentis per dies quadraginta (XL *F*) apparens eis et loquens de regno dei. (1) [4]Et conuescens praecepit eis, ab Hierosolymis (Hierus.) ne

παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς ἣν ἠκούσατέ μου, [5]ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν πνεύματι βαπτισθήσεσθε ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. [6]οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; [7]εἶπεν δὲ πρὸς αὐτούς Οὐχ ὑμῶν ἐστὶν γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, [8]ἀλλὰ λήμψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μου μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. [9]καὶ ταῦτα

1. *παρηγγειλεν* (*παρηγγ.* **D**) *αυτοις* **BDdvς**, *αυτοις παρηγγειλεν* (*-γγελλεν* **E**) **ACE**, praecepit *e* 2. *ηκουσατε* (*-ται* **E**) **ABCEdevς** *et corr* **D**, *ηκουσα pr* **D**, *add φησιν* **D** *et v codd* *μου* **ABCEς**, me *pr e*, a me *corr e*, *δια* (de *d*) *του στοματος μου* **Ddv** 3. baptizabit *e* *εν πνευματι βαπτισθησεσθαι αγιω* **BD**, spirito sancto baptizamini *d*, *βαπτισθησεσθε* (*-σθαι* **AC**) *εν πνευματι αγιω* **ACEevς** *Orig* 1,731[e], *add και ο μελλεται λαμβανειν* et eum accipere habetis **Dd** 4. *μετὰ*] potest *d* *ημερας* **ABCEevς** *Orig*, *add εως της πεντηκοστης* **Dd** *οι μεν ουν* **ABCDEς**, hi ergo d, ad illi *e* cum convenissent *d*; convenientes *e* *ηρωτων* **AB**, *ηρωτουν* **C**, *επηρωτων* **DEς** 5. *αποκαθιστανεις* **ABCEς**, restitues *ev et corr d*, *αποκαταστανεις* **D**, restituere *pr d* *τὴν*] *εις την pr* **D** 6. *τω* (*του pr* **D**) *ισραηλ* **ABCDEς**, istrahel *de* *ειπεν δε* (*ουν* **B**) *προς αυτους* **ABς**, *και* (*ο δε* **C**) *ειπεν προς αυτους* **CDd**, *ο δε αποκριθεις ειπεν αυτοις* **Ee** vestrum est *e*, est vestrum *dv Hilar* 1034 7. *η καιρους* **ABCDEdevς**, *om Hilar* *τῇ ἰδίᾳ*] sua *dev Iren* 220 *Hilar* 8. *λημψεσθε* (*-σθαι* **CDE**) **ACDEd**, *λήψεσθε ς*, accipientis *e* superveniente *e*, cum supervenerit *d* 9. super vos *d*, in vos *ev* *μου* **ABCDd** *Orig* 4,88[e], *μοι* **Eevς** *Orig* 3,465[d] *ἔν τε*] in *ev*, adquâe *d* *και* **ACDd** *Orig* 3,465[d], *add εν* **BEevς** *Orig* 4,88[e] 9. 10. omni iudaeae et samaria *d* 10. *και ταυτα ειπων* **ABCEdevς**, *καυτα ειποντος αυτου* **D**

discederent, sed expectarent promissionem patris, quam audistis [inquit *uel* inquid *add al*] per os meum, [5]quia Iohannes quidem baptizauit aqua, uos autem baptizabimini (-zamini *L*) [in *F*] spiritu sancto non post multos hos dies. [6]igitur qui conuenerant (-runt *L*) interrogabant eum dicentes Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israhel? [7]dixit autem eis Non est uestrum nosse tempora uel momenta quae pater posuit in sua potestate, [8]sed accipietis uirtutem superuenientis spiritus sancti in uos, et eritis mihi testes in Hierusalem et in omni Iudaea et Samaria et usque ad ultimum terrae. [9]et

εἰπὼν βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. 10καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρειστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθήσεσι λευκαῖς, 11οἳ καὶ εἶπαν Ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ᾽ ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. 12τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἰερουσαλήμ, σαββάτου ἔχον ὁδόν. 13καὶ ὅτε εἰσῆλθον, εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνέβησαν, οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ τε Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Μαθθαῖος,

1. *βλεποντων αυτων ACEevς, αυτων βλεποντων B, om Dd* *επηρθη και νεφελη υπελαβεν αυτον ABCEevς, νεφελη υπεβαλεν* (suscepit) *αυτον και απηρθη (ιπηρθη corr D?*, levatus est) *Dd* 2. *των om pr D* ut aspicientes erant *d*, cum tenderent *e* in caelo *d* 3. eunte *e*, abeunte *d* *παριστηκεισαν CE*, adsistebant *d*, adstiterunt *ev* 4. *αισθησεσι (εσθ. BC) λευκαις ABCv, εσθητι (αισθητει E) λευκη DEdeς* *ειπαν ABCD, ειπον Eς* quid' statis *ev*, qui statis *d* 5. *εμβλεποντες (ενβ. D) ACDς, βλεποντες BE*, aspicientes *dev* *αναλημφθεις ACDE, ἀναληφθεὶς ς* 6. *εις τον ουρανον ABCEevς, om Dd* sic *ev*, sic enim *d* vidistis *dv et pr corr e*, videtis *pr e* 7. in *e*, *om dv* *ιερουσαλημ ABCdvς, ϊϊερουσαλημ D, ϊεροσολυμα* (-lyma) *Ee* 8. qui vocatur *dv et pr corr e*, qui dicitur *pr e* *ελεωνος DE* *ενγυς D* 9. *εισηλθεν D* *εις το υπερωον ανεβησαν ABCv (Orig* 1,759^e), *ανεβησαν εις (ει pr D) το υπερωον* (superiora) *DEdeς* 10. commorantes *d*, habitantes *e* *ο τε πετρος ABCDEς*, petrus etiam *e*, petrus *dv* *και ιωαννης (ιωανης D*, iohannis *d*) *και (om Ddv) ιακωβος (ειακ. D) και ανδρεας ABCDdv, και ανδρεας και ϊακωβος και ϊωαννης Ee, καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας ς* 11. phillipus *e* *βαρθολομεος Ed* *μαθθαιος D, ματθαιος ACς, ματθεος Ede*

cum haec dixisset, uidentibus illis eleuatus est, et nubes suscepit (nubis acc.) eum ab oculis eorum. 10cumque intuerentur in caelum euntem illum (eum euntem in caelum), ecce duo uiri adstiterunt (adstet.) iuxta illos in uestibus albis, 11qui et dixerunt Viri Galilaei, quid statis aspicientes in caelum? hic Iesus, qui adsumptus (ass.) est a uobis in caelum, sic ueniet quem admodum uidistis eum euntem in caelum. 12tunc reuersi sunt Hierosolymam (Hierus.) a monte qui uocatur olineti, qui est iuxta Hierusalem, sabbati habens iter. 13et cum intro issent, in cenaculum (caen.) ascenderunt, ubi manebant (-bat *F*), Petrus et Iohannes, Iacobus et Andreas, Philippus et Thomas, Bartholomeus et Mattheus (Mathaeus *L*), Iacobus Alphei (Alfei

Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς καὶ Ἰούδας Ἰακώβου.
[14]οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ
σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς
αὐτοῦ.
[15]Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν
ἀδελφῶν εἶπεν (ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴ-
κοσι) [16]«Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ἣν προεῖπε
τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαυεὶδ περὶ Ἰούδα τοῦ γενο-
μένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσιν Ἰησοῦν, [17]ὅτι κατηριθμημένος ἦν

1. αλφαιου *ABCEς*, ο του αλφαιου *D* και *prius ABCEevς*, *om Dd* ζηλοτης *C* 2. et (*om* 206) erant perseverantes omnes *Cypr* 203. 206 ομοθυμαδον *ABCDEvς*, unanimes *de Cypr* τη προσευχη *ABCDE*, orationi *e*, in oratione *dv Cypr*, τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει ς. σχολάζει τῇ δεήσει καὶ τῇ προσευχῇ *Orig* 1,759[c] 3. γυναιξι (-ξιν *CE*) *ABCEevς Cypr*, ταῖς γυναιξιν και τεκνοις (filiis) *Dd* μαρια *ACDς*, μαριαμ *BE* τη μητρι *ABCEdvς et corr D*, τητρι *pr D*, quae fuit (fuerat *Cypr*) mater *e Cypr* 203. 206 του *ACDEς*, *om B* τοις *ACDdv Cypr*, συν τοις *BEeς* 5. και εν *ABCvς*, εν δε *DEe et corr d*, in *v et pr d* ταυταις *ABCDEdς*, illis *ev* cum surrexisset *d*, surgens *e*. surrexit *Cypr* 118 ο πετρος *D* εμμεσω *ACE* 6. αδελφων *ABCv*, μαθητων *DEdeς Cypr* ειπεν *om Cypr* ην τε *ABEς*, erat praeterea *d*, ην (fuit *Cypr*, erant *e*) δε *Cev Cypr* 118, ην γαρ *D* turba *ev Cypr*, multitudo *d* ονοματων *ABCDvς*, non omnium *d*, ανδρων *Ee*, hominum *v Cypr* επι το αυτο *ABCDEevς*, *om d Cypr* ως *BDEς*, ωσει *AC* εκατον εικοσι (-σει *E*, -σιν ς) *ABCEς*, ·ρκ· *D* 7. εδει *ABCEeς Orig* 4,457[ab] *et corr D*, δει *Ddv Iren* 193 ην *ABCv Orig*, ταυτην ην *DEdeς Iren* προειπεν *CDE* 8. δια στοματος *ABCDEdevς Orig*, ore *Iren* 8. 9. qui factus est dux hiis qui *d Iren*, qui fuit dux eorum qui *ev* 9. συνλαβουσιν *E*, συλαβουσιν *C* ιησουν *ABC*, τον ιησουν *DEς* οτι *ABCD Eevς Iren* 193, qui *dv* κατηριθμηνος *C*, adnumeratus *d Iren*, connum. *e* erat *dev*, fuit *Iren*

L al) [et *om L*] Simon zelotes (zelotis) et Iudas Iacobi. [14]hi (hii) omnes erant perseuerantes unanimiter in oratione cum mulieribus et Maria matre Iesu et fratribus eius. (2) [15]Et (*om L al*) in diebus illis exsurgens Petrus in medio fratrum dixit: erat autem turba nominum (*sic F*: hominum *LV al*) simul fere centum uiginti: [16]Viri fratres, oportet inpleri (impl.) scripturam (scribtura *F*) quam praedixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorum qui comprachenderunt (conpr. *pr F*) Iesum; [17]quia (qui *pr L al*) connu-

ἐν ἡμῖν καὶ ἔλαχεν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. 18οὗτος μὲν
οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμε-
νος ἐλάκησεν μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, 19καὶ
γνωστὸν ἐγένετο πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆ-
ναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμάχ, τουτέ-
στιν χωρίον αἵματος. 20γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν Γενη-
θήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ,
καὶ Τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ λαβέτω ἕτερος. 21δεῖ οὖν τῶν συνελ-
θόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ ᾧ εἰσῆλθεν καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡ-

1. εν (inter) *ABCDEde Iren*, σὺν ς και ελαχεν *ABCEde*ς, ος (?) ελαχε *pr D* ministerium huius *pr d* 1. 2. μὲν οὖν] ergo *d*, igitur *e* 2. possedit *dv*, adquisivit *e* μισθου *ABCDE*, τοῦ μισθοῦ ς αδικιας *ABCEev*ς, add αυτου *Dd* πρινης *AC* 3. παντα *BCDEdev*ς, *om A* σπλαχνα *C*, σπλανχνα *D* και *A BCEdev*ς, ο και *D* 4. πασι *C* ita ut vocaretur *e*, ita ut vocetur *d* 5. τη ιδια (*om D*) διαλεκτω αυτων *ABCD*ς, τη ιδια αυτων διαλεκτω *E*, lingua ipsorum *d*, ipsorum lingua *e* ακελδαμαχ *B*, αχελδαμαχ *A*, ακελδαμακ *E*, ακελδαμα *C*ς, ακελδαιμαχ *D*, aceldemach *d*, aceldamas *e* 6. χωριον αιματος *corr C* 7. ἡ] ν *pr D* ἔπαυλις] habitatio *d Iren* 193, domus *Hilar* 2, ager *e* αυτου *ABCDEev*ς *Iren Hil et corr d*, eorum *v et pr d* καὶ μὴ ... αὐτῇ *om Hilar* εστω *om pr D* qui inhabitet *dv Iren*, qui iniabitet *e* 8. λαβετω *ABCD*, λαβοι *E*ς, accipiat *ev Iren* 144 193 *Hil* 2, sumat *d* alter *e Iren* 193 *Hil*, alius *dv Iren* 144 δει *ABC*ς, δι *DE* 8. 9. των (ex his qui) συνελθοντων ημιν ανδρων *ABCDEe*ς, eorum (ex his viris *corr*) qui venerunt (conven. *corr*) nobiscum virorum (*om corr*) *d* 9. in *d*, cum in *e* χρονω *ABCE*ς, τω χρονω *D* ω *ABC et corr D*, ως *pr D*, εν ω *Ee*ς, quoniam *d* introibit *d*, intraiit *e* ad nos *d*, inter nos *e*

meratus erat in nobis et sortitus est sortem ministerii huius. 18et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis, et suspensus crepuit medius, et diffusa sunt omnia uiscera eius, 19et notum factum est omnibus habitantibus Hierusalem, ita ut appellaretur ager ille lingua eorum Acheldamach (Acheldama *L*, Acheldemac *F*, Acheldemach *al*), hoc est ager sanguinis. 20scribtum (-pt.) est enim in libro psalmorum Fiat (fiad) commoratio (commemor. *F*) eorum (habitatio eius *L al*) deserta, et non sit qui inhabitet (hab.) in ea, et Episcopatum eius accipiat alius. 21oportet ergo ex his (hiis) uiris qui nobiscum sunt congregati (c. s. *L al*) in omni tempore quo intrauit et exiuit inter

μᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, [22]ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας ἧς ἀνελήμφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ σὺν ἡμῖν γενέσθαι ἕνα τούτων.» [23]καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. [24]καὶ προσευξάμενοι εἶπαν Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα [25]λαβεῖν τὸν τόπον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. [26]καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτοῖς, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

1. *ιησους ABCEeς, add χριστος Dd* incipiens *de* *ιωανου pr D*, iohannens *pr d* 2. *εως BCDEς, αχρι A* *ανελημφθη ADE, ανεληφθη Cς*, adsumptus *e* 3. *συν ημιν γενεσθαι ABCDdv, γενεσθαι συν ημιν Eeς* istorum *d*, ex his *e* *και ABCDdς, add τουτων λεχθεντων Ee* *εστησαν ABCEevς, εστησεν* statuit *Dd* 4. qui vocabatur *ev*, qui cognominatur *d* *βαρσαββαν ABEe, βαρσαβαν Cς, βαρναβαν D*, barnabas *d* cognominatus est *ev*, vocatur *d* 5. *ματθιαν ABCEeς*, matthias *d*, *μαθθιαν D* orantes *dev* *ειπαν ABCD, ειπον Eς* *συ ABEevς, σοι C, om Dd* 6. ostende *ev*, designa *d* *ον εξελεξω εκ τουτων των δυο ενα (ανα pr D) ABCDEdev, ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα ὃν ἐξελέξω ς* 6. 7. *τον τοπον (add τον D) ABCDdv, τον κληρον Eeς* 7. *αφ ABCDd, εξ Eevς* praevaricatus est *ev*, transgressus *d* 8. ire *e*, abire *d* *τοπον τον ιδιον BDEς*, locum suum *dev*, *τοπον τον δικαιον A, ιδιον τοπον C* *αυτοις ABCv et corr D, αυτων DEdeς* 9. *ο om pr D* *ματθιαν ABCEdeς, μαθθιαν D* *συγκατεψηφισθη (συνκ. ACE) ABCEeς*, dinumeratus est *d*, *συνψηφισθη D, συνψηφισθηνε pr D* 10. *·ιβ· D, ·xii· d*

nos dominus Iesus, [22]incipiens a baptismate Iohannis usque in diem (die *F*) qua adsumptus (ass.) est a nobis, testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis. [23]et statuerunt duos, Ioseph qui uocatur (uocabatur *F al*) Barsabas (Barsabban *F*, Barsabba *L*), qui cognominatus est Iustus, et Matthian (Matthiam, Mathiam). [24]et orantes dixerunt Tu domine qui corda nosti omnium, ostende quem elegeris ex his (hiis) duobus unum [25]accipere locum ministerii huius et apostolatus, de quo praeuaricatus est Iudas ut abiret in locum suum. [26]et dederunt sortes eis, et cecidit sors super Matthiam (Math. *pr L*), et adnumeratus (ann.) est cum undecim apostolis. (3) [1]Et cum conple-

1 Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἦσαν
πάντες ὁμοῦ ἐπὶ τὸ αὐτό. 2 καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος
ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ
ἦσαν καθεζόμενοι, 3 καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι
ὡσεὶ πυρός, καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν· 4 καὶ ἐπλήσθη-
σαν πάντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις
καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς. 5 ἦσαν δὲ ἐν Ἱε-
ρουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς

1. *και ABCEevς, και εγενετο εν ταις ημεραις εκειναις Dd* *εν τω συμπληρουσθαι (συνπλ. ACE) ABCEς*, cum complerentur *ev*, *του συνπληρουσθαι D*, et cum inplerentur *d* *την ημεραν ABCDEς*, dies *dev* *τῆς] τη C* *ησαν ABCEdeς, οντων αυτων D* 2. *παντες ομου επι το αυτο ABC, ομοθυμαδον (ἅπαντες ὁμ. ς) επι το αυτο Eς*, simul omnes in unum *d*, *παντων επι το αυτο D*, in id ipsum simul *e* *και ABCEdevς Cypr* 327, *add ειδον D* *εκ του ABCDevς Cypr, ἐξ Orig* 1,759ᶜ, *απο E, om d* sonus *ev Cypr*, echo *d* 3. *φερομενης πνοης βιαιας ABCEevς Orig* 1,759ᶜ, ferretur flatus vehemens *Cypr*, *φερομενης βιαιας πνοης D*, ferretur violentus spiritus *d* *ολον ABCEς, παντα D*, totam *dv*, totum *Cypr*, omnem *e* domum ubi *dev*, illum locum in quo *Cypr* 4. *καθεζομενοι CD, καθημενοι ABEς* *αὐτοῖς*] eius *d* *διαμεριζομεναι γλωσσαι ABCDEevς Orig* 3,256ᵃ (1,759ᶜ), dividi linguae *d*, linguae divisae *Cypr* 327 5. *και εκαθισεν Bd, εκαθισεν τε (δε Ce) ACEevς, και εκαθισαν τε D*, qui et insedit *Cypr* super unum *de*, in unum *Cypr* *και επλησθησαν bis Ee* 6. *παντες AB DE, απαντες Cς*, omnes *ev Cypr*, universi *d* *ηρξατο pr D* *ετερες C* 7. *πνευμα ABCDdς, add το αγιον Eev* *αποφθεγγεσθαι αυτοις ABCDdv, αυτοις αποφθεγγεσθαι* (nuntiare) *Eeς* 7. 8. *ησαν δε εν (εις A) ιερουσαλημ κατοικουντες ιουδαιοι ανδρες ευλαβεις* (timentes dominum *Hil*) *ABvς Hil* 30, *ησαν δε εν ιερ. ἰουδ. κατοικ. ανδρες ευλαβεις* (timorati *dev*) *Ee, ησαν δε κατοικ. εν ιερ. ανδρες ιουδ. ευλ. C, εν ιερ. ησαν κατοικ. ιουδ. ευλαβ. ανδρες Dd* 8. *απο ABCDEdς Hil*, ex *e*

rentur (compl.) dies pentecostes (-sten *L*), erant omnes pariter in eodem loco. 2 et factus est repente de caelo sonus tamquam aduenientis spiritus uehementis et repleuit totam domum ubi erant sedentes, 3 et apparuerunt illis dispertitae (-te) linguae tamquam ignis, seditque supra singulos eorum, 4 et repleti sunt omnes spiritu (-tus) sancto et coeperunt loqui uariis (aliis *F*) linguis prout spiritus sanctus dabat eloqui illis. 5 erant autem in Hierusalem habitantes Iudaei,

ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν· [6]γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης συνῆλθε τὸ πλῆθος καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. [7]ἐξίσταντο δὲ καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες Οὐχ ἰδοὺ ἅπαντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; [8]καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν, [9]Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, [10]Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν, Αἴγυπτον καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης τῆς κατὰ Κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες Ῥωμαῖοι, Ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, [11]Κρῆτες καὶ Ἄραβες, ἀκούομεν λαλούν-

1. *τῶν*] quae sunt *de*, quae est *v Hil* cumquae facta esset *d*
2. *συνηλθε* (*-θεν CE*) *ABCDEdv*, congregata est *e* confusaesunt *d* quia *e*, qui *pr d* *ηκουον ADEdeς*, *ηκουεν C*, audiebat *v*, *ηκουσεν B* *εις ABCDdevς*, *om E* 2. 3. *τη ιδια* (sua) *διαλεκτω* (lingua) *λαλουντων αυτων ABCEeς*, *λαλουντας ταις γλωσσαις αυτων D*, loquentes eos lingua sua *d* 3. *δε BDd*, *add παντες ACEevς* *λεγοντες ABC*, *add προς αλληλους DEdeς* 4. *ουχ DE*, *ουχι B*, *ουκ Aς*. *ουκ ιδιον C* *απαντες ACD*, *παντες BEς*, universi *d*, omnes *ev* *εισιν οι λαλουντες ABDEdeς*, *οι λαλουντες εισιν C* 5. *ακουομεν εκαστος* (unus quisque de) *ABCDdς*, *εκαστος ακουομεν Ee* *τη ιδια* (propria) *διαλεκτω ημων ABCdς et corr D*, *τη ϊδια* (propria) *ημων διαλεκτω Ee*, *την διαλεκτον ημων pr D* *εγεννηθημεν BCDς et corr E*, *εγενηθημεν A et pr E*
6. *ελαμιται Eς*, *ελαμειται AD*, *αιλαμειται Bd*, haelamitae *e*, *εμαλειται C* *και οι ABCDEdevς*, *οι pr D* 7. *τε ABCEeς et corr D*, *om Dd* *καμπαδοκιαν A*, *παππαδοκιαν C* 8. *τε ABCEeς*, *om Dd* *πανφυλιαν C* *αιγυπτον ABCEdevς*, add *τε D*
9. *λιβυης ABCEς et corr D*, lybiae *d*, *λιβουης pr D*, libvae *e* *τῆς*] quae *e*, qui est *d* cvrenen *e* peregrinantes *e*, qui hic demorantur *d* 10. *τε om d* proselyti *d*, advenae *e* *κρητες ABCEevς*, *κρηταις corr D*, *κρητης pr D*, cretenses *d* *αραβοι pr D*, arabi *d* audivimus *dv*

uiri (uiris) religiosi ex omni natione quae sub caelo est: [6]facta autem hac uoce conuenit multitudo et mente confusa est, quoniam audiebat unus quisque lingua sua illos loquentes. [7]stupebant autem omnes et mirabantur [ad inuicem] dicentes Nonne ecce omnes (omn. ecce *L*) isti qui loquuntur Galilaei sunt? [8]et quomodo nos audiuimus unus quisque lingua nostra (*sic F*: linguam nostram *L al*) in qua nati sumus, [9]Parthi et Medi et Elamitae, et qui habitant Mesopotamiam [et *FL*] Iudaeam et Cappadociam, Pontum et Asiam, [10]Phrygiam (Frig.) et Pamphiliam, Aegyptum et partes Lybiae (Libie) quae est circa Cyrenen, et aduenae Romani, Iudaei quoque et proselyti (proseliti), [11]Cretes et Arabes, audiuimus loquentes eos (e.

των αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ; [12]ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διηπόρουν ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες Τί θέλει τοῦτο εἶναι; [13]ἕτεροι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν. [14]σταθεὶς δὲ ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα ἐπῆρεν τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς «Ἄνδρες Ἰουδαῖοι καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἱερουσαλὴμ πάντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. [15]οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε οὗτοι μεθύουσιν (ἔστιν γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας), [16]ἀλλὰ τοῦτό ἐστιν τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ, [17]Καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου

2. *δε ABCDEevς, om d* *διηπορουν ACDEς, διηπορουντο B* *αλλον ABCEevς, add επι τω γεγονοτι και D, add* quod factum est et *d* 2. 3. *τι θελει τουτο ειναι* (esse hoc) *BCDd, τι τουτο θελει ειναι A, τι αν θελοι* (quidnam vult) *τουτο ειναι Eeς* 3. *διαχλευαζοντες (χλευαζ. Eς) ελεγον ABCEevς et corr D, διεχλευαζον λεγοντες Dd* *γλευκους ABCEeς, add ουτοι Dd* 4. *σταθεις ABCEevς, τοτε σταθεις pr D,* cum stetisset *d* *ο ABD, om CEς* *ενδεκα ABCEevς, ενδεκα (δεκα pr) αποστολοις Dd* *επηρεν ABCDEevς,* et elebabit *d, add πρωτος d et pr D* 5. *αυτου ABCDdvς, add προτερον* prior *Ee* *απεφθεγξατο ABCEς,* locutus est *ev, ειπεν Dd* *αυτοις ABEevς, add λεγων C, om Dd* 6. *οἱ om C* *παντες* (omnes) *ABCe et ante οι κατοικ. Dd, απαντες Evς* *ημειν pr D* *καὶ om Dd* 7. au(cu)silate *d* 8. *μεθυωσιν C* *εστιν γαρ ωρα ABCEdς et corr D, ουσης ωρας D,* cum sit hora *ev Iren* 193 *τριτη της ημερας ABCEdeς Iren et corr D, της ημερας ·γ· Dv* 9. *ιωηλ και AB CEevς, om Dd Iren Hil* 962 *εσται ADEdevς Iren Hil, add μετα ταυτα BC* 9. 10. *εν ταις εσχαταις (-τες C) ημεραις ACDEdevς Iren Hil, om B* 10. *ο θεος ABCς, κυριος DEdev Iren* 193 *Hil* 962 *εκχαιω C,* effundam *dev Iren Hil* *απο* (de) *του πνευματος ABCDEevς Orig* 1,465[e] *Iren Hilar,* spiritum *d*

1. *F*) nostris linguis magnalia dei? [12]stupebant autem omnes et mirabantur ad inuicem dicentes Quidnam hoc uult esse? [13]alii autem inridentes dicebant quia musto pleni sunt isti. (4) [14]Stans autem Petrus cum undecim eleuauit (leu. *L*?) uocem suam et locutus (loquutus) est eis Viri Iudaei et qui habitatis Hierusalem uniuersi, hoc uobis notum sit, et auribus percipite uerba mea. [15]non enim sicut uos aestimatis (est.) hi (hii) ebrii sunt, cum sit hora diei (die *pr F*) tertia (tercia), [16]sed hoc est quod dictum est per prophetam Iohel, [17]Et erit in nouissimis diebus, dicit dominus, effundam de spiritu meo

ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται. [18]καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσιν. [19]καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. [20]ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἐλθεῖν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. [21]καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου σωθήσεται. [22]ἄνδρες Ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον

11. ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ

1. *επι* (in *Iren Hil*) *πασαν σαρκα ABCEdevς Orig Iren Hil et corr D, επι πασας σαρκας pr D* *υμων ABCEevς, αυτων Dd Hil* *και αι θυγατεραις corr C* *αἱ om D* filias *pr d* 2. *υμων ABEevς, αυτων Dd Hil, om C* *υμων alterum ABCEevς, om Dd* *ορασει pr D* 3. *υμων ABvς, om DEde et pr C?* *ενυπνιοις ABC et corr D, ενυπνια Eς,* somnia *dev, om pr D* *γε ABCEevς, εγω d et pr D* 4. *εν ταις ημεραις εκειναις ABCEevς, om Dd* *εκχεως A* 5. *απο* (de) *του πνευματος ABCDEevς,* spiritum *d* *καὶ προφητεύσουσιν om Dd* *δοσω E* 6. *ανω BCDEdevς, om A* super terram *e,* in terra *dv* 6. 7. *αιμα . . . καπνου ABCEevς, om Dd* 7. *μεταστραφησεται ABCEdevς, μεταστρεφεται pr D, μεταστρεφησται corr D* *εισκοτος D,* in tenebris *d* 8. in sanguine *d* *πριν ACDE, πριν η Bς* *ημεραν BD, την ημ. ACEς* *και επιφανη ABCEevς, om Dd* 9. *αν ACDς, εαν BE* *τὸν κυριον D* 10. *ἴστραηλειται Ede* *τουτους ABCDEdevς,* meos *Iren* 193 11. *ναζοραιον pr D,* nazarenum *v Iren* *απο του θεου αποδεδιγμενον* (*δοκιμασμενον D,* probatum *d,* designatum *e*) *AEdeς et pr D, αποδεδειγμενον απο του θεου BCv Iren et corr D*

super omnem carnem, et prophetabunt filii uestri et filiae uestrae, et iuuenes uestri uisiones uidebunt, et seniores uestri somnia somniabunt. [18]et quidem super seruos meos et [super *L al*] ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, et prophetabunt. [19]et dabo prodigia in caelo sursum et signa in terra deorsum, sanguinem et (*om al*) ignem et uaporem fumi. [20]sol conuertetur in tenebras et luna in sanguinem, ante quam ueniat dies domini magnus et manifestus. [21]et erit (*om al*), omnis quicumque inuocauerit nomen domini saluus erit. (5) [22]Viri Israhelitae, audite uerba haec. Iesum Nazarenum, uirum adprobatum a deo in uobis uirtutibus et prodigiis et signis quae

*εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις οἷς ἐποίησεν δι' αὐτοῦ
ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς αὐτοὶ οἴδατε,* [23]*τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ
βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον διὰ χειρὸς ἀνόμων προσ-
πήξαντες ἀνείλατε,* [24]*ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησεν λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ
θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ.*
[25]*Δαυεὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν Προορώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου
διὰ παντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστίν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.* [26]*διὰ τοῦτο
ηὐφράνθη ἡ καρδία μου καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου, ἔτι δὲ
καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐφ' ἐλπίδι,* [27]*ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις
τὴν ψυχήν μου εἰς Ἅιδην οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθο-*

1. *εις υμας (ημας pr D)* ***ABCDEς***, in vobis *dev* ***Iren*** *δυναμεσι (-σει D) και τερασι* ***AD***, *δυναμεσιν και τερασιν* ***CE*** *οις* ***ABCEdevς Iren***, *οσα pr* ***D*** 1. 2. *δι αυτου ο (om C) θεος* ***ABCDdvς Iren***, *ο θεος δι αυτου* ***Ee*** 2. *εμμεσω* ***ACE*** *αυτοι* ***ABCDd Iren***, *καὶ αὐτοὶ ς, υμεις παντες* ***Ee*** 3. *εκδοτον* ***ABCD Evς Iren***, ceditum *e*, auditum *pr d*, editum *corr d*, *add λαβοντες* (accipientes *e*, accepistis *d*) ***DEdeς*** *χειρος* ***ABCD***, *χειρων* ***Edevς Iren*** adfixum *d*, adfigentes *ev* ***Iren*** 4. *ανειλατε (-ται E)* ***ABCDE***, *ἀνείλετε ς* *λυσας* ***ABCDς***, solutis *dv* ***Iren***, *λυσας* (solvens) *δι αυτου* ***Ee*** gemitibus corr d, amitibus pr d 4. 5. *του θανατου* ***ABCEς***, *του αδου* ***D***, inferni *ev*, inferorum ***Iren*** 193, inferiorum *d* 5. *καθοτι* ***ABCDEς***, propter quod *e*, quoniam *d* ***Iren*** 193 possibile non esset *d* *αυτού* ***ABCDEdevς***, eis ***Iren*** 6. *γαρ* ***ABCDς***, *μεν γαρ* ***E***, enim *dev* ***Iren*** *εις (ει pr D) αυτον* ***BCDEdevς Iren***, *εις αυτην* ***A*** *προορωμην* ***ACDE***, *προωρωμην* ***Bς*** *κυριον* ***ABCEevς Iren***, *add μου* ***Dd*** 7. a dextris ***Iren***, a dextra *d*, in dextris *e* 8. *ηυφρανθη* ***ABCDE***, *εὐφρ. ς* *η καρδια μου* ***ACDEdevς Iren***, *μου η καρδια* ***B*** 8. 9. adhuc autem et *d*, insuper et *ev* ***Iren*** 9. requiescet ***Iren***, inhabitavit *de* *εφ ελπιδι* ***CD***, *επ ελπ.* ***ABEς***, in spe *ev* ***Iren***, in spem *d* *ἐνκαταλειψεις (-λιψις E)* ***DE*** 10. *εις αδην* ***ABCD***, *εις αδου* ***Eς***, in inferno *ev* ***Iren***, aput inferos *d*

fecit per illum deus in medio uestri, sicut uos scitis, [23]hunc definito
consilio et (*om L*) praescientia dei traditum per manus iniquorum
adfigentes (affig.) interemistis; [24]quem deus suscitauit solutis dolori-
bus inferni, iuxta quod inpossibile erat teneri illum ab eo. [25]Dauid
enim dicit in eum Prouidebam dominum coram me (in conspectu
meo) semper, quoniam a dextris meis est (d. est mihi *L al*), ne com-
mouear. [26]propter hoc laetatum (laetatus *F*, delectatum *L al*) est
cor meum et exultauit lingua mea, insuper et caro mea requiescit
(-cet) in spe, [27]quoniam non derelinques (-quis) animam meam in
(*om al*) inferno nec (neque *F*) dabis sanctum tuum uidere corruptio-

ράν. [28]*ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ*
τοῦ προσώπου σου. [29]*ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρησίας*
πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαυείδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησεν καὶ
ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἔστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύ-
της. [30]*προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ*
ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ καθίσαι ἐπὶ τὸν θρόνον αὐ-
τοῦ, [31]*προϊδὼν ἐλάλησεν περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι*
οὔτε ἐγκατελείφθη εἰς Ἅιδου οὔτε ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδεν διαφθοράν.

1. *γνωρισας pr D*, demonstranti *e* *ευφροσυνης* **BCDEς** *et rec A*, iucunditate *d*, *ευφροσυνην pr A*, laetitiam *pr e* 2. *εξον* **ABCD Eυς**, licet (-ceat *e*) mihi *de* *παρησιας C* 3. patriáarcha *d* davit *e* *οτι και* **ABCDEeς**, quia *d* 4. *μνημα* **ABCE**, *μνημιον* **D** *εν* **ABCEς**, *παρ* **Ddev** usque in hunc diem *d* 5. *προφητης ουν* (autem *Iren*) *υπαρχων* **ABCDEeυς** *Iren* 193, cum esset autem propheta *d* *ειδως* **ABCEdυς** *Iren et corr D*, sciens *e*, *ειδων pr D* *ωμοσεν* (*ωμασεν* **D**) *αυτω* **ABCDEdeυς**, ei iuravit *Iren* 6. *καρπου της οσφυος* **ABCEeς**, fructu ventris *Iren*, *καρπου της καρδιας* **D**, fructum de praecordia *d* *αυτου* **ABCυ** *Iren*, *αυτου αναστησαι* (suscitare) *τον χριστον και* **Ee**, *αυτου κατα σαρκαν αναστησαι* (suscitare) *τον χριστον και* (om *d*) **Dd**, *αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν χριστὸν, ς* *καθεισαι* **AE**, collocare *d* *επι τον θρονον* **ABCD**, *επι του θρονου* **Eς**, super thronum *de*, in throno *Iren* 7. *προειδων* (*-δως* **D**) *ελαλησεν περι της* (om **B**) **ABCDEeυς** *Iren*, om *d et pr D* resurrectione *deυ Iren* 7. 8. *οὐ γὰρ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου κατελήφθη καὶ ἡ σὰρξ αὐτοῦ οὐκ οἶδε διαφθοράν.* *Orig* 2,622*a* 7. *οτει* **D** 8. *ουτε εγκατελειφθη* (*ενκαταλ. pr D*, *ενκατελ. corr D*, *ενκατελημφθη C*) **ABCDdeυ** *Iren*, *ουκ ενκατελιφθη* **E**, *οὐ κατελείφθη ς*, *add η ψυχη αυτου* **Eeς** *εις αδου* **ACDEς**, *εις αδην* **B**, in inferno *eυ*, aput inferos *d Iren* *ουτε* **ACD**, *ουδε* **BEς** *ειδειν pr D*

nem. [28]notas fecisti mihi (m. f. *L al*) uias uitae, replebis me iucunditate (-tem *F*, ioc. *al*) cum facie tua. [29]uiri fratres, liceat audenter dicere ad uos de patriarcha Dauid, quoniam [et *L al*] defunctus est et sepultus est, et sepulchrum (sepulcr. *al*) eius est apud nos usque in hodiernum diem. [30]propheta igitur cum esset et sciret quia iure iurando iurasset illi deus de fructu lumbi (uentris *L*) eius sedere super sedem eius, [31]prouidens locutus (loqu.) est de resurrectione Christi, quia neque derelictus est in inferno neque caro eius uidit

[32]τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν
μάρτυρες. [33]τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεεν τοῦτο ὃ
ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. [34]οὐ γὰρ Δαυεὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρα-
νούς, λέγει δὲ αὐτός Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου Κάθου ἐκ
δεξιῶν μου [35]ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
σου. [36]ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ὅτι καὶ κύ-
ριον αὐτὸν καὶ χριστὸν ὁ θεὸς ἐποίησεν, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν
ὑμεῖς ἐσταυρώσατε.» [37]ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τὴν καρδίαν,

1. *τουτον ABCDvς Iren, add ουν Ede* 1. 2. *παντες ημεις εσμεν μαρτυρες ABCEeς, παντες ημεις μαρτυρες εσμεν D*, nos omnes sumus testes (t. s. *d*) *d Iren* 2. *τη δεξια ουν ABCDEdevς*, qui dextera *Iren* *την τε επαγγελιαν ABCEς, και την επαγγελιαν D*, et pollicitationem *d*, et repromissionem *e*, repromissionem *Iren* 2. 3. *του πνευματος του αγιου ABCEdev, του αγιου πνευματος Dς Iren* 193 3. accepta *d*, accipiens *e Iren* *εξεχεεν ABCDEvς Iren*, effundit *e* 3. 4. *τουτο ο υμεις ABC et corr D, τουτο το δωρον* (domum *e*, *om ς*) *ο νυν υμεις Eeς*, donationem hanc quam vos nunc *Iren, υμειν ο d et pr D, add και BDd* 4. *βλεπεται και ακουεται E*, vidistis et audistis *d* 5. *λεγει δε ABCEevς Iren, ειρηκεν γαρ Dd* *ειπεν ο ABCEdeς Iren* 193, *λεγει D* a (ad *e*) dextris *e Iren*, ad dexteram *d* 6. *αν om pr D* ponam *dev Iren* *τους εχχθρους E, τους* (*του pr*) *εκθρους D* scabillum *e*, scamillum *d*, suppedaneum *Iren* 7. certissime *v Iren*, diligenter *e*, pro certo *d* *πας ο CD, πας ABEς*, omnis *d Iren* istrahel *de* *και ABCDEdev Iren, om ς* 8. *αυτον και χριστον ABCv Iren et corr D, και χριστον αυτον Eeς, και χριστον Dd* *ο θεος εποιησεν* (*εποησεν C*) *ACDEdevς Iren, εποιησεν ο θεος B* *τον om pr D* 9. *ακουσαντες* (audientes) *δε ABCeς, ακουσαντες ουν E, τοτε παντες οι συνελθοντες* (qui convenerant) *ακουσαντες* (exaudientes) *Dd* *κατηνυγησαν E* *την καρδιαν ABC, τη καρδια DEς*, corde *dev*

corruptionem. [32]hunc Iesum resuscitauit deus, cuius (cui *F al*) omnes nos (*om al*) testes sumus. [33]dextera igitur dei exaltatus et promissione spiritus sancti accepta a patre effudit hunc quem (hoc donum quod) uos uidetis et auditis (audistis *F*). [34]non enim Dauid ascendit in caelos (-lum): dicit autem ipse Dixit (Dicit *L*) dominus domino meo Sede a dextris meis [35]donec ponam inimicos tuos scabillum (scabell.) pedum tuorum. [36]certissime ergo sciat omnis domus Israhel quia et dominum eum et Christum deus fecit, hunc Iesum quem uos cruci fixistis. [37]his [autem *L al*] auditis conpuncti (comp.) sunt corde

εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους Τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; [38]Πέτρος δὲ πρὸς αὐτούς «Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν, καὶ λήμψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος· [39]ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία, καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακράν, οὓς ἂν προσκαλέσηται κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν.» [40]ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρατο, καὶ παρεκάλει

1. ειπον τε *ABCς*, και ειπον *E*, et dixerunt *e*, και τινες εξ αυτων ειπαν (ειποντες *corr* *D*, dixerunt) *Dd* και *ABCDEς*, et ad *dev* λοιποὺς *om* *Dd* τι *ABCEevς*, *add* ουν *Dd* *Iren* 193 ποιησόμεν *BDdevς* *Iren*, ποιησωμεν *ACE* 2. αδελφοι *ABCvς*, *add* υποδιξατε ημιν *DEde* petrus autrus autem *d* προς αυτους *ABC*, εφη (ait *e*) προς αυτους *Eeς*, προς αυτους φησιν (ait) *Dd* μετανοησατε *BDEdeς* *Iren* 193 *Cypr* 134 *Lucif* 20, *add* φησιν *AC* 3. εν *BCD*, επι *AEς*, in *dev* *Iren* *Cypr* *Lucif* ονοματι *ABCς* *Iren*, *add* του κυριου *DEde* *Cypr* et *add* nostri *Lucif* 3. 4. in remissa *Iren*, in remissione *d* 4. των *ABC*, *om* *DEς* υμων *ABv*, ημων *C*, *om* *DEdeς* *Iren* *Cypr* *Lucif* λημψεσθε (λήψ. ς) *ABC* *DEevς* *Iren* *Cypr* *Lucif*, accipite *d* donum *ev* *Iren* 193 *Cypr* 134 *Lucif* 20, gratiam *d* 4. 5. του αγιου πνευματος *ABCDEeς*, sanctum spiritum *d*, spiritus sancti *Iren* *Cypr* *Lucif* 5. vobis *ev* *Cypr* *Lucif*, nobis *d* haec promissio (repr. *d*) *d* *Cypr* *Lucif* υμων *ABCEevς* *Cypr* *Lucif*, ημων *Dd* 6. πασι *ACDς*, πασιν *E* τοις (τοι *pr* *D*) εις μακραν *ABCDEς*, qui longe sunt *ev* *Lucif*, qui in longinquo *d*, deinceps *Cypr* ους αν *AC*, οσους αν *BDEς*, quoscumque *ev* *Cypr* *Lucif*, quos *d* 7. noster *dev* *Cypr* 134, vester *Lucif* τε *ABCEdevς* *Lucif* 20, δε *D* πλειοσι (-σιν *CDE*) *ABCDEdvς*, plurimis *ev* *Lucif* διεμαρτυρατο *ABCDE*, testificatus est *ev*, διεμαρτύρετο ς, contestabatur *d* *Lucif*

et dixerunt (*om al*) ad Petrum [dixerunt *al*] et ad reliquos apostolos Quid faciemus, uiri fratres? (6) [38]Petrus uero ad illos Paenitentiam, inquit (inquid *pr* *F* *al*, *om* *al*), agite, et baptizetur unus quisque [uestrum *om* *F* *al*] in nomine [domini *L*] Iesu Christi in remissionem peccatorum uestrorum, et accipietis donum sancti spiritus (*spir. sancti*): [39]uobis enim est (est enim) repromissio, et filiis uestris et omnibus qui longe sunt, quoscumque aduocauerit dominus deus noster. [40]aliis etiam uerbis pluribus (plurimis *L* *al*) testificatus est,

αὐτοὺς λέγων Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. 41οἱ
μὲν οὖν ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέ-
θησαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι· 42ἦσαν δὲ προσ-
καρτεροῦντες [ἐν] τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ, τῇ
κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς. 43ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ
φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο.
44πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ εἶχον ἅπαντα
κοινά, 45καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον

1. *αυτους ABCDdv Lucif*, om *Eeς* salvamini *ev*, salvi estote *d*, eripite vos *Lucif* a *ev Lucif*, ex *d* *της σκολιας* (*κολιας C*) *ταυτης ABCEeς*, *ταυτης της σκολιας Ddv Lucif* 1. 2. *οι μεν ουν ABCDEς*, hi ergo *d*, illi quidem *e*, *add ασμενως Eeς* 2. *αποδεξαμενοι ABCEς*, recipientes *e*, *πιστευσαντες* credentes *Dd* sermoni *d* 3. *εν τη ημερα εκεινη ABC*, *εν εκεινη τη ημερα Dd*, *τη ημερα εκινη Eeς* *τρισχειλειαι D* *ησαν δε ABCEevς*, *και ησαν Dd* perseverantes *dv*, adstantes *e* 4. *εν Adv*, *om BC DEeς* *αποστολων ABCEevς*, *add εν ϊερουσαλημ Dd* *και AB CDEevς*, et in *d* 4. 5. *τη κλασει ABCD*, *και* (*κατη E*) *τη κλασει Eeς et corr D*, fractionis *dv* *εγινετο ABCDv*, nascebatur *d*, *εγενετο Eeς* autem *ev*, quoque *d* 6. *τε ACEdevς et corr D*, *δε B*, *om pr D* *σημεια ABCDdvς*, *σημια ου μικρα* (minima) *Ee* *δια των αποστολων εγινετο BDdvς*, *εγινετο δια των αποστολων AC*, *δια των χειρων των αποστολων ετινοντο E*, per manibus ap. fiebant *e*, *add εν ιερουσαλημ Ee et add φοβος τε ην μεγας επι παντας ACv* 7. *παντες δε BEeς Orig* 2,673^{a}, *και παντες δε AC*, *παντες τε Ddv* *πιστευοντες ACDEdevς*, *πιστευσαντες B Orig* *ησαν επι το αυτο* (in unum *de*) *και ACDEdevς*, *επι το αυτο B Orig* *απαντα ABCEς Orig*, *παντα D*, omnia *dev* 8. *τα κτηματα και τας ABCEevς*, *οσοι κτηματα ειχον η D*, qui possessiones habebant et *d* vendebant *ev*, distrahebant *d* *διεμεριζον BCD Eς*, *εμεριζον A*, dispartiebantur *d*, dividebant *ev*

et exhortabatur (exort.) eos dicens Saluamini a generatione ista praua. (7) 41Qui ergo receperunt (recip.) sermonem eius, baptizati sunt, et adpositae (app.) sunt in die illa (illa d. *L al*) animae circiter tria milia: 42erant autem (enim *F*) perseuerantes in doctrina apostolorum et communicatione fractionis (fracciones) panis et orationibus. 43fiebat autem omni animae timor. multa quoque prodigia et signa per apostolos fiebant in Hierusalem, et metus erat magnus in uniuersis. 44omnes etiam qui credebant erant pariter et habebant omnia communia, 45possessiones et substantias uendebant, [et diuidebant *om al*]

αὐτὰ πᾶσιν καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν, [46]καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, [47]αἰνοῦντες τὸν θεὸν καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σῳζομένους καθ' ἡμέραν [1]ἐπὶ τὸ αὐτό.

Πέτρος δὲ καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. [2]καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύ-

1. *πασιν ABCEevς, καθ ημεραν πασι Dd* *καθοτι* (*τοις pr D*) *αν τις* (cui *e*) *χριαν ειχεν ABCDEevς,* secundum quod qui opus erat *d* *καθ ημεραν ABCEevς, παντες Dd, καθ ημεραν παντες corr D* *προσκαρτερουντες ABCEdvς, προσεκαρτερουν D,* perseverabant *d* 2. *ομοθυμαδον* (unanimes *e*) *εν τω ιερω ABE evς, εν τω ιερω ομοθυμαδον C, εν τω ιερω και κατ οικους* (*add αν pr*) *επι το αυτο* (in id ipsum) *Dd* *κλωντες τε κατ οικον* (circa domos, *om D*) *αρτον ABCDEevς,* capiebant panes *d* 3. accipientes cibum *d* in *d*, cum *ev* 4. *ενουντες C,* laudem dicentes *d* *ολον* (universum *e*) *τον λαον ABCEevς Orig* 2,673*b*, *ολον* (totum) *τον κοσμον Dd* autem autem d 5. *επι το αυτο AB Cv, επι το αυτο* (in unum) *εν τη εκκλησια Dd, τη εκκλησια Eeς* 6. *πετρος δε ABCv Lucif* 199, *επι* (in) *το αυτο δε πετρος Eeς, εν δε ταις ημεραις ταυταις* (ipsis) *πετρος Dd* *ιωανης Dd* *ανεβεννον C, αναιβεννον A* *ιερον ABCEevς Lucif, add το δειλεινον* (ad vesperum) *Dd* ad horam *dev Lucif* 7. *της προσευχης την ενατην* (*ἐνν. ς*) *ABCEevς Lucif, ενατητη* (*την ενατην της corr D et d*) *προσευχης Dd* *και ABCEevς Lucif, add ιδου d et pr D* 8. *υπαρχων ABCEvς,* constitutus *e, om Dd Lucif* quotidie ponebant *Lucif* *πρὸς*] ad *dev Lucif,* ante *Iren* 194 9. *θυραν ABCDς, πυλην E,* ianuam *de Lucif,* portam *v*

illa omnibus prout cuique opus erat, [46]cotidie quoque perdurantes unanimiter (unian.) in templo, et frangentes circa domos (domus *L*) panem, sumebant cibum cum exultatione et simplicitate cordis, [47]conlaudantes deum et habentes gratiam ad omnem plebem. dominus autem augebat qui salui fierent cotidie (cottidie *F*) in id ipsum. (8) [1]Petrus autem et Iohannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam. [2]et quidam uir qui erat claudus (cludus) ex utero matris suae, baiulabatur (baiol.); quem ponebant cotidie (cottid. *F*) ad portam templi quae dicitur speciosa, ut peteret elemosynam ab

νην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν· [3]ὃς ἰδὼν Πέτρον καὶ Ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. [4]ἀτενίσας δὲ Πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ Ἰωάννῃ εἶπεν Βλέψον εἰς ἡμᾶς. [5]ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. [6]εἶπεν δὲ Πέτρος Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειρε καὶ περιπάτει. [7]καὶ πιάσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς

1. *παρα των εισπορευομενων ABCEevς Lucif et corr D*, *παρ αυτων εισπορευομενων αυτων pr D*, ab his qui ingrediebantur *d* *ος ABCEeς*, hic *Lucif*, *ουτος ατενισας* (respiciens) *τοις οφθαλμοις αυτου και* (et) *Dd* *ιδων ABDevς Lucif*, *ειδων CE et corr D*, vidit *d* 2. *ιωαννην D* *μελλοντας εισιεναι* (*ειναι pr D*) *ABCD Edevς*, intro euntes *Lucif* *ηρωτα* (*ερ. C*) *ABCEevς Lucif*, *add αυτους Dd* *λαβειν ABCς et add παρ αυτων Ee*, *om Dd Lucif* 199 3. *ατενισας ABCEς*, intendens *Lucif*, *εμβλεψας D*, intuitus *d*, intuens *ev* *ο πετρος D*, *πτερος C* *συν ιωαννη corr D*, *συν ιωαννην και pr D*, cum iohannen et *d* *βλεψον ABCEς*, aspice *d Lucif*, respice *ev*, *ατενεισον D* 4. in nos *Lucif*, in nobis *a*, ad nos *d* ad ille *dv Lucif*, qui *e* *επειχεν ABCEς*, adtendebat *d*, respexit *e Lucif*, *ατενεισας D* eos de, in eos *Lucif* *τι παρ αυτων* (*αυτου C*) *λαβειν ABCς*, *λαβειν* (se accepturum) *τι παρ αυτων Ee*, *τι λαβειν απ αυτων Dd*, se aliquid accepturum ab eis *v Lucif* 5. *ειπεν δε* (*add ο D*) *πετρος BDEdeς et add* ad eum *Cypr* 323, ait autem illi petrus *Lucif* 199, *πετρος δε ειπεν ACv* *αργυριον ABCDEdevς Iren* 194 *Hil* 287 *Lucif*, *add* quidem *Cypr* *ουκ C* est mihi *dev Iren Cypr Hilar*, habeo *Lucif* 5. 6. *ο δε ABCDEevς Iren Cypr Hil* 287 *bis*, quod *d*, sed quod *Lucif* 6. *ονοματι ABCDEdevς Iren Cypr Lucif*, *add* domini nostri *Hilar* 287 6. 7. *του ναζοραιου CD*, *om Hilar* 7. *εγειρε* (*-ραι Cς*) *και ACEevς Iren Cypr Hilar Lucif*, *om BDd* 7 *seq.* *καὶ πιάσας ... ἤγειρεν αὐτόν om Iren* 194 7. adpraehensum *d*, adprehendens *e*, apprehensa *Cypr Lucif* *αυτον της δεξιας χειρος ABCDEdeς*, dextra manu eius *Lucif*, manu eius dextera *Cypr*

intro euntibus in templum. [3]is (his *pr F*) cum uidisset Petrum et Iohannem incipientes intro ire in templum (templo *L*), rogabat ut elemosynam (-sinam) acciperet. [4]intuens autem [in *L al*] eum Petrus cum Iohanne dixit Respice in nos. [5]at (ad *pr F*) ille intendebat in eos, sperans se aliquid accepturum ab eis. [6]Petrus autem dixit Argentum et aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do (do tibi *F*, tibi dabo *L*). in nomine Iesu Christi Nazareni surge et ambula. [7]et adpraehensa (appreh.) eius (ei *L al*) manu (m. eius

ἤγειρεν αὐτόν· παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αἱ βάσεις αὐτοῦ καὶ τὰ σφυρά, [8]καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη, καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος [καὶ] αἰνῶν τὸν θεόν. [9]καὶ εἶδεν πᾶς ὁ λαὸς αὐτὸν περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν [10](ἐπεγίνωσκον δὲ αὐτόν, ὅτι αὐτὸς ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ), καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ. [11]κρατοῦντος δὲ αὐτοῦ τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰωάννην συνέδραμεν

1. αυτον ABCv Cypr Lucif, om DEdeς   παραχρημα δε ABCEeς, confestimque Lucif 199, et statim Iren, και παραχρημα εσταθη και Dd   εστερεωθησαν αι βασεις (pedes) αυτου ABC Lucif, εστερεωθησαν (εσταιρ. D) αυτου αι βασεις (uases d, gressi e) DE deς, eius confirmati sunt gressus Iren   2. σφυδρα A, φυδρα C, crura d   et exiliens (cum exsiluisset d) stetit dev Lucif, om Iren   περιεπατει ABCvς Iren Lucif, add χαιρων (χαιρομενος D) DEde 3. cum dv Iren Lucif, una cum e   περιπατων και αλλομενος ABCEevς Iren Lucif, om Dd   και alterum BCEevς Iren, om ADd Lucif   4. ενων τον θ. C, glorificans deum Iren   ειδε B, ιδεν C   πας ο λαος αυτον ABCDdv, αυτον πας ο λαος Eeς Lucif 199   5. θεον ABDEdevς Lucif, κυριον C   επεγινωσκον δε ABCev, επεγινωσκον (-σκων E) τε (ται D) DEdς, et cognoscebant Lucif   αὐτόν om Lucif   αυτος ACv Lucif, ουτος BDEdeς 6. καθημενος ABCEς, καθεζομενος D   ad speciosam portam ev Lucif, in porta illa pulchra d   7. θαμβου C   terroris et stupefactionis d, stupore (pavore Lucif) et admiratione e Lucif   εκτασεως D   ἐπὶ] in dev Lucif   συμβεβηκοτι (συνβ. E) AB CEς, contegerat dv, attigit e, acciderat Lucif, γεγενημενω D 8. κρατοῦντος . . . ἰωάννην] εκπορευομενου δε του πετρου και ϊωανου (iohanneū) Dd   tenentem . . . eo e   δε BCEevς, τε A   αυτου ABCev, τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ ς   τον alterum AB, om CEς 8 seq. συνέδραμεν . . . αὐτοὺς] συνεξεπορευετο (cum eis ibat) κρατων αυτους οι δε θαμβηθεντες εστησαν (stabant) Dd

F) dextera adleuauit (all.) eum, et protinus consolidatae sunt bases eius et plantae, [8]et exiliens stetit, et ambulabat, et intrauit cum illis in (om al) templum ambulans et exiliens et laudans deum (dominum). [9]et uidit omnis populus eum ambulantem et laudantem deum (dominum): [10]cognoscebant autem illum, quoniam ipse erat qui ad elemosynam (ael. F) sedebat ad speciosam portam templi: et inpleti (impl.) sunt stupore et extasi (extas pr F) in eo quod contigerat illi. [11]cum teneret (tenerent L al et pr F) autem Petrum et Iohan-

πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ Σολομῶντος
ἔκθαμβοι. [12]ἰδὼν δὲ ὁ Πέτρος ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν «Ἄνδρες
Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ
δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσιν τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; [13]ὁ θεὸς
Ἀβραὰμ καὶ θεὸς Ἰσαὰκ καὶ θεὸς Ἰακώβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων
ἡμῶν, ἐδόξασεν τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν παρεδώ-
κατε καὶ ἠρνήσασθε κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκεί-
νου ἀπολύειν· [14]ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ

1. πας ο λαος προς αυτους *ABCv*, προς αυτους πας ο λαος *Eeς* επι (εν *D*) τη στοα *ABCDEvς*, in porticum *de* τη *ABCEς et corr D*, η *pr D*, qui *de* σολομωντος (σαλ. *A*) *ABCς*, σολομωνος *DE*, solomonis *de* 2. εκθαμβοι *ABCDEvς*, cum admiratione *e*, stubebant *d* ιδων *ABCevς*, ειδων *E*, αποκριθεις *Dd* ο *AB CD*, *om Eς* απεκρινατο προς τον λαον *ABCEevς*, ειπεν προς αυτους *Dd* 3. ϊστραηλιται *Ed* θαυμαζεται *CDE* super hoc (isto *e*) *de*, in hoc *Iren* 194 η *ABCDEdevς*, et *Iren* ατενιζεται *CE*, intuemini *dv Iren*, intenditis *e* ιδια *ABCEς*, nostra *ev Iren*, ημων τη ιδια *D*, nos nostra propria *d* 4. η ευσεβεια (-βια *AE*) *ABCDEdevς*, *om Iren* πεποιηκοσιν (-σειν *E*) *ABC Eς*, fecerimus *v Iren*, feceremus *e*, τουτο πεποιηκοτων *D*, hoc fecerimus *d* του (τουτὸ *D*) περιπατειν αυτον (τουτον *E*) *ABCDEς*, ut ambulet hic *d*, ambulare hunc *e*, hunc ambulare *v Iren* 5. καὶ *om Iren* 194 θεος *ADdv Iren*, ο θεος *C*, *om Eeς* ισαχ *Dd* θεος *medium ADdv Iren*, ο θεος *C*, *om Eeς* 6. ιησουν *ABCEevς*, ιησουν χριστον *Dd*, *om Iren* υμεις μεν *ABCEev Iren*, ὑμεῖς *ς*, ημεις *D*, *om d* παρεδωκατε *ABCvς*, *add* εις κριτηριον (κρισιν *E*, iudicium) *DEe Iren*, *add* in iudicio *d* 7. ηρνησασθε *AB Eς*, ηρνη..σασθαι *C*, απηρνησασθαι *D*, negastis *dv Iren*, abnegastis *e*, *add* αυτον *DEdeς* 7. 8. κριναντος (κρινοντος *C*, cum iudicaret) εκεινου απολυειν *ABCEeς*, cum remittere eum vellet *Iren*, τοῦ κρειναντος εκεινου απολυειν αυτον θελοντος *D*, cum iudicasset ille dismittere eum voluit *d* 8. ipsum sanctnm *d* ηρνησασθε *ABCEevς*, εβαρυνατε *D*, grabastis *d*, aggravastis *Iren*

nem, concurrit (cuc. *al*) omnis populus ad eos ad porticum (portam *F al*) quae (qui *L*) appellatur Salomonis, stupentes. [12]uidens autem Petrus respondit ad populum Viri Israhelitae, quid miramini (amm. *L*) in hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra uirtute aut pietate fecerimus hunc ambulare? [13]deus Abraham et (*om L al*) deus Isaac et deus Iacob, deus patrum nostrorum, glorificauit filium suum Iesum, quem uos quidem tradidistis et negastis ante faciem Pilati, iudicante [autem *al*] illo dimitti: [14]uos autem sanctum et iustum negastis, et

ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, [15]τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε· ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. [16]καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον, ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσεν· τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. [17]καὶ νῦν, ἀδελφοί, οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν· [18]ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλεν διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν παθεῖν τὸν χριστὸν αὐτοῦ ἐπλήρωσεν οὕτως. [19]μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσιν καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου

1. *ητησασθε* (*-σατε D*) *ABCDdvς Iren*, *μαλλον ητησασθαι Ee* *φονεια pr D* *χαρισθηναι ABCDdvς Iren*, *ζην και χαρισθηναι Ee* 2. a mortuis *dev Iren* *ον ὑμεις pr D*, quibus nos *d* 3. *επι ACDEς*, in *dev Iren*, *om B* *ον* (*om pr D*) *θεωρειτε* (*-ται CE*) *ABCDEevς Iren*, quem vidistis *dv* 4. *οιδαται C*, *add οτι pr D* *εσταιρειωσεν C* 5. *ταυτην ABCDEdevς*, *om Iren* 194 coram vobis omnibus *Iren* 6. *αδελφοι ABCvς Iren*, *ανδρες αδ. DEde* *οιδα οτι ABCEevς Iren*, *επισταμεθα οτι ὑμεις μεν Dd* *επραξατε ABCDEς*, egistis *de*, fecistis *v Iren*, *add το* (*om pr*) *πονηρον D*, *add* iniquitatem *d*, *add* nequam *Iren* 6. 7. *ὥσπερ καὶ οἱ ἀρχ. ὑμῶν om Iren* 7. *α ABCEdeς Iren*, *ο D* per os *dev*, ore *Iren* 8. *παθειν τον χριστον αυτου BCDEdev Iren*, *αυτου A*, *αὐτοῦ παθεῖν τὸν χριστὸν ς* *ουτως ABCDEdev*, *οὕτω ς*, *om Iren* 9. *επιτρεψατε pr C*, revertemini *e* *εις* (*προς B*) *το ἐξαλειφθηναι* (*ἐξαλιφθηνε E*) *ABCDEς*, ut (ad hoc ut *d*) deleantur *dev Iren* 9. 10. *υμων τας αμαρτιας ABCEevς*, *τας αμ. υμων Dd Iren* 10. *οπως αν ελθωσιν* (*επελθ. D*) *ABCDEς*, ut cum venerint (-runt *pr e*) *ev*, ut veniant *d*, et veniant vobis *Iren* 194 *απο ABCDdvς Iren*, *υμιν απο Ee* *προσωπον C*

petistis uirum homicidam donari (-re *al*) uobis, [15]auctorem uero uitae interfecistis; quem deus suscitauit a mortuis, cuius nos testes sumus. [16]et in fide nominis eius hunc, quem uidetis (uidistis) et nostis, confirmauit nomen eius, et fides quae per eum est dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium uestrum. [17]et nunc, fratres, scio quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes uestri: [18]deus autem quae (qui *al*) praenuntiauit per os omnium prophetarum (propet.) pati Christum suum, impleuit sic. [19]paenitemini (pen.) igitur et conuertimini, ut deleantur uestra peccata; ut cum uenerint tempora re-

τοῦ κυρίου [20]*καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεχειρισμένον ὑμῖν χριστὸν Ἰησοῦν,* [21]*ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος τῶν ἁγίων ἀπ' αἰῶνος αὐτοῦ προφητῶν.* [22]*Μωυσῆς μὲν εἶπεν ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ· αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς.* [23]*ἔσται δέ, πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου ἐξολεθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ.* [24]*καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σα-*

1. *Ἰησοῦν-χριστόν,*

1. *του ABDς, om E* miserit *ev*, mittat *d Iren* *τον προκεχειρισμενον BCDE, τον προκεχιρησμενον A*, praedestinatum *d*, qui praedistinatus est *e*, praeparatum *Iren*, *τὸν προκεκηρυγμένον ς (Orig* 3,143[c]) *χριστον ιησουν BDEe, ιησουν χριστον ACdvς Iren* 2. quidem caelum *Iren* *χρονον pr D*. temporum restitutionem *e* 3. 4. *στοματος των αγιων απ αιωνος αυτου προφητων ABC, στ. τῶν ἁγ. αὐτοῦ ἀπ' αἰῶνος προφ. v Orig* 3,221[d], *στ. παντων των αγιων των απ αιωνος αυτου προφητων Ee, στ. πάντων ἁγ. αὐτοῦ προφ. ἀπ' αἰῶνος ς, στ. των αγιων αυτου τῶν προφητων Dd*, sanctos prophetas suos *Iren* 4. *μωυσης ABCDd Iren, μωσης Eeς* *μεν ABCDEdev Iren, μὲν γὰρ ς* *ειπεν ABCv, ειπεν* (dicit *Iren*) *προς τους πατερας ημων (υμων Ee) DEde Iren, πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν ς* 4. 5. vobis suscitavit *dev*, excitabit vobis *Iren* 5. *υμων ACDdvς Iren, ημων Ee, om B* *αδελφων ημων D* *ως εμου pr D* 6. secundum omnia *de*, in omnibus *Iren* *λαληση ABD Edevς Iren, λαλησει C* 7. *αν BDEς, εαν AC* *εξολεθρευθησεται ACD, ἐξολοθρ. BEς*, exterminabitur *ev*, disperibit *d*, peribit *Iren* 194 8. *δε οι προφηται ABCEeς, οι προφηται Ddv, om Iren*

frigerii a conspectu domini, [20]et miserit eum qui praedicatus est uobis, Iesum Christum, [21]quem oportet caelum quidem suscipere usque in tempora restitutionis (restituc.) omnium quae locutus est deus (*om F*) per os sanctorum suorum a saeculo prophetarum. [22]Moyses (Moses *FL*) quidem dixit quoniam (quia *L al*) prophetam uobis suscitauit dominus deus uester de fratribus uestris tanquam me: ipsum audietis iuxta omnia quaecunque locutus fuerit uobis. [23]erit autem, omnis anima quaecumque (quae *L al*) non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe. [24]et omnes prophetae a Samuhel

μουὴλ καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. [25]*ὑμεῖς ἐστὲ οἱ υἱοὶ τῶν προφητῶν καὶ τῆς διαθήκης ἧς ὁ θεὸς διέθετο πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ Καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐνευλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς.* [26]*ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ, ἀπέστειλεν αὐτὸν εὐλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν αὐτῶν.»* [1]*Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι,*

1. *των κατεξης D*, eorum qui ordine fuerunt *d*, pro ordinem *e*, deinceps *v Iren*   *οσοι ABEdeς Iren et pr C?*, *οι v et corr CD*, *ο pr D*   *ελαλησαν ABEdevς Iren et pr C? et corr D*, *ελαλησεν pr D*, *επροφητευσαν corr C*   *κατηγγειλαν ABE et corr C*, *κατηνγειλαν D*, adnuntiaverunt *dev Iren*, *προκατηγιλαν corr C*, *προκατήγγειλαν ς*   2. *εσται ACD*   *οι ABCE, om Dς*   e testamenti *e*, et eius dispositionis *d*   3. *ην pr D*   *ο θεος διεθετο BD Iren*, deus disputavit *d*, *διεθετο ο θεος ACEeς*   *ημων BCDdvς Iren*, *υμων AEe*   4. *εν ABCDEdv Iren, om eς*   *ενευλογησονται pr A?*, *επευλογηθησονται C*   patriae *de*, tribus *Iren*   5. *ο θεος αναστησας* (resuscitans *e*, excitans *Iren*, suscitavit *d*) *AD Edevς Iren* 194, *αναστησας ο θεος BC*   *αυτου BCDEdev Iren, add ιησουν Aς*   *εξαπεστειλεν D*   6. *αυτον ABCEevς, om Dd Iren*   *ευλογουντας D*   *εν τω (τ D) αποστρεφειν ABCDEς*, in avertendo *e*, in eo cum abertatur *d*, ut convertat se *v Iren*   *εκαστον ABCEeς et corr D*, *εκαστος pr D*, unus quisque *dv Iren*   *απο ABCEdevς Iren*, *εκ D*   7. *αυτων prius Cdv Iren*, *υμων AE eς, om B*   *λαον ABCvς, add ταυτα τα ρηματα Ee Lucif* 199, *add τα ρηματα ταυτα Dd*   adstiterunt *e*, adsisterunt *d*, insurrexerunt *Lucif*   8. *αυτοις ABCEeς*, om *Ddv Lucif*   *ιερεις ADEd evς Lucif*, *αρχιερεις BC*   *και ο στρατηγος* (praepositus *e*, pontifex *Lucif*) *του ιερου ABCEevς Lucif*, om *Dd*

(Samuel) et deinceps qui locuti sunt, et (*om al*) adnuntiauerunt (ann.) dies istos. [25]uos estis filii prophetarum et testamenti quod posuit deus (*om al*) ad patres nostros, dicens ad Abraham [Et *L al*] in semine (-ni *al*) tuo bene dicentur omnes familiae terrae. [26]uobis primum deus suscitans filium suum, misit eum bene dicentem uobis, ut conuertat se unus quisque a nequitia sua. (9) [1]Loquentibus autem illis ad populum, superuenerunt sacerdotes et magistratus templi et

[2]διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, [3]καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον· ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. [4]πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν [ὡς] χιλιάδες πέντε. [5]Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, [6]καὶ Ἄννας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ Καϊάφας καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀλέξανδρος καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ, [7]καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ

1. *διαπονουμενοι ABEς*, . . . *διαπονουμενοι C*, dolentes *v Lucif*, indignantes *e*, dolore percussi *d*, *καιαπονουμενοι D* quod docerent *v Lucif*, eo (propter *e*) quod docerent ipsi (eis *e*) *de* *λαον*] *sic corr A* *αναγγελλειν D*, praedicarent *e* 2. *εν τω ιησου* (in iesum) *την αναστασιν ABCEeς Lucif*, *τον ιησουν εν τη αναστασει Dd* *την εκ ABCEvς*, *των Dde Lucif* *επεβαλον ABCEvς Lucif*, inmiserunt *d*, iniciebant *e*, *επειβαλοντες D* 3. *και om corr D* *εθεντο BDdς Lucif*, *add αυτους ACEev* *εις την τηρησιν C*, in custodiam (-dia *Luc*) *ev Lucif*, in adser^{ua}tionem *d* *την επαυριον D* 4. *τον λογον BDEdevς*, *om A* 5. *εγενηθη* (*add ο AEς*) *αριθμος ABEdevς*, *αριθμος τε εγενηθη D* *ως BD*, *ωσει Eς*, quasi *e*, ad *d*, *om Av Hil* 682 *χιλιαδες πεντε* (*ε̅ D*) *ABDEς*, quinque milia *dev Hilar* factum est *ev*, contigit *d* 6. *επι την αυριον* (*add ἡμέραν D*) *ABDEς*, in crastinum (*add* diem *d*) *dev* 6. 7. *συναχθηναι* (convenire) *αυτων τους αρχοντας και τους* (*om Eς*) *πρεσβυτερους ABEeς*, *συνηχθησαν οι αρχοντες και οι πρεσβυτεροι Dd* 7. *τους γραμματεις AB*, *γραμμ. DEς*, scribae *dev* *εν ABDE*, *εἰς ς* 7. 8. *αννας ο αρχιερευς ABDd*, *ανναν τον αρχιερεα* (principes sac.) *Eeς* 8. *καιαφας AB*, *καϊφας Dd*, *καϊαφαν Eeς* *ιωαννης AB*, *ϊωναθας D*, ioathas *d*, *ϊωαννην Eeς* *αλεξανδρος ABDd*, *αλεξανδρον Eeς* 9. pontificali *d*, sacerdotali *ev* *καὶ om d* statuentes *e*, cum statuisset *pr d* *τω ABς*, *om DE*

Sadducaei (Saducei), [2]dolentes quod docerent populum et adnuntiarent (ann.) in Iesum (Iesu *al*) resurrectionem ex mortuis, [3]et iniecerunt in eis manus, et posuerunt eos in custodiam in crastinum: erat enim iam (*om al*) uespera. [4]multi autem eorum qui audierant uerbum crediderunt, et factus (factum) est numerus uirorum, quinque (v *F*) milia. [5]factum est autem in crastinum ut congregarentur principes eorum et seniores et scribae in Hierusalem, [6]et Annas princeps sacerdotum et Caiphas (Caif. *F*) et Iohannes et Alexander et quotquot (quodquod *pr F*) erant de genere sacerdotali, [7]et sta-

ἐπυνθάνοντο Ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; [8]τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπεν πρὸς αὐτούς «Ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι, [9]εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, [10]γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. [11]οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδόμων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. [12]καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρα-

1. *ἐν alterum om d*   *εποιησατε τουτο ABDdvς, τουτο εποιησεται Ee*   3. populi *ev Iren* 194 *Cypr* 292, huius populi *d*   *πρεσβυτεροι ABv, add του ισραηλ DEς Cypr, add* istrahel *de, add* israelitae *Iren*   *ει ABDdvς Iren, ηκουσατε ει Ee,* audite ecce *Cypr*   *ανακρινομεθα ABDEς,* iudicamur *ev,* interrogamur *d Cypr,* redarguimur *Iren, add αφ υμων DEde Iren Cypr*   4. *επι ABEς, επ D,* super *d Cypr,* in *ev Iren*   *σεσωστε E, σεσωται A*   5. sit vobis omnibus notum *Cypr* 292   istrahel *de*   6. *ονοματι ABDdς Iren Cypr, add του κυριου Ee* . christi iesu *d*   nazareni *Iren Cypr* 7. a mortuis *dev Iren Cypr*   7. 8. in illo iste in conspectu vestro sanus astat, in alio autem nullo *Cypr*   7. adsistit *d*   8. *υγιης ABDdvς Iren, σημερον υγιης και εν αλλω ουδενι Ee*   *ὁ ἐξουδενηθεὶς Orig* 4,25[d], qui reprobatus (contemptus *Cypr,* praeiectus *d*) est *de Cypr,* spretus *Iren*   *ημων D*   9. *οικοδομων ABD Orig,* aedificatoribus *d, οικοδομουντων Eevς Iren Cypr*   9. 10. *και ουκ εστιν εν αλλω ουδενι* (quondam *d*) *η σωτηρια ABEevς et om ἡ σωτηρία Dd, om Iren* 194 *Cyprian* 292   10. *ουδε γαρ AB, ουτε γαρ Eς,* nec enim *ev, ου γαρ D,* non est enim *Cypr,* nequae *d,* et non *Iren* *ονομα εστιν ετερον Bς, ονομα ετερον εστιν AEe,* nomen aliud *Cypr, εστιν ετερον ονομα D Iren,* aliud est nomen *d*

tuentes (-erunt *F*) eos in medio interrogabant In qua uirtute aut in quo nomine fecistis hoc uos? [8]tunc Petrus repletus spiritu sancto (sancto spir.) dixit ad eos Principes populi et seniores, [9]si nos hodie iudicamur (diiud. *L al*) in benefacto hominis infirmi, in quo iste saluus factus est, [10]notum sit omnibus uobis et omni plebi Israhel quia in nomine [domini nostri *al*] Iesu Christi Nazareni, quem uos cruci fixistis, quem deus suscitauit a mortuis, in hoc iste adstat coram uobis sanus. [11]hic est lapis qui reprobatus est a uobis aedificantibus (-tis), qui factus est in caput anguli. [12]et non est in alio aliquo (aliquo alio *L*) salus: nec enim nomen est aliud (aliud est *F al*) sub caelo datum hominibus, in quo oportet (oporteat *L al*)

νὸν τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς.» 13θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον (ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν), 14τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν· 15κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους 16λέγοντες Τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονεν δι' αὐτῶν, πᾶσιν τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνεῖσθαι· 17ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν,

1. ο δεδομενον *pr D*, quod datum est (sit *Iren*) *d Iren*, datum *ev Cypr*   εν *prius ABEeς, om dv Iren Cypr*   ημας *ADEdeς Iren Cypr*, υμας *B*   2. δε *ABDEdevς Orig* 3,458ᵃ, *om Lucif* 199   του *ABDEς, om Orig*   ιωανου *D*   καταλαβομενοι *ABDEς*, καταλαβόντες *Orig*, conperto *v Lucif*, conperti *e*, adsecuti *d*   3. αγραμματοι εισιν και ιδιωται (privati *e*) *ABEevς Orig*, imperiti sint et sine litteris *Lucif* 199, αγραμματοι εισιν *Dd*   4. επεγινωσκον *ABDEdeς Orig*, cognoscentes *Lucif*   τε *ABEς Orig Lucif*, δε *Dde*   τε *alterum ABEdev Lucif et corr D*, δὲ ς, *om pr D*   5. συν αυτων *pr D*   illumque curatum *d*   habebant *de*, poterant *v Lucif*   6. αντιπειν *A*, ποιησαι η αντιπειν *D*   καιλευσαντες *D*, cum iussissent *d Lucif*, iubentes *e*   δε *ABEdevς Lucif, om D*   extra *d*, foras *e*, foras extra *v Lucif*   απελθειν *ABEdeς*, discedere *Lucif*, απαχθηναι *D*   7. συνεβαλλον *AEdev Lucif*, συνεβαλον *BDς*   ποιησομεν *BDevς Lucif*, ποιησωμεν *AEd*   8. quoniam quidem *dev*, nam quia *Lucif*   σημειον γεγονεν (-νεναι *pr D*) *ABDEdevς*, factum est signum *Lucif*   per ipsos *d Lucif*, per os *e*   9. φανερον *ABEeς, add* εστιν *Dd Lucif*   10. αρνεισθαι *B*, αρνισθαι *AD*, αρνησασθαι *Eς*   αλλ *ABEdevς Lucif, om D*   ειναι *E*, ινα δε (corr?) *A*   επι πλιον *ABEς et add* τι *D*, amplius *ev Lucif*, amplius quid *d*   serpat *e*, serpiat *d*, innotescant *Lucif*   λαον *ABDdvς, add* τα ρηματα ταυτα *Ee Lucif*

nos saluos fieri. (10) 13Videntes autem Petri constantiam et Iohannis, conperto quod homines essent sine litteris et idiotae, admirabantur (amm.): et cognoscebant eos, quoniam cum Iesu fuerant (fuissent *L al*): 14hominem quoque (hominemque *L*) uidentes stantem cum eis qui curatus fuerat, nihil poterant contra dicere. 15iusserunt autem eos foras extra concilium secedere (sedere *F*, cedere *al*), et conferebant ad inuicem 16dicentes Quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus [in *F*] Hierusalem manifestum [est *L al*], et non possumus negare: 17sed (set) ne amplius diuulgetur (deu.) in populum, comminemur

ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ
ἀνθρώπων. [18]καὶ καλέσαντες αὐτοὺς παρήγγειλαν καθόλου μὴ
φθέγγεσθαι μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. [19]ὁ δὲ Πέ-
τρος καὶ Ἰωάννης ἀποκριθέντες εἶπον πρὸς αὐτούς Εἰ δίκαιόν ἐστιν
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε· [20]οὐ
δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδαμεν καὶ ἠκούσαμεν μὴ λαλεῖν. [21]οἱ δὲ
προσαπειλησάμενοι ἀπέλυσαν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες τὸ πῶς κο-
λάσωνται αὐτούς, διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ

1. *απειλησωμεθα* (*add* ergo *d*) *αυτοις ABdv Lucif*, *απειλη* (minis) *απειλησωμεθα αυτοις Eeς*, *επιλησομεθα ουν ουτοις D* *μηκετι BDEdeς Lucif*, *μη A* in nomine *dev Lucif* 2. *και καλεσαντες* (arcessientes *e*) *ABEevς*, *συνκατατιθεμενων δε αυτων τη γνωμη φωνησαντες D*, consentientibus autem omnibus notitiam vocantes *d*, consentientibus autem omnibus accersientes *Lucif* *παρηγγειλαν το* (*αὐτοῖς τὸ ς*, *om B*) *καθολου μη ABEς*, praeceperunt omnino ut non *e*, praeceperunt illis ne omnino *d Lucif*, *παρηγγειλαντο κατα το μη D* 3. in nomine *dev Lucif* 3. 4. *ο δε πετρος και* (*add ο A*) *ιωαννης αποκριθεντες ABEevς*, *αποκριθεις* (respondentes *Lucif*) *δε πετρος και ιωανης* (iohannes) *Dd Lucif* 4. *ειπον* (*ειπαν B*) *προς αυτους ABDEdev*, *πρὸς αὐτοὺς εἶπον ς*, dixerunt *Lucif* *δικαιον εστιν ABDdvς Lucif* 199, *τουτο υμιν δικαιον φαινεται Ee* 5. *ακουειν μαλλον ABDdς Lucif*, *μαλλον ακουειν* (obaudire *e*) *Eev* 6. *δυναμεθα γαρ ABDEdeς*, enim possumus *v Lucif* nos *e Lucif*, vos *d* quae *dv Luc*, ea quae *e* *ειδαμεν ABD*, *ειδομεν Eς* audimus *e* *μη ABEevς Lucif*, *om Dd* 6. 7. at illi comminantes *v Lucif*; ad illi autem adminitantes *e*, ad illi etiam comminat *d* 7. *μηδεν ABEdeς*, *μη Dv Lucif* *το πως ABς*, *πως E*, quo modo *ev Lucif*, *αιτιαν οπως* (qua) *Dd* 8. *δια ABDdvς Lucif*, *φοβουμενοι Ee* *οτι παντες ABDdvς*, *παντες γαρ Ee Lucif* 8 *seq.* super quod factum est *d*, in facto *Lucif et add* isto *e*

(comm.) eis ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum. [18]et uocantes eos denuntiauerunt ne omnino loquerentur neque docerent in nomine Iesu. [19]Petrus uero et Iohannes respondentes dixerunt ad eos Si iustum est in conspectu dei nos potius audire quam deum, iudicate: [20]non enim possumus [nos *corr L*] quae uidimus et audiuimus non loqui. [21]at (ad *pr F*) illi comminantes dimiserunt (dem. *F*) eos, non inuenientes quomodo punirent eos, propter populum, quia omnes clarificabant id quod factum erat (fuerat *L?*) in eo quod

τῷ γεγονότι· [22]ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος ἐφ' ὃν γεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. [23]ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους καὶ ἀπήγγειλαν ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπαν. [24]οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν καὶ εἶπαν «Δέσποτα, σὺ ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, [25]ὁ τοῦ πατρὸς ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου στόματος Δαυεὶδ παιδός σου εἰπών Ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά;

1. *γαρ ABDEevς Iren* 194, autem *dv*, om *Lucif* 199   *ην πλειονων* (plurimum *d*) *τεσσαρακοντα* (*τεσσερ. A, ·μ· D*) *ο* (*ην ο pr D*, his *d*) *ανθρωπος ABDdvς Lucif*, *ην ο ανθρωπος πλειονων τεσσαρακοντα Ee*, plus quam quadraginta erat homo *Iren*   2. super quem *d*, in quo *ev Iren Lucif*   *γεγονει BD*, *εγεγονει AEς*, factum erat *dv*, f. est *e Iren Lucif*   *το σημειον τουτο ABEevς*, hoc signum *d*, *το σημειον D Iren Lucif*   *απολυθεντες δε ABDdvς Iren Lucif*, *εκεινοι δε απολυθεντες Ee*   3. *απηγγειλαν ABDEdeς Lucif*, *add* eis *v Iren*   3. 4. *οι πρεσβυτεροι και οι αρχιερεις Ee*   4. *ειπαν BD*, *ειπον AEς*   *οι δε ακουσαντες ABDEdevς Lucif*, audientes tota ecclesia *Iren* 195, *add και επιγνοντες την του θεου ενεργειαν* (virtutem) *Dd*   5. *ηραν φωνην ABDvς Iren Lucif*, *ηραν την φωνην αυτων Ee*, autem vocem levaverunt *d*   ad dominum *Lucif*   *ειπαν ABD*, *ειπον Eς*. ipsis dicentibus *Hilar* 29   *συ ABv*, tu es *Hil*, *συ ο θεος EDeς Lucif* 199, tu es deus *d Iren*   qui fecisti *dv Iren Hil Lucif*, fecisti *ev*   7. *ο του πατρος ημων δια πνευματος* (*δ. π. pr corr A*) *αγιου στοματος δαυειδ* (*δαδ AE*) *παιδος σου ειπων ABE*, qui patris nostri per spiritum sanctum os david pueri tui dicens *e*, qui per spiritum sanctum ore david patris nostri pueri tui dixisti *Iren*, qui per spiritum s. et os patris n. d. pueri tui dixisti *Lucif*, *ος δια πνευματος αγιου δια του στοματος λαλησας* (locutus est) *δαυειδ παιδος* (puero) *σου Dd*, *Ὁ διὰ στόματος* (*add* patris nostri) *Δαβὶδ τοῦ παιδός* (sancti pueri) *σου εἰπών ς Hilar*   ut quid *e*, quare *dv Iren* 195 *Lucif* 199 *Hilar* 29   8. *εφρυξαν D*   *καινα AD*

acciderat: [22]annorum enim (autem *F*) erat amplius quadraginta (XL *F*) homo in quo factum fuerat (erat *al*) signum istud sanitatis. (11) [23]Dimissi autem uenerunt ad suos et adnuntiauerunt eis quanta ad eos principes (princeps *F*) sacerdotum et seniores dixissent. [24]qui cum audissent, unanimiter (unian.) leuauerunt uocem ad dominum (deum *L al*) et dixerunt Domine, tu qui (*om al*) fecisti caelum et terram et (*om L al*) mare et omnia quae in eis sunt; [25]qui spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti Quare fremuerunt

26παρέστησαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. 27συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ τὸν ἅγιον παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσιν καὶ λαοῖς Ἰσραήλ, 28ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου καὶ ἡ βουλὴ προώρισεν γενέσθαι. 29καὶ τὰ νῦν, κύριε, ἔφιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παρρησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου 30ἐν τῷ τὴν χεῖρα ἐκτείνειν σε εἰς ἴασιν καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ.» 31καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐλάλουν

1. *συν.*] congregati sunt *d Iren*, convenerunt *ev Hilar Lucif* 2. collecti sunt *d*, convenerunt *ev Iren* 195 *Hil* 29 1093 *Lucif* 199 3. in veritate *Hil*, re vera *d*, vere *ev Iren Lucif* *εν τη πολει* (*add σου A*) *ταυτη ABDEdev Hilar*, in hac civitate *Iren Lucif*, *om ς* super *de*, adversus *v Iren Hil Lucif* 3. 4. *παιδα σου ABEdevς Iren Lucif*, *σου παιδα D Hilar* 29 1093 4. 5. *Orig* 2,538^{d} 4. *τε ABDEeς*, vero *d*, *om v Iren Hil* 29 *Lucif* 4. 5. *συν εθνεσ^{ε}ιν και λαος E*, et populus *Hilar* 5. istrahel *de* quanta *e Hil*, quaecumque *d Iren*, quae *v Lucif* *βουλη* (voluntas *d Irenaeus*) *ABe Hilar Lucif*, *add σου DEdς Iren et rec A* 6. *γενέσθαι om Lucif* et nunc *ev Hilar* 29 *Lucif* 199, et nunc sunt *d* *εφιδε D*, *εφειδε AE*, *επιδε B?ς* *επι* (in *v Hil Lucif*) *τας απειλας ABEde vς Hilar Lucif*, *επι τας αγιας D* 7. *παρρησιας πασης ABdς*, *πασης παρρησιας DEev Hilar Lucif* 8. in eo cum (quod *e*) *de*, dum *Lucif* *την χειρα* (*add σου ς*) *εκτεινειν σε Bς*, manum extendas *d*, *την χειρα σε εκτεινειν A*, *την χειρα σου εκτεινειν* (extendes) *DEe*, extendis manus *Lucif* *ις pr D* 9. *γενεσθαι pr D*, fieri *ev*, fiant *d*, facienda *Lucif* 10. congregati *ev Lucif*, collecti *d Iren* 195 11. *του αγιου πνευματος ABDd*, *πνευματος αγιου Eevς Iren Lucif*

gentes et populi meditati sunt inania? 26astiterunt (adst. *pr F*, adsteterunt *L*, astet. *al*) reges terrae et principes conuenerunt in unum aduersus dominum et aduersus Christum eius. 27conuenerunt enim uere (u. e. *F*, e. uiri *al*) in ciuitate ista (-em -am *F*) aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Israhel, 28facere quae manus tua et consilium [tuum *om pr L*] decreuerunt fieri. 29et nunc, domine, respice in minas eorum, et da seruis tuis cum omni fiducia loqui uerbum tuum, 30in eo cum (quod *L al*) manum tuam (-nu tua *al*) extendas [ad *L al*] sanitates, et signa et prodigia fieri per nomen sancti filii tui Iesu. 31et cum orassent, motus est locus in quo erant con-

τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας. [32]*Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πι-*
στευσάντων ἦν καρδία καὶ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρ-
χόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς πάντα κοινά.
[33]*Καὶ δυνάμει μεγάλῃ ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι*
τοῦ κυρίου Ἰησοῦ [χριστοῦ] τῆς ἀναστάσεως, χάρις τε μεγάλη ἦν

1. *μετα παρρησιας ABνς, add παντι τω θελοντι πιστευειν DEde Iren,* cum omni fiducia *v Lucif* 199 1. 2. *τον δε* (*om Orig*) *πληθους των πιστευσαντων* (*πιστευόντων Orig*, credentium *e Cypr*) *ην* (*add η Eς et corr D*) *καρδια* (cor unum *Cypr*) *και* (*add η B? Eς*) *ψυχη μια ABDEdevς Orig* 3,673[b] *Cypr* 305, multitudinis autem credentium erat anima et cor unum *Hilar* 780 950, *ἦν δὲ πάντων τῶν πιστευσάντων* (qui credebant) *ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία* (unum) *Orig* 1,750[e] *Hilar* 386, *ὅτε ἦν πάντων τῶν πιστευόντων καρδία καὶ ψυχὴ μία Orig* 2,34[c], *ἦν ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδία πάντων τῶν πιστευόντων μία Orig* 3,616[b], erat credentium anima et cor unum *Hilar* 180 194, turba eorum qui crediderunt (credebant 305) anima ac mente una agebant *Cypr* 14 203 246 305, *add και ουκ ην χωρισμος* (*διακρισις D*, accusatio *d*) *εν αυτοις τις* (*ουδεμια D*, ulla *de*) *DEde, add* nec fuit inter illos discrimen ullum *Cypr* 246 305 2. 3. *και* (*om E*) *ουδε εις τι των υπαρχοντων αυτω ελεγεν ιδιον ειναι ABEς*, nec quisquam aliquid ex nobis suis dicebat suum esse *e, και ουδεις των υπαρχοντων αυτου ελεγεν ιδιον ειναι D*, et nemo quicquam ex eo quod possidebant dicebant suum esse *d*, nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse dicebat *v Cypr* 305, nec quicquam suum iudicabant ex bonis quae eis erant *Cypr* 246 305 3. *αλλ ABEς, αλλα D* erat *e*, erant *d Cypr* 305, fuerunt *Cypr* 246 305 *παντα BD, απαντα AEς* 4. *δυναμει μεγαλη ABD dv Iren* 195, *μεγαλη δυν. Eeς* *το μαρτυριον* (testim *d*) *οι αποστολοι BDdς Iren, οι αποστολοι το μαρτ. AEev* 5. *του κυριου ιησου της αναστασεως B, της αναστασεως* (de resurrectione *e*, resurrectionem *d*) *του κυριου ιησου χριστου* (*om ς Iren*) *DEdeς Iren, της αναστασεως ιησου χριστου του κυριου Av* *τε ABDEeς, om d*

gregati, et repleti sunt omnes spiritu sancto (sancto spir. *L*), et loquebantur uerbum dei cum [omni *al*] fiducia. (12) [32]Multitudinis autem credentium erat cor [unum *al*] et anima una, nec quisquam eorum quae possidebat (possed. *al*, -bant *L al*) aliquid suum esse dicebat (-bant *L al*), [sed (set) erant illis omnia communia *om al*]. [33]et uirtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi domini [nostri *al*], et gratia magna erat in omnibus illis.

ἐπὶ πάντας αὐτούς. [34]οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ἦν ἐν αὐτοῖς· ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων [35]καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων, διεδίδετο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. [36]Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον υἱὸς παρακλήσεως, Λευΐτης, Κύπριος τῷ γένει, [37]ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ πωλήσας ἤνεγκεν τὸ χρῆμα καὶ ἔθηκεν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. [1]Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Ἀνανίας σὺν Σαπφείρᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώλησεν κτῆμα, [2]καὶ ἐνοσφίσατο

1. super eos omnes *d*   *τις ην* (*υπηρχεν DEς*, erat) *ADEdeς*, *ἦν τις B*   *γαρ alterum ABDEevς, om d*   2. *κτητορες ABEeς, add ησαν Dd*   *οικειων υπηρχον* (*om corr D*) *ABDEevς*, domum *d*   *εφερον τας τιμας ABEevς et corr D, και φεροντες τειμας D*, et adferebant praetia *d*   3. *των πιπρασκομενων ABEς, των πιπρασκοντων D*, venalium *e*, quae veniebant *d*   ante (ad *d*) pedes *dev*   4. *διεδιδετο ADE, διεδιδοτο Bς*, distribuebantur *d*   *εκαστω AB Eς, ενι εκαστω D*, uniquique *e*, singulis *dv*   *ιωσηφ ABDEdev, Ἰωσῆς ς*   5. *επικαηθεις E*   *απο ABE, υπο Dς*   *μεθερμηνευομενον ADEς, ερμην. B*, interpraetatum *dev*   6. *λευΐτης κυπριος ABEevς, κ. λευειτης Dd*   *ὑπάρχοντος*] constituto *e*, cum esset *d*   7. *αγρου ABEς, χωριον pr D, χωριου corr D*, praedio *e*, ager *d*   vendens *e*, venundato eo *d*   *ηνεγκε pr D, ἤγαγε Orig* 2,673[b]   hanc pecuniam *d*   *παρα ABDς Orig*, iuxta *d*, *προς E*, ad *e*   8. *ποδας των αποστολων ABDEdevς, ἀποστόλους Orig*   *ανηρ δε τις ABDvς*, quidam autem vir *d*, *εν αυτω δε τω καιρω ανηρ τις Ee*   *ονοματι ανανιας ADdv, ανανιας ονοματι BEeς*   9. *σαπφειρα* (*-ρη Aς*) *ABdς* (*Orig* 2,117[b] 3,673[b]), *σαφφιρη E, σαφφυρα pr D, σαφφιρα corr D*, sappira *e*   *επωληθεν E*

[34]neque enim quisquam egens erat inter illos (erat i. i. egens): quotquot (quodquod *pr F*) enim possessores agrorum aut domorum erant, uendentes afferebant (adf. *pr F*) praetia (praetium *F*) eorum quae uendebant [35]et ponebant ante pedes apostolorum, diuidebantur (diuidebatur *L al*) autem singulis prout cuique opus erat. [36]Ioseph autem qui cognominatus est Barnabas (Barsabas *al*) ab apostolis, quod est interpretatum (-praet. *F*) filius consolationis, Leuites, Cyprius genere, [37]cum haberet agrum, uendidit illum, et adtulit (att.) praetium (pret.) et posuit ante pedes apostolorum. (13) [1]Vir autem quidam nomine Ananias (Annan. *L al*) cum Saffira (Saphira *L al*) uxore sua uendidit agrum, [2]et fraudauit de praetio (pret.) agri, cons-

ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίης καὶ τῆς γυναικός, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν. [3]εἶπεν δὲ ὁ Πέτρος Ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; [4]οὐχὶ μένον σοι ἔμενεν καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. [5]ἀκούων δὲ ὁ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους πεσὼν ἐξέψυξεν. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας

1. *απο ABEς Orig* 3,673^{b}, *εκ Ddev* *συνϊδυΐης* (*συνειδυιας Dς*) *και της γυναικος ABDEς*, consciente et uxoris *e*, conscia uxore *dv*, *add αυτου Edevς* adferens *e*, cum adtulissent *d* 1. 2. *μέρος ἀποθέμενοι παρὰ τοῖς τῶν ἀποστόλων ποσί Orig* 3,673^{b} 2. *εθηκεν ABEς*, *εθετο D* 2. 3. *ο* (*om ς*) *πετρος ανανια ABς*, *προς αυτον ο πετρος ανανια Ee*, *πετρος προς ανανιαν Dd* 3. *δια τι ABDEς Orig* 3,673^{d}, quare *e*, cur *v Cypr* 315, ut quid *d Lucif* 126 127 3. 4. *ψευσασθαι σε ABDEdevς Cypr*, mentiri *Lucif* 126, ut fuisses mentitus *Lucif* 127 4. *το αγιον πνευμα D* 4-6. *καὶ νοσφίσασθαι . . . πρᾶγμα τοῦτο*] cum esset fundus in tua potestate *Cypr* 315 4. *και νοσφισασθαι* (*-σθε A*) *ABEς*, *add σε D*, et intercipere te *d*, et usurpare *e*, ut subtraheres *Lucif* 126 *απο ABDEς*, de *e Lucif*, ex *d* praedii *d Lucif*, possessionis *e* 5. *μεσον pr D* venditum *e Lucif*, destractum *d* *σῇ om D* erat potestate *v Lucif* 6. quid est quod *Lucif*, quid utique *de* *το πραγμα τουτο ABEeς Lucif*, facere dolose rem istam *d*, *ποιησαι* (*add το corr*) *πονηρον τουτο D* *εψευσω* (*-σου pr D*, est mentitus *e*) *ανθρωποις ABDEdevς Lucif* (*Orig* 2,117^{b}), hominibus es mentitus *Cypr* 315 7. *τῷ κυρίῳ Orig* 2,117^{b} *ακουων δε* (*om v Orig*) *ABvς Orig* 3,673^{c} *Lucif* 126, *ακουσας* (audies) *δε Dd*, *και ευθεως* (statimque) *ακουων Ee* *ο ABE*, *om Dς Orig* 7. 8. *τους λογους τουτους ABEeς Orig*, *add παραχρημα Dd*, hos sermones *Lucif* 8. *εξεψυξεν ABDEς*, *ἀπέψυξεν Orig*

cia uxore sua, et afferens (adf. *pr F al*) partem quandam ad pedes apostolorum posuit. [3]dixit autem Petrus Annania (ad Annaniam), cur temptauit satanas cor tuum, mentire (*mentiri al*) te spiritui sancto et fraudare (fraudares *L*, fraudari *al*) de praetio (pret.) agri? [4]nonne manens tibi manebat et uenundatum in tua erat potestate? quare posuisti in corde tuo hanc rem? non es mentitus hominibus, sed deo. [5]audiens [autem *L al*] Ananias (Annan. *L al*) haec uerba cecidit et expirauit. et factus est timor magnus in omnes qui audie-

τοὺς ἀκούοντας· 6ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. 7Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς εἰσῆλθεν. 8ἀπεκρίθη δὲ πρὸς αὐτὴν Πέτρος Εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπεν Ναὶ τοσούτου. 9ὁ δὲ Πέτρος πρὸς αὐτήν Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσίν σε. 10ἔπεσεν δὲ παραχρῆμα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ καὶ ἐξέψυξεν· εἰσελθόντες δὲ

1. *ακουοντας ABDd Orig* 3,673^{d} *Lucif, add ταυτα Eeς* cum surrexissent *d*, surgentes *ev Lucif* *δε ABDdvς Lucif, add παραχρημα Ee* collexerunt *e*, sustulerunt *Lucif*, involverunt *d* 2. cum extulissent *d*, euntes *Lucif*, traducentes *e* *δὲ om d* *ως ωρων ·γ· διαστεμα D*, intervallum horarum fere trium *Lucif* 126 3. 4. *απεκριθη δε (om B) προς αυτην AB, καὶ ἀπεκρ. πρὸς αὐτὴν Orig*, 3,674^{a}, *ἀπεκρ. δὲ αὐτῇ ς, ειπεν δε* (dixitque *Lucif*) *προς αυτην Dd Lucif, προς ην Ee* 4. *πετρος AB, ο πετρος DEς Orig, add εφη Ee* *ειπε μοι ει ABEdeς Lucif, επερωτησω σε ει αρα D, λέγων εἰ Orig* *τοσουτον το χωριον ABEdevς Orig Lucif, το χωριον τοσουτου D* vendidisti *Lucif* 5. *ἡ δὲ*] *ηδη pr D* dixit *dev*, ait *Lucif* *ναι ABDEdevς, om Orig Lucif* *ο δε πετρος* (*add ειπεν Aς*) *προς* (*om pr D*) *αυτην ABDdvς* (*Orig*), *ειπεν δε πετρος προς αυτην Ee, om Lucif* *ὅτι*] utique *dev, om Lucif* *συνεφωνηθη ABEς Orig*, convenit *dev Lucif, συνεφωνησεν D* 6. vobis *dev*, inter vos *Lucif* 126 *κυριου ABEς Orig, του κυριου D* *ποδαις A* 7. *επι τη θυρα BDς Orig* 3,674^{a}, *επι την θυραν Orig cod*, ad ostium *d*, *επι ταις θυραις A, εισταυται επι τη θυρα Ee*, in ostio sunt *Lucif* 7. 8. *επεσεν δε* (*γὰρ Orig*) *παραχρημα ABEeς et add καὶ αὐτὴ Orig, και επεσεν* (ceciditqué) *παρ. Dd*, et protinus cecidit *Lucif* 126 8. *προς* (ad) *AB Dd Orig* 3,674^{a}, *παρα* (ante) *Eevς Lucif* ingressi autem *e*, cumque intro issent *d*

rant: 6surgentes autem iuuenes amouerunt eum et efferentes sepelierunt [eum *L*]. 7factum est [autem *L al*] quasi horarum trium spatium, et uxor ipsius (eius *L al*) nesciens quod factum fuerat (erat *al*) intro iit. 8respondit (-dens *L*) autem (*om al*) ei Petrus Dic mihi, [mulier, *om L al*] si tanti agrum uendidistis? at (ad *pr F*) illa dixit Etiam tanti. 9Petrus autem ad eam Quid utique conuenit uobis temptare spiritum domini? ecce pedes eorum qui sepelierunt uirum tuum ad ostium, et efferent (off.) [et] te. 10confestim cecidit ante (ad) pedes eius et expirauit: intrantes autem iuuenes inuene-

οἱ νεανίσκοι εὗρον αὐτὴν νεκρὰν καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. [11]καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

[12]Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα πολλὰ ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν πάντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος· [13]τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός [14](μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ, πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν), [15]ὥστε καὶ εἰς τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ τιθέναι ἐπὶ κλιναρίων καὶ κραβάττων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ

1. *ευρον BDς, ευραν A, ηυραν E* *εξενεγκαντες ABEdς*, efferentes *e*, *συνστειλαντες εξηνεγκαν και D* 2. super totam *d*, in omnem *e* 3. *επι BDEdς*, in *ev*, *om A* *τους ακουοντες D*, qui audierunt *d* 4. *δε ADEdevς*, *τε B*, *om Lucif* 201 5. *πολλα εν τω λαω ABDEdev Lucif*, *ἐν τῷ λαῷ πολλά ς* uno animo *Lucif*, pariter *d* *παντες ABE*, *απαντες D*, omnes *ev Lucif*, universi *d*, *add εν τω ϊερω* (tem *d*) *Dd*, *add εν τω ναω συνηγμενοι Ee* in porticum *d* 6. *σολομωντος ABς*, *σολομωνος B?E*, *τη σολομωνος D* *των δε λοιπων ουδεις* (*ουθεις B*) *ABEevς Lucif*, *και ουδεις των* (ex) *λοιπων Dd* audebat *ev Lucif*, curabat *d* *κολλασθαι αυτοις ABDEdevς*, ad illos accedere *Lucif* 7. pleps *e*, populos *d* *δε ABDEevς*, -que *d Lucif* 8. *πιστευοντες BDEς*, *οι π. A* *πληθη ABEς et corr D*, *πληθι pr D*, multitudo *dev Lucif* *τε om v Lucif* 9. *και prius ABE et corr D*, *om Ddevς Lucif* 201 *εις τας πλατειας AB et corr D*, *εν ταις πλατιες Ede Lucif*, *κατα* (*add τὰς ς*) *πλατειας pr D et ς* eicerent *ev Lucif*, inferrent *d* *ασθενεις ABEevς Lucif*, *add αυτων Dd* *τιθεναι ABDdvς Lucif*, *add ενπροσθεν αυτων Ee* *επι* (*add των A*) *κλιναριων ABD*, in lectulis *dev Lucif*, *επι κλινων Eς* 10. *κραβαττων* (gr. *d*) *ABDde*, *κραββατων Eς* *κἂν*] vel *de Lucif* *σκια ABDdς Lucif*, *add αυτου Eev* *επισκιασει B*

runt illam mortuam et extulerunt et sepelierunt ad uirum suum. [11]et factus est timor magnus in uniuersa ecclesia et in omnes qui audierunt (-rant *L*) haec. (14) [12]Per manus autem apostolorum fiebant signa et prodigia multa in plebe. et erant unanimiter (unian.) omnes in porticu Salomonis: [13]ceterorum autem nemo audebat se coniungere (c. se *F*) illis, sed (set) magnificabat eos populus: [14]magis autem augebatur credentium in domino multitudo, uirorum ac mulierum; [15]ita ut in plateas (plateis *L*) eicerent infirmos et ponerent in lectulis et grabattis, ut ueniente Petro saltem (saltim *L al*) umbra illius obumbraret quemquam eorum. [et liberabantur [omnes]

τινὶ αὐτῶν. [16]συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων Ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. [17]ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἡ οὖσα αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου [18]καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. [19]ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς ἤνοιξεν τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών τε αὐτοὺς

1. alicui *e*, aliquem *Lucif*, quemcumque *d* αυτων *ABς*, *add* και ρυσθωσιν απο πασης ασθενιας ης ειχον *Ee*, *add* απηλλασσοντο γαρ απο πασης ασθενιας ως ειχεν εκαστος αυτων *D*, *add* et liverabantur ab omnem valetudinem quem habebant unus quisque eorum *d*, *add* et liberabantur ab infirmitate sua *Lucif* 201 συνηρχετο δε *ABDdvς Lucif*, διο συνηρχετο *Ee* και *ABEevς et corr D*, *om Dd Lucif* τὸ *om D* των περιξ (περι *pr D*, coniunctarum *e*) πολεων *ABDEevς Lucif*, finium undique *d* ιερουσαλημ (ιηλ *pr A*?) *ABv Lucif*, εις ιερ. *DEdeς* 2. φεροντες *ABDdvς Lucif* 201, *add* μεθ εαυτων *Ee* et eos qui a spiritibus immundis vexabantur *Lucif* υπο *ABEς*, απο *D* 3. οιτινες *ABEdevς*, και *D Lucif* εθεραπευοντο απαντες (universi *de*) *ABEdevς*, ειωντο παντες *D*, omnes sanabantur *Lucif* αναστας (exsurgens *Lucif*) δε *ABDdς Lucif*, και ταυτα βλεπων αναστας *Ee* ὁ *om B* 4. η ουσα (est) *ABDEdvς*, constituta *e*, *om Lucif* αιρεσεις *A* 5. invidia *Lucif*, aepulationem *d* επεβαλον *BDEevς Lucif*, miserunt *d*, επεβαλλον *A* χειρας *ABDdv Lucif*, *add* αυτων *Eeς* in apostolos *dev*, apostolis *Lucif* 201 6. ηθεντο *pr D* εν τηρησει (adservatione *d*) *ABDdevς*, εις τηρησειν *E Lucif* δημοσια *ABDEdevς*, *om Lucif*, *add* και επορευθη (abierunt) εις εκαστος εις τα ἴδια (domicilia) *Dd* 6. 7. αγγελος δε κυριου δια (*add* της *Eς*) νυκτος *ABEevς et om* διὰ νυκτὸς *Lucif*, τοτε δια νυκτος αγγελος κυριου *D*, per nocte vero angelus domini *d* 7. ηνοιξεν *B Edeς Lucif*, ανεωξεν *corr D*, ανεωξαν *pr D*, ανοιξας *Av* εξαγαγων τε (δε *B*) *ABDς*, cumque eduxisset (duxisset *d*) *de*, και εξαγαγων *E*, et eduxit *Lucif* 201

ab infirmitate [sua]. *L al* [16]concurrebat (-bant *al*) autem et multitudo uicinarum (*om al*) ciuitatum Hierusalem, adferentes egros et uexatos ab (a) spiritibus inmundis; qui curabantur omnes. (15) [17]Exsurgens (Exurg.) autem princeps sacerdotum et omnes qui cum illo erant, quae est heresis (haereses) Sadducaeorum (Saduceor.), repleti sunt zelo [18]et iniecerunt manus in apostolos et posuerunt eos (illos) in custodia publica. [19]angelus autem domini per noctem aperiens

εἶπεν [20]*Πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης.* [21]*ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον, ἀχθῆναι αὐτούς·* [22]*οἱ δὲ παραγενόμενοι ὑπηρέται οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν* [23]*λέγοντες ὅτι τὸ δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ καὶ τοὺς φύλακας*

1. *ειπεν ABDEdevς*, dicens *Lucif* ite docete in templo *Lucif* 203. *ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου κελεύονται πορευθέντες ςῆναι καὶ λαλεῖν Orig* 4,195^c *λαλειτε* (*-ται DE*) *εν τω ιερω ABDEdevς*, in templo loquimini *Lucif* 201 *τω λαω ABDEdevς Orig* 4,195^c, *om Lucif* 201 203 *παντα ABDEdevς Orig Lucif* 201, *om Lucif* 203 2. *ταυτης ABDEevς Orig Lucif*, eius *d* *ακουσαντες δε ABDd vς*, cum haec itaque audissent *Lucif* 201, *εξελθοντες* (exeuntes) *δε εκ της φυλακης Ee* sub antelucem *d*, deluculo *e*, sub luce *Lucif* 3. in templo *e* adveniens autem *ev Lucif*, cumque venisset *d* principes sacerdotum *e* 4. *συνεκαλεσαν ABEvς Lucif*, convocaberant *e*, *εγερθεντες το πρωι και συνκαλεσαμενοι D*, exurgentes ante lucem et convocaverunt *d* *πασαν την γερουσιαν* (congregationem *Lucif*) *ABDEdς Lucif*, omnes seniores *ev* 5. istrahel *dv* in *e Lucif*, ad *d* 5. 6. adduci (-cere *e*) eos *de*, ut eos adducerent *Lucif* 6. *οι δε παραγενομενοι υπηρεται ABv*, venerunt autem ministri et *Lucif* 201, *οι δε υπηρεται παραγενομενοι* (cum venissent *d*, advenientes *e*) *Eeς et add και ανυξαντες* (aperuissent) *την φυλακην Dd* *ουκ D* *ηυρον E* 6. 7. *εν τη φυλακη ABEς Lucif*, in carcerem *e*, *εσω Dd* 7. *αναστρεψαντες δε* (*και pr D*) *ABDE eς*, reversi sunt et *d*, et regressi *Lucif* *οτι ABDdeς Lucif*, *om Ev* *το ABDde*, *το μεν Evς Lucif* 201 clausum invenimus *Lucif* 8. *ηὕραμεν E* ..*κλεκλεισμενον D* in *d Lucif*, cum *ev* *φυλακας ABDEdev Lucif*, *add ἔξω ς*

ianuas carceris et educens eos dixit [20]Ite et stantes loquimini in templo plebi omnia uerba uitae huius. [21]qui cum audissent, intrauerunt diluculo (-colo) in templum, et docebant. adueniens (audiens *F al*) autem princeps sacerdotum et qui cum eo erant conuocauerunt concilium et omnes seniores filiorum Israhel, et miserunt ad (in *L*) carcerem, ut adducerentur. [22]cum uenissent autem ministri et aperto carcere non inuenissent illos, reuersi nuntiauerunt (nunciau.) [23]dicentes Carcerem quidem inuenimus clausum cum omni diligentia et custodes stantes ad (ante) ianuas, aperientes (adper. *pr F*) autem ne-

ἑστῶτας ἐπὶ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ ἔσω οὐδένα εὕρομεν. [24]ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ τε στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. [25]παραγενόμενος δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. [26]τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας (ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, μὴ λιθασθῶσιν), [27]ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς [28]λέγων Παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ, καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἱερου-

1. επι (προ *Eς*) των θυρων *ABDEς*, ad ostium *de*, in ianua *Lucif* cum aperuissemus *Lucif*, aperientes *de* δὲ *om d* neminem intus *Lucif* ηὕραμεν *E* 2. τους λογους τουτους *ABDEdeς*, hos sermones *v Lucif* ο τε στρατηγος *ABD*, praetorque *d*, οι ἱερεις και ο στρατηγος (magistratus) *Ee*, ὅ,τε Ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς *ς*, principes *Lucif* τοῦ ἱεροῦ *om Lucif* 2. 3. ipsi pontefices *d*, pontifex sacerdotum *Lucif* 3. διηπορουν *ABDdς Lucif* 201, εθαυμαζον mente και διηπορουν *E*, mirari coeperunt et confundebantur *e* quidnam *dv*, quinam *e*, quid *Lucif* γενοιτο (γενηται *pr D*) τουτο *ABDς*, fieret de hoc *d*, illud esset *Lucif*, θελοι (vult) ειναι τουτο *Ee* cum venisset *d*, adveniens *e Lucif* 4. οτι *ABDEdev*, dicens *Lucif*, λέγων Ὅτι *ς* in carcerem *d* 5. in templo sunt *Lucif* 6. απελθων *ABDEdvς Lucif*, abiit *e* ο (ipse *d*) στρατηγος *ABDdvς Lucif* 201, *add* εν τω ἱερω *Ee* ηγαγεν *AEevς Lucif et pr D*, ηγεν *B et corr D*, deducebant *d* 7. ου *ABEeς Lucif et corr D*, *om d et pr D* εφοβουντο *ABEdevς Lucif*, φοβουμενοι *D* μη *BDE*, ινα μη *Aς* 7. 8. cumque adduxissent *d* 8. in concilio *dev*, eos in concilium *Lucif* 9. ο αρχιερευς *ABEdvς*, principes sacerdotum *e*, ο ἱερευς *D Lucif* λεγων *ABdv Lucif*, *add* ου *DEeς* denuntiatione praecepimus (denuntiavimus *Luc*) *d Lucif* διδασκειν *BDEdev Lucif*, λαλειν *A* 10. in nomine hoc *de*, in hoc nomine *Lucif* και *ABEevς Lucif et corr D*, *om d et pr D* πεπληρωκατε *BDEς*, επληρωσατε *A*

minem intus inuenimus. [24]ut autem audierunt (aud. aut. *L al*) hos sermones magistratus templi et principes sacerdotum, ambigebant (ambiebant) de illis quidnam fieret. [25]adueniens autem quidam nuntiauit eis quia ecce uiri quos posuistis in carcerem (carcere *LV al*), sunt in templo stantes et docentes populum. [26]tunc abiit (habiit) magistratus cum ministris et adduxit illos sine ui: timebant enim populum, ne lapidarentur: [27]et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio (concilium). et interrogauit eos princeps sacerdotum [28]dicens Praecipiendo praecepimus (praecip. *L al*) uobis ne doceretis in no-

σαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ
αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. 29 ἀποκριθεὶς δὲ Πέτρος καὶ οἱ ἀπό-
στολοι εἶπαν «Πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. 30 ὁ θεὸς
τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρε-
μάσαντες ἐπὶ ξύλου. 31 τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψω-
σεν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ καὶ ἄφεσιν ἁμαρ-
τιῶν. 32 καὶ ἡμεῖς ἐν αὐτῷ μάρτυρές ἐσμεν τῶν ῥημάτων τούτων,
καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.»
33 οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο καὶ ἐβούλοντο ἀνελεῖν αὐτούς. 34 ἀνα-

1. εφαγαγειν *D*, adducere *d*, ind. *e Lucif* 201, intro d. *Luc* 203 1. 2. το αιμα *bis A* 2. τουτου *ABEdevς*, εκεινον *D Lucif* 201 203 2. 3. ἀποκριθεὶς . . . εἶπαν] *Orig* 4,195[d], *om Dd* 2. πετρος *ABE*, ὁ Π. ς 3. ειπαν (εἶπον ς) *ABEevς*, dicentes utrum *Lucif* 201 πιθαρχιν *E*, *add* γὰρ *Orig* 1,761[c] δει (δε *pr D*) θεω μαλλον (μ. θ. *Orig*) η (an *e*) *ABDEevς*, *Orig* 1,761[c] (4,195[d]), deo oportet magis quam *d*, oportet deo an *Lucif* ἀνθρώποις] *add* ο δε πετρος ειπεν (respondit) προς αυτους *Dd* ο *BDEdevς Orig* 4,195[d] *Iren* 195, ο δε *A* 4. ιησουν *ADς Orig*, τον ιησουν *B*, iesum *dv Iren*, τον παιδα αυτου ιησουν *Ee* διεχειρισασθαι *ADE*, apprehendistis et interfecistis *Iren* suspensum *d*, suspendentes *ev Iren* 5. επι *ABDEς Orig*, in *dev Iren* 6. δεξια *ABEevς et corr D*, δοξη *Iren et pr D*, caritate *d* δουναι *ADE deς Iren*, του δουναι *Bv* istrahel *d*, histr. *e* αμαρτιων *AB Eevς Iren*, *add* ἐν ἀυτῷ (in ipso) *Dd* 7. εν αυτω μαρτυρες ἐσμεν (*om B*) *B Iren* 195, μαρτυρες εσμεν *Av*, ipsi testes sumus *d*, εσμεν (*add* αυτου *Eeς*) μαρτυρες *DEevς*, *add* παντων *d et pr D*. 8. πνευμα *ABDdv Iren*, *add* δε *Eeς et corr D* ο *prius Aς et corr D*, ον *E et pr D*, quem *dev Iren*, *om B* hiis qui obtemperat *d*, credentibus *Iren* 9. οι δε ακουσαντες (audientes) *ABDdς et add* ταυτα *Ee*, audientes autem haec *Lucif* 202 discruciabantur *d*, fremebant *Lucif* εβουλοντο *ABE*, εβουλευοντο *Ddevς Lucif* eos occidere *Lucif* surgens *e*

mine isto, et ecce repletis (replestis) Hierusalem doctrina uestra et uultis inducere (intro d. *F al*) super nos sanguinem hominis istius. 29 respondens autem Petrus et apostoli dixerunt Oboedire oportet deo magis quam hominibus. 30 deus patrum nostrorum suscitavit Iesum, quem uos interemistis suspendentes in ligno. 31 hunc deus principem et saluatorem exaltauit dextera sua ad dandam paenitentiam Israhel et remissionem peccatorum. 32 et nos sumus testes (t. s. *L*) horum uerborum (u. h.), et spiritus sanctus quem dedit deus omnibus oboedientibus sibi. 33 haec cum audissent, dissecabantur (desec. *al*, dissiccab. *F*) et cogitabant interficere illos. 34 surgens autem quidam in

στὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος ὀνόματι Γαμαλιήλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσεν ἔξω βραχὺ τοὺς ἀνθρώπους ποιῆσαι, [35]*εἶπέν τε πρὸς αὐτούς «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν.* [36]*πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν, ᾧ προσεκλίθη ἀνδρῶν ἀριθμὸς ὡς τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν.* [37]*μετὰ τοῦτον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς*

1. *εν τω συνεδριω ABdς, εκ του συνεδριου D et add αυτων Ee*
2. *παντι* (universae) *τω λαω ABDEevς,* apud omnem populum *d*
2. 3. *εξω βραχυ τους ανθρωπους ποιησαι* (fieri) *Av et εξω post ποιησαι posito B, εξω βραχυ (add τι ς) τους αποστολους ποιησαι* (fieri) *Eevς, τους αποστολους εξω βραχυ ποιησαι Dd* 3. *τε ABDEdvς, δε Ce* *αυτους ABCEevς, τους αρχοντας και τους συνεδριους* (concilium) *Dd* *ισραηλειται ABDeς, ιστραηλειται Ed* 4. *προσεχεται DE* *εαυτοις ABCEς et corr D, εαυτους pr D,* vobis *dv,* se ipsis *e* *επι τοις ανθρωποις τουτοις AB CDvς,* super istis hominibus *d, απο* (de) *των ανθρωπων τουτων Ee* quid estis acturi *e,* quidnam incipiatis agere *d* 6. *τινα εαυτον ABCς, τινα εαυτον μεγαν Ee et corr A, τινα μεγαν εαυτον* (ipsorum) *Dd, μέγαν τινὰ ἑαυτὸν Orig* 1,372[b] *ω ABCEdevς, ω και D* *προσεκλιθη AB, προσεκληθη (add . . . C) CE et corr D, προσεκλειθησαν pr D, προσεκολλήθη ς,* consensit *ev,* adsensum est *d* *ανδρων αριθμος ABCEev, αριθμος* (numeri) *ανδρων Ddς* *ως ABCDE, ὡσεὶ ς* 7. *ανηρεθη ABCEdevς et corr D (Orig* 1,638[c]), *διελυθη pr D, add αυτος δι αυτου D* quodquod obtemperabant *d,* qui consenserant *e* *διελυθησαν ABCEevς, διεσκεδάσθησαν Orig* 1,372[b] 638[c], *om Dd* *καὶ alterum om d* facti sunt *d,* macti sunt *e* 8. *εἰς om d* *ουθεν D* *Orig* 1,372[c] 638[c] 3,805[a]

concilio Pharisaeus (-seus) nomine Gamalihel (-liel), legis doctor honorabilis uniuersae plebi, iussit foras ad breue (brebem *V*) homines (apostolos *L*) fieri, [35]dixitque ad illos Viri Israhelitae, adtendite uobis super hominibus istis, quid acturi sitis. [36]ante hos enim (en. hós *L*) dies extitit Theodas (Theonas *F*) dicens esse se (se esse *F al*) aliquem [magnum], cui consensit uirorum numerus circiter quadringentorum; qui occisus est, et omnes qui [cumque *F al*] credebant ei dissipati sunt, et redactus est ad nihilum. [37]post hunc extitit Iudas Galilaeus (-leus) in diebus professionis et auertit popu-

ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς καὶ ἀπέστησεν λαὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. [38]καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀπόστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ ἄφετε αὐτούς (ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· [39]εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτούς), μή ποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε.» [40]ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.

1. *ημεραις της απογραφης* **ABCDE**dev*ς*, *τῆς ἀπογραφῆς ἡμέραις* ***Orig*** 1,372[e] 4,111[d] *απεστησε* ***A*** *λαον* **B**dv *et pr* ***A***, *λαον ικανον ς et corr* ***A***, *ἵκανον* (multam) *λαον* ***Ee***, *λαον πολυν* (*πολυ* ***C***) ***CD*** 2. *παντες om* ***Dd*** *οσοι* ***ABDE****vς et corr* ***C***, *οι* (qui) *de et pr* ***C?*** credebant *d*, obaudierant *e* 3. *τα* ***ABCD****ς*, quae *d*, *om* ***Ee*** *νυν* ***ABCE****eς*, *add ειοιν* (*om d et corr* ***D***) *αδελφοι* ***Dd*** istis *dv*, is *e* 4. *αφετε* ***ABC***, dismittite *d*, *εασατε* ***DE****ς*, sinite *ev* *αυτους* ***ABC****vς*, *add μη μολυνοντες* (*μιαναντες* ***D***, coinquinatas ***d***) *τας χειρας υμων* (*om* ***Dd***) ***DE****de* *εαν η εξ* ***ABCDE****evς* ***Orig*** 1,372[d], sic erit ab ***d*** 4. 5. *η το εργον τουτο* ***ABCDE****deς*, *καὶ ὁ λόγος οὗτος* ***Orig*** 5. *ει* ***ABCD****ς*, *εαν* ***E*** ***Orig*** 1,372[e] *εκ* (a *d*) *θεου εστιν** ***ABCDE****devς*, *ἢ ἐκ θεοῦ* ***Orig*** *δυνησεσθε* ***BCDE****dev* ***Orig***, *δυνασθε* ***A****vς* 6. *αυτους* ***ABCDE****dev et corr* **C**, *αυτο ς et pr* ***C?*** (*τὴν τούτου διδασκαλίαν* ***Orig***), *add ουτε ὑμεις ουτε οι αρχοντες ὑμων* ***Ee***, *add ουτε ϋμεις ουτε βασιλεις* (imperatores) *ουτε τυραννοι* (reges) *απεχεσθαι* (discedite) *ουν απο των ανθρωπων τουτων* ***Dd*** *και* ***ABCDE****evς* ***Orig***, *om d et pr* ***D*** *επεισθησαν* (*sic corr* ***D***) *δε* ***ABCDE****vς*, consenserunt itaquae *d*, qui consentientes *e* 7. vocantes ***Lucif*** 208, vocaverunt *e*, cum vocasset *d* *δειραντες* ***ABCD****vς*, *add αυτους* ***Ede*** *et add* dimiserunt ***Lucif*** *παρηγγειλαν* ***ABCDE****dvς*, praecipibant *c*, praecipientes ***Lucif*** 8. *μη λαλειν* ***ABCDE****dς*, ne loquerentur *ev* ***Lucif***, *add αυτους* ***A***, *add τινι* ***Ee*** *και απελυσαν αυτους* (*om* ***AC***) ***ABCDE****devς*, ulli hominum ***Lucif*** ***Hil*** 328 apostolos gratulatos, cum exeuntes de consessu persecutorum laetati sunt propter dei nomen dignos se iniuriis iudicatos.

lum post se: et ipse periit, et omnes quotquot (quodquod *pr F*) consenserunt ei dispersi sunt. [38]et nunc itaque dico uobis, discedite ab hominibus istis et sinite illos; quoniam si est ex hominibus consilium hoc aut opus, dissoluetur (-uitur): [39]si uero ex deo est, non poteritis (potestis *F*) [et *L*] dissoluere eos; ne forte et deo repugnare inueniamini. (16) [40]Consenserunt autem illi, et conuocantes apostolos caesis denuntiauerunt ne loquerentur in nomine Iesu, et

41 οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος ἀτιμασθῆναι, 42 πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν.

1 Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. 2 προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶπαν «Οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ διακονεῖν τραπέζαις. 3 ἐπισκέψασθε δὴ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους ἑπτὰ

1. *οι μεν ουν* **ABCE**ς *et add αποστολοι* **D**, illi igitur (ergo *Luc*) *e* *Lucif*, apostoli vero *d* 2. *κατηξιωθησαν* **ABC***v* (*Orig* 1,276[c] 421[b]), *ante ατιμασθηναι* **DE***de*ς *Lucif* *ονοματος* **ABCD***d* *Lucif*, *add αὐτοῦ* ς (*Orig*), *add του κυριου ϊησου* **E***e* *τε* **ABCE**ς *Iren* 195, *δε* **D***dev* 3. *ἐν . . . οἶκον om Iren* circa domos *ev*, domi *d* *Lucif* 4. *τον χριστον ιησουν* **AB***v*, *ιησουν* (*add τὸν* ς) *χριστον* **E***e*ς, *τον κυριον ιησουν* **C**, *τον κυριον* (*add* nostrum *Lucif*) *ιησουν χριστον* **D***d* *Lucif* 208, christum iesum filium dei *Iren* 5. *ταις ημεραις ταυταις* **ABCE***dev*ς, *ταυταις ταις ημεραις* **D** 6. graecorum *ev*, quae ex grecis erant *d* despicerentur *ev*, dispiciuntur *d* 7. *τη alterum om pr* **D** *αυτων* **ABCE***ev*ς, *add εν τη διακονια των εβραιων* **D***d* 7. 8. *προσκαλεσαμενοι* (vocantes) *δε* (*om pr* **D**) **ABCDE**ς, convocantes itaque *d*, et convocaverunt illi *Cypr* 119 8. *·ιβ·* **D** totam plebem *Cypr* *ειπαν* **ABC**, *ειπον* **E**ς, dixerunt *ev*, *ειπον προς αυτους* **D***d*, et dixerunt eis *Cypr* 8. 9. non placitum est *e*, non enim placet *d* 9. *ημας* (*ημειν* **D***d*) *καταλειψαντας* **ABD**ς, *ημιν καταλειψαντες* **C**, *καταλιποντας ημας* **E***e* 10. *τραπεζαις* **ABCE***ev*ς, *add τι ουν εστιν αδελφοι* **D***d* *επισκεψασθε* (*-σθαι* **AD**) **ACDE***dev*ς, *επισκεψαμεθα* **B** *δη* **A**, *δη αδελφοι* **B**, itaque *d*, *ουν αδελφοι* **CE***ev*ς, *om* **D** *ανδρας εξ υμων* **ABCE***ev*ς, *εξ ϋμων αυτων* (*om* d) *ανδρας* **D***d* testimonio bono *d*, testificationem habentes *e* *·ζ·* **D**

dimiserunt eos. 41 et illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu (Christi *F al*) contumeliam pati: 42 omni autem die in templo et circa domos non cessabant docentes et euangelizantes Christum Iesum (*om al*). (17) 1 In diebus autem illis crescente numero discipulorum factum (factus *pr F al*) est murmur Graecorum (Grec.) aduersus Hebraeos (Hebreos), eo quod (*om* eo *F*, quoniam *al*) despicerentur (disp. *L al*) in ministerio cotidiano uiduae eorum. 2 conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt Non est aequum nos derelinquere verbum dei et ministrare mensis. 3 considerate ergo, fratres, uiros ex

πλήρεις πνεύματος καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης· [4]ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν.» [5]καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους, καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα πλήρης πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον καὶ Πρόχορον καὶ Νικάνορα καὶ Τίμωνα καὶ Παρμενᾶν καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα, [6]οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας.

[7]Καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει.

[8]Στέφανος δὲ πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. [9]ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συνα-

1. *πληρεις* **BCDς**, *πληρης* **AE** *πνευματος* **BDdv**, *add αγιου* **AC Eevς** *καταστησομεν* **ACDE**, *καταστησωμεν* **Bdevς** in negotio *d*, in usum *e* 3. *αυτης pr* **D** *δε* **ABCEevς**, *add εσομεθα* sumus **Dd** *προσκαρτερησομεν* **ABCevς**, *προσκαρτερησωμεν* **E**, perseveramus *d*, *προσκαρτερουντες* **D** 3. *ο λογος ουτος* **Dd** *ενωπιον* **ABDEς**, *εναντιον* **C** *πληθους* **ABCEevς**, *add των μαθητων* **Dd** 4. *πληρης* **ACDE**, *πληρη* **Bς**, plenum *dev* 5. *προχωρον* **E** *νικανορα* (*-νωρα* **BE**) **ABCEdevς**, *νικορα* **D** 6. permenan *d* nicholaum *d* *αντιοχεαν* **C**, *αντιοοεα* **E** *ους εστησαν* **ABCEdeς**, *ουτοι εσταθησαν* **D** 7. *και* **ABCEevς**, cumque *d*, *οιτινες* **D** *προσευξαμενοι* **E**, orassent *d*, orantes *ev* 8. *θεου* **ABCvς**, *κυριου* **DEdev** *ηυξανε* **Aς**, *ηυξανεν* **CDE** 9. *μαθητων* **ABCDdvς**, *μανθανοντων* **Ee** *τε*] vero *e* 10. *υπηκουον* (*add αν pr* **D**) **BDdς**, *υπηκουεν* **AEev** 11. *χαριτος* **ABDdv**, *χαρ. και πιστεως* **Ee**, *πίστεως* *ς* 11. 12. *τερατα και σημεια* **ABDdvς**, *σημ. και τερ.* **Ee** 12. *λαω* **ABvς**, *add εν τω ονοματι του κυριου ιησου χριστου* **Ee**, *add δια του ονοματος κυριου ιησου χριστου* **Dd** *ανεστησαν δε* **ABDdvς**, *καθ ο* (quem) *ανεστησαν* **Ee** *τῶν*] qui erant *d*, *non exprimit e*

uobis boni testimonii septem plenos spiritu [sancto] et sapientia, quos constituamus super hoc opus: [4]nos uero orationi (-one) et ministerio uerbi instantes erimus. [5]et placuit sermo coram omni multitudine, et elegerunt Stephanum (Stefanum *F*), uirum plenum fide et spiritu sancto, et Philippum et Procorum et (Pr. et *om pr F*) Nicanorem et Timonem (Th. *al*, Timotheum *F al*) et Parmenam et Nicolaum aduenam Antiochenum (Anthiocenum *F*, Antiocheum *al*). [6]hos statuerunt ante conspectum apostolorum, et orantes inposuerunt (imp.) eis manus. [7]et uerbum domini (dei *L*) crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Hierusalem ualde: multa etiam turba sacerdotum oboediebat fidei. (18) [8]Stephanus autem plenus gratia et fortitudine faciebat prodigia et signa magna in populo. [9]surrexerunt

γωγῆς τῆς λεγομένης λιβερτίνων καὶ Κυρηναίων καὶ Ἀλεξανδρέων καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας συνζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, [10]καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. [11]τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωυσῆν καὶ τὸν θεόν, [12]συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, [13]ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς λέγοντας Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ νόμου· [14]ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦ-

1. *της λεγομενης BCDEdevς, των λεγομενων A   λειβερτεινων D   κηρυναιων A*   2. *τῶν*] eorum qui sunt *d, non exprimit e   κηλικιας A. add και ασιας BCEevς et corr D, sed om Ad et pr D   συνζητουντες ACDE, συζητ. ς   και ABCEevς, οιτινες Dd* poterat *e*   3. *σοφια ABCvς, add τη ουση εν αυτω DEde   πνευματι ABCvς, add τω αγιω DEde* in quo *d*   *ελαλει ABCvς, add διοτι ηλεγχοντο υπ αυτου μετα πασης παρρησιας επιδη* (cum ergo) *ουκ ηδυναντο αντιλεγιν τη αληθεια Ee, add δια το ελεγχεσθαι αυτους* (quoniam probatur illis) *υπ* (*επ pr D*) *αυτου μετα παρρησιας μη δυναμενοι ου* (*ουν corr D*, autem) *αντοφθαλμειν* (resistere) *τη αληθεια Dd*   4. *λεγοντας BCDEς, λεγοντες A   λαλουντας pr E   βλασφημα ABCEdeς, βλασφημιας Dv*   5. *μωυσην ABCDd,* moysen *e, μωσην Eς   και ABCDEvς,* et in *dev   θεον ABCDdvς, add και ταυτα ειποντες Ee*   6. *τους alterum om C   επισταντε C,* adgressi *d,* concurrentes *ev*   7. *ηγαγον BCDEdevς, add αυτον A* in concilio *e   εστησαν τε* (autem) *ABCEeς, και εστησαν Ddv*   8. *ψευδεις ABCEevς, add κατα αυτου Dd   ο ανθρωπος ουτος ABDEdevς, ουτος ο ανθρ. C* cessabit *d   ρηματα* (*add βλασφημα Eeς*) *λαλων ADEdeς, λαλων ρηματα BCv*   9. *αγιου ABDEdev, add τουτου Cς*   10. *ναζοραιος pr D*

autem quidam de synagoga (sin.) quae appellatur libertinorum et Cyrenensium (Cir.) et Alexandrinorum et eorum qui erant a Cilicia et Asia, disputantes cum Stephano, [10]et non poterant resistere sapientiae et spiritui qui (quo) loquebatur. [quod redargue .//. *L*] [11]tunc summiserunt (subm.) uiros qui dicerent se audisse (audiuisse) eum dicentem uerba blasphemiae in Moysen (Mosen *L*) et [in] deum. [12][et *pr F*] commouerunt itaque plebem et seniores et scribas, et concurrentes rapuerunt eum et adduxerunt in concilium, [13]et statuerunt testes falsos (f. t.) dicentes (qui dicerent *L al*) Homo iste non cessat loqui uerba aduersus locum sanctum et legem: [14]audiuimus enim eum dicentem quoniam Iesus Nazarenus hic destruet (-it) locum

τον καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωυσῆς. 15καὶ ἀτε-
νίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ εἶδον
τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. 1εἶπεν δὲ ὁ ἀρχιε-
ρεύς Εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει; 2ὁ δὲ ἔφη Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πα-
τέρες, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ
ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν, 3καὶ
εἶπεν πρὸς αὐτόν Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ [ἐκ] τῆς συγγενείας
σου, καὶ δεῦρο εἰς τὴν γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. 4τότε ἐξελθὼν ἐκ
γῆς Χαλδαίων κατῴκησεν ἐν Χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθα-

1. mutavit *de* consuetudines quas *e*, iterum quos *d* μωϋσης *CD Ede*, μωσης *Aς* 1. 2. και ατενισαντες (intuiti *d*, intendentes *e*) εις αυτον *ABCEdevς*, και ητενιζον δε (*add* εις *corr*) αυτω *D* 2. παντες *ABCE et pr D*, απαντες *ς* καθεζομενοι *ACς*, καθεζωμενοι *E*, καθιζομενοι *B*, καθημενοι *D* ειδον *BCEevς*, ειδαν *A*, και ειδον *Dd* 3. ωσει *ABCDς*, ως *E* αγγελου *ABCEevς*, *add* εστωτος (stans) εν μεσω αυτων *Dd* dixit *ev*, ait *d* αρχιερευς *ABCvς*, *add* τω στεφανω *DEde* 4. ει *ABCv*, sic *d*, ει αρα (enim) *DEeς* ταυτα *ABCEdevς*, τουτο *D* ait *ev*, dixit *d* αδελφη *pr D* 6. ὄντι . . . χαρράν] *Orig* 4,286[d], *om Iren* 197 πριν η κατοικησαι (οἰκῆσαι *Orig*) αυτον *ABCDEeς Orig*, posteaquam mortuus esset *d* χαρραν *ABCς Orig*, χαραν *D*, χαρρα *Ee*, charris *d* 7. εκ *prius AB CDEdevς Orig Iren*, απο *pr D* εκ *alterum ACEevς Orig Iren*, a *d*, *om BDv* συνγενιας *CD* 8. σου *om e* και *ABC Ddvς Iren* 197, και εκ του οικου του πατρος σου και *Ee* εἰς] ει εις *pr D*. in terra *d* την *ABCDE*, *om ς* quamcumque *d*, quam *ev Iren*, ἣν *om C* διξω *E*, monstravero *dv*, demonstravo *e Iren* 8 *ss*. τότε . . . πατέρα αὐτοῦ *om Iren* 8. τοτε *ABCEevς*, *add* αβρααμ *Dd* exibit *d*, exiens *e* 9. χαλδαίων] *add* κἀι et *Dd* χαρραν *ABCDς*, χαρρα *Ede* κακειθεν *ABCEevς*, κακει ην *d et pr D* 9 *seq*. post mortem patris sui *d* 9. το *BCDEς*, *om A*

istum et mutabit traditiones quas tradidit nobis Moyses (Moses *FL*).
15et intuentes eum omnes qui sedebant in concilio uiderunt faciem eius
tamquam faciem (*om L*) angeli. 1dixit autem princeps sacerdotum si
haec ita se haberent (habeant *L*, habent *al*). 2qui ait (19) Viri fratres
et patres, audite. deus gloriae apparuit patri nostro Abraham, cum esset
in Mesopotamia prius quam moraretur in Charram, 3et dixit ad illum
Exi de terra tua et [de *om F*] cognatione tua, et ueni (uade) in
terram quam tibi monstrauero. 4tunc exiit de terra Chaldaeorum et
habitauit in Charram (Carram). et inde, postquam mortuus est pater

νεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ μετῴκισεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν
ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε, [5]καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ
οὐδὲ βῆμα ποδός, καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν
αὐτὴν καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ᾽ αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
[6]ἐλάλησεν δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον
ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρα-
κόσια· [7]καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἂν δουλεύσωσιν κρινῶ ἐγώ, ὁ θεὸς εἶπεν,
καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται καὶ λατρεύσουσίν μοι ἐν τῷ τόπῳ
τούτῳ. [8]καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς· καὶ οὕτως ἐγέννη-

1. *μετωκισεν ABCς*, *μετωκησεν E*, *καὶ μετωκεισεν* (*-κησεν pr*) *D*, transtulit *ev*, et transtulit *Iren*, et in trans migravit *d* *αυτον ABC Ddvς Iren*, *add ο θεος Ee* *εις ην ABCDEeς*, in qua *dv*, quam *Iren* 2. vos nunc *de*, nunc et vos *Iren* 197 *κατοικειτε ABCD devς*, inhabitatis *Iren*, *κατοικεται E*, *add και οι πατερες υμων Ee*, *add και οι πατερες ημων οι προ ημων Dd* *κληρονομιαν* (possessionem heredetatis *d*) *εν αυτη ABCDdvς Iren*, *εν αυτη κληρονομιαν Ee* 3. *βημα ABCDEevς Iren*, quantum tenet gradus *d* *και AB CEevς*, *αλλ Ddv Iren* *δουναι αυτω* (*om Iren*) *εις κατασχεσιν αυτην BCD Iren*, *αὐτῷ δ. εἰς κ. αὐτήν ς*, ei dare eam in possessionem *d*, *δουναι αυτην εις κατασχεσιν αυτω AEe* 4. *ουκ οντος* (constituto) *αυτω* (*αυτου C*) *τεκνου ABCDEeς*, quando non esset ei filium *d*, *om Iren* 5. *θεος ABCEevς*, *add προς αυτον Dd Iren* 197 6. *δουλωσουσιν αυτο* (*αυτους Ddv*) *ABCDdvς*, in servitutem redigentur *Iren*, *κακωσουσιν* (adfligent) *αυτο Ee* *κακωσουσιν ABDς et add αυτο C*, vexabuntur *Iren*, *δουλωσουσιν E*, inservitutere *e* annis *dv Iren*, per annos *e* ·*ῡ*· *D* 7. *και το ABDEdevς Iren*, *το δε C* *ω αν BD*, *ω εαν ACEς*, cuicumque *e*, cui *dv Iren* *δουλευσωσιν BEς*, servierint *dev Iren*, *δουλευσουσιν ACD* *ο θεος ειπεν ABC*, *ειπεν ο θεος DEeς*, dicit dominus *d Iren* 8. *ἐξελευσονται ABCDdvς Iren*, *add εκιθεν Ee* *λατρευσωσιν CE* 8. 9. in isto loco *Iren* 197 9. testamentum *ev Iren*, dispositionem *d*

eius, transtulit illum in terram istam in qua nunc uos (*om al*) habitatis, [5]et non dedit illi hereditatem in ea nec passum (passus) pedis, et (sed *L al*) repromisit dare illi eam in possessionem (-ne) et semini eius post ipsum, cum non haberet filium. [6]locutus est autem [ei] deus quia·erit semen eius accola (aduena) in terra aliena, et seruituti eos subicient, et male tractabunt eos annis quadringentis [et septem *F al*]: [7]et gentem cui seruierint (-runt) iudicabo ego (e. i. *L al*), dixit (dicit) dominus (deus), et post haec exibunt et seruient (deseru. *L al*) mihi in loco isto. [8]et dedit illi testamentum circum-

σεν τὸν Ἰσαὰκ καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. [9]καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ [10]καὶ ἐξείλατο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἴγυπτον καὶ ὅλον τὸν οἶκον αὐτοῦ. [11]ἦλθεν δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ Χαναὰν καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ εὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. [12]ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα σιτία εἰς Αἴγυπτον ἐξαπέστειλεν τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, [13]καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ Φαραὼ τὸ γένος Ἰωσήφ. [14]ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο

1. *ισακ Dd* 2. *ισαακ ABCEev, ο ισακ* (*Ἰσαὰκ* ς) *Ddς, add εγεννησεν Ee* *τὸν*] ipsum *d* *και ιακωβ ACDE, και ο ιακωβ Bς et corr D* *τους ·ιβ· D* 3. hemulati *d*, aemulantes *e* vendiderunt *ev*, distraxerunt *d* 4. *εξειλατο ABCDE, ἐξείλετο ς* 5. *αυτω χαριν BCEdevς, χαριν αυτω D, χαριν A* regae *pr d* 6. *ηγουμενον ABCDEevς, om d* super *ev*, in *d* 7. *και BDdeς, και εφ ACEv* totam *e*, omnem *dv* *ολην την αιγυπτον ABCv, ολην την γην αιγυπτου Edeς, ολης της* (*add γης corr*) *αιγυπτου D* 8. chanaam *d* *θλειψεις D* *ευρισκον ACDς, ηυρισκον BE* frumentum *e*, utensilia *d* 9. cum audissent *e* *δε ABCEdevς, ουν D* *σιτια ABCDE, σῖτα ς*, frumenta *de* *εις αιγυπτον ABCEe, εν αιγυπτω Ddvς* 10. *και επι τω D* 11. *ανεγνωρισθη CDEς, εγνωρισθη ABv*, recognitus est *d*, agnitus est *e* a fratribus *dv* *εγενετο ABCEς, εγενηθη D* *τῷ*] ipsi *d* 12. *ιωσηφ BC, του ιωσηφ Dς*, ioseph *d*, *αυτου AEev* cum misisset *d*, mittens *ev*

cisionis: et sic genuit Isaac et circumcidit eum die octaua (octaba, octauo), et Isaac [et *pr F*] Iacob, et Iacob duodecim patriarchas. [9]et patriarchae aemulantes (em.) Ioseph uendiderunt in Aegyptum, et erat deus cum eo [10]et eripuit eum ex omnibus tribulationibus eius, et dedit ei gratiam et sapientiam in conspectu Pharaonis regis Aegypti (-tiorum *L al*), et constituit eum praepositum super Aegyptum et super omnem domum suam. [11]uenit autem fames (famis) in uniuersam Aegyptum et Chanaan (-aam *F*) et tribulatio (-tia) magna, et non inueniebant cibos patres (patris *pr F*) nostri. [12]cum audisset autem Iacob esse frumentum in Aegypto, misit patres nostros (uestr.) primum, [13]et in secundo cognitus est (*om al*) Ioseph a fratribus suis, et manifestatum est Pharaoni genus eius. [14]mittens autem Ioseph

Ἰακὼβ τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. [15]*καὶ κατέβη Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν,* [16]*καὶ μετετέθησαν εἰς Συχὲμ καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ᾧ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὼρ τοῦ ἐν Συχέμ.* [17]*καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας ἧς ὡμολόγησεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ,* [18]*ἄχρι οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος ἐπ᾽ Αἴγυπτον, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ.* [19]*οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν ἐκάκωσεν τοὺς πατέρας, τοῦ ποιεῖν τὰ βρέφη ἔκθετα αὐτῶν εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι.* [20]*ἐν ᾧ καιρῷ*

1. *ιακωβ ABCDde, post αὐτοῦ ς* *συγγενειαν* (*συνγ. D*) *ABC, add αυτου DEdeς* 1. 2. *εν ·ō· και ·ē· ψυχαις Dd* 2. *και κατεβη ACEev, κατεβη δε Bς, κατεβη Dd* *εἰς αἴγυπτον om B* 2. 3. *ετελευτησεν* (*add εκει Ee*) *αυτος ACDEdevς, αυτος ετελ. B* 3. *και prius ABCEevς, τε και Dd* *μετετεθησαν ABCEdevς, μετηχθησαν D* *συχεν D* 4. in monumentum *e* *ω ABCDE, ὃ ς* *αβρααμ ABCDdvς, add ο πατηρ ημων Ee* 5. *εμμωρ ABCD, εμμορ Eς* *του* (qui fuitt *e*) *εν AEe, εν BC, του Dvς,* et *d* *καθως BCDEς, ως A,* cum *ev,* ut *d* *ηγγιζεν ADEς, εγγιζεν C,* adpropinquaret *ev, ηγγισεν Bd* 6. *χρονος BCDEς, καιρος A* *ωμολογησεν ABCv, επηγγιλατο DE,* pollicitus est (erat *e*) *de, ὤμοσεν ς* *τῷ*] ipsi *d* auctus est *d,* crescit *e* 7. *εγυπτω D* *αχρι CD, αχρις ABEς* 7. 8. alius exurrexerit rex *d* 8. *επ αιγυπτον ABCv, om DEdeς* *ηδει τον ABCvς, εμνησθη του* (ipsius *d*) *DEde* *ουτος ABCEevς, και D, om d* 8. 9. circumveniens genus nostrum *ev,* cum iustitias coepisset cum genus nostrum *d* *πατερας BDdv, add ημων ACEevς* ut faceret (-rent *e*) *de* 10. *τα βρεφη εκθετα ABC, εκθετα* (exponi *d*) *τα βρεφη DEdeς* *ζωογονεισθαι* (*-σθε AD*) *ABCDEevς,* educarentur *d, add τα αρρενα Ee*

accersiuit (arcessiit *L,* accessiuit *al*) Iacob patrem suum (*om F*) (p. s. I.) et omnem cognationem [suam] in animabus septuaginta quinque (LXXV *F*). [15]et descendit (disc.) Iacob in Aegyptum, et defunctus est ipse et patres nostri, [16]et translati sunt in Sychem et positi sunt (*om al*) in sepulchro quod emit Abraham praetio argenti a filiis Emmor (Emor *F,* Hemor *L*?) filii (fili) Sychem. [17]cum adpropinquaret (app.) autem tempus repromissionis quam confessus erat (est *F al*) deus Abrahae, creuit populus et multiplicatus est in Aegypto, [18]quoad usque surrexit rex alius (al. rex) in Aegypto, qui non sciebat Ioseph. [19]hic circum ueniens genus nostrum afflixit (adfl.) patres [nostros *L al*], ut exponerent infantos suos, ne uiuificarentur. [20]eodem

ἐγεννήθη Μωυσῆς καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ. ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός· 21*ἐκτεθέντος δὲ αὐτοῦ, ἀνείλατο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραὼ καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν.* 22*καὶ ἐπαιδεύθη Μωυσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ.* 23*ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταέτης χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ.* 24*καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον ἠμύνατο καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον.* 25*ἐνόμιζεν δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ὅτι ὁ θεὸς*

1. *εγεννηθη* **BCDEς**, *εγενηθη* **A**   *μωυσης* **BCDde**, *μωσης* **AEς**   eligans *d*, acceptus *e*   1. 2. *ανετραφη μηνας τρεις* **ABCDEeς**, mensibus tribus educatus est *d*   2. *πατρος* **ABC**, *add αυτου* **DE** *devς*   *εκτεθεντος δε αυτου* **ABCDv**, cum vero expositus esset *d*, *εκτεθεντα δε αυτον* **Eeς**, *add εις* (*παρα* **Dd**) *τον ποταμον* **DEde**   *ανειλατο* **ABCDE**, *ἀνείλετο ς*   3. *και ανεθρεψατο αυτον εαυτη εις* (*om* **B**) *υιον* **ABCEevς** *et corr* **D**, *ανεθρεψατο αυτη εις υιον pr* **D**, et vice fili educavit sibi *d*   4. *επεδευθη* **CD**   *μωυσης* **BCDde** **Orig** 1,478^{a}, *μωσης* **AEς**   *παση σοφια dvς et corr* **D** *et* **Orig** 4,369^{b} *cod*, *πασης σοφιας* **B**, *πασαν την σοφιαν pr* **D**, *εν παση σοφια* **ACEe Orig** 1,478^{a} 4,369^{b} *δε* **ABCeς**, *τε* **DEd**   5. *λογοις και* (*add εν* **Evς**) *εργοις* **ACDEdevς**, *εργοις και λογοις* **B**   *αυτου* **ABCDEdev**, *om ς*   cum autem *ev*, ad ubi *d*   *επληρουτο* **ABCD Evς**, inpletur *de*   *αυτω τεσσαρακονταετης* (*τεσσερ.* **AC**, *τεσσαρακονταετὴς ς*) **ABCEdevς**, *·μ· ετης αυτω* **D**   6. *επι* **ABCDEς**, in *dev*   *επισκεψασθαι* **ABCDdeς**, *τον επισκεψ.* **Ev**   7. *τους* **ACDEς**, *om* **B**   istrahel *d*   *τιν* **C**   *αδικουμενον* **ABCDEvς**, iniuriari *d*, contumeliam pati *e*, *add εκ του γενους* **D** *et add αυτου* **Ede**   8. *ημυνετο pr* **D**   percusso *dv*, percutiens *e*   9. *αιγυπτιον* **AB CEevς**, *add και εκρυψεν αυτον εν τη αμμω* **Dd**   *ενομιζον* **D**   *αυτου* **ADEdevς**, *om* **BCv**

tempore natus est Moyses (Moses ***FL***) et fuit gratus deo. qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui: 21exposito autem illo sustulit eum filia Pharaonis et nutriuit (et enutr. ***L***) eum sibi in filium. 22et eruditus est Moyses (Mos. ***FL***) omni sapientia Aegyptiorum, et erat potens in uerbis et in operibus suis. 23cum autem inpleretur (impl., -rentur) ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius ut uisitaret fratres suos, filios Israhel. 24et cum uidisset quendam iniuriam patientem, uindicauit illum et fecit ultionem ei qui iniuriam sustinebat, percusso Aegyptio. 25existimabat (-uit ***F***) autem intellegere fratres [suos] quoniam deus per manum ipsius daret salutem

διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσι σωτηρίαν αὐτοῖς· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. [26]τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλλασσεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην εἰπὼν Ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε· ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; [27]ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον ἀπώσατο αὐτὸν εἰπὼν Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμῶν; [28]μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις ὃν τρόπον ἀνεῖλες ἐχθὲς τὸν Αἰγύπτιον; [29]ἔφυγεν δὲ Μωυσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. [30]καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. [31]ὁ δὲ Μωυσῆς ἰδὼν ἐθαύμασεν τὸ ὅραμα· προσερχομένου δὲ

1. per manu *e*, per manus *d* *διδωσι B, διδωσει D, διδωσιν ACEς σωτηριαν αυτοις ABCDdv, αυτοις σωτηριαν Eeς ου om pr D* 1. 2. *τη τε ACD, τη δε BEevς, τοτε d et pr D* 2. *μαχομενοις (-νος pr D) ABCEevς, add και ειδεν αυτους αδικουντας Dd συνηλλασσεν BCDev*, reconciliavit *d, συνηλασεν AEς αυτοις C* 3. *εστε ABCE, ἐστε ὑμεῖς ς, τι ποιειτε ante ανδρες Dd αδικειται CD, add εις pr D* 4. *ειπας D* 5. *και ABCDdvς, η Ee ημων ABC, ημας DEς* numquid *dev συ ABCDEevς, om dv* 6. *εχθες (αιχθες D, χθες BEς*, externa die *d) τον αιγυπτιον BCDEdevς, τον αιγ. χθες A εφυγεν δε ABCvς, εφυγαδευσεν* (effugavit) *δε Ee, ... και εφυγαδευσεν D*, adque ita profugit *d μωυσης BCDdv, μωσης Aς, μωϋσην Ee* 7. in terram *d* 8. *δυω pr D και ABCEevς, και μετα ταυτα (add* et *d) Dd πληρωθεντων ετων ABCDEdevς, πλησθεντων αυτω ετη pr D τεσσεραχοντα A, ·μ̄· D, σεραχοντα C* 9. *του ορου pr D*, in monte *d αγγελος ABCv, add κυριου DEdeς φλογι πυρος BDdς, πυρι φλογος ACEev* 10. *δὲ*] enim *d μωυσης BC DEde, μωσης Aς εθαυμασεν ABCvς, εθαυμαζεν DEde τὸ ὅραμα om A* 10 seq. *προσερχομενον δε αυτου κατανοησαι ABC Eς*, cum accederent autem considerare *e, και προσερχομενον αυτου (add και pr) κατανοησαι D*, cumque ipse accederet et consideraret *d*

illis: at illi non intellexerunt. [26]sequenti uero die apparuit illis litigantibus, et reconciliabat eos in pacem (pace), dicens Viri, fratres estis: ut quid nocetis (noceatis *F*) alterutrum? [27]qui autem iniuriam faciebat proximo [suo *L*], reppulit (repulit) eum dicens Quis te constituit principem et iudicem super nos? [28]numquid interficere me tu (*om al*) uis, quem admodum (que ammodum *F*) interfecisti heri Aegyptium? [29]fugit (fugiit *F*) autem Moyses (Mos. *FL*) in uerbo isto, et factus est aduena in terra Madiam (*sic F*: Madian *al*), ubi generauit filios duos. [30]et expletis annis quadraginta (XL *F*) apparuit illi in deserto montis Sina angelus in igne flammae rubi. [31]Moyses (Mos. *FL*) autem uidens admiratus (amm.) est uisum, et acce-

αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου, 32 Ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωυσῆς οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. 33 εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ κύριος Λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐφ' ᾧ ἕστηκας γῆ ἁγία ἐστίν. 34 ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τοῦ στεναγμοῦ αὐτοῦ ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς· καὶ νῦν δεῦρο ἀποστείλω σε εἰς Αἴγυπτον. 35 τοῦτον τὸν Μωυσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες Τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς καὶ ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. 36 οὗτος ἐξήγαγεν αὐτοὺς ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ καὶ ἐν

1. *εγενετο φωνη κυριου AB et add προς αυτον Cς, εγενετο φωνη εκ του ουρανου λεγουσα προς αυτον Ee, ο κυριος ειπεν αυτω* (ait ad eum) *λεγων Dd* *εγω ABDvς, add ειμη* (sum) *Ede* *ὁ om C* 2. *ισαακ* (*ισακ C*) *και ABC, ο* (*om D*) *θεος ισαακ* (*ισακ Dd*) *και ο* (*om D*) *θεος DEdeς* *ακωβ C* *δὲ*] que *d* 3. *μωυσης BCDEde, μωσης Aς* audiebat *d* *ειπεν δε αυτω ο* (*om A*) *κυριος* (*θεος Ee*) *ABCEevς, και εγενετο φωνη προς αυτον Dd* 4. *λυσαι* corr *D* *των ποδων σου ADdvς, εκ των ποδων σου* (suis *pr e*) *Ee, σου* (*...εκ C*) *των ποδων BC* *τοπο..ς C* *εφ ω ABC* et corr *D, εν ω Edevς, ου pr D* *συ.εστηκας C* 5. *ιδων ABEevς, ειδων C, και ϊδων γαρ pr D,* intuitus enim *d* *μου om d et pr D* *εγυπτω pr D* 6. gemitum *ev*, gemitus *d* *αυτου BDd, αυτων ACEevς* *ακηκοα D* 7. *νυν*] *sic pr C?, νυνι corr C* *αποστειλω ABCD, αποστιλω E, ἀποστελῶ ς* hunc ipsum *d* 8. *μωϋσην CDEde, μωσην Aς* 9. *δικαστην ABvς, add εφ ημων* (*ημας E*) *CDEde* *και prius BDEde, om ACvς* *αρχοντα BCDEdevς, αρχηγον A* *απεσταλκεν ABDE, απεστιλεν Cς* 10. *συν ABCDEev, ἐν dς* *χιρι C, χαιρι pr E* 11. *ποιησας ABCEevς,* cum fecisset *d, ο ποιησας D* *τη αιγυπτω BCd, γη αιγυπτω AEe, γη αιγυπτου Dvς*

dente illo ut consideraret, [et *F*] facta est uox domini (ad eum *al*), 32 Ego deus (dominus *L?*) patrum tuorum, deus Abraham et (deus *al*, et deus *L*) Isaac et [deus *L al*] Iacob. tremefactus autem Moyses (Moses *FL*) non audebat considerare. 33 dixit autem illi dominus Solue calciamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas terra sancta est. 34 uidens uidi adflictionem (affl.) populi mei qui est in Aegypto, et gemitum eorum audiui, et descendi [ut *F*] liberare (-rem *V*) eos: et nunc ueni [et *L al*] mittam te in Aegyptum. 35 hunc Moysen (Mos. *FL*), quem negauerunt dicentes Quis te constituit principem et iudicem? hunc deus principem et redemptorem misit cum manu angeli qui apparuit illi in rubo. 36 hic eduxit illos faciens prodigia et signa in terra Aegypti et in rubro mari et in deserto an-

ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. 37 οὗτός ἐστιν
ὁ Μωυσῆς ὁ εἴπας τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει
ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. 38 οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐ-
τῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια
ζῶντα δοῦναι ἡμῖν, 39 ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέ-
ρες ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ἐν ταῖς καρδίαις αὐ-
τῶν εἰς Αἴγυπτον, 40 εἰπόντες τῷ Ἀαρών Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἳ
προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωυσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς
ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί ἐγένετο αὐτῷ. 41 καὶ ἐμοσχοποίη-
σαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ,

1. *υρεθρα D* per annos *d* *τεσσερακοντα AC*, ·*μ*· *D* 2. *ο prius om D* *μοϋσης E*, *μωσης Aς* *ειπας ABCD*, *ειπων Eς* istrahel *d* suscitavit *de* 3. *ο θεος ABDdv*, *κυριος ο θεος ημων* (*ἡμῶν om C*) *CEeς* *ωσει pr D* *εμε ABv*, *add αυτου ακουσεσθε* (*-σθαι E*, *ακουεσθε pr D*) *CDEdvς*, *add* quem audistis *e* 5. *ος* (ille quidem *Iren*) *εδεξατο ACDEevς Iren* 245, qui accipit *d*, *ος εξελεξατο B* eloquia *de*, praecepta *Iren* 6. viva *e*, viventium *d*, dei vivi *Iren* dare vobis *Iren* oboedientes (obaud. *e*) esse *de*, oboedire *v Iren* 6. 7. patres vestri *Iren* 7. *αλλα AB CDE*, *ἀλλ᾽ ς* *εστραφησαν ABCEς*, conversi sunt *de Iren*, *απεστραφησαν Dv* *εν ABC*, *om DEdevς Iren* corde *Iren* *αυτων om Dd* 8. *ειπαντες D* ad aaron *dev Iren* deus *e* 9. *προπορευσονται ημων ABCDEς*, praecedant nos *dev*, nos antecedant *Iren* *μωσης Aς* *οὗτος om Iren* 245 *ος εξηγαγεν ABCDς*, *ο εξαγαγων E*, qui eduxit (duxit *e*) *dev Iren* 10. quid ei contigerit ignoramus *Iren* *εγενετο ABC*, *γεγονεν DEς*, factum sit *ev*, contegerit *d* 11. *ανηγαγον ABCEς et corr D*, obtulerunt *dev Iren*, *απηγοντο pr D* sacrificia *Iren*

nis quadraginta (XL *F*). 37 hic est (om *F*) Moyses (Mos. *FL*) qui dixit filiis Israhel Prophetam uobis suscitabit (-uit *L*) (suscitauit uob.) deus de fratribus uestris tamquam me [: ipsum audietis *L al*]. 38 hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina et cum patribus nostris, qui accepit uerba uitae dare nobis, 39 cui noluerunt oboedire patres nostri, sed reppulerunt (repul.) et auersi sunt cordibus suis in Aegyptum (-pto), 40 dicentes ad Aaron Fac nobis deos qui praecedant nos: Moyses (Mos. *FL*) enim hic qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid factum sit ei. 41 et uitulum fecerunt in illis diebus et obtulerunt (opt.) hostiam simula-

καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. [42]ἔστρεψεν δὲ ὁ θεὸς καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ, οἶκος Ἰσραήλ, [43]καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολὸχ καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ Ῥεφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς; καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. [44]ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ λαλῶν τῷ Μωυσῇ ποιῆσαι αὐτὴν κατὰ τὸν τύπον ὃν ἑωράκει, [45]ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει

1. *ηυφραινοντο D* avertit *e* *δε ABDEdevς Orig* $1,582^{e}$ $4,227^{a}$ *Iren*, *add αυτους C* 2. *στρατια CEς Orig* $1,583^{a}$, *στρατεια ABD Orig* $4,227^{a}$, exercitui *de*, exercitibus *Iren* 3. *τῶν om D* numquid *dev Iren* victimas et hostias *ev*, hostias et sacrificia *d*, sacrificia et oblationes *Iren* 4. *προσηνεγκατε ABCDevς Orig* $1,583^{a}$ *Iren*, *προσεν. E*, obtulisti *d* *ετη τεσσαρακοντα (τεσσερ. AC, ·μ· D) BCDEdevς Iren*, post *ισραηλ A*, *τεσσαράκοντα ἔτη post ἐρήμῳ Orig* istrahel *de* 5. *και ABDBdevς Orig Iren*, *λεγει κυριος και C* ipsius moloch *d* 6. *θεου BDd Orig Iren* 245, *add υμων ACEevς* *ρεφαν CE*, *ραιφαν A*, refam *e*, *ρεμφαμ Dd Iren*, *ῥεμφὰν ς Orig*, *ρομφα B* *οὓς] ον C* 7. *επεκεινα ABCEς et corr D*, *επι τα μερη pr D*, in partem *e*, in illas partes *d* *η σκηνη A BCDEdvς*, in tabernaculum *e* *ην ABCDEς*, erat *d*, quod *e* 8. *τοις ABCe et corr D*, *εν τοις Eς et pr D*, penes *d* *πατερεσιν pr D* *ημων BCDEdevς*, *υμων A* qui loquebatur *d*, loquens *ev* 9. *μωση Aς*, *μωυσι pr D*, *μωϋσει corr D* *τον (το C) τυπον ABCEdevς et corr D*, *τοπον pr D* *εωρακει ABCdevς*, *εωρακεν E*, *εορακεν D* et *v*, etiam *d*, etiam et *e* 10. suscipientes *ev*, *om d* *μετα ιησουν D*, cum iesum *d* *εν τη κατασχεσει (-σι E) ABCDEς*, in possessionem *dv*, in possessiones *e*

cro, et laetabantur in operibus manuum (manum *pr F*) suarum. [42]conuertit autem deus et tradidit (tradedit) eos seruire militiae caeli, sicut scriptum (scribtum *F*) est in libro prophetarum (prophaet.) Numquid uictimas aut (et *L*) hostias obtulistis mihi annis quadraginta (XL *F*) in deserto, domus Israhel, [43]et suscepistis tabernaculum Moloch et sidus dei uestri Rempham (Ripham *F*, Rempha *al*), figuras quas fecistis adorare eas? et (*om L*) transferam uos trans Babylonem. [44]tabernaculum testimonii [quod] fuit [cum *L al*] patribus nostris in deserto, sicut disposuit loquens ad Moysen (Mos. *FL*), ut faceret illud secundum formam quam uiderat; [45]quod et induxerunt suscipientes patres nostri cum Iesu (Hesu *F*, Hiesu *al*) in (*om F*)

τῶν ἐθνῶν ὧν ἐξῶσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν, ἕως τῶν ἡμερῶν Δαυείδ, [46]ὃς εὗρεν χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ ᾐτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ οἴκῳ Ἰακώβ· [47]Σολομῶν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. [48]ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει [49]Ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου· ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; λέγει κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; [50]οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησεν ταῦτα πάντα; [51]σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι καρδίαις καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, καθὼς οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. [52]τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες

1. generationum *e* *εξωσεν ABCD, ἔξωσεν ς, εξεωσεν E* 2. *ευρε pr D, ηὗρεν E,* referit *d* 3. petiit *dv*, petit *e* *ευρειν σκηνωμα ABCEeς, σκηνωμα ευρειν Dd* *τω* (sedes) *οικω BDd, τω θεω ACEevς* *σολομων BDEdeς, σαλωμὼν AC* *οικοδομησεν D* 4. *εαυτω C* *αλλ ουχ* (ipse *d*) *ο υψιστος ABCEdevς, ο δε υψιστος ου D* *εν χειροποιητοις* (*add ναοῖς ς*) *κατοικει ABCEvς, κατοικει* (inhabitavit) *εν χειροποιητοις Dd* 5. *καθως ABCEς, ως D,* sicut *dev, add και E* dixit *d* *μοι ABCEς, μοι* (*μου pr D*) *εστιν Dev,* est meus *d* *η δε ACDEdevς, και η B* 6. *οικοδομησεται* (*-τέ ς*) *ACDEevς,* aedificatis *d, οικοδομησατε B* 7. *τις ABCEdevς, ποιος D* *της* (est *e*) *καταπαυσεως ABCDEevς,* requiens *d* · *μου ABCEeς, μου* (mea) *εστιν Dd* 8. *ταυτα παντα Bdς, παντα ταυτα ACDEe* dura cervice (-cae *e*) *e Lucif* 208, durae cervices *d* *καρδιαις ACDdv, καρδιαν* (*an καρδιας*?) *B, τη καρδια Eeς Lucif* 9. *αντιπιπτετε ABCDEvς,* restitis *e*, restitistis *Lucif*, obstitistis *d* *καθως AD, ως BCEς,* sicut *dv Lucif*, sicut et *e* 10. *υμων και υμεις ABCEdevς Lucif, καὶ υμων D* *τίνα*] *Orig* 1,22[a] 3,133[c] 4,268[d], *τίνα γὰρ Orig* 3,464[c] 10 *seq. οι* (*ως οι E*) *πατερες υμων ABCEevς Orig Lucif, εκεινοι Dd*

possessionem gentium quas expulit deus a facie patrum nostrorum, usque in diebus Dauid, [46]qui inuenit gratiam ante deum et petiit ut inueniret tabernaculum deo Iacob: [47]Salomon autem aedificauit illi domum. [48]sed (set) non excelsus in manu factis habitat (-tabat *F*), sicut propheta (-tam) dicit [49]Caelum mihi sedis (sedes *F*) est, terra autem scabillum (scabell.) pedum meorum (tuor.): quam domum aedificabitis mihi? dicit dominus, aut quis locus requietionis meae est? [50]nonne manus mea fecit haec omnia? [51]dura (duri *pr L*) ceruice et incircumcisi (-sis *F*) cordibus et auribus, uos semper spiritui sancto resistitis (restitistis *L al*), sicut patres uestri et uos. [52]quem prophetarum non sunt persecuti patres uestri? et occiderunt eos qui

ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς ἐγένεσθε, 53 οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων καὶ οὐκ ἐφυλάξατε.» 54 Ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ' αὐτόν. 55 ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδεν δόξαν θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ, 56 καὶ εἶπεν Ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. 57 κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν, 58 καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως

1. *τους ABCEς Orig* 1,22^a 464^c 4,268^d, *αυτους τους D*, eos qui *dev Lucif* *προκαταγγειλαντας ABCEdς Orig*, *προκαταγγελλοντας Dv*, adnuntiabant *e Lucif* 208 *της om pr D* 2. *νυν AB CDEdvς Orig* 1,22^a *Lucif*, *om e* *εγενεσθε ABCDE Orig*, *γεγένησθε ς*, effecti estis *d*, fuistis *v Lucif*, estis *e* 3. in dispositiones *d*, in praeceptis *e*, in ordinationem *Lucif* *εφυλαξατε* (*-ται E*) *BCDEevς Lucif*, custoditis *dv*, *εφυλαξεσθε A* 4. *ακουοντες δε ταυτα ABCEevς*, *ακουσαντες* (audientes) *δε αυτου Dd*, cum autem haec audissent *Lucif* 208 discruciabantur *d*, fremebant *e Lucif* in cordibus *Lucif* *εβρυχοντε D*, fremebant *e* 5. *οδοντας ABCDdvς Lucif*, *add αυτων Ee* in eum *v Lucif* cum esset autem *e*, cumque esset *d* 6. intuitus *d*, intendens *ev* *ειδε pr D* *ιησουν ABCEevς*, *add τον κυριον Dd* *εστωτα ABCE evς*, *post θεου Dd* 7. *του θεου ABCDEdevς*, *αυτου C* *διηνοιγμενους ABC*, *ηνεωγμενους pr D*, *ανεωγμενους Eς et corr D* 8. *εκ δεξιων εστωτα του θεου BDς Iren* 198, *εστωτα εκ δεξιων του θεου ACEe*, ad dexteram dei stantem *d* 9. clamantes autem *e Lucif* 209, et cum exclamasset *d* *συνεσχαν D*, continuerunt *ev*, conpresserunt *d Lucif* *ωρμησαν*] impetum *e* 10. *ομοθυδαμον C*, unanimes *e* in eum *dev Lucif* *εκβαλοντες BCDEdς Lucif et add αυτον Av*, expulerunt *e*

praenuntiabant de aduentu (-tum *pr F*) iusti cuius uos nunc (n. u.) proditores et homicidae fuistis; 53 qui accepistis legem in dispositione (-nem *L al et pr F*) angelorum, et non custodistis (-ditis). (20) 54 Audientes autem haec dissecabantur cordibus suis et stridebant dentibus in eum. 55 cum autem esset plenus (pl. e.) spiritu sancto, intendens (intuens *L*) in caelum uidit gloriam dei et Iesum stantem a dextris dei, 56 et ait Ecce uideo caelos apertos et filium hominis a dextris stantem (st. a d.) dei (dei stantem). 57 exclamantes autem uoce magna continuerunt aures suas et impetum fecerunt unanimiter (unian.) in eum, 58 et eicientes eum extra ciuitatem lapidabant. et

ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου, [59]καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. [60]θεὶς δὲ τὰ γόνατα ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη. [1]Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις· πάντες δὲ διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. [2]συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς καὶ ἐποίησαν κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. [3]Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν.

1. *ελιθοβολουν ABCEevς Lucif, add αυτον Dd* adque ipsi testes *d* *αυτων ACDEς, εαυτων B* ante (ad *d*) pedes *de* 2. *νεανιου* (*add τινος Dd*) *καλουμενου* (nomine *d*) *ABCDEdvς*, adulescens vocante *e* 3. *ιησου ABDEdevς, add χριστε C* *δεξε DE* 3. 4. scriptum meum *e* 4. *θεις* (ponens *e*) *δε* (*om pr D*) *ABCDEevς*, cumque posuisset *d* etclamavit *d* *φωνη* (*φωνην C*) *μεγαλη ABCDEdevς, φωνην μεγαλην pr D, add λεγων Dd* *στησας C, στησεις pr D* 5. *ταυτην την αμαρτιαν ABCDv Iren* 198 *Cypr* 252, *την αμαρτιαν ταυτην Edeς Orig* 1,222[b] 6. *ανερεσει CE, ανεραισι D*, interfecti *d* *δε ABCDEevς*, itaque *d* 7. *μεγας BCEevς, μεγαν A, μεγας και θλειψεις Dd* *ιλημσολυμοις E* 8. *δε BCDEe, τε Aς*, enim *d* *της om pr D* 9. *αποστολων ABCEevς, add οι εμειναν εν* (*om d*) *ϊερουσαλημ Dd* *συνεκομισαν δε ABCevς, συνεκομισαν τε Ed et corr D, συνκομισαντες pr D* 10. *εποιησαν ABCD, εποιησαντο Eς* 10. 11. *σαυλος δε ABCEς, ο δε σαυλος D* 11. *ελυμαινετο ABCDdevς, ελυμηνατο E* ecclesias *d* per domos *ev*, per singulasquae domos *d* 12. trahensque *d*, extrahens autem *e* *παρεδιδους pr D*

testes deposuerunt uestimenta sua secus pedes adulescentis (adol., adulisc.) qui uocabatur Saulus, [59]et lapidabant Stephanum inuocantem et dicentem Domine Iesu, suscipe spiritum meum. [60]positis autem genibus clamuit (-bat *F*) uoce magna [dicens *L al*] Domine, ne statuas illis hoc peccatum. et cum hoc dixisset, obdormiuit (oddorm.). [1]Saulus autem erat consentiens neci eius. (21) Facta est autem in illa die persecutio magna in ecclesia quae erat Hierosolymis (Hierusolim.), et omnes dispersi sunt per regiones Iudaeae (Iudeae) et Samariae praeter apostolos. [2]curauerunt (portauerunt) autem Stephanum (Stef. *F*) uiri timorati et fecerunt planctum magnum super illum. [3]Saulus uero deuastabat ecclesiam, per domos intrans, et trahens uiros ac mulieres tradebat in custodiam. [4]igitur qui dispersi

4Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον· 5Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς τὴν πόλιν τῆς Σαμαρείας ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν χριστόν. 6προσεῖχον δὲ οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ὁμοθυμαδόν, ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει· 7πολλοὶ γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ ἐξήρχοντο, πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν· 8ἐγένετο δὲ πολλὴ χαρὰ ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. 9ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων καὶ ἐξιστάνων τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων

1. *οι μεν ουν διασπαρεντες* (*διασπερεντες C*) *διηλθον ABCDEς*, ad illi quidem qui dispersi erant adnuntiabant *d*, hi igitur dispersi erant ibant *e* *λογον ABCDdvς, add του θεου Eev* 2. *κατελθων ABCDEς*, descens *e*, cum venisset *d*, *και ελθων pr D?* *την AB, om CDEς.* in civitate *d* 3. *χριστον ABCEdevς, add ως δε ηκουον παν οι οχλοι D* intendebant *dv*, adtendebat *e* *δε οι* (omnis *d*) *οχλοι ABCdev et corr D, τε οι οχλοι Eς, om pr D* 4. *του om pr D* *παυλου pr A* *ομοθυμαδον] sic corr D,..... οντο pr D* in audiendo ipsos et videntes *e*, in eo quod audierint ipsi et videbant *d* 5. *ἃ om A* *πολλοι γαρ των εχοντων* (habentes) *bis pr Ee* *πολλοι ABCDEev, πολλῶν ς*, a multis *d*, *απο* (*pr incerta*) *πολλοις pr et corr D* eorum (*om d*) qui habebant *dv*, habentes *e* 5. 6. spiritum inmundum clamantes *d* 6. *φωνη μεγαλη εξηρχοντο ABCDEdev, μεγάλῃ φωνῇ ἐξήρχετο ς* *δε ABCDEevς*, enim *dv*, *add και Ee* 7. *και om d et pr D* *εθεραπευθησαν ABCEevς, εθεραπευοντο Dd* *εγενετο δε πολλη χαρα ABC, και εγενετο χαρα μεγαλη Eeς, χαρα τε (om d) μεγαλη εγενετο Dd* 8. *δὲ om Iren 99* iam pridem erat in ipsa civitate *d*, ante fuerant in civitate *e*, qui ante erat in civ. *Iren* 9. *και om pr D* *εξισταvων ABC, εξιστων DEς*, seducens *v Iren*, mentem auferens *d*, suadens *e*. *ὥστε ἀποπλανᾶν Orig* 3,151^a *το* (*om E*) *εθνος ABCDEevς Orig Iren*, gentibus *d* samaritanorum *Iren*

erant pertransiebant (-ibant) euangelizantes uerbum [dei *L al*]: 5Philippus (Philipus) autem (*om al*) descendens in ciuitatem Samariae praedicabat illis Christum. 6intendebant autem turbae his quae a Philippo dicebantur unanimiter, audientes et uidentes signa quae faciebat: 7multi enim eorum qui habebant spiritus inmundos, clamantes uoce magna exiebant, multi autem (enim *F al*) paralytici et claudi curati sunt. 8factum est ergo magnum gaudium in illa ciuitate. (22) 9Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus, seducens gentem Samariae, dicens se esse (esse se *L*)

εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, 10ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου λέγοντες Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ καλουμένη μεγάλη· 11προσεῖχον δὲ αὐτῷ διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. 12ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζομένῳ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόματος Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. 13ς ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ, θεωρῶν τε σημεῖα καὶ δυνάμεις μεγάλας γινομένας ἐξίστατο. 14ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάννην. 15οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν ὅπως λάβωσιν πνεῦμα

1. *ειναι τινα εαυτον (om d) ABCDEdeς*, se esse aliquem *Iren* — *μέγαν om Irenaei optimi codices* — *παντες ABCDEdevς, om Iren* 1. 2. usque ad magnum *d Iren*, usque ad maiorem *e* — 2. *καλουμενη ABCDEdev Orig* 1,638^{a} 4,39^{d} *Iren* 99, *om ς* — 3. intuebantur *Iren* — *ταις μαγιαις ABCDEς*, magicis rebus *d*, magicis (magis *e*) suis *ev Iren* — 4. *εξεστακεναι BEς, εξιστακεναι (-κειναι pr A) ACE* — 5. *περι (τὰ περὶ ς) της βασιλειας ABCDEevς*, regnum *d* — de nomine *de* — *ιησου ABCDE, τοῦ Ἰησοῦ ς* — 6. *τε BCDEς, om A, non exprimunt dev* — *γυνεκες C* — *ο δε σιμων ABCDEeς*, simon quoque (*ὅ τε σίμ.*) *d*, tunc (*τότε*) simon *v* 7. *ην (add και pr D) προσκαρτερων ABCDEς*, adherebat *dev* 8. *τε ACDEvς*, autem *e*, *om d*, *τα B* — *σημεια και δυναμεις μεγαλας γινομενας (om C) ABCDdvς, δυναμεις και σημια μεγαλα γινομενα Ee* — *εξισταντο pr CD* — 9. *ϊερουσαλημ Dd* 10. *αυτους ABCDdvς, αυτον Ee* — *πετρον ABCDE, τὸν Π. ς* *ιωανννην C, ιωανην D* — 11. *καταβατες C* — *προσευξαντο B* pro eis *e*, super eos *d*

aliquem magnum; 10cui auscultabant omnes a minimo usque ad maximum dicentes Hic est uirtus dei quae (qui) uocatur magna: 11attendebant (adt.) autem eum propter quod multo tempore magicis suis dementasset eos. 12cum uero (ergo *L*) credidissent Philippo euangelizanti de regno dei et [in *F al*] nomine Iesu Christi, baptizabantur uiri ac mulieres. 13tunc Simon et ipse credidit, et cum baptizatus esset, adherebat Philippo (Philipo), uidens etiam signa et uirtutes maximas fieri stupens admirabatur (ammir.). 14cum autem audissent apostoli qui erant Hierosolymis (qui in Iherusolymis erant), quia recepit (recepisset) Samaria uerbum dei, miserunt ad eos (illos *L al*) Petrum et Iohannem. 15qui cum uenissent, orauerunt pro ipsis, ut acciperent

ἅγιον· [16]οὐδέπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. [17]τότε ἐπετίθεσαν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτούς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. [18]ἰδὼν δὲ ὁ Σίμων ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, [19]λέγων Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. [20]Πέτρος δὲ εἶπεν πρὸς αὐτόν Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. [21]οὐκ ἔστιν σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἔναντι τοῦ θεοῦ. [22]μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ κυρίου, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου·

1. *ουδεπω ABCDEv*, *οὔπω* (nondum) *devς* *επ ουδενι ABCDς*, *επι ουδενα pr D*, super quemquam *d*, *εν ουδενι E*, in quemquam *ev* inlapsus *d*, deciderat *e* 2. *βεβαπτισμ̄ε C* in nomine *dev* *ιησου ABCEevς*, *add χριστου Ddv* 3. *επετιθεσαν A et corr D*, *επετιθοσαν B?*, *επετιθεισαν C*, *επετιθουν Eς et pr D* 4. *ιδων ABCDE*, *θεασάμενος ς* *δὲ om d* 5. *το αγιον ACDEdevς*, *om B* *προσηνεγκαν pr D* *χρηματα* (pecuniam *ev*) *ABCEevς*, *add παρακαλων* (rogando) *και Dd* 6. *επιθω ABCEevς*, *add καγω Dd* 7. *λαμβανη ABCDς*, *λαμβανει E* *προ αυτον C* *Orig* 4,39[d] *το ABCEς*, *om D* 8. *σου ABCEevς Iren* 99 *Cypr* 327, *om D* in perditione *Cypr* 8. 9. *την δωρεαν του θεου ενομισας ABCDEevς Iren*, existimasti gratiam dei *Cypr* 9. per pecuniam *e Cypr*, pecunia *v Iren* 10. *γαρ ABCDEevς Iren* 99, *om pr D* *εναντι ABD*, *εναντιον C*, *ενωπιον Eς* 11. 12. *μετανόησον . . . καρδίας σου om Iren* 11. *της κακια σου C* 12. *κυριου ABC DEe*, *θεοῦ vς* remittur *e*, remittitur *corr e*

spiritum sanctum: [16]nondum (necdum *L al*) enim in quemquam illorum uenerat (superuen.), sed (set) baptizati tantum erant (*om al*) in nomine domini Iesu [Christi]. [17]tunc inponebant (imp.) manus super illos, et accipiebant spiritum sanctum. (23) [18]Cum uidisset autem Simon quia per inpositionem (imp.) manus apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit (opt. *V*) eis pecuniam, [19]dicens Date et (*om F*) mihi hanc potestatem, ut cuicumque inposuero (imp.) manus accipiat (-ant) spiritum sanctum. [20]Petrus autem dixit ad eum Pecunia tua tecum sit in perditionem (-one), quoniam donum dei existimasti pecunia possideri. [21]non est [enim] tibi pars neque sors in sermone isto (hoc *L*): cor enim tuum non est rectum coram deo (domino). [22]paenitentiam itaque age ab hac nequitia tua, et roga deum, si forte remittatur (remitatur) tibi haec cogitatio cordis tui: [23]in felle enim

23εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. 24ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε.

25Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου ὑπέστρεφον εἰς Ἱεροσόλυμα, πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίζοντο· 26ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησεν πρὸς Φίλιππον λέγων Ἀνάστηθι καὶ πορεύθητι κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν· αὕτη ἐστὶν ἔρημος. 27καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ εὐνοῦχος δυνάστης Κανδάκης βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, 28ἦν τε

1. *εις γαρ χολην πικριας* (*πικριαν χολης D*) *και συνδεσμον ABCE ς et corr D*, in felle (fellem *pr e*) enim amaritudinis et obligatione *ev Iren*, *ην γαρ πικριας χολη και συνδεσμω pr D* iustitiae *e* *ορω ABCς*, *θεωρω DE* 2. *ο ABCDς*, *om E* *ειπεν ABCEevς*, *add προς αυτους D* *περι εμου pr D* *κυριον ABCEevς*, *θεον Dv* 3. *επ εμε ABEς*, in me *e*, *εμε C*, *μοι D* *ων ειρηκατε ABCvς et add κακων Ee*, *τουτων των κακων ων* (*ον pr*) *ειρηκατε μοι ος πολλα κλαιων ου διελιμπανεν* (*διελυμπ. pr*) *D* 4. illi igitur *e* 5. *κυριου BCDEevς*, *θεου Av* *υπεστρεφον ABDv*, *υπεστρεψαν CEeς* *ιεροσολυμα ABCDEev*, *Ἱερουσαλὴμ ς* *τε AB CEeς*, *δε D* 6. *ευηγγελιζοντο ABCDEv*, *εὐηγγελίσαντο eς* 7. *αναστηθι ABCEς*, *αναστας D* *και ABCEeς*, *om D et pr e* *πορευθητι CD*, *πορευου ABEς*, *om pr e* *κατα ABCDς*, contra *ev*, *προς E* 7. 8. ad viam *ev* 10. *βασιλισσης ABCDEev*, *τῆς β. ς*, *add τινος D* 10. 11. super omnes gazas *ev* 11. *αυτου pr D* *εληλυθει Av et pr D et pr C?*, *ος εληλυθει BEeς et corr C* *προσκυνησων ABCDς et pr E*, *προσκυνησαι ev et corr E* *εις ABCEς*, *εν corr D*, in *ev*, *om pr D* *τε ADEς*, *δε BCe*

amaritudinis et obligatione iniquitatis uideo te esse. 24respondens (-dit) autem Simon dixit Precamini (Praec.) uos pro me ad dominum (deum *F al*), ut nihil ueniat super me horum quae dixistis. 25et illi quidem testificati et locuti uerbum domini (dei) rediebant (redib.) Hierosolymam (-ma *L*, Hierusolymam *al*), et multis regionibus Samaritanorum euangelizabant. (24) 26Angelus autem domini locutus est ad Philippum dicens Surge et (*om al*) uade contra meridianum ad uiam quae descendit (disc.) ab Hierusalem in Gazam: haec est deserta. 27et surgens abiit. et (*om al*) ecce uir Aethiops (Aetiops *F*, Eth. *al*) eunuchus (-cus *pr F*) potens Candacis reginae Aethiopum (Eth.), qui erat super omnes gazas eius, uenerat adorare in Hierusalem, 28et reuertebatur sedens super currum suum

ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, ἀνεγίνωσκέν τε τὸν προφήτην Ἠσαΐαν. 29 εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ Πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. 30 προσδραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος Ἠσαΐαν τὸν προφήτην, καὶ εἶπεν Ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; 31 ὁ δὲ εἶπεν Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέν τε τὸν Φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. 32 ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν ἦν αὕτη. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. 33 ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. 34 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ εἶπεν Δέομαί σου, περὶ τίνος

1. *και om pr D* *του ABDEς, om C* *αυτου om pr D* 1. 2. *ανεγινωσκεν τε A, και ανεγινωσκεν BCEeς, αναγεινωσκων D* 2. *τον προφητην ησαιαν (ϊσαϊαν D) ADEevς, ησαιαν τον προφητην BC* 3. *τω αρματι τουτω ABCEς,* ad currum istum (eius *e*) *ev* adcurrens *ev* 4. *ησαιαν τον προφητην ABCv, τον πρ. ησ. Eeς* 5. itane *e* *πως γαρ αν BCς, πως γαρ A, πως αν E,* quomodo *e* 6. potero *e* *οδηγηση (-σει E,* instruat *e) με ABEevς, με οδηγησει C* *τε ABCvς, δε Ee* 7. ut ascenderet *ev* ordo *e,* locus *v* 8. *σφαγὴν] Orig* 4,16^c, occisionem *ev*, victimam *Iren* 196 260 *και ABCEevς Orig Iren* 260, *om v Iren* 196 9. *εναντιον ABCEς, ἐνώπιον Orig* *κειροντος Bς Orig, κειραντος ACE* *αυτον ABEevς Iren* 196, *om Orig Iren* 260 aperuit *ev Iren* 10. *αυτου ABEevς Iren* 260, *om Iren* 196 *ἐν τῇ . . . ἤρθη om Iren* 196 *ταπινωσει ABv Iren* 260, *add αυτου CEeς* *την AB Cv, add δε Eeς Iren* 196 11. *αιρεται ABCvς, ερεται E,* tolletur *ev Iren* 12. *δαιομε σου A*

legensque prophetam Esaiam. 29 dixit autem spiritus Philippo Accede et adiunge te ad currum istum. 30 adcurrens (occ.) autem Philippus audiuit eum (illum *L al*) legentem Esaiam prophetam, et dixit Putasne intellegis quae legis? 31 qui ait Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? rogauitque Philippum ut ascenderet et sederet secum. 32 locus autem scripturae (scribt. *F*) quam (quem *L*) legebat erat hic. Tamquam ouis ad occisionem ductus est, et (*om F al*) sicut agnus coram tondente se sine uoce, sic non aperuit os suum. 33 in humilitate iudicium eius sublatum est. generationem illius (eius) quis enarrabit (-uit *pr F al*)? quoniam tollitur (tolletur *L al*) de (a *L*) terra uita eius. 34 respondens autem eunuchus Philippo

ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός; [35]*ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν.* [36]*ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδόν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καί φησιν ὁ εὐνοῦχος Ἰδοὺ ὕδωρ· τί κωλύει με βαπτισθῆναι;* [38]*καὶ ἐκέλευσεν στῆναι τὸ ἅρμα, καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ τε Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν.* [39]*ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασεν τὸν Φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων.* [40]*Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.*

1. *ετερου τινος ABCvς, τινος ετερου Ee* aperiens *ev* 2. *ο AB Cς, om E* incipiens *e. Orig* 4,16[c] 3. *τὸν κύριον ἰησοῦν Orig* 4. ait *ev* 5. *τι ABCEevς,* quid est quod *Cypr* 318, quis *v Hilar* 2 11 *κωλυει με ABCEevς Hilar,* me impedit *Cypr* *βαπτισθηναι ABC, add* [37]*ειπεν δε αυτω (om ς) ο φιλιππος εαν (Eἰ ς) πιστευεις εξ ολης της καρδιας σου (om eς) σωθησει* (suscepit *e, ἔξεστιν ς*) *αποκριθεις δε ειπεν πιστευω εις τον χριστον τον ϋἱον του θεου (Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν ς) Eeς, add* tunc dixit philippus Si credis ex toto corde tuo licet *Cyprian* 318, *et affert ex hoc loco* credo filium dei esse iesum *Iren* 196 6. *αμφοτεροι* (uterque *ev*) *ABCvς, post υδωρ Ee* phil. quoque et eun. *e* 7. *ανηβησαν C* *εκ ABCevς, απο E* 8. *πνευμα κυριου BCEevς, αγγελος κυριου ηρπασεν τον φιλιππον αγγελος δε κυριου pr A, πνευμα αγιον επεπεσεν επι τον ευνουχον αγγελος δε κυριου pr corr A* *ηρπασε C* 9. *την οδον αυτου ACEeς, αυτου την οδον B* 10. *ηὕρεθη E* in azoto *ev* *ευηγγελιζετο* (-*ζητο E*) *BCEevς, post πασας A*

dixit Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo? [35]aperiens autem Philippus os suum et incipiens ab (a) scriptura (scribt. *F*) ista euangelizauit illi Iesum. [36]et dum irent per uiam, uenerunt ad quandam aquam, et ait eunuchus Ecce aqua (aquam *pr F*): quid (quis *F al*) prohibet me baptizari? [37][dixit Philippus Si credis ex toto corde, licet. et respondens ait Credo dei filium esse Iesum Christum. *L solus*] [38]et iussit stare currum, et descenderunt uterque in aquam, Philippus et eunuchus, et baptizauit eum. [39]cum autem ascendissent (desc.) de aqua, spiritus domini rapuit Philippum, et amplius non uidit eum eunuchus: ibat enim (autem) per uiam suam gaudens. [40]Philippus autem inuentus est in Azoto, et pertransiens euangelizabat ciuitatibus cunctis, donec ueniret Cae-

[1]Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μα-
θητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ [2]ᾐτήσατο παρ' αὐτοῦ
ἐπιστολὰς εἰς Δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας
εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ
εἰς Ἱερουσαλήμ. [3]ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ
Δαμασκῷ, ἐξαίφνης τε αὐτὸν περιέστραψεν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
[4]καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν ἤκουσεν φωνὴν λέγουσαν αὐτῷ Σαοὺλ
Σαούλ, τί με διώκεις; [5]εἶπεν δέ Τίς εἶ, κύριε; ὁ δέ Ἐγώ εἰμι
Ἰησοῦς [ὁ Ναζωραῖος,] ὃν σὺ διώκεις. [6]ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ εἴσ-
ελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι ὅ τι σε δεῖ ποιεῖν. [7]οἱ

1. *ενπνεων AE* minas et caedes *e* 2. accedens *e* 3. in damasco *e* *εαν* (*αν E*) *τινας ABCEvς*, quoscumque *e* 4. *της οδου οντας BCEς*, *οντας της οδου A*, viae huius *e* *γυγυναικας C* 5. *εν δε το E* 6. *εξαιφνης* (*εξεφν. C*) *τε ABC*, *και εξεφνης Eevς* *αυτον περιεστραψεν* (*περιστρ. C*) *φως BC*, *αυτον φως περιηστραψεν* (*περιεστρ. an περιαστρ. pr*) *A*, *περιηστραψεν* (*περιέστρ. ς*) *αυτον φως Eevς* *εκ ABCev*, *απο Eς* 7. procedens in terram *e* 7. 8. *σαουλε σαουλε corr E. Orig* 4,14[c] 328[d] *Iren* 203 *Hilar* 37 8. *διωκεις ABCς Iren*, *add σκληρον σοι προς κεντρα* (stimulum) *λακτιζιν Ee* *εἶπεν δὲ . . . ὁ δὲ om Iren* *ει ABEe vς Hilar* 37, *ει συ C* *ο δε ABCv*, *add κυριος προς αυτον Ee*, *add Κύριος εἶπεν ς* 9. *ιησους Bvς Orig* 4,14[c], *add ο ναζωραιος ACEe Hil*, *add* christus *Iren* *διώκεις*] *add σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν.* [6]*τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε· Κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ Κύριος πρὸς αὐτόν ς*, *quae om ABCEe*, *prima verba om Hilar*, *sed habet* tremens et pavens dixit Domine quid me vis facere *αλλα ACEς*, *αλλ B*, sed *e*, *om ς* *εισελθε ACEς*, *εισιθι B* *ο τι ABC*, *τι Eς* *σε δει ABCevς*, *δει σε E*

saream. (25) [1]Saulus autem adhuc spirans (ispirans *F*, aspir. *L*)
minarum et caedis (cedes *F al*) in discipulos domini accessit ad
principem sacerdotum [2]et petiit ab eo epistulas (-stolas) [ad *pr L*]
in Damascum ad synagogas, ut si quos inuenisset (-ssent *pr F*) huius
uiae, uiros ac mulieres, uinctos perduceret [in *om F*] Hierusalem.
[3]et cum iter faceret, contigit (contingit *pr F*) ut adpropinquaret Da-
masco, et subito circum fulsit eum lux de caelo, [4]et cadens in ter-
ram (terra *V*) audiuit uocem dicentem sibi Saule Saule, quid me
persequeris? [5][durum tibi est (e. t.) contra stimulum calcitrare. *L al*]
qui dixit Quis (Qui *F*) es, domine? et ille Ego sum Iesus quem tu
persequeris. [durum est tibi contra stimulum calcitrare. [6]et tremens
ac (*om al*) stupens dixit Domine, quid me uis facere? et dominus
ad eum *om L al, qui add* Sed] Surge et ingredere [in] ciuitatem, et
[ibi] dicetur tibi quid te oporteat (-tet *L*) facere. [7]uiri autem illi qui

δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. 8ἠγέρθη δὲ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἠνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ οὐδὲν ἔβλεπεν· χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. 9καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲ ἔπιεν. 10Ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ ὀνόματι Ἀνανίας. καὶ εἶπεν πρὸς αὐτὸν ἐν ὁράματι ὁ κύριος Ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν Ἰδοὺ ἐγώ, κύριε. 11ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν Ἀνάστα πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα· ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται, 12καὶ εἶδεν ἄνδρα Ἀνανίαν ὀνόματι εἰσελθόντα καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ τὰς χεῖρας, ὅπως ἀναβλέψῃ. 13ἀπεκρίθη δὲ Ἀνανίας Κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ τοῖς ἁγίοις σου ἐποίησεν ἐν Ἱερουσαλήμ· 14καὶ ὧδε ἔχει

1. *ενεοι ABCE, ἐννεοὶ ς* 2. *σαυλος ABCE, ὁ Σ. ς* de terra *ev* 3. *ηνεωγμενων CE, ανεωγμενων Bς, ηνοιγμενων A* *ουδεν Bev et pr A, ουδενα CEς et pr? corr A* 3. 4. *χειραγωγουντες δε αυτον ABCEς,* manumque ei dantes sum *e* 4. *ην ABCEvς, om e* 5. *και ουκ ABCEvς,* non *e* *ουδε ABEς, και ουκ C* 6. *εν οραματι ABCEev, post Κύριος ς* 7. *ὁ δὲ prius*] et ille *e* 8. *αναστα Bv, αναστας ACEevς* in vicum *ev* 9. in domum *e* 10. *ειδεν ανδρα Av, ειδεν ανδρα (an ανδρα ειδεν B?) εν οραματι BC, ειδεν εν οραματι* (in visum) *ανδρα Eeς* *ανανιαν ονοματι A BCEev, ὀνόματι Ἀνανίαν ς* 10. 11. intro euntem et inponentem *ev* 11. *τας (om AC) χειρας ABCEev, χεῖρα ς* *ανανιας ABCv et add και ειπεν Ee, ὁ Ἀνανίας ς* 12. *ηκουσα ABCE, ἀκήκοα ς* de multis *e* 13. *εποιησεν BCEev, post ιερουσαλημ A, ante τοῖς ἁγίοις ς*

comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem uocem, neminem autem uidentes. 8surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil uidebat: ad manus autem illum trahentes intro duxerunt Damascum. 9et erat tribus diebus non uidens, et non manducauit neque bibit. 10erat autem quidam discipulus Damasci nomine Ananias (Annan.). et dixit ad illum in uisu (uisum) dominus Anania (Annan.). at ille ait Ecce ego, domine. 11et dominus ad illum Surge [et] (Surgens *L*) uade in uicum qui uocatur rectus, et quaere (quere) in domo Iudae Saulum nomine Tarsensem (Thars. *pr F al*): ecce enim orat, 12et uidit (uidet *F*) uirum Ananiam (Annan.) nomine intro euntem et inponentem (imp., ponentem *F*) sibi manus, ut uisum recipiat. 13respondit autem Ananias (Ann.) Domine, audiui a multis de uiro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem: 14et hic

ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. [15]εἶπεν δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος Πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς ἐστίν μοι οὗτος τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον τῶν ἐθνῶν τε καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ· [16]ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. [17]ἀπῆλθεν δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπεν Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέν με, Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. [18]καὶ εὐθέως ἀπέπεσαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὡς λεπίδες, ἀνέβλεψέν τε καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη [19]καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς, [20]καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσεν τὸν Ἰησοῦν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. [21]ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ

1. 2. *τους επικαλουμενους* (vocant *pr*, invocant *corr e*) *το ονομα σου bis pr Ee* 2. vas electionis *ev Iren* 203 *Lucif* 228 3. *εστιν μοι ABCv*, *μοι εστιν Eeς Iren* 3. 4. *ενωπιον* (*-πιων C*) *των* (*om AEς*) *εθνων ABCEevς*, in gentibus *Iren* 4. *τε prius ABCEe*, *om vς Iren* regibus filiis quoque *e*, regibus et filiis *Iren* 5. *αὐτῷ*] ei ex ipso *Iren* *ὑπὲρ*] propter *e Iren* *παθειν ABCEevς*, pati *post* oporteat eum *v Iren* 6. *δε BCEeς*, *τε A* inponens *ev* 6. 7. *επ αυτον τας χειρας ABEeς*, *τας χειρας επ αυτον C* 7. *σαυλε E* 8. veniebat *pr e* 9. *απεπεσαν ABCE*, *ἀπέπεσον ς* *αυτου AB*, *post οφθαλμων CEevς* 10. *ως AB*, *ωσει CEς* *αναβλεψεν A* *τε ABv*, *add παραχρημα Eeς*, *δε παραχρημα corr C* surgens *ev* accipiens *e* 11. *ενισχυθη B?C?* *δε ABCEev*, *add ὁ Σαῦλος ς* 12. *εκηρυσσεν ABCvς*, *εκηρυξε αυτοις Ee*, in damasco praedicabat cum omni fiducia *Iren* 197 *ιησουν ABCEev Iren*, *Χριστὸν ς* 13. *εστιν ABCEevς*, est christus *Iren*

habet potestatem a principibus sacerdotum alligandi omnes qui inuocant nomen tuum. [15]dixit autem ad eum dominus Vade, quoniam uas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus et regibus et filiis Israhel: [16]ego enim ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati (pati pro n. meo *F al*). [17]et abiit Ananias (Annan.) et intro iuit [in *om F al*] domum, et inponens (imp.) ei manus dixit Saule frater, dominus misit me, Iesus (d. Iesus misit me *L*) qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uideas et implearis spiritu sancto. [18]et confestim ceciderunt ab oculis eius tamquam squamae, et uisum recepit et surgens baptizatus est, [19]et cum accepisset cibum, confortatus est. fuit autem cum discipulis qui erant Damasci per dies aliquot (-quod *pr F*, -quos *L*), [20]et continuo [ingressus Paulus] in synagogis praedicabat Iesum, quoniam hic est filius dei. [21]stupebant autem omnes qui audiebant, et dicebant Nonne

ἀκούοντες καὶ ἔλεγον Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν Ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς. [22]Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο καὶ συνέχυνε τοὺς Ἰουδαίους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. [23]ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ Ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν· [24]ἐγνώσθη δὲ τῷ Σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετηροῦντο δὲ καὶ τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσιν· [25]λαβόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς διὰ τοῦ τείχους καθῆκαν αὐτὸν χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. [26]παραγενόμενος δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπείραζεν κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς· καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτόν, μὴ πιστεύοντες ὅτι ἔστιν μαθητής. [27]Βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδεν τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν

1, ο πορθησας *ABCEς*, qui expugnabat *ev* εν *BCEς*, εις *A* 2. και ωδαι *C* ad hoc *v*, ideo *e* εληλυθει *ABCeς*, εληλυθεν *Ev* 4. ενεδυναμουτο *ABvς*, *add* τω λογω *C*, *add* εν τω λογω *Ee* συνεχυνε *ABς*, συνεχυννεν *C*, συνεχεεν *E*, confundebat *ev* τους *prius om B* 5. συμβιβαζων *ABvς*, συνβιβαζων (instruens) *C et add* και λεγων *Ee* 6. αναιλειν *A*, ανελιν *CE* 7. innotuerunt — insidiae *e* 7. 8. παρετηρουντο δε και *ABCEev Orig* 2,394[d], παρετήρουν τε *ς* 8. ημερας τε (*om v Orig*) και νυκτος οπως (οπω *E*) αυτον ανελωσιν *BCEevς Orig*, οπως πιασωσιν αυτον ημερας και νυκτος *A* 9. οι μαθηται αυτου (an αυτον *B*?) *AB C Orig*, αυτον οι μαθηται *Eeς* 9. 10. δια (*om Orig*) του τειχους καθηκαν αυτον (*om Ee*) *ABCEev Orig*, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους *ς* 10. laxantes *e* σφυριδι *C* δε *ABCv*, *add* ο παυλος (Σαῦλ. *ς*) *Eeς* εν *BE*, εις *ACς* 11. επειραζεν *ABC*, επειρατο *Eς* 12. adsumens *e*

hic est qui expugnabat in Hierusalem eos qui inuocabant (-cant) nomen istud? et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum. (26) [22]Saulus autem [multo *L al*] magis conualescebat et confundebat (-dabat) Iudaeos qui habitabant (-tabat *pr F*, -tant *al*) Damasci, adfirmans (aff.) quoniam hic est Christus. [23]cum implerentur autem dies multi, consilium fecerunt Iudaei ut eum interficerent: [24]notae autem factae sunt Saulo insidiae eorum. custodiebant autem et portas die ac nocte, ut eum interficerent: [25]accipientes autem [eum] discipuli eius nocte per murum dimiserunt eum submittentes (summ.) in sporta. [26]cum autem uenisset in Hierusalem, temptabat iungere se discipulis: et omnes timebant eum, non credentes quia esset discipulus. [27]Barnabas autem adpraehensum (appreh.) illum duxit ad apostolos, et narrauit illis quomodo in uia uidisset dominum, et quia locutus (loquu.) est ei, et quomodo in

Δαμασκῷ ἐπαῤῥησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ. [28]καὶ ἦν μετ᾽ αὐτῶν εἰσπορευόμενος καὶ ἐκπορευόμενος εἰς Ἱερουσαλήμ, παῤῥησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου, [29]ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν ἀνελεῖν αὐτόν· [30]ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν καὶ ἐξαπέστειλαν εἰς Ταρσόν.

[31]Ἡ μὲν οὖν ἐκκλησία καθ᾽ ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σαμαρείας εἶχεν εἰρήνην, οἰκοδομουμένη καὶ πορευομένη τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνετο· [32]ἐγένετο δὲ Πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδα. [33]εὗρεν δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα ὀνόματι Αἰνέαν ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττου, ὃς ἦν παραλελυμένος. [34]καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Πέτρος Αἰ-

1. ιησοῦ *BC*, του ιησου *Eς*, iesu *ev*, κυριου *A*   2. εις *ABCE*, ἐν ς   ιερουσαλημ *ABCv*, *add* και *Eevς*   3. του κυριου *ABEev* et *add* Ἰησοῦ ς, ιησου *C*   4. ελληνιστας *BCEς*, ελληνας *A*, graecos *e*   ανελειν αυτον *ABCEev*, αὐτὸν ἀνελεῖν ς   5. καισαρειαν *BCvς* et *add* δια νυκτος *Ee*, ϊεροσολυμα *A*   εξαπεστειλαν *AEev*, εξαπεστειλαν (-λε̄ *C*) αυτον *BCς*   7. η μεν ουν εκκλησια *ABCv*, αι μεν ουν εκκλησιαι πασαι (om ς) *Eς*, ecclesiae quidem universae *e*   per omnem *e*   8. ειχεν *ABCv*, ειχον *Eeς*.   οικοδομουμενη και πορευομενη *ABC*, οικοδομουμενοι (-ναι ς) και πορευομενοι (-ναι ς) *Eς*, cum aedificabantur et ingrediebantur *e*   8. 9. in timore *ev*   9. του *BCEς*, om *A*   πνεύματος om *pr e*   επληθυνετο *ABCv*, επληθυνοντο *Eeς*   11. πρὸς om *e*   λυδδα *AB*, λυδδαν *CEς*, lyddae *ev*   ηὗρεν *E*   12. ονοματι αινεαν (αιναιαν *C*) *ABCEev*, Αἰνέαν ὀνόματι ς   ab annis *ev*   13. κραβαττου *AC*, κραββατου *B*?, κραβαττω *E*, κραββάτῳ ς   paralvtikoys *e*

(om *L*) Damasco fiducialiter egerit (ageret *L*) in nomine Iesu. [28]et erat (erat autem *L al*) cum illis intrans et exiens in Hierusalem, [et *L al*] fiducialiter agens in nomine domini: [29]loquebatur quoque gentibus (*om al*) et disputabat cum Graecis (Grec.). illi autem quaerebant occidere eum (illum *L*): [30]quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Caesaream et dimiserunt Tarsum (Tharsum *F*). [31]ecclesia quidem per totam Iudaeam et Galilaeam et Samariam habebat pacem, et aedificabatur ambulans in timore domini, et consolatione sancti spiritus replebatur (-bantur *pr F*). (27) [32]Factum est autem [ut *L*] Petrus dum (dum P.) pertransiret (transiret) uniuersos, deueniret (deuenire) ad sanctos qui habitabant (-tabat *pr F*, -tant *al*) Lyddae (Lidde). [33]inuenit autem ibi hominem quendam nomine Aenean ab annis octo (VIII *F*) iacentem in grabatto, qui erat paralyticus. [34]et ait illi Petrus Aeneas, sanat (Aenea sanet) te [dominus *L*

*νέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς χριστός· ἀνάστηθι καὶ στρῶσον σεαυτῷ.
καὶ εὐθέως ἀνέστη, [35]καὶ εἶδαν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες
Λύδδα καὶ τὸν Σαρῶνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. [36]Ἐν
Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευομένη
λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἔργων ἀγαθῶν καὶ ἐλεημοσυ-
νῶν ὧν ἐποίει. [37]ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν
αὐτὴν ἀποθανεῖν· λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν τῷ ὑπερῴῳ.
[38]ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόππῃ οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες ὅτι
Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτόν, παρα-
καλοῦντες Μὴ ὀκνήσῃς διελθεῖν ἕως ἡμῶν. [39]ἀναστὰς δὲ Πέτρος
συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ
παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι καὶ ἐπιδεικνύμεναι
χιτῶνας καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. [40]ἐκβα-*

1. *ιησους BCEευς, ο κυριος ιησους Aυ* *χριστος BC, ο χριστος AEς* 2. *ειδαν AB, ειδον Eς, ειδα C* 3. *λυδδα AB, λυδδαν CEς*, lyddae *e* *σαρωνα BCEες, σαρρωνα A* 4. *ην ACEες, om B* tabithas *e* *ἥτις ἑρμηνευομένη Orig* 3,256*b* 5. *εργων αγαθων BCEευ, αγαθων εργων Aς* 7. *αυτην ACEς*, eum *e, om B?* *αυτην* (*om B?*) *εθηκαν BCEες, εθηκαν αυτην Aυ* *τω ACE Orig* 3,256*b*, *om Bς* 8. *ουσης corr A* *λυδδης BEς, λυδδας C, λυδδα A* audientes *ευ* 10. *οκνησης ABCEυ, ὀκνῆσαι ς*, pigeret *e* *ημων ABCEeυ, αὐτῶν ς* surgens *e* *ο πετρος C* 11. quem advenientem ascenderunt in superioribus et circumsteterunt ei universae *e* 12. *επιδιγνυμεναι A, επιδικνυμεναι corr E, επικνυμεναι pr E* 13. *μετ αυτων ουσα ABCEς*, cum esset cum eis *e* eiciens *e*

al] Iesus Christus: surge et sterne tibi. et continuo surrexit, [35]et uiderunt illum omnes (homines) qui habitabant Lyddae (Lydda, Lidde) et Sarone (*sic F*: -nae *al*), qui conuersi sunt ad dominum. [36]in Ioppe autem fuit quaedam discipula nomine Tabitha (-thas), quae (qui *pr F*) interpraetata (-pret.) dicitur Dorcas (Dorca *L*): haec erat plena (plaena *V*) operibus bonis et elemosynis (elim., aelem.) quas faciebat. [37]factum est autem (*om F al*) in diebus illis (ill. d.) ut infirmata moreretur (morir.): quam cum lauissent, posuerunt eam in cenaculo (caen.). [38]cum autem prope esset (essent) Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos uiros ad eum, rogantes Ne pigriteris uenire usque (*om L*) ad nos. [39]exsurgens (exurg.) autem Petrus uenit cum illis: et cum aduenisset, duxerunt illum in cenaculum (caen.), et circum steterunt illum omnes uiduae flentes et ostendentes [ei] tunicas et uestes qnas faciebat illis Dorcas (Dorca *L*). [40]eiectis autem omnibus (omnes) foras Petrus po-

λὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο,
καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα εἶπεν Ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ
ἤνοιξεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον ἀνεκάθι-
σεν. [41]δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα ἀνέστησεν αὐτήν, φωνήσας δὲ τοὺς
ἁγίους καὶ τὰς χήρας παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. [42]γνωστὸν δὲ
ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐπὶ τὸν κύ-
ριον. [43]ἐγένετο δὲ αὐτὸν ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι ἐν Ἰόππῃ παρά
τινι Σίμωνι βυρσεῖ. [1]Ἀνὴρ δέ τις ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνή-
λιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, [2]εὐσεβὴς
καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν ἐλεη-
μοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός, [3]εἶδεν
ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ περὶ ὥραν ἐνάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον

1. *εξω παντας ABEeς*, *παντας εξω Cv* *και ABCEe*, om *ς* ponens *ev* 2. aït *e* *αναστηθι ABCEevς*, exsurge in nomine iesu christi *Cypr* 239 *δε ABCvς*, *add παραχρημα Ee* 3. videns *e* 4. dans *ev* *δε BCEevς*, *τε A* vocans *e* 5. adsignavit *ev* 6. *της AEς*, om *BC* *επιστευσαν πολλοι ABCEev*, *πολλοὶ ἐπίστευσαν ς* in dominum *e* 7. *αυτον* (om *B*) *ημερας ικανας μειναι ABEeς*, *ημερας τινας* (*ἱκανὰς ς*) *μειναι αυτον Cς* 8. 9. erat autem Cornelius hic religiosus *Iren* 196 8. *εν ABCEe*, *ἦν ἐν vς* 9. *σπιρης E*, *σπειρας A* quae dicitur *ev* 10. omni *ev*, tota *Iren* *ποιων ABCEev Iren*, *add τε ς* 11. in populo *Iren* 11. 12. vidit ergo circa horam nonam diei *Iren* 12. *εν οραματι ABCEvς*, visum *e* *περι ABCE*, om *evς* hora nona *ev* *ενατην ACE*, *ἐννάτην ς*

nens genua orauit, et conuersus ad corpus dixit Tabitha (-ta *F al*), surge. at illa aperuit oculos suos et uiso Petro resedit. [41]dans autem illi manum erexit eam, et cum uocasset sanctos et uiduas, adsignauit eam uiuam. [42]notum autem factum est per uniuersam (-sum *pr F*) Ioppen (Ioppem *F*), et crediderunt multi in domino. [43]factum est autem ut dies multos moraretur in Ioppe (-ppen) apud quendam Simonem (S. q.) coriarium (corarium *F*). (28) [1]Vir autem quidam erat in Caesarea (-ream *pr F*) nomine Cornelius, centurio cohortis quae dicitur Italica (-lia), [2]religiosus (releg.) et timens deum (dominum *F*) cum omni domo sua, faciens elemosynas (aelemos. *pr F*, elym. *al*) multas plebi et deprecans deum semper, [3]uidit (dedit *pr F*) in uisu (-sum *pr F al*) manifeste, quasi hora nona diei (n. h. d. *F*

τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν καὶ εἰπόντα αὐτῷ Κορνήλιε. [4]ὁ
δὲ ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπεν Τί ἐστιν, κύριε;
εἶπεν δὲ αὐτῷ Αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβη-
σαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ. [5]καὶ νῦν πέμψον ἄνδρας
εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι Σίμωνά τινα ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος·
[6]οὗτος ξενίζεται παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θά-
λασσαν. [7]ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν αὐτῷ, φωνήσας δύο
τῶν οἰκετῶν καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ,
[8]καὶ ἐξηγησάμενος ἅπαντα αὐτοῖς, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόπ-

1. intro euntem *ev Iren* dicentem *ev Iren* 1-3. αὐτῷ . . . σου καὶ *om Iren* 1. κορνιλιε *C* 2. intendens *e* ενφοβός γεν. *E*, trepidus factus *d*, timore repletus *e* τι εσ . . . τιν *C* 3. αι προσευχαι *ABCEdevς*, Corneli orationes *Cypr* 214 αἱ *alterum om C* σου *alterum ABCEevς Iren* 196 *Cypr*, *om d* 4. ad memoriam *Cypr*, in recordatione *d* εμπροσθεν *AB*, ενωπιον *CEς* και νυν *ABEdevς*, propter quod *Iren* 4. 5. πέμψον . . . Σίμωνα] mitte ad simonem *Iren*. πέμψαι εἰς Ἰόππην ἐπὶ Σίμωνα *Orig* 1,386[a] ανδρας εις ϊοππην (ειοπ. *C*) *ABCEdev*, εἰς Ἰόππην ἄνδρας ς 5. μεταπεμψε *E* τινα *ABCv*, om *Edeς Orig Iren* ος επικαλειται πετρος *ABCς*, τον επικαλουμενον πετρον *E*, qui cognominatur petrus *dev*, τὸν καλούμενον (vocatur) Πέτρον *Orig Iren* 6. ospitatur *e*, est ospitans *d* τινι σιμωνι *ABEeς*, σιμωνι τινι *C*, simonem *d* ω *ABCEς*, cuius *de* οικια *ABEς*, η οικια *C* θαλασσαν *ABCEde*, *add* οὗτος λαλήσει σοι τί σε δεῖ ποιεῖν ς 7. desesisset *e*, dissit *d* αυτω *ABCEdv*, cum eo *e*, τῷ Κορνηλίῳ ς vocatis *d*, vocavit *ev* 8. των (ex *e*) οικετων *ABCEe*, *add* αὐτοῦ *dς* pium *e*, fidelem *d* των προσκαρτερουντων αυτω *ABCEς*, qui adherebat sibi *e*, ex his qui praesto erant *d* 9. et cum exposuisset *e*, enarravit *d* απαντα αυτοις *ABEe*, αυτοις απαντα (visum et) *Cdς*

al), angelum dei (ang. dei *om al*) intro euntem ad se et dicentem sibi Corneli. [4]at ille intuens [in] eum timore correptus dixit Quid est (Qui es *L*), domine? dixit autem illi Orationes tuae et elemosynae tuae ascenderunt in memoriam (-ia *F al*) in conspectu dei. [5]et nunc mitte uiros in Ioppen, et accersi (arcessi *L al*) Simonem quendam qui cognominatur Petrus: [6]hic hospitatur apud (aput *pr F*) Simonem quendam coriarium (corar. *F*), cuius est domus iuxta mare. [hic dicet tibi quid te oporteat facere.] [7]et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, uocauit duos domesticos suos et militem metuentem dominum ex his qui illi parebant; [8]quibus cum narrasset omnia, misit il-

πην. [9]Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγι-
ζόντων ἀνέβη Πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι περὶ ὥραν ἕκ-
την· [10]ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελεν γεύσασθαι. παρασκευα-
ζόντων δὲ αὐτῶν ἐγένετο ἐπ᾽ αὐτὸν ἔκστασις, [11]καὶ θεωρεῖ τὸν οὐ-
ρανὸν ἀνεῳγμένον καὶ καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην,
τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, [12]ἐν ᾧ ὑπῆρχεν πάντα
τὰ τετράποδα καὶ ἑρπετὰ τῆς γῆς καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. [13]καὶ
ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν, Ἀναστὰς Πέτρε θῦσον καὶ φάγε.

1. *οδοιπορουντων εκεινων* (*αυτων AE*, illis) *ABCEeς*, iter illis facientibus *dv* *τη πολει εγγιζοντων ABCEeς*, adpropiantibus (adpropinq. *v*) civitati *dv* 2. *επι* (*εἰς Orig*) *το δωμα ABCEς Orig* 1,216*a* 3,256*a*, *εἰς τὸ ὑπερῷον Orig* 1,386*b*, in cenaculum *d*, in superiora *ev* adorare *e*, et horabit *d* *περι ωραν εκτην BCEevς Orig* 1,386*b* *et add της ημερας A*, circa hora sexta *d*, *τὴν ἕκτην Orig* 1,216*a* - 3. esuriens *d*, ut esuriret *e* *ηθελεν ABCEdς Orig* 1,386*b*, voluit *ev* 4. *αυτων ABCEdev Orig*, *ἐκείνων ς* *εγενετο ABC Orig*, *επεπεσεν Edevς* *επ αυτον εκστασις ABEdevς*, *εκστασις επ αυτον C Orig* *θεωρι E*, vidit *dev* 5. *ανεωγμενον AB Cς Orig*, *ηνεωγμ. E* 5-7. *καὶ καταβαῖνον . . . τετράποδα*] ex quattuor principiis ligatum vas quodam et linteum splendidum quod differebatur de caelo in terram et erant omnia quadripedia *d*. in linteo de caelo ad Petrum universorum animantium genera summissa *Hil* 750 5. *καταβαινον ABEev et corr C Orig* 1,386*b* 3,256*a*, *add ἐπ᾽ αὐτὸν ς* *μεγαλην*] *sic pr C?*, *ην corr C* 6. *ταισσαρσιν A*, *τετρασιν E Orig* 1,216*a* *αρχαις ABEe Orig* 1,216*a* 249*a* 386*b* 3,256*a*, *add δεδεμένον καὶ ς* *καθιεμενον ABCEeς Orig* 1,386*b*, *add ἐκ τοῦ οὐρανοῦ v Orig* 3,256*a* (1,216*a* 249*a*) in terram *ev* 7. *και* (*add τα C?*) *ερπετα της γης ABCv Orig* 1,386*b* 388*b*, et serpentia *d*, *και ερπετα της γης και τα θηρια Ee*, *καὶ ἑρπετὰ καὶ θηρία τῆς γῆς Orig* 1,249*a*, *τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ ς* *πετεινα AB Orig* 1,386*b* 388*b*, *τα πετεινα CEς* 8. *αναστας* (surgens) *πετρε ABCEeς Orig* 1,386*b* 388*b* (249*a*), petre surge *d*

los in Ioppen. [9]postera autem die iter illis facientibus et adpro-
pinquantibus (appr.) ciuitati (-te), ascendit Petrus in superiora, ut
oraret, circa horam sextam (vi *F*): [10]et cum esuriret, uoluit gustare.
parantibus autem eis (ei) cecidit super eum mentis excessus, [11]et
uidit caelum apertum et descendens uas quoddam uelut (uelud) lin-
teum magnum quattuor initiis submitti de caelo in terram, [12]in quo
(qua *F*) erant omnia quadrupedia et serpentia terrae et uolatilia
caeli. [13]et facta est uox ad eum, Surge, Petre, [et *pr F*] occide et

14 ὁ δὲ Πέτρος εἶπεν Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν καὶ ἀκάθαρτον. 15 καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν, Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ κοίνου. 16 τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ εὐθὺς ἀνελήμφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. 17 ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδεν, ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν τοῦ Σίμωνος ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα, 18 καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ Σίμων ὁ ἐπικαλούμενος Πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. 19 Τοῦ δὲ Πέτρου διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν τὸ πνεῦμα αὐτῷ Ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσίν σε· 20 ἀλλὰ ἀναστὰς κα-

1. ο δε πετρος *ABCEeς Orig* 1,386^b, ad illi *d* μηδαμως *ABCE eς Orig* 1,386^b 388^c, non *d* 2. *και prius ABdv Orig*, η *CDEeς* και φωνη *ABCEdevς Orig* 1,386^b, φωνησας δε *D* παλιν *ABCD Edevς*, *om Orig* 3. εκαθαρισεν *BDEς Orig* 1,249^b 386^b 388^c 615^d, εκαθερισεν (-σε *pr A*) *AC*, ἐκάθηρε *Orig* 1,386^b codd συ *AB CEdevς Orig Iren* 196, σοι *D* μη κοινου *ABCDς*, μη κυνου *E*, noli communicare *d*, ne commune (*om pr e*) dixeris (feceris *e*) *e Iren* δε *ABCDEevς*, enim *d* 4. ευθυς *ABCEv*, πάλιν *eς*, *om Dd* ανελημφθη *ADE*, ἀνελήφθη *ς* το *ABCEevς*, παλιν το *D*, ipsum *d* ως δε *ABCDEeς*, et dum *dv* 5. εαυτω *ACDEς*, αυτω *B*, se *dev*, *add* εγενετο *Dd* quidnam *ev*, quae *d* εἴη] ει *pr D* visum *e*, visio *dv* ιδου *ABv*, και ιδου *CDEdevς* οἱ *om E* 6. απο του (*om D*) *ACDς*, υπο του *BE* διερωτησαντες *ABCEς*, επερωτησαντες *D*, inquirentes *dev* 7. του *ABCD*, *om Eς* cum clamassent *d*, vocantes *e* 8. επυνθανοντο *ADEdevς*, επυθοντο *BC* 9. διενθυμουμενου *ABCDE*, ἐνθυμ. *ς*, cogitante *dv*, haesitante *e* ειπε *B* 9. 10. τον πνευμα *C* 10. αυτω *ACv*, *ante* το πνευμα *DEdeς*, *om B* τρεις ζητουσιν (quaerent *pr e*) *ACEevς*, ζητουσιν *Dd*, δυο ζητουντες *B* αναστας *ABCDEς*, surgens *e*, αναστα *pr D*, surge et *d*

manduca. 14 ait autem Petrus Absit, domine, quia numquam manducaui omne (*om F*) commune et inmundum (imm.). 15 et uox iterum secundo ad eum [dixit], Quae deus purificauit ne tu commune dixeris. 16 hoc autem factum est per ter (pertertio *al*, tertio *F*), et statim receptum est uas in caelum (-lo). 17 et dum intra se haesitaret (hes.) Petrus, quidnam esset uisio quam uidisset, [et] ecce uiri qui missi erant a Cornelio inquirentes domum Simonis adstiterunt (adstet. *al*, astit. *V*) ad ianuam, 18 et cum uocassent, interrogabant si Simon (int. Simonem) qui cognominatur Petrus illic haberet hospitium. 19 Petro autem cogitante de uisione, dixit spiritus ei Ecce uiri tres quaerunt te: 20 surge itaque et descende (disc. *L*), et uade cum

τάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. [21]καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς το῾ς ἄνδρας εἶπεν Ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; [22]οἱ δὲ εἶπαν Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. [23]εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισεν, τῇ δὲ ἐπαύριον ἀναστὰς ἐξῆλθεν σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. [24]τῇ δὲ ἐπαύριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καισάρειαν· ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους

1. *καὶ π. σὺν αὐτοῖς*] cum eis nihil *pr e*, vade cum illis *corr e* *διακριμενος C*, dubitans *ev*, dubitant *d* *οτι ABCDE*, *διότι ς* 2. *καταβας δε ABCvς*, *τοτε καταβας* (descendens) *ο DEde* *τους* (ipsos *d*) *ανδρας ABDEdevς*, *αυτους C*, *add τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς αὐτὸν ς* 3. *ζητειτε ABCEevς*, *add τι θελετε η* (om *d*) *Dd* *η* (om *B*) *αιτια ABCDEdς*, causa est *ev* venistis *dev* 4. *ειπαν ABCE*, *ειπον Dς*, dixerunt *dev*, *add προς αυτον Dd* *κορνηλιὸς ABCEdevς*, *add τις D* 5. *μαρτυρουμενος* (testimonio) *τε ABCDEdς*, testimonium autem habens *e* *υπο ολους* pr *A*, *υφ ολου D* 7. *εισκαλεσαμενος ουν ABCς*, *τοτε προσκαλεσαμενος* (introducens) *Ee*, *τοτε εισαγαγων* (ergo ingressus) *ο πετρος Dd* 7. 8. *αυτους εξενισεν ABCEevς*, *εξενισεν αυτους Dd* 8. ac postera die *d* *αναστας ABCDEd*, surgens *ev*, *om ς* *εξηλθεν ABDdv*, *ο πετρος εξηλθεν CEeς* 9. de fratribus *e* *των alterum ABCEdevς*, *om D* *απο ABCDE*, *ἀπὸ τῆς ς* *συνηλθαν D*, denerunt *e* *τη δε επαυριον ABCDEv*, in crastinum autem *e*, postero quoque die *d*, *καὶ τῇ ἐπαύριον ς* 10. *εισηλθεν BDdv*, *εισηλθον AEeς*, *εισηλθαν D* *τὴν om D* *καισαριαν ACDE*, caesaream *dev* *προσδοκων BCEς*, *προσδ....A*, *προσδεχομενος D*, expectans *de* *αυτους ABCEevς*, *add και Dd* 11. *συνκαλεσαμενος CDE* *συνγενεις D*

eis (illis *F*) nihil dubitans, quia ego misi illos. [21]descendens autem Petrus ad uiros dixit Ecce ego sum quem quaeritis: quae causa est propter quam uenistis? [22]qui dixerunt Cornelius centurio, uir iustus et timens deum et testimonium habens ab uniuersa gente Iudaeorum (Iudeor.), responsum accepit ab angelo sancto, accersire (arcessire *L*) te in domum suam et audire uerba (uerbum) abs te. [23]intro ducens igitur eos recepit hospitio, sequenti (-te) autem die surgens profectus est cum eis, et quidam ex fratribus ab (a *F*) Ioppe comitati sunt eum [eo]. [24]altera autem die intro iuit Caesaream. (29) Cornelius uero expectabat illos conuocatis cognatis suis et necessariis amicis. [25]et

φίλους. [25]Ὡς δὲ ἐγένετο τοῦ εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσεκύνησεν. [26]ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν λέγων Ἀνάστηθι· κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. [27]καὶ συνομιλῶν αὐτῷ εἰσῆλθεν, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, [28]ἔφη τε πρὸς αὐτούς Ὑμεῖς ἐπίστασθε ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· κἀμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξεν μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, [29]διὸ καὶ ἀναντιρρήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ

1. *φιλους ABCEevς, add περιεμεινεν Dd* 1. 2. *ὡς δὲ . . . Κορνήλιος] προσεγγιζοντος δε του πετρου εις την καισαριαν* (-raeam) *προδραμων* (praecurrens) *εις των* (ex) *δουλων διεσαφησεν* (nuntiavit) *παραγεγονεναι αυτον ο δε κορνηλιος εκπηδησας* (exiliens) *και συναντησας* (obvius factus est) *αυτω Dd* 1. *του* (ut) *ABCEe, om ς* *τον πετρος A* obvians *e* 2. cadens *e*, procidens *dv* *επι ABCEς, προς D,* ad *dv*, ante *e* *ποδας ABCDEς, add* eius *de* *προσεκυνησεν ABCEevς, add αυτον (αυτω corr) Dd* 3. *ηγειρεν αυτον ABCDEdev, αὐτὸν ἤγειρεν ς* *αναστηθι ABCE evς, τι ποιεις Dd* *καγω (και εγω B) αυτος ABvς, και αυτος εγω C, καγω Dd, και γαρ εγω Ee* 4. *ειμι ABCvς, add ως και (om e) συ DEde* *συνομιλων* (cum loqueretur cum) *αυτω εισηλθεν και ευρισκει ABCEeς et corr D, εισελθων τε* (intro ibit) *και ευρεν d et pr D* convenisse *d*, convenientes *e* 5. aitque *d*, dixit autem *e* *υμεις ABCEevς et add βελτιον Dd*, ipsi *Iren* 199 *εφισταισθαι pr D* *αθεμιστον pr D.* quoniam non est fas *Iren* 6. adherere *d*, iugere *e*, adiungi *Iren* accedere *dev*, convenire *Iren* *αλλοφυλω ABCEeς*, ad allophylum *d*, cum allophylo *Iren*, *ανδρι αλλοφυλω D* 6. 7. *καμοι (καὶ ἐμοὶ ς*, mihi autem *Iren*) *ο θεος εδειξεν BCDdς Iren, καμοι εδειξεν ο θεος AEev*, dominus mihi dixit *Cypr* 99 *μηδενα (μηνα pr D) κοινον η ακαθαρτον λεγειν ανθρωπον ABCDEdevς Orig* 1,249^{a} *Iren* 199, neminem hominem communem dicendum et immundum *Cypr* 8. *και ABCDEd eς, om v Iren* *αναντιρητως D* *μεταπεμφθεις (-πεφθ. C) AB Cvς, add ὑφ υμων DEde* *τινι ABCDς, τίνι τω E*

factum est cum intro isset Petrus, obuius ei [uenit] Cornelius et procidens ad pedes [eius *L al*] adorauit. [26]Petrus uero leuauit eum dicens Surge: et ego ipse homo sum. [27]et loquens cum illo intrauit, et inuenit multos qui conuenerant, [28]dixitque ad illos Vos scitis quomodo abominatum sit uiro Iudaeo coniungi aut accedere (accid. *pr F*) ad alienigenam: et (sed) mihi ostendit deus neminem communem aut inmundum dicere hominem; [29]propter quod sine dubitatione ueni accersitus (arcessitus *L*). interrogo ergo, quam ob causam

μετεπέμψασθέ με; [30]καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη Ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην τὴν ἐνάτην προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, [31]καί φησιν Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. [32]πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος· οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν. [33]ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ἀπὸ τοῦ κυρίου. [34]ἀνοίξας δὲ Πέτρος τὸ στόμα

1. *μετεπεμψασθε* (*-σθαι AD*) *ABCDEevς*, accersisti *dv* ait *dv*, respondit *e* *τεταρτης ABCEeς et corr D*, *της τριτης pr D*, nustertiana *d* 2. *ταυτης της ωρας ABCEevς*, *της αρτι ωρας D*, hunc diem *d* *ημην ABC*, *add νηστευων και Edeς et corr A*, *add νηστευων D* *την ενατην* (*add τε pr D*, *ἐννάτην ὥραν ς*) *προσευχομενος ABCDς*, nona oravam *d*, *προσευχομενος απο εκτης ωρας εως ενατης Ee* 4. *φησι A*, ait *dev* *εισηκουσθην C?* *σου η προσευχη ABCDς*, *η προσευχη σου Edev* 5. *ιοππην ABCDdvς*, *add ανδρας Ee* 7. *εν οικια* (in domum *d*) *σιμωνος βυρσεως ABD Edevς*, *παρα τινι σιμωνι βυρσει C*, *add ος παραγενομενος λαλησει* (loquatur *d*) *σοι CDEdeς*, *quae om ABv* *οὖν*] *ου pr D* 8. *σε ABCEevς*, *add παρακαλων* (rogando) *ελθειν* (*add σε d et corr D*) *προς ημας Dd* *τε BCEς*, *γε A*, *δε Dde* *παραγενομενος ABCEς*, adveniens *e*, *εν ταχει παραγενομενος* (advenire) *Dd* *ουν ABCE devς et corr D*, *ἰδου pr D* 9. *αντες ημεις C*, nos omnes *d* *του θεου ABCEeς et corr D*, *του κυριου B?*, *σου dv et pr D* *παρεσμεν ακουσαι ABCEevς et corr D*, *ακουσαι βουλομενοι* (volumus) *pr D* *παντα BCEevς*, *παρα σου Dd*, *om A* 10. *σοι BCDEdς*, *σοι παντα A*, *om e* *απο ACD*, *υπο Bς*, *παρα E* *κυριου AB CEev*, *θεου Ddς* aperiens *dev* *πετρος το στομα* (*add αυτου ACEe*) *ABCEevς*, *το στομα πετρος Ddv*

accersistis (arcess. *L*, accersisti *F al*) me? (30) [30]Et Cornelius ait A nudius (nudus *F al*) quarta (quartana *L al*) die usque ad (in *L*) hanc horam orans eram hora nona (h. n. *om al*) in domo mea, et ecce uir stetit ante me in ueste candida, [31]et ait Corneli, exaudita est oratio tua et elemosynae (ael. *F*) tuae commemoratae sunt in conspectu dei. [32]mitte ergo in Ioppen et accersi (arcessi *L*) Simonem qui cognominatur Petrus: hic hospitatur iu domo Simonis coriarii (coriari *F*) iuxta mare. [33]confestim igitur misi ad te, et tu bene fecisti ueniendo. nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus audire omnia quaecumque tibi praecepta sunt a domino. [34]aperiens

εἶπεν «Ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι ὅτι οὐκ ἔστιν προσωπολήμπτης ὁ θεός, [35]ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην δεκτὸς αὐτῷ ἐστίν. [36]τὸν λόγον ἀπέστειλεν τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ. οὗτός ἐστιν πάντων κύριος. [37]ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας, ἀρξάμενον [γὰρ] ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν Ἰωάννης, [38]Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ [39](καὶ ἡμεῖς μάρτυ-

6. ἀρξάμενος

1. *καταλαμβανομαι* (*-με CE*) *ABCEς et corr D*, expedior *d*, conprehendo *e*, comperi *v Iren* 196, *καταλαμβανομενὸς pr D* *προσωπολημπτης ACDE*, *προσωπολήπτης ς* 2. *αλλ BCDEς*, *αλλα A* 3. *αυτω εστιν* (*εσται A*) *ABCDEeς Iren*, est ei *dv* *τον λογον ABCv et add ον Eeς*, verbum suum *d*, *τον γαρ λογον ον D* destinavit *e* 4. istrahel *d* *ευαγγελιζομενος ABCDEevς*, evangelizare *d* 5. *υμεις ACDEdevς Iren* 196 *Hilar* 1093, *om B* *το γενομενον* (*γεναμ. E*) *ABDEς*, *το γεγονος C*, quod (quid *d*, quoniam *Iren*) factum est *de Iren Hilar* *ῥῆμα om Dd* 6. *της om pr D* *αρξαμενος ACDE*, cum coepisset *d*, *αρξαμενον Bς*, incipiens *ev Iren Hilar* *γαρ ADdev Iren*, *om BCEς Hilar* 7. *ιωανης D* *τὸν non exprimunt dev Iren Hilar* *απο ναζαρεθ BCDEdvς Iren*, a nazoreth *e*, *απο ναζαρετ A*, nazaraeum *Hilar* 8. *ως ABCEevς Iren Hilar*, *ον Dd* *αυτον om d et pr D* *πνευματι* (*εν πν. Ee*) *αγιω ABCEevς Iren Hil*, *αγιω πνευματι Dd* *ος ABCEevς*, *ουτος Dd*, ipse *Iren* 196 9. *ειωμενας D*, sanus *e* *τους καταδυναστευομενους ABCEς Orig* 1,782[c] 790[a], qui obtenebantur *d*, *τους καταδυναστευθεντας D*, opressos *e*, qui oppressi erant *Iren* 10. *διαβολου ABCDdevς Orig Iren*, *σατανα E* *ημεις BCEdevς Iren*, *υμεις AD* *μαρτυρες ABCDEdc*, testes sumus *v Iren*, *ἐσμεν μάρτυρες ς*

autem Petrus os (os Petr. *L*) dixit In ueritate comperi (conp. *pr F al*) quoniam non est personarum acceptor deus, [35]sed in omni gente qui timet eum et operatur iustitiam acceptus (-ptor) est illi. [36]uerbum misit filiis Israhel adnuntians (ann.) pacem per Iesum Christum. hic est omnium dominus. [37]uos scitis quod factum est (*om al*) uerbum per uniuersam Iudaeam, incipiens enim a Galilaea, post baptismum quod praedicauit Iohannes, [38]Iesum a Nazareth, quomodo unxit eum deus (dominus) spiritu sancto et uirtute, qui pertransiuit bene faciendo et sanando omnes (*om L*) oppressos a diabolo (diabulo), quoniam deus erat cum illo: [39]et nos testes sumus omnium

ρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ [ἐν] Ἰερουσαλήμ), ὃν καὶ ἀνεῖλαν κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. [40]τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρεν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι [41]οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· [42]καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. [43]τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν.» [44]ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἔπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. [45]καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ οἳ

7. ὅτι αὐτός ἐστιν

1. *παντων ABCEevς Iren, αυτον Dd* et in regione *Iren*, in regione *dev* *εν ACEeς Iren, om BDdv* 2. *και ABCDEde, om ς Iren* *ανειλαν ABCDE, ἀνεῖλον ς* suspensum (suspendentes *ev Iren*) in ligno *dev Iren* 196 3. *τη (εν τη C) τριτη ημερα AB CEevς Iren et corr D, μετα την τριτην ημεραν d et pr D* *αυτον ABCEevς Iren et corr D, αυτω d et pr D* *ενφανη ADE* 4. *μαρτυσι ADς, μαρτυσιν CE* 5. *ημιν (ημιμ E) ABDEdevς, ante υπο του C, ante* praedestinatis *Iren* *συνεφαγομεν ABDEd eς, add αυτω C,* cum eo et manducavimus *Iren* *αυτω ABCDEd eς, om Iren, add και συνεστραφημεν (συναναστρ. corr D,* conversi sumus) *Dd* 6. *αυτον ABCEς, om D* *εκ* (a) *νεκρων ABCς Iren, add δι ημερων τεσσαρακοντα Ee, add ημερας ·μ̄· D* *παρηγγειλεν ABCEς,* praecepit *de Iren* 196, *ενετειλατο D* 7. *ουτος BCDE, αυτος Aς de Iren* qui praestitus est *d* 11. *επεσε (-σεν D) AD, επεπεσεν BEς,* cecidit *de* 12. *ακουοντας ABDE dς,* audierunt *e* *οι alterum Bdv, οσοι ADEeς*

quae fecit in regione Iudaeorum et [in *L*] Hierusalem: quem [et *L*] occiderunt suspendentes in ligno. [40]hunc deus suscitavit tertia die et dedit eum manifestum fieri [41]non (*in F*) omni populo, sed testibus praeordinatis a deo nobis, qui manducauimus et bibimus (et b. *om al*) cum illo, postquam resurrexit a mortuis: [42]et praecepit nobis praedicare populo et testificari quia ipse est qui constitutus est a deo iudex uiuorum (uiror. *pr F*) et mortuorum. [43]huic omnes prophetae testimonium perhibent, remissionem [omnium *L*] peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in (*om al*) eum. [44]adhuc loquente Petro uerba haec, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant uerbum. [45]et obstipuerunt ex circumcisione fideles qui ue-

συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐκκέχυται· [46]*ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη Πέτρος* [47]*Μή τι τὸ ὕδωρ δύναται κωλῦσαί τις τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον ὡς καὶ ἡμεῖς;* [48]*προσέταξέν τε αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ βαπτισθῆναι. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.* [1]*Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο*

1. *συνηλθαν B* super gentes *d*, in gentibus *e* *δωραια E* 1. 2. *τον πνευματος του* (*om B? et pr D*) *αγιου BDd, του αγιου πνευματος AEeς* 2. 3. *γλωσσαις και μεγαλυνοντων corr D, pr incertus*, praevaricatis linguis et magnificantes *d* 3. *τοτε απεκριθη ABEeς, ειπεν δε Dd* *πετρος AB, ο πετρος DEς* 3. 4. *το υδωρ δυναται κωλυσαι τις AB, το ὕδωρ δυναται τις κωλυσαι* (*om pr Ee*) *Ee, το υδωρ κωλαι* (*κωλῦσαι ς*) *δυναται τις* (*τις δυν. pr D*) *Dς*, aliquis aquam prohibere (vetare *Iren*) potest *d Iren* 199 4. ne (ut *d*) baptizentur *de*, ad baptizandum *Iren* *τουτους ABEdς Iren, αυτους De* qui *d Iren*, hi qui *e* 5. *ως AB, καθως Eς, ωσπερ D* *προσεταξεν τε* (*δε BEe*) *ABE eς, τοτε προσετ. Dd* *αυτους BDEdeς, αυτοις A* 6. *ιησου* (*του B?*) *χριστου ABEe, του κυριου ιησου χριστου Dd, τοῦ Κυρίου ς* *βαπτισθηναι AB, ante εν τω ονοματι DEdeς* *ηρωτησαν ABEς, παρεκαλεσαν D*, rogaverunt *de* *αυτον ABEς, add προς αυτους Dd* 7. *διαμειναι pr D* 7. 8. *ηκουσαν* (audito *d*) *δε οι αποστολοι και οι αδελφοι οι οντες ABEdeς, ακουστον δε εγενετο τοις αποστολοις και τοις αδελφοις οι* (*τοις corr*) *D* 8. *κατα την ιουδαιαν ABEς, εν τη ιουδαια De*, in iudaeam *d* *εδεξαντο ABEς, εδεξατο D*

nerant (-runt *L*) cum Petro, quia et in nationes gratia spiritus sancti effusa (diff. *F*) est: [46]audiebant enim illos loquentes linguis et magnificantes deum. tunc respondit Petrus [47]Numquid aquam quis prohibere potest ut non baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt (accip. *pr F*) sicut et nos? [48]et iussit eos [baptizare] in nomine [domini *om L*] Iesu Christi baptizari (*om al*). tunc rogauerunt eum ut maneret (-rent *L*) [apud eos] aliquot (aliquod *pr F*) diebus. (31) [1]Audierunt autem apostoli et fratres qui erant in Iudaea quo-

τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. [2]ὅτε δὲ ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἰερουσαλήμ, διε-
κρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, [3]λέγοντες ὅτι εἰσῆλθες πρὸς
ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. [4]ἀρξάμενος
δὲ Πέτρος ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων [5]«Ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει
Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον
σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιεμένην ἐκ
τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ· [6]εἰς ἣν ἀτενίσας κατενόουν
καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. [7]ἤκουσα δὲ καὶ φωνῆς λεγούσης μοι
Ἀναστὰς Πέτρε θῦσον καὶ φάγε. [8]εἶπον δέ Μηδαμῶς, κύριε, ὅτι

1. 2. *ὅτε δὲ . . . περιτομῆς*] *ο μεν ουν* (Quidem ergo) *πετρος δια ικανου χρονου ηθελησεν* (*-λησαι pr D*) *πορευθηναι εις ιεροσολυμα και προσφωνησας* (convocavit) *τους αδελφους και επιστηριξας* (confirmavit) *αυτους πολυν λογον ποιουμενος δια των χωρων* (civitates) *διδασκων αυτους ος* (quia) *και κατηντησεν αυτοις και απηγγιλεν αυτοις την χαριν του θεου οι δε* (quia erant) *εκ περιτομης αδελφοι διεκρινοντο* (iudicantes) *προς αυτον* **Dd** 1. *οτε δε* **ABEe**, *καὶ ὅτε* ς *ιερουσαλημ* **AB**, *ιεροσολυμα* **Ee**ς 2. *εισηλθες* (*-θε* **B**) **ABD́d**, post *εχοντας* **Ee**ς 3. praeputia *d* *συνεφαγες* **ADEde**ς, *συνεφαγεν* **B** *συν αυτοις pr* **D** incipiens *de* 4. *πετρος* **ABDE**, *ὁ Πέτρος* ς *καθεξης* **ABE**ς, per ordinem *de*, *τα κατεξης* **D** *ημην*] *sic corr A* 4. 5. *πολει ιοππη* (ioppem *e*) **ABEe**ς, *ιοππη* (ioppen) *πολει* **Dd** 5. *εν om pr D* *καταβαινων A*, descendere *d* 6. *τεσσαρσιν* **ABE**ς, *τετρασιν* **D** *καθιεμενην* **ABD**ς, *καθιμενην* **E**, summittum *e*, dimittebatur *d* 7. *αχρις* **BE**ς, *αχρι* **A**, *εως* **D** *αθενισας pr* **D**, intuitus *d*, intuens *e* considerabat *d* 8. *τα om pr D* *τα tertium om pr D* 9. *τὰ om D* *ηκουσα δε και* (*om* ς) **ABEe**ς, *και ηκουσα* **Dd** *φωνην λεγουσαν* **D** 10. *αναστας* **ABEde**ς, *αναστα* **D** *ειπον* **ABE**ς, *ειπα* **D**, dixit *de* nequaquam *e*, absit *d*

niam et gentes receperunt (recip.) uerbum dei. [2]cum ascendisset
autem (aut. asc.) Petrus [in *FL*] Hierosolymam (-rusolim.), discep-
tabant aduersus (-sum) illum qui erant ex circumcisione, [3]dicentes
Quare intro isti (istis *pr F*) ad uiros praeputium habentes et man-
ducasti cum illis? [4]incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem,
dicens [5]Ego eram in ciuitate Ioppe (Ioppen *L*) orans, et uidi in
excessu mentis uisionem, [descendens uas quoddam uel *L al*] ut (et)
linteum magnum quattuor initiis submitti (summ.) de caelo, et uenit
usque ad me; [6]in quo (quod *F*) intuens considerabam, et uidi qua-
drupedia terrae et bestias et reptilia et uolatilia caeli. [7]audiui autem
et uocem dicentem mihi Surge, Petre, occide et manduca. [8]dixi au-

κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. [9]*ἀπεκρίθη δὲ φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ Ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισεν σὺ μὴ κοίνου.* [10]*τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ ἀνεσπάσθη πάλιν ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν.* [11]*καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με.* [12]*εἶπεν δὲ τὸ πνεῦμά μοι συνελθεῖν αὐτοῖς μηδὲν διακρίναντα. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός·* [13]*ἀπήγγειλεν δὲ ἡμῖν πῶς εἶδεν τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα καὶ εἰπόντα Ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον,* [14]*ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου.*

1. *σὺ οἶδας ὅτι οὐδέποτε κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου* ***Orig*** 1,249[a] *κοινον* ***ABDEde***, *πᾶν κοινὸν* ***ς***, *οὐδὲν κοινὸν* ***Orig*** 1,615[d] *η* ***ABDEeς Orig***, et *d* *οὐδέποτε* *om* ***Orig*** intro ibit *d* 1. 2. *απεκριθη δε* ***ABd*** *et add μοι* ***Eeς***, *εγενετο* (*add δε corr*) ***D*** 2. *φωνη εκ δευτερου* ***Aυς***, *εκ δευτερου φωνη* ***BEe***, *φωνη* ***Dd*** *ουρανου* ***ABEeς***, *add προς με* ***Dd*** *εκαθαρισεν* ***BD Eς***, *εκαθεριςε* ***A*** 3. non communicabis *e* *τρεις* ***A*** *ανεσπασθη παλιν* ***ABDd***, *παλιν ανεσπασθη* (recepta) ***Eeς*** 4. in caelo *d* *τρις* ***E***, *·γ·* ***D*** 4. 5. adstiterunt ad *e*, supervenerunt ad *d* 5. *ημεν* ***ABD***, erant *d*, *ημην* ***Eeς*** *καισαριας* ***AE***, *καισαραιας* ***D***, caesarea *de* 6. *ειπεν δε* ***ABDEeς***, et dixit *d* *το πνευμα μοι* ***ABDd***, *μοι το πνευμα* ***Eeς*** simul venire cum *d*, ut irem cum *e* *μηδεν διακριναντα* (*-νοντα* ***E***, *-νόμενον* ***ς***, dubitantem *e*) ***ABEeς***, *om* ***Dd*** 7. *δε* ***ABEeς***, -que *d*, *om* ***D*** 8. ipsius viri *d* *απηγγειλεν* ***ADEς***, *ανηγγειλε* ***B*** *δε* ***ABDd***, *τε* ***Eeς*** *τὸν* *om* ***D*** 9. in domum *e* stetisse et dixisse *de*, *add αυτω* ***DEdeς*** *αποστειλον* ***ADEς***, *πεμψον* ***B*** *ιοππην* ***ABDd***, *add ανδρας* ***Eeς*** 10. *λαλησει* ***BDEeς***, *λαλησῃ* ***A***, loquebatur *d* 11. *σωθησῃ* ***ABDς***, *σωθησει* ***E***, salvus eris *e*, salvus fias *d* *συ* ***ABDEeς***, om *d*

tem Nequaquam, domine, quia commune aut inmundum (imm.) numquam intro iuit (iit *L*) in (*om F*) os meum. [9]respondit autem uox secundo de caelo Quae deus mundauit tu ne commune dixeris. [10]hoc autem factum est per ter, et recepta sunt rursum omnia (o. r.) in caelum. [11]et ecce confestim tres uiri astiterunt (adst., astet.) in domo in qua eram, missi a Caesarea ad me. [12]dixit autem spiritus mihi ut irem cum illis nihil haesitans (hes.). uenerunt autem mecum (*om al*) et (*om F*) sex fratres isti, et ingressi sumus in domum uiri: [13]narrauit autem nobis quomodo uidisset angelum in domo (domum *F*, domu *V*) sua (suam *pr F*) stantem et dicentem sibi Mitte in Ioppen et accersi (arcessi *L al*) Simonem qui cognominatur Petrus, [14]qui loquetur (loquitur) tibi uerba in quibus saluus eris tu et uniuersa

[15]ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν ἐπέπεσεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. [16]ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ κυρίου, ὡς ἔλεγεν Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. [17]εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς ὡς καὶ ἡμῖν, πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν χριστόν, ἐγὼ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν;» [18]ἀκούσαντες δὲ ταῦτα ἡσύχασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν λέγοντες Ἄρα καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν εἰς ζωὴν ἔδωκεν.

[19]Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνου διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. [20]ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες ἐλθόντες

1. cum autem coepissem *e*, et dum coepisset *d* λαλειν *ABEeς*, *add* αυτοις *Dd* επεπεσεν *ABEς*, επεσεν *Dde* επ αυτοις *pr D* 2. ωσπερ *ABEς*, ως *D* καὶ *om d* in principium *d* εμνησθην *BDEdeς*, εμνησθημεν *A* δὲ *om d* 3. του κυριου *ADE*, κυριου *Bς* 4. βαπτισθησεσθε (-σθαι *ADE*) *ABDEς*, baptizamini *de* in *e*, *om d*. εν πνευμα *pr D* ουν *ABDEeς*, autem *d* 5. ο θεος *ABEeς*, om *Dd* καὶ om *d* credentibus in *de* 6. εγω *ABDd*, add δε *Eeς* potens *e*, qui possim *d* θεον *AB Eeς*, add του μη δουναι αυτοις πνευμα αγιον πιστευσασιν εν αυτω (in eum) *Dd* audientes *d* 7. εδοξασαν *Bdev et corr D*, εδοξαν *pr D*, εδοξαζον *AEς* αρα *ABD*, αρα γε *Eς* 8. τὴν *om D* εις ζωην εδωκεν *ABDd*, εδωκεν εις ζωην *Eeς* 9. illi quidem (igitur *e*) *de* 10. επι στεφανου (-νω *Bς*) *ABEς*, sub stephano *de*, απο τὸυ στεφανου *D* 11. λαλουντες (loquerentes *e*) τον λογον *ABEeς*, τον λογον λαλουντες *Dd* μονον *ABEeς*, μονοις *Dd* 12. cyrinenses *d* ελθοντες *ADEdeς*, εισελθοντες *B?ς*

domus tua. [15]cum autem coepissem loqui, decidit spiritus sanctus super eos, sicut et in (super) nos in initio. [16]recordatus sum (*om F al*) autem uerbi domini, sicut dicebat Iohannes quidem baptizauit aqua (-am *pr F*), uos autem baptizamini (-zabim. *L*) spiritu sancto (sancto sp. baptizabimini). [17]si ergo eandem gratiam dedit illis (illi *pr F*) deus sicut et nobis (nos) qui credidimus in dominum Iesum Christum, ego quis eram qui possem (possim) prohibere deum? [18]his auditis tacuerunt et glorificauerunt deum, dicentes Ergo et (*om F al*) gentibus deus paenitentiam ad uitam dedit. [19]et illi quidem qui dispersi fuerant a tribulatione quae facta fuerat sub Stephano, perambulauerunt usque Phoenicem (Foen. *L*, Fen. *al*) et Cyprum et Antiochiam (Anthiociam *L*), nemini loquentes uerbum nisi solis Iudaeis. [20]erant autem (*om al*) quidam ex eis uiri (uiris *F*) Cyprii et Cyrenaei (Cyrinei *F*), qui cum intro issent Antiochiam (Anthioc.

εἰς Ἀντιόχειαν ἐλάλουν καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. 21καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ᾽ αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς ὁ πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. 22ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν ἕως Ἀντιοχείας· 23ὃς παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τὴν τοῦ θεοῦ ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, 24ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. 25ἐξῆλθεν δὲ εἰς Ταρσὸν ἀναζητῆσαι Σαῦλον, καὶ εὑρὼν ἤγαγεν εἰς Ἀντιόχειαν. 26ἐγένετο δὲ αὐτοῖς καὶ ἐνιαυ-

1. *και AB, om DEdeς* *προς τους ελληνας (-νιστας BEς et corr D) ABDEς*, ad graecos *e*, cum craecos *d* evangelizare *d* 2. *ιησουν ABEeς, χριστον Dd* *και ην ABEdeς, ην δε D* 2. 3. *πολυς τε αριθμος ο (om DEς) πιστευσας* (credens *e*) *επεστρεψεν ABDEeς*, multisque numeris cum credidissent reversi sunt *d* 3. ad *d*, in *e* *κυριον ABDdς, add ιησουν Ee* 3. 4. hic sermo in auribus *d* 4. *της εν ADς, της ουσης εν BE*, quae erat in *de* *ιερουσαλημ ABDd, ἱεροσολυμοις Eeς* *περι ABDς, τα περι E*, de *de* 5. *εως αντιοχειας (add διελθειν B?) ABυ, διελθειν* (ut iret *d*) *εως (add τῆς D) αντιοχειας DEdeς* *ος ABEdeς, ος και D* 6. *την του AB, του DEς* 6. 7. hortabatur omnes ppoposito *e*, adorabantur omnes ipso proposito *d* 7. *τω κυριω ADEς, εν τω κυριω Be*, a dominum *d* 9. *τω κυριω ABDEeς*, ad dominum *d, om pr B* 9. 10. *εξηλθεν δε εις ταρσον (add ο βαρναβας Eeς) αναζητησαι σαυλον και ευρων* (veniens *pr e, add αὐτὸν ς*) *ηγαγεν (add αυτον Eeς) ABEeς, ακουσας* (audiens) *δε οτι σαυλος εστιν εις θαρσον (εις ταρσον corr D*, tharso) *εξηλθεν αναζητων* (requirere) *αυτον και ὡς συντυχων* (cum invenissent) *παρεκαλεσεν* (depraecabantur) *ελθειν Dd* 10. in *e, om d* *εγενετο δε αυτοις (αὐτοὺς ς) ABEdeς, οιτινες παραγενομενοι D* *και AB, om DEdeς*

L), loquebantur et (*om F al*) ad Graecos adnuntiantes (ann.) dominum Iesum. 21et erat manus domini cum eis, multusque (multus quidem *L*) numerus credentium conuersus est ad dominum. 22peruenit autem sermo ad aures ecclesiae quae (qui) erat Hierosolymis (Hierus.) super istis, et miserunt Barnaban usque [ad] Antiochiam (Anthiociam *L*); 23qui cum peruenisset et uidisset gratiam dei, gauisus est, et hortabatur omnes proposito cordis permanere in domino, 24quia (qui *F*) erat uir bonus et plenus spiritu sancto et fide. et adposita (app.) est turba multa domino (ad dominum). 25profectus est autem Tarsum (Th. *F al*), ut quaereret Saulum; quem cum inuenisset, perduxit Antiochiam, 26et annum totum conuersati sunt in

τὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς.

27 *Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν·* 28 *ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος ἐσήμαινεν διὰ τοῦ πνεύματος λιμὸν μεγάλην μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἥτις ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου.* 29 *τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς,* 30 *ὃ καὶ ἐποίησαν ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς Βαρνάβα καὶ Σαύλου.*

1 *Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς*

1. *ολον ABDdς, om Ee* *συναχθηναι ABEς*, convenire *e*, commiscere *d*, *συνεχυθησαν D* *εν τη εκκλησια και διδαξαι οχλον ἱκανον ABEeς, οχλον ικανον D*, ecclesiam *d* 2. *χρηματισαι τε πρωτον* (*πρωτως B*) *ABEeς, και τοτε πρωτον εχρηματισεν* (nuncupati sunt) *Dd* *εν αντιοχεια BDEeς, εις αντιοχειαν Ad* *τους μαθητας χριστιανους ABEdeς, οι μαθηται χρειστιανοι D* 3. *ταυταις ADEdeς, αυταις B* descenderunt *e*, advenerunt *d* 4. *αναστας* (surgens) *δε ABEeς, ην* (erant) *δε πολλη* (magna) *αγαλλιασις συνεστραμμενων* (revertentibus) *δε ημων εφη Dd* 5. *εσημαινε Bd, εσημανεν AEeς, σημενων D* *μεγαλην AB et corr D, μεγαν DEς* 6. in omnem orbem terrarum *e*, in toto orbe terrae *d* *ητις ABDE, ὅστις ς* *εγενετο* (fuit *d*) *ABDd, και εγενετο Eeς* *κλαυδιου ABDd, add καισαρος Eeς* 6. 7. *των δε μαθητων AB Eς, οι δε μαθηται Dde* 7. prout *e*, sicut prout *d* *ευπορειτο* (*ηὐπ. ς*) *τις ABEς*, habebat aliquis *e*, *ευπορουντο D*, copiam *d* *ωρισαν* (*-σεν A*, posuerunt *e*) *εκαστος ABDEeς*, singuli autem *d* 9. cum misissent *d*, mittentes *e* per manus *e* 11. *κατ εκεινον δε τον καιρον ABDEς*, eodem autem (in *Lucif*) tempore *e Lucif* 135, per illum vero temporis *d* 11 *seq. ηρωδης ο βασιλευς τας χειρας ABEeς Lucif, τας χειρας* (*add* suas) *ηρωδης ο βασιλευς Dd*

ecclesia et docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur (-retur *pr F*) primum Antiochiae disciputi Christiani. (32) 27In his autem diebus superuenerunt ab Hierosolymis (-rusolim.) prophetae Antiochiam (Anthioch.): 28et surgens (exurg. autem) unus ex eis nomine Agabus significabat per spiritum famem magnam futuram in uniuerso orbe terrarum, quae facta est sub Claudio. 29discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt in ministerium mittere habitantibus in Iudaea (-am) fratribus; 30quod et fecerunt, mittentes ad seniores per manus Barnabae et Sauli. (33) 1Eodem autem tempore misit

τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. 2ἀνεῖλεν δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ· 3ἰδὼν δὲ ὅτι ἀρεστόν ἐστιν τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον (ἦσαν δὲ αἱ ἡμέραι τῶν ἀζύμων), 4ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσιν τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. 5ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενῶς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν περὶ αὐτοῦ. 6ὅτε δὲ ἔμελλεν

1. male tractare *d*, ut adfligeret *e*, ut noceret *Lucif* των (qui erant) απο *ABDEdς*, de *e Lucif* εκκλησιας *ABEeς Lucif*, *add* εν τη ϊουδαια *Dd* ανειλεν δε *ABEeς Lucif*, και ανειλεν *Dd* 2. ἀδελφὸν] *Orig* 1,421^b, *om idem* 3,719^d ιωανου *D* μαχαιρα *BDEς Orig*, μαχαιρη *A et corr D* ϊδων (videns *e*) δε *ABEe*, και ιδων *Ddς Lucif* 2. 3. αρεστον εστιν *ABDEeς*, placeret hoc *d Lucif* 3. ιουδαιοις *ABEeς Lucif*, *add* η επιχειρησεις (conpraehensio) επι τους πιστους *Dd* adiecit *d*, adposuit *e*, addit *Lucif* συλλαβειν (συνλ. *D*) *ABDdeς*, τον (ut) συνλαβειν *E Lucif* καὶ *om Lucif* 4. αι *ADE*, *om Bς*. dies dies *e* ον και *ABEeς*, τουτον *Dd Lucif* 135 εις φυλακην *ABDdeς Lucif*, εν φυλακη *E* παραδους *BDEdς Lucif*, παραδιδους *Ae* 5. φυλασσειν αυτον *ABEdeς*, φυλασσιν *D*, custodiendum *Lucif* 6. αναγαγειν *BDEdeς Lucif*, αγαγειν *A* petrus quidem *e*, p. vero *Lucif*, vero petrus *d* 7. προσευχη δε (ergo *Lucif*) *ABEeς Lucif*, πολλη δε προσευχη *Dd* ην εκτενως (-νης *Eς et corr A*) γινομενη *ABEς*, erat incessanter fiebat *e*, instantissime fiebat *Lucif*, ην εν εκτενεια περι αυτου *D*, erat instantissime pro eo *d* 8. υπο *ABEς*, απο *D*. ab ecclesia *post* pro eo *Lucif* προς τον θεον *ADEdeς Lucif* 135, *om B* περι *BD et corr A*, επ *vel* υπ *pr A*, υπερ *Eς*, pro *e Lucif*, super *d* cum autem *e*, ad vero cum *d*, et cum *Lucif* εμελλεν *ADς*, ημελλε (-λεν *E*) *BE*

Herodes rex manus ut adfligeret (affl.) quosdam de ecclesia. 2occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio: 3uidens autem quia placet Iudaeis, adposuit (appos.) adpraehendere (ut apprehenderet *L*?) et Petrum: erant autem dies azymorum (azimor. *F al*): 4quem cum adpraehendisset (adprehend.), misit in carcerem, tradens[que *om pr L al*] quattuor quaternionibus militum custodire eum (custodiendum), uolens post pascha producere eum populo. 5et Petrus quidem seruabatur in carcere: oratio autem fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. 6cum autem producturus eum esset Herodes, [in

προαγαγεῖν αὐτὸν ὁ Ἡρώδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν δεδεμένος ἀλύσεσι δυσί, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. 7καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν λέγων Ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσαν αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. 8εἶπεν δὲ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν Ζῶσαι καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησεν δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ Περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. 9καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι ἀληθές ἐστιν τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. 10διελθόντες δὲ

1. προαγαγειν (προσαγαγειν *B*, προαγειν *DE*) αυτον ο ηρωδης *AB DEde*, αὐτὸν προάγειν ὁ Ἡρ. ϛ, ut eum herodes produceret *Lucif* illa nocte *Lucif* κοιμουμενος *pr D*. petrus dormiebat *Lucif* 2. δύο *om Lucif* πέτρος δεδεμένος ἐν φυλακῇ ἀγγέλου λύσαντος τοὺς δεσμοὺς ἐξῆλθε *Orig* 1,414*d* αλυσεσι *AD*ϛ, αλυσεσιν *E* δυσι *A*ϛ, δυσιν *DE* 2. 3. φυλακες τε *ABE*ϛ, et custodes *Lucif*, φυλ. δε *Dde* 3. προ της θυρας (*add* et *Lucif*) *BDEde*ϛ *Lucif*, προς τη θυρα *A* 4. επεστη *ABEe*ϛ *Lucif*, *add* τω πετρω *Dd* ελαμψεν *ABEe*ϛ, επελαμψεν *D*, refulgens *d*, ab eo refulsit *Lucif* εν (*om D*) τω οικηματι *ABDEe*ϛ, in illo loco *d Lucif* παταξας *ABE*ϛ, νυξας *D*, pungens *d*, compungens *Lucif*, percussit *e* 5. εν ταχει *ABDE*ϛ, cilerius *d*, velociter *e et add* et surrexit *Lucif* εξεπεσαν *ABDE*, ἐξέπεσον ϛ 6. αυτου *ABEde*ϛ, *post* χειρων *D Lucif* δε *BDEde*, τε *A*ϛ 7. ζωσαι *ABD*, περιζωσαι *E*ϛ, praecinge te *de* υποδησε *E* δε *ABDde*ϛ, τε *E* ουτως *ABDE*, οὕτω ϛ 8. dicit *d*, dixit *e* 9. exiens *e* ηκολουθει *ABDd*, *add* αυτω *Ee*ϛ est *d*, erat *e* 10. δια *BDEde*ϛ, υπο *A* δε *ABEe*ϛ, γαρ *Dd* διελθοντες (transeuntes *e*) δε *ABDEe*ϛ, cum praeterissent *d*, et cum transisset *Lucif* 136

om F] ipsa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites uinctus catenis duabus, et custodes ante ostium custodiebant carcerem. 7et ecce angelus domini adstitit (astetit), et lumen refulsit in habitaculo, percussoque latere Petri excitauit (susc. *L al*) eum dicens Surge uelociter. et ceciderunt catenae de manibus eius. 8dixit autem angelus ad eum Praecingere et calcia (calcea) te caligas (gallicas *F*, galliculas *L*) tuas. et fecit sic. et dixit illi Circum da tibi uestimentum tuum, et sequere me. 9et exiens sequebatur [eum *L al*], et nesciebat quia uerum est quod fiebat per angelum, aestimabat autem se uisum uidere. 10transeuntes autem primam et secundam custo-

πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν ἦλθαν ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίγη αὐτοῖς, καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. [11]καὶ ὁ Πέτρος ἐν ἑαυτῷ γενόμενος εἶπεν Νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλεν κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλατό με ἐκ χειρὸς Ἡρώδου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. [12]συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῆς Μαρίας τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσευχόμενοι. [13]κρούσαντος δὲ αὐτοῦ τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος προσῆλθεν παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι Ῥόδη, [14]καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέτρου ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοι-

1. *πρωτην φυλακην και δευτεραν* ***ABEeς****, πρωτην και δευτεραν φυλακην* ***Dd***, primos et secundos custodes ***Lucif*** *ηλθαν* (*-θον* ***DEς***) ***ABDEdeς***, venit ***Lucif*** 2. *ηνοιγη* ***AB****, ηνυγη* ***D****, ηνοιχθη* ***Eς*** 3. *εξελθοντες* ***ABDEdς Lucif***, exeuntes *e*, *add κατεβησαν τους ·ζ· βαθμους* (grados) *και* ***Dd*** *προηλθον* ***ABEς***, processerunt ***d Lucif***, transierunt *e*, *προσηλθον* ***D*** vicum ***Lucif***, visum *e*, gradum *d* *απεστη* ***BDEς***, discessit *de* ***Lucif*** 136, *απηλθεν* ***A*** 3. 4. ab eo angelus ***Lucif*** 4. *εν εαυτω* (*αυτω* ***B***) *γενομενος* (conversus) ***ABDd Lucif***, *γενομενος* (reversus) *εν εαυτω* ***Eeς*** dixit *de*, ait ***Lucif*** 5. *αληθως οτι* ***ABς****, οτι αληθως* ***DEde Lucif*** *κυριος* ***ADEς****, ο κυριος* ***B*** *ἐξείλετό ς* 6. *χειρος* ***ABDEeς***, manibus ***d Lucif*** *πασης* ***ABDdς****, εκ πασης* ***Ee Lucif*** *του λαου* ***BDEdeς Lucif***, *om* ***A*** 7-*p.* 85, 8. *συνιδών usque ad εἰς ἕτερον τόπον om* ***Lucif*** 136 7. *συνιδων τε* ***BEς****, συνειδων* (considerans) *δε* ***Ae****, και συνειδων* ***Dd*** *της prius* ***ABD****, om* ***Eς*** 8. *ιωανου* ***D*** *συνοιθροισμενοι* ***A*** 9 *seqq.* ***Orig*** 3,608[d] 9. *κρουσαντος* (*-τες* ***D***) *δε αυτου* (*του πετρου* ***Eeς***) ***ABDEeς***, cumque ipse pulsasset *d* 9. 10. ostium ianuae *e*, ianuam foris *d* 10. *του*] *τυ pr* ***E*** *πυλωνος*] *sic rec* ***D****, pr incertus* *υπακουσαι* (ad audiendum *e*) *ονοματι ροδη* ***ABEeς****, ον. ρ. υπακουσαι* (respondere) ***Dd*** 11. a gaudio *d*, de g. *e* *ηνυξε* ***D****, ηνοιξεν αυτω* ***Ee***

diam uenerunt ad portam ferream, quae ducit ad ciuitatem; quae ultro (ultra) aperta est eis, et exeuntes processerunt uicum unum, et continuo discessit angelus ab eo. [11]et Petrus ad se reuersus dixit Nunc scio uere quia misit dominus angelum suum et eripuit me de manu Herodis et de omni expectatione plebis Iudaeorum. [12]consideransque uenit ad domum Mariae, matris Iohannis qui cognominatus est Marcus, ubi erant multi congregati et orantes. [13]pulsante autem eo (Petro) ostium ianuae, processit puella ad audiendum (uidendum *F*), nomine Rhode (Rode, Hrodae), [14]et ut cognouit uocem

ξεν τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν Πέτρον
πρὸ τοῦ πυλῶνος. 15οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπαν Μαίνῃ. ἡ δὲ διισχυ-
ρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ εἶπαν Ὁ ἄγγελός ἐστιν αὐτοῦ. 16ὁ δὲ
Πέτρος ἐπέμενεν κρούων· ἀνοίξαντες δὲ εἶδαν αὐτὸν καὶ ἐξέστη-
σαν. 17κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς
πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς, εἶπέν τε Ἀπαγγεί-
λατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη
εἰς ἕτερον τόπον. 18Γενομένης δὲ ἡμέρας ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος
ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. 19Ἡρῴδης δὲ ἐπι-
ζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρὼν ἀνακρίνας τοὺς φύλακας ἐκέλευσεν

1. *τον πυλωνα ABDϛ, την θυραν E,* ianuam *de, add και d et pr D* intro currens *e,* adcurrens *d*   *τον ABEϛ Orig* 3,608^{d}, *om D* 2. *πυλωνος ABDEϛ Orig,* ianuam *de*   *οι δε προς αυτην ειπαν* (*ειπον Eϛ*) *ABEdeϛ, ο δε ελεγον αυτη D*   *μενη E*   ad illa vero *d*   *διεσχυριζετο pr D*   3. ita esse *de*   *ειπαν Bd, ελεγον ADEeϛ Orig* 3,608^{d}, *add προς αυτην τυχον Dd, add ὅτι Orig*   *εστιν αυτου AB, αυτου εστιν DEdeϛ Orig*   3. 4. *ο δε πετρος ABEeϛ, ο* (ipse) *δε Dd*   4. *ανοιξαντες* (*εξανοιξ. pr D,* aperientes *e*) *δε ABDE eϛ,* et cum aperuissent *d*   *ειδαν* (*-δον Eϛ*) *ABEdeϛ, και ιδοντες D*   *και om corr D*   5. *κατασεισας* (adnuens *e*) *δε αυτοις BDEeϛ,* cumque significasset eis *d, κατασεισαντος δε αυτου A*   manu *e,* de manu *d*   *σιγαν ABEϛ et corr D, ινα σειγωσιν de et pr D, add εισηλθεν* (introiens) *και D*   enarravit *e,* errabit *d*   *αυτοις BDEdeϛ, om A*   6. *ο κυριος αυτον BDEdeϛ, αυτον ο κ. A*   eduxerit *e,* liveravit *d*   *τε ABE, δε Ddeϛ*   *απαγγειλατε D*   8. *τοπον om d*   *ην ταραχος ABDEdeϛ,* turbatio erat *Lucif* 136   *ουκ* (*ουχ A*) *ολιγος* (minima *e*) *ABEeϛ, om Dd Lucif*   9. quidnam *e Lucif,* quid *d*   *δε BDEdeϛ Lucif, τε A*   9. 10. requirens eum et non inveniens disquirens *e*

Petri, prae gaudio non aperuit ianuam, sed intro currens nuntiauit stare Petrum (P. st.) ante ianuam. 15at (ad *pr F*) illi dixerunt ad eam Insanis. illa autem adfirmabat sic se (*om al*) habere. illi autem (uero *L*) dicebant Angelus eius est. 16Petrus autem perseuerabat pulsans: cum autem aperuissent [ostium], uiderunt eum et obstipuerunt. 17annuens (adnuit *F*) autem eis manu ut tacerent, enarrauit (narr. *L al*) quomodo dominus eduxisset eum de carcere, dixitque Nuntiate Iacobo et fratribus haec. et egressus abiit in (*om F*) alium locum. (34) 18Facta autem die erat non parua turbatio inter milites, quidnam de Petro factum esset. 19Herodes autem cum requisisset eum et non inuenisset, inquisitione facta de custodibus iussit

ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς Καισάρειαν διέτριβεν. [20]*ἦν δὲ θυμομαχῶν Τυρίοις καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν καὶ πείσαντες Βλάστον τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως ᾐτοῦντο εἰρήνην διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς.* [21]*τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρώδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆτα βασιλικὴν [καὶ] καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς·* [22]*ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει Θεοῦ φωνὴ καὶ οὐκ ἀνθρώπου.* [23]*παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου ἀνθ' ὧν*

1. *απαχθηναι ABEς et corr D*, obduci *d*, duci *e Lucif*, *αποκτανθηναι pr D* *και κατελθων* (descendens *e*) *ABDEdeς*, descendit *Lucif* 136 *εις* (*add την ς*) *καισαρειαν ABDEdeς*, caesarea *Lucif* *διετριβεν BDEdeς*, *διετριψεν A*, ibique mansit *Lucif* 2. *δε ABEeς Lucif*, *γαρ Dd*, *add ὁ* (*om E*) *ηρωδης Eeς* *θυμωμαχων E.* animus inpugnans tyrios *etc d* *σιδωνιοις ADEς*, *σιδονιοις B*| 2. 3. *ομομαδον* (unanimes *e*) *δε ABEdeς*, et unanimes *Lucif*, *οι δε ομοθυθυμαδον D* 3. *παρησαν* (venerunt) *προς αυτον ABEeς Lucif*, *εξ αμφοτερων των πολεων παρησαν προς τον βασιλεα D*, ab invice civitates venerunt ad regem *d* super cubi *e*, a cubiculo *d Lucif* 4. *του βασιλεως ABEeς Lucif* 136, *αυτου D*, *om d* *ητουντο B DEdeς Lucif*, *ητησαντο A* 4. 5. *δια το τρεφεσθαι αυτων την χωραν* (*αυτων την πολιν Ee*, *τας χωρας αυτων D*) *απο* (*εκ De*) *της βασιλικης ABDEeς*, eo quod regiones eorum de regia alerentur *Lucif*, propter ne alienarentur regiones eorum de regno *d* *ὁ om B* haerodes *e* 6. *αισθητα AD* *βασιλικην B Lucif*, *add και ADEdeς* *καθισας ABDEeς*, sedi *d*, sedit *Lucif* pro tribunali *de et add* et *Lucif* 136 *εδημηγορει ABς*, *εδημιγ. E*, *εδημειγ. D*, contentionabatur *d* 7. *αυτους ABEeς Lucif*, *add καταλλάγεντος δε αυτου τοις τυριοις D*, *add* cum ingratiasset cum tyrios *d* succlamabat *e*, clamabat *Lucif*, adclamabant *d* *φωνη ABEeς et corr D*, *φωναι Dd Lucif* 8. et confestim *d* *επαταξεν αυτον ABEeς Lucif*, *αυτον επατ. Dd* pro (*om e*) eo quod *de*, quia *Lucif*

eos duci, descendensque a Iudaea (d-que Iudeam) in Caesaream ibi commoratus est. [20]erat autem iratus Tyriis et Sidoniis. at illi unanimes (unian.) uenerunt ad eum, et persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem eo quod alerentur regiones eorum ab illo. [21]statuto [autem] die Herodes uestitus [est *L*] ueste regali (regia *L al*) sedit[que *L al*] pro tribunali, et contionabatur ad eos: [22]populus autem adclamabat (clam. *L*) Dei uoces et non hominis. [23]confestim autem percussit eum angelus domini eo quod non de-

οὐκ ἔδωκεν δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος ἐξέψυξεν.

[24]Ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. [25]Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑπέστρεψαν ἐξ Ἱερουσαλήμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες Ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα Μάρκον.

[1]Ἦσαν δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι ὅ τε Βαρνάβας καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος Νίγερ καὶ Λούκιος ὁ Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος καὶ Σαῦλος. [2]λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων εἶπεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον Ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. [3]τότε

1. *δοξαν BDE, την δ. Aς* *και ABEeς Lucif, και καταβας απο* (de) *του βηματος Dd* *γενομενος σκωληκοβρωτος* (*σκωλ. pr D*) *ABDEς*, consumptus vermibus *e*, vermibus scatens *Lucif*, sedet a bermibus comestus *d*, *add ετι ζων και ουτως Dd* 3. *θεου ADE deς, κυριου B* *ηυξανε (-νεν E) BEς, ευξανε (-νεν corr) D, ηυξανετο A* 4. *υπεστρεψαν ABEdeς, απεστρεψεν D* *εξ Aς, εις B?, απο DEde* *ιερουσαλημ ABDdς, add εις αντιοχιαν Ee* 5. *συνπαραλαβοντες ADE* *ιωαννην ABd, τον ιωανην D, και ιωαννην Eeς* *επικληθεντα BDEς, επικαλουμενον* (cognominatur) *Ade* 6. *δε ABDd, add τινες Eeς* aput quem erat ecclesiam *d*, quae erat et ecclesia *e* 7. *ο τε ABEeς*, in quo *d*, *εν οις D, add ην και corr D* *σιμεων B* vocatur *d*, cognominatur *e* *νειγερ A* 8. et manen *e* *του ABCEeς, και Dd* 9. *λειτουργωντων C* *τω κυριω ABCDEdeς, post* ieiunantibus *Lucif* 209 10. *ειπεν AB CDdς Lucif, add αυτοις Ee* *αφωρισατε E* *δη ABCDEς*, vero *e, om d Lucif* *τον ABCDEde Lucif, τόν τε ς* 11. *και ABC DE, καὶ τὸν ς* in opus *e Lucif*, ad opus *d* quod *e*, ad quod *Lucif, om d* advocavi *e*, vocavi *d Lucif*

disset honorem deo, et consumptus [a *L al*] uermibus expirauit. [24]uerbum autem (*om F*) domini crescebat et multiplicabatur. [25]Barnabas autem et Saulus reuersi sunt ab Hierosolymis (Hierusol.) expleto ministerio, adsumpto (assumpto) Iohanne qui cognominatus est Marcus. (35) [1]Erant autem in ecclesia quae erat Antiochiae prophetae et doctores, in quibus Barnabas et Symeon (Simeon *L al*, Simon) qui uocabatur Niger, et Lucius (Lycius *F*) Cyrenensis, et Manahen (Manaen *al*, Manes *F*) qui erat Herodis tetrarchae (tetharcae *F*, tetrachae *al*) conlactaneus, et Saulus. [2]ministrantibus autem illis domino et ieiunantibus dixit spiritus sanctus Segregate (Separate) mihi Barnaban et Saulum in opus [ad *L al*] quod adsumpsi (ass.) eos. [3]tunc

νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἀπέλυσαν. 4αὐτοὶ μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος κατῆλθον εἰς Σελεύκειαν, ἐκεῖθέν τε ἀπέπλευσαν εἰς Κύπρον, 5καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων· εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. 6διελθόντες δὲ ὅλην τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου εὗρον ἄνδρα τινὰ μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦς, 7ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος

1 - 5. *νηστευσαντες . . . ιουδαιων*] *haec omnia recentiori manu scripta C* 1. ieiunantes et orantes *e Lucif*, *add παντες Dd* *και επιθεντες* (inponentes *e*) *ABCDEdeς*, imposuerunt *Lucif* *τας χειρας αυτοις A BCDdς et add* et *Lucif*, *αυτοις τας χειρας Ee* 2. *απελυσαν AB Cς*, *add αυτους Ee Lucif*, *om Dd* *αυτοι ABde*, *ουτοι Eς*, ..*τοι C*, et illi *Lucif* quidem *e Lucif*, vero *d* *εκπεμφθεντες ACDE eς*, dismissi *e Lucif*, *εκπεμψαντες B* *αγιου πνευματος ABC Lucif et corr D*, *πνευματος του* (*om D*) *αγιου DEdeς* 3. *κατηλθον BCEdeς Lucif*, *απηλθον A*, *καταβαντες δε D* in *e*, *om d Lucif* *σελευκιαν ABCD*, *την σηλευκιαν* (*Σελεύκειαν ς*) *Eς* *εκειθεν τε* (*om D*) *ABCDEς*, et inde (illic *Lucif*) *e Lucif*, inde vero *d* in *de*, *om Lucif* *κυπρον ABCD*, *την κ. Eς* 3. 4. *και γενομενοι* (fuissent *d*, venissent *e Lucif*) *ABCEdeς Lucif* 209, *γενομενοι δε D* 4. *εν σαλαμινι BCς*, *εν τη σαλαμεινι D*, *εν σαλαμινη AE*, in (*om d Luc*) salamina *de Lucif* *κατηγγελλον ABCEdeς Lucif*, *κατηγγειλαν D* *θεου ABCEdeς*, *κυριου D Lucif* 5. *ειχον δε ABC Ddς Lucif*, *εχοντες μεθ εαυτων Ee* *και και C*, *om Lucif* *υπηρετην ABCς Lucif*, *υπηρετουντα αυτοις Dd*, *εις διακονιαν Ee* 5. 6. *διελθοντες δε ABCEeς*, et cum perambulassent *Lucif*, *διαπεριελθοντων δε αυτων D*, cum pergressi fuissent *d* 6. *ολην ABC DEde Lucif*, *om ς* *ευρον BCDς*, *ηυρον E*, *ευραν A*, *add εκει C* *ανδρα τινα ABCDd*, *τινα ανδρα Ee Lucif*, *τινα ς* *μάγον om Lucif* 7. *ω* (*ων C*) *ονομα ABCEeς Lucif*, *ονοματι καλουμενον Dd* *βαριησους BCEeς*, *βαριησουν A et corr D*, *βαριησουαν Dd*, bariesuban *Lucif* 209 210 211, *add ο μεθερμηνευεται ελυμας Ee Orig* 2,117^{c} 8. *συνκαλεσαμενος D*

ieiunantes et orantes inponentesque eis manus dimiserunt illos. 4et ipsi quidem missi ab (a) spiritu sancto abierunt Seleuciam (Seleuchiam, Seleuciam) et inde nauigauerunt Cyprum, 5et cum uenissent Salamina (-nam *L?*), praedicabant uerbum dei in synagogis (sin.) Iudaeorum: habebant autem et Iohannem in ministerio (-rium). 6et cum perambulassent uniuersam insulam usque Paphum, inuenerunt quendam uirum (u. q. *L al*) magum pseudoprophetam Iudaeum, cui nomen erat Bariesu (Barieu), 7qui erat cum proconsule Sergio Paulo, uiro prudente. hic accitis (accersitis) Barnaba (-ban) et Paulo de-

Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ·
8ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος (οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται
τὸ ὄνομα αὐτοῦ), ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πί-
στεως. 9Σαῦλος δὲ ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου,
ἀτενίσας εἰς αὐτὸν 10εἶπεν Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳ-
διουργίας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ δια-
στρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας; 11καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου
ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παρα-
χρῆμα δὲ ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει

1. επεζητησεν *ABEς*, επεζητησαν *C*, καὶ εζητησεν **D**, et quaesire voluit *d*, requirebat *e*, quaerebat *Lucif* 209 2. αυτοις *ABCDEd eς*, illi *Lucif* ελυμας *ABCEeς et corr D*, ετοιμας *Dd*, etoemus *Lucif* magnus *Lucif* ουτως *ABCDE*, οὕτω ς μεθερμηνευεται (ερμ. *E*) *ABCDEeς Lucif*, interpraetabatur *d* 3. quaerens *de*, qui quaerebat *Lucif* avertere *e Lucif*, vertere *d* a *d Lucif*, de *e* πιστεως *ABCς Lucif*, *add* οτι ηδεως αυτων ηκουεν *Ee*, *add* επιδη ηδιστα (liventer) ηκουεν αυτων *Dd* 4. καὶ om *Lucif* πληθεις *D* αγιου *ABC Lucif*, *add* και *DEdeς*
5. intuens *e*, intendens *Lucif* dixit *de*, ait *Lucif* o plene *de Lucif* 209, plenus *Lucif* 211 πασης *ABCEeς Orig* 2,117[d] *et corr* **Dd**, om **Dd** *Lucif* 209 211 fallacia *e Lucif*, falsi *d* 6. fili (filius *Luc*) diaboli *e Lucif*, fili diabole *d* εχθρε *BCEeς Orig Lucif* 209, εκθρε *D*, εχρε *A*, inimicae *d*, inimicus *Lucif* 211 διακαιοσυνης *C* ου παυση διαστρεφων *ABCDEeς Orig* 2,117[d], non (qui non 211) desinis (cessas *d*) pervertere (ev. *d*) *d Lucif* 209 211, ἵνα τί διαστρέφετε *Orig* 4,119[e] 7. κυριου *prius ACDEς Orig* 2,117[d] 4,119[e], του κυριου *B* τας *ABCEeς Orig Lucif* 209 211, τας ὀδὰς *D*, quas sunt *d* 7. 8. ἰδοὺ . . . καὶ *om Orig* 2,117[d]
7. ἡ χειρ *D* κυριου *alterum ABCDE*, τοῦ Κυρίου ς 8. super te *de*, adversum te *Lucif* 209 αχρι *ABCEς Orig*, εως *D*
8. 9. παραχρημα δε (τε *C*) *ABCEeς*, και ευθεως *Dd Lucif*
9. επεσεν *BD*, επαισεν *A*, επεπεσεν *CEς*, cecidit *e Lucif*, caecidit *d* επ αυτον *ACDEdeς Lucif*, *om B*

siderabat audire uerbum dei (domini *L*): 8resistebat autem illis Elymas (Elim.) magus, sic enim interpraetatur (-pret.) nomen eius, quaerens auertere proconsulem (-le *pr F*) a fide. 9Saulus autem, qui et Paulus, repletus spiritu sancto, intuens in eum 10dixit O plene omni dolo et omni fallacia, fili (filius *L al*) diaboli (diabuli), inimice omnis (omni *F*) iustitiae, non desinis subuertere uias domini rectas? 11et nunc ecce manus domini super te, et eris caecus non uidens solem usque ad tempus. et confestim cecidit (caec. *F*) in eum (eo *F al*) caligo et tenebrae, et circumiens quaerebat qui ei

χειραγωγούς. [12]τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς ἐπίστευσεν ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου.

[13]Ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ Παῦλον ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας· Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ᾽ αὐτῶν ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. [14]αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐκάθισαν. [15]μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς λέγοντες Ἄνδρες ἀδελφοί, εἴ τίς ἐστιν ἐν ὑμῖν λόγος παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. [16]ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ εἶπεν «Ἄνδρες Ἰσραηλῖται καὶ οἱ φοβού-

1. qui se ad manum deduceret *Lucif* τοτε ιδων (videns *e*) *ABCE deς*, ιδων (videns) δε *D Lucif* επιστευσεν εκπληττομενος (ἐκπλησσ. ς, cum admiratione stupens) *BCς Lucif* 209, εκπλησσομενος επιστευσεν *A*, εθαυμασεν και επιστευσεν (*add* τω θεω in deo *Dd*) εκπλησσομενος (stupens *d*, stupefactus *e*) *DEde* 2. super (in *Lucif*) doctrina *de Lucif* κυριου *ABDEdeς Lucif*, θεου *C* 3. αναχθεντες (navigantes *e*) δε *ABCDEeς*, supervenientes *d* circa *d*, cum *e* παυλον *ABCDE*, τὸν Π. ς 4. pamfuliae *e* ιωανης *D* αποχωρησας *ABCDς*, αναχωρ. *E*, cum discedisset *d*, descedens *e* 5. in hierosolvma *e*, hierosolymis *d* αυτοι (isti *d*) δε *ABCDdς*, παυλος δε και βαρναβας *Ee* pertranseuntes *e* 6. παρεγενοντο *BCDEς*, devenerunt *e*, venerunt *d*, εγενοντο *A* in *e*, *om d* την πισιδιαν *ABC*, της πισιδιας *DEdeς* και εισελθοντες *ADdς et bis quidem Ee*, και ελθοντες *BC* 7. τη ημερα των σαββατων *ABEdeς et C?*, την ημετερα τω σαββατω *D* 9. τις *ABCDd*, *om Eeς et corr D* 9. 10. εν υμιν λογος *ABC*, λογος (*add* σοφιας *D*, *add* et intellectus *d*) εν υμιν *DEdeς* 10. λεγεται *DE* surgens autem *e*, cum surrexisset *d* ο παυλος *D* 11. adnuens manu *e*, silentium manu postulasset *d* ϊστραηλιται *DEde*

manum daret. [12]tunc proconsul cum uidisset factum, credidit admirans (amm.) super doctrinam (-na) domini (dei *F*). (36) [13]Et cum a Papho nauigassent (-sset) Paulus et qui cum (*om pr F*) eo [erant], uenerunt Pergen (-em) Pamphyliae (Pamphil. *F al*): Iohannes autem discedens ab eis reuersus est Hierosolymam (-rusolim.). [14]illi uero (Paulus et Barnabas) pertranseuntes Pergen (per gentes *F*, per *al*) uenerunt Antiochiam Pisidiae (Pisidae *F*, Phisidiae *al*), et ingressi synagogam die sabbatorum sederunt. [15]post lectionem autem legis et prophetarum miserunt principes synagogae ad eos dicentes Viri fratres, siquis est in uobis (in u. e.) sermo exhortationis ad plebem, dicite. [16]surgens autem Paulus et manu silentium indicens ait Viri

μενοι τὸν θεόν, ἀκούσατε. [17]ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, [18]καὶ ὡς τεσσαρακονταέτη χρόνον ἐτροφοφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ, [19]καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν [20]ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, καὶ μετὰ ταῦτα ἔδωκεν κριτὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. [21]κἀκεῖθεν ᾐτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κείς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμείν, ἔτη τεσσαράκοντα, [22]καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἤγειρεν τὸν Δαυεὶδ αὐτοῖς εἰς βασιλέα,

1. τουτου *ACDEdeς*, *om B* ˈισραηλ *ACς*, του ἴσραηλ *BD*, istrahel *d*, *om Ee* 2. και *ABCEeς*, δια propter *Dd* υψωσεν *ABC DEeς*, exaltatum *d* εν τῃ γη *D* 3. αιγυπτου *ABde*, αιγυπτω *CDEς* 4. ως *ABς*, per *e*, *om DEd* τεσσαρακονταετη (τεσσερ. *A*, τεσσερακονταετην *C*, τεσσαρακονταετῆ *ς*) χρονον *ABEeς*, ετη ·μ̄· *Dd* ετροφοφορησεν *ACE*, ετροποφ. *BDς*, nutrivit *e*, ac si nutrix aluit *d* 5. και *ACDEdeς*, *om B* destruens *e*, sublatisque *d* επτα *ABCDdς*, *post* χαναан *Ee* χαναμ *Dd* 5. 6. κατεκληρονομησεν (-σε *B*) αυτοις (*om B et pr D*) *ABCDE*, κατεκληροδότησεν αὐτοῖς *ς*, sorte distribuit eis *e*, possidere eos fecit *d* 6. αυτων *ABCEeς*, των (αυτων *corr*) αλλοφυλων *D*, allophoelorum *d* ως (*om AC*) ετεσι (-σιν *C*) τετρακοσιοις και πεντηκοντα και μετα ταυτα *ABC*, και μετα ταυτα ως ετεσιν τετρακοσιοις και πεντηκοντα *Eeς*, και εως (quasi) ετεσι ·ῡ· και ·ν̄· *Dd* 7. εδωκεν *ABCDdς*, *add* αυτοις *Ee* του *CDEς*, *om B*, *A incertus* προφετου *E* 8. κακειθεν *ABCDdς*, κακιθεν (exinde) ητησαντο βασιλεα και εδωκεν αυτοις κριτας εως σαμουηλ του προφητου κακειθεν (exinde) *Ee* 9. κεις *ABCD*, κις *Eς* βενιαμειν *ABC*, βενιαμιν *DEς* τεσσερακοντα *AC*, ·μ̄· *D* 10. ηγειρε *B* τον (*om D*) δαυειδ (davit *d*) αυτοις *ABDd*, αυτοις τον δαδ̄ (Δαβὶδ *ς*) *CEeς*

Israhelitae et qui timetis deum, audite. [17]deus plebis (plebi *pr F*) Israhel elegit patres nostros, et plebem exaltauit, cum essent incolae in terra Aegypti (Eg.), et in brachio excelso (extento *L*) eduxit eos ex ea, [18]et per quadraginta (XL *F*) annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto, [19]et destruens gentes septem (VII *F*) in terra Chanaan sorte distribuit eis terram eorum [20]quasi post quadringentos (CCCC *F*) et quinquaginta (L *F*, triginta *al*) annos, et post haec dedit iudices usque ad Samuhel (Samuel) prophetam. [21]et exinde postulauerunt regem, et dedit illis deus Saul filium Cis (Chis), uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta (XL *F*), [22]et amoto illo suscitauit illis

ᾧ καὶ εἶπεν μαρτυρήσας Εὗρον Δαυεὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαί, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. [23]*τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγεν τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν,* [24]*προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ.* [25]*ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγεν Τί ἐμὲ ὑπονοεῖτε εἶναι, οὐκ εἰμὶ ἐγώ· ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λῦσαι.* [26]*ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεόν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἐξαπεστάλη.* [27]*οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφη-*

1. testimonium perhibens *e*, testimonio *d*   *ευρον* **ABCDς** ***Orig*** 2,598[a] 3,263[a], *ηὕρον* **E**   *τον του* **ABCEς** ***Orig*** 2,598[a], *τον ὕιον* **D**, *υἱὸν* ***Orig*** 3,263[a], filium *de* ***Hilar*** 117, qui filius est ***Hilar*** 94   iessae *d*, iesse *e*   1. 2. *ανδρα* (*om* **B**) *κατα την καρδιαν μου* **ABCD***d***ς** ***Orig*** 2,598[a] ***Hilar*** 117, *ante δαβὶδ* ***Orig*** 3,263[a] ***Hilar*** 94, *om* **E***e*   2. *ος* **ABCD***d***ς** ***Orig*** 2,598[a], *om* **E***e*   2. 3. *τουτου ο θεος* **ABCE***e***ς**, *ο θεος ουν* (autem) **D***d*   3. a *d*, ex *e*   *σπερματος* **ABCE***e***ς**, *add αυτου* huius **D***d*   *ηγαγεν* **ABE***e*, *ηγειρεν* **CDς**, resurrexit *d*   ipsi (*om e*) istrahel *de*   4. *τον ιησουν* **D**   propraedicante *e*   *ιωανου* **D**   5. *λαω* **BCDE***de***ς**, *om* **A**   istrahel *de*   5. 6. cum autem *e*, et dum *d*   6. *επληρουν pr* **D**   *ιωαννης* (*ιωανης pr* **D**, *ο ιωαννης* **Bς**) *τον δρομον* **ABCDE***e***ς**, cursum iohannes *d*   *τι εμε* **AB**, *τινα με* **CDE***e***ς**, quem *d*   *υπονοειται* **CDE**   me esse *d*   7. *εγω* **ABCD***d***ς**, *add ο χριστος* **E***e*   *αλλα* **D**   venit *e*, veniet *d*   *μεθ* **D**   9. *και* **ACDE***de***ς**, *om* **B**   *υμιν* **BCDE***e***ς**, *ημιν* **A***d*   *θεον* **ABCD***d***ς**, *add ακουσατε* **E***e*   *υμιν* **BCE***e***ς**, *ημιν* **AD***d*   *ο λογος ουτος* **C**   10. *ταύτης om* **C**   *εξαπεσταλη* **ABCD**, *απεσταλη* **Eς**, missum est *de*   *εν* **ABD***d***ς**, *om* **CE***e*   11. *αυτων* **ABCE***e***ς**, *αυτης* **D***d*   *τουτον αγνοησαντες και* **ABCE***e***ς**, *αγνοησανταις* **D***d*   *φωνας* **ABCς**, *γραφας* **DE***de*

Dauid regem, cui et testimonium perhibens dixit Inueni Dauid filium Iesse, uirum secundum cor meum, qui faciet (faciat ***F al***) omnes uoluntates meas. [23]huius deus ex semine secundum promissionem eduxit Israhel saluatorem Iesum, [24]praedicante Iohanne ante faciem aduentus eius baptismum paenitentiae omni populo Israhel. [25]cum impleret (inpl.) autem Iohannes cursum [suum ***L al***], dicebat Quem me arbitramini esse, non sum ego (om ***F***), sed ecce uenit post me cuius non sum dignus calciamenta pedum soluere. (37) [26]Viri fratres, filii generis Abraham et qui in uobis timent deum, uobis uerbum salutis huius missum est. [27]qui enim habitabant Hierusalem et principes eius, hunc ignorantes [Iesum] et uoces prophetarum quae

τῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας κρίναντες ἐπλήρωσαν, [28]καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες ᾐτήσαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν· [29]ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. [30]ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, [31]ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἰερουσαλήμ, οἵτινες νῦν εἰσὶν μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. [32]καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκεν τοῖς τέκνοις ἡμῶν, ἀναστήσας Ἰησοῦν,

1. *αναγινωσκομε.νας C* *κριναντες ABCEς*, iudicantes *e*, *και κρειναντες Dd* 2. invenientes *e*, inventa est *d* 2. 3. *ητησαντο* (*-το. C*) *πιλατον αναιρεθηναι* (*αναιρηθ. C*, interficere *e*) *αυτον ABCEeς*, *εν αυτω κρειναντες* (iudicantes autem) *αυτον παρεδωκαν πειλατω ἵνα εις αναιρεσιν* (ut interficeretur) *Dd* 3. *ως δε ABCDEeς*, et *d* *ετελεσαν ABCEdeς*, *ετελουν pr D*, *ετελεσεν pr corr D* *παντα ABCDE*, *ἅπαντα ς* *τα περι αυτου γεγραμμενα ACDEdeς*, *τα* (*an om?*) *γεγραμμενα περι αυτου B*, *add εισιν* (*om corr D*) *ητουντο* (petierunt) *τον πειλατον τουτον μεν* (*om d*) *σταυρωσαι* (cruci figi) *και επιτυχοντες* (inpetraverunt) *παλιν και Dd* 4. *καθελοντες ABCDEς*, deponentes *e*, deposuerunt *d* de *de* *ξυλου ABCDdς*, *σταυρου Ee*, *add και d et pr D* in monumento *de* 4. 5. *ο δε θεος ABCEeς*, *ον ο θεος* (*add* vero) *Dd* 5. *ηγειρεν αυτον* (*αυτ. ηγ. Ee*) *εκ* (a *e*) *νεκρων ABCEeς*, *ηγειρεν Dd* *ος ABEς*, *ουτος De*, hic qui *d* *επι* (per *e*) *ημερας πλειους ABCEeς*, *εφ ημερας* (in diebus) *πλειονας post ιερουσαλημ Dd* 6. *συναναβαινουσιν D* *νυν AC*, *αχρι νυν Dd*, *om BEeς* 7. nosque *Hilar* 27 42 8. *πρὸς om d* *πατερας ABCς Hilar*, *add ημων DEde* *επαγγελιαν γενομενην ABCEeς*, *γεν. επ. Dd Hil* *ὅτι om Hilar* 9. *ημων ABCDd Hilar*, *αυτων ημιν Eeς* resuscitans *e*, suscitans *Hil*, suscitavit *d* *ιησουν ABCEeς*, dominum nostrum iesum *Hilar*, *τον κυριον ιησουν* (iesus) *χριστον Dd*, *αυτον εκ νεκρων corr A*

per omne (omnem *L*) sabbatum leguntur iudicantes impleuerunt (inpl. *F*), [28]et nullam causam mortis inuenientes in eum (eo) petierunt a Pilato ut interficerent eum: [29]cumque consummassent omnia quae de eo scripta (scribta *F*) erant (*om L*), deponentes eum de ligno posuerunt in monumento. [30]deus uero suscitauit eum a mortuis [tertia die *L al*], [31]qui uisus est per dies multos his qui simul ascenderant cum eo de Galilaea in Hierusalem, qui usque nunc sunt testes eius ad plebem. [32]et nos uobis adnuntiamus (ann.) eam (ea *F al*) quae ad patres nostros repromissio facta est, quoniam hanc deus adimpleuit (adinpl. *F*) filiis nostris, resuscitans Iesum, [33]sicut

33ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ γέγραπται τῷ πρώτῳ Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. 34ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν, ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαυεὶδ τὰ πιστά. 35διότι καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει Οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. 36Δαυεὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ καὶ εἶδεν διαφθοράν· 37ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδεν διαφθοράν. 38γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται· 39ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ Μωυσέως δικαιωθῆναι,

1. ως και *ABCEeς Hilar*, 42, ὡς γὰρ *d Orig* 2,538*a*, ουτως γαρ *D*, sicut *Hilar* 27   εν τω πρωτω ψαλμω γεγραπται *Dd*, in psalmo primo scriptum est *Hilar* 27 42, γέγραπται ἐν πρώτῳ (*diserte dictum*) ψαλμῷ *Orig* 2,538*a*, εν τω (*om B*) ψαλμω γεγραπται τω δευτερω *ABC*, εν τω ψαλμω τω δευτερω γεγραπται *Eeς*   1. 2. υιος . . . σε *ABCEeς Orig* 2,538*a bis Hilar* 27 42 130, *add* αιτησαι παρ αιμου και δωσω σοι εθνη την κληρονομιαν σου και την κατασχεσιν σου τα περατα της γης *Dd*   2. οτι δε *ABCEeς*, οτε δε *D*, quando *d*, cum *Hilar* 27 42   αυτον *ABCDdς Hilar*, *add* ο θεος *Ee*   a mortuis *de Hil*   μηκετι *ABCDEdeς*, non *Hilar*   3. μελλοντα (*add* αυτον *E*) υποστρεφειν *ABCDEς*, rediturum *d*, regressurum *Hilar*, postea eum reversurum *e*   dixit *e*, dicit *d*   4. διοτι *AB*, διο *CEς*, ideoque *d*, propter nos *e*, *om D*   εν ετερω (alio *e*) *ABCEeς*, ετερως *D*, alia *d*   5. μεν *ABCEeς*, *om Dd*   sua *de*   6. deo voluntate *d*   7. προς τους *ABDEς*, πρους *C*   ιδεν *ACD*   ον] *sic corr D*, ο *pr D*   8. εστω υμιν *BCDEdeς*, υμιν εστω *A*   9. δια τουτου *ABCDdeς*, δι αυτου *E*   αφεσεις *D*, αφεσιν *A*   10. απο *ABC*, και απο *Eeς*, και μετανοια απο *Dd*   ηδυνηθητε (εδ. *A*) *ABCEdeς*, ηδυνηθημεν *pr corr D*   εν *ACD*, εν τω *Eς*, τω *B*?   μωυσεως *BCEde*, μωσεως *ADς*

et in psalmo secundo scriptum (scribt. *F*) est Filius meus es tu, ego hodie genui te. 34quod autem suscitauerit (-suscitauit) eum a mortuis, amplius iam non (*om al*) reuersurum in corruptionem, ita dixit, quia dabo uobis sancta Dauid fidelia. 35ideoque et alias dicit Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem. 36Dauid enim sua generatione cum administrasset (amministr.) uoluntati (-tatem *F*) dei, dormiuit (dormiit) et adpositus (app.) est ad patres suos et uidit corruptionem: 37quem uero deus suscitauit, non uidit corruptionem. 38notum igitur sit uobis, uiri fratres, quia per hunc uobis remissio peccatorum adnuntiatur (ann.): 39ab omnibus quibus (*om F*) non potuistis in lege Moysi (Mosi *F*) iustificari, in hoc omnis (omnes) qui credit iustifica-

ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. [40]βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ τὸ
εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις, [41]Ἴδετε, οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυ-
μάσατε καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐργάζομαι ἐγὼ ἐν ταῖς ἡμέραις
ὑμῶν, ἔργον ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν.» [42]ἐξιόν-
των δὲ αὐτῶν παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι
αὐτοῖς τὰ ῥήματα ταῦτα. [43]λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς ἠκολού-
θησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ
Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς ἔπειθον
αὐτοὺς προσμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. [44]Τῷ δὲ ἐχομένῳ σαββάτῳ

1. τουτω ABCEeς, *add* ουν enim Dd δικαιουνται (-τε D) ABC Eeς, *add* παρα (ad) θεω Dd επελθη (superveniat) BDd, *add* εφ (in) υμας ACEeς 2. ιδετε ABCDdς, ακουσαται Ee καταφρονητε AD θαυμασατε ABCDdς, *add* επιβλεψαται Ee 3. disperdimini e, exterminamini d εργαζομαι (-ζωμαι B) εγω ABDd, εγω (ego E) εργαζομε CEeς 4. εργον ABCς, *om* DEde ο AB CDEde, ῳ ς non creditis de εκδιηγηται BCEς *et corr* D, εκδιηγειται A, εκδιηγησεται *pr* D, enarraverit e, exposuerit d υμιν ABCEeς, *add* και εσιγησαν Dd progregientibus d 5. αυτων παρεκαλουν ACDd, αυτων BEe, ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη ς εις το μεταξυ (μετοξυ A, εξης D) σαββατον ACDEς *et add* ηξιουν B, in sequente sabbato de narrari d, loqui e 6. τα (*om* D) ρηματα ταυτα ABCDEeς, haec verba d et dismissa syn. d 7. σεβομενων ABCDdς, *add* τον θεον Ee 8. τω *om* D adloquentes e, loquentes cum d αυτοις ABCD dς, *om* Ee επειθον ABCDEeς, επιθοντο *pr* D, persuadentes d 9. αυτους] *sic corr* A, αυτον *pr* A προσμενειν ABCDE, ἐπιμένειν ς, permanere d, ut permanerent e in gratia d, gratiam e θεου ABCς, *add* εγενετο δε κατα πασαν (per universam) πολιν φημισθηναι τον λογον Ee, *add* εγενετο δε καθ ολης (per omnem) της πολεως διελθειν τον λογον του θεου (domini) Dd δε ACDdeς, τε BE εχομενω AE, ε.χομ.νω C, ερχομενω BDς *et corr* E, sequenti de

tur. [40]uidete ergo ne superueniat [uobis *om* L *al*] quod dictum est
in prophetis, [41]Videte, contemptores (contemtores F), et admiramini
(amm.) et disperdimini, quia opus operor ego in diebus uestris, opus
quod non creditis (credetis L) siquis enarrauerit uobis. [42]exeuntibus
autem illis rogabant ut sequenti sabbato loquerentur (-retur F) sibi
uerba haec. [43]cumque dimissa esset synagoga, secuti (sequ.) sunt
multi Iudaeorum et colentium aduenarum Paulum et Barnaban, qui
loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia dei. [44]sequenti

σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου.
[45]*ἰδόντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀν-*
τέλεγον τοῖς ὑπὸ Παύλου λαλουμένοις βλασφημοῦντες. [46]*παρρη-*
σιασάμενοί τε ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας εἶπαν «Ὑμῖν ἦν ἀναγ-
καῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· ἐπειδὴ ἀπωθεῖσθε
αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρε-

1. *πασα* ***ABCEς***, *ολη* ***D***, tota *d*, universa *e* collecta est *d*, convenit *e* *τον λογον του κυριου* (*θεου* ***CEeς***) ***ABCEeς***, *παυλου πολυν τε* (om *d*) *λογον ποιησαμενου* (faciens) *περι του κυριου* ***Dd*** 2. *ιδοντες* (videntes *e*) *δε* ***ABCEeς***, *και ϊδοντες* ***Dd*** *τους οχλους* ***ABCEeς***, *το πληθος* ***D***, turbam *d* 3. *τοις* ***ABCς***, *τοις λογοις τοις* (*om pr* ***D***) ***DEde*** *υπο* ***AB***, *υπο του* ***CDEς***, a *d*, *om e* *λαλουμενοις* ***ABE***, *λεγομενοις* ***CDς*** *βλασφημουντες* ***ABC***, *αντιλεγοντες* (*εναντιομενοι* ***Ee***) *και βλασφ.* ***DEdeς*** 3. 4. *παρρησιασαμενοι* (*-νος* ***D***) *τε* (*δε* ***Eς***) ***ABCDEς***, adhibita vero fiducia *d*, tunc constanter *e* 4. *ειπαν* ***ABD***, *ειπον* ***CEς***, *add προς αυτους* ***Dd*** 4. 5. *ην αναγκαιον πρωτον* ***ABCEeς*** ***Orig*** 3,348*f*, *πρωτον ην αναγκαιον* ***D***, *ἦν ἀναγκαῖον* ***Orig*** 3,742*c* 758*b* 792*c*, oportebat primum *d*, primum oportuerat ***Cypr*** 280, *ἔδει* ***Orig*** 3,147*f* 5. *λαληθηναι* ***ABCDEς*** ***Orig*** 3,348*f* 758*b*, indicari ***Cypr***, loqui *de*, *ἀναγγεῖλαι* ***Orig*** 3,792*c*, *καταγγεῖλαι* 3,742*c*, *καταγγελθῆναι* 3,147*f* (*ὑμῖν ἦν ἐξαπεσταλμένος ὁ λόγος τῆς σωτηρίας* ***Orig*** 3,143*a*) *τον λον pr* ***D*** *του θεου* ***ABCDEeς*** ***Orig Cypr***, domini *d*, *om* ***Orig*** 3,348*f* *επειδη* ***BD***, *επιδη δε* ***AEς*** *et corr* ***D*** ***Orig*** 3,143*a*, *επει δε* ***C*** ***Orig*** 3,147*f* 742*c* 758*b* 792*c* (204*e*), sed quia (quoniam *e*) *de* ***Cypr*** 5. 6. *ἀπωθεῖσθε αὐτὸν καὶ om* ***Orig*** 5. *απωθεισθαι* ***ACDE***, repulistis *d*, expulistis ***Cypr*** 6. nec vos dignos vitae aeternae iudicastis ***Cypr*** *ουκ αξιους* ***ABCDEdς*** ***Orig*** 3,147*b* 758*b*, *ἀναξίους* *e* ***Orig*** 3,143*a* 204*e* 742*c* 792*d* *κρινετε* (*κρεινατε pr* ***D***) *εαυτους* ***ABCDς*** *et corr* ***E*** ***Orig***, iudicastis eos *d*, *εαυτους κρινεται* ***Ee*** *της αιωνιου ζωης* ***ABCDEeς***, in aeternam vitam *d*, *om* ***Orig*** *στρεφομεθα* ***ABCDς*** ***Orig*** *et add ημις* ***E***, *συστρεφόμεθα* ***Orig*** 3,758*b*, convertimur (-mus ***Cypr***) *d et add* nos *e* ***Cypr***

uero sabbato paene uniuersa ciuitas conuenit audire uerbum domini.
[45]uidentes autem turbas Iudaei repleti sunt zelo, et contra dicebant
his quae a Paulo dicebantur blasphemantes. [46]tunc constanter Pau-
lus et Barnabas dixerunt Vobis oportebat primum loqui uerbum dei:
sed quoniam repellitis (reppulistis *L*) illud et indignos uos iudi-
castis (deiudicastis *L*, iudicatis *al*) aeternae uitae, ecce conuertimur

φόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. [47]οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος, Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.» [48]ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον· [49]διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. [50]οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας τὰς εὐσχήμονας καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. [51]οἱ δὲ ἐκτιναξάμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ἐπ' αὐτοὺς ἦλθον εἰς Ἰκόνιον, [52]οἵ τε μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου. [1]Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν

1. ad gentes *de Cypr* ουτως *ABCDE*, οὕτω ς εντεταλται (praecepit *e*, mandatum dedit *d*) ημιν *ABCEdeς et corr D*, εντεταλκεν *pr D*, dixit per scripturas *Cypr* 280 κυριος *ABCς*, *add* ιδοὺ *DEde Cypr* 1. 2. τεθεικα σε εις φως *ABCEeς*, φως τεθεικα (τεθ. φ. *corr D*) σε *Dd Cypr* 2. εθνων *ABCEς*, τοις εθνεσιν *De*, super gentibus *d*, inter gentes *Cypr* του ειναι σε *ABCDEς*, ita (*om e*) ut sis *e Cypr*, ut sint *d* 3. ακουοντα δε *ABCEeς*, και ακουοντα *Dd* εχαιρον *ABCDEς*, gavisae sunt *de* εδοξαζον *ABCEeς*, εδεξαντο *Dd* 4. κυριου *ACdeς*, θεου *BDE* τεταγμενοι *om d* αιωνιαν *B* 5. διεφερετο δε *ABCEeς*, και διεφ. *Dd* δι *BCDEς*, καθ *A*, per *de* 6. παρωτρυναν *ABCEdeς*, παρωτρυνον *D* colentes *e*, caelicolas *e* τας *alterum ABCDd*, και τας *Eeς* 7. διωγμον *ABCς*, θλιψιν (θλειψειν μεγαλην *Dd*) και διωγμον *DEde* super *d*, in *e* τὸν *om D* 8. βαρναβαν *ABCDE*, τὸν Βαρν. ς de finibus *de* αυτων *ACDEdeς*, *om B* 8. 9. οι δε . . . κονιορτον *rec C* 9. των *ABDς et C?*, απο (de) των *Ede* ποδων *ABC*, *add* αυτων *DEdeς* επ *ABCDdς*, εις *Ee* ηλθον *ABCEdeς*, κατηντησαν *D* εις (*add* το *E*) ικονιον *ABCDEeς*, in hiconio *d* 10. τε *AB*, δε *CDEdeς* 11. εν ικονιω *ABCDEeς*, ut ichonio *d* κατο αυτο *A*, simul *e*, similiter *d* αυτους *ABCEdeς*, αυτον *D*

ad gentes. [47]sic enim praecepit nobis dominus, Posui te in lumine (lumen *L*) gentium (gentibus *F al*), ut sis in salutem usque ad extremum terrae. [48]audientes autem gentes gauisae (-si) sunt, et glorificabant uerbum domini (dei), et crediderunt quotquot (quodquod *pr F*) erant praeordinati (pr. er.) ad uitam aeternam: [49]disseminabatur autem uerbum domini per uniuersam regionem. [50]Iudaei autem concitauerunt religiosas mulieres et honestas et primos ciuitatis, et excitauerunt persecutionem (persequut. *al*, seditionem *L*) in Paulum et Barnaban, et eiecerunt eos de finibus suis. [51]at illi excusso puluere pedum in eos uenerunt Iconium: [52]discipuli quoque replebantur gaudio et spiritu sancto. (38) [1]Factum est autem Iconii (in Iconio

συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαλῆσαι οὕτως ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος· [2]οἱ δὲ ἀπειθήσαντες Ἰουδαῖοι ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. [3]ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παρρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν· [4]ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. [5]ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, [6]συνιδόν-

1. in synagoga *d* ουτως *ABCς*, προς αυτους ουτως *Ee*, ουτως προς αυτους *Dd* πιστευσαι (-ευειν *D*) *ABCDdς*, θαυμασαι *Ee* 2. τε *om de* πληθος *ABCDdς*, *add* και πιστευσαι *Ee* 2. 3. οι δε απειθησαντες (απιθουντες *Eς*) ιουδαιοι επηγειραν (*add* διωγμον *Ee*) *ABCEeς*, οι δε (*om d*) αρχισυναγωγοι των ιουδαιων και οι αρχοντες της συναγωγης επηγον (incitaverunt) αυτοις (*om d*) διωγμον κατα των δικαιων *Dd* 3. male tractaverunt *d*, ad iracundiam concitaverunt *e* αδελφων *ABCς*, *add* ο δε κυριος ειρηνην εποιησεν *Ee*, *add* ο δε κυριος εδωκεν ταχυ ειρηνην *Dd* 4. plurimo ergo (multo igitur *e*) tempore *de* διετριψαν *BCdς et add* εκει *Ee*, διετριβον *A*, διατρειψαντες *D* παρησιαζομενοι (-σαμενοι *corr*) *D*, habita fiducia *d* in domino *de* 5. qui testimonium perhibuit *d* τω *alterum BCDEdeς*, επι τω *A* αυτου *ABDEde*, *add* και *Cς* dans *d* 6. εσχισθη δε *ABCEeς*, ην δε εσχισμενον *D*, divisa autem erat *d* 7. et quidam *e*, et alii quidem *d* οι δε *ABCEeς*, αλλοι δε *Dd* 8. αποστολοις *ABCEeς*, *add* κολλωμενοι δια τον λογον του θεου *Dd* τε *ABCEς*, autem *e*, *om Dd* των ιουδαιων *D* 9. υβρισαι *ABCDEς*, et iniuriauerunt (contumeliis adficerunt *e*) *de*, *add* αυτους *Ee* λιθοβολησαι *ABCDEς*, lapidarent *e*, lapidaverunt *d* αὐτοὺς *om Ee* συνιδοντες *ABCDEς*, intellegentes *e*, intellexerunt *d*, *add* και *d et pr D*

L, Iconico *al*) ut simul intro irent [in *L al*] synagogam Iudaeorum et loquerentur ita ut crederet (-rent *pr L*) Iudaeorum et Graecorum copiosa multitudo: [2]qui uero increduli (-dibiles *L*) fuerunt (-rant *L*) Iudaei, suscitauerunt et (*om al*) ad iracundiam concitauerunt animas (-mos) gentium (gentilium *F*) aduersus fratres. [3]multo igitur tempore demorati sunt fiducialiter agentes in domino testimonium perhibente uerbo gratiae suae, dante signa et prodigia fieri per manus eorum: [4]diuisa est autem multitudo ciuitatis, et quidam quidem erant cum Iudaeis, quidam vero cum apostolis. [5]cum autem factus esset impetus (inp. *F*) gentilium et Iudaeorum cum principibus suis, ut contumeliis adficerent (aff. *al*, adfligerent *L*) et lapidarent eos, [6]in-

τες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας, εἰς Λύστραν καὶ
Δέρβην καὶ τὴν περίχωρον, [7]κἀκεῖ εὐαγγελιζόμενοι ἦσαν. [8]Καί τις
ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο χωλὸς ἐκ κοιλίας
μητρὸς αὐτοῦ, ὃς οὐδέποτε περιεπάτησεν. [9]οὗτος ἤκουσεν τοῦ
Παύλου λαλοῦντος, ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν ὅτι ἔχει πίστιν
τοῦ σωθῆναι, [10]εἶπεν μεγάλῃ φωνῇ Σοὶ λέγω ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ
ἥλατο, καὶ περιεπάτει· [11]οἵ τε ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν Παῦλος,

1. λυκαωνιας pr *D* εις λυστραν *CD*, in lystra *d*, λυστραν *ABEe* et corr *D*. (Lystris Lyciae *Iren* 197) 2. την περιχωρον *ABCς* et add ολην *DE*, circum totam regionem *d*, circatoria tota *e* ευαγγελιζομενοι ησαν *ABD*, ησαν ευαγγελιζομενοι *CEdeς*, add τον λογον του θεου και εξεπλησσετο πασα η πολυπληθια επι (in) τη διδαχη αυτων ο δε παυλος και βαρναβας διετριβον εν λυστροις *Ee*, add και εκεινηθη ολον (omnis) το πληθος επι τη διδαχη (in doctrinis) αυτων (om *d*) ο δε παυλος και βαρναβας διετριβον εν λυστροις *Dd* 3. εν λυστροις αδυνατος *ACς*, αδυνατος εν λυστροις *B*, αδυνατος *DEde* a pedibus *d* εκαθητο ante αδυνατος *Dd* χωλος *ABCEeς*, om *Dd* ex *e*, ab *d* 4. της μητρος *D* αυτου *ABCDEde*, add υπαρχων *ς* περιεπατησεν *ABC*, περιπεπατηκει (περιεπεπ. *ς*) *DEdeς*, add και *Ee* ηκουσεν *ADEde*, ηκουεν *BCς* 5. ος ατενισας αυτω *ABCς*, προς ον ατενισας ο παυλος *Ee*, υπαρχων (possidens) εν φοβω ατενισας δε αυτω ο παυλος *Dd* videns de εχει πιστιν *ABCDd*, πιστιν εχει *Eeς* 6. dixit *d*, ait *e* μεγαλη (μεγαλην *E*, add τη *AEς* et corr *D*) φωνη *ABCDEeς*, voce magna *d* 6. 7. σοι λεγω εν τω (om *E*) ονοματι του κυριου (add ημων *Ee*) ιησου χριστου *CDEde*, om *ABς* 7. ορθος *BCDdeς*, ορθρος *A*, ορθως *E*, add και περιπατει *Dd* 8. ηλατο *ABC*, ἥλλετο *ς*, παραχρημα εξηλλατο (exilivit) *Ee*, ευθεως παραχρημα ανηλατο (ανηλλατο corr, exilivit) *Dd* οι τε (δε *CDEeς*) οχλοι *ABCDEeς*, turba autem *d* ιδοτες *C*, videntes *e*, videns *d* ο εποιησεν *ACDEς*, οπερ εποιησε *B* παυλος *ABCDE*, ὁ Παῦλος *ς*

tellegentes confugerunt (-gere) ad ciuitates Lycaoniae (Lycon., Lic.) Lystram (Listr.) et Derben et uniuersam in circuitu regionem, [7]et ibi euangelizantes erant (euangelizauerunt *F*). (39) [8]Et quidam uir in (om *L*) Lystris infirmus pedibus sedebat claudus ex utero matris suae, qui numquam ambulauerat. [9]hic audiuit Paulum loquentem; qui intuitus eum et uidens quia haberet fidem ut saluus fieret, [10]dixit magna uoce Surge super pedes tuos rectus. et exiliuit, et ambulabat: [11]turbae autem cum uidissent quod fecerat Paulus (Saulus), leuaue-

ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ λέγοντες Οἱ θεοὶ ὁμοιωθέν-
τες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς, 12 ἐκάλουν τε τὸν Βαρνάβαν
Δία, τὸν δὲ Παῦλον Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ
λόγου· 13 ὅ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως, ταύρους
καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελεν
θύειν. 14 ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος διαρ-
ρήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες
15 καὶ λέγοντες «Ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς
ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ τούτων τῶν μα-

9. ὑμῖν ἐσμὲν

1. *τὴν om D* *λυκαωνιστι D*, lycaoni *d* 2. *τοις ανθρωποις D* *τε ABCEς, δε De, om d* *τον ABCEeς, om D* *βαρναβαν AB CDd, μεν βαρν. Eeς* 3. *δια ABCς, διαν DE* *ὁ om CD.* dux *e*, princeps *d* 3. 4. sermonum *d* 4. *ο τε (τοτε C, ο δε Eeς) ιερευς ABCEeς, οι δε ιερεις Dd* *του διος του οντος ABCEeς, του οντος διος D*, qui erant iovis *d* *προς της C.* *της om pr D* *πολεως ABCDd, add αυτων Eeς* 5. *και στεμματα ABCς, αυτοις κ. στ. Dd, κ. στ. αυτοις Ee* ad ianuas *de* *ενεγκας ABCEς*, adferens *e*, *ενεγκαντες D*, adferentes *d* cum populis *e*, cum turba *d* 5. 6. *ηθελεν θυειν ABCEeς, ηθελον επιθυειν D*, bolentes immolare *d* 6. *ακουσαντες* (audientes *e*) *δε οι αποστολοι ABCEeς, ακουσας δε Dd* conscidentes *e*, consciderunt *d* 7. *αυτων CD Eς, εαυτων AB, add και d et pr D* *ἐξεπηδησαν ABCDE*, exilierunt *de*, *εἰσεπήδησαν ς* *επι τον οχλον C*, in turbam *e*, ad turbas *d* 8. *λεγοντες ABCEeς et corr D, φωνουντες Dd* *τί] ει τι corr A* *και ABCEeς, om Dd* *ομοιοπαηθεις pr D*, mortales similes *e*, patientes *d*, similes *Iren* 197 9. *εσμεν υμιν ABDEdeς, υμιν εσμεν C Iren* hominibus evangelizamus *d* *υμας ABCEeς, ὑμειν τον θεον Dd Iren* *απο ABCς, ἵνα (οπως D*, ut) *απο DE de Iren*

runt uocem suam Lycaonice (Lycaoniae *al*, Lyconiae *F al*, Lyconie *F*) dicentes Dii (Dei *F*) similes facti hominibus (hominum *F*, hominis *al*) descenderunt ad nos, 12 et uocabant Barnaban Iouem, Paulum uero Mercurium, quoniam ipse erat dux uerbi: 13 sacerdos quoque Iouis (*om al*) qui erat ante ciuitatem, tauros et coronas ante ianuas adferens (ante ferens ad ianuas *F al*), cum populis uolebat sacrificare. 14 quod ubi audierunt apostoli Barnabas et Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt (exierunt) in turbas, clamantes 15 et dicentes Viri, quid haec facitis? et nos mortales sumus similes uobis homines, annuntiantes (adnunt. *pr F*) uobis ab his uanis conuerti ad deum ui-

ταίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ θεὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, 16*ὃς ἐν ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασεν πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν,* 17*καίτοι οὐκ ἀμάρτυρον αὐτὸν ἀφῆκεν ἀγαθουργῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ὑμῶν.»* 18*καὶ ταῦτα λέγοντες μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς.* 19*Ἐπῆλθαν δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους*

1. vanis simulacris *Iren* *επιστρεφειν ABCς, επιστρεφητε E, επιστρεψηται D*, convertamini *d Iren*, converti (-tiz *pr*) *e* ad deum vivum *de Iren* *θεον ABCDE, τον θεον pr D, τὸν θεὸν τὸν ς* *ος εποιησεν ABCEς, τον ποιησαντα D* 2. *ὃς*] *ο D* 3. generationibus *e*, saeculis *d*, temporibus *Iren* *ιασεν A, ειασε pr D*, permisit *Iren*, dimisit *e*, sanavit d *πάντα*] *κατα pr D* *πορευεσθαι ABCDEς Iren*, ambulate *d*, incredi *e* vias *d Iren*, per quias (vias *corr*) *e* 4. *καιτοι ABC, καιγε DE, καί τοι γε ς*, quamquam *Iren* 197, et quidem *de* *αμαρτυραν C* *αυτον (εαυτον Cς) αφηκεν ABCEeς Iren, αφηκεν εαυτον Dd* *αγαθουργων ABC, αγαθοποιων DEς*, bene faciens *de Iren* 5. *υμιν (ημιν Bς) υετους διδους BCDEdeς*, dans vobis pluvias *Iren*, *διδους υετους A* *και ABCDdeς Iren, om E* *εμπιπλων ABCς, εμπιμπλων (ενπ. D) DE* 6. *τας om pr D* *υμων CDEde Iren, ημων ABς* 7. *μολις ABCEς, μογις D*, vix *e*, et *d* *κατεπαυσαντο pr C?* *θυειν αυτοις ABCDEeς*, sibi immolarent *d*, *add αλλα πορευεσθαι εκαστον εις τα ιδια C, et add διατριβοντων (add δε C Ee et corr D) αυτων και (om C) διδασκοντων CDEe*, *add* moras facientes eos et docentes *d* *επηλθαν AB, επηλθον CDEς*
8. *δε ABdς, τινες DEe, om C* *απο αντιοχειας και ικονιου ιουδαιοι ABCEeς, ϊουδαιοι απο ικονιου και αντιοχιας Dd* *και alterum om corr D* *πεισαντες (επεισαντες D*, commoventes *e*) *τους οχλους ABDEeς*, cum insticassent turbam *d*, *διαλεγομενων αυτων παρρησια επισαν τους οχλους αποστηναι απ αυτων λεγοντες οτι ουδεν αληθες λεγουσιν αλλα παντα ψευδονται C*

uum, qui fecit caelum et terram et (*om al*) mare et omnia quae in eis sunt, 16qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi [in *F al*] uias suas, 17et quidem non sine testimonio semet ipsum reliquit (-quid) bene faciens, de caelo dans pluuias et tempora fructifera, inplens (inpl. *F*) cibo et laetitia corda uestra. 18et haec dicentes uix sedauerunt turbas, ne sibi (si *pr F*) immolarent. 19superuenerunt autem quidam ab Antiochia (Anth., -chiam *pr F*) et

καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίζοντες αὐτὸν τεθνηκέναι. [20]κυκλωσάντων δὲ τῶν μαθητῶν αὐτὸν ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθεν σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην, [21]εὐαγγελιζόμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λύστραν καὶ εἰς Ἰκόνιον καὶ εἰς Ἀντιόχειαν, [22]ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. [23]χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς κατ' ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν

1. λιθασαντες *BCDEς*, λιθοβολησαντες *A*, lapidassent *d*, lapidantes *e* εσυρον *ABCς*, εσυραν *DE*, traxerunt *de* νομιζοντες *AB Ddeς*, νομισαντες *CEς* 2. αυτον τεθνηκεναι (τεθναναι *Eς*) *AB CEeς*, τεθναναι αυτον *Dd* κυκλωσαντων (-τες *pr D*) δε *ABCD Eς*, circumdantibus *e*, circueuntes enim *d* των μαθητων αυτον *ABC*, αυτον (*om D*) των μαθητων αυτου (*om* ς) *DEeς*, discipuli eius *d* surgens *e* 3. την *ABCEeς*, *add* λυστραν *Dd* exivit *d*, profectus est *e* συν] *sic corr D*, *pr incertus* 4. in *e*, *om d* ευαγγελιζομενοι *ADEde*, ευαγγελισαμενοι *BCς* τε *ABCς*, δε *D Ede* την πολιν εκεινην *ABCEeς*, τους (om *d*) εν τη (illa) πολει *Dd* μαθητευσαντες *ABCDEς*, discipulos fecissent *d*, docentes *e* 5. ἱκανους *ABCEς*, πολλους *D*, multos *e*, plures *d* υπεστρεψαν *ABCEdeς*, υπεστρεφον *D* in *e*, *om d* τὴν *om D* εις *alterum et versu* 6 *ACE*, *om BDdeς* 6. επιστηριζοντες *ABCDEeς*, *add* enim *d* και παρακαλουντες *C* 7. ut (*om e*) permanerent *de* τη πιστει *ABCDEς*, in fide (-dem *d*) *de* 7. 8. δι ημας *CD* 8. ελθειν *pr D* του θεου *ABCDEdeς Orig* 1,257^{d}, τῶν οὐρανῶν *Orig* 2,749^{f} 815^{c} 8. 9. χειροτονησαντες δε αυτοις (δ' εαυτοις *A*) *ABCDEeς*, et cum ordinassent illis *d* 9. κατ εκκλησιαν (κατα εκκ. *D*, per ecclesias *d*) πρεσβυτερους *ABCDd*, πρεσβυτερους κατ εκκλησιαν *Ee* προσευξαμενοι *ABCDEς*, orantes *de*, *add* δε *Dd*

Iconio Iudaei, et persuasis turbis lapidantesque Paulum traxerunt extra ciuitatem, aestimantes (exist.) eum mortuum esse. [20]circum dantibus autem eum discipulis surgens (urgens *pr F*) intrauit ciuitatem, et postera (post. autem) die profectus est cum Barnaba (-ban) in Derben, [21]cumque euangelizassent ciuitati illi et docuissent multos, reuersi sunt Lystram (Lystra) et Iconium et Antiochiam, [22]confirmantes animas discipulorum, exhortantes (exort.)[que *L al*] ut permanerent in fide, et quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. [23]et cum constituissent illis per singulas ecclesias presbyteros (praesb. *F*, -bit.) et orassent (et orantes *L*) cum ieiu-

παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. [24]*καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν ἦλθον εἰς Παμφυλίαν,* [25]*καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον κατέβησαν εἰς Ἀττάλειαν,* [26]*κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν.* [27]*παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν ἀνήγγελλον ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξεν τοῖς ἔθνεσιν θύραν πίστεως.* [28]*διέτριβον δὲ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.*

[1]*Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε τῷ ἔθει τῷ Μωυσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι.* [2]*γενομένης οὖν στάσεως καὶ ζητήσεως οὐκ ὀλίγης*

1. domino *e*, deo *d* *πεπιστευκεισαν ABEς et corr C, πεπιστευκασιν Dde* *και διελθοντες* (transeuntes) *ABCEeς, διελθοντες* (regressi) *δε Dd* 2. *ηλθαν D* *εις ADς, εις την BCE* loquentes *e* *εν περγη BCDEeς,* apud pergen *d, εις περγην A* 3. *λογον BDdς, add του κυριου AC, add του θεου Ee* *ατταλιαν ABCE eς, add ευαγγελιζομενοι αυτους Dd* enavigarunt *d*, navigaverunt in *e* 4. in gratia *d* 5. venientes *e* *συναγαγοντες ABCEς, συναξαντες D,* collegissent *d*, congregantes *e* 6. *ανηγγελλον (αν-γελον B?) ABC, ανηγγειλον (-λαν ς) Dς, απηγγειλαν E,* renuntiaverunt *d*, rettulerunt *e* quanta *e*, quae *d* *εποιησεν ο θεος μετ αυτων ABCEeς, ο θεος εποιησεν αυτοις μετα των ψυχων αυτων Dd* 7. *ηνυξε (-ξεν corr) D* *πιστεως] sic corr C* *διετριβον ABCDEdς,* morati sunt *e* *δε ABCDd, add εκει Eeς*
9. descendentes *e* 10. *ἐὰν om d* *περιτμηθητε ACDd et corr B, περιθμητε pr B, περιτεμνησθε Eeς, add και Dd* *τω εθει τω (om DEς) ABCDEeς,* secundum morem *e* *μωυσεως BCEdeς, μωσεως AD, add περιπατητε* ambulaveritis *Dd* *δυνασθε (-σθαι E) ABDEdeς, δυνησησθαι C* 11. *ουν AEdeς, δε BCD* *τασεως D* *και ζητησεως (συζητ. ς) ABCDdς, om Ee* modica

nationibus, commendauerunt eos domino in quem crediderunt. [24]transeuntesque Pisidiam (Phis.) ueneruut in (*om F*) Pamphyliam (Pamphil. *F*), [25]et loquentes in Pergen uerbum domini descenderunt in Attaliam, [26]et inde nauigauerunt [in *F*] Antiochiam, unde erant traditi gratiae dei in opus quod compleuerunt (conpl. *F*). [27]cum autem uenissent et congregassent ecclesiam, rettulerunt (retul.) quanta fecisset deus (dominus *L*) cum illis, et (*om F al*) quia aperuisset (apar.) gentibus ostium fidei. (40) [28]Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis. [1]et quidam descendentes de Iudaea docebant fratres quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi (Mosi *FL*), non potestis saluari (salui fieri *L al*). [2]facta ergo seditione non mi-

τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλὴμ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. 3οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας διήρχοντο τήν τε Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς. 4παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλὴμ παρεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησεν μετ' αὐτῶν. 5ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότες, λέγοντες ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτοὺς πα-

a paulo *d*, mina paulo *e* 1. *και τω ABCς*, *και DE* *προς αυτους ABCEdeς*, *συν αυτοις D* 1-3. *ἔταξαν . . . ἱερουσαλὴμ*] *ελεγεν γαρ* (autem) *ο παυλος μενειν ουτως καθως επιστευσαν διισχυριζομενος* (*om d*) *οι δε εληλυθοτες απο ιερουσαλημ παρηγγειλαν* (statuerunt) *αυτοις τω παυλω και βαρναβα και τισιν αλλοις* (quosdam alios) *αναβαινειν προς* (*om d*) *τους αποστολους και πρεσβυτερους εις ϊερουσαλημ' οπως κριθωσιν επ αυτοις* (*αυτων corr*) *Dd* 1. *εταξαν ABCς*, *εταξαντο E* 3. *και ABEς*, *και τους C* *εις ABCς*, *εν E* 4. illi quidem *d*, illi itaque *e* *προπεμφθεντες ABCDdς*, *εκπεμφθεντες E*, dimissi *e* 5. *τε BCD*, *om AEdeς* *την σαμαριαν D* 6. faciebant *e*, efficiebat *d* 7. in *e*, *om d* *ιερουσαλημ CDEdeς*, *ιεροσολυμα AB* *παρεδεχθησαν* (*-δοθησαν pr D*) *ABD*, *απεδεχθησαν CEς*, excepti sunt *de*, *add μεγαλως* (*μεγως pr D*, mirae) *CDd* *υπο ADEς*, *απο BC* 8. *τε ABCDEς*, *τες pr D*, autem *e*, *om d* *ο θεος εποιησεν ABCEeς*, *εποιησεν ο θεος Dd* 9. *αυτων ABCEeς*, *add και οτι ηνοιξεν τοις εθνεσιν θυραν πιστεως corr C*, *add οι δε παραγγειλαντες αυτοις αναβαινειν προς τους πρεσβυτερους Dd* *δε ABCEeς*, *λεγοντες Dd* *τινες BCDEdeς*, *add ανδρες A* *των απο ABCEς*, *απο D*, de *de* 10. qui crediderant *e*, crediderunt *d* *λεγοντες ABCEeς*, *om Dd* *οτι ABCDdeς*, *ως E* circumcidi *de* 10 *seq.* praecipere quo-

nima Paulo et Barnabae aduersum illos, statuerunt ut ascenderent Paulus et Barnabas et quidam (quidem *L*) alii ex illis (*sic F*: aliis *ceteri*) ad apostolos et presbyteros (presbit.) in Hierusalem super hac quaestione. 3illi igitur deducti ab ecclesia pertransiebant Phoenicem (Phen.) et Samariam, narrantes conuersionem (conuersationem *F al*) gentium (*om al*), et faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. 4cum autem uenissent Hierosolymam (Hierus.), suscepti sunt ab ecclesia et ab apostolis et [a *F al*] senioribus, adnuntiantes (ann.) quanta deus fecisset cum illis. 5surrexerunt autem quidam de heresi Pharisaeorum qui crediderant (-runt), dicentes quia oportet circum-

ραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωυσέως. [6]συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. [7]πολλῆς δὲ συνζητήσεως γενομένης ἀναστὰς Πέτρος εἶπεν πρὸς αὐτούς «Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ἐν ὑμῖν ἐξελέξατο ὁ θεὸς διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου καὶ πιστεῦσαι. [8]καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καθὼς καὶ ἡμῖν, [9]καὶ οὐδὲν διέκρινεν μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν. [10]νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεόν, ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν βαστάσαι, [11]ἀλλὰ διὰ τῆς χά-

que *e*, praecipiendumquae *d* 1. τε] *sic corr D*, δε *pr D* serbari *d* μωυσεως *BCEdeς*, μωσεως *AD* convenerunt *de* δε *ADEdeς*, τε *BC* 2. και οι *ABCEς*, και *D* videre de *d*, hierede pro *e* του λογου τουτου *ABCDdς*, του ζητηματος τουτου *E*, hac quaestione *e* 2. 3. πολλης (magna *e*) δε *ABDEeς*, et cum multa *d* 3. συνζητησεως (συζ. ς) *BCDEeς*, ζητησεως *A*, altercatio *d* fieret *d* αναστας *ABCEς*, surgens *e*, ανεστησεν (surrexit) εν πνευματι *Dd* και ειπεν *Dd* 4. 5. εν υμιν εξελεξατο ο θεος *ABC*, εν (*om pr D*) ημιν (vobis *Iren*) ο θεος εξελεξατο *Dd Iren* 199, ο θεος εν ημιν εξελεξατο *Eeς* 5. δια του (*om E et pr D*) στοματος μου ακουσαι *ABCDEdeς*, ut ex ore meo audirent *Iren* 6. crederent *Iren* και ο *ABCEς Iren*, ο δε *Dd*, qui *e* 7. ο θεος *D* διεμαρτυρησεν *C* αυτοις δους (dans) αυτοις *Cς Iren* 199, αυτοις δους *AB*, δους (dans) αυτοις *Ee*, αυτοις δους (δου *pr*, dedit) επ αυτους *Dd* 8. και *alterum om pr A* ουθεν *B* δικρινεν *C* τε *ABCEς*, *om Dde Iren* 8. 9. τη πιστει καθαρισας (purificans *e*) *ABCDEdeς*, emendans per fidem *Iren* 9. νυν ουν *AB Ddς Iren et corr C*, και νυν ουν *E*, nunc vero *Hil* 31 10. θεον *ABCDEdeς Iren*, dominum *Hilar* iugum *post* discipulorum *Hilar* cervices *d* 11. potuimus *de Hilar*, voluimus *Iren*

cidi eos, praecipere quoque seruare legem Moysi (Mosi *FL*): [6]conueneruntque (-runt autem) apostoli et seniores uidere de uerbo hoc. [7]cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos Viri fratres, uos scitis quoniam ab antiquis diebus in nobis elegit deus per os meum audire gentes uerbum euangelii et credere. [8]et qui nouit corda deus testimonium perhibuit, dans illis spiritum sanctum (s. sp. *L al*) sicut et nobis, [9]et nihil discreuit (dicreuit *V*) inter nos et illos, fide purificans corda eorum. [10]nunc ergo quid temptatis deum, inponere (imp.) iugum super ceruicem (-ces *L al*) discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus, [11]sed

ριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρό-
πον κἀκεῖνοι.» [12]ἐσίγησεν δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα
καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα
ἐν τοῖς ἔθνεσιν δι' αὐτῶν. [13]μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς ἀπεκρίθη
Ἰάκωβος λέγων «Ἄνδρες ἀδελφοί, ἀκούσατέ μου. [14]Συμεὼν ἐξη-
γήσατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν
τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. [15]καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προ-
φητῶν, καθὼς γέγραπται [16]Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδο-
μήσω τὴν σκηνὴν Δαυεὶδ τὴν πεπτωκυῖαν καὶ τὰ κατεσκαμμένα
αὐτῆς ἀνοικοδομήσω καὶ ἀνορθώσω αὐτήν, [17]ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν
οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον, καὶ πάντα τὰ ἔθνη,

1. *του ACDE, om Bς* *χριστου CDdς Iren, om ABEev* *πιστευσομεν pr D* *σωθηναι ABCDEdeς*, nos posse salvari *Iren* 2. *εσιγησεν (-σαν C) δε ABCEeς, συνκατατεθεμενων δε των πρεσβυτερων τοις υπο του πετρου ειρημενοις εσειγησεν D*, desponentes autem presbyteros·quae a petro dicebantur silevitque *d* *παν AB CDς, απαν E* 2. 3. *βαρναβαν και παυλον εξηγουμενοι D* 4. tacuerunt ei *e*, hii silerunt *d* 4. 5. *απεκριθη ιακωβος (ιακωβο C) λεγων ABCEeς, αναστας* (surgens) *ιακ. ειπεν Dd* 5. *ακουσατε μου ABCDEdeς, om Iren* 199 6. *πρῶτον om Iren* *επεσκεψατο ABCDς*, prospexit *de*, excogitavit *Iren*, *επελεξατο E* *εξ εθνοων λαβειν C* 7. *τω ABCDEde Iren, ἐπὶ τῷ ς* *τουτω AB CEeς et corr D, ουτως Dd Iren* *συνφωνησουσιν pr D*, consonat *d* 8. *μετα ABCEeς Iren, μετα δε Dd* *αναστρεψω ABCς, ανστρεψω E*, revertar *e Iren*, *επιστρεψω D*, convertar *d* reaedificabo *Iren* 199, aedif. *de* 9. quod *d Iren*, quo *e* *πεπτοκυιαν E* *τα κατεσκαμμενα ACDς, τα ανεσκαμμενα E, τα κατεστρεμμενα B*, diruta *e*, quae dimolita sunt *d*, disturbata *Iren* 10. *οικοδομησω pr C?*, reaedificabo *de*, aedif. *Iren* *οπως αν (om E) εκζητησωσιν ABCDEeς Iren*, et exquiram *d* 11. *κυριον AB CEeς, θεον Dd*

per gratiam domini Iesu credimus (credidimus *F*) saluari quem ammodum (adm.) et illi. [12]tacuit autem omnis multitudo, et audiebant Barnaban et Paulum narrantes quanta fecisset deus signa et prodigia in gentibus per eos. [13]et postquam tacuerunt, respondit Iacobus dicens Viri fratres, audite me. [14]Simeon (Simon *L al*) narrauit (enarr. *F*) quem ammodum (adm.) primum deus (*om al*) uisitauit sumere ex gentibus populum nomini suo. [15]et huic concordant uerba prophetarum, sicut scriptum est (s. s. e. *om F*) [16]Post haec reuertar et aedificabo (reaed.) tabernaculum Dauid (*om L*) quod cecidit (dec. *L al*) et diruta (disruta *F*) eius (et dirittas) reaedificabo et erigam illud, [17]ut requirant ceteri hominum dominum, et omnes gentes, super

ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐτούς, λέγει κύριος ποιῶν
ταῦτα. [18]γνωστὸν ἀπ' αἰῶνος τῷ κυρίῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ. [19]διὸ ἐγὼ
κρίνω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν
θεόν, [20]ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἀλισγημάτων
τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορνείας καὶ πνικτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. [21]Μωυ-
σῆς γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸν
ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκόμενος.»
[22]τότε ἔδοξε τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ
ἐκκλησίᾳ ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι εἰς Ἀντιόχειαν
σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰούδαν τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν

1. εφ ους *ABCDEdeς*, in quibus *Iren* ποιων *Bde Iren*, ο ποιων *ACEς et corr D*, ποιησει *pr D* 2. ταυτα *ABCDd Iren*, παντα ταυτα *Ee*, ταῦτα πάντα *ς* γνωστον *ADd Iren* 199, γνωστα *BC Eeς* τω (εστιν τω *De Iren*) κυριω (deo *Iren*) το εργον αυτου *ADd Iren*, εστιν τω θεω παντα τα εργα αυτου *Eeς*, om *BC* εγω *ABCDEdeς*, ego secundum me *Iren* 3. inquietari *e*, molestari *Iren*, sumus molesti *d* ex (de) gentibus *de Iren* 4. αλλ *C* praecipere (-piendum *Ir*) *d Iren*, innotuere *e* του *ABCDdeς Iren*, om *E* των *BDe*, απο των *ACEdς Iren* contaminationibus *de*, vanitatibus *Iren* 5. a (om *e*) fornicatione *e Iren*, stupris *d* και (add του *CEς*) πνικτου *ABCEeς*, om *Dd Iren* του αιματος *ABC DEeς*, sanguinem *d*, a sanguine *Iren*, add και οσα μη θελουσιν εαυτοις γεινεσθαι ετεροις μη ποιειτε (faciant) *D Iren*, et quae volunt non fieri sibi aliis ne faciatis *d* μωυσης *BCDde*, μωσης *AEς* 6. ex *d*, a *e* 6. 7. κατα πολιν τους κηρυσσοντας αυτον εχει *ABEeς*, τους κηρ. αυτον κ. πολιν εχει *C*, κατα πολιν εχει τους κηρυσσοντας αυτον ... *D*, per civitatem habet qui eum praedicant habent *d* 7. ut legatur *d*, cum legitur *e* 8. εδοξεν *CE*, εδοξάσεν *D*, εδοξε *Aς* 9. electos *d*, eligentes *e* εξ αυτων *BCDEeς*, ut ex eis *d*, om *A* mitterent *d* 10. τῷ om *D* iudas *d* καλουμενον *ABCDEd*, ἐπικαλούμενον *eς* βαρσαββαν *ABCEe*, βαραββαν *Dd*, Βαρσαβᾶν *ς*

quas inuocatum est nomen meum, dicit dominus faciens haec. [18]notum a saeculo est domino (*om al*) opus suum. [19]propter quod ego iudico (dico *F al*) non inquietari eos qui ex gentibus conuertuntur ad deum (dominum *L al*), [20]sed scribere ad eos ut abstineant se a contaminationibus simulacrorum et fornicatione et suffocatis et (*om al*) sanguine. [21]Moyses (Mos. *FL*) enim (autem) a temporibus antiquis habet in singulis ciuitatibus qui eum praedicent in synagogis (sin.), ubi per omne (omnem *pr F*) sabbatum legitur. [22]tunc placuit apostolis et senioribus cum omni ecclesia eligere (elegere *L*) uiros ex eis et mittere Antiochiam cum Paulo et Barnaba (-ban), Iudam qui cognominatur Barsabbas (Barsaban *al*, -bban *pr L*, Barnabas *F*) et Si-

καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς, 23*γράψαντες διὰ*
χειρὸς αὐτῶν «Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἀδελφοὶ τοῖς κατὰ
τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν
χαίρειν. 24*ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελθόντες ἐτάραξαν*
ὑμᾶς λόγοις ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, οἷς οὐ διεστειλά-
μεθα, 25*ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν ἐκλεξαμένοις ἄνδρας*
πέμψαι πρὸς ὑμᾶς σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ,
26*ἀνθρώποις παραδεδωκόσιν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος*
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. 27*ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ*

1. viros principales (primos *e*) *de* in (ad *d*) fratribus *de* scribentes *e*, scripserunt *d* 1. 2. *δια χειρος αυτων ABCE, add ταδε Eeς, add επιστολην περιεχουσα ταδε C, επιστολην δια χειρος αυτων περιεχουσαν ταδε Dd* 2. *αδελφοι ABC, οι αδελφοι D*, fratres *d Iren* 199, *και οι αδ. Eeς τοις om pr C?* 2. 3. *κατα* (*κα pr D*, per *d*) *την αντιοχειαν ABDEdς et corr C*, in antiochia *Iren*, antiochiae *e* 3. *συρια C*, syriae *e*, syria *Iren κιλικιαν BCEdς*, ciliciae *e*, cilicia *Iren*, *κιλιαν A, κιλειαν D τοις εξ εθνων αδελφοις Dd* 4. ex nobis quidam *Iren εξελθοντες ADEς, εξελθοτες C*, exeuntes *de Iren*, *om B εταραξαν ABCeς Iren et corr DE, εταραν pr E, εξεταραξαν pr D*, perturbaverunt *d* 5. *υμων ABDd, add λεγοντες περιτεμνεσθαι δι* (oportet, *om Cς*) *και τηρειν τον νομον CE eς, add* dicentes Circumcidimini et servate legem *post* praecepimus *Iren* 199 *διεστι...... E, διεστειλομεθα pr D*, manduvimus *e*, praecepimus *Iren*, iniunximus *d* 6. constitutis pariter *d*, convenientibus (castis *e*) in unum *e Iren εκλεξαμενοις AB, εκλεξαμενους CEeς*, electos *d Iren*, eligentes *e* 7. dilectissimis *d Iren*, carissimis *e ημων ABCEdeς Iren, ὑμων D και ABCDEdς Iren*, quoque et (*τε καὶ*) *e* 8. *παραδεδωκασιν D τας ψυχας ABC Eeς, την ψυχην Dd Iren* propter nomen *d* 9. *χριστου AB Cς Iren* 199, *add εις παντα πειρασμον DEe, add* in omni temptationi *d*

lam (Sileam), uiros primos in fratribus, 23scribentes per manus eorum (41) Apostoli et seniores fratres his (*om al*) qui sunt Antiochiae et Syriae et Ciliciae fratribus ex gentibus salutem. 24quoniam audiuimus quia quidam (quidem) ex nobis (uobis) exeuntes turbauerunt uos uerbis euertentes animas uestras, quibus non mandauimus, 25placuit nobis collectis in unum eligere (eleg. *L*) uiros et mittere ad uos cum carissimis nostris Barnaba (-ban *F*) et Paulo, 26hominibus qui tradiderunt animas suas pro nomine domini nostri Iesu Christi, 27misimus ergo Iudam et Silam (Sileam), qui et ipsi nobis uerbis

Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. [28]ἔδοξεν γὰρ
τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος
πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες, [29]ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵμα-
τος καὶ πνικτῶν καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ
πράξετε. ἔρρωσθε.» [30]Οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες κατῆλθον εἰς Ἀν-
τιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν·
[31]ἀναγνόντες δὲ ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. [32]Ἰούδας τε καὶ

1. δια λογου ABCDς Iren et add πολλου Ee, verbo d απαγγελλοντας ABCEdeς Iren, απαγγελουντας D τα αυτα ABCEeς et corr D, ταυτα pr D, haec d, nostram sententiam Iren enim de Iren, om Cypr 329 2. τω αγιω πνευματι CDEdeς Orig 1,763^b Iren Cypr, τω πνευματι τω αγιω AB nullum Iren, nullam Cypr, nihil de πλειον D, om Cypr επιτιθεσθαι (ponere d) υμιν (ημειν pr D) βαρος (oneris de) ABCDEdeς, vobis imponere sarcinam Cypr, vobis pondus imponere Iren 3. τουτων των (om pr D) επαναγκες (-καις C) BCD, haec quae necesse est (sunt necessaria Ir) d Iren, ista quae ex necessitate sunt Cypr, των επαναγκες τουτων Eς, haec quae necessaria horum e, των επαναγκαις A. conf. Orig 1,763^b abstinere d et add vos Cypr 329, ut abstineatis Iren 199, abstinete e idololatriis Cypr αἵματος] Orig, sanguinis effusione Cypr 4. και πνικτων ABC Orig 1,763^b, και πνικτου Eeς et corr A, om Dd Iren Cypr πορνειας ABCDEeς Iren Cypr, stupris d, add και οσα μη θελετε εαυτοις γεινεσθαι ετερω (alii) μη ποιειν (feceritis) Dd, add et quaecumque non vultis fieri vobis aliis ne faciatis Iren, et quaecumque vobis fieri non vultis aliis ne feceritis Cypr εξ ABCEς, αφ Dde Iren 199 obserbantes e, conversantes d, custodientes Iren 5. πραξετε ABCeς Iren, agitis d, πραξατε CD, πραξηται E ερρωσθε ABCEeς, φερομενοι (ferentes) εν τω αγιω πνευματι ερρωσθε Dd, ambulantes in spiritu sancto Iren 199 illi quidem de απολυθεντες ABCEeς, add εν ημεραις ολιγαις Dd κατηλθον ABCD, pervenerunt d, ηλθον Eeς in e, om d 6. συναγοντες pr D επιδωκαν ABCDς, επιδεδωκαν E 7. αναγνοντες (-γνωντες E) δε ABCDEς, et (om e) cum legissent de super consulatione e, super hanc orationem d τε ABCEd, δε Deς

referent eadem. [28]uisum est enim spiritui sancto et nobis nihil ultra inponere (imp.) uobis oneris quam haec necessaria (necessario F al), [29]ut abstineatis uos ab immolatis (immotis) simulacrorum et sanguine suffocato et fornicatione, a quibus custodientes uos (uobis F) bene agetis (agitis F al). ualete. (42) [30]Illi igitur dimissi descenderunt (asc.) Antiochiam, et congregata multitudine tradiderunt epistulam: [31]quam cum legissent, gauisi sunt super consolatione (-nem F al). [32]Iudas

Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν, [33]ποιήσαντες δὲ χρόνον ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστείλαντας αὐτούς.

[35]Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι, μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν, τὸν λόγον τοῦ κυρίου. [36]Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπεν πρὸς Βαρνάβαν Παῦλος Ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ πόλιν πᾶσαν ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσιν. [37]Βαρνάβας δὲ ἐβούλετο συμπαραλαβεῖν καὶ Ἰωάννην τὸν καλούμενον

1. *οντες ABCDς, υπαρχοντες E,* cum essent *de, add πληρεις πνευματος αγιου Dd* *δια λογου ABCDEeς,* sermoni *d* *πολλοῦ om Dd* 2. *επεστηριξαν ABDς, επεστηρισαν CE,* confirmaverunt *e,* perconfirmati sunt *d* 3. 4. *αποστειλαντας αυτους ABCDd, αποστολους Eeς, add* [34]*εδοξεν (-ξε D)· δε τω σιλα* (sileae) *επιμειναι* (sustinere) *αυτους (προς αυτους corr D, αὐτοῦ ς) CDdς et add μονος δε ιουδας εποςευθη Dd* 5. *παυλος δε ABCEς, ο δε παυλος D* in antiochiam *e,* antiochia *d* 6. *μετα και ABCEeς, και μετα D* aliis *d,* illis *e* *κυριου om D* 7. *μετα δε ABCDEeς,* et post *d* dixit *e,* ait *d* *προς βαρναβαν παυλος ABC, παυλος (ο π. D) προς βαρναβαν DEdeς* 7. 8. revertentes quidem *e,* reversique *d* 8. *αδελφους ABCEde, add τους D, add ἡμῶν ς* *πολιν πασαν ABC, πασαν πολιν DEdς,* universas civitates *e* 9. *εν οις D,* penes quos *d* *κατηγγειλαμεν D, εκηρυξαμεν C* *πως ABCDς, το πως E* se habent *e,* habeat *d* 10. *εβουλετο ABCEde, εβουλευετο D, ἐβουλεύσατο ς* *συμπαραλαβειν (συνπ. CDE) BCDEς, συνπαραλαμβανειν A* *και ABCEe, om Ddς* *ιωαννην (-ανην D) ACDE, τον ιωαννην Bς* *καλουμενον ABEς, επικαλουμενον CDde*

autem et Silas (Sileas), et ipsi cum essent prophetae, uerbo plurimo consolati sunt fratres et confirmauerunt, [33]facto autem ibi [aliquanto] tempore dimissi sunt cum pace a fratribus ad eos qui miserant (-runt *L*) illos. [34][uisum est autem Sileae ibi remanere: solus autem Iudas abiit. *Vindobonensis solus*] [35]Paulus autem et Barnabas demorabantur (mor.) Antiochiae docentes et euangelizantes (euangil.) cum aliis pluribus uerbum domini. [36]post aliquot (aliquod *pr F*) autem dies dixit ad Barnaban Paulus Reuertentes uisitemus fratres per uniuersas ciuitates in quibus praedicauimus uerbum domini, quomodo se habeant. [37]Barnabas autem uolebat secum adsumere (ass.) et

Μάρκον· 38Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπʼ αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαμβάνειν τοῦτον. 39ἐγένετο δὲ παροξυσμός, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπʼ ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον· 40Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν ἐξῆλθεν παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, 41διήρχετο δὲ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας. 1κατήντησεν δὲ καὶ εἰς Δέρβην καὶ εἰς Λύστραν. καὶ ἰδοὺ μαθητής τις

1. *ηξιου* **ABCEς**, volebat *e*, *ουκ εβουλετο λεγων* **Dd**   *τον αποσταντα* **BCDEς**, *τον αποστατησαντα* **A**, eum qui discessisset *e*, hiis qui discesserunt *d*   *απο παμφυλιας om corr* **C**   2. et non *e*, et nec *d*   *συνελθοντα αυτοις* (*om* **D**) **ABCDEς**, isset cum eis *e*, simul venerunt *d*   in (ad *d*) opus *de*, *add εις ο* (in quo) *επεμφθησαν* **Dd**   2. 3. *μη συμπαραλαμβανειν* (*συνπ.* **AC**, *συνπαραλαβειν* **E**, *συμπαραλαβεῖν* ς) *τουτον* **ABCEς**, non debere recipi eum *e*, *τουτον μη ειναι* (adsumerent) *συν αυτοις* **Dd**   separatis enim, inquit (Lucas), a Paulo et Barnaba et Iohanne qui vocabatur Marcus, et cum navigassent Cyprum, nos venimus in Troadem. *Iren* 201   3. *δε* **ABDd**, *ουν* **CEeς**   *αποχωρισθηναι* **ABDdς**, *αποχωρησαι* (descedere) **Ee**   4. *τον τε βαρναβαν παραλαβοντα* **ABCEeς**, *τοτε βαρναβας παραλαβων* **D**, barnabas vero adsumpto *d*   *τον μαρκον* **BCDEς**, *μαρκον corr* **A**, *πυρρον pr* **A**?   5. *εκπλευσαι* **ABCEς**, navigare *e*, *επλευσεν* **D**, navigaverunt *d*   in cyprum *d*, cuprum *vel* currum *pr e*   *παυλος* **ABCDdeς**, *σαυλος* **E**   *επιλεξαμενος* **ABCEeς**, *επιδεξαμενος* (suscepit) **Dd**   exibit *d*, profectus est *e*   6. *του om* **D**   *κυριου* **ABDd**, *θεου* **CEeς**   *υπο* **ABCEς**, *απο* **D**   7. *και την* **BD**, *και* **ACEς**   *κιλικιαν* **BCDdς** *et corr* **Ee**, *κηλικιαν* **A**, *κιλιαν pr* **Ee**   *εκκλησιας* **ABCEeς**, *add παραδιδους* (*add* autem *d*) *τας εντολας* (mandatum) *των πρεσβυτερων* **Dd**   7. 8. *κατηντησεν* (pervenit *e*) *δε* **ABCEeς**, *διελθων* (pertransiens) *δε* (om d) *τα εθνη ταυτα κατηντησεν* (debenit) **Dd**   8. *και primum* **AB**, *om* **CDEdeς**   in(*om d*)derben *de*   *εις λυστραν* **AB**, *λυστραν* **CDEdeς**   *καὶ tertium om d*

Iohannem qui cognominatur Marcus: 38Paulus autem rogabat eum, ut qui discessisset (-ssent *pr* ***F***) ab eis a (de) Pamphylia (-phil. ***F*** *al*) et non isset cum eis in opus [quod missi fuerant], non debere recipi [eum ***L*** *al*]. 39facta est (*om al*) autem [inter illos] dissensio, ita ut discederent ab inuicem, et Barnabas quidem (*om al*) adsumpto (ass. *al*, sumto ***F***) Marco nauigaret (nauigare ***V***) Cyprum: 40Paulus uero electo Sila (Silea) profectus est, traditus gratiae domini a fratribus, 41perambulabat autem Syriam et Ciliciam, confirmans ecclesias, [praecipiens custodire praecepta apostolorum et seniorum ***F*** *al*, *om* ***L*** *al*]. 1peruenit autem in Derben et Lystram. (43) Et ecce dis-

ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἕλληνος, 2ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν. 3τοῦτον ἠθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν, καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις· ᾔδεισαν γὰρ πάντες ὅτι Ἕλλην ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὑπῆρχεν.

4Ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πόλεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγματα τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ πρεσβυτέρων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις.

5Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν· 6διῆλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ Γαλατικὴν χώραν κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον

1. *ην εκει ABCEdeς, εκει ην D* *γυναικος ABCDEde, add τινος ς* *ιουδαιας ABCDdς, om Ee* 2. 3. cui testimonium perhibuit ab hiis qui lystrae et iconio fratribus *d* 2. *ικονιου E* 3. exire *d,* proficisci *e* 4. accipiens *d,* adsumens *e* *Orig 3,488ᵃ* 5. illis *e,* suis *d* *παντες CD, απαντες ABEς* 5. 6. *οτι ελλην ο πατηρ αυτου υπηρχεν ABC, τον πατερα αυτου οτι ελλην υπηρχεν DEdeς* 7. *ως δε διεπορευοντο* (pertransient *e*) *ABCEeς, διερχομενοι* (circumeuntes) *δε Dd* *πολεις ABEeς, add εκηρυσσον και Dd* *παρεδιδοσαν ABDE, παρεδιδουσαν C, παρεδίδουν ς* 7. 8. *φυλασσειν τα δογματα τα κεκριμενα υπο των αποστολων ABCEeς, μετα πασης παρρησιας τον κυριον ιησουν χριστον αμα παραδιδοντες και τας εντολας* (*add των corr*) *αποστολων Dd* 8. *και ABCD, και των Eς* 8. 9. presbyterorum his qui erant *d* 9. in *e, om d* *ιεροσολυμοις ABCDde, ιερουσαλημ Eς* 10. Ecclesiae quidem (ergo *d*) *de* *τη πιστει ABCEeς, om Dd* *περιεσσευον E* 11. *διηλθον ABCDEe,* pertransiebant *d, διελθόντες ς* *και ABCD, και την Eς* 11. 12. galatiam regionem *d* 12. *λαλησαι τον λογον ABCEeς, μηδενι λαλησαι τον λογον του θεου Dd*

cipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudaeae (uiduae *F*) fidelis, patre gentili. 2huic testimonium [bonum *om L*] reddebant qui in Lystris erant et Iconio (Iconii, Iconi) fratres. 3hunc uoluit Paulus secum proficisci, et (*om F al*) adsumens circumcidit eum propter Iudaeos qui erant in illis locis: sciebant enim omnes quod pater eius gentilis esset (erat). 4cum autem pertransirent (-ret *F*) ciuitates, tradebant eis custodire dogmata quae erant decreta ab apostolis et senioribus qui essent Hierosolymis (Hierus.). 5et ecclesiae quidem confirmabantur fide et abundabant (habundant) numero cotidie (cottidie). 6transeuntes autem Phrygiam (Frig.) et Galatiae regionem uetati (uetiti) sunt a (ab *L al*) sancto spiritu loqui uer-

ἐν τῇ Ἀσίᾳ, [7]ἐλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν ἐπείραζον εἰς τὴν Βι-
θυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα Ἰησοῦ, [8]πα-
ρελθόντες δὲ τὴν Μυσίαν κατέβησαν εἰς Τρῳάδα. [9]καὶ ὅραμα διὰ
νυκτὸς ὤφθη τῷ Παύλῳ· ἀνὴρ Μακεδών τις ἦν ἑστὼς καὶ πα-
ρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων Διαβὰς εἰς Μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν.
[10]ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς Μακεδο-
νίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ θεὸς εὐαγγελίσασθαι
αὐτούς. [11]ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ Τρῳάδος εὐθυδρομήσαμεν εἰς

1. ελθοντες *ABCEdς*, venientes *e*, γενομενην *D* δε *ABCDEde*, om *ς* circa (in *e*) mysiam *de* επειραζον *ABCEeς*, ηθελαν *Dd* εις *ABCDEe*, κατὰ *ς*, om *d* τὴν om *D* βυθυνιαν *AC*, βηθυνιαν *E* 2. πορευθηναι *ABE*, πορευεσθαι *CDς* non permisit *e*, vetuit *d* ιησου *ABDEde*, κυριου *C*, om *ς* παρελθοντες *ABCEς*, διελθοντες *D*, cum transissent *d*, transeuntes *e* 3. κατεβησαν *ABCEς*, descenderunt *de*, κατηντησαν *D* in *e*, om *d* nos venimus in Troadem *Iren* 201. *conf. p.* 111,2.3 οραμα *ABCEς*, visum *d*, εν οραματι *D*, in somnis *e* δια *ABD*, δια της *Eς*, της *C* 4. ωφθη τω παυλω *ACDdς*, τω παυλω ωφθη (ostenso) *BEe et corr D*, *add* ωσει *Dd* μακεδων (μακαιδ. *AC*) τις ην *A BC et om* ἦν *DEde*, τις ἦν Μακεδὼν *ς* εστως *ABCEeς*, *add* κατα (anti) προσωπον αυτου *Dd* και *ABCEde*, om *Dς* 5. αυτον και *ABCEeς*, και *D*, om *d* transiens *e*, veniens *Iren* 201, transi *d* in macedonia auxiliari *d* ημιν *ABCDEdeς*, *add* paule *Iren* 6. 7. ὡς δὲ . . . συμβιβάζοντες] διεγερθεις (exurgens) ουν διηγησατο το οραμα ημιν και ενοησαμεν (intellegimus) *Dd* 6. εις *ABE*, εἰς τὴν *ς* 7. συμβιβαζοντες (συνβ. *CE*) *ABCEς*, intellegentes *Iren*, certi facti *e* provocavit *d Iren* 201, vocasset *e* θεος *ABCEe*, κυριος *Ddς Iren* ευαγγελισασθε *A* 8. αυτους *BCEeς Iren*, αυτοις *A*, τους εν τη μακεδονια *Dd* αναχθεντες ουν (δε *AE*) *ABCEς*, navigantes igitur (autem *e*) *e Iren*, τη δε επαυριον αχθεντες (αναχθ. corr) *D*, alia die perducti *d* απο *ABCDE*, ἀπὸ τῆς *ς* recto cursu venimus *e*, cursum direximus *d*, direximus navigium *Iren*

bum in Asia: [7]cum uenissent autem in Mysiam (autem Moesiam *F*), temptabant ire Bithyniam (Bythin. *L et pr F*, Bithyniae *al*), et non permisit eos spiritus Iesu. (44) [8]Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem. [9]et uisio per noctem Paulo ostensa est: uir Macedo (Machedo *F*) quidam erat stans et depraecans (deprec.) eum [et *L al*] dicens Transiens in Macedoniam (Mached. *F al*) adiuua nos. [10]ut autem uisum uidit, statim quaesiuimus proficisci in Macedoniam (Mached. *F al*), certi facti (certificati) quod (quia *F al*) uocasset nos deus euangelizare eis. [11]nauigantes autem a Troade

Σαμοθράκην, τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰς Νεάπολιν, 12κἀκεῖθεν εἰς Φιλίππους, ἥτις ἐστὶν πρώτη τῆς μερίδος Μακεδονίας πόλις, κολωνία. Ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς, 13τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πύλης παρὰ ποταμόν, οὗ ἐνομίζομεν προσευχὴν εἶναι, καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξίν. 14καί τις γυνὴ ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων σεβομένη τὸν θεόν, ἤκουεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. 15ὡς δὲ ἐβαπτίσθη, καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσεν λέγουσα Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου

1. samotrachiam *d* τη δε (*an* δ' *B*? τε ς) επιουση *ABCEe*ς, και τη επιουση ημερα *Dd* in *e*, *om d* νεαν πολιν *A* κακειθεν *ABCDEe*, Ἐκεῖθέν τε ς, inde (in die *pr*) autem *d* in pilippos *e*, philippis *d* 2. πρωτη *ABCEe*ς, κεφαλη *Dd* της (*om B*) μεριδος *ABCe*ς, μερις *E*, *om Dd* μακεδονιας *ACE*, της μακ. *BD*ς κολωνια *CD*ς, κολωνεια *B*, κωλωνια *A*, κωλονια *E* 3. ημεν *ABCEe*ς, fuimus *d*, ημην *D* δὲ *om d* ista *d*, ea *e* τε *ABCE*ς, δε *Dde* 4. sabbati *d* extra *d*, foris extra *e* πυλης *ABCDd*, πολεως *Ee*ς παρα τον *D*, iuxta *e*, secundum *d* ποταμον *C* 5. ενομιζομεν (*sic corr A*, ενομιζαμεν *C*) προσευχην (-χη^ν *A*, -χη *B*?) ειναι *ABC*, ενομιζετο (εδοκει *D*) προσευχη ειναι *DEe*ς, oratio esset bidebatur *d* cum sedissemus *d*, sedentes *e Iren* 201 ελαλουμεν *ABCDEe*ς, loquebatur *d*, locuti sumus *Ir* 5. 6. ταις συνελθουσαις (συνεληλυθυϊαις *D*, *add* ημιν *CEe*) γυναιξιν *ABCDE e*ς, quae cumvenerant mulieres *d*, mulieribus quae convenerant *Iren* 6. purpure venditor *e* 7. πολεως (της π. *D*) θυατειρων (thyatinererorum *e*) *ABCDEe*ς, thyatirum civivitatis *d* ηκουεν *ABd*ς *et corr D*, ηκουσεν *pr D*, ητις ηκουεν *Ee* ο (*om C*) κυριος *ABC Dde*ς, ο θεος *E* 8. διηνυξεν *D* τοῦ *om B* 9. εβαπτισθη *ABDd*ς, *add* αυτη *Ee* και *ABCEe*ς, και πας *Dd* παρεκαλεσε *D* 10. καικρικατε *C*, iudicatis *e* πιστιν *E* κυριω *ABCEde*ς, θεω *D* εισελοντες *D*, intro euntes *e*

recto cursu uenimus Samothraciam (-trachiam *F*, -thrach. *al*), et sequenti die Neapolim, 12et inde Philippis (-ppos), quae est prima partis (parte *L*) Macedoniae (Mach. *F al*) ciuitas (-tatis), colonia. eramus autem in hac urbe diebus aliquot (aliquod *pr F*) consistentes (conferentes *L al*), 13die autem sabbatorum egressi sumus foras portam iuxta flumen, ubi uidebatur oratio esse, et sedentes loquebamur mulieribus quae conuenerant. (45) 14Et quaedam mulier nomine Lydia, purpuraria ciuitatis Thyatirenorum (Thyatbyr.) colens deum, audiuit; cuius dominus aperuit cor intendere his quae dicebantur a Paulo. 15cum autem baptizata esset [ipsa] et domus eius, depraecata est dicens Si iudicastis (-sti *pr F*) me fidelem domino esse, intro

μένετε· καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. [16]Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς τὴν προσευχήν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνα ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχεν τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη. [17]αὕτη κατακολουθήσασα τῷ Παύλῳ καὶ ἡμῖν ἔκραζεν λέγουσα Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. [18]τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ Παῦλος καὶ ἐπιστρέψας τῷ πνεύματι εἶπεν Παραγγέλλω σοι ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. [19]ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι

1. *μενετε* (*-ται E*) ***ABDE***, *μινατε **Cς***   *εγενετο δε **ABCDEeς Lucif*** 224, *ἐγένετο **Orig*** 4,389^{b}, contigitquae *d*   2. in *e*, ad *d* ***Lucif***   *την **ABCE Orig**, om **Dς***   *πυθωνα **ABC Orig***, phytonem *d*, *πυθωνος **DEς Lucif***, phthonis *e*   *απαντησαι **ADς***, *υπαντησαι* (*-σει **B**?*) ***BCE Orig***   3. quaestum *e*, reditum *d* ***Lucif***   *παρειχε **D***, *παρειχετο **C***   *αυτης **ABCEeς Orig Lucif**, add δια τουτου **Dd***   4. divinando *de* ***Lucif***   *κατακολουθησασα **ACEeς Orig Lucif***, persecuta est *d*, *κατακολουθουσα **BD***   *τω **ACDEς**, om **B Orig***   *ἡμῖν] add και d et pr **D***   *εκραζον pr **D**?*, clamavit ***Lucif*** 224   5. *λέγουσα] add ὅτι **Orig*** 4,389^{b} *ανθρωποι **ABCEeς Orig**, om* **Dd Lucif**   6. *καταγγελλουσιν ημιν οδ. σ. τουτο* corr ***C***   *καταγγελλουσιν **ABCEς Orig***, adnuntiant *e*, praedicant ***Lucif***, *ευαγγελιζοντε* (*-τες pr*) ***D***, evangelizant *d*   *ημιν **Ae Orig Lucif** et corr **C***, *υμιν **BDEdς***   per *de* ***Lucif***   7. *διαπονηθεις* (dolens) *δε **ABCEeς***, quod cum indoluisset ***Lucif***, *επιστρεψας δε **Dd***   *ο παυλος **CDEς***, *παυλος **AB***   *και* (*om **Lucif***) *επιστρεψας **ABCEeς Lucif*** 224, *om **Dd***   7. 8. *τω πνευματι **ABCDEeς***, in spiritu *d*, ad spiritum ***Lucif***, *add και διαπονηθεις **Dd***   8. ait ***Lucif***   *παραγγελω **C***   *εν **ABCE***, *εν τω **Dς***   *οματι **C***   *ἐξελθειν **ABCEς***, *ινα ἐξελθης **Dde Lucif***   9. *ἐξηλθεν αυτη τη ωρα **ABCEeς Lucif***, eadem hora exiit d, *ευθεως ἐξηλθεν **D***   *ιδοντες* (videntes) *δε* **CEeς *Lucif*** *et corr* ***A***, *ιδοντες **Ad***, *και ιδοντες **B***, *ως δε ειδων **D***

ite in domum meam et manete. et coegit nos. (46) [16]Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam (quend. *pr F*) habentem spiritum pythonem (pytonem *F*, phithônis) obuiare nobis, quae quaestum magnum praestabat dominis suis diuinando. [17]haec subsecuta Paulum et nos clamabat dicens Isti homines serui dei excelsi sunt, qui adnuntiant (annunt.) uobis uiam salutis. [18]hoc autem faciebat multis diebus. dolens autem Paulus et conuersus spiritui dixit Praecipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. et exiit eadem hora. [19]uidentes autem domini eius quia exiit (exiuit) spes quaestus

αὐτῆς ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, [20]*καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς εἶπαν Οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν Ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες,* [21]*καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν Ῥωμαίοις οὖσιν.* [22]*καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν, καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια ἐκέλευον ῥαβδίζειν,* [23]*πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς ἔβαλον εἰς φυλακήν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς·* [24]*ὃς παραγγε-*

1. *αυτης οτι εξηλθεν η ελπις της εργασιας αυτων ABEeς Lucif* et *corr C, της πεδισκης* (eius puelles) *οτι απεστερησθαι της εργασιας αυτων ης* (quoniam ispes et reditus eorum quam) *ειχαν δι αυτης Dd* apprehensum *Lucif,* apprehendentes *e,* adpraehenderunt *d* 2. *τὸν om CD* sileam *Lucif* 224 *ειλκυσαν ABDς, ηλκυσαν C, εσυραν E,* traxerunt *d,* extraxerunt *Lucif,* duxerunt *e* in (ad *Lucif*) forum ad *de Lucif* 3. *προσαγαγοντες* (*-τας pr D*) *ABCDEdς,* obtulentes *e,* obtulerunt *Lucif* praetoribus *d,* magistratibus *e, om Lucif* *ειπαν* (*ειπον CDς*) *ουτοι οι ανθρωποι ABCDEdeς,* dicentes homines hi *Lucif* 4. civitatem nostram cum sint iudaei *Lucif* praedicant *e Lucif,* praedicantes *d* 5. *εθη α ABCEς et corr D,* mores quot *e, τα εθνη α pr D,* gentes quam *d,* sectam quam *Lucif* *ημιν ABCEdeς Lucif, ημας D* *παραδεξασθαι ουτε D* 6. *ρωμαιοις ουσιν* (*υπαρχουσιν D,* constitutis *e*) *ABCDEdeς,* cum simus romani *Lucif* 224 *συνεπεστη* (constituit *e*) *ο οχλος ABCEeς,* consurrexit universa turba *Lucif, πολυς οχλος συνεπεστησαν* (supervenerunt) *Dd* *και alterum ABCEeς Lucif, κραζοντες τοτε Dd* 7. *περιρηξαντες ACDE, περιρρ. Bς,* discissis *de,* destitutis *Lucif* eorum tunicis *e,* t. eorum *Lucif,* vestimentis *d* *εκελευον ραβδιζειν ABCDEς,* iusserunt (*add* eos *Lucif*) virgis caedi *de Lucif* 8. et cum multas eis imposuissent plagas *Lucif* *τε ACDEdς, δε Be* inponentes *e* miserunt eos *Lucif* 224 praecipientes *e Lucif* 9. *δεσμωφυλακι E,* custodi (optioni *d*) carceris (*om Luc*) *de Lucif* *τηρεισθαι Dd* *ος ABCEdeς Lucif, ο δε D* tale praeceptum *Lucif*

eorum, adpraehendentes Paulum et Silam (Sileam) perduxerunt in forum ad principes, [20]et offerentes eos magistratibus dixerunt Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudaei, [21]et annuntiant (adn. *pr F*) morem quem non licet nobis suscipere neque facere, cum simus Romani. [22]et concurrit plebs aduersus (-sum) eos, et magistratus scissis tunicis eorum iusserunt [eos *L al*] uirgis caedi, [23]et cum multas plagas eis inposuissent (imp.), miserunt eos in carcerem, praecipientes custodi (-dibus *F*) ut diligenter custodiret (-rent *F*) eos; [24]qui cum tale (talem *pr F*) praeceptum accepisset (-ssent

λίαν τοιαύτην λαβὼν ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν
καὶ τοὺς πόδας ἠσφαλίσατο αὐτῶν εἰς τὸ ξύλον. [25]κατὰ δὲ τὸ με-
σονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπη-
κροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. [26]ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας,
ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· ἠνεῴχθησαν δὲ
παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. [27]ἔξυπνος
δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς
φυλακῆς, σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἤμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νο-

1. λαβων *ABCDE*, εἰληφὼς ς, accepto *d*, cum accepisset *Lucif*, accipiens *e* εβαλεν *BCDEdeς Lucif*, ελαβεν *A* interiorem carcerem *e*, imam carceris *d Lucif* 2. ησφαλισατο αυτων εις το ξυλον *ABC*, αυτων ησφαλισατο (diligenter conclusit *e*) εις το ξυλον *Eeς*, αυτων ησφαλισατο (-σαντο *pr*, conclusit) εν τω ξυλω *Dd*, eorum in nervo conclusit *Lucif* 224. ὑπὸ ξύλον *Orig* 1,414^{d} κατα (circa) δε το μεσονυκτιον (*Orig* 1,216^{c}, μεσοννυκτιον *E*, μεσον της νυκτος *pr D*) *ABCDEdς Cyprian* 309 *Lucif*, media autem nocte *e* 3. παυλος (ο π. *D*) και σιλας (ο σ. *C*) προσευχομενοι υμνουν (gratias agebant *Cypr*) τον θεον *ABCDEdeς Cypr*, paullo et silea orantibus et hymnum canentibus deo *Lucif* (*Orig* 1,216^{e}) 4. δὲ om *Lucif* οι *ABDEeς Cypr*, και οι *C Orig*, ipsi *d*, caeteri *Lucif* 224 5. 6. ηνεωχθησαν (ηνοιχθησαν *AE Orig* 1,414^{d}, ἀνεῴχθησάν ς) δε (τε *Cdς*) παραχρημα (om *B*) αι θυραι πασαι *ABCDEdeς*, et ostia aperta sunt *Lucif* 6. παντων *ABCDEdeς*, omnia *Lucif* ανεθη *ABCEς*, ανελυθη *D*, relaxata sunt *d*, soluta sunt *e Lucif* 6. 7. εξυπνος (experge) δε γενομενος *ABCEeς*, και (om *Lucif*) εξυπνος (exsomnis *d*) γενομενος (factus est) *Dd Lucif* 7. optio carceris *d* ιδων *ABCDEς Lucif*, videns *e*, vidit *d* 7. 8. ανεωγμενας τας θυρας της φυλακης (*add* και *pr D*) *ABDEdeς*, τας θυρας ανεωγμ. της φυλ. *C*, ostia carceris aperta *Lucif* 8. stringens *e*, exemit *Lucif* την *BD*, om *AEς* ημελλεν (εμ. *Dς*) εαυτον αναιρειν (ανερειν *E*, ανελειν *C*) *ABCDEdeς*, ut se interficeret *Lucif*

F), misit eos in interiorem carcerem et pedes eorum strinxit in (*om F al*) ligno. [25]media autem nocte Paulus et Silas (Sileas) adorantes laudabant deum (ador. deum hymnum dicebant *L*): et audiebant eos qui in custodia erant. [26]subito uero terrae motus factus est magnus, ita ut mouerentur fundamenta carceris, et (confestim) aperta sunt statim (*om al*) ostia omnia (et st. ap. s. omn. ost.), et uniuersorum uincula soluta sunt. [27]expergefactus autem (experge autem factus *Guelferb.*) custos carceris et uidens apertas ianuas carceris, euagi-

μίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. [28]ἐφώνησεν δὲ Παῦλος φωνῇ μεγάλῃ λέγων Μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. [29]αἰτήσας δὲ φῶτα εἰσεπήδησεν, καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσεν τῷ Παύλῳ καὶ Σίλᾳ, [30]καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω ἔφη Κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ; [31]οἱ δὲ εἶπαν Πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. [32]καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, σὺν πᾶσιν τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. [33]καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς ἔλου-

1. εκπεφυγεναι *A*, effugisset *d*, fugisse *Lucif*   vinctos *e Lucif*, custodias *d*   1. 2. παυλος φωνη μεγαλη (*an.* μεγ. φ. *B?*) *B Lucif*, φωνη μεγαλη ο (*om C*) παυλος *CDEeς*, μεγαλη φωνη ο παυλος *Ad*   2. πραξης *ABCDς*, ποιησης *E*, feceris *de et post* mali *Lucif*   τι κακον *D*   2. 3. sumus in praesente *e*, hic sunt *Lucif*   3. αιτησας (petens) δε φωτα (lumen) *ABCEeς*, φωτα (lumen) δε αιτησας (petens) *Dd*, quo audito custos carceris petit lumen et *Lucif* 224   εισεπιδησεν *E*, accucurrit *d*   εντρομος γενομενος (υπαρχων *CD*) *ABCDEdeς*, tremens *Lucif*   4. προσεπεσεν *ABCEeς et corr D*, *add* προς τους ποδας *d Lucif et pr D*   paulli et sileae *Lucif*   σιλα *BCD*, τω σιλα *AEς*   προαγαγων *ABCEdς Lucif*, producens *e*, προηγαγεν *D*   εφη *ABCEeς Lucif*, τους λοιπους ασφαλισαμενος (custodivit) και (*om corr D*) ειπεν αυτοις *Dd*   5. salvus fiam *de*, salvus sim *Lucif* 224 225   ειπαν *ABDE*, ειπ.ν *C*, εἶπον *ς*   5. 6. επι (εις *E*, in) τον κυριον *ABCDEeς et add* nostrum *Lucif* 225, in domino *d*, in deum *Lucif* 224   6. ιησουν *AB Lucif*, ιησουν χριστον *CDEeς*, iesu christo *d*   σωθηση *ABCDς*, σωθησι *E*   ο *ABCDdς Lucif* 224 225, πας ο (universa) *Ee*   7. τοῦ *om D*   κυριου *ACDEdeς Lucif* 224, θεου *B*   συν *ABCDd Lucif*, και *Eeς*   πασι *C*   in domum *d*   8. adsumens *e*, sumens *Lucif*, adpraehendit *d*   εν εκεινη *ABCDEdς*, in ea *e*, ipsa *Lucif* 224   ελουσεν *ABCEeς Lucif et corr D*, ελυσεν *Dd*

nato gladio uolebat se interficere, aestimans fugisse uinctos. [28]clamauit autem (*om L*) Paulus magna uoce (u. m.) dicens Nihil feceris tibi mali (m. t. *L*): uniuersi enim hic sumus. [29]petitoque lumine introgressus est, et tremefactus procidit (-dens) Paulo et Silae ad pedes (ad pedes Paulo (Pauli *al*) et Silae (Sileae) *L al*), [30]et producens eos foras ait Domini, quid me oportet facere ut saluus fiam? [31]at illi dixerunt Crede in dominum Iesum (-no Iesu *L al*), et saluus eris tu et domus tua. [32]et locuti sunt ei uerbum domini, cum omnibus qui (d. c. o. q. *om F*) erant [*litura quinque litterarum F*] in domo eius. [33]et tollens eos in illa hora noctis lauit plagas eorum, et bapti-

σεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες
παραχρῆμα, 34ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον παρέθηκεν τρά-
πεζαν καὶ ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. 35Ἡμέρας δὲ
γενομένης ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες Ἀπό-
λυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. 36ἀπήγγειλεν δὲ ὁ δεσμοφύλαξ
τοὺς λόγους πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἀπέσταλκαν οἱ στρατηγοὶ ἵνα
ἀπολυθῆτε· νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. 37ὁ δὲ Παῦ-
λος ἔφη πρὸς αὐτούς Δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ ἀκατακρίτους, ἀν-
θρώπους Ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλαν εἰς φυλακήν, καὶ νῦν λά-

1. *απο των πληγων ABCDEeς Lucif*, plagas *d* *εβαπτισθη αυτος ABCEeς Lucif*, *αυτος εβαπτισθη Dd* 1. 2. *οι* (*add οικιοι A*) *αυτου παντες* (*απαντες B*) *παραχρημα ABCDEdeς*, cum omnibus suis *Lucif* 2. *αναγαγων τε* (*δε C*) *ABCDEeς*, *και αν. τε pr D*, et perduxit *d*, et ducens *Lucif* *οικον BC Lucif*, *add αυτου ADEdeς* *παρεθηκεν ABCDEeς Lucif* 224, *και παρεθ. pr D*, et posuit *d*, *add αυτοις Ee* 3. *ηγαλλιασατο ABEς et corr C*, *ηγαλλιατο Dde*, epulabantur *Lucif* *πανοικι* (*-κει AC*) *ABCς*, *συν τω* (tota *d*, universa *Lucif*) *οικω αυτου Dd Lucif*, *om Ee* credens *de Lucif* *τω θεω ABCEeς*, *επι τον θεον D*, in domino *d Lucif* 224 4. *γενομενης E* *απεστειλαν οι στρατηγοι ABCEeς*, *συνηλθον οι στρατηγοι επι το αυτο* (magistrati id ipsud) *εις την αγοραν* (in foro) *και αναμνησθεντες* (rememorati sunt) *τον σεισμον τον γεγονοτα εφοβηθησαν και απεστειλαν* (transmiserunt) *Dd* lectores *d* *λεγοντας D* 5. *ἐκείνους*] haec *e* *απηγγειλεν δε* (*τε E*) *ο δεσμοφυλαξ ABCEeς*, *ους εχθες* (externa die) *παρελαβες και εισελθων ο δεσμοφυλαξ απηγγειλεν Dd* 6. *τους λογους BCD*, hos sermones *d*, *τους λ. τουτους AEeς* *απεσταλκαν AB*, *απεσταλκασιν DEς*, *απεστειλαν C* 7. exeuntes *de* *πορευεσθαι ADE*, ite *e*, ambulate *d* *εν ειρηνη ABCEeς*, *om Dd* 8. *προς αυτους ABDdς*, *om Ee* *δειραντες ABEeς*, caecos *pr e*, *αναιτειους δειραντες Dd* 9. *υπαρχοντας ABDEς*, constitutos *e*, cives *d* *εβαλαν BD*, *εβαλον AEς*

zatus est ipse et omnes (omnis domus *L al*) eius continuo, 34cumque
perduxisset eos in domum suam, adposuit (app.) eis mensam (mensa
pr F) et laetatus est cum omni domo sua credens deo. 35et cum
dies factus esset, miserunt magistratus lictores (lect. *F*), dicentes
Dimitte (Dimittite *FL*) homines illos. 36nuntiauit autem custos carce-
ris uerba haec Paulo, quia miserunt magistratus, ut dimittamini: nunc
igitur exeuntes ite in pace. 37Paulus autem dixit eis Caesos nos pub-
lice indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, et nunc

θρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γὰρ ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγα-
γέτωσαν. 38ἀπήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα
ταῦτα· ἐφοβήθησαν δὲ ἀκούσαντες ὅτι Ῥωμαῖοί εἰσιν, 39καὶ ἐλθόν-
τες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἀπελθεῖν ἀπὸ
τῆς πόλεως. 40ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς εἰσῆλθον πρὸς τὴν
Λυδίαν, καὶ ἰδόντες παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφούς, καὶ ἐξῆλθον.
1Διοδεύσαντες δὲ τὴν Ἀμφίπολιν καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν ἦλθον εἰς

1. *ου γαρ ABDE*ς, non ita *d*, non *e* *ελθοντες* (veniant) *αυτοι ημας ABDd*ς, *αυτοι ημας ελθοντες* (venientes) *Ee* producant *d*, eiciant *e* 2. *απηγγειλαν ABDE, ἀνήγγειλαν* ς *δε ABDde*ς, *τε E* *τοις* (..*τοισὸὶ D*) *στρατηγοις οι ραβδουχοι* (lectores *d*) *ABDd*ς, *οι ραβδ. τοις στρατ. Ee* 3. *ταυτα ABEe*ς, *add τα ρηθεντα προς τους στρατηγους Dd* 3-5. *ἐφοβήθησαν . . . πόλεως*] *οι δε ακουσαντες* (cum autem audierunt) *οτι ρωμαιοι εισιν εφοβηθησαν και παραγενομενοι μετα φιλων πολλων εις την φυλακην παρεκαλεσαν αυτους ἐξελθειν ειποντες ηγνοησαμεν τα καθ υμας* (ignoramus adversum vos) *οτι εσται ανδρες δικαιοι και ἐξαγαγοντες* (cum produxissent) *παρεκαλεσαν αυτους λεγοντες εκ της πολεως ταυτης ἐξελθατε μη ποτε παλιν συνστραφωσιν ημειν* (convertantur ad nos) *επικραζοντες* (clamantes) *καθ υμων Dd* 3. *εφοβηθησαν δε AB, και εφοβηθησαν Ee*ς audientes *e* venientes *e* 4. educentes *e* *ηρωτων B*ς, *ηρωτουν A, ηρωτησαν Ee* *απελθειν AB, ἐξελθειν Ee*ς *απο AB, εκ Ee, om* ς 5. *ἐξελθοντες* (exeuntes) *δε ABDEe*ς, et cum exissent *d* *εκ ADEde*ς, *απο B* *εισηλθον ABE*ς, *ηλθον Dde* *προς ABDE*, ad *de*, *εἰς* ς 6. *παρεκαλεσαν τους αδελφους AB, τους αδελφους παρεκαλεσαν αυτους Ee*ς, *τους αδελφους διηγησαντο οσα εποιησεν κυριος αυτοις* (cum eis) *παρακαλεσαντες* (exhorti sunt) *αυτους Dd* *ἐξηλθαν D* 7. *διοδευσαντες ABD*ς, cum ambulassent *d*, *διελθοντες E*, transeuntes *e* *αμφιπολιν και την* (*om* ς) *απολλωνιαν ηλθον AB*ς, *απολλωνιαν και την αμφιπολιν ηλθον Ee, αμφιπολιν και* (*om corr D*) *κατηλθον εις* (*και εις corr D, om d*) *απολλωνιδα* (apolloniam) *κακειθεν Dd* *εις ADE*ς, *εις την B*, in *e*, *om d*

occulte (abscondite *L*) nos eiciunt? non ita, sed ueniant (ueniunt) et ipsi nos eiciant (-unt). 38nuntiauerunt autem magistratibus lictores uerba haec: timueruntque audito quod Romani essent, 39et uenientes depraecati (deprec.) sunt eos, et educentes (ded. *F*) rogabant ut [et *L*] egrederentur de (*om L al*) urbe (urbem *L*). 40exeuntes autem de carcere intro ierunt ad Lydiam, et uisis fratribus consolati sunt eos, et profecti sunt. 1cum autem perambulassent Amphipolim. et

Θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. [2]κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθεν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπὶ σάββατα τρία διελέξατο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν [3]διανοίγων καὶ παρατιθέμενος ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν χριστός, Ἰησοῦς ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. [4]καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν καὶ προσεκληρώθησαν τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων καὶ Ἑλλήνων πλῆθος πολύ, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. [5]ζηλώσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων ἄνδρας τινὰς πονηροὺς καὶ ὀχλοποιήσαντες ἐθορύβουν τὴν πόλιν, καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος ἐζήτουν αὐτοὺς

1. συναγωγη ABD, η συναγ. Eς των ϊουδαιον E κατα δε ABEeς, και (om corr D) κατα Dd ιωθος AE, ειωσθος pr D 2. τω παυλω ABEς, ο παυλος Dde καὶ om Dd διελεξατο AB, διελεχθη DE, disputabit d, διελέγετο eς 3. απο ABEς, εκ (de) Dde et confirmans d, et commendans e τὸν om D 4. εδει ABDEς, oportuit e, oportet d a mortuis de 5. χριστος (χρ. ο B, ὁ Χρ. ς) ιησους ABDdς, ιησους ο χριστος Ee 6. επεισθησαν ABDς, persuasum est d, επιστευσαν Ee τω (om B) σιλα ABEeς, τω σιλαια (silae) τη διδαχη Dd 6. 7. των (de e) τε σεβομενων ABEeς, πολλοι των σεβομενων (caelicolarum) Dd 7. και ADd, om BEeς πληθος πολυ ABDEde, πολὺ πλῆθος ς γυναικων τε ABEς, mulieres quoque e, και γυναικες Dd των πρωτων ABDEς, quaemorum d, principales e 8. ζηλωσαντες (aemulantes e) δε οι (οἱ ἀπειθοῦντες ς) ιουδαιοι και προσλαβομενοι (adsumpti e) ABEeς, οι δε απειθουντες ϊουδαιοι συνστρεψαντες D, adsuptis vero iudaeis convertentes d 9. των αγοραιων ανδρας τινας (viros quibusdam e, τινὰς ἄνδρας ς) ABEeς, τινας ανδρας των αγοραιων (forenses) Dd subdoles d, nequissimos e και (απειθισαντες και E) οχλοποιησαντες ABEς, non oboedientes et turba facta e, om Dd εθορυβουσαν D, conturbant pr e 10. και επισταντες (επιστ...αντες D) ABDE, et circumstantes (adsistentes e) de, ἐπιστάντες τε ς domui e, ad domum d ιασονος Bς, ιασωνος ADE αὐτοὺς] αυτον pr A

Apolloniam, uenerunt Thessalonicam (Thessallon. F), ubi erat synagoga Iudaeorum. [2]secundum consuetudinem autem Paulus intro iuit ad eos, et per sabbata tria disserebat eis de scripturis (scribt. F), [3]adaperiens et insinuans quia Christum oportuit pati et resurgere a mortuis, et quia hic est Christus, Iesus (est Ies. Chr.) quem ego adnuntio (ann.) uobis. [4]et quidam ex eis crediderunt et adiuncti sunt Paulo et Silae (Sileae), et de colentibus gentilibusque multitudo magna, et mulieres nobiles non paucae. (47) [5]Zelantes autem Iudaei adsumentesque (ass.) de uulgo uiros quosdam malos et turba facta concitatauerunt ciuitatem, et adsistentes (ass.) domui Iasonis quaerebant eos

προαγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον, [6]*μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς ἔσυρον Ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι καὶ ἐνθάδε πάρεισιν,* [7]*οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσιν, βασιλέα ἕτερον λέγοντες εἶναι Ἰησοῦν.* [8]*ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα,* [9]*καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν ἀπέλυσαν αὐτούς.* [10]*οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροιαν, οἵτινες παραγενόμενοι εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων ἀπῄεσαν.* [11]*οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, καθ' ἡ-*

1. *προαγαγειν* ***ABde***, *προσαγαγειν* ***E***, *ἐξαγαγειν* ***D***, *ἀγαγεῖν ς* in (ad *d*) populum *de* invenientes *e* *εσυρον* ***AB****ς*, *εσυραν* ***DE***, traxerunt *de* *ιασονα* ***AB***, *τὸν Ἰάσονα ς*, *τον* (*om* ***D***) *ιασωνα* ***DE***, *ϊασωναν pr* ***D*** 2. *τινας* ***ABD****dς*, *τινες pr* ***D***, *τινας αλλους* ***E****e* *βοωντας* ***A***, *βοωντες και λεγοντες* ***D****d* 3. inquitaverunt *d*, concitant *e* *ουτοι* ***ABDE****eς*, *add εισιν d et pr* ***D*** hic (hoc *d*) venerunt *de* 5. *πρασσουσιν* (*-σι* ***A***) ***ADE***, *πραττουσι* ***B****ς* *ετερον λεγοντες ειναι* ***A****υ*, *ετερον ειναι λεγοντες* ***B***, *λεγ. ειναι ετ.* ***E****e*, *λεγ. ετ. ειναι* ***D****dς* *εταραξαν δε* ***ABE****eς*, *και εταραξεν* (concitaverunt) ***D****d* 6. *τον οχλον* (*την πολιν* ***E****e*) *και τους πολιταρχας* ***ABE****eς*, *τους πολιταρχας και τον οχλον* ***D****d* *ἀκουσαντες pr* ***D***, *ακουσαντα corr* ***D*** 6. 7. accipientes satis *de* 7. *ιασονος* ***AB****ς*, *ιασωνος* ***DE*** *των λοιπων* ***ABDE****dς*, ac ceteris *e* 8. *ευθεως δια* (*add της* ***E****ς*) *νυκτος* ***BDE****deς*, *om* ***A*** *τε* ***ABE****ς*, *om* ***D****de* 9. *εἰς*] *ει pr* ***D***, *om d* 10. *των ιουδαιων απηεσαν* (ibant *d*) ***ABD****dς*, *εισηεσαν* (abierunt) *των ϊουδαιων* ***E****e* *ησαν* ***ABDE****ς*, essent *e*, sunt *d* *ευγενεστεροι* ***ABE****deς*, *ευγενεις* ***D*** *εν τη θεσσαλονικη* ***D***, thessalonicae *d*, in thessalonicam *e* 11. *μετα πασης προθυμιας* (animatione *d*, voluntate *e*) ***ABD****deς*, *μετα παρρησιας* ***E*** *καθ* ***A?DE***, *το καθ* ***B****ς*

producere in populum, [6]et cum non inuenissent eos, trahebant Iasonem et quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes quoniam hi qui urbem (orbem *F*) concitant et huc uenerunt, [7]quos suscepit Iason: et hi omnes contra decreta Caesaris faciunt, regem alium dicentes esse Iesum. [8]concitauerunt autem plebem et principes ciuitatis audientes haec, [9]et accepto satis (accepta satisfactione) ab Iasone et a ceteris dimiserunt eos. [10]fratres uero confestim per noctem dimiserunt Paulum et Silam (Sileam) in Beroeam; qui cum aduenissent (uen.), in synagogam Iudaeorum intro ierunt. [11]hi (hii) autem erant nobiliores eorum qui sunt Thessalonicae (Thesal., Thessall. *F*), qui susceperunt uerbum cum omni auiditate, [et] cotidie (cottid.) scrutantes

μέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. 12πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι· 13ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ Παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ σαλεύοντες καὶ ταράσσοντες τοὺς ὄχλους. 14εὐθέως δὲ τότε τὸν Παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ πορεύεσθαι ἕως ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ὑπέμεινέν τε ὅ τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος ἐκεῖ.

15Οἱ δὲ καθιστάνοντες τὸν Παῦλον ἤγαγον ἕως Ἀθηνῶν, καὶ λα-

1. exanimantes *d* εχοι *ABDς*, εχει *E*, habeant *d*, haberent *e* ουτω *E* πολλοι *ABEdeς*, τινες *D* 2. μεν ουν *ABDς*, μεν *E*, ergo *d*, quidem *e* εξ αυτων *ABEς*, ex his *de*, αυτων *D* επιστευσαν *ABEeς*, *add* τινες δε ηπιστησαν (credere noluerunt) *Dd* 2. 3. των ελληνιδων (gentilium *e*) γυναικων των ευσχημονων και ανδρων ουκ ολιγοι *ABEeς*, των ελληνων (grecorum *d*, ελληνιδων corr *D*) και των ευσχημονων (et nonplacentium et) ανδρες και γυναικες ικανοι (pleres) επιστευσαν *Dd* 3. της *ABς*, *om DE* 4. 5. καὶ ἐν ... ἦλθον] λογος θεου κατηγγελη εις βεροιαν και (*om* corr *D*) επιστευσαν και ηλθον εις ἀυτην (εις αυτην *om* corr *D*) *Dd* 4. ἐν *om e* 5. και ταρασσοντες (τασσοντες *pr D*) *ABDd*, *om Eeς* 6. τους οχλους *ABDEς*, populos *e*, multitudinem *d*, *add* ου διελιμπανον (cessabant) *Dd* ευθεως δε τοτε τον *ABEeς*, statimquae *d*, τον μεν ουν *D* οι αδελφοι εξαπεστειλαν *Dd* 7. πορευεσθαι *ABEς*, απελθειν *D*, abire *d*, ut iret *e* εως (ὡς *ς*) επι την θαλασσαν *ABEevς*, επι την θαλ. *D*, ad mare versus *d* υπεμεινεν *AD*, substinuit *d*, υπεμειναν *B*, απεμιναν *E*, remanserunt *e*, ὑπέμενον *ς* τε ο τε *ABE*, δὲ ὅ τε *ς*, δε ο *Dde* 9. καθιστανοντες *AB*, καταστανοντες *D*, καθιστωντες *Eς*, deducebant *e*, ducebant *d* ηγαγον (perduxerunt *d*) *ABDd*, *add* αυτον *Eeς* εως (*add* των *E*) αθηνων *ABDEdeς*, *add* παρηλθεν (transiit) δε την θεσσαλιαν εκωλυθη γαρ εις (super) αυτους κηρυξαι τον λογον *Dd* και λαβοντες *ABEeς*, λαβοντες δε *D*, ut accepissent *d*

scripturas (scribt. *F*), si haec ita se haberent. 12et multi quidem crediderunt ex eis, et gentilium mulierum honestarum et uiri non pauci. 13cum autem cognouissent in Thessalonica (Thesal., Thessallon. *F*) Iudaei quia et Beroeae praedicatum est a Paulo uerbum dei, uenerunt et illuc (illic *L*) commouentes et turbantes (conturb.) multitudinem. 14statimque tunc Paulum dimiserunt fratres, ut iret (irent) usque ad (*om al*) mare: Silas (Sileas) autem et Timotheus remanserunt. ibi. 15qui autem deducebant Paulum, perduxerunt [eum *L al*]

βόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν Σίλαν καὶ Τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα
ἔλθωσιν πρὸς αὐτόν, ἐξῄεσαν. [16]ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις ἐκδεχομένου
αὐτοὺς τοῦ Παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεω-
ροῦντος κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν. [17]διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ
συναγωγῇ τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ
κατὰ πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας· [18]τινὲς δὲ καὶ
τῶν Ἐπικουρείων καὶ στοϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ. καί
τινες ἔλεγον Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δέ Ξένων
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνά-
στασιν εὐηγγελίζετο αὐτοῖς, [19]ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ ἐπὶ τὸν Ἄρειον

1. *εντολην ABς, add παρα παυλον Dd, add απ αυτου Ee* *τιμοθεον ADς, τον τιμ. BE* *ινα* (at *e*) *ως ταχιστα* (celeriter *d*) *AB Edeς, οπως εν ταχει D* 2. exierunt *e*, proficiscebantur *d* vero athenis *d*, cum autem athenis *e* 2. 3. *εκδεχομενου* (*-νους pr A*) *αυτους* (*αυτου pr D*) *του παυλου ABDEς*, expectaret eos paulus *e*, expectante eo paulum *d* 3. *παρωξυνε pr D* *θεωρουντος ABEe, θεωρουντι Ddς* 4. circa simulacrum esse *e*, simulacris esse *d* ergo *d*, igitur *e* 5. *συγαγωγη pr D* 5. 6. *εν* (*τοις εν D*) *τη αγορα κατα πασαν ημεραν προς τους* (diem hi qui *e*) *παρατυγχανοντας* (*παρατυχοντας pr D*) *ABDEeς*, his qui forte aderant et hiis qui in foro per omnem diem *d* 6. *και ABDd, om Eeς* 7. *και A BE, και των Dς* *στοϊκων ADE, στωικων Bς*, istoicorum *e* *συνελαβον pr D*, conferebant (dissebant *e*) cum *de* 8. *αν θελοι* (*θελη D*) *ABDEς*, nunc vellit *d*, vult *e* spermologus *d*, seminator *e* illi autem *e*, alii *d*, *ουδεν pr D* 9. *καταγγελευς BDς, καταγγελλευς E, καταγγελλευς A* 9. 10. *ὅτι τὸν . . . αὐτοῖς om Dd* 10. *ευηγγελιζετο αυτοις* (*om B*) *ABEe, αὐτοῖς εὐηγγ. ς* *επιλαβομενοι* (*επιλαμενοι pr E*) *τε* (*δε B*) *αυτου ABEς*, adprehensum eum *e*, *μετα δε ημερας τινας επιλαβομενοι αυτον ηγαγον αυτον D*, post dies aliquos adpraehensumque eum adduxerunt *d* ad *de* *τὸν om D* *αριον ADE*

usque Athenas (-nis), et accepto mandato ab eo ad Silam (Sileam) et Timotheum, ut quam celeriter uenirent ad illum, profecti sunt. [16]Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus eius in ipso, uidens idolatriae deditam ciuitatem. [17]disputabat igitur in synagoga cum Iudaeis et colentibus, et in foro per omnes dies ad eos qui aderant (audierant *F al*): [18]quidam autem Epicurei et stoici philosophi disserebant cum eo. et quidam dicebant (-bat) Quid uult seminiuerbius (seminator uerborum *F al*) hic dicere? alii uero Nouorum daemoniorum uidetur annuntiator (adn. *F*) esse; quia Iesum et resurrectionem annuntiabat (adn. *F*) eis: [19]et adpraehensum (appreh.)

πάγον ἤγαγον, λέγοντες Δυνάμεθα γνῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; [20]ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς ἡμῶν· βουλόμεθα οὖν γνῶναι τίνα θέλει ταῦτα εἶναι. [21]Ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι εἰς οὐδὲν ἕτερον ηὐκαίρουν ἢ λέγειν τι ἢ ἀκούειν τι καινότερον. [22]σταθεὶς δὲ Παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ Ἀρείου πάγου ἔφη «Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ· [23]διερχόμενος γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν εὗρον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο Ἀγνώστῳ θεῷ. ὃ οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτο ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν.

1. ηγαγον *BEς*, ηγον *A*, trahebant *e*, πυνθανομενοι (cogitantes) και *Dd* quae est nova *e*, que est novitas *d* υπο *BDd*, η υπο *A Eeς* 2. λαλουμενη *ABς*, loquitur *e*, λεγομενη *E*, καταγγελλομενη *D*, narratio *d* doctrinae *d* ξενιζοντα *D*, nova *de* εισφερεις *ABς*, ρηματα εισφερεις *Ee*, φερεις ρηματα *D*, adferens interlocutiones *d* 2. 3. εις τας ακοας ημων *ABDEς*, insinuas nostras *e*, adversus nostras *d* 3. τινα θελει *AB*, τι αν θελοι *DEς*, quid velint *e*, quid nunc sibi vellint *d* ταυτα *ABDdς*, *om Ee* 4. οι επιδημουντες (*add* εις αυτους *D*) ξενοι *ABDEς*, peregrini ospites *e*, qui advene erant hospitiis *d* in (ad *d*) nihil *de* ηυκαιρουν *ABD*, ηυκερουν *E*, εὐκαίρουν *ς* 5. η ακουειν τι *AB*, η ακουειν *Dd*, και ακουειν *Eeς* novius *d*, novum *e* cum stetisset *d*, stans *e* παυλος *AB*, ο παυλος *DEς* 5. 6. εμμεσω *AE*. in medio ariopago *e* 6. εφη *ABDdς*, ειπεν *Ee* 6. 7. ως δεισιδαιμονεστερους (δισ. *AE*) *ABDEς*, quasi (*om d*) superstitiosos *de* 7. θεορω *E*, video esse *d* perambulans *e*, circumambulans *d* αναθεωρων *ABEς*, circumspiciens *e*, perspiciens *d*, διιστορων *D* 8. culturas vestras *e*, ea quae colitis *d* ηυρον *E* και *ABDEeς*, etiam et *d*, *om Orig* 4,167^a in qua *d*, super quam *e* επεγεγραπτο *ABEς*, ἐγέγραπτο *Orig*, scriptum erat *d*, η γεγραμμενον *D*, scribtum *e* 9. ο *ADd Orig*, ον *B?Eeς et pr corr A* ευσεβιται *E* τουτο *ABDd Orig*, τουτον *Eeς et pr corr A*

eum ad Ariopagum (Areop.) duxerunt, dicentes Possumus scire quae est haec noua quae a te dicitur doctrina? [20]noua enim quaedam infers auribus nostris: uolumus ergo scire quidnam uelint haec esse. [21]Athenienses autem (enim *L*) omnes et aduenae hospites ad nihil aliud uacabant (uoc. *pr F*) nisi aut dicere aut audire aliquid noui. (48) [22]Stans autem Paulus in medio Ariopagi ait Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores (-tiosos *F al*) uos uideo: [23]praeteriens enim et uidens simulacra uestra inueni et (*om pr L*) aram in qua scriptum (scribt. *F*) erat Ignoto deo. quod ergo ignorantes colitis, hoc ego adnuntio (ann.) uobis. [24]deus qui fecit mundum et

[24]ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχων κύριος οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, [25]οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν ἀνθρωπίνων θεραπεύεται προσδεόμενός τινος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα, [26]ἐποίησέν τε ἐξ ἑνὸς πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προσώπου τῆς γῆς, ὁρίσας πρὸς τεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν, [27]ζητεῖν τὸν θεόν, εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν ἢ εὕροιεν, καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα.

1. *τα ABDdeς Iren* 197 *Hilar* 416, *και τα E* 2. *ουρανου και γης υπαρχων* (cum sit *e*) *κυριος ABEeς, ουρ. και γης κυριος υπαρχων Dς Iren,* cum sit caeli et terrae dominus (*add* qui est *d*) *d Hilar* 2. 3. *κατοικοι οδε pr D* 3. *ὑπὸ om dv* *ανθρωπινων ABDde Iren, ανθρωπων Eς* curatur *de,* tractatur *Iren* 3. 4. *προσδεομενος τινος* (*om D*) *ABDEς,* tamquam egeat cuiusdam (*om d*) *de,* tamquam alicuius indigens *Iren* 4. *αυτος διδους πασι* (*πασιν E*) *ABEeς,* cum ipse omnibus dederit *Iren,* quod ipse dederit omnibus *d, οτι ουτος ο δους πασι D* *ζωην pr corr A, ζοην pr A* *και τα* (*και E, κατα an και τα B?*) *παντα ABDEdeς,* et omnia fecerit *Iren* 4. 5. *εποιησεν τε ABς,* qui fecit *Iren, εποιησεν DEde* 5. *ενος AB, add αιματος DEdeς Iren* *ανθρωπου D* *παντος προσωπου ABD, παν* (*add τὸ ς*) *προσωπον Eς,* omnem (universam *e*) faciem *de,* faciem totius *Iren* 197 6. cum definisset *d,* praefiniens *e Iren* *προς τεταγμενους ABE et corr D,* imperata *de, προτετ. Dς, om Iren* *και τας οροθεσιας ABEdeς et corr D, κατα οροθεσιαν D Iren* 7. *ζητειν ABEdeς Iren, μαλιστα ζητειν D* *τον θεον AB, τον κυριον Eeς, το* (quod) *θειον εστιν Dd,* illud quod est divinum *Iren* si forte *de,* si quo modo *Iren* *ψηλαφησειαν* (*-σιαν A*) *ABς, ψηλαφησειεν E,* tractarent *e,* tractent *d,* tractare possint *Iren* 197, *ψηλαφησαις αν D* *αυτον ABEeς et corr D, αυτο Dd Iren* 8. *η AD Iren, και BEeς, om d* *ευροιεν ABς, ευρυεν E,* invenirent *e,* inveniant *d,* invenire *Iren, ευροιεάν* (*ευροις αν pr?*) *D* *και γε BD, και τε pr D, καιτοι AE, καί τοι γε ς,* quamvis etiam *Iren,* et (*om d*) quidem *de* non longe a nobis manentem quaerimus deum *Hilar* 355 *μακραν ABEdeς, add ον* (sit) *D Iren* *απο ABς, αφ DE* *ημων*] *sic pr corr A, υμων pr A* *υπαρχον-*

omnia quae in eo sunt, hic caeli et terrae cum sit dominus, non in manu factis templis (templi *F*) inhabitat (hab.), [25]nec manibus humanis colitur indigens [in *F*] aliquo, cum ipse det omnibus uitam et inspirationem et omnia, [26]fecitque ex uno omne (homine) genus hominum inhabitare super uniuersam faciem terrae, definiens statuta tempora et terminos habitationis (-ones *F al*) eorum, [27]quaerere deum, si forte adtractent (adtrect., tract.) eum aut inueniant (-ent),

[28]ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν
καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. [29]γένος
οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ
ἢ λίθῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως·ἀνθρώπου, τὸ θεῖον
εἶναι ὅμοιον. [30]τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς
τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις, πάντας πανταχοῦ μετανοεῖν,
[31]καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν

χοντα *ABς*, ὑπαρχοντος *E*, constituto *e*, *om Dd Iren* 1. εν αυτω (αυτη *D*) γαρ *ABDEdeς Orig* 3,350^{e} 301^{f} 1,505^{a} *Iren Hilar* 355, quia in ipso *Hilar* 487 570 831 εσμεν *ABEeς Orig Iren Hilar*, *add* το καθ ημεραν in diurnum *Dd* ως (ωσπερ *D*) και *ABDEeς Orig* 4,167^{a}, sicut *d*, et quem admodum *Iren* 197 1. 2. τινες των καθ υμας (quidam vestrum *e*) ποιητων *ABEeς Orig*, quidam secundum vos *Iren*, των καθ υμας τινες *Dd* 2. του *ABEς*, αυτου *corr E*, ipsius *e Hil* 203, τουτου *Dd Iren* γὰρ καὶ *om Hilar* γενος] γος *pr D* 3. constituti *e*, cum simus *d Iren* debemus *de*, oportet nos *Iren* 3-5. χρυσῷ ... ὅμοιον] id quod est divinum esse simile auro vel argento vel lapidi *Iren* 3. νομίζειν] *add* ουτε *d et pr D* χρυσω η αργυρω *BDς*, χρυσιω η αργυριω *AE* 4. λιθω χαραγματι *ABDEdς*, lapideae culpturae *e* και *ABEdeς*, η *D* cupiditatis *d*, cogitationis *e* ανθρωπου *ABDeς*, ανθρωπων *E*, humanae *d* divinum *e*, quod divinum est *d* 5. τους μεν ουν χρονους *ABDς*, itaquae temporibus *d*, tempora ergo *Iren* 197, και τους χρονους μεν ουν (quidem) *Ee* της αγνοιας *ABD Eeς Iren*, ignorantiae huius *d* υπεριδων *ABEς*, παριδων *D*, despiciens *de Iren* 6. nunc *e Iren*, iam nunc *d* παραγγελλει *ADEς*, adnuntiat *de*, απαγγελλει *B*, praecepit *Iren* παντας *ABEe*, πᾶσι *ς*, ἵνα παντες *Dd*, *om Iren* μετανοειν *ABDEeς*, paenitentiam agant *d*, paeniteri in ipsum *Iren* 197 7. καθοτι *ABDE*, eo quod *e*, διότι *ς*, quoniam *d Iren* εστησαν *D* εν η μελλει κρινειν *ABEeς*, κρειναι *Dd*, iudicari *Iren* .

quamuis non longe sit ab uno quoque nostrum. [28]in ipso enim uiuimus
et mouemur et sumus; sicut et quidam uestrum poetarum dixerunt
Ipsius enim et genus sumus. [29]genus ergo (enim) cum simus (sumus
F al) dei, non (*om al*) debemus aestimare auro aut argento aut
lapidi (lapide *al*, lapidibus *F al*), sculpturae artis et cogitationis
(-nes) hominis, diuinum esse simile. [30]et tempora quidem huius igno-
rantiae despiciens deus nunc adnuntiat (ann.) hominibus ut omnes
ubique paenitentiam agant, [31]eo (et) quod statuit diem in qua iudi-

δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ῷ ὥρισεν πίστιν παρασχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.» [32]ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον Ἀκουσόμεθά σου περὶ τούτου καὶ πάλιν. [33]οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν· [34]τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς. [1]Μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἦλθεν εἰς Κόρινθον, [2]καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τῆς Ῥώμης,

1. *ἐν om D* *ανδρι ABEeς, add ιησου Dd Iren* *ω ABDEeς,* cuius *d*, in quo *Iren* *ορισεν E* *παρασχων* (praestans *e*) *AB Eeς, παρεσχειν* exibere *Dd, om Iren* *πᾶσιν om Iren* suscitans *e*, excitans *Iren*, resuscitavit *d* 2. a mortuis *de Iren* 197 audientes *d*, audissen *e* aliqui *d*, quidam quidem *e* 3. quidam (alii *d*) vero *de* *ειπον ADς, ειπαν BE* audimus *d* *περι τουτου και παλιν AB, περι τουτου παλιν Dd, περι τουτου παλιν και Ee, πάλιν περὶ τούτου.* [33]*Καὶ ς* 4. *κολληθεντες ABEς*, adhaerentes *e*, cum esitassent *d*, *εκολληθησαν D* 5. *αρεωπαγιτης B, τις αρεοπαγειτης Dd, ο αρεοπαγιτης AEς*, ariopagita *e*, *add ευσχημων* complacens *Dd* 5. 6. *και γυνη (add τιμια Ee) ονοματι δαμαρις AB Eeς, om Dd* 6. *μετα (add δε Eeς) ταυτα χωρισθεις* (egressus *e*) *B et add ο παυλος AEeς, αναχωρησας* (regressus) *δε Dd* 7. *εκ ABEς, απο Dde* inveniens *e*, cum invenissent *d* 8. pontium *d* *γενι E*, nomine *d* *εληλυθα pr D*, venisse *d* 9. *δια το ABDς, δια δε το E*, eo quod *d*, et quod autem *e* *διατεταχεναι ABς, τεταχεναι DE*, praecepisset *de* 10. *κλαυδιον ADEς, κλαυδιος de et pr D, om B* *τοὺς om D* *απο ABDEe, ἐκ dς* *της ρωμης ABDEeς*, urbem *d*, *add οι κε* (et) *κατωκησαν (-σεν pr,* demorati sunt) *εις την αχαϊαν Dd*

caturus est (*om F*) orbem in aequitate, in uiro in quo statuit, fidem praebens omnibus suscitans eum a mortuis. [32]cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem inridebant, quidam uero dixerunt Audiemus te de hoc iterum. [33]sic (si) Paulus exiuit de medio eorum. (49) [34]Quidam uero uiri adhaerentes ei (et) crediderunt; in quibus et Dionysius Ariopagita et mulier nomine Damaris et alii cum eis. [1]post haec egressus ab Athenis uenit Corinthum, [2]et inueniens quendam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper uenerat ab Italia, et Priscillam uxorem eius, eo quod praecepisset (praecip.) Claudius discedere omnes Iudaeos [a *L al*] Roma,

προσῆλθεν αὐτοῖς, 3καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι ἔμενεν παρ' αὐτοῖς
καὶ ἠργάζετο (ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τῇ τέχνῃ), 4διελέγετο δὲ ἐν τῇ
συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέν τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας.
5Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ τε Σίλας καὶ ὁ Τι-
μόθεος, συνείχετο τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰου-
δαίοις εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. 6ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ
βλασφημούντων ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια εἶπεν πρὸς αὐτούς Τὸ
αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν· καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς
τὰ ἔθνη πορεύσομαι. 7καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν εἰσῆλθεν εἰς οἰκίαν

1. *αυτοις ABEς et corr D*, ad eos *d*, eos *e*, *αυτω pr D*, *add ο παυλος Dd* *το ομοτεχνον ειναι ABEeς et om ειναι D*, artificium *d* *εμενεν ABDdeς, εμινεν E* *παρ αυτοις ABEς, προς αυτους D*, aput eos *de* 2. *ηργαζετο ADE, εἰργάζετο ς*, operabatur *de*, *ειργαζοντο B* *ἦσαν ... τέχνῃ om Dd* *σκηνοποιοι τη τεχνη (τὴν τέχνην ς) ABEς*, scenofactoriae artis *e* 2. 3. *διελεγετο δε εν τη συναγωγη ABEeς, εισπορευομενος* (ingressus) *δε εις την συναγωγην Dd* 3. *επειθεν τε* (autem *e*) *ιουδαιους ABEeς, διελεγετο και εντιθεις* (interponens) *το ονομα του κυριου ιησου και* (om corr *D*) *επιθεν δε* (om d) *ου μονον* (solos) *ϊουδαιους αλλα Dd* 4. *ως δε κατηλθον* (advenerunt d, venerunt *e*) *ABEdeς, παρεγενοντο δε D* in macedonia *d* *ο τε* (*τοτε pr D*) *σιλας ABDEeς*, silas *d* *ὁ om D* 5. urguebatur *e*, instabant *d* *λογω ABDEde, πνεύματι ς* *διαμαρτυρουμενος pr D*, testificabatur *d* *τοῖς ἰουδαίοις om A* 6. *ειναι ABDd, om Eeς* *ιησουν ABEeς, κυριον ιησουν πολλου δε* (que) *λογου γεινομενου* (facto) *και γραφων διερμηνευομενων* (disputantibus) *Dd* *αντιτασσομενων ABDEdeς, ετι τασσ. pr D* 7. excutiens *de* *τα ιματια ABEeς, ο παυλος τα ειματια αυτου Dd* *προς αυτους ABDdeς, αυτοις E* 8. *απο του ABEς*, ex hoc *e*, *αφ ϋμων Dd* 9. *πορευομαι Dd* *καὶ om D* cum recessisset d, miserans *e* *εκειθεν ABEeς, απο του ακυλα Dd* *εισηλθεν ADd, ηλθεν BEeς* *οικιαν ABEς, τον οικον D*

[et *F al*] accessit ad eos, 3et quia eiusdem erat artis, manebat apud eos et operabatur: erant (erat) autem (e. a. *om F al*) scenofactoriae (scenae factoriae *L*) artis. 4[et disputabat in synagoga per omne sabbatum, suadebatque Iudaeos et Graecos. *L*] 5cum uenissent autem de (a *L*) Macedonia (Mached. *F al*) Silas (Sileas) et Timotheus, instabat uerbo Paulus, testificans Iudaeis esse (*om al*) Christum Iesum (Ies. Chr. *F*). 6contra dicentibus autem eis (*om F*) et blasphemantibus excutiens uestimenta [sua *om F al*] dixit ad eos Sanguis uester super caput uestrum: mundus ego ex hoc ad gentes uadam. 7et mi-

τινὸς ὀνόματι Ἰούστου σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. [8]Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσεν τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν Κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. [9]εἶπεν δὲ ὁ κύριος ἐν νυκτὶ δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ Μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει καὶ μὴ σιωπήσῃς, [10]διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστι μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. [11]ἐκάθισεν δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἓξ διδάσκων ἐν αὐτοῖς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. [12]Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπάτου ὄντος τῆς Ἀχαΐας κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, [13]λέγοντες ὅτι παρὰ τὸν νόμον ἀναπείθει οὗτος τοὺς ἀνθρώπους

1. *ονοματι* ***ABEdeς***, *ονοματος* ***D***, *add τιτιου* ***B***, *add τιτου* ***Ee*** *συνομορουσα* ***BEς***, *συνομοροουσα* ***AD*** 2. *κρισπος* (*sic corr* ***A***) *δε ο αρχισυναγωγος* ***ABEeς***, *ο δε αρχισυναγωγος κρισπος* ***Dd*** 3. *τω κυριω* ***ABEeς***, *εις τον κυριον* ***D***, in domino *d* 4. crediderunt *e* *εβαπτιζοντο* ***ABEeς***, *add πιστευοντες τω* (in) *θεω δια του ονοματος του κυριου ημων ιησου χριστου* ***Dd*** *ὁ om* ***D*** *εν νυκτι* ***B***, *ante τω παυλω* ***Eeς***, post *παυλω* ***Dd***, *om* ***A*** 5. *δι οραματος* ***BDEdeς***, *εν οραματι* ***A*** *σειωσηςpr* ***D***, taceas *e*, tacueris *d* 6. quoniam *d*, oporte quod *e* apponetur *e*, adgreditur *d* *σοι* ***ABς***, te *d*, *om* ***DEe*** 7. populus *d*, porus *e* *εστι* ***AD***, *εστιν* ***E*** *εκαθισεν δε* (*τε* ***Eς***) ***ABEeς***, *και εκαθισεν εν κορινθω* ***Dd*** 8. *εν αυτοις* ***ABEeς***, penes ipsos *d*, *αυτους* ***D*** vervum *d*, berbum *e* 9. *δε* ***ABEeς***, *τε* ***Dd*** *ανθυπατου οντος* ***ABD***, *ανθυπατευοντος* ***Eς*** insurrexerunt *e*, inruerunt *d* 9. 10. *ομοθυμαδον* (unanimes *e*) *οι ιουδαιοι* ***ADEdeς***, *οι ιουδαιοι ομοθυμαδον* ***B*** 10. *τω παυλω και* ***ABEeς***, *συνλαλησαντες* (conloquentes) *μεθ εαυτων επι τον παυλον* (de paulo) *και επιθεντες τας χειρας* (inponentes manum) ***Dd*** 11. *λεγοντες* ***ABEeς***, *καταβοωντες και λεγοντες* ***Dd*** *αναπιθει ουτος* ***AB***, *ουτος αναπειθει* (suadet *e*) ***DEdeς***

grans inde intrauit in domum cuiusdam, nomine Titi Iusti, colentis deum, cuius domus erat coniuncta synagogae. [8]Crispus autem archisynagogus (-sin.) credidit domino cum omni domo sua, et multi Corinthiorum audientes credebant et baptizabantur. [9]dixit autem dominus nocte per uisionem Paulo Noli timere, sed loquere et ne taceas, [10]propter quod ego sum tecum, et nemo adponetur (app.) tibi ut noceat te, quoniam populus est mihi multus (mult. m. e.) in hac ciuitate. [11]sedit autem annum et sex menses docens apud eos (in eis *L*) uerbum dei. (50) [12]Gallione autem proconsule Achaiae insurrexerunt uno (uni) animo Iudaei in Paulum et adduxerunt eum ad tribunal, [13]dicentes quia contra legem hic persuadet (suadet *F al*) ho-

σέβεσθαι τὸν θεόν. 14 *μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους Εἰ μὲν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἀνεσχόμην ὑμῶν·* 15 *εἰ δὲ ζητήματά ἐστιν περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι.* 16 *καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος.* 17 *ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν.* 18 *Ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος ἐξέπλει εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος*

2. *τι BDEdeς, η A* *μεν ABDE*, quidem *de*, *μὲν οὖν ς* *ἦν*] *ηᵛ A* *τι om d* 3. fallacia pessima *e*, falsum subdolum *d* *ω ABEeς, ω ανδρες Dd* cum ratione *d*, rationaliter *e* *αν ανεσχομην B, ανεσχομην A, αν ηνεσχομην DEς*, sustinerem *e*, forsitam paterer *d* 4. *ζητηματα ABE et corr D, ζητημα Ddeς* *εστιν ABEdeς, εχετε D* *οματων pr E* legem *d*, legis *e* 4. 5. *του καθ υμας ABDdς*, vestrae *e*, *του καθυς E* 5. *οψεσθαι AD*, videritis *de* *κριτης ABDd, add γαρ Eeς* horum ego *d* *βουλομε AE, θελω D* 6. *απηλασεν ABEς et corr D*, abegit *e*, abiecit *d*, *απελυσεν pr D* *απολαβομενοι pr D* *δε ABDEeς*, eum *d* *παντες AB, add οι ελληνες DEdeς* 7. *σωσθενην AB Eeς et corr D, μετα σωσθενην pr D*, cum sosthenen *d* archisynagogum *d*, principes synagogae *e* *ενπροσθεν D* 8. *και ουδεν τουτων τω γαλλιωνι εμελεν (εμελλεν E*, curae erat *e*) *ABEeς et D in litura, τοτε γαλλιων* .... *D*, tunc gallio fingebat eum non videre *d* 9. *προσμεινας ABDς, επιμινας E* multos *e*, plurimos *d* valefaciens *e*, valefecit *d* *εξεπλει ABEς, εξεπλευσεν e et corr E, επλευσεν Dd* 10. tonso *d*, qui sibi to *e*

minibus colere deum. 14 incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudaeos Si quidem esset iniquum aliquid aut facinus pessimum, o uiri Iudaei, recte uos sustinerem (-re *pr F*): 15 si uero quaestiones sunt de uerbo et nominibus et (*om F*) legis (leges) uestrae, uos ipsi uideritis: iudex ego horum nolo esse. 16 et minavit (et eminauit *L al*) eos a tribunali. 17 adpraehendentes autem omnes Sosthenen (Sostenen *F*, Sostenem *al*) principem synagogae percutiebant [eum *L*] ante tribunal, et nihil eorum Gallioni curae (cura) erat. 18 Paulus uero cum adhuc sustinuisset dies multos, fratribus uale faciens nauiganit [in] Syriam, et cum eo Priscilla et Aquila, qui sibi totonderat (-derunt *L*) in Cenchris (Cencris *F al*) caput: habebat

ἐν Κεγχρεαῖς τὴν κεφαλήν· εἶχεν γὰρ εὐχήν. [19]κατήντησαν δὲ εἰς Ἔφεσον· κἀκείνους κατέλιπεν ἐκεῖ, αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν διελέξατο τοῖς Ἰουδαίοις, [20]ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι οὐκ ἐπένευσεν, [21]ἀλλὰ ἀποταξάμενος καὶ εἰπών Πάλιν ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς τοῦ θεοῦ θέλοντος, ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου, [22]καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν, [23]καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ ἐξῆλθεν, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, στηρίζων πάντας τοὺς μαθητάς.

[24]Ἰουδαῖος δέ τις Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει,

1. εν κεγχρεαις την κεφαλην AB, την κεφαλην (capito *e*) εν κεγχρεαις DEdeς προσευχην *pr D*, orationem *d* κατηντησαν AB Ed, venerunt *e*, καταντησας D, Κατήντησε ς autem in *e*, *om d* 2. κακεινους ABς, και εκεινους E, et illos *e*, και τω επιοντι (sequenti) σαββατω εκεινους Dd reliquerunt *d* εκει ABDE, αὐτοῦ ς 3. διελεξατο AB, διελεχθη Eς, διελεγετο Dde ερωτων E δε ABEeς *et corr D*, τε Dd αυτον *corr D* 3. 4. επι πλειονα (πλιον D) χρονον ABDEς, longiore (ampliore *e*) tempore *de* 4. μειναι AB, *add* παρ (cum *d*) αυτοις DEdeς αλλα ABDE, Ἀλλ' ς αποταξαμενος ABDE, cum salutasset *d*, valefaciens *e*, ἀπετάξατο ς, *add* αυτοις (eos *d*) Edeς και ABDEde, *om* ς dicens *e*, dixit *d* παλιν ABEe, δει με (δε *pr D*) παντως την εορτην ημεραν (τὴν ς) ερχομενην ποιησαι εις ιεροσολυμα (*add* πάλιν δὲ ς) Dς, oportet me sollemnem diem advenientem facere hierosolymis iter et *d* 5. ανακαμψω ABEeς *et corr D*, reverti *d*, ανα....ω *pr D* ανηχθη ABD, και ανηχθη (profectus est *e*) Eeς, redie *d* απο του *pr D* 6. descendens in caesarea *e*, descendit caesaream *d* και αναβας Dd 7. faciens *e* 8. pexivit *d*, profectu est *e* κατεξης *pr D* galatiam *d* 9. στηριζων AB, επιστηριζων Eς, confirmans *de*, και επιστηριζων D 10. απολλως (apollo *e*) ονοματι αλεξανδρευς τω γενει ABEeς, ονοματι απολλωνιος γενει αλεξανδρευς Dd

(-bant *L al et pr F*) enim uotum: [19]deuenitque Ephesum, et illos ibi reliquit. ipse uero ingressus synagogam disputabat (-uit *L*) cum Iudaeis, [20]rogantibus autem eis ut ampliore (-ori) tempore maneret non consensit, [21]sed uale faciens et dicens Iterum reuertar ad uos deo uolente, profectus est ab Epheso, [22]et descendens Caesaream ascendit, et salutauit ecclesiam et descendit Antiochiam, [23]et facto ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine (-nem *pr F*) Galaticam (Galatiam) regionem et Phrygiam (Phyg. *pr F*, Frig. *al*), confirmans omnes discipulos. (51) [24]Iudaeus autem quidam

ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. [25]οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου, [26]οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας προσελάβοντο αὐτὸν καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ. [27]βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσιν διὰ τῆς χάριτος· [28]εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο δημοσίᾳ

1. venit in *e*, devenit *d* 2. *ουτος ABEdeς*, *ος D* *την οδον ABEeς*, *εν τη πατριδι τον λογον Dd* *τοῦ om B* 3. *ελαλει AEeς*, *ελαλει δε B*, *απελαλει* eloquebatur *Dd* *τὰ om d* *τοῦ om D* *ιησου ABDEde*, *Κυρίου ς* 4. *ιωανου D* *ουτος τε* (ergo *e*) *ABEeς*, adque hic *d*, *ουτος corr D*, *ητος pr D* *παρησιαζεσθαι D* 5. *τη om pr D* *ακουσαντες* (audientes *e*) *δε AB Eeς et corr D*, *και ακουσαντες Dd* *πρισκιλλα και ακυλας ABEe*, *ακ. κ. πρ. Ddς* 6. *εξεθεντο ABEdeς*, *εξεθοντο D* 6. 7. *οδον του θεου* (*κυριου Ee*) *ABEe*, *τοῦ Θεοῦ ὁδόν ς*, *οδον Dd* 7-10. *βουλομένου . . . χάριτος*] *εν δε τη εφεσω* (in aephesum autem) *επιδημουντες* (exeuntes) *τινες κορινθιοι και ακουσαντες* (audierunt) *αυτου παρεκαλουν* (hortantes) *διελθειν συν αυτοις εις την πατριδα* (in patria) *αυτων συνκατανευσαντος* (redeunte) *δε αυτου οι εφεσιοι εγραψαν τοις εν κορινθω μαθηταις οπως* (quomodo) *αποδεξωνται τον* (hunc) *ανδρα ος επιδημησας* (qui cum exibit) *εις την αχαιαν πολυν* (*πολυ corr*) *συνεβαλλετο* (contulit) *εν ταις εκκλησιαις* (in ecclesias) *Dd* 7. *διελθειν ABς*, *post αχαιαν Ee* 9. *συνεβαλετο BEς*, profuit *e*, *συνεβαλλετο A* credentibus *e* 10. iudaeos *d*, cum iudaeis *e* *διακατηλεγχετο BDς*, *διακατηλλεγχετο A*, *κατηλεγχετο E*, convincebat *de* *δημοσια ABς*, *add και κατ οικον* (in domo) *Ee*, *add διαλεγομενος* (disputante) *και Dd*

Apollo nomine, Alexandrinus natione, uir eloquens, deuenit Ephesum, potens in scripturis (scribt. *F*). [25]hic erat edoctus uiam domini, et feruens spiritu loquebatur et docebat diligenter ea quae sunt [in *F*] Iesu, sciens tantum baptisma (-mum) Iohannis. [26]hic ergo coepit fiducialiter agere in synagoga. quem cum audissent Priscilla et Aquila, assumpserunt (adsums. *F*) eum et diligentius exposuerunt ei uiam dei. [27]cum autem uellet ire Achaiam, exhortati (exort.) fratres scripserunt (scribs. *F*) discipulis ut susciperent (suscep.) eum. qui cum uenisset (-ssent *F*), contulit multum his qui crediderant: [28]uehementer enim Iudaeos reuincebat publice ostendens per scripturas esse

ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. [1]*Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον καὶ εὑρεῖν τινὰς μαθητάς,* [2]*εἶπέν τε πρὸς αὐτούς Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ πρὸς αὐτόν Ἀλλ' οὐδ' εἰ πνεῦμα ἅγιον ἔστιν ἠκούσαμεν.* [3]*εἶπέν τε Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπαν Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα.* [4]*εἶπεν δὲ Παῦλος Ἰωάννης ἐβάπτισεν βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν, τουτέστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν.* [5]*ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ,* [6]*καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου χεῖρας ἦλθε τὸ*

1. *επιδικνυς E, επιδιγνυς A* *ειναι τον* (*om E*) *χριστον ιησουν ABEeς, τον ιησουν ειναι χριστον Dd* 1. 2. *ἐγένετο ... διελθόντα*] *θελοντος δε του παυλου κατα την ιδιαν* (suum) *βουλην πορευεσθαι* (exire) *εις ιεροσολυμα ειπεν αυτω το πνευμα υποστρεφειν* (revertere) *εις την ασιαν διελθων δε* (perambulantes) *Dd* 2. *απολλων A* corinthi *e* transeuntem *e* 2. 3. superioris partibus *d* 3. *ελθειν Bς, κατελθειν AEe, ερχεται Dd* *ευρειν AB, ευρων D dς, ευρον E,* inveniens *e* *τε AB, om DEdeς* 4. credentes *e* *δε ABDEde, δὲ εἶπον ς* 5. *ουδ ει AB et corr D, ουδε ει Eς,* nec si *e, ουδε Dd* *εστιν ABEeς Orig* 4,133[e], *λαμβανουσιν* (est *corr d*) *τινες Dd* *ειπεν τε Bdς, ειπεν δε D, ο δε ειπεν AEe, add πρὸς αὐτούς ς* 5. 6. in quem *e*, quid *d* 6. *ειπαν* (*-πον ς*) *ABE dς, ελεγον D,* responderunt *e* *ιωαννου* (*-ανου D*) *βαπτισμα AB Ddς Orig* 4,133[e], *βαπτισμα ϊωαννου Ee* 7. *ιωαννης* (*-ανης D*) *ABDd, add μεν Eeς* 8. advenientem *e*, eum qui venerit *d* 9. *τὸν om D* *ιησουν ABEe, χριστον Dd, Χριστὸν Ἰησοῦν ς* audientes *d* *δε ABEeς, δε τουτο D,* hoc *d* in nomine *de* *του om pr D* 10. *ιησου ABEeς, add χριστου εις αφεσιν* (in remissione) *αμαρτιων Dd* *επιθεντο D* *του παυλου* (*add τας Eς*) *χειρας ABEeς, χειρα του παυλου Dd* *ηλθε* (*-θεν E*) *ABEeς, ευθεως επεπεσεν* (cecidit) *Dd*

Christum Iesum. [1]factum est autem, cum Apollo esset (esse *pr F*) Corinthi, ut (et *F*) Paulus peragratis superioribus partibus ueniret Ephesum et inueniret quosdam discipulos, [2]dixitque ad eos Si spiritum sanctum accepistis credentes? at (ad *pr F*) illi [dixerunt] ad eum Sed neque si spiritus sanctus est audiuimus. [3]ille uero ait In quo ergo baptizati estis? qui dixerunt In Iohannis baptismate. [4]dixit autem Paulus Iohannes baptizauit baptisma (-mum *F*, -mo *L al*) paenitentiae populum, dicens in eum (eo) qui uenturus esset post ipsum ut (*om al*) crederent, hoc est in Iesum. [5]his auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu, [6]et cum inposuisset (imp.) illis manus

πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ᾽ αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον. 7ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δώδεκα. 8εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πείθων περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. 9ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ᾽ αὐτῶν ἀφώρισεν τοὺς μαθητάς, καθ᾽ ἡμέραν διαλεγόμενος ἐν τῇ σχολῇ Τυράννου. 10τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν Ἀσίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας.

11Δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ὁ θεὸς ἐποίει διὰ τῶν χειρῶν Παύλου, 12ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἀποφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ

1. *επ αυτοις pr D* *ἐλάλουν] αλλουν pr D,* loquebatur *d* *τε ABEς, δε De, om d* *επροφητευον ABD, προεφ. Eς* 2. universi *d* *δωδεκα ABDE, δεκαδύο ς* *δέ ABEeς, add ο παυλος Dd* 3. *συναγωγην ABEeς, add εν δυναμει* (cum fiducia) *μεγαλη Dd* *επαρρησιαζετο ABDeς,* palam loquebatur *e, επαρρησιασατο E* *μηνας ·γ̄· D,* trens menses *d* suadens *e,* persuadens d 4. *περι BDde, τα περι AEς* *ως δε τινες* (*add* eorum *d*) *ABEd eς, τινες μεν ουν αυτων D* 5. cum indurarent *d* *οδον AB Ddς, add του κυριου Ee* *πληθους ABς, add των εθνων DEde* *αποστας ABEς,* descendens *e, τοτε αποστας* (recessit) *ο παυλος Dd* 6. *το καθ ημεραν D* 7. *τυραννου ABEdeς, τυραννιου D, add τινος Eeς, add τινος απο ωρας ε̄ εως δεκατης Dd* per viennium *e,* in annos duos *d* *ωστε ABEdς et corr D, εως* usque quo *De* 8. *παντες οι κατοικουντες pr D* *ακουσαι ABDEς,* audirent *de, ηκουσαν pr D* *τον λογον ABDEeς, τους λογους pr D et d* *κυριου ABDEde, add Ἰησοῦ ς* 9. iudaeos *e, ιουδαιοι pr D* *τε ABDEdeς, om pr D* *ελληνες pr D* 10. *τε ABEdeς et corr D, δε pr D* non quasi libet *de* *ο θεος εποιει ABDEde, ἐποίει ὁ Θεὸς ς* 11. *αποφερεσθαι ABE, επιφερεσθαι Dς,* deferentur *e,* inferentur d

(manum *L al*) Paulus, uenit spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis et prophetabant. 7erant autem omnes uiri fere duodecim (XII *F*). 8introgressus autem synagogam cum fiducia (-tia) loquebatur per tres menses disputans et suadens de regno dei. 9cum autem quidam indurarentur et non crederent, male dicentes uiam (uiae *F al*) [domini *om F al*] coram multitudine, discedens (desc.) ab eis segregauit discipulos, cottidie (cotidiae) disputans in schola (scola *F*) Tyranni [cuiusdam *om F al*]. 10hoc autem factum est per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Asia audirent uerbum domini, Iudaei atque gentiles (I. a. g. *om F*). 11uirtutesque non quaslibet deus faciebat per manus (manum *F al*) Pauli, 12ita ut etiam super

χρωτὸς αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια καὶ ἀπαλλάσσεσθαι ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους τά τε πνεύματα τὰ πονηρὰ ἐκπορεύεσθαι. [13]ἐπεχείρησαν δέ τινες καὶ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων ἐξορκιστῶν ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ πνεύματα τὰ πονηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, λέγοντες Ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν Ἰησοῦν ὃν Παῦλος κηρύσσει. [14]ἦσαν δέ τινος Σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ υἱοὶ τοῦτο ποιοῦντες. [15]ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν εἶπεν αὐτοῖς Τὸν Ἰησοῦν γινώσκω καὶ τὸν Παῦλον ἐπίσταμαι· ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; [16]καὶ ἐφαλόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐπ' αὐτούς, ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρόν, κατακυριεύσας ἀμφοτέρων ἴσχυσεν κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμ-

1. *χρωτος ABDEς*, corpore *de* aut *d*, et *e* simicinthia *e*, simicint. *d* recedebant *e*, recedent *d* 2. *τα τε πνα DE*, ut spiritus *d* nequissimi *e*, malignus *d* *εκπορευεσθαι ABDE*, egrediebantur *e*, exiret *d*, *ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν ς* *επεχειρισαν·E* 3. *δὲ om d* *και ABEe, εκ Dd, ἀπὸ ς* 4. *τα πνα DE* *του om pr D* 5. *ορκιζω ABDEde, Ὁρκίζομεν ς* *παυλος ADE, ο παυλος Bς* 6. *ησαν δε τινος (τινες A*, quindam *e, τινες υἱοὶ ς) σκευα (σκευϊα A) ιουδαιου αρχιερεως επτα υιοι (om ς) ABEeς, εν οις* (in quo) *και υιοι σκευα τινος ιερεως Dd* 6. 7. *τουτο (οι τουτο Eeς) ποιουντες ABEeς, ηθελησαν το αυτο* (similiter) *ποιησαι εθος ειχαν* (habebant) *τους τοιουτους* (apud eos) *εξορκιζειν και εισελθοντες* (intro ierunt) *προς τον δαιμονιζομενον* (ad inplentes) *ηρξαντο επικαλεισθαι το ονομα λεγοντες παραγγελλομεν σοι εν (om d) ιησου ον παυλος κηρυσσει εξελθειν (εξ. κηρ. pr D) Dd* 7. *αποκριθεν δε ABEeς, τοτε απεκριθη* (respondens) *Dd* *και ειπεν corr D* *αυτοις A BD*, ad eos *d*, *om Eeς* *τον ADdeς, τον μεν BE* 8. adgnosco *d*, scio *e* *επισταμε E*, scio *d*, novi *e* *εσται D* 9. *εφαλομενος AB, εφαλλομενος Eς, εναλλομενος D*, insilien *d*, siliens *e* *επ (εις Dd) αυτους AB, ante ο ανθρωπος Ddς, επ* (in) *αυτοις post πονηρον Ee* 10. *κατακυριευσας B, κατακυριευσαν AE, κυριευσας D*, dominatus *d*, *καὶ κατακυριεύσας ς*, et tum dominasset esset *e* *αμφοτερων ABDd, αὐτῶν ς, om Ee* *εϊσχυσεν D*

languidos deferrentur a corpore eius sudaria uel (et) semicinctia (semicintia *L al*), et recedebant ab eis languores et spiritus nequam egrediebantur. (52) [13]Temptauerunt (Temt. *F*) autem quidam et de circum euntibus Iudaeis exorcistis inuocare super eos qui habebant spiritus malos nomen domini Iesu, dicentes Adiuro uos per Iesum quem Paulus praedicat. [14]erant autem quidam (cuiusdam) Sceuae (Scheuae *F*) Iudaei (*om al*) principis (-pes) sacerdotum septem filii, (VII fili *F*) qui hoc faciebant. [15]respondens (-dit *F*) autem spiritus nequam dixit eis Iesum noui et Paulum scio: uos autem qui estis? [16]et insiliens homo in eos, in quo erat daemonium pessimum, et dominatus amborum, inualuit contra eos, ita ut nudi et uulnerati effu-

νοὺς καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου ἐκείνου. [17]*τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν τοῖς κατοικοῦσιν τὴν Ἔφεσον, καὶ ἔπεσεν φόβος ἐπὶ πάντας αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ,* [18]*πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν.* [19]*ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πραξάντων συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέκαιον ἐνώπιον πάντων· καὶ συνεψήφισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέντε.*

[20]*Οὕτως κατὰ κράτος τοῦ κυρίου ὁ λόγος ηὔξανε καὶ ἴσχυεν.*

[21]*Ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύματι*

1. *εκφυγειν BDEς, add αυτους A* 2. *πασι pr D, πασιν τοις E τε ABς, om DEde* 3. *την om E et pr A,* in *d* *επεσεν* (*επεεν E, επεπεσε Bς*) *φοβος ABEς,* incidit (cubuit *e*) timor *de, φοβος επεσεν D* magnificabantur *e* 4. *τοῦ om D* *τε ABEdeς, δε D* *πεπιστευκοτων ABς, πιστευσαντων E, πιστευοντων Dde* 5. *ἐξομολογουμενοι ADEdeς, add τας αμαρτιας αυτων B* 6. multi *de* *δε ABDdeς, τε E, om pr D* ex his (eis *e*) qui *de* *τα περιεργα ABDEς,* curiosa *d,* curiositates *e, περι τα εργα pr D* adtulerunt et *d,* contulerunt *e* 7. *καταικεον D, κατεκατεκαυσαν E,* conbuserunt *e* *συνεψηφισαν* (*-σον pr D*) *ABDς, συνκατεψηφισαν E,* conputatis *de* praetiis *de* 8. *και om de et pr D* *ηὗρον E* pecuniae quinquaginta milia *e,* denariorum sestertia docenta *d* 9. *οντως ADE, Οὕτω ς* *κατα κρατος ABDEς,* potens *d,* potens fortiter *e* *τον κυριου ο λογος ηὔξανε και ισχυεν AB, ο λογος του θεου* (*Κυρίου ς*) *ηὔξανεν και ισχυεν Eeς, ενϊσχυσεν* (convalescebat) *και η πιστις του θεου ηὔξανε* (*-νεν corr*) *και επληθυνετο* (convalescebat) *Dd* 10. *ως δε επληρωθη* (*-θησαν E*) *ταυτα ABEeς, τοτε Dd* *εθετο ο παυλος ABς, ο* (*om D*) *παυλος εθετο* (adposuit *d*) *DEde*

gerent (effugirent) de domo illa. [17]hoc autem notum factum est omnibus, Iudaeis atque (adque *pr F*) gentilibus qui habitabant Ephesi, et cecidit (accidit *F*) timor super omnes illos, et magnificabatur nomen domini Iesu, [18]multique credentium ueniebant confitentes et adnuntiantes (ann.) actus suos. [19]multi autem ex his (eis) qui fuerant curiosa sectati, contulerunt libros et combusserunt (conb., combuserunt *FL*) coram omnibus: et computatis (conp. *al et pr F*) praetiis illorum inuenerunt pecuniam denariorum quinquaginta milium. [20]ita fortiter uerbum dei (domini *L*) crescebat et confirmabatur. [21]his au-

διελθεῖν τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἀχαΐαν πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, εἰπὼν ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ δεῖ με καὶ Ῥώμην ἰδεῖν. [22]ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔραστον, αὐτὸς ἐπέσχεν χρόνον εἰς τὴν Ἀσίαν. [23]Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐχ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. [24]Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι ἀργυροκόπος ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος παρεῖχε τοῖς τεχνίταις οὐκ ὀλίγην ἐργασίαν, [25]οὓς συναθροίσας, καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν «Ἄνδρες,» ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστιν, [26]καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου ἀλλὰ καὶ σχεδὸν

1. *διελθειν* ***ADEde***, *διελθὼν* ***B§*** *και την* ***ADE***, *και* ***Bς*** *πορευεσθαι* ***ABEeς***, *και* (et sic) *πορευεσθαι* ***Dd*** *ιεροσολυμα* ***ABDEde***, *Ἱερουσαλὴμ* *ς* 2. *δι με* ***AE***, *δει μαι* ***D*** *καὶ om* ***d*** 3. *αποστειλας* (mittens *e*) *δε* ***ABEeς***, *και αποστειλας* (misit) ***Dd*** *τὴν om* ***E*** *τῶν* (ex *e*) *διακονουντων αυτω* ***BDEeς***, qui sibi ministrabant *d*, *των διακονουν αυτων* ***A*** 4. ipse vero *d* substitit *d*, remansint *e* *εις την ασιαν* ***ABEdς***, in asia *e*, *ολιγον εν τη ασια* ***D*** 5. in illo tempore *d* *ουχ* ***AD***, *ουκ* ***BEς*** modicus *d*, minima *e* 6. hac via domini *d* *δημιτριος* ***E*** *ονοματι* ***ABEeς***, *ην* ***D***, *om d* 7. *ἀργυροῦς om* ***B*** *ἀρτέμιδος*] *add ος* ***Dd*** *παρειχε* ***D*** *et pr* ***A***, *παρειχεν* ***E***, *παρειχετο* ***Bς*** *et corr* ***A*** *τεχνειταις pr* ***D***, *τεχνειταις corr* ***D*** *ουκ ολιγην εργασιαν* ***ABDd***, *εργ. ουκ. ολ.* ***Eeς*** 8. *ους* ***ABEeς***, *ουτος* ***Dd*** congregans *e*, convocavit *d* *καὶ om* ***Dd*** eos qui circa haec operabantur *d*, eos qui huiusmodi erant artifices *e* *εργατας* ***ABEς***, *τεχνειτας* ***D*** *ειπεν* ***ABEeς***, *εφη προς αυτους* ***Dd*** *ανδρες* ***ABEeς***, *add συντεχνειται* artifices ***Dd*** 9. *ημιν εστιν* ***ABDEe***, est nobis *d*, *ἡμῶν ἐστι* *ς* 10. *θεωρειτε και ακουετε* ***ABEeς***, *ακουεται* (audistis) *και θεωρειται* ***Dd*** *ὅτι om* ***D*** *εφεσου* ***ABEeς***, *εως εφεσιου* ***D***, ipsius ephesi *d* *και* ***AD***, *om* ***BEdeς***

tem expletis posuit (propos. *L al*) Paulus in spiritu, transita Macedonia (Mach. *F al*) et Achaia ire Hierosolymam (-mis *F*), dicens quoniam, postquam fuero ibi, oportet me et Romam uidere. [22]mittens autem in (et *F*) Macedoniam (Mach. *F al*) duos ex ministrantibus sibi, Timotheum et Erastum (Erasteum), ipse [uero] remansit ad tempus in Asia. (53) [23]Facta (Factum *F al*) est autem [in ***FL***] illo tempore turbatio non minima de uia [domini *om* ***L***] [24]Demetrius enim quidam nomine argentarius faciens aedes argenteas Dianae (Deanae ***L***) praestabat artificibus non modicum quaestum; [25]quos conuocans, et eos qui huius (eius) modi erant opifices, dixit Viri, scitis quia de hoc artificio adquisitio est nobis, [26]et uidetis et auditis quia non so-

πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων ὅτι οὐκ εἰσὶν θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. [27]οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐθὲν λογισθήσεται, μέλλει τε καὶ καθαιρεῖσθαι τῆς μεγαλειότητος αὐτῆς ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται.» [28]ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ ἔκραζον λέγοντες Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. [29]καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους

1. *της om pr D* *ουτος ABEeς et corr D, add τις τοτε d et pr D* *πεισαν A*, suadens *de* *μετεστησεν ABDς, απεστησεν E*, eduxit *d*, amovit *e* multam *e*, plurimam *d* 2. *οτι ABEdeς, add ουτοι D* *οι δια χειρων γινομενοι (γεν. pr D, γειν. corr D) ABD Eeς*, qui fiunt manibus *d* 3. *τουτο ABDEς*, haec *e, om d* *κινδυνευει ημιν το μερος BEeς, ημειν κινδυνευει (-νευσει corr D) το μερος Dd, το μερος κινδυνευει ημιν A* 4. *αρτεμιδος ιερον ABς, ιερον αρτεμιδος DEde* *εις ουθεν (-δεν DEς) ABDEdς*, pro nihilo *e* *λογισθησεται ADEd*, deputetur *e, λογισθηναι Bς* 4. 5. *μελλει (-λειν Bς et corr A) τε (δε B?) και καθερεισθε ABς, μελλειν τε* (incipietque) *καθαιρεισθαι Ee, αλλα καθερισθαι μελλει* (incipiet) *Dd* 5. *της μεγαλειοτητος αυτης (om B) ABEe, τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς ς, om Dd* *ην AEeς et corr D, η pr D, om Bd* 5 *et* 6. *ἡ om B* 6. colit *e*, colitur *d* *ακουσαντες* (audientes *e*) *δε ABEeς, ταυτα δε ακουσαντες Dd* *πληρεις BDς, πληρης AE* *θυμου ABEeς, add δραμοντες εις το αμφοδον D, add* currentes in campo *d* 7. *εκραζον ABDEς*, clamaverunt *d*, exclamaverunt *e* magna est *de* *η om pr D* *επλησθη ABDE deς, συνεχυθη pr D* 8. *η πολις AB, η π. ολη Eeς, ολη η πολις Dd* *συγχυσεως (συνχ. E) BDEς, της συγχυσεως A*, confusione (-nem *d*) *de, αισχυνης pr D* *τε ABEdeς, δε D* 9. *συναρπασαντες ABEς*, rapto *e, και συναρπασαντες* (rapuerunt) *Dd* *μακεδονες pr D*, macedonibus *de* comitibus *d*, cum comitibus *e*

lum Ephesi sed et (*sic F, om ceteri*) paene totius Asiae Paulus hic suadens auertit multam turbam, dicens quoniam non sunt dii qui manibus fiunt. [27]non solum autem haec periclitabitur nobis pars in redargutionem uenire, sed (set) et magnae deae (*sic F*, de *al, om L al*) Dianae (Deanae *L*) templum in nihilum reputabitur (deput. *L*), sed et destrui incipiet maiestas eius, quam tota Asia et orbis colit. [28]his auditis repleti sunt ira et exclamauerunt dicentes Magna Diana Ephesiorum. [29]et impleta (inpl. *F*) est ciuitas confusione, et impetum fecerunt uno animo in theatrum, rapto Gaio et Aristarcho (Aristharco

Παύλον. [30]*Παύλου δὲ βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί·* [31]*τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον.* [32]*ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον· ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκα συνεληλύθεισαν.* [33]*ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου συνεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων· ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ.* [34]*ἐπιγνόντες δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστιν, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων Μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων.* [35]*καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον*

1. *παυλον prius ABDE, τοῦ Π. ς* *παυλον δε (του δε παυλου Eς) βουλομενου ABEeς*, ipso autem volente paulo *d*, *βουλομενον δε του παυλου D* populum *e*, turbam *d* 1. 2. *ουκ ειων (εων E*, permiserunt *e*) *αυτον οι μαθηται ABEeς, οι μαθηται εκωλυον* (non sinebant) *Dd* 2. *καὶ om d* principes asiae *e* *οντες ABEς*, qui erant *d*, *ὑπαρχοντες* (constituti) *De* 2. 3. *αυτω* (eo *e*, *αυτου E*) *φιλοι ABDEeς*, amici eius *d* 3. miserunt *e* *παρεκαλουν ABDEς*, rogabant eum *d*, rogantes *e* ne darent *d* 4. autem vero *d*, ergo *e* *τι om Dd* *ἡ om D* 5. *συνκεχυμενη AD* *οι πλειστοι D* *ειδεισαν E* *ενεκα AB, ενεκεν DEς* convenessent *e*, convenerint *d* 6. *δὲ τοῦ*] ipsa *d* *συνεβιβασαν AB E, κατεβιβασαν pr D, προεβιβασαν corr Dς*, detraxerunt *e*, dixtraxerunt *d* *προβαλλοντων BDς, προβαλοντων AE*, proponentibus *e*, propellentibus *d* 7. *δε BDEdeς, ουν A* *κατασεισας* (innuens *d*) *την χειρα (τη χειρι Dd) ηθελεν ABDEdς*, sedasset manum volebat *corr e*, quoniam iudaeus est *pr e* 8. *δημω ABDς, λαω E*, populo *de* *επιγνοντες δε ABDE, Ἐπιγνόντων δὲ ς*, cognito autem eo *d*, ut cognoverunt autem *e* 9. *ἐκ om Dd* *ως ADEς, ωσει B* per horas *e*, horis *d* *κραζοντων BDEdeς, κραζοντες A* 9. 10. *μεγαλη η* (*om pr D*, est *de*) *αρτεμις εφεσιων ADEdeς, bis B* *καταστειλας ABς, κατασεισας* (*-σισας E*) *DE*, sedasset *e*, cum conpescuisset *d* *δὲ om d* *τον οχλον ο γραμματευς B*

F) Macedonibus (Mached. *F*), comitibus Pauli. [30]Paulo autem uolente intrare in populum non permiserunt discipuli: [31]quidam autem et de Asiae principibus, qui erant amici eius, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum. [32]alii autem aliud clamabant: erat enim ecclesia confusa, et plures nesciebant qua ex causa conuenissent. [33]de turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum (autem) Iudaeis. Alexander ergo manu silentio postulato uolebat rationem reddere populo. [34]quem ut cognouerunt Iudaeum esse, uox facta est una omnium quasi per horas duas clamantium Magna Diana (Deana *L*) Ephesiorum. [35]et cum sedasset scriba turbas, dixit Viri Ephesii,

φησίν· «Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἀνθρώπων ὃς οὐ γινώσκει
τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης Ἀρτέμιδος καὶ
τοῦ διοπετοῦς; [36]ἀναντιρρήτων οὖν ὄντων τούτων δέον ἐστὶν ὑμᾶς
κατεσταλμένους ὑπάρχειν καὶ μηδὲν προπετὲς πράσσειν. [37]ἠγάγετε
γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους οὔτε ἱεροσύλους οὔτε βλασφημοῦντας
τὴν θεὸν ἡμῶν. [38]εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται
ἔχουσι πρός τινα λόγον, ἀγόραιοι ἄγονται καὶ ἀνθύπατοι εἰσίν·
ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. [39]εἰ δέ τι περαιτέρω ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐν-
νόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. [40]καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι

1. *φησιν ABDς, εφη E,* ait *d,* dixit *e* *ανθρωπων ABEe, ο* (om *ς* *et corr D) ανθρωπος Ddς* 2. *εφεσιων πολιν ABς, πολιν εφεσιων Be, ημετεραν* (vestram) *πολιν Dd* *νεωκορον ABDς, ναοκορον pr D, νεοκορον E,* aedituam *d,* cultricem *e* *ουσαν ABEς, ειναι D* *μεγαλης ABDEde, add θεᾶς ς* 3. *τοῦ]* huius *d* *διοπετους A BEς, διοσπετους D,* ioviseprolis *e,* iovis *d* *αναντιρρητων ουν οντων τουτων (τ. οντ. A) ABDEς,* contradictione itaque non capientibus his *d, om e* 4. sedatos *e,* questos *d* temere *d,* propterque *e* *πρασσειν ADE, πραττειν Bς* 5. viros *d,* homines *e* *ουτε ABEeς, ενθαδε μητε Dd* *ιεροσυλους]* sic *pr corr A,* ϊεροσολους *pr E,* ϊεροσιλους *corr E* *μητε D* 6. *θεον AB DE, θεαν pr D et ς* *ημων ADde, υμων BEς* si quidem ergo *d,* quodsi *e* *δημητριος ABEeς, add ουτος Dd* *και οι]* sic *corr D, οι και pr D* *τεχνειτε D* 7. *εχουσι BD, εχουσιν AE, post λόγον ς* *προς* (adversus *e*) *τινα λογον ABEeς, προς αυτους τινα λογον D,* cum aliquos quendam verbum *d* *ἀγοραῖοι ς,* conventus *d,* forenses *e* 8. *ενκαλιτωσαν DE* *περαιτερω B,* ulterius *d,* *περετερον E, περι ετερων ADς,* alterius rei *e* *επιζητειτε AB Dς,* requiritis *d,* inquiritis *e, ζητειται E* 8. 9. *εν τη εννομω εκκλησια ABEeς, εν τω νομω εκκλησια pr D, εν τη εννομω εκκλησιας corr D,* in legem ecclesiae *d* 9. discutietur *d,* absolvi *e* nam et (etiam *d*) *de* *κινδυνευομεν ABEeς, add σημερον Dd* *ενκαλεισθαι D, ενκαλισθαι E*

quis enim est hominum qui nesciat Ephesiorum ciuitatem cultricem esse magnae Dianae Iouisque prolis? [36]cum ergo his contra dici non possit, oportet uos sedatos esse et nihil temere agere. [37]adduxistis enim homines istos neque sacrilegos neque blasphemantes deam uestram. [38]quod si Demetrius et qui cum eo sunt artifices habent aduersum (-sus *L al*) aliquem causam, conuentus forenses aguntur, et pro consulibus sunt: accusent inuicem. [39]siquid autem alterius rei quaeritis, in legitima ecclesia poterit absolui. [40]nam et periclitamur

στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος περὶ ου δυνησόμεθα ἀποδοῦναι λόγον περὶ τῆς συστροφῆς ταύτης.» [41]καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσεν τὴν ἐκκλησίαν.

[1]Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον προσκαλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς καὶ παρακαλέσας, ἀσπασάμενος ἐξῆλθεν πορεύεσθαι εἰς Μακεδονίαν. [2]διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, [3]ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης ἐπιβουλῆς αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. [4]συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος

1. *περι της σημερον ABE*ς, hodiern[ae] die *e*, *om* *Dd* cum nulla causa *e*, nullius causa *d* *υπαρχοντος ABE*ς, *οντος D*, sit *e*, esse *d* de qua *e*, cuius *d* 2. *δυνησομεθα BDE*ς, possimus *e*, possumus *d*, *ου δυνησομεθα A* *περι ABEde*, *om D*ς congregationis istius *e*, hoc concurso *d* 3. *απελυσε pr D* 4. *προσκαλεσαμενος AD*ς, convocatis *e*, convocavit *d*, *μεταπεμψαμενος BE* *ὁ om D* 5. *και ABEe*ς, *και πολλα* (multo) *Dd* *παρακαλεσας* (*-λεσσας pr D*) *ABDEd*, exhortatus est *e*, *om* ς, *add και Ee* *αποσπασαμενος pr D*, *ασπασαμενος τε corr D*, salutans *d*, vale dicens *e* 6. *πορευεσθαι* (*πορευθῆναι* ς) *εις* (*add την A*ς) *μακεδονιαν AB*ς, *εις μακεδονιαν πορευεσθαι* (ut iret) *Ee*, *εις μακεδονιαν Dd* *δὲ om d* *τα ABEe*ς, *παντα τα Dd* *εκεινη pr D* *παρακαλεσας* (*παρεκ. A*?) *ABEde*ς *et corr D*, *χρησαμενος pr D* 7. *αυτους ABEe*ς *et corr D*, *om Dd* in ellada *d*, ad graeciam *e* fecit *d* 8. *τε ABE*ς, *δε Dde* *·γ· D* *γενομενης ABEe*ς, *και γενηθεις* (*-θεισης corr*) *D*, et cum fierent *d* *επιβουλης αυτω ABEe*, *αυτω επιβουλης Dd*ς *μελλοντι B*ς *et corr A*, *μελλων Ee*, *ηθελησεν Dd* 9. *αναγεσθαι* (*αναχθηναι D*, *αγεσθαι E*, navigare) *εις την* (*om D*) *συριαν ABDEe*ς, in syriam perduci *d* *εγενετο γνωμη* (*γνωμης AE*) *του ABE*ς, fuit in consilium ut *e*, *ειπεν δε* (-que) *το πνευμα αυτω Dd* 10. *δια της D* *συνειπετο δε αυτω ABEe*ς, volente autem comitari eum *d*, *μελλοντος ουν εξειεναι αυτον D* *αχρι της ασιας ADEdev*ς, *om Bv* sopater *de*

argui seditionis hodiernae, cum nullus obnoxius sit de quo possimus (nos possumus) reddere rationem concursus istius. et cum haec dixisset, dimisit ecclesiam. (54) [1]Postquam autem cessauit tumultus, uocatis (conu.) Paulus discipulis (-los *pr F*) et exhortatus (et exort. *al*, exhortatus est *F al*) eos uale dixit et profectus est, ut iret in Macedoniam (Mached. *al et pr F*). [2]cum autem perambulasset partes illas et exhortatus (exort.) eos fuisset multo sermone, uenit ad Graeciam (Grec.); [3]ubi cum fecisset (fuisset *FL al*) menses tres, factae sunt illi insidiae a Iudaeis nauigaturo in Syriam, habuitque consilium ut reuerteretur per Macedoniam (Mached. *F al*). [4]comitatus est (*om*

Πύῤῥου Βεροιαῖος, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος
καὶ Γάϊος Δερβαῖος καὶ Τιμόθεος. Ἀσιανοὶ δὲ Τυχικὸς καὶ Τρό-
φιμος, 5 οὗτοι δὲ προελθόντες ἔμενον ἡμᾶς ἐν Τρῳάδι· 6 ἡμεῖς δὲ
ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ Φιλίππων, καὶ
ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν Τρῳάδα ἄχρι ἡμερῶν πέντε, οὗ διε-
τρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. 7 Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων
ἡμῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι
τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέν τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου· 8 ἦσαν δὲ
λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦμεν συνηγμένοι. 9 καθεζόμενος

1. πυρρου *ABDEe*, virri *d*, om ϛ βεροιαιος (*an* βεροαιος *B*?) *ABD*ϛ, beroensis *e*, βερυαιος *E et pr D*, beryensis *d* tessal. *e* 2. δερβαιος *BDEe*ϛ, ο δερβαιος *A*, δουβεριος *pr D*, doverius *d* ασιανοι δε τυχικος *ABEe*ϛ, εφεσιοι δε ευτυχος *Dd* 3. δε *prius ABEe*, om *Dd*ϛ προελθοντες *BDde*ϛ, προσελθοντες *E*, πρ..ελθοντες *A* ημας *ABEde*ϛ, αυτον *D* in *e*, om *d* τροαδει. *E*, τροαδι *pr D* 4. enavigavimus *d*, navigavimus *e Iren* 201 5. πρὸς αὐτοὺς om *Iren* εις την τροαδα *E*, εις τρωαδα *D*, troadem *Iren*, troadam *d*, in troade *e* αχρι (ἄχρις ϛ) ημερων πεντε *AB*ϛ, απο (imfra) ημερων πεντε *Ee*, πεμπταιοι *Dd*, om *Iren* ου *B*ϛ, οπου *AE*, ubi *e Iren*, εν η *Dd*, *add* και *D Iren* 6. δε *ABEde*ϛ, τε *D* τη (om *E*) μια *ABEde*ϛ, *add* πρωτη *D* sabbati *d* collectis *d*, congregatio *e* 7. ημων *ABDE*, nobis *de*, τῶν μαθητῶν τοῦ ϛ disputabat *d*, enarrabat *e* 7. 8. proficisci in crastinum *e*, exire post alia die *d* 8. παρετινε *D* τε *ABEd*ϛ, vero *e*, om *D* διατελῶν ἕωθεν μέχρι μεσονυκτίου *Orig* 4,96[c] ησαν δε *ABDEe*ϛ, et erant *d* 9. λαμπαδες *ABE*ϛ, ὑπολαμπαδες *D*, lanternae *e*, faculae *d* copiosae *de* ημεν *ABDEde*, ἦσαν ϛ συνηγμένοι om *Ee* καθεζομενος *ABD*, καθεσομενος *E*, καθήμενος ϛ

pr L) autem eum (cum eo *L*, cum eo usque in Asiam *al*) Sopater (Sosip.) Pyrri (Pyri *L*) Beroensis (Beroeens. *L*?), Thessalonicensium uero Aristarchus (Aristarcus *al*, Aristharcus *F*) et Secundus et Gaius Derbeus et Timotheus. Asiani uero Tychicus (Thycicus *F*) et Trophimus (Trof. *F*), 5hi cum praecessissent, sustinebant (sustinuerunt *F al*) nos Troade (Troadae *F*): 6nos uero nauigauimus post dies azymorum (azim. *F al*) a Philippis, et uenimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem. 7[in *L*] una autem sabbati cum conuenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat eis [et confirmabat animas eorum], profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem: 8erant autem lampades (lampadae *L*) copiosae in cenaculo (caen.) ubi eramus congregati. 9sedens autem quidam adulescens (adol.) nomine Eutychus

δέ τις νεανίας ὀνόματι Εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ Παύλου ἐπὶ πλεῖον, κατενεχθεὶς ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω καὶ ἤρθη νεκρός. [10]καταβὰς δὲ ὁ Παῦλος ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβὼν εἶπεν Μὴ θορυβεῖσθε· ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστίν. [11]ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας τὸν ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρις αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. [12]ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. [13]Ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον ἀνήχθημεν ἐπὶ τὴν Ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦλον· οὕτως γὰρ διατεταγμένος ἦν μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. [14]ὡς δὲ

1. *νεανίας om Ee* *της θυριδος ABEς, τη θυριδι D* *καταφερομενος ABEς Orig* 4,96^c^, *κατεχομενος D*, cum mergeretur *e*, demersus *d* 2. *βαθει ABEς, βαρει Dde* enarrante *e* *τοῦ om D* *επι πλιον E*, diutius *e*, prolixius *d* *καταν εχθις E*, deductus *e*, praeceps datus est *d* 3. *απο ABEς, ὕπο D* *επεσεν ABDdeς, πεσων E* *απο ABDEς*, de *de* *και ABDdς, και ος pr D, om Ee* 4. descendes *e* *επεπεσεν ABEeς, επεσεν επ Dd* *συμπεριλαβων* (*συνπ. ADE, add και pr D*) *ABDEς*, circumplexit et *d*, complexus *e*, ...*λων αυτον C* 5. ascendens autem *e*, cum ascendisset *d* 6. frangens *e* *τον ABCD, om Eς et corr D* gustans *e* *τε ABCdeς, δε DE* adlocutus *e*, fabulatus esset *d* *αχρις BDς, αχρεις C, αχρι AE* 7. *εξηλθεν* (profectus est *d*) *ABCEeς, add ασπαζομενων δε αυτων D, add* salutantes aut eos *d* *ηγαγον δε τον παιδα ABCEeς, ηγαγεν* (adduxerunt) *τον νεανισκον Dd* 8. mediocriter *d*, minime *e* *προελθοντες BCς*, provecti *e*, *προσελθοντες AE, κατελθοντες D*, ascendimus *d* *επι ABCEς, εις Dde* navigavimus *e*, devenimus *d* 9. *επι ABCE, εις Deς, om d* volentes suscipere *e*, mox recepturi *d* 10. *ουτως ACDE, οὕτω ς* *διατεταγμενος ην ABE, εντεταλμενος ην C, ην διατεταγμενος Dς*, disposuerat *de* *μελλων* (*ως μ. D*) *αυτος πεζευειν* (iter facere *d*) *ABCDdς, αυτος μελλων παιζευειν E*, ipse terram iter facturus *e*

(Eutycus *F*, Euticus *al*) super fenestram (-stra *F*), cum mergeretur somno graui, disputante diu Paulo (disp. P. prolixius *F*), ductus (eductus *L al*) somno cecidit de tertio cenaculo deorsum et sublatus est mortuus. [10]ad quem cum descendisset (-ssent *pr F*) Paulus, incubuit super eum et conplexus (compl. *V al*) dixit Nolite (Noli *F*) turbari: anima enim ipsius in eo est. [11]ascendens autem frangensque panem et gustans, satisque adlocutus (alloquut.) usque in (ad *L al*) lucem, sic profectus est. [12]adduxerunt autem puerum uiuentem, et consolati sunt non minime. [13]nos autem ascendentes nauem nauigauimus (enauig. *L*) in Asson, inde suscepturi Paulum: sic enim disposuerat ipse per terram iter facturus. (55) [14]Cum autem conuenis-

συνέβαλλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην, [15]κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἄντικρυς Χίου, τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον, τῇ δὲ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. [16]κεκρίκει γὰρ ὁ Παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδεν γάρ, εἰ δυνατὸν εἴη αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα. [17]ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας· [18]ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτόν, ὁμοῦ ὄντων αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς «Ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ᾽ ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς

1. *συνεβαλλεν ABE, συνεβαλεν CDdeς* adsumentes *e* in *e*, *om d* 2. *μιτυληνην BCDdς, μιτυλινην AE*, mytilenen *e* nauigantes *e* sequenti die *e*, pridie *d* 3. *αντικρυς ACDE, αντικρυ Bς* *τη δε ετερα ACDEς*, et altera (alia *d*) die *de*, *τη δε εσπερα B* *παρελαβομεν pr D* *εις om de* *τη δε (om e) AB CEe, και μειναντες* (manentes) *εν τρωγυλια* (trogylio *d*, *Τρωγυλλίῳ ς*) *τη Ddς* *εχομενη ABCDEς, ερχομενη pr D*, sequenti (*add* die *e*) *de* 4. in miletum *d*, mileto *e* *κεκρικει ABCEde, καικρικι D, Ἔκρινε ς* 5. *οπως μη γενηται ABCEdeς, μηποτε γενηθη D* *χρονοτριβησαι ABCEeς, κατασχεσις τις D*, morandi quis *d* 6. *εσπευδεν*] sic *corr C*, *εσπευδε D* *ει δυνατον ειη (ἦν ς) αυτω ABCEeς, om Dd* *την (εις την D) ημεραν ABCDEeς*, in die *d* pentecosten *e* 7. fieri *e*, adesse *d* *εις (εν pr D) ιεροσολυμα BCDς*, in hierosolymis *de*, *εις ϊερουσαλημ AE* milito *e* mittens *d* 8. *μετεκαλεσατο ABCEς*, conuocauit *e*, *μετεπεμψατο D*, transmisit *d* *τους ABCDς, om E* de ecclesiam *d* ad ubi *d*, qui cum *e* *παρεγενοντο ABCDdeς, εσκληρυνοντο E* 9. *ομου (ομωσε pr D, ομοσε corr D) οντων αυτων AD*, simulque cum esset *d*, *ομοθυμαδον E*, unanim *e*, *om BCς* dixit *e*, ait *d* *αυτοις ABCEeς, προς αυτους Dd* *επιστασθε ABCEeς Lucif* 226, *add αδελφοι Dd* 10. *αφ (εφ pr D) ης ABCDEς*, in qua *d*, ex quo *e*, qua *Lucif* accessi *e*, ingressus sum *d Lucif* *εις ABCDeς, επι E, om d Lucif* *ασιαν ABCEeς Lucif, add ως τριετιαν η (om d) και πλειον Dd* *πῶς*] *ποταπως pr D*, qualiter *e*

set (inuen., praeuen.) nos in Asson, assumpto (ads., assumto *F*) eo uenimus Mytilenen (Mitil., -lene *F*, -lenem), [15]et inde nauigantes sequenti die uenimus contra Chium, et alia [die *om L*] applicuimus Samum, et sequenti die uenimus Miletum. [16]proposuerat enim Paulus transnauigare Ephesum, nequa mora illi fieret in Asia: festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten faceret Hierosolymis (Hierus.). [17]a Mileto autem mittens Ephesum uocauit maiores natu ecclesiae: [18]qui cum uenissent ad eum et simul essent, dixit eis Vos scitis, a prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter uo-

μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, [19]δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ
πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ δακρύων καὶ πειρασμῶν τῶν συμβάν-
των μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, [20]ὡς οὐδὲν ὑπεστειλά-
μην τῶν συμφερόντων τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν καὶ διδάξαι ὑμᾶς
δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, [21]διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλ-
λησιν τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν καὶ πίστιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν
Ἰησοῦν. [22]καὶ νῦν ἰδοὺ δεδεμένος ἐγὼ τῷ πνεύματι πορεύομαι εἰς
Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς, [23]πλὴν ὅτι

1. *τον* (per *e*) *παντα χρονον εγενομην* (fui *e*) *ABCEeς* et corr *D*, *ην παντος χρονου pr D*, fui per omne tempus (tempore *d*) *d Lucif* *κυριω ABDEdeς Lucif, add μεθ υμων C* 1. 2. in omni humilitate *Lucif* 226 2. *και πολλων δακρυων C* 2. 3. *συμβαντων* (*συνβ. DE*) *μοι ABDEdeς*, mihi acciderunt *Lucif, συμβαινοντων μοι C* 3. in (ab *Lucif*) insidiis iudaeorum *e Lucif*, ex insidiis ad iudaeis *d* 3. 4. *υπεστειλαμην των συμφεροντων* (*συνφ. DE*) *ABDEς*, subtraxerim que (ab eis quae *Lucif*) utilia essent *d Lucif*, subtraxerim quod profuit *e*, *των συμφεροντων υπεστειλαμην C* 4. *του μη* (*om D*) *αναγγειλαι ABCDEς*, quod non adnuntiare *e*, ut adnuntiarem *d*, quomodo renuntiarem *Lucif* 226 *υμας ABCEeς, om Dd Lucif* 5. *κατ οικους και δημοσια Dd* *διαμαρτυρουμενος pr D*, testificando *d Lucif* *τε om Lucif* 6. *την* (quae *e*) *εις τον* (*om BCE*) *θεον μετανοιαν ABCDEeς Lucif*, quae in deo paenitentiam agent *d* *πιστιν ACDd Lucif, add την* (quem) *BEeς* *εις τον κυριον ABCEdeς Lucif, δια του κυριου D* *ημων ABCDdς Lucif, om Ee* 7. *ιησουν B Lucif, ιησουν χριστον ACEdeς, ιησου χριστου D* *δεδεμενος εγω ABCEe, εγω δεδεμενος Ddς*, vinctus *Lucif* 226 in *de, om Lucif* 8. *ιερουσαλημ ABCEeς Lucif, ιεροσολυμα Dd* *συναντησοντα εμοι* (*μοι ς*) *Bς, συμβησομενα μοι C*, ventura sunt mihi *e*, mihi ventura (ev. *Lucif*) sunt *d Lucif*, *συναντησαντα μοι* (*με E*) *ADE* *ειδως ABς, ιδως CE, γεινωσκων D* *πλην οτι ABCDEeς*, nisi *Lucif*, tamquam *d*

biscum per omne tempus fuerim, [19]seruiens domino cum omni humilitate et lacrimis et temptationibus (temt. *F*) quae mihi acciderunt ex insidiis Iudaeorum, [20]quomodo nihil subtraxerim (-rint) [uobis *L al*] utilium, quo minus adnuntiarem (ann.) uobis et docerem uos publice et per domos, [21]testificans Iudaeis atque gentilibus in deum paenitentiam et fidem in dominum nostrum Iesum Christum (in domino nostro Iesu Christo *L*). [22]et nunc ecce alligatus ego (eo) spiritu uado in Hierusalem, quae in ea euentura (uent. *L al*) sint (sunt *L*) mihi ignorans, [23]nisi quod spiritus sanctus per omnes ciuitates

τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί μοι λέγον ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν. [24]*ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ἔχω, οὐδὲ ποιοῦμαι τὴν ψυχὴν τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ.* [25]*καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν βασιλείαν.* [26]*διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ,*

1. *το αγιον πνευμα D* *κατα* (*add πασαν D Lucif*) *πολιν ABC Dς Lucif* 226, per singulas civitates *d*, *om Ee* *διαμαρτυρεται BCDdς Lucif*, protestur *e*, *διεμαρτυρατο AE* *μοι ABCDEde Lucif*, *om ς* *λεγων DE* 2. *και θλιψεις με* (*με καὶ θλ. ς*) *μενουσιν ABCEeς*, *και θλειψις μενουσιν μοι* (me manent *Lucif*) *εν ϊεροσολυμοις Dd Lucif* *ουδενος λογον εχω ουδε ποιουμαι A*, *ουδενος λογον* (*λογου corr*) *εχω μοι ουδε ποιουμαι D*, *ουδενος λογον* (neminum rationem *e*) *ποιουμε ουδε εχω Eeς*, nihil horum cura est mihi neque habeo *d*, *ουδενος λογου ποιουμαι BC*, pro nihilo aestimo *Lucif* 3. *την ψυχην ABCe et corr D*, ipsam animam *d*, *την ψυχην μου DEς Lucif* caram *d*, caram esse *Lucif*, praetiosiorem *e* *εμαυτω ABCDEς*, *εμαυτον pr D*, me in ipso *e*, mihi *d Lucif* *ως ABς*, quam *d Lucif* 226, ut *e*, *ωστε E*, *ως το C*, *του D* *τελειωσαι ACDEς*, consummare *d Lucif*, *τελειωσω B*, consummem *e* *μου ABDd Lucif*, *add μετα χαρας CEeς* 4. *διακονιαν ABCEeς*, *add του λογου Dd Lucif* *ελαβον ABCEς*, *παρελαβον D* *ἰησοῦ om Lucif* *διαμαρτυρασθαι ABCEeς*, *add ϊουδαιοις και ελλησιν Dd Lucif* 5. *του om pr D* *ιδου ABCDdς*, *om Ee Lucif* 226 *εγω οιδα ABDEdeς Lucif*, *οιδα εγω C*, scio *Iren* 201 6. *ουκετι ABCDEeς Iren Lucif*, non *d* videbis *d* 6. 7. *ὑμεῖς ... βασιλείαν om Iren* 6. inter (per *e*) quos *de Lucif* in praedicando *Lucif* 7. *τὴν*] illud *d* *βασιλειαν ABC*, *add του θεου Eeς*, *add του ιησου Dd*, *add* domini iesu *Lucif* 7 *seq.* *διο* (*διοτι AE*) *μαρτυρομαι υμιν εν* (*om Lucif*) *τη σημερον ημερα οτι ABCEeς Lucif et corr D*, testificor igitur vobis hac die quoniam *Iren* 201, propter quod hodierno die *d*, *αχρι ουν της σημερον ημερας pr D*

protestatur mihi dicens quoniam uincula (uinculae *.al et pr F*) et tribulationes (-onis) meae (me *corr L*) manent [in Hierosolymis *L al*]. [24]sed nihil horum uereor, nec facio animam [meam *L al*] praetiosiorem quam me, dum modo consummem cursum meum et ministerium quod accepi a domino Iesu, testificari euangelium gratiae dei. [25]et nunc ecce ego scio quia amplius non uidebitis faciem meam uos omnes, per quos transiui praedicans regnum dei. [26]quapropter contestor

ὅτι καθαρός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων· [27]οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ ὑμῖν. [28]προσέχετε [οὖν] ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ κυρίου, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου. [29]ἐγὼ οἶδα ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου, [30]καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. [31]διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυ-

2. ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ.

1. *ειμι BCDEde Iren Lucif, εγω Aς* *παντων ABCDdς Iren* 201 *Lucif* 226, *add ὑμων Ee* *ου γαρ ABCDEdeς Iren,* et non *Lucif* substraxi *d Iren*, subterfugi *e*, praetermisi *Lucif* 2. *του μη* (*om pr D*) *αναγγειλαι ABCDEς*, ut non adnuntiarem (-tiem *d*) *de Iren*, praedicando *Lucif* *υμιν BCd Iren* 202, *ημιν D, υμιν ante πασαν AE eς Iren* 201, *om Lucif* 3. *ουν CEeς*, igitur et *Iren*, *om ABDd Lucif* in quo vos *e Iren Lucif*, in vobis *d* 3. 4. *το πνευμα το αγιον εθετο* (praeposuit *Iren*) *ABCEdeς Iren Lucif, το αγιον πνευμα εθετο D,* ἔθετο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον *Orig* 2,593^{b} 4. *ποιμενειν DE* *κυριου ACDEde Iren* 201 *Lucif* 226, *θεου B?vς* *περιεποιησατο εαυτω D*, adquisibit sibi *d*, sibi constituit *Iren* 5. *δια του αιματος του ιδιου* (suum) *ABCDEde Iren*, sanguine suo *Lucif*, διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος *ς* *οτι εγω B* *οιδα οτι ABCDd Iren Lucif, γαρ οιδα τουτο.οτι Eeς* advenient *Iren*, invenient *e* 6. *αφιξιν ABCς*, discessum *d Iren Lucif*, discessionem *e*, *αφεξιν DE* in vos *de Lucif*, ad vos *Iren* 7. *πνμνειον pr D* *αυτων ACDEdeς Iren Lucif, om B* *ανδρες λαλουντες ABCDEdeς Iren*, homines et loquentur *Lucif* 8. *αποσπαν ABCEς, αποστρεφειν D*, abstrahant *d*, adducant *e Lucif* 226, convertant *Iren* 201 *αυτων CDEς, εαυτων AB* 9. *μνημονευοντες ABCDEeς Lucif*, memores estote *d* *νυκταν A* *και*] *δε pr D*, ac *de Lucif*

uos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium: [27]non enim subterfugi quo minus adnuntiarem (ann.) omne consilium dei uobis. [28]adtendite (att.) uobis et uniuerso gregi (greci *F*), in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam dei, quam adquisiuit sanguine suo. [29]ego scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi graues (rapaces *F*) in uos, non parcentes gregi (graegi *F*), [30]et ex uobis ipsis exsurgent uiri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. [31]propter quod uigilate, memoria (memoriam *F al*) retinentes quoniam per triennium nocte et [in *L*] die non cessaui

σάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. [32]καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς τῷ θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ οἰκοδομῆσαι καὶ δοῦναι κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. [33]ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα· [34]αὐτοὶ γινώσκετε ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσιν μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται [35]πάντα· ὑπέδειξα ὑμῖν ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπεν Μακάριόν ἐστιν μᾶλλον διδόναι ἢ λαμβάνειν.» [36]καὶ ταῦτα εἰπὼν θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. [37]ἱκανὸς δὲ κλαυθμὸς ἐγένετο πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου κατεφίλουν αὐτόν, [38]ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλλουσιν

1. monens *e*, monendo *Lucif* *εκαστον ABCς, add υμων DEe Lucif* 226 *παρατιθεμε A, παρατιθεμι E* 2. *υμας ABD, add αδελφοι CEeς* *θεω ACDEeς, κυριω B* 3. *οικοδομησαι ABC DEe, ἐποικοδ. ς, add ὑμας DEe* *δουναι ABDEe, add υμιν Cς* *κληρονομιαν BDς, την κληρονομιαν (add αυτου A) ACE,* heereditatem *e* *πασιν ABCEeς, των παντων D* 4. *η χρ. ACEeς, χρυσιου B, και χρ. D* *ουδενος BCDς, ουθενος AE, add υμων DEe* *αυτοι ABCDEe, add δὲ ς* 5. *γινωσκετε BCDEς, οιδατε A* *τας χρειας pr D* *μου ABCEeς, add πᾶσιν D* 6. *αυται ABCEeς, μου D* *παντα ABEeς, και παντα C et corr D, πασι pr D* *υμιν ABCDEς,* novis *e* *ουτως ACDE, οὕτω ς* 7. *αντιλαμβανεσθαι των ασθενουντων BCDEeς, των ασθ. αντιλαμβανεσθε A* *τε om pr D* 8. *ἰησοῦ om A sed in litura* *μαλλον διδοναι A BCDEe, διδ. μᾶλλον ς* 9. *ειπας pr D* *αυτου om pr D* 10. *αυτοις ABDEeς, om C* *προσευξατο D* magnus *e* *κλαυθμος εγενετο ABCDEe, ἐγ. κλ. ς* 11. incumbentes *e* *του om corr D* 12. *οδυνωμενοι om D* in verbo *e* *ω ειρηκει οτι ABCEeς, οδυνωμενοι οτι ειπεν pr D, ω ειρηκει οδυνωμενοι οτι corr D* *μελλουσιν ABCEς et corr D, μελλεισοι pr D, om e*

cum lacrimis monens unum quemque uestrum. [32]et nunc commendo uos deo et uerbo gratiae ipsius, qui (quia *F*) potens est aedificare et dare hereditatem (-tate *pr F*) in sanctificatis omnibus. [33]argentum aut (et) aurum aut uestem nullius concupiui: [34]ipsi scitis quoniam ad ea quae mihi opus erant et his qui mecum sunt ministrauerunt manus istae: [35]omnia ostendi uobis, quoniam sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse uerbi domini Iesu, quoniam ipse dixit Beatius est magis dare (d. m.) quam accipere. [36]et cum haec dixisset, positis genibus suis cum omnibus illis orauit. [37]magnus autem fletus factus (*om L*) est omnium, et procumbentes super collum Pauli osculabantur eum, [38]dolentes maxime in uerbo quod dixerat,

τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον. [1]ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ, τῇ δὲ ἑξῆς εἰς Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. [2]καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην ἐπιβάντες ἀνήχθημεν, [3]ἀναφανέντες δὲ τὴν Κύπρον καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ κατήλθομεν εἰς Τύρον· ἐκεῖσε γὰρ τὸ πλοῖον ἦν ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. [4]ἀνευρόντες δὲ τοὺς μαθητὰς ἐπεμείναμεν αὐτοῖς ἡμέρας ἑπτά, οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος μὴ ἐπιβαίνειν εἰς Ἱεροσόλυμα.

1. *αυτου om pr D* videbunt *e* deducebant *e* *εις ABCEς, επι D,* ad *e* 2. *ὡς δὲ ... ἡμᾶς*] *και επιβαντες ανηχθημεν pr D* *αναχθηναι ημας BCDEς, ημας pr A, ημας αναχθηναι pr corr A,* ut navigaremus *e* *αποσπασθεντας ACDEς,* abstracti *e, αποσπασθεντες B, αποσπασθεντων δε ημων pr D* *ευθυδρομησαντες*] *sic corr C* 3. *ηλθομεν ABCEς, ηκομεν D* *την om D* *κω ABCDEe, Κῶν ς* *εξης ABCEς, επιουση D,* sequenti *e* *εις CD, εις την ABEς, om e* 4. *παταρα BDEeς, πατερα AC, add και μυρα D* invenientes *e* *διαπερουν E,* transfraetaret *e* *φυνεικην pr D,* poenicem *e* 4. 5. ascendentes navigavimus *de* 5. *αναφανεντες ABCEς,* cum apparuissemus *e,* videntes *d* *την ABCς, om E* *και BCEdeς, om A* relinquentes *de* 6. eam in sinistram *e,* eas a sinistro *d* *επλεομεν BCEς et pr corr A,* navigavimus *e,* collavimus *d, om pr A* *καὶ om d* *κατηλθομεν ABE, κατηχθημεν Cς,* deposti sumus *e,* enavigamus *d* in tyro *d* 7. *γαρ το πλοιον ην ABCEe, γὰρ ἦν* (erat enim) *τὸ πλοῖον dς* expositura *de* 7. 8. *ανευροντες δε ABCEe, καὶ ἀνευρόντες dς* 8. *αυτοις AE,* aput eos *de, αυτου BCς* qui *e,* quidam autem *d* 9. *ελεγαν B* *επιβαινειν ABC,* ingredi *d, αναβαινειν* (ascenderet) *Eeς* *εἰς om de* *ιεροσολυμα ABCEde, Ἱερουσαλήμ ς*

quoniam amplius faciem eius (f. e. a.) non essent uisuri. et deducebant eum ad nauem. (56) [1]Cum autem factum esset ut nauigaremus abstracti (-cta) ab eis, recto cursu uenimus Cho (*sic L*: Choum *ceteri*), et sequenti die Rhodum, et inde Patara (*sic L*: Pataram *ceteri*). [2]et cum inuenissemus nauem transfretantem in Phoenicem (Phen. *F*, Phenicen *al*, Foenicen *L*), ascendentes nauigauimus. [3]cum apparuissemus (par. *FL*) autem Cyprum (Cypro *L al*) et (*om al*) relinquentes eam ad sinistram, nauigauimus in Syriam, et uenimus Tyrum: ibi enim nauis erat expositura onus. [4]inuentis autem discipulis mansimus ibi diebus septem, qui Paulo dicebant per spiritum ne ascenderet [in] Hierosolymam (Hierus.). [5]et expletis (explicitis *L*) diebus

5ὅτε δὲ ἐγένετο ἐξαρτίσαι ἡμᾶς τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευό-
μεθα προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω
τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσευξάμενοι
6ἀπησπασάμεθα ἀλλήλους, καὶ ἐνέβημεν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκεῖνοι δὲ
ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. 7Ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ
Τύρου κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελ-
φοὺς ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. 8τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελ-
θόντες ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φι-
λίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ.
9τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες τέσσαρες παρθένοι προφητεύουσαι.
10ἐπιμενόντων δὲ ἡμέρας πλείους κατῆλθέν τις ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας

1. οτε δε εγενετο εξαρτισαι ημας (ημ. εξαρτ. *Cς*) τας ημερας *AB CEeς*, sequenti autem die *d* εξελθοντες *BCEeς*, exeuntes *d*, *om A* ibamus *e*, ambulamus viam nostram *d* 2. προπεμποντων *ABCEς*, deducentibus *de* omnibus nos *d* γυναιξι *A*, γυναιξιν *CE* usque foris *e*, extra *d* 3. in litore *de* προσευξαμενοι *ABCE*, προσηυξάμεθα *deς* 4. απησπασαμεθα *BE*, απεσπασαμεθα *C*, απησπασμεθα *A*, valefacientes *e*, καὶ ἀσπασάμενοι *dς* αλληλους *ACEdeς*, *om B* και (*om ς*) ενεβημεν (ανεβ. *AC*, ἐπέβ. *ς*, ascendimus) εις το πλοιον *ABCEeς*, *om d* 4. 5. εκεινοι δε υπεστρεψαν *ABCEeς*, reversi vero quisque *d* 5. in (ad *d*) sua *de* τον πλουν διανυσαντες (διανοισαντες *A*) *ABCEς*, navigatione expedita (praetendentes *e*) *de* 6. κατηντησαμεν *BCς*, venimus *d*, κατεβημεν *AEe* εις πτολομαιδα *C*, ptolemaidem *d*, in ptolemaide *e* salutantes *e*, salutavimus *d* 7. εμειναμεν *BCEς*, επεμειναμεν *A*, mansibus *e*, *incertus d* sequenti autem die *e*, sequenti *d* εξελθοντες *ABCEde*, *add* οἱ περὶ τὸν Παῦλον *ς* 8. ηλθαμεν *B* in *e*, *om d* intrantes *e* 9. οντος *ABCE*, τοῦ ὄντος *ς* apud (ad *d*) eum *de* 10. θυγατερες τεσσαρες παρθενοι *ABd*, παρθενοι θυγ. τεσσ. *C*, θυγ. παρθ. τεσσ. *Eeς* 11. επιμενοντων *ABC Eς*, spectantius *e* δε *ABC*, *add* ημων *Eeς* plurimos *e*

profecti (propecti *pr F*) ibamus (ibimus) deducentibus nos omnibus cum uxoribus et filiis usque foras ciuitatem, et positis genibus in litore orauimus: 6et cum uale fecissemus inuicem, ascendimus *in* (*om al*) nauem, illi autem redierunt in sua. 7nos uero nauigatione explicita a Tyro descendimus (disc.) Ptolemaidem (Ptolomaida *F al*, Ptolemaidam *L*), et salutatis fratribus mansimus die una apud illos (eos). 8alia autem die profecti uenimus Caesaream, et intrantes [in *L al*] domum Philippi euangelistae, qui erat [unus *om L*] de septem, mansimus apud (aput) eum. 9huic autem erant filiae quattuor uirgines prophetantes. (57) 10Et cum moraremur per dies aliquot (-quod *pr*

προφήτης ὀνόματι Ἄγαβος, [11]καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας εἶπεν Τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. [12]ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. [13]τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλος Τί ποιεῖτε κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.

1. *και (om d) ελθων ABCEdeς et corr D, ανελθων δε pr D* 2. alligans *e*, ligavit *d* *εαυτου ABCDE*, sibi *e*, suos *d*, *ἑαυτὸν Orig* 3,708ᶜ, *τε αὐτοῦ ς* *τους ποδας και τας χειρας BCDEde*, *τας χειρας και τους ποδας Aς*, *χειρῶν καὶ ποδῶν Orig* et dixit *d* * 3. virum *e*, eum virum *d* 4. *ουτως ACDE, οὕτω ς* *εν (om d) ιερουσαλημ ABCDEdeς, ἀπελθόντα εἰς Ἱεροσόλυμα Orig* 3,708ᶜ *οι om pr D* *παραδωσου A* 5. cum autem *e*, et vero *d* *παροκαλουμεν pr D* *τε ABCEeς, om Dd* 6. *οι εντοπιοι ABCD Eς*, qui loci illius sunt *e*, incolae loci illius *d*, *add τον παυλον Dd* *αναβαινειν ABCEς*, ascenderet *de*, *επιβαινειν D* *αυτον om E* in hierosolyma *e*, hierusalem *d* 6. 7. *τοτε απεκριθη (add δε pr C) ABCEe, ἀπεκρίθη δὲ dς, ειπεν δε D, add προς ημας Dd* 7. *παυλος BCDdς, add και ειπεν AEe* *συνθρυπτοντες ABCEς Orig* 3,708ᶜ *et corr D*, adfligentes *e*, *θορυβουντες* (conturbantes) *Dd* 8. *γαρ ABCDdeς Orig, δε E* 8. 9. *αλλα (βουλομαι αλλα Dd) και αποθανειν εις ιερουσαλημ ετοιμως* (parate *e*, propositum *d*) *εχω BCDEdeς, αλλα και αποθανειν ετοιμως εχω εις ιερουσαλημ A, εἰς Ἱερουσαλὴμ γενόμενος ἑτοίμως ἔχω ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν Orig* 9. pro nomine *e*, propter nomen *d* *κυριου ABCDEdeς, add μου Orig* *ιησου ABEeς Orig, ιησου χριστου CD*, christi iesu *d*

F), superuenit quidam a Iudaea propheta nomine Agabus. [11]is (his *pr F*) cum uenisset ad nos, tulit zonam Pauli et alligans sibi pedes et manus dixit Haec dicit spiritus sanctus. uirum cuius est zona (zonam *pr F*) haec, sic alligabunt in Hierusalem Iudaei et tradent in manus gentium. [12]quod cum audissemus, rogabamus nos et qui loci illius erant [rogabamus *hic al*] ne ascenderet Hierosolymam (Hierus.). [13]tunc respondit Paulus et dixit Quid facitis flentes et affligentes cor meum? ego enim non solum alligari sed et mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu. [14]et cum ei suadere non pos-

[14]*μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ ἡσυχάσαμεν εἰπόντες Τοῦ κυρίου τὸ*
θέλημα γινέσθω.
[15]*Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν*
εἰς Ἱεροσόλυμα· [16]*συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας*
σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρ-
χαίῳ μαθητῇ. [17]*γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἀπε-*
δέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. [18]*τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος σὺν*
ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. [19]*καὶ*
ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς

1. *δε ABCDEeς, om d* *ειποντες ABCEς, οι* (*om corr*) *ειποντες· D*, dicentes de, *add προς αλληλους Dd* 1. 2. *του κυριου το θελημα ABCEe, το θελημα του κυριου Ddς* 2. *γινεσθω BC, γειγεσθω ADE, γενέσθω ς* 3. *τας ημερας ταυτας ABCEeς*, hos dies *d*, *τινας ημερας D* *επισκευασαμενοι ABE, παρασκευασαμενοι C*, praeparantes *e*, *ἀποσκευσάμενοι ς, αποταξαμενοι D*, refecimus nos et *d* *ανεβαινομεν ABEeς, αναβαινομεν CDd* 4. in *e*, *om d* *ιεροσολυμα ABCEde, Ἱερουσαλήμ ς* *συνῆλθον...μαθητῶν om d* *των ABCς, εκ των Ee* a *e*, de *d* 5. *αγοντες ABCEeς*, simulquae adduxerunt *d*, *add ημας Ede* 5-7. *μνάσωνί ...ἀδελφοί*] et cum venerunt in quendam civitatem fuimus ad nasonem quendam cyprium discipulum antiquum et inde exeuntes venimus hierosolyma susceperunt autem nos cum laetitia fratres *d* 5. *τινι habet pr corr A, om pr A* 6. *μαθητι E* cum venissemus autem in *e* *απεδεξαντο ABCE, ἐδέξαντο ς*, susceperunt *e* 7. *δε BCdeς, τε AE* introibat *e*, introibit *d* 8. *παντες τε AB CEeς, om d* *παρεγενοντο* (collecti sunt *e*) *οι πρεσβυτεροι AB CEeς, παρεγενοντο* (*sic corr D, ησαν δε παρ* (cum) *αυτω d et pr D*) *οι πρεσβυτεροι συνηγμενοι* (conventi) *Dd* *και ABCEeς et corr D, ους pr D, om d* 9. *αυτους*] *sic corr CD, αυτου pr C, om pr D* *εξηγειτο καθ εν εκαστον ABCEς et corr D, διηγειτο ενα εκαστον pr D*, narrabat (exponebat *e*) per singula (-los *e*) *de* *ὧν*] *ως pr D*

semus (possumus *pr F*), quieuimus dicentes Domini uoluntas fiat.
(58) [15]Post dies autem istos praeparati ascendebamus (ascendamus
F) [in *om F al*] Hierusalem: [16]uenerunt autem et ex discipulis a
Caesarea nobiscum, adducentes [secum] apud quem hospitaremur,
Nasonem (Mnas. *L*?) quendam Cyprium (Cyprum), antiquum discipulum.
[17]et cum uenissemus Hierosolymam (Hierus., -ma *L*), libenter exceperunt nos fratres.
[18]sequenti autem die intro ibat Paulus nobiscum
ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores. [19]quos cum salutasset,
narrabat per singula quae fecisset deus in gentibus per ministerium

ἐν τοῖς ἔθνεσιν διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. [20]οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεόν, εἰπόντες αὐτῷ «Θεωρεῖς, ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἐν τοῖς Ἰουδαίοις τῶν πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσιν, [21]κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωυσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη Ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. [22]τί οὖν ἐστίν; πάντως δεῖ συνελθεῖν πλῆθος (ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας)· [23]τοῦτο οὖν ποίησον ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν· [24]τούτους παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς, καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς ἵνα ξυρήσωνται τὴν

1. *εν ABCEdeς, om d* audientes *d* *εδοξαζον ABCEeς, εδοξασαν Dd* 2. *θεον ABCEe, κυριον Ddς* *ειποντες CDd, ειπον (-παν E) τε ABEeς* *αυτῳ om Dd* milia *de* 3. *ἐἰεισιν D* *εν τοις ιουδαιοις ABCEe, εν τη ϊουδαια Dd, Ἰουδαίων ς* *παντες ABCEeς, add ουτοι (τουτοι pr) Dd* 4. sunt *d,* existent *e* *κατηχηθησαν ABCDEς, κατηκησαν pr D,* diffamaverunt *d,* audierunt *e* 5. docens *d* a *d,* ad *e* *μωυσεως BCE,* moysen *d,* moyse *e, μωσεως ADς* *τους κατα τα εθνη ABCEς et corr D, τους κατα εθνη εισιν pr D,* qui in gentibus sunt *d,* eorum qui per gentes sunt *e, add παντας BCς et corr D* *λέγων om Dd* 6. *περιτεμνειν αυτους ABCDς, οφιλειν περιτεμνιν αυτους E,* circumcidat *d,* debere suos *e* *μητε pr D* *τοις εθεσιν (-σι A, add αυτους D) περιπατειν ABCDEς,* secundum consuetudinem ambulare *e, εν τοις εθνεσιν αυτου περιπατειν pr D,* gentes eius ambulant *d* 7. *πάντως]* utique *de* *δει συνελθειν πληθος AEe et corr C, δει (add το corr D) πληθος συνελθειν Ddς, om B et pr C* cognoscent *e* *γαρ ADEdeς, om BC* 8. *εληλυθες B* *ο ABCD, οπερ E* 9. *παραβων pr A,* adsume *d* 10. inpende *e,* eroga *d* *επ αυτοις BCEς,* in illis *e, επ αυτους A, εις αυτους Dd* *ξυρησωνται ABCς, ξυρησονται E et corr D, ξυρωνται pr D,* radant *de*

ipsius. [20]at illi cum audissent, magnificabant deum, dixeruntque ei Vides, frater, quod (quot *LV al*) milia sint in Iudaeis qui crediderunt, et omnes aemulatores sunt legis, [21]audierunt autem de te, quia discessionem (dissension.) doceas a Moyse (Mose *FL*) eorum qui per gentes sunt Iudaeorum, dicens (dicentes *pr L*) non debere eos circumcidere (c. e.) filios suos neque secundum consuetudinem ingredi. [22]quid ergo est? utique oportet conuenire multitudinem: audient enim te super (sup. te) uenisse: [23]hoc ergo fac quod tibi (*om al*) dicimus. sunt nobis uiri quattuor uotum habentes super se: [24]his adsumptis (ass., adsumtis *F*) sanctifica te cum illis, et inpende in illis ut ra-

κεφαλήν, καὶ γνώσονται πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς φυλάσσων τὸν νόμον. [25]περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἀπεστείλαμεν κρίναντες φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό τε εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα καὶ πνικτὸν καὶ πορνείαν.» [26]τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσῄει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. [27]ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ συνέχεαν

1. capita *e* γνωσονται *ABCDEς*, γνῶσι *ς*, scient *e*, cognoscant *d* ων *ABDEς*, περι ων *C*. quae audierunt de περι ου *pr D* 2. αλλα (*add* και *A*) στοιχεις (στυχεις *E*) και *ABCEς et corr D*, sed inmanebis et *e*, sed ambulans *d*, αλλ οτι πορευου *pr D* φυλασσων (-σσιν *E*) τον νομον *ABCDEde*, τὸν νόμον φυλάσσων *ς* 3. εθνων *ABCDdς*, ανθρωπων *Ee*, *add* ουδεν εχουσι λεγειν (quod dicere) προς (in) σε *Dd* ημεις γαρ *Dd* απεστειλαμεν *BD*, επεστειλαμεν *ACEς*, scripsimus *d*, destinavimus *e* κρειναντες *de et pr D* 3. 4. φυλασσεσθαι *AB*, μηδεν τοιουτο (τοιοῦτον *Dς*) τηρειν (observare *d*, custodire *e*) αυτους ει μη φυλασσεσθαι (custodirent *d*, observent *e*) *CDEdeς* 4. το τε ειδωλοθυτον *ABCς*, το εδωλοθυτον *D*, απο ϊδωλοθυτων (sacrificato d) *Ede* και (*add* τὸ *ς*) αιμα *ABCDς*, και αιματος *Ed*, in sanguinis *e* και πνικτον (-κτου *Ee*) *ABCEeς*, *om Dd* πορνιας *Ede* 5. ο *ABCς*, *om DE* adsumens *e*, adsumpsit *d* εχομενη *ABCEς*, επιουση *D*, sequenti *d*, veniente *e* 6. εισηει *ABCEς*, εισηλθεν *Dde* 7. εως ου *ABCEς*, donec *de*, οπως *D* oblata est *d*, offerretur *e* 8. ἡ *om D* ως δε εμελλον αι (ημελλον *E*) επτα ημεραι συντελεισθαι *ABCEeς*, συντελουμενης δε της εβδομης ημερας *D*, cum repletur autem eis septimus dies *d* 9. οι (οι δε *D*) απο (α *pr D*, de *e*) ασιας ιουδαιοι *ABDEdeς*, *post* ιερω *C* θεασαμενοι *ABCEς*, videntes *e*, εληλυθοτες θεασαμενοι *D*, venerant videntes *d* συνεχεαν (confuderunt) *Cd*, συνεχεον *ABDς*, συνεκεινησαν τε *E*, concitaverunt *e*

dant capita, et scient omnes quia quae de te audierunt falsa sunt, sed ambulas (*sic L:* ambulans *ceteri*) et ipse custodiens legem. [25]de his autem (*om al*) qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus (scribs. *F*) iudicantes ut abstineant se ab idolis immolato (inm.) et sanguine et (*om F al*) suffocato et fornicatione. (59) [26]Tunc Paulus adsumptis (ass., adsumtis *F*) uiris (*om al*) postera die purificatus cum illis intrauit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur (offeretur *F al*) pro uno quoque eorum oblatio. [27]dum autem (enim *L*) septem dies consummarentur, hi qui de (ab *F*) Asia erant Iudaei cum uidissent eum in templo, concitauerunt omnem po-

πάντα τὸν ὄχλον καὶ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, [28]κράζοντες Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ κεκοίνωκεν τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. [29]ἦσαν γὰρ προεωρακότες Τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. [30]ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ, καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. [31]ζητούντων τε αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης ὅτι ὅλη συγχύνεται Ἱερουσαλήμ· [32]ὃς ἐξαυτῆς λαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχας κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς

1. *πάντα om Ee* *τον οχλον ABCDEd*, populum *e* *επεβαλον (-λαν A) ABCEeς*, miserunt *d*, *επιβαλλουσιν D* *επ* (in *e*) *αυτον τας χειρας ABCDEde, τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτόν ς* 2. *ανδρε A* *ϊστραηλιται DEde* *βοηθειτε (-ται CD) ABCDς, βοηθησαται E* 3. *τοπου BDEdeς, add του αγιου A et corr C?* *πανταχη ABC DE, πανταχοῦ ς* docet *d* 4. *τε ABCEς, om Dde* *εισηγεν ις ιερον pr D* *κεκοινωκεν ACς, κεκοινωκηκεν (-κε B) E et corr B, εκοινωνήσεν D* 5. enim (autem *d*) providentes *de* 5. 6. ephesum *e*, et ephesium *d* 6. *ενομιζον ABCEς, ενομισαν μεν (om de) Dde* 7. *ὁ om D* et commota est *d* 8. adprahendentes *e* *του παυλου ABCDς, τον παυλον E* *ειλκον ABCς, ειλκων D, ηλκον E* *αυτὸν om Dd* 9. *ζητουντων τε (δε Deς) ABEeς et corr D, και ζητουντων Dd* 10. *ανεβη φασις* (nuntius *e*) *ABDE eς*, nuntiatum est *d* tribuno (*add* legionis *e*) cohortis quia *de* *συνχυννεται AD, συγκεχυται (συνκ. E) BEdeς* 11. in hierusalem *d* *λαβων* (sumptis) *Bd*, *παραλαβων* (adsumptis) *ADEeς* *εκατονταρχας ABDE, εκατονταρχους corr Dς* 12. decucurrit (proc. *d*) ad eos *de*

pulum et iniecerunt ei manus, [28]clamantes Viri Israhelitae, adiuuate. hic est homo qui aduersus populum et legem et locum hunc omnes (omne *pr F*, omnem *V*) ubique docens (dicens) insuper et gentiles induxit in templum et uiolauit sanctum locum istum. [29]uiderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate (-tatem *F*) cum ipso, quem aestimauerunt quoniam in templum intro duxisset (in t. indux. *L*) Paulus. [30]commotaque est ciuitas tota, et facta est concursio populi, et adpraehendentes Paulum trahebant eum (*om F*) extra templum, et statim clausae (clusae) sunt ianuae. [31]quaerentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis quia tota confunditur Hierusalem: [32]qui statim adsumptis (assumpt.) militibus et centurionibus decucurrit (decurr.) ad illos. qui cum uidissent tribunum et milites, cessauerunt

στρατιώτας ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. [33]τότε ἐγγίσας ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο τίς εἴη καὶ τί ἐστιν πεποιηκώς. [34]ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐπεφώνουν ἐν τῷ ὄχλῳ· μὴ δυναμένου δὲ αὐτοῦ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. [35]ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου· [36]ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ κράζοντες Αἶρε αὐτόν. [37]μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος λέγει τῷ χιλιάρχῳ Εἰ ἔξεστίν μοι εἰπεῖν τι πρός σε; ὁ δὲ ἔφη Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; [38]οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; [39]εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος Ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος, Ταρσεύς,

1. accedens *e* 2. *εκελευσε A, εκελευσεν DE* ligari *d*, alligare *e* *αλυσεσι δυσι A, αλυσεσιν δυσιν DE* 3. *τις (τίς ἂν ες, τι αν E) ειη και τι ABEdeς et corr D, τις pr D* est quod fecisset *e*, fecisset *d* *αλλο τι ABEeς*, aliud *d*, *αλλα D* *επεφωνουν ABDE, ἐβόων ς*, clamabant *de* 4. *μη (και μη D) δυναμενου δε (om D) αυτου ABDE, μὴ δυνάμενος δὲ ς*, et cum non possit *d*, cum autem non *e* quod certum est d, certius *e* 5. *εκελευσε pr D* 6. *εγενετο ABDEς*, adhuc esset d, factus *e* *εις τους αναβ. D*, ad gradus *e*, in graduus *d* *βασταζεσθαι αυτον ABEς*, ut portaretur ipse *e*, *τον παυλον βασταζεσθαι Dd* 7. *οχλου AB Eς, λαου Dde* 8. *τοῦ λαοῦ om Dd* *κραζοντες ABE, κραζον Ddeς* *αιρε ABEeς, αναιρεισθαι D*, tollite *d* 8. 9. et cum iam induceretur in castris *d* 9. *ο παυλος λεγει τω χιλιαρχω ABEeς, τω χειλιαρχω αποκρειθεις ειπεν Dd* 10. *ειπειν ABEς, λαλησαι Dde* *τι om Dd* ait *d*, dixit *e* *ουκ αρα ABEς*, nonne *de*, *ου D* 11. ille aegyptius *d* *εξαναστατωσας E* 12. *σιρικαριων E* 13. *ειμη E* *ταρσευς ABEς*, tarsensis ex *d*, a tarso *e*, *εν ταρσω δε D*

percutere Paulum. [33]tunc accedens tribunus adpraehendit eum et iussit alligari catenis duabus, et interrogabat quis esset et quid fecisset. [34]alii autem aliud clamabant in turba: et cum non posset certum cognoscere prae tumultu (-tum *pr F*), iussit duci eum (e. d.) in castra. [35]et cum uenisset ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter uim populi: [36]sequebatur enim (autem) multitudo populi clamans (-ntes) Tolle eum. [37]et cum coepisset induci in castra Paulus, dicit tribuno Si licet mihi loqui aliquid ad te? qui dixit Graece (Grece) nosti? [38]nonne tu es Aegyptius qui ante hos dies tumultum concitasti et eduxisti in desertum quattuor milia uirorum sicariorum (sycar.)? [39]et dixit ad eum Paulus Ego homo sum quidem (q. s.)

τῆς Κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης, δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. [40]ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ, πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης προσεφώνησεν τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ λέγων [1]«Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας.» [2]ἀκούσαντες δὲ ὅτι τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσεφώνει αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καί φησιν [3]«Ἐγώ εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ

1. *ουκ ασημου πολεως πολιτης* (cuius *d*) *ABEdeς*, *γεγεννημενος D* *δεομαι* (*δαιομε D*) *δε σου επιτρεψον* (*συνχωρησαι D*) *ABDEeς*, rogo obsecro autem *d* 2. *επιτρεψαντος* (permisso *e*) *δε αυτου AB Eeς*, *και* (*om corr D*) *επιτρ. δε του χιλιαρχου D*, et cum permisisset ei tribunus *d* 2. 3. *εστως ο παυλος Dd* 3. in gradibus *de* *κατεσεισε* (*-σισε A*, *-σισεν E*) *ABEeς*, *και σεισας* (movit) *Dd* manu *e*, manum *d* *τω λαω ABEς*, ad populum *e*, *προς αυτους Dd* . magno *de* 4. *δε ABEeς*, *τε Dd* *σιγης* (*ησυχειας D*) *γενομενης* (*γεναμ. A*) *ADEdeς*, *γενομενης σιγης B* *προσεφωνησε B* *εβραιδι BDEeς*, hebreica *d*, *ϊδια A* 5. 6. *της προς υμας νυνι* (*νῦν ς*) *απολογιας ABDEς*, quam ad vos nunc reddo rationem *e*, nunc aput vos reddo rationem *d* 6. audientes *e* hebreica *d* *προσεφωνει ABς*, *προσφωνει DE*, adloquitur *d*, adlocutus est *e* 7. *αυτοις BEeς et corr A*, *om Dd* *παρεσχον ησυχιαν ABEeς*, *ησυχασαν D* ait *e* *εγω ABDEe*, *Ἐγὼ μέν ς* *ιουδαιος ανηρ D* 8. *γεγεννημενος BEeς et post κιλικιας D*, *γεγενημ. A* 9. ante pedes *e* *γαμαλιηλ ADEeς*, *γαμαλιηλου B* *πεπαιδευμενος ABEeς*, *παιδευομενος D* 10. *κατα* (*κατ B*) *ακριβειαν* (*-βιαν DE*) *ABDEς*, certissime *e* *υπαρχων ABEeς*, *om D*

Iudaeus, a Tarso (Th. *F al*) Ciliciae, non ignotae ciuitatis municeps, rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. [40]et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus annuit (adn. *F*) manu ad plebem, et magno silentio facto adlocutus (alloqu.) est Hebraea lingua dicens (60) [1]Viri fratres et patres, audite quam ad uos nunc reddo rationem. [2]cum audissent autem quia Hebraea lingua loquitur ad illos, magis praestiterunt (praestet.) silentium. [3]et dixit Ego sum uir Iudaeus, natus Tarso (Th. *FL al*) Ciliciae, nutritus autem in ista ciuitate (istam -tem *L*), secus pedes Gamalihel (-liel) eruditus iuxta ueritatem paternae legis, aemulator legis sicut et (et sicut) uos omnes

καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστὲ σήμερον, [4]ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, [5]ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. [6]ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ Δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, [7]ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις; [8]ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην Τίς εἶ, κύριε; εἶπέν τε πρὸς ἐμέ Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ὃν σὺ διώκεις. [9]οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. [10]εἶπον δέ

1. *παντες υμεις εστε ΑΒΕeς, εσται υμεις παντες D* *ος ΑΒΕ eς, και D* 2. *μεχρι D* *φυλακας ΑΒΕeς, φυλακην D* 3. *ο om pr D* *μαρτυρει (-ρι Ε) ΑΕeς, εμαρτυρει Β, μαρτυρησει D* *παν (ολον D) το πρεσβυτεριον ΑΒDΕς*, totam seniorum *e* 4. *και ΑΒΕeς, om D* accipiens *e* *παρα των αδελφων D* 5. *αξων ΑΒDς, αξαι Εe* *και τους εκεισε (εκισε Ε, εκει D) οντας δεδεμενους ΑΒDΕς*, constitutis vinctos *e* 6. 7. *εγενετο δε μοι (om e) πορευομενω και εγγιζοντι τη δαμασκω περι μεσημβριαν ΑΒΕeς, ενγιζοντι δε μοι μεσημβριας δαμασκω D* 7. *εξεφνης DΕ* *απο του pr D* 8. *περιαστραψαι ΑΒς, περιεστραψεν Εe, περιεστραψα με D* lux copiosa *e* *επεσα (-σόν ς) τε ΑΒΕς, και επεσον D*, cadensque *e* *καὶ om e* 9. *σαουλ σαουλ ΑΒΕς, σαυλε σαυλε De* *διωκεις ΑΒDΕς et corr e, om pr e, add σκληρον σοι προς κεντρα* (stimulam) *λακτιζιν Εe* 10. *τε ΑΒΕeς, δε D* *εμε ΑΒ, με DΕς* *ειμι] ει pr D* 11. *ναζοραιος pr D* *εθεασαντο ΑΒ, add και ενφοβοι (ἔμφ. ς) εγενοντο DΕeς* 12. *ηκουσαν ΑΒDeς, ηκουον Ε* *ειπα D*

estis hodie, [4]qui hanc uiam persecutus sum usque ad mortem (morte *pr F*), alligans et tradens in custodias (-dia *L*) uiros ac mulieres, [5]sicut princeps sacerdotum testimonium mihi (m. t. *F al*) reddit et omnes maiores natu, a quibus et (*om F al*) epistulas accipiens ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde uinctos in Hierusalem, ut punirentur. [6]factum est autem eunte me et adpropinquante (appr.) Damasco, media die (diet) subito de caelo circum fulsit me lux copiosa, [7][et *om F al*] decidens in terram audiui uocem dicentem mihi Saule Saule, quid me persequeris? [8]ego autem respondi Quis (Qui *F*) es, domine? dixitque ad me Ego sum Iesus Nazarenus quem tu persequeris. [9]et qui mecum erant lumen quidem uiderunt, uocem autem non audierunt eius qui loquebatur mecum. [10]et dixi Quid fa-

Τί ποιήσω, κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν πρός με Ἀναστὰς πορεύου εἰς Δαμασκόν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. 11 *ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι ἦλθον εἰς Δαμασκόν.* 12 *Ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐλαβὴς κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων Ἰουδαίων,* 13 *ἐλθὼν πρὸς ἐμὲ καὶ ἐπιστὰς εἶπέν μοι Σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν.* 14 *ὁ δὲ εἶπεν Ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,* 15 *ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας.* 16 *καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπι-*

1. *κυριος ABEeς, om D* *ειπε B* surgens *e* 2. *σοι λαληθησεται ABDς, λαλ. σοι Ee* 2. 3. *τετακται* (*εντεταλκται B?*) *σοι ABς, τετακτε E,* oporteat *e*, te oportet *d* 3. *ουκ ενεβλεπον Aς, ουδεν εβλεπον B, ουκ εβλεπον E,* non (surrexit non *d*) videbam *de* *εκεινου ABEeς, add* et *d* 4. *υπο των BEς, απο των A,* iab eis qui *e*, qui *d* mecum erant *de* veni *d*, ingressus sum *e* 5. *δε ABEeς, om d* *ευλαβης B,* timoratus *d*, *ευσεβης Eς,* pius *e*, *om Av* *μαρτυρουμενος A,* et testimonio *d* 6. *κατοικουντων ABEeς, om d* veniens *e* *εμε AB, με Eς* 6. 7. *καὶ ἐπιστὰς om d* 7. *σαουλ ABEς,* saule *e*, saule saule *d* ipsa *d*, eadem *e* 8. *ανεβλεψα BE deς, εβλεψα A* *εἰς αὐτόν om d* *ο δε ειπεν ABEeς,* et dixit mihi *d* *προεχειρησατο A* 9. cognoscere *e*, ut cognosceris *d* 10. *του BEς, om A* *οτι ABEeς,* qui *d* *εση AEdeς, post ανθρωπους B* ei·*e*, eius *d* 11. *προς ABeς,* aput *d*, *πανς pr E, εις corr E* *ων ABς,* eorum (horum *e*) quae *de*, *ων τε E* 12. exsurgens *e*, surge *d* invocans *de*

ciam, domine? dominus autem dixit ad me Surgens uade Damascum, et ibi tibi dicetur de omnibus quae (quid) te oporteat (op. te *F al*) facere. 11 et cum non uiderem (-rim) prae claritate (-tem *pr F*) luminis illius, ad manum deductus a comitibus ueni Damascum. (61) 12 Ananias (Annan. *F al*) autem quidam uir secundum legem, testimonium habens ab omnibus habitantibus [Damasco] Iudaeis, 13 ueniens ad me et adstans (stans) dixit mihi Saule frater, respice. et ego eadem hora respexi in eum. 14 at ille dixit Deus patrum nostrorum praeordinauit te ut cognosceres uoluntatem eius et uideres iustum et audires uocem ex ore eius, 15 quia eris testis illius ad omnes homines eorum quae uidisti et audisti. 16 et nunc quid moraris? exsurge (exurge) et (*om al*) baptizare et ablue (abluere) peccata tua inuocato nomine ipsius.

καλεσάμενος τὸ ὄνομα αὐτοῦ. [17]*ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς*
Ἱερουσαλὴμ καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ γενέσθαι με ἐν
ἐκστάσει [18]*καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι Σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει*
ἐξ Ἱερουσαλήμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ.
[19]*κἀγὼ εἶπον Κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων*
καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σέ· [20]*καὶ ὅτε*
ἐξεχύννετο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην
ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούν-
των αὐτόν. [21]*καὶ εἶπεν πρός με Πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν*
ἐξαποστελῶ σε.» [22]*ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ*
ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λέγοντες Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον·
οὐ γὰρ καθῆκεν αὐτὸν ζῆν. [23]*κραυγαζόντων τε αὐτῶν καὶ ῥιπτούν-*
των τὰ ἱμάτια καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, [24]*ἐκέλευσεν*

1. *αυτον ABEde, τοῦ Κυρίου ς* mihi reverso *d*, revertenti *e* in *e*, *om d* 2. *ϊερουσαλεμ E* *καὶ om d* *προσευχομενου μου ABdς, προσευχομενω Ee* 2. 3. in stupore *e*, in soporem *d* 3. *ιδειν ABEeς*, vidi *d* 4. quia *de* recipiunt *e* *σου* (*add την Eς*) *μαρτυριαν περι εμου ABEeς*, testimonium meum *d* 5. *καγω AB Eeς*, et *d* 6. *πιστευοντας ABdeς, πεπιστευκοτας E* in te *de* 7. *εξεχυννετο A, εξεχυνετο BE, ἐξεχεῖτο ς* *στεφανου BEdeς, om A* *σου και ABEeς, om d* *αυτος ABEς*, ego *de* 8. *εφεστως BEdeς, εστως A* *συνευδοκων ABDEde, add τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ ς* 9. *με ABDEς, εμε C* *εθνη ABCDeς, εθνος E* 10. *εξαποστελω σε ABCς*, mittante *e*, *εξαποστελλω σε D, αποστελλω σε E* *ηκουον ABCEeς, ηκουσαν D* 11. *αἶρε* etc.] *Orig* 4,434[d] 12. nec enim *e* *καθηκεν ABCDE, καθῆκον ς*, fas *e* *κραυγαζοντων ABDEς, κραζοντων C* *τε ABC, δε DEeς* *αυτων om D* *ριπτουντων ABCς, ριπτοντων DE* 13. *ιματια ABCDς, add αυτων Ee* *αερα ABCEeς, ουρανον D*

[17]factum est autem reuertenti mihi in Hierusalem et oranti in templo, fieri me in (*om L*) stupore (-rem) mentis [18]et uidere (-rem) illum dicentem mihi Festina et exi uelociter ex Hierusalem, quoniam non recipient (-unt *F al*) testimonium tuum de me. [19]et (*om F al*) ego dixi Domine, ipsi sciunt quia ego eram concludens in carcerem et caedens (ced.) per synagogas eos qui credebant in te: [20]et cum funderetur (-rentur *al*, -rent *F*) sanguis (-inem *F*) Stephani testis tui, ego adstabam (stab. *F al*) et consentiebam et custodiebam uestimenta interficientium illum. [21]et dixit ad me Vade, quoniam ego (*om al*) in (ad *F al*) nationes longe mittam te. [22]audiebant autem eum (*om F al*) usque ad hoc uerbum, et leuauerunt uocem suam dicentes Tolle de terra eius (huius) modi: non enim fas est eum uiuere. [23]uociferantibus autem eis et proicientibus uestimenta sua et puluerem iactantibus in aerem (aere), [24]iussit tribunus induci eum in castra et flagel-

ὁ χιλίαρχος εἰσάγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν, εἴπας μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπιγνῷ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. [25]ὡς δὲ προέτειναν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπεν πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; [26]ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατοντάρχης προσελθὼν τῷ χιλιάρχῳ ἀπήγγειλεν λέγων Τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστιν. [27]προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ Λέγε μοι, σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη Ναί. [28]ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος Ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη Ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. [29]εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφο-

1. ο χιλιαρχος εισαγεσθαι αυτον *ABCDEe*, αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι ς   ειπας *ABCDE*, εἰπὼν ς   2. ανεταζεσθαι (-ταξεσθαι *B*?) *ABC*ς et corr *D*, ανεταζειν pr *D*, εταζεσθαι *E*   επιγνω *BCDE*ς, γνω *A*   2. 3. επεφωνουν αυτω *ABCEe*ς, κατεφωνουν περι αυτον *D*   3. προετειναν *B*, προετεινον *AE*, προσετειναν *CD*, extendissent *e*, προέτεινεν ς   εστοτα *E*   4. εκατονταρχον ο παυλος *ABCEe*ς, εκατονταρχην *D*   5. ἔξεστιν υμιν (ϋμμιν *E*) *ABCEe*ς, ante ανθρωπον *D*   ακουσας (audiens *e*) δε *ABCEe*ς, τουτο ακουσας *D*   εκατονταρχης *ACD*, εκατονταρχος *BE*ς, centuri *e*, add οτι ρωμαιον εαυτον λεγει *D*   6. τω χιλιαρχω απηγγειλεν (επηγγειλεν pr *D*) *ABCDEe*, ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ ς   λεγων *ABCEe*, λέγων Ὅρα ς, αυτω ορα *D*   τί] qui *e*   6. 7. ο γαρ (om pr *D*) ανθρωπος ουτος *ABCDE*ς, hic enim homo *e*   7. accedens autem *e*, τοτε προσελθων *D*   ειπεν αυτω *ABCEe*ς, επηρωτησεν αυτον *D*   8. συ *ABCDEe*, εἰ σὺ ς   εφη ναι απεκριθη δε (τε ς, om *A*) *ABCEe*ς, ειπεν ειμι και αποκριθεις *D*   χιλιαρχος *ABCEe*ς, add και ειπεν pr *D*, add ειπεν αυτω corr *D*   9. πολλου *ABCEe*ς, οιδα ποσου *D*   τὴν om *C*   9. 10. ο δε παυλος *ABCE*ς, παυλος δε *D*   10. δε *ABDEe*ς, om *C*   γεγεννημε *CE*, γεγενημαι *A*   εὐθεως ουν *ABCEe*ς, τοτε *D*

lis caedi et torqueri eum, ut sciret propter quam causam sic adclamarent (-massent *F*) ei. [25]et cum adstrinxissent (astr.) eum loris, dixit adstanti sibi centurioni (-ne) Paulus Si hominem Romanum et indemnatum licet uobis flagellare? [26]quo audito centurio accessit ad tribunum et nuntiauit dicens Quid acturus es? hic enim homo ciuis (ciues *L*) Romanus est. [27]accedens autem tribunus dixit illi Dic mihi, tu Romanus es? at (ad *pr F*) ille dixit Etiam. [28]et respondit tribunus Ego multa summa (pecunia *L*) ciuitatem hanc consecutus sum. et Paulus ait Ego autem et natus sum. [29]protinus ergo discesserunt ab illo qui eum torturi erant. tribunus quoque timuit, postquam resci-

βήθη ἐπιγνοὺς ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν καὶ ὅτι αὐτὸν ἦν δεδεκώς. [30]*τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλές, τὸ τί κατηγορεῖται ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν καὶ ἐκέλευσεν συνελθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ πᾶν τὸ συνέδριον, καὶ καταγαγὼν τὸν Παῦλον ἔστησεν εἰς αὐτούς.* [1]*ἀτενίσας δὲ τῷ συνεδρίῳ ὁ Παῦλος εἶπεν Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας.* [2]*ὁ δὲ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας ἐπέταξεν τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα.* [3]*τότε ὁ Παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπεν Τύπτειν σε μέλλει ὁ θεός, τοῖχε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι;* [4]*οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον Τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς;*

1. *οτι ABCς, add πολιτης Ee* *αυτον ην (add ην E) δεδεκως (δεδηκως C et corr A, δεδωκως pr A) ABCE,* eum alligasset *e*, *ἦν αὐτὸν δεδεκώς ς* 2. *το ασφαλες ABCEς,* certius *e* *το ABCς, om E* 3. *υπο ABCE, παρὰ ς* *αυτον ABCEe, add ἀπὸ τῶν δεσμῶν ς* *εκελευσε B* *συνελθειν ABCEe, ἐλθεῖν ς* 4. *παν το συνεδριον ABCEe, ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν ς* producens *e* *τὸν om E* 5. inter eos *e* adtendens *e*, intendens *Lucif* 228 *δὲ* om *Lucif* *τω συνεδρω* (in concilium *Lucif*) *ο παυλος ACEe Lucif, παυλος (ὁ Π. ς) τω συνεδριω Bς* 6. *συνιδησι E* deo *e*, coram deo *Lucif* 7. *επεταξεν (εκελευσεν C) τοις παρεστωσιν αυτω ABCEeς,* circumstantibus se praecepit *Lucif* 8. percuti os paulli *Lucif* 8. 9. *προς αυτον ειπεν ABEeς Lucif, ειπεν προς αυτον C* *μελλει ABCEς Orig* 3,254[de], incipiet *e Lucif* *κεκονιασμεναι C Orig* 10. iudicas me *e*, iudicare de me *Lucif* 228 *παρανομων ABCς, παρα τον νομον Ee Lucif* 11. qui autem circum dixerunt *e*. *ειπον ACEς, ειπαν B* *τον αρχιερεα του θεου λοιδορεις ABCEeς,* sic insilis in sacerdotem dei male dicendo *Cypr* 81 113 122

uit quia ciuis Romanus esset et quia alligasset (lig. *F al*) eum. [30]postera autem die uolens scire diligentius qua ex causa accusaretur a Iudaeis, soluit eum et iussit sacerdotes conuenire et omne concilium, et producens Paulum statuit inter illos (eos). (62) [1]Intendens autem [in] concilium Paulus ait Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum ante deum usque in hodiernum diem. [2]princeps autem sacerdotum Ananias (Annan.) praecepit adstantibus sibi percutere os eius. [3]tunc Paulus ad eum dixit Percutiet te deus, paries dealbate. et tu sedens iudicas me secundum legem, et contra legem iubes me percuti? [4]et qui adstabant (ast. *V*) dixerunt Summum sacerdotem dei male dicis (dices)? [5]dixit autem Paulus Nescie-

5ἔφη τε ὁ Παῦλος Οὐκ ᾔδειν, ἀδελφοί, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς· γέγραπται γὰρ Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. 6γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶν Σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον Φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ Φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς Φαρισαίων· περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. 7τοῦτο δὲ αὐτοῦ εἰπόντος ἐγένετο στάσις τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη μὲν τὸ πλῆθος 8(Σαδδουκαῖοι γὰρ λέγουσιν μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε ἄγγελον μήτε πνεῦμα· Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσιν τὰ ἀμφότερα), 9ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀναστάντες τινὲς τῶν Φαρισαίων διεμάχοντο λέγοντες Οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος; 10πολλῆς δὲ στάσεως γινομένης φοβηθεὶς ὁ χι-

1. *εφη τε* (autem *e*) *ο παυλος ABCEeς*, respondit et dixit *Cypr* 113 *εστιν αρχιερευς ABCEeς*, pontifex est *Cypr* 81 113 122 2. *γαρ CEeς Cypr, add οτι AB* male dices *Cypr*, dixeris male *e* 3. *το δε ετερον ABCEς*, et altera pars *e* 4. *εκραξεν AEeς, εκραζεν BC* 5. *φαρισαιων ABC, φαρισαιου Eeς* et de resurrectione *e* *εγω AEeς et corr C, om B* 6. *ειποντος AEe, λαλουντος B, λαλησαντος Cς* *εγενετο ACEeς, ἐπεπεσεν B* 6. 7. *φαρισαιων και* (*καὶ τῶν ς*) *σαδδουκαιων ABCς, σαδδ. και φαρισ. Ee* 7. *εσχισθη ABς et pr? corr C, εχισθη pr C, διεσχισθη E*, soluta est *e* *μεν ACEς, om Be* 8. *μητε prius ABCE, μηδὲ ς* 10. surgentes *e* *τινες AEev, τινες* (*add εκ C*) *των γραμματεων του μερους BC, οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους ς* 12. *ἢ*] ut *e* *αγγελος ABCEe, add μὴ θεομαχῶμεν ς* *πολλης δε στασεως γενομενης ACv*, cum magna dissensio esset inter illos *Lucif* 152, *πολλης* (magna) *δε γενομενης* (*γινομ. B*) *στασεως BEeς* *φοβηθεις ABCE*, timens *e Lucif* 152, *εὐλαβηθεὶς ς*

bam, fratres, quia princeps est sacerdotum: scriptum (scribt. *pr F*) est enim Principem populi tui non male dices (dicis *L*). 6sciens autem Paulus quia una pars esset Sadducaeorum et altera Pharisaeorum, exclamauit in concilio Viri fratres, ego Pharisaeus sum, filius Pharisaeorum: de spe et [de *L*] resurrectione mortuorum ego iudicor. 7et cum haec dixisset, facta est dissensio inter Pharisaeos et Sadducaeos, et soluta est multitudo. 8Sadducaei (-cei *F*) enim dicunt non esse resurrectionem, neque angelum neque spiritum: Pharisaei autem utrumque (utraque *L*) confitentur. 9factus (factum *pr F*) est autem clamor magnus. et exsurgentes (exurg., surg. *L*) quidam Pharisaeorum pugnabant dicentes Nihil mali inuenimus in homine isto: quid si spiritus locutus est ei aut angelus? 10et cum magna dissensio

λίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ Παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσεν τὸ στράτευμα καταβὰν ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. [11]*τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος εἶπεν Θάρσει· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι.*

[12]*Γενομένης δὲ ἡμέρας ποιήσαντες συστροφὴν οἱ Ἰουδαῖοι ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς, λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀποκτείνωσιν τὸν Παῦλον.* [13]*ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν ποιησάμενοι,* [14]*οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις εἶπαν Ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν Παῦλον.* [15]*νῦν*

1. discerperetur *e*, raptus fuisset *Lucif* *υπ ABς, απ CE* 2. descendens *e*, descendere et *Lucif* *εκ μεσου αυτων αγειν τε* (*απαγειν τε AE*, et reducere *e*, *αγειν B*) *ABCEeς*, *om Lucif* 2. 3. in castris *Lucif* 3. adsistens *e Lucif* *ειπεν ABCEς*, ait *e Lucif* 4. *θαρσει ABCEe Lucif*, *add Παῦλε ς* *διεμαρτυρου C* *τὰ om e Lucif* 152 hierosolyma *e* *ουτω ABς*, *ουτως CE* 5. *σε δει ABCEeς*, oportet te *Lucif* *εις ρωμην ABCEς*, romae *e Lucif* 6. *δε ACEeς Lucif*, *τε B* *ποιησαντες συστροφην οι ιουδαιοι ABCEe*, collegerunt se quidam ex iudaeis et *Lucif*, *ποιήσαντές τινες τῶν Ἰουδαίων συστροφὴν ς* 7. *λεγοντες ABEeς Lucif*, *om C* ne manducare *e* *αποκτεινωσιν BCEς*, *αναιλωσιν A* 8. plus quam *e*, fere *Lucif* *τεσσερακοντα AC* 9. *συνομωσιαν E* *ποιησαμενοι ABCE*, *πεποιηκότες ς* qui cum (et *Lucif*) accesserunt ad *e Lucif* 10. *τοις πρεσβυτεροις* (seniores *e*) *ειπαν* (*εἶπον ς*) *ABCEeς*, indicaverunt dicentes *Lucif* 152 10. 11. devotionem vovimus nos *Lucif* 11. *μηδενος BCEς*, *μηθενος A* *γευσασθαι ABCEeς*, *add* in totum *Lucif*

facta esset, timens tribunus ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere et rapere eum de medio eorum ac deducere eum in castra. [11]sequenti autem nocte adsistens ei dominus ait Constans esto: sicut enim testificatus es de me in (*om F*) Hierusalem, sic te oportet [et *L*] Romae testificari. (63) [12]Facta autem die collegerunt (collig.) se (*om F*) quidam ex Iudaeis et deuouerunt se dicentes neque manducaturos neque bibituros donec occiderent Paulum. [13]erant autem plus quam quadraginta (XL *F*) qui hanc coniurationem fecerant; [14]qui accesserunt ad (*om L*) principes sacerdotum et seniores et dixerunt Deuotione deuouimus nos nihil gustaturos donec occidamus Paulum. [15]nunc ergo uos notum facite tribuno cum consilio (con-

οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ σὺν τῷ συνεδρίῳ, ὅπως καταγάγῃ αὐτὸν εἰς ὑμᾶς ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ· ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. [16]ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς Παύλου τὴν ἐνέδραν, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν ἀπήγγειλεν τῷ Παύλῳ. [17]προσκαλεσάμενος δὲ ὁ Παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων ἔφη Τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον· ἔχει γὰρ ἀπαγγεῖλαί τι αὐτῷ. [18]ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγεν πρὸς τὸν χιλίαρχον, καί φησιν Ὁ δέσμιος Παῦλος προσκαλεσάμενός με ἠρώτησεν τοῦτον τὸν νεανίσκον ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. [19]ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν ἐπυνθάνετο Τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; [20]εἶπεν δὲ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε ὅπως αὐ-

1. *υμεις ABCEeς, add* colligite concilium et *Lucif* *σὺν τῷ συνεδρίῳ om Lucif* 1. 2. *καταγαγη αυτον ABCEe Lucif, αὔριον αὐτὸν καταγάγῃ ς* 2. *εις ABE, προς Cς,* ad *e Lucif* 2. 3. *μελλοντας (μελλωντα pr E, μελλοντα corr E) διαγινωσκειν ακριβεστερον τα περι αυτου ABEς,* aliquid cognituros certius de eo *e, μελλοντας ακριβεστερον γινωσκειν τα περι αυτου C,* de eo diligentius quaesituros *Lucif* 152 3. *του alterum ABCς, om Ee Lucif* 4. audiens *e* *την ενεδραν ABCEς, το ενεδρον B,* de insidiis *e* 5. advens *e* *παρεμβολην BCEeς, συναγωγην A* 6. advocans *e* unum ex *e* 7. *εφη ABEeς, ειπεν C* *τουτον απαγαγε (απαγε B) ABC Eς,* nunc perduci *e* 8. *απαγγειλαι τι ABEe, τι απαγγειλαι Cς* ille quidem adsumens *e* 9. *προσκαλεσαμενος με (om E) ABEς,* advocans me *e* 10. *νεανισκον AE, νεανιαν Bς* 11. *επιλαμενος E,* adprehendens *e* 12. secedens *e* *κατ ιδιαν* (in parte) *επυνθανετο BEeς, επυνθ. κατ ιδιαν A* quod est *e* 13. rogare *e* crastena die *e*

cil. *L*), ut producat (add., producant *F*) illum ad uos, tamquam aliquid certius cognituri de eo: nos uero prius quam adpropiet (adpropriet *F*) parati sumus interficere illum. [16]quod cum audisset filius sororis Pauli insidias, uenit et intrauit in castra nuntiauitque (narrau. *L*) Paulo. [17]uocans autem Paulus ad se unum ex centurionibus ait Adulescentem hunc perduc ad tribunum: habet enim aliquid indicare illi. [18]et ille quidem adsumens (ass.) eum duxit ad tribunum, et ait Vinctus Paulus [uocans *F*] rogauit me hunc adulescentem perducere ad te, habentem (habens *F*) aliquid loqui tibi. [19]adpraehendens autem tribunus manum illius secessit cum eo seorsum et interrogauit illum Quid est quod habes indicare mihi? [20]ille autem dixit Iudaeis

ριον τὸν Παῦλον καταγάγῃς εἰς τὸ συνέδριον ὡς μέλλων τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. [21]*σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν, καὶ νῦν εἰσὶν ἕτοιμοι, προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν.* [22]*ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσεν τὸν νεανίσκον, παραγγείλας μηδενὶ ἐκλαλῆσαι ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με.* [23]*καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων εἶπεν Ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός,* [24]*κτήνη τε παραστῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα,* [25]*γράψας ἐπιστολὴν ἔχουσαν τὸν τύπον τοῦτον.* [26]*«Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν.* [27]*τὸν ἄνδρα τοῦτον συλλημφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι*

1. *τον παυλον καταγαγης εις το συνεδριον ABEe, εἰς τὸ συνέδρ. καταγ. τὸν Παῦλον ς*   *μελλων ABEe, μέλλοντές ς*   *τι* om *e* 2. *ουν ABEς*, vero *e*   *μη πισθεις E*, ne credideris *e* 3. *ενεδρευουσιν ABς, ενεδρεουσιν E*   *τεσσερακοντα A* 4. non manducare neque vivere *e* 5. *ου ABeς, ουν E*   *εισιν ετοιμοι AB Ee, ἕτοιμοί εἰσι ς* 6. *ὁ μὲν οὖν*] igitur *e*   *νεανισκον ABE, νεανίαν ς* 7. praecipiens *e*   *με AEς, εμε B* 8. advocans *e*   *δυο τινας AEeς, τινας δυο B* 10. *δεξιολαβους BEς, δεξιοβολους A*, lanciarios *e* 11. *παραστησαι ABEς*, praeparate *e*   inponentes *e* 12. *διασωσωσι ABς, διασωσουσιν E*   *φιλικα A*   scribens *e*   *εχουσαν BEe, περιεχουσαν Aς* 13. *φιλικι A* 14. *συλλημφθεντα A, συνλημφθεντα E, συλληφθέντα ς* 15. incipientes occidi *e*   superveniens *e*

conuenit rogare te ut crastina die Paulum producas in concilium, quasi aliquid [et *L*] certius inquisituri sint de illo. [21]tu uero ne credideris illis: insidiantur enim ei (*om L al*) ex eis uiri amplius [quam] quadraginta (XL *L*), qui se deuouerunt non manducare neque bibere donec interficiant eum, et nunc parati sunt, expectantes promissum tuum. (64) [22]Tribunus igitur dimisit adulescentem, praecipiens ne cui loqueretur quoniam haec nota sibi fecisset. [23]et uocatis duobus centurionibus dixit illis Parate milites ducentos, ut eant usque Caesaream, et equites (aeq. *F*) septuaginta et lanciarios ducentos, a tertia hora noctis, [24][et *om F*] iumenta praeparate, ut inponentes Paulum [eum *om L*] saluum (*om F*) perducerent ad Felicem praesidem; [25]scribens [ei *om L*] epistulam continentem haec. [26]Claudius Lysias optimo praesidi Felici salutem. [27]uirum hunc conpraehensum a Iudaeis et incipientem interfici ab eis superueniens cum exercitu eripui [et *F*]

ἐξειλάμην μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστιν, [28]βουλόμενός τε ἐπιγνῶναι τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν· [29]ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔχοντα ἔγκλημα. [30]μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα ἔσεσθαι ἐξ αὐτῶν, ἔπεμψα πρός σέ, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν αὐτοὺς ἐπὶ σοῦ.» [31]οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον ἤγαγον διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα, [32]τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς ἀπέρχεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. [33]οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησαν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. [34]ἀναγνοὺς δὲ καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστίν, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, [35]Διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ

1. εξειλαμην *ABEe*, ἐξειλόμην αὐτὸν *ς* volentes *e* τε *ABE*, δὲ *eς* επιγνωναι *AB*, γνωναι *Eς*, scire *e* 2. de qua obiciebant *e* αυτον *BEeς*, *om A* 3. ηὗρον *E* accusari *e* 4. εχοντα εγκλημα *AB*, ενκλημα (ἔγκλ. *ς*) εχοντα *Eeς* 4. 5. indicatis autem mihi de insidiis *e* 6. εσεσθαι *ABE*, esse *e*, μέλλειν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων *ς* εξ αυτων *AEe*, εξαυτης *Bς* 6. demandans *e* κατηγοροις *ABς*, *add* αυτου *Ee* αυτους *Av*, τα (*om Ee*) προς αυτον *BEeς* σου *AB*, *add* ερρωσω (-σσ *ς*) *Eeς* 7. milites ergo *e* 8. δια *ABE*, διὰ τῆς *ς* τη δε *AB Eς*, et *e* 9. απερχεσθαι *ABE*, πορεύεσθαι *ς*, ire *e* 10. εισελθοντες *ABEς*, cum venissent *e* 11. reddentes *e* και τον παυλον *ABς*, *om Ee* 12. cum legissent *e* δε *ABEe*, *add* ὁ ἡγεμὼν *ς* επηρωτησας *A* 13. πυθομενος *ABEς*, cognoscens *e* ex *e* κιλικιας *Beς*, κιλιας *E*, κηλικιας εστιν *A* δια . . . κουσομαι *tribus litteris erasis A*

cognito quia Romanus est, [28]uolensque scire causam [in] quam obiciebant illi, deduxi eum in concilium eorum; [29]quem inueni accusari de quaestionibus legis ipsorum, nihil uero dignum morte aut uinculis habentem crimen. [30]et cum mihi perlatum esset de insidiis quas parauerunt ei, misi ad te, denuntians et accusatoribus ut dicant apud te. (65) [31]Milites ergo secundum praeceptum sibi adsumentes (ass.) Paulum duxerunt per noctem in Antipatridem, [32]et postera die, dimissis equitibus ut irent cum eo, reuersi sunt ad castra. [33]qui cum uenissent Caesaream et tradidissent epistulam praesidi, statuerunt ante illum et Paulum. [34]cum legisset autem et interrogasset de qua prouincia esset, et cognoscens quia de Cilicia, [35]Audiam te, inquit

κατήγοροί σου παραγένωνται, κελεύσας ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι αὐτόν.

1Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ πρεσβυτέρων τινῶν καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. 2κληθέντος δὲ αὐτοῦ ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ Τέρτυλλος λέγων 3«Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ καὶ διορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ, ἀποδεχόμεθα, κράτιστε Φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. 4ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. 5εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν καὶ κινοῦντα στάσεις πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως, 6ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασεν βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατή-

1. 2. *κελευσας* (iubens *e*) *εν τω πραιτωριω του* (*τω B*) *ηρωδου φυλασσεσθαι αυτον ABEe*, *Ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ τοῦ Ἡρώδου φυλάσσεσθαι ς*   3. *πεντε BEeς*, *τινας A*   4. *πρεσβυτερων τινων ABEe*, *τῶν πρεσβυτέρων ς*   4. 5. insinuaverunt praesidem *e*   5. *αυτον AEeς*, *om B*   6. cum multa pace habitantes *e*   7. *διορθωματων ABE*, *κατορθωμάτων ς*   *τω ABς*, *om E*   8. *φιλιξ A*   9. *εγκοπτω Bς*, *ενκοπτω AE*, protranam *e*   10. *ακουσαι σε ABς*, *σε ακουσαι Ee*   invenientes *e*   11. *λοιμον A*   *στασεις ABEe*, *στάσιν ς*   *πασι A*, *πασιν E*   12. *τε ABς*, *δε Ee*   13. *εκρατησαμεν AB et C?*, *add και κατα τον ημετερον νομον ηθελησαμεν κριναι* (*κρίνειν. ς*) 7*παρελθων* (transiens) *δε λυσιας ο χιλιαρχος μετα πολλης βιας εκ των χειρων ημων απηγαγεν* 8*κελευσας* (iubens) *τους κατηγορους αυτου ερχεσθαι προς* (ante *e*, *ἐπί ς*) *σε Eeς*

(inquid *pr* F), cum [et *L*] accusatores tui (*om* F) uenerint, iussitque in praetorio Herodis custodiri (custodi) eum. (66) 1Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus quibusdam et Tertullo quodam oratore, qui adierunt praesidem (principem *L*?) aduersus (-sum) Paulum. 2et citato Paulo coepit accusare Tertullus dicens 3Cum in multa pace agamus per te et multa corrigantur per tuam prouidentiam (prud. *F*) semper et ubique (utiq.), suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione. 4ne diutius autem te (*om F*) protraham, oro [ut *F*] breuiter audias nos pro tua clementia. 5inuenimus hunc hominem pestiferum et concitantem seditiones (-nem *pr F al*) omnibus Iudaeis in uniuerso orbe, et auctorem seditionis sectae Nazarenorum, 6qui etiam templum uiolare conatus est; quem [et *L*] adpraehendimus (apprehensum *L*) [uoluimus secundum legem nostram iudicare: 7superueniens autem Lysias tribunus

σαμεν. [8]παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ.» [9]συνεπέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. [10]ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν, «Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ· ἐπιστάμενος εὐθύμως τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, [11]δυναμένου σου ἐπιγνῶναι ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι δώδεκα ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, [12]καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον ἢ ἐπίστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς οὔτε κατὰ τὴν πόλιν, [13]οὐδὲ παραστῆσαι δύνανταί σοι περὶ ὧν νυνὶ κατηγοροῦσίν μου. [14]ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρεσιν οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ ἐν τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, [15]ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι δι-

1. *παρ ου ABς, παρ ω E,* quo *e* possis *e* *αυτος BEeς,* om *A* iudicans *e* 2. *συνεπιθεντο ABE, Συνέθεντο ς* 3. *τε ABE, δὲ eς* 4. *ετων ABς, ενιαυτων E* 5. *κριτην ABς, add δικαιον Ee* *ευθυμως ABE,* longanimiter *e, εὐθυμότερον ς* 5. 6. pro me ipso satisfaciam *e* 6. *σου BEeς,* om *A* *επιγνωναι ABE, γνῶναι ς* *εισι B* 7. *δωδεκα ABEe, ἢ δεκαδύο ς* *προσκυνησων ABς, προσκυνησαι Ee* *εις AE, εν Bς* 8. *ηὗρον E* *τινα ABeς, τινας E* *η επιστασιν (ἐπισύστασιν ς) ABEς,* ad concursum *e* 10. *ουδε B, ουτε AEς* provare *e* *σοι ABEe,* om *ς* *νυνι AB, νυν Eς* heresis *e* 12. *ουτως AE, οὕτω ς* *πατρωω E* *πασι (-σιν E) AEeς,* om *B* 12. 13. *κατα τον* (om *B*) *νομον ABEς,* in lege *e* 13. *εν τοις Bς, τοις A, τοις εν τοις E,* in *e* *εις τον ABEeς, προς C* 14. *εσεσθαι ABC, add νεκρων Eeς*

cum ui magna eripuit eum de manibus nostris, [8]iubens accusatores eius ad te uenire; *L solus*] a quo poteris ipse iudicans de omnibus istis cognoscere de quibus nos accusamus eum. [9]adiecerunt autem (audierunt eum) et Iudaei dicentes haec ita (ista *F*) se habere. (67) [10]Respondit (-dens *F*) autem Paulus, adnuente sibi praeside dicere, Ex multis annis esse te (*om F*) iudicem genti huic sciens bono animo pro me satis faciam. [11]potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi dies (d. m. *F al*) quam duodecim ex quo (qua) ascendi adorare in Hierusalem: [12]et neque in templo inuenerunt me cum aliquo disputantem aut concursum facientem turbae, neque in synagogis neque in ciuitate, [13]neque probare possunt tibi de quibus nunc accusant me. [14]confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam quam dicunt heresim sic deseruio (seruio *F*) patri deo meo, credens omnibus quae in lege et prophetis scripta (scribta *F*) sunt, [15]spem habens in deum quam et hi ipsi expectant, resurrectionem futuram iustorum et ini-

καίων τε καὶ ἀδίκων. [16]ἐν τούτῳ καὶ αὐτὸς ἀσκῶ ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους διὰ παντός. [17]δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος μου παρεγενόμην καὶ προσφοράς, [18]ἐν αἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου οὐδὲ μετὰ θορύβου, τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, [19]οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρὸς ἐμέ. [20]ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν τί εὗρον ἀδίκημα· στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, [21]ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς ἧς ἔκραξα ἐν αὐτοῖς ἑστώς, ὅτι περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ἐφ' ὑμῶν.» [22]ἀνεβάλετο δὲ αὐτοὺς ὁ Φῆλιξ, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἴπας Ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς, [23]διαταξάμενος τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι αὐτόν,

1. *και alterum* *ABCEe*, *δὲ ς*   2. **τους ABCEς*, apud *e*   *δια παντος ABCς*, *ante προς τον θεον Ee*   3. *εις το εθνος ABCEς*, in gente *e*   3. 4. *παρεγενομην BC*, post *προσφορας Ee*, *ante ελεημοσυνας ς*, *om A*   4. *αις ABCE*, *οἷς ς*   *ηὗρον E*   5. *δε AB CEe*, *om ς*   *απο ABς*, *των απο CE*, ex *e*   6. *ιουδαιοι ABeς*, *ιουδαιων CE*   *ἔδει] δει B?*   apud te *e*   7. *εμε ABCE*, *με ς*   *η BEeς*, *ει AC*   hi ipsi *e*   *τι ABCEe*, *εἴ τι ς*   *ευρον* (*ηὗρ. E*) *AB*, *add εν εμοι CEeς*   stantem me in concilio *e*   8. *η AB CEς*, nisi *e*   *ταυτης φωνης ABCς*, *φωνης ταυτης Ee*   *εκραξα BEς*, *εκ. εκραξα AC*   8. 9. *εν αυτοις εστως ABCEe*, *ἑστὼς ἐν αὐτοῖς ς*   9. ego *E*, *om C*   10. *εφ ABC*, *υφ Eeς*·   *ανεβαλετο δε αυτους ο φηλιξ ABCEe*, *Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ ἀνεβάλετο αὐτοὺς ς*   certissime *e*   10. 11. *τὰ περὶ]* de *e*   11. *ειπας ABC*, *ειπων Eς*, *add οτι Ee*   11. 12. audiam quae ad vos *e*   12. *διαταξαμενος ABCEς*, iussit *e*, *add τε eς*   *εκατονταρχη ABCς*, *εκατονταρχω E*   custodire *e*   *αυτον ABCEe*, *τὸν Παῦλον ς*

quorum. [16]in hoc et ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad deum et ad homines semper. [17]post annos autem plures elemosynas facturus in gentem meam ueni et oblationes et uota, [18]in quibus inuenerunt me purificatum in templo, non cum turba neque cum tumultu, quidam autem ex Asia Iudaei, [19]quos oportebat apud te praesto esse et accusare (-rent *F al*), siquid haberent aduersum me. [20]aut hi ipsi dicant siquid inuenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio, [21]nisi de una hac (ac *F*) solum modo uoce, qua clamaui inter eos stans quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie a uobis. (68) [22]Distulit autem illos Felix, certissime sciens de uia (*sic corr L:* ui *F*, uiro *al*, uia hac *al*), dicens Cum tribunus Lysias descenderit (-ret) (d. L. *L*), audiam uos, [23]iussitque centurioni custodire

ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν αὐτῷ.

[24]Μετὰ δέ τινας ἡμέρας παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ ἰδίᾳ γυναικί, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς χριστὸν Ἰησοῦν πίστεως. [25]διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ ἀπεκρίθη Τὸ νῦν ἔχον πορεύου· καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε, [26]ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. [27]διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβεν διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον, θέλων τε χάριτα καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ κατέλιπεν τὸν Παῦλον δεδεμένον.

1. *τε ABCEς*, tamen *e* *αυτου ABCς, om Ee* ministrari *e* 2. *αυτω ABCEe, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ ς* 3. *τινας ημερας AEe, ημερας τινας BCς* *παραγενος A*, adveniens *e* *σὺν*] *σουν A* *δρουσιλλι E* 4. *ιδια γυναικι B, ιδια γυν. αυτου A, γυναικι αυτου Eeς, γυναικὶ C* vocavit *e* 5. *περὶ τῆς*] quae est *e* *ιησουν BEe, om Aς et C?* fides *e* 6. *ενκρατιας E* 6. 7. *κριματος του μελλοντος* (*add ἔσεσθαι ς*) *ABEeς, μελλοντος κριματος C* 7. *εμφοβος* (*ενφ. E*) *BCEeς, add δε A* *το νυν ABCeς, τοινυν E* 8. *καιρον δε μεταλαβων* (*παραλαβων A*) *ABCς, καιρω δε επιτηδιω Ee* *μετακαλεσομε σε E*, accersiautem *e* *αμα ABCEe, add δὲ ς* 9. pecunia detur *e* *αυτω ACEeς, om B* *παυλον ABCEe, add ὅπως λύσῃ αὐτόν ς* 10. frequenter *e* *ωμιλει ABEς, διελεγετο C*, loquebatur cum *e* 11. *τε ABCEς*, autem *e* 12. *χαριτα ABC, χαριν E*, gratiam *e*, *χάριτας ς* *φιλιξ A*

eum, et habere requiem, nec quemquam prohibere de suis ministrare ei. [24]post aliquot (-quod *pr F*) autem dies ueniens Felix cum Drusilla uxore sua, quae erat Iudaea, uocauit Paulum et audiuit ab eo (ea) fidem quae est in Iesum Christum (Iesu Christo *F*), [25]disputante autem illo de iustitia et [de *L*] castitate et de iudicio futuro, timefactus (tremef. *L*?) Felix respondit Quod nunc attinet (adt.), uade: tempore autem oportuno accersiam (arcessiam *L*) te; [26]simul et sperans quia pecunia daretur ei (ei d. *F al*) a Paulo, propter quod et frequenter accersiens (arcessiens *L*) eum loquebatur cum eo. [27]biennio autem expleto accepit successorem Felix Porcium (Port.) Festum: uolens autem gratiam praestare Iudaeis Felix reliquit (-quid *pr F al*)

[1]Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας, [2]ἐνεφάνισάν τε αὐτῷ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν [3]αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. [4]ὁ μὲν οὖν Φῆστος ἀπεκρίθη τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον εἰς Καισάρειαν, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι· [5]Οἱ οὖν ἐν ὑμῖν, φησίν, δυνατοὶ συγκαταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ ἄτοπον, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. [6]διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας οὐ πλείους ὀκτὼ ἢ δέκα, καταβὰς εἰς Καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ

1. *ουν ABCEeς,* autem *Lucif* 153   cum venisset *e Lucif*   *τη επαρχια (-χειω A) ABCEς,* in provinciam (-cia *e*) *e Lucif*   *μετα τρεις ημερας ABCEeς,* praeses *Lucif*   2-5. *ἀπὸ καισαρείας . . . ἱερουσαλήμ om Lucif*   2. *τε ABC, δε Eeς*   *οι αρχιερεις ABCEe, ὁ ἀρχιερεὺς ς*   3. priores *e*   4. *κατ ABEeς, παρ C*   *αὐτὸν*] *αυτου C*   *ιερουσαλημ ABCeς, ϊεροσολυμα E*   5. facientes *e,* tendentes *Lucif*   *ανελειν (αναιλ. A) αυτον ABCEς,* ut eum interficerent (int. eum *Lucif*) *e Lucif*   in via *e Lucif*   5. 6. festus igitur (ergo *Luc*) *e Lucif*   6. *τηρεισθαι τον παυλον ABCEeς,* paullum quidem servari *Lucif* 153   *εις καισαρειαν (-ριαν AE) ABCE, ἐν καισαρείᾳ eς Lucif*   7. *μελλειν ABCς, om Ee Lucif*   maturius *e Lucif*   profecturum *e,* proficisci *Lucif*   qui-erergo *e,* itaque qui *Lucif*   7. 8. *εν υμιν φησιν (φησι B) δυνατοι (add* sunt *e) ABC Ee,* inter vos sunt *Lucif* 153, *δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησί, ς*   8. *συγκαταβαντες (συνκ. ACE) ABCEς,* descendentes *e,* descendant et *Lucif*   *ατοπον ABCE,* inlicitum *e,* crimen *Lucif, τούτῳ ς*   9. *δε ABCEeς,* ergo *Lucif*   *ημερας ABCEeς,* post decem *Lucif*   *ου ABCe Lucif, om Eς*   *πλειονας B*   *οκτω ABCEe Lucif, om ς*   10. descendens in *e,* descendit *Lucif*   *τη BCEς, και τη A Lucif,* in *e*   sedens (sedit *Lucif*) pro *e Lucif*

Paulum uinctum. [1]Festus ergo cum uenisset in prouinciam, post triduum ascendit Hierosolymam a Caesarea, [2]adieruntque (audier. *F*) eum principes sacerdotum et primi Iudaeorum aduersus Paulum, et rogabant eum [3]postulantes gratiam aduersus (-sum *L*) eum, ut iuberet perduci eum in (*om al*) Hierusalem, insidias tendentes ut eum interficerent in uia. [4]Festus autem respondit seruari [quidem] Paulum in Caesarea, se autem maturius profecturum: [5]Qui ergo in uobis, ait, potentes sunt, descendentes simul, si quod est in uiro crimen, accusent (-sant) eum. [6]demoratus autem inter eos dies (d. i. e.) non amplius [quam *om F*] octo aut decem, [et] descendit Caesaream, et

βήματος ἐκέλευσε τὸν Παῦλον ἀχθῆναι. [7]παραγενομένου δὲ αὐτοῦ περιέστησαν αὐτὸν οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα καταφέροντες, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι [8]τοῦ Παύλου ἀπολογουμένου ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν οὔτε εἰς Καίσαρά τι ἥμαρτον. [9]ὁ Φῆστος δὲ θέλων τοῖς Ἰουδαίοις χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ Παύλῳ εἶπεν Θέλεις εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς ἐκεῖ περὶ τούτων κριθῆναι ἐπ' ἐμοῦ; [10]εἶπεν δὲ ὁ Παῦλος «Ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. [11]εἰ μὲν οὖν ἀδικῶ καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσίν μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι.

1. *εκελευσε A*, *-σεν CE*, et iussit *Lucif* *τον παυλον αχθηναι A BCEeς*, citari paullum *Lucif* adveniente autem eo *e*, qui cum adductus esset *Lucif* 153 2. *αυτον ABCe*, *αυτω E*, eum iudaei *Lucif*, *om ς*' *ἰουδαῖοι om Lucif* 3. *βαρια E* *αιτιωματα A BCE*, *αἰτιάματα ς* *καταφεροντες ABC*, *επιφεροντες E*, obicientes *e Lucif*, *φέροντες ς*, *add τω παυλω Ee*, *add κατὰ τοῦ Παύλου ς* quae probare non poterant *Lucif* 4. *του* (*του δε Ee Lucif*) *παυλου απολογουμενου ABCEe Lucif*, *Ἀπολογουμένου αὐτοῦ ς* 5. *ημαρτον ABCEeς*, deliquerit *Lucif* 153 6. *δε BC Eeς*, *ουν A* *θελων τοις* (*om B*) *ιουδαιοις ABCEe*, *τοῖς Ἰουδαίοις θέλων ς* *χαριτα A* 7. ascendens *e* *κριθηναι AB CE*, *κρίνεσθαι ς* 8. *ὁ om A* *εστως ACEeς*, *ante επι του B* 9. *ουδεν ηδικησα* (*-κηκα B*) *ABCEς*, non nocui *e* 10. *επιγινωσκεις ABEς*, *γινωσκεις C* *μεν ουν ABCE*, *μὲν γὰρ ς*, quidem *e* nocui *e* *και ABCς*, *η Ee* 11. *δὲ*] *δει E* 12. *ουτοι bis Ee* *κατεγορουσιν E* *αυτοις ABEeς*, *τουτοις C*

altera die sedit pro tribunali et iussit Paulum adduci. [7]qui cum perductus esset, circum steterunt eum qui ab Hierosolyma (Hierus.) descenderant Iudaei, multas et graues causas obicientes, quas non poterant probare. [8]Paulo autem rationem (-one *pr F*) reddente quoniam neque in legem (lege *F al*) Iudaeorum neque in templum (templo *F*) neque in Caesarem (Caesare *F*) quicquam peccaui. [9]Festus autem nolens Iudaeis gratiam praestare respondens (-dit *L*) Paulo [et *L*] dixit Vis Hierosolymam (-ma *L*) ascendere et ibi de his iudicari apud me? [10]dixit autem Paulus Ad tribunal Caesaris sto, ibi (ubi *L*) me oportet iudicari (-re). Iudaeis (-os *L*) non nocui, sicut tu melius nosti. [11]si enim nocui aut dignum (indignum *F*) morte aliquid feci, non recuso mori: si uero nihil est eorum quae hi (hic *pr F*, isti *L*) accusant me, nemo potest me illis donare. Caesarem ap-

Καίσαρα ἐπικαλοῦμαι.» [12]τότε ὁ Φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ
συμβουλίου ἀπεκρίθη Καίσαρα ἐπικέκλησαι, ἐπὶ Καίσαρα πορεύσῃ.
[13]Ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν Ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ
Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον. [14]ὡς
δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο
τὰ κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων «Ἀνήρ τίς ἐστιν καταλελειμμένος ὑπὸ
Φήλικος δέσμιος, [15]περὶ οὗ γενομένου μου εἰς Ἱεροσόλυμα ἐνεφά-
νισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι
κατ᾽ αὐτοῦ καταδίκην· [16]πρὸς οὓς ἀπεκρίθην ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος
Ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος
κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους τόπον τε ἀπολογίας λάβοι
περὶ τοῦ ἐγκλήματος. [17]συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε ἀναβολὴν
μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα
ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα· [18]περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι οὐδεμίαν

1. κεσαρα *A* συνλαλησας *CE* 2. συμβουλιου (συνβ. *E*) *AB Eς*, συνεδριω *C* επικεκλησαι *ABCeς*, επικαλισαι (i. e. ἐπικαλεῖσαι) *E* 4. βερονικη *Ce* κατηντησαν (-σεν *C*) *ABCEς*, demorati sunt *e* ασπασομενοι *Bς*, salutandum *e*, ασπασαμενοι *AE* et *C*? 5. 6. indicavit de paulo *e* 7. ενεφανισαν *ABCς* et add μοι *E*, adierunt *e* 9. καταδικην *ABC*, δικην *Eeς* 10. τινα *ABEeς*, τινι *C* ανθρωπον *ABCEe*, add εἰς ἀπώλειαν *ς* 11. κατὰ πρόσωπον] praesentes *e* τοπον τε *ACς*, et locum *e*, τοπον δε *BE* 12. ενκληματος *CE* convenientium enim *e* αυτων ενθαδε *AEeς*, ενθαδε αυτων *C*, ενθαδε *B* 12. 13. αναβολην μηδεμιαν *ABCς*, μηδεμιαν αναβολην *Ee* 13. faciens *e*

pello. [12]tunc Festus cum (*om F*) consilio locutus (loqu.) respondit
Caesarem appellasti, ad Caesarem ibis. (69) [13]Et cum dies aliquot
(-quod *pr F*) transacti essent, Agrippa rex et Bernice (-cae *pr F*)
descenderunt Caesaream ad salutandum Festum. [14]et cum dies plu-
res [aliquot *L*?] ibi demorarentur, Festus regi indicauit de Paulo,
dicens Vir quidam est derelictus a Felice uinctus, [15]de quo, cum
essem Hierosolymis (Hierus.), adierunt me principes sacerdotum et
seniores Iudaeorum, postulantes aduersus illum damnationem; [16]ad
quos respondi quia non est consuetudo Romanis donare aliquem ho-
minem prius quam is (his *pr F*) qui accusatur praesentes (-tis) ha-
beat accusatores locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.
[17]cum ergo huc conuenissent, sine ullā dilatione sequenti die sedens
pro tribunali iussi (iussit *F*) adduci uirum; [18]de quo cum stetissent
accusatores nullam causam deferebant de quibus ego suspicabar (-bor)

αἰτίαν ἔφερον ὧν ἐγὼ ὑπενόουν πονηράν, [19]ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. [20]ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ τούτων ζήτησιν ἔλεγον εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. [21]τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτὸν ἕως οὗ ἀναπέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα.» [22]Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Αὔριόν φησιν ἀκούσῃ αὐτοῦ.

[23]Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσιν τοῖς κατ' ἐξοχὴν τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου ἤχθη ὁ Παῦλος. [24]καί φησιν ὁ Φῆστος «Ἀγρίππα βασιλεῦ καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι

1. *εφερον ABCE*, deferebant *e*, *ἐπέφερον ς* *εγω υπενοουν ABC*, *υπενοουν εγω Eeς* *πονηραν AC*, *πονηρων BEe*, *om ς* 2. *αυτον BCEeς*, *αυτους A* 3. 4. *εις* (om *A*) *την περι τουτων* (*τούτου ς*) *ζητησιν ABCEς*, de huius modi quaestione *e* 4. *εἰς* om *e* *ιεροσολυμα ABCEe*, *Ἱερουσαλὴμ ς* 6. *τηρηθηναι ABEς*, *τηρεισθαι C* 7. *αναπεμψω ABCEe*, *πέμψω ς* 8. *φηστον AB*, *add εφη CEς*, *add* dixit *e* 9. *αυριον AB*, *ο δε αυριον CEeς* 10. *ουν ABCEς*, vero *e* *ελθοντος ABCeς*, *εισελθοντος E* *βερονικης Ce* 12. *τε om e* *χιλιαρχοις ABCE*, *τοῖς χιλ. ς* *καὶ prius om C* *τοις ABCeς*, *και τοις E* *κατ* (*καθ C*) *εξοχην ABCEς*, principalibus *e*, *add ουσιν Eeς* 14. *συνπαροντες ACE* 15. *απαν ABCE*, *πᾶν ς* *ενετυχον ACEς*, interpellaverunt *e*, *ενετυχε B*

malam (*sic L*: malum *ceteri*), [19]quaestiones uero quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, et de quodam Iesu defuncto, quem adfirmabat (aff.) Paulus uiuere. [20]haesitans autem ego de huius modi quaestione dicebam si uellet ire Hierosolymam (Hierus. *al*, Hierosolyma *L*) et ibi iudicari de istis. [21]Paulo autem appellante (-tem *pr F*) ut seruaretur ad Augusti cognitionem (s. A. cognitioni *F al*), iussi seruari eum donec mittam eum ad Caesarem. [22]Agrippa autem ad Festum [dixit] Volebam (-bat *pr F*) et ipse hominem audire. Cras, inquit (inquid *pr F*), audies eum. [23]altera autem die cum uenisset Agrippa et Bernice (-cae *pr F*) cum multa ambitione et intro issent in auditorium (adiut.) cum tribunis et uiris principalibus ciuitatis, [et *L*] iubente Festo adductus est Paulus. [24]et dixit (dicit) Festus Agrippa rex et omnes qui simul adestis nobiscum uiri, uidetis hunc de quo omnis multitudo Iudaeorum interpellauit me Hiero-

ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε βοῶντες μὴ δεῖν αὐτὸν ζῆν μηκέτι. [25]ἐγὼ δὲ κατελαβόμην μηδὲν ἄξιον αὐτὸν θανάτου πεπραχέναι, αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστὸν ἔκρινα πέμπειν. [26]περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης σχῶ τί γράψω· [27]ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι.» [1]Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη Ἐπιτρέπεταί σοι περὶ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπελογεῖτο. [2]«Περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ Ἀγρίππα, ἥγημαι ἐμαυτὸν μακάριον ἐπὶ σοῦ μέλλων σήμερον ἀπολογεῖσθαι, [3]μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ

1. ἔν τε om e   ιεροσολυμιοις ABCeς, ιερουσαλημ E   καὶ ἐνθάδε om e   βοωντες AB, επιβοωντες CEς, exclamantes e   αυτον ζην ABCEe, ζῆν αὐτὸν ς   2. κατελαβομην ABCE, compertus e, καταλαβόμενος ς   αυτον θανατου ABCEe, θανάτου αὐτὸν ς   3. αυτου ABCEe, καὶ αὐτοῦ ς   τούτου] του παυλου B?   πεμπειν ABC, add αυτον Eeς   4. de quo scribam domino non habeo propter quod non habeo propter quod e   ασφαλες ABEς, ασφαλως C   προηγαγον BCeς, προσηγαγον E, επηγαγον A   5. coram vos e   ante te e   6. ανακρισεως ABCς, interrogatione e, κρισεως E   σχω BCς, εχω AE   γραψω ABCe, γραψαι Eς   mittere e   7. μη ABCς, ante σημαναι Ee   8. σοι om e   περι ACEe, υπερ Bς   loqui e   9. απελογειτο ABCEe, ante ἐκτείνας ς   10. ενκαλουμαι CE   11. επι σου μελλων σημερον απολογεισθαι (απολ. σημ. Ee) ABCEe, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμερον ς   11. 12. γνωστην οντα σε ABEς, γν. σε οντα C, scientiam habenti e   12. παντων BCEeς, om A   κατα ιουδαιους (-δαιων E) ABCEς, apud iudaeos e   εθνων A   ζητηματων BEeς, add επισταμενος AC

solymis petens (petentes) et hic (ac) clamantes non oportere eum uiuere (uid. pr F) amplius. [25]ego uero conperi (comp. V al) nihil dignum eum morte admisisse, ipso autem hoc appellante ad Augustum iudicaui mittere. [26]de quo quid certum scribam domino non habeo; propter quod produxi eum ad uos et maxime ad te, rex Agrippa, ut interrogatione facta habeam quid scribam: [27]sine ratione enim mihi uidetur mittere uinctum et causas eius non significare. [1]Agrippa uero ad Paulum ait Permittitur (-ttetur F) tibi loqui pro temet ipso. (70) Tunc Paulus extenta manu coepit rationem reddere. [2]De omnibus quibus accusor a Iudaeis, rex Agrippa, aestimo me beatum, apud (a F) te cum sim defensurus me hodie, [3]maxime te sciente omnia quae apud Iudaeos sunt consuetudines et quaestiones. propter quod

δέομαι μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. [4]τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἔν τε Ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες Ἰουδαῖοι [5]προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα Φαρισαῖος· [6]καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς εἰς τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος, [7]εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ. [8]τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; [9]ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, [10]ὃ καὶ ἐποίησα ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ πολλούς τε τῶν ἁγίων ἐγὼ ἐν φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κατήνεγκα ψῆφον, [11]καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τι-

1. *δεομαι (δαιομε A) ABEe, add σου Cς ακουσε C* et quidem vitam meam *e* 2. *την (om BC) εκ νεοτητος την απ αρχης AB Cς, την απ αρχης την εκ νεοτητος E,* ab initio iuventutis *e τε ABE, om Ceς* 3. *ισασι B, ἴσασι A, ισασιν CE παντες BCE, add οι Aς et corr C* 4. *θελωσι Aς, θελωσιν CE* 5. *θρησκιας E* in spe *e εις ABE, προς Cς,* ad *e* 6. *ημων AB CEe, om ς* 7. *εν εκτενια ACE,* ex tenecitate *e* 8. *ελπιζειν E καταντησαι ACEeς, καταντησειν B ενκαλουμαι C* 8. 9. *υπο ιουδαιων βασιλευ (om A) ABCEeς, βασιλεῦ Ἀγρίππα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ς* 10. *μεν ουν ACEς,* quidem *e, ουν B* 11. *δεῖν]* deve *e ο· ACEeς, διο B* 12. *τε ACE, om Beς εν ABCEe, om ς* 13. *αναιρουμενων τε αυτων (om E) ABCEς,* cum occiderent autem *e* 14. super omnes *e*

obsecro patienter me audias. [4]et quidem uitam meam a iuuentute, quae ab initio fuit (fui) in gente mea [in om F] Hierosolymis, nouerunt omnes Iudaei [5]praescientes me ab initio, si uelint testimonium perhibere, quoniam secundum certissimam sectam nostrae religionis uixi Pharisaeus: [6]et nunc in spe (n. ipse) quae ad patres nostros repromissionis facta est a deo, sto iudicio subiectus, [7]in qua duodecim tribus nostrae nocte ac die deseruientes (seru. F) sperant deuenire; de qua spe accusor a Iudaeis, rex. [8]quid incredibile iudicatur apud uos, si deus mortuos suscitat? [9]et ego quidem existimaueram me aduersus nomen Iesu Nazareni debere multa contraria (contra *pr L*) agere; [10]quod et feci Hierosolymis (Hierus.), et multos sanctorum ego in carceribus inclusi, a principibus sacerdotum potestate accepta, et cum occiderentur (-rent) detuli sententiam, [11]et per omnes synagogas frequenter puniens eos compellebam blasphe-

μωρῶν αὐτοὺς ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. [12]ἐν οἷς πορευόμενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῶν ἀρχιερέων, [13]ἡμέρας μέσης κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους, [14]πάντων τε καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν ἤκουσα φωνὴν λέγουσαν πρός με τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ Σαοὺλ Σαούλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. [15]ἐγὼ δὲ εἶπα Τίς εἶ, κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν Ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὃν σὺ διώκεις. [16]ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, [17]ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ ἐκ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ ἀποστέλλω σε [18]ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι

1. τε *ACeς*, δε *E*, om *B* εμμενος *E*, insaniens *e* 2. inter exteras *e* οις *ABCEe*, οἷς καὶ ς introiens *e* 3. την *BCς*, om *AE* των *AEe*, της των *B*, της παρα των *Cς* 4. ειδον (ιδ. *A*) *ABEeς*, ιδου *C* 5. circumfulsisse me *e* 6. τε *ABEe*, δε *Cς* ημων *ACEeς*, om *B* 7. φωνην λεγουσαν *ABC*, φωνης λεγουσης *E*, φωνὴν λαλοῦσαν *eς* με *ABCEe*, add καὶ λέγουσαν ς σαουλ σαουλ *ABCς*, σαυλε σαυλε *Ee* 8. contra stimulum calcitrare *e*, calcem mittere contra stimulum *Lucif* 226 ειπα *ABCE*, εἶπον ς 9. κυριος *ABCEe*, om ς ειπεν *ABCς*, add προς με *Ee* 10. ad hoc *e* 11. προχειρασθαι *A* υπηρετιν *E* ων τε *AB CEς*, eorum quae *e* ειδες *AEeς*, ειδες με *B*, ειδες ... *C* et eorum quibus *e* 12. ωφθησομε *E* και εκ *ABE*, και *Ceς* 13. εγω *ABCEe*, νῦν ς αποστελλω (ἐξαπ. *C*) σε *ABCEe*, σε ἀποστέλλω ς αυτων *ABCς*, τυφλων *Ee* επιστρεψαι *BCEeς*, αποστρεψαι *A*

mare, et amplius insaniens in eos persequebar usque in exteras ciuitates. [12]in quibus dum irem Damascum cum potestate et permissu principum sacerdotum, [13]die media in uia uidi (uidi in uia *L*), rex, de caelo supra splendorem solis circum fulsisse me lumen et eos qui mecum simul (s. m. *F al*) erant, [14]omnesque nos cum (n. c. *om al*) decidissemus in terram (terra *V*), audiui uocem loquentem mihi Hebraica lingua Saule Saule, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulum calcitrare. [15]ego autem dixi Quis es, domine? dominus autem dixit Ego sum (*om L*) Iesus quem tu persequeris. [16]sed exsurge (exurge *al*, et surge *L*) et sta super pedes tuos: ad hoc enim apparui tibi, ut constituam te ministrum et testem eorum quae uidisti et eorum quibus apparebo tibi, [17]eripiens te de populo (-lis *L al*) et [de *F*] gentibus, in quas nunc ego (e. n. *F*) mitto (mittam) te [18]aperire oculos (corda) eorum, ut conuertantur a (de) tenebris ad

ἀπὸ σκότους εἰς φῶς καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. [19]ὅθεν, βασιλεῦ Ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, [20]ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτόν τε καὶ ἐν Ἱεροσολύμοις πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγελλον μετανοεῖν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. [21]ἕνεκα τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. [22]ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι καὶ Μωυσῆς, [23]εἰ παθητὸς ὁ χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ τε λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσιν.» [24]ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου ὁ

1. de tenebris in luce *e* *της ABς, απο της CE,* de *e* 2. et accipiant eis *e* *ηγιασμενοις ABCς, add πασιν Ee* 4. *τε AB, om Eeς* 5. *εν AE,* his qui in *e, om Bς* *ιεροσολυμοις ABeς, ιερουσαλημ E* *πασαν AB, εις πασαν Eeς* *τε ABEς,* quidem *e* 6. *αξια ABς, add τε* (quoque) *Ee* 7. 8. *με οἱ* (*om B*) *ιουδαιοι συλλαβομενοι Bς, οι ιουδαιοι συλλαβομενοι με A, οι ϊουδαιοι με συνλαβομενοι οντα Ee* 8. *επηρωντο E* *διαχειρησασθαι A* 9. *ουν ABEς,* quoque *e* *απο ABE, παρὰ ς* *της ημερας ταυτης ABEς,* hunc diem *e* *μαρτυρομενος AB, μαρτυρουμενος Eς* 10. *μικρω τε και μεγαλω ABEς,* minori ac maiori *e* *ων τε ABEς,* ea quae *e* 11. futura esse *e* *μωυσης B, μωσης AEeς* 12. incipiet *e* *καταγγελλειν ABς, καταγγελλει E,* adnuntiari *e* 13. *τε ABE, om eς* *αυτου ABς, λαλουντος αυτου και Ee* respondente *e*

lucem et de potestate satanae ad deum, ut (uti *L*) accipiant remissionem peccatorum [suorum *L*] et sortem inter sanctos per fidem quae est in me (imme). [19]unde, rex Agrippa, non fui incredulus caelestis uisionis, [20]sed his qui sunt Damasci primum et Hierosolymis et in (*om al*) omnem regionem (omni regione *FL*) Iudeae et gentibus adnuntiabam ut (et) paenitentiam agerent et conuerterentur ad deum, digna paenitentiae opera facientes. [21]hac ex causa me Iudaei, cum essem in templo, conpraehensum (compreh.) temptabant (temt. *F*) [uolentes me] interficere. [22]auxilio autem adiutus dei usque in hodiernum (odiern.) diem sto testificans minori atque maiori, nihil extra dicens quam ea quae prophetae sunt locuti (loquuti) futura esse et Moyses (Mos. *FL*), [23]si passibilis Christus, si primus ex resurrectione mortuorum lumen (lumina) adnuntiaturus (ann.) est populo et gentibus. (71) [24]Haec loquente eo et rationem reddente (-tem

Φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ φησίν Μαίνῃ, Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. [25]*ὁ δὲ Παῦλος Οὐ μαίνομαί φησιν, κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι.* [26]*ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτόν τι τούτων οὐ πείθομαι· οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο.* [27]*πιστεύεις, βασιλεῦ Ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις.* [28]*ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον Ἐν ὀλίγῳ με πείθεις Χριστιανὸν ποιῆσαι.* [29]*ὁ δὲ Παῦλος Εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν μεγάλῳ οὐ μόνον σὲ ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον γενέσθαι τοιούτους ὁποῖος κἀγώ εἰμι παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.* [30]*ἀνέστη τε ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν ἥ τε Βερνίκη καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς,* [31]*καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες ὅτι οὐδὲν θανάτου ἢ δεσμῶν ἄξιον πράσσει ὁ ἄνθρωπος*

1. *φησιν ΑΒΕ, ἔφη* ϛ, ait *e* *μενη Ε* *γραμματα ΒΕeϛ, add επιστασθε Α* 2. ad insaniam *e* *παυλος ΑΒΕe, om* ϛ 3. *αλλα ΑΕ, αλλ Βϛ* verba mitto *e* 4. *επιστατε Ε* *και ΑΕeϛ, om Β* 5. *τι ΑΕeϛ, om Β* *πιθομαι Ε,* conicior *e* 6. *ου Α, ουδε Ε,* nihil *e, ουθεν (οὐδέν* ϛ) *ου Βϛ* 8. *παυλον ΑΒ, add εφη Εeϛ* *πειθεις Βϛ, πιθεις Ε,* suadis *e, πειθη Α* *ποιησαι ΑΒ, γενεσθαι Εeϛ* 9. *ευξαιμην ΑΒ, εἶπεν Εὐξαίμην* ϛ *μεγαλω ΑΒ, πολλῷ* ϛ 11. *καγω Αϛ, και εγω Β* 12. *ανεστη τε ΑΒ, Καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ ἀνέστη* ϛ *συνκαθημενοι Α* 14. *θανατου η δεσμων αξιον Β, αξιον θανατου η δεσμων τι Α, θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν* ϛ

F) Festus magna uoce (u. m.) dixit Insanis, Paule: multae te litterae ad insaniam conuertunt. [25]at (*sic F*: ait *L*, et *ceteri*) Paulus Non insanio, inquit (*om L*, inquid *pr F*), optime Feste, sed ueritatis et sobrietatis uerba eloquor (loq. *L al*). [26]scit enim de his rex, ad quem et constanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror: neque enim in angulo quicquam horum gestum est. [27]credis, rex Agrippa, prophetis? scio quia credis. [28]Agrippa autem ad Paulum In modico suades me Christianum fieri. [29]et Paulus Opto apud deum et in modico et in magno non tantum te sed et omnes [hos *om F*] qui audiunt hodie fieri tales qualis et ego sum exceptis uinculis his. [30]et exsurrexit (surr. *F*) rex et praeses et Bernice (-cae *pr F*) et qui adsidebant (adsed.) eis, [31]et (qui *F al*) cum secessissent, loquequebantur ad inuicem dicentes quia nihil morte aut uinculis (-lorum

οὗτος. [32]Ἀγρίππας δὲ τῷ Φήστῳ ἔφη Ἀπολελύσθαι ἠδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπικέκλητο Καίσαρα.

[1]Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ ὀνόματι Ἰουλίῳ σπείρης σεβαστῆς. [2]ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ μέλλοντι πλεῖν εἰς τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνος Θεσσαλονικέως, [3]τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα, φιλανθρώπως τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος ἐπέτρεψεν πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντι ἐπιμελείας τυχεῖν. [4]κἀκεῖθεν ἀναχθέντες ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κύπρον διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους, [5]τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες κατήλθομεν εἰς Μύρρα τῆς Λυκίας. [6]κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατοντάρχης πλοῖον Ἀλεξανδρῖνον πλέον εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. [7]ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν Κνίδον μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου ὑπεπλεύσαμεν τὴν Κρήτην κατὰ Σαλμώνην, [8]μό-

1. ηδυνατο *B*, εδυνατο *A*ς 2. επικεκλητο *A*, επεκεκλητο *B*ς 3. παρεδιδουν *B*ς, παρεδιδου *A* 5. αδραμυττηνω *B*ς, αδραμυντηνω *A* 6. μελλοντι *AB*, μέλλοντες ς εις *AB*, om ς 8. ιουλιος *B*ς, ιουλιανος *A* 9. τους *AB*, om ς πορευθεντι *B*, πορευθέντα ς 12. κατηλθομεν *B*ς, κατηλθαμεν *A* μυρρα *B*, Μύρα ς, λυστρα *A* λικυας *A* 13. κακει *B*ς, κακειθεν *A* εκατονταρχης *AB*, -χος ς αλεξανδρηνον *A*

L) dignum quid fecit homo iste. [32]Agrippa autem Festo dixit Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Caesarem. [1]ut autem iudicatum est eum nauigare in Italiam, et tradi Paulum cum reliquis custodiis centurioni nomine Iulio cohortis (coortis) Augustae. (72) [2]ascendentes autem nauem Hadrumetinam (Adr., -ment.), incipientes nauigare circa Asiae loca, sustulimus (egressi sumus *L al*) perseuerante nobiscum Aristarcho (Aristh. *F*, -arco *F al*) Macedone (Mach. *F*) Thessalonicense (Thessall. *F*, Thesal. *al*). [3]sequenti autem die deuenimus (uen.) Sidonem. humane (-nae *pr F*) autem tractans Iulius Paulum permisit ad amicos ire et curam sui agere. [4]et inde cum sustulissemus, subnauigauimus Cyprum (Cypro *L al*) propterea quod essent uenti contrarii, [5]et pelagus (pelagum *pr F al*) Ciliciae et Pamphyliae (-phil. *F*) nauigantes uenimus Lystram (Lystrae *F*) quae est Lyciae (Lic., Ciliciae *L*). [6]et ibi inueniens centurio nauem Alexandrinam nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam. [7]et cum multis diebus tarde nauigaremus et uix deuenissemus contra Gnidum (Cium *L*) prohibente nos uento, adnauigauimus (nau.) Cretae iuxta (secundum *L al*) Salmo-

λις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ καλούμενον Καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις Ἄλασσα. [9]ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ Παῦλος [10]λέγων αὐτοῖς Ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ πλοίου ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. [11]ὁ δὲ ἑκατοντάρχης τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ μᾶλλον ἐπείθετο ἢ τοῖς ὑπὸ Παύλου λεγομένοις. [12]ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι ἐκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. [13]ὑποπνεύσαντος δὲ νότου δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον παρελέγοντο τὴν Κρήτην. [14]μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλεν κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικὸς ὁ καλούμενος εὐρακύλων· [15]συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. [16]νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Καῦδα, ἰσχύσαμεν μόλις περικρατεῖς γενέσθαι

1. *τινα Bς, om A* 2. *ην πολις Bς, πολις ην A* *αλασσα A, λασεα B, Λασαία ς* 6. *φορτιου AB, φόρτου ς* 7. *εκατονταρχης AB, -χος ς* 8. *μαλλον επιθετο AB, ἐπείθετο μᾶλλον ς* *υπο AB, ὑπὸ τοῦ ς* 9. *πλειονες AB, πλείους ς* 10. *εκειθεν AB, κἀκεῖθεν ς* *δυναιντο Bς, δυνανται A* 13. *ἄσσον ς* 14. *ευρακυλων AB, ευρα^{υ}κυ^{λ}δων et ευρυκλυδων B in margine, Εὐροκλύδων ς* 17. *καυδα B, κλα.... A, Κλαύδην ς* *ισχυσαμεν μολις AB, μόλις ἰσχύσαμεν ς*

nem, [8]et uix iuxta nauigantes uenimus in locum quendam qui uocatur Boni portus, cui (cum) iuxta erat ciuitas Thalassa (Thaslassa, Thassala). [9]multo autem tempore peracto, et cum iam non esset tuta nauigatio eo quod [et *L*] ieiunium iam praeterisset, consolabatur Paulus [10]dicens eis Viri (*om al*), uideo quoniam cum iniuria et multo damno non solum oneris et nauis sed etiam animarum nostrarum incipit esse nauigatio. [11]centurio autem gubernatori (-torio) et nauclerio (-ro) magis credebat quam his quae a Paulo dicebantur. [12]et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium nauigare inde, si quo modo possent deuenientes Phoenicem (Phen., -ce *F al*, -cen *L?*) hiemare, portum Cretae respicientem ad Africum (Affr.) et ad chorum (corum *L?* Choum *al*). [13]aspirante autem austro aestimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Asson (Asso *L*), legebant Cretam (Craetam *F*). [14]non post multum autem misit se (m. se *om F*) contra ipsam uentus typhonicus qui uocatur euroaquilo: [15]cumque arrepta (adr., abr. *F*) esset nauis et non posset conari in uentum, data naue (naui) flatibus ferebamur. [16]insulam autem quandam decurrentes, quae uocatur Cauda (Caudam

τῆς σκάφης, [17]ἣν ἄραντες βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν σύρτιν ἐκπέσωσιν, χαλάσαντες τὸ σκεῦος οὕτως ἐφέροντο. [18]σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο. [19]καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἔρριψαν· [20]μήτε δὲ ἡλίου μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο ἐλπὶς πᾶσα τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. [21]πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. [22]καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν πλὴν τοῦ πλοίου. [23]παρέστη γάρ μοι ταύτῃ τῇ νυκτὶ τοῦ θεοῦ οὗ εἰμὶ ἐγώ, ᾧ καὶ λατρεύω, ἄγγελος [24]λέγων Μὴ φοβοῦ, Παῦλε· Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι, καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ. [25]διὸ εὐθυμεῖτε, ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ ὅτι οὕτως ἔσται καθ' ὃν τρόπον λελάληταί μοι. [26]εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν.

1. *βοηθειαις ABς, βοηθειας C* 3. *δε BCς, τε A* 5. *ερριψαν ABC, ἐῤῥίψαμεν ς* 6. *ουχ A* 7. *ελπις πασα AB, πασα ελπις Cς* *τε ABC, δὲ ς* 8. *τοτε BCς, om A* *εμμεσω A* 12. *ταυτη τη νυκτι ABC, τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος ς* 13. *εγω A et corr C, om Bς et pr C?* *ἄγγελος om ς* 14. *καισαρει σε δε C* 16. *καθο ον C* 17. *δει ημας ACς, ημας δει B*

F al), potuimus uix obtinere (opt.) scapham (scafam *F*), [17]qua sublata adiutoriis utebantur, accingentes nauem, timentes ne in syrtim (syrtem *L*) inciderent, summisso (subm.) uase (base *F*) sic ferebantur. [18]ualide (-dae *pr F*) autem nobis tempestate iactatis sequenti die iactum fecerunt. [19]et tertia die suis manibus armamenta nauis proiecerunt: [20]neque sole autem (*om al*) neque sideribus apparentibus per plures dies et tempestate non exigua imminente (inm. *F*) iam ablata erat spes omnis salutis nostrae. [21]et cum multa ieiunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum dixit Oportebat (-tuerat) quidem, o uiri, audito me non tollere (egredi *L al*) a Creta (Creata *pr F*) lucrique facere iniuriam hanc et iacturam. [22]et nunc suadeo uobis bono animo esse: amissio enim nullius animae erit ex uobis praeter quam nauis. [23]adstitit (adstetit) enim (*om al*) mihi (*om F*) hac nocte angelus dei cuius sum ego et cui deseruio, [24]dicens Ne timeas, Paule: Caesari te oportet assistere (ads. *pr F*), et ecce donauit tibi deus omnes qui nauigant tecum. [25]propter quod bono animo estote, uiri: credo enim deo [meo *F al*] quia sic erit quem admodum dictum est mihi. [26]in insulam autem quandam (quamd.) oportet nos

[27]Ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς χώραν, [28]καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες καὶ πάλιν βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε, [29]φοβούμενοί τε μήπω κατὰ τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. [30]τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν προφάσει ὡς ἐκ πρῴρης ἀγκύρας μελλόντων ἐκτείνειν, [31]εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις Ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. [32]τότε ἀπέκοψαν οἱ στρατιῶται τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. [33]ἄχρι δὲ οὗ ἡμέρα ἤμελλεν γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων Τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε μηθὲν προσλαμβανόμενοι. [34]διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς μεταλαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει· οὐθενὸς γὰρ

1. εγενετο *BC*ς, επεγενετο *A*υ 2. προσαγειν *AC*ς, προσανεχειν *B* 3 et 4. οργυας *B* 4. πάλιν] βαλιν *A* ευρον *AB*ς, ευρομεν *C* 5. τε *AB*ς, δε *C* μηπω *AB*, μηπου *B*?*C*, μήπως ς κατα *ABC*, εἰς ς εκπεσωμεν *ABC*, ἐκπέσωσιν ς 6. ευχοντο *C* 7. φυγειν *BC*ς, εκφυγειν *A* 8. πρωρης *A*, πρωρας *BC*ς αγκυρας μελλοντων *ABC*, μελλόντων ἀγκύρας ς 11. απεκοψαν οι στρατιωται *ABC*, οἱ στρ. ἀπέκ. ς 12. ημερα ημελλεν (ημελλε *B*, εμελλεν *A*) *ABC*, ἔμελλεν ἡμέρα ς 14. μηθεν *AB*, μηδεν *C*ς 15. προσλαμβανομενοι *A*, προσλαβομενοι *BC*ς μεταλαβειν *ABC*, προσλαβεῖν ς 16. προς *AC*ς, απο *B* υμετερας *BC*ς, ημετερας *A* ουθενος *A*, ουδενος *BC*ς

deuenire. (73) [27]Sed postea quam quarta decima nox superuenit nauigantibus nobis in Adria, circa mediam noctem suspicabantur nautae apparere sibi aliquam regionem; [28]qui [et] submittentes (summ. *L*) inuenerunt passus uiginti, et pusillum inde separati inuenerunt passus quindecim: [29]timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi (puppe) mittentes anchoras quattuor optabant diem fieri. [30]nautis uero quaerentibus fugere de naui, cum misissent scapham (scafam *F*) in mare sub obtentu quasi inciperent a prora (a pr. inc. *L al*) anchoras extendere, [31]dixit Paulus centurioni et militibus Nisi hi in naui manserint, uos salui fieri non potestis. [32]tunc absciderunt milites funes scaphae, et passi sunt eam excidere (abscedere). [33]et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens Quarta decima hodie die (die h.) expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes: [34]propter quod rogo uos accipere cibum pro salute uestra,

ὑμῶν θρὶξ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀπολεῖται. [35]εἴπας δὲ ταῦτα καὶ λαβὼν ἄρτον εὐχαρίστησεν τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας ἤρξατο ἐσθίειν. [36]εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. [37]ἤμεθα δὲ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ ἐν τῷ πλοίῳ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. [38]κορεσθέντες δὲ τροφῆς ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. [39]ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύοντο, εἰ δύναιντο, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. [40]καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμωνα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. [41]περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον ἐπέκειλαν τὴν ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρῷρα ἐρείσασα ἔμεινεν ἀσάλευτος, ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας. [42]τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγῃ· [43]ὁ δὲ ἑκατοντάρχης, βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον,

1. *απο ABC, ἐκ ς* *απολειται ABC, πεσεῖται ς* *ειπας ABC, εἰπὼν ς* 3. *προσελαβοντο BCς, προσελαβον A* 4. *ημεθα AB, ημεν Cς* *αι* (om *A*) *πασαι ψυχαι ABC*, post *πλοίῳ ς* *διακοσιαι ACς, ως B* 5. *ἑξ BCς, πεντε A* 7. *επεγινωσκον ACς, εγινωσκον B* 8. *εις BCς, προς A* *εβουλευοντο BC, εβουλοντο A, ἐβουλεύσαντο ς* *δυναιντο ἐξωσαι ABς, δυνατον εκσωσαι C* 10. *αρτεμωνα ABC, ἀρτέμονα ς* *πνεουσῃ A* 12. *επεκειλαν ABC, εποκειλαν ς* et corr *B* *πρωρα BCς, πρωτη A* *εμεινεν BCς, εμενεν Av* 13. *βιας AB*, add *των κυματων Cς* *δὲ* om pr *C?* 14. *απεκτεινωσιν C* 15. *διαφυγῃ ABC, διαφύγοι ς* *εκατονταρχης ABC, -χος ς* *διασωσαι τον παυλον BCς, τον παυλον διασωσαι A*

quia nullius uestrum capillus de capite peribit. [35]et cum haec dixisset, sumens panem gratias egit deo (om *al*) in conspectu omnium, et cum fregisset, coepit manducare. [36]animaequiores autem facti (f. a. *F*) omnes et ipsi adsumpserunt (ass., adsums. *F*) cibum. [37]eramus uero (autem) uniuersae animae in naui (naue) ducentae septuaginta sex (CCLXXVI *F*). [38]et satiati cibo adleuiabant (adleuabant *F al*) nauem, iactantes triticum in mare. [39]cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant, sinum uero quendam considerabant habentem litus, in quem cogitabant, si possent, eicere (eiecere) nauem. [40]et cum anchoras abstulissent (sust.), committebant se mari, simul laxantes iuncturas (strict. *F*) gubernaculorum, et leuato artemone (arthem. *pr F*) secundum aurae (aure *pr F*) flatum (f. a. *L al*) tendebant ad litus. [41]et cum incidissemus in locum bithalassum, inpegerunt nauem: et prora quidem fixa manebat inmobilis (imm. *F*), puppis uero soluebatur a ui maris. [42]militum autem consilium fuit ut custodias occiderent, nequis cum enatasset effugeret: [43]centurio autem,

ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέν τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν ἀπορρίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, 44*καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.* 1*καὶ διασωθέντες τότε ἐπέγνωμεν ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται,* 2*οἵ τε βάρβαροι παρεῖχαν οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν· ἅψαντες γὰρ πυρὰν προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα καὶ διὰ τὸ ψῦχος.* 3*συστρέψαντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων τι πλῆθος καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυράν, ἔχιδνα ἀπὸ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ.* 4*ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον Πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν.* 5*ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ ἔπαθεν οὐδὲν κακόν·* 6*οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν*

1. *τε ABς, δε C* 2. *κολυμβαν ACς, εκκολυμβαν B* *αποριψαντας C* 5. *επεγνωμεν ABC, ἐπέγνωσαν ς* *τε ABC, δὲ ς* 6. *παρειχαν AB, παρειχον Cς* *τοιχουσαν A* *αψαντες ABC, ἀνάψαντες ς* 7. *παντας BCς, om A* 8. *τι ABC, om ς* 9. *επιθεντος BCς, add του παυλου A* *απο ABC, ἐκ ς* 10. *καθηψε ABς, καθηψατο C* *ως δε ειδον* (*ιδον A, ειδαν B*) *οι AB Cς, ἰδόντες δὲ Orig 2,27ᵃ* 11. *προς αλληλους ελεγον ABC, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους ς* 13. *αποτιναξας Bς, αποτιναξαμενος A* 14. 15. *μελλειν πιμπρασθαι Bς, μελλων πιπρασθαι A*

uolens seruare (aut) Paulum, prohibuit fieri, iussitque eos qui possent natare mittere se [in mare *L*] primos et euadere et ad terram exire, 44et ceteros alios in tabulis ferebant, quosdam super ea quae de naui essent (erant). et sic factum est ut omnes animae euaderent ad terram. 1et cum euasissemus, tunc cognouimus quia Militene (Miletena) insula uocatur (uocabatur). barbari uero praestabant non modicam humanitatem nobis: 2accensa enim pyra (pruna *L*) reficiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat (imm. *F*), et frigus. 3cum congregasset autem Paulus sarmentorum aliquantam (*om L*) multitudinem et inposuisset (imp. *F*) super ignem, uipera a calore cum processisset, inuasit manum eius. 4ut uero uiderunt barbari pendentem bestiam de (in *F al*) manu eius, ad inuicem dicebant Vtique homicida est homo hic (iste *L*), qui cum euaserit de mari, ultio [eum *L*] non sinit (dimisit *L*) [eum] uiuere. 5et ille quidem excutiens bestiam in ignem nihil mali passus est: 6at illi existimabant (extim. *F*, exestim.) eum (*om al*) in tumorem conuertendum et subito casurum

προσδοκώντων καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον αὐτὸν εἶναι θεόν. [7]Ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχεν χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. [8]ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίῳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. [9]τούτου δὲ γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν τῇ νήσῳ ἔχοντες ἀσθενείας προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, [10]οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὰς χρείας.

[11]Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ Διοσκούροις. [12]καὶ καταχθέντες εἰς Συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέραις τρισίν, [13]ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς Ῥήγιον. καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς Ποτιόλους, [14]οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς παρεκλήθημεν παρ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως

1. *προσδοκωντων* **Bς**, *προσδοκουντων* **A** *μηδεν* **Aς**, *μηθεν* **B** 2. *μεταβαλλομενοι* **Bς**, *μεταβαλομενοι* **A** *ελεγαν* **B** *αυτον ειναι θεον* **B**, *ειναι αυτον θεον* **A**, *Θεὸν αὐτὸν εἶναι* **ς** 4. *τρεις ημερας* **Aς**, *ημερας τρεις* **B** 5. *δυσεντεριω* **AB**, *δυσεντερίᾳ* **ς** 7. *δε* **AB**, *οὖν* **ς** *και* **Aς**, *om* **B** 8. *εν τη νησω* **AB**, *post ἀσθενείας* **ς** *προσηρχοντο* **Aς**, *προηρχον* **B** 10. *τα* **Bς**, *τας* **A** *τας χρειας* **AB**, *τὴν χρείαν* **ς** 12. *αλεξανδρηνω* **B** 13. *ημεραις τρισιν* **B**, *ημερας τρεις* **Aς** 15. *πο.τιολους* **A** 16. *παρ* **AB**, *ἐπ'* **ς** *επιμεινα* **A**

et mori. diu autem illis sperantibus et uidentibus nihil mali in eo (eum *L*) fieri, conuertentes se dicebant eum esse deum. [7]in locis autem illis erant praedia principis insulae, nomine Publii (Puplii *L*), qui nos suscipiens triduo benigne exhibuit. [8]contigit autem patrem Publii (Puplii *L*) febribus et dysenteria (dysint. *F al*) uexatum iacere; ad quem Paulus intrauit, et cum orasset et inposuisset ei manus, saluauit eum. [9]quo facto et omnes qui in [ipsa *L*] insula habebant infirmitates accedebant et curabantur; [10]qui etiam multis honoribus nos honorauerunt et nauigantibus inposuerunt quae necessaria erant. (74) [11]Post menses autem tres nauigauimus in naui Alexandrina (nauem -nam *F al*) quae in insula (-lam) hiemauerat, cui erat insigne Castorum (castror. *F al et corr L*). [12]et cum uenissemus Syracusas (-sam *F al*), mansimus ibi triduo. [13]inde circum legentes deuenimus Regium. et post unum diem (d. u.) flante austro secunda (-do *L*) die uenimus Puteolos (Puteolis *L*), [14]ubi inuentis fratribus rogati su-

ἤλθαμεν εἰς Ῥώμην. [15]κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν ἦλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν ἄχρις Ἀππίου φόρου καὶ Τριῶν ταβερνῶν, οὓς ἰδὼν ὁ Παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ ἔλαβε θάρσος.
[16]Ὅτε δὲ εἰσήλθομεν εἰς Ῥώμην, ἐπετράπη τῷ Παύλῳ μένειν καθ' ἑαυτὸν σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. [17]ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς συγκαλέσασθαι αὐτὸν τοὺς ὄντας τῶν Ἰουδαίων πρώτους· συνελθόντων δὲ αὐτῶν ἔλεγεν πρὸς αὐτοὺς «Ἐγώ, ἄνδρες ἀδελφοί, οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων, [18]οἵτινες ἀνακρίναντές με ἐβούλοντο ἀπολῦσαι διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί· [19]ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τι κατηγορεῖν. [20]διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι· ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι.» [21]οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπαν «Ἡμεῖς οὔτε γράμματα ἐδεξάμεθα περὶ σοῦ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παρα-

1. ηλθαμεν εις ρωμην *A*, εις την ρωμην ηλθαμεν (ἤλθομεν ς) *B*ς οι *A*ς, om *B* 2. ηλθον *A*, ηλθαν *B*, ἐξῆλθον ς αχρις *B*ς, αχρι *A* 3. ελαβε *A* 4. εισηλθομεν *B*, εισηλθαμεν *A*, ἤλθομεν ς ρωμην *AB*, add ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ ς επετραπη τω παυλω *AB*, τῷ δὲ Παύλῳ ἐπετράπη ς 5. καθ αυτον *B*? 6. συνκαλεσασθαι *A* αυτον *AB*, τὸν Παῦλον ς 7. εγω *AB*, post ἀδελφοὶ ς 8. εθεσι *A* 12. ηνηγκασθην *A* 13. κατηγορειν *AB*, κατηγορῆσαι ς 14. ενεκεν *B*ς, εινεκεν *A* 15. ειπαν *AB*, εἶπον ς 16. εδεξαμεθα περι σου *A*, περι σου εδεξαμεθα *B*ς

mus manere apud eos dies septem, et sic uenimus Romam. [15]et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii (Appi) forum et Tribus tabernis; quos cum uidisset Paulus, gratias agens deo accepit fiduciam. [16]cum uenissemus autem Romam, permissum est Paulo manere sibimet (sibi *L*) cum custodiente se (*om al*) milite. [17]post tertium autem diem conuocauit primos Iudaeorum: cumque conuenissent, dicebat eis Ego, uiri fratres, nihil aduersus plebem (legem) faciens aut morem paternum, uinctus ab Hierosolymis (Hierus.) traditus sum in manus Romanorum; [18]qui cum interrogationem de me habuissent, uoluerunt me dimittere eo quod nulla causa esset mortis in me: [19]contra dicentibus autem Iudaeis coactus sum appellare Caesarem, non qaasi gentem meam habens aliquid accusare. [20]propter hanc igitur causam rogaui uos uidere et alloqui (adl. *F*): propter spem enim Israhel catena hac circum datus sum. [21]at illi dixerunt ad eum Nos neque litteras accepimus (accip.) de te a Iudaea,

*γενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέν τι περὶ σοῦ
πονηρόν. [22]ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· περὶ μὲν γὰρ
τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἡμῖν ἐστὶν ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγε-
ται.» [23]ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν ἦλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν
πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
πείθων τε αὐτοὺς περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου Μωυσέως
καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. [24]καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο
τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν· [25]ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλή-
λους ἀπελύοντο εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν, ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα
τὸ ἅγιον ἐλάλησεν διὰ Ἠσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας
ὑμῶν [26]λέγον Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον καὶ εἰπόν Ἀκοῇ
ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε καὶ οὐ μὴ
ἴδητε· [27]ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶν
βαρέως ἤκουσαν καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε
ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσιν καὶ τῇ καρδίᾳ
συνῶσιν καὶ ἐπιστρέψωσιν καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. [28]γνωστὸν οὖν
ἔστω ὑμῖν ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τοῦτο τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ·*

3. *ημιν εστιν AB, ἐστιν ἡμῖν ς* 4. *ηλθον B, ηλθαν A, ἧκον ς* 5. *διαμαρτυρομενος Bς, παρατειθεμενος A* 6. *περι AB, τὰ περὶ ς μωυσεως B, μωσεως Aς* 10. *δια ησαιου του προφητου Bς, post υμων A* 11. *υμων AB, ἡμῶν ς λεγον Aς, λεγων B ειπον ABE, εἰπέ ς* aure *e* 12. *ακουσετε Beς, ακουσητε AE βλεψετε Beς, βλεψητε AE* 13. *ωσειν E, ωσιν αυτων A* 16. *επιστρεψωσιν Beς, επιστρεψουσιν AE ιασωμαι BEeς, ιασομαι A* 17. *εστω υμιν AEeς, υμιν εστω B τουτο ABe, om Eς*

neque adueniens aliquis fratrum nuntiauit (adn. *L*) aut locutus est
quid de te malum. [22]rogamus autem a te audire quae sentis: nam
de secta hac notum est nobis quia ubique ei contra dicitur. [23]cum
constituissent autem illi diem, uenerunt ad eum in hospitium plures
(plurimi), quibus exponebat testificans regnum dei suadensque eis
(eos *L*) de Iesu ex (et *L*) lege Moysi (Mosi *FL*) et prophetis, a
mane usque ad uesperam. [24]et quidam credebant his quae diceban-
tur, quidam uero non credebant: [25]cumque inuicem non essent con-
sentientes, discedebant dicente Paulo unum uerbum, quia bene spi-
ritus sanctus locutus (loqu.) est per Esaiam prophetam ad patres
nostros [26]dicens Vade ad populum istum et dic [ad eos *om L al*]
Aure audietis et non intellegetis, et uidentes uidebitis (uidet. *pr L*) et
non perspicietis (spersp. *F*, prosp. *al*, uidebitis *L*): [27]incrassatum est
enim cor populi huius, et auribus grauiter audierunt, oculos suos con-
praesserunt (compress.), ne forte uideant oculis et auribus audiant et
corde intellegant et conuertantur (-tant se) et sanem illos. [28]notum
ergo sit uobis quoniam gentibus missum est hoc salutare dei: ipsi et

αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. 30*Ἔμεινεν δὲ διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώ-
ματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν,*
31*κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάσης παρρησίας ἀκωλύτως.*

1. *ακουσονται ABE, add* 29*Καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ς   εμεινεν AE eς, ενεμεινε B   δε ABEe, add ὁ Παῦλος ς*   4. *παρρησια E   πραξεις αποστολων B, πραξεις των αγιων αποστολων E et rec A*

(et i.) audient. 29[et cum haec dixisset, exierunt ab eo Iudaei multam habentes inter se quaestionem. *Vindobonensis*] 30mansit autem biennio toto in suo conducto (-ctu *L*), et suscipiebat omnes qui ingrediebantur (intro ibant) ad eum, 31praedicans regnum dei et docens quae sunt de domino Iesu Christo cum omni fiducia sine prohibitione (neminem prohibentem (-ne -te *V*) Amen *F*).

Exp. actus (liber actuum) apostolorum. [Inc. epistulae canonice *F*]. (*in L* incipit liber actuum apostolorum *post euangelia, sequuntur Paulinae, tum catholicae et apocalypsis. in F post euangelia Paulinae, tum actus apostolorum et catholicae, postremo apocalypsis. cum hoc consentit Hieronymus* 2,278[cd].)

ΚΑΘΟΛΙΚΑΙ.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Ἰάκωβος θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος ταῖς δώδεκα φυλαῖς ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ χαίρειν. [2]Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, [3]γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. [4]ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. [5]εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. [6]αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος· ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικεν κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. [7]μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὅτι λήμψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου, [8]ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. [9]καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ

ιακωβου επιστολη B, Ἰακώβου τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολική ς 4. *πυκιλοις A* *της πιστεως ACς et rec uncinata B* 7. *του διδοντος θεου BCς, του θεου του διδοντος A* 9. *εοικεν κλυδωνι] sic corr C* 10. *ο ACς, om B* 10. 11. *οτι . . . παρα] sic corr C* 11. *λημψεται AC, λήψ. ς* *κυριου] sic corr A, θεου pr A?* 12. *δε ο ACς, δε B*

[EPISTVLAE CATHOLICAE *L*].

EPISTVLA SANCTI IACOBI [APOST.].

Iacobus dei et domini nostri Iesu Christi seruus duodecim tribubus (tribus *pr F al*) quae sunt in dispersione salutem. [2]omne gaudium existimate, fratres mei, cum in temptationibus uariis (-nes uarias) incideritis, [3]scientes quod probatio fidei uestrae patientiam (-tia) operatur. [4]patientia (-am *pr F*) [autem *om L*] opus perfectum habeat, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes. [5]siquis autem uestrum indiget sapientia (-am *L al*), postulet a deo qui dat omnibus affluenter (afl. *F*) et non inproperat, et dabitur ei. [6]postulet autem in fide, nihil haesitans: qui enim (autem *F al*) haesitat, similis est fluctui maris qui (tempestati m. quae) a uento mouetur et circum fertur. [7]non ergo aestimet homo ille quod accipiat (-iet) aliquid a domino, [8]uir duplici (duplex *L?*) animo, inconstans [est *om F*] in omnibus uiis suis. [9]glorietur autem frater humilis in exaltatione (exult.) sua,

ὕψει αὐτοῦ, [10]ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ, ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. [11]ἀνέτειλεν γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι καὶ ἐξήρανεν τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο· οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. [12]μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. [13]μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστιν κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα· [14]ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος, [15]εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον.

[16]Μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. [17]πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστιν καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. [18]βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων.

4. *αυτου ACς*, om *B* *ουτως AC*, *οὕτω ς* 5. *ποριαις A* *αυτου*] sic corr *C*, *εαυτου pr C*? *ανηρ BCς*, *ανθρωπος A* *υπομενει ABς*, *υπομενει.* (*una littera erasa*) *C* 6. *λημψεται A*, *ληψεται Cς* 7. *επηγγειλατο AB*, *add ὁ* (*om C*) *κυριος Cς* 8. *απο ABC*, *ἀπὸ τοῦ ς* *Orig* 3,124^e 10. *η ABς*, *om C* 14. *καταβαινον BCς*, *καταβαινων A* 15. non est demutatio *Hilar* 813 *αποσκιασμα ACυς*, *αποσκιασματος B* 17. *αυτου ABς*, *εαυτου C*

[10]diues autem in humilitate sua, quoniam sicut flos faeni (foeni) transibit (transiuit). [11]exortus est enim sol cum ardore et arefecit faenum, et flos eius decidit et decor uultus eius deperiit (-iet): ita et diues in itineribus suis marcescet (marcisc., -scit *F al*). (2) [12]Beatus uir qui suffert temptationem, quoniam (quia *L al*) cum probatus fuerit accipiet coronam uitae, quam repromisit deus diligentibus se. [13]nemo, cum temptatur, dicat quoniam (quia *F al*) a deo temptatur (a. d. t. *om F*). deus enim intemptator malorum est, ipse autem neminem temptat: [14]unus quisque uero temptatur a concupiscentia sua abstractus et inlectus, [15]dein (dehinc *L*) concupiscentia [sua] cum conceperit parit peccatum, peccatum uero cum consummatum fuerit generat mortem. (3) [16]Nolite itaque errare, fratres (FF *F*) mei dilectissimi. [17]omne datum optimum et omne donum perfectum de sursum est descendens a patre luminum, apud quem non est transmutatio nec uicissitudinis obumbratio. [18]uoluntarie (-iae *L*) genuit nos uerbo ueritatis, ut simus initium aliquod (al. in. *L*) creaturae

[19]Ἴστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. ἔστω δὲ πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν· [20]ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐκ ἐργάζεται. [21]διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. [22]γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ ἀκροαταὶ μόνον παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. [23]ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶν καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ· [24]κατενόησεν γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθεν καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. [25]ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας καὶ παραμείνας, οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. [26]εἰ δέ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν ἑαυτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. [27]θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπι-

1. ιστε *BCv*, ιστε δε *A*, Ὥστε ς   εστω δε *BCv*, ἔστω ς, και εστω. (σ *vel* ε *erasa*) *A*   3. ουκ εργαζεται (-τε *A*) *AB*, ου κατεργαζεται *Cς*   4. περισσειαν *BCς*, περισσευμα *A*   εν πραυτι *pr A*   6. ακροαται μονον *Bv*, μονον ακροαται *ACς*   7. οτι ει *BCvς*, η *A*   11. παραμεινας *ABCvς*, *add* οὗτος ς   12. δε *Cv*, *om ABς*   13. ειναι *ABCv*, *add* ἐν ὑμῖν ς   χαλιναγωγων *Aς et corr C*, χαλινιων *B*   αλλα *AC*, αλλ *Bς*   14. εαυτου *BC*, αυτου *Aς*   θρησκεια *alterum BCvς*, *add* γαρ *A*   15. και πατρι *BCς*, και τω πατρι *C*

eius. [19]scitis, fratres mei dilecti (-tissimi). sit autem omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum et tardus ad iram: [20]ira enim uiri iustitiam dei non operatur. (4) [21]Propter quod abicientes omnem inmunditiam et abundantiam (hab.) malitiae in mansuetudine suscipite (-cipe) insitum uerbum [dei *L*] quod potest saluare animas uestras. [22]estote autem factores uerbi, et non auditores tantum fallentes uosmet ipsos. [23]quia siquis auditor est uerbi et non factor, hic conparabitur (comp. *V*) uiro consideranti uultum natiuitatis suae in speculo: [24]considerauit enim (autem *F*) se et abiit et statim oblitus est qualis fuerit. [25]qui autem perspexerit in lege perfecta libertatis et permanserit, non auditor obliuiosus factus (*om al*), sed factor operis, hic beatus in facto (factu) suo erit. (5) [26]Siquis autem putat se religiosum esse [et] non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius uana est (*om al*) religio. [27]religio [autem *L*] munda et inmaculata apud deum (dominum) et patrem haec est,

σκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

[1]*Ἀδελφοί μου, μὴ ἐν προσωπολημψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τῆς δόξης.* [2]*ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι,* [3]*καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν καὶ εἴπητε Σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε Σὺ στῆθι ἐκεῖ ἢ κάθου ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου,* [4]*οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν;*

[5]*Ἀκούσατε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τῷ κόσμῳ πλουσίους ἐν πίστει καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν;* [6]*ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχὶ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια;* [7]*οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσιν τὸ καλὸν*

2. *εαυτον BCς, σεαυτον A* *απο ABυς, εκ C* 3. *προσωποληιμψιαις AC, προσωποληψίαις ς* 4. *εισηλθη A?* *εις BC, εις την Aς* 6. *και επιβλεψητε Aυς, επιβλεψητε δε BC* 7. *ειπητε ABCυ, add αὐτῷ ς* 8. *εκει η καθου Aυ et add ὧδε ς, εκει και καθου C, η καθου εκει B* 9. *μου ου C et corr B, μου· Καὶ οὐ ς, μου pr B, των ποδων σου* (meorum) *ου Aυ* 12. *τω κοσμω B, του κοσμου Cς et corr A, add τούτου ς* *βασιλειας BCυς, επαγγελειας A* 14. *ουχι AC, ουχ Bς* *καταδυστευουσιν C* *υμων BCς, υμας A* 15. *κρητηρια A* *ουκ BCυς, και A*

uisitare pupillos et uiduas in tribulatione eorum, [et *om F*] inmaculatum se custodire ab hoc saeculo. (6) [1]Fratres mei, nolite in personarum acceptione (-nem *F al*) habere fidem domini nostri Iesu Christi gloriae. [2]etenim si intro ierit in conuentu (conspectu) uestro uir aureum anulum (an. aur.) habens in ueste candida, intro ierit autem et pauper in sordido habitu, [3]et intendatis [in *L al*] eum qui indutus est ueste praeclara et dixeritis Tu sede hic bene, pauperi autem dicatis Tu sta (ista *pr F*) illic aut sede sub scabillo (scabello, -llum) pedum meorum, [4]nonne iudicatis apud uosmet ipsos et facti estis iudices cogitationum iniquarum? [5]audite (audistis), fratres mei dilectissimi. nonne deus elegit pauperes in hoc mundo diuites in fide et heredes regni quod repromisit (prom. *L*) deus diligentibus se? [6]uos autem exhonorastis pauperem. nonne diuites per potentiam opprimunt uos, et ipsi trahunt (adtr. *L*) uos ad iudicia? [7]nonne ipsi blasphemant bonum nomen quod inuocatum est super

ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφʼ ὑμᾶς; 8εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν
κατὰ τὴν γραφήν, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς
ποιεῖτε· 9εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε ἐλεγχόμενοι
ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται. 10ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ,
πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονεν πάντων ἔνοχος. 11ὁ γὰρ εἰπὼν Μὴ μοι-
χεύσῃς εἶπεν καὶ Μὴ φονεύσῃς· εἰ δὲ οὐ μοιχεύεις, φονεύεις δέ,
γέγονας παραβάτης νόμου. 12οὕτως λαλεῖτε καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς
διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι· 13ἡ γὰρ κρίσις ἀνέλεος
τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως.
14Τί ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν τις λέγῃ ἔχειν, ἔργα δὲ
μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; 15ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ
ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσιν καὶ λειπόμενοι ὦσιν τῆς ἐφημέρου τρο-

1. *το επικεκληθεν C* *τελειτε βασιλεικον ABς, βασιλικον τελειτε C*
2. *αγαπησεις . . . σου* bis *pr A* *σεαυτον ACς, σαυτον B*
3. *προσώπολημπτειτε AC, -ληπτ. ς* 4. *Orig* 2,798[a] *οστις ABς, ος C* *ολον τον νομον ABυς, τον νομον ολον C* *τηρηση BCυ, τηρήσει ς, πληρωσει A* 5. *πταιση ABC, πταίσει ς* *γενονεν C* *ειπων BCς, ειπας A* *μοιχευσης ABυς, φονευσης C*
6. *φονευσης ABς, μοιχευσης C* *μοιχευεις ABC, μοιχεύσεις υς φονευεις AC, φονευσεις Bυς* 7. *γεγονας BCς, εγενου A* *παραβατης BCυς, αποστατης A* *ουτως AC, οὕτω ς* 8. *ανελεος BC, αναιλεος A, ἀνίλεως ς* 9. *κατακαυχατε B, κατακαυχασθε corr C, κατακαυχασθω δε A, καὶ κατακαυχᾶται ς* *ελεον κρισεως C* 10. *τι BC, τι το Aς* *πιστιν τις λεγη ACυ, πιστιν λεγη τις Bς* 11. *ἔχῃ] ερχη A?* *εαν δε ACυς, εαν B*
12. *και BCυς, η A* *ωσιν Aς, om BC*

uos? (7) 8Si tamen legem (lege *pr F*) perficitis (perfecistis) regalem secundum scribturas (script. *V al*), Diliges (-gis *F al*) proximum tuum sicut te ipsum, bene facitis (facis *F al*): 9si autem personas accipitis (accep. *pr F*), peccatum operamini, redarguti a lege quasi transgressores. 10quicumque autem totam legem seruauerit, offendat (-dit) autem in uno, factus est omnium reus. 11qui enim dixit Non moechaberis (moecab. *F*, -aueris *pr F*), dixit et Non occides: quod si non moechaberis (moecab. *F*, -aueris *pr F*), occides [.occidens] autem, factus es transgressor legis. 12sic loquimini et sic facite, sicut per legem libertatis incipientes iudicari: 13iudicium enim sine misericordia illi qui non fecit (facit) misericordiam, super exaltat (exult. *F*, -tate) autem misericordia (-iam) iudicio. (8) 14Quid proderit (prodest), fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? numquid poterit fides saluare eum? 15si autem frater aut soror nudi sint (sunt) et indigent (-eant *L*) uictu cotidiano (cott. *pr F al*),

φῆς, [16]εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν Ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί ὄφελος; [17]οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔχῃ ἔργα, νεκρά ἐστιν καθ' ἑαυτήν. [18]ἀλλ' ἐρεῖ τις Σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω· δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου χωρὶς τῶν ἔργων, κἀγὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. [19]σὺ πιστεύεις ὅτι εἷς ἐστὶν ὁ θεός. καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν καὶ φρίσσουσιν. [20]θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων ἀργή ἐστιν; [21]Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; [22]βλέπεις ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; [23]καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. [24]ὁρᾶτε ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; [25]ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑπο-

1. ειπη δε BCυς, και ειπη A υπαγετε] sic corr C, υπαγε pr C? 3. οφελος BC, το οφελος Aς ουτως AC, οὕτω ς εχη εργα BCυ et corr A, ἔργα ἔχῃ ς 4. αλλ BCς, αλλα A πιστιν BC υς, πιστις A 5. χωρις ABCυ, ἐκ ς εργων ABυ, add σου Cς δειξω σοι ACυς, σοι δειξω B 6. μου alterum Aυς, om BC εις εστιν ο θεος Aυ, εις (add ο C) θεος εστιν BC, ὁ Θεὸς εἷς ἐστι ς χωρεις A 8. καινε A αργη BCυ, νεκρα Aς 10. συνεργει A 14. ορατε ABCυ, add τοίνυν ς 15. ομοιως ABυς, ουτως C δε ABυς, om Cυ

[16]dicat autem aliquis de uobis illis Ite in pace, calefacimini (-ciam. *L al*, -ciem.) et saturamini (-rem.), [et] non dederitis (-ris) autem eis quae necessaria sunt (sint) corporis (corpori *F al*), quid proderit? [17]sic et fides, si non habeat (habet *F*) opera, mortua est in semet ipsa. (9) [18]Sed dicet (dicit, dicat) quis (aliquis *L*) Tu fidem habes, et ego opera (-am) habeo. ostende mihi fidem tuam sine operibus, et ego ostendam tibi ex operibus fidem meam. [19]tu credis quoniam unus est deus. bene facis: et daemones credunt et contremescunt (-misc.). [20]uis autem scire, o homo inanis, quoniam fides sine operibus otiosa est? [21]Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium super altare? [22]uides quoniam fides cooperabatur operibus illius, [et *om F al*] ex operibus fides consummata est. [23]et suppleta (subpl.) est scribtura (script. *V al*) dicens Credidit [autem] Abraham deo, et reputatum est illi ad iustitiam, et amicus dei appellatus est. [24]uidetis quoniam ex operibus iustificatur homo, et non ex fide tantum? [25]similiter autem (*om al*) et Raab (Rahab) meretrix nonne ex operibus iustificata est, susci-

δεξαμένη τοὺς ἀγγέλους καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; 26ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν.

1Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρῖμα λημψόμεθα. 2πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες· εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. 3εἰ δὲ τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα βάλλομεν εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν· 4ἰδοὺ καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα καὶ ὑπὸ ἀνέμων σκληρῶν ἐλαυνόμενα μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται· 5οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶν καὶ μεγάλα αὐχεῖ. ἰδοὺ ἡλίκον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει· 6καὶ ἡ γλῶσσα πῦρ ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας ἡ γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης.

1. αγγελους *ABς*, κατασκοπους *C* γαρ *ACvς*, δε *Orig* 2,644[c], om *B* 2. ουτως *AC*, οὕτω *ς* 3. των εργων *ABCς*, ἔργων *Orig* 4,318[a] (306[c]) 5. λημψομεθα *AC*, ληψ. *ς* 6. δυνατος *ABς*, add τε *C* 7. ει δε *ABv*, ιδε *C*, Ἰδοὺ *ς* τα στοματα *BCvς*, το στομα *A* 8. εις *BC*, προς *Aς* αυτους ημιν *Bς*, ημιν αυτους *AC* 8. 9. αυτων μεταγομεν *BCvς*, μεταγομεν αυτων *A* 9. πλοια *ACς*, add τα *B* 9. 10. ανεμων σκληρων *BCv*, σκληρων ανεμων *Aς* 10. οπου αν *ACς*, οπου *B* 11. βουληται *ACς*, βουλεται *B* ουτως (-τω *ς*) *BCς*, ωσαυτως *A* 12. μεγαλα αυχει *ACv*, μεγαλαυχει *Bς* ηλικον *BCv et pr corr A*, ολιγον *ς et pr A* 13. η *alterum ABCv*, οὕτως ἡ *ς* 15. τον τροχην *C*

piens nuntios et alia uia eiciens? 26sicut enim corpus sine spiritu mortuum (emort. *F al*) est, ita et fides sine operibus mortua est. (10) 1Nolite plures magistri fieri, fratres mei, scientes quoniam maius (magis) iudicium sumitis. 2in multis enim offendimus (-demus) omnes: siquis in uerbo non offendit, hic perfectus est uir: potest etiam (potens etiam, potes autem) freno circum ducere (c. d. f. *L*) totum corpus. 3si autem equorum frenos in ora mittimus (mittemus) ad consentiendum nobis, et omne corpus illorum circum ferimus: 4ecce et naues, cum magnae sint et a uentis ualidis minentur, circum feruntur [autem *F al*] a (*om pr F*) modico gubernaculo ubi impetus (inp., in pectus *pr F*) dirigentis (dilig. *pr F*) uoluerit: 5ita et lingua modicum quidem membrum est et magna exultat (exaltat *L al*). (11) Ecce quantus ignis quam magnam siluam incendit: 6[ita] et lingua ignis est, uniuersitas iniquitatis. lingua constituitur (-etur) in membris nostris, quae maculat totum corpus et inflammat rotam natiuitatis nostrae, inflammata a (inflammatāa *V*) gehenna. 7omnis enim

[7]πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ· [8]τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δαμάσαι δύναται ἀνθρώπων. ἀκατάστατον κακόν, μεστὴ ἰοῦ θανατηφόρου. [9]ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν κύριον καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας· [10]ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρή, ἀδελφοί μου, ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. [11]μή τι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; [12]μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι ἢ ἄμπελος σῦκα; οὔτε ἁλυκὸν γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ.

[13]Τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν, δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας. [14]εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. [15]οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος ψυχικὴ δαιμονιώδης. [16]ὅπου γὰρ ζῆλος

1. τε και *alterum* BCς, και A 2. δαμαζεται και δεδαμασται ABς, δεδαμασται και δαμαζεται C 3. δαμασαι δυναται ανθρωπων BC, δυναται δαμασαι ανθρωπων A, δύν. ἀ. δαμ. ς ακαταστατον AB, ακατασχετον Cς 4. κυριον ABCυ, θεὸν υς 6. γεγονοτας BCς, γεγενημενους A 7. ουτως AC, οὕτω ς 8. πηγὴ\ πη A 9. 10. ουτε αλυκὸν ABC, Οὕτως οὐδεμία πηγὴ ἁλυκὸν καὶ ς 12. δε BCς, δε αρα A 13. εριθειαν A, ἐρίθειαν ς κατακαυχασθε BCς, καυχασθε A 14. αυτη η σοφια ABυς, η σοφια αυτη C 15. αλλ ACς, αλλα B επιγιος A

natura bestiarum et uolucrum et repentium etiam (et item *al*, *om L*) ceterorum (ceterorumque *L*) domantur et domita (domata *L*) sunt a natura humana: [8]linguam (lingua *pr F*) autem nullus hominum domare potest. inquietum malum, plena ueneno mortifero. [9]in ipsa bene dicimus (-cemus) deum (dominum) et patrem, et in ipsa male dicimus homines qui ad similitudinem dei facti sunt: [10]ex ipso ore procedit benedictio et maledictio. non oportet, fratres mei, haec ita fieri. [11]numquid fons de eodem foramine (-ni) emanat dulcem et amaram aquam? [12]numquid potest, fratres mei, ficus uuas (oliuas) facere, aut uitis ficus? sic neque salsa (salsam *pr F*) dulcem potest facere aquam. [13]quis sapiens et disciplinatus inter uos? ostendat ex bona conuersatione operationem (operam *pr F al*, opera *V*) suam (sua *V*) in mansuetudine (-nem *L*) sapientiae. (12) [14]Quod si zelum amarum habetis et contentiones [sunt *om L*] in cordibus uestris, nolite gloriari et mendaces esse aduersus (-sum) ueritatem (carit.). [15]non est [enim *om L al*] *ista sapientia de sursum descendens, sed* terrena animalis diabolica. [16]ubi enim zelus et contentio, ibi [et] in-

καὶ ἐριθεία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. 17ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική ἐπιεικὴς εὐπειθής, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος ἀνυπόκριτος. 18καρπὸς δὲ δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

1Πόθεν πόλεμοι καὶ πόθεν μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; 2ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς· 3αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. 4μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστίν; ὃς ἐὰν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. 5ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει Πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν; 6μείζονα δὲ δίδωσιν χάριν· διὸ λέγει Ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις

1. *εριθεια ABς, ἐρίθ. ς, ερεις C*   *εκει BCς, add και A*   3. *ευπειθης Bς, ευπιθης A, ευπηθης C*   *καρπων ABς, add εργων C*   *ανυποκριτος ABCv, καὶ ἀν. ς*   4. *δε ABC, δὲ τῆς ς*   *σπειρετε A, σπειραιται C, πειρεται B*   6. *και ποθεν (om vς) μαχαι εν υμιν BCvς, εν υμιν· και ποθεν μαχαι A*   9. *ουκ (ουχ A) εχετε ABv, οὐκ ἔχετε δὲ ς*   11. *δαπανησητε Aς, δαπανησετε B*   *μοιχαλιδες AB, Μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες ς*   12. *ἔχθρα ς*   *.εαν B, αν Aς*   13. *καινως A*   14. *κατωκισεν B, κατωκεισεν A, κατῴκησεν ς*

constantia et omne opus prauum. 17quae autem de sursum est sapientia primum quidem pudica est, deinde pacifica modesta [bonis consentiens *al*] suadibilis [bonis consentiens *F al, om L*], plena misericordia (-iae) et fructibus bonis (boni operis), non (*om F al*) iudicans, sine simulatione. 18fructus autem iustitiae in pace (in p. *om pr F*) seminatur facientibus pacem. (13) 1Vnde bella et lites in uobis (inter uos *L*)? nonne hinc (*om L*), ex concupiscentiis uestris quae militant in membris uestris? 2concupiscitis, et non habetis: occiditis et zelatis, et non potestis adipisci: litigatis et belligeratis. [et *om F al*] non habetis propter quod non postulatis (-astis): 3petitis, et non accipitis (-pietis *L al*), eo quod male petatis, ut in concupiscentiis uestris insumatis. 4adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi inimica est dei (deo *F*)? (14) Quicumque ergo uoluerit amicus esse saeculi huius, inimicus dei constituitur (-tuetur). 5aut putatis quia inaniter scriptura (scribt. *pr F*) dicat Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat (inhab. *F al*) in uobis? 6maiorem autem dat gratiam: propter quod dicit Deus superbis resistit (restitit), hu-

ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν. [7]ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν· [8]ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε καρδίας, δίψυχοι. [9]ταλαιπωρήσατε καὶ πενθήσατε καὶ κλαύσατε· ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. [10]ταπεινώθητε ἐνώπιον κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς.

[11]Μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ ἢ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καταλαλεῖ νόμου καὶ κρίνει νόμον· εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου ἀλλὰ κριτής. [12]εἷς ἐστὶν ὁ νομοθέτης καὶ κριτής, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι· σὺ δὲ τίς εἶ, ὁ κρίνων τὸν πλησίον;

[13]Ἄγε νῦν οἱ λέγοντες Σήμερον ἢ αὔριον πορευσόμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν καὶ ἐμπορευσόμεθα καὶ κερδήσομεν, [14](οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὰ τῆς αὔριον· ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμίς ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα καὶ ἀφα-

2. δε *ABv*, om ς εγγεισατε *A* 3. εγγιει *A*ς, εγγισει *B* 4. και κλαυσατε *B*ς, κλαύσατε *A* 5. μεταστραφητω *A*ς, μετατραπητω *B* 6. κυριου *AB*, τοῦ Κυρίου ς 7. αλληλων αδελφοι *Bv*ς, αδελφοι μου αλληλων *A* η *ABv*, καὶ ς 8. ει *Bv*ς, η *A* 10. και κριτης *ABv*, om ς ὁ om *A* δε *ABv*, om ς 11. ο κρινων *AB*, ὃς κρίνεις ς πλησιον *ABv*, ἕτερον ς 12. η *Bv*ς, και *A* πορευσομεθα *B*?*v*ς, πορευσωμεθα *A* et *B*? 13. ποιησομεν *B*?*v*ς, ποιησωμεν *A* et *B*? εκει *Bv*ς, om *Av* ενιαυτον *Bv*, add ενα *A*ς 13. 14. εμπορευσωμεθα και κερδησωμεν *B*? 14. τα *A*, τὸ ς, om *B* 14. 15. γαρ η *Av*ς, om *B* 15. εσται *A*, γαρ εστε *B*, γάρ ἐστιν ς ἡ om *B*? και *AB*, δὲ ς

milibus autem dat gratiam. [7]subditi igitur (ergo) estote deo (dei), resistite autem diabolo, et fugiet a uobis: [8]adpropinquate domino (deo *L*), et adpropinquabit (-auit *FL*) uobis. emundate manus, peccatores, et purificate corda, duplices (duplici) animo. [9]miseri estote et lugete et plorate (et pl. *om al*): risus uester in luctum (luctu) conuertatur et gaudium (gaudius *pr F*) in merorem. [10]humiliamini in conspectu domini, et exaltabit (-uit *L et pr F*) uos. [11]nolite detrahere de (*om L*?) alterutrum (-tro), fratres. qui detrahit fratri *aut* qui (*om al*) iudicat fratrem suum, detrahit legi et iudicat legem: si autem iudicas legem, non es factor legis, sed iudex. [12]unus est legis lator et iudex, qui potest perdere et liberare: tu autem quis es qui iudicas proximum? (15) [13]Ecce nunc qui (quid) dicitis Hodie aut crastina (-no *L*) ibimus in illam ciuitatem et faciemus quidem ibi (i. q., quidem) annum et mercabimur et lucrum faciemus; [14]qui ignoratis quid erit (sit *L*) in crastinum (-no): quae enim est (est enim *F*) uita uestra? uapor est ad modicum parens (paraus), deinceps extermina-

νιζομένη) [15]ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς Ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσομεν καὶ ποιήσομεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. [16]νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. [17]εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστίν.

[1]Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. [2]ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπεν, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν, [3]ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. [4]ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν, κράζει, καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσελήλυθαν. [5]ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐσπαταλήσατε, ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. [6]κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον· οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν.

[7]Μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ ἕως ἂν λάβῃ πρώϊμον καὶ ὄψιμον· [8]μακροθυμή-

1. θεληση Αυς, θελη *B* ζησομεν *AB*, ζήσωμεν ς 2. η εκεινο *B*ς, ἤκεινο *A* αλαζωνιαις *A*? 3. καυχησεις *A* 4. ποιειν] sic corr *A* 5. πλουσιοι] sic corr *A* 8. κατιωται *B*υς, κατ' ἴωται ante και ο αργ. *A* 9. υμων *B*υς, add ο ἴος *A* ημεραις εσχαταις *A* 12. εισεληλυθαν *B*, εἰσεληλύθασιν ς, εισεληλυθεν *A* 13. και *B*ς, om *A* εν *AB*υ, ὡς ἐν ς ημερα *B*υς, ημεραις *A* 17. αν *B*ς, om *A* πρωιμον *B*υ, υετον προϊμον (πρώϊμον ς) *A*ς

tur; [15]pro eo ut dicatis Si dominus uoluerit et [si om *L*] uixerimus, faciemus hoc aut illud. [16]nunc autem exultatis (exalt.) in superbiis uestris. omnis exultatio (exalt.) talis maligna est. [17]scienti igitur bonum facere et non facienti, peccatum est illi. (16) [1]Agite nunc, diuites, plorate ululantes in miseriis [uestris] quae aduenient uobis. [2]diuitiae uestrae putraefactae (putref.) sunt, et uestimenta uestra a tineis comesta sunt, [3]aurum et argentum uestrum eruginauit, et erugo eorum in testimonium uobis erit et manducabit carnes uestras sicut ignis. thesaurizastis in nouissimis diebus. [4]ecce merces (mercis) operariorum qui messuerunt regiones uestras, qui fraudatus est (fraudati sunt) a uobis, clamat (clamant), et clamor ipsorum (eor.) in aures domini Sabaoth intro iit (iuit *L*). [5]epulati estis super terram et in luxuriis enutristis corda uestra in die (diem *L*) occisionis. [6]addixistis (addux. *L*), occidistis iustum: [et *L*] non resistit (restitit *V al*, restituit *pr F*) uobis. [7]patientes igitur estote, fratres [mei], usque ad aduentum domini. (17) Ecce agricola expectat praetiosum (speciosum) fructum terrae, patienter ferens donec accipiat temporiuum (temperiuum, temporaneum *L*?) et serotinum: [8]patientes [igitur *F*] estote et uos, [et

σατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ
κυρίου ἤγγικεν. [9]μὴ στενάζετε, ἀδελφοί, κατʼ ἀλλήλων, ἵνα μὴ κρι-
θῆτε· ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. [10]ὑπόδειγμα λάβετε,
ἀδελφοί, τῆς κακοπαθείας καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας οἳ
ἐλάλησαν ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου. [11]ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομεί-
ναντας· τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε,
ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων.

[12]Πρὸ πάντων δέ, ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν
μήτε τὴν γῆν μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον, ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ καὶ
τὸ οὒ οὔ, ἵνα μὴ ὑπὸ κρίσιν πέσητε.

[13]Κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλ-
λέτω. [14]ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους
τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπʼ αὐτόν, ἀλείψαντες αὐτὸν
ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι κυρίου. [15]καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν
κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος· κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς,
ἀφεθήσεται αὐτῷ. [16]ἐξομολογεῖσθε οὖν ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας καὶ

2. *αδελφοι Bυ, αδελφοι μου A, ἀδελφοὶ* post *ἀλλήλων* ς *κρι-θητε ABυ, κατακριθῆτε* ς 3. *ο AB*, om ς *λαβετε Bυ*ς, om *A* 4. *αδελφοι ABυ*, add *μου* ς *μακροθυμιας Bυ*ς, add *εχετε A* 5. *εν Bυ*, om *A*ς *υπομειναντας ABυ, ὑπομένοντας* ς 6. *ιδετε AB* 9. *αλλον τινα ορκον Bυ*ς, *αλλον ορκον τινα A* 13. *αυτον* alterum *Aυ*ς, om *B* 14. *κυριου A, του K.* ς, om *B* 16. *ουν ABυ*, om ς *τας αμαρτιας AB, τὰ παραπτώματα* ς

F al] confirmate corda uestra, quoniam aduentus domini [iam] ad-
propinquauit (-abit *LV al*). [9]nolite ingemescere (ingemisc.), fratres, in
alterutrum, ut non iudicemini: ecce iudex ante ianuam adsistit.
[10]exemplum accipite, fratres, laboris et patientiae [per *L*] prophetas
qui locuti sunt in nomine domini. (18) [11]Ecce beatificamus qui susti-
nuerunt: sufferentiam Iob audistis, et finem domini (dei) uidistis,
quoniam (quia) misericors est dominus (*om al*) et miserator. (19)
[12]Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare, neque per caelum
neque per (*om al*) terram neque aliud quodcumque iuramentum, sit
autem uestrum (sermo uester *L al*) est est, non non, uti non sub iudicio
decidatis. [13]tristatur aliquis uestrum? oret aequo animo et psallat.
[14]infirmatur quis (aliquis *F*) in (ex *F*, *om al*) uobis? inducat pres-
byteros (praesb. *L*) ecclesiae, et orent super eum, unguentes (un-
gentes *V al*) eum oleo in nomine domini. [15]et oratio fidei saluabit
(-uit) infirmum, et adleuabit (all. *L al*, -uauit *F*) eum dominus, et
si in peccatis sit, remittetur (dimittentur *L*, demittitur, remittentur)
ei. [16]confitemini ergo alterutrum peccata uestra, et orate pro inuicem,*

προσεύχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. [17]Ἡλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ, [18]καὶ πάλιν προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ἔδωκεν ὑετὸν καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησεν τὸν καρπὸν αὐτῆς.

[19]Ἀδελφοί μου, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν, [20]γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

ΠΕΤΡΟΥ Α.

Πέτρος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς Πόντου Γαλατίας Καππαδοκίας Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, [2]κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρός, ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη.

1. *προσευχεσθαι AB, ευχεσθε B?ς* 5. *εδωκεν υετον Αυ, υετον εδωκε Bς* 6. *μου ABυ, om ς* 7. *γινωσκετω Aυς, γινωσκετε B* 8. *ψυχην Bς, την ψυχην A αυτου εκ θανατου Aυ, εκ θανατου αυτου B, ἐκ θανάτου ς ιακωβου επιστολη A, ιακωβου B πετρου α B, πετρου επιστολη ᾱ C, πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολικὴ πρώτη ς* 11. *και βιθυνιας in margine pr (?) B* 13. *πληθυνθειη] sic corr A*

ut saluemini: multum enim ualet depraecatio iusti adsidua (assid. *V al*). (20) [17]Helias homo erat similis nobis passibilis, et oratione (-onem) orauit ut non plueret super terram, et non pluit annos tres et menses sex, [18]et rursum (rursus *L al*) orauit, et caelum dedit pluuiam et terra dedit fructum suum. [19]fratres mei, siquis ex uobis errauerit (err. ex u.) a (*om pr F*) ueritate et conuerterit quis eum, [20]scire debet quoniam qui [cumque] conuerti fecerit peccatorem ab errore uiae (uitae *L*) suae, saluabit (saluauit *F al*) animam eius a morte et operit (cooperit *L*) multitudinem peccatorum.

[Legi meum. *V*] [Expl. epistula sancti Iacobi ad dispersos. *F*]

EPISTVLA SANCTI PETRI APOSTOLI (AD GENTES *F*) PRIMA.

Petrus apostolus (apostulus) Iesu Christi electis aduenis dispersionis Ponti (Pontiae) Galatiae Cappadociae Asiae [Frigiae] et Bithyniae (Bythyn. *F*, Bythin. *L*), [2]secundum praescientiam (-tia *pr F*) dei patris, in sanctificationem (-ne) spiritus, in oboedientiam (-tia) et [in] aspersionem sanguinis Iesu Christi. gratia uobis et pax mul-

[3]*Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν,* [4]*εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς* [5]*τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ.* [6]*ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστίν, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς,* [7]*ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολυτιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ χριστοῦ,* [8]*ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες πιστεύοντες δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ,* [9]*κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν.* [10]*περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ*

5. *υμας ACv, ημας Bς* 6. *εν ω ABvς et pr C?, om corr C* *αγαλλιασθε ABCvς, ἀγαλλιάσεσθε Orig* 1,300b 7. *εστιν ACς Orig, om B* *ποικιλαις C* 8. *υμων ABCvς, ἡμῶν Orig* *πολυτιμοτερον ABC, πολὺ τιμιώτερον ς Orig* *χρυσιου ACς Orig, χρυσου B* 9. *δια πυρος δε δοκιμαζομενου ABCς, καὶ διὰ πυρὸς δεδοκιμασμένου Orig* 9. 10. *δοξαν και τιμην ABCv Orig, τιμὴν καὶ δόξαν ς* 10. *ιδοντες (ειδ. C) BCv Iren* 301, videntes *Iren* 238, *ειδοτες Aς* 11. *αρτι ABCς Orig* 3,692c, nunc *Iren* 238, nunc quoque *v Iren 301* *πιστευοντες δε ABCvς Orig,* creditis credentes autem *v Iren* 301, credidistis *Iren* 238 *αγαλλιασθε Aς et corr C, αγαλλιατε B Orig et pr C?,* exultabitis *Iren* 301, gaudebitis *Iren* 238 12. 13. *της πιστεως υμων (om B) ABCvς, om Orig* 3,545e 13. *σωτιριαν C*

tiplicetur. (1) [3]Benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem uiuam (uitae) per resurrectionem Christi Iesu (I. C. *L al*) ex mortuis, [4]in hereditatem incorruptibilem et incontaminatam et inmarcescibilem, conseruatam in caelis [in *om L*] uobis [5]qui in uirtute dei custodimini per fidem in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo. [6]in (*om F*) quo exultatis (-bitis), modicum nunc si oportet contristari in uariis temptationibus (temt. *F*), [7]ut probatio uestrae fidei multo praetiosior (-sius) sit auro quod [perit *F*] per ignem probatur (probatio, i *eraso, F*) (2) Inueniatur in laudem et [in] gloriam et honorem in (*et*) reuelatione (-nem *L al*) Iesu Christi; [8]quem cum non (*om al*) uideritis diligitis, in quem nunc quoque non uidentes [creditis *om F*], credentes autem (quem cum uideritis *L al pro* credent. aut.), exultatis (exultabitis *L al*) [in *F al*] laetitia inenarrabili et glorificata, [9]reportantes finem fidei uestrae, salutem animarum [uestrarum *L*]. [10]de qua salute exquisierunt (exques.) atque (ad-

ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, [11]ἐρευνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· [12]οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτά, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. [13]διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ χριστοῦ. [14]ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, [15]ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, [16]διότι γέγραπται Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιος. [17]καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήμπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀνα-

1. εξηραυνησαν *A* 3. χριστου *ACvς*, *om B* προμαρτυρουμενον *A* 4. υμιν *ACv*, ημιν *Bς* 5. αυτα *ABCvς*, haec *Hilar* 586 ἃ *om C* ανηγγελη υμιν *ABCvς*, vobis nuntiata sunt *Hilar* 5. 6. per eos qui vobis spiritu sancto evangelizaverunt *Hilar* 6. πνευματι *ABv Hilar*, εν πνευματι *Cς* αποσταλεντι απ *ABCς*, quae missa sunt e *Hilar* εις α *ABCς Orig* 3,95^{e} 456^{e} 692^{c} 814^{b}, in qua re *Hilar*, quem *Iren* 337 7. prospicere *v Hilar*, videre *Iren* 9. συνσχηματιζομενοι *C*, συσχηματιζομεναι *B* 12. διοτι *ABς*, διο *C* γεγραπται *ACvς*, *add* οτι *B* εσεσθε (-σθαι *A*) *ABCv*, γένεσθε *ς* αγιος *B*, *add* ἐιμι *Cvς et corr A* 13. απροσωπολημπτως *AC*, -λήπτως *ς* κρινουντα *C*

que *pr F*) scrutati sunt prophetae qui de futura in nobis gratia prophetauerunt, [11]scrutantes in quod (quo) uel quale tempus significaret in eis spiritus Christi praenuntians (-antes) eas quae in Christo sunt passiones et posteriores glorias; [12]quibus reuelatum est quia non sibi ipsis, uobis autem, ministrabant ea quae nunc (*om F*) nuntiata (adn. *L*) sunt uobis per eos qui euangelizauerunt uobis (uos) spiritu sancto misso de caelo, in quem desiderant angeli prospicere. (3) [13]Propter quod succincti lumbos mentis uestrae, sobrii [estote], perfecte (perfecti) sperate in eam quae offertur uobis gratiam in reuelationem (-ne *V al*) Iesu Christi (Chr. I. *F al*). [14]quasi filii oboedientiae, non configurati prioribus ignorantiae uestrae desideriis, [15]sed secundum eum qui uocauit uos sanctum et ipsi (uos omnes) sancti (*om al*) in omni conuersatione sitis, [16]quoniam scriptum (scribt. *F*) est Sancti eritis (estote *L*, sitis *al*), quoniam (quia et *L*) ego sanctus sum. [17]et si patrem inuocatis eum qui sine acceptione personarum iudicat secundum unius cuiusque opus, in timore incolatus uestri

στράφητε, [18]εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς, ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ, ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, [19]ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου χριστοῦ, [20]προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς [21]τοὺς δι' αὐτοῦ πιστοὺς εἰς θεὸν τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. [22]τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, [23]ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ καὶ μένοντος. [24]διότι πᾶσα σὰρξ χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα αὐτῆς ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσεν· [25]τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστιν τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς. [1]ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν καὶ πάντα δόλον καὶ

1. η *ABCvς Orig* 3,546c, καὶ *Orig* 3,726c ἐλυτρώθημεν *Orig* 3,726c. ἀπολυτρωθέντες *idem* 3,546e 2. αναστροφης πατροπαραδοτου *ABvς Orig* 3,726c, πατροπαρ. αναστρ. *C* 3. τιμιω *ABς Orig* 3,546c 726c, τω τιμιω *C* προεγνωσμενου *ABvς*, προσεγν. *C* 4. εσχατου *ABC*, ἐσχάτων ς 5. υμας *BCvς*, ημας *A* πιστους *AB*, πιστευοντας *Cς* 8. αληθειας *ABC*, *add* διὰ Πνεύματος ς εκ *AB*, εκ καθαρας *Cς* 9. σπορας *Bvς*, φθορας *AC* 10. αλλα *ABς*, αλλ *C* μενοντος *ABCv*, *add* εἰς τὸν αἰῶνα *vς* 11. χορτος *ACv*, ως χορτος *Bvς Orig* 1,226a αυτης *ABCv Orig*, ἀνθρώπου ς 12. ανθος *ABv Orig*, *add* αυτου *Cvς* κυριου *AB Cς*, τοῦ κυρίου *Orig* 13. το ρημα το *BCvς*, *om A*

tempore conuersamini, [18]scientes quod non [in] corruptibilibus (corruptibus), argento uel auro, redempti estis de uana uestra conuersatione paternae traditionis, [19]sed praetioso (praetio *F*) sanguine quasi agni incontaminati et inmaculati (inm. et inc. *L*) [Ihesu *L al*] Christi, [20]praecogniti quidem ante (a) constitutionem (-ne *pr F al*) mundi, (4) Manifestati autem nouissimis temporibus propter uos [21]qui per ipsum fideles estis in deo (domino) qui suscitauit eum a mortuis et dedit ei gloriam (gl. ei), ut fides uestra et spes esset in deo. [22]animas uestras castificantes (purif.) in oboedientia (-am *L*) caritatis, in fraternitatis amore simplici, ex corde [puro] inuicem diligite (-tis) attentius (adt.), [23][quasi] renati non ex semine corruptibili sed incorruptibili, per uerbum dei uiui et permanentis (-tes) [in aeternum *om F al*]. [24]quia omnis caro ut (*om al*) faenum, et omnis gloria eius tamquam flos faeni: exaruit faenum, et flos [eius *om L al*] decidit (cecidit *F al*): [25]uerbum autem domini (*om al*) manet in aeternum. (5) Hoc est autem uerbum quod euangelizatum est in uobis (uos). [1]deponentes igitur omnem malitiam et omnem dolum et simulationes, et inuidias

ὑποκρίσεις καὶ φθόνους καὶ πάσας καταλαλιάς, [2]ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε εἰς σωτηρίαν, [3]εἰ ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος. [4]πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν ἔντιμον, [5]καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς εἰς ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας εὐπροσδέκτους θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, [6]διότι περιέχει ἡ γραφή Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον ἐκλεκτὸν ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνθῇ. [7]ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν· ἀπειθοῦσιν δὲ λίθος ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας καὶ λίθος προσκόμματος καὶ πέτρα σκανδάλου, [8]οἳ προσκόπτουσιν τῷ λόγῳ

1. *υποκρισεις* *ACvς*, *υποκρισιν* *B* *φθονους* *ACvς*, *φονους* *B* *πασας* *BCvς*, om *A* *αρτιγενητα* *A*. *Orig* 3,550d 606a 607b 756d 4,243c 2. *αδολον* *ABCvς* *Orig* 1,512f 3,550d 606a 756d 4,243c, *καὶ ἄδολον* *v* *Orig* 3,607b 3. *εις σωτηριαν* *ABCv*, om *ς* *ει* *AB*, *ειπερ* *Cς* 4. *υπο* *Aς*, *υπ* *B*, *απο* *C* 5. *και αυτοι* (vos *Hil*) *ως* *ABCvς* *Hilar* 70, *ὑμεῖς δὲ* *Orig* 1,757b 5. 6. *οἰκοδομεῖσθε λίθοι ζῶντες* *Orig* 1,757b 6. *οικοδομεισθε* *Bς* et pr *A* et *Orig* 1,757b 3,750a 4,197a 202e 223c *Hilar* 70 80 (582), *εποικοδομεισθε* *Cv*, *εποικκοδομεισθε* corr *A* *καὶ οἶκος* *Orig* 1,757b *εις* *ABC* *Orig* 1,757b 4,197a 202e *Hilar* 70, om *vς* (*Orig* 4,223c *Hilar* 80) sacerdotium sanctum *v* *Hilar* 70, regnum sacerdotale *Hilar* 80 7. *θεω* *ABC*, *τῷ θεῷ* *ς* *Orig* 1,757b *διοτι* *ABCv*, *Διὸ καὶ* *ς* 8. *η γραφη* *Cv*, *εν* (*ἐν τῇ* *ς*) *γραφη* *ABς* *σιω* *C* *ακρογωνιαιον εκλεκτον* *Avς*, *εκλεκτον ακρογωνιαιον* *BC* 10. *απιθουσιν* *Aς*, *απιστουσιν* *BC* *λιθος* *ABv*, *λιθο.* *C*, *λίθον* *ς* 12. *πέτρα σκανδάλου*] *Orig* 2,720d *οι* *ABvς*, *οσοι* *C*

et omnes detractiones, [2]sicut modo geniti infantes rationabile (*sic* *L*: -nabiles *F* *al*, -nales *al*) [et *L* *al*] sine dolo lac concupiscite, ut (*om* *al*) in eo crescatis in salutem, [3]si [tamen *om* *pr* *F* *al*] gustastis (gustatis *L*) quoniam dulcis [est *om* *F* *al*] dominus. [4]ad quem accedentes, lapidem uiuum, ab hominibus quidem reprobatum, a deo autem electum et honorificatum, (6) [5]Et ipsi tamquam lapides uiui super aedificamini, domus spiritalis (domum -lem), sacerdotium sanctum, offerre spiritales (-lis) hostias acceptabiles deo per Iesum Christum, [6]propter quod continet scriptura (scribt. *F*) Ecce pono in Sion lapidem summum angularem electum praetiosum, et [omnis *L*] qui crediderit in eum (eo *L* *al*) non confundetur. [7]uobis igitur (autem) honor credentibus (cred. hon.): non credentibus autem lapis quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est (*om* *al*) in caput anguli et lapis offensionis et petra scandali, [8][his *L*] qui offendunt uerbo (uer-

ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. 9ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς, 10οἵ ποτε οὐ λαός, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ, οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες.

11Ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους ἀπέχεσθαι ὑμᾶς τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, 12τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἔχοντες καλήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. 13ὑποτάγητε πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ, ὡς ὑπερέχοντι, 14εἴτε ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις εἰς ἐκδίκησιν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν, 15ὅτι οὕτως ἐστὶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνω-

1. *απειθουντες ACς*, *απιστουντες B* 2. *εθνος ABCvς Orig* 1,277[b] 584[b] *Hilar* 324, genus *Hilar* 70 plebs ad possidendum *Hilar* 70 5. *ηλεηθεντες C* 6. hospites et peregrini *Cypr* 12 308 *απεχεσθαι Bvς*, *απεχεσθε AC Cypr* 7. *υμας Cv Cypr*, *om ABς* *των ABς*, *απο των C*, a *v Cypr* 8. *υμων ABCvς*, autem *Cypr* 308, *om Cypr* 12 *εχοντες ACvς*, *ante* inter gentes *Cypr*, *om B* 9. *ἐν ᾧ*] dum *Cypr* *εκ των καλων εργων ABCvς*, bona opera vestra *Cypr* 10. *εποπτευοντες BC*, aspicientes *Cypr*, *εποπτευσαντες Aς* *δοξασωσι Aς*, *-σιν C* *θεον ABCvς Cypr* 308, dominum *Cyprian* 12 *υποταγητε ABCv*, *add οὖν ς* 12. *εκδικησιν ABς*, *αδικησιν C?*, *add μεν C?ς* 14. *αγαθοποιουντας ABς*, *αγαθοποιουντες υμας C*

bum) nec credunt, in quo et positi sunt. (7) 9Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus adquisitionis, ut uirtutes adnuntietis eius qui de tenebris uos uocauit in admirabile (ammir.) lumen suum; 10qui aliquando non populus, nunc autem populus dei; qui non consecuti (sec.) misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. (8) 11Carissimi (Kariss.), obsecro tamquam aduenas et peregrinos abstinere uos a carnalibus desideriis, quae militant aduersus animam, 12conuersationem uestram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detractant (detrahunt *L*) de uobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus uos considerantes glorificent deum in die uisitationis. 13subiecti estote omni humanae creaturae propter deum, siue regi, quasi praecellenti, 14siue ducibus, tamquam ab eo missis ad uindictam (dictam *pr F*) malefactorum (malorum *L*), laudem uero bonorum; 15quia sic est uoluntas dei, ut bene facientes obmutescere (ommutisc.) faciatis inprudentium hominum ignorantiam.

σίαν. [16]ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ᾽ ὡς δοῦλοι θεοῦ [17]πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. [18]Οἱ οἰκέται, ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. [19]τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. [20]ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ᾽ εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε· τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. [21]εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, [22]ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, [23]ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως, [24]ὃς τὰς ἁμαρτίας

1. *Iren* 247 *της] sic corr A, την pr A* 2. *δουλοι θεου (...υ A) Avς, θεου δουλοι BC παντες B?* 5. *επιεικεσι C* 6. *χαρις ABvς, add παρα τω θεω C εἰ διὰ] ἴδια A θεου Bvς et corr A, θεου αγαθην pr A, αγαθην C* 8. *υπομενειτε ABvς, om C γαρ AB, om Cvς* 9. *θεω BCς, τω θεω A οτι και χριστος Bvς et C?, οτι χριστος Av*, christus enim *Cypr* 250 259 317 *υπερ BCς*, pro *v Cypr, περι A* 10. *υμων ABCvς*, nobis *v Cypr υμιν υπολιμπανων ABCvς*, relinquens vobis *v Cypr* 11. *ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν] Orig* 1,488e 511a 2,718f 3,225c 4,451b *Cypr* 250 317 *Hilar* 617 *ουδε ABCς Orig* 2,718f 3,225c (*μηδὲ Orig* 4,451b) *ευρεθη δολος ABCvς Orig*, dolus inventus est *Cypr* 12. *αντελοιδορει ABCς Cypr* 250 *Lucif* 247, remaledixit *Cypr* 317 13. *ηπειλει BCς, ηπηλει A*, comminabatur (minab. *v Cypr* 317) *v Cypr* 250 317, est minatus *Iren* 207 *δε ABvς Cypr, τε C τω κρινοντι δικαιως ABCς*, se iudicanti (*add* se 250) iniuste *Cypr* 250 317

[16]quasi liberi, et non quasi uelamen habentes malitiae (m. h.) libertatem, sed sicut serui dei [17][et] omnes honorate, fraternitatem diligite, deum timete, regem honorificate. [18]serui, subditi [estote] in omni timore dominis, non tantum bonis et modestis, sed etiam dyscolis (disc. *FL*). [19]haec est enim (enim est, enim) gratia, si propter conscientiam dei sustinet (-netis) quis (qui *pr L*) tristitias patiens iniuste. [20]quae enim gloria est, si peccantes et colaphizati (colafiz. *F*) suffertis? sed si bene facientes et patientes (-ter) sustinetis, haec est gratia (gloria *F al*) apud deum. [21]in hoc enim uocati estis, quia et (*om al*) Christus passus est pro uobis (nobis *pr F al*), nobis (nobis) relinquens (rel. uob. *L al*) exemplum, ut sequamini uestigia eius, [22]qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus (d. inu. est *L*) in ore eius (ipsius *F al*), [23]qui cum male diceretur non male dicebat, cum pateretur non comminabatur, tradebat autem iudicanti se iniuste, [24]qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut

ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς
ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι
ἰάθητε· 25ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενοι, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν
ἐπὶ τὸν ποιμένα καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν. 1Ὁμοίως γυναῖ-
κες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦ-
σιν τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερ-
δηθήσονται 2ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν.
3ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐμπλοκῆς ἢ περιθέσεως χρυσίων ἢ ἐνδύ-
σεως ἱματίων κόσμος, 4ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν
τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ ἡσυχίου καὶ πραέος πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ πολυτελές. 5οὕτως γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖκες αἱ
ἐλπίζουσαι εἰς θεὸν ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις
ἀνδράσιν, 6ὡς Σάρρα ὑπήκουεν τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα,
ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι καὶ μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν

1. *ημων ACvς, υμων B* 2. *αμαρτιαις BCvς, add ημων A* *ζησωμεν ABvς, συνζησωμεν C* *μωλωπι (-πει A) ABC, add αὐτοῦ ς* 3. *ητε γαρ ACvς, om B* *πλανωμενοι AB, πλανωμενα Cς* *αλλ ACς, αλλα B* *επεστραφητε ABς, επιστρεψατε C* 4. *γυναικες AB, αι γυν. Cς* 5. *και ει Avς, ει και C, ει B* 6. 7. *κερδηθησονται ABC, κερδηθήσωνται ς* 8. 9. De hoc ipso in epistola Petri ad Ponticos Sit in muliere non exterior ornamenti aut auri aut vestis cultus, sed cultus cordis *Cypr* 317 8. *ἐνπλοκης η C, εμπλοκης τριχων και ABς* 9. *Orig* 3,423[b] 10. *φθαρτω pr A* *ησυχιου και πραεος (-εως?) Bv, πραεος και ησυχιου ACς* 11. *ουτως ABC, Οὕτω ς* 12. *εις (add τον B?) ABC, ἐπὶ τὸν ς* 13. *υπηκουε Bv, υπηκουσεν ACς*

peccatis mortui iustitiae (per lignum *L*) uiuamus (uiueremus *L al*), cuius liuore (libore *F*) sanati estis (sumus): [25]eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem et episcopum (episcupum) animarum uestrarum. (9) [1]Similiter [et *om F al*] mulieres, subditae [sint *om F al*] suis uiris (u. s.), ut et si qui (quis) non credunt uerbo, per mulierum conuersationem sine uerbo lucri fiant [2]considerantes in timore castam (sanctam) conuersationem uestram. [3]quarum sit non extrinsecus capillatura (-rae *F al*) aut circum datio auri aut indumenti uestimentorum cultus, [4]sed qui absconditus cordis est homo in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, quod (quid *V*) est in conspectu dei locuples (-plex *L al*). [5]sic enim aliquando et sanctae mulieres sperantes in deo ornabant se, subiectae propriis uiris, [6]sicut Sarra oboediebat (-dibat, -diuit *L*) Abrahae, dominum eum uocans, cuius estis filiae, bene facientes et non timentes ullam

πτόησιν. 7Οἱ ἄνδρες ὁμοίως, συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ, ἀπονέμοντες τιμὴν ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. 8Τὸ δὲ τέλος πάντες, ὁμόφρονες συμπαθεῖς φιλάδελφοι εὔσπλαγχνοι ταπεινόφρονες, 9μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. 10ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς παυσάτω τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κακοῦ καὶ χείλη τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, 11ἐκκλινάτω δὲ ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω εἰρήνην καὶ διωξάτω αὐτήν, 12ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά.

13Καὶ τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ ζηλωταὶ γένησθε; 14ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον

1. *οι ACς, om B Orig* 3,637c 2. *συγκληρονομοι (συνκ. AC) ABCς, συγκληρόνομοις B?υ* 3. *χαριτος ζωης Bυς et pr C?, ποικιλης χαριτος ζωης (om C) A et corr C εγκοπτεσθαι AB, εκκοπτεσθαι Cς τας προσευχας ACς, ταις προσευχαις B* 4. *συνπαθεις C* 5. *ταπεινοφρονες ABCυ, φιλόφρονες ς* 6. *οτι AB Cυ, εἰδότες ὅτι ς* 8. *ιδειν ημερας ABυς, ημερας ιδειν C γλωσσαν ABC, add αὐτοῦ υς* 9. *χειλη (τα χ. C) ABCυ, add αὐτοῦ υς δε ABCυ, om ς* 10. *οτι ABC, add οι ς et corr C* 11. *εις ABς, εις την C* 13. *εαν ACς, ει B ζηλωται ABC, μιμηταὶ ς γενησθε ACς, γενοισθε B* 14. *αλλ ει BCς, ει δε A*

perturbationem. (10) 7Viri similiter, cohabitantes secundum scientiam quasi infirmiori uaso (uasculo) muliebri (mulieri), inpertientes honorem tamquam et (*om al*) coheredibus gratiae uitae (uestrae), ut ne inpediantur orationes uestrae. 8in finem (fide *L al*) autem omnes, unanimes (unian. *F al*), conpatientes, fraternitatis amatores, misericordes, [modesti,] humiles, 9non reddentes malum pro malo uel (et) maledictum pro maledicto, sed e contrario bene dicentes, quia in hoc uocati estis ut benedictionem hereditate possideatis. 10qui enim uult uitam diligere et uidere dies bonos, coherceat linguam suam a malo et labia [eius *L al*] ne loquantur dolum, 11declinet (-nat) autem (*om pr L al*) a malo et faciat bonum, inquirat pacem et sequatur (perseq. *F al*) eam (*om al*), 12quia oculi domini super iustos, et aures eius in praeces eorum, uultus autem domini super facientes mala [ut perdat de terra memoriam eorum]. 13et quis (qui) est qui uobis noceat, si boni aemulatores fueritis? 14sed et siquid patimini propter iustitiam, beati. timorem autem eorum ne timueritis, et non con-

αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, [15]κύριον δὲ τὸν χριστὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἕτοιμοι ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος, ἀλλὰ μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, [16]συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. [17]κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν ἢ κακοποιοῦντας, [18]ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ περὶ ἁμαρτιῶν ἀπέθανεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων, ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι. [19]ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασιν πορευθεὶς ἐκήρυξεν, [20]ἀπειθήσασίν ποτε ὅτε ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία ἐν ἡμέραις Νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν

1. *μηδε ταραχθητε ACvς*, *om B* *χριστον ABCv*, *Θεὸν ς* 2. *αγιασετε B?* *αει Cv Orig* 1,468[d] 702[d] 3,5[e], *δε A*, *δε αει Bς* 3. *αιτουντι BCς Orig*, *απαιτουντι A* *υμας... υμιν ABCvς Orig*, *ἡμᾶς... ἡμῖν Orig* 1,702[d] *ελπιδος ABCvς Orig* 1,702[d] 3,5[e], *πίστεως Orig* 1,468[d] *αλλα ABCv*, *om ς* 4. *καταλαλουσιν ACv*, *καταλαλῶσιν ς*, *καταλαλεισθε B* 5. *υμων ως κακοποιων ACvς*, *ὑμῶν v*, *om B* *επηρηαζοντες C* 6. *αγαθην εν χριστω ABvς*, *εν χριστω αγνην C* *αγαθοποιουντες C* 7. *θελοι ABC*, *θέλει ς* 8. *περι αμαρτιων* (pro peccatis) *Bvς*, *add ημων v Cypr* 296 *et corr C?*, *add υπερ υμων A et pr C?* *απεθανεν Av Cypr et C?*, *επαθε Bς* 9. *ημας ACvς Cypr*, *υμας B* *τω* (*om C*) *θεω ACvς Cypr*, *om B* *μεν BCς et corr A*, *γὰρ Orig* 4,135[a], *om v* *σαρκι*] *sic corr A* 10. *πνευματι ABC Orig*, *τῷ Πνεύματι ς* 10-12. *Hil* 306 545 10. *φυλακη ABvς Orig* 2,553[d] 4,135[a] *Hilar* 306, *add κατακεκλισμενοις C* 11. *απεξεδεχετο ABCv Orig* 2,553[d] *et* 4,135[a] cod, *ἅπαξ ἐξεδέχετο ς et Orig* 4,135[a] *cod* 12. *εις ην ABCς Orig* 2,553[d], in arca noe *Cypr* 152

turbemini (-bim.) (propter — conturb. *om pr F*), [15]dominum autem Christum sanctificate in cordibus uestris, parati semper ad satis factionem omni poscenti uos rationem de ea quae in uobis est spes (spe *L al*), sed cum modestia et timore, [16]conscientiam habentes bonam, ut in eo quod (qui) detrahunt de (*om al*) uobis [tamquam de malefactoribus] confundantur qui (quia) calumniantur uestram bonam in Christo conuersationem. (11) [17]Melius est enim bene facientes, si uelit uoluntas dei, pati quam male facientes, [18]quia et Christus semel pro peccatis [nostris] mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret deo, mortificatus (-tos *L al*) carne (carnem), uiuificatus (-tos *corr L al*) autem spiritu. [19]in quo et his qui in carcere erant spiritibus (spiritaliter) ueniens praedicauit, [20]qui increduli fuerant aliquando, quando expectabat (-bant) dei patientia (-iam) in diebus Noe, cum

ὀλίγοι, τουτέστιν ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος. [21]ὃ καὶ ὑμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεόν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ χριστοῦ, [22]ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων. [1]χριστοῦ οὖν παθόντος σαρκὶ καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας, [2]εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις ἀλλὰ θελήματι θεοῦ τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. [3]ἀρκετὸς γὰρ ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τὸ βούλημα τῶν ἐθνῶν κατειργάσθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις ἐπιθυμίαις οἰνοφλυγίαις κώμοις πότοις καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρείαις, [4]ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες· [5]οἳ ἀποδώσουσιν λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. [6]εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη,

1. *ολιγοι ABv Orig Cypr, ολιγαι Cς* *ψυχαι ABCvς Orig, add* hominum *Cypr* sic et vos similiter salvos faciet baptisma *Firmilianus ad Cypr* 149 *ο ABCv Cypr* 152, *ᾧ ς* 2. *υμας Av Cypr, ημας BCς* *αντιτυπον νυν σωζει ABCς*, similiter salvos faciet *Cypr* 3. *δι BCς, δια A* 4. *του ACς, om B* 6. *παθοντος BCv, add υπερ ημων Aς* 7. *σαρκι ACv, εν σαρκι Bvς* *αμαρτιας ABς, αμαρτιαις B* 7. 8. *ανθρωπων επιθυμιαις ACvς, επιθυμιαις ανθρωπων C* 9. *γαρ ABv, add ημιν Cς* *παραλελυθως A* *το βουλημα ABC, τοῦ βίου τὸ θέλημα ς* 10. *κατειργασθαι AB, κατειργασασθαι C, κατεργάσασθαι ς* 11. *αθεμιτοις ABς, αθεμιταις C* 13. *βλασφημουντες ABvς, και βλασφημουσιν C* 13. 14. *εχοντι κριναι Avς et corr C, κρινοντι B et pr C?*

fabricaretur arca, in qua pauci, id est octo animae saluae factae sunt per aquam. (12) [21]Quod et uos nunc similis formae saluos facit baptisma, non (nam) carnis (carnalis *F al*) depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in deum, per resurrectionem Iesu Christi, [22]qui est in dextera dei, [deglutiens mortem, ut uitae aeternae heredes efficeremur, *om F al*] profectus in caelum subiectis sibi angelis et potestatibus et uirtutibus. (13) [1]Christo igitur passo in carne et uos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est [in] carne desiit a peccatis, [2]ut iam non hominum desideriis sed uoluntati (-te *pr F al*) dei quod reliquum est in carne uiuat temporis. [3]sufficit enim praeteritum tempus ad uoluntatem gentium consummandam, qui ambulauerunt in luxuriis [in *L*] desideriis (des. lux.) uinolentiis comisationibus (comes. *L*, commis., commiss.) potationibus et inlicitis idolorum cultibus; [4]in quo (quod *pr F*) admirantur (amm. *L al*, peregrinantur) non concurrentibus uobis in eandem luxuriae confusionem (-ne), blasphemantes; [5]qui reddent rationem ei qui paratus est iudicare uiuos et (ac) mortuos. (14) [6]Propter hoc enim et mortuis euan-

ἵνα κριθῶσιν μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκί, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι.

[7]Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικεν. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς προσευχάς, [8]πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν, [9]φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμοῦ, [10]ἕκαστος καθὼς ἔλαβεν χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ, [11]εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ, εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ἧς χορηγεῖ ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσιν δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

[12]Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, [13]ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ χριστοῦ παθήμασιν χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. [14]εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν

4. εις *prius* *AB*, εἰς τὰς ς   δε *Bυς*, *om A*? *et υ cod*   5. αγαπη *AB*, ἡ ἀγ. ς   καλυπτει *ABυ Hilar* 626, καλύψει ς   πληθος *AB υς*, plurimum *Hilar*   6. γογγυσμου *ABυ*, γογγυσμῶν ς   8. ει τις *Bυς*, η τις *A*, qui *Hilar* 56   ει τις *alterum* *Bυς*, η τις *A*   10. εστιν *Bυς*, *om A*   11. μη ξενιζεσθαι τη εν υμιν πυρωσει *A Bς*, nolite mirari ardorem accidentem vobis *Cypr* 90 267   12. υμιν *prius* *ABυς*, vestram *Cypr*   ως ξενου *ABς*, nec excidatis tanquam novum aliquid *Cypr*   καθο *AB*, καθὼς ς, quotiescumque *Cypr*   13. του *Aς*, *om B*   παθημασιν *ABυς*, *add* per omnia *Cypr*   αποκαλυψει *ABυς*, *add* facta *Cypr*   14. χαρητε αγαλλιωμενοι *ABυς*, gaudentes exultetis *Cypr*

gelizatum est, ut iudicentur quidem secundum homines in carne, uiuant autem secundum deum [in *om F al*] spiritu. [7]omnium autem finis adpropinquauit. (15) Estote itaque prudentes et uigilate in orationibus, [8]ante omnia autem (*om L al*) mutuam (*om al*) in uosmet ipsos (uobism. ipsis) caritatem continuam habentes (hab. cont. *L*), quia caritas operit (coop. *L*) multitudinem peccatorum, [9]hospitales inuicem sine murmuratione, [10]unus quisque sicut accepit (accipit *L al*) gratiam, in alterutrum illam administrantes sicut boni dispensatores multiformis gratiae dei, [11]siquis loquitur, quasi sermones dei (siquis—dei *om pr F*), siquis ministrat, tamquam ex uirtute quam administrat deus, ut in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum, cui est gloria et imperium (inp.) in saecula [saeculorum,] [amen *om F al*]. (16) [12]Carissimi (Kar.), nolite peregrinari in feruore qui ad temptationem (temt. *L*) uobis fit, quasi noui aliquid uobis (*om al*) contingat, [13]sed communicantes Christi passionibus gaudete, ut et (*om al*) in reuelatione (-nem *L*) gloriae eius gaudeatis exultantes. [14]si exprobramini in no-

ὀνόματι χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. [15]μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς ἢ κλέπτης ἢ κακοποιὸς ἢ ὡς ἀλλοτριεπίσκοπος· [16]εἰ δὲ ὡς Χριστιανός, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ ὀνόματι τούτῳ. [17]ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ· εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ; [18]καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; [19]ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιίαις.

[1]Πρεσβυτέρους οὖν ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός. [2]ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ

1. beati estis *Cypr* 1. 2. *το της δοξης και δυναμεως* (*καὶ δυν.* *om Bς*) *και το του θεου πνευμα ABς*, maiestatis et virtutis domini nomen *Cypr* 90 267 2. *εφ*] *sic corr A, επι pr A?*. in vobis *Cypr* *αναπαυεται* (*επαν. A*) *ABv, add κατὰ μὲν* (quod quidem secundum) *αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς* (nos) *δοξάζεται ς Cypr* *μη γαρ ABς*, nec *Cypr* 317 2. 3. *πασχετω ως φονευς η κλεπτης η ABvς*, tanquam fur aut homicida patiatur aut tanquam *Cypr* 3. *ως alterum ABς, om v Cypr* *αλλοτριεπισκοπος B, ἀλλοτριοεπ. ς, αλλοτριος επισκοπος A*, curas alienas agens *Cypr* 4. *ει δε ABvς*, sed *Cypr* 5. *ονοματι ABv, μέρει ς* *ο Bς, om A* 6. *αφ Aς, απο B* *ημων*] *sic pr A, υμων corr A* 8. *και prius Bς, και ο A* 9. *πιστω ABv, ὡς πιστῷ ς Hilar* 1114 commendantes *Hilar* 10. *αυτων A, ἑαυτῶν ς*, vestras *Hilar, om B* *αγαθοποιειαις Av, αγαθοποιια Bς* 11. *ουν AB, τοὺς ς* *συνπρεσβυτερος A* 12. 13. *αποκαλυπτεσθαι δοξης Bvς, δοξης αποκαλυπτεσθαι A*

mine Christi, beati, quoniam [quod est honoris] gloriae [et uirtutis] dei [et qui est eius] spiritus in uobis requiescit [ab aliis blasphematus, a uobis autem honorificatus *L*]. (17) [15]Nemo enim (autem) uestrum patiatur quasi homicida aut fur aut maledicus aut alienorum adpetitor: [16]si autem ut Christianus, non erubescat, glorificet autem deum in isto nomine. [17]quoniam tempus ut incipiat iudicium de domo (domu *L*) dei: si autem primum a nobis, qui (quis) finis eorum qui non credunt dei euangelio? [18]et si iustus uix saluatur (saluabitur *L al*), impius et peccator ubi parebunt (parebit)? [19]itaque et hi (hii *L*) qui patiuntur secundum uoluntatem dei, fideli creatori commendant (-dent) animas suas in bene factis. (18) [1]Seniores ergo qui in uobis sunt obsecro consenior et testis Christi passionum, qui et eius quae in futuro reuelanda est gloriae communicator (-tur). [2]pascite qui est in uobis gregem dei, prouidentes non coactos (coacto *F*)

θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς ἀλλ' ἑκουσίως κατὰ θεόν, μηδὲ αἰσχροκερδῶς ἀλλὰ προθύμως, [3]μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. [4]καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

[5]Ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις. τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσιν χάριν. [6]ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ ἐπισκοπῆς, [7]πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιρίψαντες ἐπ' αὐτόν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν.

[8]Νήψατε, γρηγορήσατε. ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τινὰ καταπιεῖν. [9]ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ

12. *τίνα καταπίῃ.*

1. *επισκοπουντες Αυς*, om *B* *αλλ Ας*, *αλλα B* *κατα θεον Αυ*, om *Bς* 2. *μηδε Βυς*, *μη A* 2. 3. *μηδ ως . . . ποιμνιου Αυς*, om *B* 4. *ἀρχιποιμένος ς* 5. *αλληλοις ΑΒυ*, *add ὑποτασσόμενοι ς* 6. *ο Ας*, om *B* 8. *χειρα Bς Orig* 1,489^b 641^c 3,724^e, *χειραν A*? *ὑμᾶς*] *υψας A* *επισκοπης Αυ*, om *Bς Orig* 1,489^b 9. *επιριψαντες A*, *επιρριψαντες ς* 11. *νηψατε ABυς Lucif* 215, *add* et *υ Cypr* 256 *ο AB Lucif*, *ὅτι ὁ υς Cypr*, *ὁ γὰρ Orig* 3,315^a *αντιδικος ABυς Orig* 3,162^a 315^a *Cypr Hil* 502 *Lucif*, *ἐχθρὸς Orig* 3,338^e *υμων ABυς Orig* 3,162^a *cod item Cypr Lucif*, *ἡμῶν Hil Orig* 3,315^a 338^e *et* 162^a *cod* 12. *περιπατει ABυς Orig Cypr Hil Lucif*, *περιέρχεται ante ὡς λέων Orig* 3,338^e *τινὰ* (*om B*) *καταπιειν B Orig* 3,162^a *cod et ante* quaerens *Cypr*, nos devorare *Hilar*, *τινα καταπιῃ Αυς Orig* 3,315^a 338^e *et* 162^a *cod et Lucif*

sed spontaneae (-nee *V al*) secundum deum, neque turpis lucri gratia sed uoluntarie (-riae *pr F*), [3]neque ut dominantes in cleris, sed formae (forme *L*) facti gregi (graegi *F*) et (*om L*?) ex animo. [4]et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis inmarcescibilem (-cisc.) gloriae coronam. (19) [5]Similiter adulescentes (adol., -lisc.) subditi estote senioribus, omnes autem (enim) inuicem humilitatem (-te *pr F*) insinuate, quia deus (dominus) superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. [6]humiliamini igitur sub potenti manu dei, ut (et *pr F*?, ut et *al*) uos exaltet in tempore uisitationis, [7]omnem sollicitudinem uestram proicientes in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. [8]sobrii estote, [et *om L al*] uigilate, quia aduersarius uester diabolus (diabulus) tamquam leo rugiens circuit quaerens quem deuoret. [9]cui resistite fortes [in] fide, scientes eadem passionum (*sic F*: eandem

τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. [10]*ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας αὐτὸς καταρτίσει στηρίξει σθενώσει.* [11]*αὐτῷ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.*

[12]*Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν στῆτε.* [13]*ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου.* [14]*ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης.*

Εἰρήνη ὑμῖν πᾶσιν τοῖς ἐν χριστῷ.

1. *τη ABvς Orig* 3,162^{a} *cod, ἐν τῇ v Orig* 3,162^{a} *cod et Lucif* 215 1. 2. *τα αυτα των παθηματων τη εν* (*add τω B*) *κοσμω υμων αδελφοτητι επιτελεισθε ABς*, has eadem passiones in omni hoc saeculo fraternitatem vestram perpeti *Lucif* 3. *υμας AB, ἡμᾶς vς χριστω ιησου Avς, τω* (*an om?*) *χριστω B* 4. *καταρτισει στηριξει σθενωσει AB, καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι ς αυτω ABv, add ἡ δόξα καὶ ς* 5. *των αιωνων Avς, om B* 6. *σιλουανου Aς, σιλβανου B πιστου B, του πιστου Aς* 8. *στητε AB, ἑστήκατε ς* 8. 9. *ἀσπάζεται . . . μου Orig* 3,440^{b} 11. *χριστω AB, add Ἰησοῦ ἀμήν ς πετρου α AB*

passionem *ceteri*) ei (et) quae in mundo est uestrae fraternitati (-tatis *L*) fieri. (20) [10]Deus autem omnis gratiae, qui uocauit nos in aeternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet [et] confirmabit (-auit *L*) [et] solidabit (cons., -auit *F al*) [que *L*]. [11]ipsi imperium in saecula saeculorum, amen. [12]per Siluanum uobis fidelem fratrem (fid. fr. uobis), ut arbitror, breuiter scribsi (-psi), obsecrans et contestans hanc esse ueram (u. e.) gratiam dei, in qua state (et stati *L*, states). [13]salutat uos [ecclesia *L*] quae est in Babylone [ecclesia] conelecta (*sic L*: cumelecta *ceteri*) et Marcus filius meus. [14]salutate inuicem in osculo sancto. gratia uobis [cum] [in *F al*] omnibus qui estis in Christo. [amen. *om L*]

Exp. epistula sancti (apostoli) Petri [ad gentes prima *F al*].

ΠΕΤΡΟΥ Β.

Σίμων Πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ χριστοῦ. [2]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ καὶ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, [3]ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς ἰδίᾳ δόξῃ καὶ ἀρετῇ, [4]δι' ὧν τὰ μέγιστα καὶ τίμια ἡμῖν ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. [5]καὶ αὐτοὶ δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, [6]ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, [7]ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. [8]ταῦτα γὰρ

πετρου β AB, πετρου επιστολη β C, Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολικὴ δευτέρα ς. beatus apostolus Petrus in epistola sua altera *Hilar* 776 1. σιμων Bυ, συμεων Aς 2. σωτηρος AB, add ἡμῶν ς 4. ιησου BCς, add χριστου A ως BCς, ωσ..τα A 6. ιδια δοξη και αρετη ACυ, δια δοξης και αρετης Bς 7. μεγιστα και τιμια ημιν (υμιν A) ACυ, τιμια και μεγιστα ημιν B, μέγιστα ἡμῖν καὶ τίμια ς 8. *Hilar* 776 τω AB, om Cς 8. 9. εν επιθυμια ABς, ἐπιθυμιας και C 9. αυτοι δε A, αυτο τουτο δε Bς *et pr* C?, αυτο δε τουτο *corr* C πασαν ABυς, *om* C 10. υμων ABυς, ημων C 11. ενκρατειαν C ενκρατεια C

INC. EPISTVLA SANCTI PETRI SECVNDA.

(Incipit eiusdem secunda.)

(1) Simon Petrus seruus et apostolus Iesu Christi his qui coaequalem nobis sortiti sunt fidem in iustitia (-iam) dei nostri et saluatoris Iesu Christi. [2]gratia uobis et pax adimpleatur (adinpl. *F*) in cognitione (agn. *L*, -nem *pr F al*) domini nostri, [3]quomodo omnia nobis diuinae uirtutis suae quae ad uitam et pietatem donata est per cognitionem eius qui uocauit nos [in] propria gloria et uirtute, [4]per quae (que *pr F*, quem *V al*, quam *L*) maxima et praetiosa nobis promissa donauit, ut per haec efficiamini diuinae consortes (-tis *pr F al*) naturae, fugientes eius quae (qui) in mundo est concupiscentiae corruptionem. (2) [5]Vos autem curam omnem subinferentes ministrate (-are) in fide uestra uirtutem, in uirtute autem scientiam, [6]in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, [7]in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem (*om al*) fraternitatis caritatem. [8]haec enim

ὑμῖν παρόντα καὶ πλεονάζοντα οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἐπίγνωσιν· 9ᾧ γὰρ μὴ πάρεστιν ταῦτα, τυφλός ἐστιν μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. 10διὸ μᾶλλον, ἀδελφοί, σπουδάσατε ἵνα διὰ τῶν καλῶν ὑμῶν ἔργων βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθε· ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε· 11οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ χριστοῦ.

12Διὸ μελλήσω ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. 13δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, 14εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς ἐδήλωσέν μοι. 15σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. 16οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ

1. *παροντα Av, υπαρχοντα BCς* 3. *μ.νωπαζων C* 4. *αμαρτιων BCς, αμαρτηματων A* 5. *ινα δια των καλων υμων* (om *υ*) *εργων Av*, om *BCς* 6. *κλησιν BCvς, παρακλησιν A ποιεισθε A, ποιεισθαι Cς* 7. *ποτε BCvς*, om *A ουτως AC, Οὕτω ς* 8. *αιωνιαν C ημων και σωτηρος BCvς, και σωτηρος ημων A* 9. *μελλησω ABCv, οὐκ ἀμελήσω ς υμας αει Avς, αει υμας BC* 11. *τω* om pr *C*? 12. *εν BCς, εν τη A* 15. *ποιεισθε C*

*

(autem omnia si *L*) uobiscum adsint (adsistant) et superent, non uacuos nec (et *F al*) sine fructu uos constituent in domini nostri Iesu Christi cognitione (-nem): 9cui enim non praesto sunt haec, caecus est et manu temptans, obliuionem accipiens purgationis ueterum suorum delictorum. (3) 10Quapropter, fratres, magis sat (*om L*) agite ut per bona opera (bonam operam) certam uestram uocationem et electionem faciatis: haec enim facientes non peccabitis (-atis) aliquando: 11sic enim abundanter (habund.) ministrabitur uobis introitus in aeternum regnum domini nostri et saluatoris Iesu Christi. 12propter quod incipiam uos semper commonere de his, et quidem scientes et confirmatos [uos *om L al*] in praesenti ueritate. 13iustum autem arbitror, quam diu (quandiu *L*) sum in hoc tabernaculo, suscitare uos in commonitione (in incommotione *F*, -nem), 14certus [sum] quod uelox est depositio tabernaculi mei (*om al*), secundum quod et (*om al*) dominus noster Iesus Christus significauit (-cat) mihi. (4) 15Dabo autem operam et frequenter habere uos post obitum meum ut horum memoriam faciatis. 16non enim doctas (indoct.) fabulas secuti notam fecimus (fac. *F al*) uobis domini nostri Iesu Christi (I. C. *om al*)

δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος· [17]λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. [18]καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ, [19]καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον, ᾧ καλῶς ποιεῖτε προσέχοντες ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, [20]τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται· [21]οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι τοῦ θεοῦ ἄνθρωποι.

[1]Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, [2]καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς

1. *γε.νηθεντες* **A** *παρα* **AB**ς, add *του* **C** 3. *αυτω τοιασδε* **AB**υς, *τοιασδε αυτω* **C** 3. 4. *ουτος εστιν ο υιος μου ο αγαπητος* **AC**υξ, *ο υιος μου ο αγαπητος μου ουτος εστιν* **B** 4. *ευδοκησα* **BC**ς, *ηυδοκησα* **A** 5. *ἐξ* **BC**ς, *εκ του* **A** 6. *ορει τω αγιω* **A** υς, *αγιω ορει* **BC** *βεβαιωτερον* **A** 7. *αυχμηρω* **BC**ς, *αχμηρω* **A** 11. *ποτε η* (om ς) *προφητεια* **A**υς, *προφητεια* (sic corr **C**) *ποτε* **BC** *αλλ* **AC**ς, *αλλα* **B** 12. *αγιοι του* (*οἱ ἅγιοι* ς) *θεου* **A**υς, *απο θεου αγιοι* **C**, *απο θεου* **B** 14. *παρειαξουσιν* **C** *αιρεσις* **A**

uirtutem et praesentiam (et pr. *om* **L** *al*), sed speculatores facti (facta) illius magnitudinis. [17]accipiens enim a deo patre honorem et gloriam, uoce delabsa (-psa) ad eum huiusce modi a (*om* **F** *al*) magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi conplacui (-cuit **F** *al*) [ipsum audite]. [18]et hanc uocem nos audiuimus de caelo allatam (adl.), cum essemus cum ipso in monte sancto, [19]et habemus firmiorem propheticum (profet. **L**) sermonem, cui (cum) bene facitis (faciatis) attendentes (adt. **L**, adtendite) (5) Quasi lucernae lucenti (-tes) in caliginoso loco, donec dies lucescat (el., inl., -cisc., -scet) et lucifer oriatur in cordibus uestris, [20]hoc primum intellegentes quod omnis prophetia scripturae (scribt. **F**) propria interpretatione (-praet. **L**) non fit: [21]non enim uoluntate humana adlata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. [1]fuerunt uero et pseudoprophetae in populo, sicut et in (*om al*) uobis erunt (*om al*) magistri mendaces, qui intro ducent (qui inducent **L**, -cunt **F** *al*) sectas perditionis, et eum qui emit eos dominum negant, superducentes (superdoc. **F**, superind.) sibi celerem perditionem, [2]et multi sequentur (sequuntur **L**) eorum luxurias (lux. eor.);

ἀσελγείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, 3καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται· οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. 4εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σιροῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν κολαζομένους τηρεῖν, 5καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὄγδοον Νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξεν, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, 6καὶ πόλεις Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς, 7καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς ἐρρύσατο 8(βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν), 9οἶδεν κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, 10μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας. τολμηταὶ

1. ασελγειαις ABCυ, ἀπωλείαις ς οδος BCυς, δοξα A 4. σειροις ABC, σειραῖς υς ζοφου BCς, ζοφοις A 5. εις κρισιν AC υς, om B κολαζομενους τηρειν Aυ, τηρουμενους C, τετηρημενους Bς 6. αλλ Bς, αλλα AC 8. καταστροφη Aυς, om BC 9. ασεβειν ACς, ασεβεσι B καταπονουμενων pr A 10. αναστροφη A 11. δικαιος B, ο δικαιος ACς ενκατοικων C 14. μαλειστα A επιθυμια ABυς, επιθυμιαις C 15. καταφρονουντας BCς, καταφρονουντες A

per quos uia ueritatis blasphematur (-abitur *L*), 3et in auaritia fictis (factis *L al*) uerbis de uobis negotiabuntur; quibus iudicium iam olim non cessat, et perditio eorum non dormitat. (6) 4Si enim deus angelis peccantibus non pepercit, sed (om *al*) rudentibus (rugient. *L*, ruent.) inferni detractos (-tus) in tartarum tradidit (tradedit) in iudicium cruciandos (-atos *pr F al*, -atus) reseruari, 5et originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiae praeconem (-niae) custodiuit, diluuium (dilluu. *F*) mundo impiorum inducens, 6et ciuitates Sodomorum et Gomorraeorum in cinerem redigens euersione damnauit, exemplum eorum qui impie (impii) acturi sunt ponens, 7et iustum Loth oppressum (oppraessum) a nefandorum iniuria [ac luxuriosa] conuersatione eripuit (eruit *L al*): 8aspectu enim et auditu iustus erat habitans apud eos qui diem de die (de die in diem *L*) animam iustam iniquis operibus cruciabant: 9nouit dominus (deus) pios de temptatione eripere, iniquos uero in diem iudicii cruciandos reseruare, 10magis autem eos qui post carnem in concupiscentia [sua] inmunditiae ambulant (-labant) dominationemque contemnunt (contempn.). audaces sibi placentes, sectas (sectantes) non metuunt [fa-

αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσιν βλασφημοῦντες, [11]ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες οὐ φέρουσιν κατ' αὐτῶν βλάσφημον κρίσιν· [12]οὗτοι δέ, ὡς ἄλογα ζῷα γεγεννημένα φυσικὰ εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσιν βλασφημοῦντες, ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καὶ φθαρήσονται [13]κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας. ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπῖλοι καὶ μῶμοι ἐντρυφῶντες ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν, συνευωχούμενοι ὑμῖν, [14]ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος καὶ ἀκαταπάστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, [15]καταλιπόντες εὐθεῖαν ὁδὸν ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, [16]ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας· ὑποζύγιον ἄφωνον ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον ἐκώλυσεν τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. [17]οὗτοί εἰσιν πηγαὶ ἄνυδροι καὶ ὁμίχλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι·

2. *οντε C* *αυτων Av*, *add παρα κυριω BCς* 3. *γεγεννημενα* (*sic pr A*, *γεγενημ*. corr *A*) *φυσικα ABC*, *φυσικὰ γεγεννημένα ς* 5. *και φθαρησονται ABCv*, *καταφθαρήσονται ς* *κομιουμενοι A Cvς*, *αδικουμενοι B* 6. *αγαπαις Bv* et *pr corr A*, *απαταις Cς* et *pr A* 7. *αυτων ABvς*, add *σπιλαδες C* 8. *μοιχαλιδος BCς*, *μοιχαλιας A* *ακαταπαστους AB*, *ακαταπαυστους Cς* 9. *πλεονεξιας ACv*, *πλεονεξιαις Bς* 10. *ευθειαν ABC*, *τὴν εὐθεῖαν ς* 11. *βοσορ Cvς* et *pr corr A*, *βεωρ B* *ος ACvς*, om *B* *ηγαπησεν ACvς*, *ηγαπησαν B* 12. *ανθρωπου Avς*, *ανθρωποις B*, *ανουν C* 14. *και ομιχλαι ABC*, *νεφέλαι ς* *λελαπος AC*

cere *L*] blasphemantes, (7) [11]Vbi angeli, fortitudine et uirtute cum sint maiores, non portant aduersum se execrabile (exsecr.) iudicium: [12]hi (hii) uero uelut inrationabilia pecora naturaliter in captionem et in perniciem in his quae ignorant blasphemantes in corruptione sua et peribunt, [13]percipientes (rec.) mercedem iniustitiae. uoluptatem existimantes (expect.) diei delicias (dilic. *L*), coinquinationes (-nis *L al*) et maculae deliciis (dil. *L al*) affluentes (adfl., afl. *F*) in conuiuiis (conuiis *F*) suis (*om L*), luxuriantes uobiscum, [14]oculos habentes plenos adulterio et incessabiles (-bili *L*) delicti (delicto *L*, dilecto *al*), pellicientes (perl., -licent. *pr F al*) animas instabiles, cor exercitatum auaritiae habentes, maledictionis (-nes) filii, [15]derelinquentes rectam uiam errauerunt, secuti [sunt *L*] uiam Balaam ex Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit, [16]correptionem uero habuit suae uaesaniae (ues. *F al*) [propriae iniquitatis]: subiugale (-lem) mutum in hominis uoce loquens prohibuit prophetae (-tiae *pr F*) insipientiam. (8) [17]Hi (Hii) sunt fontes sine aqua et nebulae (nubulae *pr F*) turbinibus exagitatae (-tate *L*); quibus caligo tenebrarum

οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους τετήρηται. [18]ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις τοὺς ὀλίγως ἀποφεύγοντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, [19]ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς· ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. [20]εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων· [21]κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν εἰς τὰ ὀπίσω ὑποστρέψαι ἀπὸ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. [22]συμβέβηκεν αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

[1]Ταύτην ἤδη, ἀγαπητοί, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, [2]μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος, [3]τοῦτο

1. σκοτους *Bv*, add εις αιωνα *ACς* ματαιοτητης *B?* 2. ασελγειαις *AC*, εν ασελγ. *B?ς* ολιγως *ABv*, οντως *Cς* 3. αποφευγοντας *ABCv*, ἀποφυγόντας *ς* 4. υπαρχοντες *BCς*, οντες *A* 5. και *ACvς*, om *B* 6. ημων *ACv*, om *Bς* 7. ενπλακεντες *A* 8. κρειττον *BCς*, κρεισσον *A* ην αυτοις *BCvς*, αυτοις ην *A* 9. μη om pr *A?* 9. 10. εις τα οπισω *Av*, om *BCς* 10. υποστρεψαι *BC*, ἐπιστρέψαι *ς*, ανακαμψαι *A* απο *Av*, εκ *BCς* 11. συμβεβηκεν *AB*, add δε *Cς* 12. κυλισμα *Aς*, κυλισμον *BC* 16. υμων *ABCv*, ἡμῶν *ς*

reseruatur. [18]superba (-ua *pr F*, -bae, -bia *L*) enim uanitatis (sanit. *F*) loquentes pellicent (perl. *pr F*) in (perlicitum) desideriis carnis (carnes, carnem) luxuriae eos qui paululum effugiunt, qui in errore conuersantur (-sati), [19]libertatem illis (illius) promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis: a quo enim quis (qui *pr L*) superatus est, huius et seruus est. [20]si (sic) enim refugientes coinquinationes (-nis *L*) mundi in cognitione (cogitat., -nem, -ni) domini nostri et saluatoris Iesu Christi, his rursus inplicati (inpliciti *F al*) superantur (-rant), facta sunt eis (eius) posteriora deteriora prioribus: [21]melius enim erat illis non cognoscere uiam iustitiae, quam post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mandato. [22]contigit [enim *om L*] eis (illis) illud ueri prouerbii, canis reuersus ad suum uomitum (u. s. *L*), et sus (sues) lota (lotus) in uolutabro luti. (9) [1]Hanc ecce uobis, carissimi (kar.), secundam scribo epistulam, in quibus excito uestram in commonitione (commot. *pr F*, -nem *L*) sinceram mentem, [2]ut memores sitis eorum quae praedixi uerborum a sanctis prophetis (u. sanctorum prophetarum *L al*) et apostolorum uestrorum, praeceptorum domini et saluatoris, [3]hoc primum

*πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν ἐν
ἐμπαιγμονῇ ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμε-
νοι 4καὶ λέγοντες Ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ;
ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρ-
χῆς κτίσεως. 5λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ
ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ
θεοῦ λόγῳ, 6δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο, 7οἱ
δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ τῷ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶν
πυρί, τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν
ἀνθρώπων. 8ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς, ἀγαπητοί, ὅτι μία
ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. 9οὐ
βραδύνει κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδυτῆτα ἡγοῦνται,
ἀλλὰ μακροθυμεῖ δι' ὑμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ
πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. 10ἥξει δὲ ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης,
ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα*

1. *γινωσκοντες*] sic corr *C*, *προγινωσκοντες* pr *C*? *εσχατων* *AB* et corr *C*, *εσχατω* pr *C*, *ἐσχάτου* *ς* 1. 2. *εν* (om *C*) *εμπαιγμονη* *ABCv*, om *ς* 2. *ενπεκται* *A*, *εμπεκται* *C* *επιθυμιας αυτων* *BC*, *αυτων επιθυμιας* *Aς* 4. *ουτως* *AC*, *οὕτω* *ς* 5. *κτισεως* *C* 6. *γη* *ABς*, *η γη* *C* *συνεστωσης* *B* 8. *αυτω* *ABvς*, *αυτου* *C* et *B*? 9. *πυρι* *ABvς*, *εν πυρι* *C* *τηρουμενοι εις*] sic pr corr *C*, *τηρουμεμενοι* pr *C* *απωλειας* *BCvς*, *ασεβειας* *A* *εσεβων* *C* 10. *υμας* *ABvς*, *ημας* *C* 11. *χειλια* *AC* 12. *κυριος* *ABC*, *ὁ Κύριος* *ς* 13. *δι υμας* *Av*, *εις υμας* *BC*, *εἰς ἡμᾶς* *ς* 14. *δε* *BC*, *δε η* *Aς* *κλεπτης* *ABv*, add *εν νυκτι* *Cς* 15. *ρυζηδον* *A*

scientes, quod uenient in nouissimis diebus in deceptione (-nem *L*) inlusores iuxta proprias concupiscentias ambulantes, 4dicentes Vbi est promissio aut aduentus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturae. 5latet enim eos hoc uolentes, quod caeli erant prius et terra de aqua et per (*om al*) aquam consistens dei uerbo, 6per quae (quem *F al*) ille tunc (*om al*) mundus aqua (*om al*) inundatus periit, 7caeli autem qui nunc sunt et terra eodem uerbo repositi sunt igni, reseruati (seru. *L al*, -andi) in diem iudicii et perditionis impiorum hominum. (10) 8Vnum uero hoc non lateat uos, carissimi (kar.), quia unus dies apud (aput *pr F*) dominum sicut mille anni et mille anni sicut dies unus (u. d.). 9non tardat dominus promissis, sed patienter agit propter uos, nolens aliquos (-quem *L al*) perire, sed omnes ad paenitentiam reuerti. 10aduenièt autem dies domini ut (sicut *L*) fur, in qua caeli magno impetu transient (transeunt *L*), elementa uero calore (caelo re *pr F*)

λυθήσεται καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. [11]τούτων οὖν πάντων λυομένων ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις [12]προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τακήσεται. [13]καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν καὶ τὰ ἐπαγγέλματα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ.

[14]Διό, ἀγαπητοί, ταῦτα προσδοκῶντες σπουδάσατε ἄσπιλοι καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ, [15]καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Παῦλος κατὰ τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν [16]ὡς καὶ ἐν πάσαις ἐπιστολαῖς, λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ τούτων, ἐν αἷς ἔστιν δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. [17]ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοί, προγινώσκοντες φυλάσσεσθε ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσ-

1. *λυθησεται BC, λυθησονται Aς γη ABς, η γη C κατακαησεται Aς, αφανισθησονται C, ευρεθησεται B* 2. *ουν Aυς, δε* (om *B*) *ουτως BC υμας* (add .... *C*) *ACς*, om *B* 4. *θεου ABυς, κυριου Cυ* 5. *τακησεται Cυ, τηκεται ABς* 6. *γην καινην* (*κενην C*) *BCυς, κενην γην Aυ και τα επαγγελματα Aυ, κατα το επαγγελμα BCς εν* om pr *C*? 7. *κατοικει BCς, ενοικει A* 9. *αμωμητοι BCς, αμωμοι A* 11. *δοθεισαν αυτω AB Cυ, αὐτῷ δοθεῖσαν ς* 12. *πασαις ABC*, add *ταῖς ς αυταις BCς, αυτοις A αις AB, οις Cς* 13. *εστιν BCς, εισιν A στρεβλω . . . σιν C* 15. *αγαπητοι προγινωσκοντες* (*προγιγν. A*) *ABυς, προγινωσκοντες αγαπητοι C*

soluentur (soluuntur). [11]cum haec igitur omnia dissoluenda sint (sunt), quales oportet uos esse (e. u. *L al*) in sanctis conuersationibus et pietatibus [12]expectantes et properantes in aduentum (-tu *L*) diei (*om al*) dei (domini *L al*), per quam caeli ardentes soluentur et elementa ignis ardore tabescent (tabisc.). (11) [13]Nouos uero caelos et nouam terram (t. n.) et promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. [14]propter quod, carissimi (kar.), haec expectantes satis (sat) agite inmaculati et inuiolati ei inueniri (-re) in pace, [15]et domini nostri longanimitatem salutem arbitramini, sicut et carissimus (kar.) frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit (scribs. *F*) uobis [16]sicut et in omnibus epistulis (epistol.), loquens in eis de his, in quibus sunt quaedam difficilia intellectu, quae indocti et instabiles deprauant sicut et (*om al*) ceteras scributuras (script.) ad suam ipsorum perditionem. [17]uos igitur, fratres, praescientes custodite ne

μων πλάνῃ συναπαχθέντες ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, 18αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος, ἀμήν.

ΙΩΑΝΝΟΥ Α.

Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς 2(καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν), 3ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν καὶ ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ. 4καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. 5καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ

1. *αυξανετε* ABς, *αυξανεσθε* C   2. *χαρητι* A   3. *αμην* ACυς, om B   *πετρου β* AB, *πετρου καθολικη* C   *ἰωαννου* (*ιωανου* B?) *α* AB, *Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολικὴ πρώτη* ς. *ἐν τῇ καθολικῇ ἐπιστολῇ ὁ Ἰωάννης* Orig $4,24^{b}$ 281^{c} $1,233^{b}$ $3,290^{f}$ 797^{d} 4. *ο ακηκοαμεν* ABCυς, om Orig $2,43^{b}$ 5. *ο* ABυς, *καὶ* Orig   5. 6. *αἱ χεῖρες . . . ζωῆς*] Orig $1,634^{b}$ 718^{d} $2,43^{b}$ $4,367^{b}$ 6. *και* medium Aυς, *και ο* B   *εορακαμεν* A   9. *και υμιν* ABCυ, *ὑμῖν* υς   10. *δε* ABς, om C   11. *υμιν* Cυς et pr corr A, *ημεις* B et pr A   *ημων* Bυ, *υμων* ACς   12. *πεπληρωμενη* ABυς, add *εν ημιν* C   *αυτη εστιν* Aυς, *εστιν αυτη* BC   *αγγελια* ABC, *ἐπαγγελία* ς

insipientium errore transducti excidatis a propria firmitate, 18crescite uero in gratia (-am *F al*) et [in om *F al*] cognitione (-nem *F al*, -ni) domini nostri et saluatoris Iesu Christi. ipsi gloria et nunc et in diem (die *L al*) aeternitatis, amen.

[Legi. *V*] Exp. epist. sancti (apost.) Petri [II *F al*].

INC. EPISTVLA [SANCTI *F al*] IOHANNIS PRIMA (APOSTOLI).

(1) Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod (et *L*) uidimus oculis nostris, quod (*deleuit V*) perspeximus (praesp.) et manus nostrae contrectauerunt (trectau., temtauerunt *L al*), de uerbo uitae: 2et uita manifestata est, et uidimus et testamur et adnuntiamus uobis uitam aeternam, quae erat apud (aput *F*) patrem et apparuit nobis: 3quod uidimus et audiuimus, adnuntiamus [et] uobis, ut et uos societatem habeatis nobiscum, et societas nostra sit cum patre et cum (om pr *L al*) filio eius Iesu Christo. 4et haec scribimus (scrips. *L*) uobis, ut [gaudeatis et om *L al*] gaudium nostrum sit plenum. 5et haec est adnuntiatio quam audimus (audîmus, audiuimus) ab eo

καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστὶν καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. 6ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν· 7ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. 8ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν. 9ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστιν καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. 10ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

1Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε. καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν χριστὸν

1. *ante* υμιν *duas litteras erasas* **C** 1. 2. εν αυτω ουκ εστιν **AC** υς *Orig* 1,585^b 3,982^b 4,78^d 230^c, ουκ εστιν εν αυτω **B** *Orig* 1,441^a 4,78^e 231^d, ἐν αὐτῷ ἐστὶν *Orig* 2,572^c 2. οὐδεμία *om Orig* 3,982^b εαν **BC**υς *Orig* 4,78^e, *add* γαρ **A** 3. ποιουμεν **BC**ς *Orig*, ποιωμεν **A** 5. ἀλλήλων] αυτου **A**? ιησου **BC**υ, *add* χριστου **A**υς 7. εαυτους **AB**ς *et corr* **C**, εαυτοις *pr* **C**, nos ipsos *Cypr* 211 238 319 *Lucif* 157 decipimus *Cypr Lucif* 7. 8. εν ημιν ουκ εστιν **AC**υ *Cypr Lucif*, ουκ εστιν εν ημιν **B**υς 8. ομολογωμεν **ABC**υς, autem confessi fuerimus *Cypr* 211 8. 9. εστιν και δικαιος **ABC**ς, et iustus est dominus *Cypr* 9. ινα αφη ημιν τας αμαρτιας **AB** υς *et add* ημων **C**υ, qui nobis peccata dimittat *Cypr* καθαριση **BC**υς, καθαρισει **A** ημας **AB**υς, *om* **C** 12. και εαν **ABC**ς 4,24^b 159^a *Cypr* 71, κἂν γάρ *Orig* 4,154^d, ἐὰν γάρ *idem* 4,39^b

et adnuntiamus uobis, quoniam deus lux est et tenebrae in eo non sunt ullae. (2) 6Si dixerimus quoniam societatem habemus cum (in) eo, et in tenebris ambulamus, mentimur et non facimus ueritatem: 7si autem in luce (lucem *pr* **F** *al*) ambulamus (-lemus **F**) sicut et ipse est in luce (in luce est), societatem habemus ad inuicem et sanguis Iesu [Christi *om* **F** *al*] filii (fili **F**) eius emundat (mundat **L** *al*) nos ab (*om* **L**) omni peccato (pecato **L**). 8si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus et ueritas in nobis non est. 9si confiteamur peccata nostra, fidelis est et iustus (et i. est **L** *al*), ut remittat nobis peccata nostra (*om al*) et emundet nos ab omni iniquitate. 10si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem facimus (faciemus *pr* **L**) eum et uerbum eius non est in nobis (in nobis non est **L** *al*). (3) 1Filioli mei, haec scribo uobis, ut non peccetis. sed [et **FL**] siquis peccauerit, aduocatum habemus aput (apud **V** [illegible])

δίκαιον, [2]καὶ αὐτός ἐστιν ἱλασμὸς περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. [3]καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτόν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. [4]ὁ λέγων [ὅτι] ἔγνωκα αὐτόν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστίν, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν· [5]ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν. [6]ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησεν καὶ αὐτὸς περιπατεῖν.

[7]Ἀγαπητοί, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος ὃν ἠκούσατε. [8]πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν

1. *δικαιον ABCυς Orig*, suffragatorem *Cypr* *αυτος ABCυς Orig* 2,829b 3,204b 4,154d 159a *Cypr Hil* 164, *οὗτος Orig* 4,39b *εστιν ιλασμος Aυ Cypr Hilar*, *ιλασμος εστιν BCς Orig* 1,480a 521e 751d 2,829b 3,204b 4,39b 154d 159a 1. 2. *ου περι ABCς Orig* 1,521e 3,204b 4,154d, *οὐκ ἐπὶ Orig* 4,159a. *οὐ μόνον δὲ περὶ τῶν ἡμετέρων idem* 1,480a 2. *μονον ACυς Orig*, *μονων B Orig* 1,521e 3. *εν τουτω ABCυς Cypr* 34, ex hoc *Lucif* 136 *γινωσκωμεν A* 4. *ο λεγων ABCυς Cypr*, qui autem dicit *Lucif* 136, si dicat *Lucif* 137 *οτι AB Cypr Lucif* 136, *om Cς Lucif* 137 *εγνωκα ABCς Lucif*, cognovit *Cypr* 5. custodit *Lucif*, servat *Cypr* *και BCυς Cypr Lucif*, *om A* *τουτω ABCυς Lucif* 136, eo *υ Lucif* 137, illo *Cypr* veritas *ante* in illo *Cypr* 5. 6. *ος δ αν τηρη ABCυς*, qui autem (*om* 137) servaverint *Lucif* 136 137 6. *εν τουτω ABCς*, ab eis *Lucif* 136, consummata est *Lucif* 137 7. *τετελειωται ABCυς Lucif* 136, apud illos *Lucif* 137 7. 8. *εν αυτω ABCυς*, se in christo *Cypr* 90 175 250 308 8. *οφιλει AC* *αυτος ABυ Cypr*, *add ουτως Cς* 10. *αγαπητοι ABCυ*, *Ἀδελφοὶ ς* 12. *ηκουσατε ABCυ*, *add ἀπ' ἀρχῆς ς* 12. *seq αληθες εν αυτω ABς*, *εν αυτω αληθες A*

patrem, Iesum Christum iustum, [2]et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. [3]et (sed) in hoc scimus quoniam cognouimus eum, si mandata eius obseruemus. [4]qui dicit se nosse eum et mandata eius non custodit, mendax est, et in hoc (eo *L al*) ueritas non est: [5]qui autem seruat uerbum eius, uere in hoc (eo *L al*) caritas dei perfecta est. in hoc scimus quoniam in ipso sumus. [6]qui dicit se in ipso manere, debet sicut [et] ille ambulauit et ipse ambulare. (4) [7]Carissimi (Kar.), non mandatum nouum scribo uobis, sed mandatum uetus quod habuistis ab initio. mandatum uetus est uerbum quod audistis. [8]iterum (item) mandatum nouum scribo uobis, quod est uerum et in ipso et in uo-

αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. 9ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. 10ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ· 11ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ καὶ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσεν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ.

12Γράφω ὑμῖν, τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. 13γράφω ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. ἔγραψα ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. 14ἔγραψα ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. 15μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ

1. *υμιν BCvς, ημιν Av* *σκοτια BCvς, σκια A* 3. *μισων ABC vς Orig* 4,78c *Cypr* 258 *Lucif* 137, *add* mendax est et *Cypr* 305 *εστιν ABCvς Cypr* 258 *Lucif*, ambulat *Cypr* 305 3-5. *ὁ ἀγαπῶν . . . ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν om Cypr* 258 3. *ο αγαπων ABCvς*, qui autem amat *Lucif* 4. *ουκ εστιν εν αυτω AC Lucif, εν αυτω ουκ εστιν Bvς* *δε ABCvς Orig* 4,78c *Lucif* 137, *om Lucif* 137b 5. *εν τη σκοτια εστιν και ABCvς Orig, om Lucif* 6. *ουκ οιδεν ABCvς Orig Lucif* 137, nesciens sit *Lucif* 137b *τους οφθαλμους ABCvς Orig Lucif* 137b, cor *Lucif* 137 10. *νενικηκατε BCς, νενικατε A* *εγραψα ABC, γράφω vς* 12. *τον ACvς, το B* 13. *του θεου ACvς, om B* 14. *seqq Orig* 1,300e 3,600a 4,304a *Cypr* 175 208 236 308 14. *αγαπα ABCvς Orig* 1,300c, dilexerit *Cypr*

bis (nob.), quoniam (quia) tenebrae transierunt et lumen uerum iam lucet. 9qui dicit se (*om al*) in luce esse (ambulare) et fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. 10qui diligit fratrem suum, in lumine manet, et scandalum in eo non est: 11qui autem odit fratrem suum, in tenebris est et in tenebris [manet et] ambulat et nescit quo eat, quoniam tenebrae obcaecauerunt oculos eius. (5) 12Scribo uobis, filioli, quoniam remittuntur (-ttentur *L*) uobis peccata propter nomen eius. 13scribo uobis, patres, quoniam cognouistis eum qui ab initio est (est ab in.). scribo uobis, adulescentes (adol., -lisc.), quoniam uicistis malignum. scribo uobis, infantes, quoniam cognouistis patrem. 14scribo uobis, patres (fratres), quia cognouistis eum qui ab initio est. scribo (scripsi) uobis, adulescentes (adol., -lisc.), quia (quoniam) fortes estis et uerbum dei in uobis manet et uicistis malignum. (6) 15Nolite diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt. siquis dil-

τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ, [16]*ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρός, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστίν.* [17]*καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ· ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.*

[18]*Παιδία, ἐσχάτη ὥρα ἐστίν, καὶ καθὼς ἠκούσατε ὅτι ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ὅθεν γινώσκομεν ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν.* [19]*ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθαν, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν (εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν), ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν ὅτι οὐκ εἰσὶν πάντες ἐξ ἡμῶν.* [20]*καὶ ὑμεῖς χρῖσμα*

1. *πατρος Bvς Orig Cypr, θεου AC* 2. *σαρκος ABCvς Orig*, carnis est *v Cypr* 3. ambitio saeculi *Cypr* *ουκ ABCς Orig*, quae non *v Cypr* a patre *Cypr* *αλλ Aς Orig, αλλα BC* 4. *του κοσμου εστιν ABCvς Orig* 1,300[c], concupiscentia saeculi (mundi 208 236) *Cypr* 175 208 236 308 *παραγεται ABCς Orig Lucif* 244, transibit *Cypr* *αυτου BCvς Cypr Lucif*, om *A Orig* 5. *ποιων ABCvς*, fecerit *Cypr* 175 208 236 308 311 *Lucif* *αιωνα ABCvς*, *add* quomodo et (*om Cypr* 308, 311) deus manet in aeternum *Cypr Lucif* 6. *εσχατη ABvς Orig* 3,476[a] 699[d] *Iren* 206, *εσχατη τη C* *οτι BCvς Orig* 1,692[d] 3,699[d] *Iren Cypr* 126 152 *Lucif* 195, *om A*, *add ο Aς* 7. *και νυν ABCς Orig* 3,699[d], nunc *v Iren*, nunc autem *v Cypr Lucif* facti sunt *v Iren Cypr*, sunt *Lucif* *γινωσκωμεν A* 8. *εξ ημων εξηλθαν (-θον ς) ABCvς Iren* 206 *Cypr* 83 126 152 197 325, *ἐξῆλθον ἐξ (ἀφ'* 3,316) *ἡμῶν Orig* 3,316[e] 4,443[d] *αλλ ουκ ABCvς Iren Cypr Lucif, οὐ γὰρ Orig* 3,316[e] *ησαν* (fuerunt *Cypr*) *εξ ημων ACvς Orig Iren Cypr Lucif, εξ ημων ησαν B* 9. *ησαν* (fuissent) *εξ ημων ABvς Iren Cypr Lucif, εξ ημων ησαν C* 10. *παντες ABCvς*, *om Iren* 206 10-p. 232,3. *καὶ ὑμεῖς ... οὐκ ἔστιν*] cognoscite ergo quoniam omne mendacium extraneum est et non est de ueritate *Iren*

git mundum, non est caritas patris in eo, [16]quoniam omne quod est in mundo (in m. est *L al*), concupiscentia carnis [est *om F al*] et concupiscentia oculorum [est *F al*] et superbia uitae, quae non est (*om al*) ex patre, sed ex mundo est. [17]et mundus transit (transiet, transibit *L*), et concupiscentia eius: qui autem facit uoluntatem dei (domini), manet in aeternum. (7) [18]Filioli, nouissima hora est, et sicut audistis quia Antichristus (Antechr. *pr F*) uenit, nunc [autem *L*] Antichristi (Antechr. *pr F*) multi facti sunt, unde scimus quia (quoniam) nouissima hora est. [19]ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent (mans. *F al*) utique nobiscum; sed ut manifesti fiant (sunt, sint *L*) quoniam non sunt omnes ex nobis. [20]sed uos unctionem habetis a sancto (deo), et nostis

ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. 21οὐκ ἔγραψα ὑμῖν ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτήν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστιν. 22τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. 23πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει· ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα ἔχει. 24ὑμεῖς ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ καὶ τῷ πατρὶ μενεῖτε. 25καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.

26Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. 27καὶ ὑμεῖς τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, μένει ἐν ὑμῖν, καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς, ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρῖσμα διδάσκει ἡμᾶς

1. *και ACvς, om B* *παντα ACvς, παντες B?* 2. *παν ABvς, om C* 4. 5. *οὗτός ... τὸν υἱόν*] *Hil* 907 5. *πας ABCvς Orig* 1,301[c], *πᾶς γὰρ Orig* 4,281[c] *ο αρνουμενος ABCvς Orig* 1,301[c] 2,539[b] 4,281[c] 284[e] *Cypr* 135 265 296 *Hilar* 907, *ὁ μὴ ἐγνωκὼς Orig* 4,88[b], qui non crediderit in *Lucif* 171 6. *ουδε ABCvς Orig* 1,301[c] 2,539[b] 4,281[c] *Cypr Hilar Lucif*, *νῦν οὐδὲ Orig* 4,88[b], *οὐδαμῶς* 4,284[e] 6. 7. *ὁ ὁμολογῶν ... ἔχει om ς* 6. *ο* (*sic corr A*) *ομολογων AB Cv Orig* 1,301[c] 4,281[d] 282[a] *Cypr Hilar*, qui vero credit in *Lucif* *και τον πατερα ABCv Orig*, et filium et patrem *Cypr* 265 296 *Hilar* 907, et patrem et filium *Lucif* 171 7. *υμεις ABCv, add οὖν ς* 8. *και τω Bv, και εν τω ACς* 9. *ημιν ACvς, υμιν Bv* 10. *αιωνιον ACς, αιωνιαν B* 11. *πλανωντων BCς, πλανουντων A* 12. *χρισμα ACvς, χαρισμα B* *μενει εν υμιν* (*ημιν pr A*) *AB C, ἐν ὑμῖν μένει ς* 13. *αλλ ως ACvς, αλλα B* *αυτο ABς, αυτον Cv*

omnia. 21[quia *F al*] non scribsi (-psi) uobis quasi ignorantibus ueritatem, sed quasi scientibus eam, et quoniam omne mendacium ex ueritate non est. 22quis est mendax, nisi is (his *pr F al*, *om L*) qui negat quoniam Iesus (*om al*) non (*om F al*) est Christus? hic est Antichristus, qui negat patrem et filium. 23omnis qui negat filium, nec patrem habet: qui confitetur filium, et patrem habet. (8) 24Vos quod audistis ab initio, in uobis permaneat. si in uobis permanserit quod ab initio audistis, et uos in filio et patre manebitis. 25et haec est repromissio (prom. *L*) quam ipse pollicitus est [dare] uobis (nobis *L al*), uitam aeternam. 26haec scribsi (-psi *F al*) uobis de his (eis *F al*) qui seducunt uos. 27et uos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in uobis. et non necesse habetis ut aliquis doceat uos,

περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστιν καὶ οὐκ ἔστιν ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς μένετε ἐν αὐτῷ.

[28]Καὶ νῦν, τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα, ἐὰν φανερωθῇ, σχῶμεν παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. [29]ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστιν, γινώσκετε ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται. [1]Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν, καὶ ἐσμέν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν.

[2]Ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμέν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα. οἴδαμεν ὅτι, ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστιν. [3]καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ ἁγνίζει ἑαυτὸν καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστιν. [4]πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. [5]καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. [6]πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν.

1. ψευδες C? και *tertium* BCυς, *om* A 2. μενετε ABCυ, μενεῖτε ς 3. εαν ABC, ὅταν ς σχωμεν B, εχωμεν ACς 5. πας Bυς, και πας ACυ 6. γεγεννηται] *sic corr* A δεδωκεν BCς, εδωκεν A 7. ημιν ACυς, υμιν B και εσμεν ABCυ, *om* ς 9. οὔπω] *Orig* 3,797[d] 982[b]. ἐπεὶ μήπω 1,522[c] 10. οιδαμεν AB Cυ *Orig* 1,522[c] 3,797[d], *add* δὲ ς *Orig* 3,982[b] ομοιοι αυτω εσομεθα οτι ABCυς *Orig* 3,797[d] 982[b], ἐσόμεθα ὅμοιοι τῷ θεῷ καὶ *Orig* 1,522[d] 13. αμαρτια B, η αμαρτια ACς 14. αμαρτιας ABυ, *add* ημων Cς 16. πας ABCυς *Orig* 4,324[e] *bis et* 324[d] *cod*, καὶ πᾶς 4,324[d] *cod*

sed sicut unctio eius docet uos de omnibus, et uerum est et non est mendacium. et sicut docuit uos manete in eo. [28]et nunc, filioli, manete in eo, ut, cum apparuerit, habeamus fiduciam et non confundamur ab eo in aduentu (-tum *pr F*) eius. [29]si scitis quoniam iustus est, scitote quoniam [et *om L al*] omnis qui facit iustitiam ex ipso natus est. (9) [1]Videte qualem caritatem dedit nobis pater ut filii dei nominemur, et sumus. propter hoc mundus non nouit nos (*om pr F*), quia non nouit eum. [2]carissimi (kar.), nunc filii dei sumus, et nondum apparuit (apparuerit *F*) quid erimus. scimus (scitis) quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti (sicut *F al*) est (*om al*). [3]et omnis qui habet spem hanc in eo, sanctificat se, sicut et ille sanctus est. (10) [4]Omnis qui facit peccatum et iniquitatem facit, et peccatum est iniquitas. [5]et scitis quoniam (quia) ille apparuit ut peccata tolleret, et peccatum in eo non est. [6]omnis qui in eo manet non peccat, et omnis qui peccat non uidit (uidet

[7]*Τεκνία, μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην δίκαιός ἐστιν καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν·* [8]*ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου.* [9]*πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται.* [10]*ἐν τούτῳ φανερά ἐστιν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ὢν δίκαιος οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.* [11]*ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους,* [12]*οὐ κα-*

1. *τεκνια Bς, παιδια AC,* filii *Lucif* 137   *μηδεις Bς, μητις A, μη.... C*   *πλανατω υμας ABCς,* vos fallat *Lucif*   2. *καθως ... εκ. δικ. εστιν ABCς,* om *Lucif*   *ο BCvς Orig* 1,233^b 4,323^e 324^c 325^b *bis*, *ο δε A Lucif, πᾶς ὁ Orig* 3,181^d 290^f 4,320^b 323^d, *πᾶς γὰρ ὁ Orig* 4,345^d *την αμαρτιαν ABCvς Orig Lucif, τὸ πονηρὸν Orig* 3,290^f 3. a diabolo *Lucif*   *εστιν ABCvς Orig* 1,233^b 4,323^{de} 324^c 325^b *Lucif, γεγέννηται Orig* 3,181^d 290^f 4,320^b 345^d. *Ἐστὶν* dictum esse *ἐπὶ τοῦ ἐκ τοῦ διαβόλου*, non *ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ θεοῦ, Γεγεννημένος* autem *ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ θεοῦ,* non *ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ διαβόλου Orig* 4,325^d *απ αρχης ABCvς Orig* 1,233^b 4,323^d, origine *Lucif*   3. 4. *εις τουτο ABCvς Orig,* ad hoc enim *Lucif* 137, iccirco *Lucif* 137^b 4. declaratus est *Lucif*   5-7. *πᾶς ὁ ... γεγέννηται*] *Orig* 1,232^a 4,323^d 324^c 325^b 7. *εν τουτω ABCvς Orig* 4,323^d 324^c *Cypr* 305, ex hoc *Lucif* 138 139   *φανερα εστιν ABCvς Orig*, apparent *Cypr Lucif*   7. 8. *τεκνα bis ABCvς Orig* 4,323^d *Cypr Lucif, ἔργα Orig* 4,324^c 8. *πας ABvς Orig* 4,323^d *Cypr Lucif, ... (και?) πας C*   *ὢν δίκαιος v Orig* 4,323^d *Cypr* 305 *Lucif* 138 139, *ποιων (add την AC) δικαιοσυνην ABCς*   9. *αγαπων ABCvς Orig Cypr,* amat *Lucif*   *εστιν ABCvς,* om *Lucif*   10. *αγγελια ABς, επαγγελια C,* repromissio *Lucif*   amemus *Lucif*   *ου ABCvς,* et non *Lucif*

F al) eum nec cognouit eum. [7]filioli, nemo uos seducat. qui facit iustitiam (-tia *pr F*), iustus est sicut et ille iustus est (sicut —est *om al*); [8]qui facit peccatum, ex diabolo (diabulo) est, quoniam ab initio diabolus (-bulus) peccat. in hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli (-buli). [9]omnis qui natus est ex deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex deo natus est. [10]in hoc manifesti (-stati) sunt filii dei et filii diaboli (-buli). omnis qui non est iustus, non est ex (de *F al*) deo, et qui non (q. n. *om al*) diligit fratrem suum [non est ex deo]; [11]quoniam haec est adnuntiatio quam audistis (audiuimus *F al*) ab initio, ut diligamus alterutrum, [12]non sicut Cain [qui] ex maligno

θῶς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν καὶ ἔσφαξεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια.

13 Μὴ θαυμάζετε, ἀδελφοί, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. 14 ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς· ὁ μὴ ἀγαπῶν μένει ἐν τῷ θανάτῳ. 15 πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστίν, καὶ οἴδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν ἑαυτῷ μένουσαν. 16 ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκεν· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. 17 ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ;

1. *εκ ABCvς*, qui ex *v Lucif* fuit *Lucif* 2. fuerunt *Lucif* 4. *μη ABvς Lucif* 138. 139, *κα. .η C* *αδελφοι ABCv Lucif*, *add μου ς* *υμας ABCς*, nos *v Lucif* saeculum *Lucif* 5. *εκ AB Cvς*, a *Lucif* ad vitam *Lucif* amamus *Lucif* 6. *ο ABCvς*, qui autem *Lucif* *αγαπων* (amat *Luc*) *ABv Lucif*, *add τον αδελφον Cς* 7. *ο μισων τον αδελφον αυτου* (*εαυτου B*) *ABCvς Lucif* 138 *bis et* 139, qui (*add* enim 305) fratrem suum odit *Cypr* 212 258 305 8. *εχει ABCvς Lucif* 138 139, *add* in se *Cypr* 258 305 *αιωνιον ABCvς Cypr Lucif* 138, *om Lucif* 139 *εν εαυτω* (*αυτω Bς*) *ABCvς Cypr* 305 *Lucif*, *om Cypr* 258 9. *υπερ ABCς*, propter *Lucif* 139 10. pro fratribus *Lucif* 11. *ψυχας ABCς*, *add* nostras *Lucif* *θειναι ABC*, *τιθέναι ς* *ος δ αν εχη ABCς*, qui habuerit *v Cypr* 241 304 viderit *v Cypr* 12. desiderantem *Cypr* *απ αυτου ABCvς Cyprian* 304, *om Cypr* 241

erat et occidit fratrem suum. et propter quid (quod) occidit eum? quoniam opera eius maligna erant, fratris autem eius iusta (iuxta *pr F*). (11) 13Nolite mirari, fratres, si odit nos mundus. 14nos scimus quoniam translati sumus de morte in uitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. 15omnis qui odit fratrem suum, homicida est, et scitis quoniam (quia) omnis homicida non habet uitam aeternam in se manentem. 16in hoc cognouimus caritatem [dei *L al*], quoniam ille pro nobis animam suam posuit: et nos debemus pro fratribus [nostris *F*] animas [nostras *F*] (an. nostras pro fr.) ponere. 17qui habuerit substantiam mundi et uiderit fratrem suum necessitatem (necesse *L al*) habere et clauserit (clus.) uiscera sua ab eo, quomodo caritas dei manet in eo? (12) 18Filioli [mei *om L*], non

[18]Τεκνία, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ μηδὲ τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. [19]ἐν τούτῳ γνωσόμεθα ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν, [20]ὅ τι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν καὶ γινώσκει πάντα.

[21]Ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν [22]καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν λαμβάνομεν ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. [23]καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. [24]καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

1. *τεκνια ABCv, add μου vς   τη ABC, om ς   αλλ BCς, αλλα A   εν ABC, om vς*   2. *εν ABv, και εν Cς   γνωσομεθα ABC, γινώσκομεν vς*   3. *τας καρδιας Cvς et corr A, την καρδιαν B et pr A   Ὅτι vς   εαν BCς, αν A*   4. *οτι BCς, om Av   θεος ABvς, κυριος C*   6. *εαν BCς Orig 3,230^d 297^f, αν A   η καρδια μη καταγινωσκει ημων Av, η καρδια ημων μη καταγινωσκη (add ἡμῶν vς) Cvς*, cor nostrum nos non reprehendat *Cypr* 325, *η καρδια μη καταγινωσκη B, γὰρ ἡ συνείδητις ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ Orig 3,230^d, μὴ ἡ συνείδησις καταγινώσκῃ ἡμῶν Orig 3,297^f*   6. 7. *παρρησιαν εχομεν* (habeamus *Lucif, εχει B*) *ABCvς Orig 3, 297^f Cypr Lucif 140, ἔχομεν παρρησίαν Orig 3,230^d*   7. *εαν ACς, αν B Orig 3,230^d αιτωμεν ABCς, αἰτώμεθα Orig*, petierimus *Cypr Lucif   λαμβανομεν BCς Orig, λαμβανωμεν A*, accipiemus *v Cypr Lucif   απ ABC, παρ' ς Orig*   8. *αυτου* prius *ABCvς, om Lucif   τηρουμεν BCvς Lucif, τηρωμεν A*   8. 9. *καὶ τὰ ... πιστεύωμεν*] et quae ei placent ante conspectum eius faciamus *Lucif*   9. *πιστευωμεν AC, πιστευσωμεν Bς   τω ABCς*, in *v Lucif*   10. *του υιου BCvς Lucif, om A   χριστω A*

diligamus uerbo nec (neque) lingua, sed opere et ueritate. [19]in hoc cognoscimus quoniam ex ueritate sumus. et in conspectu eius suadeamus (suademus *LV al*) corda nostra, [20]quoniam si repraehenderit nos cor [nostrum *L al*], maior est deus corde nostro et nouit omnia. [21]carissimi (kar.), si (*om al*) cor [nostrum *L al*] non repraehenderit nos, fiduciam habemus ad deum [22]et quodcumque (quicquid) petierimus (-tis) accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus et ea quae sunt placita coram eo facimus (faciemus). [23]et hoc est mandatum eius, ut credamus in nomine filii (fili *F*) eius Iesu Christi et diligamus alterutrum sicut dedit mandatum nobis. [24]et qui seruat mandata eius, in illo manet, et ipse in eo. et in hoc scimus quoniam manet in nobis, de spiritu (in nob. spiritus) quem nobis dedit (d. n. *L*).

[1]Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. [2]ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν· [3]καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστιν, καὶ τοῦτό ἐστιν τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη.

[4]Ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστέ, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. [5]αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσίν· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσιν, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. [6]ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν· ὁ γινώσκων τὸν θεὸν ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης.

[7]Ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ

1-2. ἐξεληλ. *Lucif* 217 *bis* 3. *εις τον κοσμον ABCς*, in saeculo *Lucif* 217, de saeculo *Iren* 207 *εν τουτω ABCυς Iren*, ex hoc *Lucif* 4. *ιησουν χριστον ABυς Iren Cypr* 288 *Lucif*, *χριστον ιησουν C* *εληλυθοτα ACς*, *εληλυθεναι B* 5. *και παν πνευμα ο μη ομολογει ABς*, qui autem negat *Cypr*, et omnis spiritus qui solvit (destruit *Luc*) *υ Iren Lucif* *τον ιησουν ABυ Iren Lucif*, *τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ς*, in carne venisse *Cypr* 6. *εκ του θεου ουκ εστιν ABυς Cypr Lucif*, non est ex deo *Iren* *και τουτο εστιν το του αντιχριστου ABς Lucif* 217, sed de antichristo *Iren*, sed est de antichristi spiritu *Cypr* 9. *τω κοσμω ABυς*, isto (hoc 307) mundo *Cypr* 267 307 *αυτοι ABυς*, isti *Lucif* 217 9. 10. de saeculo *utrobique Lucif* 10. saeculum *Lucif* 10. 11. *αυτων ακουει ABυς*, audit eos *Lucif* 11. *ημεις ABυς*, nos autem *Lucif* 12. ὃς οὐκ ... ἀκούει ἡμῶν *om A* *ος Bυς*, qui autem *Lucif* *εκ τουτου Bς Lucif*, *εν τουτω Aυ* 14. amemus *Lucif* 140

(13) [1]Carissimi (Kar.), nolite omni spiritui (spiritu) credere, sed probate spiritus, si ex deo sint, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum (mundo *F al*). [2]in hoc cognoscitur spiritus dei. [et *F al*] omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est: [3]et omnis spiritus qui soluit Iesum [Christum *L*], ex deo non est, et hic est Antichristi (Antechr. *pr F*, -stus *L al*), quod audistis quoniam uenit, et nunc iam in mundo est. [4]uos ex deo estis, filioli, et uicistis eos, quoniam maior est qui in uobis est quam qui in mundo. [5]ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur (locuntur *F*), et mundus eos audit. [6]nos ex deo sumus: qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. in hoc cognoscimus spiritum ueritatis et spiritum erroris. (14) [7]Carissimi (Kar.), diligamus [nos] in-

ἐστὶν καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται καὶ γινώσκει τὸν θεόν. 8ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. 9ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. 10ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ ἀπέστειλεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν.

11Ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. 12θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται· ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ ἐν ἡμῖν τετελειωμένη ἐστίν. 13ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. 14καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκεν τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. 15ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ

1. *αγαπων Bvς, add τον θεον A* 2. *ο ABvς,* quicumque *Lucif* 140 *αγαπων ABvς,* diligit fratrem *Lucif* *ουκ εγνω Bς, ου γεινωσκει A,* non novit *v Lucif* 3-5. *ἐν τούτῳ γάρ φησιν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐφανερώθη ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν· καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης λέγει ἐν τῇ καθολικῇ Ὅτι τὸν υἱὸν...δι' αὐτοῦ Orig* 2,392e 3. *εν τουτω ABvς Orig,* ex hoc *Lucif* 140 *ἡ om Orig* 4. *τον μονογενη απεσταλκεν ο θεος ABvς Orig,* misit deus unicum *Lucif* in saeculum *Lucif* 5. *ηγαπηκαμεν B,* amaverimus *Lucif* 6. *αυτος Bvς Lucif, εκεινος A* amaverit *Lucif* 7. expiatorem *Lucif* *περι ABvς, om Lucif* 8. *ει ABvς,* si ergo *Lucif* amavit *Lucif* *και ημεις ABvς,* nos et *Lucif* 9. amare *Lucif* 140 10. 11. *εν ημιν τετελειωμενη εστιν Av, τετελ. εν ημιν εστιν B, τετελ. ἐστὶν ἐν ἡμῖν ς* 12. *δεδωκεν Bς, εδωκεν A* 13. *τεθεαμεθα Bς, εθεασαμεθα A* 14. *αν Aς, εαν B* *ομολογηση Bvς, ομολογη A* *ιησους Avς, add χριστος B*

uicem, quoniam caritas ex deo est et omnis qui diligit ex deo natus est et cognoscit deum. 8qui non diligit, non nouit (uidit) deum, quoniam deus caritas est. 9in hoc apparuit caritas dei in nobis (in n. c. dei), quoniam filium suum unigenitum misit deus in mundum, ut uiuamus per eum. 10in hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus (dileximus *F al*) deum, sed quoniam ipse [prior] dilexit nos et misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. 11carissimi (kar.), si sic (*om al*) deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. (15) 12Deum nemo uidit umquam: si diligamus inuicem, deus in nobis manet, et caritas eius in nobis perfecta est. 13in hoc intellegimus quoniam in eo manemus et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. 14et nos uidimus (uidemus) et testificamur quoniam pater misit (m. p.) filium [suum *L al*] saluatorem mundi. 15quisquis confes-

υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. [16]καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ [μένει]. [17]ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστιν καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. [18]φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει, ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. [19]ἡμεῖς οὖν ἀγαπῶμεν, ὅτι ὁ θεὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. [20]ἐάν τις εἴπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακεν, τὸν θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακεν οὐ δύναται ἀγαπᾶν. [21]καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

[1]Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ χριστὸς ἐκ τοῦ θεοῦ

2. πεπιστευκαμεν *Bυς*, πιστευομεν *A* 3. ο *ABυς Cypr* 199 305, ὁ γὰρ *Orig* 2,751^{e} 4. μενει *alterum* *B Cypr* 199, *om Aυς Cypr* 305 7. αλλ *Aς*, αλλα *B* *Orig* 2,811^{b} 3,606^{c} 9. ουν *Aυ*, *om Bς* οτι *AB*, αὐτὸν ὅτι *ς* ο θεος *Aυ*, αυτος *Bς* 10. ειπη *ABυς*, dicit *Lucif* 140 αγαπω *ABυς*, diligit *Lucif* 11. odit *Lucif* γαρ *ABυς*, autem *υ Lucif* μη αγαπων τον αδελφον αυτου *ABυς*, fratrem suum non diligit *Lucif* 11. 12. ον εωρακεν *ABς*, *om Lucif* 12. ου *B Lucif*, πως *Aυς* 13. απ αυτου *Bυς Lucif*, απο του θεου *Aυ* amat... amet *Lucif*. τον θεον αγαπα και *om pr A?* 15. εστιν ο χριστος *ABυς Iren* 207, ὁ χριστός ἐστιν *Orig* 4,306^{c} 349^{c}

sus fuerit quoniam Iesus est filius dei, deus in eo manet et ipse in deo. [16]et nos (om *al*) cognouimus et credidimus (credimus) caritati [dei *L*] quam habet deus in nobis. (16) Deus caritas est, et (*om pr L al*) qui manet in caritate, in deo manet, et deus in eo. [17]in hoc perfecta est caritas nobiscum (nob. car. *L*), ut fiduciam habeamus in die iudicii, quia sicut ille est [in caritate] et nos sumus (simus) in hoc mundo. [18]timor non est in caritate, sed perfecta caritas foras (foris) mittit timorem, quoniam timor poenam habet, qui autem timet non est perfectus in caritate. [19]nos ergo diligamus [deum *al*, inuicem *L*], quoniam deus prior (pr. d.) dilexit nos. [20]siquis dixerit quoniam diligo deum, et fratrem suum oderit, mendax est: qui enim (autem) non diligit fratrem suum quem uidet (uidit), deum quem non uidet (uidit) quomodo potest diligere? [21]et hoc mandatum habemus ab eo (a deo *L*) (a deo hab.), ut qui diligit deum diligat et (*om F al*) fratrem suum. (17) [1]Omnis qui credit quoniam Iesus est Christus,

γεγέννηται, καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ἀγαπᾷ [καὶ] τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. [2]ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ποιῶμεν. [3]αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν, [4]ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ νικᾷ τὸν κόσμον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. [5]τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; [6]οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς ὁ χριστός. οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ ἐν τῷ αἵματι· καὶ τὸ πνεῦμά ἐστιν τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. [7]ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες, [8]τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα,

1. *γεννησαντα ΑBvς*, patrem *Hilar* 907 1118   *καὶ alterum Aς Hilar* 1118, *om Bv Hil* 907   *τον alterum ABvς Hilar* 907, filium *Hilar* 1118 2. *γεγεννημενον εξ αυτου ABvς Hilar* 1118, ex eo natus est *Hilar* 907 *εν τουτω ABvς*, ex hoc *Lucif* 140^{b}, quoniam ex hoc *Lucif* 140 3. amamus *Lucif*   *οταν ABς Lucif* 140, quoniam *Lucif* 140^{b} 4. *ποιωμεν Bv*, facimus *Lucif*, *τηρωμεν Aς*   4. 5. *αυτη γαρ ... τηρωμεν Bvς Lucif* 140^{b}, haec est enim caritas dei *Lucif* 140, *om A*   7. *εστιν Avς, εστι δε B*   9. *αιματος Bvς, add και πνευματος A*   *ο alterum Bς, om A*   10. *μονον Avς, μονω B*   *αλλ Bς, αλλα A*   *εν (om vς) τω αιματι Bvς, εν τω πνευματι A*   11. *μαρτυροῦντες ABvς, add ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ Πατὴρ, ὁ Λόγος, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. [8]Καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ ς.* de patre et filio et spiritu sancto scriptum est Et hi tres unum sunt *Cypr* 196   12. *seq ὁ μαθητὴς Ἰώαννης τὸ πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὸ αἷμα ἀνέγραψε τὰ τρία εἰς ἓν γινόμενα Orig* $4{,}143^{c}$.

ex deo natus est, et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit eum qui (genuit dil. e. q. *om F*) natus est ex eo. [2]in hoc cognoscimus quoniam diligimus natos (natus *pr F*) dei, cum deum diligamus et mandata eius faciamus. [3]haec est enim caritas dei, ut mandata eius custodiamus. et mandata eius grauia non sunt, [4]quoniam omne quod natum est ex deo uincit (uicit *F*) mundum. et haec est (*om F*) uictoria quae uincit mundum, fides nostra. [5]quis est qui uincit (uicit *F*) mundum (*om al*), nisi qui credit quoniam Iesus est filius dei? [6]hic est qui uenit per aquam et sanguinem, Iesus Christus. non in aqua solum, sed in aqua et sanguine (-nem *pr F*): et spiritus est qui testificatur quoniam (quod) Christus est (qui test. q. C. est *om Wizanburgensis* 99) ueritas. [7]quia tres sunt qui testimonium dant, [8]spiritus et aqua et sanguis, et tres unum sunt. [sicut et in caelum tres sunt,

καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. [9]εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ὅτι μεμαρτύρηκεν περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. [10]ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν τοῦ θεοῦ ἐν ἑαυτῷ· ὁ μὴ πιστεύων τῷ υἱῷ ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. [11]καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεός, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν. [12]ὁ ἔχων τὸν υἱὸν ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει.

[13]Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον, οἱ πιστεύοντες εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. [14]καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν· ὅ τι ἂν αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. [15]καὶ ἂν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ᾐτήκαμεν ἀπ' αὐ-

2. *οτι* om *B*? 3. *οτι ABv, ἣν ς* 4. *του θεου* alterum *Av*, om *Bς* 5. *εαυτω Bς, αυτω C* *υιω Av, θεω Bς* 5. 6. *ου πεπιστευκεν Bς, ουκ επιστευσεν A* 8. *ημιν ο θεος Avς, ο θεος ημιν B* *εστιν Bvς*, ante *η ζωη A* 9. *ουχ εχει A* 10. *υμιν ABv*, add *τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ς* *εχετε αιωνιον ABv, αἰώνιον ἔχετε ς* 10. 11. *οι πιστευοντες Av, τοις πιστευουσιν B, καὶ ἵνα πιστεύητε ς* 12. *εχομεν Bς, εχωμεν A* *ο τι αν A, οτι εαν τι Bς* *θελημα Bvς, ονομα A* 13. *καὶ . . . ἡμῶν* om *A* *αν* prius *B, ἐὰν ς* 14. *οιδα. . . . . . .μεν A* *απ B, παρ Aς*

pater uerbum et spiritus, et tres unum sunt. *Wizanburgensis* 99 *saeculi octaui*] (18) [9]Si testimonium hominum accipimus (accep.), testimonium dei maius est, quoniam (quia *L*) hoc est testimonium dei, [quod maius est, *om F*] quia testificatus est de filio suo. [quoniam hoc est testimonium dei, quod maius est. *add F*] [10]qui credit in filio (filium) dei, habet testimonium dei in se: qui non credit filium (in filio *al*, *om L*), mendacem facit eum, quoniam non credidit (credit) in testimonio (-nium) quod testificatus est deus (*om al*) de filio suo. [11]et hoc est (*om pr F*) testimonium (test. est *al*), quoniam uitam aeternam dedit nobis deus, et haec uita in filio eius est (*om L*). [12]qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet (n. h. u.). (19) [13]Haec scripsi (scribo *F al*) uobis, ut sciatis (scitis) quoniam uitam habetis (habeatis) aeternam, qui creditis in nomine filii dei/ [14]et haec est (*om F al*) fiducia quam habemus ad (in) eum, quia quodcumque petierimus (-ritis) secundum uoluntatem eius, audit nos. [15]et scimus quoniam (qnia) audit nos quidquid (quicq.) petierimus, scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

τοῦ. 16ἐάν τις εἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει, καὶ δώσει αὐτῷ ζωήν, τοῖς ἁμαρτάνουσιν μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον· οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. 17πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον.

18Οἴδαμεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. 19οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. 20καὶ οἴδαμεν ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν, καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος.

21Τεκνία, φυλάξατε ἑαυτὰ ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

1. *ιδη AB, ἴδῃ ς,* scit *v Hilar* 538 *αμαρτιαν ABvς,* sed *Hilar* 2. 3. *τοις(add μη A) αμαρτανουσιν (add αμαρτιαν A) μη προς θανατον ABς, om Hilar* 3. *εστιν ABvς Orig* 1,256b, est enim *v Hilar* 6. *οτι πας ο γεγ. εκ του θεου ABvς Orig* 4,326b. *ὁ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ γεγεννημένος Orig* 4,358b 7. *αλλ Aς, αλλα B Orig γεννηθεις ABς Orig* 4,326c, *γεγεννημενος Orig* 4,326b *εαυτον Aς Orig, αυτον Bv* 9. *ολος ABvς, om Orig* 2,23c *και οιδαμεν ABv,* quia scimus *Hilar* 908, *Οἴδαμεν δὲ ς ηκει ABvς, add* et concarnatus est propter nos et passus est et resurgens de mortuis assumpsit nos *Hilar* 10. *δεδωκεν Bς, εδωκεν A διανοιαν AB vς,* intellectum optimum *Hilar γεινωσκομεν A? αληθινον Bς Hilar, add θεον Av εσμεν ABς,* simus *v Hilar* 11. *εν τω υιω ABς,* filio *v Hilar ιησου χριστω Bvς Hilar, om Av* 11. 12. *εστιν ο αληθινος ABvς Hilar* 908, verus est *Hil* 910 12. *θεος ABvς, om v Hil ζωη AB, ἡ ζωὴ ς αιωνιος ABvς, add* et resurrectio nostra *Hilar* 908 13. *εαυτα B, εαυτους Aς ειδωλων ABv, add Ἀμήν vς ιωαννου α A et B?, ιωαννου B?*

16qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet (petit *L al*), et dabit ei uitam, peccantibus (peccanti *F al*) non ad mortem. est [enim] peccatum ad mortem: non pro illo dico ut roget. 17omnis iniquitas peccatum est, et est peccatum ad mortem. 18scimus quoniam (quia) omnis qui natus est ex deo non peccat, sed generatio dei conseruat eum, et malignus non tangit eum. (20) 19Scimus quoniam ex deo sumus, et mundus totus in maligno positus est. 20et scimus quoniam filius dei uenit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus uerum deum et simus in uero, filio eius [Iesu Christo]?, hic est uerus deus (*om L al*) et uita aeterna. 21filioli, custodite uos a simulacris (-lachris *L*). amen (*om al*).

[Legi. *V*] Exp. epistula [sancti *F al*] Iohannis [prima *F al*].

ΙΩΑΝΝΟΥ Β.

Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ Κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, 2διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. 3ἔσται μεθ' ὑμῶν χάρις ἔλεος εἰρήνη παρὰ θεοῦ πατρὸς καὶ παρὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

4Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. 5καὶ νῦν ἐρωτῶ σε, Κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν καινὴν γράφων σοι, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. 6καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἡ ἐντολή ἐστιν, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, 7ὅτι πολλοὶ πλάνοι ἐξῆλθαν εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν

ιωανου β B, Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολικὴ δευτέρα ς. *Irenaeus hanc epistolam cum prima coniunctam habuit: vide ea quae dicit p.* 207 2. εγω *Bυς, add* δε *A* 3. μενουσαν *Bυς*, ενοικουσαν *A* 4. εσται μεθ υμων *Bς, om A* 5. παρα *alterum ABυ, add* Κυρίου ς 8. παρα *Bς*, απο *A* του *Aς, om B* και νυν *ABυς, om Lucif* 25 9. καινην γραφων (γραφω *A*) σοι *Aυ Lucif*, γραφων σοι καινην *Bς* 9. 10. αλλα ην ειχομεν *Bς*, αλλ ην ειχαμεν *A*, sed quod habuimus *υ Lucif* 10. nos alterutrum *Lucif* 11. 12. εντολη εστιν *ABυ*, ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ς *Lucif, add* ινα *A* 13. ἐξῆλθαν *Aυ Iren* 207, progressi sunt *Lucif*, εισηλθον *Bς* εις τον κοσμον *ABυς*, in hunc mundum *Iren*, in saeculo *Lucif*

INC. EIVSDEM EPISTVLA SECVNDA. (INCIPIT SECVNDA IOH.)

Senior electae dominae et natis eius, quos ego diligo in ueritate, et non ego solus, sed et omnes qui cognouerunt ueritatem, 2[propter ueritatem *om F al*] quae permanet in nobis et nobiscum erit in aeternum. 3sit uobiscum (nob. *L*) gratia [et] misericordia pax a deo patre et a (*om al*) Christo Iesu filio patris in ueritate et caritate. (2) 4Gauisus sum ualde quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in ueritate (-tem *pr F al*) sicut mandatum accepimus (accip.) a patre. 5et nunc rogo te, domina, non tamquam mandatum nouum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio, ut (*om al*) diligamus alterutrum. 6et haec est caritas, ut ambulemus secundum mandata eius. (3) Hoc mandatum est (H. est enim m.), ut quem admodum audistis ab initio in eo ambuletis; 7quoniam multi seductores exierunt in

χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. [8]βλέπετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσητε ἃ εἰργάσασθε, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβητε. [9]πᾶς ὁ προάγων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. [10]εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε· [11]ὁ λέγων γὰρ αὐτῷ χαίρειν κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.

[12]Πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν οὐκ ἐβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος· ἐλπίζω γὰρ γενέσθαι πρὸς ὑμᾶς καὶ στόμα πρὸς στόμα

1. *ερχομενον εν σαρκι ABυς*, venisse in carnem *Lucif*, in carne venisse *Iren* *ουτος εστιν ο πλανος και ο αντιχριστος ABυς Iren*, isti sunt fallaces et antichristi *Lucif* 2. *εαυτους ABυς*, eos *Iren Lucif* *απολεσητε* (-*ται B*) *ABυς Iren Lucif*, *ἀπολέσωμεν ς* *α ABυς*, quod *Iren Lucif* *ειργασασθε Aυ Iren Lucif*, *ειργασαμεθα Bς* *αλλα ABς*, sed ut *υ Lucif* 25 3. *απολαβητε ABυ Lucif*, *ἀπολάβωμεν ς* *προαγων ABυ*, recedit *υ Lucif* 25 *ter item* 26, *παραβαίνων ς* 3. 4. *και μη μενων εν τη διδαχη ABυς Lucif* 25 *ter*, a doctrina *Lucif* 26 4. *ο ABυς*, qui autem *Lucif* *διδαχη ABυ*, *add* eius *Lucif*, *add τοῦ Χριστοῦ ς* *ουτος ABυς*, ille *Lucif* 5. *και primum ABυς Lucif* 25 *ter*, *om υ Lucif* 26 *πατερα και τον υιον Bς Lucif*, *υιον και τον πατερα Aυ* *ερχεται ABυς*, venerit *Lucif* 25 7. *αυτω μη λεγετε ABς*, nolite dicere ei *Lucif* *λεγων γαρ AB*, *γὰρ λέγων υς Iren* 83 *Lucif* ei *Lucif*, eis *Iren* 8. *αυτου τοις πονηροις ABυς Lucif*, ipsorum nequissimis *Iren* 9. *εχων A* *γραφειν Bς*, *γραψαι A* *εβουληθην AB*, *ἠβ. ς* 10. *ελπιζω γαρ Aυ*, *αλλα ελπιζω Bς* *γενεσθαι* (-*σθε A*) *ABυ*, *ἐλθεῖν ς*

mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenientem (uenisse) in carne. hic est seductor et Antichristus (Antechr. *pr F*). [8]uidete uosmet ipsos, ne perdatis quae operati estis, sed ut mercedem plenam accipiatis. (4) [9][scimus quoniam] Omnis qui praecedit (recedit, recidit) et non permanet (manet *F al*) in doctrina Christi, deum non habet: qui permanet in doctrina, hic [et *om F*] filium et patrem habet. [10]siquis uenit ad uos et hanc doctrinam non adfert, nolite recipere eum in domum, nec haue ei dixeritis: [11]qui enim dicit illi (ei) haue, communicat operibus illius (*om pr L*) malignis. (5) [12]Plura habens uobis scribere, nolui per cartam (chartam, cartham *pr F*) et atramentum: spero enim me (*om al*) futurum ad (apud *L al*) uos et os

λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν πεπληρωμένη ᾖ. [13]ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς.

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ.

Ὁ πρεσβύτερος Γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ.

[2]Ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. [3]ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. [4]μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν τῇ ἀληθείᾳ περιπατοῦντα.

[5]Ἀγαπητέ, πιστὸν ποιεῖς ὃ ἐὰν ἐργάζῃ εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοῦτο ξένους, [6]οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. [7]ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθαν μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν. [8]ἡμεῖς

1. υμων ABυ, ἡμῶν ς πεπληρωμενη η Bυ, η πεπληρωμενη Aς 2. εκλεκτης AB, add Ἀμήν ς ιωαννου β AB ιωανου (an ιωαννου) γ B. ιωαννου επιστολη γ̄ C, epist iohanis d, Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολικὴ τρίτη ς 6. μαρτυρουντων AC υς, μαρτυρουν B συ BCυς, om A εν τη B? 7. ουκ εχω χαραν (χαριν B?υ) ABυς, χαραν ουκ εχω C 8. τη AB, om Cς 9. εργαζη Aυ, εργαση BCς 10. τουτο ABC, εἰς τοὺς ς 11. ποιησεις προπεμψας ABς, ποιησας προπεμψεις C 12. ονοματος ACυ, add αυτου Bυς εξηλθαν B, εξηλθον ACς των ABς, om C εθνικων ABCυ, ἐθνῶν υς

ad os loqui, ut gaudium uestrum plenum sit (s. pl. *L*). [13]salutant te filii sororis tuae electae (ecclesiae *F al*). [amen *F al* (uale).]

[Legi. *V*] Exp. epistula sancti Iohannis secunda.

INC. [EIVSDEM EPISTVLA F] TERTIA.

(1) Senior Gaio carissimo, quem ego diligo in ueritate. [2]carissime (-mi), de (in uer. caritatis. ideo in *F al*) omnibus orationem facio prospere te ingredi et ualere, sicut prospere agit anima tua. [3]gauisus sum ualde [de] uenientibus fratribus et testimonium perhibentibus ueritati (-tate) tuae, sicut tu in ueritate ambulas. [4]maiorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in ueritate (-tatem) ambulantes. (2) [5]Carissime (Kar.), fideliter facis quidquid (quicq.) operaris in fratres, et hoc in peregrinos; [6]qui testimonium reddiderunt (perhibuer. *F al*) caritati (-te) tuae in conspectu ecclesiae; quos bene facies (facis) deducens (ducens *L*, deduces) digne deo. [7]pro nomine enim [eius] profecti sunt nihil accipientes a gentilibus (*sic F*: gentibus *ceteri*). [8]nos ergo debemus suscipere huius modi, ut co-

οὖν ὀφείλομεν ὑπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. [9]ἔγραψά τι τῇ ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρέφης οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. [10]διὰ τοῦτο, ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει.

[11]Ἀγαπητέ, μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν· ὁ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακεν τὸν θεόν. [12]Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας· καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστιν.

[13]Πολλὰ εἶχον γράψαι σοι, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου γράφειν σοι, [14]ἐλπίζω δὲ εὐθέως σε ἰδεῖν, καὶ στόμα πρὸς

1. *υπολαμβανειν ABC, ἀπολ. ς* *γινωμεθα ABC, γινομεθα C*
2. *αληθεια BCς, εκκλησια A* *εγραψα an εγραψας B?* *τι ABC, om ς* 3. *εαν BCς, αν A* 4. *ημας ABς, εις ημας C* 6. *βουλομενους ABvς, επιδεχομενους Cv* 8. *ο ABCdv, ὁ δὲ ς* *ουκ C*
9. *μεμαρτυρηται ABCς,* testimonium perhibetur *d* *υπ ABς, υπο C* *της ABdvς, της εκκλησιας και της C* 9. 10. *αλη...θιας corr A, ...θιας pr A* 10. *οιδας ABCdv, οἴδατε ς* *οτι AB Cvς, om d* 10. 11. *η μαρτυρια ημων αληθης εστιν ABdvς, αληθης ημων εστιν η μαρτυρια C* 12. *πολλα ειχον ABCς,* plura habui *d* *γραψαι σοι ABCdv, γράφειν ς* *ου θελω BCdς, ουκ εβουληθην Av* 13. *γραφειν σοι Adv, σοι γραφειν (γράψαι ς) BCς* *δε ABCvς,* enim *d* *σε ιδειν* (visurum *d*) *ABCdv, ἰδεῖν σε ς*

operatores simus (sumus *pr F*) ueritatis. (3) [9]Scripsissem (Scribs. *F*) forsitan (forsitam *F*) ecclesiae: sed is (his *F al*) qui amat (amant) primatum gerere (genere *L*) in eis Diotrephes (Diotripes *L*, Diotrepes, Deotrepes) non recipit (recepit) nos. [10]propter hoc, si uenero, commoneam eius opera quae facit uerbis malignis garriens in nos, et quasi non ei ista sufficiant, nec ipse suscipit (suscepit *F al*) fratres et eos qui cupiunt (suscipiunt) prohibet et de ecclesia eicit (eiecit). (4) [11]Carissime (Kar., -mi), noli imitari (emit. *pr F*, -tare *al*) malum, sed quod bonum est. qui bene facit, ex deo est: qui male facit, non uidit (uidet *L al*) deum. [12]Demetrio testimonium redditur ab omnibus et ab ipsa ueritate: et nos autem testimonium perhibemus, et nosti quoniam testimonium nostrum uerum est. (5) [13]Multa habui scribere tibi, sed nolui per atramentum et calamum scribere tibi, [14]spero autem protinus (protenus) te uidere, et os ad os loque-

στόμα λαλήσομεν. [15]εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

Ἰούδας Ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἠγαπημένοις καὶ Ἰησοῦ χριστῷ τετηρημένοις κλητοῖς. [2]ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.

[3]Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος γράφειν ὑμῖν, περὶ τῆς κοινῆς ἡμῶν σωτηρίας ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. [4]παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρίμα ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριτα μετατιθέντες εἰς ἀσέλ-

1. *λαλησομεν ABCς*, locuturum *d* *σοι ABCvς*, tecum *d* *φιλοι BCvς et add* tui *d*, *αδελφοι A* *ιωαννου γ AB*, *ιωαννου επιστολη γ̄ C*, epistulae iohanis III explicit incipit actus apostolorum *d* *ιουδα επιστολη C*, ...*πιστολη A*, *ιουδα B*, *Ἰούδα τοῦ ἀποστόλου ἐπιστολὴ καθολικὴ ς* 3. *Ἰούδας ... Ἰακώβου*] *Orig* 3,463[d] *Lucif* 28 *θεω Bvς Orig* 3,607[c] *Lucif*, *τω A* 4. *ηγαπημενοις ABv Orig Lucif*, *ἡγιασμένοις ς* 6. charissimi omnem solicitudinem *v Lucif* 7. *ημων AB Lucif*,...*ν C*, vestra *v*, *om ς* 7. 8. *αναγκην εσχον γρ. υμ. παρακ. επαγωνιζεσθαι* (-*σθε A*) *ABCvς*, deprecor ut perlaboretis *Lucif* 8. *τοις αγιοις πιστει ABCvς*, societati *Lucif* *παρεισεδυσαν Aς*, *παρεισεδυησαν B*, *παρεισεδοσαν C*, subintraverunt *v Lucif* 9. *οι παλαι ABCvς*, olim quidem *Lucif* 28 ad hoc *Lucif* 10. *την ABCς*, qui *Lucif* *ημων ABCvς*, *om Lucif* *χαριτα AB*, *χαριν Cς* transferunt ad *Lucif*

mur (loquimur). [15]pax tibi. salutant te amici. saluta amicos per nomen (amicos nominatim). [amen (uale).]

[Legi. *V*] Exp. epistula sancti Iohannis tertia (apostoli).

INC. EPISTVLA IVDAE [APOSTOLI].

(1) Iudas Iesu Christi seruus, frater autem Iacobi, his qui in deo patre dilectis et Iesu Christo conseruatis uocatis. [2]misericordia uobis et pax et caritas adimpleatur. [3]carissimi (kar.), omnem sollicitudinem faciens scribendi uobis, de communi (-ne) uestra salute necesse habui scribere uobis, depraecans supercertari semel traditae sanctis fidei. [4]subintroieruut enim quidam homines, qui olim praescripti (per-, -scribti *F*) sunt in hoc iudicium, impii, dei nostri gratiam transfe-

γειαν καὶ τὸν μόνον δεσπότην καὶ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἀρνούμενοι. 5ὑπομνῆσαι οὖν ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ἅπαξ πάντα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν, 6ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας δεσμοῖς ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν, 7ὡς Σόδομα καὶ Γόμορρα καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὅμοιον τρόπον τούτοις ἐκπορνεύσασαι καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. 8ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι σάρκα μὲν μιαίνουσιν, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσιν, δό-

1. *τὸν*] qui est *Lucif*   *μονον ABCvς*, *om Lucif*   *δεσποτην ABC*, *add θεὸν ς*, dominator noster *Lucif*   dominus *Lucif*   *ημων ABCvς*, *om Lucif*   iesus christus, eum *Lucif*   2. *ουν C Lucif* 28, *δε ABvς*   *ειδοτας ABCvς*, dicens scientes *Lucif*   *απαξ παντα Av et corr C*, omnia *Lucif*, *υμας απαξ παντα* (*τοῦτο ς*) *Bς*   3. *ο B?Cς*, *om A et B?*   *ιησους ABv et pr C?*, *θεος Lucif et corr C*, *Κύριος ς*   *λαον ABCvς*, *add* suum *Lucif*   *σωσας ABCς*, salvum fecit *Lucif*   *δευτερον ABCvς*, *add* autem *Lucif*   4. credentes *Lucif*   *τε BCς Orig* 3,814^{c} *Lucif*, *δε Av*   4. 5. *την εαυτων αρχην ABCvς Orig* 3,692^{c} 693^{a} 814^{c} 4,247^{d}, ordinem suum *Lucif*   5. *αλλα ABς Orig*, *αλλ C*   *το ιδιον οικητηριον ABCvς Orig* , habitaculum suum *Lucif*   6. *αιδιοις ABCvς Orig* 3,693^{b} 814^{c}, eos sanctorum angelorum *Lucif* 28   *υπο ζοφον ABCvς Orig* 3,814^{c} *Lucif*, *ἐν ζόφῳ Orig* 3,693^{b} *ως σοδομα ABCvς*, sodoma autem *Lucif*   7. *και γομορρα και*] *sic corr C*   *τον ομοιον τροπον τουτοις* (*τούτ. τρ. ς*) *ABCς*, his simili modo *Lucif*   *απελθουσαι οπισω σαρκος ετερας ABCvς*, carnem secutae essent cinis *Lucif*   9. *υπεχουσαι BCς*, sustinentes *v Lucif*, *υπερεχουσαι A*   *ομοιως BCvς Lucif*, *ομως A*   *μεντοι ABCς*, itaque *Lucif* 28   10. *μιαινουσι C*   *κυριοτητα ABCvς Lucif*, *κυριώτατον Orig* 3,475^{b}

rentes in luxuriam, et solum dominatorem et (*om F al*) dominum nostrum Iesum Christum negantes. (2) 5Commonere autem uos uolo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Aegypti saluans secundo (-dum) eos qui non crediderunt perdidit, 6angelos (-lus *pr F*) uero qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei (dei *F al*) uinculis aeternis sub caligine [iudicio] reseruauit, (3) 7Sicut Sodoma et Gomorra et finitimae ciuitates, simili (-le) modo exfornicatae (-ti) et abeuntes post carnem alteram, factae sunt exemplum ignis aeterni (-nae) poenam sustinentes. 8similiter et hi (hii *L*) carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt, maiestatem (-tes *F al*, -tis) autem

ξας δὲ βλασφημοῦσιν. [9]ὅτε Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος τότε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωυσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησεν κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλὰ εἶπεν Ἐπιτιμήσαι σοι κύριος· [10]οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασιν βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῷα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. [11]οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο. [12]οὗτοί εἰσιν οἱ ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ ἄκαρπα δὶς ἀποθανόντα ἐκριζωθέντα, [13]κύματα ἄγρια θαλάσσης ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται· οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα

1. οτε *Bv*, ο δε *ACς* τοτε *B*, οτε *ACς* 2. μωυσεως *BC*, μωσεως *Aς* 3. αλλα *AB*, αλλ *Cς* 3. 4. Ἐπιτιμῆσαί σοι *ς* 6. τη οδω *ABCς*, in viam *Lucif* 28 6. 7. τη πλανη του βαλααμ *ABCvς*, in seductionem baal *Lucif* 7. τη αντιλογια του κορε *ABvς* et corr *C*, in contradictionem choreb *Lucif* 8. οι εν ταις *AB*, ἐν ταῖς *vς Lucif*, γογγυσται μεμψιμυροι κατα τας ιδιας επιθυμιας αυτω. ...ευ.μ..ο. .. .... *C* αγαπαις *Bvς*, charitatibus *Lucif*, απαταις *AC* υμων *BCς Lucif* 28, αυτων *v* et pr corr *A* συνευωχουμενοι (add υμιν *C*) *ABCvς*, om *Lucif* 9. ποιμενοντες *C*, regentes *Lucif* υπο ανεμων *ABCvς*, omni vento *Lucif* 10. παραφερομεναι *ABC*, περιφερόμεναι *ς*, circumferendae *Lucif* δις *ABCvς*, om *Lucif* 11. αγρια] sic corr *C*, αγα pr *C* επαφριζοντα *ABς*, απαφριζοντα *C*, despumantis *Lucif* 11. 12. turpitudines suas *Lucif* 12. αστερες πλανηται (-τε *A*, -τες *B*) *AB Cvς*, procellae seducentes *Lucif* 28 ο (om *B*) ζοφος *ABCς*, tempus *Lucif* του *ACς*, om *B* εις *ABC*, εἰς τὸν *ς*

blasphemant. [9]cum Michahel (Micahel *F*) archangelus cum diabolo (diabulo *L al*) disputans altercaretur de Moysi (Mosi *FL*) corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiae, sed dixit Imperet tibi dominus: [10]hi (hii *L al*) autem quaecumque (quic.) quidem (quidam) ignorant blasphemant, quaecumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt (nouerunt), in his corrumpuntur. (4) [11]Vae illis (om *L*), quia (qui *F al*) [in] uia Cain abierunt et errore Balaam mercede effusi sunt et contradictione Core (Corae) perierunt. [12]hi (hii *L al*) sunt in epulis (aep. *L*) suis maculae, conuiuantes sine timore, semet ipsos pascentes, nubes (nubis) sine aqua quae a uentis circum feruntur, arbores autumnales infructuosae bis mortuae eradicatae, [13]fluctus feri maris despumantes suas confusiones (confess. *F*, -nis), sidera errantia; quibus procella tenebrarum in aeternum seruata (conseru.) est.

τετήρηται. [14]προεφήτευσεν δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ λέγων Ἰδοὺ ἦλθεν κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, [15]ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων καὶ ἐλέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. [16]οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. [17]ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ μνήσθητε τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, [18]ὅτι ἔλεγον ὑμῖν Ἐπ' ἐσχάτου τοῦ χρόνου ἔσονται ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. [19]οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοὶ πνεῦμα μὴ ἔχοντες. [20]ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ ἐποικοδομοῦν-

1. *επροεφητευσε an προεφ. B?* *δε BCυς, om A* 2. *αγιαις μυριασιν ABυ, μυριασιν αγιαις Cς* 3. *ελεγξαι ABC, ἐξελέγξαι ς* *ασεβεις ABCυ, add αὐτῶν ς* 4. *ασεβειας ABυς, om C* *σκληρων ABυς, add λογων C* 5. *εισι Aς, εισιν C* 6. *μεμψιμοιροι BCς, μεμψιμυροι A* *αυτων ABς, εαυτων C* 7. *αυτων BCυς, αυτω A* 8. *αγαπητοι ABCυς,* fratres *Lucif* 28 *προειρημενων ρηματων A Lucif, ρηματων των προειρημενων BCυς* 9. *του κυριου ημων ABCς, om Lucif* 10. *υμιν B, υμιν οτι ACυς, om Lucif* *επ εσχατου του (om BC) χρονου ABC, ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ς,* in novissimis diebus *Lucif* *εσονται Bς Lucif et pr C?, ελευσονται Aυ et corr C* *εμπεκται AB* 10. 11. *κατα τας εαυτων επιθυμιας πορευομενοι των ασεβειων ABCυς,* euntes secundum voluntates suas impias *Lucif* 11. *αποδιοριζοντες Aυ Lucif, add εαυτους BCς* 12. *υμεις ABυς, ημεις C* 12. *seq εποικοδομουντες εαυτους ABCυ, post πίστει ς*

(5) [14]Prophetauit autem et (de *LV*) his septimus ab *Adam Enoch dicens Ecce uenit (ueniet) dominus in sanctis milibus (militibus) suis, [15]facere iudicium contra omnes et arguere omnes (et a. omn. *om al*) impios de omnibus operibus impietatis eorum quibus impie egerunt et de omnibus duris quae locuti (loqu.) sunt contra eum peccatores impii. [16]hi (hii *L al*) sunt murmuratores quaerellosi (querelosi *L*), secundum desideria sua ambulantes, et os illorum loquitur (loquetur) superba (-bia *pr F*, -biam *L al*), mirantes personas quaestus causa (causas *pr F*). (6) [17]Vos autem, carissimi (kar.), memores estote uerborum quae praedicta sunt ab apostolis (-stulis) domini [nostri *L*] Iesu Christi, [18]quia dicebant uobis quoniam in nouissimo tempore uenient (ueniunt) inlusores secundum sua desideria ambulantes impietatum (-te). [19]hi (hii *L al*) sunt qui segregant, animales spiritum (spiritu *pr F*) non habentes. [20]uos autem, carissimi (kar.),

τες ἑαυτοὺς τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, [21]ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. [22]καὶ οὓς μὲν ἐλέγχετε διακρινομένους, [23]οὓς δὲ σώζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, οὓς δὲ ἐλεᾶτε ἐν φόβῳ, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. [24]τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ὑμᾶς ἀπταίστους καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει [25]μόνῳ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν δόξα μεγαλωσύνη κράτος καὶ ἐξουσία πρὸ παντὸς τοῦ αἰῶνος καὶ νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

1. *αγιοτατη A* *υμων ABvς, ημων C* 2. *τηρησατε Aς, τηρησητε corr C, τηρησωμεν B et pr C?* 4. *ελεγχετε (-ται A) ACv, ελεατε B, ἐλεεῖτε ς* *διακρινομενους ABCv, διακρινόμενοι ς* *ους δε ABCv, add ἐν φόβῳ ς, om B?* *εκ ABC, ἐκ τοῦ ς* 5. *ους δε ελεατε (ελεειται A) εν φοβω ABv, εν φοβω C, om ς* 6. *υμας B?Cvς, ημας A, αυτους B?* 7. *στησαι ABvς, ασπιλους ...στ..αι C* *κατενωπιον ABς, ενωπιον C* *αμωμους BCς, αμεμπτους A* 8. *μονω ABCv, add σοφῷ ς* *δια ιησου ... ημων ABCv, om ς* *δοξα ABCv, add καὶ ς* 9. *προ παντος του αιωνος ABCv, om ς* *ιουδα B, ιουδα επιστολη καθολικη C, ιουδα επιστολη. πραξεις των αγιων αποστολων και καθολικαι A*

super aedificantes uosmet ipsos sanctissimae (-me *pr F*) uestrae fidei, in spiritu sancto orantes, [21]ipsi (ipsos *F al*) uos in dilectione dei (*om al*) seruate: [22]et hos quidem arguite iudicatos, [23]illos uero saluate (salutate *pr F al*) de igne rapientes, aliis autem miseremini in timore (-rem *pr F al*), odientes et (odientem et *F*, et odientem *al*, odientes *L*) eam quae carnalis est maculatam tunicam. (7) [24]Ei autem qui potens est (q. potest) uos conseruare sine peccato et constituere ante conspectum gloriae suae inmaculatos in exultatione, [25]soli deo saluatori nostro per Iesum Christum dominum nostrum [cui *L*] gloria magnificentia imperium et potestas ante omne saeculum et (*om F al*) nunc et in omnia (omni *F*) saecula, amen.

[Legi. *V*] Expl. epistula sancti Iudae. *F*

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

Παῦλος δοῦλος Ἰησοῦ χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, [2]ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις [3]περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυεὶδ κατὰ σάρκα, [4]τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, [5]δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, [6]ἐν οἷς

προς ρωμαιους ABC, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολή ς* 1. *δουλος ABGfgvς Orig* 4,60^{a} 286^{e}, apostolus *Iren* 205 *ιησου χριστου AGfgς Iren*, *χριστου ιησου Bv Orig* *κλητος αποστολος ABGfgvς Orig*, *om Iren* segregatus *fv*, praedestinatus *Iren* 2. *προεπηγγειλατο ABfvς Orig Hilar* 933, promiserat *Iren* 3. *του υιου ABfvς Orig Iren* 205 *Hilar*, filio autem *Iren* 219 *εκ ABCς Orig* 3,2^{a} 4,60^{a} 165^{c} 287^{a} 446^{c} *Iren* 219 *Hilar*, ei ex *fv Iren* 205 4. *κατα ABCς Orig* 4,60^{a} 165^{c} 287^{a}, *τὸ κατὰ Orig* 3,2^{a} 4,446^{c} *ορισθεντος ABCς Orig* 3,504^{a} 4,60^{a} 165^{d} 287^{a} *et Hieronymus* 7,550^{e}, destinatus *Hilar* 933, praedestinatus *fv Iren* 205 219 5. *κατα ABCfvς Orig* 3,504^{a} 4,60^{a} 287^{a} *Iren* 219 *Hilar*, per *Iren* 205 6. *χαριν ABCς Orig* 4,60^{b} 287^{a}, *τὴν χάριν Orig* 3,60^{a} ad oboediendum *fv*

EPISTVLA PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

Paulus seruus Christi Iesu, uocatus apostolus segregatus in euangelium dei, [2]quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis [3]de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem, [4]qui praedestinatus (praedist.) est filius dei in uirtute (-tem *pr F*) secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione (-nem *pr F*) mortuorum, Iesu Christi domini nostri (N̄ *F*), [5]per quem accepimus gratiam et apostolatum ad oboediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius, [6]in quibus estis et uos uocati Iesu Christi, [7]omni-

ἐστὲ καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησοῦ χριστοῦ, [7]πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ ἀγαπητοῖς θεοῦ κλητοῖς ἁγίοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.

[8]Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ περὶ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. [9]μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι [10]πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου δεόμενος, εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. [11]ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, [12]τοῦτο δέ ἐστιν συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. [13]οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς

11. τουτέστιν

1. εσται CG εν ρωμη ABCfvς Orig 4,287[a], om Gg 2. αγαπητοις θεου ABCvς Orig, εν αγαπη θεου Gfgv 4. περι ABCΔ, υπερ Gς, pro fgv 5. ἡ πίστις ... κόσμῳ] Orig 3,599[c] 6. μου ABCς, μοι ΔGfgv 7. ως ABCΔς, πως G, quomodo g, quod fv 8. in orationibus fgv οδαιομαινος G 9. prosperum iter habeam fgv 10. οπιποω (-ποθω corr) G ειδειν C, ϊδιν G τι ABCΔGfgvς, om Orig 2,654[a] χαρισμα υμιν ABCΔGfgvς, ὑμῖν χάρισμα v Orig 11. στηρεχθηναι G τουτο δε (enim) εστιν BCΔGgς, τουτ (id) εστιν Afgv συνπαρακληθηναι ACG 12. δια της εν (om G) αλληλοις (add της G) ABCΔGς, per eam (p. e. om f) quae in (om fv) invicem est fgv τε καὶ] atque fgv ου θελω ABCvς, ουκ οιομαι ΔGfg 13. δε ABΔGfgvς, γαρ Cv

bus qui sunt Romae dilectis (in dilectione L, in caritate pr F) dei, uocatis sanctis. gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. (2) [8]Primum quidem gratias ago deo meo per Iesum Christum pro omnibus uobis, quia fides uestra adnuntiatur in (om al) uniuerso (omni pr F) mundo. [9]testis enim mihi est (est enim mihi F) deus, cui seruio in spiritu meo in euangelio filii (fili pr F) eius, quod sine intermissione memoriam uestri facio [10]semper in orationibus meis obsecrans, si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in uoluntate dei ueniendi ad uos. [11]desidero enim uidere uos, ut aliquid inpertiar (inpartiar) uobis gratiae (gr. uobis L al) spiritalis ad confirmandos uos, [12]id est simul consolari in uobis per eam quae inuicem est fidem, uestram adque (atque V al) meam. (3) [13]Nolo autem (enim F al) uos ignorare, fratres, quia saepe proposui uenire

ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα τινὰ καρπὸν σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. 14Ἕλλησίν τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί· 15οὕτω τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. 16οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε [πρῶτον] καὶ Ἕλληνι· 17δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγραπται Ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

18Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων, 19διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ

1. *εκολυθην G* *τινα καρπον ABCΔGfgv, καρπόν τινα ς* *σχω ABCΔς, εχω G* *και ABCΔfvς, om Ggv* 2. *τε utrumque ABCΔGς Orig* 3,294^{e} 660^{e} (1,483^{b} 4,93^{d}), *non exprimunt fgv* 3. *ειμει G* *ουτω Aς, ουτως CG* *το κατ εμε ABCΔς, ο επ εμαι G,* quod in me *fgv* 4. promptum est *gv,* est promptus sum *f* *υμιν ABCffvς, εν (επ G) υμιν ΔGfgv* *τοις εν ρωμη ABCΔfvς, om Gg* *ευαγγελισασθαι ABCΔGffgvς, ante* in vobis *f* 5. *το ABCΔfvς Orig* 2,801^{e} *Hilar* 96, *επι Gg* *ευαγγελιον ABCΔGfgv Orig Hilar, add τοῦ Χριστοῦ ς* *εις σωτηριαν ABCΔfvς Orig Hilar, om Gg* 6. *τε non exprimunt fgv* *πρωτον ACΔfvς Orig, om BGg* 7. *γαρ BCΔGfgvς Orig* 2,779^{e}, *δε A* 8. *δικαιος ABΔGfgvς Iren* 275, *add μου C?v* *ζησεται ABCΔGς,* vivit *fgv Iren* 9. *αποκαλυπτεται ABCΔGfgvς Orig* 1,631^{b}, revelabitur *Iren* 265 de caelo *fgv Iren* *επι ABCΔGffvς Orig Iren,* in *fgv* 10. *ανθρωπων των ABCς Orig,* hominum eorum qui *fgv, των ανθρ. των ΔG,* eorum h. qui *Iren* *εν αδικια ABCΔGς Orig* 1,631^{b} 728^{f} *Iren,* iniustitia *g,* in iniustitiam *fv* 11. *διοτι ABCς Orig* 1,631^{b}, *οτι ΔG,* quia *fgv*

ad uos, et prohibitus sum usque adhuc, ut aliquem fructum habeam [et] in nobis, sicut et in ceteris gentibus. 14Grecis ac barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum: 15ita quod in me promptum (prumpt. *al*) est et [in *pr F et L*] uobis, qui Romae estis, euangelizare. 16non enim erubesco euangelium: uirtus enim dei est in salutem (-te *L*) omni credenti, Iudaeo primum et Graeco (Greco *L al*): 17iustitia (-am *pr F*) enim dei in eo reuelatur (-labitur *F*) ex fide in fidem, sicut scriptum est Iustus autem [meus] ex fide uiuit. (4) 18Reuelatur enim ira dei de caelo super (in *pr F*) omnem inpietatem (imp.) et iniustitiam hominum eorum qui ueritatem dei (*om al*) in iniustitiam (dei et iustitia *pr F*) detinent; 19quia quod notum est dei, manifestum est in illis: deus enim illis manifestauit (-bit *pr F*).

θεὸς γὰρ αὐτοῖς ἐφανέρωσεν. 20τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασιν νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, 21διότι γνόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. 22φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ἐμωράνθησαν 23καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. 24διὸ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν αὐ-

1. *θεος γαρ* **ABCΔG** **Orig** 1,478^f 631^b (524^b), *γὰρ Θεὸς* ς *γαρ* **alterum** **ABCΔGfgvς** **Orig** 1,631^b 678^b 728^d **Hilar** 175 981, **om** **Orig** 1,478^f 720^c *ορατα* **G** *αυτου* **ABCΔGfgvς** **Orig** 1,631^b 678^b **Hilar**, *τοῦ θεοῦ* **Orig** 1,478^f 720^c 728^d creatura *fgv* **Hilar** 175, constitutione **Hilar** 981 2. *τοις ποιημασιν* **G**, per ea (p. e. *om f*) quae facta sunt *fgv* **Hilar** 981, ipsius factis **Hilar** 175 *νοουμενα* **ABCΔGς** **Orig**, intellecta *fgv* **Hilar** 2. 3. *αυτου δυναμις* **ABCΔ Gfgvς** **Orig** 1,478^f 631^b (728^e) **Hilar** 981, virtus eius **Hilar** 175 3. *διοτι* **ABCΔGς** **Orig** 1,478^f 631^b, *ὅτι* **Orig** 1,478^e, quia *fgv* 4. *ἢ* om **Δ** *ηυχαριστησαν* **ACΔ** **Orig** 1,478^{ef} 524^b, *ευχαριστησαν* **Gς** **Orig** 1,631^b 729^a *αλλ* **ACΔGς** **Orig** 1,524^b 631^b 729^a, *αλλα* **B** **Orig** 1,632^a 5. 6. *εσκοτισθη η ασυνετος αυτων καρδια* **ABCς** **Orig** 1,631^b 632^a 729^a 2,836^f, *εσκ. η ασ. καρδια αυτων* **ΔGfgv**, **om Or** 1,524^b 6. *ειναι* **ABCΔGgς** **Orig** 1,260^c 495^e 524^b 631^b, enim se esse *fv* 7. *ηλλαξαν* **ABCΔGς** **Orig** 1,260^c 262^e 495^e 631^b *et* 524^b *cod*, *ἠλλάξαντο* **Orig** 1,729^a *et* 524^b *cod* *εν ομοιωματι* **ABCΔGς** **Orig**, in similitudinem *fgv* 9. *διο* **ABCv** **Orig** 1,260^c, *διο και* **ΔGfgς** *ο θεος* om pr **C**? *εν ταις επιθυμιαις* **ABCΔGς** **Orig** 1,260^c 262^e 601^d, in desideria *fgv* *των καρδιων* **A BCΔGgς** **Orig** 1,260^c 262^e 263^f 601^d 729^b, cordis *fv* 10. *αυτοις* **ABCΔ**, *εαυτοις* **Gς** **Orig** 1,260^c

20inuisibilia (inuissib.) enim ipsius a creatura mundi per ea quae (que *F*) facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque (enim) eius uirtus et (ac *L*) diuinitas, [ita *L al*] ut sint [ipsi *F*] inexcusabiles (-cussab.), 21quia cum cognouissent deum, non sicut deum glorificauerunt (magnif. *F*) aut gratias egerunt, sed euanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum. 22dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt 23et mutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis et uolucrum et quadrupedum et serpentium. 24propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorum, in inmunditiam, ut contumeliis adficiant cor-

τοῖς, [25]οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. [26]διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας· αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν, [27]ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσιν τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. [28]καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμα-

1. *εν τω ψευδει* ***ABCΔGfgς Orig*** 1,260c 729b, in mendacium *v* ***Hilar*** 1114 2. *και εσεβασθησαν* ***ABCΔGfgvς Orig*** 1,729b (260c) ***Cypr*** 307, *om* ***Hilar*** *ἐπιφέρει ὁ Ἡρακλέων ὅτι ἐλάτρευον τῇ κτίσει καὶ οὐ τῷ κατ' ἀλήθειαν κτίστῃ* ***Orig*** 4,229d. et servierunt creaturae. propter quod et tradidit illos deus *etc* ***Cypr*** 307 *παρα* (secus) *τόν κτισαντα* ***ABCΔGgς Orig*** 1,632b 729b 740c, potius (magis 270) quam creatori *fv* ***Iren*** 126 270 ***Hilar*** 963, praeterito creatore ***Hilar*** 1114 3. *αμην* ***ABCΔGfgvς***, saeculorum ***Hilar*** 1114 4. *παθη* (passionem ***Cypr***) *ατιμιας* (*ατειμειας* ***G***) ***ABCΔGfgvς Orig*** 1,260c 262f 263f 601d 2,772d 3,313b ***Cypr*** 307, *τὰ τῆς ἀτιμίας πάθη* ***Orig*** 1,262f. *τὰ πάθη τῆς ἀτιμίας* ***Orig*** 3,335f *αι τε γαρ* ***ABCΔGς Orig*** 1,260c, nam *fgv* *θηλειδι* ***G*** 5. *χρησιν* ***ABCGgvς Orig***, *κτισιν* ***Δ***, sensum *f* *την παρα φυσιν* ***ABCς Orig*** *et add* *χρησιν* (*-σειν* ***G***) ***ΔGg***, eum usum qui est contra naturam *fv* *δε* ***AΔGfgv***, *τε* ***Ḅς***, *om* ***C Orig*** 6. *αρσενες* ***BΔGς Orig***, *αρρενες* ***AC*** *φυσηκην χρησειν* ***G*** 7. *αρσενες* ***BΔGς***, *αρρενες* ***AC Orig*** 1,730c *εν αρσεσιν* ***BCΔGς***, *εν αρρεσιν* ***A Orig***, in masculos *fgv* 8. *ασχυμοσυνην* ***G*** *εδει* ***ABCΔGς***, oportuit *fgv* 9. *εαυτοις* ***ACΔGς***, *αυτοις* ***B*** *απολαμβανοντες* ***ABCΔς Orig*** 1,262f, recipientes *fgv*, *αντειλαμβανοντες* ***G***

pora sua in semet ipsis, [25]qui commutauerunt (comm.) ueritatem dei in mendacio et coluerunt et seruierunt creaturae potius quam creatori, qui est benedictus in saecula, amen. (5) [26]Propterea tradidit illos deus in passiones ignominiae. nam feminae eorum inmutauerunt naturalem usum in eum usum qui est contra naturam: [27]similiter autem et masculi relicto naturali usu feminae exarserunt in desideriis suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes [et mercedem quam oportuit erroris sui in semet ipsis (ipsos *F*) recipientes *om al*]. [28]et sicut non probauerunt deum habere in notitiam

σαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς
ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, [29]πεπληρωμένους πάσῃ
ἀδικίᾳ κακίᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ, μεστοὺς φθόνου φόνου ἔριδος δό-
λου κακοηθείας, [30]ψιθυριστὰς καταλάλους θεοστυγεῖς ὑβριστὰς
ὑπερηφάνους ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, [31]ἀσυ-
νέτους ἀσυνθέτους ἀστόργους ἀνελεήμονας, [32]οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ
θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν,
οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν τοῖς πράσσουσιν.

8. ποιοῦντες, συνευδοκοῦντες

1. *εν επιγνωσει* (*-σι G*) *ABCΔGfgvς Orig* 1,260^d 263^c 729^f *Iren* 266 *Lucif* 256, in notitiam *Lucif* 125   propter hoc tradidit *Hilar* 74   *ο θεος BCΔGfgvς Orig* 1,260^d 3,313^b *Iren Hilar* 74 *Lucif*, *om A et Hilar codd*   2. *αδοκιμον νουν ABCΔGfgvς Orig*1,260^d 263^f 3,313^b *Iren Lucif*, sensum reprobum *Hilar*   *ποιειν ABCΔGgς Orig* 1,260^d 263^f 729^f *Iren*, ut faciant *fv Lucif*   3. *κακια πονηρια πλεονεξια C*, *κακια* (malitia) *πορνεια πλεονεξια* (avaritia) *ΔGfg*, *πονηρια πλεον. κακια B*, *πονηρια κακια πλεον. A*, malitia impudicitia cupiditate nequitia *Lucif* 125, *πορνείᾳ πονηρίᾳ πλεονεξίᾳ κακίᾳ ς*   *μετους G*   *φονου BCΔff et post εριδος A*, *φονων Gfg Lucif*   *εριδας G*   *δολου BCΔGfgvς Lucif*, *om A*   4. malignitate *fgv*, malis moribus *Lucif*   *καταλαλους ABCGς*, *κακολαλους Δ*   5. *αλαζονας ABCΔGς*, elatos *fgv*, iactantes sui *Cypr* 120, sibi placentes gloriantes *Lucif* 125   5. 6. *γονεῦσιν . . . ἀνελεήμονας om Cypr*   5. *γονευσειν G*   6. *αστοργους ABΔGfgv Lucif*, *add ασπονδους Cvς*   7. *επιγνοντες ACΔGfgvς Cypr Lucif*, *επιγινωσκοντες B*, *add ουκ ενοησαν ΔGfgv Cypr Lucif*   *αξιοι θανατου εισιν ABCΔGgς*, digni sunt morte *fv Lucif*, morte digni sunt *Cypr* 120   8. *μονον ABCGfgvς Cypr Lucif*, *add γαρ Δ*   *αυτα ποιουσιν* (*-σειν G*) *ACΔGς*, *αυτα* (qui illa) *ποιουντες Bfgv Lucif*, qui faciunt ea *Cypr*, qui faciunt *ff*   *αλλα*] *sic corr A*   *και ABCΔ Gfgvς Cypr Lucif*, *om ff*   *συνευδοκουσιν ACΔGς*, *συνευδοκουντες B*, qui (*om f*) consentiunt *fffgv Cypr Lucif*   *τοις πρασσουσιν*

(-tia), tradidit illos (eos *F al*) deus in reprobum sensum, ut faciant [ea *om F al*] quae non conueniunt (conuenit *L*), [29]repletos omni iniquitate malitia fornicatione auaritia nequitia, plenos (plaenos *V*) inuidia homicidio (-diis *F al*) contentione dolo malignitate, [30]susurrones (sussurr.) detractores (detractatores), deo odibiles, contumeliosos (comt.) superbos (superuos *pr F*) elatos, inuentores malorum, parentibus non oboedientes (p. inoboed.), [31]insipientes inconpositos, sine affectione (adf. *pr F*), absque [foedere, sine *om pr F*] misericordia; [32]qui cum iustitiam dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni sunt morte, non solum [h· *V*] qui illa (ea *L al*) faciunt, sed et (etiam) qui consentiunt facientibus. (6) [1]Propter

1Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρίνων· ἐν ᾧ γὰρ
κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ
κρίνων. 2οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστιν κατὰ ἀλήθειαν
ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας· 3λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ ἄνθρωπε ὁ
κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκ-
φεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ; 4ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ
καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι τὸ
χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει, 5κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά
σου καὶ ἀμετανόητον καρδίαν θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ

3. οἴδαμεν γάρ

(-σειν *G*) *ΑΒCΔGς*, facientibus *fgv*, facientibus ea *Lucif* 125, eis qui haec agunt *Cypr* 120 1. γαρ *ΑΒΔGfgvς Cypr* 313, *add*....... (κριματι?) *C* 2. κρινεις τον ετερον (alium) *ΑΒCΔGgvς Cypr*, alterum iudicas *fv* 2. 3. ο κρινων *ΑΒCΔGfgvς*, quae iudicas *v Cyprian* 3. 4. οἴδαμεν... πράσσοντας *om Cypr* 3. δε *ΑΒΔGgς*, γαρ *Cfv* 4. ἐπὶ] in *fgv* τὰ] τας *C* existimas *fgv*, speras *Cypr* τουτο (τουτω *A*) ω ανθρωπε *ΑΒCΔGfgvς*, tu *Cypr* 5. τοιαυτα *ΑΒCΔGfgvς*, mala *Cypr* ποιων (facies *f*) αυτα *ΑΒCΔGfffgvς*, eadem facis *Cypr* συ *ΑΒCΔGfgvς*, ipse *Cypr* 313 6. η *ΑΒCΔGfgvς Orig* 1,113 119 557^e 2,119^a *Iren* 281, numquid *Lucif* 51, an numquid *Cypr* 248 316 του πλουτου *ΑΒCΔGfgvς Orig* 1,113 119 557^e 2,119^a 3,267^d 667^b *Iren*, opulentiam *Cypr*, sustinentiam *Lucif* 7. της ανοχης και της μακροθυμιας *ΑΒCΔGfgvς Orig Iren*, sustinentiam et patientiam *Cypr*, patientiam *Lucif* αγνοων (αγνων *G*) *ΑΒCΔGfgvς Orig* 1,113 119 557^e 2,119^a *Cypr Lucif*, ignoras *Iren* 7. 8. το χρηστον *ΑΒCΔGfgvς Orig Iren Lucif Cypr* 316, patientia et bonitas *Cypr* 248 8. in *Cypr* 316, ad *fgv Iren Cypr* 248 *Lucif* κατα (διὰ *Orig* 2,119^a) δε *ΑΒCΔGfgvς Orig* 1,113 119 557^e 2,119^a 3,667^b *Iren* 281, tu autem secundum *Cypr Lucif* 9. αμετανοητον καρδιαν *ΑΒΔGfgvς Orig*, cor impaenitens *Iren Cypr Lucif* θησαυριζεις *ΑΒΔGffgvς Orig Iren Cypr Lucif*, thensaurizasti *f* ἑαυτῷ *Orig* 1,119

quod inexcusabilis (-cussab.) es, o homo omnis qui iudicas. in quo enim iudicas alterum (alt. iud *F al*), te ipsum condemnas: eadem enim agis quae (qui) iudicas. 2scimus enim quoniam (quia *F*) iudicium dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt. 3existimas autem hoc, o homo qui iudicas eos qui talia agunt et facis ea, quia tu effugies iudicium dei? 4an diuitias bonitatis eius et patientiae et longanimitatis (-tes) contemnis, ignorans (-ras) quoniam benignitas dei ad paenitentiam te adducit? 5secundum duritiam autem (enim) (aut. dur. *pr F al*) tuam et inpaenitens cor (cor. imp. *F al*) thesaurizas tibi iram

ὀργῆς καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ; [6]ὃς ἀποδώσει
ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, [7]τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγα-
θοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσιν ζωὴν αἰώνιον· [8]τοῖς
δὲ ἐξ ἐριθείας καὶ ἀπειθοῦσι τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδι-
κίᾳ, ὀργὴ καὶ θυμός. [9]θλῖψις καὶ στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν
ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ
Ἕλληνος· [10]δόξα δὲ καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ
ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι.
[11]Οὐ γάρ ἐστιν προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. [12]ὅσοι γὰρ ἀνό-
μως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον,

1. *αποκαλυψεως BΔGfgvς Orig* 1,113 119 557^{e} $2,119^{a}$ $3,267^{d}$ *Iren Cypr Lucif*, *ανταποδωσεως A*, *add και Δ Orig* $2,119^{a}$ $3,267^{d}$ *δικαιοσύνης Orig* $2,119^{b}$ *του ABΔGς Orig* 1,113 557^{e} $2,119^{a}$ $3,267^{d}$, *om Orig* 1,119 2. *τα ABΔGς Orig* 1,113, *om Orig* $2,119^{a}$. operam *Lucif* *εργου αγαθου ABΔGg Orig* 1,113, boni operis *fv* 3. *και alterum ABΔGffgvς Orig*, *om f* 4. *εριθιας G*, *ερηθειας A* *απειθουσι* (*-σειν G*) *BΔGfgvς Orig*, *add μεν Aς* *αδικια ABΔGfgvς*, *κακίᾳ Orig* 5. *οργη καὶ θυμος ABΔGfgv Orig*, *θυμὸς καὶ ὀργή ς* *θλιψεις A*, *καὶ θλῖψις Orig* in omnem *fgv* 6. *ιουδαιου ABΔffvς Orig*, *ιουδαιω Gfg* *τε ABΔGς*, *om fgv Orig* 7. *ελληνος ABΔffvς Orig*, *ελληνη* (graeco) *Gfg* *δοξα ABΔGffgvς Orig Iren* 281, gloriam *f* *δὲ om Orig* honorem *f* *και ειρενη G*, *om Iren* *παντι ABΔfvς Orig Iren*, *post αγαθον Gg* 8. *τε non exprimunt fgv* 9. *γαρ ABΔGfgvς*, *om ff* *προσωποληmψια AG*, *προσωποληψια ς* *τω ABGς*, *om Δ* *οσοι ABΔGfgvς Cypr* 327, qui *Hilar* 440 *γὰρ om Cypr* 9. 10. iniqui *Hilar utrobique* 10. *και prius ABΔGffgvς*, *om fv Cypr Hilar* *και οσοι εν νομω* (*εν ονομω G*) *ACΔGfgvς Cypr*, qui autem per legem *Hilar*, qui in lege *Hilar* 478

in die (diem *pr F*) irae et reuelationis iusti iudicii dei, [6]qui reddet
(reddit *al*, retribuet *pr F*) uni cuique secundum opera eius; [7]his
quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam et honorem et
incorruptionem quaerentibus uitam aeternam: [8]his autem qui [sunt
L] ex contentione (-nem *pr F*), et qui non adquiescunt (qui dif-
fidunt *pr F*) ueritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio.
[9]tribulatio, et angustia in omnem animam hominis operantis malum,
Iudaei (Iudaeo) primum et Graeci (Greco): [10]gloria autem et honor
et pax omni operanti bonum, Iudaeo primum et Graeco (Greco).
[11]non est enim personarum acceptio apud (aput *pr F*) deum. [12]quicum-
que enim sine lege peccauerunt, sine lege [et *F*] peribunt: et quicumque

διὰ νόμου κριθήσονται. [13]οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ νόμου δίκαιοι παρὰ [τῷ] θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ νόμου δικαιωθήσονται [14](ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες ἑαυτοῖς εἰσιν νόμος, [15]οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων) [16]ἐν ἡμέρᾳ ᾗ κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ. [17]εἰ δὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ καὶ ἐπαναπαύῃ νόμῳ καὶ καυχᾶσαι ἐν

3. *οἱ τοιοῦτοι νόμον*

1. *νομου ABΔGfgvς Hilar*, *add* et *Cypr* *γαρ ABΔGfgvς*, *om Cypr* 327 *νομου ABΔG, τοῦ νόμου ς* 2. *τω AGς*, *om BΔ* *νομου ABΔG, τοῦ νόμου ς* *δικαιωθησονται ABΔfvς Cypr*, *add παρα θεω Gg* *γαρ ABΔfgvς Hil* 334, *δε Gg Orig* 3,793^a, *om Orig* 2,31*f* *εθνη ABΔς Orig* 2,31*f* 40^b 3,793^a, *τα εθνη G* 3. *μη νομον ABΔGς Orig et pr g*, legem non *fv Hil et corr g* naturaliter *fgv Hilar* *τα του νομου ABΔGfgvς Orig*, secundum legem *Hilar* *ποιωσιν AB Orig* 2,31*f* 3,793^a, *ποιουσιν* (*-σειν G*) *ΔG, ποιῇ ς* *ουτοι ABΔς*, *οι τοιουτοι Gfgv Orig* 3,793^a, tales homines *Hilar* 4. *ενδιγνυνται A* *ἔργον*] *Orig* 2,40^b 3,793^a. *βούλημα idem* 1,323^c 5. *συμμαρτυρουσης* (*συνμ. AG*) *ABΔGς Orig* 3,793^a, testimonium reddente (-tes *f*) *ffgv*. *μαρτυρουμένης Orig* 2,40^b *αυτων της συνειδησεως ABΔGς Orig*, *της συνειδησεως αυτων Gfg*, illis conscientia ipsorum *ff* 6. *μεταξυ αλληλων ABΔGgvς Orig* 3,235^b, invicem *f*, inter se *ff* *Orig* 3,235^b 500^d 668^b 7. *ημερα η A*, *η ημερα B*, *ημερα οτε ΔGfgvς*. *ἡμέρᾳ κρίσεως Orig* 3,668^b occulta *fv*, secreta *Hilar* 123 8. *μου A BΔffvς Orig* 4,7^a 98^d, *om f* *δια ιησου χριστου AΔfvς*, *δια χριστου ιησου B*, *ἐν χριστῷ ἰησοῦ Orig* 4,97^d, *add του κυριου ημων Δf* 8. 9. *ει δε ABΔfv*, *Ἴδε ς* 9. *νομω ABΔ*, *τῷ νόμῳ ς*, in lege *fv*

in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. [13]non enim auditores legis iusti (instificati) sunt apud (aput *pr F*) deum (a. d. *om V*), sed factores legis iustificabuntur. [14]cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter [ea *F al*] quae legis [sunt *FL al*] faciunt, eius modi legem non habentes (n. hab. leges *L*) ipsi sibi sunt lex (lex sunt), [15][et] qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente [illis *om pr F*] conscientia ipsorum (illor. *F al*) et (siue) inter se inuicem cogitationum accusantium (accussant.) aut (uel *F al*) etiam defendentium (excusantium *F*), [16]in die cum iudicabit (iudicauit *L et pr F*, -uerit *al*) deus occulta (oculta) hominum secundum euangelium meum per Iesum Christum. [17]si autem tu Iudaeus cognominaris et requiescis in lege et gloriaris in deo

θεῷ [18]καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, [19]πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, [20]παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ, [21]ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν κλέπτεις; [22]ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα ἱεροσυλεῖς; [23]ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις; [24]Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι᾽ ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν, καθὼς γέγραπται. [25]περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. [26]ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται [27]καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία τὸν νόμον τελοῦσα σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς

1. 2. utiliora instructus per legem *fv* 2. *πεποιθας τε ΑΒΔς*, confides *f*, confidis *ff* 3. *πεδευτην Α* *διδασκαλον νηπιων ΒΔfvς*, om *Α* 5. *διδασκων ετερον ΑΒΔvς*, alium doces *fv* 5. 6. *ὁ κηρυσσων . . . κλεπτεις Orig* 3,303[b] 7. *ιεροσωλεις pr Α* 7. 8. *Orig* 1,749[e] 784[c] 3,154[b] 8. 9. *Orig* 4,451[a] 10. *μεν γαρ*] quidem *fv* *πρασσης ΑΒς*, *φυλασσης Δ*, observes *fv* 12. *τα δικαιωματα Α ΒΔfvς et pr g*, *δικαιωμα* (*-ωνα pr*) *G*, iustitiam *corr g* *ουχ Β*, *ουχι ΔGς* 13. *εις περιτομην ΑΒΔGgς Orig* 3,495[a], in circumcisione *f* *η εκ φυσεως ακροβυστια ΑΒΔfvς*, om *Gg*

[18]et nosti uoluntatem [eius *L al*, dei *V*, om *pr F*] et probas utiliora, instructus per legem, [19]confidis (-dens *pr F al*) te ipsum ducem esse caecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, [20]eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae et ueritatis in lege, [21]qui (quid) ergo alium doces (al. docis *pr F*, docis alium *al*), te ipsum non doces (docis *F al*)? qui praedicas non furandum, furaris? [22]qui dicis non moechandum (moecand. *F*), moecharis? qui abominaris (execraris *pr F al*) idola, sacrilegium facis? [23]qui in lege gloriaris, per praeuaricationem legis deum inhonoras? [24]nomen enim dei per uos blasphematur inter gentes (in gentibus *F al*), sicut scriptum est. [25]circumcisio quidem prodest (prode est *F*), si legem obserues (obseruis *corr F*, custodias *al*): si autem praeuaricator legis sis (sis legis *F al*), circumcisio tua praeputium facta est. [26]si igitur praeputium iustitias legis custodiat, nonne praeputium illius in circumcisione (-nem *LV*) reputabitur [27]et iudicabit (-uit *pr F al*) naturalis praeputiatio (quod ex natura est praeputium *L al*) legem consummans (consumans *pr F*) te qui per litteram et circumcisionem

παραβάτην νόμου; [28]οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, [29]ἀλλὰ ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι οὐ γράμματι, οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ ϑεοῦ.

[1]Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου, ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; [2]πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν ὅτι ἐπιστεύϑησαν τὰ λόγια τοῦ ϑεοῦ. [3]τί γὰρ εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ ϑεοῦ καταργήσει; [4]μὴ γένοιτο· γινέσϑω δὲ ὁ ϑεὸς ἀληϑής, πᾶς δὲ ἄνϑρωπος ψεύστης, καϑὼς γέγραπται Ὅπως ἂν δικαιωϑῇς ἐν τοῖς λόγοις σου καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσϑαί σε. [5]εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν ϑεοῦ δικαιοσύνην συνίστησιν, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ ϑεὸς ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνϑρωπον λέγω.

2. *ἀλλ᾽ ὁ* 10. *νικήσεις*

1. non enim qui in carne (occulto *cod*) Iudaeus sed qui in spiritu *Hilar* 231 2. *εν τω φανερω ABΔGffgvς Orig* 1,182 3,203[d], manifesta *f* *αλλα BG, αλλ AΔς Orig* 1,182 *τω ABΔGς Orig* 1,182, *om Orig* 1,710[c] 4,1[a] 3. *εν ABΔς Orig* 1,182, *ος* (qui) *Gfg* 4. *ϑεου ABGgς, add εστιν Δfv* 5. amplius est (*om g*) iudaeo *fg* *τις η ABΔς, τεις G* *ωφελεια G* 6. *μεν BΔG, μεν γαρ Aς,* quidem *fgv* *επιστευϑησαν ABΔGς Orig* 3,447[e] 778[a], *add αυτοις corr G,* credita sunt illis (illi *f*) *fffgv* 7. *ηπιστησαν τινες BΔ Gg, ηπειϑησαν τινες A,* quidam illorum non crediderunt *fv,* exciderunt a fide quidam illorum (eorum) *Cypr* 83 120 123 202 8. *γινεσϑω ABΔς, εστω G,* sit *g,* est *fgv Cypr* *δε ABΔvς, γαρ Gfgv Cypr* 9. *καϑως AΔGς, καϑαπερ B* 10. *νικησης BGfgς Orig* 3,223[c], *νικησεις AΔ* 11. *σε*] *σαι G* *δὲ*] autem *vel* enim *g* *ϑεου δικαιοσυνην ABΔfς, δικαιοσυνην ϑεου Ggv*

praeuaricator legis es? [28]non enim qui in manifesto, Iudaeus est, neque [in palam *V*] quae (qui *pr F al*) in manifesto in carne (carnem), circumcisio, [29]sed qui in abscondito (absconso *F al*), Iudaeus [est *F al*], et circumcisio cordis in spiritu, non littera (cordis qui non littera sed spiritu *F*), cuius laus non ex hominibus sed ex deo est. (7) [1]Quid ergo amplius [est *L al*] Iudaeo (Iudaeis *pr F*) [est *F*], aut quae utilitas circumcisionis? [2]multum per omnem (omne) modum. primum quidem quia credita sunt illis eloquia dei. [3]quid enim si quidam illorum non crediderunt? numquid incredulitas illorum (eorum *F al*) fidem dei euacuabit (-auit)? [4]absit: est autem (enim) deus uerax, omnis autem homo mendax, sicut scriptum est Vt iustificeris in sermonibus tuis et uincas cum (dum) iudicaris. (8) [5]Si autem iniquitas nostra iustitiam dei commendat, quid (quod) dicemus? numquid (nunquid) iniquus deus, qui infert iram? secundum hominem

[6]μὴ γένοιτο· ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; [7]εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; [8]καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα καὶ καθώς φασίν τινες ἡμᾶς λέγειν ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά; ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν ἐστιν.

[9]Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, [10]καθὼς γέγραπται ὅτι οὐκ ἔστιν δίκαιος οὐδὲ εἷς, [11]οὐκ ἔστιν συνίων, οὐκ ἔστιν [ὁ] ἐκζητῶν τὸν θεόν· [12]πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστιν ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. [13]τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν. ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. [14]ὧν τὸ στόμα [αὐτῶν] ἀρᾶς καὶ

9. ἠχρεώθησαν·

1. *τον ΑΒΔGgvς*, hunc *fv* *γαρ ΒΔGfgvς*, *δε Α* 3. *κ̄αγω ΑΒ ΔGgvς*, ego *f* 4. *και ΑΔGfgvς*, *om Β* *φασειν G*, aiunt *ffv*, dicunt *fgv* *τινες ημας ΑΒΔGgς*, nos quidam *fg* *οτι ΑΒΔfς*, *om Ggv* 5. *ινα ΑΒΔGfgvς*, dum *Cypr* 317 iudicium *Iren* 103, damnatio *fgv*, condemnatio *Cypr* 6. τί οὖν] igitur *ff* *προεχομεθα* (*-χωμεθα Α*) *ου παντως ΑΒffvς*, *προκατεχομεν* (tenemus) *περισσον ΔGfg* *προῃτιασαμεθα ΑΒς*, *ητιασαμεθα ΔGfgv* *γαρ ΑΒGfgvς*, *om Δ* 7. *τε και ΒΔGς*, et *fgv*, *τε πρωτον και Α* *παντας ΑΒΔς*, *απαντας G* *υφ ΑΔGς*, *υπο Β* 8. *ουδε εις ΑΒGς*, neque unus *g*, *ουδεις Δ*, quisquam *fgv* *συνιων ΑΒG*, *ο συνιων Δς* 8. 9. *ουκ εστιν* (*εστι Β*) *ΑΒΔGfgvς*, aut *Iren* 90 9. *ο ΑΔ*, *om ΒG* *εκζητων ΑΔGfvς Iren*, *ζητων Bg* *ηχρειωθησαν ΒΔς*, *ηχρεωθησαν ΑG* 10. *ποιων ΑΒGgς*, *ο ποιων Δfgv* *χρηστοτητα ΑΒΔGς*, bonum *fgv* *ουκ εστιν ΑΔGfgvς*, *om Β* 11. *λαρυνξ G*, *λαρυξ Α* 12. *ων το στομα ΑΔGfgvς*, *add αυτων Β*, et os eorum *Cypr* 258

dico. [6]absit: alioquin quomodo iudicabit (-uit *pr F al*) deus [hunc *om L al*] mundum? [7]si enim ueritas dei in meo mendacio abundauit (-bit) in gloriam ipsius, quid adhuc (athuc *L*) et ego tamquam peccator iudicor? [8]et non, sicut blasphemamur, et [non] sicut aiunt (dicunt *pr F*) nos quidam dicere, faciamus mala, ut ueniant bona. quorum damnatio iusta est. (9) [9]Quid ergo (igitur *V al*)? praecellimus eos? nequaquam. causati enim sumus Iudaeos et Graecos (Grec.) omnes sub peccato esse, [10]sicut scriptum est quia non est iustus quisquam, [11]non est intellegens, non est requirens deum: [12]omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. [13]sepulchrum (sepulcrum) patens est guttur (guttor) eorum, linguis suis dolose agebant. uenenum aspidum (aspedum *pr F*) sub labiis eorum. [14]quorum os maledictione et amaritu-

πικρίας γέμει. 15ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα, 16σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, 17καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. 18οὐκ ἔστιν φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. 19οἴδαμεν δὲ ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. 20διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ· διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. 21νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, 22δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστιν διαστολή· 23πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, 24δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, 25ὃν προέθετο

1. *οι ποδις αυτων ABΔGfgvς, post αἷμα Cypr* ad effundendum *fgv Cypr* 2. *και ABΔGfgvς,* qui *Cypr* *ουκ ABΔGfgvς,* nec *Cypr* 4. *λεγει ABΔGgς, λαλεῖ fv Orig* 4,284^{a} *λαλει ABfvς et add αὐτό Orig, λεγει ΔGg* 5. 6. *εξ εργων νομου ου δικαιωθησεται ABvς, ου δικ. εξ εργ. νομου ΔGfgv* 6. *γαρ ABΔGfvς, om g* 7. *επιγνωσις ABΔfgvς, επιγνωσεως Gg* 8. *πεφανερωται ABΔfvς Iren* 275 (*Orig* 2,609^{d}), *δια πιστεως ιησου χριστου εις παντας και επι παντας* (*επι π. om g*) *πεφανερωται Gg* 9. *ἐκ πίστεως Orig,* 2,609^{d} *ιησου χριστου CΔGfgvς Orig, χριστου B, εν χριστω ιησου A* *εις ABCv Orig, εις παντας και επι ΔGfgvς* 10. 11. *πάντες . . . θεοῦ Orig* 4,357^{a} *Iren* 264 *Cypr* 296 11. *δικαιουμενοι* (*-μαινοι G,* iustificati) *δωρεαν* (*-ραιαν G*) *ABCΔGfgvς,* iustificantur autem dono *Cypr* 11. 12. *τη αυτου χαριτι ABCΔGς,* per ipsius gratiam *fg,* ipsius et gratia *Cypr* 12. *εν χριστου C*

dine plenum (plaenum *V*) est. 15ueloces pedes eorum ad effundendum sanguinem, 16contritio et infelicitas in uiis eorum, 17et uiam pacis non cognouerunt. 18non est timor dei ante oculos eorum. 19scimus autem quoniam quaecumque lex loquitur, his qui in lege sunt loquitur, ut omne (omnem *pr F*) os obstruatur et subditus fiat omnis mundus deo. 20quia ex operibus legis non iustificabitur (q. n. iust. ex op. leg. *F al*) omnis caro coram illo (ipso *pr F al*): per legem enim cognitio peccati. 21nunc autem sine lege iustitia dei manifestata (manifesta) est, testificata (iustif. *L*) a lege et prophetis (per (a *V*) legem et prophetas *F*); 22iustitia autem dei per fidem Iesu Christi, [in omnes et *om L al*] super omnes qui credunt [in eum *om al*]. non enim est distinctio: 23omnes enim peccauerunt et egent gloria (gloriam *L al et pr F*) dei, 24iustificati gratis (gratia) per ipsius gratiam (gr. ips. *L al*), per redemptionem quae est in Christo Iesu, 25quem

ὁ θεὸς ἱλαστήριον διὰ πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων [26]ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς τὴν ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.

[27]Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως· [28]λογιζόμεθα γὰρ δικαιοῦσθαι πίστει ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. [29]ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον, οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν, [30]εἴ περ εἷς ὁ θεὸς ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως.

1. ιλαστηριον (-ρειον *G*) *ABCΔGς Orig* 3,540[a] 4,24[e] 39[c], propitiatorem *fgv*, propitiationem *ff*, placationem *Hil* 146, ἱλασμὸν *Orig* 3,204[b]   δια (*add* της *Bς*) πιστεως *BCΔGffgς Orig* 3,540[a] 4,24[c] 39[c] *Hilar*, fide *f*, *om A*   αυτου (εαυτου *B*) αιματι *ABCΔGgς Orig* 3,540[a] *Hilar*, αἵματι αὐτοῦ *fv Orig* 4,24[c]   1. 2. εἰς . . . αὐτοῦ *om Orig* 4,24[c]   1. εις *BCΔGς*, εις την *A*, in *fv*, ad *gv*   2-4. διὰ τὴν . . . δικαιοσύνης αὐτοῦ *om Gg*   2. παρεσιν *ABCΔς Orig* 4,24[c], propositum *f*   3. προς την *ACΔ*, προς *Bς*, ad *fv*   4. in hoc tempore *fgv*   και *ABCΔfvς*, *om Ggv*   δικαιουν *Δ*   5. ιησου *ABvς*, ιησουν *Δ*, christi iesu *f*, *om Gffg*   6. καυχησις *ABCΔGff gvς*, iustificatio *f*, *add* σου *Gfgv*   7. ουχι *ABCς*, ουκ *Δ*, ου *G*   δια *ABCGfgvς*, *om Δ*   γαρ *AΔGfgv*, ουν *BCς*   7. 8. δικαιουσθαι πιστει ανθρωπον *ABCΔ*, iustificari per fidem hominum *f*, πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον *ς*, δικαιουσθαι ανθρωπον δια πιστεως *Ggv*   8. η] μη *pr A*, ad *f*   9. μονον *ACGfgvς Hilar* 1157, μονος *Δ*, μονων *B*   ουχι (ουχε *G*) *ABCΔGfgv Hilar*, οὐχὶ δὲ *ς*   ει περ εις *ABC Orig* 4,228[a], si quidem unus *g*, επειπερ εις *ΔGς*, quoniam quidem unus *fgv Iren* 186 259, unus enim *Hilar* 210 1157   ὁ *om Orig*   10. δικαιωσει *ABCΔGgς Orig*, iustificavit *fgv Iren* 259 *Hil* 1157, iustificat *ffgv Iren* 186 *Hil* 210

proposuit deus propitiationem (-torem *F al*) per fidem (prop. fidei *F*) in sanguine (sanguinem *pr F*) ipsius, ad (in *F*) ostensionem iustitiae suae, propter remissionem (redemptionem) praecedentium delictorum [26]in sustentatione (-nem) dei, ad ostensionem iustitiae eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus et (*om F al*) iustificans eum qui ex fide est (est ex f.) Iesu [Christi *V*]. (10) [27]Vbi est ergo gloriatio tua? exclusa est. per quam (quem) legem? factorum? non, sed per legem fidei: [28]arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis. [29]an Iudaeorum deus tantum? nonne et gentium? immo et gentium, [30]quoniam quidem unus deus qui iustificauit (-cat *F al*) circumcisionem ex fide et praeputium per fidem. [31]legem ergo destrui-

[31]*νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστάνομεν.*

[1]*Τί οὖν ἐροῦμεν εὑρηκέναι Ἀβραὰμ τὸν προπάτορα ἡμῶν κατὰ σάρκα;* [2]*εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς θεόν.* [3]*τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; Ἐπίστευσεν δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.* [4]*τῷ δὲ ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα·* [5]*τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην.* [6]*καθάπερ καὶ Δαυεὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων,* [7]*Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι·* [8]*μακάριος ἀνὴρ ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν.* [9]*ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομήν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γὰρ [ὅτι] ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς*

12. *οὗ οὐ μὴ*

1. *νομον ουν καταργουμεν ABCΔGfgvς, οὐ γὰρ καταργοῦμεν νόμον Orig* *μὴ γένοιτο om Orig* 2. *ιστανομεν ABC Orig, στανομεν G, περ ιστανομεν Δ, ἱστῶμεν ς*, statuimus *fgv* 3. *ευρηκεναι ACΔGfgv, post ημων Bς* *προπατορα ABC, πατερα ΔGfgvς* 5. *προς ABΔG, πρὸς τὸν ς* *δε ABCς, om ΔGfgv Cypr* 105 6. ad iustitiam *fgv Iren* 236 *Cypr* 7. *μισθος . . . οφειλημα* bis *B* *οφειλημα ABCΔG, τὸ ὀφ. ς* 8. *ἐπὶ*] in *fgv* 9. *εις ABCΔGς Orig* 2,609[e], ad *fgv* *καθαπερ και ABCς, καθως και ο ΔG* 10. *λογειζεται G*, reputat *g*, accepto fert *fgv* 11. *ανομαι G* 12. *ω ACΔfgvς, ου BG* imputabit (-vit *fv*) *fgv* 13. *επι την περιτομην ABCΔGς*, in circumcisione (*vel* -nem *g*) *fgv*, *add μονον Δf* 13. 14. *επι* (*εις C*) *την ακροβυστιαν ABCΔGς*, in praeputio (*vel* -tium *g*) *fgv* 14. *οτι ACGfgvς, om BΔ*

mus (distr.) (d. e.) per fidem? absit, sed legem statuimus. [1]quid ergo dicemus (dicimus) inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? [2]si enim Abraham ex operibus [legis *F al*] iustificatus est, habet gloriam, sed non apud (aput *pr F*) deum. [3]quid enim scriptura dicit? Credidit Abraham deo, et reputatum est illi (ei *F*) ad iustitiam. [4]ei autem qui operatur, merces non imputatur (inp.) secundum gratiam, sed secundum debitum: [5]ei uero (autem *L*) qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam [secundum propositum gratiae dei *om L*]. [6]sicut et Dauid dicit beatitudinem hominis cui deus accepto fert iustitiam sine operibus, [7]Beati quorum remissae (remisae) sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata: [8]beatus uir cui non inputauit (imputabit *L*) dominus peccatum [nec est in ore eius dolus *al*]. [9]beatitudo ergo (*om L*) haec in circumcisione [manet *om L*], an etiam in praeputio? dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad iustitiam:

δικαιοσύνην· [10]πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. [11]καὶ σημεῖον ἔλαβεν περιτομῆς, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων διὰ ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, [12]καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσιν τοῖς ἴχνεσιν τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. [13]οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. [14]εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία· [15]ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται. οὗ δὲ οὐκ ἔστιν νόμος, οὐδὲ παράβασις. [16]διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ

4. 5. δι' ἀκροβυστίας, 5. αὐτοῖς εἰς δικαιοσύνην,

1. οντι *ABCΔfvς*, om *Ggv* 3. περιτομης *BΔGfgvς* et corr *C*, περιτομην *A* et pr *C* της (om *A*) δικαιοσυνης *ABCΔfgvς*, δια (ex) της δικ. *Gg* 4. ut sit pater *fv*, in consistendo eum patrem *g* δια *AG*, δι *BCΔς* 5. και αυτοις *CΔGfgς*, αυτοις *AB* την (om *Δ*) δικαιοσυνην *BCΔGfς*, εις δικαιοσυνην *Agv* 7. στοιχουσειν *G* ιχνεσιν *ABCGgς*, add της πιστεως *Δf* εν *ABCΔG*, ἐν τῇ ς ακροβυστιας pr *C* 9. κοσμου *ABCΔG*, τοῦ κόσμου ς 9. 10. αλλα διάκαιοσυνης *G* 10. καικαινωται *G*, et evacuata est *g* 11. και *ABCΔGgς*, om *fv* 12. που *G* δε *ABC*, γαρ *ΔGfgvς* παραβασεις *AG* 13. πιστεως *ABCGffgvς*, add ιησου *Δf* ινα (add ῃ *Δ*) κατα χαριν εις το ειναι βεβαιαν την επαγγελιαν (-λειαν *AG*) *ABCΔGgvς*, ut secundum gratiam firma sit promissio *fv*

[10]quomodo ergo reputata est? in circumcisione [cum esset *pr F*], an [etiam *L*] in praeputio? non in circumcisione, sed in praeputio. [11]et signum accepit circumcisionis, signaculum [accepit] iustitiae fidei quae est in praeputio, ut sit pater omnium credentium per praeputium, ut reputetur et illis (rep. illi) ad iustitiam; [12]et (ut *F*) sit pater circumcisionis, non his tantum qui sunt ex circumcisione, sed (set) et his qui sectantur uestigia [eius *F al*] quae est in praeputio fidei patris nostri Abrahae (n. A. *om L*). [13]non enim per legem promissio (promisio) Abrahae aut semini eius, ut heres (heris *F*) esset mundi, sed per iustitiam fidei. [14]si enim qui ex lege [sunt *F*] heredes [sunt *om F al*], exinanita est fides, abolita (aboleta *pr F*) est promissio (-misio): [15]lex enim iram operatur. ubi enim non est lex (*om al*), nec praeuaricatio. [16]ideo ex fide, ut secundum gratiam [,ut *L*] firma sit promissio (-misio) omni semini, non ei qui ex lege est

τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστιν πατὴρ πάντων ἡμῶν [17]*(καθὼς γέγραπται ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε) κατέναντι οὗ ἐπίστευσεν θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκροὺς καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα·* [18]*ὃς παρ' ἐλπίδα ἐφ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν κατὰ τὸ εἰρημένον Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου,* [19]*καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει κατενόησεν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα [ἤδη] νενεκρωμένον, ἑκατονταετής που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας,* [20]*εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ* [21]*καὶ πληροφορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται δυνατός ἐστιν καὶ ποιῆσαι.* [22]*διὸ [καὶ] ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.* [23]*οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν*

1. *μονον ABCΔvς, om Gfg*   *και ABCΔvς, om Gfgv*   2. *εστι Cς*   3. ante eum cui *fg*   *επιστευσεν ABCς, επιστευσαν Δ, επιστευσας Gfg*   *θεου ABCΔς,* deum *f, θεω Gg*   4. *τὰ μὴ ὄντα ὁ θεὸς ὡς ὄντα ἐκάλεσεν Orig* 4,65ᶜ   5. *εφ (επ ABς) ελπιδι ABCΔGς,* in spe *gv,* in spem *fv*   7. *σου ABCΔfς, add ως αι αστερες του ουρανου και το αμμον της θαλασσις Gg*   *ασθενησας ABCΔGgς,* est infirmatus *f*   *τη πιστει ABCffς, εν τη πιστει ΔGf,* in fidem *g*   *κατενοησεν ABC, ου κατεν. ΔGfgς*   corpus suum *fv*   8. *ηδη ACΔς, om BGfg*   *ἑκατονταέτης ς*   8.-9. *την νεκρωσιν της μητρας ABCΔGς,* emortuam vulvam *fgv*   9. *εις δε (om Gg) την επαγγελιαν ABCΔGgς,* in repromissione autem etiam *f*   10. *αλλ ACΔGς, αλλα B*   *εδυναμωθη G*   dans *fgv*   *και ABCς, om ΔGfgv*   11. plenissime sciens *fg*   *ο ABCΔGgς,* quaecumque *fv*   *επιγγελται G*   12. *και ACvς,* que *fv, om BΔGg*   *δι αυτον μονον ABCς, μονον δι αυτον ΔGfgv*

solum, sed [ut *L*] ei qui ex fide est Abrahae, qui est pater omnium nostrum, [17]sicut scriptum est quia patrem multarum gentium posui te, ante deum, cui credidit (*sic L*, credidisti *ceteri*), qui uiuificat mortuos et uocat [ea *F al*] quae non sunt tamquam ea quae sunt; [18]qui contra spem in spem (spe) credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est [ei *om L*], Sic erit semen tuum [sicut arena (har.) maris *F al*, sicut stellae caeli *al*, *om L*], [19]et non [est] infirmatus [est *F al*] [in *pr F al*] fide [nec *om LV*, non *al*] considerauit (-bit *F*) corpus suum emortuum, cum [iam *om L al*] fere centum annorum esset (esset annorum), et (*om al*) emortuam uuluam (bulbam *pr F*) Sarrae, [20]in repromissione (-promisi., -nem *pr F al*) etiam dei non haesitauit (hes.) diffidentia (differentia *pr F*), sed confortatus est fide, dans gloriam deo, [21]plenissime (plaen. *V*) sciens (credens *F*) quia quaecumque promisit [deus] potens est et facere. [22]ideo et (ideoque *F*) reputatum est illi ad iustitiam. [23]non est autem

μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, 24ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, 25ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν.

1Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, 2δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν [τῇ πίστει] εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ ἑστήκαμεν, καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. 3οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, 4ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα· 5ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. 6ἔτι γὰρ

5. ἔχωμεν

1. *αυτω ABCΔGgvς, add* ad iustitiam *fv* 2. ἐπὶ τὸν] in eum qui *fgv* εγειραντα *BCΔGfgvς*, εγειροντα *A* 3. resurrexit *fgv* 5. εχομεν *BGς*, εχωμεν *ACΔfgv* 7. εσχηκαμεν *ABCΔGgς*, habemus *fgv* τη (εν τη *A*) πιστει *ACvς*, per fidem *f*, *om BΔGg* χαριν *BCΔGfgvς*, χαραν *A* 8. καυχωμεθα *ACΔGfgvς Cypr* 267 306, καυχωμενοι *B* επ *ABCς*, εφ *ΔG*, in *fgv Cypr* 8. δε *AB CGfgvς Orig*, 2,624[e] *Cypr*, δε τουτο *Δ*, γὰρ *Orig* 1,301[e] 9. καυχωμεθα *ABΔGfgvς Cypr*, καυχωμενοι *C Orig* ἡ θλῖψις] *Orig* 1, 301[e] 2,810[c] 4,29[b] *Cypr* 267 306 *Hilar* 502 506, ἡ γὰρ θλῖψις *Orig* 2,759[c] 10. tentatio probationem affert *Hilar* 180 11. ελπις *A BCΔGfgvς Orig* 1,301[e] 2,759[c] 810[c] 4,29[b] *Cypr Hilar* 506, ἐπὶ θεὸν ἐλπὶς *Orig* 3,312[b] οτι *ABCΔGfgvς Cypr*, μόνον *Orig* 1,301[e] ἐκκεχύσθω *Orig* 12. δια *ABCΔGς*, διὰ τοῦ *Orig* ετι γαρ *A CΔς*, εἰ γὰρ *v*, εις (ut) τι γαρ *Gfgv Iren* 207, ειγε *B*

scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi [ad iustitiam], 24sed et propter nos, quibus reputabitur, credentibus in eum qui suscitauit Iesum [Christum *L*] dominum nostrum (*om V*) a (ex *F al*) mortuis, 25qui traditus est propter delicta nostra et resurrexit propter iustificationem nostram. (11) 1Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad deum per dominum nostrum Iesum Christum, 2per quem et accessum habemus fide (*sic L*, in fide *F al*, per fidem *al*) in (per *F al*) gratiam istam, in qua stamus (istamus *F*), et gloriamur in spe gloriae filiorum dei. 3non solum autem, sed et gloriamur in tribulationibus [nostris], scientes quod tribulatio patientiam operatur, 4patientia autem probationem, probatio uero spem: 5spes autem (uero) non confundit, quia caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. (12) 6Vt quid (Si *pr F*) enim

χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν ἔτι κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανεν· [7]μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται (ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν)· [8]συνίστησιν δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεός, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν. [9]πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς· [10]εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, [11]οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν.

[12]Διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κό-

1. *οντων ημων ασθενων ετι* (*αιτει G, om ς*) *ABCΔGgς*, cum adhuc infirmi essemus (ess. inf. *Iren*) *fv Iren* 2-3. *μόλις...ἀποθανεῖν om Iren* 2. *μόγις τις ὑπὲρ δικαίου Orig* 1,521^e *αποθανειται* (*-νειτει C*) *ABCΔGς Orig*, moritur *f*, moriatur *g* 3. *και ABCΔGvς Orig, om fgv* *συνιστησι C* *δὲ om Orig* 1,521^e 4. *εις ημας ο θεος ACς Orig*, *ο θεος εις ημας* (in nobis) *ΔGfgv Iren, εις ημας Bv* *ετι ABCΔgvς Orig Iren, ει αιτει Gf Cypr* 71 *Hilar* 35 115 *ἁμαρτωλῶν ὄντων*] *Orig* 1,521^e, *ὄντων των ἁμαρτωλῶν idem* 3,215^a *ημων ABCΔGfgvς Orig Cypr Hilar, add* secundum tempus *Iren* 5. *ουν ABCvς, om ΔGfgv Iren Cypr Hilar* *δικαιωθεντες νυν ABCΔGfgvς Iren Hilar*, nunc iustificati *Cypr* 6. in sanguine *fgv Iren Cypr Hilar* 115, per sanguinem *Hilar* 35 *δι αυτου απο της οργης ABCΔGfgς Iren Cypr Hilar* 115, ab ira per illum *Hilar* 35 7. *εχθροι* (*εκθροι G*) *οντες ABCΔGfgvς*, cum essemus inimici *Iren* 207 7. 8. *Hilar* 909 7-9. *διὰ τοῦ θανάτου ... ἐν τῷ θεῷ om A* 9. *δε BCffvς, add τουτο ΔGfgv* *καυχώμενοι BCΔς, καυχωμεν* (gloriamur) *Gfgv* 10. *χριστου AC ΔGfgvς, om B* 11. *η αμαρτια εις τον κοσμον ABCς Orig* 4,360^d 364^b, *εις τον* (hunc) *κοσμον η αμαρτια ΔGfgv*

Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impiis mortuus est? [7]uix enim pro iusto quis moritur (-iatur *V*): nam pro bono forsitan quis [et *V*] audeat mori. [8]commendat (comm. *F*) autem suam caritatem deus (*om al*) in nobis, quoniam, cum (*om al*) adhuc peccatores essemus, Christus (*om al*) pro nobis mortuus est. [9]multo igitur magis (m. ig. *L*, igitur *om pr F al*) iustificati nunc in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum. [10]si enim, cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem filii (fili *pr F*) eius, multo magis reconciliati salui erimus in uita (uitam) ipsius. [11]non solum autem [hoc *pr F*], sed et gloriamur in deo per dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus (accip.). [12]propterea sicut per unum hominem in hunc mundum peccatum in-

σμον εἰσῆλθεν, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς
πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν ἐφ᾽ ᾧ πάντες ἥμαρτον·
[13]ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖ-
ται μὴ ὄντος νόμου, [14]ἀλλ᾽ ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέ-
χρι Μωυσέως καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι
τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστιν τύπος τοῦ μέλλοντος, [15]ἀλλ᾽ οὐχ
ὡς τὸ παράπτωμα οὕτως καὶ τὸ χάρισμα· εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς
παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ
καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ χριστοῦ εἰς
τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν. [16]καὶ οὐχ ὡς δι᾽ ἑνὸς ἁμαρτήσαντος τὸ
δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα

3. ἐλλογᾶτο

1. *ο ABCΔς Orig, om G* 2. *ο θανατος ABCvς Orig, om ΔGfgv* in quo *fgv* 3. *αμαρτια prius ABΔGς, ἡ ἁμ. Orig* $4,360^{d}$, *αμαρτιαν C* *ην ABΔGgvς Orig, om Cf* *εν ABCΔGgvς Orig*, in hoc *fv* *δε ABΔGfgvς, γαρ Cff Orig* $4,67^{e}$ 360^{d} *ελλογειται BCΔfς Orig, ενλογιται G, ελλογατο Agv* 4. *μη οντος νομου ABCΔGgς Orig*, cum lex non est *f* *αλλ ACΔGς Orig* $4,360^{d}$, *αλλα B* *εβασιλευσεν ο θανατος ABCΔGfgvς Orig* $4,360^{e}$ 364^{b}, mors regnavit *Hilar* 49 (*Iren* 211) 5. *μωυσεως BΔGfgς Iren Hil, μωσεως A Orig* $4,360^{e}$ *και ABCΔGffgvς Orig Iren, om f* *μὴ*] *Orig* 4, 360^{e}, *om* $4,364^{b}$ *επι τω ομοιωματι ACΔGς Orig, εν τω ομ. Bfgvς*, in similitudinem *v Iren.* *κατεδικάσθησαν ἐν τῷ ὁμ. Orig* $1,534^{c}$
7. *ουτως ABCG, οὕτω ς* *και ACΔGfgvς Orig* $4,364^{c}$, *om B*
8. *πολλω BCΔGfgvς Orig* $4,364^{c}$, *add ουν A* 9. *εν ABCΔfgvς Orig, om G* *ενσ̄σ̄ A* 10. *πολλους ABCΔGς Orig*, plures *fgv* *αμαρτησαντος ABCς, αμαρτηματος ΔGfg, add* ita *fgv* 11. *το μεν γαρ ABCΔς, το μεν G*, nam *fgv* *κρημα G* *δὲ om Orig* $4,364^{d}$

trauit, et per peccatum mors, et (*om al*) ita in omnes homines mors (*om F al*) pertransiit, in quo omnes peccauerunt. [13]usque ad legem enim peccatum erat in [hoc *al*, hunc *pr F*] mundo (mundum *F*): peccatum autem non imputatur (*sic L*, imputabatur (input.) *ceteri*), cum lex non est (esset *pr F al*). (13) [14]Sed regnauit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccauerunt in similitudinem (-ne) praeuaricationis Adae, qui est forma futuri. (14) [15]Sed non sicut delictum, ita et donum: si enim unius delicto multi (*om al*) mortui sunt, multo magis gratia dei et donum in gratia (gratiam *L*) unius hominis Iesu Christi in (et) plures abundauit. [16]et non sicut per unum (unius *F*) peccantem (delictum *pr F*), ita et donum: nam iudicium quidem (*om LV al*) ex uno in condemnationem, gratia autem

ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. [17]εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ [τῆς δωρεᾶς] τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ χριστοῦ. [18]ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτως καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς· [19]ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. [20]νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, [21]ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ

1. εἰ γὰρ ἐν ἑνὶ

1. ἐγένετο εἰς *Orig* δικαιωμα *ABCGffgvς Orig*, *add* ζωης *Δfv* εν *AGg Orig* 4,360^{c} 361$_{b}$, εν τω *Δ*, τω *BCfς* ενι *AΔGg*, ενος *Orig*, του ενος *BCfς* 3. οἱ τὴν] hi qui *Iren* 207, quia *g* της δωρεας της δικαιοσυνης *AΔGfgς*, της δικαιοσυνης *B Orig* 4,361^{ab} *Iren*, της δωρεας *C Orig* 4,364^{d} 4. λαμβοντες *G*, λαβόντες *Orig* 4,364^{d}, accipiunt *Iren* εν ζωη *ABCΔGfgvς Orig* 4,361^{ab} 364^{d}, in vitam *v Iren* βασιλευσουσι *C*, βασιλεύουσι *Orig* 4,361^{a} ιησου χριστου *ACΔGfgvς Orig* 4,361^{a} 364^{b} *Iren*, χριστου ιησου *B Orig* 4,361^{b} 5. παραπτωματος *ABCΔfgvς*, το παραπτωμα *G* 6. ουτως *ABCG*, οὕτω *ς* δικαιωματος (iustitiam) *ABCfgvς*, το δικαιωμα *ΔG* 8. κατεσσταθησαν *C* ουτως *ACG*, οὕτω *ς* 9. υπακοης του ενος *ABCff et add* ανθρωπου *Δ*, του ενος ανθρωπου υπακοης *Gfg* κατασταθησονται *ABCΔGfvς*, constituuntur *gv* 10. δὲ *om Iren* 222 11. ινα *ABCΔGgvς et corr f*, et *pr f*

ex multis delictis in iustificationem [uitae *pr F al*]. [17]si enim [in] unius delicto mors regnauit per unum, multo magis [quia *pr F*] abundantiam (habund.) gratiae et (*om F*) donationis et iustitiae accipientes in uita (uitam *L al*) regnabunt (-bimus *V al*, -uimus *pr F*) per unum (*om F*) Iesum Christum. [18]igitur sicut per unius delictum in (*om pr F*) omnes homines in condemnationem, sic et per unius iustitiam in (*om pr F*) omnes homines in iustificationem uitae: [19]sicut enim per inoboedientiam unius hominis (*om al*) peccatores constituti sunt multi, ita et per unius oboeditionem (oboedientiam *pr F*) iusti constituentur (constituuntur *F*) multi. [20]lex autem subintrauit, ut abundaret (hab.) delictum: ubi autem abundauit delictum (peccatum *pr F al*), super abundauit gratia; [21]ut, sicut regnauit peccatum in mor-

ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

[1]Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμένωμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; [2]μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ; [3]ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; [4]συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν. [5]εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόναμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα, [6]τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη,

4. ζήσωμεν

1. *εν τω θανατω ABCΔGvς*, in mortem *fgv* *ουτως ACG, οὕτω ς* *εβασιλευση A* *δικαιονης G* 2. *ιησου χριστου ACΔGfgvς, χριστου ιησου B* 3. *επιμενωμεν ABCΔGf, ἐπιμενοῦμεν gvς* *τη BCΔGς, εν τη Afgv* 4. *οιτινες ABCΔς, add γαρ Gfgv* *ζησομεν ABΔfgvς, ζησωμεν CG* 5. *εις χριστον ιησουν* (*om B*) *εις τον θανατον ABCΔGς*, in christo iesu in morte *fgv Iren* 207 6. 7. *Hilar* 48 310 335. *συνετάφημεν τῷ χριστῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος καὶ συνανέστημεν αὐτῷ Orig* 3,136^a *et similiter* 1,439^a 4,30^b 197^c 199^b 341^c. *συνετάφημεν ... θάνατον om Iren* 207 6. *ουν A BCΔGgς, γὰρ fgv Orig* 3,686^b (1,439^a 4,197^c) 7. *τον ABCς, om ΔG* 8. a mortuis *fgv Iren* *διὰ τῆς δ. τ. πατρός om Iren* *ουτως ABCG, οὕτω ς* 9. *κενοτητι C. Orig* 3,583^d 4,30^b 197^d 341^e *Iren* *συνφυτοι G. σύμμορφοι Orig* 4,341^e 10. *αλλα A BCΔς, αμα Gfgv* *εσομεθα ABCΔfvς, αυτου εσομαιθα Gg* 11. *τουτο ACΔGfgvς, και τουτο B*

te (mortem *V al*), ita et gratia regnet per iustitiam in uitam aeternam per Iesum Christum (*om pr F*) dominum nostrum. [1]quid ergo dicimus (dicemus *L*?)? permanebimus in peccato, ut gratia abundet? [2]absit: qui (si *corr F*) enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc uiuemus in illo? (15) [3]An ignoratis [fratres *pr F al*] quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte (-tem *V*) ipsius baptizati sumus? [4]consepulti enim sumus cum illo (ipso *F al*) per baptismum in mortem (morte *pr F*), ut quomodo (quem admodum *pr F al*) surrexit Christus (C. s.) a mortuis per gloriam patris, ita (*om pr F*) et nos in nouitate uitae ambulemus (ambulamus *F*). [5]si enim conplantati facti sumus similitudini mortis eius, simul et resurrectionis erimus, [6]hoc scientes, quia uetus homo noster simul cruci fixus est, ut destruatur

ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς
τῇ ἁμαρτίᾳ· [7]ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. [8]εἰ
δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συνζήσομεν αὐτῷ,
[9]εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν οὐκέτι ἀποθνήσκει. θάνα-
τος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. [10]ὃ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν
ἐφάπαξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. [11]οὕτως καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυ-
τοὺς νεκροὺς μὲν τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ.
[12]μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς
τὸ ὑπακούειν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ, [13]μηδὲ παριστάνετε τὰ μέλη
ὑμῶν ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρτίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ

1. *καταργηθη* **BCΔGfgvς**, *καταργηση* **A** 2. *γαρ* **ABCΔGgvς**, autem *f* 3. *δε* **ABCΔfgvς**, *γαρ* **Gg** *συνζησομεν* **A**, *συνζησομεθα* **G**, *συζησωμεν* **C**, *συζήσομεν* **ς** *αυτω* **ABCvς**, *τω χριστω* **ΔGfg** 4. *εγερθεις εκ* **ABCΔGς** *Orig* 1,403d 3,516b 4,218e, resurgens (surg. *f*) a *fgv* **Iren** 207 *θανατος* **ABCΔGfgvς** *Orig*, *add γὰρ Orig* 3,516b 5. *κυριευει* **ABCΔGς** *Orig*, dominabitur *fgv* 5. 6. *Orig* 1,438f 3,719c 4,12c 218e 6. in semel *g*, semel *fv* **Hilar** 992 *ουτως* **ACG**, *οὕτω* **ς** *λογιζεσθαι* **AG**, deputate **Hilar** 7. *νεκρους μεν* **AΔG**, *ειναι νεκρους μεν* **BC**, *νεκροὺς μὲν* (*om f*) *εἶναι* **fgς** **Hilar** viventes *fgv*, vivere **Hilar** *ιησου* **ABΔGfgv** **Hilar**, *add τω κυριω ημων* **Cς** 8. *μη ουν βασιλευετω* **ABCΔGfgvς** *Orig* 3,128e 4,239a **Iren** 311, non regnet amplius **Hilar** 477. iam non regnet peccatum in vobis **Hilar** 49 *η αμαρτια εν τω θνητω υμων* (*ἡμῶν Orig*) *σωματι* **ABCΔGgς** *Orig* 3,128c 4,239a (3,503d 556d), peccatum in vestro mortali corpore *fv*, pecc. in mort. corp. vestro **Iren**, in m. corp. v. peccatum **Hilar** 477 9. *υπακουειν* **ABCΔς** *Orig* 3,618b 4,239a, *επακουειν* **G** *ταις επιθυμιαις αυτου* (*αὐτῆς* 4,239) **ABCvς** *Orig* 3,618b 4,239a, *αυτη* **ΔGfg** **Iren**, *αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ* **ς** *μηδε* **ABCΔGgς** **Iren** 311, sed neque *fv*

corpus peccati, ut ultra non seruiamus peccato: [7]qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. [8]si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam (et. sim. *F al*) uiuemus (uiuimus *pr F*, uiuamus *V*) cum ipso (Christo *L al*), [9]scientes quod Christus surgens (res. *V al*) a mortuis iam non moritur. [et *L*] mors illi ultra non dominabitur. [10]quod enim mortuus est peccato, mortuus est (*om al*) semel: quod autem uiuit, uiuit deo. [11]ita et uos existimate uos mortuos (mortuus *F*) (m. u. *F al*) quidem (*om F*, *post* exist. *al*) esse peccato, uiuentes autem deo in Christo Iesu. (16) [12]Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut oboediatis concupiscentiis (ad oboediendum desideriis *F al*) eius, [13]sed neque exhibeatis (exib.) membra uestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete (exib., exhi-

θεῷ ὡσεὶ ἐκ νεκρῶν ζῶντας καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. [14]ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ χάριν.

[15]Τί οὖν; ἁμαρτήσωμεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον ἀλλὰ ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. [16]οὐκ οἴδατε ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι ἁμαρτίας εἰς θάνατον ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; [17]χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς· [18]ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. [19]ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστή-

1. *ωσει ABC, ως ΔGς* ex *fgv*, a *Iren* *ζωντας ABCς, ζωντες ΔG* *τα ΑCΔGς*; *om B* 2. *υμων ΑΒΔGς et corr C*, in vos *f*, in vobis *g* *ου κυριευσει*] *sic corr C* *εστε* (*εσται G*) *υπο νομον ABCΔGgς*, sub lege estis *fv* 3. *αλλα BCG, αλλ Aς* 4. *αμαρτησωμεν ABCΔ, ἁμαρτήσομεν fvς, ημαρτησαμεν Ggv* *αλλα BCG, αλλ Aς* 5. *ουκ ABCς, η ουκ ΔGfgv* *παρειστανvεται G*, exhibuistis *g* 6. ab obediendum *fgv* *εσται AG* huius cui *f* *υπακουετε* (-*ται G*) *ABCΔGfς*, oboedistis *gv* *αμαρτιας ABCΔGgvς*, peccato *f* *εις θανατον ABCGgvς, om Δf* 7. obauditioni *f* *εις δικαιοσυνην ABCΔGgvς*, iustitiae *fg* *χαρεις G*, gratias *fv* fuistis *fgv* 8. *εκ BCΔGfgvς, εκ καθαρας A* 9. *ελευθερωθεντες*] *sic corr C* liberatus a lege peccati seruus fuerim factus iustitiae *Lucif* 135. liberati omnes a lege peccati in dei potius iustificatione maneamus *Hil* 141 *δε ABΔG fgvς, ουν C* 10. *δεια την G* 11. *δουλα ABCΔς, δουλευειν Gfgv* 12. *εις* (ad) *την ανομιαν ACΔGfgvς, om B* *ουτω AGς, ουτως BC*

bite *F*) uos deo tamquam ex mortuis uiuentes et membra uestra arma iustitiae deo. [14]peccatum enim uobis non dominabitur (-netur): non enim sub lege estis, sed sub gratia. [15]quid ergo? peccauimus (-bimus), quoniam non sumus sub lege sed sub gratia? absit. [16][an *F al*] nescitis quoniam cui exhibetis (exibuistis) uos seruos ad oboediendum, serui estis eius (*om al*) cui oboedistis, siue peccati (peccanti) ad (in *F al*) mortem, siue oboeditionis ad iustitiam? [17]gratias autem deo, quod fuistis serui peccati, oboedistis (-ditis *pr F*) autem ex corde in eam formam doctrinae in qua traditi estis. [18]liberati autem a peccato, serui facti estis iustitiae. [19]humanum dico propter infirmitatem carnis uestrae. sicut enim exhibuistis (exib.) membra uestra seruire inmunditiae et iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete (exib., ex-

σατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν. [20]ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. [21]τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε; ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε· τὸ μὲν γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος· [22]νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. [23]τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος, τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

[7,1]Ἢ ἀγνοεῖτε, ἀδελφοί, (γινώσκουσιν γὰρ νόμον λαλῶ) ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; [2]ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. [3]ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀν-

1. *δουλα BCΔς, δουλευειν Gfgv, οπλα A* 2. *ἦτε alterum*] eratis *f*, fuistis *gv* 3. in quibus *fv*, in his in quibus *gv* *το μεν γαρ BΔ G, το γαρ ACς*, nam *fgv* 4. *θανατος ABCΔvς, add εστιν Gf gv* *νυν ειδε G* *ἐξελευθερωθέντες Orig* 2, 806[a] 5. *ἐδουλώθητε τῷ Orig* 5. *εχετε ABCΔGgvς Orig* 2,806[a], habentes *f* 7. donum *g*, gratia *fgv* 9. *αγνοειται AG. Orig* 3,821[b] 4,218[b] *Hilar* 458 *γεινωσκοσιν G* 10. *του ανθρωπου ABCΔGgς Orig* 3,515[de] 821[b] 4,218[b], homini *Hilar*, in homine *fgv* in quantum tempus (temporis *Hil*) *g Hil*, quanto tempore *fv* 11. *νομω ABCΔG fgvς Orig* 4,218[b] *Hilar, ὄντι νόμῳ Orig* 3,515[de] *ανηρ ABCΔGf gς Orig* 3,515[e] 516[b] 4,218[b], maritus *Hilar codd*, vir eius *v et Hilar codd optimi* 12. a lege *gv Hilar*, lege *f* *αρα ουν ABCΔGς, ἄρ' οὖν Orig* 3,516[bc] 4, 218[c], igitur *fgv*, ergo *Hilar* *ζῶντος*] *add χρ G*

hibite *F*) membra uestra (*om al*) seruire iustitiae in sanctificationem. [20]cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiae. [21]quem ergo fructum habuistis tunc [in his *F al*]? in quibus nunc erubescitis (erubisc. *F*): nam finis illorum mors [est *om F*]: [22]nunc uero liberati a peccato, serui autem facti deo, habetis fructum uestrum in sanctificationem (-one), finem uero uitam aeternam. [23]stipendia enim peccati mors, gratia (gratiam *pr F*) autem (enim *F*, *om al*) dei uita aeterna (uitam -nam) in Christo Iesu domino nostro. (17) [1]An ignoratis, fratres, scientibus enim legem loquor, quia lex dominatur in homine (in hom. dom. *L al*) quanto tempore uiuit? [2]nam quae sub uiro est mulier, uiuente uiro alligata est legi: si autem mortuus fuerit uir eius, soluta est a lege uiri. [3]igitur uiuente uiro uocabitur adul-

δρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀπο-
θάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν
μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. [4]ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς
ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέ-
σθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν
τῷ θεῷ. [5]ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν
τὰ διὰ τοῦ νόμου ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν εἰς τὸ καρπο-
φορῆσαι τῷ θανάτῳ· [6]νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀπο-
θανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν [ἡμᾶς] ἐν καινότητι
πνεύματος καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος.

[7]Τί οὖν ἐροῦμεν; ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν
ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ

1. *μοιχαλις χρηματισει* **ABC***ς* **Orig** 3,516^bc 647^b 648^e 4,218^c **Hilar**, *χρηματισει μοιχαλεις* **ΔGfgv**, *add η γυνη* **A** **Orig** 3,647^b *εαν prius* **ABCΔG***ς* **Orig** 3,648^c 4,218^c, *ἂν* **Orig** 3,516^b *γενηται* **ABCΔG***ς* **Orig**, fuerit *fgv*, iungatur **Hilar** 458 *ανδρι ετερω* **ABCΔG***ς* **Orig**, cum viro alio *g*, alii viro **Hilar**, cum alio viro *fv* *δὲ*] **Orig** 4,218^c, *om* 2,516^c moriatur **Hilar** 2. *ανηρ* **ABC***ς* **Orig**, *add αυτης* **ΔGfgv** **Hilar** liberata *fgv* **Hil** *εστειν* **G** 2. 3. *του μη ειναι αυτην μοιχαλιδα* **ABCΔGfgv***ς* **Orig**, ne adultera teneatur **Hilar** 3. *γενομενην* (si fuerit) **ABCΔ'Gfg***ς* **Orig** 3,516^c 821^b 4,218^c, coniuncta **Hilar** *ανδρι ετερω* **ABCΔG***ς* **Orig** cum viro alio *g*, alii viro **Hilar**, cum alio viro *f* *μοι* **G** 4. 5. *εις το γενεσθαι υμας* **ABCΔG***ς* **Orig** 4,218^d, ut sitis vos *fg*, ut et ipsi sitis **Hilar** 5. *ετερω τω* **ABCΔGg***ς*, alterius qui (eius qui **Hil**) *fgv* **Hilar** resurgentis *g*, resurgenti *g*, resurrexit *fv* **Hil** *καρποφορεσωμεν* **G** 6. *ημην* **Δ** *ἐν om* **G** 7. *ενηργειτο* **ABCΔ***ς*, erant operabantur *fgv*, *ην εργειτο* **G** *καρποφορεσαι* **G**. **Iren** 311 8. soluti sumus *fgv*, solvimus *g* *αποθανοντες* **ABC***v*, *ἀποθανόντος* *ς*, *του θανατου* **ΔGfgv** 9. *ημας* **ACΔ***ς*, *om* **BG** 10. in vetustate *fgv* 12. *τε* **ABCΔ***ς*, *om* **Gfgv**

tera, si fuerit cum alio uiro: si autem mortuus fuerit uir eius, liberata (soluta *L*) est a lege uiri, ut non sit adultera, si fuerit cum alio (si c. a. f. *F*) uiro. [4]itaque, fratres mei, et uos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis [uos *pr F*] alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificaremus (-cemus *F*) deo. [5]cum enim essemus in carne, passiones (-nis) peccatorum quae per legem erant operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti: [6]nunc autem soluti sumus a lege mortis (*morientes pr L*), in qua detinebamur (deteneb.), ita ut seruiamus in nouitate spiritus et non in uetustate litterae. [7]quid ergo dicemus (dicimus *L al*)? lex peccatum est? absit: sed peccatum non cognoui nisi per legem. nam concupiscentiam nes-

ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν Οὐκ ἐπιθυμήσεις· [8]ἀφορμὴν δὲ λα-
βοῦσα ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν
ἐπιθυμίαν. χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά, [9]ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς
νόμου ποτέ· ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, [10]ἐγὼ
δὲ ἀπέθανον, καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωήν, αὕτη εἰς θά-
νατον· [11]ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξη-
πάτησέν με καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. [12]ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος,
καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή· [13]τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ
ἐγένετο θάνατος; μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἡ ἁμαρτία, ἵνα φανῇ ἁμαρτία,
διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑ-
περβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς. [14]οἴδαμεν γὰρ
ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι πεπραμένος
ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. [15]ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ

11. *οἴδαμεν δὲ*

1. *επειθυμησις* ***G*** *δε* ***ABCGg***ς, igitur *g*, *om* ***Δf*** 2. *διὰ*] per *vel* ex *g* *κατηργασατο* ***Δ*** 3. *γὰρ om* ***Orig*** 4,67[d] *νεκρα* ***ABCΔ***ς ***Orig***, *add ην* ***Gfgv*** *εζων* ***ACΔG***ς, *εζην* ***B*** 4. *ελθουσης* (veniente) *δε* ***ABCΔGg***ς ***Orig*** 1,488[f] 4,67[d], sed cum venit *f* *τῆς om* ***Orig*** 4,67[d] *ἡ μὲν ἁμ.* ***Orig*** 4,67[d] 5. hoc esse ad (*vel* in *g*) mortem *fgv* 7. per illud *vel* ex illa *g* 7. 8. ***Orig*** 1,709[a] 3, 498[d] 9. *εγενετο* ***ABCΔ***, *γέγονε* ς, *om* ***Gfg*** *αλλ* ***BG***, *αλλα* ***Δ***ς 10. *κατεργαζομενη* ***ABCΔG***ς, operatum est *fgv* 11. *αμαρτωλος η αμαρτια* ***ABCv***ς, *η* (ipsum *g*) *αμαρτια αμαρτωλος* ***ΔGfgv*** *γαρ* ***BCGfgv***ς ***Orig*** 3,498[d] ***Hilar*** 259, *δε* ***AΔ***, *δ'* ***Orig*** 1,709[a] 12. ***Orig*** 2,180[b] ***Hilar*** 246 *εγω δε rec* ***A***? *σαρκινος* ***ABCΔG***, *σαρκικός* ς ***Orig*** 4,166[c] *γαρ prius* ***ABCΔGgv***ς, *om* ***f***

ciebam, nisi lex diceret Non concupisces: [8]occasione (occansione ***F***,
-nes *pr* ***F***) autem accepta peccatum per mandatum operatum est in
me omnem concupiscentiam. sine lege enim peccatum mortuum erat,
[9]ego autem uiuebam sine lege aliquando: sed cum uenisset (uenit ***F***
al) mandatum, peccatum reuixit, [10]ego autem mortuus sum, et in-
uentum est mihi mandatum, quod erat ad uitam, hoc esse (esset *pr*
F) ad mortem: [11]nam peccatum occasione (occans. ***F***, -onem ***L*** *et*
pr ***F***) accepta per mandatum seduxit me et per illud occidit. [12]ita-
que lex quidem sancta (sancta qu.), et mandatum sanctum et iustum
et bonum: [13]quod ergo bonum est, mihi factum est mors? absit, sed
peccatum, ut appareat (pareat *pr* ***F***, apareat *al*) peccatum, per bonum
mihi operatum est mortem, ut fiat supra modum peccans peccatum
(peccatum peccans ***F*** *al*) per mandatum. (18) [14]Scimus enim quod
(quia) lex spiritalis est: ego autem carnalis sum, uenundatus sub
peccato. [15]quod enim operor, non intellego (nescio ***F***): non enim

θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. 16εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός· 17νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. 18οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὔ· 19οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. 20εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. 21εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται· 22συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, 23βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσίν μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι

1. *τουτο prius ABCς Orig* 4,166*d*, *om ΔGfg* *παρασσω G* *τουτο alterum ABCΔGgς Orig*, illud *fg* 2. *τουτω C*, illud *f* *συνφημει G* *καλος ABCΔfvς*, bona est *gv*, *καλον εστιν G* *νυν ειδε G* 3. *καταργαζομαι G* *αλλα BG*, *αλλ ACς* *οικουσα ACΔGfgvς*, *ενοικουσα B* 4. *εν εμοι τουτεστιν ABCΔGfgvς*, *om Iren* 214 *αγαθον ABCΔς*, *το αγαθον G* 5. *δε ABCΔfgvς*, *γαρ G* *ου ABC*, *ουχ ευρισκω ΔGfgvς* 6. *ποιω ABΔGfgvς*, *τουτο ποιω C* *αλλ ACΔGς*, *αλλα B* *ου θελω ABCΔfvς*, *om Gg* 7. *θελω BCΔGfgv*, *add εγω Aς* *τουτο ABCΔGgς*, illud *fgv* *ουκετει G*, non *f* *αλλ ACΔGς*, *αλλα B* 7. 8. quod inhabitat *f* 9. *ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται om Gg* *συνεδομαι pr G* 10. *θεου ACΔGfgvς*, *νοος B* *δὲ om Hilar* 245 493 aliam *fgv Hilar* 11. *μελεσειν G. Orig* 3,515*c* 516*d* contramilitantem legi *Hilar* 245, militantem adversus legem *idem* 493 11. 12. *τω νομω του νοος μου BCΔGfgvς Orig Hilar*, *om A* 12. *με BCΔGfgvς Hilar*, *om A* *τω νομω ABCς*, *εν τω νομω ΔGfgv Hilar* *της αμαρτιας BCΔGfgvς*, *του νοος μου A*

[bonum *L*] quod uolo [bonum *F al*], hoc ago, sed [malum *L*] quod odi [malum *F al*], illud (illut) facio. 16si autem quod nolo (odi *F*), hoc (illud *L al*) facio, consentio legi, quoniam bona [est]: 17nunc autem [iam *om F*] non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. 18scio enim quia non habitat (-tet) in me, hoc est in carne mea, bonum. nam uelle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio: 19non enim quod uolo facio bonum (*sic V*, quod u. b. hoc facio *ceteri*), sed quod nolo malum, hoc ago. 20si autem quod nolo, illud facio, non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. (18-20 *om pr F*) 21inuenio igitur legem uolenti mihi facere bonum, quoniam (quia *F*) mihi malum adiacet (adi. m. *V*, inest malum *pr F*): 22condelector (condil.) enim legi dei secundum interiorem hominem, 23uideo autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae et captiuantem me in lege (legem *F*, legi *al*) peccati quae

ἐν τοῖς μέλεσίν μου. [24]ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; [25]χάρις τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοΐ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

[1]Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ· [2]ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου. [3]τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, [4]ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν ἀλλὰ κατὰ

6. *ἠλευθέρωσέν σε*

1-7. *μου . . . της αμαρτιας corr C* 1. *ρυσεται ABCΔGgvς Orig* 1,275*f* 730*f* 782*d* 2,592*e* 799*e* 3,271*b* 667*d* 693*a* 4,341*d* 362*a* ***Iren*** 214 ***Hil*** 257 303 410 549, liberavit *fv* 2. a corpore ***Hilar*** 257 410 *χαρις* ***B Orig*** 1,276*a*, *χαρις δε C*, *η χαρις ΔGfgv* ***Iren*** 214, *ευχαριστω Δς Orig* 2,592*e* *τω θεω δια ABCς Orig*, *του θεου δια Δfv*, *κυριου δια Gg*, *om Iren* 2. 3. *ἰησοῦ χριστοῦ*] *Orig* 2,592*e*, *χριστοῦ ἰησοῦ idem* 1,276*a* 3. *ουν ABCGgς*, *om Δfv* *αυτος εγω ABCGgς*, ego ipse *fv*, *αυτος Δ* *μεν ABCΔς*, *om Gfgv* *νοει AG* 5. *νυν ABCGfgvς*, *om Δ* his qui sunt *fv*, *om g* *ιησου BCΔGfg*, *add μη κατα σαρκα περιπατουσιν Av et add ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα ffς*, *post ιησου lacunam Gg* 6. *ελευθερωσεν G* *με ACΔfvς*, *σε BGg* 8. legi *gv* ***Hilar*** 994 1054, legis *fv* infirmabitur *f* *εαυτου υιον ABCΔGgς*, filium suum *fv* ***Hilar*** 140 205 909 1054 9. mittens *fv*, misit *g* ***Hilar*** *εν ομοιωματι AB CΔGς Orig* 3,623*b* 4,79*b* ***Hilar*** 140 1054, in similitudinem *fgv* ***Iren*** 214 ***Hilar*** 205 909 damnavit *gv*, condemnavit ***Hilar*** 205 215 1054, damnabit *f* 10. *εν τη σαρκι ABCGgvς Hilar* 205 215 *et pr corr Δ*, in carnem *f*, *προς σαρκα pr Δ*?

(quod *F*) est in membris meis. [24]infelix ego homo: quis me liberabit (-rauit *F al*) de corpore mortis huius? [25]gratia dei per Iesum Christum dominum nostrum (d. n. I. C.). igitur ego ipse mente seruio legi dei, carne (carnem *F*) autem legi peccati. [1]nihil ergo nunc damnationis est his qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. [2]lex enim spiritus uitae in Christo Iesu liberauit me a lege peccati et mortis. [3]nam quod inpossibile (-posib.) erat legis (legi), in quo infirmabatur per carnem, deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati et de peccato (et propter peccatum *L*) damnauit peccatum in carne (carnem), [4]ut iustificatio legis impleretur (impl.) in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed se-

πνεῦμα. [5]οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα τὰ τοῦ πνεύματος· [6]τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς θάνατος, τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος ζωὴ καὶ εἰρήνη. [7]διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. [8]οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται· [9]ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴ περ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. [10]εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. [11]εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγεί-

3. mors *fv*, mors est *gv*   *διοτι ABCΔς** *οτι G*, quoniam *fgv* 4. *εχθρα ABCΔvς Orig* 1,256[d] 709[f] 2,31[c] 3,330[d], *εκθρα G*, inimica *fgv*, *ἔχθρὸν Orig* 2,633[a]   *εις θεον ABCΔGς Orig*, ad deum *g*, deo *fgv*   5. *υποτασεται G*   *ουδε ABCΔGfgvς*, *οὐ Orig* 3,330[d] *δε ABCΔGgvς Orig* 3,573[b] *Iren* 304, enim *f*, *om Orig* 1,721[c] 2,31[c] 4, 266[de]   *οντες ABCΔGfgvς Orig Iren*, *ζῶντες Orig* 2,31[c]   *θεω ABCGς Orig*, *τω θεω Δ*   6. *δε ABCΔGfgvς Orig* 3,573[b] *Iren* 304 *Hilar* 377 803 960, enim *Iren* 301, *om Orig* 1,727[a]   *αλλ ACΔGς Orig* 1,727[a] 3,573[b] 4,266[d], *αλλα B*   *ἐν*] *εν C*   7. *οικει εν υμιν ABCΔGfgvς Orig Iren Hilar* 377, in vobis est *Hilar* 803 960   7. 8. *ουκ εχει ουτος ουκ*] *sic corr C*   8. *ει δε χριστος εν υμιν ABCΔfvς*, *om Gg*   9. *νεκρον ABCΔς Iren* 304, mortuum est *fv*, *εστιν νεκρον Gg*   *δια* (*δι Bς*) *αμαρτιαν ABCΔGfgvς Iren*, per peccatum *g Hil* 960   *ζωη ABΔffvς Iren*, vita est *Hilar*, vitam *f*, *ζη Ggv*   *δια δικαιοσυνην ABCΔGς Iren*, per iustitiam *Hilar*, propter iustificationem *fgv*   10. *ιησουν CΔGς*, *τον ιησουν AB*   *εκ AB CΔGfgς*, a *v Iren* 207 300 304 *Hilar* 803 960   habitat *fgv Iren Hilar*, inhabitat *Iren*   in vos *f*

cundum spiritum. [5]qui enim secundum carnem sunt, quae carnis sunt sapiunt: qui uero secundum spiritum [sunt], quae sunt spiritus (sp. s.) sentiunt (sapiunt *L*). (19) [6]Nam prudentia carnis mors [est *om pr F*], prudentia autem spiritus uita et pax. [7]quoniam sapientia carnis inimica (inimicitia *L*) est deo (est in deum *L al*): legi enim (autem *L*) dei non subicitur (est subiecta *F al*), nec enim potest. [8]qui autem in carne sunt, deo placere non possunt. [9]uos autem non estis in carne (in c. n. estis *L al*) sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitat (-tet) in uobis. siquis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. [10]si autem Christus in uobis est, corpus quidem (enim *pr F*) mortuum est propter peccatum, spiritus uero uita (uiuit *V al*) propter iustificationem. [11]quod si spiritus eius qui suscitauit Iesum [Christum] a mortuis habitat (-tet) in uobis, qui suscitauit Iesum

ρας χριστὸν [Ἰησοῦν] ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα
ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν. 12ἄρα οὖν, ἀδελφοί,
ὀφειλέται ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. 13εἰ γὰρ κατὰ
σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ
σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. 14ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται,
οὗτοι υἱοί εἰσιν θεοῦ. 15οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φό-
βον, ἀλλὰ ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν Ἀββᾶ ὁ πατήρ.

6. υἱοὶ θεοῦ εἰσίν.

1. χριστον ιησουν εκ (a) νεκρων *Af*, χριστον (τὸν Χρ. ς) εκ (a) νεκρων **BGg** *Iren* 207 300 304 *Hilar*, εκ νεκρων χριστον ιησουν **A**, εκ νεκρων ιησουν χριστον **C** και **BCΔGgvς** *Orig* 2,534^{a} 536^{d} 3,618^{c} 812^{d} *Iren Hilar*, in *f*, *om A* 1. 2. σωματα υμων **ΔBCΔG** *fgvς Iren Hilar*, ὑμῶν σώματα *Orig* 2,534^{a} *et* 3,812^{d} *cod*, ἡμῶν σώματα *Orig* 2,536^{d} 3,618^{c} *et* 812^{d} *cod* 2. δια το ενοικουν αυτου πνευμα (spir. eius *fv Iren Hil*) **ΔG***fgv Orig* 2,534^{a} 3,618^{c} 812^{d} *Iren* 304 *Hilar* 803, propter spiritum suum (eius *cod*) qui habitat *Hilar* 960, δια του ενοικουντος αυτου (αυτοι *pr* **C**) πνευματος **ABCς** ἐν ὑμῖν] *Orig* 2,543^{a} *et* 3,812^{d} *cod*, ἐν ἡμῖν *Orig* 3,618 *et* 812^{d} *cod* αρα ουν **ABCΔGς**, igitur *fg*, ergo *gv*, itaque *Cypr* 259 3. οφειλεται εσμεν ου τη σαρκι του (ut) **ABCΔG***fgvς*, non *Cypr* vivamus *fgv Cypr* γαρ **ABCΔG***fgvς Iren* 304 *Cypr*, *om Orig* 1,732^{b} 3,764^{b} 4. ζηται *bis* **G**, vivitis *Iren*, vixeritis *fgv Cypr* μελλετε **ABCΔGς** *Orig*, incipietis *fg Iren Cypr* δε **ABCΔG***gvς Orig* 1,732^{b} *Iren Cypr*, enim *f* 4. 6. του σωματος **ABCς** *Orig* 1,616^{a} 721^{b} 732^{b} 3,591^{b}, της σαρκος **ΔG***fgv Orig* 2,26^{b} 3,170^{b} *Iren Cypr* 5. mortificetis *fgv*, -catis *Iren*, -caveritis *Cypr* ζησεσθαι **AG** γαρ **ABCΔG***fgvς Iren* 304 *Cypr* 259 *Hilar* 806 909, *om Orig* 1,574^{c} 685^{c} πνευματι θεου αγονται **ABCΔG***fgvς Orig Cypr Hilar*, ducuntur spiritu dei *Iren* 6. υιοι εισιν θεου **BG***gv Orig* 1,574^{c} *Hilar*, υιοι θεου εισιν **ACΔ***fv Orig* 1,685^{c} *Cypr*, εἰσιν υἱοὶ θεοῦ ς *Iren* παλιν **ABCΔG***fgvς Orig* 1,372^{a} 4,421^{a} *Hilar* 806 909, *om Orig* 1,231*f* (3,606^{c} 4,33^{a} 350^{e} 352^{b}) in timore *ffv Hil* 806 *cod* 7. αλλα **ABC**, αλλ **ΔGς** *Orig* 1,231*f* 372^{a} υἱοθεσίας] *Orig* 1,231*f* 372^{a}

Christum a mortuis (qui — mort. *om al*) uiuificauit (-bit *V*) et mortalia corpora uestra (c. u. *om pr F*) propter inhabitantem spiritum eius in uobis. 12ergo, fratres, debitores sumus non carni, ut secundum carnem uiuamus. 13si enim secundum carnem uixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificatis (*sic L*, -cetis *F al*, -caueritis *al*), uiuetis. 14quicumque enim spiritu dei aguntur, hii (hi *L al*) fili (filii *al*) sunt dei (d. s. *F al*). (20) 15Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore (-rem), sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba pater. 16ipse [enim] spi-

16Αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν
τέκνα θεοῦ. 17εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν θεοῦ,
συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ, εἴ περ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξα-
σθῶμεν. 18λογίζομαι γὰρ ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ
πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. 19ἡ γὰρ ἀπο-
καραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκ-
δέχεται· 20τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη οὐχ ἑκοῦσα ἀλλὰ

747^{e} $4,350^{e}$ 352^{b} 421^{a}, adoptionis *Hilar*, adoptionis filiorum *fv*, ad. fil.dei *g* *Orig* *Iren* 180 301 *Hilar* 1. *αυτο* *ABCGfgvς* *Orig* $3,571^{b}$ ($1,232^{e}$), *ωστε αυτο* *Δ* *συνμαρτυρει* *AG*, testimonium reddit *fv*, reddet test. *g* 2. *θεου* prius *ABCΔGfgvς* *Orig* *Cypr* 164 266 310 *Lucif* 243, *om* *Cypr* 90 *τεκνα* alterum *ABCΔGfgvς*, *add* dei *Cypr* *Lucif* *κληρονομοι* prius *ABCGfgvς* *Orig* $1,232^{e}$ *Cypr* *Lucif*, *συγκληρ.* *Δ* 2. 3. *κληρονομοι* (*συγκλ.* *Δ*?) *μεν* (autem quidem *f*) *θεου συγκληρονομοι* *ABCΔfvς* *Cypr* 164, dei cohaeredes *Cypr* 90 266 310 *Lucif*, *om* *Gg* 3. *περ*] tamen *gv*, quidem *Cyprian* *Lucif*, ita *f* *συνπασχομεν* *CG*. *Orig* $1,232^{e}$ 4. *γαρ* *BCΔGfgvς*, *δε* *A*, *om* *Lucif* 243 *οτι ουκ αξια* *ABCΔGgvς* *Orig* $1,275^{c}$ 297^{c} *Cypr* 94 160 164 273 311 *Lucif* 264, quod indignae sunt *f*, non esse condignas *Lucif* 243 nunc *g*, huius *fv* *Cypr* *Lucif* 5. futuram *fgv* *Lucif* 243, superventuram *Cypr* *Lucif* 264 *αποκολυφθηναι* (*-ψθηναι* *G*) *ABCΔGς* *Orig* $1,297^{c}$, *ἀποκαλύπτεσθαι* *Orig* $1,275^{c}$, quae revelabitur *fgv* *Cypr* *Lucif* *εις ημας* *ABCΔGς* *Orig*, in nobis *fgv* *Cypr* *Lucif* *η γαρ* *ABCΔGfgvς* *Orig* $1,587^{c}$ *Iren* 331 *Hilar* 586, *ἡ* *Orig* $1,740^{d}$ 747^{b}, etenim longinqua *Hilar* 1115 5. 6. *αποκαραδοκια της* (ipsius *Hil* 586) *κτισεως* *ABCΔGfgvς* *Orig* $1,587^{c}$ 740^{d} *Iren* *Hilar* 586 1115, *τῆς κτίσεως ἀποκαραδοκία* *Orig* $1,747^{b}$ 6. *του* *ABCΔς* *Orig* $1,587^{c}$ 740^{d} 747^{b} $4,28^{c}$, *om* *G* 7. *τη γαρ* (*ἐπεὶ τῇ* *Orig* $4,29^{c}$, *τῇ* $4,18^{d}$) *ματαιοτητι* (*-τητη* *G*) *η κτισις υπεταγη* *ABCΔGfgvς* *Orig* $1,587^{c}$ 730^{d} 740^{d} $4,18^{d}$ 29^{c} *Iren* *Hilar*, *om* *Orig* $1,747^{b}$ *ουχ εκουσα* *ABCΔς* *Orig*, non sponte *Hilar* 1115, *ου θελουσα* *Gfgv* *Iren* *Hilar* 586

ritus testimonium reddit (reddet *pr F*) spiritui nostro, quod sumus filii dei. 17si autem filii, et heredes; heredes quidem dei, coheredes (coer., conher.) autem Christi, si tamen conpatimur (comp.), ut et conglorificemur (simul glor. *pr F al*). 18existimo enim quod non sunt (sint) condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae reuelabitur in nobis (uobis *F*). 19nam expectatio (exsp., spect. *F*) creaturae reuelationem filiorum dei expectat (exsp.). 20uanitati enim creatura subiecta est non uolens, sed propter eum qui subiecit, in

διὰ τὸν ὑποτάξαντα, ἐπ' ἐλπίδι [21]ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. [22]οἴδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν· [23]οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες [ἡμεῖς] καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. [24]τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν, ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὃ γὰρ βλέπει τις, τί ἐλπίζει; [25]εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

[26]Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ ἀσθενείᾳ

1. *τον υποταξαντα* **ABCΔGfgvς** *Orig* 1,279c 587c 730d 740d 747b 4,18d 29c *Iren Hilar*, *add* omnia *Hilar* 1115 *cod*, subiecientem eam *g*. *τὸν ἐπ' ἐλπίδι ὑποτάξαντα Orig* 1,587b *επ* (*εφ* **ΔG**, in) *ελπιδι* (*ελπειδει* **G**) **ABCΔGgvς** *Orig Iren Hilar*, in spem *fv*, *τῇ ἐλπίδι Orig* 4,18d *οτι* **ABCς** *Orig* 1,587c, *διοτει* **ΔG** *η κτισις* **ABCΔς** *Orig* 1,587c 740d (1,283b 4,28c 29a), *κτισις* **G** *ελευθερωθησεται* **ABCΔGfgvς** *Orig Iren* 331 337 *Hilar* 586 1115 (121), *add πᾶσα Orig* 1,747b (283b) 2. *φθορᾶς*] *add καὶ καταντήσεται Orig* 1,747b *εις την ελευθεριαν* **ABCΔGgvς** *Orig* 1,279c 283b 587c 740d 747b 4,28c 29a *Iren Hilar*, in libertate *f* 3. *γαρ* **BCΔGfgvς**, *δε* **A** *συστεναζει* (*συνστ.* **G**) **ABCΔGgvς**, *στενάζει f Orig* 4,18d 4. *συνωδινει* **ABCΔς** *Orig*, parturit *fgv*, *οδυνει* **G** *αυτοι* **ABCς**, *ημεις αυτοι* **ΔGfgv** 5. receptaculum spiritus *fg* *ημεις και* **AC**, *και* **B**, nos *f*, *καὶ ἡμεῖς ς*, *om* **ΔGg** *εαυτοις* **ABCΔς**, *αυτοις* **G** 6. *συνστεναζομεν* **A** *υιοθεσιαν* **ABCvς**, *om* **ΔGfg** 7. *γαρ* **ABCΔGfgvς**, autem *g*, *om Cypr* 251 318 *δε* **ABCΔς**, *δε η* **G** 8. *τι* **BΔGfgv** *Cypr*, *τι και* **ACς** *ελπιζει* **BCΔGfgvς** *Cypr*, *υπομενει* **A** *ο alterum om pr* **C** 9. *απεκδεχομεθα* **ABCΔGfgvς** *Cypr* 251, speramus *Cypr* 318 10. *ωσαυτος* **G** adiuvat *fgv* *τη ασθενεια* **ABCΔf**, *ταῖς ἀσθενείαις ς*, *της δεησεως* **Gg**

spe (spem) [21]quia et ipsa creatura liberabitur (liberatur) a seruitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum dei. [22]scimus enim quod omnis creatura ingemiscit (cong. *F al*, -mescit *al*) et parturit usque adhuc: [23]non solum autem illa, sed et nos (nosmet *pr F al*) ipsi, primitias spiritus habentes et ipsi intra nos gemimus (ingemescim.) adoptionem filiorum (*om al*) expectantes (exsp.) redemptionem (redemt.) corporis nostri. (21) [24]Spe enim salui facti sumus: spes autem quae uidetur, non est spes: nam quod uidet quis, quid sperat? [25]si autem quod non uidemus speramus, per patientiam expectamus (exsp.). [26]similiter autem et spiritus adiuuat infirmitatem nostram (orationis nostrae *pr*

ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει στεναγμοῖς ἀλαλήτοις· [27]ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδεν τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. [28]οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσιν τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ ὁ θεὸς εἰς ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. [29]ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισεν συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς· [30]οὓς δὲ προώρισεν, τούτους καὶ ἐκάλεσεν· καὶ οὓς ἐκάλεσεν, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσεν, τούτους καὶ ἐδόξασεν.

1. *ημων ABCGfgvς, om Δ* *το γαρ τι* (quod *g*) *ABCΔGfgvς Orig* 1,221[c] *Hilar* 550, quid *Hilar* 96, *τί δὲ Orig* 1,199[d], *τὸ δὲ ὅ τι Orig* 1,199[a], *ὃ γὰρ Orig* 1,197[d] *προσευξωμεθα ABCfgvς Hilar, προσευξομεθα Δ Orig* 1,221[c], *προσευχομεθα G, δεῖ προσεύξασθαι Orig* 1,97[de] 199[d], *πρ. δεῖ idem* 1,199[a] si quod oportet *f* *αλλ AB CΔς, αλλα G Orig* 1,199[d] 221[c] *αὐτὸ om Orig* 1,199[d] 2. *υπερεντυγχανει* (interpellet *Hilar* 163, *add υπερ ημων Cvς et ante* postulat *Hilar* 550) *στεναγμοις αλαλητοις* (qui eloqui non possunt *f*) *ABCΔGfgς Hilar* 550, *στεναγμοῖς ἀλαλήτοις ὑπερεντυγχάνει τῷ θεῷ Orig* 1,199[ad] 221[c] *ερ.ευνων C* 3. *τι το φρονημα ABC ΔGς Orig* 1,199[a] 221[c], quid desiderat *vel* desiderium *g*, sensus *f* 4. *αγαπωσι Cς* *θεον ABCΔGfgvς Orig* 2,569[b] 4,337[c] (1,264*f*), dominum *Lucif* 116 5. *συνεργει ABCΔGς Orig*, cooperantur *gv*, procedunt *fg Lucif, add ο θεος AB et post ἀγαθόν Orig* 2,569[b] (1,264*f*) in bonis *pr f* 6. *ουσιν ABCΔGfvς Orig Lucif, add* sancti *gv* *οτι ABCΔGfgς, om Lucif* *προεγνω ABCΔGgvς Orig* 2,722[d] 3,607[b] *Lucif*, praescit *f* *συμμορφους* (*συνμ. G*) *ABCΔGς Orig* 3,548[b] 607[b], conformes fieri *fgv Lucif* 6. 7. *της εικονος* (imagini *Lucif*) *του υιου αυτου ABCΔGfgvς Lucif, τῆς εἰκόνος τῆς δόξης αὐτοῦ Orig* 3,548[b], *τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ idem* 3,607[b] *Hilar* 1091 8. *προωρισεν BCΔGfgvς, προεγνω A* *τουτους ΔBCΔGgvς*, eos *f Orig* 2,722[d] 9. *τούτους prius*] eos *f* *ους δε BCΔGfgvς, και ους A* *τουτους alterum ABCΔGgς*, illos *fv*

F). nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus [quae uerbis exprimi non possunt *pr F*]: [27]qui autem scrutatur corda, scit quid (quae) desideret (-rat) spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis. [28]scimus autem quoniam diligentibus (diligenti) deum omnia cooperantur in bonum (bono *pr F,al*), his qui secundum propositum uocati sunt [sancti *om V*]. [29]nam quos praesciit (praesciuit), et praedestinauit (praedist.) conformes fieri imaginis filii sui (eius *pr F*), ut sit ipse primo genitus in multis fratribus. (22) [30]Quos autem praedestinauit (praedist.), hos et uocauit: et quos uocauit, hos et iustificauit: quos autem iustificauit, illos et glorificauit (magnificauit *L*). [31]quid ergo dicemus (dici-

31Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡ-
μῶν; 32ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάν-
των παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χα-
ρίσεται; 33τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν; 34τίς
ὁ κατακρινῶν; χριστὸς [Ἰησοῦς] ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ ἐγερ-
θείς, ὅς [καὶ] ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ
ἡμῶν; 35τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλῖψις ἢ

1. *ουν ερουμεν ABCΔGfgvς*, om *Hilar* 909 adversus haec *f* 2. *ος γε ABCς Orig* 3,580d, ὅγε *Orig* 3,392f, qui *Hilar* 226 909, *ος ουδε* (neque *vel* non *g*) *ΔGfg* *του ιδιου υιου ABCΔς Orig* 1,773d 2,392f 3,580d 583d, *itaque Graece et Latine* proprio filio (quamvis multi codices per translatorum simplicem intellegentiam in hoc loco pro proprio filio suo filio conscriptum habeant) *Hilar* 909, *υιου ιδιου* (proprio *g Hil*, suo *fg*) *Gfg Hilar* 909, filio suo dilecto *Hilar* 226 *ουκ ABCΔvς Orig* 1,16c 773d 2,392f 3,580d 583d *Hilar*, *om Gfg* *αλλα BG*, *αλλ Aς Orig* 2. 3. *υπερ ημων παντων παρεδωκεν αυτον ABCΔGfgvς Orig*, tradidit eum pro nobis *Hilar* 909 3. *πως ουχι και ABCΔGfgvς*, ἵνα *Orig* 1,16c *τα ABCς Orig*, *om ΔG* *χαρίσηται Orig*, donavit *f* 4. *εγκαλεσει* (*ενκ. G*) *κατα εκλεκτων ABCΔGgvς*, adversus excusavit electos *f*, criminabitur electos *Hilar* 1077 deus est qui *Hilar* 5. *ο κατακρινων ABCΔG*, ὁ (est qui) *κατακρίνων gvς Orig* 2,724e *Hilar*, condemnat *f*, *add* simul autem *f Iren* 207 *ιησους ACGgv*, *om BΔfς Iren Hilar* qui mortuus est *fgv Hil*, mortuus est *Iren* *δε ABC*, *δε και ΔGg*, etiam qui et *Hilar*, et qui *f*, et *Iren* *εγερθεις* (resurrexit) *BΔGf gvς Iren Hilar*, *add εκ νεκρων AC* 6. *και prius BΔGgvς*, *om A Cfv Iren Hilar* in dextera *g Iren Hilar*, ad dexteram *fv* *τοῦ om B* *εντυγχανη pr C*, interpellat *fgv*, postulat *g Hilar* 1077 *υπερει G* 7. *τις ABCΔvς Orig* 1,316d 2,631e 3,609d 640b *Cypr* 15 265 311 *Hilar* 182 291 *Lucif* 251, *add ουν Gfgv* *χωρησει G*, *χωριση A Orig* 3,609d *χριστου A?CΔGfgvς Orig* 1,316d 2,631e 3,640b *Cypr Hilar* 291 *Lucif*, dei *Hilar* 182, *θεου της εν χριστω ιησου B*

mus) ad haec? si deus pro nobis, quis contra nos? 32qui etiam (*om pr F*) filio suo [proprio *om L et pr F*] (p. f. s.) non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (eum *pr F al*), quomodo [ergo *V*] non etiam cum illo omnia nobis donauit (donabit *V*)? (23) 33Quis accusabit (accusauit *L et pr F*, accussauit *al*) aduersus (*om L*) electos dei? deus [est] qui iustificat? 34quis est qui condemnet? Christus Iesus, qui mortuus est, immo qui et resurrexit, qui [et *L*] est ad dexteram dei, qui etiam interpellat pro nobis? 35quis [ergo *om LV*] nos separabit (-uit *L al et pr F*) a caritate Christi? tribulatio an

στενοχωρία ἢ διωγμὸς ἢ λιμὸς ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; [36]καθὼς γέγραπται ὅτι ἕνεκεν σοῦ θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. [37]ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς· [38]πέπεισμαι γὰρ ὅτι οὔτε θάνατος οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι οὔτε ἀρχαί, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε δυνάμεις [39]οὔτε ὕψωμα οὔτε βάθος οὔτε τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

[1]Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι

8. τοῦ κυρίου

1. στενσαωρια pr G, angustiae Hilar 291 η ante διωγμος ABC υς Orig 1,316[d] Cypr Hilar Lucif, om ΔGfg persecutio fgv Cypr Hilar 182 Lucif, passio Hilar 192 gladius fames nuditas Hilar 1281 2. οτι ABCΔGfgυς Orig 1,316[e] Cyprian 265 311 Hilar 291, om Iren 147 ενεκεν ABΔG Orig, ενεκα Cς mortificamur gv Hilar, morte afficimur fv Iren Lucif 251, occidimur Cypr Lucif 58 ολην ABCΔGς, πᾶσαν Orig. aestimati sumus tota die Iren 246 3. υπερνικωμεν ABCΔGς Orig 1,199[c] 316[e] 317[a], supervincimus Cypr 311, superamus et vincimus Hilar 291, superamus fgv Cypr 265 Lucif 58 251 4. δια του αγαπησαντος ABCς Orig 1,199[c] 316[e], δια τον αγαπησαντα (diligentem g) ΔGfgv Cypr 265 Hilar Lucif, pro eo qui dilexit Cypr 311 γαρ ABCΔGfgvς Orig 1,316[e] Hilar 291, om Hilar 183 5. αγγελοι ΔBCς Orig Hilar 291, αγγελος (ανγ. G) ΔGfg, om Hilar 183 ουτε αρχαι ABGς Orig, neque initia f, neque principatus g, neque potestates Hilar 291, ουτε αρχαι ουτε εξουσιαι C, ουτε εξουσια ουτε αρχαι Δ, om Hilar 183 6. ουτε δυναμεις (virtus fg) ABCΔGfg Orig Hilar 291, ante οὔτε ἐνεστῶτα ς, om Hilar 183 ουτε υψωμα ουτε βαθος ABCΔGfgvς Orig Hilar 291, om Hilar 183 τις ABCς Orig, om ΔGfgv Hilar 7. alia fgv Hilar Hilar 152 λωρεισαι G της alterum] quae est fv Hilar 183 291, om g 8. τω κυριω BΔfgvς Hilar 291, του κυριου ACG 9. χριστω ABCvς, add ιησου ΔGfg συνμαρτυρουσης CG. Orig 4,357[c]

angustia an persecutio an famis (fames LV) an nuditas an periculum an gladius? [36]sicut scriptum est quia propter te mortificamur (morti adficimur (aff. V) F, morte adfic. al) tota die, aestimati sumus ut oues occisionis. [37]sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. [38]certus sum enim quia neque mors neque uita neque angeli (angelus F) neque principatus neque instantia neque futura neque fortitudo (uirtus F al) [39]neque altitudo neque profundum neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei quae est in Christo Iesu domino nostro. (24) [1]Veritatem dico in Christo, non

τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύματι ἁγίῳ, [2]ὅτι λύπη μοι ἔστιν μεγάλη καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου [3](ηὐχόμην γὰρ ἀνάθεμα εἶναι αὐτὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, [4]οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ νομοθεσία καὶ ἡ λατρεία καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, [5]ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν), [6]οὐχ οἷον δὲ ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραήλ, οὗτοι Ἰσραήλ· [7]οὐδ' ὅτι εἰσὶν σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα. [8]τουτέστιν,

5. *αἱ διαθῆκαι*

1. *μοι εστιν* (*εστι Cς*) *ABCΔGgς Orig* 2,790^{a}, est mihi *fv* 2. *ἀδιάληπτος Orig* *γαρ ABCΔGfgvς, om Cypr* 287 2. 3. *αναθεμα ειναι αυτος εγὼ ABΔGfg*, *αυτος εγω αν. ειναι Cvς*, ego ipse an. esse *v Cypr. Hilar* 227 *απο ABCς*, *υπο ΔG*, a *fgv*, pro *g* 3. 4. *μου των συγγενων* (*συγγ. G*) *μου* (*των ΔG, om fg*) *ABCΔGfg vς*, cognatisque meis *Cypr* *οτεινες εισειν G* *ιστραηλιται Δ* 4-6. *ὧν ἡ υἱοθεσία . . . ἐπαγγελίαι om Α* 4. *ων η BCΔς Orig* 3,346^{b}, *ων G* 5. *η διαθηκη BΔGv Cyprian*, *αι διαθηκαι Cfgvς Hilar* 78 legislatio *fgv Hilar*, constitutio *Cypr* obsequium *fgv*, famulatus *Cypr* 6. *αι επαγγελιαι BCΔfgvς Cypr*, *ηπαγγελεια Gg* *και alterum ABCΔfvς Iren* 205 *Hilar* 970, *om Gg Cypr* 287 *Hilar* 78 850 6. 7. *το* (*τα C, om G*) *κατα σαρκα ABCΔGfgvς Iren Cypr Hilar* 78 393 970, *om Hilar* 850 7. *επι παντων θεος* (*om Cypr cod*) *ABCΔGfgvς Cypr Hilar*, deus super omnes *Iren* 8. *ουχ οιον δε οτι ABΔGς*, non enim *f et add* qui *g* verbum *fg* *οὐ γὰρ*] *Orig* 1,187, *οὐδὲ idem* 1,182 9. *ισραηλ ABς Orig*, *ισραηλειται ΔGfgv* *ουδ οτι εισιν ABΔGfς*, neque hi sunt *g*, *οὐ γὰρ ὅσοι Orig* 3,2^{b} *τοῦ ἀβραάμ Orig*, abrae *g* 10. *παντες ABΔGfgvς*, *πάντως καὶ Orig* *ισαακ ABfgς*, *ισακ ΔG* *τουεστιν G*, id est *fgv*

mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, [2]quoniam tristitia est (*om al*) mihi magna et continuus dolor cordi meo. [3]optabam enim ego ipse (ipse ego *F*) anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, [4]qui sunt Israhelitae, quorum adoptio est filiorum et gloria et testamentum (testamenta) et legis latio et obsequium et promissa (promisa), [5]quorum patres, et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in saecula, amen. (25) [6]Non autem quod (quo *L*) exciderit uerbum dei. non enim omnes qui ex Israhel [sunt *L*], hi (hii *F al*) sunt Israhelitae, [7]neque quia (qui *V al*) semen sunt Abrahae, omnes filii, sed In Isaac (Isac *F*) uocabitur tibi semen. [8]id est,

οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκός, ταῦτα τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα
τῆς ἐπαγγελίας λογίζεται εἰς σπέρμα. 9ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗ-
τος, Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός.
10οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ
τοῦ πατρὸς ἡμῶν· 11μή πω γὰρ γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τι
ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ θεοῦ μένῃ,
οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, 12ἐρρέθη αὐτῇ ὅτι ὁ μείζων
δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι, 13καθὼς γέγραπται Τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα,
τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα.

14Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. 15τῷ

1. *ου ΑΔGfgvς Hilar* 92, *οτι ου B Orig* 1,299e, *οὐ γὰρ Orig* 1,182 183 *του ΑΒΔς Orig* 1,182 183, *om G Orig* 1,299e filii *g Hilar*, qui filii sunt *fv* . 2. *εις σπερμα ΑΒΔGς Hilar*, in semine *fgv* 3. secundum *ffv*, ad *fg* 4. rebecca *fv** *Iren* 258, rebeccae *gv* *κοιτην ΑΒΔGς*, concubitu *fgv Iren* habens *fgv Iren* 5. patri nostri *f* 5. 6. *μή . . . φαῦλον*] a verbo responsum accepit *Iren* 5. *μη πω γαρ ΑΒΔGς*, nam cum nondum *fg*, *μή πω δὲ Orig* 4,85a, *μηδέπω Orig* 4,84e, *μή πω μήτε Orig* 1,205a *μηδε ΑΒΔς Orig*, *μήτε Orig* 1,205a, *η Gfgv* *πραξαντων τι ΑΒΔGgς Orig*, aliquid egissent *fv* 6. *φαυλον AB Orig*, *κακον ΔGς* *ἵνα*] *Orig* 1,205a 4,84e, *ἵν'* 4,85a *προθεσις του θεου ΑΒΔGfgv Orig Iren* 258, *τοῦ θεοῦ πρόθεσις vς* *μενη ΑΒΔς Orig*, permaneat *Iren*, *μεινη G*, maneret *fgv* 7. *ἐκ τοῦ*] *Orig* 1,205a 4,84e, *ἐκ τοῦ θεοῦ idem* 4,85a *ερρεθη ΑΔG*, *ερρηθη Bς Orig* 4,84e 85a, dictum est *fgv Iren*, *λέγεται Orig* 1,205a *αυτη ΑΒΔGgvς Iren*, *om f Orig* 1, 205a 4,84e *οτι ΑΒΔGfgvς Orig* 4,84e, duo populi in utero tuo et duae gentes in ventre tuo et populus populum superabit et *Iren* 258, *om Orig* 1,205a 8. *ἐλάττονι Orig* 1,205a *καθως ΑΔGς*, *καθαπερ B Orig* 4,84e *Orig* 1,134. *Iren* 258 10. *τω prius ΑΒΔς Orig* 4,84e, *om G*

non qui filii carnis, hii (hi) filii dei, sed qui filii sunt promissionis (-misi.), aestimantur (exist.) in semine. 9promissionis (promisi.) enim (autem *L*) uerbum hoc est, Secundum hoc tempus ueniam et erit Sarrae filius. 10non solum autem [illi *pr F*], sed et Rebecca (Reueccae *F*) ex uno concubitu habens Isaac patre nostro (patrem nostrum): 11cum enim nondum nati fuissent aut aliquid egissent bonum (boni *V*) aut malum (mali *V*), ut secundum electionem propositum dei (d. pr. *F al*) maneret, non ex operibus sed ex uocante (uocatione *V al*, uocationem *F*), 12dictum est ei (*om al*) quia maior seruiet minori, 13sicut scriptum est Iacob dilexi, Esau autem odio habui. (26) 14Quid ergo dicemus (dicimus)? numquid iniquitas apud (aput

Μωσῇ γὰρ λέγει Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκ-
τείρω. [16]ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ
ἐλεῶντος θεοῦ. [17]λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραὼ ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο
ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου καὶ ὅπως
διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ. [18]ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ,
ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. [19]ἐρεῖς μοι οὖν Τί οὖν ἔτι μέμφεται; τῷ
γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; [20]ὦ ἄνθρωπε, μενοῦν γε
σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ
πλάσαντι Τί με ἐποίησας οὕτως; [21]ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς

1. Μωσεῖ

1. μωυσει (*μωσει an μωση B*? μωση *Δ*) γαρ *BΔG*, γαρ μωση *A* ς, moysi enim *fgv* cui misereor vel misertus sum *g*, qui misertus fuero *f* οικτειρώησω *G* 1. 2. ον αν οικτειρω *ABΔG*ς, cui miserebor *fg* 2. igitur non *fgv* 3. ελεωντος *ΔBΔ*, ελαιωντος *G*, ἐλεοῦντος ς *Orig* 1,114 2,571^{d}, miserentis *g et add* est *fv* εις αυτο τουτο *ABΔG*ς, in (*om f*) hoc ipsum *fgv* 4. οπως *ABΔ*ς, οπως αν *G* 5. in universa *fgv* αρα ουν *ΔBΔG*ς, ἄρ' οὖν *Orig* 1,114 115 132 2,116^{d}, igitur ergo *fg* θελει *ABGgv*ς *Orig* 1,123 132 2,116^{d}, *add* ο θεος *Af Orig* 1,114 115 ελεει *AB*ς *Orig*, ελεα *Δ*, ελαια *G* 6. ερεις *ABΔG*ς *Orig* 1,114 132 2,116^{d}, dicis *fgv* μοι ουν *AB Orig* 1,132, ουν μοι *ΔGfgv*ς *Orig* 1,114 2, 116^{d} τι ουν *BΔGfg*, τι *Affv*ς *Orig* 1,114 135 132 2,116^{d} queritur *g*, quaeritur *fv* 7. γαρ *ABΔGfv Orig*, *om g*ς τις *AB ΔGffgv*ς *Orig*, quid *f* ανθεστηκεν *ABΔG*ς *Orig*, resistit *fgv*, *add* καὶ ἡ πεισμονὴ ἐκ τοῦ καλοῦντος καὶ οὐκ ἐξ ἡμῶν *Orig* 1,114 (*cf. Gal.* 5,8) ω ανθρωπε μενουν γε (γε *om B*) *AB*, μενοῦνγε ὦ (*om* 1,114) ἄνθρωπε ς *Orig* 1,114 132 *et* 135 *bis*, ω ανθρωπε *ΔGfg* 8. ερει *ABΔG*ς *Orig* 1,114 132, dicit *fgv* 8. 9. ei qui se finxit *fv*, figulo plasmatori *g* 9. εποιησας *ABGfgv*ς *Orig* 1,114 133, επλασας *Δ*

pr F al) deum? absit. [15]Moysi enim dicit Miserebor (miseribor *pr F*, misereor *al*) cui (cuius *L al*) misereor (-ebor), et misericordiam praestabo cui (cuius *L*) miserebor (misertus fuero *F al*). [16]igitur non uolentis neque currentis, sed miserentis est dei. [17]dicit enim (*om L*) scriptura Pharaoni quia in hoc ipsum excitaui te, ut ostendam in te uirtutem meam et ut (*om L*) adnuntietur nomen meum in uniuersa terra. (27) [18]Ergo cui (cuius *L*) uult miseretur, et quem uult indurat (obturat *V*). [19]dicis itaque mihi Quid adhuc quaeritur? uoluntati enim eius quis resistit? [20]o homo, tu quis es qui respondeas deo? numquid dicit figmentum ei qui se finxit (fincxit) Quid me fecisti sic? [21]an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud

τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; [22]εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, [23]καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν; [24]οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν, [25]ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου λαόν μου καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην ἠγαπημένην· [26]καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἐρρέθη [αὐτοῖς] Οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος. [27]Ἠσαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπόλειμμα σωθήσεται·

1. *εις τιμην σκευος ABΔGgς Orig* 1,114 133, *σκεῦος εἰς τιμὴν fv Orig* 1,137   3. notam facere (noscere *g*) potentiam *fgv*   *ηνεγκεν ABΔvς Orig* 2,119^b, *om Gfg*   *σκευη ABΔvς Orig, εις σκευη G fg*   4. in interitum (meritum *f*) *fgv*   *και AΔGfgς, om Bv*   *τον πλουτον ABΔς, το πλουτος G*   5. in vasa *fgv*   *δοξαν A BΔGfvς, add* eorum *g*   6. *ἐξ alterum om g*   7. *εν AΔGfgvς, om B*   *ωση G*   7. 8. uti fieret qui non populus populus et non dilecta dilecta *Iren*.184. ut, quemadmodum apostolus ait, fiat qui non populus populus et ea quae non est misericordiam consecuta misericordiam consecuta *Iren* 257   8. *εσται ABΔGfgvς, om Iren* 257   8. 9. *οὗ . . . ὑμεῖς*] liberata in quo vocabatur non populus *Iren*   8. *ερρεθη AΔ, ερρηθη Bς, αν κληθησονται G*, vocabuntur *fg*   9. *αυτοις AΔvς, om BGfg*   *εκει ABΔGgvς Iren* 257, *om f*   10. isaias *f*   si fuerit *fgv*   11. *υπολειμμα AB, καταλειμμα ΔGς*

quidem uas in honorem (honore *pr F*), aliud uero in contumeliam? (28) [22]Quod si uolens deus ostendere iram et notam facere potentiam suam, sustinuit (sustenuit *pr F*) in multa patientia uasa irae apta (aptata *L et pr F*) in interitum, [23]ut ostenderet diuitias gloriae suae (*om al*) in uasa misericordiae, quae praeparauit in gloriam (q. p. in gl. *om al*)? [24]quos et uocauit [qui sumus] nos non solum ex Iudaeis, sed etiam ex gentibus; [25]sicut in Osee dicit Vocabo (Vocaui *L*) non plebem meam plebem meam [et (*om L*) non dilectam dilectam *LV, om pr F al*] [et non misericordiam consecutam (-sequu.) misericordiam consecutam (-sequu.) *om V*] [et non dilectam dilectam *al*]: [26]et erit in loco (locum *F al*) ubi dictum est eis (*om L*) Non plebs (pleps) mea uos, ibi uocabuntur filii dei uiui. (29) [27]Esaias (Essa.) autem clamat pro Israhel Si fuerit numerus filiorum Israhel tamquam arena (har.) maris, reliquiae saluae fient: [28]uerbum enim

[28]λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. [29]καὶ καθὼς προείρηκεν Ἠσαΐας, Εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν.

[30]Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην κατέλαβεν δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως, [31]Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης εἰς νόμον οὐκ ἔφθασεν. [32]διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων προσέκοψαν τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος, [33]καθὼς γέγραπται Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος καὶ πέτραν σκανδάλου, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται.

[1]Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας καὶ ἡ δέησις πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν εἰς σωτηρίαν. [2]μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς ὅτι ζῆ-

4. ὁμοιώθημεν.

1. *συντεμνων* (brevians) *AB, add εν δικαιοσυνη* (aequitate) *οτι λογον συντετμημενον ΔGfgvς* *κυριος AΔGς, ο κυριος B* 2. isaias *f* *ωενκατελειπεν G. Orig* 3,711^b 4. *ωμοιωθημεν B Δς Orig, ομοιωθημεν AG* 5. *δηωκοντα G* *κατελαβεν ABΔς, add την G* 6. iustitia autem *f* *την εκ ABΔς*, quae ex *fv*, *της εξ G*, ex *g* 7. sectans *gv*, sectando *fgv* *εις νομον ABΔG fg, add δικαιοσύνης vς* *εφθασεν ABΔς, εφθοχεν G*, pervenit *fgv* 8. *εργων ABGgv, add νομου Δfς* *προσεκοφαν G* *τω (γὰρ τῷ ς) λιθω ABΔGgς*, in lapidem *f* 9. *τιθιμει G* *σειων G, σιω A* 10. *ο ABΔGfg, πᾶς ὁ vς* crediderit in eo *fg* 11. *καταισχυνθησεται ABς, μη καταισχυνθη ΔG* 12. voluntas *fgv*, beneplacitum *g* cordis mei *fv* *δαιησεις G* *προς ABΔG, ἡ πρὸς ς* 13. *αυτων ABΔGfg, τοῦ Ἰσραήλ ἐστιν ς*

consummans et breuians (brebians *F*) in aequitate (-tem), quia uerbum breuiatum (breb. *F*) faciet dominus super terram. [29]et sicut praedixit Esaias (Essai.) Nisi dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus et sicut Gomorra (Gomurra) similes (-lis *pr F*) fuissemus. (30) [30]Quid ergo dicemus (dicimus)? quod gentes, quae non sectabantur iustitiam, adpraehenderunt (adpreh.) iustitiam, iustitiam autem quae ex fide est; [31]Israhel uero sectando (sectans *L*) legem iustitiae in legem iustitiae non peruenit. [32]quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus offenderunt [enim] in lapidem offensionis; [33]sicut scriptum (scribtum *F*) est Ecce pono (ponam *V al*) in Sion lapidem offensionis et petram scandali, et omnis qui credit (crediderit) in eum non confundetur. (31) [1]Fratres, uoluntas quidem cordis mei et obsecratio ad deum fit pro illis in salutem. [2]testimonium enim perhibeo illis, quod aemulationem dei habent, sed non

λον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν· [3]ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν
τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιο-
σύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. [4]τέλος γὰρ νόμου χριστὸς εἰς δι-
καιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. [5]Μωυσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιο-
σύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας [αὐτὰ] ἄνθρωπος ζήσεται
ἐν αὐτῇ. [6]ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτως λέγει, Μὴ εἴπῃς ἐν
τῇ καρδίᾳ σου Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτ' ἔστιν χρι-
στὸν καταγαγεῖν· [7]ἤ Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτ' ἔστιν
χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. [8]ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά

4. 5. γράφει ὅτι τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου ὁ ποιήσας

1. *Orig* 2,807^a γαρ *BΔGfgvς Iren* 241, δε *A* 2. του θεου δικαιοσυνην *ABΔGfgvς*, iustitiam dei *Iren* ιδιαν (suam) *ABΔv*, *add* δικαιοσυνην *Gfgς Iren* quaerentes *fgv*, volentes *Iren* στισαι *G* 3. υπερταιησαν *G* τέλος] *Orig* 3,350^e *Iren* 241 *Hilar* 103 272 369, πλήρωμα *Orig* 1,306^c νομου *ABΔGfgvς Orig* 1,306^c *Iren Hilar*, *add* καὶ προφητῶν ὁ *Orig* 3,350^e χριστος *AB Gfgvς Orig Iren Hilar*, θεος *Δ* in *Iren*, ad *fgv* 4. μωυσῆς *B ΔGfgv*, μωσης *Aς* γραφει *BGgς*, scripsit *f*, γραφει οτι *AΔv* 4. 5. την δικαιοσυνην την (της *Δ*?) εκ *ABΔGfgvς*, praecepta *Hilar* 227 5. του (*om B*) νομου *BΔGfgvς Hilar*, πιστεως *A* οτι *BGfgς Hilar*, *om AΔv* αυτα ανθρωπος *Bfς*, ανθρωπος *AΔ*, αυτα *Gg Hilar* 6. αυτη *ABΔv*, αυτοις *Gfgς Hilar* ουτως *A G*, οὕτω *ς* 6. 7. εν τη καρδια σου *ABΔGfgvς Orig* 4,44^b 68^e 294^c *Iren* 209 *Hilar* 1079, *om Orig* 3,243^d 7. αναβησεται *ABΔ Gς Orig*, ascendit *fg Iren Hilar* τὸν *Orig*, *idem om* 3,243^d hoc est *g Iren Hil*, id est *fv* 8. καταβησεται *ABΔGfς Orig*, descendit *ffgv Iren Hilar* 9. a mortuis *Iren Hilar* αναγγαγειν *G*, reducere *fg Hilar*, liberare *Iren* λεγει *ABς*, λεγει η γραφη *Δfv Orig Hilar*, η γραφη λεγει *Gg* σου το ρημα εστιν (*om Orig* 3,243^d 4,294^c) *ABς Orig* 3,243^d 4,44^b 69^a 294^c, σου (*om fv*) εστιν το ρημα *ΔGfgv*, est verbum tuum *Hilar* 1079

secundum scientiam. [3]ignorantes enim dei iustitiam et suam quaerentes statuere, iustitiae dei non sunt subiecti (subiectae *pr F*). [4]finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. (32) [5]Moyses enim scripsit (scribsit *pr F*) quoniam iustitiam (-tia *F*, -tiae *al*) quae ex lege est qui fecerit homo, uiuet (uiuit *F al*) in ea. [6]quae autem ex fide est (est ex f. *F al*) iustitia sic dicit, Ne dixeris in corde tuo Quis ascendet (ascendit *F al*) in caelum? id est Christum deducere; [7]aut quis descendit (disc.) in abyssum? hoc est Christum ex mortuis reuocare. [8]sed quid dicit scriptura? Prope est uerbum in ore

ἐστιν, ἐν τῷ στόματί σου καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. τοῦτ' ἔστιν τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν, [9]ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ· [10]καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. [11]λέγει γὰρ ἡ γραφή Πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ καταισχυνθήσεται. [12]οὐ γάρ ἐστιν διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. [13]Πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. [14]πῶς οὖν ἐπικαλέσωνται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσωσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσωσιν χωρὶς κηρύσσοντος; [15]πῶς δὲ κηρύ-

3. *σου ὅτι κύριος Ἰησοῦς,* 10. *πιστεύσουσιν*

1. *εν prius ABΔGfgvς Orig* 3,243[d] *Hilar, σφόδρα ἐν Orig* 4,44[b] 69[a] 294[c] 2. confessus fueris *Hilar,* confitearis *fgv Iren* 209 *εν ΑΔG fgvς Iren Hilar, το ρημα εν B* 3. *κυριον ιησουν (add χριστον A) ΑΔGfgς Iren, οτι κυριος ιησους B Hilar* 1079 1080 4. *αυτον ηγειρεν BΔGfgvς Iren Hilar, ηγειρεν αυτον A* ex *fv,* a *g Iren Hil Orig* 1,232[e] 3,543[b] 618[c] *Hilar* 65 142 *γαρ ABΔGfgvς, μὲν Orig* 1,277[c], *om Orig* 2,600[a] *Lucif* 88 5. ad iustitiam *fgv Lucif* confessio fuit *f* in salutem *fgv,* ad sal. *gv Lucif* 6. *πας ABG fgvς, οτι πας Δ* qui credit *gv,* qui crediderit *fv* in illo *f,* in illum *gv* *ου μη καταισχυνθησεται G,* non confundentur *f* 7. *ιουδαιου τε (om fgv) και ελληνος ABGfgvς, ιουδαιω και ελληνι Δ* 8. 9. *Orig* 2,727[d] 793[a] *Hil* 872 9. *ουν ABΔGfgvς, om Hilar* 872 10. *επικαλεσωνται ABΔG, ἐπικαλέσονται fgvς et add* eum *Hilar* *πως δε ABΔς Hilar, η πως δε G,* aut quomodo *fgv* *πιστευσωσιν BΔ, επιστευσωσιν G, πιστευσουσιν Afgς Hilar, add* ei *fg Hilar* 11. *ακουσωσιν AB, ακουσονται ΔGfgv Hilar, ἀκούσουσι ς* *πως δε ABΔGvς Hilar,* aut quomodo *fg* *κηρυξωσιν ABΔ, κηρύξουσιν fgvς Hilar, εκηρυσσουσιν G*

tuo et in corde tuo. hoc est uerbum fidei quod praedicamus, [9]quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, et in corde tuo credideris quod deus illum suscitauit (excit. *L*) a (ex *F al*) mortuis, saluus eris: [10]corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit in (ad) salutem. [11]dicit enim scriptura Omnis qui credit (crediderit) in illum non confundetur. [12]non est enim distinctio Iudaei et Graeci (atque gentilis *V*): nam idem dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. [13]Omnis enim quicumque inuocauerit nomen domini, saluus erit. (33) [14]Quomodo ergo inuocabunt in quem non crediderunt? aut quomodo credent (credunt *F al*) ei quem non audierunt? quomodo autem audient sine praedicante? [15]quomodo uero praedi-

ξωσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; καθὼς γέγραπται Ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες
τῶν εὐαγγελιζομένων ἀγαθά. [16]ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγ-
γελίῳ. Ἠσαΐας γὰρ λέγει Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ ἡμῶν;
[17]ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος χριστοῦ. [18]ἀλλὰ
λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; μενοῦν γε Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ
φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐ-
τῶν. [19]ἀλλὰ λέγω, μὴ Ἰσραὴλ οὐκ ἔγνω; πρῶτος Μωυσῆς λέγει
Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπὶ ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργ-
γιῶ ὑμᾶς. [20]Ἠσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ καὶ λέγει Εὑρέθην [ἐν] τοῖς ἐμὲ
μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην [ἐν] τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσιν. [21]πρὸς

1. αποσταλωσιν ABCΔGgς Hilar 872, mittantur fgv   καθως AC ΔGς, καθαπερ B   2. αγαθα ABC, ειρηνην (bona Iren) των (om G) ευαγγελιζομενων (add τὰ ς) αγαθα (pacem Iren) ΔGfgvς Iren 200 Hilar   υπηκουσαν ABCΔGvς, oboediunt fgv Hilar   του ευαγγελιου G   4. αρα ABCΔς, ergo fgv, itaque Hilar, αρα ουν G   χριστου BCΔfv, θεου Aς; om Gg Hilar   5. μενουν γε ABCΔς, immo Hilar 872, et quidem fv, om Gg   πασαν ABCGfgvς Hilar, add γαρ Δ   6. in fines g, in finem f, ad terminos Hilar   7. ισραηλ ουκ εγνω ABCΔGfgvς Hilar, οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ ς   μωυσης BC ΔGgv Hilar, μωσης Afς   8. υμας ABΔGfgvς Hilar 873, αυτους C   επ ουκ εθνει (εθνη G) ABCΔGς, in non (om f) gentem fgv Hilar   επι (επ BC) εθνει ασυνετω ABΔGς et corr C, in gentem insipientem (insensatam Hil) fgv Hilar   8. 9. παροργιω υμας] sic corr C   9. αποτολμα και ABCvς Hilar, om ΔGfg   ευρεθην A BCΔGgvς, palam apparui f, apparui autem Hilar 873   εν BΔGg, om ACfς Hilar   9. 10. τοις (his qui Hil) εμε μη ζητουσιν ABC ΔGgς Hilar, non quaerentibus me f   10. εμφανης (ενφ. G) εγενομην ABCΔGgvς, inventus sum f Hilar   τοις ACΔGgvς Hilar, εν τοις Bf

cabunt, nisi (ni) mittantur? sicut scriptum est Quam speciosi pedes
euangelizantium pacem, euangelizantium bona. [16]sed non omnes oboe-
diunt (-dierunt L) euangelio. Esaias (Ess.) enim dicit Domine, quis
credidit auditui nostro? [17]ergo fides ex auditu, auditus autem per uer-
bum Christi. [18]sed dico, numquid non audierunt? et quidem In omnem
terram exiit (exiuit) sonus eorum et in fines (in finis F al) orbis terrae
uerba eorum. [19]sed dico, numquid Israhel non cognouit? primus (pri-
mum V) Moyses dicit Ego ad (in) aemulationem uos adducam in non
gentem, in gentem insipientem in iram (ira pr F) uos mittam. [20]Esaias
autem audet (audit L) et dicit Inuentus sum [a V al] non quaerentibus
me, palam apparui (apar.) his qui me non interrogabant. [21]ad Israhel

δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

[1]Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ [, ὃν προέγνω]; μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμείν. [2]οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε ἐν Ἡλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, [3]Κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσιν τὴν ψυχήν μου. [4]ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; Κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. [5]οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν· [6]εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔργων, ἐπεὶ ἡ χάρις

1. *λεγει ABCΔGfvς*, quid dicit *g Hilar* 2. *προς ABCGς*, *επι Δ*, ad *fgv Hil* non credentem *fgv*, non audientem *Hilar* *και αντιλεγοντα* (*λεγοντα Δ*) *ABCΔfς*, om *Gg Hilar* 873 3. *τον λαον ABCΔfvς*, *την κληρονομειαν Gg* *ον προεγνω AΔf*, om *BCGgvς* 4. *και γαρ ABCΔGς Orig* 2,822^{c}, etenim *vel* nam *g*, nam et *fv* 5. *φυλης ABCΔGfvς*, de tribu *g* *βενιαμειν ABC*, *βενιαμιν Gς* *αππωσατο G* 6. helia *f*, elia *g* postulat (-labat *g*) deum *fg* 7. *ισραηλ ABΔGfgv*, *add λέγων ς* 8. *τα ABCGfgv*, *και τα Δς* 9. *ζητουσι Cς* 10. *κατέλιπον fgvς Orig* 1,171, *κατελειπον ACG* 11. *γονυ BCΔGfgvς Orig*, *τονυ A*, genua *ffv* *τη ABCΔς Orig*, *τω G* *ουν και ABΔGgvς*, *και C*, ergo *f* in hoc nunc *g*, in hoc *f* *Orig* 3,505^{c} 711^{b} *λημμα B* 12. *γεγονεν ABCΔGfς Orig* 3,151^{d}, salvae factae sunt *g* *ουκετι ABCΔGvς*, non etiam *g*, non *fv* *ἐπεὶ*] alioquin *fgv*

autem dicit Tota die expandi manus meas ad populum non credentem et contra dicentem [mihi *om L*]. (34) [1]Dico ergo, numquid reppulit deus populum suum? absit: nam et ego Israhelita sum ex semine Abraham, [ex] tribu Beniamin. [2]non reppulit deus plebem suam, quam praesciit (-sciuit). an nescitis in Helia (Elia) quid dicit scriptura? quem admodum interpellat deum (dominum *F*) aduersum Israhel, [3]Domine, prophetas (prof.) tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quaerunt animam meam. [4]sed quid (*om al*) dicit illi responsum diuinum? Reliqui (Relinque) mihi septem milia (·VII· *F*) uirorum, qui non curuauerunt (curuar. *al*, curbau. *F al*) genua (genu *L*) [ante *F al*] Bahal. [5]sic ergo et in hoc tempore reliquiae secundum electionem gratiae [saluae *om L*] factae sunt. [6]si autem gratia, [iam] non ex operibus: alioquin gratia (gratiam *pr F*)

οὐκέτι γίνεται χάρις. [7]τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν; ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν, [8]καθὼς γέγραπται Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. [9]καὶ Δαυεὶδ λέγει Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα καὶ εἰς θήραν καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς, [10]σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.

[11]Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσιν; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. [12]εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. [13]ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς ἔθνεσιν. ἐφ' ὅσον μὲν οὖν εἰμὶ ἐγὼ ἐθνῶν ἀπό-

1. *γινεται ΑΒCΔGς*, est *fv*, erit *g*   *χαρις ΑCΔGfgv, add ει δε εξ εργων ουκετι* (*add ἐστὶ ς*) *χαρις επει το εργον ουκετι εστι χαρις* (*ἐστὶν ἔργον ς*) *Bς*   *επιζητει ΑΒCΔς, επεζητει Gfgv*   *τουτο Α ΒCΔG, τούτου ς*   2. *επερωθησαν C*, obcaecati sunt *Hilar* 224   *καθως ΑCΔGς, καθαπερ Β*   5. *και* prius *ΑΒΔGfgvς, καθαπερ και C*   *δαυειδ ΒΔ, δαυϊδ G, δαδ ΑC, Δαβὶδ ς*   6. *θήραν*] captionem *fg*   *ανταποδωμα G*   7. *σκοτισθηθωσαν Α*   8. *συνκαμψον G*   9. *μη ΑΒCΔGfς*, nunquid sic *gv*   *επτισαν G*   *πεσωσι Cς*   10. delictum *vel* delicto *g*. *Orig* 1,446[a] 693[d] 3,151[c]   10. 11. *εις το παραζηλωσαι αυτους ΑΒCΔGgς Orig* 3,143[b] 206[b] 334[f] 4,384[a], ut illos aemulentur *fv*   11. 12. *εἰ δὲ . . . πλήρωμα αὐτῶν om Α*   11. *ητημα G. Orig* 1,693[d]   13. *δε ΑΒ, ουν C, γαρ ΔG fgvς*   *μεν ουν ΑΒC, μέν vς, om ΔGfg*   *ειμι εγω ΒCΔς, εγω ειμι Gfgv, ειμι Α*

iam non est gratia. (35) [7]Quid ergo? quod quaerebat Israhel, hoc non est consecutus (consequutus)? electio autem consecuta (conseq.) est: ceteri uero excaecati sunt (excecatis *L*); [8]sicut scriptum est Dedit illis deus spiritum conpunctionis, oculos ut non uideant, et (*om F al*) aures ut non audiant, usque in hodiernum diem. [9]et Dauid dicit Fiat mensa eorum in laqueum et in captionem (et tribulationem illis *V*), et in scandalum et in retributionem illis (et in r. i. *om V*), [10]obscurentur oculi eorum, ne uideant, et dorsum eorum (illorum *L al*) semper incurua (incurba *pr F*). (36) [11]Dico ergo, numquid sic offenderunt ut caderent? absit: sed illorum delicto salus gentibus, ut illos aemulentur. [12]quod si delictum illorum (eorum) diuitiae sunt mundi et deminutio (dim.) eorum diuitiae gentium, quanto magis plenitudo (plaen. *V*) eorum. (37) [13]Vobis enim dico gentibus. quam diu quidem ego sum gentium apostolus, ministerium meum honorifi-

στολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, [14]εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. [15]εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσλημψις εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; [16]εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. [17]εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, [18]μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. [19]ἐρεῖς οὖν Ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. [20]καλῶς. τῇ ἀπιστίᾳ ἐκλάσθησαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φο-

10. *μὴ ὑψηλὰ φρόνει,*

1. *δοξαζω ABCΔς, δοξασω Gfgv* 1. 2. *μου την σαρκα ABCς, την σαρκα μου ΔGfgv* 2. *εχ αυτων G* *απολη C* 3. *κοσμου ABCΔfgvς, κοσμω Gg* *προσλημψις (-ληψις) ΑΒΔς, προλημψις (-ληψις C) CG*, adsumptio *fgv* *δε ΒΔGfgvς, γαρ A.* et si *Iren* 39 4. *ει ABCΔfvς, om Gg* 5. *των ABCΔGς*, ex *fgv* fracti sunt *fgv*. *Hilar* 80 *αγριελαιος (-ελεος Α) ων ABCΔGf vς*, cum esses oleaster *g* *Iren* 264 6. *εν αυτοις ΑΒΔGvς et corr C*, in ipsos *g*, in illo *f*, in pinguedinem olivae *Iren* *συγκοινωνος (συνκ. AG) ABCΔGς*, socius *fgv Iren*. *κοινωνήσαντες Orig* 3,691[a] 6. 7. *της ριζης και (om BC) της πιοτητος της ελαιας εγενου ABC vς (Orig), εγενου της πιοτητος της ελαιας* (eius *Iren*) *ΔGfg* 7. noli gloriari adversus *fgv* *κατακαυχασαι (-σε A) ABCvς, συ καυχασαι ΔGfg* 8. *αλλ ACΔGς, αλλα B* *ερεις ΑΒΔGς*, dicis *fg* 9. *εξεκλασθησαν ABCΔς, ει κλασθησαν* (fr. sunt) *Gfg* *κλαδοι ABCΔG, οἱ κλάδοι ς* *ενκεντρισθω ΑG* *τη (την G) απιστια ABCΔGgς*, propter incredulitatem *fv* 10. *εκλασθησαν ΒΔ G, εξεκλασθησαν ACς*, fracti sunt *fgv* *τη απιστια Δ* *μη υψηλοφρονει CΔGς Orig* 3,276[a], *μη υψηλα φρονει AB*, noli altum sapere *fgv Cypr* 12 305

cabo, [14]si quo modo ad aemulandum prouocem carnem meam et salnos faciam aliquos ex illis. [15]si enim amissio eorum reconciliatio est mundi, quae adsumptio (adsumtio *L*), nisi uita ex mortuis? [16]quod si delibatio (deliberat. *pr F*) sancta est, et massa: et si radix sancta [est], et rami. [17]quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis et socius radicis et pinguidinis (pingued.) oliuae factus es, [18]noli gloriari aduersus ramos: quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. [19]dicis (dices *L*) ergo Fracti sunt rami, ut ego inserar (insererer *pr F*, inserer *al*). [20]bene: propter incredulitatem (incredil.) fracti sunt, tu autem fide sta (stas

βου· [21]εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, οὐδὲ
σοῦ φείσεται. [22]ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. ἐπὶ μὲν
τοὺς πεσόντας ἀποτομία, ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότης θεοῦ, ἐὰν ἐπιμείνῃς
τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. [23]κἀκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπι-
μείνωσιν τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς
πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς· [24]εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκό-
πης ἀγριελαίου καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ
μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ.
[25]Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο,
ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσ-

3. ἐὰν ἐπιμένῃς

1. ο θεος ABCΔGfgvς *Orig* 3,276a (146b) *Cypr* 305, dominus *Cypr* 12, *om Iren* 264 (*Orig* 3,144d) 1. 2. ουδε σου ABC, μη πως ουδε σου ΔGfgvς *Iren Cypr*. πόσῳ μᾶλλον τῶν παρὰ φύσιν οὐ *Orig* 3, 276a, πόσῳ πλέον οὐδὲ ἡμῶν *Orig* 3,144d, πόσῳ πλέον ἡμῶν οὐ *Orig* 3,146b 2. φεισεται ACΔG *Orig*, φεισηται Bfgvς *Iren Cypr* ειδε ACG ουν ABCΔGfgvς *Orig* 3,246d *Hilar* 290, *om Orig* 3, 144e θεου ACΔGς *Orig*, του θεου B 2. et 3. ἐπὶ] in *fgv Hilar* 3. cadentes *g* αποτομια ABC, αποτομιαν ΔGfgvς *Hilar* χρη-στοτης ABCΔ, χρηστοτητα Gfgvς *Hilar* θεου ABCΔfv, *om* Ggς *Hilar* επιμεινης ACGfgvς (*Orig* 3,246d), επιμενης BΔ. Tu nisi permaneas in bonitate excideris *Hilar* 290 4. in bonitate *fg Hilar* κακεινοι (καὶ ἐκ. ς) δε ABCΔGς, et illi *fg*, illi vero *Hilar* 290 επειμεινωσειν G, επιμεινωσει C, permaneant *Hilar* 5. ενκεντρι-σθησονται AG, εγκετρ. C εστιν ABCΔGgς, *om f* 6. ενκεν-τρισαι G 6. 7. *Orig* 3,691b 8. οἱ *non exprimunt fg* ενκεντρ. G τη ιδια (suae) ελαια ABCΔGgvς, in suam olivam *f* 9. mysterium *fgv*, sacramentum *Hilar* 1102 10. μη] *add corr A* παρ CΔς, εν AB, *om Gfgv Hilar* 10. *seq* πωρωσις απο μερους τω ισραηλ γεγονεν ABCΔGfgς, ex parte obtusio facta est in israel *Hilar*

L). noli altum sapere, sed time: [21]si enim (autem) deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. [22]uide ergo bonitatem et seueritatem (b. esse uer. *F*) dei; in eos quidem (*om al*) qui ceciderunt (caecid. *F*) seueritatem, in te autem bonitatem dei, si permanseris in bonitate (-tatem *FL*): alioquin et tu excideris. [23]sed et illi, si non permanserint (mans.) in incredulitate (-tatem *F*), inserentur: potens est (*om al*) enim deus iterum inserere illos. [24]nam si tu ex naturali (-ale) excisus (excissus *V al*) es oleastro et contra naturam insertus es in bonam oliuam (olibam *F*), quanto magis hi (hii *F al*) secundum naturam inserentur suae (propriae *V*, suae propriae *al*) oliuae. (38) [25]Nolo enim (autem) uos ignorare, fratres, mysterium hoc, ut non sitis uobis ipsis sapientes, quia caecitas ex parte

ραὴλ γέγονεν ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, [26]καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται, καθὼς γέγραπται Ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ· [27]καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ᾽ ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. [28]κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον ἐχθροὶ δι᾽ ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας· [29]ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. [30]ὥσπερ γὰρ ὑμεῖς ποτὲ ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, [31]οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν

7. γάρ ποτε ὑμεῖς

1. αχρις ου ABCΔς, quoad usque *Hilar* 1102, donec *fgv* *Hilar* 386, ἕως *Orig* 1,693^d 3,694^a 711^a, ὅταν *Orig* 3,151^{de} 334*f* 771^d, ὅταν γὰρ *Orig* 3,349^a, cum autem *Hilar* 418, ἐὰν *Orig* 3,148*f* 151^b 643^c, ἐὰν γὰρ *Orig* 3,147^c το πληρωμα των εθνων εισελθη (intraret *fgv*, intret *Hil*) ABCΔGfgvς *Orig* *Hilar* 1102, εἰσέλθῃ (intraverit 418, intret 386) τὸ πλ. τῶν ἐθνῶν *Orig* 3,349^a *Hilar* 386 418 και ουτως (οὕτω ς) ABCΔGfgvς *Iren* 230 *Hilar* 1102, τότε *Orig* 3,147^c 148*f* 151de 335^a 771^d *Hilar* 386 418, μετὰ (ἵνα μετὰ 1,693) τοῦτο *Orig* 1,693^d 3,151^b, *om* *Orig* 3,349^a 643^c 2. πας ισραηλ ABCΔ Gfgvς *Orig* *Iren* *Hilar* 1102, quod reliquum est (est rel. 141 386) israel *Hilar* 141 386 418 σωθησεται ABCΔGgς *Orig* *Iren* *Hilar*, σωθῇ *fv* *Orig* 1,693^d ηξει εκ ABCΔGfgvς *Orig* 2,728^a, et veniet a *Hilar* 1102 ο ρυομενος ABCG *et add* και Δς *Orig*, qui eripiat (*vel* eripiet *g*) et *fgv*, qui liberet et *Hilar* 3. αποστρεψει ABCΔς *Orig*, αποστρεψαι G, avertat *fgv* *Hilar* ασεβειας ABC ΔGvς *Orig* *Hilar* 1102, impietatem *fgv* ἡ] erit *g* 4. peccata *fgv*, iniquitates *Hilar* 5. εχθροι G sed dilecti *Hilar* 133 7. γαρ ABCΔGfg, *add* καὶ vς υμεις ποτε BCΔGgς, ποτε υμεις *Af* *et pr g* νυν ACΔGς, νυνι B ελεηθητε C 8. τη τουτων ABCΔGς, propter illorum *fg* diffidentiam *fg* ουτως AC G, οὕτω ς ουτοι ABCfgvς, αυτοι ΔG νῦν *om f*

contigit in Israhel donec plenitudo gentium intraret, [26]et sic omnis Israhel saluus fieret (firet *L*); sicut scriptum est Veniet ex Sion qui eripiat et auertat (-tet *L*) inpietates (imp. *L*, -tem *V*) ab (*om L*) Iacob: [27]et hoc illis a me testamentum, cum abstulero peccata (-tum) eorum. [28]secundum euangelium quidem inimici propter uos, secundum electionem autem carissimi propter patres: [29]sine paenitentia enim sunt dona et uocatio dei (et uocationes). [30]sicut enim et uos aliquando (a. et u. *L*) non credidistis (credistis) deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem, [31]ita et isti (et sti *F*) nunc non crediderunt in uestram (-stra *F*) misericordiam,

τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ [νῦν] ἐλεηθῶσιν· ³²συνέκλεισεν γὰρ
ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ. ³³ὦ
βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ
κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. ³⁴Τίς γὰρ ἔγνω
νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ³⁵ἢ τίς προέδωκεν
αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ³⁶ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι᾿ αὐτοῦ
καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

¹Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ,
παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἁγίαν εὐάρεστον τῷ

1. *τω υμετερω ελεει ABΔGgς*, in vestram misericordiam *fv* *αὐτοὶ*] ipsi *ff*, isti *f* *νυν BΔ*, *om AGfgvς* *γαρ ABΔGfgvς*, autem *Iren* 214 2. *τους παντας ABς*, *τα* (*om G*) *παντα ΔGfgv Iren* 50 214 in incredulitatem *fgv Iren* 50, in incredulitate *v Iren* 214 3. altitudo *fgv Iren* 51 *Cypr* 319 *Hilar* 1108, profundum *Hilar* 436 970 *και σοφιας ABΔGgς Orig* 4,49ᵃ *Iren Hilar* 970 1108, sapientiae *v Cypr Hilar* 436 *ανεξεραυνητα A. Iren Cypr Hilar* 254 436 970 1108. investigabilia et inscrutabilia *Hilar* 301 4. *ανεξιχνιαστοι A BΔGfgvς Iren* 51 *Hilar* 436 970 1108, quam investigabiles *Cypr* 319 5. *κυριου ABGgvς Iren* 292 *Cypr Hilar* 436 1108, *θεου Δf* *συμβουλος αυτου ABΔGfgvς Cypr Hilar*, eius consiliarius *Iren* factus est *Iren*, fuit *fgv Cypr Hilar* *η τις alterum ABΔGfgvς Cypr Hilar* 436 1108, quis enim *Hilar* 1109 6. *αυτω prius AB ΔGfgvς Cypr* 319 *Hilar* 436, *om Hilar* 1108 1109 6. 7. *εξ αυτου και δι αυτου και εις αυτον* (in ipso *Cypr Hil*, in ipsum *vel* o *g*) *τα παντα ABΔGfgvς Cypr Hilar* 436 970 1108 1109, omnia ex ipso et per ipsum et in ipso sunt *Hilar* 203, omnia in ipso et per ipsum *Hilar* 44, omnia in ipsum et ex ipso omnia *Iren* 16 7. *αμην AB ΔGfgς Hilar* 970, saeculorum *Cypr* 319 *Hilar* 436 1108 1109 8. *ουν ABΔGfgvς Cypr* 159, autem *Cypr* 266 *οικτειρων G* 9. ut exhibeatis *fgv*, ut constituatis *Cypr* viventem *fg Cypr* 266, vivam *g Cypr* 159 *ευαρεστον τω θεω BΔGfgς Cyprian*, *τω θεω ευαρεστον Av*

ut et ipsi misericordiam consequantur: ³²conclusit enim deus omnia in incredulitate (-tatem *L*), ut omnium misereatur. (39) ³³O altitudo diuitiarum sapientiae et scientiae dei. quam inconpraehensibilia (incompr. *L*, -preh. *al*) sunt iudicia eius (*om al*) et inuestigabiles uiae eius. ³⁴Quis enim cognouit sensum domini? aut quis consiliarius eius fuit? ³⁵aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei (*om al*)? ³⁶quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso [sunt *om L*] omnia: ipsi gloria in saecula [saeculorum *om L*], amen. (40) ¹Obsecro itaque uos, fratres, per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem (uiuam) sanctam deo placentem, rationabile (-lem *F*, -le sit *al*)

θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν, 2καὶ μὴ συσχηματίζεσθαι τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθαι τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοός, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. 3λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισεν μέτρον πίστεως. 4καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι πολλὰ μέλη ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, 5οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. 6ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, 7εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ δια-

1. *την λογικην λατρειαν υμων ABΔGfς Orig* $4,234^e$, rationale sit obsequium vestrum *g*, *om Cypr*   *και μη συσχηματιζεσθαι* (*συνσχ. G*, *-σθε ς et pr B*) *ABΔGς*, et nolite confortari (-mari *ff*) *f*, et ne conformemini *g*, nec configuremini *Cypr*   1. 2. *τω αιωνι τουτω ABΔGgς Cypr*, huic saeculo *fv*   2. *μεταμορφουσθαι* (*-σθε ς et pr B*) *ABΔGς*, transformemini *Cypr* 159, transformamini *g Cypr* 266, reformamini *fgv*   *τη ανακαινωσει ABΔGς Orig* $3,803^d$, in novitate (renovatione *Cypr*) *fgv Cypr*   *του νοος ABΔG Orig Cypr* 159, spiritus *Cypr* 266, *τοῦ νοὸς ὑμῶν fvς*, vestri sensus *g*   3. quae sit voluntas *fgv Cypr*   *τοῦ om G*   bona *v Cypr*, quod bonum (*add* est *g*) *fg*   bene placitum *fg*, placens *Cypr* 159 266   4. perfectum *g*, quod perfectum *f*   5. *παντι τω οντι ABΔGgς*, omnibus qui sunt *fv*   *παρ ο* (quam *fv*) *δει φρονειν ABΔfvς*, *om Gg*   6. ad sobrietatem *fgv*   *ο θεος εμερισεν BΔGfgvς*, *εμερισεν ο θεος A*   7. *καθαπερ ABς*, *ωσπερ ΔG*   *πολλα μελη BΔGfgv*, *μελη πολλα Aς*   9. *εσμεν ABΔfvς*, *om Gg*   *το* (*ὁ ς*) *δε καθ εις αλληλων ABΔGς*, singuli autem alterius *fg*   10. *διαφορα ABΔGvς*, differentiae *fg*   10. 11. *Orig* $4,136^a$ 11. in ministrando *fgv*

obsequium uestrum. 2et nolite conformari (confirm. *F al*) huic saeculo, sed reformamini in nouitate sensus uestri, ut probetis quae sit uoluntas dei bona (bonam *F*) et [bene] placens et perfecta. (41) 3Dico enim, per gratiam [dei *F*] quae data est mihi, omnibus qui sunt inter uos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, et uni cuique (s. u. c. autem) sicut deus diuisit (diu. deus *L al*) mensuram (-ra *F*) fidei. (42) 4Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, 5ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. 6habentes autem donationes [dei diuersas *pr F*] secundum gratiam quae data est nobis differentes; siue prophetiam (-tiae *F al*), secundum rationem fidei; 7siue ministerium, in ministrando;

κονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, [8]εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν
τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐκ σπουδῇ,
ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. [9]ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος. ἀποστυγοῦντες τὸ
πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, [10]τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους
φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, [11]τῇ σπουδῇ μὴ
ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ δουλεύοντες, [12]τῇ ἐλπίδι
χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες,
[13]ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες.
[14]εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε.
[15]χαίρειν μετὰ χαιρόντων, κλαίειν μετὰ κλαιόντων. [16]τὸ αὐτὸ εἰς
ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. [17]μηδενὶ

1 *ο διδασκων ΒΔGfgvς, διδασκαλειαν Α* *ειτε* alterum *ΑΒς*, om *ΔGfgv* 3. *ο ελαιων εν ϊλαροτειτει G. Orig* 2,790[b] *ανυποκριτο G αποστυγουντες ΑΒΔς*, odientes *fgv*, *μεισουντες G* 4. *κολλομενοι G*, adhaerentes *gv*, et haerentes *f* 6. *τῷ πνεύματι ζέοντες*] *Orig* 2,636[d] (610[e]) *κυριω ΑΒvς, καιρω ΔGfg* 7. in tribulatione *fgv* *υπομενο ς* pr *Α* 8. *χρειαις ΑΒvς, μνειαις ΔGfg Hilar* 1257 9. *ευλογειτε τους διωκοντας υμας* (om *Β*) *ΑΒvς* et post *καταρασθε Αf*, *εὐλογεῖτε τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν Orig* 2,786[c], om *Gg ευλογειτε* (-*ται G*) *και μη καταρασθε* (-*σθαι G*) *ΑΒΔGfgvς Orig* 1,770[b] 772[a] 2,786[c]. benedicentes et non male dicentes *Cypr* 309 10. *κλαίειν μετὰ κλαιόντων καὶ χαίρειν μετὰ χαιρόντων Orig* 3, 321*f* *κλαιειν ΒΔGfgv, και κλειειν Ας* 11. *τα υψηλα φρονουντες ΑΒΔGfgvς Iren* 320, *ὑψηλοφρονοῦντες Orig* 3,691[a] 12. consentientes *fgv Iren* nolite esse *fgv* 12. *seq Cypr* 314 *Lucif* 126

siue qui docet, in doctrina (-nam *F*); [8]qui exortatur, in exortando; qui tribuit, in simplicitate; qui praeest, in (*om L*) sollicitudine; qui miseretur, in hilaritate. [9]dilectio sine simulatione. odientes malum, adherentes bono, [10]caritatem fraternitatis (-tates) inuicem diligentes, honore (-rem *F al*) inuicem praeuenientes, [11]sollicitudine (-nem *F*) non pigri, spiritu feruentes, domino seruientes, [12]spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, [13]necessitatibus (memoriis *L*) sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. [14]bene dicite persequentibus (-tes *F*) uos (*om L*): bene dicite, et nolite male dicere. [15]gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. [16][in *F*] id ipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes. nolite esse prudentes apud (aput *F*) uosmet ipsos. [17]nulli malum pro

κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες, προνοούμενοι καλὰ [ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ] ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων· [18]*εἰ δυνατόν, τὸ ἐξ ὑμῶν μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες,* [19]*μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος.* [20]*ἀλλὰ Ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν. τοῦτο γὰρ ποιῶν ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.* [21]*μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.*

[1]*Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ, αἱ δὲ οὖσαι ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν.* [2]*ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ*

1. 2. *καλα . . . ει δυ* in *litura A* 2. *ενωπιον του θεου και A*, *ου μονον ενωπιον του θεου αλλα και* (etiam) *Ggv Lucif* 126, *om BΔfς* *των AΔGfgv Lucif*, *παντων Bvς* quod ex vobis (*add* ipsis *Lucif*) est *fgv Lucif*, ex vobis *Hilar* 461, in vobis *Hilar* 377 2. 3. *μετα παντων ανθρωπων ABΔGfgvς*, cum omnibus *Hilar* 377, ad omnes *Hilar* 461 3. *ειρηνευοντες ABΔGfgvς Hilar* 461, pacem habeatis *Hilar* 377 *μὴ ἑαυτοὺς om g* 4. *χριστός φησιν Ἐμοὶ Orig* 2,612[e] *εκδικησις* (*-σεις AG Orig*) *ABΔGς Orig*, vindictam *fgv Cypr* 328 5. *ανταποδω G* *αλλα εαν ABfv*, *εαν ΔGg*, *Ἐὰν οὖν ς* *πεινα ABΔς*, *πεινλ G*, esurierit *fg* *εχθρος G* *ψωμειζαι G*, *ψωμισε A* 6. *ποτειζαι G* carbonem *f* 7. *την κεφαλην AΔGς*, *της κεφαλης B* *μη νικου A*, non vinci *Cypr* 314 9. *πασα ψυχη ABς Orig* 1,790[c], *πασαις ΔG fg Iren* 321 *υποτασσεσθω ABς Orig*, *υποτασσεσθε* (*-τασεσθαι G*) *ΔGfgv Iren* 10. *υπο* prius *AB*, *απο ΔGς Orig*, a *fg Iren* *ούσαι ABΔGfgv Iren* 280 321, *add ἐξουσίαι ς Orig* *υπο* alterum *ABΔ*, *απο G*, *ὑπὸ τοῦ ς Orig* 11. *ο αντιτασσομενος ABΔ Gfgvς Iren* 280, *οἱ ἀνθεστηκότες Orig*

malo reddentes, prouidentes bona non tantum coram deo, sed etiam (*om pr F*) coram omnibus (*om al*) hominibus; [18]si fieri potest, quod ex uobis est cum omnibus hominibus pacem habentes, [19]non uosmet ipsos defendentes, carissimi, sed date locum irae: scriptum est enim Mihi uindictam, ego retribuam, dicit dominus. [20]sed Si esurit (esurierit *L al*) inimicus tuus, ciba illum: si sitit (sit), potum da illi. hoc enim faciens carbones ignis congeres (-ris *al*, -ri *F*) super caput eius. [21]noli uinci a malo, sed uince in bono malum. (43) [1]Omnibus (Omnis *L*) [anima *LV*] potestatibus sublimioribus subditi estote (subdita sit *L*). non est enim potestas nisi a deo: quae autem sunt, a deo ordinatae (-ta) sunt. [2]itaque qui resistit potestati, dei ordinationi (-ne *pr L*) resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem

ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες ἑαυτοῖς κρῖμα λήμψονται. [3]οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶν φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς· [4]θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν σοὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. [5]διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. [6]διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσὶν εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες. [7]ἀπόδοτε πᾶσιν τὰς ὀφειλάς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, τῷ τὸν φόβον τὸν φόβον, τῷ τὴν τιμὴν τὴν τιμήν. [8]μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ

1. *ανθεστηκεν* ABΔGfgvς *Iren*, *ἀνθίστανται Orig* 1,790[c] *λημψονται* (*λήψ.* ς) ABΔGς, adquirunt *fgv Iren* 2. *φοβος* ABΔGς, timori *fgv Iren* 280 *τω αγαθω εργω αλλα τω κακω* ABΔGfg *Iren*, *τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἀλλὰ τῶν κακῶν* ς 3. *δε* ABΔfgvς *Iren*, *δαι* G, *om Cypr* 317 4. *σοι* ABΔfgvς *Iren*, *om* G in *fgv*, ad *Iren* *το prius* AΔGς, *om* B 4. 5. *το κακον* ABΔGgvς, male *f Iren* 280 5. 6. *Orig* 4,360[a] 6. *εις οργην* ABGgvς *Iren* 280 321, *om* Δf, *ante εκδικος corr?* Δ *τῷ*] in eum qui *f* *το κακον* ABΔ Ggvς *Iren* 280, male *f Iren* 321 agit *fv Iren* 280, operatur *Iren* 321, facienti *g* *διο* ABΔGvς, ideoque *fg Iren* 280 6. 7. *αναγκη υποτασσεσθαι* ABς, *υποτασσεσθε* (*σθαι* G) ΔGfg *Iren* 7. *και* A BΔfgvς *Iren* 280, *om* G 9. *αυτο τουτο* ABΔGς, hoc ipsum *fgv Iren* 280 321 *αποδοτε* ABΔ *Orig* 1,252[a] 3,294*f Cypr* 305, *add ουν* Gfgς 10. *τω το τελος το τελος* ABΔGfgvς *Orig* 3,210[c] *Cypr*, *post alterum φόβον Orig* 1,252[a] 11. *οφειλετε* ABΔGfgvς *Orig* 1,252[a] *Cypr* 305, *ὀφείλοντες Orig* 3,294*f*

(dampn. *L*) adquirunt. [3]nam principes non sunt timori boni operis (*om pr F*) sed mali. uis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa: [4]dei enim minister est tibi in bonum (bono *F al*). si autem malum (male *L*) feceris, time: non enim sine causa gladium portat: dei enim minister est, uindex (uindix *F*) in iram ei qui malum agit. [5]ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed et propter conscientiam. [6]ideo enim et tributa praestatis (prest.): ministri enim dei sunt, in hoc ipsum seruientes. (44) [7]Reddite [ergo *om L*] omnibus debita; cui tributum, tributum; cui uectigal, uectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. [8]nemini quicquam debeatis, nisi ut inuicem diligatis. qui enim diligit proxi-

μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν· ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον νόμον πεπλή-
ρωκεν· [9]*τὸ γὰρ οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐκ ἐπι-*
θυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀνακεφα-
λαιοῦται, [ἐν τῷ] ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. [10]*ἡ ἀγάπη*
τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται· πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη.
[11]*καὶ τοῦτο εἰδότες τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα ἤδη ἡμᾶς ἐξ ὕπνου ἐγερ-*
θῆναι· νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν.
[12]*ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν· ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα*
τοῦ σκότους, ἐνδυσώμεθα δὲ τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. [13]*ὡς ἐν ἡμέρᾳ*

3. *ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ*   9. *τὰ ἔργα*

1. *αλληλους αγαπαν ABΔGfgv Orig Cypr*, *ἀγαπᾶν ἀλλήλους ς* *γαρ ABΔGfgvς*, *om Lucif* 139 *γαπων G* *ετερον ABΔGς*, proximum *v Lucif et add* suum *fg* *πεπληρωκε Bς*, implebit *f* 2. *το ABΔfvς*, *γεγραπται Gg* *μοιχευσεις* (*μηχ. G*) *ου φονευσεις ABΔGfgvς*, *φονεύσεις οὐ μοιχεύσεις Orig* 3,669^c *ουκ επιθυμησεις ABΔGfg*, *Οὐ ψευδομαρτυρήσεις Οὐκ ἐπιθυμήσεις ς*, *om Orig* 3. *ετερα BΔGgς Orig* 3,669^c 670^c, *ετερα εστιν A*, est aliud *fv* *τω λογω τουτω BΔGg Orig*, *τουτω τω λογω Afvς* 4. *εν τω AΔς Orig* 3,669^c, *τῷ Orig* 3,670^c, *om BGfgv* *σεαυτον ABΔ Orig*, *εαυτον Gς* 4. 5. *η αγαπη τω πλ. κ. ουκ εργαζεται* (*κατεργ. Δ*) *BΔGfgvς*, *om A* 5. plenitudo *fgv*, adimpletio *Iren* 241 *ουν ABCvς*, *δε ΔGfg* 6. *ειδοτες BCΔGfgvς*, *ιδοντες pr A et corr G* *ηδη ημας BCΔfv*, *ημας ηδη Ggς*, *η δει ὑμας A* *υπνους G* 6. 7. *εγερθηναι νυν*] *sic corr C* 7. *γαρ ABCΔGfvς*, autem *g* credimus *f* 8. *ηγγικεν BCΔGς Orig* 2,806^f 847^d 3,485^a, *ηγγισεν A* *αποθωμεθα ABς*, abiiciamus *fgv Cypr* 258, *αποβαλωμεθα ΔG*. *ἐκδυσαμένοις Orig* 3,558^d opera *gv Cypr*, facta *f* 9. *ενδυσωμεθα δε ABCΔ*, *και ενδυσωμεθα Gfgvς Cypr* (*Orig*) *οπλα BGgvς Orig Cypr*, *εργα AΔf* *Orig* 2,806^f 847^d 3,558^d quasi filii lucis *Iren* 282

mum, legem impleuit (in plebem *pr F*, inplebit *corr F*): [9]nam Non adulterabis (-rauis *F*), Non occides (-dis *F*), Non furaberis (-ueris *FL*), [Non falsum testimonium dices, *L*] Non concupisces, [Non falsum testimonium dices, *al*] et si quod est aliud mandatum, in hoc uerbo instauratur, Diliges (Diligis *F*, Dilegis *al*) proximum tuum sicut (tamquam *F*) te ipsum. [10]dilectio proximi malum non operatur: plenitudo ergo legis est dilectio. (45) [11]Et hoc scientes tempus, quia hora est iam nos de somno surgere: nunc enim propior (proprior *pr F*) est nostra salus quam cum credidimus (credimus). [12]nox praecessit, dies autem adpropinquauit (adpropiauit *F*): abiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur (induamus *F al*) arma lucis. [13]sicut

εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, [14]ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

[1]Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. [2]ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐσθίει. [3]ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, ὁ δὲ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. [4]σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει· σταθήσεται δέ, δυνατεῖ γὰρ ὁ κύριος στῆσαι αὐτόν. [5]ὃς μὲν [γὰρ] κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέ-

2. *ἔρισι*

1. *ευσχημωνως G* *κωμοις ABCΔGfgς Orig* 2,847^{d}, in comessationibus *v Iren Cypr* 258 *κοιταις ABCΔGfgς Orig*, in cubilibus *v Iren*, in concupiscentiis *Cypr* 2. *εριδι ACΔGfgς*, in ira *Iren*, *ερισι B*, in certaminibus *Cypr* *ζηλω ACΔGfgvς Iren Cypr*, *ζηλοις B* *αλλ CGς*, *αλλα AB* *κυριον ACΔGgvς*, deum *f*, *om B* 2. 3. *ιησουν χριστον ACΔGfgvς*, *χριστον ιησουν B* 3. *και ABCς*, *om ΔGfg* *εις επιθυμιας BΔς*, *εν επιθυμειαις Gfgv*, *εις επιθυμιαν AC* 4. *τὸν δ' Orig* 1,318^{c} *τη πιστει ABCΔGgς Orig* 1,318^{c}, in fide *fv* 5. *ος μεν ABCΔGς Orig* 1, 245^{bc} 4,243^{d}, alius enim *fgv* *ο δε ABCΔς Orig* 1,245^{bc} 3,551^{a} 4, 243^{d}, *ος δε G* 6. *εσθιει ABCfς Orig*, *αισθειετω ΔGgv* *αισθιοντα G* *ἐξουθενειτω BCΔGς*, spernat *fv*, spernet *g*, *κρινετω A* *ο δε ABCΔf*, *ουδε ο Gg*, *καὶ ὁ vς* 7. *εθιων C* *μη alterum ABCΔfvς*, *om Gg* 8. suo domino *fgv*, domino suo *Cypr* 71 313 9. *πιπτει ABCΔGgvς Cyprian*, cadet *fv* *δυνατει γαρ ABCG*, potens est enim *fg Cypr*, *δυναται γαρ Δ*, *δυνατὸς γάρ ἐστιν ς* *κυριος ABC*, *θεος ΔGfgvς Cypr* 10 - *p.* 308, 3. *ος μεν ... εσθιει corr C* 10. *ος μεν γαρ AC*, nam alius *fgv*, *ος μεν B ΔGς* alternos dies *g*, alterno quoque die *f*

in die honeste ambulemus, non in comesationibus (comisat. **F**, commesat. *al*) et ebrietatibus, non in cubilibus et inpudicitiis (imp. **F**), non in (*om pr F*) contentione et aemulatione, [14]sed induimini (induite **F** *al*) dominum Iesum Christum. (46) Et carnis (Carnis itaque) curam ne feceritis in desideriis. [1]infirmum autem in fide adsumite, non in disceptationibus (disception.) cogitationum. [2]alius enim credit manducare omnia: qui autem infirmus est, olera (hol., holus **L**) manducet. [3]is (his **F**) qui manducat, non manducantem non spernat, et qui non manducat, manducantem non iudicet: deus enim illum adsumpsit. [4]tu quis es qui iudices (-cas) alienum seruum? suo domino stat aut cadit (cadet). stabit autem: potens enim est (est en. **L**, enim *al*) deus [iterum **F**] statuere illum. [5]nam alius iudicat diem plus (*om* **L**) inter diem, alius [autem] iudicat omnem diem: unus quisque

ραν· ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω. [6]ὁ φρονῶν τὴν ἡμέ-
ραν κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει· εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ
θεῷ· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων κυρίῳ οὐκ ἐσθίει καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ.
[7]οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει· [8]ἐάν
τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκομεν, τῷ κυρίῳ
ἀποθνήσκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν ἐάν τε ἀποθνήσκομεν, τοῦ κυρίου
ἐσμέν. [9]εἰς τοῦτο γὰρ χριστὸς ἀπέθανεν καὶ ἔζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν
καὶ ζώντων κυριεύσῃ. [10]σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ
σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα
τῷ βήματι τοῦ θεοῦ. [11]γέγραπται γὰρ Ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι
ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ ἐξομολογήσεται πᾶσα γλῶσσα τῷ θεῷ.

1. *εν BCΔGfgvς, om Av* suo sensu *fgv* 2. *και ABCΔGfgv, καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν Κυρίῳ οὐ φρονεῖ ς* 3. *θεω BCΔGfgvς, κυριω A* 5. *αποθνησκομεν AΔG,* morimur *fg, αποθνησκωμεν Bς, αποθανωμεν C τῷ alterum om G* 6. *αποθνησκομεν prius ABΔGfgvς, αποθνησκωμεν C αποθνησκομεν alterum AΔ, ουν αποθνησκομεν G, αποθνησκωμεν BCς,* morimur *fv,* ergo morimur *g* 7. *χριστος ABCΔGfgς Orig* 1,436[e] 4,342[a] *Iren* 209, *ἰησοῦς Orig* 4;135[c], *add καὶ fς Iren απεθανεν και εζησεν ABC, απεθανεν και ἀνέστη (ανεστι G) Gg Orig, εζησεν και απεθανεν και ανεστη Δf Iren, ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη καὶ ἀνέζησεν ς* 7. 8. *νεκρων και ζωντων ABCΔGgς Orig,* vivorum et mortuorum *f Iren* 8. *τι ABCΔgvς, τι γὰρ G,* qui *f σου ABCvς, add εν (ειὸν G) τω μη εσθιειν ΔGfg και ABCΔGgς, om f* 9. *τί]* quid *g,* quare *fgv σου ABCΔfvς, του G,* tuum in edendo *g* 10. ante tribunal *fgv θεου ABCΔGfgv, χριστοῦ ς Orig* 1,254[a] *οτι ABCΔfgvς, ει μη Gg* 11. *εξομολογησεται πασα γλωσσα BΔGfg, πασα γλωσσα εξομολογησεται ACvς*

in (*om F*) suo sensu (sensum *F*) abundet. [6]qui sapit diem, domino
sapit. et qui manducat, domino manducat: gratias enim agit deo:
et qui non manducat, domino non manducat et gratias agit deo. (47)
[7]Nemo enim nostrum sibi uiuit, et (s. uiuet *F*) nemo sibi moritur. [8]siue
enim uiuimus, domino uiuimus (d. u. *om pr F*): siue [enim *V*] morimur (moriemur *F*), domino morimur (moriemur *F*). siue ergo uiuimus siue morimur (moriemur *F*), domini sumus. (48) [9]In hoc enim
Christus [et *L*] mortuus est et resurrexit (reuixit *V*), ut et mortuorum et uiuorum (uiu. et mort. *F al*) dominetur. [10]tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu (*om al*) quare spernis fratrem tuum [in non manducando *L*]? omnes enim stabimus ante tribunal dei (Christi *L*). [11]scriptum est enim Viuo ego, dicit dominus, quoniam mihi flectet (flectetur *pr L*) omne genu, et omnis lingua confitebitur deo. [12]itaque

[12]ἄρα ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον ἀποδώσει [τῷ θεῷ]. [13]μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον. [14]οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. [15]εἰ γὰρ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ χριστὸς ἀπέθανεν. [16]μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. [17]οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· [18]ὁ γὰρ ἐν τούτῳ δουλεύων χριστῷ εὐάρεστος τῷ θεῷ καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. [19]ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. [20]μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ

1. δώσει 4. δι' ἑαυτοῦ, 10. δοκίμοις 11. ἄρα διώκομεν

1. *αρα BΔG, αρα ουν ACς*, itaque *fgv* *εαυτου ABΔGς, αυτου C* *αποδωσει BΔGfgv, δωσει ACς Cypr* 158 *τω θεω ACΔf vς, om BGg Cypr* 1. 2. *μηκετι ουν ABCΔGfgvς*, non ergo nos *Cypr* 2. *κρινατε ABCς, κρινετε (-ται G) ΔG* 3. *προσκομμα (-κοσμα C) τω αδελφω η ACΔGfgvς, τω αδελφω B* 4. *αυτου ABGfgv, εαυτου CΔς* 5. *γαρ ABCΔGfgv, δε ς* 6. *μη*] noli *fgv Iren* 209 7. *εκεινον απολλυε (-λλυειν G) ABCΔGfgvς Orig* 1,762ᵉ, perdere illum *Iren* 7. 8. *βλασφημεισθω ουν ABCΔς*, ergo blasphemetur *f, βλασφημεισθω G* 8. *υμων ABCς, ημων ΔGfg* *γαρ om Cypr* 322 *βρωσεις ACG* 9. *ποσεις AG* 10. *τουτω ABCΔGfgv, τούτοις ς* *χριστω AΔG, τω χριστω B Cς* *ευραεστος G*, placet *fgv* *δοκιμος ACΔς et corr G*, probatus est *gv et post* hominibus *f, δοκιμοις BG* 11. itaque ergo *fg* *διωκωμεν CΔfgvς, διωκομεν ABG* 12. *αλληλους ABCς, add φυλαξωμεν ΔGfgv* *καταλυειν G*

unus quisque nostrum pro se rationem reddet deo. [13]non ergo amplius inuicem iudicemus, sed hoc iudicate (i. h. *L*) magis, ne ponatis offendiculum fratri uel scandalum. (49) [14]Scio et confido in domino Iesu (Christo) quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat quid commune esse, illi commune est. (50) [15]Si enim (Nam si *V*) propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum caritatem ambulas. noli cibo tuo illum perdere (p. ill.), pro quo Christus mortuus est. [16]non ergo (enim *F al*) blasphemetur (blasfem.) bonum nostrum. [17]non est regnum dei esca et potus, sed iustitia et pax et gaudium in spiritu sancto: [18]qui enim in hoc seruit Christo, placet deo et probatus est hominibus. [19]itaque quae pacis sunt sectemur, et quae aedificationis (ed.) sunt in inuicem custodiamus. [20]noli propter escam destruere opus dei. omnia quidem munda sunt, sed

ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι· [21]καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα μηδὲ πιεῖν οἶνον μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται ἢ ἀσθενεῖ. [22]σὺ πίστιν ἣν ἔχεις κατὰ σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει· [23]ὁ δὲ διακρινόμενος ἐὰν φάγῃ κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως· πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν. [1]ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. [2]ἕκαστος ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. [3]καὶ γὰρ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται Οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε ἐπέπεσαν ἐπ' ἐμέ. [4]ὅσα γὰρ προε-

11. *ὅσα γὰρ ἐγράφη,*

2. *αισθεινοντι G* *πιειν ABCΔς Orig* 1,762[d], *πινειν G* 3. *μηδ' ἐν Orig* 3. 4. *η σκανδαλιζεται η ασθενει BΔGfgvς, om AC* 4. *ην ABCv, om ΔGfgvς* *σεαυτον ABC, σαυτὸν Δς, σεαυτω G* habes pr *fg* 5. *δε ABCΔGfgvς, γὰρ Orig* 3,495[e] 499[a] 6. *εαν ACΔGς Orig, αν B* *το ουκ Δ* 7. *εστιν BCΔfvς, add τω δε δυναμενω υμας στηριξαι κατα το ευαγγελιον μου· και το κηρυγμα ιησου χριστου· κατα αποκαλυψιν μυστηριου· χρονοις αιωνιοις σεσιγημενου· φανερωθεντος δε νυν δια τε γραφων προφητικων· κατ επιταγην του αιωνιου θεου εις υπακοην πιστεως· εις παντα τα εθνη· γνωρισθεντος μονω σοφω θεω δια ιησου χριστου ω η δοξα εις τους αιωνας αμην A, add* spatium vacuum *Gg* *ημης G* firmiores *fgv* 8. *αρεσκδν G* *εκαστος ABCΔGfgv, add γὰρ ς* 9. *ημων ABCΔfς, υμων Ggv* proximo suo *fgv* *εις το αγαθον προς ABCΔGς*, in (ad *f*) bonam *fg* 10. *ο ABCς, om ΔG* *ουκ G* 11. *επεπεσαν ABCΔG, ἐπέπεσον ς* *προεγραφη ACς, προσεγραφη ΔG*, scripta sunt *fgv*, *εγραφη παντα B*

malum est homini qui per offensionem (offendicum *L*) manducat. [21]bonum est non manducare carnem et non bibere uinum neque in quo frater tuus offendit aut scandalizatur aut infirmatur. [22]tu fidem [quam] habes (habis *F*)? penes (paenes *F*) temet ipsum habe coram deo. beatus qui non iudicat semet ipsum in eo quod probat. [23]qui autem discernit, si manducauerit, damnatus est, quia (qui) non ex fide: omne autem quod non est ex fide, peccatum est. [1]debemus autem nos firmiores inbecillitates infirmorum (infirmiorum) sustinere et non nobis[met ipsis] placere. [2]unus quisque uestrum proximo suo placeat in bonum (bono) ad (plac. in bonam *F al*) aedificationem: [3]etenim (nam *V*) Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est Inproperia (Impr.) inproperantium tibi ceciderunt super me. (51) [4]Quaecum-

γράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν ἐγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. [5]ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ χριστὸν Ἰησοῦν, [6]ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. [7]διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς δόξαν τοῦ θεοῦ. [8]λέγω γὰρ χριστὸν διάκονον γενέσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων, [9]τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν, καθὼς γέγραπται Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσιν, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. [10]καὶ πάλιν λέγει Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. [11]καὶ πάλιν λέγει Αἰνεῖτε πάντα τὰ ἔθνη τὸν κύριον, καὶ ἐπαινεσάτωσαν αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. [12]καὶ πάλιν Ἠσαΐας λέγει Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν

7. ἡμᾶς 12. 13. Αἰνεῖτε τὸν κύριον, πάντα τὰ ἔθνη,

1. ημητεραν *G*. ad nostram *fgv* εγραφη *BCΔGfgv*, προεγραφη *Aς* 2. δια *ABCf*, om *ΔGgvς* εχωμεν *ACΔGfgvς*, *add* της παρακλησεως *B* 4. in alterutrum *fgv* χριστον ιησουν *BΔGf gς*, ιησουν χριστον *ACv* 7. υμας *ACGgv*, ημας *BΔfς* του *ABCΔG*, om *ς* γαρ *ABCΔGfgv*, δὲ *ς* χριστον *ABC*, ιησουν χριστον *ΔGfgς* 8. γενεσθαι *BΔG et pr C?*, γεγενησθαι *Aς et corr C*, fuisse *fgv* propter veritatem *fgv* 9. super misericordiam *fgv* 10. εθνεσι *C* 11. τω ονοματι σου ψαλω *ABCfgς*, ψαλω τω ονοματι σου *ΔGg* 11. 12. *Hilar* 875 12. λεγει *BΔGfg*, om *ACvς* 12. 13. παντα τα εθνη τον κυριον *ABΔf*, τον κυριον παντα τα εθνη *CGgς* 13. επαινεσατωσαν (αιπεν. *A*) *ABC*, επαινεσατε *ΔGfgvς* 14. εσται *ABCΔGfgvς*, et erit *Hilar* 875 ριζζα του ιεσσε *G* qui exsurget (surg. *Hil*) *fgv Hilar* αρχην *G*

que enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem scripturarum spem habeamus. [5]deus autem patientiae et solacii det uobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum, [6]ut unianimes (unan.) uno ore honorificetis deum et patrem domini nostri Iesu Christi. [7]propter quod suscipite inuicem, *sicut et* Christus suscepit uos in honorem dei. [8]dico *enim* Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter ueritatem dei, ad confirmandas promissiones (promision.) patrum, [9]gentes autem super misericordiam (-dia) honorare deum, sicut scriptum est Propter hoc confitebor tibi in gentibus, [domine,] et nomini tuo cantabo. [10]et iterum dicit Laetamini, gentes, cum plebe (populo *F*) eius. [11]et iterum Laudate omnes gentes dominum (dom. omn. g. *F al*), et magnificate eum omnes populi. [12]et rursus (rursum *.L al*) Esaias (Isaias) ait Erit radix Iesse, et qui exsurget regere gentes, in eo (eum) gentes spe-

ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. 13ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.

14Πέπεισμαι δέ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν· 15τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ 16εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν χριστοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. 17ἔχω οὖν τὴν καύχησιν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς τὸν θεόν· 18οὐ γὰρ

1. 2. πληροφορῆσαι ὑμᾶς ἐν πάσῃ χαρᾷ καὶ εἰρήνῃ

1. in eo *fgv*, in eum *Hilar* 1. 2. πληρωσαι υμας πασης χαρας και ειρηνης *ACΔς*, πληροφορησαι υμας εν (om *G*) παση χαρα και ειρηνη *BG*, repleat vos omni gaudio et pace *fg* 2. εν τω πιστευειν *ABCvς*, om *ΔGfg* 2. 3. εις το περισσευειν υμας *ACΔGς*, ut abundetis vos *g*, ad abundandam vobis *f*, υμας *B* 3. εν (om *Δ Gg*) τη ελπιδι *ABCΔGgvς*, spem nostram *f* εν δυναμει] *sic corr C* 4. αδελφοι μου *ABCvς*, αδελφοι *post* υμων *ΔGfg* περι (de) *ACΔGfgvς*, υπερ *B* 5. και αυτοι *ABCvς*, *om ΔGfg* αγαθωσυνης *ABCΔς*, αγαπης *G*, dilectione *gv*, delectione *f*, *add* και *Δ Gfg* πασης *ACΔGς*, *add* της *B* 6. δυναμενοι και αλληλους *ABCς*, ita ut possitis alterutrum *fv*, αλληλους δυναμενοι *ΔG*, ut alterum possitis *g* τολμηροτερον (το μηρ. *G*) *CΔGς*, τολμηροτερως *AB* 7. απο *ABC*, αδελφοι απο (ex) *ΔGfgvς* επαναμιμνησκων *ACΔGς*, αναμιμν. *B* 8. υπο *ACΔGς*, απο *B* ειναι *ABCfgvς*, γενεσθαι *ΔG* χριστου ιησου *ABCGfgv*, ιησου χριστου *Δς* 8. 9. εις τα εθνη *ACΔGς*, in gentibus *fgv*, *om B* 9. γενηται *ACΔGς*, γενηθη *B* 10. ευπροσδεκτος *ABCΔfvς*, *om Gg* 11. την *BΔG*, *om Aς et C?* τὰ] quae *f*, quae est *g* τον *ABΔG et C?*, *om ς*

rabunt, 13deus autem spei inpleat (impl., repleat *L al*) uos omni gaudio (gaudi) et pace in credendo, ut abundetis (hab.) in spe in (et *L al*, et in *al*) uirtute spiritus sancti. 14certus sum autem, fratres mei, et ego ipse de uobis, quoniam et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis (positis, possetis) alterutrum monere: 15audacius autem scripsi uobis, fratres, ex parte, tamquam in memoriam uos reducens propter gratiam quae data est mihi a deo, 16ut sim minister Christi Iesu in gentibus, sanctificans euangelium dei, ut fiat oblatio gentium accepta, sanctificata in spiritu sancto. 17habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad deum: 18non enim audeo aliquid loqui

τολμήσω τι λαλεῖν ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, 19ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου, ὥστε με ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. 20οὕτως δὲ φιλοτιμοῦμαι εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ, 21ἀλλὰ καθὼς γέγραπται Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἳ οὐκ ἀκηκόασιν συνήσουσιν. 22διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην πολλάκις τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, 23νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις,

1. τολμῶ

1. τολμησω (τομ. C) *ACΔGς*, τολμω *Bfgv* τι λαλειν *ABCfgv*, τι ειπειν *ΔGg*, λαλεῖν τι *ς* ου κατειργασατο (κατηργασατο ο *G*, efficit *g*) χριστος δι εμου (*add* λογων *B*) εις *ABCΔGgς*, per me non effecit christus *f* 2. εργω *ABCΔGgς*, factis *fv* δυναμει *ABCvς*, *add* αυτου *ΔGfg* 3. δυνάμει] *add* αυτου *pr G* αγιου *AΔGfgv et C?*, Θεοῦ *ς*, *om B* με *ABCgvς*, *om ΔGfg* 3. 4. απο ιερουσαλημ και κυκλω μεχρι του ιλλυρικου πεπληρωκεναι *ABCvς* (*Orig* 1,378[d] 709[d] 4,95[c]), πεπληρωσθαι (compleretur *fg*, compleverim *g*) απο ιερουσαλημ μεχρι του ιλλυρικου και κυκλω (in circuitu) *ΔGfg* 5. ουτως *AG*, οὕτω *ς* φιλοτιμουμαι (-μοιμαι *G*, desideravi) ευαγγελιζεσθαι *BΔGg*, φιλοτιμουμενον ευαγγελιζεσθαι *ACς Orig* 1,378[d], hoc praedicavi evangelium *f* ουχ οπου *ABCfvς*, οπου ουκ *ΔGg* χριστος *ABCς*, ο χριστος *ΔG* 6. αλλοτριον θεμελιον *ABCΔς Orig* 1,378[d], αλλοτριω θεμελιω *G* γεγραπται *ABCΔGvς*, *add* quia *fg* 7. ανηγγελη *ABΔς*, αναγγελη *G*, απηγγελη *C* οψονται *ACΔGfgvς*, *ante* οις ουκ *B* 8. και *ABCΔGgvς*, *om fv* ενεκοπτομην *ABCς*, impediebar *fgv*, ενεκοπην *ΔG* πολλακις *BΔG*, τα πολλα *ACς*, plurimum *fgv*, multum *g* venire *fgv* 9. ὑμᾶς] *add* απο πολλων αιτων ως αν ουν πορευομαι ex multis iam .... venire ad vos *Gg* νυν ειδε *G* κλημασιν *G*, κλημασι *A*, κ..μασι *C*. in his regionibus *fv*

(loq. aliq.) eorum quae per me non effecit (*sic F*, efficit *ceteri*) Christus in oboedientiam (-tia *F*) gentium, uerbo et factis, 19in uirtute signorum et prodigiorum, in uirtute spiritus sancti; ita ut ab Hierusalem per circuitum (-tu *F*) usque ad (in *F*) Illyricum (Hill.) repleuerim euangelium Christi. 20sic autem euangelium hoc praedicaui (h. pr. eu. *F*, h. eu. pr. *al*, praed. euang. *al*), non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum aedificarem (edif.), 21sed sicut scriptum est Quibus non est adnuntiatum de eo, uidebunt, et qui non audierunt intellegent. 22propter quod et (*om pr F*, etiam *al*) inpediebar plurimum uenire ad uos [et prohibitus sum usque adhuc *L*]: 23nunc uero ulterius locum non habens in his regionibus, cupi-

ἐπιποθίαν δὲ ἔχων [τοῦ] ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, [24]ὡς
ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, (ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεά-
σασθαι ὑμᾶς καὶ ἀφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον
ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ) [25]νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλὴμ δια-
κονῶν τοῖς ἁγίοις. [26]εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα κοινω-
νίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσα-
λήμ. [27]εὐδόκησαν γάρ, καὶ ὀφειλέται εἰσὶν αὐτῶν· εἰ γὰρ τοῖς
πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσιν καὶ ἐν τοῖς
σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. [28]τοῦτο οὖν ἐπιτελέσας καὶ σφραγι-
σάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπα-
νίαν· [29]οἶδα δὲ ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς ἐν πληρώματι εὐλογίας

1. *επιποθιαν δε εχων* (*εχω Gg*) *ABCΔGgvς*, cupio autem *f* *του ελθειν* (veniendi) *BCΔGgvς*, **ελθειν* (venire) *Δf* *απο πολλων* (*ικανων BC*) *ετων ABCΔGς*, a multis annis praecedentibus *g*, multis iam praecedentibus annis *f* 1. 2. *ως αν* (*ἐὰν ς*) *ABCΔς*, *ως αν ουν G*, sed cum *fg* 2. *πορευωμαι ABCς*, *πορευομαι ΔG*, proficiscar *g*, proficisci coepero *f* *ελπιζω γαρ ABCΔ*, *ελπιζω Gfg*, *ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐλπίζω γὰρ ς* *διαπορευομενος BCΔGfgvς*, *πορευομενος A* 3. *αφ ΔG*, *απο B*, *υφ ACς* 4. ex parte *fgv* *νυνι ABCΔς*, *νυν G* *δε ABCΔGgς*, igitur *fgv* *πορευομαι ABCΔGς*, proficiscar *fgv* *διακονων ABCς*, *διακονησαι ΔGfgv* 5. *ευδοκησαν ACΔGfgvς*, *ευδοκησε Bg* *μακεδονια ABCΔfvς*, *μακαιδονες Gg* *αχαια ABCΔGfvς*, achaici *g* *αγιων των εν ιερουσαλημ ABCvς*, *εν ιερουσαλημ αγειων ΔGfg* 7. *ευδοκησαν γαρ και οφειλεται ABCvς*, *οφειλεται γαρ* (om *Δ*) *ΔGfg* *εισιν αυτων ABCΔf*, *αυτων εισιν Ggς* *ει γαρ ABCΔGvς*, quoniam si *fg* 9. *ουν ABCΔfvς*, *αρα ουν Gg* 10. *αυτοις ACΔGfgvς*, om *Bv* *υμων ABCΔfgvς*, *υμας G* *εις ABΔG*, *εις την Cς* 11. *οιδα δε οτι ερχομενος ABCΔfvς*, *γεινωσκω γαρ οτι Gg* *εν πληρωματι ABCς*, *εν πληροφορια ΔG*, in abundantia (-tiam *f*) *fgv*

ditatem autem habens ueniendi ad uos ex multis iam praecedentibus annis, [24][sed *V*] cum in Hispaniam proficisci coepero, spero quod praeteriens uideam uos et a uobis deducar illuc, si uobis primum ex parte fruitus fuero. [25]nunc igitur proficiscar [in *F al*] Hierusalem ministrare sanctis. [26]probauerunt enim Macedonia (Mached. *pr F*) et Achaia (Acaia *V*) conlationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt [in *F al*] Hierusalem. [27]placuit enim eis, et debitores sunt eorum (e. s. *F al*): nam si spiritalium eorum participes facti sunt gentiles, debent et in carnalibus ministrare eis (illis). [28]hoc igitur cum consummauero et adsignauero eis (*om V*) fructum hunc, proficiscar per uos in Hispaniam: [29]scio autem quoniam ueniens ad uos in abundantia (hab. *al*, -iam *F*) benedictionis (-ones) Christi

χριστοῦ ἐλεύσομαι. [30]παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν θεόν, [31]ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ ἡ δωροφορία μου ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος τοῖς ἁγίοις γένηται, [32]ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς διὰ θελήματος κυρίου Ἰησοῦ. [33]ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν [ἀμήν].

[1]Συνίστημι δὲ ὑμῖν Φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, [2]ἵνα προσδέξησθε αὐτὴν ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν ἁγίων καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ

8. ὑμῶν,

1. χριστου *ABCΔGfg*, του ευαγγελιου του Χριστου *ς* ευλευσομαι *G* • δε *ABCΔGgς*, itaque *f* αδελφοι *ACΔGfgvς*, *om B* 2. 3. ut sollicitudinem impertiamini mihi *fg* 3. προσευχαις *ABCς*, *add* υμων *ΔGfg* υπερ εμου *ABCΔvς*, *om Gfg* 4. εν *ABCΔGgς*, qui sunt in *fv* και *ABCΔGfgv*, καὶ ἵνα *ς* δωροφορια *BΔGf*, διακονια *ACς*, administratio *g* 5. εν *BΔG*, εις *ACς* προσδεκτος *G* τοις αγιοις γενηται *ABC*, γενηται τοις αγιοις *ΔGfg* cum gaudio *f* 6. ελθω *BΔGfgvς*, ελθων *AC* κυριου (χριστου *ΔGfg*) ιησου *BΔGfg*, θεου *ACς*, *add* συναναπαυσωμαι (καὶ συν. *ς*) υμιν *ACς*, *add* και (et ut *g*, ut *f*) αναψυξω (-ψυχω *G*) μεθ υμων *ΔGfg*, *quae om B* 7. ειρηνης *ABCς*, *add* ητω *ΔGfgv* αμην *BCΔfvς*, *om AGg* 8. δε *ABCvς*, *om ΔGfg* ημων *BCΔfvς*, υμων *AGg* διακονον *AΔGς*, και διακονον *BC*, in ministerio *fgv* 9. της *alterum om g* εν (εγ *A*) κενχρεαις *AG*, cenchris *f*, kenchris *g* προσδεξησθε αυτην *BCΔGfg*, αυτην προσδεξησθε *Avς* 10. ω αν *ABCΔGgvς*, quibuscunque *f* 10. *seq* υμων χρηζη πραγματι *ABCΔGς*, vestri desideraverit *g*, desideraverit vestri *f*

ueniam. [30]obsecro igitur (ergo *L*) uos, fratres, per dominum nostrum Iesum Christum et per caritatem spiritus [sancti *F al*], ut adiuuetis (adiubetis *F*) me in orationibus [et oretis *F al*, uestris *al*] pro me ad deum (dominum *F*), [31]ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudaea, et obsequii (obsequi, ministerii) mei oblatio accepta fiat in Hierusalem (Hierusolima *al*, Hierusolyma *L*) sanctis (et ministerium meum quod Hierosolymam defertur acceptabile sanctis fiat *F*), [32]ut ueniam ad uos in gaudio (gaudium) per uoluntatem dei (per uoluntate Christi Iesu *F*) et refrigerer (requiescam *F al*) uobiscum. [33]deus autem pacis sit cum omnibus uobis, amen. [1]commendo autem uobis Phoebem sororem nostram, quae est in ministerio ecclesiae quae est Cenchris; [2]ut eam suscipiatis in domino digne (dignae *F*) sanctis (satis *F al*) et adsistatis (assist.) ei in quocumque negotio uestri indiguerit; etenim

πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγενήθη καὶ ἐμοῦ
αὐτοῦ.
3Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν
χριστῷ Ἰησοῦ, 4οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον
ὑπέθηκαν, οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλη-
σίαι τῶν ἐθνῶν, 5καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. ἀσπάσασθε
Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀσίας εἰς
χριστόν. 6ἀσπάσασθε Μαρίαν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ὑμᾶς. 7ἀσπά-
σασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς μου καὶ συναιχμα-
λώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ
ἐμοῦ γέγοναν ἐν χριστῷ. 8ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου
ἐν κυρίῳ. 9ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν κυρίῳ,

11. Ἀμπλιᾶτον

1. αὕτη ς 1. 2. προστατις πολλων εγενηθη και εμου (*add* τε *A*) αυτου (καὶ αὐτοῦ ἐμοῦ ς) *ABC*ς, και εμου και αλλων προστατης (παραστατεις *G*) εγενετο *ΔG*, quoque (et *g*) mihi et aliis adsistit (adsistit *vel* adsistens facta *g*) *fg* 3. πρισκαν *ABCΔGfg*, Πρίσκιλλαν ς 4. cervicem *g*, cervices *fv* 5. proposuerunt *f*, posuerunt *g* 6. και την κατ οικον αυτων εκκλησιαν *ABCv*ς, *ante* 4. οιτινες *ΔGfg* 7. επενετον *A*, epenetum *fg* dilectum mihi *fv* a (in *f*) principio *fg* ασιας *ABCΔGfgv*, Ἀχαΐας ς 7. 8. εις χριστον *ABC*ς, εν χριστω *ΔGfg* 8. μαριαν *ABC*, μαριαμ *ΔG*ς εις υμας *AC*, εν υμιν *ΔGfgv*, εις ημας *B*ς 9. συνγενεις *G* και *alterum* *ACΔG*ς, και τους *B* 10. 11. οι και προ εμου γεγοναν (-νασιν *C*ς) *ABCv*ς, τοις προ εμου *ΔG*, qui ante me fuerunt *fg* 11. χριστω *ABCv*ς, *add* ιησου *ΔGfg* αμπλιαν *BCΔ*ς, αμπλιατον *AGfgv* μου *ACΔGg*ς, mihi *fv*, *om* *B* 12. ημων *ABCΔGgv*ς, meum *f* κυριω *CΔGfg*, χριστω *ABv*ς

ipsa quoque adstitit (adsistit *pr F*, adsistitit *L*) multis et mihi ipsi (*om al*) (mihi ipsi et multis *F al*). 3salutate Priscam (Priscillam *pr F*) et Aquilam adiutores meos in Christo Iesu, 4qui pro anima mea suas ceruices subposuerunt, quibus non solus (solum) ego gratias ago, sed et cunctae ecclesiae (cuncta ecclesia *F al*) gentium; 5et domesticam (-ca *F al*) eorum ecclesiam (ecclesia *al*). salutate Ephaenetum (Ephenitum *F al*, Phenitum *al*) dilectum mihi, qui est primitiuus (primitiae) Asiae in Christo [Iesu]. 6salutate Mariam, quae multum laborauit in uobis. 7salutate Andronicum (-cam) et Iuniam (sic *pr F*, Iuliam *L al*, Iulium *V*) cognatos et concaptiuos meos, qui sunt nobiles in apostolis, qui et ante me fuerunt in Christo. 8salutate Ampliatum dilectissimum (dilectum *F al*) mihi in domino. 9salutate Vrbanum adiutorem nostrum in Christo [Iesu], et Stachyn (Stachin,

καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. [10]ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. [11]ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα τὸν συγγενῆ μου. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. [12]ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. [ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ.] [13]ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. [14]ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον Φλέγοντα Ἑρμῆν Πατρόβαν Ἑρμᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. [15]ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. [16]ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι πᾶσαι τοῦ χριστοῦ.

9. *Ἰουνίαν, Νηρέαν*

1. stachim *f* *τον] sic corr G* *μου ABCΔfvς, add εν κυριω G* 2. *αριστοβολουν G,* aristoboli *fgv* 3. erodionem *fg* *συνγενη G, συγγενην A* 4. *τρυφαιναν BΔς, τρυφεναν AG, τυφαιναν C,* tryphenam *g,* triphenam *f* 5. *κοπιωσας ABΔGς, κοπιασας C,* laborantes *g,* qui laboraverunt *f* 5. 6. *ασπασασθε περσιδα* (persidam *f*) *την αγ. ητις πολλα εκ. εν κυριω BCΔfς, om AGg* 7. dilectum *f* 8. *ασυνκριτον G* *ερμην ABCΔGfg, Ἑρμᾶν ς* *ερμαν ABCΔGfg, Ἑρμῆν ς* 9. *ιουλιαν ABΔfgς, ιουνιαν CG* *νηρεα BCΔς, νηρεαν AG,* neream *fg* 10. *ολυμπαν ABCς, ολυμπιαν Δ, ολυμπειδα G,* olympiadem *fg* 11. 12. *ασπαζονται υμας αι εκκλησιαι πασαι (om ς) του χριστου ABCς, om ΔGfg. confer* p. 318,11.

Stachen *al,* Stacthin *F*) dilectum meum. [10]salutate Apellen (Appell.) probum in Christo. [11]salutate eos qui sunt ex Aristoboli (Arest. *L*). salutate Herodionem (Erod. *F al*) cognatum meum. salutate eos qui sunt ex Narcissi (Narcessi *al,* Narcessis *F*), qui sunt (q. s. *om al*) in domino. [12]salutate Triphenam (*sic V,* Trifonam *pr F,* Thryfenam *L,* Trypaenam, Tryponam *al*) et Tryphosam (Tryfosam *L,* Trifosam *F al*), quae laborant in domino. [salutate Persidam (Praesidam *V*) carissimam, quae multum laborauit in domino. *om al*] [13]salutate Rufum electum (dilect.) in domino, et matrem eius et meam. [14]salutate Asyncritum (Asincritum *F al,* -cretum *al*) Phlegonta (*sic L,* Flegontan *F al,* Phlegontam *al*) Hermen (Hermem *al*) Patrobam Hermam (Herman *F*) et qui cum eis (eos *pr F*) sunt fratres. [15]salutate Philologum (Fil. *F al*) et Iuliam, [et *F al*] Nereum et sororem eius, et (*om V?*) Olympiadem (Olimp.) [et Olympia *V*], et omnes qui cum eis sunt sanctos. [16]salutate inuicem in osculo sancto. salutant uos omnes ecclesiae Christi. [17]rogo autem uos, fratres, ut

[17]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδαχὴν ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνετε ἀπ' αὐτῶν· [18]οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ κυρίῳ ἡμῶν χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσιν τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. [19]ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο· ἐφ' ὑμῖν οὖν χαίρω, θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. [20]ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει.
Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.

[21]Ἀσπάζεται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος καὶ Ἰάσων καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου. [22]ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. [23]ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος

1. *παρακαλω ABCGς, ερωτω Δ* *σκοπειν ABCvς, ασφαλως σκοπειτε (-ται G) ΔGfg* *τοὺς*] eos qui *fg* *διχοστασιας ABCΔGfvς*, dissentiones faciūnt *g* 2. *ποιουντας ABCvς, λεγοντας η ποιουντας ΔGfg* 3. *εκκλινατε ΑΔGς, εκκλινετε BC* *τῷ* om *G* *ημων* (add *Ἰησοῦ ς*) *χριστω ABCς, χριστω* (et christo *f*) *ημων Δ Gfg* 4. *δουλευσουσειν G* 5. *και ευλογιας ABCvς, om ΔGfg* *ἐξαπατωσι* (-*σει G*) *CGς* 5. 6. *υμων υπακοη ABCfvς, υπακοη υμων ΔGg* 6. *εφ υμιν ουν χαιρω ABC, χαιρω οὐν* (add *τὸ ς*) *εφ* (in) *υμιν ΔGfgvς* *θελω δε ABCς, και θελω ΔGfg* 7. *σοφους BΔGfgv, add μεν ACς* in bono *vel* um *g* *ακαιρεους A* in malo *vel* um *g* 8. *της ειρηνης ABCΔGfgvς, om Orig* 2,509[b] *συντριψει BCΔGfς Orig, συντριψαι Agv* *υπο τους ποδας υμων εν ταχει BCΔGfgvς Orig* 2,509[b], *εν ταχει υπο τους ποδας ημων A. Orig* 2,804[d] 9. *η χαρις του κ. ημ. ιησου χριστου* (om *B*) *μεθ υμων* (*add Ἀμήν ς*) *ABCvς, om ΔGfg* 10. *ασπαζεται ABCΔ Gfgvς, Ἀσπάζονται ς* *μου ACΔGfgvς, om B* *καὶ alterum om B* 11. *σωσσπατρος C* *συνγενεις G* *μου ABCvς, add και αι εκκλησιαι πασαι του χριστου ΔGfg*

obseruetis eos qui dissensiones et offendicula praeter doctrinam quam uos didicistis (dedic.) faciunt, et declinate ab illis: [18]huius modi enim Christo domino nostro non seruiunt, sed suo uentri, et per dulces sermones et benedictiones seducunt (-cant) corda innocentium. [19]uestra enim oboedientia in omnem locum diuulgata (prouulgata *F al*) est: gaudeo igitur in uobis, sed uolo uos sapientes esse in bono et simplices in malo (malum). [20]deus autem pacis conteret (conterat *L al*) satanan sub pedibus uestris uelociter. gratia domini nostri Iesu Christi (*om al*) uobiscum. [21]salutat uos Timotheus adiutor meus, et Lucius et Iason (Zason *F*) et Sosipater (Susipater *F*) cognati mei. [22]saluto uos [et] ego Tertius, qui scribsi (scripsi) epistulam, in domino. [23]sa-

ὁ ξένος μου καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας. ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ Κούαρτος ὁ ἀδελφός.

[25]Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, [26]φανερωθέντος δὲ νῦν διά τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, [27]μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

2. ολης της εκκλησιας (*sic corr C*) *ABCΔ*, universae ecclesiae *fgv*, ολαι αι εκκλησιαι *G*, τῆς ἐκκλησίας ὅλης ς   ασπαζεται *om g et pr G*   2. αδελφος *ABCv*, *add* [24]η χαρις του κυριου ημων ιησου χριστου (*ι. χ. om Gg*) μετα παντων υμων αμην *ΔGfgς*   3. τω δε δυναμενω *usque ad finem epistolae ABCΔfvς*, *om Gg. confer p.* 310,7   τῷ δὲ δυναμένῳ] *Orig* 4,104[e], qui autem potest *f*, ei autem qui potens est *v Hilar* 830   υμας στηριξαι *ABCΔfvς Orig*, confirmare vos *Hilar*   3. 4. και το κηρυγμα ιησου χριστου (χριστου ιησου *B*) *ABCΔfvς Hil*, *om Orig*   4. κατὰ] secum et *f*   sacramenti *f Hilar*   5. σεσιγημενου *ABCΔς Orig* 1,389[c] 488[a] 2,724[d] 4, 104[e] 257[c], taciti *v Hilar*, taciturnitatis *f*   φανερωθεντος (innotesceret *f*) δε νυν *ABCΔfς Orig* 1,389[d] 488[a] 4,104[e] (2,724[d]) *Hilar*, καὶ νῦν φανερωθέντος *Orig* 4,257[c]   τε *ABCς Orig*, *om Δfv Hil*   προφητικων *ABCΔς Orig Hilar*, prophetarum *fv*, *add* καὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ *Orig* 1,488[a] 4,105[a] 257[c] *et similiter* 1,389[d] 2,724[d]   6. εις υπακοην *ABCΔς Hilar* 830, in oboedientia *f*   7. γνωρισθεντος *ABCΔ*, cogniti *Hilar*, declarasset *f*, cognito (γνωρισθέντι) *v*   σοφω θεω *ABCvς Hilar*, θεω σοφω *Δf*   ιησου χριστου *ACΔfvς Hilar*, χριστου ιησου *B*   8. ω *ACΔvς Hilar*, cuius *f*, *om B*   των αιωνων *AΔfv Hilar*, *om BCς*   ἀμήν *om Hilar*   προς ρωμαιους *ABCΔ*, προς ρωμαιους ετελεσθη προς κορινθιους αρχεται *Gg*, epistula pauli apostoli explicit scribens a corinthum *f*, Πρὸς Ῥωμαίους ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας ς

lutat uos Gaius hospes meus et uniuersae ecclesiae (uniuersa ecclesia) [gentium *F al*]. salutat uos (*om L*) Erastus (Herastus *F*) arcarius ciuitatis, et Quartus frater. [25]ei autem qui potens est uos (*bis L, om al*) confirmare iuxta (iusta *F*) euangelium meum et praedicationem (pred.) Iesu Christi, secundum reuelationem mysterii temporibus aeternis taciti, [26]quod nunc patefactum est per scripturas (scribt. *F*) prophetarum secundum praeceptum aeterni dei, ad oboeditionem (-dientiam) fidei in cunctis gentibus, cognito [27]solo sapienti deo, per Iesum Christum, cui honor [et gloria] in saecula saeculorum, amen.

Exp. epist. [Pauli apostoli] ad Romanos.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α.

Παῦλος [κλητὸς] ἀπόστολος χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, [2]τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, κλητοῖς ἁγίοις σὺν πᾶσιν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν καὶ ἡμῶν. [3]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.

[4]Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, [5]ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πάσῃ γνώσει, [6]καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, [7]ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστε-

προς κορινθιους α BC, προς κορινθιους επιστολη α Δ, προς κορινθιους αρχεται Gg, prima ad corinthios *f*, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ πρώτη ς* 1. *κλητος BGgvς, om AΔf* *χριστου ιησου BΔGfgv, ιησου χριστου Aς* 2. *τη A ΔGς Orig* 4,158^{c}, *om B* 2. 3. *ἡγιασμένοις . . . ἁγίοις om Orig* 3. *χριστῷ om g* *τη ουση εν κορινθω BΔGfg, ante ηγιασμενοις Aς* 4. *ημων BΔGfgς Hilar* 480, *om A Orig* *χριστου BΔG fgvς Orig Hilar, om A* 5. *και ημων BΔGfgv, τε και ημων ς et A in litura* 7. *μου ACΔGfgvς Hilar* 254, *om B* in gratia *fgv*, super gratiam *Hilar* 7. 8. *χαριτι του θεου A in litura* 8. in omni *g*, in omnibus *fv Hilar* 169 254 9. *εν alterum ABC ΔGgvς Orig* 1,225^{e} 258^{b} 709^{b} *Hilar, om f* *παση ABCΔGfgς Orig Hilar* 254, *om Hilar* 169 *γνώσει] Orig, σοφίᾳ Orig* 1,225^{e} 10. *χριστου ABΔfvς, θεου Gg*

INC. [EPISTVLA] AD CORINTHIOS (-THEOS) [PRIMA].

Paulus uocatus apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei, et Sostines (Sustenes *V*, Sostenens *L*, Sustinens *pr F al*) frater, [2]ecclesiae dei, [quae est Corinthi (Corr.), *om corr F*] sanctificatis in Christo Iesu, qui sunt Corinthii (*sic F*: q. s. C. *om ceteri*), uocatis sanctis cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri (*om F*) Iesu Christi in omni loco ipsorum et nostro. [3]gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. [4]gratias ago deo meo semper pro uobis in grátia dei quae data est uobis in Christo Iesu, [5]quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni uerbo et in omni scientia, [6]sicut testimonium Christi confirmatum est in uobis, [7]ita ut nihil uo-

ρεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ· [8]ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. [9]πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

[10]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ. [11]ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσίν. [12]λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ. [13]μεμέρισται ὁ χριστός. μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη περὶ ὑμῶν ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; [14]εὐχαριστῶ τῷ θεῷ,

12. ἐσταυρώθη ὑπὲρ

1. μηδενη *G* 2. confirmavit *fgv* εως *ABCς*, αχρι *ΔG* 3. εν τη ημερα *ABCς*, εν τη παρουσια *ΔGg*, in adventum *f* χριστου om *B*? 4. ὁ om *C* δι *ABCfgvς Hilar* 909, υφ *ΔG* 6. δε *ABCΔGfgvς Cypr* 196 326, om *Hilar* 386 6. 7. δια του ονοματος του κυριου ημων ιησου χριστου *ABCvς Cypr*, δια του ονοματος ιησου χριστου (χρ. ιησ. *Δff*) του κυριου ημων *ΔGfg*, om *Hilar* 7. λεγητε *ABCΔGfgvς Cypr*, sapiatis *Hilar* 8. ἦτε δὲ] ἵνα ἦτε *Orig* 3,616^b *et add* omnes *Hilar* 461 compositi *Cypr* 196 326, perfecti *fgv Hilar* 461 ἐν *prius om Hilar* και εν *ABCΔ fgvς Orig Cypr et corr G*, και *pr G*, om *Hil* 9. υμων ... υπο *corr C* μου *ABGgvς*, om *Δf et pr C*? 11. *Orig* 3,616^c 12. περι *BΔ*, υπερ *ACGς*, pro *fgv* 13. in nomine *fgv* τω θεω *CΔGfgvς*, *add* μου *Av*, *om B*

bis desit in ulla (nulla *F al*) gratia, expectantibus (exsp.) reuelationem domini nostri Iesu Christi; [8]qui et confirmauit uos usque in (ad *F*) finem sine crimine, in die aduentus domini nostri Iesu Christi. [9]fidelis deus, per quem uocati estis in societatem (-tate *F*) filii eius Iesu Christi domini nostri. (2) [10]Obsecro autem uos, fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis omnes et (ut *L*) non sint in uobis scismata, sitis autem perfecti in eodem sensu (sensum) et in eadem scientia (scientiam *F*, sententia *L*). (3) [11]Significatum est enim mihi de uobis, fratres mei (f. m. de u.), ab his qui sunt Chloes (Cloes *L*), quia contentiones inter uos sunt (s. i. u.). [12]hoc autem dico, quod unus quisque uestrum dicit Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephae (Cephe *F*), ego autem Christi. [13]diuisus est Christus. numquid Paulus cruci fixus est pro uobis aut in nomine Pauli baptizati estis? (4) [14]Gratias ago deo [meo *F*], quod

ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, [15]ἵνα μή
τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβαπτίσθητε. [16]ἐβάπτισα δὲ καὶ
τὸν Στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. [17]οὐ
γὰρ ἀπέστειλέν με [ὁ] χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι οὐκ
ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ.

[18]Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία
ἐστίν, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστίν. [19]γέγραπται
γὰρ Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν
ἀθετήσω. [20]ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συνζητητὴς τοῦ
αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου;
[21]ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς

2. ειπη] *sic pr? corr C*, ειμη *pr C* in meo nomine *g*, in nomine meo *fv* εβαπτισθητε *ABCv*, εβαπτισα *ΔGfgς* εβαπτισα *ABCς*, βεβαπτικα *ΔG* 3. αλλον *ABCΔς*, *om Gfg* εβαπτισα *ABCGς*, βεβαπτικα *Δ* 4. απεστα.... *A* ὁ χριστος *BG*, χριστος *ACΔς* misit me christus annuntiare *Cypr* 324 αλλ ευαγγελιζεσθαι *AΔGς*, αλλα ευαγγελισασθαι *B*, αλλ ευαγγελι..σθαι *C* 5. σοφια λογου *ABCΔGfgvς*, sermonis sapientia *Cypr*, sermone sapientiae *Hilar* 822 6. ο του *ACΔGς*, του *B* 6. 7. τοις μεν (*om f Iren*) απολλυμενοις μωρια εστιν *ABCΔGfgvς Iren* 17, stultitia est his qui pereunt *Cyprian* 324 *Hilar* 822 7. salvatis *g* ημιν *ABCΔς*, *om Gfg Iren Cypr Hilar* ἐστίν *om Iren* 8. γαρ *ABCGfgvς Cypr Hilar*, *om Δ* *Orig* 2,719[e] συνετω *pr C*, ασυνετων *G* 9. sapiens *fgv Cyprian Hilar* 795 822, sapiens est *Hilar* 811 που γραμματευς *ABCΔGfgvς Cypr Hilar*, *om Hilar* 795 συνζητητης *ACG*, συζητ. *ς* 9. 10. του αιωνος τουτου *ABCΔGgς Cypr Hilar*, huius saeculi *fv*, saeculi *Hilar* 795 10. του κοσμου *ABCΔ Orig* 3,175[e], του κοσμου τουτου *Ggς Orig* 3,318[e], huius mundi *fv Cypr* 324 *Hilar* 811 822 11. επειδη γαρ *ABCΔς Orig* 1,331[d], nam quia *fgv Hilar* 811, quoniam quidem *Cypr Hil* 822, επει δε *pr G*, επειδη *corr G*. ἐπεὶ *Orig* 4,589[b] mundum *f*, hic mundus *Hilar* 811 *cod*

neminem uestrum baptizaui (babt.), nisi Crispum et Gaium; [15]nequis
dicat quod in nomine meo baptizati estis (sitis *V*). [16]baptizaui autem
et Stephanae (Stef. *F*) domum: ceterum nescio siquem alium (*om F al*)
baptizauerim (b. a. *V*). [17]non enim misit me Christus baptizare, sed
euangelizare non in sapientia uerbi, ut non euacuetur crux Christi.
(5) [18]Verbum enim (*om al*) crucis pereuntibus quidem stultitia (-iam
pr F) est, his autem qui salui fiunt, id est nobis, (id e. n. *om pr F*)
uirtus dei est (*om al*). [19]scriptum est enim Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo. [20]ubi sapiens? ubi
scriba? ubi conquisitor (inquis. *L*) huius saeculi? nonne stultam fecit
deus sapientiam huius mundi? [21]nam quia in dei sapientia (-iam *L*

σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας· [22]ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖα αἰτοῦσιν καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν, [23]ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσιν δὲ μωρίαν, [24]αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησιν, χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σοφίαν· [25]ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστίν. [26]βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ

1. *ευδοκησεν ABΔGς Orig* 1,331^{d} 589^{b}, *ηυδοκησεν C* *τω θεω G Orig* 1,691^{b} 3,507^{c} 2. *τοὺς πιστεύοντας αὐτῷ Orig* 1,589^{b} *επειδη ABCΔς, επει G* *και ABCΔς, om Gfg Cypr* 285 324 *Hilar* 811 822 *σημεια ABCΔGfgv Cypr Hilar, σημεῖον ς* 3. *ζητουσιν BCΔGς, επιζητουσιν A* *χριστον ABCΔGfgvς Orig* 2,757^{e} *Cypr Hilar* 881, *ἰησοῦν χριστὸν Orig* 1,331^{e}, christum iesum *Iren* 209 *Hilar* 822 1076, *add καὶ τοῦτον Orig* 1,331^{e} *cod* 4. *μεν ABCΔGfgvς Orig* 1,331^{e} 2,757^{e} 3,462^{b} *Cypr Hilar* 811 822 1076, *om Hilar* 202 *εθνεσιν ABCΔGfgv Orig Cypr Hilar, Ἕλλησι ς et Orig* 1,331^{e} *cod* *αὐτοῖς*] *αυτος C.* ipsi *g* 5. *τοις ABCΔς Orig* 1, 331^{e}, *om G* *τε και ABCΔς Orig, και G,* atque *gv,* et *f Cypr Hilar* 812 822 1076 *ελλησι Cς* *χριστον ABCΔGfgvς Orig* 1,331^{e} *Cypr* 285 324 *Hilar* 812 822, christum iesum *Hilar* 1076. *Orig* 1,711^{a} 3,2^{c} 4,24^{c} *Hilar* 153 208 665 6. *το μωρον ABCΔGς Orig* 3,175^{c} 176^{c}, quod stultum est *fgv Hilar* 812, quod infirmum (-mius *cod*) est *Hilar* 823 *σοφώτερον*] fortius *Hilar* 823 6. 7. *των ανθρωπων εστιν ABCς Orig, εστιν των ανθρωπων ΔGfgv Hilar* 7. *και το ασθενες*] *sic corr C,* et quod infirmum est *gv Hilar* 813, et infirmum *f,* et quod stultum (-tius *cod*) est *Hilar* 823 *ἰσχυρότερον*] sapientius *Hilar* 823 7. 8. *των ανθρωπων εστιν* (*in litura A, om B*) *ABCς Orig* 3,176^{c}, *εστιν των ανθρωπων ΔGfgv Hilar* 8. *βλεπετε*] *sic A in litura. Orig* 1,478^{f} 3,661^{a} *Iren* 144. *βλέπομεν Orig* 1,159 4,93^{d} *γαρ ABCfvς Orig* 3,661^{a} 4,93^{d} *Iren, ουν ΔGg, γοῦν Orig* 1,159, *δὲ Orig* 1,478^{f}

et pr F) non cognouit mundus per sapientiam deum, placuit deo per stultitiam praedicationis saluos facere credentes; [22]quoniam [et *L*] Iudaei signa petunt et Graeci (Greci) sapientiam quaerunt, [23]nos autem praedicamus Christum cruci fixum (fixsum), Iudaeis (-deis) quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, [24]ipsis autem uocatis, Iudaeis atque (adque *pr F*) Graecis (Grec.), Christum dei uirtutem et dei sapientiam; [25]quia quod stultum est dei, sapientius est hominibus, et quod infirmum est dei, fortius est hominibus. (6) [26]Videte enim uocationem uestram, fratres, quia non multi sapientes secundum car-

πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, [27]ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, [ἵνα καταισχύνῃ τοὺς σοφούς, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός,] ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά, [28]καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεός, τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ, [29]ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· [30]ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη σοφία ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ,

1. *κατα σαρκα ABCΔGfgvς Orig*, apud vos *Iren* *ου prius ABC Gfgvς Orig* 1, 160 479[a] 3,661[a] *Iren*, *ουδε Δ* *πολλοι δυνατοι ου πολλοι ευγενεις ABCΔfvς Orig*, *πολλοι ευγενεις Gg*, nobiles neque fortes *Iren* 144 2. *τα μωρα ABCΔGς Orig* 1,160 479[a] 495[d] 589[bc] 632[c] 3,233[e] 505[c] 661[a], quae stulta sunt *fgv*, stulta *Hilar* 812, quae fuerunt contemptibilia *Iren* 2-5. *ἵνα καταισχύνῃ . . . ἐξελέξατο ὁ θεός om Orig* 3,661[a] 2. 3. *ἵνα καταισχύνῃ . . . ἐξελέξατο ὁ θεός om AGg* 2. 3. *καταισχυνη τους σοφους BCΔfv Orig* 1,160 479[a] 495[d] 632[c] 3,505[c], *τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ ς* 3. 4. *καὶ τὰ ἀσθενῆ . . . τὰ ἰσχυρά om Orig* 1,160 479[a] (632[c]) 3. *ο θεος CΔ fvς, om B* 4. *τα ισχυρα ABCΔGgvς*, fortiora *f* *τα αγενη του* (huius *f*) *κοσμου ABCΔGfgvς*, *τὰ ἀγενῆ Orig* 1,160 479[a] 3, 233[e], *τὰ ἀσθενῆ* idem 1,160 cod, *τὰ ἀγενῆ καὶ τὰ ἀσθενῆ Orig* 1, 632[c]. *ἀγεννῆ Orig* 1,589[bc] *τα* (om 1,160) *εξουθενημενα* (-*μηνα G*) *ABCΔGς Orig* 1,160 479[a] 632[c] 3,233[e], *ἐξουδενημένα Orig* 1,589[bc] et 160 cod 5. *ἐξελέξατο ὁ θεός*] *Orig* 1,160 479[a], om *Orig* 1, 632[c] 3,233[e] *τα μη ACΔGfg Orig* 3,233[e], *και τα μη Bvς Orig* 1,160 479[a] 632[c] 3,661[a] 6. *οπως ABCΔGς*, *ἵνα Orig*, *καὶ Orig* 1,160 *καυχησεται G* in conspectu domini omnis caro *Iren* 213 *του* (om 1,160) *θεου ABCΔGfg Orig* 1,120 160 632, *αὐτοῦ vς Orig* 1,479[a] 7. *ος ABCΔGgvς Orig* 1,196[b] 608[d] 2,557[e] 4,40[c] 41[a] 108[a] *Hilar* 74, quia *f* *εγενηθη ABCΔGfgvς Orig* 1,608[d] 2, 557[e] 625[e] 778[b] 797[c] 4,40[c] 41[a] 108[a] *Hilar*, *ἐγεννήθη Orig* 1,196[b], om *Hil* 227. *γεγονέναι Orig* 4,12[d] *σοφια* (*η σ. G*) *ημιν* (*ημων B*) *απο θεου ABCΔGfgv Orig* 1,196[b] 608[d] 4,40[c] 41[a] 108[a], *ἡμῖν σοφία ἀπὸ* (*παρὰ Or*) *θεοῦ ς Orig* 2,797[c], *ἀπὸ θεοῦ σοφία ἡμῖν Orig* 2, 557[e], *ἡμῖν ἀπὸ θεοῦ Orig* 2,625[e], nobis *Hilar* 74 227

nem, non multi potentes, non multi nobiles: [27]sed quae stulta sunt mundi, elegit deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit deus, ut confundat fortia, [28]et ignobilia mundi et contemptibilia (contemptab. *pr F*) elegit deus, et [ea] quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret; [29]ut non glorietur omnis caro in conspectu eius (c. coram eo *F*). [30]ex ipso autem uos estis in Christo Iesu, qui factus est sapientia nobis (n. s.) a deo, et iustitia et sanctificatio et redemptio,

δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, [31]ἵνα καθὼς γέγραπται Ὁ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

[1]Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας καταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. [2]οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰησοῦν χριστόν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. [3]κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἐν φόβῳ καὶ ἐν τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, [4]καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνά-

5. εἰδέναι τι

1. *δικαιοσυνη τε* **ABCΔς Orig** 1,196^{b} 608^{d} 2,625^{e} 778^{b} 797^{c}, *και δικαιοσυνη* **Gfgv Orig** 2,557^{e}, iustitia **Hilar** *και αγιασμος* **ABCΔG fgvς Orig Hilar**, **om Orig** 2,557^{e} et redemptio a deo factus est **Hilar** 227 2. *καυχομενος* **C. Orig** 2,847^{c} 3. veniens *fg* in sublimitate *fg* 4. *μαρτυριον* **BΔGfgvς**, *μυστηριον* **AC** 4. 5. *ου γαρ εκρινα τι* (me aliquid) *ειδεναι εν υμιν* **BC Hilar** 1076, *ου* (neque *f*) *γαρ εκρινα* (*add* τοῦ *ς*) *ειδεναι τι εν υμιν* **AGfgς**, *ου γαρ εκρινα τι εν υμιν ειδεναι* **Δ**, ἐγὼ δὲ ἔκρινα μηδὲν εἰδέναι ἐν ὑμῖν **Orig** 2,437^{b} 3,536^{a} 4,293^{c}, ego autem non iudicavi quicquam scire me **Hilar** 359 5. *ιησουν χριστον* **ABCΔfvς Orig** 2,437^{b} 3,536^{a} 4,12^{c} 53^{a} 293^{c}, *χριστον ιησουν* **Gg Hilar** 6. *καγω* **ABC Orig** 4,293^{c}, *και εγω* **ΔGς** *εν φοβω* **ABCΔfς Orig**, *φοβω* **Ggv** *εν τρομω* **ABCς Orig**, *τρομω* **ΔGfgv** 7. *μου* **alterum ABCΔGfgvς Orig** 1, 377^{c} 630^{c} 3,308^{e} 4,11^{b}, **om Orig** 4,93^{a} 8. *πειθοις* **BCΔGς Orig** 1,163 377^{ac} 630^{c} 3,308^{e} 4,11^{b}, *πιθοις* **A**, *πειθοῖ* **Orig** 3,635^{d} 4,93^{a}, persuasione *fg* *σοφιας* **BΔGfg. Orig** 1,163 377^{a} 3,308^{e} 635^{d} 4, 11^{b} 93^{a}, *ανθρωπινης σοφιας* **ACς Orig** 1,377^{c} 630^{c} *λογοις* **AB Δς Orig** 1,163 377^{c} 630^{c} 3,308^{e} 4,11^{b} **et in litura C**, sermonis *f*, τῶν λόγων **Orig** 4,93^{a}, λόγων **Orig** 3,635^{d}, **om Gg Orig** 1,377^{a} *αλλ* **ACΔGς Orig**, *αλλα* **B** *αποδειξει* **ABCGfgvς Orig**, *αποκαλυψει* **Δ** καὶ] **Orig** 1,163 320^{e} 377^{c} 630^{c} 3,308^{e} 4,11^{b} 93^{a}, **om** 3,635^{d} *δυναιως* **G**

[31]ut quem admodum scriptum est Qui gloriatur in domino glorietur. (7) [1]Et ego cum uenissem ad uos, fratres, ueni non per sublimitatem sermonis aut sapientiae adnuntians uobis testimonium Christi (dei). [2]non enim iudicaui scire me aliquid inter uos, nisi Iesum Christum (C. I.), et hunc cruci fixum (fixsum). [3][nam *F*] et ego in infirmitate (-tem *F*) et timore (-rem *pr F*) et tremore multo fui apud (aput *F*) uos, [4]et sermo meus et praedicatio mea non in persuasibilibus (persuasione *L*) [humanae *V*] sapientiae uerbis (uerbi *L*), sed in

μεως, [5]ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ.

[6]Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου τῶν καταργουμένων, [7]ἀλλὰ λαλοῦμεν θεοῦ σοφίαν ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, [8]ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν (εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν), [9]ἀλλὰ καθὼς γέγρα-

1. ινα *ABCΔGς Orig* 1,377[c], ἵν' *Orig* 1,630[c] υμων *ABCΔGfg vς*, ἡμῶν *Orig* μη η *ABCΔfvς Orig* 1,377[c] 630[c] 4,93[e], μη *Gg* εν σοφια *ABCΔGgvς Orig* 1,163 377[bc] 630[c] 4,93[e], in sapientiam *f* αλλ *ACΔGς Orig*, αλλα *B* 3. δε *prius ABCΔGfgvς Orig* 1,168 409[f] 458[e] 2,538[e] 585[c] 4,151[c] 247[c] *Iren* 40 174 299, γὰρ *Orig* 1,487[b] εν *ABCΔGfgvς Orig Iren* 174 299, *om Orig* 1,163 4,291[d] *Iren* 40 του αιωνος τουτου *ABCΔGgς Orig* 1,163 168 230[f] 458[e] 2,538[e] 4, 291[d], huius saeculi *fgv*, mundi huius *Iren* 174 4. οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου *om Gg* του αιωνος τουτου *ABCΔς Orig*, huius saeculi *fv* των καταργουμενων *ABCΔGfgvς Orig* 1, 458[e] 601[e] *et* 168 *cod* 2,538[e] 4,291[d], τὴν καταργουμένην *Orig* 1,164 *et* 168 *cod* (230[f]) 5. θεου σοφιαν *ABCΔGfgv Orig* 1,168 458[e] 2,538[e] 3,203[c] *Hilar* 1076, σοφίαν Θεοῦ *ς* εν μυστηριω την αποκεκρυμμενην (quae in abscondito est *f*) *ABCΔGfgvς Orig* 1,168 458[e] 2,538[e] 3,203[c] 766[b] 4,202[e], quae in mysterio absconsa est *Hilar* (*Orig* 1,487[e] 2,724[c] 4,206[c] 291[d]) 6. ημων *ABCΔGfgvς Orig Hilar*, τῶν δικαίων *Orig* 3,766[b], τῶν δικαίων ἑαυτοῦ *idem* 1,487[e]. εἰς τὴν τῶν δικαίων αὐτοῦ δόξαν *Orig* 4,291[d] 7. ουδεις *ABCGς Orig* 1,458[e] 2,538[e] 724[c] 4,202[e], ουδε εις *Δ* των αρχοντων *ABCΔGfg vς Orig*, ex principibus *Hilar* 1076 huius saeculi *v Hilar* εγνωκεν *ABCΔς Orig*, εγνωσεν *G* 8. numquam *fgv Hilar* κυριον *ABCΔGfgς Orig* 2,538[e] 651[a] 3,784[a] *Hilar*, χριστὸν *Orig* 3,348[b] αλλα *BCΔGfgvς*, *om A*

ostensione (-nem *F*) spiritus et uirtutis; [5]ut fides uestra non sit in sapientia (s. insip. *pr F*) hominum, sed in uirtute dei. [6]sapientiam autem loquimur inter perfectos; sapientiam uero non huius saeculi neque principum huius saeculi, qui destruuntur (distr.), [7]sed loquimur dei sapientiam in mysterio (mist.), quae abscondita est, quam praedestinauit (praedist.) deus ante saecula in gloriam nostram, [8]quam nemo principum huius saeculi cognouit: si enim cognouissent, numquam dominum (deum) gloriae (maiestatis *pr F al*) cruci fixissent. (8) [9]Sed sicut scriptum est Quod oculus non uidit nec auris audiuit

πται Ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν καὶ ἐπὶ καρδίαν
ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.
[10]ἡμῖν δὲ ἀπεκάλυψεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ πνεύματος· τὸ γὰρ πνεῦμα
πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. [11]τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων
τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ;
οὕτως καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.
[12]ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα

1. α *ACΔGgς Orig* 1,251[d] 2,625[a] 809[d] 4,216[d] *Hilar* 329 584 *Lucif* 265, οσα *B*, quod *fv Iren* 337 *Hilar* 154 165 non oculus *Lucif* ειδεν *ABCΔGfgvς Orig* 1,251[d] 2,809[d] 3,824[a] 4,216[d] *Iren Hilar Lucif*, οἶδε *Orig* 2,564[d] 625[a] και ους (ουσον *G*) ουκ *ABCΔGgς Orig Hilar* 154 584, nec auris *fv Iren Hilar* 165 329 *Lucif* 1. 2. et in cor hominis non *fg Hilar* 154 584, nec in cor hominis *v Iren Hilar* 165 329 *Lucif* 2. ὅσα . . . αὐτόν] his qui dominum diligunt praeparavit *Hil* 154 οσα *AB et C?*, α *ΔGfgvς Orig* 2,809[d] 564[d] 3,261[b] *Iren* 337 *Hilar* 165 329 584 *Lucif* 265 θεος *ABCΔGfgvς Orig Iren Hilar*, dominus *Lucif* 3. δε *ACΔGfgvς Hilar* 1029, γαρ *B* απεκαλυψεν ο θεος *ABCΔGfgv Hilar*, ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε ς πνευματος *ABC*, add αυτου *ΔGfgvς Hilar* γαρ *ABCΔGfgvς Hilar*, om *Iren* 158 4. παντα ερευνα (εραυνα *AC*) *ABCΔGfgvς Orig* 1,199[e] 643[b] 3,699[b] (2,613[e]) *Hilar* 1029, scrutatur omnia *Iren* (*Orig* 3,823[d]) τις γαρ *ABCΔGfgvς Hilar*, οὐδεὶς *Orig* 1,197[a] 2, 644[c] 3,571[b], οὐδεὶς γὰρ *idem* 1,524[a] ανθρωπων *BCΔGfgvς Orig* 1,197[a] 524[a] 3,571[b] *Hilar*, om *A Orig* 2,644[c] 5. του ανθρωπου prius *ABΔGgvς Orig Hilar*, hominum *f*, add quae in ipso *Hilar* του ανθρωπου το εν αυτω *ABCΔvς Orig* 1,197[a] 524[a] 3,571[b], qui in homine qui in ipso est *f*, το εν αυτω *Gg Hilar*, τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ *Orig* 2,644[c] 6. ουτως *ABCG*, οὕτω ς τὰ] το *Δ*, om *g* του θεου *ABCΔfvς Orig*, εν τω θεω *Gg Hilar* εγνωκεν *ABCΔ Orig* 1,524[a], εγνω *G*, cognovit *fgv*, novit *Hilar* 1029, οἶδεν ς *Orig* 1,197[a] 3,571[b] 7-p. 328, 1. ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν, ἵνα εἰδῶμεν etc *Orig* 1,167 2,565[a] 4,7[a] 189[c] 206[c] 216[e] 7. του κοσμου *ABCvς Orig* 1, 197[b] et *Hilar* 803 805 *cod*, του κοσμου τουτου *ΔGg*, huius mundi *fv Hil cod*

nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit deus his qui diligunt illum (eum *F al*). (9) [10]Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum: spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda dei. [11]quis enim scit hominum quae sint (sunt) hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita et quae dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus dei. (10) [12]Nos autem non spiritum [huius *om F al*] mundi accepimus (accip. *F*),

τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν,
[13]*ἃ καὶ λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες.*
[14]*ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται.*
[15]*ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει [τὰ] πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.*
[16]*Τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν κυρίου ἔχομεν.*

8. *χριστοῦ*

1. *το εκ του θεου ABCΔGgvς Orig Hilar*, dei *f*   *υπο ABCΔGς Orig* 1,167 197^b $4,7^a$ 189^c 216^e, *ἀπὸ Orig* $2,565^a$ 2. *α ABCΔfgvς Orig* 1,167 197^b $2,527^b$ 565^a $4,216^e$, *om G*   *εν διδακτοις ανθρωπινης σοφιας λογοις* (*λογους G*) *ABCΔGvς Orig* 1,167 197^b $2,527^b$ 565^a $3,635^c$ $4,216_e$, in doctrina humanae (-na *f*) sapientiae verbis *fg*   3. *διδακτοις ABCΔGς Orig*, doctrina *fgv*   *τοῦ πνεύματος Orig* $1,197^b$, *Πνεύματος ἁγίου ς*   *πνευματικοις* (*-κως B*) *πνευματικα ABCΔGfgvς Orig* $2,527^b$ 509^c, *πνευματικὰ πνευματικοῖς Orig* $1,702^a$ $2,565^a$ $3,460^b$ 635^b 775^a ($4,267^a$)   *συνκρινοντες A, συνκρρινομεν G*, comparantes *vel* -mus *g*   4. *δε ABCΔGfgvς Iren* 39, *γὰρ Orig* $1,686^c$ $3,193^a$ *Hilar* 344, *om Orig* $4,74^a$ *Hilar* 64   4. 5. *του θεου AB CΔGfgvς Orig Hilar* 64, *om Iren Hilar* 344   5. *αυτω εστιν BCΔG gς Orig* $1,686^c$ $3,193^a$ *et corr A*, *ἐστιν αὐτῷ fv Orig* $4,74^a$ *Hilar* 64 344, *εστιν pr A*   5. 6. *καὶ οὐ . . . ἀνακρίνεται*] *Orig* $1,686^c$, *om Orig* $4,74^a$ 5. potes *f*   6. diiudicatur *g*, iudicatur *f*, interrogatur *Hilar* 64   6. *δε ABCΔGfgvς Orig* $4,74^a$ 166^c *Hilar*, *om Orig* $4,395^b$ *Iren* 39   *τα* (*om G Orig*) *παντα ACΔGfgv Orig* $4,74^a$ 166^c 395^b ($3,715^c$ 787^c $4,267^a$) *Iren Hilar*, *μεν παντα Bς*   7. *αυτος δε AB CΔGfgς Orig* $3,787^c$ $4,267^a$ *Hilar*, *καὶ Orig* $3,715^c$ $4,166^c$ 395^b *Orig* $3,697^b$ 8. *συμβιβασει* (*συνβ. G*) *ABCΔGς Orig* $3,788^a$, instruat *fg*   *κυριου BΔGg*, *χριστου ACfvς Orig* $3,697^b$

sed spiritum qui ex deo est, ut sciamus quae a deo donata sunt nobis; [13]quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae uerbis, sed in doctrina spiritus [et uirtutis *L et pr F*, sancti *V*], spiritalibus spiritalia conparantes. [14]animalis autem homo non percipit ea quae sunt spiritus dei: stultitia est enim illi, et non potest intellegere [ea *F*], quia spiritaliter examinatur. [15]spiritalis autem iudicat omnia, et ipse (ipse autem) a nemine (-nem *pr F*) iudicatur. [16]Quis enim cognouit sensum domini, qui (quis *V al*) instruat eum? nos autem sensum Christi

[1]Κἀγώ, ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευματι-
κοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκίνοις, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. [2]γάλα ὑμᾶς ἐπό-
τισα, οὐ βρῶμα· οὔπω γὰρ ἐδύνασθε. ἀλλ' οὐδὲ [ἔτι] νῦν δύνα-
σθε· [3]ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις,
οὐχὶ σαρκικοί ἐστε καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; [4]ὅταν γὰρ λέγῃ
τις Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἕτερος δὲ Ἐγὼ Ἀπολλώ, οὐκ ἄνθρωποί
ἐστε; [5]τί οὖν ἐστὶν Ἀπολλώς; τί δέ ἐστιν Παῦλος; διάκονοι, δι' ὧν

7. τίς οὖν   τίς δέ ἐστιν

1. καγω *ABCΔG Orig* 3,658^{d}, *Καὶ ἐγὼ* ς, et ego *fgv*, *add* quidem *Cypr* 259 304   ἀδελφοί *om Orig*   ηδυνηθην *ABΔG*ς *Orig* 3, 479^{a} 658^{d}, εδυνηθην *C Orig* 3,663^{d} λαλησαι υμιν *ABCΔGfg*ς, ὑμῖν λαλῆσαι *v Orig Cypr*   2. σαρκινοις (-κικοις *G*ς) ως *ABCΔ Gfgv*ς *Orig Cypr* 304, *om Cypr* 259   3. ου *ABCv Orig* 1,245^{a} 482^{d} 3,550^{d} 659^{a} 663^{d} 4,243^{c} *Iren* 284 *Cypr* 259 304 *Hilar* 253 462, και ου *ΔGfg*ς   ουπω γαρ *ABCΔGfgv*ς *Orig* 1,245^{a} 437^{b} 482^{d} 3, 659^{a} *Iren Cypr* 259 *Hilar* 253 *et* 462 *codd*, non enim *Hilar* 462 *codd optimi*, dum enim adhuc pusilli eratis non *Cypr* 304   εδυνασθε (ἠδ. *Δ?*ς *Orig* 3,659) *ABCΔGfgv*ς *Orig* 1,245^{a} 437^{b} 482^{d} 3,659^{a} *Cyprian Hilar*, *add* escam percipere *Iren*   ουδε (οὔτε ς *Orig* 1,437) ετι νυν *ACΔGg*ς *Orig* 1,245^{a} 437^{b} 482^{a}, neque adhuc *Hilar* 253 462, ουδε νυν *B Cyprian* 259 304   4. σαρκικοι εστε *ABC*ς *Orig* 1,437^{b} 482^{d}, εστε σαρκινοι *ΔGfgv Orig* 1,245^{a} *Cypr*   οπου *ABC ΔG*ς *Orig* 1,245^{a} 2,558^{f} *Iren* 284 *Cyprian*, cum *fgv*   εν υμιν *AB CΔfgv*ς *Orig Cypr et post* discordia *Iren*, εν ημιν *G*   ερις (ερεις *ΔG*, discordia *Iren*) *ABCv Orig Iren*, *add* και διχοστασιαι *ΔGfg*ς *Cypr* 259 304   5. σαρκικοι (-κινοι *ΔG*) εστε *ABCΔGfgv*ς *Orig* 1,245^{a} 2,558^{f} *Iren Cypr*, estis carnales *Hilar* 114. ἐσμὲν σάρκινοι *Orig* 3,764^{b} 5. 6. λεγη τις *ABC*ς, τις λεγη *ΔGfgv*   ετερος (alius) δε εγω *BCΔGfgv*ς, εγω δε *A*   ουκ *ABC*, ουχι *ΔG*ς   ανθρωποι *ABCΔGfgv*, σαρκικοί ς   7. τι ουν *ABfv*, τις ουν *CΔ Gg*ς   απολλως *ABCΔ*, απολλω *Gfgv*, Παῦλος ς   τι δε *ABfv*, τις δε *CΔGg*ς   εστιν *ABC*, *om ΔGfgv*ς   παυλος *ABCΔGfgv*, Ἀπολλὼς ς   διακονοι *ABCΔGfgv*, ἀλλ' ἢ διάκονοι ς   δι ων *ABCΔG*ς, eius cui *fgv*

habemus. (11) [1]Et ego, fratres, non potui uobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tamquam paruulis in Christo (in C. p. *L*). [2]lac uobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis. sed nec nunc quidem potestis: [3]adhuc enim estis carnales. cum enim sit inter uos zelus et contentio, nonne carnales estis et (sed) secundum hominem ambulatis? [4]cum enim quis dicit Ego quidem sum Pauli, alius autem Ego Apollo, nonne homines estis [et secundum hominem ambulatis *F al*]? [5]quid igitur est (*om al*) Apollo, quid uero Paulus?

ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. 6ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλὰ ὁ θεὸς ηὔξανεν, 7ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστίν τι οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ᾽ ὁ αὐξάνων θεός· 8ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἕν εἰσιν, ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήμψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. 9θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε. 10κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον ἔθηκα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. 11θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν χριστὸς Ἰησοῦς. 12εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα,

2. *ἀλλ᾽ ὁ θεὸς*

1. *ως ABΔGfgvς*, om *C* *απολλως ABCΔς Orig* 1,130 3,158[c], *απολλω Gfgv* 2. *εποτισεν an εποτιζεν pr C* *αλλα ο ABG*, *αλλ ο CΔς Orig* 3,158[c], sed *fgv*, *ὁ δὲ Orig* 1,130 *ηυξανεν ABCΔGς*, *ηὔξησεν fgv Orig* *ουτε om A* *εστι BC* 3. *τι*] *τι τι B* *ουτε ABΔGς Orig* 1,130, *ουδε C* 3. 4. *Hilar* 780 950 4. *δε ABΔfvς*, om *C* *λημψεται A*, *ληψεται Cς* 5. suum laborem *fv*, *ιδιον τοπον C* *γεωργιον ABCΔfς Orig* 1,308[f] 3,135[a] 299[f] 307[e] (1,502[b]), *add εστε corr Δ*. *ἐσμὲν θεοῦ γεωργία Orig* 3,425[b] 5. 6. *Orig* 3,311[d] 7. *εθηκα ABC*, *τεθεικα Δς Orig* 3,185[c] *αλλος ABCΔvς*, alter *f* *δε ABCvς*, om *Δf* 8. 9. non est aliud fundamentum nisi christus *Hilar* 63 8. *γαρ αλλον ABCΔfvς*, om *Orig* 3,299[f] 9. *παρὰ τὸ Orig* *χριστος ιησους Δfv Orig* 3,299[f], *χριστος C*, *ιησους* (*add ὁ ς*) *χριστος AB* (*Orig* 1,298[b]) *εποικοδομει ABCΔfvς* (*Orig* 1,298[b] 509[d]), *οἰκοδομεῖ Orig* 3,299[f] (1,588[d]) 10. *θεμελιον ABCv*, *add τουτον Δfvς* *χρυσον AΔς Orig* 1,685[e] 3,231[e], *χρυσιον B*, aurum *fv*, *add και B* *αργυρον AΔς Orig*, *αργυριον BC* *Orig* 1,298[b] 509[d] 588[d] 685[e] 3,231[e]

ministri eius cui credidistis, et uni cuique sicut dominus dedit. 6ego plantaui, Apollo rigauit, sed deus incrementum (incrim. *L*) dedit. 7itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, deus: 8qui plantat autem (a. pl.) et qui rigat unum sunt, unus quisque autem propriam mercedem (mercidem) accipiet secundum suum laborem. (12) 9Dei (Domini *pr F*) enim sumus adiutores: dei agri cultura estis (est *pr F*), dei aedificatio estis. 10secundum gratiam dei (*om al*), quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui, alius autem super aedificat. unus quisque autem uideat quomodo super aedificet (-cat). 11fundamentum enim (autem *pr F al*) aliud (aliut *L*) nemo potest ponere praeter id quod positum est, qui (quod *L al*) est Christus Iesus. 12siquis autem super aedificat super (supra *L al*) fundamentum [hoc *om pr F*] aurum, argentum, lapides pretiosos (praet. *F*), ligna, faenum (fenum), stipulam, 13unius

χόρτον, καλάμην, [13]ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται, καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστιν τὸ πῦρ αὐτὸ δοκιμάσει. [14]εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπῳκοδόμησεν, μισθὸν λήμψεται· [15]εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. [16]οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστὲ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; [17]εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ αὐτὸν ὁ θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς. [18]μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω· εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. [19]ἡ γὰρ σοφία

1. *εκαστου το εργον φανερον γενησεται* ***ABC****v*ς, *ο ποιησας τουτο το εργον φανερος γενηται* (erit) ***Δ****f*   2. *αποκαλυπτεται* ***ABCΔ***ς, revelabitur *fv*   *και εκαστου* ***ABCΔ****fv*ς, *ἑκάστου δὲ* (*γὰρ* 1,509) ***Orig*** 1,509^e 2,498^d 3. *αυτο* ***ABC Orig*** 2,498^d, *om* ***Δ****fv*ς ***Orig*** 1,509^e 3. 4. *εἴ τινος . . . λήμψεται om* ***Orig*** 2,498^d 3. *μένει* ς ***Orig*** 1,509^e, manserit *fv*   4. *εποικοδομησεν* ***A***   *λημψεται* ***AC***, *λήψεται* ς   *κατακαησετε* ***C***. ***Orig*** 1,509^e 2,498^d 3,233^a 4,295^d 5. *ουτως* ***AC Orig*** 2,498^d 3,233^a, *οὕτω* ς   *δε* ***ABCΔ***ς ***Orig*** 3,233^a, tamen *fv*, *om* ***Orig*** 2,498^d 6. *ουκ οιδατε* (an nescitis ***Hil***) *οτι ναος θεου εστε* ***ABCΔ****fv*ς ***Iren*** 300 ***Cypr*** 99 314 ***Hilar*** 165, vos estis templum dei ***Hilar*** 390 417 449 *etc*   6. 7. *οικει εν υμιν* ***ACΔG****fgv*ς ***Iren Cypr Hilar***, *εν υμιν οικει* ***B***   7. *ει τις* ***ABCΔG****fg*ς ***Orig*** 1,756^e ***Iren*** 300 ***Cypr*** 314 ***Hilar*** 165, quicumque ***Iren*** 237 *φθειρει* ***ABCΔG***ς ***Orig*** 1,756^e (258^e 520^d), violaverit *fgv* ***Iren Cypr***, corruperit ***Hilar***   *φθερει* ***ABCΔ****fgv*ς ***Iren Cypr Hilar***, *φθειρει* ***G***   *αυτον* ***AΔG****fgv* ***Iren Cypr Hilar***, *τουτον* ***BC***ς   8. *οιτινες* ***ABCΔG***ς, quod *fgv* ***Iren*** 300   *εσται* ***AG***   9. *εαυτον* ***ABCΔG****v*ς ***Cypr*** 247 324, vos *fgv*   *εξαπατατω* ***ABCG****gv*ς ***Cypr***, *add κενοις λογοις* ***Δ****f*   9. 10. *εν τω αιωνι τουτω* ***ABCΔG****g*ς ***Orig*** 1,331^a, in hoc saeculo *fv*, mundo huic ***Cypr***   ut fiat ***Cypr***, ut sit *fgv*

cuiusque [enim] opus manifestum erit: dies enim [domini *F al*] declarauit (-*bit V*), quia in igne reuelabitur, et unius cuiusque opus quale sit ignis probabit (probauit). [14]si cuius opus manserit, quod super aedificauit, mercidem (mercedem *L al*) accipiet: [15]si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. (13) [16]Nescitis quia templum dei estis et spiritus dei habitat in uobis? [17]siquis autem templum dei uiolauerit, disperdet (disperdit *L*) illum deus: templum enim dei sanctum est, quod estis uos. (14) [18]Nemo se (*sic F, uos ceteri*) seducat: siquis uidetur inter uos sapiens esse in hoc saeculo (sec.), stultus fiat, ut sit sapiens. [19]sapientia

τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ θεῷ ἐστίν. γέγραπται γάρ Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. [20]καὶ πάλιν Κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶν μάταιοι. [21]ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις· πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστίν, [22]εἴτε Παῦλος εἴτε Ἀπολλὼς εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος εἴτε ζωὴ εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν, [23]ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ. [1]οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ [2]ὧδε. λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. [3]ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω [4](οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ

1. *του κοσμου τουτου ABCΔGgς Orig* 1,331[a] 711[a] *Cypr* 247 324, *τοῦ κόσμου Orig* 1,175[c] 638[d], huius saeculi *f* *παρα* (*add τω A Bς Orig* 1,175 331 711) *θεω εστιν ABCΔGgς Orig* 1,175[c] 331[a] 638[d] 711[a], est apud deum *fv Cypr* *γαρ ABCGfgvς Cypr, om Δ* *ο* (*om G*) *δρασσομενος ABCΔGς* (*Orig* 4,57[d]), apprehendam *fg*, reprehendam (-des 324) *Cypr* 247 324, adprehendit *g* 2. *πανουργει G* 2. 3. *κυριος γινωσκει* (cognovit *Cypr*) *ABCΔGfgvς Cypr* 324, cognovit dominus *Cyprian* 247 3. *εισιν* (*εισειν G, εισι Cς*) *ματαιοι ABCΔGgς Cypr*, vanae sunt *fv* 4. *εν ανθρωποις ABCΔvς*, in homines *f*, *εν ανθρωπω Gg* 5. *απολλω Gfgv* *κοσμος ABCΔGgvς*, hic mundus *f* 6. *υμων ACΔf, ὑμῶν ἐστὶν ς, δι υμων G*, enim vestra sunt *gv*, *ημων B* *υμεις ACΔGfgvς, ημεις B* 8. *υπερετας G* *μυστηριων* (*μυτ. G*) *ABCΔGς Orig* 3,189[d], *τῶν μυστ. Orig* 2,787[e] *ωδε λοιπον ABCΔG*, hic iam (*vel* caeterum *g*) *fgv*, *ὃ δὲ λοιπὸν ς Orig* 3,189[d] 4,431[d] 9. *ζητειται Bfgvς Orig, ζητειτε ACΔ, ζητητε G. ζητεῖται δὲ Orig* 3,291[f] *πιστος τις ABCΔgvς Orig* 3,189[d] 291[f] 4,431[d], *τις πιστος Gg* *εις ελαχιστον ABCΔGgς*, pro minimo *fv* 10. *υμων BCΔGfgvς, ημων A* 11. *ουδ G* *γαρ ABCΔGfgvς, om Orig* 2,750[e] *συνουδα G*

enim (autem) huius mundi (modi *pr F*) stultitia est aput (apud) deum. scriptum est enim Conpraehendam (Comp. *L al*, -preh. *al*, -dens *pr F*) sapientes in astutia eorum. [20]et iterum Dominus nouit cogitationes sapientium (hominum *L*), quoniam uanae sunt. (15) [21]Itaque nemo glorietur in hominibus: omnia enim uestra sunt, [22]siue Paulus siue Apollo siue Cephas (s. C. *om pr F*), siue mundus siue uita siue mors, siue praesentia siue futura: omnia enim uestra sunt, [23]uos autem Christi, Christus autem dei. (16) [1]Sic nos existimet homo, ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum dei. [2]hic iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. [3]mihi autem pro minimo est ut a uobis iudicer aut ab humano (homano *pr F*) die: sed neque [ego *L*] me ipsum iudico: [4]nihil enim mihi conscius sum,

ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι), ὁ δὲ ἀνακρίνων με κύριός ἐστιν. [5]ὥστε μὴ
πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

[6]Ταῦτα δέ, ἀδελφοί, μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλὼ
δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ἃ γέγραπται, ἵνα μὴ
εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. [7]τίς γάρ σε διακρί-
νει; τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι ὡς
μὴ λαβών; [8]ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν
ἐβασιλεύσατε. καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμ-
βασιλεύσωμεν. [9]δοκῶ γάρ, ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους

1. *Orig* 2,505^b *εστιν ABCGgvς, add θεος Δf* 2. *τι ABCΔ Ggς Orig* 3,235^c 4,429^a, *om fv* *ἔλθῃ] Orig* 3,235^c 612^a 4,429^a (3,500^d), veniat *gv*, venit *f* *ος ABCvς Orig* 3,235^c 612^a, *om Δ Gfg* 4. *γενησεται ABCΔGς*, erit *fgv* *του ABCGς, om Δ* 5. *μετασχηματισα pr G* *εις om G* *απολλω CΔGς, απολλων AB* 6. *ημιν ABCGgvς, υμιν Δf* *το ABCΔς, om G* *υπερ α ABC, υπερ ο ΔGg*, supra quam *fv* *γεγραπται ABΔGfgv, add φρονειν ς et C?* *ινα μη ABCGgς, ινα Δ, om fv* 7. *υπερ A BCΔgς, κατα Gfgv* *φυσιουσθε ABCΔGς*, infletur *fgv* *κατα AB CΔGgς*, pro *fgv* alterum *g*, alio *fgv* 8. *δε prius ABCΔGfgvς*, enim *Cypr* 305 *Hilar* 399 *και ABΔGgς, om fv Cypr Hilar* 9. *ηδη alterum ABCΔGgvς, om f* 9. 10. *χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε om A* 9. *χωρις BCΔGfgvς*, iam sine *Hilar* 49 163 198 282 485 10. *εβασιλευσατε prius BCΔGvς Hilar* 163, regnatis *fgv Hilar* *καὶ prius om f* *ωφελον B et corr Δ* *γε ABCς, om ΔG* regnaretis *Hilar* 198 485 163, regnetis *fg Hilar* 49 282 *συνβασιλευσωμεν ACG* 11. *γαρ ABCΔGfgv Hilar* 474, *add ὅτι υς Orig* 3,173^{bd} *ὁ om Orig* 3,173^b

sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dominus est. [5]itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque ueniat dominus qui et inluminabit (-uit *pr F al*) abscondita tenebrarum et manifestabit (-uit *L al et pr F*) consilia cordium: et tunc laus erit (er. l. *F*) uni cuique a deo. (17) [6]Haec autem, fratres, transfiguraui in me et Apollo propter uos, ut in nobis discatis ne supra quam scriptum est unus aduersus alterum infletur pro alio. [7]quis enim te discernit? quid autem habes (habis *F*) quod non accepisti (accip.)? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis (acciperis *L*)? [8]iam saturati estis, iam diuites facti estis, sine nobis regnatis (regnastis). et utinam regnetis (regnaretis *L*), ut et nos uobiscum regnemus (regnaremus *LV*). (18) [9]Puto enim, [quod *L*, et *F al*, quia et *V*] nos deus (d. n.) apostolos (apostulos) nouissimos ostendit, tamquam morti

ἀπέδειξεν, ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. [10]ἡμεῖς μωροὶ διὰ χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. [11]ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν καὶ διψῶμεν καὶ γυμνιτεύομεν καὶ κολαφιζόμεθα καὶ ἀστατοῦμεν [12]καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσίν· λοιδορούμενοι εὐλογοῦμεν, διωκόμενοι ἀνεχόμεθα, [13]βλασφημούμενοι παρακαλοῦμεν, ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι.

[14]Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. [15]ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγε-

1. *επιθανατιους ABCΔGfgvς Orig* $3,173^b$, abortivos *Hil* *τω AB CΔGgvς Orig* $1,285^c$ $3,173^b$ $4,28^b$, huic *fv* 3. *ἡμεῖς] υμεις pr G* 4. *αχρι της ABCΔς Orig* $1,257^e$ $2,592^d$ $4,214^a$, *εως G* *και πεινωμεν ABCΔGfgvς Orig, om καὶ Orig* $1,257^e$ 5. *και γυμνιτευομεν (γυμνητ. ς Orig) BCΔGfgvς Orig* $1,257^e$ $4,214^a$ *et corr A, om pr A* 6. *ταις ιδιαις χερσιν ABCΔGgς Orig* $1,257^f$, manibus nostris *fv* *λοιδορουμενοι ABCΔς Orig* $1,257^f$ 627^b 728^b 772^a $2,501^b$ *et add και G*, maledicimur et *fgv* 7. *διωκομενοι ABCΔς Orig* $1,257^f$ 627^b 728^b *et add και G*, persecutionem patimur (passi *g*) et *fgv* *βλασφημουμενοι BΔGς Orig* $1,257^f$ $2,501^b$, blasphemamur et *gv*, blasphemati *f*, *δυσφημουμενοι AC Orig* $1,627^b$ 728^c *περικαθαρματα ABCGfgvς Orig* $4,154^d$ 393^a, *περικαθαρμα Δ* 8. *του ABCΔGgς Orig*, huius *fv* 9. *εντρεπων υμας ABCΔGς*, ut confundam vos *gv*, ut confundamini *f* *γραφω ταυτα ABCς, ταυτα γραφω ΔGfgv* 10. *νουθετω BΔGfgvς, νουθετων AC* *γαρ A BCΔGfvς, om g* 11. *ιησου ACΔGfgvς, om B*

destinatos, quia spectaculum (expectaculum *F*, expectaculis *al*) facti sumus [huic] mundo et (*om F al*) angelis et hominibus. [10]nos stulti propter Christum, uos autem prudentes in Christo; nos infirmi, uos autem fortes; uos nobiles, nos autem ignobiles. [11]usque in (ad *pr F al*) hanc horam (hac ora *pr F*) et esurimus et sitimus et nudi sumus et colaphis caedimur (ced. *L al*) et instabiles (et stabiles *L al*) sumus [12]et laboramus operantes manibus nostris (uestris *pr F*), maledicimur et benedicimus, persecutionem patimur et sustinemus, [13]blasphemamur (blasf.) et obsecramus, tamquam purgamenta huius mundi (modi *pr F*) facti sumus, omnium peripsima (perissima *F*) usque adhuc. [14]non ut confundam uos, haec scribo, sed ut filios meos (*om pr F*) carissimos (-mus *pr F*) moneo. (19) [15]Nam si decem (decim) milia paedagogorum (pedag. *F al*) habeatis in Christo, sed non multos patres; nam in Christo Iesu per euangelium ego uos genui.

λίον ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. [16]παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. [17]διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστίν μου τέκνον ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὅς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου τὰς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω. [18]ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς ἐφυσιώθησάν τινες· [19]ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν· [20]οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει.

[21]Τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραΰτητος; [1]ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν· [2]καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπενθήσατε,

1. εγεννησα *ABΔς et C?*, εγενησα *G*. Παῦλος διὰ τοῦ εὐαγγελίου γεννᾷ τοὺς Γαλάτας *Orig* 2,635[b] · ουν *ABCfgvς*, δε *ΔGg* γεινεσθαι *G*, estote *fgv* 2. δια τουτο *BCΔGς et add* αυτο *A*, ideo *fgv* ad vos *fgv* μου τεκνον *ABC*, τεκνον μου *ΔGfgvς* 3. κυριω *BCΔGfgvς*, χριστω *A* αναμιμνησει *A* 4. χριστω ιησου *Cv*, κυριω ιησου *ΔGfg*, χριστω *ABvς* 5. ερχομενου δε (*om G*) μου *ABCΔGς*, venturus sim *fgv* υμας *ABCΔGgς*, *add* sic *fv* 7. ου *prius ABCGgvς*, *om Δf* πεφυσειωμενων *G* γαρ *ABCΔGfgvς*, *om Cypr* 327 9. εν ραβδω *ABCΔGgvς Orig* 2,542[c] *Hilar* 45, in virgam *f* 9. 10. πνευματι τε *ABCGgvς Orig Hilar*, πνευμα τε *Δfg* 10. πραυτητος *AB et C?*, πραοτητος *ΔGς* ολως *ABCΔGfgvς Lucif* 20, sic omnino *Lucif* 134[a] 10. 11. και τοιαυτη πορνεια *ABCΔGfgvς Lucif* 20, *om Lucif* 134[a] 11. εθνεσιν *ABCΔGfgv Lucif*, *add* ὀνομάζεται *vς* 11. 12. τινα του πατρος εχειν *ABCς*, του πατρος εχειν τινα *ΔGg*, patris (*add* sui *v Lucif* 134) aliquis habeat *fv Lucif* 20 134[a]. (*Orig* 2,117[e]) 12. ουχι *ABCΔς*, ου *G*

[16]rogo ergo uos, imitatores mei estote. [17]ideo misi ad uos Timotheum, qui est filius meus carissimus et (*om pr F*) fidelis in domino; qui uos commonefaciat (commune f.) uias meas, quae (*qui F*) sunt in Christo Iesu (*om L*), sicut ubique in omni ecclesia doceo. (20) [18]Tamquam non uenturus sim ad uos, sic inflati sunt quidam: [19]ueniam autem cito ad uos, si dominus uoluerit, et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed uirtutem: [20]non enim in sermone est regnum dei, sed in uirtute. [21]quid uultis? in uirga (uirgam *pr F al*) ueniam ad uos, an (aut *L*) in caritate et spiritu mansuetudinis? (21) [1]Omnino auditur inter uos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter gentes [nominatur *V*], ita ut uxorem patris [suis *F*] aliquis habeat: [2]et uos inflati estis et non magis luctum habuistis, ut

ἵνα ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας; [3]ἐγὼ μὲν γὰρ ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, [4]ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ [5]παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου [ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ]. [6]οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; [7]ἐκκαθάρατε τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι· καὶ γὰρ τὸ

1. *αρθη ABCΔG*, *ἐξαρθῇ ς* *το εργον τουτο ABCΔGgς*, hoc opus *fv Lucif* *ποιησας BΔGfgvς Lucif* 20 134^{a}, *πραξας AC* *μὲν γὰρ*] quidem enim *g*, quidem *v Lucif* 21 134^{a}, enim *f*, autem *Hilar* 336 2. *απων ABCΔv Hilar*, *ως απων Gfgς Lucif* spiritus *f* 3. *ουτως* (*οὕτω ς*) *τουτο ABCΔς*, *ουτω Gfgv Lucif*, hoc *Hilar* *κατεργασαμενον ABCΔGfgvς Lucif*, fecit *Hilar* 3. 4. *ἐν τῷ . . . ἰησοῦ om Hilar* 336 *ημων ιησου BΔf*, *ιησου A Lucif* 21 134^{a}, *ημων ιησου χριστου Ggς* 4. *του* (cum *g*) *εμου πνευματος ABΔGgvς Orig* 1,269^{c} 3,257^{d} 789^{ce} *Hilar*, spiritu meo *f Lucif* 21 134^{ab}. *συνήγοντο μετὰ τοῦ ἐν Παύλῳ πνεύματος Orig* 3,617^{a} 5. *ημων ABΔGfgς Lucif* 21 134^{a}, mei *Hilar*, *om v Orig Lucif* 134^{b} *ιησου ABΔfv Orig* 1,269^{c} 3,789^{ce} *Hilar Lucif* 21 134^{b}, *ιησου χριστου Ggς Orig* 3,257^{d} 617^{a} *Lucif* 134^{b}, *add κέκρικα Orig* 3,257^{d} *τον τοιουτον ABΔfvς Orig* 3,126^{d} 257^{d} 304^{e} 789^{c} *Hilar* 336, huius modi hominem *Lucif*, *αυτον Gg* 6. *εν τη ημερα ABΔGgvς Orig* 2,117^{e} 3,257^{d} 304^{e} 725^{a} *Hilar* 71 137 336 *Lucif* 21 134^{b}, in diem *fv* 7. *ημων ιησου χριστου AGg Orig* 2,117^{e} *Lucif*, *ιησου χριστου Δf*, *Ἰησοῦ ς*, *om B Orig* 3,257^{d} 304^{e} 725^{a} *Hilar* *ου ABCΔGfgvς*, *om Lucif* 21 8. *οτι μικρα ABCΔGfgvς Lucif*. *μικρὰ γὰρ Orig* 3,303*f*. modicum *Iren* 265 *ζημη G* *ζυμοι ABCGgς Orig*, *δολοι Δfv Iren Lucif* *εκκαθαρατε ABΔGfgv Cypr* 178 308 *Lucif* 21, *add ουν Cς* 9. *και γαρ το ABCΔGfgvς Orig* 4,174^{c} *Cypr*, *τὸ γὰρ Orig* 2,128^{e} 3,203^{d}, *τὸ Orig* 1,759^{a} 4,115^{ce}

tollatur (tolleretur *L*) de medio uestrum (uestri) qui hoc opus fecit? (22) [3]Ego quidem absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicaui ut (*om al*) praesens eum qui sic operatus est, [4]in nomine domini [nostri *om L*] Iesu [Christi *om L*] congregatis nobis et meo spiritu cum uirtute domini [nostri *L*?] Iesu (*om al*) [5]tradere huius modi satanae in interitum (-tu *pr F*) carnis, ut spiritus saluus sit in die (diem *pr F*) domini nostri Iesu Christi (domini Iesu *L*?). (23) [6]Non bona gloriatio uestra [fratres *V*]. nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? [7]expurgate uetus fermentum, ut sitis noua consparsio (conspersio *V*), sicut estis azymi (azimi *pr F*):

πάσχα ἡμῶν ἐτύθη χριστός. 8 *ὥστε ἑορτάζωμεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ*
μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ᾽ ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας
καὶ ἀληθείας.

9 *Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις,*
10 *οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου ἢ τοῖς πλεονέκταις*
καὶ ἅρπαξιν ἢ εἰδωλολάτραις, ἐπεὶ ὠφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου
ἐξελθεῖν· 11 *νῦν δὲ ἔγραψα ὑμῖν μὴ συναναμίγνυσθαι, ἐάν τις ἀδελ-*
φὸς ὀνομαζόμενος ᾖ πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης ἢ λοί-

1. ἑορτάζομεν 6. ὀφείλετε 7. *νυνὶ δὲ*

1. *ημων* ***ABCΔGfgv Orig*** 3,203[d] 4,175[ce] *et* 1,759[a] cod, *item* ***Cypr***, *add ὑπὲρ ἡμῶν ς* ***Orig*** 2,128[e] 4,174[e] 175[d] *et* 1,759[a] cod. *τὸ δι᾽ ἡμᾶς τυθὲν* ***Orig*** 4,174[d] *ετυθη* ***AΔG Orig***, *εθυθη* ***Bς Orig*** 4,175[e], *ε..θη* ***C*** *χριστος* ***ABCΔς Orig***, *ο χριστος* ***G*** *ἡμεῖς δὲ ἑορτάζομεν οὐ ζύμῃ παλαιᾷ οὐδὲ etc* ***Orig*** 4,175[d] *εορταζωμεν* (*ορτ.* ***G***) ***BCGfgvς Orig*** 2,128[e] 3,220[b] ***Cyprian*** 178 308, *εορταζομεν* ***AΔ*** *εν* ***ABCΔGfgvς Orig*** 2,128[e] 3,220[b] ***Cypr***, *om* ***Orig*** 4,175[d] 402[e] *ζημη* ***G*** 2. *μηδε* ***ACΔGfgvς Orig*** 2,128[e] 3,220[b] ***Cypr***, *μη* ***B Orig*** 4,402[e] *ἐν prius om* ***Orig*** 4,175[d] 402[e] *πονηριας* ***ABCΔfgvς Orig Cypr***, *πορνειας* ***Gg*** *ϊλεικρινιας* ***G***, *ηλικρινιας* ***A***. ***Orig*** 2,128[e] 3,220[b] 518[a] 4,175[d] 402[e] 4. *εν τη επιστολη* ***ABCΔGgvς Lucif*** 21, in epistolam ***f*** non commisceri ***f***, non misceri ***Lucif***, non *vel* ne commisceamini ***g*** 5. *ου* ***ABCΔGfgv Lucif***, *Καὶ οὐ ς* omnino ***g***, utique ***fgv Lucif*** *του κοσμου τουτου* ***ABCΔGgς***, huius mundi ***fv Lucif*** *'τοις πλεονεκτα* ***G*** 6. *και* ***ABCGfg***, *η* ***Δvς Lucif*** *ωφειλετε* ***C***, *ωφειλεται* ***G***, *ωφιλεται* ***A***, *οφειλετε* ***Bς*** de hoc mundo ***fv Lucif*** 7. *νυν* ***ABG***, *νυνι* ***CΔς*** si quis ***fg Iren*** 265 ***Lucif*** 21. *ἐὰν δέ τις* ***Orig*** 3,610[c] 8. *ονομαζομενος η* (*ᾖ ς*, *ἢ* ***Orig*** *edit*) ***ABCΔGς Orig***, nominetur ***f***, nominatur ***Iren Lucif***, nominatur aut ***g*** 8. *seq πλεονεκτης η ειδωλολατρης η λοιδορος η μεθυσος* ***ABΔGfgvς Orig Iren. Lucif***, *μεθυσος η ειδωλολατρης η λοιδορος η πλεονεκτης* ***C***

etenim pascha nostrum immolatus (inm.) est Christus. 8itaque aepulemur non in fermento ueteri neque in fermento (u. n. in f. *om pr* ***F***) malitiae et nequitiae, sed in azymis (azimis *pr* ***F***) sinceritatis et ueritatis (et uer. *om pr* ***F***). (24) 9Scripsi [ergo] uobis in epistula ne commisceamini fornicariis; 10non utique fornicariis huius mundi aut auaris aut rapacibus aut idolis seruientibus (a. i. s. *om* *ul*) [aut maledicis ***V***]: alioquin debueratis de hoc mundo exisse (exire): 11nunc autem scripsi (scribsi ***F***) uobis non commisceri [fornicariis *pr* ***F*** *al*], si is qui frater nominatur est (*om pr* ***F*** *al*) fornicator aut auarus aut idolis seruiens (idolorum cultor ***F*** *al*) aut maledicus aut ebrio-

δορος ἢ μέθυσος ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. [12]τί γάρ
μοι τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε, [13]τοὺς δὲ ἔξω
ὁ θεὸς κρινεῖ; Ἐξάρατε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.
[1]Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον κρίνεσθαι
ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων. [2]ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι
τὸν κόσμον κρινοῦσιν; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί
ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; [3]οὐκ οἴδατε ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν;
μήτι γε βιωτικά. [4]βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξου-
θενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. [5]πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν

1. *μηδε BCΔς Orig, μητε G,* nec *fgv Iren Lucif, μη Ag* *τι ABC Δfvς, ει Gg* 2. *τους prius ABCΔGfgv, καὶ τοὺς ς* *υμεις ABΔG gvς et pr? corr C, υμας pr C, om f* *δε εξω ABCΔGfgς, ἔξωθεν Orig* 2,702*f* 3. iudicabit *gv, κρίνει fς Orig* *εξαρατε ABCΔG fgv, Καὶ ἐξαρεῖτε ς* 4. *ολμα G* *υμων BCΔGfgvς Cypr* 318, *εξ υμων A* *πραγμα εχων προς τον (om B) ετερον ABCς, προς* (adversus *fg Cypr,* ad *g*) *τον ετερον πραγμα εχων* (habens negotium *pr g*) *ΔGfg Cypr* disceptare *Cypr* 5. *επει utrobique G,* apud *fgv Cypr,* inter *g* *η ABCΔfgv Cypr Hilar* 50, *om ς* *ουδατε G* 6. *τον κοσμον ABCΔGgς Hilar* 50 560 593, hunc mundum *Cyprian,* de hoc mundo *f* *ει ABCς, εαν G,* si *gv, om Δf Hilar* 50 593 in illis *Hilar* 593 *κρινεται ABCΔGς Orig* 3,419*f* 687*d* *Hilar* 50, iudicabitur *fgv Hil* 593 hic mundus *f Hilar* 50 7-*p.* 339, 3. *οὐκ . . . ἀπίστων om A* 7. *ουκ BCΔGfgvς, ἢ οὐκ Orig* 3,692*c* *κρινουμεν BCΔGvς Orig* 3,419*f* 456*a* 692*c* 814*b*, iudicavimus *gv,* iudicamus *f* 8. *μητι γε BCΔς Orig* 3,692*c*, *ποσω μαλλον G,* quanto magis *gv,* neque *f* *μεν ουν BCΔς, γουν G,* igitur *fgv* *κρητηρια G* si habueritis *fgv* 8. 9. *δεῖ τοὺς ἐξουδενημένους καθίζειν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Orig* 2,822*b*. *Hilar* 396 9. *τουτους BCΔGς,* illos *fgv*

sus aut rapax, cum eius (huius *F al*) modi nec cibum sumere. [12]quid (quo *F*) enim mihi de his qui foris sunt iudicare? nonne de his qui intus sunt uos iudicatis? [13]nam eos qui foris sunt deus iudicabit (-uit *F al*). Auferte malum ex uobis[met] ipsis. (25) [1]Audet aliquis uestrum habens negotium aduersus alterum iudicari (-re) aput (apud) iniquos et non aput (apud) sanctos? [2]an nescitis quoniam sancti de [hoc *om L al*] mundo iudicabunt? et si in uobis iudicabitur [hic] mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? [3]nescitis quoniam angelos iudicabimus (-uimus *F*)? quanto magis saecularia (sec.). [4]saecularia (sec.) igitur iudicia si habueritis, contemptibiles (-lis *F*) qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum. [5]ad uerecundiam

λαλῶ. οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν οὐδεὶς σοφός, ὃς δυνήσεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; 6ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων. 7ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστὶν ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; 8ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο ἀδελφούς. 9ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι θεοῦ βασιλείαν οὐ κληρονομήσουσιν;

Μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι οὔτε εἰδωλολάτραι οὔτε μοιχοὶ οὔτε μαλακοὶ οὔτε ἀρσενοκοῖται 10οὔτε κλέπται οὔτε πλεονέκται

1. *λαλω B, λεγω ΔGfgvς, ...ω C* *ενι BC, εστιν ΔGfgvς* *ουδεις (ουδε εις G) σοφος BCGg, σοφὸς οὐδὲ εἷς vς, σοφος Δf* *δυνησεται BCΔGς*, possit *fgv* 2. *κριναιτε G*, contenditis *vel* iudicio contendit *g* 3. *τουτο BΔGfgvς, ταυτα C* *επι BCGς*, apud *fgv*, inter *g*, *μετα Δ* *ἀπίστων*] *add και ου επι* (inter) *αγιων ουκ οιδατε (ουκ οιδ. om g) Gg, quae verba sequitur lacuna usque ad* 340,10. *η ουκ ουδατε οτι τα σωματα etc* *ηδη ABCΔvς Cypr* 318, *om pr f* *μεν ουν ABCς, μεν Δfv Cypr* *ολως BCΔfvς Cypr, om A* 3. 4. *υμιν εστιν ABCΔ*, est vobis *f*, *ἐν ὑμῖν ἐστιν ς Cypr* 4. cum invicem *Cypr*, inter vos *fv* 5. *δια τι ABCΔfvς*, aut quare *Cypr* *αδικειτε και αποστερειτε ABCvς Cypr*, *αποστερειτε και αδικειτε Δf* 6. *τουτο ABCΔfv Cypr* 318, *ταῦτα ς* *ὅτι*] *οτι..* (*duabus litteris erasis*) *A* *θεου βασιλειαν ABCΔ*, *βασιλείαν θεοῦ fvς Iren* 265 305 *Cypr* 7. hereditabunt *Iren*, possidebunt *fv*, consequentur *Cypr* 8. *πλανασθε ABCΔfvς Iren, add θεὸς οὐ μυκτηρίζεται Orig* 3,265^d *ex epist. ad Gal.* 6,7 8-*p.* 340,1. *εἴτε πόρνος εἴτε μοιχὸς εἴτε μαλακὸς εἴτε ἀρσενοκοίτης εἴτε κλέπτης εἴτε μέθυσος εἴτε λοίδορος εἴτε ἅρπαξ Orig* 3,265^d 8. *et* 9. *ουδε A* 9. *πλεονέκται*] avari *fv Iren* 265 305, fraudatores *Cypr* 323, fraudulenti *Cypr* 207

uestram dico. sic non est inter uos sapiens quisquam, qui possit (posit) iudicare inter fratrem suum? 6sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc aput (apud) infideles? (26) 7Iam quidem omnino delictum (delectum *L*) est in uobis, quod iudicia habetis inter uos. quare non magis iniuriam accipitis (accepitis *FL*, accepistis* *al*)? quare non magis fraudem patimini? 8sed uos iniuriam facitis et fraudatis, et hoc fratribus. (27) 9An nescitis quia iniqui regnum dei non possidebunt (posid.)? nolite errare. neque fornicarii neque idolis seruientes neque adulteri neque molles neque masculorum concubitores 10neque fures neque auari neque ebriosi neque maledici neque

οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ κληρονομήσουσιν. [11]καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλ' ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλ' ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

[12]Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. [13]τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι· [14]ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρεν καὶ ἡμᾶς ἐξεγείρει διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. [15]οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστίν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ χριστοῦ

10. *ἐξεγερεῖ*

1. *ουτε (ουδε Δ) μεθ. ΒΔfvς Iren Cypr, ου μ. AC ου ABCς, ουτε Δfv Iren Cypr ουχ ABCΔς,* neque *fv Iren Cypr βασιλειαν θεου ABCfvς Orig* 1,770^b 772^a 3,265^d *Iren Cypr, θεου βασιλειαν Δ κληρονομησουσιν ABCΔfvς Iren Cypr* 81 207 323, *οὐ κληρονομήσ. ς Orig* 2. *τινες ABCΔvς Iren* 265 282, quidem *v Iren* 305 *bis Cypr* 207 323, aliquando *f* fuistis *fv Iren Cypr αλλ απ. CΔ, αλλα απ. ABς* 3. *αλλα (αλλ B?CΔς) εδικαιωθητε ABCΔfvς Iren* 305 *bis, ante ἀλλὰ ἡγιάσθητε Cypr* 207, *om Iren* 265 282 *Cyprian* 324 *ημων Bv Iren* 282 305 *Cypr et C?, om AΔf Iren* 265 305 3. 4. *ιησου χριστου BΔfv Iren et C?, ιησου Aς,* christi *Cypr* 5. *μοι AB CΔfvς, μὲν γὰρ Orig* 4,216^b, *om Iren* 282 *μοι alterum ABΔfvς, om C* 6. *ουκ εγω εξουσιασθησομαι υπο τινος ABCΔς,* ego nullius redigar a quibus *f* 10. *ημας ACΔfv Iren* 300, *υμας B?ς εξεγειρει AΔf, εξηγειρε Bv, εξεγερει Cvς Iren ουκ ABCΔfvς Iren* 300 *Cypr* 323 *Lucif* 21, *η ουκ Gg* 11. *υμων BCΔGfgvς Iren Cypr Lucif, ημων A εστιν ABCΔfgς Iren Cyprian Lucif, om G, add ποιησω μελη πορνης μη γενοιτο Gg αρας ABCΔς (Orig* 1,520^c), tollens *fv Iren Lucif,* auferens *Cypr,* an tollens *g, η αρα G ουν ABCΔGfgvς Iren Lucif, om Cypr*

rapaces regnum dei possidebunt (posid.). [11]et haec quidam (quidem *V al*) fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine domini nostri Iesu Christi et in spiritu dei nostri. (28) [12]Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar (redegar *F*) potestatem (-tę *L al*). [13][et *pr F*] esca uentri, et uenter escis: deus autem et (*om al*) hunc et haec (hanc *V al*, has *al*) destruet. corpus autem non fornicationi (-nis *F*), sed domino, et dominus corpori: [14]deus uero et (*om al*) dominum suscitauit (-bit) et nos suscitauit (-bit) per uirtutem suam. (29) [15]Nescitis quoniam (quia *F al*) corpora uestra membra sunt Christi?

ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. 16ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἓν σῶμά ἐστιν; Ἔσονται γάρ [φησιν] οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· 17ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ ἓν πνεῦμά ἐστιν. 18φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. 19ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν; οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν· 20ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν.

1. *πορνης μελη ABCς Orig* 1,520c, *μελη πορνης ΔGfgv Iren Cypr Lucif* *η ABCGfgvς Cypr Lucif*, *om Δ* 2. *εστιν ABCΔGfgς Orig* 1,280d 4,285b 328c *Lucif* 21 22, sunt *Cypr* 323 2. 3. *εσονται γαρ φησιν* (*om A Cypr*) *οι δυο εις σαρκα μιαν* (in carne una *fgv Luc*, in una carne *Cypr*) *ABCΔGfgvς Cypr Lucif* 21, *om Orig Lucif* 22 3. *ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ ἓν πνεῦμα πρὸς αὐτὸν γίνεται Orig* 3,623c. *ὁ γὰρ κολλ. τῷ κυρίῳ νοῦς ἓν γίνεται πνεῦμα Orig* 2,644d. adhaerenti deo unus est spiritus *Hilar* 155. quia qui adhaerent domino in uno spiritu sunt *Hilar* 265 *ο δε κολλωμενος ABCΔGfgvς Orig* 4,328c *Lucif* 21 22, qui autem se coniunxerit *Cypr*, *καὶ ὁ κολλ. Orig* 4,285b. *ὁ κολλ. Orig* 1,394b 669f 2,764b (643b) 4, 446d. *ὁ κολλ. γὰρ Orig* 1,241d *φυγετε G. Orig* 2,645a *Lucif* 21 4. *εαν* (*αν Δ*) *ABCΔGfgvς Cypr* 74 323, *om Lucif* 22 5. moechatur *Cypr* 74 suum corpus *g*, corpus suum *fv Cypr* 74 323 *Lucif* *αμαρταννει G* 5-7. *ἢ οὐκ ... ἀπὸ θεοῦ om Cypr* 323 *Lucif* 6. *το σωμα BCΔGfgς et pr A*, *τα σωματα pr corr A*. *τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἁγίου πνεύματός ἐστιν Orig* 2,576c. *τὰ σώματα ἡμῶν ναὸς τοῦ θεοῦ ἐστιν Orig* 1,756c. templum enim dei secundum apostolum corpora sunt quae *etc Hilar* 349 *αγιου πνευματος ACΔGfgς*, *πνευματος αγιου B?* 7. *απο ABCΔGς*, *ὑπὸ Orig* 2,576c *και ABCΔGfgvς Lucif* 22, *om Cypr* 323 *τιμης ABCΔGfgς Orig* 1,16c 3,546c *Lucif*, pretio magno *v Cypr* 173 207 265 307 323. magno enim, ait apostolus, [pretio] redempti estis *Hilar* 489 8. *δη ABCΔGς*, et portate *gv Cypr Lucif*, *om f Iren* 309 *θεον ABCΔGfgς Iren Cypr*, dominum *Cypr* 323 *Lucif* 8. *υμων ABCΔGfgv Iren Cypr Lucif*, *add καὶ ἐν τῷ πνεύματι*

tollens ergo membra Christi faciam membra meretricis? absit. 16an nescitis quoniam qui adheret (adherit) meretrici unum corpus efficitur? Erunt enim (*om F al*), inquid, duo in carne una: 17qui autem adheret (-rit) domino, unus spiritus est. (30) 18Fugite fornicationem. omne [enim *L*] peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. 19an nescitis quoniam membra (menbra) uestra templum est spiritus sancti, qui in uobis est, quem habetis a deo (domino *F*), et non estis uestri? 20empti enim estis pretio (praetio *F*) magno. glorificate et portate

[1]*Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ*
ἅπτεσθαι· [2]*διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω,*
καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. [3]*τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφει-*
λὴν ἀποδιδότω, ὁμοίως [δὲ] καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. [4]*ἡ γυνὴ τοῦ*
ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλὰ ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ
τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλὰ ἡ γυνή. [5]*μὴ ἀποστερεῖτε*
ἀλλήλους, εἰ μή τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσητε
τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ
σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν. [6]*τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην,*

ὑμῶν, ἅ τινά ἐστι τοῦ Θεοῦ. ς   1. *μοι ΑΔGfgvς*, om *BCv* 2. *δε ΑΒΔGfgvς Orig* 3,646^e *Cypr* 315, *τε C*   *τας πορνειας ΑΒ CΔfς Orig*, *την πορνιαν Ggv Cypr*   uxorem suam *Cypr*   3. *και εκαστη τον ιδιον ανδρα* (suum virum *fv*, virum suum *Cypr*) *εχετω ΑΒCΔfvς Orig Cypr*, om *Gg*   *ο ΑΒCΔGfgvς Orig* 1,253^c *Cypr* 315, *καὶ ὁ Orig* 3,647^a *οφειλην ΑΒCΔGfgvς Orig Cypr*, *ὀφειλομένην εὔνοιαν* ς   4. *αποδιδοτω ΒCΔGς Orig*, *αποδιδετω Α*   *δε ΒCΔGfgvς Orig* 3,647^a, *om Α Orig* 1,253^c *Cypr*   4. 5. sui corporis *fgv*, corporis sui *Cypr*   5. *αλλα ΑΒC*, *αλλ ΔGς*   *δε ΑΒCΔ Gfgvς*, *om Cypr*   6. sui corporis *fgv*, corporis sui *Cypr* 315   *αλλα ΑΒCΔ*, *αλλ Gς*   *μη*] *ἡ μὴ B in margine. Orig* 1,198^c 253^c 3,615^b *Cyprian*   7. *ει μη τι αν* (om *B*) *ΑΒCΔGς Orig* 3,615^{bc}, nisi forte *fgv*, nisi *Cypr*, *ἐὰν μή τι Orig* 1,198^c *συμφωνου ΑΒ ΔGς Orig* 1,268^e 3,615^{bc}, *συμφωνίας Orig* 1,198^c 3,617^d *σχολασητε ΑΒCΔG Orig*, *σχολάζητε* ς   8. *τη ΑΒCΔGfgvς Orig Cypr*, *τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ* ς   *επι το αυτο ητε* (*συνέρχεσθε* ς) *ΑΒCΔGς Orig* 3,615^b, in id ipsum revertimini *g*, revertimini ad id ipsum *Cypr* 315, ad id ipsum *f*   *πειραζη υμας ΑΒCΔGgvς Iren* 245 *Cypr*, vos tentet *f*, *ἐπιχαρῇ ὑμῖν Orig*   9. *υμων ΑCΔGfgvς Orig Iren Cypr*, *om B*   *δε ΑΒCΔGfgvς Orig* 3,647^a *Iren* 245, om *Cypr*   *συνγνωμην CG*, *συγνωμην Α*, consilium *fg*, conscientiam *g*, veniam *Cypr*, indulgentiam *v Iren. Orig* 4,166^e

deum (dominum *F al*) in corpore uestro. (31) [1]De quibus autem scribsistis (scrips.) mihi (*om pr F*), bonum est homini mulierem non tangere: [2]propter fornicationem autem unus quisque suam uxorem habeat, et una quaeque suum uirum habeat. [3]uxori uir debitum reddat, similiter autem et uxor uiro. [4]mulier sui corporis potestatem non habet (habeat *L*), sed uir: similiter autem et uir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. [5]nolite fraudare (-ri) [in *V*] inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi: et iterum reuertimini in id ipsum, ne temptet uos satanas propter incontinentiam uestram. (32) [6]Hoc autem dico secundum indulgentiam, non se-

οὐ κατ' ἐπιταγήν. 7θέλω δὲ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτόν· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ θεοῦ, ὁ μὲν οὕτως, ὁ δὲ οὕτως.

8Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐὰν [οὕτως] μείνωσιν ὡς κἀγώ· 9εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖττον γάρ ἐστιν γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. 10τοῖς δὲ γεγαμηκόσιν παραγγέλλω οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρίζεσθαι 11(ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω) καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. 12τοῖς δὲ λοιποῖς λέγω ἐγώ, οὐχ ὁ κύριος, εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον καὶ

6. κρεῖσσον

1. *επεταγην C* vellem *Hilar**426 *δε ACΔGfgv Orig* 3,639[a] *Cypr* 315 *Hilar, γὰρ ς* *και ABCΔGfgς Cypr Hilar, om v Orig* 2. *αλλ ΑΔGς Orig, αλλα BC* *εχει ΑΒΔGfgv Orig Cypr, ante εκαστος C, post χάρισμα ς* *εκ ABCς Orig, εκ του ΔG,* a *fg Cypr* *ο utrobique ABCΔG, ὃς ς Orig* *μεν ABCΔGgvς Orig, om f Cypr* 315 4. *καλον BCΔGfgvς, οτι καλον A* *αυτοις ABCΔ,* est illis *fgv, αὐτοῖς ἐστιν ς* 4. 5. *εαν ΑΔGgς, αν B, εαν ουτως Cfv* 5. *ως ABCΔGfvς,* sic sicut *g* *καγω ABCς, και εγω ΔG* *ουκ εγκρατευονται γαμησατωσαν ABCΔς, ου κρατευονται γαμειτωσαν G* 6. *κρειττον BΔ, κρεισσον ACGς* *εστιν ABCfς, om Δ Gg* *γαμησαι BΔGς, γαμειν AC* *πυροῦσθαι*] uri *i.* malo fornicationis *g* *τοις δε γεγαμηκοσιν ABCΔGfgvς,* iis autem quae nupserunt *Cypr* 326 7. *αλλα ABC, αλλ ΔGς* 8. *χωριζεσθαι A ΔG, χωρισθηναι BCς* *και ABCΔGgς, om fv Cypr* *μενετω αγαμος ABCΔς, μενειν αγαμον Gfgv Cypr* 8. 9. *τω ανδρι καταλλαγητω ABCΔς, τω ανδρι καταλλαγηναι Gfg,* reconciliari viro *Cypr* 9. *ανδρα ABCΔGgς Cypr* 326, vir *fv* ne dimittat *f* *τοις δε λοιποις ABCΔGfgς,* haec autem *Iren* 245 10. *λεγω εγω ABC, εγω (ουχ εγω* pr *Δ) λεγω ΔGfgvς Iren, κἀγὼ λέγω καὶ Orig* 4,4[d] *ουκ ο* pr *G*

cundum imperium. 7uolo autem omnes homines (uos *L*) esse sicut me ipsum: sed unus quisque proprium habet (habeat *pr F*) donum (d. h.) ex deo; alius quidem sic, alius uero sic. (33) 8Dico autem (Hoc a. d. *F*) non nuptis et uiduis, bonum est illis si sic maneant (*sic L*, manserint *F al*, permanserint *al*) sicut et ego: 9quod si non se (se non *F al*) continent, nubant: melius est enim nubere quam uri. (34) 10His autem (enim *L*) qui matrimonio iuncti (coniuncti *F*) sunt praecipio non ego sed dominus, uxorem (-re *pr F*) a uiro non discedere; 11quod si discesserit, manere innuptam (innubt. *L*) aut (a *pr F*) uiro suo reconciliari: et uir uxorem ne (non) dimittat (demittat *LV al*). 12nam ceteris ego dico, non dominus. (35) Siquis frater uxorem habet (h. u.) infidelem et haec consentit (consistit *pr F*)

αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν, [13]καὶ γυνὴ ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω τὸν ἄνδρα· [14]ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ, ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστιν, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. [15]εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡμᾶς ὁ θεός. [16]τί γὰρ οἶδας, γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις; [17]εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ κύριος, ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ θεός, οὕτως περιπατείτω. καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. [18]περιτετμημένος τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω· ἐν ἀκροβυστίᾳ κέκληταί τις; μὴ περιτεμνέσθω. [19]ἡ περιτομὴ οὐδέν

1. *συνευδοκει ABCΔGgvς*, consensit *f* 1. 2. *γυνη ητις ABCς, γυνη ειτις ΔGg*, si qua mulier *fv* 2. *ουτος ABCΔGfgv, αὐτὸς ς ευδοκει B* 3. *τον ανδρα ABCΔGfgv, αὐτόν ς* sanctificatus enim *f* 4. *γυναικι ABCς, add τη πιστη ΔGfg αδελφω ABCΔGfg, ἀνδρί ς*, viro fideli *Iren* 257 alioquin *fgv* 5. *νυν ABCς, νυνι ΔG ἐστὶν alterum om A?* 7. in pacem autem *f*, in pace autem *vel* enim *g ημας BΔGfgvς, υμας AC* 8. *γυναι ABCΔς, γυνη G η BCΔGfgvς, ει A ανηρ G* 9. *εμερισεν (μεμερικεν B) ο κυριος BCΔGfgv, ο κυριος εμερισεν Av, ἐμέρισεν ὁ θεὸς vς, add και Gg* 10. *ο θεος ABCΔfv, an ante εκαστον B?, ο κυριος ο θεος G, ὁ Κύριος ς οὕτως περιπ. καὶ om B ουτως prius ACG, οὕτω ς ταις εκκλησιαις πασαις ABCΔGfgς, πάσαις ἐκκλησίαις Orig* 4,4[d] 11. *διατασσομαι ABCς Orig, διδασκω ΔG*, doceo *fgv περιτεμνημενος G τις* (qui *f*) *εκληθη* (vocatus *g*) *ABCfgvς Orig* 1,179, *εκληθη τις ΔG* 12. *κεκληται τις AB, τις κεκληται* (*ἐκλήθη ς*, vocatus *g*) *ΔGfgvς*

habitare cum illo, non dimittat (dem. *V*, demitat *al*) illam, [13]et siqua mulier [fidelis] habet uirum infidelem et hic consentit habitare (*om pr F*) cum illa, non dimittat (demittat *F*) uirum: [14]sanctificatus est enim (*om al*) uir infidelis in muliere fideli (fidele *V al*), et sanctificata est mulier infidelis per uirum fidelem. alioquin filii uestri inmundi essent, nunc autem sancti sunt. [15]quod si infidelis discedit, discedat: non est enim seruituti subiectus frater aut soror in eius modi, in pace autem (enim) uocauit (-bit *F*) nos deus. [16]unde enim scis, mulier, si uirum saluum facies (facias *F*)? aut unde scis, uir, si mulierem saluam facies? [17]nisi uni cuique sicut diuisit dominus (deus) (dom. diu.), unum quemque sicut (quemquem si *pr F*) uocauit deus, ita ambulet, et sicut [ubique *L al*] in omnibus ecclesiis (-sis) doceo. [18]circumcisus aliquis uocatus est? non adducat praeputium: in praeputio aliquis uocatus est? non circumcidatur (circum datur *F*). [19]circumcisio nihil [prode *F*] est, et praeputium nihil est,

ἐστιν, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ. [20]ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. [21]δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. [22]ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν· ὁμοίως ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλός ἐστιν χριστοῦ. [23]τιμῆς ἠγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. [24]ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

[25]Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. [26]νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. [27]δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν· λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. [28]ἐὰν δὲ καὶ γαμήσῃς, οὐχ ἥμαρτες,

1. *και η ακροβυστια ουδεν εστιν ΑΒΔfvς, om Gg* *τηρησις εντολων ΑΒΔGgvς,* serva mandatum *f* 2. vocatione qua *g*, qua vocatione *fv* *ταυτη ΒΔGς*, ea *gv*, ipsa *f*, *τουτω Α* 3. *ει και Α ΒΔς*, et si *fv*, *ει Gg* 4. 5. *κυριου εστιν ΑΒΔGgς*, est domiui *fv* 5. *ομοιως ΑΒv, add δε και ΔGfg, add καὶ vς* *εστιν χριστου Α ΒΔfvς, χριστου εστιν Gg* 5. 6. *Orig* 3,726[c] *Lucif* 135 6. 7. *εν ω εκληθη αδελφοι ΑΒς, αδελφοι εν ω εκληθη (-θητε Δ) ΔGfg* 7. *θεω ΒΔG, τω θεω Δς* 9. *δεδιδωμι G. Iren* 245 *Hilar* 327 *ηλεημονος G* *πιστος ειναι ΑΒΔGgς,* ut fidelis sim *f Iren* *ουν ΑΒΔGgvς,* enim *f* 10. *καλον alterum ΑΒς, καλον* (optimum *f*) *εστιν ΔGfgv* 10. 11. *ανθρωπω το ΑΒΔGgvς,* hominem *f* 11. alligatus est *f* *μη ζειτι Α* solutus est *f* 12. *γυναικα ΑΒΔGfgvς,* ligationem *Hilar* 406 *και ΑΒΔGgς, om fv* *γαμησης Β, γαμηση Α, γήμῃς ς, λαβης γυναικα ΔGfgv* *ουκ Δ*

sed obseruatio mandatorum dei. (36) [20]Vnus quisque in qua uocatione uocatus est, in ea permaneat. [21]seruus uocatus es (est *pr F*)? non sit tibi curae: sed et (*om al*) si potes liber fieri, magis utere. [22]qui enim in domino uocatus est seruus, libertus est domini: similiter [et] qui liber uocatus est, seruus est (*om al*) Christi. [23]pretio (praetio *F*) empti estis: nolite fieri serui hominum. [24]unus quisque in quo uocatus est, fratres (frater *al, om F*), in hoc permaneat (man. *F*) aput (apud *V al*) deum. (37) [25]De uirginibus autem praeceptum domini non habeo, consilium autem do tamquam misericordiam [suam *L*] consecutus a domino ut sim fidelis. [26]existimo ergo hoc (*om L*) bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. [27]alligatus (alleg. *pr F*) es uxori? noli quaerere solutionem: solutus es ab uxore? noli quaerere uxorem. [28]si autem acceperis (accip. *L al*) uxorem, non peccasti (pecasti), et si nupserit

καὶ ἐὰν γήμῃ [ἡ] παρθένος, οὐχ ἥμαρτεν· θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι, ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. [29]τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί. ὁ καιρὸς συνεσταλμένος ἐστίν, τὸ λοιπὸν ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν, [30]καὶ οἱ κλαίοντες ὡς μὴ κλαίοντες, καὶ οἱ χαίροντες ὡς μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες ὡς μὴ κατέχοντες, [31]καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον ὡς μὴ καταχρώμενοι· παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου, [32]θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσῃ τῷ κυρίῳ· [33]ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῇ γυναικί, [34]καὶ μεμέρισται. καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος

1. *γημη ΑΒΔfgvς, γαμη G* *η ΑΔς, om BG* *ουκ Δ* autem *g*, tamen *fv* *τη σαρκι ΑΒς, εν τη σαρκι ΔGg*, carnis *fv* 2. *δε εφημει G*, autem dico *vel* itaque *g* 3. *ο ΑΒv, οτι ο ΔGfgvς* breviatum *fg*, breve *gv*, collectum *Cypr* 307 *εστιν (εστι Β) το λοιπον ΑΒ, εστιν λοιπον Δ, εστιν λοιπον εστιν Gfgv, τὸ λοιπόν ἐστιν ς*, superest ergo *Cypr* 4. *ωσιν ΑΒΔfvς Cypr, om Gg* *κλεθοντες utrobique G* 5. *οι χαροντες G* *κατεχοντες ΑΒΔGf gvς*, ementes et qui possident quasi non possidentes *Cypr* 176 307 6. *χρωμενοι τον κοσμον (add τουτον ΔG) ΑΒΔG*, utuntur mundum hunc *g*, ut. hunc mundum *f*, *χ. τῷ κόσμῳ τούτῳ ς*, hoc mundo ut. *Cypr* *καταχρωμενοι ΑΒΔGgς*, utantur *fv Cypr* 6.7. figura transit mundi huius *Iren* 336, et figura huius mundi transibit *Hil* 1063 7. *το Α ΒΔGfgvς Orig* 2,781[a] 3,568[a] *Iren* 230 336 *Cyprian, τὸ σχῆμα τοῦτο καὶ τὸ Orig* 3,568[a] *cod* *του κοσμου τουτου ΑΒΔGgς Orig*, huius mundi *fv Iren Cypr* *δε ΑΒΔvς, om Gfgv* 8. sollicitus est *fgv*, cogitat *Cypr* 174 316 *αρεση ΑΒΔGfgv Cypr, ἀρέσει ς Orig* 2,742[c] *κυριω ΑΒΔς, θεω Gfgv Orig Cypr* 9. *του κοσμου ΑΒΔGgvς*, huius mundi *fv*, mundi huius *Cypr* *αρεση ΑΒΔGfgv Cypr, ἀρέσει ς* 10. *και μεμερισται και η γυνη η αγαμος και η παρθεθενος η αγαμος ΑΒ, και μεμερισται (add και corr) η γυνη και η παρθενος η αγαμος Δ, μεμερισται και η γυνη και η παρθενος η*

uirgo, non peccauit (-bit *L*): tribulationem tamen carnis habebunt huius modi, ego autem uobis (*om pr F*) parco (parcam *L*). [29]hoc itaque dico, fratres. [quia] tempus breue est: reliquum est ut [et] qui habent uxores tamquam non-habentes sint, [30]et qui flent tamquam non flentes, et qui gaudent tamquam non gaudentes, et qui emunt tamquam non possidentes, [31]et qui utuntur hoc mundo tamquam non utantur: praeterit enim figura huius mundi, [32]uolo autem (*om F*) uos sine sollicitudine esse. qui sine uxore est, sollicitus est quae domini sunt, quomodo placeat deo: [33]qui autem cum uxore est, sollicitus est quae sunt [huius *L al*] mundi, quomodo placeat uxori, [34]et diuisus est. et (*om F al*) mulier innupta et uirgo (mulier et uirgo

*μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία [καὶ] τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύ-
ματι· ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσῃ τῷ ἀν-
δρί.* [35]*τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν σύμφορον λέγω, οὐχ ἵνα βρό-
χον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ
κυρίῳ ἀπερισπάστως.* [36]*εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐ-
τοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει
ποιείτω· οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν.* [37]*ὃς δὲ ἕστηκεν ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ ἑδραῖος, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου
θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ, τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ*

αγαμος **G***fg*, *Μεμέρισται ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. ἡ ἄγαμος* ς, sic et mulier (virgo 174) et virgo (mulier 174) innupta *Cypr* 174 316 1. *και prius* **BG***fg*ς *Cypr*,, *om* **ΑΔ** *Orig* 2,644^{c} 742^{c} *πνεύματι καὶ σώματι Orig* 2,644^{c} *τω σωματι* **ΑΒΔ** *Orig* 2,742^{c}, *σωματι* **G**ς *και τω* **AB** *Orig*, *και* **ΔG**ς 2. *τα του κοσμου* **ΑΔG***fgv*ς, de iis quae sunt mundi huius *Cypr* 316, *om* **B** *αρεση* **ΑΒΔG***fgv* *Cypr*, *ἀρέσει* ς 3. *δε* **ΑΒΔG***gv*ς, *om f* *το υμων αυτων συμφορον* (*συμφερον* **ΔG**ς) **ΑΒΔG**ς, vestram utilitatem *fg* 4. 5. *ευπαρεδρον τω κυριω* **ΑΒΔG**, *εὐπρόσεδρον τῷ Κ.* ς, bene stabile domino *g*, praesente domino *f* 5. *ἀπερισπάστως*] inadducibiliter *g*, non recedentes *f* 5. 6. *ασχημονειν επι την παρθενον αυτου νομιζει* **AB**ς, *ασχημονειν νομιζει επι την παρθ. αυτου* **Δ**, turpem se existimat in (super *vel* circa *g*) virginem suam *fg*, *ασχημονει επι την π. αυτου* **G** 6. *η υπερακμος* **ΑΒΔG***gv*ς, supra quam matura sit *f* *ουτως* **ΒΔG***fgv*ς, *τουτο* **A** *γενεσθαι* **G** 7. *ουκ αμαρτανει* **G** *γαμειτωσαν* **AB**ς, *γαμειτω* **ΔG**ς, si nubat *fv* 8. *αυτου* **ΑΒΔG***fgv*, *om* ς *εδραιος* **ΑΒΔ***v*, *ante ἐν τῇ* ς, *om* **G***fg* *δε* **ΒΔG***fg*ς, *om* **A** *περι του ιδιου* (sua) **ΑΒΔG***g*ς, suae *fv* 9. *κεκρικεν* **ΑΒΔG***v*ς, statuit *fg* *τη* (*add ιδια* **A**) *καρδια* **AB**, *τη καρδια αυτου* **ΔG***fgv*ς *τηρειν* **AB***gv*, *του τηρειν* **ΔG***f*ς 9. *seq την εαυτου παρθενον* **ΑΒΔG***g*ς, virginem suam *fv*

quae innupta est *F*) cogitat quae domini sunt, ut sit sancta et (*om
al*) corpore et spiritu: quae autem nupta (nubta *L*) est, cogitat quae
sunt mundi, quomodo placeat uiro. [35]hoc autem (porro hoc *L al*)
ad utilitatem uestram dico, non ut laqueum uobis iniciam (initiam
pr F) (i. u.), sed ad id quod honestum est et [quod *om L*] facul-
tatem praebeat sine inpedimento (periculo) dominum obsecrandi (ob-
secrare *al*, obseruandi *pr L*) (et quod — obsecrandi *om pr F*). (38)
[36]Siquis autem turpem se uideri (-re) existimat super (supra *F al*)
uirginem suam (-ne sua *L*), quod sit super adulta, et ita oportet fieri,
quod uult faciat: non peccat, si nubat (nuptat). [37]nam qui statuit in
corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem (*om
F*) habet (habens *L al*) suae uoluntatis, et hoc iudicauit in corde

παρθένον, καλῶς ποιήσει. [38]ὥστε καὶ ὁ γαμίζων τὴν παρθένον ἑαυτοῦ καλῶς ποιεῖ, καὶ ὁ μὴ γαμίζων κρεῖσσον ποιήσει. [39]γυνὴ δέδεται ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. [40]μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

[1]Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. [2]εἴ τις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὔπω ἔγνω καθὼς δεῖ γνῶναι· [3]εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. [4]περὶ τῆς βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύ-

1. *ποιησει AB, ποιει ΔGfgvς* 1. 2. *ὥστε ... ποιεῖ* om *Gg* 1. *γαμιζων AB, εκγαμιζων Δς* 1. 2. *την παρθενον εαυτου BΔfv, την εαυτου παρθενον A,* om *ς* 2. *ποιει AΔfvς, ποιησει B* *και ο ABΔGfgv, ὁ δὲ ς* *γαμιζων ABΔG, ἐκγαμίζων ς* *ποιησει AB, ποιει ΔGfgvς* 3. *δεδεται ABΔf Orig* 3,641[a] 647[b] *Cypr* 323, *add* *νομω Ggς Orig* 3,647[a] *ζη ο ανηρ αυτης ABΔGfgς Orig* 3,641[a] 647[b] *Cypr, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ζῇ.v Orig* 647[a] *κοιμηθη* (*κεκοιμ. G, αποθανη A*) *ο* (om *Orig* 3,647[a]) *ανηρ AB Orig* 3,647[a] *et add αυτης ΔGgvς Orig* 3,641[a], dormitionem vir eius acceperit *f*, dormierit *v Cypr* 4. liberata est *fgv Cypr* *ω ABΔGfgς Orig* 3,641[a] 647[a], ut qui *Cypr, κἂν Orig* 3,641[a] *cod* *γαμηθηναι ABΔς Orig, γαμηθη Gfg Cypr* 5. *εστιν ABΔGfgς Orig* 3,641[a], erit *v Cypr* *ουτω Aς Orig, ουτως G* 5. 6. *δε καγω AΔGgς Orig* 3,641[a] 4, 266*d*, et ego autem *f, γαρ καγω B, κἀγὼ Orig* 3,641[b] 6. *εχειν A BΔfς Orig, εχω Gg* 8. *Iren* 154 *ει τις ABv Cypr* 314, *ει δε τις ΔGς*, quodsi quis *fg*, et qui *Hilar* 550 *εγνωκεναι ABΔG*, cognovisse *f*, cognoscere *g*, scire *gv Cypr Hil, εἰδέναι ς* 9. *τι* om *Hilar* *ουπω AB, ουδεπω ΔG*, nondum *fgv Cypr Hilar, οὐδέπω οὐδὲν ς* *εγνω ABΔG, ἔγνωκε ς*, cognovit *fgv*, scit *Cypr Hilar* eum (sese *Hil*) scire *v Cypr Hilar* 10. *εγνωστα G* *της βρωσεως ουν A BGgς*, escis autem *fv, δε της πιωσεως Δ*

suo, seruare uirginem suam, bene facit. [38]igitur et (*om al*) qui matrimonio iungit uirginem suam, bene facit, et qui non iungit, melius facit. [39]mulier alligata est [legi *F al*, lege *al*, *om L al*] quanto tempore uir eius uiuit: quod si dormierit uir eius (u. e. *om al*), liberata est [a lege *F al*]: cui uult nubat, tantum in domino. [40]beatior autem erit, si sic permanserit, secundum meum consilium (cons. m. *F al*): puto autem quod et ego spiritum dei habeo. (39) [1]De his (hiis) autem quae idolis sacrificantur (inmolantur *F*, imm. *V al*), scimus quia (quoniam *L al*) omnes scientiam habemus. scientia inflat, caritas uero aedificat. [2]siquis se (*om al*) existimat (exhist. *L*) scire aliquid, nondum cognouit quem admodum oporteat eum scire: [3]siquis autem diligit deum (dominum), hic cognitus est ab eo. [4]de escis (his *pr F*)

των οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς εἰ μὴ εἷς· 5καὶ γὰρ εἴ περ εἰσὶν λεγόμενοι θεοὶ εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ γῆς, ὥσπερ εἰσὶν θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοί, 6[ἀλλ'] ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. 7ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις· τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ ἕως ἄρτι τοῦ εἰδώλου ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσιν, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. 8βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ· οὔτε

1. scimus autem *Iren* 181 ουδεν *ΑΒΔfς*, ουδεν εστιν *Ggv Irenaeus*. μηδὲν εἶναι *Orig* 1,760b εν κοσμω *ΑΒΔGgvς Orig*, in saeculo *f*, om *Iren* θεος *ΑΒΔGfgv Iren*, add ἕτερος ς 2. και γαρ ει περ *ΑΒΔGς Orig* 1,746b, etenim si *Iren* 181, namque etsi *Hilar* 472, nam etsi *fgv*, εἴπερ *Orig* 1,522b ισειν *G* λεγομενοι (οι λ. *G fgv Ir Hil*) θεοι *ΑΒGgvς Orig* 1,746b *Iren Hilar* et add και κυριοι *Δf*, θεοὶ λεγόμενοι *Orig* 1,522b εἴτ' ἐν *Orig* 1,522b 2. 3. εἴτ' ἐπὶ *Orig* 1,746b, sive in *fgv Iren Hilar* 3. γης *ΑΒΔG Orig*, τῆς γῆς ς ωσπερ (sicut enim *f*) εισιν θεοι πολλοι και κυριοι πολλοι *ΑΒΔGf gς Orig* 1,522b 746b 2,770b 4,34c *Hilar*, om *Iren*. εἴπέρ εἰσι θεοὶ π. καὶ κ. π. ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς *Orig* 2,833b, sed etsi sunt dii qui nominantur in caelo et in terra *Hilar* 484. *Orig* 4,51d αλλ *ΑΔGfgς Orig* 1,522b 746c *Hilar* 472 967, om *B Iren* 4. θεος *ΑΒΔς Orig*, ο θεος *G*, deus *gv Iren Hilar* 82 472 836 967 968, est deus *f* pater est *Hilar* 472 τα om *Δ* και ημεις εις αυτον *ΑΒΔGfgς Orig* 1,522b *Iren*, et nos in ipso *g Hilar* 82 967 968, om *Orig* 1,746c *Hilar* 472 836 5. κυριος *ΑΒΔGfgvς Orig* 1,522b 746c 2,822e 3,740a *Iren* 181 *Hilar* 967, dominus noster *Hilar* 82 314 472 836 837 850 968 χριστος *ΑΒΔGgvς Orig Iren Hilar*, om *f Hilar* 314 472 ου *ΑΔGfgvς Orig Iren Hilar*, ον *B* και ημεις. δι αυτου *ΑΒΔGfgvς Orig Iren Hilar*, om *Hilar* 836 6. τη συνηθεια *ΑΒ*, τη συνειδησει *ΔGς*, in conscientia *fg* εως αρτι του ειδωλου *ΒΔGfg*, του ειδωλου εως αρτι *Δς* 7. ἡ ιδησεις *G* 7. 8. cum sit infirma *fgv* 8. δε *ΑΒΔGfgvς Orig* 3, 495f, om *Orig* 1,615d 763a *Cypr* 322 παραστησει *ΑΒ Orig* 1,

autem quae idolis immolantur scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus deus nisi unus: 5nam etsi sunt qui dicantur dii siue in caelo siue in terra, siquidem sunt dii multi et domini multi, 6nobis tamen unus [est] deus [et *L*] pater, ex quo omnia et nos in illum (in illo *al*, illum *al*), et unus dominus Iesus Christus, per quem omnia et nos per ipsum. 7sed non in omnibus est scientia: quidam autem [in *V*] conscientia usque nunc idoli (idolis *al*, om *F*) quasi idolothytum (-lotitum *al*, idolo immolatum *F*) manducant, et conscientia ipsorum (illor.), cum sit (sim *F*) infirma (firma), polluitur (pelluntur). 8esca autem nos non commendat deo: [neque enim si

ἐὰν μὴ φάγωμεν, περισσεύομεν, οὔτε ἐὰν φάγωμεν, ὑστερούμεθα. 9βλέπετε δὲ μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν. 10ἐὰν γάρ τις ἴδῃ [σὲ] τὸν ἔχοντα γνῶσιν ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; 11ἀπόλλυται γὰρ ὁ ἀσθενῶν ἐν τῇ σῇ γνώσει, ὁ ἀδελφὸς δι' ὃν χριστὸς ἀπέθανεν. 12οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς χριστὸν ἁμαρτάνετε. 13διόπερ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

615^{d} 763^{a}, *παριστησι Δς Orig* 3,495*f*, *συνιστησιν G*, commendat *fgv* 1. *εαν μη AB*, *γαρ εαν ΔGfgς Orig* 1,763^{a} 3,495*f* 499^{c}, si *Cypr* *περισσευομεν* (*-μεθα* 3,495) *ΔGς Orig* 1,763^{a} 3,495*f* 499^{c} *et rec A in litura*, abundabimus *fg Cypr*, *υστερουμεθα B* *εαν AB*, *εαν μη ΔGgvς Orig Cypr*, enim si non *f* *υστερουμεθα ΔGς Orig et rec A in litura*, egemus *f*, egebimus *Cypr*, deerit nobis *g*, *περισσευομεθα B* 3. *ασθενεσιν ABΔG*, *ἀσθενοῦσιν ς* *ειδη A*, *ιδει G* *σε AΔfς*, *om BGgv* *εν ειδωλιω B*, *εν ιδωλιω Ag*, *εν ιδωλειω G*, et in idolo *f* 4. *ασθενους οντος ABΔGς*, infirmantis *vel* cum sit infirma *vel* -mus *g*, cum sit infirma *fv* aedificatur *g* 5. *τα ειδωλοθυτα εσθιειν ABς*, *αισθειειν τα ιδωλοθυτα ΔGfgv* *απολλυται γαρ B*, *απολλυται ουν A*, *και απολυται* (perit) *Δf*, *και απολειται Ggvς Iren* 210 6. *εν τη ση* (*om B*) *γνωσει ο* (*om B?*) *αδελφος ABGfg Iren*, *αδελφος επι τη ση γνωσει Δς. Orig* 1,760^{b} 3, 601^{c} *ουτως AG*, *οὕτω ς* 7. *τους ABΔς Orig* 3,601^{b}, *om G* *και ABΔvς Orig*, *om Gfg* *αυτων ABGς Orig*, *εαυτων Δ* 8. *εις χριστον ABΔGς Orig*, in christo *fgv* *αμαρταννεται G* *βρωμα ABΔς*, *το βρωμα G*, esca *fgv*, cibus *Cypr* 102, *κρέα* ante *οὐ μὴ Orig* 1,762^{e} 9. *μου ABΔfvς Orig*, *om Gg Cypr* 10. *μου ABvς Orig*, *om ΔGfg Cypr*

manducauerimus, abundauimus *FL*], neque si non manducauerimus, deficiemus (neq. si - def. *om pr F*) [neque si manducauerimus, habundabimus (-uimus) *ceteri*]. 9uidete autem ne forte haec licentia uestra offendiculum fiat infirmis (infirmibus *pr F*). 10si enim quis uiderit eum qui habet scientiam in idolio (idolo *L al*) recumbentem, nonne conscientia eius, cum sit infirma, aedificabitur ad manducandum idolothyta (-thita *al*, inmolata *pr F*), 11et peribit infirmus in tua scientia, frater (inf. frater in t. s. *V*) propter quem Christus mortuus est. 12sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam (scient.) eorum infirmam, in Christo peccatis. 13quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in aeternum,

[1]Οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ; [2]εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί· ἡ γὰρ σφραγίς μου τῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ. [3]ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσίν ἐστιν αὕτη. [4]μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; [5]μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου καὶ Κηφᾶς; [6]ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν μὴ ἐργάζεσθαι; [7]τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; [8]μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ, ἢ καὶ

1. ελευθερος . . . αποστολος *AB Orig* 4,266[b], αποστολος . . . ελευθερος *ΔGfgς* ουχι *ABΔς Orig*, ου *G* ιησουν *AB Orig*, ιησουν χριστον *Δfς*, χριστον ιησουν *Gg* 2. εορακα *G* 2-4. εἰ ἄλλοις . . . ἐν κυρίῳ *om A* 2. ει *BΔGfgς*, εἰ καὶ *Orig* 4,431[b] 3. σφαγεις *G* 3. 4. μου της αποστολης *B Orig*, της εμης αποστ. *ΔGgς*, apostolatus mei *fv* 4. εν κυριω *BGgvς Orig* 4,431[b], *om Gf* 4. 5. ad eos qui me interrogant (iudicant *g*) *fg* 5. εστιν αυτη *AB*, αυτη (haec) εστιν *ΔGfgvς* πιειν *ABΔς*, πιν *G* 6. αδελφην γυναικά *ABΔfvς*, γυναικας *Gg Hilar* 327 και *ABΔGfgς*, *om Hilar* 7. caephas *f* 7. 8. μονος εγω *ABΔGfgvς*, ego solus *v Hilar* 8. μη *ABΔG*, τοῦ μὴ *ς*, non *fg*, hoc *v Hilar* 9. τον καρπον *ABCΔGgv*, ἐκ τοῦ καρποῦ *fvς* 10. εσθιει *ABCf ς*, αισθειει (manducabit *vel* edit) και πινι *ΔGg* τις *BΔGfgv*, η τις *ACς* 11. της ποιμνης *ABCvς*, αυτης *ΔGg*, gregius ipsius *f* εσθιει *ABCΔGgς*, percipit *f* λαλω *ABCς*, λεγω *ΔGfgv* η *A BCΔfv Orig* 1,388[e], η ει *Gg*, ἢ οὐχὶ *ς*

ne fratrem meum scandalizem. (40) [1]Non sum liber? non sum apostolus (N. s. ap. n. s. liber *F*)? nonne Iesum (Christum, Iesum Christum) dominum nostrum uidi? nonne opus meum uos estis in domino? [2][et *om L*] si aliis non sum apostolus, sed (*om F*) tamen uobis sum: nam signaculum (-lus *F*) apostolatus mei uos estis in domino. [3]mea defensio aput (apud) eos qui me interrogant haec est. [4][numquid non habemus potestatem manducandi et bibendi? *om pr F al*] [5]numquid non habemus potestatem sororem mulierem circum ducendi, sicut et (*om F al*) ceteri apostoli et fratres domini et Cephas? [6]aut solus ego (e. s. *F*) et Barnabas non habemus potestatem hoc operandi? [7]quis militat suis stipendiis (-dis) umquam? quis plantat (plantauit *F*) uineam et [de *FL*] fructum eius non edet (edit *L*)? quis pascit gregem et de lacte gregis non manducat? [8]numquid se-

ὁ νόμος ταῦτα οὐ λέγει; [9]ἐν γὰρ τῷ Μωυσέως νόμῳ γέγραπται
Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ, [10]ἢ δι' ἡ-
μᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ
ἀροτριῶν ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ μετέχειν. [11]εἰ ἡμεῖς
ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ
θερίσομεν; [12]εἰ ἄλλοι τῆς ὑμῶν ἐξουσίας μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον
ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέ-
γομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. [13]οὐκ
οἴδατε ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ

6. θερίσωμεν;

1. ου *ABCΔfv Orig*, om *Gg*ς   εν γαρ τω μωυσεως (μωσεως *A*ς *Orig*) νομω γεγραπται *ABC*ς *Orig* 1,388^{e}, ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται *Orig* 1,541^{c}, γεγραπται γαρ *ΔGfg Orig* 1,170   2. φιμωσεις *AB C*ς *Orig*, κημωσεις *ΔG*   των (περι των *ΔGfgv*) βοων μελει τω θεω *ABCΔGfgv*ς *Orig* 1,170 388^{e} 541^{c} 605^{c}, pecudum deo cura est *Hilar* 246   3. παντως λεγει *ABCΔGfg*ς *Orig*, dicta scriptaque sunt *Hilar*   δι ημας γαρ *ABCΔGg*ς *Orig*, pro nobis utique *f*   3. 4. οφειλει επ ελπιδι (ἐπ' ἐλπ. ὀφ. ς) ο αροτριων *ABCv*ς *Orig* 1, 170 541^{c}, ο επ ελπιδι (in spe qui) αροτριων οφειλει *Δf*, οφιλει ο εφ (in) ελπιδι δει (debet qui) αροτριων οφειλει *Gg*   4. ο αλων *G*   επ (εφ *A*, om *Orig* 1,541) ελπιδι του μετεχειν *ABC Orig* 1, 170 541^{c}, της ελπιδος αυτου μετεχειν (fructum percipere) *ΔGfg et add* ἐπ' ἐλπίδι ς   5. μεγα *ABCGgv*ς, ου μεγα *Δf*   ημεις *AB CΔGg*ς, om *fv*   υμων τα *in litura rec A*   6. θερισομεν *AB*ς, θερισωμεν *CΔGfgv*   υμων εξουσιας *ABCΔGg*, vestrorum potestatem *f*, ἐξουσίας ὑμῶν *v*ς   μετεχουσιν *ABCΔGgv*ς, *sed* με *in litura rec A*, habent *f*   7. ουκ εχρησαμεθα *BCΔG*ς, ου κεχρημεθα *A*   τη εξουσια ταυτη (αυτη *G*) *ABCΔGg*ς, hac potestate *fv*   8. τινα εγκοπην δωμεν *ABCfv*, εγκοπην (ενκ. *G*) τινα δωμεν *ΔG*ς, offendemus *vel* offendiculum demus *g*   9. qui in sacrariis operantur *fg*   εκ *ABCf*ς, τα εκ *ΔGgv*

cundum hominem (-ne) haec dico, an et lex haec non dicit? [9]scriptum est enim in lege Moysi Non alligabis os boui (bobi) trituranti. numquid dē bubus (bobus) cura est deo, [10]an propter nos utique [hoc *L*] dicit (n. haec dicit utique *F*)? nam (*om F*) propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe qui arat arare, et qui triturat in spe (spem) fructus percipiendi. [11]si nos uobis spiritalia seminauimus (-bimus), magnum est si [nos *L*] carnalia uestra metamus? [12]si alii (aliis *F*) potestatis uestrae participes sunt, non potius nos? sed non usi sumus hac (haec *F*) potestate, sed [non *pr L*] omnia sustinemus, nequod offendiculum demus euangelio Christi. [13]nescitis quoniam qui in sacrario (-rium) operantur quae de sacrario sunt edunt? qui (quia)

τῷ θυσιαστηρίῳ παρεδρεύοντες τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται.
[14]*οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξεν τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν·*
ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν· [15]*ἐγὼ δὲ οὐ κέχρημαι οὐδενὶ τούτων. οὐκ*
ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλ-
λον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου· οὐδεὶς κενώσει. [16]*ἐὰν γὰρ*
εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστιν μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται·
οὐαὶ γάρ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίσωμαι. [17]*εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο*
πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. [18]*τίς*
οὖν μοί ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ
εὐαγγέλιον, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγ-
γελίῳ. [19]*ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα,*

5. *κενώσῃ.* 7. *εὐαγγελίζωμαι.*

1. *τῶ θυσειαστηρια* ***G*** *παρεδρευοντες* ***ABΔ***, *παρεδευοντες* ***C***, *παραδρευοντες* ***G***, *προσεδρεύοντες* ***ς*** cum (de *g*) altario *fg* *συνμεριζονται* ***CG*** 2. *ουτως* ***ACG***, *Οὕτω* ***ς*** *καταγγελουσειν* ***G*** 3. *ζην* ***ABCΔGgvς***, vivant *f*, *μόνον διαζῆν* ***Orig*** 3,750[b] *ου κεχρημαι ουδενι τουτων* ***ABCΔGgς***, nullo eorum usus sum *f*, *οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων* ***ς*** 4. *ουτως* ***ACG***, *οὕτω* ***ς*** 5. *ουδεις* ***BΔ***, *ουθεις μη* ***A***, nemo *f*, *τις* ***Ggv***, *ινα τις* ***Cς*** *κενωσει* (*καιν.* ***AG***) ***ACΔGf***, *κενωση* ***Bgvς*** 6. *ευαγγελιζωμαι* ***ABCfgς***, *ευαγγελισωμαι* ***ΔGv*** *εστι* ***Cς*** *καυχημα* ***ABCvς***, *χαρις* ***ΔGfg*** 7. *γαρ* prius ***ABCΔGfgv***, *δέ* ***ς*** *εστιν* ***ABCΔfgvς***, *εσται* ***Gg*** *ευαγγελισωμαι* ***BCΔGgv***, *ευαγγελιζωμαι* ***Afgς*** 9. *μοι* (*μου* ***A***) *εστιν* ***ABCς***, *εσται μοι* ***ΔGfg*** ponam *gv*, efficiam *f* 10. *ευαγγελιον* ***ABCΔfv***, *add* *του χριστου* ***Ggς*** *καταχρησασθαι* ***BCΔGς***, *καταχρασθαι* ***A*** *τη ἐξουσια* ***ABCς***, *την ἐξουσιαν* ***ΔG*** *ευαγγελιω* ***ABCGfgvς***, *add* *μου* ***A*** 11. *εκ* ***ABCΔGvς*** ***Orig*** 3,563[d], ab *fg* *πασιν* ***ABGgς*** ***Orig***, *εν πασιν* ***Δf***

(quia) altario deseruiunt, cum altario participantur (c. a. p. *om al*). [14]ita et dominus ordinauit his qui euangelium adnuntiant de euangelio uiuere: [15]ego autem nullo horum usus sum. non scripsi autem (a. s. *L*) haec, ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori quam ut gloriam meam quis euacuet (-at). [16]nam si euangelizauero, non est mihi gloria (-iam *F*): necessitas enim (*om F*) mihi (m. en.) incumbit (-bet): uae (ue) enim mihi est, si non euangelizauero. [17]si enim uolens hoc ago, mercedem (mercidem *F*) habeo: si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. [18]quae est (*om al*) ergo merces (mercis) mea? ut (aut *F*) euangelium praedicans sine sumptu (sumpto) ponam euangelium, ut non abutar (abutor) potestate mea (-tem meam *F*) in euangelio. (41) [19]Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me ser-

ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· [20]καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· [21]τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ ἀλλ' ἔννομος χριστοῦ, ἵνα κερδάνω τοὺς ἀνόμους· [22]ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν [ὡς] ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσιν γέγονα πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. [23]πάντα δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι. [24]οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. [25]πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· ἐκεῖνοι

1. *και ABCGgvς, om Δf* factus sum *gv*, fui *fg* *ως ΑΒΔfvς et corr C, item Orig* 4,166^d, *om Gg Orig* 1,387^b 391^c 3,487^f *Ἰουδαῖος*] *ϊουδαιοις Gg* 2. *τοῖς*] *τους G* 2. 3. *μη ων αυτος* (cum ipse non essem *fv*) *υπο νομον ΑΒCΔGfgv, om ς Orig* 1,391^c 3,515^f 4,166^d 3. 4. *Orig* 2,628^e 4. cum sine lege dei non sim *f* *θεου ΑΒCΔGfgv Orig* 4,166^d, *Θεῷ ς* *χριστου ΑΒCΔGfgv Orig, Χριστῷ ς* 4. 5. *κερδανω* (*κερδήσω ς Orig*) *τους* (*om Gς*) *ανομους ΑΒCGgvς Orig, τους ανομους κερδησω Δf* 5. *εγενομην Α ΒCΔGvς Cypr* 70, fui *fg*, *add δε και Gg* infirmus infirmis *Cypr* *ασθενεσιν ΑΒCς Orig* 4,166^d, *ασθενουσιν ΔG* *ως CGgς, om Α ΒΔfv Cypr* 6. *γεγονα* (*add τὰ ς*) *παντα ΑΒCΔς, εγενομην παντα G*, factus sum omnia *fg*, *τὰ πάντα γέγονα v. Orig* 3,294^e. *ὁ Π. γέγονε τοῖς πᾶσι πάντα Orig* 4,35^a 6. 7. *παντως τινας σωσω ΑΒ Cς, παντας σωσω ΔGfgv, τοὺς πάντας κερδήσω Origen* 3,294^e. *ἵνα πάντα ἢ κερδήσῃ ἢ τελειώσῃ Orig* 4,35^a 7. *παντα ΑΒCΔGfgv, Τοῦτο ς* *συνκοινωνος ΔG* 9. unus tamen *Cypr* 17 266 314, sed unus *v Iren* 283 *βραβειον* (palmam *Cypr*) *ΑΒCΔfvς Iren Cypr, add εγω δε λεγω υμιν Gg* *ουτως ΑCG, Οὕτω ς* 10. *καταλαβητε* corr *C* *πᾶς δὲ . . . ἐγκρατεύεται* (*ενκρ. G*) *om Cypr* *ἐκεῖνοι*

uum feci, ut plures lucri facerem: [20]et factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, ut Iudaeos (Iudaeus *pr F*) lucrarer; his qui (*om al*) sub lege sunt quasi sub lege (legem *F al*) essem, cum ipse non essem sub lege (s. l. n. ess.), ut eos qui sub lege erant lucri facerem; [21]his qui sine lege erant tamquam sine lege essem, cum sine lege (legem *F*) dei non essem, sed in lege essem (esse *F*) Christi, ut lucri facerem eos qui sine lege erant: [22]factus sum infirmis infirmus, ut infirmos (-mus *F*) lucri facerem: omnibus omnia factus sum, ut omnes (omnis) facerem saluos. [23]omnia autem facio propter euangelium, ut particeps eius efficiar (-or). (42) [24]Nescitis quod (quoniam) hi (hii *F al*) qui in stadio currunt omnes quidem currunt, sed (set) unus accipit brauium (brabium *L al*)? sic currite, ut conpraehendatis (-preh. *L al*). [25]omnis autem qui in agone (agonem *F*) contendit ab omni-

μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον. [26]ἐγὼ
τοίνυν οὕτως τρέχω ὡς οὐκ ἀδήλως, οὕτως πυκτεύω ὡς οὐκ ἀέρα
δέρων, [27]ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως
ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

[1]Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν
πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλ-
θον, [2]καὶ πάντες εἰς τὸν Μωυσῆν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ
ἐν τῇ θαλάσσῃ, [3]καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔφαγον βρῶμα

μὲν οὖν] illi quidem *fg Iren*, et illi quidem *Cypr* 1. στεφανον λαβωσιν *ABCΔGfgvς Cypr*, accipiant coronam *Iren* ημεις *ABCΔ Gfgvς Iren Cypr* 17 314, vos *Cypr* 266 2. τοινυν *ABCΔGς*, quidem *fg*, autem *Iren* 283 ουτως *utrobique ACG*, οὕτω ς *Orig* 1,732[ab] ως ουκ *ABCΔGς Orig* 1,732[a], non quasi *fgv*, non *Iren* ως ουκ alterum *ABCΔGς Orig* 1,732[b], non quasi *fgv Iren* 3. subiicio enim mihi *Hilar* 485 αλλ *ACΔGς Orig* 1,759[a], αλλα *B* υπωπιαζω *ABCς Orig* 1,616[a] 759[a], υποπιαζω *G*, υποπιεζω *Δ* μου το σωμα *ABCΔgς Orig* 1,759[a], corpus meum *fv Iren Hilar*, μου το στομα *G* 4. κηρυξας *ABCΔGfvς*, praedicans *g Iren* 5. ου θελω γαρ (δὲ ς) υμας αγνοειν αδελφοι *ABCΔGfgvς Orig* 4,143[e] 144[a] *Iren* 264 *Cypr* 157 277, οἴδαμεν δὲ *Orig* 1,541[e], an nescitis *Hilar* 474. nam et *Hilar* 219 6. παντες *prius ABCΔGfgvς Orig Iren Cypr*, om *Hilar* erant *f*, fuerunt *gv Iren Cypr Hilar* και παντες δια της θαλασσης διηλθον *ABCΔGfgvς Orig Cypr* 157, om *Iren Hilar* 7. παντες *ABCΔGfgvς Orig Iren Cypr*, om *Hilar* εις τον μωυσην (μωσην *ΔΔς*) *ABCΔGfgς Orig Hilar* 474, in moyse *v Iren Cypr*, in moyse et in mari *Hilar* 219 εβαπτισθησαν *ACΔG*, εβαπτισαντο *Bς Orig* 1,541[e] 4,143[e] 144[a] 7. 8. εν τη νεφελη και εν τη θαλασση *ABCΔfvς Orig Iren Cypr*, εν τη θαλασση και εν τη νεφελη *Gg*, om *Hilar* 219 8. και *ABCΔGfgvς Orig* 1,541[e] 3, 715[e] 4,143[e], om *Iren* 264 αυτο *BΔGfgvς Orig Iren et corr C*, om *A* πνευματικον εφαγον βρωμα *A*, πνευματικον βρωμα εφαγον *B et corr C*, βρ. πν. εφαγον *ΔGfgvς Orig Iren*

bus se abstinet; et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. (43) [26]Ego igitur sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aerem uerberans, [27]sed castigo corpus meum et in seruitutem redigo, ne forte, cum aliis praedicauerim, ipse reprobus efficiar (-or). (44) [1]Nolo enim (autem) uos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt et omnes mare transierunt, [2]et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, [3]et omnes eandem escam spiritalem manducauerunt [4]et omnes eundem

4καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔπιον πόμα (ἔπινον γὰρ ἐκ πνευ-
ματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ πέτρα δὲ ἦν ὁ χριστός)· 5ἀλλ' οὐκ
ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν ηὐδόκησεν ὁ θεός· κατεστρώθησαν γὰρ ἐν
τῇ ἐρήμῳ. 6ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς
ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. 7μηδὲ εἰδωλολά-
τραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὥσπερ γέγραπται Ἐκάθισεν ὁ
λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. 8μηδὲ πορνεύωμεν,
καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν καὶ ἔπεσαν μιᾷ ἡμέρᾳ εἴκοσι τρεῖς

2. ἡ δὲ πέτρα

1. αυτο *BCΔGfgvς Orig* 1,541[e] 3,715[c] *Iren*, om *A Orig* 4,144[a] πνευματικον επιον (ἔπινον *Orig* 4,144) πομα *ABC Orig* 1,541[e] 4, 144[a], πομα πνευματικον επιον (επιαν *Δ*) *ΔGfgvς Orig* 3,715[c] *Iren* 264 επινον *ABCΔGfvς Orig* 1,170 541[e] 3,229[a] 524[a] 715[c] 4,144[a] *Iren* 264 244, biberant *ff*, bibant *f* γαρ *ABCΔGfgς Orig Iren* 244, autem *v Iren* 264 1. 2. εκ πνευματικης ακολουθουσης (αποΛ. *G*) πετρας *ABCΔGgς Orig* 1,170 541[e] 3,229[a] 524[a] 715[c] 4,144[a] (2, 782*f* 3,525[d]), de spiritali consequente eos petra *v Iren* 264, spiritaliâ sequenti se petra *f*, de sequenti petra *Iren* 244 2. η πετρα δε *B Orig* 1,541[e] 3,229[a] 4,144[a], πετρα δε *G*, η δε πετρα *ACΔς Orig* 1,170 3,297[c] 715[c]. *Orig* 2,626[f] *Hilar* 162 496 539 ο *ABCΔGς Orig*, om *Orig* 3,297[c] 3. εν τοις πλειοσιν αυτων *ABCΔGgvς Iren* 264, in multis illorum *Iren* 280, omnibus illis *f* ηυδοκησεν *ABC*, ευδοκησεν *ΔGς*. bene placuit (sensit *Iren*) deus *g Iren*, voluntas fuit dei *f* 4. δε *ABCΔGfgvς*, autem omnia *Cypr* 157, om *Iren* 264 τυποι *ABCΔGς*, figurae *Cypr*, in figuram (-ra *gv*) *fgv Iren* facta (-ti *g*) sunt *fgv*, fuerunt *Iren Cypr* ειναι *ABCΔ Ggvς Iren*, efficiamur *f* 5. concupiscentes malorum *gv Iren*, conc. malum *f* και κεινοι *G* 6. γεινεσθαι *G*, effici *vel* efficiamini *g*, sitis *Iren* 264, efficiamur *f* τινες αυτων *BCς Iren*, τινες εξ αυτων *Afv*, και τινες αυτων *Δ*, om *Gg* ωσπερ *AB* et corr *Δ*, ως *Cς*, sicut *f*, sic enim *Iren*, om *Gg* θκαθησε *G*, om *g* 7. πειν *G* ανεστησαν *ABCΔfgvς Iren*, ανεστη *G* πορνευωμεν *ABCς*, εκπορνευωμεν *ΔG* 8. τινες om *g* ipsorum *vel* ex ipsis *g*, ex illis *f Iren* επορνευσαν *ABCς*, εξεπορνευσαν *ΔG* επεσαν *ABCΔG*, ἔπεσον *ς*, *add* εν *ACς*, quod om *BΔGfg Iren*

potum spiritalem biberunt: bibebant autem de spiritali consequenti (-te) eos petra, petra autem erat Christus: 5sed non in pluribus eorum bene placitum est deo: nam prostrati sunt in deserto. (45) 6Haec autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum (mala *L*), sicut et illi concupierunt. 7neque idololatrae (idolorum (idul.) cultores *F al*) efficiamini, sicut quidam ex [is *F*] ipsis; quemadmodum scriptum est Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere. 8neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis (q. illorum) fornicati sunt et ceciderunt [in] una die uiginti tria (·XXIII· *F*)

χιλιάδες. 9 μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν κύριον, καθώς τινες αὐτῶν ἐπείρασαν καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλλυντο. 10 μηδὲ γογγύζετε, καθώς τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. 11 ταῦτα δὲ [πάντα] τυπικῶς συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκεν. 12 ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι βλεπέτω μὴ πέσῃ. 13 πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι

1. αὐτῶν ἐξεπείρασαν

1. χιλιαδας *G* εκπιρασωμεν *G* κυριον *BC*, θεον *A*, χριστον *ΔGfgvς Iren* 264 τινες *ABCΔGfgv Iren*, καί τινες ς επειρασαν *ABΔς*, εξεπειρασαν *CG* 2. απωλοντο *CΔGfgvς Iren*, απωλλυντο *B* et *A*? γογγυζετε *ABCς*, murmuraveritis *Iren*, γογγυζωμεν *ΔGf*, murmuraverunt *g* καθως *ACΔGς*, καθαπερ *B* τινες *ABCΔGfgv Iren*, καί τινες ς 3. eorum *g Iren*, ex illis *f* απωλοντο *BCΔGfgvς Iren*, απωλλυντο *A* ολοθρευτου (ολεθρ. *Δ*) *ABCΔfgvς Iren*, ολεθρου *G* 3. 4. ταυτα δε *AB*, ταῦτα *Orig* 1,170 *Iren* 244 cod opt., ταυτα δε παντα *Cfvς Iren* 265, παντα δε (om *Orig*) ταυτα *ΔGg Orig* 1,536^{f} *Iren* 244 cod, et omnia *Hilar* 490 4. τυπικως *ABC Orig* 1,170 536^{f} 4,8^{e}, in figura *fgv Iren*, in praeformationem *Hilar*, τυποι *ΔGς* συνεβαινον (-νεν *BC Orig*) *ABCΔGς Orig*, contingebant *fgv*, fiebant *Iren* 265, veniebant *Iren* 244, acciderunt *Hilar* illis *fgv Iren*, his *Hilar* 4. 5. προς νουθεσιαν ημων *ABCΔGfgvς Orig* 4,257^{b} *Iren*, δι' ἡμᾶς *Orig* 1,170 536^{f} 3,196^{a} *Hilar* 490 5. τα τελη *ABCΔGfgvς Orig Hilar*, finis *v Iren* κατηντηκεν *BΔG Orig* 1,170, κατηντησεν *ACς Orig* 1, 536^{f} 3,196^{a} 4,257^{b}, devenit *fgv Iren*, devenerunt *v Hilar* ωστε *ABCΔGfgvς*, quapropter *Iren* 265, et *Cypr* 71 313 5. 6. δοκῶν ἑστάναι] *Orig* 4,366^{b} et 437^{a} cod, στηκῶν (στήκων) 4,437^{a} cod 6. πειρασμος *ABCΔGfgvς Cypr* 326, add autem *Hilar* 346 vos ante nisi *Hilar* ειληφεν *BCΔfς*, ηλειφεν *A*, καταλαβη *Ggv Hilar*, occupabit *Cypr* 7. ος *ABCΔGfgvς Orig* 2,798^{b} *Cypr*, om *Orig* 1, 257^{a} εασει *ABCς Orig*, patietur *fv Cypr*, patitur *g*, αφησει *ΔG*, dimittit *g* υμας (ἡμᾶς *Orig* 2,798^{b}) πειρασθηναι *ACΔGfgvς Orig* 1,257^{a} 2,798^{b} *Cypr*, πειρασθηναι υμας *B*

milia [hominum *pr F al*]. 9 neque temptemus (temt.) Christum, sicut quidam eorum temptauerunt et a serpentibus perierunt. 10 neque murmuraueritis (-rimus), sicut quidam eorum murmurauerunt et perierunt ab exterminatore. (46) 11 Haec autem omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines saeculorum deuenerunt (finis sec. deuenit). 12 itaque qui se existimat stare, uideat ne cadat. 13 temptatio uos non adpraehendat nisi humana. (47) Fidelis autem deus est, qui non patietur uos temptari

ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν. [14]διόπερ, ἀγαπητοί μου, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας. [15]ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς ὅ φημι. [16]τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστίν; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστίν; [17]ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. [18]βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσίν; [19]τί οὖν φημί; ὅτι εἰδωλόθυτόν τι ἐστὶν ἢ ὅτι εἴδωλόν τι ἐστίν; [20]ἀλλ' ὅτι ἃ θύουσιν δαιμονίοις καὶ οὐ θεῷ

1. δυνασθε (-σθαι *C*) *ABCΔ*υς *Orig* 1,257[a] *Cypr* 326, δυνάμεθα *Orig* 2,798[b], ου δυνασθε υπενεγκειν (om *f*) *Gfg* proventum *fgv*, evadendi facultatem *Cypr* 2. δυνασθαι *ABCΔG Orig* 1,257[a], *add* ὑμᾶς ς υπενεγκην *G* 3. φρονιμοις *ABCGg*υς *et add* υμιν *Δ*, prudentes vos *f* υμεις ο *ABCGfg*ς, ουν *Δ* 4. ευλογιας *ABC Δ*ς, ευχαριστιας *G* ηυλογουμεν *Δ* τοῦ om *B* αιματος *AB CΔGf*υς *Iren* 209, corporis *g* 5. εστιν (εστι *B*) *CΔGfg*υς, *ante* χριστοῦ *Iren*, post κοινωνια *AB* τον αρτον *ABCΔGg*ς, panis *fv* 6. χριστου *ABC*ς, κυριου *ΔGfgv* εστιν *BCΔGfg*υς, *ante* του σωματος *A* εν *ABCΔGfg*υς, καὶ ἓν *Orig* 3,439[c] 7. αρτου *ABC* ς, *add* και του (de) ενος (om *Δ*) ποτηριου *ΔGfg* 7. 8. *Orig* 1,182 8. ουχ *ACΔG*, ουχι *B*ς αισθειοντες *G*, εσθοντες *Δ* 9. θυσιαστηριου (-ρει *G*) εισιν *ABCΔGg*ς, sunt altaris *fgv* . 9. 10. τι ουν . . . θυουσιν *corr C, pr uti A*? οτι ειδωλοθυτον (εἴδωλον, ς) τι εστιν (τί ἐστιν; ς) η οτι ειδωλον (εἰδωλόθυτον, ς) *B*ς *et corr C*, οτι ειδωλοθυτον εστι (εστιν *G*) τι ουχ οτι ειδωλον (ειδωλοθυτον *G*) *ΔGf*, quod idolis immolatum sit est aliquid non quod idolum *vel* idolothitum *g*, οτι ειδωλοθυτον *A* 10. τι εστιν *AB et corr C*, τί ἐστιν; ς, εστι (εστιν *G*, est) τι *ΔGfg* αλλ οτι α *A BC*ς, αλλα α *Gfgv*, α δε *Δ* θυουσιν (-σι *B*) *BΔGf*, θυουσιν (θύει ς) τα εθνη *ACv*ς, gentes immolant *g* 10. *seq* και ου θεω

(temt., -re) super id quod potestis, sed faciet cum temptatione etiam prouentum, ut possitis (positis) sustinere. [14]propter quod, carissimi mihi, fugite ab idolorum (idul.) cultura. (48) [15]Vt prudentibus loquor (loquar): uos iudicate quod dico. [16]calicem (calix *L*) benedictionis, cui bene dicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? et panis quem frangimus nonne participatio corporis domini est? [17]quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnesque (omnes qui *L al*, om. enim *al*) de uno pane [et de uno calice] participamur. (49) [18]Videte [enim] Israhel secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? [19]quid ergo dico? quod idolis immolatum sit aliquid aut quod idolum sit aliquid (-quod)? [non quod idolum sit aliquid, *V*] [20]sed quae immolant gentes daemoniis (demonis) immolant et

θύουσιν, οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. [21]οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων, οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων. [22]ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμέν;

[23]Πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. [24]μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου. [25]πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν· [26]Τοῦ κυρίου γὰρ ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. [27]εἴ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ

θυουσιν (-σι B) ABC, θυουσιν (θύει ς) και ου θεω ΔGfgvς. δαιμονίοις θύει Orig 1,760[c] 1. *δέ ABCΔGgvς, om f κοινωνους των δαιμονιων (δαιμων. Α?) ABCς Orig* 1,760[c], *δαιμονιων κοινωνους ΔGfg γινεσθαι ACΔς, γίγνεσθαι Orig, γενεσθαι B,* fieri *fgv, ειναι G* 1. 2. *Cypr* 18 186 3. participare *fg*, participes esse *v Hilar* 224, communicare *Cypr δαιμονιων (-μιν. C) ABCΔGfg vς Orig* 1,760[d] *Cypr Hilar, δαιμόνων Orig* 1,760[c] *παραζηλουμεν ABCΔGfvς,* aemulemur *g* 5. *παντα primum ABCΔGfgv Iren* 282 *Cypr* 176 326, *add μοι Hς ἔξεστιν prius*] *add μηδεις το εαυτου G sed deletum* 5. 6. *παντα (add μοι Hς) ἐξεστιν αλλ ου παντα οικοδομει ABCΔHfvς Cypr, om Gg* 6. *το BCΔGHfgvς, τα A* quaerit *f το του BCΔGHfgvς, τα του A* 7. *ἑτέρου*] *add ἕκαστος ς* in macellum *f αισθιεται G ανακρινωντες H* 8. *κυριου γαρ BCΔG, γαρ κυριου AHς* 9. *ει ABΔGf gv, ει δε CHς των* (ex *fg*) *απιστων ABCHvς, add εις δειπνον ΔGfg* volueritis *g* 10. *παν το παρατιθεμενον (παρατηθ. G) υμιν* (adpositum fuerit vobis *g*, ante vos ponitur *f*) *BCΔGHfgς, παντα τα παρατιθεμενα υμιν A*

non deo, nolo autem uos socios fieri daemoniorum (dem.). [21]non potestis calicem domini bibere et calicem daemoniorum (demon.), non potestis mensae domini participes esse (participare) et mensae daemoniorum (demon.). [22]an aemulamur (-lemur *L al*, aemularum) dominum? numquid fortiores illo sumus? [23]omnia licent, sed non omnia expediunt (-dunt): omnia licent, sed non omnia aedificant. [24]nemo quod suum est quaerat, sed quod alterius. (50) [25]Omne (-em *F*) quod in macello uenit (uenditur *F*) manducate, nihil interrogantes propter conscientiam. [26]Domini est terra et plenitudo eius. (51) [27]Siquis uocat uos infidelium [ad caenam *pr F al*] et uultis ire, omne (-em *pr F*) quod uobis adponitur (app.) manducate, nihil interrogantes propter

τὴν συνείδησιν· [28]ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ Τοῦτο ἱερόθυτόν ἐστιν, μὴ
ἐσθίετε δι᾽ ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα καὶ τὴν συνείδησιν. [29]συνείδη-
σιν δὲ λέγω οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ
ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; [30]εἰ ἐγὼ χάριτι
μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ; [31]εἴτε οὖν ἐσθίετε
εἴτε πίνετε εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. [32]ἀπρόσκο-
ποι καὶ Ἰουδαίοις γίνεσθε καὶ Ἕλλησιν καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ,
[33]καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ σύμφο-

1. *εἰδωλόθυτόν ἐστιν,*

1. *υμιν ABCΔHς*, *om Gfgv* *ιεροθυτον ABH*, immolaticium *f*, *ει-δωλοθυτον CΔGgς* 2. *δι εκεινον τον μηνυσαντα και* (*και δια Δv*, propter *f*) *ABCΔHfvς*, *δια Gg* *συνειδησιν ABCΔGHfgv*, *add τοῦ γὰρ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς ς* 3. *ουχι ABCGHς*, *ου Δ* *εαυτου ABCGς*, *σεαυτου Δfgv*, *εμαυτου H* *ινα ABCΔGfgvς*, *om H* 4. *αλλης ABCΔς*, *απιστου Gfg* *ει ABCΔGfg*, *Εἰ δὲ ς* 5. *εἴτε γὰρ ἐσθίει etc Orig* 2,530*f*. omnia quaecunque facitis (facietis) in gloriam dei facite sive cum manducatis sive cum bibitis sive cum aliud agitis *Hilar* 20 *ουν ABCΔGfgvς*, *om Orig* 3,495*c* 6. *τι ποιειτε ABCfς*, *ποιειτε* (faciatis) *τι ΔGg*, *ἄλλο ποιεῖτε Orig* 3,495*c*. *εἴτε ὁτιοῦν πράττει Orig* 2,530*f* *παντα ABCΔGfgvς Orig* 1,765*f* 2,530*f*, *om Orig* 3,495*e* *εἰς δό-ξαν*] *Orig* 2,530*f* 3,495*c*, *ἐν ὀνόματι* 1,765*f* *ποιειτε ABCΔfvς Orig*, *om Gg* 7. *και ιουδαιοις γινεσθε ABC Orig* 2,727*e*, *γινεσθε* (estote) *και* (*om Gg Hil*) *ιουδαιοις* (*add τε G*) *ΔGfgvς Hilar* 90 *και ελλησι C*, *om Orig* *αὐτου θεου G* 8. *καθως ABCΔGfvς Orig Hilar*, et sicut *g* *παντα* (*add* in *Hil* 148) *πασιν ABCς Orig Hilar* 90 148, *πασιν παντα Δ*, *πασειν κατα παντα Gg*, per omnia *f* *συμφορον ABC*, *συμφερον ΔGς Orig* 2,727*e*. quod meum (mihi *fv*, meum *vel* mihi *g*) utile est *Cypr Hilar* 90

conscientiam: [28]siquis autem dixerit Hoc immolaticium (immolatium *L al*) est (*om L*) idolis (*om al*), nolite manducare propter illum qui indicauit et propter conscientiam. [29]conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena (alia *L*, infidele *F*) conscientia? [30]si [enim] ego (ergo *F*) cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago? (52) [31]Siue ergo manducatis siue bibitis (bibetis, bibatis) siue (uel *F al*) aliud (aliut *L al*) quid facitis, omnia in gloriam (gloria *F*) dei facite. [32]sine offensione estote Iudaeis (Iudeis) et gentibus (gentilibus *F*) et ecclesiae dei; [33]sicut et ego per omnia omnibus placeo, non quaerens (querens *L*) quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiant.

ρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν. [1]μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ χριστοῦ.

[2]Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς, ὅτι πάντα μου μέμνησθε καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν τὰς παραδόσεις κατέχετε. [3]θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ χριστός ἐστιν, κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ, κεφαλὴ δὲ [τοῦ] χριστοῦ ὁ θεός. [4]πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος ἢ προφητεύων κατὰ κεφαλῆς ἔχων καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. [5]πᾶσα δὲ γυνὴ προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτῆς· ἓν γάρ ἐστιν καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. [6]εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνή, καὶ κειράσθω· εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. [7]ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων· ἡ γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. [8]οὐ γὰρ

1. *το ABCΔfgvς Cypr Hilar, om G* multorum *Hilar*, multis *fgv Cypr* 70 *γινεσθε ABCΔGς Orig* 3,350[f] 460[f] 708[b] 4,348[e], estote *fgv* 3. *υμας ABC, add αδελφοι ΔGfgv και om pr A καθως ABCΔς, add πανταχου Gfg παραδωκα G* 4. *υμιν ABCΔfvς, om Gg τας παραδοσεις ABς, add ουτως C, add μου ΔGg*, traditionem meam *f δε ABCΔfvς, om Gg* 5. *ο (om ΔG Orig) χριστος ABCΔGgvς Orig* 1,680[d] *Hilar* 463, christi *f* 6. *του ABΔ, om CGς θεός] χριστος C προσευχομενος ABΔGς, προευχ. C, εὐχόμενος Orig* 1,198[c] 7. *κατα κεφαλης εχων ABCΔGς Orig,* velatum caput habens *g*, velato capite *fv* 8. *πασα δε BCΔGfgvς Orig, και πασα A τη ABCς Orig, om ΔG* 9. *αυτης ACΔG, εαυτης Bς Orig* 10. atque (si *g*) decalvata sit *fg γυνη ACΔGς, η γυνη B κειρασθω ACΔGfgvς, add η ξυρασθω B* 11. velet se *g*, velet caput suum (*om g*) *fgv* 12. *μὲν γὰρ*] quidem *gv*, enim *f εικων ABCΔGς Orig* 1,680[d], cum (quoniam *g*) imago *fg* 13. *ὑπάρχων*] sit *f*, a principio *vel* per initium non est in latino interpretatum *g η ABΔG, om Cς ανδρος ABCΔς, του ανδρος G*

(53) [1]Imitatores mei estote, sicut et (*om F*) ego Christi. [2]laudo autem uos, fratres, quod [per *om L et pr F*] omnia mei memores estis et sicut tradidi uobis praecepta mea tenetis. (54) [3]Volo autem uos (*om al*) scire quod omnis uiri caput Christus est, caput autem mulieris uir, caput uero Christi deus. (55) [4]Omnis [autem] uir orans aut prophetans uelato capite deturpat caput suum. [5]omnis autem mulier orans aut prophetans non uelato capite deturpat caput suum: unum est enim ac (adque *F*, atque *al*) si decaluetur. [6]nam si non uelatur mulier, et tondeatur: si uero turpe est mulieri tonderi aut decaluari, uelet caput suum. [7]uir quidem non debet uelare (-ri) caput [suum], quoniam imago et gloria dei est (*sic L*: i. est et g. d. *F al*, i. et g. est dei *al*): mulier autem gloria uiri est. [8]non enim uir ex muliere

ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· [9]καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. [10]διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους. [11]πλὴν οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς ἐν κυρίῳ· [12]ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. [13]ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε· πρέπον ἐστὶν γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; [14]οὐδὲ ἡ φύσις αὐτὴ διδάσκει ὑμᾶς ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστίν, [15]γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστίν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ.

[16]Εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. [17]τοῦτο δὲ παραγγέλλω, οὐκ ἐπαινῶν ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖσσον ἀλλ' εἰς τὸ ἧσσον συνέρχεσθε.

1. *εξ ανδρος ABCΔGgvς*, propter virum *f* 3. *οφειλει η γυνη ABCΔGfgvς*, *η γυνη οφιλι H* *εξουσιαν ABCΔGHfgvς*, velamen *Iren* 37 super caput *fg*, in capite *Iren* *τους ΑΒΔGHς*, om *C* 4. *γυνη χωρις ανδρος ουτε ανηρ χωρις γυναικος ABCΔGHfg*, *ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς vς* 5. *ουτως ACG*, *ουτω Hς* 6. *της ABCΔGς*, om *H* *εν υμιν αυτοις ABCGHgς*, *υμεις αυτοι Δf* 7. *εστι Hς* *γυναικα ακατακαλυπτον*] *sic* corr *C* *τω θεω προσευχεσθαι ABCHς*, *προσευχ. τω θεω ΔGfgv* *ουδε ABCΔGHfv*, nonne autem *g*, *Ἢ οὐδὲ ς* 8. *η φυσις αυτη ABCΔH*, *αὐτὴ ἡ φύσις fgvς*, *η φυσις G* *τιμια G* 8. 9. *αυτω εστιν ABCΔGHgς*, est illi *fv* 9. *δε ABCΔGHgvς*, om *f* est illi *fv* 10. *δεδοται αυτη ABgς*, *αυτη δεδοται CHv*, *δεδοτε ΔG*, est *f* 12. *αι εκκλησιαι ABCΔGHfgvς*, ecclesia *v Cypr* 137 *παραγγελλω BCΔfv*, *παραγγελλων B?Ggς* 13. *επαινων ABCfv*, *επαινω Δ?Gg* *κρεισσον ABCΔG*, *κρεῖττον ς* *αλλ BΔGς*, *αλλα AC* *ησσον ABCΔ*, *ἧττον ς*, *ελαττον G*

est, sed mulier ex uiro: [9]etenim non est creatus uir propter mulierem, sed mulier propter uirum. [10]ideo debet mulier potestatem habere supra (super) caput propter angelos. [11]uerum tamen neque uir sine muliere neque mulier sine uiro in domino: [12]nam sicut mulier de uiro, ita et uir per mulierem, omnia autem ex deo. [13]in uobis ipsis (*sic V*: uos ipsi *al*, uos autem *L*) iudicate: decet mulierem non uelatam orare deum? [14]nec ipsa natura docet uos (u. d. *F al*) quoniam uir quidem si comam nutriat, ignominia est illi, [15]mulier uero si comam nutriat, gloria est illi? quoniam capilli pro (propter *F*) uelamine ei (uelamini) dati sunt. [16]siquis autem uidetur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesiae (-sia *pr F al*) dei. [17]hoc autem praecipio, non laudans quod non in melius sed in deterius (teter.) conuenitis. (56) [18]Primum quidem conuenientibus

[18]*πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν ἐκκλησίᾳ ἀκούω σχίσματα*
ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. [19]*δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν*
ὑμῖν εἶναι, ἵνα [καὶ] οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. [20]*συνερ-*
χομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἔστιν κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν·
[21]*ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ ὃς*
μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. [22]*μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν*
καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύ-
νετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί εἴπω ὑμῖν; ἐπαινῶ ὑμᾶς ἐν τούτῳ; οὐκ
ἐπαινῶ. [23]*ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου ὃ καὶ παρέδωκα*
ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδετο ἔλαβεν ἄρτον
[24]*καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν καὶ εἶπεν Τοῦτό μου ἐστὶν τὸ σῶμα*

8. *ἐπαινέσω ὑμᾶς*

1. *μὲν γὰρ*] quidem *fgv* *εν ABCΔG, ἐν τῇ ς* 2. *εν υμιν υπαρχειν ABCς, υπαρχειν εν υμιν ΔGfg* ex parte aliqua (*om fv*) *fgv* *γαρ και ABCΔGgς Orig* 1,455^b, enim *f*, et *Cypr* 326, *om Cypr* 197 2. 3. *εν υμιν ABCς Orig, om ΔGfgv Cypr* 3. *και BΔfv, om AC Ggς Orig Cypr* fiant *fgv*, sint *Cypr* *εν υμιν ABΔGfgvς Orig Cypr, om C* 4. *ουν ABCvς, om ΔGfg* *ουκ εστιν ABCΔς, ουκετει Gg*, non *f* 5. suam caenam *fgv* *προλαμβανει BCΔGfgς, προσλαμβανει A* *εν τω φαγειν ABCfς, επι τω φαγειν ΔG*, in manducandum *g* 6. *μὴ γὰρ*] nunquid *fgv* *εις το ABCΔfvς, om Gg* *εσθιειν ABΔς, εσθιεν C, φαγειν G* 7. *πειν G* 8. *ειπω υμιν ABCΔGfgv, ὑμῖν εἴπω ς* *επαινω BGfgv, επαινεσω ACΔς* 9. *απο του* (*παρα Δ*) *κυριου ABCΔfvς, απο θεου Gg* 10. *ιησους ACΔGfgvς Cypr* 107, *om B* *τη νυκτι η ABCΔς, η νυκτι Gfgv Cypr* *παρεδιδετο ACG, παρεδίδοτο ς* *αρτον ABCς, τον αρτον ΔG* 11. gratias agens *gv* *ειπεν ABCΔGfgv Cypr, add Λάβετε, φάγετε· ς* meum est corpus *g*, est corpus meum *fv Cypr Iren* 249 *εστι Cς*

uobis in ecclesia audio scissuras (scismata *F al*) esse, et ex parte credo. [19]nam oportet [et *L*] hereses (heresis *F*) esse, ut et qui probati sunt manifesti fiant in uobis. [20]conuenientibus ergo uobis in unum iam non est dominicam caenam manducare: [21]unus quisque enim suam caenam (cenam) praesumit (praesumat *pr F*, praesummat *al*) ad manducandum, et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. [22]numquid domos (domus) non habetis ad manducandum et bibendum? aut ecclesiam dei contemnitis, et confunditis eos qui non habent? quid dicam uobis? laudo uos in hoc? non laudo. (57) [23]Ego enim accepi (accipi) a domino quod et tradidi uobis, quoniam dominus Iesus (*om L*, noster *corr L*) in qua nocte tradebatur accepit panem [24]et gratias agens fregit et dixit [Accipite et manducate: *L*] Hoc est corpus meum, quod (*om L*) pro uobis tradetur: hoc facite

τὸ ὑπὲρ ὑμῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. [25]ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων Τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἐὰν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. [26]ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ. [27]ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ κυρίου. [28]δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· [29]ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει μὴ διακρίνων τὸ σῶμα. [30]διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοι-

6. *καὶ πίνῃ*   8. *ἑαυτὸν ἄνθρωπος,*

1. *υμων ABC, add κλωμενον Gς, add θρυπτομενον Δ, add* frangitur *f, add* frangetur *g, add* tradetur *v Cypr* 107   2. *λεγων ABC ΔGfgvς,* accepit dicens *Cypr*   *τουτο ABCΔGgvς Cypr,* hic est *f* 3. *εμω αιματι BΔGfgvς Cypr, αιματι μου AC*   3. 4. *ὁσάκις… ὁσάκις γὰρ om A*   3. *εαν BC Orig* 3,194*f*, *αν ΔGς*   4. biberitis *Cypr,* bibetis *fg*   *εαν ABC, αν ΔGς*   *αισθειηται G,* ederitis *Cypr* 107 109, manducabitis *fgv*   5. *ποτηριον ABCΔGfgv Cypr* 107, *add τοῦτο ς Cypr* 109   biberitis *Cypr,* bibitis *fg*   6. *ου A BCΔG, οὗ ἂν ς*   veniat *fgv Cypr*   *αν ABCΔGfgvς Cypr* 20 149 186 326, *om Cypr* 19   *αρτον ABCΔGgv Cypr, add τοῦτον fς*   *η BCGfgvς Cypr, και AΔ*   *πινηται G*   7. *ἀναξίως*] *Orig* 3,499*a*, *add του κυριου corr Δ* (*Orig* 3,500*a*)   8. *του αιματος ABCΔG, αἵματος ς*   *κυριου BCΔGfgvς Cypr, χριστου A*   *ανθρωπος εαυτον ABΔς Orig* 4,373*a*, *εαυτον ανθρωπος CGfgv, ἕκαστος ἑαυτὸν Origen* 3,475*e*   9. *εκ του αρτου εσθιετω ABC ΔGfgvς Orig* 4,373*a*, *ἐσθιέτω ἐκ τοῦ ἄρτου Orig* 3,475*e*   10. *πινων ABC, add αναξιως ΔGfgvς Orig* 4,444*c*   *Hilar* 426   11. *σωμα ABCv, add του κυριου ΔGfgvς*   *Origen* 3,474*f* 499*b*

in meam commemorationem. [25]similiter et calicem, postquam caenauit (cen., caenatum est *F*), dicens Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine: hoc facite, quotiens (quoties) cumque bibitis, *in* meam commemorationem. [26]quotiens (-es) cumque enim manducabitis panem hunc et calicem bibetis (*sic LV*: bibitis *ceteri*), mortem domini adnuntiabitis (-atis *L al*), donec ueniat. (58) [27]Itaque quicumque manducauerit panem [hunc *L*] uel biberit calicem domini indigne, reus erit corporis et sanguinis domini. [28]probet autem se ipsum homo, et sic de pane illo edat et de calice (-cem) bibat. [29]quī enim manducat et bibit (bibet *V*) indigne, iudicium sibi manducat et bibit non diiudicans (dei., discernens *F*) corpus [domini *LV*]. [30]ideo inter uos multi infirmi et inbecilles [sunt *L al*], et dormiunt multi. [31]quod

μῶνται ἱκανοί. [31]εἰ δὲ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα·
[32]κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ
κατακριθῶμεν. [33]ὥστε, ἀδελφοί μου, συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν
ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. [34]εἴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς
κρῖμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι.
[1]Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν.
[2]οἴδατε ὅτι [ὅτε] ἔθνη ἦτε, πρὸς τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα ὡς ἂν ἤγε-
σθε ἀπαγόμενοι. [3]διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ
λαλῶν λέγει Ἀνάθεμα Ἰησοῦς, καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριος
Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. [4]διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσίν,

5. διατάξωμαι.

1. *δε ABΔGfgv, γαρ Cς* 2. *υπο ΑΔς, απο G, υπο του BC* *τω κοσμω ABCΔς*, hoc mundo *fv*, *τω κ. τουτω Gg* 3. *μου AB CΔGgvς, om f* 4. *ει ABCΔGfgv Cyprian* 322, *εἰ δέ ς* 4. 5. ad iudicium *fg Cypr* 5. *διαταξομαι BCfgvς, διαταξωμαι AΔG* 6. *αδελφοι ABCς, post αγνοειν ΔGfgv* 7. *οτε ACΔgv, om BGfς* *προς τα ειδωλα τα αφωνα (αμορφα G) ABCΔGvς*, ad simulacrorum formationes *g*, idolorum sine voce *f* 7. 8. *ως αν ηγεσθε απαγομενοι* (euntes) *ABCΔGgvς*, euntes prout ducebamini *f* 8-10. *οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριος Ἰησοῦς, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ οὐδεὶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ* (sic) *λαλῶν λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν, τὸ αὐτὸ ὀνομάζων ἅγιον πνεῦμα καὶ πνεῦμα θεοῦ Orig* 1, 232^b^ 8. *θεου ABCΔGfgvς Hilar* 806 963, *om Hilar* 963 *cod* 9. *λαλων ABCvς, om ΔGfg Hilar* *ιησους ABC, ιησουν ΔGfgς Hilar*, iesu *Hilar cod* 9. 10. *κυριος ιησους ABCv Orig* 3,525^c^ 4, 388^b^ 421^e^ 456^a^, *κυριον ιησουν ΔGfgvς Hilar* 806 963 968 10. *ἁγίῳ*] *Orig, θεοῦ Orig* 3,525^c^ *δε ABCΔGfgvς Orig* 4,62^b^ *Iren* 255 *Hilar* 806 964, *om Orig* 4,133^c^ *Iren* 158 *εἰσίν om f*

si nosmet ipsos diiudicaremus (iudic. *F al*), non utique iudicaremur: [32]dum iudicamur autem a domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. (59) [33]Itaque, fratres mei, cum (*om pr F*) conuenitis (uenitis) ad manducandum, inuicem expectate (exsp.). [34]siquis esurit, domi manducet (-cat), ut non in iudicium conueniatis. cetera autem cum uenero disponam. (60) [1]De spiritalibus autem nolo uos ignorare, fratres. [2]scitis quoniam cum gentes essetis, ad simulacra (simulachra *L*) muta prout ducebamini euntes. [3]ideo notum uobis facio quod nemo in spiritu dei loquens dicit Anathema Iesu (Iesum *F al*), et nemo potest dicere Dominus Iesus (dominum Iesum), nisi in spiritu sancto. [4]diuisiones uero (ergo) gratiarum sunt, idem autem spiri-

τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα· [5]καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσίν, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος· [6]καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. [7]ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. [8]ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, [9]ἑτέρῳ [δὲ] πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἑνὶ πνεύματι, [10]ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων,

1. *δε ACΔGς, δ B Orig* 4,62[b] spiritus *fgv Iren* 255 *Hilar* 806, *add* est *Hilar* 964 *Iren* 158 *και ο αυτος ABCΔGgς Orig* 4, 62[b] *Iren* 255 *Hilar* 964, idem autem (vero) *fv Hilar* 806, idem ipse *Hilar* 967 2. *κυριος ABCΔGgvς Orig Iren Hilar*, deus *f*, spiritus *Hilar* 806 *cod* *διαιρεσεις ABΔGfgvς Orig Iren* 158 255 *Hilar* 806 964 966 967, *διακρισις C* *εισι B* *ο δε αυτος Aς*, *ο αυτος δε G*, *αυτος δε Δ*, idem autem (vero) *fgv Iren* 255 *Hilar*, sed idem *Hilar* 806 *cod*, *και ο αυτος BC Orig* 4,62[b] *θεος AB CΔGfgv Iren Hilar*, *ἐστι θεὸς ς Orig*, spiritus *Hilar* 806 *cod* *ενεργων ACΔGfgvς Orig Iren Hilar* 806 964 966, *add εστι B* 3. *δε διδοται ABCΔGfgvς Iren* 255 *Hilar* 806 964, data est *Hilar* 325 4. *Orig* 4,136[a] *ω μεν γαρ ABCΔGς Orig* 1,639*f* 3,174[b] 4,284[d], alii enim (quidem *gv*) *fgv*, huic quidem *Hilar* 964, alii autem *Hilar* 806 *δια του πνευματος διδοται ABCΔGfgvς Orig Hilar* 964, datur per spiritum *Hilar* 806. *Orig* 1,458[b] 3,622[d] 707[d] 4,266[a] 5. *πρῶτον ἔταξε τὸν λόγον τῆς σοφίας Orig* 1,477*f* *δε ABCΔ Ggvς Orig* 1,639*f* 3,174[b] 4,284[b] *Hilar* 964, *om f Hilar* 806 *δεύτερον ... τὸν λόγον τῆς γνώσεως Orig* 1,477*f* 6. *ετερω ABCΔ Gvς Orig* 1,640[a] 3,174[b] 4,284[d] 349[e] *Hilar* 964, *ἄλλῳ fg Orig* 4,266[a] *Hilar* 806 *δε prius ACς Orig* 1,640[a] 4,266[a] *Hilar* 964, *om BΔGfgv Orig* 3,174[b] 4,284[d] 349[e] *Hilar* 806 *τρίτον ... τὴν πίστιν Orig* 1, 478[a] *δε ABCς*, *om ΔGfgv Hilar* 6. 7. *ἐνεργήματα δυνάμεων καὶ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῇ κατωτέρῳ τίθησι χώρᾳ παρὰ τὰ λογικὰ χαρίσματα Orig* 1,478[a] 6. *χαρισματα ABCΔGgς Orig* 2, 567*f Hilar* 806, gratia *fgv*, donum *Hilar* 964 7. sanitatem *f* *εν τω ενι πνευματι ABfv Hilar* 806, *εν τω αυτω πν. ΔGgς Hilar* 964, *om C* *δε ενεργηματα ABCς Orig* 2,567*f*, *ενεργεια ΔGfgv Hilar* *δυναμεων ABCvς Orig Hilar*, *δυναμεως ΔGfg*

tus: [5]et diuisiones ministrationum sunt, idem autem dominus: [6]et diuisiones operationum sunt, idem uero deus qui operatur omnia in omnibus. [7]uni cuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. [8]alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alii autem sermo scientiae secundum eundem spiritum, [9]alteri fides in eodem spiritu, alii gratia sanitatum in uno spiritu, [10]alii operatio uirtutum,

ἄλλῳ προφητεία, ἄλλῳ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ διερμηνεία γλωσσῶν· [11]πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς βούλεται. [12]καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστιν καὶ μέλη πολλὰ ἔχει, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος πολλὰ ὄντα ἕν ἐστιν σῶμα, οὕτως καὶ ὁ χριστός· [13]καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. [14]καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. [15]ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς Ὅτι οὐκ εἰμὶ χείρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. [16]καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς Ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ

2. *ἑρμηνεία*

1. *προφητεια BΔGfgv Hilar, δε προφ. ACς* *αλλω alterum BΔG fgv Hilar, add δε ACς* *διακρισεις Aς, διακρισις CΔ Orig* 3,302[d], discretio *gv Hilar* 964, separatio *f Hilar* 806 *ετερω ABCΔGς*, alii *fgv Hilar, add δε ACς* 2. *αλλω δε* (*om Δfv Hilar*) *διερμηνια* (*add γενη Δ, ερμηνεια CGς*) *γλωσσων ACΔGfgvς Hilar, om B* *παντα δε ταυτα ABCς Hilar* 806, *ταυτα δε παντα ΔGfgv Orig* 3, 350[d] *Hilar* 965 *το εν ABCς, εν ΔG Orig* 3. *διαιρουν ABC Gς*, dividens *fgv Hilar* 965, *διαιρουμενα Δ, χορηγοῦν Orig* *ιδια ABCς, om ΔGfg Orig Hilar* 4. *εστι Cς* *και μελη πολλα εχει* (*ἔ. π. ς*) *ABCς, μελη δε εχει πολλα ΔGfg Hilar* 966 *του ABC Ggvς, εκ του Δf Hilar* 5. *σωματος ABCGgv, add του ενος Δ fς*, uno corpore *Hilar* (*Orig* 4,198[c]) cum sint multa *fgv Hilar* *εστι Cς* *ουτως ABCG, οὕτω ς* *χριστος ABΔGfgvς Hilar, κυριος C* 6. *εν ενι ABCΔvς*, uno *f*, *εν Gg* *εις ABCGfgvς, εις εσμεν Δ* 7. *αλην[ες] G* 7. 8. *εν* (*εἰς ἓν ς*) *πνευμα εποτισθημεν* (potavimus *fg*, potavimur *g*) *BCΔGfgς, εν σωμα εσμεν A* 10. *και ABCGgς, om Δf* 11. auris *gv*, auricula *fg*

alii prophetia (profetia *F al*), alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpraetatio sermonum: [11]haec autem omnia operatur unus atque (adque *F*) idem spiritus, diuidens singulis prout uult. [12]sicut enim corpus unum est et membra habet multa, omnia (-ni) autem membra corporis, cum sint multa, unum corpus sunt, ita et Christus: [13]etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, siue Iudaei siue gentiles, siue serui siue liberi, et omnes [nos *pr F*] unum spiritum (uno spiritu) potati sumus. [14]nam et corpus non est unum membrum, sed multa. [15]si dixerit pes Quoniam non sum (sunt *F*) manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore. [16]et (*om L*) si dixerit auris Quia non sum oculus, non sum de corpore,

τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος. [17]εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; [18]νῦν δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι καθὼς ἠθέλησεν· [19]εἰ δὲ ἦν [τὰ] πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; [20]νῦν δὲ πολλὰ [μὲν] μέλη, ἓν δὲ σῶμα. [21]οὐ δύναται [δὲ] ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρί Χρείαν σου οὐκ ἔχω, ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσίν Χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· [22]ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν ἀναγκαῖά ἐστιν, [23]καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν, καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει, [24]τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλὰ ὁ θεὸς συνεκέρασεν τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, [25]ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ

1. *ο οφθαλμος Δ* 2. *νυν ABΔG, νυνι Cς* *ο θεος εθετο AB CΔGfgς, ἔθετο ὁ θεὸς v Orig* 3,617ᵇ 3. *εν (om Orig) εκαστον ABCΔGgvς Orig*, singula quoque *f* 4. *τα ACΔς, om BG* *νυν ABCΔς, νυνει G* *μεν ACGgvς, om BΔf* 5. sed unum *f* *δυνατε C* *δε alterum BΔfvς, om ACGgv* *ο ACΔG Orig* 3,602ᶜ, *om ς* *εἰπεῖν ὁ ὀφθαλμὸς Orig* 6. *χρειαν σου ουκ εχω ABCΔG gς Orig* 3,602ᶜ 603ᵃ, non est mihi necessaria *f* 6. 7. *χρειαν υμων ουκ εχω ABCΔGgς Orig* 3,603ᵃ, non desidero operam vestram *f* 7. *πολλων G* 8. *αναχαια G* *ἃ] ο G* *ἀτιμότερα] ταπεινότερα Orig*? 4,198ᶜ 9. *ειναι ABCς, ειναι μελη ΔGfg* 10. inhonesta *vel* turpia *g*, verecundiora *f* *ευσχυμοσυνην G* *εχειν G* honesta *gv*, honestiora *f* 11. *οὐ]* nullius *fgv* *χρειαν εχει ABCgvς, add τιμης ΔG*, egent honorem *f* *αλλα ABC, αλλ ΔGς* *ο θεος συνεκερασεν BCΔGfgvς, συνεκερασεν ο θεος A. Orig* 4,198ᵈ 12. *υστερουμενω ABC, υστερουντι ΔGς Orig* 4,198ᵈ *περισσοτεραν δους (διδοὺς Orig*, tribuendo) *τιμην ACΔGfgς Orig, τι περισσοτερον δους B* *μηδαμῶς Orig* *σχισμα ABCfvς Orig,*

non ideo non est de corpore. [17]si totum corpus oculus (-los), ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus? [18]nunc autem posuit deus membra (menbra), unum quodque (quoque *F*) eorum in corpore sicut uoluit: [19]quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus? [20]nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus. [21]non potest [autem *LV*, *om ceteri*] dicere oculus (-los) (o. d.) manui Opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus Non estis mihi (mihi essetis) necessarii: [22]sed multo magis quae uidentur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt, [23]et quae putamus ignobiliora (ignorabiliora *L*) membra esse corporis, his honorem abundantiorem (hab.) circum damus (-mur *V*), et quae inhonesta sunt nostra, abundantiorem (hab.) honestatem habent, [24]honesta autem nostra nullius egent. sed deus temperauit corpus, ei cui deerat abundantiorem (hab.) tribuendo honorem, [25]ut non sit scisma (scismata *F*) in corpore, sed id ipsum

σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσιν τὰ μέλη. 26καὶ
εἴ τι πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται
ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. 27ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα χριστοῦ
καὶ μέλη ἐκ μέρους. 28καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ
πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα
δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήμψεις, κυβερνήσεις,
γένη γλωσσῶν. 29μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ
πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; 30μὴ πάντες χαρίσματα

2. εἴτε πάσχει

σχισματα ΔGgv 1. το αυτο ABCfvς Orig 3,617^b, in id ipsum sint g, τα αυτα ΔG μεριμνωσιν ABCς Orig, μεριμνα ΔG 2. Orig 3,198^d Hilar 411 540 ει τι BGfg (Hilar 285), ειτε ACΔς, εἰ Orig 1,214^b Cypr 21· 70 99. ἐὰν δὲ πάσχῃ Orig 2, 640f εν μελος BCΔGfgvς Cyprian 99, μέλος ἓν Orig 1,214^e 2,640f Cypr 21 70 (Hilar 285 441), μελος A συμπασχει (συνπ. ACG) ABCΔGgvς Orig Cypr Hil 285, compatiantur f παντα ABCΔGfgvς Orig, et cetera Cypr Hilar ειτε (sive) ABCΔGfgvς Orig 3,198^d, καὶ εἰ Orig 1,214^b Cypr 21 70, si Cypr 99. καὶ ἐὰν δοξάζηται Orig 2,640f glorificetur f 3. εν μελος CΔGfgvς Cypr 70, μέλος ἓν Orig 1, 214^b 2,640f Cypr 21 99, μελος AB συνχαιρει ACG, συγχαίρῃ Orig 3,198^d, συνδοξάζεται Orig 2,640f παντα τα μελη ABCΔ Gfgvς Orig 1,214^b 2,640f, et cetera membra Cypr, τὰ πάντα Orig 3,198^d υμας G δε ABCΔGfgvς Orig 3,640^b 4,197^a, om Hilar 967 εστε σωμα ABCΔfvς Orig 2,640^e 3,640^b 4,197^a Hilar, σωμα εσται Gg 4. εκ μερους ABCGgς Orig 3,640^b 4,197^a, εκ μελους Δfv Orig 2,640^e, om Hilar 4. 5. Orig 3,501^c Iren 223 4. quosdam quidem gv Hilar, quosdam f 5. Orig 2,593^b Iren 189 τριτον ABCGfgvς Iren 263, add δε Δ ειπειτα G 6. 7. in quibus sunt curationes infirmitatum auxiliorum potestates gubernationes prophetales et dona genera linguarum vel loquendi vel interpretandi Hilar 967 6. επειτα ABC, εἶτα ς, om ΔGfg αντιλημψεις AG, αντιλήψεις Cς 8. πάντες ante διδάσκαλοι om g

pro inuicem sollicita sint (sunt pr L al) membra. 26et siquid (-dem)
patitur unum membrum, conpatiuntur omnia membra: siue gloriatur
(-antur F) unum membrum, congaudent omnia membra. 27uos autem
estis corpus Christi et membra de membro. 28et quosdam quidem
posuit deus in ecclesia primum (primo) apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde uirtutes, exinde (exin) gratias (gratia F
al) curationum (om al), opitulationes, gubernationes, genera linguarum. 29numquid omnes apostoli? numquid omnes prophetae? numquid
omnes doctores? numquid omnes uirtutes? 30numquid omnes gratiam

ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσιν; μὴ πάντες διερ-
μηνεύουσιν;
31Ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ μείζονα· καὶ ἔτι καθ᾽ ὑπερβο-
λὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. 1ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ
καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμ-
βαλον ἀλαλάζον. 2κἂν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα
καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν ὥστε ὄρη
μεθιστάναι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐθέν εἰμι. 3κἂν ψωμίσω πάντα
τὰ ὑπάρχοντά μου, κἂν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι,
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. 4ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ,

6. ἀλαλάζων.

3. ζηλουται *AG* τα *prius om G* μειζονα *ABCv Orig* 3,647^a 4, 418^a, κρεισσονα *ΔGfgv Orig* 4,77^d, κρείττονα ς και *ABCΔvς*, *om Gfg* ετι *Δ* excellentiorem *gv*, maiorem *f* 4. υμιν δεικνυμι (διγν. *A*) *ABCΔfς*, δικνυμι (demonstrabo) υμιν *Gg* 4. 5. *Orig* 2,849^e 5. γεγονα *ABCvς Orig* 4,121^a, εν (in unum *f*) ειμι η (*om Δ*) *ΔGfg* χαλικος *G* 6. αλαλαζον *BCGς Orig*, αλαλαζων *AΔ* καν *ABC*, και εαν *ΔGς* *Iren* 241 και ουδα *G* παντα] *sic rec A*, τα παντα *G*. πάντα τὰ μυστήρια *Orig* 4,352^d 7. και εαν *CΔGς Orig* 3,579^d, καν *AB Orig* 4,427^e, et si *fg Cyprian* 199 304, ἐὰν *Orig* 3,576^d habuero *v Cypr* πασαν την πιστιν *ABCΔGfgvς Orig* 3,579^d 4,427^e *Cypr* 304, πίστιν πᾶσαν *Orig* 3,576^d, fidem *Cypr* 199 8. μεθισταναι *BΔG*, μεθιστανειν *ACς Orig* ουθεν *ABC*, ουδεν *ΔGς* ειμι *BCΔGfgvς Cypr*, ωφελουμαι *A* καν *ABC*, και εαν *ΔGς* ψωμισω *ABCΔGfgvς Cypr*, ψωμίζω ς 9. μου *ABCΔGς*, *add* in cibos pauperum (*om f Cypr* 304) *fg et ante* distribuero *Cypr* 199 304 καν *ABC*, και εαν *ΔGς*, et si *gv Cypr*, et *f* παραδωσω *G* καυθησωμαι (-σομαι *G*) *CΔGfgvς Cypr et Latini codices teste Hieronymo* 7,517^e, καυχησωμαι *AB*. apud ipsos Graecos exemplaria sunt diversa *Hieronymus* 7,518^a 10. ουδεν *BCΔGς*, ουθεν *A*

(gratia *F*) habent curationum (cur. hab. *F*, cur. *om al*)? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpraetantur? 31aemulamini autem charismata (dona *F al*, alibi carismata *V*) meliora (maiora *L*). (61) Et adhuc excellentiorem uiam uobis demonstro (demonstrabo *F*). 1si linguis hominum loquar et angelorum, caritatem autem (*om F*) non habeam, factus sum uelut aes sonans aut cymbalum tinniens. 2et si habuero prophetiam (prof.) et nouerim mysteria (mist.) omnia et omnem scientiam, et si (*sic F*, *om L ceteri*) habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum. 3et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum [ita] ut ardeam (ardeat *L*), caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest (prode est *F*). 4caritas patiens est, be-

χρηστεύεται ἡ ἀγάπη, οὐ ζηλοῖ [ἡ ἀγάπη], οὐ περπερεύεται, οὐ φυ-
σιοῦται, 5οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ
λογίζεται τὸ κακόν, 6οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀλη-
θείᾳ, 7πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομέ-
νει. 8ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι, καταργηθήσον-
ται· εἴτε γλῶσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται. 9ἐκ
μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· 10ὅταν δὲ

6. *γνώσεις, καταργηθήσονται.*

1. *χρηστευεται ΑΒCΔGfgvς*, caritas benigna est *Cypr* 199 252 259 304 *η αγαπη prius om B?* *η αγαπη alterum ΑCΔGf gς Orig* 2,591*f* 844*a* *Cypr* 304, *om B Cypr* 199 252 *ου περπερευεται* (*περπορ. Α, περισσεύεται Orig* 2,591) *ΑΒCΔGfgvς Orig* 2,591*f* 844*a* *Cyprian* 199 304, *om Cypr* 252 2. *ουκ ασχημονει* (ambitiosa est *fv*, dehonestatur *g*) *ΑΒCΔGfgvς, om Cypr* *ου ζητει τα* (*το μη Β*) *εαυτης ΑΒCΔGfgvς Orig* 3,563*c*, *om Cypr* *παρωξυνεται G* 2. 3. *ου λογιζεται το κακον ΑΒCΔGfgvς Cypr, τὸ κακὸν οὐ λογίζεται Orig* 3,344*a* 3. *ου χαιρει επι τη* (*om G*) *αδικια συγχαιρει* (*συνχαιρι G*) *δε τη* (in *Cypr*) *αληθεια ΑΒCΔGf gvς Cypr* 304, *om Cypr* 199 252 4. *στεγει ΑΒCΔfgvς Orig* 2, 564*a* 3,103*c* 541*c*, *ασταγι G*, diligit *Cypr* 5. *η ΑCΔGς Orig* 2, 564*a* 813*d* 3,541*c*, *om B* *πιπτει ΑΒC*, cadit *g*, *εκπιπτει* (excidit) *ΔGgς Orig Cypr* 199, excidet *f Cypr* 304 *δε ΑΒς et corr C, om ΔGfgv et pr C?* *προφητειαι καταργηθησονται ΑCΔGfgvς, προφητεια καταργηθησεται B* 6. *γνωσις καταργηθησεται ΒΔfvς, γνωσεις καταργηθησονται ΑGg* 6. 7. seq *νῦν ἐκ μέρους γινώσκομεν, ὅταν δὲ τὸ τέλος ἔλθῃ καταργοῦμεν τὴν νηπιότητα Orig* 3,96*e*. nunc enim, inquit, ex parte cognoscimus et ex parte prophetamus, tunc autem faciem ad faciem *Iren* 301. *ἄρτι προφητεύω ἐκ μέρους καὶ ἐκ μέρους γινώσκω, ὅταν δὲ etc Orig* 2,497*b*. *Orig* 1, 239*c* 3,174*e* 7. *γαρ ΑΒΔGfgvς Orig* 4,224*c* *Iren* 238 *Hilgr* 404, quidem *Iren* 158, *om Orig* 4,352*d* *Iren* 159 *οταν* (cum) *ΑΒΔGfgvς Orig* 2,497*b* 3,452*c* 519*e* 4,209*d* 220*b* 352*d* *Iren* 238, *ἐὰν Orig* 1,645*e* *δὲ*] *Orig* 2,497*b* 4,209*d* *Iren, om Orig* 1,645*e* 3,519*e* 4,209*d* 352*d*

nigna est caritas, non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, 5non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt, non inritatur (irr.), non cogitat malum, 6non gaudet super iniquitatem, congaudet autem ueritati, 7omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. 8caritas numquam excidit (excedit *L al*, excidet *al*). siue prophetiae (prof.), euacuabuntur (aeuac. *F*): siue linguae, cessabunt: siue scientia, destruetur (distr., distribuetur *F*). 9ex parte enim cognoscimus et ex parte prophetamus (prof.): 10cum autem uenerit quod perfec-

ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. 11ὅτε ἤμην νήπιος,
ἐλάλουν ὡς νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος·
ὅτε γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. 12βλέπομεν γὰρ ἄρτι
δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι
γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην.
13νυνὶ δὲ μένει πίστις ἐλπὶς ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

1Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ

1. τελειον ΑΒΔGfgv Orig 1,645e 3,519e 4,209d Iren, add καὶ (om ς) τότε ς Orig 2,497b, add καὶ Orig 4,352d   το (quae sunt) εκ μερους καταργηθησεται (sic rec Α, καταργηθῇ Orig 4,352d) ΑΒς Orig Iren 238, καταργηθησεται τα (το Δv) εκ μερους ΔGfgv   οτε ΑΒGfgvς, add δε Δv   2. ελαλουν ως νηπιος εφρονουν ως νηπιος ελογιζομην ως νηπιος ΑΒv, ως ν. ελαλουν (λαλουν G) ως ν. εφρονουν ως ν. ελογιζομην (λογειζ. G) ΔGfgvς   3. οτε ΑΒ Δf Orig 3,479a Hilar 462, add δε Ggς   γεγονα ΑΔGς Orig, εγενομην Β   κατηργηκα τα του νηπιου ΑΒς (Orig 3,478d 679a), τα του νηπιου κατηργηκα ΔGfgv Hilar (Orig 3,663d)   βλεπομεν γαρ αρτι ΑΒς, βλ. αρτι ΔGfgv Orig 1,731a Cypr 319, nunc videmus Hilar 404   4. δι ΑΒGfgvς Orig 1,282d 720e 731a 3,174e 686a 4,17d 209d 220a Cypr 319 Hilar 384 404 549, ως δι Δ. διὰ κατόπτρου Origen 4,229a   εν ΑΒΔGfgvς Orig 3,174e Cypr Hilar 404, καὶ ἐν Orig 1,282d 731a 3,686a 4,17d 209d Hilar 384 549. καὶ αἰνίγματος Orig 1,720e 4,220a   προσωπον prius ΑΒΔGfgς Orig 1,282d 645e 720e 731a 3,686a 4,229a, facie v Cypr Hilar 404   5. γυνωσκω G. Orig 4,209d   δε ΑΒΔfvς Cypr 319, add εκ μερους Gg sed deletum   και ΑΒΔvς, και εγω Gg Cypr, ego f   επιγνωσθην G. Orig 2, 612d   6. Iren 157 241 Hilar 1281   νυνι δε μενει ΑΒΔvς Orig 3,163c, μινει (manet) δε Gfg   τα τρια ταυτα ΑΒΔGfgvς, ante πίστις Orig   μειζω Δ   8. αιωκεται G

tum est, euacuabitur (euatur) quod ex parte est. 11cum [autem F] essem paruulus, loquebar ut paruulus (ut p. l. F al), sapiebam ut paruulus (ut p. s. F al, om al), cogitabam ut paruulus (ut p. c. F al): quando (cum F) [autem om L al] factus sum uir, euacuaui quae erant paruuli (uir, quae paru. erant deposui F al). 12uidemus nunc per speculum in enigmate (-tae F), tunc autem facie (faciae F) ad faciem: nunc cognosco ex (om al) parte, tunc autem cognoscam sicut (si pr F) et cognitus sum. 13nunc autem manet (manent L al) fides spes caritas, tria haec: maior autem his est caritas. (62) 1Sectamini caritatem, aemulamini spiritalia, magis autem ut pro-

ἵνα προφητεύητε. 2ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ
θεῷ· οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια· 3ὁ δὲ προ-
φητεύων ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ παράκλησιν καὶ παρα-
μυθίαν. 4ὁ λαλῶν γλώσσῃ ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ, ὁ δὲ προφητεύων ἐκ-
κλησίαν οἰκοδομεῖ. 5θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλ-
λον δὲ ἵνα προφητεύητε· μείζων δὲ ὁ προφητεύων ἢ ὁ λαλῶν γλώσ-
σαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ.
6νῦν δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς
ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει ἢ ἐν γνώσει ἢ ἐν
προφητείᾳ ἢ ἐν διδαχῇ; 7ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε

1. *προφητευεται G* *γλωσση ABfgvς, γλωσσαις ΔG et corr g* *ανθρωπους G* 2. *θεω BΔG, τω θεω Aς* *πνευματι ABΔvς, πνευμα Gfgv* *ο δε ABΔς*, nam qui *fv*, *ει γαρ ο Gg* 3. *ανθρωπους G* 4. *ο λαλειν vel λαλων G* καὶ (οὐχ?) ὅτι ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ ὁ γλώσσῃ λαλῶν· καὶ γὰρ λέγει ὁ Παῦλος ὅτι ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ ὁ προφητεύων, αὐταῖς λέξεσι λέγων *Orig* 2,497bc *γλωσση ABGfgvς, γλωσσαις Δ* *εκκλησιαν ABΔfvς, add θεου Gg* 5. *δε ABΔGgvς, om f* *παντας υμας λαλειν (αλλειν G) γλωσσαις BΔGfgvς, υμας παντας γλωσσαις λαλειν A* 6. *ινα προφητευητε (-τευετε G) ABGfgς, προφητευειν Δv* *δε alterum AB, γαρ Δ*, est enim *f*, *γαρ εστιν Gg* 7. *εκτος ει μη ABΔGς*, nisi si *f*, nisi *g* *διερμηνευη ABς, ο (om Δ) διερμηνευων ΔG*; qui (*om f*) interpretetur *fg* habeat accipiat *g* 8. *νυν ABΔG, Νυνὶ ς* 9. loquar in revelationem ut scientia *f* 9. 10. *εν προφητεια ABΔGgvς*, prophetia *f* 10. *εν διδαχη ABfgvς, om ΔG* qui sine anima vocem dant *f*

phetetis (profitetis *F*). 2qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed deo: nemo enim audit (deo, quia nemo intellegit *pr F al*), spiritu (spiritus *F*) autem loquitur mysteria (mist.). 3nam qui prophetat (prof.), hominibus loquitur [ad] aedificationem et exhortationem (exort.) et consolationem (-nes *L*). 4qui loquitur lingua, semet ipsum aedificat: qui autem prophetat (prof.), ecclesiam aedificat. 5uolo autem omnes (*om al*) uos loqui linguis (ling. loq. *L*), magis autem prophetare (prof.): nam maior est qui prophetat (prof.) quam qui loquitur linguis (*om al*); nisi [si *F*] forte [ut *F al*] interpraetetur, ut ecclesia (-siam *F*) aedificationem accipiat. 6nunc autem, fratres, si uenero ad uos linguis loquens, quid uobis prodero, nisi [si] uobis loquar aut in reuelatione (-nem *L al*) aut in (*om L al*) scientia (-tiam) aut in (*om LV al*) prophetia (-as *al*?) aut in (*om L*) doctrina (-nam)? 7tamen quae sine anima sunt uocem dantia,

αὐλὸς εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῦ φθόγγου μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον ἢ τὸ κιθαριζόμενον; [8]καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; [9]οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. [10]τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν εἰσὶν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν ἄφωνον· [11]ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. [12]οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε ἵνα περισσεύητε. [13]διὸ ὁ λαλῶν γλώσσῃ προσευχέσθω ἵνα διερμηνεύῃ. [14]ἐὰν [γὰρ] προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ

1. *τοῖς φθόγγοις*

1. *εαν ΑΒς, εαν μη ΔGfgv διαστολη G του φθογγου Bfv, τοις* (*om G*) *φθογγοις ΑΔGς*, ex phthongis *g μη om ΔGfgv δω ΑΒGgvς, διδω Δf γνωσθησεται ΑΒfgvς, γνωσθη ΔG* 2. *και ΑΒΔGgvς, om fg* 3. *φωνην σαλπιγξ* (*-πινξ G*) *ΒΔGfgς, σαλπιξ* (*-πιγξ Or*) *φωνην Α Orig* 4,121^a *δωη Δ τίς*] *οὐδεὶς Orig παρασκευασεται ΒΔGffgς, παρασκευαζεται Α Orig ουτως ΑG, Οὕτω ς* 4. *γλωσσ G ευαχημον Δ* 5. *τοσαυτα ΑΒvς*, tantum *ff, om ΔGg* 6. *τυχον G φωνῶν om ff εισιν ΑΒΔG, ἐστιν ς εν ΑΒς, εν τω ΔG ουδεν ΑΒΔGffv, add αὐτῶν gς αφωνον ΑΒffς, add εστιν ΔGgv* 7. *μη ειδω* (*ιδω ΑΔ*) *ΑΒΔς*, nesciero *g, μη γινωσκω G*, ignorem *ff τὴν*] *της Α* ei cui loquor *ffv* 8. *εν ΑΒς, om ΔGffgv ουτως ΑG, Οὕτω ς* 9. spiritum *ff*, spirituum *vel* spiritalium *g εκκλεσιας G* 10. *περισσευητε ΒΔGffgvς, προφητευητε Α διο ΑΒG, Διόπερ ς*, propter quod *g, om ff* 11. *γαρ Αffvς, om ΒGg προσευχωμαι* (*-χομαι G*) *ΑΒGvς*, oravero *ffg ο δε ΑΒGgvς Orig* 2,442^d 497^b, sed *ff*

siue tibia siue cithara (cyth. *F*), nisi distinctionem sonituum (sonitum *al*, sonitus *F al*) dederint, quomodo scietur [id] quod canitur aut quod (*om F*) citharizatur (cyth. *F*)? [8]etenim si incertam uocem det tuba, quis parauit (q. parabit *al*, qui sperauit *pr F*) se ad bellum? [9]ita et uos per linguam nisi manifestum (-sta) sermonem dederitis, quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aera (ahera *F*, aere *L*) loquentes. [10]tam multa ut puta (puto) genera linguarum sunt in [hoc *om L al*] mundo, et nihil sine uoce est: [11]si ergo nesciero uirtutem uocis, ero ei (*om pr F*) cui loquor barbarus et qui loquitur mihi barbarus. [12]sic et uos, quoniam aemulatores (em.) estis spirituum, ad aedificationem ecclesiae (aeccl.) quaerite ut abundetis (habund.). [13]et ideo qui loquitur lingua oret ut interpraetetur. [14]nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.

νοῦς μου ἄκαρπός ἐστιν. 15τί οὖν ἐστίν; προσεύξομαι τῷ πνεύ-
ματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ καὶ
τῷ νοΐ. 16ἐπεὶ ἐὰν εὐλογῇς πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ
ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ τί λέγεις
οὐκ οἶδεν· 17σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκο-
δομεῖται. 18εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσῃ λαλῶ·
19ἀλλὰ ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους τῷ νοΐ μου λαλῆσαι, ἵνα
καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ.

20Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νη-
πιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶν τέλειοι γίνεσθε. 21ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται

1. προσεύξωμαι 2. προσεύξωμαι

1. 2. *πρῶτον προσεύξομαι, δεύτερον ψαλῶ Orig* 2,748^d *προσευξομαι utrobique Bffgvς Orig* 1,199^d 3,426^e, *προσευξωμαι AG* 1. *πνευματι ABGffgvς Orig* 1,199^d 3,426^e 650^c, voce *g*, *στόματι Orig* 3,301^d 2. *δε και ABς Orig* 1,199^d 3,650*c*, *και Gffgv*, *δὲ Orig* 3, 301^d, *om Orig* 3,426^e spiritu *i*.voce *g* *και alterum BGffgv Orig* 1,199^d *Hilar* 543, *δε και Aς* 3. *νοι ABGffgvς Orig*, voce *Hilar* *ἐπεὶ*] ceterum *ffgv* *ευλογης* (*an -γεις B?*) *AB*, *ευλογησης Gffgvς* *πνευματι AG*, *τῷ πν. ς*, spiritu *ffgv*, *εν πνευματι B* 4. *το ABς*, om *G* *επειδη AGς*, *επει B*, quoniam *ffv*, quoniam quidem *g* qui *ff*, quis *g* 4. 5. *τι λεγεις ουκ οιδεν ABvς*, *ουκ ο. τι λ. Gffg* 5. nam (*om ff*) tu quidem *ffgv* *αλλ AGς*, *αλλα B* *ετερος ABffvς*, *εταιρος G*, alius *g* 6. *θεω AB*, *add οτι Gffgv*, *add μου ς* *μαλλον γλωσση A*, *γλωσση μαλλον Gg*, lingua *fv*, *μαλλον γλωσσαις Bς* *λαλω BGfgv*, *λαλῶν ς*, om *A* 7. *αλλα AB*, *αλλ Gς* *τω νοι* (*διὰ τοῦ νοός ς*) *μου λαλησαι ABvς*, *λαλη ομεν* (loqui quidem) *τω νοι μου Gg*, loqui per sensum meum *f* 8. *και αλλους ABgvς*, *καλλους G*, alios *f* 9. *ταις φρεσιν ABG fgvς*, sensu *Hilar* 558 10. *ταις δε ABvς*, *ινα ταις Gfg* *φραισειν G* *γεινεσθαι ABς*, *γενησθαι* (sitis) *Gfg* *εν τω νομω A BGgvς*, in lege enim *fv*

15quid ergo est? orabo spiritu, orabo et mente (mentem *F*, *om al*): psallam spiritu, psallam et mente (-tem *F*). 16ceterum si bene dixeris spiritu, quis (qui *unus*) supplet locum idiotae, quomodo dicit (dicet *L*) Amen super tuam benedictionem? quoniam quid dicas nescit: 17nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non aedificatur. 18gratias ago deo [meo] quod omnium uestrum lingua loquor: 19sed in ecclesia uolo quinque uerba sensu meo loqui, ut et alios instruam, quam decem (decim, x̄ *F*) milia uerborum in lingua. 20fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti estote. 21in lege [enim] scriptum est quoniam in aliis linguis et labiis aliis

ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέρων λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. [22]ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν οὐ τοῖς πιστεύουσιν ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. [23]ἐὰν οὖν ἔλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ πάντες λαλῶσιν γλώσσαις, εἰσέλθωσιν δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; [24]ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, [25]τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὄντως ὁ θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν. [26]τί οὖν ἐστίν, ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει· πάντα πρὸς

4. *συνέλθῃ*

1. *ετερογλωσσοις ABς, ετεραις γλωσσαις G* *ἐν* *alterum om f* *ετερων AB, ετεροις Gfgvς* 2. *ουδ ουτως εισακουσονται ABfvς, ουδεπω εισακουσεται Gg* 2. 3. linguae insignium *f* 3. *εἰσιν*] *add εις G* 4. *ουν ABΔvς, om Gfg* *ελθη B et pr G, συνελθη AΔfgς et corr G* 5. *η εκκλησια ολη ABς, ολη η εκκλησια ΔG fgv* in unum *fgv* *παντες λαλωσιν (-σι B, λαλησωσιν G) γλωσσαις ABGg, λαλωσιν γλωσσαις παντες Δf, πάντες γλ. λαλῶσιν ς* intrent *fgv* 6. *η απιστοι AΔGfgvς, om B* *αυρουσειν G* *μενεσθαι AG* 7. *εισελθη* (intret) *δε BΔGfgvς, εισηλθη* (?) *τε A* 8. *τα ABΔGfg, Καὶ οὕτω τὰ ς* 9. *γινεται AB ΔGgvς*, fient *f* *ουτως (-τω ς) ABΔGgvς*, tunc *f* cadens in *fgv* 10. *οντως ο (om ΔG) θεος ABΔGfgv, ὁ Θεὸς ὄντως ς* 11. *εκαστος AB, add υμων ΔGfgvς* 11. 12. *διδαχην εχει BΔG fgvς, om A* 12. *αποκαλυψιν εχει γλωσσαν εχει* (habent *f*) *ABΔ Gfg, γλ. ἔχει ἀπ. ἔχει ς* *ερμηνειαν ABς, διερμηνειαν ΔG*

loquar populo huic, et nec sic exaudient me, dicit dominus. [22]itaque linguae in signum (signo *F al*) sunt (insunt signum *L*) non fidelibus sed infidelibus, prophetiae (profet.) autem non infidelibus sed fidelibus. [23]si ergo conueniat uniuersa ecclesia in unum et omnes (omnis *L*) linguis loquantur, intrent autem [et *L*] idiotae (ideotae) aut infideles, nonne dicent quod insanitis? [24]si autem omnes prophetent, intret (intrent *pr F*) autem quis infidelis uel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, [25]occulta (oculta etiam) cordis eius manifesta fiunt, et ita cadens in faciem adorabit (-uit *L al et pr F*) deum, pronuntians quod uere deus in uobis sit (est). [26]quid ergo est, fratres? cum conuenitis, unus quisque uestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsin (-psim *F*) habet, linguam habet (l. h. *om pr*

οἰκοδομὴν γινέσθω. [27]εἴτε γλώσσῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω· [28]ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἑρμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. [29]προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν· [30]ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. [31]δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσιν καὶ πάντες παρακαλῶνται· [32]καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται· [33]οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεός, ἀλλὰ εἰρήνης. ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων [34]αἱ γυναῖκες ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν· οὐ γὰρ ἐπιτρέπεται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλὰ ὑποτασσέσθωσαν, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. [35]εἰ δέ τι μαθεῖν

1. γινεσθω *ABΔG*, γενέσθω ς plurimum *g*, multum *fgv* 2. διερμηνευτω *G* ᾖ] fuerit *fgv* 3. ερμηνευτης *B*, ο ερμηνευτης *Δ G*, διερμηνευτης *A*ς εαυτω *ABΔ*ς, αυτω *G* 4. δε *ABΔGgv*ς *Cypr* 127, *om f* λαλειτωσαν *ABΔGg*ς *Cypr*, dicant *fv* οι αλλοι (ceteri) *ABfgv*ς *Cypr*, αλλοι *ΔGg* διακρινετωσαν *ABΔ*ς, examinent *fg Cypr*, ανακρινετωσαν *G* 5. δε *ABfv*ς *Cypr*, *om Δ Gg* ο πρωτος *ABΔG*ς, prior *fgv*, ille prior *Cypr* 6. καθ ενα παντες *AB*ς, παντες καθ ενα *ΔGfgv* 7. και (*om Or*) πνευματα *ABv*ς *Orig* 4,113ᵃ, πνεύματα δὲ *Orig* 3,571ᵃ, και πνευμα *ΔGfgv Hilar* 1196 8. ακαταστασιας ο (*om G*) θεος *BΔGfgv*ς, ο θεος ακαταστασιας *A* αλλα *AB*, αλλ *ΔG*ς 9. αγιων *ABΔ*ς, *add* διδασκω *Gfg* 9 - p. 378, 2. αι γυναικες . . . εν εκκλησια *AB*ς, *post* γινέσθω 378, 7 *ΔGfg* 9. γυναικες (γυνεκαις *G*) *ABv Cypr* 318, *add* υμων *ΔGfg*ς 10. ecclesia *Cypr* 10. 11. οὐ γὰρ . . . νόμος λέγει *om Cypr* 10. επιτρεπεται (-τε *AΔ*) *ABΔGfgv*, ἐπιτέτραπται ς 11. αλλα *AB*, αλλ *ΔG*ς υποτασσεσθωσαν *AB*, υποτασσεσθαι *ΔGfgv*ς, *add* τοις ανδρασιν *A* δε τι *AB*ς, τι δε *ΔGfgv*, quae autem quid *Cypr* 318 11. *seq* μαθειν θελουσιν

F), interpraetationem habet: omnia ad aedificationem (ed.) fiant. [27]siue lingua quis loquitur, secundum duos aut [ut *L*] multum tres, et per partes, et (ut *F al*) unus interpraetetur: [28]si autem non fuerit interpraes, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur et deo. (63) [29]Prophetae [autem *F*] duo aut tres dicant, et (*om al*) ceteri diiudicent (deiud. *al*, iudicent *pr F*): [30]quod si alii (alteri) reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. [31]potestis enim omnes (omnis) per singulos (-la) prophetare (prof.), ut omnes discant et omnes exhortentur (exort.): [32]et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt (-ctus est *V*): [33]non enim est dissensionis (dissention.) deus, sed pacis, [sed *V*] sicut in omnibus ecclesiis sanctorum [doceo *om L al*]. [*hic V add quae secuntur u.* 36-40, *quae eadem tamen infra non deleuit.*] (64) [34]Mulieres in ecclesiis (-sia *V*) taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas (subditae *F*) esse, sicut et lex dicit. [35]siquid autem uolunt

θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν· αἰσχρὸν γάρ ἐστιν γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ. [36]ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; [37]εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου ἐστὶν ἐντολή· [38]εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοεῖται. [39]ὥστε, ἀδελφοί [μου], ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν μὴ κωλύετε [ἐν] γλώσσαις· [40]πάντα δὲ εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

[1]Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, [2]δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐαγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. [3]παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι

(-σεν *G*) ***ΒΔGς***, *μανθανειν θελωσιν **Α***, discere (dicere *Cypr*) volunt *fgv Cypr* 1. suos viros *fg*, viros suos *v Cypr* 2. *εστιν **ΑΔGf** gvς*, *om **Β*** *γυναικι λαλειν εν εκκλησια **ΑΒv***, *γυναιξιν εν εκκλησιαις* (-*σια **Δ**ς*) *λαλειν **ΔG**fgς* 3. *εις υμας μονους κατηντησεν **ΑΒΔ**vς*, in vobis solis devenit *f*, *εις υμας κατηντησεν μονους **G**g* 3. 4. *δοκει προφητης ειναι **ΑΒΔG**fgvς*, est in vobis propheta *Hilar* 26 4. *επιγινωσκετω **ΑΔG**ς*, *γινωσκετω **Β*** *κυριου* (*τοῦ Κ.* ς) ***ΒΔG**fgvς Hilar*, *θεου **Α*** 4. 5. *εστιν εντολη **ΑΒ***, *εἰσὶν ἐντολαί vς*, *εστιν **ΔG**fg Hilar* 5. *δέ om Orig* 3,130[b] *αγνοειται* (*ηγν.* ***G***) ***ΔG**f et pr **Α**? item Orig*, ignorabitur *gv*, non cognoscetur *Hilar*, *αγνοειτω **Β**ς et corr **Α*** *μου **ΑΔ***, *om **ΒG**fgvς* 6. *το προφητευειν **ΑΒΔ**ς*, *προφ. **G*** *το λαλειν **ΑΔG**ς*, *λαλειν **Β*** *μη κωλυετε εν* (*om **Α***) *γλωσσαις **ΑΒ***, *εν* (*om fvς*) *γλωσσαις μη κωλυετε **ΔG**fgvς* 7. *δε **ΑΒΔG**fgv*, *om ς* secundum ordinem *gv*, ordine *f* 8. *δε **ΑΒΔG**gvς*, enim *f* 9. *εστηκατε **ΑΒ**ς*, *στηκεται **ΔG*** 10. *λογω **ΑΒG**gvς*, *add και **Α**f* *ει κατεχετε **ΑΒ**vς*, *οφειλετε κατεχειν **ΔG**fg* *ἐκτὸς*] *Orig* 1,636*f*, *non exprimunt fgv* 11. *ο και παρελαβον **ΑΒΔG**gvς Orig* 1,434[e], sicut accepimus *f*, *om Iren* 209 *Hilar* 1078

discere, domi uiros suos interrogent: turpe est enim mulieri (-re) loqui in ecclesia. [36]an à uobis uerbum dei processit aut in uos solos peruenit? [37]siquis uidetur propheta (prof.) esse aut spiritalis, cognoscat quae scribo uobis, quia domini sunt mandata: [38]siquis autem ignorat, ignorabitur. [39]itaque, fratres, aemulamini (emul.) prophetare (prof.), et loqui linguis nolite prohibere: [40]omnia autem honeste (-tae) et secundum ordinem fiant. (65) [1]Notum autem (*om al*) uobis facio (f. u. *F*), fratres, euangelium quod praedicaui uobis, quod et accepistis, in quo et statis, [2]per quod et saluamini, qua ratione praedicauerim uobis, si tenetis (reten. *V*), nisi [si *V*] frustra credidistis. [3]tradidi (tradedi *F*) enim uobis in primis (in pr. *om al*) quod et accepi,

χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, [4]καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ κατὰ τὰς γραφάς, [5]καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα. [6]ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείονες μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ ἐκοιμήθησαν. [7]ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. [8]ἔσχατον δὲ πάντων ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. [9]ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ· [10]χάριτι δὲ θεοῦ εἰμὶ ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ σὺν ἐμοί. [11]εἴτε οὖν ἐγὼ εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. [12]εἰ δὲ χριστὸς

5. ἔπειτα τοῖς

2. ἐτάφη . . . 3. καὶ ὅτι *om Orig* 2. ὅτι *alterum om Iren* ημερα τη (*om B?*) τριτη *ABΔf Hilar*, τριτη ημερα *Ggς Iren* 3. ειτα (επειτα *A*) τοις δωδεκα *ABς Orig* 1,434[e], και μετα ταυτα τοις (illis *f*) ενδεκα *ΔGfgv* 4. εξ *ABΔGfgvς*, *om Orig* πλειονες *AB ΔG Orig*, πλείους ς 5. δε *BΔGfgv et pr A?*, δε και *Aς Orig* επειτα *ABGς Orig*, ειτα *Δ* ειτα *BΔς*, επειτα *AG Orig*, postmodum *fg* 6. παντων *ABΔGgvς Orig* 3,435[a], *om f Iren* 37 ωσπερει *ABGς Orig*, ωσπερ *Δ* τῷ *om G* 7. καμοι *ABΔς Orig*, και εμοι *G* ος *ABΔGfgvς*, quia *Hilar* 484 8. ἱκανὸς] *Orig* 1,209[b], dignus *fgv Hilar* propter quod *g Hilar* 9. η εις *ABς*, εις *ΔG* 10. ου κενη *ABς*, πτωχη ουκ (ου *G*) *ΔGfg* εγενηθη *ABΔς*, γεγονεν *G*, fuit *fgv* abundantius *fgv*, plus *Iren* 260 αυτων *AB Gfgvς Iren*, *om Δ* 11. αλλα *AB*, αλλ *ΔGς* συν *BΔG*, η συν *Aς* ουν *ABς*, δε *ΔGfg Iren* 200 12. ουτως *prius AG*, οὕτω ς

quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris secundum scripturas, [4]et quia sepultus est, et quia resurrexit (surrex. *L*) tertia die secundum scripturas, [5]et (*om L*) quia uisus est Cephae (-phe *F*) et post haec (hoc) undecim (XI *F*). [6]deinde uisus est (*om al*) plus quam quingentis fratribus simul; ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt. [7]deinde uisus est (et *L*) Iacobo, deinde apostolis omnibus. [8]nouissime autem omnium tamquam abortiuo (auort. *al*, -tibo *F*) uisus est et mihi. [9]ego enim sum minimus apostolorum (apostul.), qui non sum dignus uocari apostolus (apostul.), quoniam persecutus (perseq.) sum ecclesiam dei: [10]gratia (gratiam *F*) autem dei sum id (*om F*) quod sum, et gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius (habund. *L al*) illis omnibus laboraui; non ego autem, sed gratia dei mecum. [11]siue enim ego siue illi, sic praedicamus (-cauimus *F*), et sic credidistis. [12]si autem Christus praedicatur, quod re-

κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν ἐν ὑμῖν τινὲς ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; [13]εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται· [14]εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα [καὶ] τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν, [15]εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἤγειρεν τὸν χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν εἴ περ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. [16]εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται· [17]εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν [ἐστίν], ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν, [18]ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ ἀπώλοντο. [19]εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἐν χριστῷ ἠλπικότες ἐσμὲν μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. [20]νυνὶ δὲ

1. *κηρυσσεται ΑΒΔGgvς Orig* 3,811^b *Iren* 209, praedicatus *f*   *οτι εκ* (a) *νεκρων ΑΒς Iren, εκ νεκρων οτι ΔGfg Orig*   *λεγουσιν εν υμιν τινες ΑΒ Orig* 3,811^b, *λεγουσιν τινες εν υμιν ΔGgς*, quidam dicunt in vobis *f*   2. *ει* (*εαν G*) *δε ΑΒΔGgvς*, nam si *f*   3. *εγηγερται ει δε χριστος ΑΒGgvς Iren* 309, *om Δf*   *οὐκ om f*   *καινον AG*   4. *αρα ΑΒΔGgς*, est *f Iren*   *και prius ΑΔGg, om Bfς Iren*   *καινη AG*   *και ΑΒΔGgv Iren, δὲ καὶ ς, om f*   *υμων ΑΒGfgvς Iren, ημων Δ*   5. *δε και ΑΒGgvς Orig* 4,199^c *Iren* 309, *δε Δ*, etiam *f*   5. 6. *εμαρτυρησαμεν κατα του θεου ΑΒΔGfgvς Orig*, testificamur *Iren*   6. *εγιγεν τον G*   6. 7. *ει περ αρα* (*add οι G*) *νεκροι ουκ εγειρονται ΑΒGgς, om Δf Iren*   8. *ματαια ΑΒΔGς*, vana (inanis *Iren*) est *fgv Iren*   9. *εστιν ΒΔ, om ΑGfgvς*   *ετι ΒΔGgς, και ετι Α*, quid adhuc *f*, quoniam adhuc *Iren*   *εσται AG*   *ὑμῶν*] peccatis *g*   10. *εἰ*] *Orig* 3,811^c, *εἰ γὰρ Orig* 2,802^a 10. 11. *εν χριστω ηλπικοτες εσμεν ΑΒΔGfgv Orig* 2,802^a *Iren* 309, *ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ ς Orig* 3,811^c 11. *μόνον ante ἐν χριστῷ v Orig* 2,802^a *ελεινοτεροι G*   *παντων ανθρωπων εσμεν ΑΒGgς Orig*, omnibus sumus hominibus *Iren*, *εσμεν παντων ανθρωπων Δfv*   *νυνι ΑΒΔς Orig* 2,552^c, nunc *gv Iren* 309, si *f*

surrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in uobis quoniam resurrectio mortuorum non est? [13]si autem resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit: [14]si autem Christus non resurrexit, inanis ergo est (est ergo) praedicatio nostra, inanis (uana *F*) est et fides uestra, [15]inuenimur autem et falsi testes dei, quoniam testimonium diximus aduersus deum quod (quoniam) suscitauerit Christum, quem non suscitauit (-bit), [nam *V*] si mortui non resurgunt. [16][nam si mortui non resurgunt, *om FL al*] [neque Christus resurrexit: *om L*] [17]quod si Christus non resurrexit, uana (una) est fides (uides) uestra: adhuc enim estis in peccatis uestris: [18]ergo et (*om pr F*) qui dormierunt in Christo, perierunt. [19]si in hac uita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. [20]nunc autem

χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων. 21ἐπειδὴ
γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν.
22ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ
χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται, 23ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι·
ἀπαρχὴ χριστός, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ,
24εἶτα τὸ τέλος, ὅταν παραδιδοῖ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρί,
ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν.

5. παραδιδῷ

1. χριστος εγηγερται *ABΔGfgvς Orig* 3,538c *Iren Hilar* 1104, ἐγήγερται χριστὸς *Orig* 2,552c εκ των νεκρων *G*, a mortuis *fgv Iren Hilar* κεκοιμημενων (-μηνενων *G*) *ABΔGfgv Orig Iren Hilar, add* ἐγένετο ς 1. 2. επειδη (επι *Δ*) γαρ *ABΔGς Orig* 3,100b, quoniam enim *Iren* 309 *Hilar* 1096, quoniam quidem enim *g*, quoniam quidem *fv*, quoniam *Iren* 209 *Hilar* 1104 2. γαρ δια *G* θανατος *ABΔ Orig*, ο θανατος *Gς* 3. ωσπερ γαρ *ABΔGgς* 3,100b 4,408a *Hilar* 54 1096, et sicut (ut *Hil*) *fv Hilar* 560 αποθνησκουσιν *ABΔGf gvς Orig* 1,534c 3,100b 171a 4,341b 408a *Hilar* 54 1096, morimur *Iren* 222 *Hilar* 560 ουτως (οὕτω ς) και *ABΔGfgvς Orig* 3,100b 4, 408a *Hilar*, οὕτω *Orig* 4,408c *et* 408a *cod*, καὶ *Orig* 4,341b 4. ζωοποιηθησονται (-ποιησονται *pr A*?) *ABΔGfgvς Orig* 3,100b 4,199b 341b 408ac, vivificantur *v Hilar* 54 1096, resurgemus *Hilar* 560 δε *ABΔGfgvς Orig* 3,174d 4,199b 408b *Hilar* 54 315 1096, *om Orig* 3,100b in (*om Hil* 54) suo *fgv Hilar* 54 315 1096 5. του *A BΔG Orig* 4,199b 408c, *om* ς εν (qui in *Hil*) τη παρουσια αυτου *ABΔfς Orig Hilar* 1096, οι εν τη παρουσια αυτου ελπισάντες (crediderunt *Hil*) *Gg Hilar* 54 6. τὸ τέλος] *Orig* 4,199b 315c 408c *Hilar* 54 83 1096, *om Orig* 2,761b οταν *ABΔGς Orig* 4,315c, ὅτε *Orig* 4,169e 408c, cum *fgv Hilar* 54 83 590 1096, *om Orig* 2, 761b παραδιδοι *BG*, παραδιδω *AΔ*, παραδίδωσι *Orig* 4,169e 315c, παραδῷ *fgvς Orig* 1,747c *Hilar* 54 83 1096, παραδώσει *Orig* 1,239e 2,761b 4,408c *Hil* 590 και *ABΔGfgvς Orig Hilar* 1096, *om Hilar* 54 83 590 1104 7. καὶ *prius*] *Orig* 4,408c, εἴτε *idem* 4, 409c πασαν *alterum ABΔGfgς Orig Hilar* 590 1096, *om v Hilar* 54 83 178 και δυναμιν *ABΔGfgvς Orig* 4,408c *Hilar* 83 178 590, εἴτε πᾶσαν δύναμιν *Orig* 4,409c, *om Hilar* 54 1096

Christus resurrexit a mortuis, primitiae dormientium. 21quoniam enim (quidem *F al*) per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum. 22et sicut in (*om al*) Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes uiuificabuntur (-cantur *pr F et corr L*), 23unus quisque autem (*om al*) in suo ordine: primitiae Christus, deinde hi (hii *F al*) qui sunt Christi [qui *F al*] in aduentu (-tum *F al*) eius [crediderunt *F al*], 24deinde finis, cum tradiderit regnum deo et patri, cum euacuauerit (euacuerit) omnem principatum et potestatem et uirtutem. 25opor-

25 *δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς [αὐτοῦ] ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.* 26 *ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.* 27 *Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅταν δὲ εἴπῃ [ὅτι] πάντα ὑποτέτακται, δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα·* 28 *ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε [καὶ]*

1. 2. *δεῖ γὰρ ... πόδας αὐτοῦ om Hilar* 178 1. *γαρ ABΔGfgς Orig* 2,589^f 4,17^c 408^d *Hilar* 54 156 590 1096, *om Orig* 3,686^c *Iren* 337 *αυτον βασιλευειν ABΔGfgvς Orig Hilar*, regnare eum *Iren* *αχρις* (*αχρι A*) *ου ABΔG Orig* 4,408^d 409^c, *ἄχρις οὗ ἂν ς Orig* 3, 686^c, *ἄχρις ἂν Orig* 2,589^f, *ἕως ἂν Orig* 4,17^c ponat *fgv Iren Hilar* *πάντας om Orig* 4,17^c *εκθρους G* 2. *αυτου* prius *AGg Orig* 2,589^f 4,17^c, *om BΔfvς Orig* 3,686^c 4,408^d *Iren Hilar* *αυτου alterum ABΔfvς Orig Iren Hilar, om Gg* 2. 3. *εσχατος* (*add δὲ v Orig* 4,17 *Iren* 222, *εἶτα ἔσχατος Or* 4,408) *εχθρος* (*εκθρ. G*) *καταργειται* (evacuatur *Iren* 222, destruetur *gv Iren* 337, devincetur *Hilar* 178) *ο θανατος ABΔGgvς Orig* 4,17^d 360^d 408^d 409^c *Iren* 222 337 *Hilar* 178, *ἕως οὗ ὁ ἔσχατος ἐχθρὸς θάνατος καταργηθῇ Orig* 3,686^c, novissimos inimicos destruitur mors *f*, novissima inimica devicta est in (ab 1096) eo mors *Hilar* 55 1096, novissima evacuatur mors *Hilar* 590: *quae verba ponunt post παντα ... ποδας αυτου Δf Hilar* 55 590 1096. *ὁ ἔσχατος ἐχθρὸς χριστοῦ καταργῇ* (sic) *θάνατος Orig* 3,643^b. *ἕως ὁ ἔσχατος ἐχθρὸς ὁ θάνατος ὑπ' αὐτοῦ καταργηθῇ Orig* 4,157^a (1,240^b 2,605^e 3,552^c). novissime devicta est ab eo mors *Hilar* 1102 3. *παντα γαρ υπεταξεν ABΔGfgvς, αὐτὸς* (deus) *γὰρ τὰ πάντα ὑπέταξεν Orig* 2,392^f *Hilar* 55 1096, omnibus enim subiectis *Hilar* 590 *δε ABΔGfgvς Orig* 4,408^e *Iren* 337 *Hilar* 55 1086 1096 1103, *om Hilar* 590 4. dixerit *Iren Hilar*, dicat *fgv* *οτι AΔGgς Orig, om Bfv Iren Hilar* *δηλον οτι* (scilicet *Iren*) *εκτος ABΔς Orig Iren, αυτω δηλον οτι εκτος G*, ei praeter eum *vel* quem qui sine dubio *g*, praeter *f Hilar* 590 783, absque *Hilar* 55 1086 1096 1103 4. 5. *υποταξαντος αυτω ABΔGfgvς Orig* 4,408^e *bis Hilar* 55 783 1086 1103, ei (illi) subiecit *Hilar* 590 1096, subiecit *Iren* 337 5. *οταν δε* (enim *Hilar*) *υποταγη αυτω* (*αυτω υπ. Δ Iren*) *τα παντα ABΔGgvς Iren item Hilar* 783 *cod et* 1086 *cod*, iam cum subiecta illi fuerint omnia *f*, *ὅταν δὲ αὐτῷ τὰ πάντα ὑποταγῇ Orig* 4,157^a, *om Hilar* 55 590 1096 1103 *et* 783 1086 *cod* *και Δς Hilar* 83 783, *om BΔGfgv Orig* 2,740^c 4,157^a *Iren Hilar* 55 590 1086 1096 1103

tet autem illum regnare, donec ponat omnes (*om L*) inimicos [meos] sub pedibus eius. 26 nouissima (-me) autem inimica destruetur (-itur) mors. 27 Omnia enim subiecit sub pedibus eius. cum autem dicat Omnia subiecta sunt [ei *FL al*], sine dubio praeter eum qui subiecit ei omnia: 28 cum autem subiecta fuerint illi (s. i. f. *F*, subiecit ei *L*)

*αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα
ᾖ ὁ θεὸς πάντα ἐν πᾶσιν.* 29*ἐπεὶ τί ποιήσουσιν οἱ βαπτιζόμενοι
ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί καὶ βαπτίζον-
ται ὑπὲρ αὐτῶν;* 30*τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν;* 31*καθ᾽ ἡ-
μέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἀδελφοί, ἣν ἔχω ἐν* 5
χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. 32*εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα
ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος; εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, Φάγωμεν
καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν.* 33*μὴ πλανᾶσθε. Φθείρου-
σιν ἤθη χρῆσθ᾽ ὁμιλίαι κακαί.* 34*ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρ-*

1. *αὐτὸς om Orig* 2,740[c] *ο* (*om Orig* 2,740) *υιος ΑΒΔGfgvς Orig* 2,740[c] 4,157[a] *Iren*, *om Hilar* *υποταξαντι* (subiicienti *Hil* 83) *αυτω ΑΒΔGgς Orig Hilar* 83 1096, ei (sibi) subiecit *Hilar* 55 783 1087 1103, si (sibi *ff*) subdidit *f* *τὰ*] *Orig* 2,740[c], *om* 4,157[a] 2. *η ο θεος *ΑΒGgvς Orig* 1,239[e] *Iren Hilar*, deus sit *f*, *γένηται Orig* 4,38[d] (1,152 4,315[c]), *ο θεος Δ* *παντα ΑΒ*, *τα π. ΔGς Orig* *ποιησουσιν ΑΒΔgvς*, faciet *f*, *ποιουσειν G* 3. *εγειρονται ΑΒΔGfvς Orig* 3,812[b], resurgent *g* quid *f*, ut quid *gv* *και ΑΒΔGgvς Orig*, *om f* *βαπτιζοντες Δ* 4. *αυτων ΑΒΔGfgv Orig*, *τῶν νεκρῶν ς* *τι ΑΒΔGfς*, ut quid *gv*, *om Orig* *Orig* 2,709[f] *Hilar* 168 524 5. *αποθνησκω νη ΒΔGς Orig* 2,709[f], morior per *fg*, *αποθνησκ(ω vel ων periit in fine versus) η Α* *υμετεραν ΒΔGfgvς*, *ημετεραν Α Orig* 2,710[a] *αδελφοι ΑΒv*, *om Δ Gfgς Orig* 6. *χριστω ιησου τω κυριω ημων ΑΒGgvς*, *χριστῷ ἰησοῦ Orig*, *χριστω Δ*, domino *f* cum bestiis ephesi pugnavi *Iren* 309. *Origen* 1,301[e] 3,812[b] 7. *εφεσσω G*, effeso *g* *το ΑΒς Orig* 3,812[b], *om ΔG* 8. *αποθνησκομεν ΑΒΔGς Orig* 3,812[bc], moriemur *fgv*, moriamur *g* *φθειρουσιν ΑΒΔGfgvς Cypr* 89 200 326 *Hilar* 371, *add* enim *Lucif* 22 9. mores *fgv Hilar Lucif*, ingenia *Cypr* *χρῆσθ᾽ ς*, *χρηστα ΑΒΔG* confabulationes *Cypr* mala *fgv Hilar*, prava *Lucif*, pessimae *Cypr* *δικαιως ΑΒΔGgvς Orig* 2,652[e], iusti *fv*

omnia, tunc ipse filius subiectus erit illi qui sibi subiecit omnia, ut sit deus omnia in omnibus. 29alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis? si omnino mortui non resurgunt, ut quid et baptizantur pro illis? 30ut quid et nos periclitamur (perecl. *L*) omni hora (ora)? 31cotidie morior, per (propter *FL*, pro *al*) uestram gloriam (-stra -ia), fratres, quam habeo in Christo Iesu domino nostro. 32si secundum hominem (-num) ad bestias pugnaui Ephesi (Efesi), quid mihi prodest (prode est *F*)? si mortui non resurgunt, Manducemus et bibamus: cras enim (*om al*) moriemur. 33nolite seduci. Corrumpunt mores bonos conloquia mala. 34[subrii estote, *V*] euigilate (uigil. *V*)

τάνετε· ἀγνωσίαν γὰρ ⸀θεοῦ⸌ τινὲς ⸌ἔχουσιν. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λαλῶ.

[35]Ἀλλ' ἐρεῖ τις Πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; [36]ἄφρων, σὺ ὃ σπείρεις, οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ· [37]καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου ἤ τινος τῶν λοιπῶν· [38]ὁ δὲ θεὸς δίδωσιν αὐτῷ σῶμα καθὼς ἠθέλησεν, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων ἴδιον σῶμα. [39]οὐ πᾶσα σὰρξ ἡ αὐτὴ σάρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ [σὰρξ] πτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων. [40]καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια· ἀλλὰ ἑτέρα μὲν ἡ

2. λέγω.

2. λαλω ΒΔfv, λεγω AGgς 3. αλλ (αλλα B Orig) ερει (dicit gv) τις ΑΒΔGfgvς Orig 1,590^e, ἐρεῖ δὲ Orig 2,536^e εγειρονται (resurgent g) οι νεκροι ΑΒΔGfgvς Orig 1,590^e 2,536^e, οἱ νεκροὶ ἐγείρονται Orig 1,764^c ποιω (quo f) δε ΑΒΔGfgvς Orig 1,590^e 2, 536^e, καὶ ποίῳ Orig 1,764^c 4. αφρων ΑΒΔG, ἄφρον ς Orig 1,590^e ζωοποιειται ΒΔGfgvς Orig 1,590^e 594^c Iren 300 Cypr 320, ζωογονειται A αποθανη ABς Orig, αποθανη πρωτον Δ, πρωτον αποθανη G, prius moriatur (mortuum fuerit Cypr) fgv Iren Cypr 5. σωμα το γενησομενον (το γεννησ. G, quod nascetur fg) ΑΒΔGfgvς Orig 1,590^e, γενησόμενον σῶμα Orig 1,594^c 6. η Β ΔGfgvς Orig, ει A δὲ] Orig 1,590^e, γὰρ 1,594^c 7. διδωσιν αυτω AB Orig 1,590^e, αυτω διδωσιν ΔGfgς Orig 1,594^c 8. ιδιον ΑΒΔG, τὸ ἴδιον ς Orig 1,590^e σαρξ alterum ΑΒΔfvς, om Gg αλλα ABς, αλλ G, sed fgv, om Δ ανθρωπων ABGgv, ανθρωπον Δf, σὰρξ ἀνθρώπων ς 9. σαρξ κτηνων ABς, pecorum g, κτηνους (κτηηους G) ΔGf δε (om f) σαρξ πτηνων (πετεινων Δ) ΒΔf, δε πτηνων A, δε ιχθυων Ggς ιχθυων ΑΒΔfς, πετινων Gg, πτηνῶν ς 10. σωματα ΑΒΔfvς Orig 1,548^b 584^d, om Gg επηγια G αλλα ΑΒΔ, αλλ Gς Orig 1,584^d alia fgv

iuste (iusti), et nolite peccare: ignorantiam enim dei (d. en. *L*) quidam habent. ad reuerentiam (uerecundiam) uobis loquor. [35]sed dicet (dicit *F al*) aliquis Quomodo resurgunt mortui? quali autem corpore ueniunt (uenient *L*)? [36]insipiens, tu quod seminas, non uiuificatur, nisi prius moriatur: [37]et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum ut puta (puto) tritici aut alicuius ceterorum: [38]deus autem dat illi (illis *F al*) corpus sicut (prout *F al*) uult (uoluit *L*), et uni cuique seminum proprium corpus. [39]non omnis caro eadem caro, sed alia [quidem *F*] hominum alia pecorum, alia caro (*om V al*) uolucrum (a. c. u. *om al*), alia autem (*om pr F*) piscium. [40]et corpora caelestia, et corpora terrestria:

τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. [41]ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων· ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. [42]οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ· [43]σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει· 5 [44]σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. εἰ ἔστιν σῶμα ψυχικόν, ἔστιν καὶ πνευματικόν. [45]οὕτως καὶ γέγραπται Ἐγένετο ὁ πρῶτος [ἄνθρωπος] Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. [46]ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν,

1. αλλη *ABCΔfvς Orig* 1,523[b] 584[d] 3,445[a], *add* δε *Gg*. ἄλλη γὰρ *Orig* 1,548[b] 2. και αλλη *prius ABCΔfς Orig*, αλλη δε *Gg* και αλλη *alterum ACΔGfgvς Orig*, αλλη *B* γαρ *ABCΔGfgvς Orig*, *om Iren* 139 *Cypr* 320 3. διαφερει εν δοξη *ABCΔGfgvς Orig Cypr*, in claritate differt *Iren. Hilar* 164 281 ουτως *ACG*, Οὕτω *ς* και *ABCΔGfgvς Orig* 1,523[b] 584[d] 3,445[a] *Iren* 300 *Cypr* 320, *om Orig* 3,303[d] τῶν νεκρῶν *om Cypr* 3-6. *Orig* 1,548[c] 594[c] 653[c] 3. σπειρεται *ABCΔGfgvς Orig* 1,591[a] *Iren Hilar* 48, *add* corpus *Cypr* 4. in corruptionem *f* εγειρεται *ABCΔGfgς Orig* 1,548[c] 591[a] *Cypr*, resurget *Iren Hilar* in incorruptionem *f*, cum incorruptela *Cypr* in contumeliam *f* 5. εγειρεται *prius ABCΔ Gfgς Orig Cypr*, surget (res. *Hil*) *Iren* 301 *Hilar* 48 in gloriam *f* εγειρεται *alterum ABCΔGfς Orig Iren Cypr*, surget (res. *Hil*) *g Hilar* 6. σπείρεται γὰρ *Orig* 2,535[b] surget (res. *Hil*) *Iren Hilar* σωμα *alterum ABCΔGfgvς Orig* 1,591[a] 2,535[b] *Iren Hilar*, *om Cypr* (*Orig* 1,548[c] 594[d]) ει *ABCΔfv*, καθως ει *Gg*, *om ς* εστι *C* 7. εστιν (εστι *C*) και *ABCΔGfg*, καὶ ἔστι σῶμα *ς* ουτως (ουτος *C*, οὕτω *ς*) και *ABCΔfς*, καθως *Ggv* 7. 8. qua propter et primus adam factus est a domino in animam viventem *etc Iren* 306 8. ὁ *prius om A*? ανθρωπος *ACΔGfgvς*, *om B* εσχατος *A BCΔGfgvς Orig* 4,20[b] 36[c], secundus *Iren* 9. αλλ *ABCGς*, αλλα *Δ* primo *Iren* 306, prius *fg*

tria: sed alia quidem caelestium gloria (gratia) [est *F al*], alia autem terrestrium. [41]alia claritas solis, alia claritas lunae, et (*om L*) alia claritas stellarum: stella (stilla *F*) enim ab stella (ab stilla *V*, a stella *L al*, stillae *pr F*, stellae *al*) differt in claritate. [42]sic (ita *F al*) et resurrectio mortuorum. seminatur in corruptione (-nem *F*), surgit (surget *L al*) in incorruptione (-nem *F al*): [43]seminatur in ignobilitate, surgit (surget *L al*) in gloria: seminatur in infirmitate, surgit (surget *L al*) in uirtute: [44]seminatur corpus animale, surgit (surget *L*) corpus spiritale. si est corpus animale, est et (*om al*) [corpus] spiritale. [45]sic et (sicut *F al*) scriptum est Factus est (*om al*) primus homo Adam in animam uiuentem, nouissimus Adam in spiritum (spiritu *F al*) uiuificantem (-te *al*). [46]sed (et *F*) non prius quod

ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. 47*ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ.* 48*οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί, καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι·* 49*καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.* 50*τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομήσει.* 51*ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες [μὲν] κοιμηθησόμεθα, οὐ πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα,* 52*ἐν ἀτόμῳ,*

2. *αλλα ABCΔGfgvς*, sed primo *Iren* ὁ om *A*? *ανθρωπος ABΔGfgvς Orig* 2,559[d] 4,302[d] *Cypr* 180 260 289 307 *Hilar* 1046, *add αδαμ C* 2. *εκ γης χοικος* (*sic corr C, ψυχικος pr C*?) *ABCΔG fgvς Orig*, de terrae limo *Cypr Hilar* *ανθρωπος ABCΔGfg Orig* 4,302[d] *Cypr Hilar, add ὁ κύριος ς Orig* 2,559[d] *ουρανου ABCΔ fς Orig Cypr Hilar, add ο ουρανιος Ggv* 3. *τοιουτοιουτοι C* *και primum ABCΔvς Orig* 1,591[b] 2,559[d] 3,678[b] *Iren* 39 *Cypr Hilar* 392, *om Gfg Iren* 302 *επουρανιος ABCς Orig, ουρανιος ΔG* *και tertium ABCΔvς Orig Cyprian Hilar, om Gfg* *επουρανιοι A BCς Orig, ουρανιοι* (-*νοι G*) *ΔG* 4. *και ABCΔς Orig* 1,591[b], *om Gfg Cypr* 180 260 289 307 *χοικου ABCΔGfgvς Iren* 303 305 *Cypr Hilar* 477, *add οὕτω Orig* 1,591[b] 2,26[b] *φορεσωμεν ACΔ Gfgv Orig* 1,591[bc] 2,26[b] *Iren Cypr Hilar, φορεσομεν Bς* 5. *και ABCΔGfgvς Orig Iren Cypr, om Hilar* *επουρανου G. Orig* 1, 233[d] *δε ABCvς Orig* 1,591[c] 2,535[b], *γαρ ΔGfg Iren* 305 6. *κληρονομησαι ου δυνανται* (*δύναται Orig* 2,535) *ABCΔfvς Orig* 1,591[c] 2,535[b] 843*f Iren* 302 303 304 305 308, *ου κληρονομησουσιν Gg*, non possident (apprehendunt 112) *Iren* 112 304 *οὐδὲ*] *Orig* 2,535[b], *οὐδ' Orig* 1,591[c] 7. *την αφθαρσια C* *κληρονομησει CΔGfgv, κληρονομει ABς Orig* 1,591[c], *om Orig* 2,535[b] *υμιν λεγω ABCΔGgvς Orig* 1,591[d], *om f* 7. 8. *παντες μεν* (*om Orig et pr C*?, *μεν ουν G*, quidem) *κοιμηθησομεθα ου παντες δε* (autem omnes *Hieron* 1,794 810) *αλλαγησομεθα CGg Orig* 2,552[bc] *item Graeci codices apud Hieronymum* 1,794[c] 810[c] *et Didymus apud eum* 1,795[d]

spiritale est, sed quod animale est (*om al*); deinde quod spiritale [est]. 47primus homo de terra terrenus, secundus homo (autem) de caelo caelestis. 48qualis (quales *F*) terrenus (-nis), tales (talis) et (*om al*) terreni, et (*om al*) qualis (quales *F*) caelestis (caeles), tales (talis) et caelestes (-stis): 49igitur sicut portauimus (-bimus) imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis. 50hoc autem dico, fratres, quoniam (quia) caro et sanguis regnum dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam (-ptionem) possidebit. 51ecce mysterium nobis dico. omnes (omnis) quidem resurgimus (-gemus), sed non omnes inmutabimur (immut. *F*); 52in momento, in ictu oculi, in no-

ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι· σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἀναστήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. [53]δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. [54]ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται

1. ἐν ῥοπῇ

idque secundum Acacium Caesareae episcopum magis in plurimis codicibus invenitur *ibidem* 1,798^b, non omnes autem immutabimur *Diodorus Tarsensis? apud Hieron* 1,795^c, οι παντες μεν (*add* ου *pr*) κοιμηθ. οι (ου *pr* corr) παντες δε αλλαγ. *A*, παντες ου κοιμηθησομεθα παντες δε αλλαγησομεθα *B et Origenes in tertio volumine* ἐξηγητικῶν *primae ad Thessalon. apud Hieronymum* 1,804^c, πάντες μὲν οὐ κοιμ. πάντες δὲ ἀλλ. ς *item Theodorus Heracleotes et Apollinarius apud Hieron* 1,794^d 795^c, οὐ πάντες κοιμ. πάντες δὲ ἀλλ. *Orig* 1, 589^f *et quaedam exemplaria Graeca apud Hieron* 1,794^c 810^c, non quidem omnes dorm. omnes autem immut. *nonnulli codices Didymi et Acacii apud eundem* 1,795^e 799^b, παντες (*add* quidem *Hilar Hieron*) αναστησομεθα (resurgent *Hilar* 315) ου παντες δε (non omnes autem *f Hieron*, sed non omnes *Hil*) αλλαγησομεθα (immutabuntur *Hil* 315) *Af Hilar* 91 315 (110) *et Latini codices* (*non Graeci*) *apud Hieronymum* 1,810^c 1. εν ριπη *B*ς *Orig* 1,589^f 3,627^b, εν ριπει *A*, ως εν ριπη *C*, εν ροπη *ΔG*, in ictu (*vel* nutu *g*) *fgv*. ἐν ῥιπῇ *sive* ἐν ῥοπῇ (utrumque enim legitur) nostri interpretati sunt In momento et In ictu sive In motu oculi *Hieronymus* 1,796^b. ῥιπῇ in plerisque codicibus pro ῥοπῇ legitur *Didymus apud Hieron ibidem* οφθαλμου *AB ΔGfgv*ς *Orig* 1,589^f *Didymus apud Hieron*, οφθαλμους *C*, ὀφθαλμῶν *Orig* 3,627^b *Iren* 308 σαλπισει *ABCΔG*ς *Orig* 1,436^e 589^f 2,849^a 3,419^e 4,342^b, buccinat *f*, tubicinatur *vel* tuba canitur *g* 2. αναστησονται *AΔG Orig* 4,342^b, εγερθησονται *BC*ς *Orig* 1,436^e 589^f 590^a 2,849^a 3,419^e, resurgent *g*, resurgunt *f* ἄφθαρτοι *om f* 2 - p. 388, 1. δει γαρ ... γενησεται corr *C* 2. γαρ *ABCΔGfgv*ς *Iren* 308 *Cypr* 320 *Hilar* 171 1102, *om Iren* 304. oportet enim corruptionem vestiri incorruptionem *Hilar* 84 3. το (ο *G*) φθαρτον *ABCΔGfgv*ς *Orig* 1,591^e 717^a *Iren* 308 309 *Cypr Hilar*, mortale *Iren* 304 ἀφθαρσίαν non ἄφθαρτον *Orig* 1,717^a, immortalitatem *Iren* 304 θνητον *ABCΔGfgv*ς *Orig* 1,591^f 717^a *Iren* 308 309 *Cypr Hilar* 1102, incorruptibile *Iren* 304 τουτο *ABCΔfv*ς *Iren Cypr Hilar*, *om Gg* 4. ἀθανασίαν non ἀθάνατον *Orig* 1,717^a, incorruptelam *Iren* 304 4. *seq* οταν δε το φθαρτον τουτο ενδυσηται

uissima tuba: canet (canit *F al*) enim [tuba], et mortui resurgent (-gunt *F al*) incorrupti, et nos inmutabimur (imm. *F*). [53]oportet enim corruptibile hoc induere incorruptelam (-ptionem) et mortale hoc induere inmortalitatem (immort. *F*). [54]cum autem mortale hoc induerit

ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος, Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος.
[55]Ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῖκος; ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; [56]τὸ
δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία, ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας ὁ
νόμος· [57]τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. [58]ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστιν κενὸς ἐν κυρίῳ.

3. τὸ κέντρον;   τὸ νῖκος;

αφθαρσιαν και το θνητον τουτο ενδυσηται (induere *f*) *αθανασιαν* (incorruptionem *Cypr*. *φθαρτον* ... *και το om pr C*?. *και το* ... *αθανασιαν add pr corr Δ*) *BΔfς et corr C, item Cypr* 321 (*Orig* 1,591f *et Heracleon apud Orig* 4,275b), *οταν δε το θνητον τουτο ενδυσηται την αθανασιαν και το φθαρτον τουτο ενδυσηται αφθαρσιαν A*, *ὅταν τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν Orig* 1,659a, cum autem mortale hoc (istud) induerit immortalitatem *Iren* 308 *Hilar* 1102, *om Gg*   2. *εις νικος ACΔς Orig* 1,659a (592a) *et Heracleon apud Orig* 4,275b, *εις νεικος B*, in victoria *fgv Iren* 222 308, in contentionem (-ne *Hil*) *Cypr* 321 *Hilar* 539 1102, in contentionem victoriae *Hilar* 141   3. ubi est aculeus tuus? ubi est contentio? *Hilar* 539   *πον σου ABCΔGgς Orig* 1,240b, ubi est *fv Iren Cypr Hilar* 1102   *το νικος* (*νεικος B*) *BC*, victoria tua *Iren* 222, *το κεντρον AΔGgς Orig*, stimulus tuus *f*, aculeus tuus *Iren* 308 *Cypr* 321 *Hilar*   *πον σου BCΔGgς Orig et corr A*, ubi est *fv Iren Cypr Hilar, om pr A*   *θανατε BCΔGfgv Iren Cypr Hilar, αδη ς Orig et corr A, om pr A*   *το κεντρον BC*, aculeus tuus *Iren* 222, *το νικος ΔGgς Orig et corr A*, victoria tua *f Iren* 308, contentio tua *Cypr Hilar, om pr A*   4. *δε ABCΔGfgvς*, enim *Hilar* 539   *η αμαρτια BCΔGfgς, εστιν η αμαρτια A*, peccatum est *v Hilar*   5. *δε ABCΔGfvς, om g*   *διδοντι ABCGgς, δοντι Δf gv*   *ημιν ABCΔGvς*, vobis *fg*   *νικος ACΔς, νεικος BG*, victoriam *fgv*   6. *αιδραιοι G*   *γινεσθε* (estote) *BCΔGfgς, add και Av*   8. *ο κοπος υμων ουκ εστιν* (*εστι Cς*) *ABCΔfvς, ουκ εστιν ο κοπος υμων Gg*   *καινος ΔG*

inmortalitatem (imm. *F*), tunc fiet (*om al*) sermo qui scriptus (scribtus) est, Absorta est mors in uictoria. [55]Vbi est, mors, uictoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus? [56]stimulus autem mortis peccatum est, uirtus uero (autem *F*) peccati lex. [57]deo autem gratias, qui dedit nobis uictoriam per dominum nostrum Iesum Christum. [58]itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote et immobiles (inm.), abundantes (hab.) in opere (opera *L al*) domini semper, scientes quod labor uester

[1]Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε· [2]κατὰ μίαν σαββάτου ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω θησαυρίζων ὅ τι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μή, ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. [3]ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἂν δοκιμάσητε, δι' ἐπιστολῶν τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἰερουσαλήμ· [4]ἐὰν δὲ ἄξιον ᾖ τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. [5]ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω· Μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι, [6]πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε οὗ ἐὰν πορεύωμαι. [7]οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν· ἐλπίζω γὰρ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέψῃ. [8]ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς· [9]θύρα γάρ μοι ἀνέῳγεν μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί.

1. collectione *g*, collectis *fgv* τῆς] quae fiunt *fv*, *om g* in sanctis *f* 2. ουτως *ACG*, οὕτω ς 3. σαββατου *ABCΔGfgv*, σαββάτων ς thensaurizans *f* αν *ACΔG*ς, εαν *B* 4. ευοδωται (-τε *G*) *BΔG*ς, ευοδωθη *AC*, ei bene (*om f*) placuerit *fg* λογικαι *C* 5. αν *BG*, εαν *ACΔ*ς απεγκειν *C* 6. ιερουσαλημ *BCΔGfgv*ς, ιεροσολυμα *A* αξιον η (ην *A*, fuerit) *ABCfv*, η (fuerit) αξιον *ΔGg*ς καμε *ABCΔGfv*ς, ego *gv* 7. ελευσομαι *ABCΔGgv*ς, venio *f* 8. διερχομαι *ABCΔGf*ς, pertransibo *gv* 9. παραμενω *ACΔ*ς, παραπομεινω *G*, καταμενω *B*, remanebo *fg* η και *ACfv*ς, η *B*, και *Gg*, ινα ει και *Δ* ινα *ABCv*ς, ει μη *G g*, nisi si *f*, *om Δ* deduxeritis *g*, duxeritis *f* 10. εαν *ABCΔ*ς, αν *G* iero *fgv* 11. γαρ *ABCΔGfgv*, δὲ ς χρονον τινα *A BCΔGg*ς, aliquod temporis *f* επιτρεψη *ABCfgv*, επιτρεπη *ΔG*ς 12. εφεσσω *Gg* 13. evidens *fgv* αντικημενοι *G*

non est inanis in domino. (66) [1]De collectis autem (uero) quae fiunt in sanctos (in eo sanctos *pr F*, in sanctis *L al*, sanctis *V*) sicut ordinaui ecclesiis Galatiae, ita et uos facite. [2]per unam sabbati unus quisque uestrum aput (apud) se ponat recondens quod ei [bene *om L*] placuerit (placitum fuerit *F*), ut non, cum uenero, tunc collectae (collecte *F*) fiant. [3]cum autem praesens (presens *L*) fuero, quos probaueritis (probaber. *F*), per epistulas (epistol.) hos mittam perferre gratiam uestram in Hierusalem: [4]quod si dignum fuerit ut et (*om L al*) ego eam, mecum ibunt. [5]ueniam autem ad uos, cum Macedoniam (Mached. *F al*) pertransiero: nam Macedoniam (Mach. *F al*, -nia *F*) pertransibo. [6]aput (apud *L al*) uos autem (*om L al*) forsitan (forsitam *F*) manebo uel etiam hiemabo, ut [et *L*] uos me deducatis quocumque iero. [7]nolo enim uos modo in transitu (-tum *L al*) uidere: spero enim me aliquantum (-tulum) temporis manere aput (apud) uos, si dominus permiserit. [8]permanebo autem Ephesi usque ad pentecosten: [9]ostium enim mihi apertum est magnum et

[10]Ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς· τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται ὡς κἀγώ· [11]μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ. προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ἐμέ· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν.

[12]Περὶ δὲ Ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα ἵνα νῦν ἔλθῃ, ἐλεύσεται δὲ ὅταν εὐκαιρήσῃ.

[13]Γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, [καὶ] κραταιοῦσθε. [14]πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω.

[15]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί· οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς· [16]ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. [17]χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ καὶ Φορτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμέτερον ὑστέρημα αὐτοὶ

1. γενηται *ABCΔGς*, sit *fgv* 2. καγω *AC*, και εγω *ΔGς*, et ego *fgv*, εγω *B* ουν *ABCvς*, om *ΔGfg* 3. εμε *BG*, με *ACΔς* 4. εχδεχομαι *G* μετα των αδελφων *ACΔGfgvς*, om *B* 5. αδελφου *ABCvς*, *add* δηλω υμιν οτι *ΔGfgv* multa *g*, multum *fgv* παρεκαλεσα αυτον, *ABCΔGgvς*, illum rogavi *f* 6. erat *g*, fuit *fgv* 7. ἵνα om *g* 8. τη *ABCΔς*, om *G* ανδριζεσθε και (om *BGgς*) κραταιουσθε *ABCΔGgvς*, confortamini viriliter agite *f* 10. δε *ABCGfgvς*, om *Δ* στεφανα *ABΔς et corr C*, *add* και φορτουνατου και αχαικου *Gg et pr C?*, *add* et fortunati *fv* 11. εστιν *ABCς*, εισιν *ΔGfgv* primitiae *gv*, initium *f* 13. κοπιωντι *ABCΔfvς*, *add* εν υμιν *Gg* 14. φορτουνατου *ACΔGfgv*, φουρτουνατου *Bς* υμετερον *BCΔG*, υμων *Aς* αυτοι *ACΔGfgv*, ουτοι *Bς*

euidens (uidens), et aduersarii multi. [10]si autem uenerit Timotheus, uidete ut sine timore sit aput (apud) uos: opus enim domini operatur, sicut et ego: [11]nequis (niquis *pr F*) ergo illum spernat. deducite autem illum in pace, ut ueniat ad me: expecto (exsp.) enim illum cum fratribus. (67) [12]De Apollo autem fratre (*om L*), [notum uobis facio quoniam *om L al*] multum rogaui eum (r. e. m.) ut ueniret ad uos cum fratribus: et utique non fuit uoluntas ut nunc ueniret, ueniet autem cum ei uacuum (oportunum *pr F al*) fuerit. (68) [13]Vigilate, state in fide, uiriliter agite et confortamini. [14]omnia uestra in caritate fiant. (69) [15]Obsecro autem uos, fratres: nostis domum Stephanae (Stef. *F*) et Fortunati (Furt.), quoniam sunt primitiae Achaiae et in ministerium sanctorum ordinauerunt se ipsos; [16]ut et uos subditi sitis (subditis *pr F*) eius modi et omni cooperanti et laboranti. (70) [17]Gaudeo autem in praesentia Stephanae (Stef. *F*) et Fortunati et Achaici, quoniam id quod [de] uobis deerat ipsi suppleuerunt

ἀνεπλήρωσαν· [18]ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους.

[19]Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. [20]ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

[21]Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. [22]εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον, ἤτω ἀνάθεμα. μαραναθά. [23]ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. [24]ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. [ἀμήν.]

3. *ἀσπάζεται*

1. *το ABCς, και το ΔGfgv* 3 - 5. *Ἀσπάζονται . . . ἐκκλησίᾳ om A* *ασπαζονται alterum BGfgvς, ασπαζεται CΔ* 4. *πολλα* (multa *vel* multum *g*) *ακυλας BCΔGgvς,* aquila multum *f* *πρισκιλλα CΔGfgvς, πρισκα B* 5. *εκκλησια BCΔvς, add παρ οις και ξενζομαι Gfgv* *οι αδελφοι παντες ABCΔGgvς,* omnes fratres *f* 6. *εν φιληματι αγιω ABCΔGgvς,* in amorem sancti *f* 7. *τῇ om C* *η τις G* 8. *κυριον ABC, add ιησουν χριστον ΔGfgvς* anathema *fv,* perditio *g* *μαραναθα ABCΔfς, μαρανναθα G,* in adventu domini *g* *κυρισυ BCΔGfgς, add ημων A* 9. *χριστοῦ om B* *μου BCΔGfgvς, om A* 10. *αμην ACΔfς, om BGg* *προς κορινθιους α ABCΔ, προς κορινθιους α εγραφη απο φιλιππων μακεδονιας επληρωθη αρχεται προς κορινθιους β corr Δ,* ad corinthios I scribens a philippis explicit *f, γενεθητω γενεθητω* (*utrumque om g*) *ετελεσθη προς κορινθιους πρωτη αρχεται προς κορινθιους δευτερη Gg, Πρὸς Κορινθίους πρώπη ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Στεφανᾶ καὶ Φουρτουνάτου καὶ Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου ς*

(subpl.): [18]refecerunt enim et meum spiritum et uestrum. cognoscite ergo qui huius (eius *L al*) modi sunt. (71) [19]Salutant uos ecclesiae Asiae (Assiae). salutant uos in domino multum Aquila (-lam *F*) et Priscilla (Prisca *L al*) cum domestica sua ecclesia [apud quos et hospitor *L*]. [20]salutant uos fratres omnes. salutate [uos] inuicem in osculo sancto. (72) [21]Salutatio mea manu Pauli. [22]siquis non amat dominum [nostrum] Iesum Christum, sit anathema. maranatha (maranathan *F*). [23]gratia domini [nostri *om L*] Iesu Christi (*om al*) uobiscum. [24]caritas mea cum omnibus uobis in Christo Iesu. [amen *om F al*].

Expl. ad Corinthios I. (Ad Corrintios prima explicit.)

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Β.

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσιν τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ. ²χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.

³Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ⁴ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ⁵ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ τοῦ χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. ⁶εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλή-

προς κορινθιους β ABG, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ δευτέρα ς* 1. 2. *παῦλος καὶ τιμόθεος* in altera epistola ad corinthios *Orig* 3,615[e] 1. *ιησου χριστου AΔGfgvς*, *χριστου ιησου B* 2. *τῇ οὔσῃ*] usitanti *g* 3. usitantibus *g* 5. *και ABCΔGfgvς Orig* 3,829[a], *om Hilar* 302 6. *ο ABCΔς*, *om G* 7. *επι ABΔGς*, *εν C*, in *fgv Hilar* 7. 8. *πάσῃ . . . τοὺς ἐν om B* 7. *εις ACΔς*, *ινα G* *ημας ACΔGgς*, et nos *f* 8. qua exhortamur *fg* 9. *αυτοι ABCς*, *και αυτοι ΔGfgv* *τα παθηματα ABCGfgvς Orig** 1,302[a] *bis*, *το παθημα Δ* 10. *εις ημας ABCΔGς Orig* 1,302[a], in nobis *gv*, in vobis *f*, *om Orig* 1,302[a] *ουτως* (*οὕτω ς*) *ABCς Orig*, *add και ΔGfgv* *δια του* (*om ς*) *χριστου ABCΔGfgvς Orig* 1,302[a], *om Orig* 1,302[a] 11. *ἡμῶν*] *Orig* 1,302[a], *om idem* 1,302[a] *ειτε δε ABGfgvς*, *ειτε C*, *ει δε Δ*

INC. AD EOSDEM II.

Paulus apostolus Iesu Christi (C. I.) per uoluntatem dei, et Timotheus frater, ecclesiae dei quae est Corinthi (Corr., -ti), cum sanctis omnibus qui sunt in uniuersa Achaia. ²gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. ³benedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum et deus totius consolationis, ⁴qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus et ipsi consolari (-re) eos qui in omni praessura (praesura) sunt, per exhortationem (exort.) qua (quae *pr F*) exhortamur (exort.) et ipsi a deo; ⁵quoniam sicut abundant (hab.) passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat (-dant *pr F*) consolatio nostra. ⁶siue autem tribulamur, pro uestra exhortatione (exort.) et salute

σεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε παρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, [7]εἰδότες ὅτι ὡς κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

[8]Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῆς θλίψεως ἡμῶν τῆς γενομένης ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ὑπὲρ δύναμιν ἐβαρήθημεν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν· [9]ἀλλ' αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, [10]ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐρρύσατο ἡμᾶς [καὶ ῥύσεται],

1. *και σωτηριας ACΔGfgς, om B* in sustentationem *f* 2. *ων ABCfgvς, ως ΔGg και alterum ABCΔGgvς,* ut *f ημων ACΔ Gfgvς et corr B, υμων pr B βλιβαια G* 3. *ειτε παρακαλουμεθα υπερ της υμων παρακλησεως και σωτηριας BΔGfg, omisso καὶ σωτηρίας ante 1. της ενεργουμενης ponunt AC, ante 2. καὶ ἡ ἐλπὶς ς* 4. *εἰδότες ὅτι] οἴδαμεν γὰρ Orig* 1,302[b] *ως ABCΔ Orig, ὥσπερ ς,* si *f, om Gg οι κοινωνοι G εστε των παθηματων ABCς Orig, των παθηματων εστε ΔGfgv ουτως (-τω ς) ABCΔvς Orig, om Gfg* 5. *της παρακλησεως ABCΔGgς Orig,* consolationum eritis *f* 6. *περι ACΔG, υπερ Bς,* de *fgv* 7. *γενομενης ABCΔGfgv, add ἡμῖν ς* 7. 8. *υπερ δυναμιν εβαρηθημεν ABC, εβαρηθημεν παρα (ὑπὲρ ς,* super*) δυναμιν ΔGfgvς* 8. *εξαπορεθηναι G. Orig* 2,631[e] *αλλ ACG, αλλα Bς* 9. *τὸ ἀπόκριμα]* iudicium *Hilar* 196 *εσχηκαμεν ABCGfgvς, om Δ* 9. 10. *πεποιθοτες ωμεν ABCΔGgς,* simus fidentes *fv* 10. in nobis *fgv επι τω θεω τω (om C) εγειροντι ABCΔς,* in domino qui suscitat *f, επι* (in) *θεον τον εγιροντα Gg* 11. *νεκρον Δ τηλικουτου θανατου ABCΔGς,* tanta vel periculo mortis *g,* tantis moribus *f και ρυσεται (ρυεται Gvς) BCGgvς, om AΔf*

(siue-salute *om unus*): siue exhortamur (exort., consolamur *L*), pro uestra exhortatione (exort. *al*, consolatione *LV al*) [et salute *pr F al*], quae operatur (-rantur *corr L*) in tolerantia (toller. *L*) earundem (earumd.) passionum quas et nos patimur, et spes nostra firma [est *V*] pro uobis, [7]scientes quoniam sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis (ita et cons. er. *F al*). (2) [8]Non enim uolumus ignorare uos (u. i. *L al*), fratres, de tribulatione nostra quae facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus supra uirtutem (-te *F*), ita ut taederet (ted.) nos etiam uiuere: [9]sed ipsi in nobis ipsis responsum mortis habuimus, ut non simus fidentes (conf.) in nobis, sed in deo (domino *F*) qui suscitat (-tauit *F*) mortuos, [10]qui de tantis periculis eripuit nos et eruit (eruet *L*), in quem speramus

εἰς ὃν ἠλπίκαμεν [ὅτι] καὶ ἔτι ῥύσεται, [11]συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. [12]ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστίν, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁγιότητι καὶ εἰλικρινείᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ, ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς. [13]οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν [ἀλλ'] ἢ ἃ ἀναγινώσκετε ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ ὅτι ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε [14]καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμὲν καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ.

1. *ὅτι καὶ ῥύσεται,*

1. *ηλπικαμεν ABCΔGς*, speramus *fgv* *οτι και ετι Αυς*, *οτι και Cf*, *και οτι Gg*, *και ετι BΔ* *ρυσεται ABCΔfgvς*, *ρυεται G* 2. *υμων BCΔGfgvς*, *ημων A* *υπερ* (*περι ΔG*, pro *f*, de *g*) *ημων* (*υμων AG*) *τη* (in *f*) *δεησει ABΔGfgς*, *τη δεησει υπερ ημων C* *εκ πολλων προσωπων ABCΔς*, *εν πολλω προσωπω Gg*, in multifacie *f* in nobis *fgv* 3. 4. *η γαρ καυχησις ημων αυτη εστιν ABCΔGfgvς*, *τοῦτο γάρ ἐστι τὸ καύχημα ἡμῶν Orig* 1,287[b] 4. *ημων alterum ABCΔGfgvς*, *om Orig* 5. *αγιοτητι ABC Orig*, *απλοτητι ΔGfgvς* *και BCΔGfgvς Orig*, *και εν A* *του ABC Δ*, *om Gς Orig* 5. 6. *ουκ* (*και ουκ Bv*) *εν σοφια σαρκικη* (*σαρκινη G*) *αλλ εν χαριτι θεου ABCΔGfgvς*, *om Orig* 6. *τω ABC ΔGgvς Orig*, hoc *fv* 7. scribimus *vel* -simus *g* *αλλ η α Cς*, *αλλ α Δ*, *αλλ A*, *η α* (quam quae) *BGfgv* *αναγινωσκετε* (*-ται G*) *ABCGfς*, *αναγινωσκητε Δ*, legistis *gv* 7. 8. *η* (*om Gfg*) *και επιγινωσκετε* (*-ται G*) *ACΔGfgς*, *om B* 8. *οτι ABCΔGfgv*, *ὅτι καὶ ς* 9. a (ex *vel* a *g*) parte *fgv* *καθαπερι G* 10. *ημεις υμων rec A* in diem *f* *ημων alterum BGgv*, *om ACΔfς* *ιησου ABCς*, *add χριστου ΔGfgv*

quoniam et adhuc eripiet, [11]adiuuantibus et uobis in oratione pro nobis, ut ex multorum (multarum *LV al*) facie (faciae *F*, facierum *L*, personis *al*, personis facierum *V al*) eius (*om pr F*) quae in nobis (uobis) est donationis (gratia *F al*) per multos gratiae agantur pro nobis (uobis). [12]nam gloria (gratia) nostra haec est, *testimonium* conscientiae nostrae, quod (quoniam) in *simplicitate* et *sinceritate* (-tem) dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia dei, conuersati sumus in [hoc *pr F al*] mundo, abundantius autem ad uos. (3) [13]Non enim alia scribimus uobis quam quae (que *F*) legistis (legitis) et cognoscitis (cognouistis *V*). spero autem quod usque in finem cognoscetis (-citis *F al*, spero-cognosc. *om al*) [14]sicut et cognouistis nos ex parte, quia (quod) gloria uestra sumus, sicut et uos nostra, in die

[15]Καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρότερον πρὸς ὑμᾶς
ἐλθεῖν, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε, [16]καὶ δι' ὑμῶν ἀπελθεῖν εἰς Μα-
κεδονίαν καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑ-
μῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. [17]τοῦτο οὖν βουλόμενος μή
τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην, ἢ ἃ βουλεύομαι κατὰ σάρκα βου-
λεύομαι, ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναὶ καὶ τὸ οὒ οὔ; [18]πιστὸς δὲ ὁ
θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἔστιν ναὶ καὶ οὔ. [19]ὁ τοῦ
θεοῦ γὰρ υἱὸς Ἰησοῦς χριστὸς ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθείς, δι'
ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ
ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν· [20]ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί·

2. δι' ὑμῶν διελθεῖν

1. hac (haec *f*) confidentia *fgv* εβουλομην *ABCΔGς*, volueram *f*, volui *vel* cogitavi *g* 1. 2. προτερον προς υμας ελθειν *ABC*, προτερον ελθειν προς υμας *ΔGfgv*, πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον *ς*, *add* και αφ υμων προπεμφθηναι εις την ιουδαιαν *Gg sed deleta* 2. secundum *f* χαριν *ACΔGfgvς*, χαραν *B* εχητε (-ται *G*) *ΔGς et rec A*, εχ...... *pr A*, σχητε *BC* απελθειν *AΔG*, proficisci *f*, διελθειν *BCς*, proficiscerer *vel* transirem *g* 3. υφ *ABCς*, αφ *ΔG* 4. τουτο ουν (δε *A*) βουλομενος (βουλευομενος *Δς*, cogitans *g*) *ABCΔGgς*, cum ergo cogitassem hoc *f* 5. αρα *ABCΔG gς*, *om fv* τῇ *om G* aut quae cogitatio *g* cogitatio *g* 7. ο λογος *ABCGς*, λογος *Δ* qui fit ad (apud *f*) vos *fg* εστιν *ABCΔGfg*, ἐγένετο *ς* 7. 8. του θεου γαρ *ABC*, γαρ του (*om G*) θεου *ΔGς* 8. ιησους χριστος *BΔGfgvς*, χριστος ιησους *AC* δι ημων *ABCΔvς*, ο (est qui) δι ημων *Gfgv* praedicatus est *fv*, praedicatur *g* 9. σιλουανου *ABCς*, σιλβανου *ΔG* εγενετο *AB ΔGς*, fuit *fgv*, εστι *C* 10. γέγονεν] fuit *fgv* θεου *BCΔGς*, του θεου *A*

domini nostri Iesu Christi. [15]et hac confidentia uolui prius uenire ad uos, ut secundam (-dum) gratiam haberetis (haberitis *F*), [16]et per uos (*om al*) transirem in Machedoniam (Maced.), et iterum a Machedonia (Maced.) uenire (-rem) ad uos et a uobis deduci in Iudaeam (Iudeam). [17]cum hoc ergo uoluissem, numquid leuitate usus sum, aut quae cogito secundum carnem cogito, ut sit aput (apud) me est et non (est est non non *V*)? [18]fidelis autem deus, quia sermo noster qui fit aput (apud *L al*) uos, non est in illo est et non. [19]dei enim filius Iesus Christus, qui in uobis [est, qui *F*] per nos praedicatus est, per me et Siluanum (Silb.) et Timotheum, non fuit est et non, sed est in illo fuit. [20]quotquot (quodquod *pr F*) enim promissiones (promisionis) dei (domini *F*) sunt, in illo est: ideo et per ipsum

διὸ καὶ δι' αὐτοῦ τὸ ἀμὴν τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. [21]ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστὸν καὶ χρίσας ἡμᾶς θεός, [22]ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς καὶ δοὺς τὸν ἀραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

[23]Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον. [24]οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν· τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε· [1]ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν. [2]εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ὁ εὐφραίνων με εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; [3]καὶ ἔγραψα τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν λύπην ἔχω ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάν-

1. *διο ABCGgv, om Δfς*   *δι αυτου ABCΔGfgv, ἐν αὐτῷ ς*   *δοξαν ABCΔfvς, add και τιμην Gg*   *δι ABΔGfgvς, om C*   2. *ημας συν υμιν AΔGfgvς*, nos nobiscum *g*, *υμας συν υμιν B, υμας συν ημιν C*   in christo *fg*   *και χρισας ABCGς*, et qui unxit *fgv*, *ο και χρ. Δ*   *ο και BΔς, και ο Gfgv, και AC*   3. *αραβωνα AG, αρραβωνα BCς et Δ?*   4. *καρδιας A*   5. in meam *fg*   6. *ουκετι ABCΔvς, ουκ Gfg*   venio *f*   7. *υμων της πιστεως ABCς, της πιστεως υμων ΔGfgv*   8. *εστηκατα G*   *δε ABCGfgvς, τε Δ*   *εμαυτω τουτο ABCΔGς*, hoc ipsum apud me *f*, hoc ipsum apud me hoc ipsum *g*   8. 9. *εν λυπη προς υμας ελθειν ABC, εν λ. ελθειν προς υμας ΔGfgv, ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς ς*   9. *και τις ABC, και τις εστιν ΔGfgvς Orig* 3,269*f*. *τίς γάρ ἐστιν Orig* 3,311*f*   9. 10. qui me laetificat *f*   10. *εγραψα (add ὑμῖν ς) τουτο αυτο Bς, εγραψα αυτο τουτο C, εγραψα τουτο A, τουτο αυτο εγραψα υμιν ΔGfg*   11. *λυπην ABCς, add επι λυπην ΔGfgv*   *εχω CΔGς, σχω AB*   *αφ ων ABCΔfς, εφ ων G*, de quibus *gv*   *εδῖμαι χαριν G*, oportuerat me gaudere *fgv*   in om-

amen deo ad gloriam nostram. [21]qui (quia) autem confirmat nos uobiscum in Christo (in Christum *L*, Christus dominus *F al*) et qui unxit (uncxit *F al*) nos deus, [22]et qui (*om al*) signauit nos et dedit [nobis] pignus spiritus (spiritum *al*, Christum *F*) in cordibus nostris. (4) [23]Ego autem testem deum inuoco in animam meam, quod parcens uobis non ueni ultra Corinthum (-thium); [24]non quia dominamur fidei uestrae, sed adiutores sumus gaudii uestri: nam fide (fidē enim *F al*) statis (stetistis *L*, stetis *al*). (5) [1]Statui autem hoc ipse (ipsum *L al*) apud me, ne iterum in (*om pr F*) tristitia (-iam *FL*) uenirem ad uos. [2]si enim ego contristo uos, et quis (qui *F*) est qui me laetificet (let.), nisi qui contristatur ex me? [3]et hoc ipsum scripsi [uobis *om L*], ut non, cum uenero, tristitiam super tristitiam habeam de quibus oportuerat me gaudere; confidens in omnibus uobis quia meum gaudium

τας ὑμᾶς· ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. 4ἐκ γὰρ πολλῆς
θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν διὰ πολλῶν δακρύων,
οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσο-
τέρως εἰς ὑμᾶς. 5εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ
ἀπὸ μέρους (ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ) πάντας ὑμᾶς. 6ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ
ἡ ἐπιτιμία αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων, 7ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον
ὑμᾶς χαρίσασθαι καὶ παρακαλέσαι, μή πως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ
καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. 8διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς κυρῶσαι εἰς αὐτὸν
ἀγάπην· 9εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν,
εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. 10ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, κἀγώ· καὶ γὰρ ἐγὼ
ὃ κεχάρισμαι, εἴ τι κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ,
11ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοή-
ματα ἀγνοοῦμεν.

nibus vobis *fgv* 1. *πολλης ABCΔGgvς*, vestra *f* 3. *αλλα την αγαπην ινα γνωτε ABCΔς*, sed ut caritatem sciatis *f*, *αλλ ινα γνωται την αγαπην Gg* 4. *εις υμας ABCΔς*, in vobis *fv*, *προς* (ad) *υμας Gg* *λελυπηκεν ABCΔGgvς*, *add* me *f* *ουχ Δ* *αλλα ABC*, *αλλ ΔGς* 5. *επιβαρων G* 6. *η υπο των πλειονων* (*πλεονων C*) *ABCΔfvς*, *om Gg* 6. 7. *μαλλον υμας Cς*, *υμας μαλλον ΔGfg*, *υμας AB* 7. *παρακαλεσει C* *πως ABCΔGς*, *ποτε Orig* 2,651^{d} 3,275^{a}. *Orig* 4,372^{e} abundantiore *gv*, maiore *f* 8. *διο παρακαλω υμας κυρωσαι ABCΔGfgvς*, *κυρώσατε Orig* 3, 275^{a} in (*om f*) illum *fg* 9. *εγραψα ABCΔfvς*, *add υμιν Gg* *υμων ABCΔfvς*, *παντων υμων Gg* 10. *ει CΔGfgς*, *η AB* in omnibus *fv* *ω ABCΔGvς*, si cui *ffg*, sicut *f* donatis *vel* donastis *g* *καγω ABΔ et corr C*, *και εγω Gς et pr C* *εγω B CΔGfgvς*, *om A* 11. *ο ABCGfgv*, *εἴ τι ς*, *om Δ* *καιχαρισμαι ACG*, et donavi *g* *ει τι ABCΔGfgv*, *ᾦ ς*, *add* et *g* in faciem (f. *vel* personam *g*) *fg* 12. circumveniamur *fgv*, possideamur *g* *αυτου τα νοηματα ABCΔGgς Orig* 2,806*f*, versutias eius *f*

omnium uestrum est. 4nam ex multa tribulatione [mea] et angustia cordis scripsi uobis per multas lacrimas (l. m. *L*), non ut contristemini, sed ut sciatis quam caritatem hábeo abundantius (habund.) in uobis. 5siquis autem contristauit, non me contristauit, sed ex parte, ut non onerem (honorem *F al*), omnes uos. 6sufficit illi qui eius modi est obiurgatio (abiurg.) haec quae fit a pluribus, 7ita ut e contrario (*sic L et pr F*, e contra *V et celeri*) magis donetis et consolemini, ne forte abundantiori (-ore) tristitia absorbeatur qui eius modi est. 8propter quod obsecro uos ut confirmetis in illum caritatem: 9ideo enim et (*om L*) scripsi, ut cognoscam experimentum uestrum, an in omnibus oboedientes sitis. 10cui autem aliquid donastis (donatis *L*), et ego: nam et ego quod donaui, siquid donaui, propter uos in persona Christi, 11ut non circum ueniamur a satana (a satanan *F al*);

[12]Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρῳάδα εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, [13]οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν. [14]τῷ δὲ θεῷ χάρις τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ, [15]ὅτι χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σωζομένοις καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, [16]οἷς μὲν ὀσμὴ ἐκ θανάτου εἰς θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ἐκ ζωῆς εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; [17]οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ κατέναντι θεοῦ ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

[1]Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστᾶν; ἢ μὴ χρῄζομεν ὥς [πέρ]

1. *εις το ευαγγελιον ABCς, δια το ευαγγελιον Gfgv, δια του ευαγγελιον Δ* 2. *θυρας μοι ανεωγμενης (ηνεωγμ. Δ) ABCΔfgvς, θυρα μοι ην εωγμενη G* 3. *τω μη ευρειν ABCGς, εν τω μη ευρισκειν Δ*, eo quod non invenerim (invenirem *f*) *fgv* vale faciens *gv* 7. bonus odor *vel* beneflagrantia *g*. *Orig* 1,364[b] 2,40[e] 838[f] 4,367[cd] *Iren* 266 *Hilar* 462. bonus in christo odor sumus *Hilar* 182 *θεω ABCΔGfgvς Orig* 2,838[f] *Iren*, *add ἐν* (*om Hil*) *παντὶ τόπῳ Orig* 2,40[e] 4,367[cd] *Hilar* 462 *εν prius ABCΔGfgvς Orig Hilar*, et in *Iren* salvatis *vel* salvantibus *g* 8. *οἷς prius*] aliis *fgv*, quibusdam *Iren*, et in istis *Hilar* *οσμην utrobique Δ* *εκ utrobique ABC Orig* 4,367[cd] *Hilar*, *om ΔGfgvς Iren* aliis *fgv*, quibusdam *Iren*, istis *Hilar* 9. *προς ταυτα*] *sic corr C* tam idoneus (*vel* sufficiens *g*) est *fg* *πολλοι ABCfgvς Iren* 263, *λοιποι ΔGg* 10. *καπηλευοντες ABCΔGς*, adulterantes *fgv Iren* *αλλ ACΔGς, αλλα B* *ως ABCΔς, om Gfgv Iren* 11. *αλλ ABCΔς, om Gfgv Iren* *κατεναντι ABC, κατενωπιον* (*add του Gς*) *ΔGς* 12. *συνισταν BΔ, συνιστανai G, συνιστανειν ACς* *η BCΔGfgv, ει Δς* *περ ΑΔ, om BCGς*

non enim ignoramus cogitationes eius. (6) [12]Cum uenissem autem Troadem (Troade *F al*) propter euangelium Christi et ostium mihi apertum esset in domino, [13]non habui requiem spiritui meo, eo quod non inuenerim Titum fratrem meum, sed uale faciens eis profectus sum in Machedoniam (Maced.). [14]deo autem gratias, qui semper triumphat (triumf.) nos in Christo Iesu et odorem notitiae suae manifestat per nos in omni loco, [15]quia Christi bonus odor sumus deo in his qui salui fiunt et in his qui pereunt, [16]aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem (quidem *F al*) odor uitae in uitam. et ad haec quis tam idoneus? [17]non enim sumus sicut plurimi adulterantes uerbum dei, sed ex sinceritate (exinc. *pr F*), sed (*om F al*) sicut ex deo coram deo in Christo (Iesu *F al*) loquimur. (7) [1]Incipimus (-piamus) iterum (autem *F*) nosmet ipsos commendare (comm. *F*)? aut

τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐξ ὑμῶν; 2ἡ ἐπιστολὴ
ἡμῶν ὑμεῖς ἐστέ, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκο-
μένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, 3φανερούμενοι
ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ διακονηθεῖσα ὑφ' ἡμῶν, ἐγγεγραμμένη
οὐ μέλανι ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶν λιθίναις
ἀλλ' ἐν πλαξὶν καρδίαις σαρκίναις. 4πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν
διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν. 5οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν λογίζεσθαί
τι ἀφ' ἑαυτῶν ὡς ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ,
6ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος
ἀλλὰ πνεύματος· τὸ γὰρ γράμμα ἀποκταίνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωο-
ποιεῖ. 7εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμματι ἐντετυπωμένη

11. γράμμασιν

1. *συνστατικων G*, *συστατικας Δ* υμων *ABCv*, *add* συνστατικας *Δf*, *add* συστατικῶν ς, *add* συνστατεικαν επιστολων *Gg* 2. ενγεγραμμενη *AG* 3. παντων *ABCΔfvς*, των *Gg* manifestati *fgv* 4. ημων *ACΔGfgς Iren* 309, *add* και *Bv* ενγεγραμμενη *ACG* 5. *et* 6. πλαν'ξι *Δ*. *Orig* 2,843e. lex enim non in tabulis lapideis scripta *Hilar* 344 6. αλλ *ACG Orig*, αλλα *BΔς* καρδιαις *AB CG*, καρδιας *Δfgvς Orig Iren* 309 *Hilar* 344 εχομεν *BCΔGfgvς*, εχω *A* 7. 8. ικανοι εσμεν λογιζεσθαι (λογισασθαι *A*) τι αφ εαυτων *AΔGfgv*, αφ εαυτων ικανοι εσμεν λογιζεσθαι (λογισασθαι *B*) τι *BC*, ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ς 8. ως *AB ΔGfgvς*, *om C* αυτων *BG*, εαυτων *ACΔς* 9. διακόνους καινῆς διαθήκης] *Orig* 1,685f 3,739c. διάκονος εἶναι τῆς καινῆς διαθήκης *Orig* 4,93d. διάκ. γενέσθαι τῆς κ. διαθ. *Orig* 4,95c. διάκ. εἶναι διαθ. καινῆς *Orig* 2,611e 9. 10. γραμματος αλλα πνευματος *AB CΔGς Orig* 1,685f 3,739c 4,95c, littera sed spiritu *fgv* 10. αποκτενει *ACΔ*, αποκτεννει *G*, αποκτεινει *Bς Orig* 1,685f 708e 3,652d, occidit *fgv* spiritu *f* 11. γραμματι *BΔg*, γραμμασιν *ACGfg vς Orig* 1,708f 3,498c 4,448a εντετυπωμενη *ABCΔ Orig* 1,709a

numquid egemus (aegemus *F*) sicut quidam commendaticiis (-datis) epistulis ad uos aut ex uobis? 2epistula nostra uos estis [in Christo *F*], scripta in cordibus nostris, quae scitur et legitur ab omnibus hominibus, 3manifestati (-tis) quoniam (quod) epistula estis Christi ministrata a nobis et scripta non atramento sed spiritu dei uiui, non in tabulis lapideis (lapidaeis *F*) sed in tabulis cordis carnalibus. (8) 4fiduciam autem talem habemus per Christum ad deum (dominum). 5non quod sufficientes simus (sumus) cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia (sufic.) nostra ex deo est, 6qui et idoneos (-eus) nos fecit ministros noui testamenti, non littera sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem uiuificat. 7quod si ministratio mortis, litteris (literis) deformata in lapidibus, fuit in gloria,

λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωυσέως διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, [8]πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; [9]εἰ γὰρ τῇ διακονίᾳ τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης δόξῃ. [10]καὶ γὰρ οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἵνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. [11]εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ. [12]ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα πολλῇ παρρησίᾳ χρώμεθα, [13]καὶ οὐ καθάπερ Μωυσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. [14]ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον ἡμέρας τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ

4. ἡ διακονία 6. ἕνεκεν

3,460ᵉ 498ᶜ 4,448ᵃ, *τετυπωμενη G*, formata *fg* 1. *λιθοις ABCΔ Gg Orig* 3,460ᵉ 4,448ᵃ, *ἐν λίθοις fvς Orig* 1,709ᵃ fuit *fgv* 2. *μωυσεως BCGfgv Orig, μώσεως Aς* *δοξην Δ* 3. abolitam *vel* evacuatam *vel* quae aboletur *g* 4. *τη διακονια ACΔGfvς Orig* 4,448ᵃ, *η διακονια Bgvς* *δοξα ABCς Orig, add εστιν ΔG fgv* 5. *περισσευει ABCGvς Orig, περισσευσει Δg*, abundavit *f* *δοξη ABC, εν δοξη ΔGfgvς Orig* 5. 6. *και γαρ ου ABCΔG Orig* 3,452ᵇ 819ᶜ 448ᵃ, *καὶ γὰρ οὐδὲ gς*, nam ne *f* 6. *εινεκεν ABG, ενεκεν CΔς Orig* 9. utamur *fg*, utemur *g* *ουκ G* *μωυσης CGfgv, μωσης Aς* *ετιθη G* 10. *αυτου ABCG, εαυτου Δς* filiis *g* 11. *εἰς*] usque in *fg* *το ABCς, om ΔG* *τελος BCΔGfgς, προσωπον Av* eius (*add* gloriam *g*) quod aboletur *fg* *αλλ ACΔGς, αλλα B* 12. *γαρ ABCΔGgvς, om fv Cypr* 277 *τησ ημερον G*, hunc *Cypr* *ημερας ABCΔGfgv Cypr, om ς* *το αυτο καλυμμα ABCΔGfgvς*, hoc eodem velamento *Cypr* *επι ABCς, εν ΔGfgv Cypr*

ita ut non possent (possint, posint) intendere filii (filiis *F*) Israhel in faciem Moysi (Mosi *L*, Mosy *al*) propter gloriam uultus eius, quae euacuatur, [8]quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? [9]nam si ministerio (*sic LV*, ministratio *ceteri*) damnationis gloria est, multo magis abundat ministerium iustitiae in gloria (-am). [10]nam nec glorificatum est quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. [11]si enim quod euacuatur (-etur) per gloriam est, multo magis quod manet in gloria (gloriam *L*) est (*om al*). (9) [12]Habentes igitur talem spem multa fiducia utimur, [13]et non sicut Moyses (Moses *L al*) ponebat uelamen super faciem suam (sup. f. s. u.), ut non intenderent fili (filii) Israhel in faciem eius quod euacuatur. [14]sed obtusi (obtunsi) sunt sensus eorum. usque in hodiernum (od., hodihern.) enim (*om V*) diem id (*om al*) ipsum (ipsud *F*) uelamen in

τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον
ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται, 15 ἀλλ’ ἕως σήμερον, ἡνίκα ἂν ἀναγι-
νώσκηται Μωυσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. 16 ἡνίκα
δ’ ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. 17 ὁ δὲ
κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐλευθερία. 18 ἡμεῖς
δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτρι-

1. *παλαιας διαθηκης*] *sic corr C* *μενει* ***ABCΔGfgvς***, manente ***Cypr*** quod (dum *f*) non revelatur *fg* ***Cypr***, non revelatum *gv* 2. *ὅτι fgv* ***Cypr***, *ὅ,τι ς* 2. 3. *αλλ εως . . . κειται* bis ***B*** 2. *αλλ* ***ABCΔGfgvς***, et ***Cypr*** hodiernum *g* ***Cypr*** 277, *add* diem *fv* *ηνικα αν αναγινωσκηται* ***ABC Orig*** 1,624^{a} 686^{b}, *ηνικα αναγινωσκηται* (*-σκεται* ***Gς***) ***ΔGς***, quoties (cum *fv*, si quando ***Cypr***) legitur *f gv* ***Cypr. Orig*** 3,349^{e} 3. *μωυσης* ***BCΔGfgv Orig Cypr***, *μωσης* ***Aς*** *επι την καρδιαν αυτων* (*om* ***Orig***) *κειται* ***ABCς Orig*** 1,624^{a}, *κειται* (est ***Cypr***) *επι την καρδιαν αυτων* ***ΔGfgv Cypr*** 3. 4. *ηνικα δ αν* ***BΔς***, *ηνικα δε εαν* ***AC***, *οτα δ αν* ***G***, cum autem (vero *f*) *fgv*, mox autem ut ***Cypr***. *ἡνίκα ἂν* ***Orig*** 3,459^{b}. *ἡνίκα γὰρ ἐὰν idem* 1,686^{b}. *ἐὰν δὲ idem* 3,349^{e}. *ἐὰν γάρ idem* 3,498^{e}. *ἐὰν idem* 1,624^{b} 4. *επιστρεψη* ***ABCΔGfgvς Orig*** 1,624^{b}, conversi fuerint ***Cypr*** 277. *ἐπιστρέψωμεν* ***Orig*** 1,686^{b}. *τις ἐπιστρέψῃ idem* 3,498^{e}. *ἐπιστρέψῃ τις idem* 3,459^{b}. *ἐπιστραφῇ idem* 3,349^{e} *προς* ***ABCΔGς Orig*** 1, 686^{b} 3,349^{e} 459^{b}, *πρὸς τὸν* ***Orig*** 1,624^{b} 3,498^{e} *κυριον* ***ABCΔGgvς Orig Cypr***, deum *f* *περιαιρειται* (auferetur) *το καλυμμα* ***ABCΔGfgvς Orig*** 3,349^{e} 498^{e} ***Cypr***. *περιαιρεθεὶς τὸ κάλυμμα* ***Orig*** 1, 624^{b}. *περιαιρεῖται τὸ ἐπὶ τῷ γράμματι κάλυμμα idem* 3,459^{b}. *περιαιρεῖται τὸ τῇ καρδίᾳ κάλυμμα ἐπικείμενον idem* 1,686^{b}
4. 5. *ο δε* (*om* ***Orig*** 2,587^{c} 611^{a} 4,267^{a}) *κυριος το πνευμα εστιν* ***ABCΔGfgvς Orig*** 2,587^{c} 600^{a} 611^{a} 3,349^{e} 459^{b} 498^{e} 4,267^{a}, *ante περιαιρεῖται* ***Orig*** 1,624^{b} 686^{b}, quia dominus spiritus est ***Hilar*** 805
5. apostolo dicente Ubi fides est ibi et libertas est. ***Hilar*** 1282
ου ***ABCΔς***, *που* ***G*** *κυριου* ***ABCΔ***, *add εκει* ***Gfgvς Hilar*** 805
6. *δε* ***ABCΔGfgvς Orig*** 2,847^{d} 3,154^{a} 228^{a} 4,448^{be}, *om* ***Hil*** 289
ανακεκαλλυμμενω ***G*** *κυριου* ***ABCΔGς Orig*** 1,211^{e} 721^{a} 2,704^{e} 847^{d} 3,154^{a} 228^{a} 343^{c} 4,448^{be}450^{d}, *τοῦ κυρίου* ***Orig*** 1,624^{b} 3,525^{b}
κατοπτριζομενοι ***ABCΔς Orig***, *αποπτριζομενοι* ***G***, speculantes *fgv*,

lectione ueteris testamenti manet non reuelatum quoniam in Christo
(in C. *om al*) euacuatur, 15 sed usque in hodiernum diem, cum legi-
tur Moyses (Mos. ***L*** *al*), uelamen est positum super cor eorum: 16 cum
autem conuersus fuerit ad dominum (deum ***F*** *al*), aufertur (aufere-
tur ***F*** *al*) uelamen. 17 dominus autem spiritus est: ubi autem spiritus
domini, ibi libertas. 18 nos uero omnes (*om* ***L***) reuelata facie gloriam

ζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος. [1]διὰ τοῦτο, ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐγκακοῦμεν, [2]ἀλλὰ ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστάντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. [3]εἰ δὲ καὶ ἔστιν κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶν κεκαλυμμένον, [4]ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσεν τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν

9. *καταυγάσαι*

exspectantes *Hilar* 289, *add καὶ Orig* 1,211[e] 721[a] 1. *την A BCΔGfgς Orig* 1,211[e] 721[a] 2,704[e] 847[d] 3,228[a] 4,448[be]450[d], *εἰς τὴν ϑ Orig* 3,297[a] *Hilar* *εικονα μεταμορφουμεθα* (reformamur *fg*, *-φουμενοι A Orig* 1,721, *-φουμένην Orig* 1,211, *-φοῦνται idem* 4,450) *A BCΔGfgvς Orig*, transformamur imaginem *Hilar* *απο* (de *f*) *δοξης εις δοξαν ABCΔGfgvς Orig* 1,211[e] 721[a] 2,847[d] 3,228[a] 4,448[b] *Hilar* 289, *om Orig* 3,297[a] 2. *καθαπερ ACΔGς Orig* 3,228[a] 297[a] 4,448[b], *καθως B* 3. *ηλεηθημεν ABCΔGvς*, misericordiam consecuti *fg* *εγκακουμεν ABΔ*, *ενκακούμεν G*, *εκκακουμεν Cς*, deficiamus *g*, defecimus *f* *αλλα BC*, *αλλ ΔGς* *απειπαμεθα AB CΔGς*, abiiciamus *vel* renuntiemus *g*, renuntiavimus *f* 4. adulterantes *fgv* 5. manifestatio *f* 6. *συνισταντες CΔG*, *συνιστανοντες B*, *συνιστῶντες ς* 7. *εστιν* (*εστι Cς*) *κεκαλυμμενον ABCΔG gς Orig* 4,448[b], coopertum est *f* 8. *απολυμμενοις G* *εστι Cς Orig* 3,497[e] *Iren* 182 266 9. in *vel* ut non videant non fulgendo *g* *αυγασαι BGς Orig* 3,497[e], *καταύγασαι CΔ Orig* 4,448[b], *διαυγασαι A*, fulgeat *fv Iren* 266, *add αὐτοῖς ς* 10. *seq χριστου* (*κυριου C*) *ος* (*ο G*) *εστιν εικων του θεου ABCΔGfgvς Orig* 4,448[c], *θεοῦ ἐν προσώπῳ τοῦ χριστοῦ Orig* 3,497[e] *e versu sexto*

domini (d. g.) speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem, tamquam a domini spiritu. [1]ideo habentes hanc (ad) ministrationem iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus, [2]sed abdicamus occulta (oculta) dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes uerbum dei, sed in manifestatione ueritatis commendantes (comend.) nosmet ipsos ad omnem conscientiam hominum (*om pr F*) coram deo. (10) [3]Quod si etiam opertum est euangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum, [4]in quibus deus huius saeculi excaecauit mentes infidelium, ut non fulgeat inluminatio euangelii gloriae Christi, qui (quae *L*) est imago dei. [5]non

εἰκὼν τοῦ θεοῦ [5](οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν ἀλλὰ Ἰησοῦν χριστὸν
κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν), [6]ὅτι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν
Ἐκ σκότους φῶς λάμψει, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πρὸς
φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης αὐτοῦ ἐν προσώπῳ χριστοῦ.
[7]Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν,
ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, [8]ἐν
παντὶ θλιβόμενοι ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι, ἀπορούμενοι ἀλλ' οὐκ
ἐξαπορούμενοι, [9]διωκόμενοι ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι, καταβαλλό-
μενοι ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι, [10]πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν

2. διὰ Ἰησοῦ 3. φῶς λάμψαι,

1. 2. *ιησουν χριστον κυριον ACΔfv, χρ. ιησουν κυρ. Bς, κ. ιησουν χριστον* (iesum iesum) *Gg* 2. servos nostros *f* *ιησουν BΔGς et pr A, ιησου Cfg et pr corr A* *ο θεος ACΔGς Orig* 4,448[c], *θεος B* 3. *λαμψει ABΔ, λαμψαι CGfgvς Orig* *ος ABCς Orig, om ΔGfg* *ημων ABΔGfgvς Orig* 1,574[b] 632*f* 4,448[e], *υμων C* 4. *τῆς γνώσεως*] *Orig* 1,574[b] 4,448[c], *τοῦ εὐαγγελίου idem* 1, 632*f* *αυτου CΔGfg, του θεου ABvς Orig* in faciem *f* *χριστου AB Orig* 1,632*f*, *ιησου χριστου Cς Orig* 4,448[c], *χριστου ιησου ΔGfgv* 5. *δε ABCΔGfgvς Orig* 4,93[b], *γαρ Orig* 1,163 3, 308[d] *τὸν θησαυρὸν τοῦτον*] *Orig* 3,308[d] 317*f* 4,93[b], *θησαυρὸν Orig* 1,163 *οστρακινοις σκευεσιν ABCΔGgς Orig* 1,163 2,845[e] 3, 308[d] 317*f* 4,93[b], vasis fictilibus *fv* 6. *δυναμεως η*] *sic corr C.* *ἵνα λάμψῃ ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ Orig* 1,163 in omni *g*, in omnibus *fgv Hilar* 282 7. *θλιβομενοι ABCΔGς Orig* 1,257[e] 265[b] 2,558[c] 608[e] 801[c], tribulati *g Hilar*, tribulationem vel pressuram patimur *g*, tribulatio *f*, *add διωκομενοι sed deletum G* angustiati *Hilar*, angustiamur (coang. *g*) *fg* aporiamur *fgv*, contringimur *g* 8. destituimur *fgv*, destituti *g* persecuti *g*, persecutionem patimur *fgv* *ενκαταλειπομενοι C, ενκαταλιμπαννομενοι G*, derelicti *g*, derelinquimur *fgv* deiicimur *fgv*, deiecti *g* 9. perimus *fgv*, perditi *g* *την νεκρωσιν ABCΔGvς Orig* 1,721[b] 3,188[d] 591[b] 4,30[b] 36[e] *Irenaeus* 309, mortem *fg* *ιησου ABCv Orig Iren, χριστου Gfg, ιησου χριστου Δ, Κυρίου Ἰησοῦ ς*

enim nosmet ipsos praedicamus, sed Iesum Christum dominum [nostrum *F al*], nos autem seruos uestros per Iesum (Christum *F*); [6]quoniam deus, qui dixit de (*om al*) tenebris lucem (lumen *F al*) splendescere, qui (*om al*, ipse *al*) inluxit (ill.) in cordibus nostris ad inluminationem (ill.) scientiae claritatis dei in facie (faciem) Christi Iesu. [7]habemus (habentes) autem thesaurum istum in uasis fictilibus (fect.), ut sublimitas sit uirtutis dei, et non ex nobis. [8]in omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur, aporiamur (opor. *F*), sed non destituimur (dist., -emur), [9]persecutionem patimur, sed non derelinquimur (dereliq.), deicimur (deiec.), sed non perimus, [10]sem-

τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ· [11]ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες εἰς θάνατον παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. [12]ὥστε ὁ θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. [13]ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα, καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, [14]εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ ἡμᾶς σὺν Ἰησοῦ ἐγερεῖ καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. [15]τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. [16]διὸ οὐκ ἐγκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ

1. *σωματι ABCς Orig*, *add ημων ΔGfg* *και ABCΔGfgvς*, *om Iren* *του ιησου ABCvς Orig* 4,30[b] 37[a], *του* (*om G*) *ιησου χριστου Δ?Gfg Iren* *τω σωματι ABCΔGfgς Iren*, *τοῖς σώμασιν v Orig* 2. *φανερωθη BCΔGfgvς Orig Iren*, *ante εν τω σ. A* *αει ABΔfvς Iren*, *αα*ι *C*, *ει Gg* *ἡμεῖς om Iren* *παραδιδομεθα ABCΔfgvς Iren* 309, *διδομεθα G* 3. per iesum *Iren* *και AB ΔGfgvς Iren* 309, *om C Iren* 309 *του ιησου ABvς Iren* 309 *bis*, *του χριστου C*, *ιησου χριστου ΔGfg* *φανερω C* 4. *θνητη σαρκι ABCΔGfgς*, carne mortali *Iren* *ο ABCΔGfgv*, *ὁ μὲν ς* *εν ημων C* 5. eadem spiritum *f* *κατα το γεγραμμενον* (*γεγραμενον C*) *ABCΔGς*, secundum quod scriptum est *g*, sicut scriptum est *fv* 6. *διο ελαλησα BΔfvς et corr C*, *διο και ελ. Gg* credidimus *f* 7. *κυριον CΔGfgς*, *om Bv* *συν BCΔGfgv*, *διὰ ς* 8. *εγερει BCfgvς*, *εγιρει ΔG* constituet *fg*, constituit *g* 9. *δια των πλειονων την ευχαριστιαν BCΔGς*, per multos gratiarum actionem *f*, per plurimam gr. actionem *g* 10. *δοξαν BCΔGgvς*, victoriam *f* propter quod *gv*, propterea *f* *εγκακουμεν BΔG*, *εκκακουμεν Cς* 10. *seq αλλ ει και ο εξω ημων ανθρωπος BΔGgvς et corr C*, sed is qui foris est homo noster *f*. cum vetus homo noster *Lucif* 249

per [enim] mortificationem Iesû in corpore nostro (*om al*) circum ferentes, ut et uita Iesu in corporibus nostris manifestetur. (11) [11]Semper enim nos qui uiuimus in mortem tradimur propter Iesum, ut et uita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. [12]ergo mors in nobis operatur, uita autem in uobis. [13]habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est Credidi, propter quod locutus sum, et nos credimus, propter quod et (*om al*) loquimur, [14]scientes quoniam qui suscitauit Iesum et nos cum Iesu suscitauit (-bit) (s. c. I. *L*) et constituet (-uit *F al*) uobiscum. [15]omnia enim propter uos, ut gratia abundans per multos (multas) gratiarum actione (-nes) abundet in gloriam (gloria) dei. [16]propter quod non deficimus (defec.), sed licet

ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἡμῶν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. [17]τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, [18]μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια. [1]οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [2]καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες, [3]εἴ περ καὶ ἐνδυσάμενοι οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. [4]καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ

1. *διαφειρεται G*   *ἀλλ'* om *Lucif*   *ο εσω ημων BCΔGg*, *ὁ ἔσωθεν fvς Lucif*   2. *ημερα και ημερα BCΔGgς Orig* 3,460^e, de die in diem *fv*   *γάρ*] *Orig* 1,645^a, *om idem* 1,275^c 309^b *ελαφρον BCς Orig*, *προσκαιρον και ελαφρον ΔGfgv*   3. *ημων ΔGfg vς Orig, om B*   secundum excellentiam in sublimitate *f*, supra modum in sublimitatem *g*   *αιωνιον βαρος* (*βαφος C*) *δοξης BCΔ Ggς Orig* 1,309^b 645^a, *βάρος αἰώνιον δόξης Orig* 1,275^c, aeternum gloriae pondus *fv*   4. *ημιν BCΔGvς Orig*, in nobis *fgv*   *μη σκοπουντων ημων BCvς Orig* 1,645^a 678^b 3,542^b *et corr Δ*, non respicientes nostrorum *f*, *σκοπούντων ἡμῶν οὐ Orig* 1,309^b, *μη σκοπουντες Gg et pr Δ?*. *Orig* 1,303^d 747^a *πλεπομενα G*. *Orig* 1, 645^b 3,557^b 6. *γαρ BCΔGfgvς, om*Cypr* 169   *ημων οικια B CΔGgς*, domus nostra *fv Cypr*, domus nostri *Lucif* 249   *του σκηνους BCΔGς Orig* 1,717^a (591^e 716^f), huius habitationis *fgv*, huius (*om Luc*) corporis *Cypr Lucif*   7. *καταλυθη BCς, add οτι ΔGf gv Cypr*   *εκ θεου BCΔGfgvς, om Cypr*   *οικιαν BCΔGfgvς Orig* 1,717^a, *om Cypr* 169, *add ουκ G*   8. *καὶ γαρ εν τουτω BC ΔGgvς*, nam in hoc *f*. quia in hoc veteri tabernaculo congemiscimus desiderantes superindui *Hilar* 549 (161)   9. *περ BΔG, γε Cς*   10. *ενδυσαμενοι BCvς, εκδυσαμενοι* (spoliati *f*, exsp. *g*) *Δfg, εκλυσαμενοι G*   *ευρεθησομεθα BCΔGς*, inveniamur *fgv*

is (his *F, om al*) qui foris est noster homo (h. n.) corrumpitur, tamen is (his *F*) qui intus est renouatur de die in diem (die *F*). [17]id enim quod in praesenti est (*om al*) momentaneum et leue tribulationis nostrae, supra modum in sublimitatem aeternum (et.) gloriae pondus operatur in (*om al*) nobis, [18]non contemplantibus nobis quae uidentur, sed quae non uidentur: quae enim uidentur, 'temporalia sunt, quae autem non uidentur, aeterna (et.) sunt. (12) [1]Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod aedificationem ex deo habeamus (habemus), domum non manu factam aeternam (et.) in caelis. [2]nam et in hoc ingemescimus (ingemisc.), habitationem nostram quae de caelo est super indui cupientes, [3]si tamen uestiti [et] non nudi inueniamur. [4]nam et qui sumus in hoc taberna-

σκήνει στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐ-
πενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. 5ὁ δὲ κα-
τεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο θεός, ὁ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρρα-
βῶνα τοῦ πνεύματος. 6θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι
ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου· 7διὰ πίστεως
γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους, 8θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν
μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύ-
ριον· 9διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες εἴτε ἐκδημοῦντες,

1. *σκηνει* (*-νη C*) *BCς Orig* 2,579*b* 592*d* 3,323*e* 600*b* 4,29*c*, *add τουτω ΔGfg* *βαρουμενοι BCΔς Orig* 1,591*e* 716*d* 3,323*e* *et* 600*b* *cod*, *βαρυνομενοι G Orig* 3,600*b* cod *οὐ om g* *ἐκδύσασθαι*] *Orig* 1,716*d*, *ἀπεκδύσασθαι idem* 1,591*e* 2. *ἵνα*] *ινα .. C* *θνητον BCΔfvς Orig* 1,591*e* *Iren* 279 309 *Hilar* 171, *add τουτο Gg* *ζωης BCΔGfgvς Orig Iren* 309 *Hilar*, immortalitate *Iren* 279 3. *κατεργασαμενος* (*καταργ. C*) *BCvς Orig* 4,266*b*, *κατεργαζομενος ΔGfgv Iren* 309 *αυτο τουτο BCΔGς Orig*, hoc ipsum *fgv Iren* *θεος ο CΔG*, *ὁ θεὸς ὁ Orig*, deus qui *fg Iren*, *θεος B*, *Θεὸς ὁ καὶ ς* 4. audientes *f* 5. *ενδημουντες BCΔς Orig* 1,731*a* 3,631*c* 4,266*b*, *επιλημουντες G*, peregrinantes *g*, dum (cum *g*, quandiu *Cypr*) sumus *fgv Cypr* 169 *Lucif* 151, positi *Lucif* 249 *τω σωματι BCΔGfg vς Orig Lucif*, hoc saeculo *Cypr* *εκδημουμεν BCς Orig*, *αποδημουμεν Δ*, *αποληµουμεν G** *υπο G* *κυριου BCvς Orig Cypr Lucif*, *θεου ΔGfg* *δια BCΔGfgvς Orig* 4,266*ab*, ex *Lucif* 151 6. *ου BCΔfς Orig Lucif*, *και ου Ggv* *δειδειδους G* *δε BC Δvς*, *ουν δε G*, ergo *vel* autem *g*, *om f Lucif* 6. 7. *ευδοκουμεν μαλλον BCΔGgvς*, bonam (*om f*) voluntatem habentes magis *f Lucif* 151, *εὐδοκοῦμεν Orig* 1,731*b*. *θαρροῦντες μᾶλλον εὐδοκοῦμεν Orig* 4,266*c* 7. *εκ BCΔGgς* 1,276*d* 731*b* 4,266*c*, a *fv Hilar* 168 259 *Lucif* praesentes esse *fv Lucif*, adesse *g*. manendum esse *Hilar* 259 *κυριον BCGgvς Orig Lucif*, *θεον Δf* 8. *διο BCΔ Ggς*, *om f Lucif* contendimus *fv Lucif*, conicimur *g* praesentes sive absentes *f*, absentes sive praesentes *gv Lucif* 151. *εκδημμουντες G*

culo (habitaculo *F*) ingemescimus (ingemisc.) grauati, eo quod nolumus expoliari, (exsp.) sed superuestiri, ut absorbeatur (absorueatur *L*) quod mortale est a (in *F al*) uita. 5qui autem effecit (*sic F*, efficit *ceteri*) nos in hoc ipsum deus (*om al*), qui dedit nobis pignus spiritus (spiritu *F*). (13) 6Audentes (Audient.) igitur semper et (*om al*) scientes (et sc. semp.) quoniam dum sumus in corpore peregrinamur (peraegr.) a domino: 7per fidem (per fide *F*) enim ambulamus, et (sed) non per speciem, 8audemus autem et bonam uoluntatem habemus (habentes *pr F*) magis peregrinari a corpore et praesentes esse ad dominum (deum *L al*), 9et ideo contendimus, siue

εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. [10]τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν.

[11]Εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμεθα· ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. [12]οὐ πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους καὶ μὴ ἐν καρδίᾳ. [13]εἴτε γὰρ ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. [14]ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, [15]κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν· ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες

3. ἴδια τοῦ 7. ὑπὲρ ὑμῶν,

1. *εναρεστοι αυτω ειναι* (sitis) *BCΔGgς*, placere illi *fv Lucif* *γαρ BCΔGfgvς Orig* 3,266^b 549^b 612^b *Lucif*, *om Orig* 1,133 3,625^d *Cypr* 296 320 vos *f* *φανερωθηναι BCΔGfgvς Orig* 2,591^e *Cypr et post δεῖ Lucif*, *παραστῆναι Orig* 1,133 3,612^b 625^d *et* 549^b *cod*, *παραστῆσαι Orig* 3,549^b *cod*, *παρασταθῆναι idem* 3,266^b 2. *ενπροσθεν G* 2. 3. *τα δια του σωματος BCς Orig* 1,133 254^a 3,549^b 612^b 625^d, *α δια του σωματος ΔG*, *τὰ ἴδια τοῦ σώματος f gv Orig* 2,591^c 3,266^b *Lucif*, sui corporis propria *Cypr* 3. *προς α BCς Orig*, prout *gv*, secundum quae *Cypr*, secundum quod *f Lucif*, *ἃ Orig* 2,591^c, *om ΔG* *αγαθον BCΔGfgvς Orig Lucif*, bona *Cypr Hilar* 125 *κακον BΔGς Orig* 2,591^c, *φαυλον C Orig* 1,133 254^a 3,266^b 549^b 612^b 625^d, malum *fgv Lucif*, mala *Cypr Hilar* 6. manifestos nos (n. m. *g*) esse *fg* *ου BCΔGfgv*, *add γὰρ ς* *αλλ G* 7. *υμιν BCΔGgvς*, nobis *f* *ημων CΔGfvς*, *υμων Bg* *τοὺς*] *αυτους Δ* 8. *μη εν B*, *ουκ εν. ΔG*, non in *fgv*, *ου Cς* 9. *χριστου BΔGfgvς*, *θεου C* 10. iudicantes *fg* *οτι BΔGfg et corr C*, *add ει vς et pr C*? 11. *απεθανεν BCΔfς*, *add χριστος Gg Cypr* 265

absentes siue praesentes, placere illi. [10]omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat (reff.) unus quisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum. (14) [11]Scientes ergo timorem domini hominibus suademus, deo autem manifesti sumus: spero autem et in conscientiis (scientis) uestris manifestos nos (n. m.) esse. (15) [12]Non iterum nos commendamus uobis, sed occasionem (occansione *F*) damus uobis (*om F*) gloriandi pro nobis, ut habeatis ad eos qui in facie gloriantur et non in corde. [13]siue enim mente excedimus (excid. *F*), deo, siue sobrii (sobri) sumus, uobis. [14]caritas enim Christi urget (urguet) nos, [15]aestimantes (est., iudicantes *V*) hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, et pro omnibus mortuus est [Christus], ut (*om pr F*) et qui ui-

μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. [16]ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. [17]ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονεν καινά. [18]τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ χριστοῦ καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, [19]ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. [20]ὑπὲρ χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς

1. μηκετι *BCΔGgvς Cypr*, non *f* αποθανοντι *C*. mortuo et resurgenti *g* 2. 3. ει και (ει δε και ς et *corr C*, *pr C incertus*, και ει *Ggv*) εγνωκαμεν κατα σαρκα χριστον *BCGgvς Orig* $3,99^e$, ει και (et si *f*, εἰ γὰρ *Orig*) εγνωκαμεν (ἔγνωμεν *Orig* 3,226) χριστον κατα σαρκα *Δf Orig* $2,607^b$ $3,226^c$, εἰ καὶ χριστόν ποτε κατὰ σάρκα ἐγνώκαμεν *Orig* $1,684^c$ 721^e $3,505^b$ 3. γινωσκομεν *BCvς Orig*, *add* κατα σαρκα *ΔGfg* 4. si qua *fgv*. εἴ τις γὰρ *Orig* $2,647^d$ τα αρχαια *BCΔGfgvς Orig* $2,122^e$, τὰ γὰρ ἀρχαῖα *Orig* $3,823^c$, ecce vetera *Hilar* 1063 ιδου *BCΔGfgvς Orig* $3,823^c$, et *Hilar* 5. γεγοναν *G* καινα *BCΔGfg Hilar*, *add* τὰ (*om Or*) πάντα ς *Orig* εκ *BCΔGfgvς*, a *Hilar* 978 του *BCς*, *om ΔG* 6. χριστου *BCΔGfgv Hilar*, Ἰησοῦ Χριστοῦ ς 7. ως οτι *BCΔ Gς*, quoniam quidem *fgv Hilar* θεος *BCΔς Orig* $2,23^d$ 614^b 636^e $4,5^e$, ο θεος *G* ην εν (*add* τῷ *Orig* 2,614) χριστω *BCΔGfgvς Orig Hilar* 391 978, in christo erat *Hilar* 210 850. in christo deus erat *Hilar* 742 mundum *gv Hilar*, saeculum *f* 8. αστιζομενος *G* θεμενος *BCΔGς*, ponens *g*, posuit *fv* ημιν *BC vς*, *add* του (*om G*) ευαγγελιου *ΔGg*, *add* adnuntiationem *f* 9. υπερ χριστου ουν (*om Orig*) *BCvς Orig* $1,744^a$ 747^e, ον (quod) υπερ χριστου *ΔGg*, pro quo christo *f* 9. *seq* tanquam a deo exhortante *g*

uunt (uiuunt *L*) iam non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis (omnibus) mortuus est et resurrexit. (16) [16]Itaque (Ita) nos ex hoc (ex h. *om pr F*) neminem nouimus secundum carnem: etsi cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus. [17]siqua ergo in Christo noua creatura, uetera transierunt, ecce facta sunt noua. [18]omnia autem ex deo, qui reconciliauit nos sibi per Christum et dedit nobis ministerium (myst. *V*) reconciliationis, [19]quoniam quidem deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, et posuit in nobis uerbum reconciliationis. [20]pro Christo ergo legationem (-ne) fungimur, tamquam deo exhortante (exort.)

τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν· δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. [21]τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ. [1]συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς [2](λέγει γάρ Καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας), [3]μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, [4]ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστάντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, [5]ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, [6]ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ,

1. *δι ημον G* *δεομεθα BCvς*, *δεομενοι Δfg Hilar* 1066, *ααιομαινοι G* *υπερ BCΔGfvς*, per *g Hil* *καταλλαγητε BCς*, *καταλλαγηναι ΔGfg Hilar* 2. *τῷ om G* *τον BCΔGfgv Orig* 3,183^a 4,79^a 393^a *Hilar*, *Τὸν γὰρ ς* *Orig* 1,383^f 511^a 3,623^b *Hilar* 219 3. *γενωμεθα BCΔ Orig* 4,393^a, *εν ωμια G*, efficeremur *fv*, essemus *g*, *γινώμεθα ς* 4. *παρακαλουμεν BCvς*, *παρακαλουντες ΔGfg* *καινον G* 5. *δεξασθαι υμας BGς*, recipiatis vos *g*, *δεξασθαι Δ*, excipiatis *f*, *δεξασθαι ημας C* *λεγει γαρ καιρω B Cvς*, *καιρω γαρ λεγει* (inquit *f*) *ΔGfg*. *Orig* 1,302^b 3,644^a *Hilar* 221 6. *ευπροσδεκτος BCΔς*, bene acceptabile *Hilar* 340, *δεκτος G*, acceptum (-ptabile *g*) *fg* 7. *νυν BCΔGfgvς*, *om Hilar* *διδοντες BCΔGfgvς*, *δῶτε Orig* 1,302^d 8. *διακονια BCς Orig*, *add ημων ΔGfgv* *ἀλλὰ Orig* in omnibus *fgv* *συνισταντες CΔG*, *συνιστανοντες B*, *συνιστῶντες ς*, commendantes *f*, exhibentes *g*. *ἑαυτοὺς συστημάσασθε Orig* 9. *διακονοι BCGfgς Orig*, *διακονους Δgv* 10. *καταστασιαις G* 11. *εν γνωσ C*

per nos: obsecramus pro Christo, reconciliamini (reconciliari *F al*) deo. [21]eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. [1]adiuuantes autem et exhortamur (exort.) ne in uacuum gratiam (gratia *FL al*) dei recipiatis. [2]ait enim Tempore accepto exaudiui te, et in (*om L*) die (diem) salutis adiuuaui (adiuui) te. (17) Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. [3]nemini dantes ullam offensionem (*om al*), ut non uituperetur ministerium nostrum (*om al*), [4]sed in (*om pr F*) omnibus exhibeamus (exib.) nosmet ipsos sicut dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, [5]in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigiliis, in ieiuniis (ieiunis), [6]in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto (in sp. s. in suau. *F*), in caritate non ficta, [7]in uerbo

[7]ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, [8]διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας, ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς, [9]ὡς ἀγνοούμενοι καὶ ἐπιγινωσκόμενοι, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι καὶ μὴ θανατούμενοι, [10]ὡς λυπούμενοι ἀεὶ δὲ χαίροντες, ὡς πτωχοὶ πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες, ὡς μηδὲν ἔχοντες καὶ πάντα κατέχοντες.

[11]Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγεν πρὸς ὑμᾶς, Κορίνθιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται· [12]οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν· [13]τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν (ὡς τέκνοις λέγω) πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς. [14]μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις·

2. *των δεξιων και αριστερων BCΔGς Orig* 1,302*f*, a dextris et (*add* a *g*) sinistris *fgv* et ignobilitatem *gv*, in novitatem *f*. *Orig* 2,302*f* 3. *ἀληθεῖς*]* *Orig* 1,303*a*, *αληθειας C* qui ignoramur (*vel* -mus *g*) *fg* 4. *επιγινωσκομενοι BCΔGgς* (*Orig* 1,303*a*), cognoscimus *f* *αποθνησκομυντεσνοι G* *ιδου BCΔfgvς*, *ετει G* *ως παιδευομενοι BCς*, *παιδευόμεθα μὲν Orig* 1,303*a*, *ως πειραζομενοι Δ G*, ut (et *f*) temptati *fg* 5. *και μη θανατουμενοι BCΔGς*, et (ut *f*) non mortificati *fgv*, *οὐ θανατούμεθα δέ Orig* *καὶ ὁμοιούμεθα λυπουμένοις ὡς χαίροντες Orig* 6. *πτωχοι BCΔGgvς Orig* 2,592*d*, et egentes *f* *μιδεν G* 8. *κορινθιοι BCΔfς Orig* 2, 825*c*, *ω κορινθιοι Ggv* 9. *στενοχωρεισθε δε BΔGfgvς Orig* 2, 558*c* 801*c*, sed angustiamini *Hil* 282, *στενοχωρεισθε C* 10. *τοις σπλαγχνοις* (*σπλαγχοις C*) *υμων BCΔGfgvς Orig*, vobis *Hilar* 11. *πλαγυνθητε και υμας G. Orig* 2,558*d* *μη γινεσθε BCΔς*, *και μη γινεσθαι G*, et non *vel* ne sitis *g*, nolite *v Cypr* 323 *Lucif* 24, et nolite *f* iugum ducere *fv Lucif*, subiugati *vel* -gantes *vel* esse *g*, coniungi *Cypr* *απιστοις BCΔς*, *μετα απιστων Gfgv Cypr Lucif*

ueritatis, in uirtute dei, per arma iustitiae a dextris et [a *L al*] sinistris, [8]per gloriam et ignobilitatem (-te *F*), per infamiam et bonam famam, ut seductores et ueraces, [9]sicut qui (*om al*) ignoti et cogniti (cognoti), quasi morientes et ecce uiuimus, ut castigati et non mortificati, [10]quasi tristes, semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tamquam nihil habentes et omnia possidentes. (18) [11]Os nostrum patet ad uos, o Corinthii (Chorinthi *F*, Corinthi *al*), cor nostrum dilatatum est. [12]non angustiamini in nobis, angustiamini autem in uisceribus uestris. [13]eandem autem habentes remunerationem, tamquam filiis dico, dilatamini et uos. [14]nolite iugum

τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ, ἢ τίς κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; [15]τίς δὲ συμφώνησις χριστοῦ πρὸς βελίαλ, ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; [16]τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ἡμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσμὲν ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεὸς ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός. [17]Διὸ ἐξέλθατε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ

4. ὑμεῖς ἐστὲ

1. τις (της *G*) γαρ *BCΔGfgv*ς *Orig* 2,127*f* 805[d] 3,136[c] *Hilar* 522 *Lucif* 24, quis autem *Cypr* 323. οὐκ ἔστι *Orig* 1,239*f* μετοχη *BCΔG*ς *Orig* 1,239*f* 2,805[d] 3,136[c], participatio *fgv Lucif et add* est *Cypr Hilar*, συμφωνία *Orig* 2,127*f* · δικαιοσύνῃ ... κοινωνία *om Hilar* δικαιοσυνη και ανομια *BC*ς *Orig* 1,239*f* 2,805[d] 3,136[c] *Cypr*, δικαιοσυνης και ἀνομίας (αδικιας *Δ*) *Δ Orig* 2,127*f*, δικαιοσυνης μετα ανομιας *G*, iustitiae cum iniquitate *fgv Lucif* η τις (της *G*) *BCΔGfgv Cypr Lucif*, τίς δὲ ς, τίς *Orig* 3,136[c]. οὐδὲ *Orig* 1, 239*f* φωτι *BCΔGgv*ς *Orig Cypr Hilar* 522, lucis *fg Lucif* 24 1. 2. προσκοτος *C* 2. τις (της *G*) δε *BCΔGfgv*ς *Lucif*, τίς γὰρ *Orig* 4,453[d]. οὐδεμία γὰρ *Orig* 4,443[e]. οὐδὲ idem 1,239*f* συμφωνησις *BCΔfv*ς *Orig Lucif*, συμφωνη εις *G*, convenientia *vel* communicatio in *g* χριστου *BCfv Orig* 4,443[e] 453[d] *Lucif*, χριστω *ΔGg*ς *Orig* 1,239*f* βελιαλ *Bgv*ς *Lucif*, βελιαρ *Cv Orig* 1,239*f* 4,304[c] 443[e] 453[d], βελιαβ *Gf*, βελιαν *Δ* η της *G* 3. πιστω *CΔGfgv*ς *Lucif*, πιστου *B* · της δε συνκαταθεσις *G* *Orig* 4,304[e] 4. ημεις γαρ ναος θεου εσμεν *BΔf*, υμεις γαρ ναος θεου εστε *CG g*ς, vos enim estis templum dei *v Lucif* 24 καθως ειπεν ο θεος *BC*ς, λεγει γαρ ο θεος *ΔGfg*, sicut scriptum est *Lucif* οτι *BCΔ Gfgv*ς *Lucif* 24 *bis et* 239, et *Hilar* 269 282 288 5. εν αυτοις (his *Hil*) και εμπεριπατησω (ενπ. *CG*) *BCΔG*ς *Orig* 2,129[a] *et add* ἐν αὐτοῖς *Orig* 4,233[d] *Hilar* 282 288, καὶ ἐμπεριπατήσω ἐν αὐτοῖς *Orig* 3,461[b] *Hilar* 269, in illis et inter eos (illos) ambulabo *fg Lucif* 24 *bis et* 239 εσομαι *BCΔGfgv*ς *Orig* 2,129[a] 4,233[d] *Lucif*, ego ero *Hilar* 288 αυτων *BCΔfv*ς *Hilar Lucif*, αυτοις *Gg Orig* 6. μου *BC*, μοι *ΔGfgv*ς *Orig Lucif* 24 *bis et* 239 εξελθατε *BC G*, ἐξέλθετε ς μεσσου *G*

ducere cum infidelibus: quae enim participatio iustitiae cum iniquitate (-tem *F*), aut quae societas luci (lucis) ad tenebras? [15]quae (qui) autem conuentio Christi ad Belial (Beliar *F*, Belîalh *al*), aut quae pars fideli cum infidele? [16]qui autem consensus templo dei cum idolis? uos enim estis templum dei uiui (u. d.), sicut dicit deus quoniam inhabitabo in illis et inambulabo (in. inter eos *F*, inter eos amb. *al*), et ero illorum deus, et ipsi erunt mihi populus. [17]Propter

ἀφορίσθητε, λέγει κύριος, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε· κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, [18]καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ. [1]ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ.

[2]Χωρήσατε ἡμᾶς· οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. [3]πρὸς κατάκρισιν οὐ λέγω· προείρηκα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συνζῆν. [4]πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν· πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. [5]καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς Μακεδονίαν οὐδεμίαν ἔσχεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ᾽ ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν

13. *ἄνεσιν ἔσχηκεν*

1. *αφωρισθητε G* ab immundo *g* *απτεσθε (-σθαι G) BCΔ Gς*, tangamini *g*, tetigeritis *fv Lucif* 24 *bis* 2. *εις πατεραν G*, in patre *g* *εσεσθε (-σθαι G) μοι BCΔGfgvς*, mihi eritis *Lucif* 4. *εχονταις G* 5. *αγιοσυνην G* 7. 8. *εφθειραμεν ουδενα BΔ Ggvς Iren* 263 *et corr C*, corrumpimus neminem *f* 8. *προς κατακρισιν ου λεγω BC, ου προς κατακρισιν λεγω ΔGfgvς* 9. *ημων BCΔGfgvς*, vestris *g* *εστε CΔGfgvς, om B* *και BCΔGgς*, et ad *fv* *συνζην CG, συζῆν ς* 10. *υμας BCGgς, add εστιν Δf* *μοι BCΔGgvς, om fv* 11. *τη χαρα CΔGfgvς, εν τη χαρα B* *ἐπὶ*] in *fgv* 11. 12. *παση τη (om G) BCGgvς, παση τη πολλη Δ*, multa *f* 12. *ελθοντωντων ημων C*, cum venissemus *f*, venientibus nobis *g* 13. *εσχεν (εσχηκεν Δς) ανεσιν BΔς, ανεσιν εσχεν G, ανεσιν εσχηκεν C*, requiem habuit (habunt *f*) *fgv* in omnibus *fg* *θλιβομενοι BCΔGς*, tribulationem passi *g*, tribulatio *f*

quod exite de medio eorum et separamini, dicit dominus, et inmundum ne tetigeritis: et (*om al*) ego recipiam uos, [18]et ero uobis (uos) in patrem, et uos eritis mihi in filios et filias, dicit dominus omnipotens. (19) [1]Has igitur (ergo) habentes promissiones (promisionis), carissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei (Christi). [2]capite (capete) nos: neminem laesimus (lesimus *L*, lessimus *al*), neminem corrupimus (corrumpimus *al*, corrumpimur *L*), neminem circum uenimus. [3]non ad condemnationem dico: praedixi enim quod in cordibus nostris estis (eritis) ad conmoriendum, (comor.) et ad conuiuendum (conuidendum). (20) [4]Multa mihi fiducia est aput (apud) uos, multa mihi (*om al*) gloriatio pro uobis: repletus sum consolatione (-onem *F*), super abundo gaudio in omni tribulatione nostra. [5]nam et cum uenissemus [in *L al*] Machedoniam (Maced.), nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi [sumus]: foris pugnae,

μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. [6]ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου· [7]οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. [8]ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι. εἰ καὶ μετεμελόμην, βλέπω [γὰρ] ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη εἰ καὶ πρὸς ὥραν ἐλύπησεν ὑμᾶς, [9]νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν· ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. [10]ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον ἐργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. [11]ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι πόσην

2. *ο BΔGς, om C* *εν (επι C) τη παρουσια BCΔGgvς*, in adventum *fv* *δε BCΔfvς, om Gg* 2. 3. *εν τη παρουσια BCΔGg vς*, in adventum *fv* 3. in consolationem *f* *η παρεκληθη BCG fgς, ην παρεκληθην Δ* in vobis *fg* 4. *επιποθηον G*, desiderium *vel* merorem *g* *ὀδυρμὸν*] moerorem *f*, fletum *gv* 5. *με μαλλον χαρηναι BCς, μαλλον με χαρηναι Δ, μαλλον χαρηναι μαι G* 6. *επιστολη BCvς, add μου ΔGfg* *ει CΔGfgvς, ει δε B μετελομην Δ* 7. *βλεπω BΔf, add γαρ CGgς* 7. 8. *ελυπησεν υμας BCΔfς, υμας ελυπησεν Ggv* 8. *νυν BCGgvς, om Δf* 10. 11. *εις σωτηριαν αμεταμελητον* (stabilem) *BCΔGfgvς Orig* 4, 177[c], *ἀμετάβλητον εἰς σωτηρίαν Orig* 3,311*f* 11. *εργαζεται B CΔ Orig* 4,177[c] 372[e], *κατεργαζεται Gς Orig* 3,311*f* *η δε του BCΔGgvς*, nam huius *f* *κόσμου*] *Orig* 3,679[b], mundi *g*, saeculi *fgv* 12. *αυτο τουτο BCΔGς*, hoc ipsum *fgv* *λυπηθηναι BC Gg, add υμας Δfvς*

intus timores. [6]sed qui consolatur humiles, consolatus est [et *F*] nos deus in aduentu (-tum *F al*) Titi; [7]non solum autem (*om al*) in aduentu (-tum *F*) eius, sed etiam in solacio quo consolatus est (*om al*) [nos] in uobis (nobis *pr F*), referens nobis (uobis) uestrum desiderium, uestrum fletum, uestram aemulationem (emul.) pro me, ita ut magis gauderem. [8]quoniam etsi contristaui (-bi) uos in epistula, non me paenitet. etsi paeniteret (pen.), uidens [enim *F al*] quod epistula illa etsi ad horam (oram) uos contristauit, [9]nunc gaudeo (gaudio), non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad paenitentiam (-ia *F*): contristati enim estis secundum deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. [10]quae enim secundum deum tristitia est, paenitentiam in salutem stabilem operatur, saeculi (sec.) autem tristitia (-am *F*) mortem operatur. [11]ecce enim hoc ipsum, secundum deum contristari uos, quantam in uobis operatur sollicitudi-

κατειργάσατο [ἐν] ὑμῖν σπουδήν· ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι [ἐν] τῷ πράγματι. [12]ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. [13]διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα· ἐπὶ δὲ τῇ παρακλήσει ἡμῶν περισσοτέρως μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν, [14]ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτως καὶ ἡ καύχησις ὑμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου ἀλήθεια ἐγενήθη, [15]καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ

5. ἡμῶν 10. πάντοτε ὑμῖν ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν,

1. *κατηργασατο Δ* *εν CGgv, om BΔfς* *αλλα απ. αλλα BCΔ ς, αλλ απ. αλλ G* 2. *αλλ επιποθησιν G* *αλλα εκδ. BΔG, αλλ εκδ. Cς* 3. in omnibus *fgv* *εν Bfς*, om *CΔGgv* 4. *ει και* (et si) *εγραψα υμιν BCΔGgvς*, si scripsi *f* *ουκ C* *ενεκεν BCΔG, εἵνεκεν ς* 4. 5. *αδικησαντος* (*add αλλ* B) *ουδε ενεκεν του αδικηθεντος BCGfgvς, αδικηθεντος ουδε ειενεκεν του αδικησαντος Δ* 5, *αλλ ενεκεν CΔG, αλλα ενεκεν B, ἀλλ' εἵνεκεν ς*, sed propter *g*, sed ut *f* 5. 6. *υμων την υπερ ημων CΔ, ημων την υπερ ημων Gfg, ημων την υπερ υμων Bς* 6. *τουτο BCΔG fvς, add* et *g* 7. *ἐπὶ*] in *fgv* *δε BCΔGfgv, om ς* *ημων B CΔGfgv, ὑμῶν ς* *περισσοτερως* (*-ρον C*) *BCΔGfgv, add δὲ ς* 8. refectus est *gv*, perfectus est *f* 9. *αυτω BCΔGgς*, apud illum *fv* *υπερ* (de) *υμων κεκαυχημαι BCΔfvς, κεκαυχημαι υπερ* (de) *υμων Gg* 10. *αλλ BΔGς, αλλα C* *παντα BΔfgvς, παντοτε CGg* *εν αληθεια ελαλησαμεν υμιν BGgς, υμιν εν αληθεια ελαλησαμεν CΔfv* *ουτως BCG, οὕτω ς* gloriatio *fv*, gloria *g* 11. *υμων B, ημων ΔGfgvς* *η* (*om B*) *επι τιτου BCς, η προς* (ad) *τιτον ΔGfgv*

nem; sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed aemulationem (emul.), sed uindictam. in omnibus exhibuistis (exib.) uos incontaminatos esse negotio. [12]igitur etsi scribsi (scripsi) uobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum (*om al*) qui passus est, sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam pro uobis habemus ad uos coram deo. [13]ideo consolati sumus: in consolatione autem nostra (nostram *F*) abundantius magis (*om al*) gauisi sumus super gaudium Titi, quia refectus (reff.) est spiritus eius ab omnibus uobis, [14]et siquid apud (aput *F*) illum de uobis gloriatus sum, non sum confusus, sed sicut omnia uobis in ueritate (-ti) locuti (loquti) sumus, ita et gloriatio nostra quae fuit ad Titum ueritas facta est, [15]et uiscera eius abundantius in uos (uobis

περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστὶν ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν
ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. [16]χαίρω, ὅτι
ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

[1]Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δεδο-
μένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, [2]ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ
θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν καὶ ἡ κατὰ βάθους πτω-
χεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸ πλοῦτος τῆς ἁπλότητος αὐτῶν, [3]ὅτι
κατὰ δύναμιν (μαρτυρῶ) καὶ παρὰ δύναμιν, αὐθαίρετοι, [4]μετὰ
πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν· τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν
τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, [5]καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑ-
αυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ,
[6]εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως
καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην. [7]ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ

1. *εις υμας BCΔGvς*, in vobis *fgv* rememorantes *f* 2. *χαιρω BCΔGfgv, add οὖν ς* 3. in omnibus *fgv*. 6. tribulationis *vel* -ne *g* *κατα βαθους* (*βαθος Δ*) *BCΔGς*, profunda *fg* 7. *εις το πλουτος BC, εις τον πλουτον ΔGς*, in divitiis *fg* 8. *κατα δυναμιν BCΔGfvς*, pro viribus *g* *παρα δυναμιν BCΔG, ὑπὲρ δύν. ς*, supra virtutem *fv*, pro viribus *vel* ultra vires *g* sua sponte *f*, voluntarii fuerunt *gv* 9. *post πολλης tres fere litteras deletas C* praecatione *vel* adhortatione *g*, prece *f* *δυμομενοι G* *κοινονιαν G* 10. *αγιους BCΔGfgv, add δέξασθαι ἡμᾶς ς* *ηλπισαμεν CΔς, ελπισαμεν G, ηλπικαμεν B*, speravimus *gv*, speramus *f* *αλλ BGς, αλλα CΔ* 11. *και BCΔGς*, deinde *fv*, deinde et *g* 12. *προενηρξατο CΔGς, ενηρξατο B* *ουτως CG, οὕτω ς* 13. *εις υμας BCΔGgς*, in vobis *f* *ωσπερ BCΔGgvς, add* semper *f* in omnibus *fgv*

V al) sunt, reminiscentis (-tes *F al*) omnium uestrum oboedientiam (-tium), quomodo cum timore et tremore excepistis eum (illum). [16]gaudeo, quod in omnibus confido in uobis. (21) [1]Notam autem facimus (faciemus *pr F*, feci *al*) uobis, fratres (*om pr F*), gratiam dei quae data est in ecclesiis (-sis) Macedoniae (Mached. *F*), [2]quod in multo experimento tribulationis [eorum *F*] abundantia (abundant) gaudii (gaudi *L*, gaudia *al*) ipsorum et altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum, [3]quia secundum uirtutem, testimonium illis reddo, et supra uirtutem uoluntarii fuerunt, [4]cum multa exhortatione (exort.) obsecrantes nos gratiam et communicationem (common.) ministerii quod fit in sanctos, [5]et non sicut sperauimus, sed semet ipsos dederunt primum domino, deinde nobis per uoluntatem dei, [6]ita ut rogaremus (rogamus) Titum, ut (et *pr F al*) quem admodum coepit, ita et (*om al*) perficiat in uos (nos *F al*) etiam gratiam [dei] istam. (22) [7]Sed sicut in omnibus (in o. sicut) abun-

περισσεύετε, πίστει καὶ λόγῳ καὶ γνώσει καὶ πάσῃ σπουδῇ καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. [8]οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων [9](γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσεν πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε), [10]καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι· [11]νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. [12]εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν

1. 2. *τη εξ υμων (ημων B) εν ημιν (υμιν B) BCΔGς*, insuper vestra in nos *fg* 2. *ινα και BCΔGgvς*, et ut *f* *περισσευητε BCς, περισσευσηται ΔG* 3. *κατ επιταγην BCΔGς*, quasi imperans *f gv* *της ετερων σπουδης BCGvς, την ετερων σπουδην Δfgv* 4. ingenium *fv*, bonum *g* *δοκιμαζων BCΔGfgvς, δοκειμαζω G* 3. *χριστου CΔGfgvς, om B Hilar* 228 532 *υμας BΔGfgvς, ημας C. ἐπτώχευσεν δι' ἡμᾶς Orig* 2,593[a] (3,742[d]) 6. *υμεις τη (τη .. C) εκεινου πτωχεια πλουτησητε (-τισητε C) BCς, τη αυτου* illius *fv*, in illius *g*) *πτωχεια υμεις πλουτησητε ΔGfgv, ἡμεῖς πλουτήσωμεν τῇ αὐτοῦ πτωχείᾳ Orig* 2,593[a]. *τῇ πτωχείᾳ αὐτοῦ Orig* 3,742[d] 7. *συνφερει G* *οιτινες BCΔfvς, οτι Gg* *προενηρξασθε BCς, ενηρξασθαι ΔG*, coepistis *gv*, coepistis laborare *f* 8. *περυσι (-σιν pr C?) BCς, περσυ ΔG* facto *gv*, facie *f* 9. *η προθυμια του (το Δ) θελειν BCΔGς*, animus est voluntatis *f*, prompta est in vobis voluntas *g* *ουτως CG, οὔτω ς* 9. 10. perficiendi *fgv* 10. ex habentia *vel* ex eo quod habetis *g*, ex abundantia *f* *γαρ BCΔGfgvς, om Cypr* 304 voluntas prompta (*vel* praeposita *g*) est *g Cypr*, promptus animus est *f* *εαν BCς, αν ΔG*

datis, fide et sermone et scientia et omni (*om al*) sollicitudine, et (*om corr L*) [insuper *pr F et corr L*] [et *corr L*] caritate uestra in nos, ut et in hac gratia abundetis (hab.). [8]non quasi imperans (inp. *F*) dico, sed (*om al*) per (propter) aliorum sollicitudinem etiam uestrae caritatis ingenium bonum conprobans (ing. probans): [9]scitis enim gratiam domini nostri Iesus Christi, quoniam propter uos egenus factus est, cum esset diues, ut illius inopia uos diuites essetis: [10]et consilium in hoc do. hoc enim uobis utile est, qui non solum facere sed et uelle coepistis ab anno priore: [11]nunc uero et facto perficite, ut quem admodum (ammod.) promptus (prumptus) est animus (anima) uoluntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis. [12]si enim uoluntas prompta [est *LV*] (prumpta est uol.), secundum

ἔχῃ, εὐπρόσδεκτος, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. 13οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις,
ὑμῖν θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος· ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσ-
σευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, 14ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα
γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, 15καθὼς γέ-
γραπται Ὁ τὸ πολὺ οὐκ ἐπλεόνασεν, καὶ ὁ τὸ ὀλίγον οὐκ ἠλατ-
τόνησεν.

16Χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ διδόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν
ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου, 17ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιό-
τερος δὲ ὑπάρχων αὐθαίρετος ἐξῆλθεν πρὸς ὑμᾶς. 18συνεπέμψαμεν
δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ
πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν 19(οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ
τῶν ἐκκλησιῶν συνέκδημος ἡμῶν ἐν τῇ χάριτι ταύτῃ τῇ διακο-

1. *εχη BΔG et pr C?*, habet *fgv*, habuerit *Cypr*, *εχη τις ς et corr C* *ευπροσδεκτος BCΔGς*, acceptus est *f*, bene acceptum est *g*, acceptabile est *Cypr*   *εχει BCfvς*, habuerit *Cypr*, *εχει τις ΔGg*   *ου γαρ ινα BCΔGfgvς*, neque sit *Cypr*   2. *υμιν BCf, add δε ΔGg vς Cypr* 304   *ισσοτητος G*, aequitate *f*   3. *εις το εκεινων υστερημα BCΔGfgς Orig* 4,441c, illorum inopiam suppleat *v Cypr* 304   *καὶ τὸ ἐκείνου Orig*   4. *γενηται* (sit) *εις το υμων υστερημα BCΔGfgς Orig*, vestrae inopiae sit supplementum *g Cypr*   fiat *fgv*, sit *Cypr*   *ισσοτης G*, aequitas *g*   5. neque is qui multum ampliat neque is qui minus deminorat *Iren* 50   *πολυ* (*πολλυ G*) *BCΔGfgς, add* habuit *Cypr*   *ὁ alterum om G*   *ηλαττονησε Bς*   7. *διδοντι BCς*, danti *g*, *δοντι ΔGfv, add ημιν C*   11. *αλλα* (verum) *και BCΔGgvς*, sed *f*   ordinatus est *g*   12. *συνέκδημος*] comes *fg*   *ημων BCGfgς, add εγενετο Δ*   *εν τη* (*om C*) *χαριτι ταυτη BC*, *συν τη χαριτι ταυτη ΔGg*, cum hac gratia *f*

id quod habet, accepta est, non secundum quod non habet. 13non enim ut aliis sit remissio (remisio), uobis autem tribulatio (u. a. t. *om pr F*), sed [et *L*] ex aequalitate: in praesenti tempore (in hoc t. pr. *F*) uestra abundantia (hab.) illorum inopiam (-pia *F*) suppleat, 14ut et illorum abundantia (hab.) uestrae inopiae (-pia) sit supplementum (subpl.), ut fiat aequalitas (-tatis), 15sicut scriptum est Qui multum [habet *F al*, habuit *al*], non abundauit (hab.), et qui modicum, non minorauit (-bit *F al*). 16gratias autem deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro uobis in corde Titi, 17quoniam exhortationem (exort. *al*, consolationem *F*) quidem (*om F*) suscepit (suscipit *al*, accepit *F*), sed cum sollicitior esset, sua uoluntate (cum sit autem sollicitior uoluntarius *F*) profectus est ad uos. 18misimus autem (etiam *L al*) cum illo fratrem [nostrum *F*], cuius laus est (*om al*) in euangelio (in eu. est *F*) per omnes ecclesias: 19non solum autem, sed et (uerum etiam *F al*) ordinatus [est *om F al*) ab ecclesiis (-sis *al*, -sias *F*) comes peregrinationis nostrae in hac gratia quae ministra-

νουμένη ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν τοῦ κυρίου δόξαν καὶ προθυμίαν
ἡμῶν), [20]*στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρό-*
τητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν· [21]*προνοοῦμεν γὰρ καλὰ*
οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. [22]*συνε-*
πέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολ-
λοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον πεποι-
θήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς. [23]*εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ*
εἰς ὑμᾶς συνεργός· εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα
χριστοῦ. [24]*τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχήσεως*
ὑπὲρ ὑμῶν εἰς αὐτοὺς ἐνδεικνύμενοι, εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.
[1]*περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστιν*
τὸ γράφειν ὑμῖν· [2]*οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν ἣν ὑπὲρ ὑμῶν*

1. *ημων* ***BΔGfgvς***, *υμων* ***C*** *του* ***BCΔGfgv***, *αὐτοῦ τοῦ ς* 1. 2. *προθυμιαν ημων* (*ὑμῶν ς*) ***BCGς*** *et add τελουσιν* ***Δ***, destinatam nostram (*om f*) voluntatem *fg* 2. *στελλομενοι* ***BCΔς***, *υποστελλομενοι* ***G***, devitantes *fgv* *ημας* ***BCΔfgvς***, *υμας* ***G*** *μωμησηται pr* ***C****?*, *μωμηται corr* ***C*** 2. 3. *αδροτητι ταυτη τη*] *sic corr* ***C*** 3. quae ministratur *fv*, ministrata *g* *προνοουμεν* ***BΔGfgv***, *προνοουμενοι* ***Cς*** *γαρ* ***BCΔGfgv***, *om ς* 4. *καὶ om f* 5. probabimus *f* 6. *σπυδαιον* ***C*** 7. *πολλη* ***CΔfvς***, *δε πολλη* ***B***, *om* ***Gg*** *εις υμας* ***BCΔGvς***, in vobis *g*, in nobis *f* 8. *εις υμας* (in vobis) *συνεργος* ***BCGgς***, *συνεργος εις υμας* (in vobis) ***Δf*** 9. *χριστου* ***BΔGfgvς***, *κυριου* ***Cv*** 10. *υμων* ***BCfvς***, *ημων* ***ΔGg*** *ενδεικνυμενοι* ***BΔGfgv***, *ενδειξασθε* ***Cv*** *et add καὶ ς* 11. *περι μεν γαρ* ***BΔGς***, de quidem enim *g*, nam de *fv*, *περι μεν* ***C*** abundantius *g* *μοι* (*εμοι* ***B***) *εστιν* ***BCΔGgς***, est mihi *fv* 12. *το* ***BΔς***, *του* ***G***, *om* ***C*** voluntatem *g* *ην υπερ* (de) *υμων καυχωμαι* ***BCΔGς***, de quo glorior de vobis *f*

tur a nobis ad [eandem ***F***] domini gloriam et [ad] destinatam (designatam ***F***) uoluntatem nostram: [20]deuitantes hoc, nequis nos uituperet (repraehendat ***F*** *al*) in hac plenitudine quae ministratur a nobis. [21]prouidemus enim bona (bonam *pr* ***F***) non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. [22]misimus autem cum illis et fratrem nostrum, quem probauimus (probabimus ***L***) in multis saepe sollicitum esse, nunc autem multo sollicitiorem confidentia multa in uos. [23]siue pro Tito, qui est socius meus et in uos adiutor (et adi. in uobis ***F*** *al*), siue fratres nostri, apostoli ecclesiarum, gloriae (gloria) Christi (domini *pr* ***F***). [24]ostensionem ergo quae est caritatis uestrae (nostrae ***F***) et (*om al*) nostrae gloriae pro uobis in illos (in ipsis ***F*** *al*) ostendite (-dentes ***F***) in faciem (-ie ***L*** *al*) ecclesiarum (ecl.) [1]nam de ministerio quod fit in sanctos ex abundanti (hab.) est mihi scribere uobis: [2]scio enim promptum (prumptum ***V*** *al*) animum uestrum

καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισεν τοὺς πλείονας· [3]ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα καθὼς ἔλεγον παρεσκευασμένοι ἦτε, [4]μή πως, ἐὰν ἔλθωσιν σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς (ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς) ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ. [5]ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν πρὸς ὑμᾶς καὶ προκαταρτίσωσιν τὴν προεπηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν ταύτην ἑτοίμην εἶναι οὕτως ὡς εὐλογίαν καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν. [6]τοῦτο δέ (ὁ σπείρων φειδομένως φειδομένως καὶ θερί-

1. apud macedonas *fgv* *περυσι BCς, περσυ ΔG* 2. *ο CΔGς, το B* *υμων BC, εξ υμων ΔGfgvς* provocabit *f* *δε BCGfg vς, μεν δε Δ* 3. *το καυχημα ημων το υπερ υμων BCΔς,* quod gloriamus de vobis *f, το καυχημα ημων Gg* in hac parte *fv* 4. *ελεγον BCΔGς,* dixeram *f,* dixi *g* *μη πως εαν* (*om B*) *BC Gς, μη αν Δ,* ne cum *fgv* *ελθωσι C* 5. *ευρουσιν G* *καταισχυνθωμεν BCGgvς, και καταισχ. Δf* 6. *λεγωμεν Bvς et corr C, λεγω ΔGfg et pr C?* *τη υποστασει ταυτη BCΔGg, add της καυχήσεως ς,* hac substantia *fv* 7. *παρακαλαισε G* *προελθωσιν BCΔfgvς, προσελθ. G* 8. *προς BΔG, εις Cς,* ad *fgv* *και BCΔGgς,* ut *f* *προκαρτερισωσι Cς* *προεπηγγελμενην* (*προεπιγγ. G*) *BCΔG, προκατηγγελμένην ς* 9. *υμων ταυτην B Cς, ταυτην Δfv, υμων Gg* *και BCΔς, om Gfgv* *ως alterum BCΔG, ὥσπερ ς* 10 - p. 420, 1 *φειδομενως και ... σπειρων*] *sic corr C*

(en. uoluntatem uestram *pr F*), pro quo de uobis glorior aput (apud) Macedonas (Mach. *F*, -nes *al*, -nis *al*), quoniam [et] Achaia parata est ab anno praeterito, et uestra (et quae ex uobis est *F al*) aemulatio (emul.) prouocauit plurimos: [3]misi (misimus) autem fratres, ut (fratrem *pr F?*) ne quod gloriamur de uobis euacuetur [ut exultatio uestra (nostra) quae (quam) de uobis habemus non euacuetur *pr F al*] in hac parte, ut quem admodum (amm.) dixi parati sitis, [4]ne cum uenerint mecum Machedones (Mac., -nis) et inuenerint uos inparatos, erubescamus nos [in hac parte *F al*], ut non dicamus uos, in hac substantia. [5]necessarium ergo (*om al*) existimaui rogare fratres, ut praeueniant (-at *pr F al*) ad uos et (ut) praeparent repromissam (-misam) benedictionem hanc paratam (-ta *F*) esse sic quasi benedictionem, non quasi auaritiam. [6]hoc autem [dico *F al*], [quoniam *V*] qui parce semina†, parce et metet (metit *F al*), et

σει, καὶ ὁ σπείρων ἐπ᾽ εὐλογίαις ἐπ᾽ εὐλογίαις καὶ θερίσει) [7]ἕκα-
στος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης·
Ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. [8]δυνατεῖ δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν
περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν
ἔχοντες περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, [9]καθὼς γέγραπται
Ἐσκόρπισεν, ἔδωκεν τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς
τὸν αἰῶνα. [10]ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπόρον τῷ σπείροντι καὶ ἄρτον εἰς
βρῶσιν χορηγήσει καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν καὶ αὐξήσει τὰ
γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. [11]ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶ-
σαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι᾽ ἡμῶν εὐχαριστίαν [τῷ] θεῷ,

11. *επ ευλογιαις επ ευλογιαις* ***BCς Orig*** 4,255[e], *εν ευλογια ἐξ ευλογιας* ***Δf Cypr*** 304, *εν ευλογια επ* (in) *ευλογια* ***Gg*** *καὶ alterum om* ***Δ*** *εκαστος* ***BCΔGfgvς***, *add* autem ***Cypr*** 2. *καθως προηρηται* (*προειρηται* ***G***, *προαιρειται* ***Δς***) *τη καρδια* ***BCΔGς***, sicut proposuit corde (c. pr. ***Cypr***) ***f Cypr***, secundum propositum cordis ***g*** *μη* ***BCΔGfgvς***, non quasi ***Cypr*** 304 *ἐξ om* ***f*** 3. diligit ***gv Cypr***, dicit ***f***, amat ***Hilar*** 467 *δυνατει* ***BCGς***, *δυνατος* ***Δ***, potens est ***fv***, potest ***g*** *δε* ***BCGfgvς***, *γαρ* ***Δ*** 4. in vobis ***fgv*** *εν παντι παντοτε* ***BCΔς***, ubique semper ***f***, *εν παντι* (omnibus) ***Gg*** 6. ***Cypr*** 304 7. *δὲ*] ***Cypr*** 304, *om* ***Cypr*** 240 *σπορον* ***BΔG***, *σπερμα* ***Cς*** 7. 8. in escam ***fg***, ad manducandum (edendum ***Cypr***) ***gv Cypr*** 8. *χορηγησει* (subministravit ***f***) *και πληθυνει* (*-νη* ***C***) ***BCΔfgς Cypr***, *χορηγησαι και πληθυναι* ***Gς*** semen ***fgv Cypr*** 304, seminationem ***Cypr*** 240 *αυξησει* ***BCΔGfgv Cypr***, *αὐξήσαι* ***ς*** 9. *γενηματα* ***BCG***, *γεννήματα* ***ς***, nascentia ***fg***, opera ***g***, incrementa frugum ***v Cypr*** *εν παντι πλουτιζομενοι* ***BCΔς***, in omnibus locupletati ***f***, *ινα εν παντι* (omnibus) *πλουτιζομενοι* (locupletati ***g***, locupletemini ***Cypr***) ***Gg Cypr*** 240 304 10. *ητις* ***BCfgvς***, *ητης* ***G***, *ει τις* ***Δ*** *ημων* ***BΔGfgvς***, *υμων* ***Cg*** *τω* (*om* ***Δ***) *θεω* ***CΔGfgvς***, *θεου* ***B***

(*om al*) qui seminat in benedictionibus (-ne ***F** al*), de (ex ***F** al*) be-
nedictionibus (-ne ***F** al*) et metet (metit) [uitam aeternam ***F***]. [7]unus
quisque prout destinauit [in *al*, de ***L***] corde suo (u. q. secundum
propositum cordis ***F** al*), non ex tristitia aut ex necessitate (necesit.):
Hilarem enim (*om al*) datorem diligit deus. [8]potens est autem deus
(*om al*) omnem gratiam abundare (hab.) facere (*om* ***V***) in uobis, ut
in omnibus semper omnem (*om* ***F***) sufficientiam habentes abundetis
(hab.) in omne opus bonum (in omni opere bono ***F** al*), [9]sicut scrip-
tum est Dispersit (Disparsit ***F***), dedit pauperibus, iustitia eius manet
in aeternum (saeculum). [10]qui autem administrat (ministr.) semen
seminanti, et panem ad manducandum praestabit (prest., -uit ***F** al*)
et multiplicabit (-uit ***F** al*) semen uestrum et augebit incrementa fru-
gum iustitiae uestrae, [11]ut in omnibus locupletati abundetis in omnem
simplicitatem, quae operatur per nos (*om al*) gratiarum actionem deo,

[12]ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶν προσανα-
πληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ
πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ· [13]διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύ-
της δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς
τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς
καὶ εἰς πάντας, [14]καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς
διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. [15]χάρις τῷ θεῷ
ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

[1]Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος
καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν
ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς· [2]δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆ-
σαι τῇ πεποιθήσει ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λογιζομέ-

1. *της λειτουργιας ταυτης* **BCΔGfgς**, huius officii *v Cypr* 240 304 *εστιν* (*om f*) *προσαναπληρουσα* **BCΔGfgς**, supplebit *Cypr* 240, supplevit *Cypr* 304 2. ea quae desunt sanctis *fgv*, ea quae sanctis desunt *Cypr* *καὶ*] *Cypr* 240, *om idem* 304 *περισσευουσα* **BCΔGfgvς**, abundavit *Cypr* 304, abundabit *Cypr* 240 2. 3. per multam gratiarum actionem *Cypr* 3. *τω θεω* **CΔGfgς**, *τω χριστω* **B**, in deum *Cypr* *δια* **CΔGfgvς**, *και δια* **B** 4. in subiectione *g*, in obaudientiam *f* 4. 5. in evangelio *f* 5. *απλοτητι* **BCΔGfvς**, in simplicitate *g* 6. oratione *g*, obsecrationem *f* 7. in vobis *fgv* *χαρις* **BCΔGfgv**, *add δε ς et corr* **C** 8. super enarrabili *f* 9. *πραυτητος* **BG**, *πραοτητος* **Cς** 10. *ὃς*] qui *vel* quae *g* ad (*vel* secundum *g*) faciem *fg* 11. *εις υμας* **CΔGς**, in vobis *fgv*, *δι υμας* **B** 11-*p.* 422, 2. *δε το μη ... οπλα της corr* **C** 12. *τη πεποιθησει* **BΔGς** *et add ταυτη corr* **C**, fiduciam *f*, per fiduciam *g* audire *f* in quosdam *fgv*. *τινας om corr* **C**

[12]quoniam ministerium huius officii non solum supplet ea quae desunt (desint) sanctis, sed etiam abundat (hab.) per multas gratiarum actiones in domino; [13]per probationem ministerii huius glorificantes deum in oboedientia (-tiam) confessionis uestrae in euangelium Christi et simplicitate communicationis in illos et in omnes, [14]et ipsorum obsecratione (obseruat. *L*, -ones *al*) pro uobis, desiderantium uos propter eminentem gratiam dei (*om al*) in uobis. [15]gratias deo super inenarrabili dono eius. [1]ipse autem ego Paulus obsecro uos per mansuetudinem et modestiam Christi, qui in facie (-em *L et pr* *F*) quidem humilis inter uos, absens autem confido in uobis. (23) [2]Rogo autem [uos *V al*] ne praesens audeam (audiam) per eam confidentiam qua existimo (-mor *L al*) audere (audire) in quosdam, qui

νους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. [3]ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα [4](τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων), [5]λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, [6]καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοήν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή, [7]τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε. εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς. [8]ἐάν [τε] γὰρ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας

1. nos *fv*, de nobis *g* ambulemus *fv* *περιπατουντες* (*-τας G*) *BCΔGfgvς*, *ζῶντες Orig* 1,628^b 728^a 2. *Orig* 3,750^a 4,228^c
2. 3. *τα γαρ οπλα της στρατειας ημων BCΔGfgvς Orig* 1,628^b 728^a, nostra enim arma *Hilar* 1122 3. 4. ad destruendam munitionem *f*
4. *καθαιρουντες BCGfgvς Orig* 1,628^c 3,314^c, destruentia *Hilar*, *καθαιρούντων Δ* *ἐπαιρόμενον*] *Orig* 1,502^a 578^b 628^c 2,633^a 847^e 3, 314^c 336^c, extollentem *g*, elevatam *Hilar*. *οἱ τὰ ὑψώματα ἐπαίροντες Orig* 3,202^e 5. *κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ*] *Orig* 1,502^a 578^b 628^c 2,847^e 3,202^e 536^c *Hilar et om τοῦ θεοῦ Orig* 3,314^c, *κατὰ τῆς τοῦ θεοῦ γνώσεως Orig* 2,633^a *και BCΔvς*, *om Ggf* *εκμαλωτιζοντες Δ* 6. *εις την υπακοην του χριστου BCΔGgvς*, ad obaudiendum christo *fg*, *add αγοντες ΔGfg* *εν ετοιμω BCGfvς*, *ετοιμως Δ Orig* 3,314^c, promptu *g* 7. *πληρωθη BΔGfgvς*, *add προτερον C* *υμων η υπακοη BCvς*, *η υπακοη ημων* (*υμων G*) *ΔGfg* 8. *πεποιθεν CΔGvς*, confidet *fgv*, *δοκει πεποιθεναι B* *χριστου BCς*, *add δουλος ΔGfg* 9. *αφ* (*εφ B*) *εαυτου BCΔGς*, apud se *fv*, intra se *g* 10. *ημεις BCΔGfgv*, *add Χριστοῦ ς* *τε γαρ* (*add καὶ ς*) *CΔς*, *γαρ BGfg* *περισσοτερον τι BCΔvς*, *τι περισσοτερον Gfgv* *καυχησωμα G*, gloriabor *vel* gloriatus fuero *g*

arbitrantur nos tamquam secundum carnem ambulemus. [3]in carne enim ambulantes non secundum carnem militamus: [4]nam arma *militiae* nostrae non carnalia, sed potentia deo ad destructionem (distr. *F al*) munitionum, [5]consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se (*om al*) aduersus scientiam dei, et in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, [6]et in promptu habentes ulcisci omnem inoboedientiam, cum inpleta (impl.) fuerit uestra oboedientia (-am *F*). [7]quae secundum faciem sunt, uidete. siquis confidit (-det *L al*) sibi Christi [seruum *F al*] se (*om al*) esse, hoc (hic) cogitet iterum (*om al*) aput (-d) se, quia sicut ipse Christi est, ita et nos. [8]nam etsi amplius aliquid (aliq. ampl.) gloriatus fuero de potestate

ἡμῶν ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐκ αἰσχυνθήσομαι, [9]ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. [10]ὅτι Αἱ ἐπιστολαὶ μέν φασιν βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς καὶ ὁ λόγος ἐξουδενημένος. [11]τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. [12]οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισιν τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς οὐ συνιᾶσιν· [13]ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν [14](ὡς γὰρ μὴ ἐφικνούμε-

1. *ημων BΔGfgvς et corr C, om pr C* *κυριος BCvς, θεος ΔGf g, add ημιν Ggς, add et f* 2. *δοξω Bvς, δοξωμεν Gfgv, δεξωμαι Δ?* *ως αν εκφοβειν BGvς*, tanquam terrentes *f*, quasi terrendo *vel* terrentes *g*, *εκφοβουντες Δ?* 3. *επιστολαι μεν B, μεν επιστολαι ΔGfgvς* *φασιν Bgv, φησειν ΔGfς* 4. *σχυραι G* 5. *εξουδενημενος B, εξουθενημενος ΔGς* *εσμεν BΔfgvς, μεν G* 7. *τολμωμεν ΔGgvς*, audimus *f*, *τολμω B* *εγκριναι BΔς, κριναι G*, coniungere *f*, conferre *g* *η συγκρινειν (συνκ. G) εαυτους τισιν BGgvς*, nos aut comparare quibusdam *f*, *εαυτους η συγκρινειν εαυτους Δ* se ipsos commendantibus *g* 8. *αλλα BGς, αλλ Δ* *εαυτους BΔGgvς, om f* *συνκρινοντες G* 9. *εαυτους εαυτοις BGgvς, εαυτοις εαυτους Δf* *ου συνιασιν B, οὐ συνιοῦσιν ς, om ΔGfgv* *ημεις δε ουκ (οὐχὶ ς) Bvς, ουκ ΔGfg* 9. 10. *τα αμετρα καυχησομεθα Bς, το αμετρον καυχωμενοι Gg, το αμετρον Δf* 10. *ημιν BΔfvς, om Gg* 11. *θεος BGfgvς, κυριος Δ* *εφικεσθαι BΔς, αφικεσθαι G* *ως γαρ μη B, ου γαρ ως μη ΔGfgvς* *αφικομενοι G*

nostra, quam [nobis *pr F al*] dedit (ded. nobis *L*) dominus in aedificationem (ed.) et non in destructionem uestram, non erubescam, [9]ut [autem *om F*] non (n. a.) existimer (exstimemur) tamquam terrere uos per epistulas. [10]quoniam quidem epistulae, inquiunt, graues sunt et fortes (fortis *L*), praesentia autem corporis infirma et sermo contemtibilis (contempt.). [11]hoc [ergo] cogitet qui eius modi est, quia quales sumus uerbo per epistulas absentes, tales et praesentes in facto. [12]non enim audemus inserere aut conparare nos quibusdam qui se ipsos commendant (comm. *F*), sed ipsi (ipse) in nobis nosmet ipsos metientes (ment.) et conparantes (comp.) nosmet ipsos nobis. [13]nos autem non in inmensum gloriabimur, sed (*om L*) secundum mensuram regulae quam (qua) mensus est nobis deus mensura (*om L*, -ram *al*) pertingendi usque ad uos. [14]non enim quasi non pertin-

νοι εἰς ὑμᾶς ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς; ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ), [15]οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ ἔχοντες αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν [16]εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. [17]ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω· [18]οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστάνων, ἐκεῖνός ἐστιν δόκιμος, ἀλλὰ ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

[1]Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι ἀφροσύνης. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. [2]ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ· ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ, [3]φοβοῦμαι δὲ μή πως, ὡς ὁ ὄφις ἐξηπάτησεν Εὕαν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, φθαρῇ

2. *εις τα αμετρα* ***ΒΔGgς***, immensum *f* 4. *υμιν* ***ΒΔGgvς***, nobis *f* 5. *εις τα υπερεκεινα υμων* ***ΒΔGvς***, ultra vos *fg* *εν* ***ΒΔGgvς***, *om fv* 6. *ο δε* ***ΒΔGgvς***, nam qui *f* gloriatur *f* 7. *ου γαρ* ***ΒΔGfgvς***, *οὐχ* ***Orig*** 1,297[e] *συνισταvων* ***ΒΔG Orig***, *συνιστῶν ς* *εκεινος* ***ΒΔGgvς Orig***, *om f* *εστιν (add ο G) δοκιμος* ***ΒGgς Orig***, *δοκιμος εστιν* ***Δfv*** *αλλα* ***Β***, *αλλ* ***ΔGς Orig*** 9. *οφελον* ***ΒΔς***, *ωφελον* ***G*** *ανειχεσθε (ἠνείχεσθέ ς) μου μικρον τι (τι τῆς ς) αφροσυνης* ***ΒΔς***, *ανειχεσθαι* (pateremini *g*) *μικρον της αφροσυνης μου* ***Gfg Lucif*** 222 10. *ζηλω* ***ΒΔGgvς***, aemulans ***f Lucif*** *θεου ζηλω* ***ΒΔGgvς***, deo aemulor ***f Lucif*** desponsavi *vel* spopondi *g*, despondi ***v Firmilianus ad Cypr*** 147, statui ***f Lucif*** *γὰρ om* ***Cypr*** *ὑμᾶς τοὺς πάντας* ***Orig*** 3,439[d], *τοὺς πάντας ὑμᾶς idem* 3,479[a] (3,689[d]) 11. *χριστω* ***ΒΔGfgvς Orig*** 3,479[a] 689[d] ***Cyprian Lucif*** 222, *κυρίῳ* ***Orig*** 3,439[d] 12. *πως* ***Βς***, *ποτε* (forte) ***Gg***, *om* ***Δfv Lucif*** *ἐξηπατησεν ευαν* ***ΒGg***, *ευαν ἐξηπατησεν* ***Δfvς Lucif*** *εν τη πανουργια* ***ΒGgς***, *τη πανουργια* ***Δv Lucif***, de astutia *f* *φθαρη* ***ΒΔGfg Lucif***, *οὕτω φθαρῇ vς*

gentes ad uos, super (supra) extendimus nos: usque ad uos enim peruenimus in euangelio Christi, [15]non in (*om pr F*) inmensum (imm.) gloriantes in alienis laboribus, spem autem habentes crescentis (-tes *F al*) fidei uestrae, in uobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam, [16]etiam in illa (illam) quae ultra uos sunt euangelizare, non in (*om pr F*) aliena regula in his quae praeparata sunt gloriari. [17]qui autem gloriatur, in domino glorietur: [18]non enim qui se ipsum commendat (conm. *F*), ille probatus est, sed quem dominus commendat (conmendat *F*). (24) [1]Vtinam sustineretis (-ritis) modicum (modum) quid insipientiae (insap.) meae. sed et (*om pr F*) supportate (subp. *F*) me. [2]aemulor enim uos dei aemulatione (-nem): despondi (dispondi *L al*) enim uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo, [3]timeo autem ne, sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpantur (-puntur) sensus uestri et excidant (exced.) a

τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος καὶ τῆς ἁγνότητος τῆς εἰς
τὸν χριστόν. [4]εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν
οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ
εὐαγγέλιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἀνέχεσθε· [5]λογίζομαι δὲ
μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. [6]εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης
τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει, ἀλλ' ἐν παντὶ φανερώσαντες ἐν πᾶ-
σιν εἰς ὑμᾶς. [7]ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν ταπεινῶν ἵνα ὑμεῖς
ὑψωθῆτε, ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν;
[8]ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακο-
νίαν, καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς οὐ κατενάρκησα οὐθε-
νός [9](τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες

1. *της απλοτητος και της αγνοτητος (αγιοτητος **B**) **BΔg**, της αγνοτητος και της απλοτητος **Δf***, castitate ***Lucif***, *τῆς ἁπλότητος* ς 1. 2. *εις τον (om **G**) χριστον **BΔG**ς*, in christo *fg et add* iesu ***Lucif*** 222 2. si quidem enim *g*, nam si *fv* *ιησουν **BΔf**ς, χριστον **Ggv*** 3. *ηκηρυξαμεν **G***, praedicamus *g* alium *fgv* *λαμβανετε **BΔGv**ς*, accepistis *fgv* *ελαβετε **BΔ**ς, εδεξασθαι **G*** 4. *ετερον* (aliud) ***BΔfv**ς, add λαμβανεται* (accepistis) ***Gg*** *ανεχεσθε **B**, ανειχεσθε (-σθαι **G**, ἠν.* ς, pateremini) ***ΔGfgv**ς* *δε **B**, γαρ **ΔGfgv**ς* 5. me in nullo inferiorem esse *g*, me nihil minus fecisse *fv, add εν υμιν **Δf*** *των υπερλιαν **BΔGg**ς*, ab aliis *f* *ει δε και **BG**ς, ει και* (etsi) ***Δfg*** *ιδιωτης **BGv**ς, add ειμι **Δfgv**. **Orig*** 4,93[b] 6. in omnibus *fgv* *φανερωσαντες **BG***, manifestantes *vel* manifestatus sum *g, φανερωθεις **Δf**, φανερωθέντες* ς 6. 7. *εν πασιν εις υμας **BΔ**ς*, in omnes vos *f, εις υμας **G***, in vobis *g* 7. *η **BΔf**ς **Orig*** 3,724[d], *η μη **Ggv*** *εαυτον **G*** 8. *ευηγγελισαμη **G*** 9. spoliavi *g*, gravavi *f* accipiens stipendium *gv*, acceptis stipendiis *f* 10. egens *f* *ου κατεναρκησα ουθενος (ουδενος **ΔG**ς) **BΔGg**ς*, nemini honore (oneri *ff*) fui *f* 11. venientes *g*

simplicitate quae est in Christo [Iesu *F*, Iesu domino nostro *al*]. (25)
[4]Nam si is (his *F*) qui uenit alium Christum praedicat quem [nos
F al] non praedicauimus (-bimus *L*), aut alium spiritum accipitis
(accep. *F*, -istis *pr F*) quem non accepistis, aut aliud (aliut *L*, alium
F al) euangelium quod non recepistis (recip. *L*), recte pateremini:
[5]existimo enim nihil me minus fecisse [a *om L al*] magnis (f. uobis
ab aliis *F al*) apostolis. [6][sed *F al*] etsi inperitus (imp.) [sum] sermone,
sed (et) non [tam *F*] scientia, in omnibus autem manifestatus sum
uobis. [7]aut numquid peccatum feci, me ipsum humilians ut uos exal-
temini, quoniam gratis euangelium dei euangelizaui uobis? [8]alias ec-
clesias expoliaui, accipiens stipendium ad ministerium uestrum, et
cum essem aput (-d) uos et egerem, nulli onerosus fui: [9]nam quod
mihi deerat suppleuerunt fratres qui uenerunt a Machedonia (Ma-

ἀπὸ Μακεδονίας), καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ἐμαυτὸν ὑμῖν ἐτήρησα καὶ τηρήσω. [10]ἔστιν ἀλήθεια χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασιν τῆς Ἀχαΐας. [11]διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. [12]ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσιν καθὼς καὶ ἡμεῖς. [13]οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. [14]καὶ οὐ θαῦμα· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός· [15]οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.

[16]Πάλιν λέγω. μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. [17]ὃ λαλῶ,

1. in (*om f*) omnibus *fgv* sine onere (honore *f*) *fgv* *εμαυτον υμιν Bfv*, *υμιν εμαυτον ΔGgς* 2. *χριστου BGfgvς*, *om Δ* 3. *εις εμε BΔς*, *εν εμοι G* *ὅτι om B?* 4. *ο θεος BGς*, *θεος Δ* 5. *θελθοντων G* 6. *οἱ*] *ου G* *ψευδαποστολοι BGς Orig* 4,367^{b}, *ψευδοαποστολοι Δ* *Lucif* 223 7. *εις BΔfgvς*, *om G*. *εἰς ἀγγέλους δικαιοσύνης Orig* 4,367^{b} *θαυμα BΔG*, mirum *g Lucif* 223, mirandum *f*, *θαυμαστόν ς* 8. *Cypr* 194 *Hilar* 1265 *αυτος γαρ BΔGfvς Orig* 2,492*f Lucif*, cum ipse enim *g* *εις αγγελον BGgvς Orig* 1,746^{d} 2,492*f*, *ως αγγελος Δfgv Lucif* 9. *ουν BGgvς Orig* 2,492*f*, *om Δf Lucif* *και BΔGgς Orig*, *om fv Lucif* *Orig* 2,596^{e} 10. *εσται BGgvς*, *εστιν Δf Lucif* 223 *τα εργα BΔGfgvς*, operationem *Lucif* 11. *ειναι BΔGgvς*, *om f* *ει δε μη γε**(*om Δ*) *καν BΔGς*, si autem *g*, alioquin *fv* 12. *δεξασθαι G*, sus accipiat *g* *καγω* (ego *f*) *μικρον τι BΔGfgv*, *μικρόν τι κἀγὼ ς* *καυχησομαι Δ*

ced. *V al*, -iam *F*): et in omnibus sine onere (honere) me (meme *L*) uobis seruaui et seruabo. [10]est ueritas Christi in me, quoniam haec gloria (gloriatio *V al*) non infringetur (infrig. *pr F*) in me in regionibus Achaiae. [11]quare? quia non diligo uos? deus scit. [12]quod autem facio, et faciam (faciem), ut amputem occasionem (occans. *F*) eorum qui uolunt occasionem (occans. *F*), ut in quo gloriantur [tales *V*] inueniantur sicut et nos. (26) [13]Nam eius modi pseudoapostoli (seud.), operarii (-rari) subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi. [14]et non mirum: [cum *F*] ipse enim satanas transfigurat (-raret *pr F*) se in (ut *pr F*) angelum lucis: [15]non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur (-rarentur *F*) uelut (uelud) ministri iustitiae; quorum finis erit secundum opera ipsorum. [16]iterum dico. nequis me putet (putat *L*, existimet *F al*) insipientem esse (*om L al et pr F*):, alioquin uelut insipientem accipite me, ut et (*om F*) ego modicum quid glorier. [17]quod loquor, non loquor secundum dominum

οὐ κατὰ κύριον λαλῶ, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. [18]ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. [19]ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες· [20]ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις εἰς πρόσωπον ὑμᾶς δέρει. [21]κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήκαμεν· ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, (ἐν ἀφροσύνῃ λέγω) τολμῶ κἀγώ. [22]Ἑβραῖοί εἰσιν; κἀγώ. Ἰσραηλῖταί εἰσιν; κἀγώ. σπέρμα Ἀβραάμ εἰσιν; κἀγώ. [23]διάκονοι χριστοῦ εἰσιν; (παραφρονῶν λαλῶ) ὑπερεγώ, ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν θανάτοις πολλάκις [24](ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσεράκοντα παρὰ μίαν ἔλα-

1. *κατα κυριον λαλω BGg, λαλω κατα κυριον Δfς* ut insipientia *g* 2. gloriationis *g*, gloriae *fgv* *την Bς, om ΔG* 3. *καυχησομα G* *φρονιμοι οντες BΔGfς*, cum sitis sapientes *g* 5. *εις προσωπον υμας BΔGfgv, ὑμᾶς εἰς πρόσωπον ς* 6. *ως οτι BΔGgς*, quasi *fv* *ημεις ησθενηκαμεν (-σαμεν Δς) BΔfvς, ησθενησαμεν ημεις Gg, add εν τουτω τω μερει Δfv* *ω δ αν BGς*, quo autem *g*, *ω αν Δ*, quo *fv* 7. *εν αφροσυνη* (in insipientiam *f*) *λεγω BΔfvς, post καγω Gg* 7. 8. *ἰσραηλῖταί εἰσιν; κἀγώ*] *Orig* 2,822[e] 8. 9. *χριστου εισιν BΔfvς, εισιν χριστου Gg* 9. ut insipiens *g*, ut minus sapiens *fv* *λαλω Bς, λεγω ΔGfgv* *ὑπὲρ ἐγώ ς* *περισσοτερως BΔGς Orig* 1,257[d] 3,190[d] 218[a], abundantius *g*, copiosius *Hilar* 430, plurimis *fv* 9. 10. *εν φυλακαις περισσοτερως εν πληγαις υπερβαλλοντως BΔfv, εν πληγαις περισσοτερως εν φυλακαις υπερβαλλοντως* (eminentius *Hil*) *Gg Orig* 1, 257[e] *Hilar* 430, *ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως ς Orig* 3,218[a]. *ἐν φυλακαῖς ὑπερβαλλόντως Orig* 3,190[e]. *ἐν φυλ. πολλάκις idem* 3,309[c] 11. *πολλακις BGfgvς Orig* 1,257[e] 3, 190[e] 218[a] *Hilar, πολλοις Δ* *τεσσερακοντα Δ, τεσσαράκοντα ς Orig* 1,257[e] 3,309[c], *μ̄. G*

(deum *F al*), sed quasi in (*om al*) insipientia (-iam *L*) in hac substantia gloriae. [18]quoniam multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor. [19]libenter enim suffertis insipientes, cum sitis ipsi sapientes: [20]sustinetis enim, siquis uos in seruitutem redigit (-get), siquis deuorat, siquis accipit (accepit), siquis extollitur, siquis in faciem uos (in uos fac. *L*) caedit (cedit). [21]secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus [in hac parte *om L al*]: in quo quis audet, in insipientia (-am *L al*) dico, audeo et ego. [22]Hebraei (Ebrei) sunt? et ego. Israhelitae sunt? et ego. semen Abrahae sunt? et ego. [23]ministri Christi sunt? [et ego *F al*] ut minus (minimus *pr F al*) sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus (mont. *pr F*) frequenter. [24]a Iudaeis quinquies quadragenas una (-nos uno) minus (m. u.) accepi,

βον, [25]*τρὶς ἐραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα),* [26]*ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις,* [27]*κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι.* [28]*χωρὶς τῶν παρεκτὸς ἡ ἐπίστασίς μοι ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν.* [29]*τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;* [30]*εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.* [31]*ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι.* [32]*ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν*

1. *εραβδισθην ΔG Orig, ερραβδισθην ς* 2. in profundo (*add* maris *fg*) feci (fui *g*) *fg Hilar* *οδοιποριαις BΔGfς,* in itineribus *gv* *πολλακις BGgvς, πολλαις Δf* 5. *κοπω BΔGfg, ἐν κόπῳ vς Orig* 3,220[c] 296[d] *μόχθῳ] Orig* 3,296[d], *add καὶ* 3,220[c] *πολλακις BGgς Orig* 3,220[c], *πολλαις Δfv, om Orig* 3,296[d] 6. *εν λιμω BΔGfgvς Orig* 3,220[c], *καὶ λιμῷ Orig* 3,296[d] *δίψῃ Orig* 3,296[d] 6. 7. *ἐν νηστείαις . . . γυμνότητι om Orig* 3,220[c] 296[d] 6. *πολλακις BGgς, πολλαις Δfgv* 7. *επιστασις BΔG, ἐπισύστασίς ς,* instantia *gv,* concursus *f* *μοι BG,* in me *f, μου Δgvς* *καθημερινη G* 8. *η μεριμνα BΔς Orig* 1,214[c], *μεριμνα G* *ουκ BΔGfgς Orig* 1,214[c] 3,337[f] 542[a] 4,167[a], ego non *v Cypr* 21, non ego *Cypr* 99 9. *ουκ εγω BΔGfgς Orig* 1,214[c] 3,542[a], ego non *v Cypr* 21 10. *μου ΔGfgvς, om B* *θεος BGgvς, add του ισραηλ Δf* 11. *ιησου BGg, ημων ιησου χριστου Δfς* *ο ων ευλογητος BΔGgvς,* benedictus *f*

[25]ter uirgis (uirges) caesus (ces.) sum, semel lapidatus sum (*om al*), ter naufragium feci, nocte (noctu *F*) et die in profundum (-do) maris fui, [26]in itineribus (iteneribus) saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine (-ni), periculis in mari, periculis in falsis fratribus, [27]in labore et erumna, in uigiliis multis, in fame et siti, in ieiuniis (-nis) multis, in frigore et nuditate. [28]praeter illa quae extrinsecus sunt instantia mea cotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. [29]quis infirmatur, et ego non infirmor? quis (qui) scandalizatur, et ego non uror? [30]si gloriari oportet, quae infirmitatis meae sunt gloriabor. [31]deus et pater domini [nostri *F al*] Iesu [Christi *F al*] scit, qui est benedictus in saecula, quod (quia *F*) non mentior. [32]Damasci praepositus gentis Aretae (Aratae, Arte) regis custodiebat (-bant) ciuitatem Damascenorum (Damaschen. *F*), ut me conprae-

πόλιν Δαμασκηνῶν πιάσαι με, [33]καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχα-
λάσθην διὰ τοῦ τείχους καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. [1]καυχᾶ-
σθαι δεῖ, οὐ συμφέρον μέν, ἐλεύσομαι δὲ καὶ εἰς ὀπτασίας καὶ
ἀποκαλύψεις κυρίου. [2]οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκα-
*τεσσάρων (εἴτε ἐν σώματι οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς σώματος οὐκ οἶδα,**
ὁ θεὸς οἶδεν) ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. [3]καὶ
οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον (εἴτε ἐν σώματι εἴτε χωρὶς τοῦ σώ-
ματος ὁ θεὸς οἶδεν), [4]ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον καὶ ἤκουσεν
ἄρρητα ῥήματα ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. [5]ὑπὲρ τοῦ τοιούτου

1. *πολιν δαμασκηνων* **BΔGfgv**, *Δαμασκ. πόλιν ς* *πιασαι με* **BΔfv** *et add θέλων ς, θελων πισαι μαι* **Gg** et *ffgv*, ut *f* *εν σαργανη* **BΔGgvς** ***Orig*** 2,394[c] *bis*, in sportam *fv*, *om* **G** missus sum *f*, submissum *g* 3. *δει* **BGfg**, *δε* **Δ**, *δὴ ς* *συμφερον μεν* **BGv**, expedit mihi quidem *g*, *συμφερει μοι* (*om* **Δ**) **Δ***f*ς *δε και* **B**, *δε* **Ggv**, *γαρ* **Δς**, et *f* *εις τα οπτασιας* **G** 4. *κυριου* **BΔfvς**, *χριστου* **Gg** 5. *ουκ οιδα prius* **BΔGfgvς** ***Orig*** 1,364[f], *om* ***Iren*** 162 *εκτος* **B**, *add του* **ΔGς** ***Orig*** *ουκ οιδα alterum* **BΔGgvς** ***Orig***, *om f* ***Iren*** 6. *εως* (*add του* **G**, usque ad) *τριτου ουρανου* **BΔGfgvς** ***Orig*** 2,756[b] 4,166[d] ***Iren*** 162, *εἰς τρίτον οὐρανόν* ***Orig*** 1,196[c] 282[e] 364[f] 7. *χωρις* **BΔ**, *εκτος* **Gς** *σωματος* **B**, *add ουκ οιδα* **ΔGfgς** 8. *ηκουσεν* **BΔGfgvς** ***Orig*** 1,282[e] 633[f], *ἤκουσα* ***Orig*** 1,724[c] 2,19[b] 4,259[c] 9. *αρρητα ρηματα* **BΔGfgvς** ***Orig*** 1,196[c] 282[e] 633[f] 725[c] 2,19[b] 3,766[b] 824[b] 4,106[a] 166[d] 216[a] 220[a] 259[c] ***Iren*** 163, verba inenarrabilia ***Iren*** 162 *οὐκ ἐξὸν*] ***Orig***, *μὴ ἐξὸν idem* 1,196[c], *οὐκ ἔξεστιν* 3,766[b], *μὴ ἔξεστιν* 3,824[b] *ανθρωπω* **BΔGfgvς** ***Orig Iren***, *ἄνθρωπον* ***Orig*** 4,106[a], *ἀνθρώποις* ***Orig*** 4,216[a] *λαλησαι* **BΔGς** ***Orig*** 1,196[c] 282[e] 633[f] 725[c] 2,19[b] 3,766[b] 4,106[a] 216[a] 220[a] 259[c], *λαλεῖν* ***Orig*** 3,824[b] *υπερ του* **BΔGfgvς**, *περὶ τοῦ* ***Orig*** 4,166[d]

henderet (-rent), [33]et per fenestram in sportam (sporta) demissus
(dim. *L al*, demisus *al*) sum per murum et [sic *F al*] effugi manus
eius. [1]si gloriari oportet, non expedit quidem, ueniam autem ad ui-
siones et reuelationes (-nis) domini. [2]scio hominem in Christo ante
annos quattuordecim (quatu.), siue in corpore nescio, siue extra cor-
pus (corpore *pr F*) nescio, deus scit, raptum huius (eius *L al*) modi
usque ad tertium caelum. [3]et scio huius modi hominem, siue in cor-
pore siue extra corpus nescio, deus scit, [4]quoniam raptus est in pa-
radisum (-dysum *F*, -dissum *al*) et audiuit arcana (archana *F al*)
uerba, quae non licet (licent *al*, licebat *L*) homini loqui. [5]pro huius

καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθε-
νείαις 6 (ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων· ἀλή-
θειαν γὰρ ἐρῶ· φείδομαι δέ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ
βλέπει με ἢ ἀκούει ἐξ ἐμοῦ) 7 καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων.
διὸ ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σα-
τανᾶ, ἵνα με κολαφίζῃ [,ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι]. 8 [καὶ] ὑπὲρ τούτου
τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ. 9 καὶ εἴρηκέν
μοι Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελεῖται.
ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπι-

1. *καυχησομαι BΔGfgvς, καυχήσωμαι Orig* *υπερ δε BGfgvς Orig, περι δε Δ* *ου BΔGgς Orig,* nihil *fv* *ταις ασθενειαις BGς, τοις ασθενημασιν Δ, add μου Ggvς* 2. *καυχησασθαι B Δς, καυχασθαι G* 3. *ερω BΔGfgvς,* dico *gv* *φειλομαι G* 4. *βλεπει με BΔGgvς,* me videt *f, βλέπει Orig* 1,197^{d} 4,131^{c} *ακουει BGgv Orig, add τι Δfvς* 4. 5. *και τη υπερβολη των αποκαλυψεων (αποκαλυψ G) διο ινα μη υπεραιρωμαι ABGg, και τη* (in *f,* ut *Iren*) *υπερβολη των αποκαλυψεων ινα* (om *Iren*) *μη υπεραιρομαι* (*-ρωμαι ς,* super extollar *Iren,* extollar *f*) *Δfς Iren* 295 (*Orig* 1,197^{d}), et propter eminentiam revelationum *Hilar* 325 5. *τη σαρκι ABΔGgς,* carnis *f Iren Hilar,* carnis meae *Cypr* 232 306. *σκόλοπος τοῦ σατανᾶ Orig* 1,258^{b} *αγγελος G* *σατανα A BΔGfgv Iren Cypr Hilar* 262 325, *τοῦ σατανᾶ Orig* 3,200^{d}, *σατᾶν ς Orig* 3,200^{d} 6. *ινα με ABΔGfgvς Orig* 3,200^{d} *Iren,* qui me *v Cypr Hilar* *ινα μη υπεραιρωμαι Bς Orig* 1,258^{b} 3,200^{d} *Cypr Hilar* 325, om *AΔGfgv Iren* *και A Orig* 3,200^{d} *Iren* 295, om *BΔ Gfgvς Cypr* 232 306 *υπερ. τουτου ABΔGς,* super haec *Iren, περὶ τούτου Orig,* propter quod *fg Cypr* 7. *τρις τον κυριον ABGgvς Orig Iren Cypr, τον κυριον τρις Δf* *ειρηκεν ABΔς, ειπεν G Orig* 8. *δυναμις ABΔGfgv Iren Cypr, add μου* rec *A* item *ς Orig* 3,200^{d} *τελειται ABΔG, τελειουται ς Orig* 9. libentissime *fg,* libenter *v Iren* 295 *ουν μαλλον ABΔGfgς Iren, οὖν v Orig* 3,190^{d}, om *Orig* 3,292^{b} *μου ABΔGfgvς Orig,* om *Iren*

(eius *L*) modi gloriabor, pro me autem nihil gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. 6 nam etsi uoluero gloriari, non ero insipiens: ueritatem enim dicam (dico): parco autem, nequis [in *L al*] me existimet supra id quod uidet me aut audit [aliquid *V al*] ex me. 7 et ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis (carni) meae, angelus satanae, ut (qui) me colaphizet (colaf. *L,* colof. *al*). 8 propter quod ter dominum rogaui, ut discederet (auferetur) a me. 9 et dixit mihi Sufficit tibi gratia mea: nam uirtus in infirmitate perficitur. libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in

σκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. 10 *διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθε-*
νείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις, ὑπὲρ
χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι.
11 *Γέγονα ἄφρων· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑ-*
μῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων,
εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. 12 *τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν*
ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, σημείοις καὶ τέρασιν καὶ δυνάμεσιν. 13 *τί*
γάρ ἐστιν ὃ ἡσσώθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς
ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην.
14 *Ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ κατα-*
ναρκήσω· οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλὰ ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ
τέκνα τοῖς γονεῦσιν θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. 15 *ἐγὼ*

1. in me *fgv Iren* *ασθενειαις ΑΒΔfvς Orig* 2,803^{f} 3,218^{d}, *add μου Gg* 2. *εν αναγκαις ΑΒΔGfgvς Orig* 2,803^{f}, *καὶ ἀν. Orig* 3, 218^{d} *εν διωγμοις ΒΔGfgvς Orig, om A* *εν στενοχωριαις Α ΔGfgvς Orig* 2,804^{a}, *και στεν. Β Orig* 3,218^{d} 3. *οταν ΑΒΔς, οτε G* *δυνατος ειμι ΑΒΔς, δυνατω G* 4. *εγεγονα G* *αφρων ΑΒΔGfgv, add καυχώμενος ς* *ημεις G* *υφ ημων Α* 5. *ουδεν γαρ ΑΔfvς et add τι Β, ου γαρ Gg* *των ΑΒΔGς*, ab his qui *gv*, ab aliis qui *f* 6. etsi *fg* *τα μεν ΑΒΔς*, tamen *f*, *αλλε vel τα μεν G*, sed *vel* quidem *g* *του αποστολου ΑΒΔGfvς*, apostolatus *g* *κατειργασθη ΑΒς, κατηργασθη (-σθην Δ) ΔG* 7. *σημειοις ΑΔfv, σημειοις τε Β, και σημειοις Gg, ἐν σημείοις ς* 8. *ησσωθητε ΒΔ, ηττηθητε Ας, ελατωθηται G* *υπερ ΑΒGς, παρα Δ.* prae caeteris ecclesiis *gv*, quam caeterae ecclesiae *f* 8. 9. *αυτος εγω ΑΒΔς, εγω αυτος Gfgv* 9. *αδικιαν ΑΒΔfgvς, αμαρτιαν G* 10. *τριτον τουτο ΑΒGfgv, τουτο τριτον Δ, τρίτον ς* 10. 11. *καταναρκησω ΑΒ, add υμας (ὑμῶν ς) ΔGfgvς* 11. *αλλα ΑΒG, ἀλλ' ς* non (nec *fv*) enim *fgv* 12. *αλλ ΒΔ Gς, αλλα Α*

me uirtus Christi. 10 propter quod placeo mihi in (*om al*) infirmitatibus [meis], in contumeliis (-lis), in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo: cum enim infirmor, tunc potens sum. 11 factus sum insipiens: uos me coegistis. ego enim debui a uobis commendari (conm. *F*): nihil enim minus fui (feci *V*) ab his qui sunt supra modum apostoli, tametsi (tamen etsi *L al*) nihil sum. 12 signa tamen (uero *F al*) apostoli facta sunt super uos in omni patientia, signis et prodigiis et uirtutibus. 13 quid est enim quod minus habuistis prae ceteris ecclesiis (-sis), nisi quod ego ipse (i. e.) non grauaui uos? (27) Donate mihi hanc iniuriam. 14 ecce tertio hoc (huc) paratus sum (*om al*) uenire ad uos, et [non uos grauabo,] non ero grauis uobis: non enim quaero quae uestra sunt, sed uos. nec enim debent filii parentibus thesaurizare (thens. *pr F*), sed parentes filiis. 15 ego autem (enim *L*)

δὲ ἥδιστα δαπανήσω καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν,
εἰ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν ἧσσον ἀγαπῶμαι.
16Ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς· ἀλλὰ ὑπάρχων πανοῦρ-
γος δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. 17μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐ-
τοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; 18παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν
ἀδελφόν· μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι
περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσιν;
19Πάλαι δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα. κατέναντι θεοῦ ἐν
χριστῷ λαλοῦμεν, τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδο-
μῆς. 20φοβοῦμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς
κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε, μή πως ἔρις ζῆλος θυμοὶ

1. *δαπανησω ABGgvς, add και εκδαπανησω* (superimpendam) *Δf εκδαπανηθησομαι ABΔGς*, ipse impendar (intendar *f*) *fg* 2. *ει ABG, εἰ καὶ ς, om Δfg αγαπων BΔGfgvς, αγαπω A ησσον ABΔ, ἧττον ς, ελασσον G* 3. *εστω δε ABΔGς*, sed esto *fv*, autem *g ου ABfς, ουκ Δ, δε ου Gg κατεβαρησα* (*εβαρησα Δ*) *υμας ABΔς, κατεναρκησα υμων G αλλα ABΔG, ἀλλ' ς* 4. *απεσταλκα ABGς, επεμψα Δ δι αυτου ABΔfς, om Ggv* 5. simul misi *g*, misi cum illo *fv* 7. ambulamus *vel* -lavimus *g*, *add οτι εαν ελθω παλιν ου φισομαι* (13,2) *Gg sed deletum* 8. *παλαι A BGfv, παλιν Δgς* putatis *gv*, speratis *f υμιν απολογουμεθα ABΔGς*, vobis disputamus *f*, nos excussemus apud vos *g κατεναντι ABG, κατενωπιον Δ et add τοῦ ς* 8. 9. *εν χριστω ABΔ Ggvς, om f* 9. omnia autem *fgv* 10. *γαρ ABΔGfgvς, om Cypr* 74 *πως ABΔGgvς Cypr, om f* 10-*p.* 433, 2. *ἐλθὼν ... ὑμᾶς καὶ*] veniens ad vos *Cypr* 11. *καγω ABΔς, και εγω G* a vobis *gv ερις A, ερεις BΔGfgvς ζηλος ABΔG, ζῆλοι fgvς*

libentissime inpendam (imp.) et super inpendar (imp., inperdar) ipse pro animabus uestris, licet plus uos diligens minus diligar. 16sed esto, ego [ipse *F*] uos non grauaui (graui): sed cum essem astutus, dolo uos cepi (coepi *F al*). 17numquid per aliquem eorum quos misi ad uos circum ueni uos? 18rogaui Titum, et misi cum illo fratrem: numquid Titus uos circum uenit? nonne eodem spiritu ambulauimus (-labimus)? nonne isdem (hisdem *FL*, hiisd. *al*) uestigiis? 19olim (ollim) putatis quod excusemus (excussem.) nos aput (apud *V al*) uos. coram deo in Christo loquimur; omnia autem, carissimi, propter uestram aedificationem. 20timeo enim ne forte, cum uenero, non quales uolo inueniam (ueniam in) uos et ego inueniar a uobis qualem non (n. q. *F*) uultis, ne forte contentiones aemulationes animositates

ἐριθεῖαι καταλαλιαὶ ψιθυρισμοὶ φυσιώσεις ἀκαταστασίαι. [21]μὴ πάλιν ἐλθόντος μου ταπεινώσει με ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν; [1]τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. [2]προείρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον καὶ ἀπὼν νῦν, τοῖς προημαρτηκόσιν καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν οὐ φείσομαι. [3]ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν [4](καὶ γὰρ [εἰ] ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνά-

2. ταπεινώσῃ

1. ερειθιαι *A*, αιρειθειαι *G* φυσιωσεις ακαταστασιαι *ABΔvς*, φυσιωσεις *Gf*, seditiones *g* 2. ελθοντος (veniente) μου ταπεινωσει (-ση *A*, humiliet) με *ABGg*, ελθοντα με ταπεινωση *Δς*, cum venero ad vos humiliet me *f* προς (apud) υμας *ABΔGgvς*, *om f* 3. τῶν] ex his (iis) qui *fgv Cypr* 74 3. 4. επι (in) τη ακαθαρσια και (*om f*) πορνεια και ασελγεια η επραξαν *ABΔGfgς*, in immunditiis quas fecerunt et fornicationibus et libidinibus *Cypr* 4. 5. τριτον τουτο ερχομαι *BΔGfgvς*, ιδου τριτον τουτο ετοιμως εχω ελθειν *Av* 5. επι στοματος *ABΔGς*, in (ut in *g*) ore *fgv* stabit *fgv* 6. προειρηκα *ABGfgvς*, *add* γαρ *Δ* ως *ABGgvς*, *om Δf* 7. νυν *ABΔGfgv*, *add* γράφω *ς* 8. εις το *ABΔς*, *om G* επει *ABΔς*, οτι *G*, quia *fg*, quoniam *g*, εἰ *Orig* 3,237[a] 298[d] 4,108[b] 169[c], ἢ ν *Orig* 4,377[d] 9. εν εμοι λαλουντος *ABGfgvς Orig*, λαλουντος εν εμοι *Δ* in vos *f*, in vobis *g* δυνατει *AB ΔGgvς*, potens *f* 10. και γαρ ει *Avς Hilar* 992 1077, εἰ γὰρ καὶ *Orig* 3,472[b], εἰ καὶ *Orig* 3,226[a], και γαρ *BΔGfg* εσταυρωθη *A BΔGfgvς Orig* 3,472[b] (4,292[c]) *Hilar* 992 1077, crucifixus *Hilar* 96, ἀπέθανεν *Orig* 3,226[a] αλλα ζη *ABΔGfgvς Orig Hilar* 992 1077, resurrexit *Hilar* 96

dissensiones (dess.) detractiones (detractat.) susurrationes (susurat.) inflationes seditiones sint inter uos, [21]ne iterum, cum uenerо, humiliet me deus aput (-d *V al*) uos et lugeam multos ex his qui ante peccauerunt et non egerunt paenitentiam super inmunditia (-am *F al*) et fornicatione (-em *F al*) et inpudicitia (-am *F al*) quam gesserunt (geser.). [1]ecce tertio hoc (huc) uenio (paratus sum uenire *F*) ad uos. in ore duorum uel trium testium stabit omne uerbum. [2]praedixi et praedico, ut praesens bis (uobis *L al*) et nunc absens, his qui ante peccauerunt et ceteris omnibus, quoniam si uenero iterum non parcam. [3]an experimentum quaeritis (quer.) eius qui in me loquitur Christus (Christi *V al*), qui in uos (uobis) non infirmatur, sed potens est in uobis? [4]nam etsi cruci fixus est ex infirmitate, sed ui-

μεως θεοῦ· καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζήσομεν σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς), [5]*ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε· ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν [ἐστίν]; εἰ μή τι ἀδόκιμοί ἐστε.* [6]*ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι.* [7]*εὐχόμεθα δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν, οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν.* [8]*οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.* [9]*χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε· τοῦτο καὶ εὐχόμεθα τὴν ὑμῶν κατάρτισιν.* [10]*διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα παρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ὁ κύριος ἔδωκέν μοι εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν.*

1. *σὺν αὐτῷ,* 4. *χριστὸς Ἰησοῦς*

1. *θεου ABΔGfgvς Orig Hilar* 992 1077, *om Hilar* 96 *γαρ AΔ fgv, γαρ και Bς, om G εν BΔfvς, συν AGg ζησομεν (ζησόμεθα ς) ABΔfg, ζησωμεν G συν ABGgvς, εν Δfg* 2. *εκ δυναμεως θεου ABΔfvς, om Gg εις υμας εαυτους AΔGgς,* in vobis ipsis *f, εαυτους B* 3. *εαυτους δοκιμαζετε BΔGfgvς, om A επιγινωσκετε ABΔGfvς,* cognoscetis *g* 4. *ιησους χριστος BΔfς, χριστος ιησους AGgv εστιν AGfgvς, om BΔ τι ABΔGgς,* si *f* 5. *δε ABΔfgvς, γαρ Gg γνωσεσθε ABΔGgς,* cognoscitis *f ευχομεθα ABΔGfgv, Εὔχομαι ς πρὸς om f* 6. *κακον μηδεν ουχ ινα ABΔGg,* quicquam mali ut non *f* 8. *ωμεν ABΔ vς,* sumus *fgv της utrobique ABΔς, om G αλλ ABς, αλλα ΔG* 9. *οταν ABΔς, οτε G* 10. *τουτο ABΔGfgv, add δὲ ς* 11. *παρων μη ABς, μη παρων ΔGfgv* durius *fgv χρησωμαι ABΔς, χρησομαι G,* agam *fgv* 12. *ο κυριος εδωκεν (-κε B) μοι ABΔGfgv, ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος ς*

uit (uiuet *L*) ex uirtute dei: nam et nos infirmi sumus in illo, sed uiuemus (uiuimus *F al*) cum eo ex uirtute dei in uobis. [5]uosmet ipsos temptate (temt.), si estis in fide: ipsi uos probate. an non cognoscitis uos ipsos (*om V*), quia Christus Iesus in uobis est? nisi forte reprobi estis. [6]spero autem quod cognoscitis (-scetis *L*) quia nos non sumus reprobi. [7]oramus autem [ad *V*] deum ut nihil mali (male) faciatis, non ut nos probati pareamus (pereamus *pr F*), sed ut uos quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus (sumus *L al*). [8]non enim possumus aliquid aduersus ueritatem, sed pro ueritate (-tatem *F*). [9]gaudemus enim, quando nos infirmi sumus, uos autem potentes (-tis) estis: hoc et oramus uestram consummationem. [10]ideo haec absens scribo, ut non praesens durius agam secundum potestatem quam dominus dedit mihi in aedificationem et non in destructio-

[11]Λοιπόν, ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. [12]ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες.

[13]Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ.

Παῦλος ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, [2]καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. [3]χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἡμῶν

3. ἐν φιλήματι ἁγίῳ.

1. 2. *το αυτο φρονειτε ΒΔGfgvς*, *om A* 2. *της αγαπης και ειρηνης ΑΒvς*, *της ειρηνης και της αγαπης Δfv*, *της ϊρηνης Gg* 3. *αγιω φιληματι ΒΔfς*, *φιληματι αγιω AGgv* 5. *χριστου ΑΔ Gfgvς*, *om B* 6. *υμων ΑΒGg*, *add αμην Δfvς* *προς κορινθιους β ΑΒΔ*, *ετελεσθη προς κορινθιους αρχεται προς γαλατας Gg*, ad corinthios II explicit *f*, *Πρὸς Κορινθίους δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδονίας διὰ Τίτου καὶ Λουκᾶ ς* *προς γαλατας ΑΒ*, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολή ς*. *κατὰ τὰ ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας εἰρημένῃ ἐπιστολῇ Orig* 1,239[a] *ad* 1,4 7. *δι ΑΒΔς*, *δια G*, per *fv Iren* 200 *Hilar* 262. per hominem *vel* ex homine *g* 8. *διὰ*] per *vel* ex *g* *χριστου ΑΒΔGfg vς Hilar*, *om Iren* *θεου πατρος etc ΑΒΔGgvς Iren*, deo patri *etc f* a mortuis *fgv* 10. *και κυριου ημων ΒΔGfgς*, *ημων και κυριου A*

nem (distr. *F*). (28) [11]De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini (exort.), idem sapite (sapete), pacem habete, et deus dilectionis et pacis (p. et d. *F al*) erit uobiscum. [12]salutate [in *F*] inuicem in osculo sancto. salutant uos sancti omnes (o. s.). [13]gratia domini nostri Iesu Christi et (*om al*) caritas dei et communicatio sancti spiritus (sp. s. *L al*) [sit] cum omnibus uobis (*om al*), amen.
* Expl. ad Corint. II.

INC. [EPISTVLA] AD GALATAS.

Paulus apostolus non ab hominibus neque per hominem, sed per Iesum Christum et deum patrem qui suscitauit eum a mortuis, [2]et qui mecum sunt omnes fratres, ecclesiis Galatiae. [3]gratia uobis et pax a deo patre et domino nostro (p. nostro et domino *F al*) Iesu

Ἰησοῦ χριστοῦ, [4]τοῦ δόντος ἑαυτὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστῶτος πονηροῦ κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, [5]ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

[6]Θαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χριστοῦ εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, [7]ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. [8]ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. [9]ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς

9. εὐαγγελίσηται

1. *περι* (de) *ΑΔGς Orig* 1,238*f*, *υπερ* (pro) *B?fgvς* *αμαρτιων ΑΒΔGfgvς*, *ἁμαρτωλῶν Orig* 2. *εκ ΑΒΔGHfgvς Orig* 1,239*a* 2, 702*a*, *ἀπὸ Orig* 1,601*e* 674*e* *αιωνος του ενεστωτος ΑΒ Orig* 1, 239*a* 601*e* 2,702*a*, *ενεστωτος αιωνος ΔGHfgvς Orig* 1,674*e* 2. 3. *το θελημα ΑΒΔGς Orig* 1,239*a*, *θελησιν H* 3. *ω ΑΒΔGς*, *add εστιν Hfgv* 5. *θαυμαζω ΑΒΔHfvς Cypr* 32 107 *Lucif* 234, *μαζω* (miror) *δε Gg* *ουτως* (*ουτω Hς*) *ΑΒΔHς*, sic tam *fv Cypr Lucif*, tam *g*, *om G* *μετατισθε Α* *ἀπὸ τοῦ*] ab eo qui *fgv Cypr*, qui *Lucif* 5. 6. *καλεσαντος υμας* (*ημας H*) *ΑΒΔGHfgς*, vos vocavit *gv Cypr Lucif* 6. *εν χαριτι ΑΒΔGHfgvς*, in (ad 107) gratiam *v Cypr* 32 107 *Lucif* *χριστου ΑΒHvς*, *ιησου χριστου Δf*, *om g Cypr Lucif* in (ad *Cypr*) aliud *fgv Cypr Lucif* 234 7. *ει μη τινες εισιν ΑΒΔGHgς*, nisi si (*om Luc*) sunt aliqui *fv Cypr Lucif* qui vos conturbant (turbant 32) *v Cypr* 32 107 *Lucif* 8. *και εαν ΑΔGHς*, *καν Α* *ημεις ΑΒΔGfgvς Cypr* 32 *Lucif*, aut nos *Cypr* 107 9. *ευαγγελιζηται ὑμῖν* (*υμας Δ*, *om G*) *ΔGvς*, *υμιν ευαγγελιζηται BH*, aliter adnuntiet *Cypr*, *ευαγγελισηται υμιν* (*om g Lucif*) *Afg Lucif* 234 *ευαγγελισαμεθα G et H?*

Christo, [4]qui dedit semet ipsum pro peccatis nostris, ut eriperet (-perent *L*, -piat *al*) nos de praesenti saeculo nequam secundum uoluntatem dei et patris nostri, [5]cui est gloria in saecula saeculorum, amen (*om al*). (2) [6]Miror quod sic tam cito transferemini, ab eo qui uos uocauit (uocat) in gratiam (gratiā *F*) Christi, in aliud (aliut *L*) euangelium, [7]quod non est aliud (aliut *L al*), nisi [si *F al*] sunt (*om al*) aliqui (*om al*) qui uos conturbant et uolunt conuertere euangelium Christi. [8]sed licet nos aut angelus de caelo euangelizet uobis praeter quam quod euangelizauimus uobis, anathema sit. [9]sicut praediximus, et nunc iterum dico, siquis uobis euangelizauerit praeter id

εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. [10]ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην.

[11]Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον· [12]οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὐδὲ ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ χριστοῦ. [13]ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, [14]καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. [15]ὅτε δὲ εὐδόκησεν [ὁ θεὸς] ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ [16]ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι

1. *ευαγγελιζεται (-ζηται G) ABΔGHς*, adnuntiaverit *fg Cypr*, evangelizaverit *v Hilar* 1289, aliud adnuntiaverit *Lucif* praeter quod (quam quod *Cypr Hil*) *fgv Cypr Hilar*, quam quod *Lucif* 2. *επιθω G* *ει ετι (αιτειά G) ABΔGfgv*, *εἰ γὰρ ἔτι ς*, ego si adhuc *Hilar* 90, si *Cypr* 83 104 109 174 320 3. *ηρεσκον ABΔGfgvς Cyprian* 83 104 109 *Hilar*, placere vellem *Cypr* 174 320 4. *δε ABΔνς*, *γαρ Gfgv* *ευηγγελισθεν A* 6. *ουδε AΔG*, *ουτε Bς* *δι BΔGς*, *δια A* 9. *επορθουν ABΔς*, *επολεμουν G*, expugnabam *fgv* 10. *συνηλικιωτας BΔς*, *συνιλικιωτας A*, *συνελεικειωτας G* 11. *ευδοκησεν BΔGς*, *ηὐδοκησεν A* *ο θεος AΔfς Iren* 307, *om BGgv Iren* 311 12. *ο αφορισας (αφωρισας B) με* (me segregavit *v Iren*) *εκ* (ab *g*) *κοιλιας μητρος μου ABΔGfgvς Orig* 2, 620^d 3,607^b *Iren* 311, qui me ex utero matris meae segregavit *Iren* 307. per praefinitionem segregatus *Hilar* 1114 12. 13. *καὶ καλέσας . . . ἐν ἐμοὶ om Iren* 311 13. revelare *Iren* 307, ut revelaret *fgv* *ευαγγελιζωμαι ABGς*, *ευαγγελισωμαι Δ*

quod accepistis, anathema sit. (3) [10]Modo enim hominibus suadeo, an deo (aut dee *L al*, *om al*)? aut quaero (quero *L*) hominibus placere [aut deo]? si adhuc (athuc *L*) hominibus placerem, Christi seruus non essem. (4) [11]Notum enim (autem *F*) uobis facio, fratres, euangelium quod euangelizatum est a me, quia non est secundum hominem: [12]neque enim ego ab homine (-nem *F*) accepi illud neque didici (dedici), sed per reuelationem Iesu Christi. (5) [13]Audistis enim conuersationem meam aliquando in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam dei et expugnabam illam, [14]et proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos in genere meo, abundantius (habund.) aemulator existens paternarum mearum traditionum. [15]cum autem placuit ei qui me segregauit de utero matris meae et uocauit per gratiam suam, [16]ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem

αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, [17]οὐδὲ ἀπῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. [18]ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Κηφᾶν, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε· [19]ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. [20]ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ὅτι οὐ ψεύδομαι. [21]ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. [22]ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας ταῖς ἐν χριστῷ, [23]μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτὲ νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἥν ποτε ἐπόρθει, [24]καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν. [1]ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον· [2]ἀνέβην δὲ

1. *προσανεθέμην*] adquievi *fgv* 2. *απηλθον BΔG*, veni *fgv*, *ανηλθον Aς* hierosolyma *f*, ierosolymam *g* *τους προ ABΔς*, praecessores *f*, processores *vel* antecessores *g*, *τους G* 3. *αλλα AG*, *αλλ BΔς* abii *fgv* in damascum *g*, damasco *f* 4. *ετη τρια* (*γ̄ G*) *BΔGfgvς*, *τρια ετη A* veni *fgv* *κηφαν AB*, *πετρον ΔGfgvς* 5. *ετερον ABΔGς Orig* 3,463*b*, alium *fgv* 6. *ουκ ειδον ABς Orig*, *ειδον ουδενα ΔGfgv* 8. *κλιματα BCΔGς*, *κλημματα A* *και της ABΔGς*, *και C* 9. *τω ABCΔς*, *om G* *ταις alterum ABCGfvς*, *της Δg* 10. qui persequebantur *f* 11. adnuntiant *f* *επορθει ABCΔς*, *επολεμι G*, expugnabat *fgv* *εδοξαζον εν εμοι ABCς*, *εν εμοι εδοξαζον ΔGfgv* 12. *δεκατεσσάρων*] *Iren* 200 *παλιν ανεβην* (*ανηλθον C*) *ABCvς*, *ανεβην παλιν ΔGfg*, ascendi *Iren* 13. *συνπαραλαβων ACG*, assumto *fv*, assumens *Iren*, sumens *vel* accipiens *g*

(-zem *pr F*) illum in gentibus, continuo non adquieui carni et sanguini, [17]neque ueni Hierosolyma (Hierus. *L al*, -li. *al*, -mam *al*, -mis *al*) ad antecessores meos apostolos, sed abii in Arabiam (-bia *L*) et iterum reuersus sum Damascum. [18]deinde post annos tres ueni Hierosolyma (Hierus. *L al*, -mam *al*) uidere Petrum, et mansi aput (-d) eum diebus quindecim (:xv· *F*): [19]alium autem apostolorum uidi neminem (n. u.), nisi Iacobum fratrem domini. [20]quae autem scribo uobis, ecce coram deo quia (quoniam *L*) non mentior. [21]deinde ueni in partes Syriae et Ciliciae. [22]eram autem ignotus facie ecclesiis Iudaeae (Iudeae, Iudae) quae erant (eccl. quae erant in Iudaea) in Christo, [23]tantum autem auditum habebant quoniam qui persequebatur nos (*om al*) aliquando nunc euangelizat fidem quam aliquando expugnabat, [24]et in me clarificabant (glor. *al*, -bat *F*) deum. (6) [1]Deinde post annos quattuordecim (xiiii *F*) iterum ascendi Hierosolyma (Hierus., -li. *al*, -mam *L al*) cum Barnaba, adsumpto et (*om F*)

κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ᾽ ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, μή πως εἰς κενὸν τρέχω ἢ ἔδραμον. [3]ἀλλ᾽ οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ Ἕλλην ὢν ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι· [4]διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσουσιν, [5]οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. [6]ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι (ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει) ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες οὐδὲν προσανέθεντο, [7]ἀλλὰ τοὐναντίον ἰδόντες ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς [8](ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς

7. διαμένῃ

1. *ανεθεμην ABCΔς, ανεβαλομην G,* exposui *g,* contuli cum *fv Iren* 2. *εθνεσι Bς* his qui videbantur *f, add* esse maiores *g* *καινον AG* 3. *τρεχω ABCΔGvς,* cucurrerim (-rem *f*) *fg* *ουδε ABC Δς, ουτε G* *ο ACΔGfgvς,* om *B* cum esset graecus *fg* 6. *ινα ABCΔfvς, ινα μη Gg* *καταδουλωσουσιν ABCΔ, καταδουλωσωσιν G et corr B, καταδουλώσωνται ς* *οις ουδε ABCGgvς,* quibus codices *Latini* (*non Graeci*) *teste Hieronymo* 7,399[d] 400[c] 401[ab], om *Δf Iren* 200. Paulus *οὐδέποτε ἐν χώρᾳ ὑποτεταγμένος ἀνθρώποις ὡς κρείττων γινόμενος Orig* 1,709[e] 7. *ειξαμεν G* *διαμεινη BΔς, διαμενη AG et C?* 9. *προσωπον* (*add ο A*) *θεος ανθρωπου·ABCς, θεος ανθρωπου προσωπον·ΔGfg* 10. *δοκουντες ABCΔς, add* esse *f, add τι ειναι Gg* *προσανθεντο G* *ιδοντες ABΔGfgvς, ειδοτες C* *πεπιστευμαι ABCΔς, πεπιστευται μοι Gfgv* 11. *πέτρος*] *Gg,* petro *fv* 12. *ὁ γὰρ . . . περιτομῆς* om *Gg*

Tito: [2]ascendi autem secundum reuelationem, et contuli cum illis euangelium [dei *pr F al*] quod praedico in gentibus, seorsum autem his qui uidebantur [aliquid esse *F al*], ne forte in uacuum currerem aut cucurrissem. [3]sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset gentilis, conpulsus est circumcidi; [4]sed propter subintroductos [autem *L al*] falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram quam habemus in Christo Iesu, ut nos in seruitutem redigerent, [5]quibus neque ad horam cessimus subiectioni, ut ueritas euangelii permaneat aput (-d) uos. [6]ab his autem qui uidebantur esse aliquid: quales aliquando fuerint, nihil mea interest: deus personam hominis non accipit (accepit *F al*): mihi enim qui uidebantur [esse *om L*] [aliquid *om L al*] nihil contulerunt, [7]sed e contrario (*sic FL,* e contra *celeri*) cum uidissent quod creditum est mihi euangelium praeputii, sicut [et] Petro circumcisionis: [8]qui enim operatus est Petro in

ἐνήργησεν κἀμοὶ εἰς τὰ ἔθνη) [9]καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς [μὲν] εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, [10]μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. [11]ὅτε δὲ ἦλθεν Κηφᾶς εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. [12]πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθεν, ὑπέστελλεν καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, [13]καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρί-

1. *καμοι ACΔG*, *και εμοι Bς* *εις τα εθνη ABCΔGς Iren* 200, inter gentes *fgv* *γνοντες ABCΔGgvς Orig* 2,767[c], cum cognovisset *f* 2. *ιακωβος και κηφας BCς Orig*, *πετρος και ιακωβος Δ Gfgv*, *ιακωβος A* 3. *δεξιὰς*] *Orig* 1,387[a] 3,724[b], *add γὰρ idem* 4,431[c] *εμοι ABCΔς Orig*, *μοι G* *και ABCΔGHgvς Orig*, ut *f* *μεν ACΔ*, *om BGHfgvς Orig* 3,724[b] 4,431[c] 4. *των πτωχων ινα ABCHς Orig* 3,724[b], *ινα των πτωχων ΔGfgv* *μνημονευομεν Δ* 5. *και ABCΔGHgvς*, enim *f* hoc ipsum *fgv* *ηλθε Bς* 6. *κηφας ABCHv*, *πετρος ΔGfgvς* in faciem *fgv* *ανθεστην G* 7. *ελθειν τινας ABCΔGHvς*, venirent (venisset *f*) quidam *fg* *Iren* 200 8. *ηλθεν BΔGfgv*, *ηλθον ACHvς*. *ἐλθόντος ἰακώβου πρὸς αὐτὸν Orig* 1,386[d] *υπεστελλε Hς* *και αφωριζεν εαυτον ABCΔGHgvς Orig* 1,386[d], se et segregabat *f* (*Orig* 1, 387[a]) 9. *εκ* (*ἐκ τῆς Orig*) *περιτομης ABCΔHς Orig* 1,386[d], *add οντας G* *συνυπεκριθησαν ABCΔGHς*, consenserunt *fg* *και οι ACΔGHfgς*, *οι Bv* (*Orig*) 10. ita et barnabas duceretur ab his (simul ductus sit *g*) *fg* *αυτων τη υποκρισει ABCς*, *τη υποκρισει αυτων ΔGHς*, in illa simulatione *fv*

apostolatum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes: [9]et cum cognouissent gratiam quae data est mihi Iacobus Cephas (*sic L*: Petrus et Iacobus *F*, Petrus [et] Iacobus et Cephas *al*) et Iohannes (-nnis *F al*), qui uidebantur columnae esse, dextras dederunt (derunt *pr F*) mihi et Barnabae societatis, ut nos in gentes, ipsi (ipse) autem in circumcisionem; [10]tantum ut pauperum memores essemus: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. (7) [11]Cum autem uenisset [Petrus *F*] Cephas (*om V*, Petrus *al*) Antiochiam (Anthiociam *F*), in faciem ei (*om al*) restiti, quia repraehensibilis erat. [12]prius enim quam uenirent quidam ab Iacobo, cum gentibus edebat (-bant *F*): cum autem uenissent (-sset *al*), subtrahebat et segregabat se, timens eos qui ex circumcisione erant, [13]et simulationi eius consenserunt ceteri Iudaei, ita ut et (*om al*) Barnabas duceretur ab

σει. [14]ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσιν πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Κηφᾷ ἔμπροσθεν πάντων Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων ἐθνικῶς καὶ οὐχ Ἰουδαϊκῶς ζῇς, πῶς τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν;

[15]Ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί· [16]εἰδότες δὲ ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, ὅτι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σάρξ. [17]εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν χριστῷ εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἄρα χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος; μὴ γένοιτο. [18]εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνιστάνω. [19]ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω. [20]χριστῷ συνεσταύρωμαι·

7. εἰς Ἰησοῦν χριστὸν

1. ορθοποδουσι Hς 2. κηφα ABC, πετρω ΔGfgvς ενπροσθεν G. Orig 4,412d 2. 3. ιουδαιος υπαρχων (ων Δ) ABCΔGgvς Orig, cum sis iudaeus fg 3. και ουχ (ουκ G Orig) ιουδαικως ζης AB CGg Orig 4,412e, ζης και ουχ (οὐκ ς) ιουδαικως Δς, vivis f πως ACΔGfgv Orig, τι Bς 6. δε BCΔGfgv, om Avς per fidem vel ex fide g 7. ιησου χριστου CΔGfgς, χριστου ιησου AB εις χριστον ιησουν ACΔGgς, εις ιησουν χριστον B, per iesum christum f credimus g 8. χριστου ABCΔfvς, om Gg 9. οτι ABΔG, διοτι BCς εξ εργων νομου ου δικαιωθησεται AB CΔGfgς, οὐ δικ. ἐξ ἔργων νόμου ς 10. και αυτοι ABCΔGgvς, om f 12. συνιστανω ABCΔG, συνίστημι ς 13. mortuus sum legi ut vivam christo Hilar 524 χριστῷ] Orig 1,438e 3,544b, τῷ χριστῷ idem 4,322c

eis in illa simulatione (illam -nem). [14]sed cum uidissem quod non recte ambularent ad ueritatem euangelii, dixi [Petro F] Cephae (om V*, Petro al) coram omnibus Si tu, cum Iudaeus (-deus) sis, gentiliter et non Iudaice (-cae F) uiuis, quomodo gentes cogis Iudaizare? [15]nos [autem] natura Iudaei, et non ex gentibus peccatores: [16]scientes autem (om pr F) quod non iustificatur (-cabitur V) homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi (C. I.), et nos in Christo Iesu credidimus (credimus L al et pr F), ut iustificemur ex fide Christi et non ex operibus legis (et - legis om al), propter quod ex operibus (operibus enim pr F al) legis non iustificabitur omnis caro. (8) [17]Quod si (om al) quaerentes iustificari in Christo inuenti sumus et ipsi peccatores, numquid Christus peccati minister est? absit. [18]si enim, quae destruxi, haec iterum aedifico (reaed. L), praeuaricatorem me constituo (instituo F al). [19]ego enim per legem legi mortuus sum, ut deo uiuam. [20]Christo confixus sum cruci: uiuo autem iam

ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός· ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ θεοῦ καὶ χριστοῦ τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. [21]οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ· εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

[1]Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανεν, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη ἐσταυρωμένος; [2]τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; [3]οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; [4]τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. [5]ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; [6]καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσεν τῷ θεῷ, καὶ

1. ζω δε *ABCΔGfgvς Orig* 3,544[a] 4,265[c] *Hilar* 168, ζῶ γὰρ *Orig* 2,762[b] *Hil* 522, ζῶ *Orig* 1,282[b] 4,322[d] *Hilar* 314   χριστος *ABCΔς Orig*, ο χριστος *G*   quod autem vivo, iam non ego, vivit autem in me christus *Hilar* 288   in carne *gv*, in carnem *f*   2. ζω *BCΔGfgvς*, om *A*   θεου και χριστου *BΔGfg*, υιου του θεου *AC vς*   5. insensati *fgv*, stulti *Lucif* 234   εβασκανεν *ABΔGfgv*, *add* τη αληθεια μη πειθεσθαι *Cς*. legitur in quibusdam codicibus 'quis vos fascinavit non credere veritati?' sed hoc quia in exemplaribus Adamantii non habetur omisimus *Hieronymus* 7,418[c], licet et Graeca exemplaria hoc errore confusa sint *idem* 7,487[a]   6. προεγραφη *ABC*, *add* εν υμιν *ΔGfgς*   6. 7. θελω μαθειν *ABCv*, μαθειν θελω *ΔGfgς*   7. spiritus *f*   8. αρξαμενοι *Orig* 3,707[a], incipientes *g*   perficiamini *f*   10. νομου *BCΔGfgvς Iren* 257, *add* το πνευμα ελαβετε *A*   11. καθως *ABCΔfς Iren* 257 332, *add* γεγραπται *Gg*   αβρααμ επιστευσεν *ABCΔfς Iren Cypr* 277, επιστευσεν αβρααμ *Gg*

non ego, uiuit (uiuet *L*) uero (*om al*) in me Christus: quod autem nunc uiuo in carne, in fide uiuo filii (fili *F*) dei, qui dilexit me et tradidit semet (se *pr F al*) ipsum pro me. [21]non abicio gratiam dei: si enim per legem iustitia, ergo Christus gratis mortuus est. (9) [1]O insensati Galatae, quis uos fascinauit [ueritati non oboedire *L*], ante quorum oculos Iesus Christus (Chr. Ies. *F al*) praescriptus (proscr. *FL*) est [in uobis *F al*, et *V al*, *om L*] cruci fixus? [5]hoc solum uolo a uobis (a uobis uolo *F al*) discere, ex operibus legis spiritum (Christum) accepistis, an ex auditu fidei? [3]sic stulti estis? [ut *FL al*] cum spiritu (-tum) coeperitis (-retis), nunc carne consummamini? [4]tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa. [5]qui ergo tribuit uobis spiritum et operatur uirtutes in uobis, ex operibus legis an ex auditu fidei? [6]sicut [scriptum est *F al*] Abraham credidit (Cred. Abr. *F*

ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. [7]γινώσκετε ἄρα ὅτι οἱ ἐκ πίστεως οὗτοι υἱοί εἰσιν Ἀβραάμ. [8]προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραὰμ ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. [9]ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. [10]ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γὰρ ὅτι ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσιν τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. [11]ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ δῆλον, ὅτι Ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, [12]ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' Ὁ ποιήσας αὐτὰ ζήσεται ἐν αὐτοῖς. [13]χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κα-

2. οὗτοί εἰσιν υἱοὶ

*

1. *γινωσκεται AG* *οι* (qui) *ABΔGfgvς Iren* 257 *Cypr* 277, quidem qui *Iren* 332, *om C?* 2. hi *fgv Iren* 257 *Cypr*, ii *Iren* 332 *υιοι εισιν B Iren* 257, *εισιν υιοι ACΔGfgvς Iren* 332 *Cypr* *γραφη AB CΔGfgvς Iren, add* divina *Cypr* 3. *θθνη G* *προευηγγελισατο A BCGς, προευηγγελισται Δ* *ενευλογηθησονται* (*ευλ. Gς*) *ABCΔGg vς Iren Cypr*, bene dicuntur *f* 4. *εν σοι ABCΔGgvς Iren* 332, in eo (illo) *Iren* 257 *Cypr* 277, *om f* *ευλογουνται ABCΔGς*, bene dicentur *fgv Iren*, benedicti sunt *vel* iustificantur *Cypr* 278 6. *εισι Bς* *οτι ABCΔGfg, om vς* 8. *τω ABCς, om ΔG* *δηλον A BCvς, δηλον* (*om Gg*) *γεγραπται γαρ* (*om f*) *ΔGfg* 9. *ζησεται ABCΔGς*, vivit *fg* 10. *αλλ ABCGς, αλλα Δ* *αυτα ABCΔGf gv, add ἄνθρωπος ς* *ζησεται ABCΔGfς*, vivit *g* *αυτοις ABC Δfvς, αυτω Gg* 10. 11. *ημας εξηγορασεν* (redimet *f*) *ABCΔGfg vς Iren* 210 *Hilar* 100, *ἐξηγόρασεν ἡμᾶς Orig* 3,487*f* 11. *ημων ABCΔGfgvς Orig Iren, add* ipse *Hilar*

al) deo, et reputatum est ei ad iustitiam. [7]cognoscite (-tis) ergo quia qui ex fide sunt, hi (hii *F al*) sunt filii Abrahae. [8]prouidens autem scriptura quia ex fide iustificat gentes deus, praenuntiauit (pron.) Abrahae quia benedicentur in te omnes gentes. (10) [9]Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fideli Abraham. [10]quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. scriptum est enim Maledictus omnis qui non (*om L*) permanserit in omnibus quae scripta sunt in libro legis, ut faciat (faciant *pr F*) ea. (11) [11]Quoniam autem in lege nemo iustificatur aput (apud) deum, manifestum est, quia Iustus ex fide uiuit. [12]lex autem non est ex fide, sed Qui fecerit ea, uiuet (uiuit *F*) in illis. (12) [13]Christus nos redemit (redimit *L*) de maledicto legis, factus pro nobis maledictum, quia scriptum est Maledic-

τάρα, ὅτι γέγραπται Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, [14]ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

[15]Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. [16]τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει Καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός Καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστιν χριστός. [17]τοῦτο δὲ λέγω. διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ ὁ μετὰ τετρακόσια καὶ τριάκοντα ἔτη γεγονὼς νόμος οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. [18]εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας· τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. [19]τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων

1. οτι γεγραπται *ABCΔGfgv Iren Hilar*, γέγρ. γὰρ *ς* in ligno *f gv Iren Hilar* 2. εθνι *G* ἡ om *G* χριστω ιησου *ACΔGf gvς*, ιησου χριστω *B* 3. επαγγελιαν *ABCvς*, ευλογιαν *ΔGfg* 4. αδελφοι *BCΔGfgvς*, post λεγω *A* κεκυρωμενην *ABΔGfgvς*, προκεκυρωμενην *C* 5. aut *fv*, aut neque *g* επιδιατασσεται *A BCGς*, επιτασσεται *Δ* δε *ABCς*, om *ΔGfgv Iren* 382 6. ερρεθησαν *ACΔG*, ερρηθησαν *Bς* επαγγελεισσαι *G* ut semini *f* ου *ABCΔGfgvς*, et non *Iren* 7. σπερμασιν *ABCGgvς Iren*, add σου *Δf* in (de *Iren*) multis *fgv Iren* αλλ *ACΔGς*, αλλα *B* εφ (επι *G*) ενος *ABCΔGς*, in (de *Iren*) uno *fgv Iren* 8. ος *ABCf vς*, ο *Δ Iren*, ου (quo) *Gg* εστι *C* προκεκυρωμενην *ABCΔς*, κεκυρωμενην *G*, confirmatum *fgv* 9. θεου *ABCv*, add εις χριστον *ΔGς*, add in christo *fgv* τετρακοσια (*υ̅ G*) και τριακοντα (*α G*) ετη *ABCΔGfgv*, ἔτη τετρακ. καὶ τριάκ. *ς* 10. ἀκυροῖ] irritam facit *f*, irritat *vel* non firmata est *g* 11. 12. δι επαγγελιας *ABC ΔGgvς*, repromissionem *f* 12. *seq* των παραβασεων χαριν προσετεθη *ABCvς*, των παραδοσεων (factorum) χαριν ετεθη *Δf*, των πρα-

tus omnis qui pendet (pendit *V al*, pependit *pr F al*) in ligno; [14]ut in gentibus benedictio Abrahae fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem spiritus accipiamus per fidem. (13) [15]Fratres, secundum hominem dico. tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit (irritum facit) aut superordinat. [16]Abrahae dictae (dicta) sunt promissiones (-misionis) et semini eius. non dicit Et seminibus, quasi in multis, sed quasi in uno Et semini tuo, qui est Christus. [17]hoc autem dico. testamentum confirmatum a deo [in Christo] quae post quadringentos (quadrig. *L*) et triginta (cccc et xxx *F*) annos facta est lex non irritam facit ad euacuandam promissionem (promision.) [patrum *F al*]. [18]nam si ex lege hereditas, iam non ex repromissione (prom., -misione): Abrahae autem per repromissionem (-mision.) donauit deus. (14) [19]Quid igitur lex? propter transgressiones (-nem)

χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου· [20]ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστίν. [21]ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν [τοῦ θεοῦ]; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἐκ νόμου ἂν ἦν ἡ δικαιοσύνη· [22]ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑφ' ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν. [23]πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. [24]ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν· [25]ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. [26]πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστὲ διὰ τῆς πίστεως

ξεων (factorum *g Iren*, praevaricationum *g*) ετεθη *Gg Iren* 182 318 1. ου *ACΔGς*, αν *B* veniret *gv Iren* 318, veniat *f Iren* 182 disposita *g Iren* 182 *Hilar* 499, dispositum *f*. ὁ νόμος μωϋσέως διαταγεὶς etc *Orig* 3,206ᵃ 293ᶜ. ὁ νόμος διετάγη 4,262ᵃ 2. αγγελων *ABΔGfgvς et corr C*, *item Orig* 3,206ᵃ 293ᶜ 4,262ᵃ *Iren*, αγγελου *pr C*? 3. 4. του (*om G*) θεου *ACΔGgvς*, *om Bf* 4. δυναμενος ζωοποιησαι] *sic corr C*, δυν. ζωοποιειν *pr C*? 5. οντως *AB CΔς*, αληθεια *G*, pro certo *f*, veritate *g* εκ νομου (εν νομω *B*) αν ην *ABC*, εκ (ἂν ἐκ *ς*) νομου ην *Δfvς*, εκ νομου *Gf* 6. τὰ *om G* υφ *AΔG*, υπο *BCς* 8. εφρουρουμεθα συγκλειομενοι (συνκλ. *AΔG*, συγκεκλεισμενοι *Cfgvς*) *ABCΔGfgvς*, conclusi custodiebamur *Hilar* 235 in eam (futuram *g*) fidem quae postea retegebatur *fg*, in ea fide quae incipiebat revelari *Hilar* 9 παιδαγογος *A* γεγονεν *ACΔGς*, fuit *fg Iren* 230, εγενετο *B*, facta est *Hilar* εις χριστον *ABCς*, in christo *Hilar*, εις χριστον ιησουν *Δ Gf*, in iesum christum *Iren*, in christo iesu *gv* 10. veniente autem *fg*, at ubi venit *v Hilar* 235 10. 11. υπο παιδαγωγον εσμεν *AB CΔGfgς*, sumus sub paedagogo *v Hilar* 11. θεου εστε δια (ex vel per *g*) της πιστεως *ABCΔGfgvς*, estis fidei *Hilar*

posita est, donec ueniret semen cui promiserat (repr. *F*), ordinata per angelos in manu mediatoris: [20]mediator autem unius (unus *pr L*) non est, deus autem unus est. (15) [21]Lex ergo aduersus promissa dei? absit. si enim data esset lex quae posset (possit *F al*) uiuificare, uere ex lege (ex lege *om al*) esset iustitia: [22]sed conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio (reprom. *F*, -misio) ex fide Iesu Christi daretur credentibus. [23]prius autem quam ueniret fides sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem quae reuelanda erat. [24]itaque lex pedagogus noster fuit (erat *F*) in Christo [Iesu *F al*], ut ex fide iustificemur: [25]ad (at) ubi uenit fides, iam (*om al*) non sumus sub pedagogo. [26]omnes enim filii dei (*om al*) estis per fidem in Christo

ἐν χριστῷ Ἰησοῦ· [27]ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. [28]οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστὲ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. [29]εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

[1]Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, [2]ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶν καὶ οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. [3]οὕτως καὶ ἡμεῖς ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἤμεν δεδουλωμένοι·

1. *γαρ ABCΔGfvς Hilar* 951, *om g Cyprian* 100 139 147   *εις χριστον ABCΔGς*, in christo *fgv Cypr Hilar*   2 *et* 3. *ἔνι*] inest *Hilar*, est *fgv*   2. 3. *ουδε ελευθερος ABCGfgvς Hilar, η ελευθερος Δ*   3. *αρσεν (-σης G) και θηλυ ABCΔGς*, masculus et (neque *fv Hil*) femina *fgv Hilar*   *πάντες CΔGς Orig* 3,439[d], *απαντες AB*   *εις BCΔς, εν Gfgv Orig Hilar* 425 951, *om Av*   3. 4. *εν χριστω ιησου BCΔGfgvς Orig Hilar, χριστου ιησου A*   4. *χριστου ABCς, εις* (unum *f, παντες εν Gg*) *εστε εν χριστω ιησου ΔGfg*   *αρα ABCς, add ουν ΔG*   *σπερμα ACΔGfgvς, σπερματος B*   5. *κατ ABCΔfv, και κατὰ (κατ' ς) Ggς*   6. *δε ABCΔfvς, add αδελφοι Gg*   *εφ οσον χρονον* (quam diu) *ABCΔGfgς, ἕως Orig* 1,231[e]   *Orig* 3,452[d] 606[c]   7. *ων αλλα υπο*] *sic corr C, om pr ων?* *αλλα ABΔς et corr C, αλλ G Orig* 1,231[e]   7. 8. *επιτροπους εστιν (εστι Cς) και οικονομους ABCΔGς Orig* 1,231[e] 3,704[b] 4,145[c], tutoribus est et actoribus *g*, curatore est et actores *f*. *ὑπὸ παιδαγωγοὺς καὶ ἐπιτρόπους Orig* 4,9[b]. *παιδαγωγοῦ καὶ οἰκονόμων καὶ ἐπιτρόπων idem* 3,452[d]   8. *προθεσμιας (add της B) του πατρος ABCΔGς Orig* 1,231[e], praefinitum (*add* tempus *gv*) a patre *fgv*   *ουτως ABCG, Οὕτω ς*   9. *του ABCΔGς*, huius *fg*   *ημεν ABCς, ημεθα ΔG*   *δε δουλωμενοι G*, autem (*om fv*) servientes *fgv*

Iesu. (16) [27]Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. [28]non est Iudaeus neque Graecus, non est seruus neque liber, non est masculus neque femina: omnes enim uos unum (*om pr F*) estis in Christo Iesu. (17) [29]Si autem uos Christi (uos unum estis (e. un.) in Christo Iesu *F al*), ergo Abrahae semen estis, secundum promissionem heredes. (18) [1]Dico autem (*om al*), quanto tempore heres paruulus est, nihil differt a seruo (a s. *om al*), cum sit dominus omnium, [2]sed sub tutoribus (totor. *F*) est et (*om al*) actoribus (auct.) (t. et act. est *F al*) usque ad praefinitum tempus a patre. (19) [3]Ita et nos cum essemus paruuli, sub elementis (aelem. *pr F*, elim. *al*)

[4]ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν
υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, [5]ἵνα τοὺς
ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. [6]ὅτι δέ ἐστε
υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρ-
δίας ἡμῶν, κρᾶζον Ἀββᾶ ὁ πατήρ. [7]ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ
υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος διὰ θεοῦ.

[8]Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς φύσει μὴ
οὖσι θεοῖς· [9]νῦν δὲ γνόντες θεόν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ,
πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς
πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; [10]ἡμέρας παρατηρεῖσθε καὶ μῆνας

1. *του χρονου ABCΔGgvς Orig* 3,452^c 4,9^c 357^c *Iren* 205 206 318 *Cypr* 288 *Hilar* 1138, temporum *f* *ο θεος ACΔGfgvς Orig* 4, 357^c *Iren* 205 206 219 318 *Cypr Hilar*, *om B*? 2. *γενομενον* (factum) *εκ ABCΔGfgvς Orig Iren* 205 219 318 *Hilar*, natum *v Cypr* 3. *εξαγοραση ABCΔς*, *εξαγορασηται G* *δε ABCΔGfgvς*, *om Hilar* 803 4. *υιοι ABCς*, *add θεου ΔGfg Hilar* *ὁ θεὸς om B*? 5. *ημων ACΔGfgv Hilar* 803, *ὑμῶν Bς*. cum dicit (apostolus) Spiritus enim in cordibus nostris clamat Abba pater *Hilar* 353 *κραζον ABCΔfvς Orig* 1,199^b (2,551^a) *Hilar* 803, *εν ω κραζομεν Gg* *ει ABCΔς*, est *fv*, *om Gg* *αλλα ABCG*, *αλλ Δς* 6. *δια θεου ABCgv*, *δια θεον G*, *θεου δια χριστου Δfς* 7. 8. *εδουλευσατε τοις φυσει μη* (*μὴ φύσει ς*) *ουσι θεοις ABCς*, *τοις φυσει μη ουσι θεοις εδουλευσατε Δ*, *τοις μη φυσειν ουσειν θεοις εδουλευσαται G*, non natura non sunt dii servivistis *g*, hi (his *Iren*) qui non sunt (erunt *Iren*) dei serviebatis (servistis *Iren*) *f Iren* 181 (126) 8. *νυν ABCς Orig* 2,285^c, *νυνι ΔG* *δὲ prius om Iren* 181 uti cognovistis *f*, scientes *g*, cognoscentes *Iren* *τον θεον G* *δε alterum ABCΔGfgς Orig*, *om v Iren* cogniti estis *fg*, cogniti *Iren* *υπο ABCΔGς*, *ὑπὸ τοῦ Orig* 9. *επιστρεφετε ABCς*, *επεστρεφεται G*, *επιστρεφεσθε Δ* *ἐπὶ*] *ad fgv*, in *g* 10. iterum rursum *g*, rursus *f* *δουλευειν ACΔGς*, *δουλευσαι B*

[huius *F al*] mundi eramus seruientes: [4]ad (at) ubi uenit plenitudo temporis (-rum), misit deus filium suum, factum (natum *F al*) ex muliere (-ri), factum sub lege, [5]ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. (20) [6]Quoniam autem (*om F al*) estis filii (fili *F*) [dei *F al*], misit deus spiritum filii sui in corda nostra (uestra), clamantem Abba pater. [7]itaque iam non est seruus, sed filius: quod si filius, et heres per deum. [8]sed tunc quidem ignorantes deum, his qui natura non sunt dii seruiebatis: [9]nunc autem cum cognoueritis deum, immo cogniti sitis a deo, quomodo conuertimini (conuertem.) iterum ad infirma et egena (aegena *pr F*) elementa (aelem. *pr F*), quibus denuo seruire (seruile) uultis? [10]dies obseruatis et

καὶ καιροὺς καὶ ἐνιαυτούς; [11]φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. [12]γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε· [13]οἴδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον, [14]καὶ τὸν πειρασμὸν ὑμῶν ἐν τῇ σαρκί μου· οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλὰ ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς χριστὸν Ἰησοῦν. [15]ποῦ οὖν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν ὅτι, εἰ δυνατόν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἐδώκατέ μοι. [16]ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα ἀληθεύων ὑμῖν; [17]ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. [18]καλὸν δὲ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάν-

1. *καιρους και ενιαυτους ABCvς Orig* 1,758[e], *ενιαυτους και καιρους ΔGfg* *εκοπειακα G* 2. *εις υμας ABCΔGς Orig*, in vobis *fgv* estote *fgv* *εγω ABCΔGgς*, et ego *fv* 3. *δε ομαι G*, autem obsecro *g* *δε ABCvς, om ΔGfg* *δι* (*δια G*) *ασθενειαν ABCΔGς*, per infirmitatem *fgv* 4. prius *g*, iam pridem *fv* 5. *υμων* (*add τον C*) *ABΔGfgv et corr C*, *μου τὸν ς* *ου εξουθ. G* *αλλα BG, αλλ ACς* 6. *εξεδεξασθε C* *που ουν* (*add η G*, fuit *vel* est *g*) *ABCGgv, τις ουν ην Δfς* 7. *υμιν ABCΔfvς, om Gg* 8. *εξορυξαντες* (eruissetis et) *ABCΔfgvς*, *εξορυξαντες και G, add ἂν ς* *ωστε ABCvς, add εγω ΔGfg Cypr* 104 8. 9. *εχθρος* (*εκθρος G*) *υμων* (*ὑμῖν fgv Orig* 2,554) *γεγονα αληθευων υμιν ABCΔGfgvς Orig* 2,554[d] 3,220[c], *ἐχθρὸς γέγονα ὑμῖν ἀληθεύων* (*add* vobis *Cypr*) *Orig* 3,296[d] *Cypr* 9. *αλλα ABGς, αλλ CΔ* *υμας ACΔGfgv, ἡμᾶς B?ς* 10. *ζηλουτε ABCvς, add ζηλουτε δε τα κρειττω* (*κριτω G*) *χαρισματα ΔGfg* *δε ABCvς, om ΔGfg* *ζηλουσθαι* (*-σθε B*) *ABC, το ζηλουσθαι ΔGς* *εν καλω* (bonis *f*) *παντοτε ABCΔfvς, παντοτε εν τω αγαθω Gg*

menses et tempora et annos. [11]timeo uos, ne forte sine causa laborauerim in uobis. [12]estote sicut et (*om al*) ego, quia et (*om al*) ego sicut [et] uos. (21) Fratres, obsecro uos (Obs. autem uos fratr. *F al*). nihil me laesistis (les.): [13]scitis autem quia per infirmitatem carnis euangelizaui uobis iam pridem, [14]et temptationem (temt.) uestram in carne mea. non spreuistis (spraeu. *F*) neque respuistis, sed sicut angelum dei excepistis me, sicut Christum Iesum (Ies. Chr.). [15]ubi est ergo beatitudo uestra? testimonium enim perhibeo uobis, quia si fieri posset (possit *F*) oculos uestros eruissetis et dedissetis mihi. [16]ergo inimicus uobis factus sum uerum dicens uobis? (22) [17]Aemulantur uos non bene, sed excludere uos uolunt. ut illos aemulemini. [18]bonum autem aemulamini in bono semper, et non tantum cum praesens (pres.)

τοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς, 19τέκνα μου, οὓς πάλιν ὠδίνω ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. 20ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν.

21Λέγετέ μοι, οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; 22γέγραπται γὰρ ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. 23ἀλλ' ὁ [μὲν] ἐκ τῆς παιδίσκης κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας διὰ τῆς ἐπαγγελίας. 24ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσιν δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ 25(τὸ γὰρ Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ), συστοιχεῖ δὲ τῇ

1. τεκνία 6. ἀναγινώσκετε; 11. τὸ δὲ Ἄγαρ Σινᾶ

1. μη *ABCς*, ου *ΔG* τεκνα (filii) *BGfg Hilar* 456, τεκνια *ACΔ vς Hilar* 521 μου om *Hilar* 521 2. αχρις *ACΔGς*, μεχρις *B* μορφωθη χριστος *ABCΔGfgvς* (*Orig* 2,587^c), christus formetur *Hil* 521 vellem *gv*, vel *f* 3. mutarem *g* 5. υπο νομον θελοντες ειναι *ABCΔGfgvς Orig* 1,171 bis 2,799^a, τὸν νόμον ἀναγινώσκοντες *Orig* 1,388^d 537^d *Hilar* 246. θέλοντες εἶναι non ὄντες *Orig* 1,171 5. 6. τον νομον ουκ ακουετε *ABCς Orig* 1,171 bis 388^d 537^d, non audistis *Hilar*, τον νομον ουκ αναγινωσκετε (legistis) *ΔGfgv Orig* 2,799^a 6. γέγραπται γὰρ om *Hilar* ἀβραὰμ] *Orig* 1,171 388^d 2,799^a 3,825^c, ὁ ἀβρ. *Orig* 1,537^d 7. αλλ *ACΔ Gς Orig* 1,171 537^d, αλλα *B*, sed *fgv Hilar*, καὶ *Orig* 5,825^c μεν *ACΔGfgς Orig*, om *Bv Hilar* 246 8. δια της *BΔGς Orig*, δι *AC* 9. *Orig* 1,388^d 3,458^d αυται *ABCΔς Orig* 1,171 537^d, αυτα *G* εισι *C* δυο *ABCΔG*, αἱ δύο *ς Orig* διαθηκη *G* 10. ορου *G* γενωσα *G* 11. το γαρ σινα *CGgv*, agar enim *f*, το δε (om *B*, γὰρ *ς*) αγαρ σινα *ABΔς* συστοιχει δε *ABCς*, η συνστοιχουσα (consonat) *ΔGfg*

sum aput (apud) uos. (23) 19Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in uobis. 20uellem autem esse aput (apud) uos modo et mutare (mutarem *F al*) uocem meam, quoniam confundor (-dar) in uobis. 21dicite mihi, qui sub lege uultis esse, legem non legistis? 22scriptum (scribtum *F*) est enim quoniam Abraham duos filios habuit, unum de ancilla (ancella) et unum de libera. 23sed qui de ancilla (ancella), secundum carnem natus est; qui autem de libera, per repromissionem (-mision.). 24quae sunt per allegoriam (-ria *F*) dicta. haec enim sunt duo testamenta, unum quidem a monte Sina, in seruitutem generans, quae est (*om al*) Agar: 25Sina enim (autem) mons est in Arabia, qui coniunctus (iunctus *pr L*) est ei

νῦν Ἱερουσαλήμ (δουλεύει γὰρ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς)· [26]ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις ἐστὶν μήτηρ [πάντων] ἡμῶν· [27]γέγραπται γάρ Εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. [28]ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐστέ. [29]ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς ἐδίωκεν τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. [30]ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; Ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς· οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. [31]διό, ἀδελφοί, οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας· [1]τῇ ἐλευθερίᾳ ἡμᾶς χριστὸς ἠλευθέρωσεν. στήκετε οὖν, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε.

8. κληρονομήσῃ

1. δουλευει γαρ *ABCΔGfg*, δουλεύει δὲ *ς*, et servit *v Hil* 403 δε *ABCΔGfgvς Orig* 1,537^e 2,830^a 3,157^c 739^b *Iren* 335 *Hilar* 163 403, *om Orig* 1,183. *Orig* 3,504^e 2. ητις εστι *Cς* παντων *Aς Iren*, *om BCΔGfgv Orig Hilar* 3. γεγραπται γαρ *ABCΔGfg vς*, ὡς γέγραπται *v Orig* 3,157^c ου *ABCGς Orig* 2,788^d 3,179^d 4,399^e, μη *Δ* ρηζον *G* 4. πολλα *ABCΔGfgvς Orig* 2,788^d 3, 179^d 473^e 399^e, plures *Irenaeus* 51 5. υμεις *BGfg Iren* 332 et *Orig apud Hieronymum* 7,474^d, ημεις *ACΔς* ισαακ *Δf* 6. εστε *BΔGfg Iren Orig*, εσμεν *ACς* αλλ *ACΔGς*, αλλα *B* εδιωκε *Cς* 7. ουτως *ACG*, οὕτω *ς* 8. παιδισκην *BCΔGfgς*, *add* ταυτην *A* μη *om G* ˋκληρονομησει *BΔ*, κληρονομηση *ACGς* 9. της ελευθερας *ABCvς*, μου ισαακ (isac *f*) *ΔGfg* διο *BΔ*, αρα ουν (*om ς*) *Gς*, itaque *fgv*, ημεις δε *AC* 10. της *ABCΔς*, *om G* 10. 11. τη (η *G*, qua) ελευθερια ημας (nostrae *f*) χριστος *ABΔGf gv*, τη ελευθερια (*add* οὖν ᾗ *ς*) χριστος ημας *Cς* 11. ελευθερωσεν *C* ουν *ABCΔGg*, *om fvς* 12. ζυγω δουλειας *ABCvς*, δουλειας (servituti *f*) ζυγω *ΔGfg* ενεχεσθαι *AG*, ανεχεσθε *Δ*

quae nunc est Hierusalem et seruit cum filiis suis (eius *L al*): [26]illa autem quae sursum est (quae sursum est autem *F*) Hierusalem, libera est, quae est mater nostra: [27]scriptum est enim (sicut scriptum est *pr F*) Laetare sterelis (sterilis) quae non paris, erumpe et clama (et excl. *F al*) quae non parturis, quia multi filii desertae magis quam eius quae habet uirum. [28]nos autem, fratres, secundum Isaac promissionis (promision.) filii sumus. [29]sed quomodo tunc qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc. [30]sed quid dicit scriptura? Eice ancillam (ancilla *F*, ancellam) et filium eius: non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae. [31]itaque, fratres, non sumus ancillae filii, sed liberae. [1]qua libertate nos Christus (C. n.) liberauit, state, et nolite iterum iugo

2Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει· 3μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. 4κατηργήθητε ἀπὸ χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. 5ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα· 6ἐν γὰρ χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

7Ἐτρέχετε καλῶς· τίς ὑμᾶς ἐνέκοψεν τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; 8ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. 9μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. 10ἐγὼ [δὲ] πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε· ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσει τὸ κρίμα, ὅστις

1. περιτεμνησθε *ACΔGς Orig* 1,615^c^, περιτεμησθε *B* 2. υμας ουδεν *ABCΔGfgvς*, οὐδὲν ὑμᾶς *Orig* ωφελησει *C* παλιν *AB Cvς*, om *ΔGfg* 4. απο *ABCΔG*, ἀπὸ τοῦ ς εξεπεσατε *ABCGς*, εξεπεσετε *Δ* 6. γαρ om pr *sed habet corr G* ιησου *ACΔGfgvς*, om *B* περιτομή τι ἰσχύει οὔτε om *Gg* 7. δια αγαπης *G*, per *vel* ex caritatem *g* 8. *Lucif* 26 ενεκοψεν *AB CΔG*, ἀνέκοψε ς τη *CΔGς*, om *AB* πειθεσθαι *ABCΔf*, *add* μηδενι πειθεσθαι (consenseritis *vel* confissi eritis) *Gg*, qui nemini consenseritis *Lucif* 26. sequitur 'nemini consenseritis': sed quia nec in Graecis libris nec in his qui in apostolum commentati sunt hoc scriptum invenimus, praetereundum videtur *Hieronymus* 7,487^c^ 9. η (haec *g*) πεισμονη ουκ εκ του καλουντος υμας *ABCGgς Orig* 1, 676^f^, η πεισμονη εκ του καλουντος υμας εστιν *Δ*, suasio ex eo est qui vos vocat *f*, suasio (persuasio *Hier*) vestra ex deo est qui vocat vos *Lucif* 26 *et Latini codices teste Hieronymo* 7,487^c^. ἡ πεισμονὴ ἐκ τοῦ καλοῦντος καὶ οὐκ ἐξ ἡμῶν *Orig* 1,114 μικρα *ABCΔG fgvς Orig* 3,309^e^, nescitis quia modicum *Lucif* 10. ζυμοι *ABCG gς Orig*, δολοι *Δfv Lucif* δε *CGg*, om *ABΔfvς* in vobis *fgv* εν κυριω *ACΔGfgvς*, om *B*

seruitutis contineri. (24) 2Ecce ego Paulus dico uobis quoniam si circumcidamini, Christus uobis nihil proderit (prodest *V*): 3testificor autem rursum (rursus) omni homini circumcidenti se quoniam debitor (-tur) est uniuersae legis faciendae. 4euacuati estis a Christo, qui in lege (le *pr F*, lege eius *al*) iustificamini, a gratia excidistis. 5nos enim spiritu (spiritum *F al*, Christum *al*) ex fide (-em *F*) spem iustitiae expectamus (exsp.) (25) 6Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid ualet neque praeputium, sed fides quae (que *F*) per caritatem operatur. (26) 7Currebatis bene: quis uos (uobis *F*) inpediuit ueritati non oboedire? 8persuasio [haec *F al*] non est ex eo qui uocat uos. 9modicum fermentum totam massam corrumpit. 10ego confido in (om *pr L*, de *al*) uobis in domino, quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat uos, portabit (portauit *F al*) iudicium, quicumque

ἂν ᾖ. [11]ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. [12]ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς.

[13]Ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. [14]ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. [15]εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε.

[16]Λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. [17]ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ

1. αν CΔGς, εαν AB ετι prius ABvς, ειτι C, om ΔGfg 2. σταυρου BΔGfgvς, add του χριστου AC ωφελον corr Δ 3. αποκοψονται ABCς, αποκοψωνται ΔG, abscindantur *fgv αναστατουντες C 4. γαρ ABCΔfgvς, δε G* in libertatem (-te *g*) *fgv εκληθηται G 5. τη σαρκι ABCGgς, της σαρκος Δfv, add δωτε Δg δια της αγαπης ABCfgvς, τη αγαπη ΔGς, add του πνευματος ΔGg, add* spiritu *f 6. εν ενι ABCvς, εν υμιν εν* (om *f*) *ενι ΔGfg πεπληρωται ABC, πληρουται ΔGfgvς εν τω ABC ς, om ΔGfgv 7. σου ABCΔGfgvς Cypr* 12, tibi *Cypr* 304 *σεαυτον ABCΔ, εαυτον Gς* 7. 8. *αλληλους δακνετε και κατεσθιετε ABCvς Orig* 3,415^{b} (4,617^{a}) *Hilar* 88, mordetis invicem et comeditis *Hilar* 119, *δακνετε και καταισθιεται* (devoratis *g*, incusatis *Cypr*, inaccusatis *f*) *αλληλους ΔGfg Cypr* 12 304 8. *υπ (υπο ACς Orig) αλληλων αναλωθητε ABCvς Orig, αναλωθητε υπ αλληλων ΔGfg Cypr Hilar* 9. *Orig* 4,228^{b} spiritus ambulate *f* 10. *τελεσητε ABCGς, τελεσετε Δ γαρ ABCΔGfgvς Orig* 3,330^{d}, *μὲν Orig* 3,618^{b}, *om Orig* 1,759*f* 4,384^{b} *Cypr* 209 323 *ἐπιθυμεῖ*] *Orig, στρατεύεται Orig* 3,330^{d} *το δε ABCΔGfgvς Orig* 1,759*f* 3,618^{b} 4,384^{b}, et *Cypr*

est ille. (27) [11]Ego autem, fratres, si circumcisionem adhuc praedico, quid adhuc persecutionem patior? ergo euacuatum est scandalum crucis. [12]utinam et (*om V*) abscidantur (abscind. *L al et pr F*) qui uos conturbant. [13]uos enim in libertatem uocati estis, fratres: tantum ne libertatem in occasionem detis carnis (c. d. *F al*), sed per caritatem seruite [in *F al*] inuicem. (28) [14]Omnis enim lex in uno sermone inpletur (impl.), Diligis (Diliges) proximum tuum sicut te ipsum. [15]quod si [in *F*] inuicem mordetis (morditis *pr F*) et comeditis (-detis), uidete ne ab inuicem consumamini (consummamini *F*). (29) [16]Dico autem, spiritu ambulate, et desiderium (desideria) carnis non perficietis. [17]caro enim concupiscit (-scet) aduersus spi-

πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός· ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις ἀντίκειται, ἵνα μὴ
ἃ [ἐὰν] θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. [18]*εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ*
ὑπὸ νόμον. [19]*φανερὰ δέ ἐστιν τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστιν,*
πορνεία ἀκαθαρσία ἀσέλγεια [20]*εἰδωλολατρεία φαρμακεία ἔχθραι*
ἔρις ζῆλος θυμοὶ ἐριθεῖαι διχοστασίαι αἱρέσεις [21]*φθόνοι [φόνοι]*
μέθαι κῶμοι καὶ τὰ ὅμοια τούτοις· ἃ προλέγω ὑμῖν καθὼς [καὶ]

1. *γαρ BΔGfgv Cypr, δε ACvς*   *αλληλοις αντικειται ABCΔGfgv Cypr, ἀντίκειται ἀλλήλοις ς*   2. *α εαν AB, ἃ ἂν ς*, quaecumque *fgv*, *ο αν ΔG, α C Cypr*   *ταυτα ABCΔGfgς*, ipsa *Cypr* 209 323   2. 3. *εἰ δὲ . . . νόμον om Cypr*   2. *ουκ ABΔGfgv, ουκετι C*   3. *Orig* 2,555^e 632^e 4,432^e *Iren* 305 *Cypr Lucif* 125   4. enumeratis seminibus sationis utriusque (6,8) cum caro adulteria veneficia comessationes ebrietatem avaritiam idololatriam et caetera his similia sereret *etc Hilar* 412   *πορνεια ABC, μοιχειαι πορνειαι Gfg Orig* 2,632^e *Iren* 305 *Cypr* 209 323, *μοιχεια πορνεια Δς*. in Latinis codibus adulterium quoque et impudicitia et homicidia in hoc catalogo vitiorum scripta referuntur: sed sciendum non plus quam quindecim carnis opera nominata *Hieronymus* 7,510^a *ακαθαρσια·ασελγεια ABCΔfvς Iren Hieron, ακαθαρσειαι ασελγειαι* (spurcitiae) *G Cypr*, immunditiae impudicitia *g*, immunditia impudicitia luxuria *Lucif*, *ἀσέλγειαι Orig*   *ειδωλολατρεια ABCΔgvς Iren Cypr* 209 *Lucif*, *ειδωλολατρειαι Gf Orig Cypr* 323   *φαρμακεια ABCΔς, φαρμακειαι Gfgv Iren et add* homicidia *Cypr*   *εχθραι G*   5. *ερις AB, ερεις CΔGfgvς Iren Cypr Lucif*   *ζηλος BΔ, ζηλους G, ζηλοι* (zeli *Iren*) *Cfgvς Iren Cypr Lucif*   *θυμοι ABCΔGfgvς Cypr Lucif*, ira *Iren*   *εριθειαι BCΔGς, αιρειθιαι A*, irritationes *fg*, rixae *Lucif* 125, aemulationes animositates irrationales *Iren* 305, animositates provocationes simultates *Cypr* 209 323   *ερεσεις A*   *φονοι ACΔ Gfgς Lucif, om B Iren Cypr Hieron*   6. *τα ομοια τουτοις ABCΔG fgς*, his similia *Iren Cypr Lucif*   *ὑμῖν κ. κ. προεῖπον om Cypr* 323   *και alterum ACΔfgvς Iren, om BG Cypr* 209 *Lucif*

ritum, spiritus autem aduersus carnem: haec enim (autem) inuicem [sibi *F al*] aduersantur, ut non quaecumque uultis, illa faciatis (facietis). [18]quod si spiritu ducimini (ducemini *L al*), non estis sub lege. [19]manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt fornicatio (-ones *V*) inmunditia (-tiae *V*) luxuria (-riae *V*), [20]idolorum seruitus, ueneficia (benef. *F*, uenif.) inimicitiae contentiones aemulationes irae rixae dissensiones sectae (hereses *F al*) [21]inuidiae homicidia ebrietates comesationes (commissat. *F*, comessat. *al*, -nis *L*) et his similia;

προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. 22ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀγάπη χαρὰ εἰρήνη μακροθυμία χρηστότης ἀγαθωσύνη πίστις 23πραΰτης ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστιν νόμος. 24οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ [Ἰησοῦ] τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασιν καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. 25εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. 26μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλους φθονοῦντες. 1ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προλημφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ

7. *ἀλλήλοις φθονοῦντες.*

1. *προειπον ABCς, προϊρηκα ΔG* *τα τοιαυτα πρασσοντες ABCΔGfgvς Iren* 305 *Cypr Lucif*, faciunt [ea] *Iren* 30 2. 3. spiritus vero pacem gaudium continentiam caritatem sobrietatem mansuetudinem et quae sunt his consequentia seminaret et sata sua unoquoque messuro (6,8) *Hilar* 412 2. *ὁ δὲ καρπὸς] Orig* 2,751^c *Iren* 305 *Cypr* 209 323, *ὁ καρπὸς Orig* 2,726*f*. *καρποὶ Orig* 3,654^d 759^d 763^a 4,432^e *αγαπη χαρα ειρηνη ABCΔGfgvς Orig* 3,654^d 763^a (97^b) *Iren Cypr*, *χαρὰ ἀγάπη εἰρήνη Orig* 2,751^c, *χαρὰ εἰρήνη ἀγάπη Orig* 2,726*f*. *ἡ ἀγάπη . . . πρῶτος οὖσα καρπὸς τοῦ πνεύματος καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ εἰρήνη etc Orig* 3,759^d 3. patientia *fg Iren*, magnanimitas *Cypr* *χρηστοτης αγαθωσυνη* (*-θωσυνη G*) *ABCΔGς Orig* 3,763^a, mansuetudo bonitas *vel* benignitas *g*, bonitas mansuetudo *f*, bonitas benignitas *Iren* 305, bonitas *Cypr* 209 323 *πραΰτης ABC, πραοτης ΔGς* *εγκρατεια* (*ενκρ. G*) *ABCvς, add αγνεια ΔGfg Iren Cypr* 4. *κατα των τοιουτων* (haec *Iren*) *ουκ εστιν νομος ABCΔGfgvς Iren, om Cypr* 323 *οι δε ABCΔGfgvς et vulgata editio apud Hieronymum* 7,514^d, qui enim sunt *Cypr* 175 323, qui (*οἱ*) *Origenes apud Hieronymum* 7,513^c *ιησου ABCς, add εντες* (sunt) *Gg, om Δfς Cypr et Orig. apud Hieronymum* 5. *σαρκα ABCΔfς Hieronymus et apud eum Orig, add αυτων Gg Cypr* passionibus *fg*, vitiis *gv Cypr* 6. *ζωμεν πνευματι ABCvς, πνευματι ζωμεν ΔGfg Orig* 1,732^b 3,658^a *και ABCΔvς Orig* 1,732^b, *om Gfg* *γενωμεθα pr G* 7. *αλληλους alterum BG, αλληλοις ACΔς et corr G* 8. et si *fgv Hilar* 538 *προλημφθη AG, προληφθη Cς*

quae praedico uobis sicut [et] praedixi, quoniam qui talia agunt regnum dei non consequentur (seq.). 22fructus autem spiritus est caritas gaudium pax [patientia *V*] longanimitas [patientia *al*] bonitas benignitas fides 23modestia (mod. fid.) continentia. aduersus huius modi non est lex. 24qui autem sunt Christi (C. s. *F al*), carnem [suam *om pr L*] cruci fixerunt cum uitiis (-tis) et concupiscentiis (-tis). (30) 25Si uiuimus spiritu, spiritu et (etiam *L*) ambulemus. 26non efficiamur inanis gloriae cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes (inrid.) (31) 1Fratres, etsi praeoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spi-

πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος. σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς, 2ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσετε τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ. 3εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι μηδὲν ὤν, φρεναπατᾷ ἑαυτόν. 4τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον· 5ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει. 6κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. 7μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἂν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει· 8ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν, ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα

3. *ἀναπληρώσατε*

1. *καταρτιζετε* (instruite) *τον τοιουτον ABCΔGfgς*, consummate eum *Hilar* *πραοτητος ACΔGς*, *πραϋτητος B* 1. 2. in contemplatione habentes unusquisque, ne et vos tentemini *Cypr* 71 306 1. *σκοπων ABCΔvς*, *add εκαστος Gfg* • 2. *σεαυτον ABCΔGgvς*, se ipsum *fg* *συ ABCvς*, *αυτος ΔGfg* *πειρασθης ABCΔvς*, *πιρασθη Gfg* 3. *αναπληρωσετε BGfgv Cypr* 71 306, *αναπληρωσατε AC Δς* *τὸν om G* 4. *φρεναπατα εαυτον ABC*, *εαυτον φρεναπατα ΔGfgvς* 5. *εκαστος ACΔGfgvς*, *om B* in se solum *f*, in semet ipso tantum *g* *το καυχημα εξει ABCΔGgvς*, habebit gloriam *f* 6. in alterum *f*, in altero *g* *το ιδιον φορτιον ABC ΔGgς*, in proprium onus suum *f* 8. *θεὸς οὐ μυκτηρίζεται*] *Orig* 3,265d *cf* 1 *Cor.* 6,9, *item Cypr* 119 190 *ο ABCΔGgς Orig* 4,254b, *ἃ fgv Orig* 3,332d *αν BΔG*, *εαν ACς Orig* 4,254b, *om fgv* 9. *τουτο ABCς Orig* 4,254b, *ταυτα ΔGgv Orig* 3,332d, eadem *f* *Hilar* 434 *εις την σαρκα ABCΔς Orig* 1,228e 4,254bd, in carne *fgv*, *τη σαρκι G* *εαυτου ABCς*, *αυτου ΔG*, sua *fgv*, *om Orig* 10. *σαρκος ABCς Orig* 3,188d 4,254bd, *add αυτου ΔGfg* *ὁ δὲ*] *Orig* 4,254b, *καὶ ὁ idem* 4,254d *εις το πνευμα* (-*ματι G*) *ABC ΔGς Orig* 1,228e 4,254bd, in spiritu *fgv*

ritales (-le *pr F*) estis instruite huius modi (h. m. i. *F al*) in spiritu (in sp. *om al*) lenitatis (mansuetudinis *F al*), considerans te ipsum, ne et tu tempteris. 2alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi. 3nam siquis existimat se aliquid esse, cum nihil sit (s. n. *L al*), ipse se (*om al*) seducit. 4opus autem suum probet unus quisque, et sic in semet ipso (ipsum) tantum gloriam habebit, et non in (*om L*) altero: 5unus quisque (quis) enim onus suum portabit (-uit). (32) 6Communicet autem is (his) qui catechizatur (*sic L*? cathezizatur *F*, catezizatur, cathecizatur, catacizatur) uerbum ei qui se catechizat (*sic L*? cathezizat *F*, catecizat, cathecizat, catacizat) in omnibus bonis. (33) 7Nolite errare, deus non inridetur (irrid.). quae enim seminauerit homo, haec et metet; 8quoniam qui seminat in carne sua, de carne et (*om al*) metet corruptionem, qui autem

ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. [9]τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες
μὴ ἐγκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. [10]ἄρα
οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μά-
λιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.
[11]Ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. [12]ὅσοι
θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περι-
τέμνεσθαι, μόνον ἵνα τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ μὴ διώκωνται· [13]οὐδὲ
γὰρ οἱ περιτετμημένοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν; ἀλλὰ θέλουσιν
ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. [14]ἐμοὶ
δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν

7. διώκονται·   8. περιτεμνόμενοι   10. καυχήσασθαι

1. ἐκ] *Orig* 4,254^{bd}, ἀπὸ *idem* 3,188^{d} θερησει *A* ζωην αιωνιον *ABCΔGfgvς Orig* 3,188^{d} 4,254^{bd}, τὴν αἰώνιον ζωήν *Orig* 1,228^{e} 1. 2. bonum autem ... metemus post 4 fidei *Cyprian* 245 251 2. εγκακωμεν (ενκ. *Δ*) *ABΔ*, εκκακωμεν *Cς*, εκκακησωμεν *G* ἰδίῳ] suo *fgv Cypr* θερισομεν *ABΔfgvς Cypr*, θερισωμεν *CG* μη εκλυομενοι (fatigati *f*) *ABCΔGfgvς*, om *Cypr* 245 251 2. 3. ἄρα οὖν] ergo *fgv Cypr* 3. εργαζωμεθα *CΔGfgvς Cypr*, εργαζομεθα (ἄρα ... ;) *AB* μαχλιστα *G* 5. ιδετε *ABCΔGfgvς*, ecce *Hilar* 353 υμιν γραμμασιν *ABCς Hilar*, γραμμασιν υμιν *ΔGfg* 6. placere *fgv* εν σαρκι ουτοι] *sic corr C* περιτεμνεσθε *A* 7. per crucem *g*, crux *f* μη *ABCΔfv*, *post* ινα *Ggς* διωκωνται *BΔς*, διωκονται *ACG*, persecutionem patiantur *g*, fugentur *f* 8. περιτετμημενοι *Bfg*, περιτεμνημενοι *G*, περιτεμνομενοι *ACΔvς* θελουσιν *BΔGς*, βουλονται *AC* 9. περιτεμνεσθαι *ACΔGς*, περιτεμεσθαι *B* καυχησονται *pr G* 10. δὲ] *Orig* 1,438^{e} 3,190^{d} 292^{a} 4,393^{d} *Iren* 17 *Cypr* 175 308 *Hilar* 71 288, *om Orig* 3,544^{b} 4,304^{b} absit *fgv Cypr Hilar*, non eveniat in ullo *Iren* καυχασθαι *BCGς Orig*, καυχησασθαι *AΔ* 10. *seq* τω σταυρω του κυριου ημων ιησου χριστου *ABCΔGfgvς Orig* 3,190^{d} 292^{a} *Cypr* 175 308 *Hilar* 71, τῷ στ. τοῦ κ. μου ἰησοῦ χριστοῦ *Orig* 1,438^{e} 4,304^{b} *Hilar* 288, τῷ

seminat in spiritu, de spiritu [et] metet (mete) uitam aeternam. [9]bo-
num autem facientes non deficiamus: tempore enim suo (suo enim *pr*
L) metemus non deficientes. (34) [10]Ergo dum tempus habemus ope-
remur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. (35)
[11]Videte qualibus litteris (literis) scribsi (scripsi) uobis mea manu.
[12]quicumque [enim *FL al*] uolunt placere (pl. u. *F*) in carne, hii
(hi) cogunt uos circumcidi, tantum ut crucis (ut in cruce *F*) Christi
persecutionem non patiantur: [13]neque (ne *pr L*) enim qui circumci-
duntur legem custodiunt, sed uolunt uos circumcidi, ut in carne
uestra glorientur. (36) [14]Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce do-

Ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ κόσμῳ· [15]ἐν γὰρ χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἐστὶν οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. [16]καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. [17]τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω· ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω.

[18]Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί, ἀμήν.

3. *στοιχοῦσιν,*

στ. τοῦ κ. ἰησοῦ χρ. Orig 4,393^d, *τῷ στ. τοῦ κ. ἡμῶν χριστοῦ ἰησοῦ Orig* 4,197^c, *τῷ στ. τοῦ κυρίου Orig* 3,544^b, christi cruce *Iren* 17 1. *κοσμος ABCΔς Orig* 1,438^e 628^{bcd} 3,190^d 544^b 600^b 4,197^c 304^b 393^d, *ο κοσμος G* *κοσμω ABCΔG Orig* 4,197^c 304^b, *τῷ κόσμῳ ς Orig* 1. 2. *εν γαρ χριστω ιησου ουτε ACΔGfgvς, ουτε γαρ B* 2. *εστιν* (*εστι B*) *ABCΔGfg, ἰσχύει vς* 3. *στοιχησουσιν Bς Hilar* 480 *et corr C?*, *στοιχουσιν AΔGfg et pr C?* *ειρηνη*] *sic corr C* 4. *ελαιος G* *και επι ABCGfgvς Hilar* 381 480, *επι Δ* *θεου ABCgvς Hilar* 381, *κυριου ΔGfg, om Hilar* 480 *του λοιπου ABCGς, το λοιπον Δ* 5. *κοπους μοι μηδεις παρεχετω ABCGς, μηδεις μοι κοπους παρεχετω Δ*, nemo mihi molestus sit *fv*, mihi nemo mol. sit *g* *ιησου ABCv, κυριου ημων* (*om f*) *ιησου χριστου ΔGfg, Κυρίου Ἰησοῦ ς* 8. *αμην ABCΔ fvς, om Gg* *προς γαλατας ABC, πρὸς Γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ς, προς γαλατας επληρωθη* (explicit) *αρχεται προς εφεσιους Δf, ετελεσθη επιστολη προς γαλατας αρχεται προς εφεσιους Gg*

mini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus cruci fixus est et ego mundo: [15]in Christo enim Iesu neque circumcisio aliquid ualet neque praeputium, sed noua creatura. [16]et quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos et misericordia, et super Israhel dei. (37) [17]De cetero nemo mihi molestus sit: ego enim stigmata [domini] Iesu in corpore meo porto. [18]gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu uestro, fratres (*om al*), amen.

Expl. epistula ad Galatas.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ.

Παῦλος ἀπόστολος χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος θεοῦ τοῖς ἁγίοις
τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. 2 χάρις ὑμῖν
καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.
3 Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χρι-
στοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπου-
ρανίοις ἐν χριστῷ, 4 καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς
κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ, ἐν
ἀγάπῃ 5 προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐ-

1. Ἰησοῦ χριστοῦ

προς εφεσιους ABG, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή ς. ἐν τῇ πρὸς ἐφεσίους Orig* 1,205^{c} *ad* 1,4 *et* 1,250^{e} *ad* 2,7. paulus apostolus in ea quae est ad ephesios *Iren 322 ad 2,2* 1. *χριστου ιησου BΔf, ιησου χριστου AGgς* *αγιοις BΔGfgς, add πασιν Aυ* 2. *εν εφεσω AΔGfgυς et in margine pr B, om B in textu, et haec ignorasse Origenem apparet ex Hieronymo* 7,545^{a} 4. *ο θεος και πατηρ του κυριου ημων ιησου χριστου AΔGfgυς Hilar* 209, *ο θεος του κυριου ημων ιησου χριστου B*, pater domini nostri iesu christi *Hilar* 239 427, deus *Hilar* 186 5. *πασῃ ABΔGfgυς Hilar*, omnibus *Hilar* 186 5-7. in quo et elegit nos ante mundi constitutionem in caelestibus *Hilar* 162 6. *εν* (*om B*) *χριστω AB ΔGfgυς Hilar* 186 240, *om Hilar* 209 427 *καθως ABΔGgυς*, sicut et *f*, in quo *Hilar* 240 *et add* et *Hilar* 209 *εν αυτω ABΔfg υς Orig* 1,205^{c}, *εαυτω G*, *om Hilar* 209 240 6. 7. *προ* (*προς G*) *καταβολης κοσμου ABΔGfgς Orig*, ante mundi constitutionem *υ Hilar* 209 *et add* in ipso *Hilar* 240 7. *εἰς τὸ εἶναι Orig* *κατενωπιον αυτου ABΔGfgυς Orig* 1,205^{c} *Hilar* 240, in ipso *Hilar* 209 8. *προωρισας Δ, προορειάσας G*, qui ante praedestinavit *Hilar* 240 *ιησου χριστου AΔGfgυς, χριστου ιησου B, χριστοῦ Orig* 1,205^{c} *Hilar* 240 *εις αυτον ABΔGfgυς Orig*, in ipso *Hilar*

[EPISTVLA] AD EPHESIOS.

Paulus apostolus Christi Iesu (Iesu Chr. *F al*) per uoluntatem
dei sanctis omnibus qui sunt Ephesi et fidelibus in Christo Iesu.
2 gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. 3 be-
nedictus deus et pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos
in omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo, 4 sicut elegit
nos in ipso ante (aut e *pr F*) mundi constitutionem, ut essemus sancti
et (*om al*) inmaculati in conspectu eius in caritate, 5 qui praedesti-
nauit (praedist.) nos in adoptionem (-ne) filiorum per Iesum Chris-

τόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, [6]εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ, [7]ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων, κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς χάριτος αὐτοῦ, [8]ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει [9]γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ [10]εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν αὐτῷ, [11]ἐν ᾧ καὶ ἐκλήθημεν προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, [12]εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον δόξης αὐτοῦ,

8. *τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς*

1. in (ad *f*) laudem *fgv* 2. *ης AB, εν η ΔGfgvς* *ηγαπημενω* (delecto *f*) *ABς, add υιω αυτου ΔGfgv.* nec putandum quod in Latinis codicibus habetur scriptum esse 'in dilecto filio suo', sed simpliciter 'in dilecto' *Hieronymus* 7,552[c] 3. *εχομεν ABGfgvς, εσχομεν Δ Iren* 310 4. *το* (*του G*) *πλουτος ΑΔG, τον πλουτον Bς* *χαριτος BΔGfgvς, χρηστοτητος A* quae super abundavit *fgv* 5. *εις ημας ABΔGgς*, in nobis *fgv* *γνωρισας ABΔς, γνωρεισαι G*, ut notum faceret *gv Hilar* 22, ut ostenderent *f* *ημιν ABΔGf gvς*, vobis *v Hilar* *το ABGfgvς Hilar, τουτο το Δ* 6. *μυστεριον Δ?* voluptatis *f* *αυτου alterum ABvς, om ΔGfg Hilar* 7. *εις* (*κατα την A*) *οικονομιαν ABΔGgvς Hilar* 22, in dispositione *f* 8. restaurare *fg*, ut restauraret *g*. recapitulata esse *Iren* 16. dominus . . . recapitulans in se *Iren* 317 *χριστω ABΔGfgvς, add* per deum *Iren* 16 *επι BΔ, εν AGfgv Iren* 317, *τε ἐν ς* 9. *τα ABΔGfvς Iren, om g* super terram *Iren*, in terra *fgv* *εκληθημεν ΑΔGfgς, εκληρωθημεν Bvς* *προωρισθεντες Δ* 10. *προθεσιν του τα ABς, την προθεσιν του θεου του ΔGfg* 11. *δοξης BΔG, της δοξης Aς* *αυτου ABvς, om ΔGfg*

tum in ipsum, secundum propositum uoluntatis suae, [6]in laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificauit nos in dilecto (delicto) [filio suo *om L al*], [7]in quo habemus redemptionem (redemt.) per sanguinem eius, remissionem (remision.) peccatorum, secundum diuitias gratiae (gratie) eius, [8]quae super abundauit (habundauit) in nobis in omni sapientia et prudentia; [9]ut notum faceret nobis (uobis) sacramentum uoluntatis suae, secundum bonum placitum eius, quod proposuit (posuit) in eo [10]in dispensationem plenitudinis temporum, instaurare (-ri **F**) omnia in Christo, quae in caelis et quae in terra sunt, in ipso, [11]in quo (quod) etiam sorte uocati sumus, praedestinati (praedist.) secundum propositum eius qui omnia operatur secundum consilium uoluntatis suae; [12]ut simus in laudem gloriae eius, qui ante

τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ χριστῷ, [13]ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς, ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, [14]ὅ ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ.

[15]Διὰ τοῦτο κἀγώ, ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ καὶ τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, [16]οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν μνείαν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, [17]ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ [18]πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, [19]καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν

1. *τους ABΔGgvς*, qui et *f* *τῷ om G* *υμεις BΔGfgvς Iren* 301, *ημεις A* audito *Iren*, audientes *fg* 2. *τῆς alterum om G* *και ABvς, om ΔGfg Iren* 3. credentes *fgv Iren* *εσφραγισθη B* 4. *ο ABGfg, ος Δvς Iren* 301 *αραβων G* 5. adoptionis *fg* 6. audita *g*, audiens *fv* *την καθ υμας πιστιν ABΔGς*, et (*om f*) vestra fide *fg* *τῷ om G* 7. *ιησου ABvς, add χριστω Gfg, add χριστου Δ* *την AB, την αγαπην* (*add τὴν ς*) *ΔGfgvς* *πανομαι ABGfgvς, πανσομαι Δ* 8. *ποιουμενος ABΔ Hilar* 1092, *ποιουμενος υμων Gg, ὑμῶν ποιούμενος fvς* in orationibus *fgv Hilar* 9. *δωη AΔG, δώῃ ς, δω B* 10. *πνεῦμα τῆς σοφίας τοῦ θεοῦ καὶ τῆς ἀποκαλύψεως Orig* 3,523[c] 11. *καρδιας ABΔ Gfgv, διανοίας ς* *ὑμῶν om B* *εις το ειδεναι υμας ABΔς*, ut sciatis vos (*om gv*) *fgv, ινα οιδαται G* 12. *τις alterum ABΔGf gv, καὶ τίς ς* 13. *υπερβαλλον ABΔfgvς, om G* 14. *δυναμιως G* *εις ημας ABvς, εις υμας ΔGg*, in vobis *fg* *πιστευοντας ABΔGgς*, credidistis *f*

sperauimus in Christo, [13]in quo et uos, cum audissetis uerbum ueritatis, euangelium salutis uestrae, in quo et credentes signati estis spiritu promissionis (promision.) sancto (spiritu *L*), [14]qui est pignus hereditatis nostrae in redemptionem adquisitionis, in laudem gloriae ipsius (eius *L*). (2) [15]Propterea et ego, audiens fidem uestram quae est in domino Iesu et dilectionem in omnes sanctos, [16]non cesso gratias agens pro uobis, memoriam uestri faciens in orationibus meis, [17]ut deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriae, det uobis spiritum sapientiae et reuelationis in agnitione (-nem) eius, [18]inluminatos [habere] oculos cordis uestri, ut sciatis quae sit spes uocationis eius, quae diuitiae gloriae hereditatis eius in sanctis, [19]et quae sit super eminens magnitudo uirtutis eius in nos qui credidimus (credimus *al*

τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, [20]ἣν ἐνήργηκεν ἐν τῷ χριστῷ, ἐγεί-
ρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
[21]ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως καὶ κυριότητος
καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, [22]καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκεν κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, [23]ἥτις
ἐστὶν τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν πλη-
ρουμένου, [1]καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν καὶ ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν, [2]ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ
κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ

2. ἐπουρανίοις

1. *ενηργηκεν AB*, *ενηργησεν ΔGς* *ἐν om G* 1. 2. *εγειρας* (suscitans) *αυτον ABΔGfgvς*, cum eum excitavit *Hilar* 1100. *Hilar* 156 2. a mortuis *fgv Hilar* *καθισας AB*, collocavit *Hilar* 1100, *εκαθισεν ΔGfgς*, *add αυτον Ag* *εν δεξια αυτου BΔGgς*, ad dexteram suam *fv Hilar*, *εκ (εν pr) δεξιων αυτου rec A* *ουρανοις B Hilar*, *επουρανιοις AΔGfgvς* 3. *πασης αρχης και εξουσιας* (*εξουσιας και αρχης B*) *και δυναμεως και κυριοτητος ABΔGfgvς Hilar* 1100, omne initium et potestatem et dominationem *Iren* 252, omnem principatum et dominationem et potestatem *Iren* 260. *ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν καὶ θρόνων καὶ κυριοτήτων etc Orig* 4,17^{a}. *ὑπερέχοντος θρόνων κυριοτήτων ἀρχῶν ἐξουσιῶν etc Orig* 4,235^{c} 4. *παντος etc ABΔGfgvς Orig* 3,660^{c} 4,17^{a} 235^{c} *Iren Hilar* 1100, *ὑπὲρ πᾶν etc Orig* 4,34^{d} *Hilar* 486 *τω αιωνι τουτω ABΔGfgς Orig* 3,660^{c} 4,235^{c}, *τούτῳ τῷ αἰῶνι v Orig* 3,623^{b} 4,17^{a} 34^{d} *Hilar* 486 1100 6. *δωκεν G* 7. *τα ABΔG*, *om ς* *εν ABΔGgvς*, et in *f* 9. *αμαρτιαις ΑΔGfgvς Lucif* 26, *επιθυμιαις B* *υμων BΔG*, *εαυτων A*, vestris *fgv Lucif*, *om ς* *αις ABΔGfgvς Lucif*, *add* et vos *Hilar* 337 9. 10. *κατα τον αιωνα του κοσμου τουτου ABΔGfgvς*, *om Hilar Lucif* 10. *κατα ABΔGfgvς Hilar Lucif*, *ὑπὸ Orig* 1,732^{b} 3,581^{b} *αερος του ABΔς Orig* (*Iren* 322) *Hilar*,

et ita coepit corrigere V) secundum operationem potentiae uirtutis eius, [20]quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis et constituens ad dexteram suam in caelestibus [21]supra omnem principatum et potestatem et uirtutem et dominationem et omne nomen quod nominatur non solum in hoc saeculo sed et (etiam *V al*, *om pr F*) in futuro, [22]et omnia subiecit (subsubsubiecit *L*) sub pedibus eius, et ipsum dedit caput supra omnia ecclesiae (ecclesia *F al*), [23]quae est corpus ipsius, plenitudo eius qui omnia in omnibus adimpletur (adinpl.). (3) [1]Et uos, cum essetis mortui delictis et (*om L*) peccatis uestris, [2]in quibus aliquando ambulastis secundum saeculum mundi huius (h. m.), secundum principem potestatis aeris huius, spiritus

πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, [3]ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν φύσει τέκνα ὀργῆς ὡς καὶ οἱ λοιποί· [4]ὁ δὲ θεός, πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, [5]καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν συνεζωοποίησεν [ἐν] τῷ χριστῷ (χάριτί ἐστε σεσωσμένοι) [6]καὶ συνήγειρεν καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, [7]ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσιν τοῖς ἐπερχομένοις τὸ ὑπερβάλλον πλοῦτος τῆς χάριτος αὐ-

αερος τουτου *Gfgv Lucif* 1. spiritu *vel* spiritus *g* νυν ενεργουντος *ABΔGfgvς Orig* 1,732b *Hilar Lucif*, ἐνεργοῦντος νῦν *Orig* 3,581b ἐν τοῖς υἱοῖς] *Orig Lucif*, in filios *v Hilar* 337 2. και ημεις *Bfvς Lucif* 26, και υμεις *Δ et v fere eraso A*, *om Gg* ταις επιθυμιαις *ABΔGgvς*, concupiscentia *f Lucif* 3. voluptates *f* 4. ημεν *AΔGς*, ημεθα *B Orig* 1,160b 557e 4,340b 350e φυσει (naturales *Lucif*) τεκνα *AΔGfgv Orig* 4,340b *Lucif* 26, τεκνα φυσει *Bς Orig* 1,160b 557e 3,350e 5. δια την πολλην αγαπην *ABΔGgvς*, per multam caritatem *f* αυτου *ABvς*, *om ΔGfg* ην ηγαπησεν ημας *ABΔGgvς*, *om f*, *add* misertus est nostri *fg* 6. τοις (εν τοις *B*) παραπτωμασιν *Aς et add* και ταις επιθυμιαις *B*, ταις αμαρτιαις *Δfv Hilar* 403, τη αμαρτια *Gg* vivificavit *Hilar*, *add* nos *fv Hilar* εν *B*, cum *vel* in *g*, simul cum *Hilar*, *om AΔGfς* 7. χαριτι (ου τη χ. *Δ*, ου χ. *G*, cuius gr.) εστε σεσωσμενοι *ABΔGfgvς*, *om Hilar* και συνεκαθισεν (colligavit *f*) *ABΔGfgvς Hilar* 403, *add* ἡμᾶς *Orig* 1,759b 3,459e. συνήγειρε γὰρ ἡμᾶς καὶ συνεκάθισεν *Orig* 2,584e 8. εν χριστω ιησου (*om Orig*) *ABΔfvς Orig* 1,759b 3,459e, *om Gg* ἐνδείξηται] *Orig* 1,250e 4,265c, *add* ὁ θεὸς 3,699c in *fgv*, *om Iren* 232 9. επεραομενοις *G* το υπερβαλλον πλουτος (πλῆθος *Orig*) *ABΔG Orig* 1,250e, τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον *ς Orig* 3,699c, abundantes (superabundante *f*, inenarrabiles *Iren*) divitias (-tiae *f*) *fgv Iren* χαριτος *ABΔGgvς Orig* 1,250e, gloriae *f*, χρηστότητος (benignitatis) *Orig* 3,699c *Iren* 232

qui nunc operatur in filios diffidentiae; [3]in quibus et nos omnes aliquando conuersati sumus in desideriis (-ris) carnis nostrae, facientes (faciatis) uoluntates (uolupt. *F*) carnis et cogitationum (-nem *L*), et eramus natura filii irae sicut et ceteri. (4) [4]Deus autem, qui diues est in misericordia (-diam *L*), propter nimiam caritatem suam, qua (quam *F*) dilexit nos, [5]et cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos [in] Christo, [cuius *F al*] gratia estis saluati (salbati *F*), [6]et conresuscitauit et consedere (conresedere) fecit in caelestibus in Christo Iesu, [7]ut ostenderet (-dere *V*) in saeculis super uenientibus abundantes (hab.) diuitias (-tiae *F*) gratiae suae in bonitate (-tem *pr*

τοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. [8]τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν (θεοῦ τὸ δῶρον), [9]οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται· [10]αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεός, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν.

[11]Διὸ μνημονεύετε ὅτι ποτὲ ὑμεῖς τὰ ἔθνη ἐν σαρκί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, [12]ὅτι ἦτε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς χριστοῦ ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ· [13]νυνὶ δὲ ἐν

1. *εν ABGς Orig* 1,250[e], *εν τη Δ* *ιησου ABΔυς, om Gfg* 1.2. *χαριτι εστε σεσωσμενοι ABGgυς, αυτου χαριτι* (gratia eius) *σεσωσμενοι εσμεν Δf* 2. *δια* (*add της Δς*) *ΒΑΔGfυς*, per *vel* ex *g* *υμων ABυς, ημων ΔGfg* 3. *καυχησεται G* 4. *χριστω ιησου ABΔς*, domino iesu *f*, *κυριω Gg* in operibus *fgυ* 6. *διο μνημονευετε οτι ποτε υμεις* (*ὑμεῖς ποτε ς*) *ABΔυς, δια τουτο μνημονευοντες* (recordamini) *υμις οι ποτε* (qui aliquando eratis) *Gg*, memoriam habentes vos *f* 7. *χειροποιητου ABς, χειροποιητω ΔG* 8. eratis *gυ*, fuistis *f* *τω ΑΒΔGfg, ἐν τῷ ς* 8.9. *ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων τῆς πολιτείας τοῦ θεοῦ καὶ ξένων τῶν διαθηκῶν αὐτοῦ Orig* 1,747[c]. *τοὺς ξένους τῶν διαθηκῶν τοῦ θεοῦ καὶ ἀλλοτρίους τῶν ἐπαγγελιῶν τοὺς μακρὰν τῆς ἀληθείας Orig* 1,773[b]. *ἔθνη ξένα τῶν διαθηκῶν τυγχάνοντα καὶ ἀλλότρια τῆς ἐπαγγελίας Orig* 4, 105[c]. *ξένοι τῶν διαθηκῶν καὶ ἀλλότριοι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ θεοῦ Orig* 4,192[b]. *τοὺς ξένους τῶν διαθηκῶν τοὺς ἀλλοτρίους τῶν εὐαγγελιῶν* (*sic*) *Orig* 3,143[b]. *ξένοι τῶν διαθηκῶν Orig* 1,602[e] 2,618[d] 3,462[b] 9. *της επαγγελιας ABΔυς, add αυτων Gfg, τοῦ θεοῦ Orig* 2,618[d] 10. *αθῦ G* *τω κοσμω ΑΒΔς Orig*, hoc mundo *fυ*, *τω κοσμω τουτω Gg*

F) super nos in Christo Iesu. (5) [8] Gratia enim estis saluati per fidem; et hoc non ex uobis, dei [enim *FL al*] donum est, [9]non ex operibus, ut nequis glorietur: [10]ipsius enim sumus factura, creati in Christo [Iesu *FL*] in operibus bonis, quae praeparauit deus (*om al*), ut in illis ambulemus. (6) [11]Propter quod memores estote quod aliquando uos [qui eratis *F*] gentes in carne, qui dicimini (dicem.) praeputium ab ea quae (qui) dicitur circumcisio in carne manu facta, [12]quia (qui *F*) eratis illo in (in illo *F*, illo *al*) tempore sine Christo, alienati a conuersatione (conuersione *L*) Israhel et hospites (osp.) testamentorum promissionis (promision.), spem non habentes et sine deo in [hoc *al*, hunc *F*] mundo. (7) [13]Nunc autem in Christo Iesu

χριστῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἵ ποτε ὄντες μακρὰν ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. [14]αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, [15]τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασιν καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν αὑτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, [16]καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὑτῷ. [17]καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ εἰρήνην τοῖς ἐγγύς, [18]ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. [19]ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλ' ἐστὲ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, [20]ἐποικοδο-

1. *ιησου ABΔGfgvς, om Iren* 210 vos *gv Iren* 210 310 *Hilar* 359, hos *f* *ποτε ABΔGfgvς Iren, om Hilar* eratis *gv Iren* 310 *Hilar*, fuistis *fg Iren* 210 *εγενηθητε εγγυς* (iuxta *Iren* 310, iusta *f*, proximi *Iren* 210) *ABΔfv Iren Hilar, εγγυς εγενηθηται Ggς* 2. *τοῦ om B* *γαρ ABΔGfgvς, om Orig* 4,306^{d} *Orig* 4,32^{c} *Hilar* 476 3. solvens *fgv* 4. *εχθραν G* *εν ABΔGfgς, om v Iren* 310 5. *καταργησας ABGς*, destruens *g*, evacuans *v Iren*, *καταρτισας Δ*, destituens *f* *αυτω AB, εαυτω ΔGς* *καινον A BΔfgvς Hilar* 537, *κοινον G* 6. *και ABΔGfvς*, ut *Hilar*, et ut *g* *αποκαταλλαζη G* 6. 7. *εν ενι σωματι τω θεω ABΔGfgvς*, deo in uno corpore *Hilar* 537 7. interficiens *fgv* *εκθραν G* *εν αυτω ABΔς, εν εαυτω* (in semet ipso) *Ggv et Latini codices teste Hieronymo* 7,581^{d}, in semet ipsum *f* 8. cum venisset *Cypr* 296 *Hilar* 176, veniens *fgv* evangelizavi *f* *ειρηνην* (*-νη Δ, add τοις εγγυς sed deletum G*) *υμιν ABΔGfgvς Hilar*, vobis pacem *Cypr* *και ειρηνην* (*-νη Δ*)*ABΔGfgv Cypr Hilar, καὶ ς* 10. *αρα ουν ABCΔς, αρα G*, ergo *fv*, itaque *g* advenae *fv*, incolae *g* 11. *αλλ ABCΔG, αλλα ς* *εστε ABCΔGfgv*, vos estis *Hilar* 384, *om ς* *συνπολιται* (*-λειτε Δ*) *ACG* *εποικοδομηθεντες ABCΔGfgvς* (*Orig* 4,197^{a}) *Hilar* 384, *οἰκοδομηθέντες Orig* 1,757^{b} (4,142^{c}) *Hilar* 357

uos qui aliquando eratis longe, facti estis prope (p. f. e.) in sanguine Christi. [14]ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum, et medium parietem macheriae (mariae) soluens, [15]inimicitiam (-as *L al*, -a *F*) in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans, ut duos condat (conderet *F al*) in semet ipsum in unum nouum hominem, faciens pacem, [16]et reconciliet ambos in uno corpore deo per crucem, interficiens inimicitiam (-as *al*, -a *F*) in semet ipso. [17]et ueniens euangelizauit pacem uobis qui longe fuistis, et pacem his qui prope, [18]quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. (8) [19]Ergo iam non estis hospites et (*om pr F*) aduenae, sed estis ciues sanctorum et domestici dei, [20]super (supra) aedificati

μηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ, [21]ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, [22]ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

[1]Τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν [2](εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, [3][ὅτι] κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, [4]πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, [5]ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀν-

1. και *ABCΔGς Orig* 1,757[b] 4,197[a], καὶ τῶν *Orig* 4,142[c] 1. 2. οντος ακρογωνιαιου (*add* λιθου *ΔGg Orig*) αυτου *ABCΔGgς Orig* 1, 757[b], cum sit angularis lapis *f*, ὄντος ἀκρογωνιαίου *Orig* 4,142[c] 197[a]. *Iren* 261 2. χριστου ιησου *ABCv Orig*, ιησου χριστου *ΔGgς*, iesus christus *f*, *add* τοῦ κυρίου ἡμῶν *Orig* 1,757[b] 4,142[c] πασα *BΔG*, πασα η *ACς* 3. αυξει *ABCΔGς*, crescit *fgv* 4. εις κατοικητηριον *ABCΔGgvς*, in habitatione *f* θεου *ACΔGfgvς*, χριστου *B* 5. χριστου ιησου *ABvς Hilar* 181, κυριου ιησου *C*, χριστου *ΔGfg* 6. εθνων *ABCGgvς Hilar*, *add* πρεσβευω (postulo) *Δf* 6. 7. της χαριτος του θεου *BCvς*, της χαριτος αυτου *A*, του θεου της χαριτος (gratia *g*) *ΔGfg* 7. εις υμας *ABCΔGς*, in vobis *fgv* οτι *ACΔvς*, *om BGfg* κατα αποκαλυψιν *ABCΔGfg vς*, per revelationem *Iren* 197 200 * εγνωρισθη *ABCΔGfgv* (*Iren*), ἐγνώρισέ *ς* 8. ολλιγω *G* ad quod *f*, prout *gv Hilar* 54 518 9. δυνασθε αναγινωσκοντες *ΔBCΔGfgvς*, legentes potestis *Hilar* 54, potestis *Hilar* 518 10. ο *ABCΔGfgvς Orig* 4,105[d] *Hilar*, ὅπερ *Orig* 4,257[c] ετεραις (aliis, ἐν ἑτέραις *ς*) γενεαις *ABCΔGfgvς Orig* 4,105[ad] 257[c] 258[e], aliis temporibus *Hilar* ἐγνωρίσθη...ἀνθρώπων *Orig*, *om Orig* 4,105[d]

super fundamentum apostolorum (apostul.) et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, [21]in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, [22]in quo et uos coaedificamini in habitaculum dei in spiritu [sancto]. (9) [1]Huius rei gratia ego Paulus uinctus Christi Iesu pro uobis gentibus, [2]si tamen audistis dispensationem gratiae dei quae data est mihi in uobis, [3]quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui (brebi *F*), [4]prout potestis legentes intellegere prudentiam meam in mysterio Christi, [5]quod aliis generationi-

θρώπων ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις, ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, 6εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα καὶ σύνσωμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας ἐν χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου, 7οὗ ἐγενήθην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. 8ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτος τοῦ χριστοῦ, 9καὶ φωτίσαι [πάντας] τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ τῷ τὰ πάντα κτίσαντι, 10ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις

1. *ως νυν απεκαλυφθη ABCΔGfgvς Orig* 4,105^{a} 257^{c} 258^{e} *Hilar* 54 518, *ἀπεκαλύφθη ὡς νῦν Orig* 4,105^{d} *αγιοις αποστολοις* (*om B*) *αυτου ABCvς Orig* 4,105^{a} 257^{c} 258^{e}, *αγιοις αυτου αποστολοις ΔGfg Hilar* 518, *ἀποστόλοις Orig* 4,105^{d} 2. *εν* (*εν τω G*) *πνευματι ABCGgvς Orig* 4,105^{a} *Hilar*, *add αγιω Δf*, *om Orig* 4,105^{d} 258^{e} *συνκληρονομα AG* *συνσωμα AG*, *συσσωμα Cς* 3. *συνμετοχα ACG*, participes *f* * *εν χριστω ιησου ABCv*, *εν* (*add τω Δ*) *χριστω Δf Orig* 4,105^{cd}238^{e}, *αυτου εν τω χριστω Ggς Hilar* 518 4. *εγενηθην ABΔG*, *εγενομην Cς* 5. *της δοθεισης ABCΔGfgv*, *τὴν δοθεῖσαν ς* 6. *ελαχιστοτερω ABCΔς Orig* 1,436^{c} 3,609^{c}, *ελαχιστω G*, minimo *fgv Hilar* 54 *παντων ACΔG Orig*, *add των Bς* *εδοθη η χαρις αυτη ABCΔfvς Orig et add του θεου Gg*, haec gratia data est *Hilar* *τοις ABC*, *εν τοις ΔGfgvς Hilar* 7. *ευηγγελισασθαι Δ* *το ανεξιχνιαστον* (*ανεξεχν. G*) *πλουτος ABCΔG*, *τὸν ἀν. πλοῦτον ς* 8. *παντας BCΔGfgvς*, *om A Hilar* *οικονομια ABCΔGfgv Hilar* 54, *κοινωνία ς* *αποκεκρυμενου G* 9. *αιωνων ABCΔfvς Hilar*, *add και απο των γενεων* (genealogiis) *Gg* *τα ABCς*, *om ΔG* *κτισαντι ABCΔGfgv*, *add διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ς* 10. *νυν ABCΔς*, *om Gfgv Orig* 3,348^{b} *ταις αρχαις ABCΔGς Orig*, principibus *fgv*

bus non est agnitum filiis hominum, sicuti (sicut *F al*) nunc reuelatum est sanctis apostolis eius et prophetis in spiritu, 6esse gentes coheredes et concorporales et conparticipes promissionis (promisiones) [eius] in Christo Iesu per euangelium, 7cuius (*om pr F*) factus sum [ego *F al*] minister secundum donum gratiae (sec. gratiam) dei, quae data est mihi secundum operationem uirtutis eius. 8mihi omnium sanctorum minimo (m. s. *F*) data est gratia haec, in gentibus euangelizare inuestigabiles (ininuest. *F al*) diuitias Christi, 9et inluminare omnes, quae sit dispensatio sacramenti absconditi (-ditis *F al*) a saeculis in deo qui omnia creauit; 10ut innotescat (innotiscat *pr F*) principibus et potestatibus in caelestibus per ecclesiam multiformis

διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, [11]κατὰ πρόθε-
σιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν τῷ χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν,
[12]ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παρρησίαν καὶ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ
τῆς πίστεως αὐτοῦ. [13]διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐγκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσίν
μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶν δόξα ὑμῶν) [14]τούτου χάριν κάμπτω
τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα, [15]ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς
καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, [16]ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δό-
ξης αὐτοῦ δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς
τὸν ἔσω ἄνθρωπον, [17]κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν, [18]ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι
ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσιν τοῖς ἁγίοις τί τὸ πλάτος
καὶ μῆκος καὶ ὕψος καὶ βάθος, [19]γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν

1. *η ABCΔGfvς Orig*, quae est *g* *Hilar* 221 2. *τω* (*om Δς*) *χριστω ιησου ABCΔfvς*, *om Gg* 3. *παρρησιαν και* (*add την Cς*) *προσαγωγην εν πεποιθησει ABCvς*, *προσαγωγην εις την παρρησιαν εν πεποιθησι G*, fiduciam in confidentia in confidentia *g*, fiduciam in confidentia et libertatem *f*, *προσαγωγην και την παρρησιαν εν τω ελευθερωθηναι Δ* 4. *εγκακειν* (*ενκ. ΑΔ*) *ΑΒΔ*, *εκκακειν Cς et G?* 5. *υμων ABΔGfgvς*, *ημων C* 6. *πατερα ABC Orig* 1,267^{e}, *add του κυριου ημων ιησου χριστου ΔGfgvς*. *παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ Orig* 1,283^{e}. non ut in Latinis codicibus additum est 'ad patrem domini nostri Iesu Christi', sed simpliciter 'ad patrem' legendum *Hieronymus* 7,599^{cd} *οὐρανοῖς*] *Orig*, *οὐρανῷ Orig* 1,267^{e} *cod* 7. in terra *fgv* *δω ABCG*, *δωη Δς* *το πλουτος ABCΔG*, *τὸν πλοῦτον ς* 8. *δυναμει ABCΔGgς*, virtutem *fv* 9. *κατὰοικησαι G* 10. *ερριζομενοι C* 11. *γνῶναι τί τὸ πλάτος etc Orig* 3,243^{b} 12. *υψος και βαθος BCΔGfgv*, *βαθος και υψος Aς Orig* *τε ABCfgvς*, *om ΔG*

sapientia (-tiae *F al*) dei, [11]secundum praefinitionem saeculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro, [12]in quo habemus fiduciam et accessum in confidentia (-tiam *F al*) per fidem eius. (10) [13]Propter quod peto ne deficiatis (dific.) in tribulationibus meis (*om al*) pro uobis, quae est gloria uestra. (11) [14]Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, [15]ex quo omnis paternitas in caelis et in terra nominatur, [16]ut det uobis secundum diuitias gloriae suae uirtute (-tem *F al*) conroborari per spiritum eius in (*om pr F*) interiorem hominem (interiore (-ri) homine *L al*), [17]habitare Christum per fidem in cordibus uestris, [18]in caritate radicati et fundati ut possitis (possetis *F*) conpraehendere cum omnibus sanctis quae sit latitudo et longitudo (long. et lat.) et sublimitas et profundum, [19]scire etiam super eminentem scientiae caritatem Christi, ut

τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. [20]τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, [21]αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων, ἀμήν.

[1]Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθητε, [2]μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, ἐν ἀγάπῃ [3]σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος, ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης [4]ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. [5]εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα,

1. *της γνωσεως αγαπην BCΔGfgvς, αγαπην της γνωσεως A* *πληρωθητε εις ACΔGfgvς, πληρωθη B* 2. *υπερ ABCς, om ΔGfgv* *υπερεκπερισσου ων* (quae *f*) *ABCΔGfvς Orig* 1,208[b] 251[d], superabundantius quam *g* 4. *εν τη εκκλησια και* (*om ς*) *εν χριστω ιησου ABCvς, εν χριστω ιησου και τη* (in) *εκκλησια ΔGfg* 5. *εις πασας τας γενεας του αιωνος* (*τ. α. om G*) *ABCΔGς Iren* 14, in omnia saecula *vel* generationes *g*, et in omnia saecula *f* 6. *παρακαλῶ etc*] *Firmilianus ad Cyprian* 150 7. *εκληθηθε A?* 8. *πραοτητος* (*-θητος A?*) *AΔGς, πραυτητος BC* *εν ACΔGfg vς Cypr* 74 196 252 *et Firmil ad Cypr* 150, *om B* 9. sollicitantes *g*, solliciti *fgv*, satis agentes *Cypr et Firmil* vinculo *fgv*, coniunctione *g Cypr et Firmil* 10. 11. *καθως και* (*om B et v codd*) *εκληθητε εν μια ελπιδι ABCΔGfgvς Firmilian ad Cypr*, una spes *Cypr* 195 11. *Iren* 269 *Cypr* 195 *et Firmilian ad eum* 150 *Hilar* 967. *εἷς θεὸς καὶ εἷς χριστὸς καὶ μία πίστις καὶ ἓν βάπτισμα Orig* 3,439[c]. unus deus et christus unus et una spes et fides una et una ecclesia et baptisma unum non nisi in una ecclesia constitutum *Cypr* 142

inpleamini in omnem plenitudinem (omni -ne) dei. (12) [20]Ei autem qui potens est omnia facere super abundanter (super hab., abundanter super *V*) quam petimus aut intellegimus secundum uirtutem quae (quam *L*) operatur in nobis, [21]ipsi gloria in ecclesia et in Christo Iesu in omnes generationes saeculi (saeculis *L*) saeculorum, amen. (13) [1]Obsecro itaque uos ego uinctus (uictus) in domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati estis, [2]cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia, subportantes inuicem in caritate, [3]solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. [4]unum corpus et unus spiritus, sicut [et *F*] uocati estis in una spe uocationis uestrae. (14) [5]Vnus dominus, una fides, unum baptisma, [6]unus deus et pater om-

[6]εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν
πᾶσιν· [7]ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς
δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. [8]διὸ λέγει Ἀναβὰς εἰς ὕψος ᾐχμαλώτευσεν
αἰχμαλωσίαν, ἔδωκεν δόματα τοῖς ἀνθρώποις. [9]τὸ δὲ ἀνέβη τί ἐστιν
εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; [10]ὁ καταβὰς
αὐτός ἐστιν καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. [11]καὶ αὐτὸς ἔδωκεν τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ

1. *και primum* ***ABCΔGfgvς Iren*** 269 ***Firmilian Hilar*** 967, *om* ***Iren*** 118 253. unus pater ***Iren*** 315 *παντων primum* ***ABCΔGfgvς Firmilian Hilar***, *om* ***Iren*** *ο επι παντων* ***ABCΔGfgvς Iren Firmil***, *om* ***Hilar*** *και* (et ipse ***Iren*** 118) *δια παντων* ***ABCΔGfgvς Iren*** 118 315 ***Firmilian Hilar*** 967, *om* ***Iren*** 253 270 *και* (*om* ***B***) *εν πασιν* ***ABC***, *add ημιν* ***ΔGfgv Iren Firmilian ad Cypr*** 150 ***Hilar***, *add ὑμῖν ς* 2. *ἑνὶ δὲ*] *εν ειδε* ***G***, in autem *g* *ημων* ***ACΔGfgvς Hilar*** 967 ***Lucif*** 159, *υμων* ***B*** *χαρις* ***BΔG***, *η χ.* ***ACς*** 3. donationis *fgv* ***Hilar***, dignationis ***Lucif*** *αναβας* ***ABCΔGς Orig*** 2,753[e], ascendens *fgv* ***Iren*** 145 ***Lucif***, qui cum ascendisset ***Hilar*** 120 *ηχμαλωτευσεν* ***BCΔGfgvς Orig Iren Hilar Lucif***, *ηχμαλωτευσας* ***A*** 4. *εδωκεν* ***AΔGfgv*** *et corr* ***C*** *item* ***Iren Hilar Lucif***, *και εδωκεν* ***Bς*** *et pr* ***C***? *et* ***Orig*** *τοις* ***ABCΔfvς Orig Iren Lucif***, *εν* ***Gg Hilar*** *το* (quod) *δε ανεβη* ***ABCΔGfgvς Hilar*** 1077 ***Lucif*** 159, ascendit autem ***Iren*** 331 ***Hilar*** 120 201 5. *ὅτι καὶ*] ***Iren Hilar*** 120 201 ***Lucif***, qui ***Hilar*** 1077 *κατεβη* ***ACΔGfg Iren Hilar Lucif***, *add πρωτον* ***Bvς*** 5. 6. *Εἰς τὰ κατώτερα μέρη* (*κατώτατα* 304) *τῆς γῆς ὁ καταβὰς αὐτός* (*οὗτός* 304) *ἐστιν καὶ ὁ ἀναβάς* (*sic coniuncta*) ***Orig*** 4,303[d] 304[c] 5. *μερη* ***ABCvς Orig*** 4,303[d], *om* ***ΔGfg Iren*** 331 ***Hilar*** 120 201 1077 ***Lucif*** 159 *ὁ γὰρ ἀναβὰς αὐτός ἐστι καὶ ὁ καταβὰς αὐτός ἐστιν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν* ***Orig*** 3,243[d] *ὁ καταβὰς*] ***Orig*** 1,353[e] 4,303[d] ***Hilar*** 120 201 967 1077, *ὁ γὰρ κατ.* ***Orig*** 2,754[f], et qui descendit ***Lucif*** 6. *αυτος* ***ABCΔGfgvς Orig*** 2,754[f] 4,303[d] ***Hilar Lucif***, *οὗτός* ***Orig*** 1,353[e] ***Orig*** 4,303[d] *bis* 305[a]

nium, qui [est] super omnes et per omnia et (*om al*) in omnibus nobis. (15) [7]Vni cuique autem nostrum (uestrum) data est gratia secundum mensuram (-ra *F*) donationis Christi. [8]propter quod dicit Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. [9]quod autem ascendit, quid est nisi quia (quod *L al*) et descendit (disc.) primum in inferiores partes terrae? [10]qui descendit (disc.), ipse est et qui ascendit super omnes caelos, ut inpleret omnia. [11]et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas

προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, [12]πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, [13]μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, [14]ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ, πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης, [15]ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή,

1. *ευαγγελιστας ABCΔGfgvς Orig* 4,5^{b} *Lucif* 159, evangelizantes *Hilar* 967   *διδασκάλους*] *Orig* 4,5^{bd} 2. *διακονιας ABCς*, *της διακ. ΔG*   3. *οι ABCς Orig* 3,445^{d}, *om ΔG Orig* 3,605^{c} 4. 5. *εἰς τὴν . . . τοῦ θεοῦ*] *om Orig* 3,445^{d} 605^{c} 4,198^{b} (3,689^{c})   4. *εις την ενοτητα ABCΔGfgvς*, in unitate *Lucif*   *της επιγνωσεως ABCΔG fgvς*, cognitione *Lucif*   *του υιου ABCΔfvς*, *om Gg Lucif* 159   5. *ανδρα τελειον ABCΔGfgvς Orig* 3,445^{d} 605^{c} 689^{c} *Hilar* 462 *Lucif*, *τέλειον ἄνδρα Orig* 4,198^{b} *μετρον ABCΔς Orig* 3,605^{c}, *τὸ μέτρον τῆς Orig* 3,689^{c} 4,198^{b} *πληρωματος ABCΔGfgvς Orig* 3,605^{c} *Hilar cod Lucif*, *om Hilar codd optimi*, *add τοῦ σώματος Orig* 4,198^{b} *Hilar*   6. *ωμεν νιπιοι G*, *ωμενηπιοι A*. *Orig* 1,590^{e}, *om νήπιοι Orig* 3,313^{b}. *Lucif* 159 161   fluctuantes et (*add* non *g*) circumferamur *fgv Lucif*   7. *παντι εμω C*   *της* (*om Orig*) *διδασκαλιας εν τη κυβεια* (fallacia *g*, nequitia *fgv Lucif*) *ABCΔGfg vς Orig* 1,590^{c} 3,313^{b} *Lucif*, *ἐπὶ τὴν κυβείαν Orig* 4,412^{b} 8. *εν* (*add τη G*) *πανουργια ABCΔGfgvς Lucif* 159 161, *om Orig* 1,590^{c} 3,313^{b} *προς την* (*τη C*) *μεθοδειαν* (remedium) *της πλανης BC ΔGfgς Orig* 1,590^{c} *Lucif*, *ἐν τῇ μεθοδείᾳ τοῦ πλάνους Orig* 3,313^{b}, *προς τας μεθοδιας της πλανης του διαβολου A*   *αληθευοντες δε ABCΔς*, *αληθειαν δε* (*om Lucif* 161^{b}) *ποιουντες Gfgv Lucif* 159 161^{ab} 9. *εν αγαπη αυξησωμεν* (*-σομεν G*) *ABCΔGfgvς Lucif* 159 161^{a}, crescamus in caritate *Lucif* 161^{b} *εις αυτον τα παντα ABCΔGς*, in illo per (*om f*) omnia *fgv Lucif* 159 161^{a} *η κεφαλη ABC*, *κεφαλη ο ΔG*, *ἡ κεφαλὴ ὁ ς*

(prof.), alios uero (quosd. quid. proph. quosd. quid. apost. alios *pr L*) euangelistas, alios autem pastores et doctores, [12]ad consummationem (coms.) sanctorum, in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, [13]donec occurramus omnes in unitatem fidei et agnitionis filii dei, in uirum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi, [14]ut iam non simus paruuli fluctuantes et circum feramur (-mus *F*) omni uento (uerbo *pr F*) doctrinae in nequitia hominum, in astutia, ad circumuentionem erroris, [15]ueritatem autem facientes in caritate (-tem *F*) crescamus in illo per omnia, qui est caput, Chris-

χριστός, 16*ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζό-
μενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ
ἑνὸς ἑκάστου μέρους τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται εἰς οἰκο-
δομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ.*
17*Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς πε-
ριπατεῖν καθὼς καὶ τὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς
αὐτῶν,* 18*ἐσκοτωμένοι τῇ διανοίᾳ ὄντες, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς
τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν
τῆς καρδίας αὐτῶν,* 19*οἵτινες ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ
ἀσελγείᾳ εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ.* 20*ὑμεῖς δὲ
οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν,* 21*εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε καὶ ἐν*

1. *συναρμολογουμενον και συμβιβαζομενον* (*συνβ. ACG*) *ABCΔGς*, compactum et connexum (*vel* productum *g*) *fgv Iren* 270 *Lucif* 159 2. *δια* (et per *Iren*) *πασης ABCΔGfgvς Iren*, per *Lucif* *κατ ενεργειαν ABCΔvς*, *om Gfg Iren Lucif* in mensura *g Iren*, in mensuram *fv Lucif* 3. *μερους BΔfgς Iren Lucif*, *μετρους G*, *μελους ACv* *ποιειτε AG* 4. *εαυτου ABCς*, *αυτου ΔG* 6. *περιπατειν ABΔGvς Lucif* 161, sic ambulare *f*, amb. sic *g* *τα ABΔG fgv Lucif*, *τὰ λοιπὰ ς* 7. *εσκοτωμενοι* (*-τισμενοι Δς*, *-τισμενος G*) *τη διανοια* (*τ. δ. add corr Gg*) *ABΔGfgς Lucif* 161, intenebrati *Hilar* 277, insensati *Lucif* 162 *οντες ABΔς*, *om G* *απηλλοτριωμενοι*] *add corr Gg* 8. *δια την αγνοιαν* (*δ. τ. αγνωσιαν G*, per ignorantiam) *την ουσαν εν αυτοις ABΔGfgvς Lucif* 161, *om Lucif* 162 propter caecitatem *fgv Lucif* 161, per c. *Lucif* 162 9. *απηλγηκοτες ABς Orig* 3,152^c, *αφηλπικοτες* (*απ. Δ*) *ΔG*, desperantes *fgv* 9. 10. *τη ασελγεια εις εργασιαν ακαθαρσιας πασης εν πλεονεξια Bvς*, *τη ασελγεια εις εργασιαν πασης ακαθαρσιας και πλεονεξιας ΔGfg*, *τη ασελγεια ε......θαρσιαν πασης εν πλεο...... A.* *πάσῃ ἀσελγείᾳ καὶ πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ Orig* 3,152^c 11. *αυτον ABΔGffgvς*, in illum *f*

tus (Christi), 16ex quo totum corpus conpactum (comp.) et conexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram unius cuiusque membri augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate. (16) 17Hoc igitur dico et testificor in domino, ut iam non ambuletis sicut gentes ambulant in uanitate sensus sui, 18tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a uita dei, per ignorantiam quae est in illis, propter caecitatem (cec.) cordis ipsorum, 19qui desperantes (disp.) semet ipsos tradiderunt inpudicitiae in operationem inmunditiae omnis in auaritia (o. et. auaritiae). (17) 20Vos autem non ita didicistis Christum, 21si tamen illum au-

αὐτῷ ἐδιδάχθητε καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ Ἰησοῦ, [22]ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, [23]ἀνανεοῦσθαι [δὲ] τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν [24]καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας.

[25]Διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. [26]ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ παροργισμῷ ὑμῶν, [27]μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. [28]ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος ταῖς ἰδίαις χερσὶν τὸ ἀγαθόν, ἵνα ἔχῃ

3. ἀπάτης. ἀνανεοῦσθε   4. ἐνδύσασθε

1. *αληθεια ΑΒΔς, η αληθεια G. Hilar* 1138 *Lucif* 162   1. 2. *αποθεσθαι υμας ΑΒΔGfgvς Hilar* 1138, exponite *Cyprian* 308, deponentes *Lucif* 162   2. *κατα την προτεραν αναστροφην* (*αστροφην G*) *ΑΒΔGfgvς Hilar Lucif*, prioris conversationis *Cypr*   3. *τας επιθυμιας ΑΒGgvς Orig* 2,579^d 763^d 773^b 787^a *Cypr Hilar, την επιθυμιαν Δf Lucif*   *αγαναιουσθαι Α*, renovamini (inn.) *fgv Cypr Hilar Lucif*   *δε ΑΔfvς Cypr* 308 *Hilar* 1138 *Lucif* 162, *εν Β*, *om Gg*   4. *ενδυσασθε Β*, induite *fgv Cypr Hilar Lucif*   5. in iustitiam et sanctitatem *Lucif*   5. 6. *της αληθειας ΑΒvς, και αληθεια* (veritatem *Luc*) *ΔGfg Cypr Hilar Lucif*   7. *διο ΑΒΔGfgvς*, *om Lucif* 162   deponentes *fgv Lucif* 162^{ab} *λαλιται G*   7. 8. *μετα του πλησιον αυτου ΑΒΔGfgvς Iren* 282, ad proximum suum *Lucif* 162^{ab} 8. *οργιζεσθε ΑΒΔfvς Cypr* 306, *add δε Gg*   9. *επι* (*add τω Gς*) *ΑΒGfgvς Cypr, εν τω Α*   *μηδε ΑΒΔG, μήτε ς*, neque *fg, μὴ v Orig* 2,603^b *Cypr* 102   10. *δῶτε Orig*   *διαβολω ΑΒΔGfgvς Cypr, πονηρῷ Orig*   11. operans *g*, operando *fv*   *ιδιαις χερσιν ΑΔGg*, manibus suis *fv, χερσι Βvς*   *το αγαθον ΑΒΔGfgv, ante ταῖς χερσὶν ς*

distis et in ipso edocti (et docti *pr F*) estis sicut est (et *pr F, om al*) ueritas in Iesu, [22]deponere uos secundum pristinam conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. [23]renouamini autem spiritu (spiritum *F al*) mentis uestrae, [24]et induite (inducite *pr F*) nouum hominem [eum *pr F*] qui secundum deum creatus est in iustitia et sanctitate ueritatis. [25]propter quod [et] deponentes mendacium loquimini ueritatem unus quisque cum proximo suo, quoniam sumus inuicem membra. (18) [26]Irascimini [autem *F*] et nolite peccare. sol non occidat super iracundiam uestram. [27]nolite locum dare diabulo (diabolo *F al*). [28]qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus (m. op.) [suis *F al*] quod bonum est, ut habeat unde tribuat (retrib. *F al*) necessitatem pa-

μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. [29]πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλὰ εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. [30]καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. [31]πᾶσα πικρία καὶ θυμὸς καὶ ὀργὴ καὶ κραυγὴ καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. [32]γίνεσθε εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ἡμῖν. [1]γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητά, [2]καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. [3]πορνεία δὲ καὶ ἀκαθαρσία πᾶσα ἢ

2. ἀλλ' εἴ τις   8. ὑμῖν.

1. *μεταδιδοναι ABς, μεταδουναι ΔG* *Iren* 282 *Cypr* 57 308 2. *αλλα BΔ, αλλ AGς* *ει τις ABΔGfgvς, om Cyprian* 57 308 *αγαθος ABΔfvς Cypr, add εστιν Ggv* 3. *χρειας ABς, πιστεως ΔGfg Cypr* *δω ABς, δοι ΔG* 4. *πνευμα το αγιον ABvς Cypr* 252 306 *Hilar* 803, *αγιον πνευμα ΔGfg* *εις ημεραν ABΔGfvς Orig* 1,253[a] *Cypr* 252 *Hilar*, in die *gv Cypr* 306 5. *θυμος και οργη ABς, οργη και θυμος* (indignatio) *ΔGfgv Cypr* 6. *αρθητω BΔGfgvς Cypr* 252, *αρθητων A*, auferantur *Cypr* 306 *γινεσθε Bf, add δε Avς, add ουν ΔGg* 7. *ευσπλανχνοι G* 8. *ημιν A et alia manu additum B, υμιν AGfgς* *γινεσθε ουν μιμηται του θεου ABΔGfgvς, μιμηταὶ τοῦ θεοῦ γίνεσθε Orig* 1, 681[a] 10. *ημας AΔGfgvς, υμας B* *ἑαυτὸν παρέδωκεν Orig* 4,301[c] *υπερ ημων (υμων B) προσφοραν και ABGfgvς, προσφοραν υπερ ημων και Δ, ὑπὲρ ἡμῶν Orig* 11. *ακαθαρσια πασα AB, πασα ακαθαρσια ΔGfgvς*

tienti. (19) [29]Omnis sermo malus ex ore uestro non procedat, sed siquis bonus [est] ad aedificationem oportunitatis (opportunitatis fidei *pr F*, fidei *deleuit V*: fidei *al*), ut det gratiam audientibus. [30]et nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo signati estis in die redemptionis (redemt.). [31]omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia (blasfem.) tollatur a uobis cum omni malitia: [32]estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem sicut et deus in Christo donauit uobis (nobis *pr F*). (20) [1]Estote ergo imitatores dei, sicut filii carissimi, [2]et ambulate in dilectione (-nem *pr L*), sicut et Christus dilexit nos et tradidit semet (se *L*) ipsum pro nobis oblationem (abl.) et hostiam (ost.) deo in odorem suauitatis. (21) [3]Fornicatio autem (*om al*) et omnis inmunditia aut (et)

πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, 4 ἢ αἰσχρότης ἢ μωρολογία ἢ εὐτραπελία, ἃ οὐκ ἀνῆκεν, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. 5 τοῦτο γὰρ ἴστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος ἢ ἀκάθαρτος ἢ πλεονέκτης, ὅ ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. 6 μηδεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις· διὰ ταῦτα γὰρ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας. 7 μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. 8 ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ· ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε 9 (ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ φωτὸς ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ), 10 δοκιμάζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ, 11 καὶ μὴ συγκοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλλον δὲ

1-2. stultiloquium et scurrilitas, quae ad rem non pertinent, nec nominentur quidem in vobis *Cyprian* 317 1. *ονομαζετω G* 1. 2. *η αισχροτης η ΑΔGfgv Iren* 282, *και αισχρ. και Bς* 2. *μορολογια Α* *α ουκ ανηκεν ΑΒ*, *τα ουκ ανηκοντα* (*ουκαν κοντα G*) *ΔGς*, quae ad rem non pertinent (-net *fv Iren*) *fgv Iren* 3. *ιστε ΑΒΔ Gfgv Cypr* 74, *ἐστε ς* 4. *ο BGfgv Cypr*, *ος ΑΔς* *ειδωλολατρης ΑΒΔς*, *ιδωλολατρια Gfgv Cypr*. *τὴν πλεονεξίαν ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία Orig* 3,150^a 5. *εν τη βασιλεια ΑΒΔfgvς Cypr*, *εις την βασιλιαν G* *χριστου και θεου ΑΒΔfvς Cypr* 74, *θεου και χριστου Gg* *καινοις Α* 6. *δια ταυτα ΑΒΔGgvς Iren* 265, propter hoc *f Lucif* 27, propterea *Cypr* 54 112 202 *γαρ ΑΒΔG fgvς Iren Cypr, om Lucif* veniet *vel* venit *g* super filios contumaciae *Cypr*, in filios diffidentiae *fgv Iren Lucif* 7. *συνμετοχοι ΑG* *ἦτε γάρ*] *Iren* 282 *Lucif* 27. *ἡμεῖς ἤμεθά Orig* 4,73^b 8. *νυν ΑΒΔς Orig*, *νυνει G* luxit in *f* *περιπατειτε ΑΒΔGfg vς Lucif* 27, honeste ambulate *Iren* 282 9. *φωτος ΑΒΔGfgv Lucif*, *Πνεύματος ς* *δικαιωσυνη Α?* 10. *οκειμαζοντες G* quod placeat *f* *τω κυριω ΑΒς*, *τῷ θεω ΔGfgv*, *om Lucif* 11. *συνκοινωνειτε ΑG*

auaritia nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos, 4 aut turpitudo aut stultiloquium aut scurrilitas (scuril.), quae ad rem non pertinet (-nent *L*), sed magis gratiarum actio. 5 hoc enim scitote intellegentes, quod omnis (omnes) fornicator aut inmundus aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi et dei. (22) 6 Nemo uos seducat inanibus uerbis: propter haec enim uenit ira dei in filios diffidentiae. 7 nolite ergo (*om ul*) effici participes eorum. 8 eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino. ut filii lucis ambulate: 9 fructus enim lucis est in omni bonitate et iustitia et ueritate; 10 probantes quid (quod *L*) sit bene placitum deo, 11 et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis au-

καὶ ἐλέγχετε. [12]τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρόν ἐστιν καὶ λέγειν· [13]τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται· πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν. [14]διὸ λέγει Ἔγειρε ὁ καθεύδων καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός. [15]βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί, [16]ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσιν. [17]διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνίετε τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. [18]καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, [19]λαλοῦντες ἑαυτοῖς [ἐν] ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς [πνευματικαῖς], ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ κυρίῳ, [20]εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί, [21]ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ χριστοῦ.

7. τοῦ θεοῦ.

1. και ABΔGfgvς, om Lucif 27   2. φανερουται BΔGς, φανερουνται A   3. γαρ ABΔGfgvς Iren 42, autem g   εγειρε ABΔG Orig 2,522[e], Ἔγειραι ς   4. εκ ABΔGς Orig 2,522[e] 837[d], a fgv   επιφαυσει σοι ο χριστος ABGgvς Orig, επιψαυσεις του χριστου Δ, continges christum f   5. ουν BΔGfgς Lucif 158, add αδελφοι Av   πως ακριβως AΔGgvς Lucif, ακριβως πως B, quomodo f   6. Orig 1,674[e] 2,702[a] Lucif   7. συνιετε AB, συνιοντες (-ιέντες ς) ΔGfgv Lucif   κυριου (add ημων B) BΔGgvς Lucif 158, θεού A fv   8. luxuria fgv, lascivia Hilar 138   9. εν prius ABΔς, εν τω G   αλλουντες εαυτοις G, loquentes invicem vobismet ipsis g   εν alterum Bfv, om AΔGgς   ymnis g   10. πνευματικαις (add εν χαριτι A) AΔGgvς, om Bf   εν ταις καρδιαις AΔGfgv, τη (ἐν τῇ ς) καρδια Bς   11. παντων ABΔfvς, υμων Gg   12. ιησου χριστου AΔGfgvς, χριστου ιησου B   θεω και πατρι ABgς, πατρι και θεω ΔGfg   subiecti fgv   13. χριστου ABv, χριστου

tem et (om al) redarguite. [12]quae enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est et dicere: [13]omnia autem (enim) quae arguuntur (arguntur) a lumine manifestantur: omne enim quod manifestatur lumen est. [14]propter quod dicit Surge, qui (quid F) dormis, et exurge a mortuis, et inluminabit (illuminauit L al) tibi Christus. (23) [15]Videte (Vidite F) itaque, fratres, quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, [16]redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. [17]propterea nolite fieri inprudentes, sed intellegentes quae sit uoluntas domini (dei). [18]et nolite inebriari uino, in quo est [omnis L] luxuria (luxoria), sed inplemini (impl.) spiritu, [19]loquentes (-tis L) uobismet (uosmet L) ipsis in (om al) psalmis et hymnis (ymnis) et canticis spiritalibus, cantantes et psallentes in cordibus uestris domino, [20]gratias agentes semper pro omnibus in nomine domini nostri Iesu Christi deo et patri, [21]subiecti [in pr F] inuicem in timore Christi. (24) [22]Mulieres

[22]*Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτασσέσθωσαν ὡς τῷ κυρίῳ,* [23]*ὅτι ἀνήρ ἐστιν κεφαλὴ τῆς γυναικὸς ὡς καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, αὐτὸς σωτὴρ τοῦ σώματος.* [24]*ἀλλὰ ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν ἐν παντί.* [25]*οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,* [26]*ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι,* [27]*ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ ἄμωμος.* [28]*οὕτως καὶ οἱ ἄνδρες ὀφείλουσιν ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ·*

3. *ἀλλ' ὡς*

ιησου Δf, ιησου χριστου Gg, Θεοῦ ς 1. *γυνεκαις G* *τοις ιδιοις ανδρασιν υποτασσεσθωσαν* (*υποτασσεσθε Δς, om B*) *ΑΒΔς, υποτασσεσθαι* (subditae estote *vel* sint) *τοις ιδιοις ανδρασιν Gg,* subditae estote viris vestris *f* 2. *ανηρ ΑΔG, ο ανηρ Βς* *εστιν κεφαλη ΑΔGfgς, κεφαλη εστι Βv* *Orig* 2,612^{c} 3. *αυτος ΑΒ ΔGfgv, καὶ αὐτός ἐστι ς* *σωτηρ ΒΔGς, ο σωτηρ Α* *αλλα Β Δ, αλλ ΑGς* *ως* (*ὥσπερ ς*) *ΑΔGfgvς, om Β* 4. subiecta est *fgv* *χριστω ΑΒGfgvς, κυριω Δ* *ουτως ΑG, οὕτω ς* *τοις ΒΔGfg, τοις ιδιοις Ας* 5. in omnibus *fgv* *γυναικας ΑΒ Orig* 3,639^{a}, *add εαυτων* (*υμων G,* vestras) *ΔGfgvς* *καθως ΑΒΔGς, ὡς Orig* 6. *ηγαπησεν ΑΒΔGfgvς Cypr* 140 152, *om Orig* 7. *καθαρισας ΑΒΔGς,* mundans *fg,* purgans eam *Cypr* 8. *αυτος ΑΒΔGfgv, αὐτὴν ς* 9. *Orig* 1,229^{b} 3,526^{d} 10. *και οι ανδρες οφειλουσιν ΑΔGfgv, οφειλουσι και* (*om ς*) *οι ανδρες Βς* uxores suas *fv* *ως ΑΒΔGgvς, om f* 11. *τα εαυτων σωματα ΑΒG gς, το ε. σωμα Δf* *αγαπων την εαυτου γυκαικα ΑΒGgς, την εαυτου γυναικα* (uxorem suam *f*) *αγαπων Δfv, add* et *f*

uiris suis subditae (subiectae *L*) sint (sint subd.) sicut domino, [23]quoniam uir caput est mulieris (-res), sicut Christus caput est (*om al*) ecclesiae, ipse saluator corporis. [24]sed (sic *F*) ut ecclesia subiecta est (*om al*) Christo, ita et mulieres uiris suis in omnibus. (25) [25]Viri, [similiter *F*] diligite uxores uestras (*om al*), sicut et Christus dilexit ecclesiam et se (semet *F al*) ipsum tradidit pro ea, [26]ut illam sanctificaret mundans [eam *V*] lauacro (labacro *F*) aquae in uerbo [uitae], [27]ut exhiberet (exiberet) ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam aut aliquid eius modi, sed ut sit sancta et inmaculata. [28]ita et uiri debent diligere (dileg.) uxores suas ut corpora sua. qui suam uxorem diligit (dilegit), se ipsum diligit (di-

[29]οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ ἐκτρέφει καὶ
θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν, [30]ὅτι μέλη ἐσμὲν
τοῦ σώματος αὐτοῦ. [31]Ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος πατέρα
καὶ μητέρα καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται
οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. [32]τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ
λέγω εἰς χριστὸν καὶ [εἰς] τὴν ἐκκλησίαν. [33]πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ
καθ' ἕνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν,
ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

[1]Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν· τοῦτο γάρ ἐστιν
δίκαιον. [2]Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ

1. *αλλα AB, αλλ ΔGς* 1. 2. *και θαλπει αυτην ABvς, αυτην και θαλπει ΔGfg* 2. *χριστος ABΔGfgv, Κύριος ς* 3. *αυτου AB, add εκ της σαρκος αυτου και εκ των οστεων αυτου ΔGfgvς Iren* 294 *αντι ABΔGς, ἕνεκεν Orig* 3,825[d], propter *fgv Cypr* 63, *γέγραπται γὰρ ὅτι ἕνεκεν Orig* 1,541[d] *τιτου G* *πατερα BΔG, τον πατερα Aς Orig* 4. *και (add τὴν Orig) μητερα BΔGfg Orig* 1,541[d], *Cypr, αυτου και την μητερα Aς, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ v Orig* 3,825[d] *προσκολληθησεται ABς Orig, κολληθησεται ΔG* *τη γυναικι AΔGfgv Cypr, προς την γυναικα Bς Orig* 5. *εις σαρκα μιαν ABΔGς Orig* 1,541[d] 3,639[c] 825[d], in carne una *fgv*, in unam carnem *Cypr* 63 *το (add γὰρ Orig* 3,825) *μυστηριον τουτο ABΔGfgvς Orig* 1,541[d] 3,825[d] 4,285[a] *Cypr*, hoc (*add* enim *Iren*) mysterium *Iren* 40 *Hilar* 518 *Hilar* 91 719 5. 6. *εγω δε λεγω ABΔGfgvς Orig* 1,541[d] *Cypr Hilar*, dico autem *Iren* 6. *εις χριστον και εις (om B) την εκκλησιαν ABΔGς Orig* 1,541[d] 3,825[d] *Cypr* 63, in christo et in (*om Iren*) ecclesia (-siam *f*) *fgv Iren* 40 *Hilar* 518 6. 7. *οι καθ ενα (add ινα Δ) ABΔGfvς*, estote singuli *g* 7. *εαυτου ABΔGgvς, om f* *ουτως αγαπατω ως εαυτον ABς, ως εαυτον αγαπατω (αγαπι Δ?) ΔGfgv* 9. *υμων BΔGfg Cyprian* 324, *add εν κυριω Avς* 10. *μητερα ABΔfvς, add σου Gg Cypr* *Ηιτις G* *εστιν AΔGfgvς Cypr, om B*

legit): [29]nemo enim umquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fouet (fobet *F*, fouit) eam, sicut et Christus ecclesiam, [30]quia membra sumus corporis eius, de carne eius et de ossibus eius. [31]Propter hoc relinquet (-quid *F*, -quit) homo patrem et matrem suam et adherebit (adereuit) uxori suae, et erunt duo in carne una. [32]sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo et (*om al*) in ecclesia. [33]uerum tamen (tam) et uos singuli unus quisque suam uxorem sicut se ipsum diligat (dilegit), uxor autem ut (*om al*) timeat uirum. (26) [1]Filii (Fili *F*), oboedite parentibus uestris in domino: hoc enim est (est enim) iustum. [2]Honora patrem tuum et matrem, quod est man-

πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, [3]ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. [4]καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλὰ ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου.

[5]Οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, [6]μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἐκ ψυχῆς [7]μετ' εὐνοίας δουλεύοντες ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, [8]εἰδότες ὅτι ἕκαστος ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίσεται παρὰ κυρίου, εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος. [9]καὶ οἱ κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καὶ αὐτῶν καὶ ὑμῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς καὶ προσωποληψία οὐκ ἔστιν παρ' αὐτῷ.

8. *ἕκαστος ἐάν τι ποιήσῃ*

1. *εν ABς, εν τη ΔG* ut *gv Cypr*, et *f* *σοι (σου G) γενηται ABΔGς*, tibi sit *fgv*, sit tibi *v Cypr* 324 *εση ABΔGfς*, sis *gv Cypr* 2. *και οι ΔΔGfgvς*, et vos *Cypr*, *οι B* *αλλα ABΔ, αλλ Gς*, sed *gv Cypr*, sed et *f* 3. in disciplinam et correptionem *f* 4. *κατα σαρκα κυριοις AB, κυριοις κατα σαρκα ΔGfgvς Cypr* 5. *εν ABΔGfgvς*, et in *Cypr* 325 *χριστω BΔGfgvς Cypr, κυριω A* 6. *χριστου ABΔG, τοῦ Χριστοῦ ς*, christi *fgv*, dei *Cypr* 7. *μετ ΔΔGς, μετα B* benignitate *fg* 8. *ως ABΔGgv*, sicut et *f*, om *ς* *ανθρωποις ΔΔGfgvς, ανθρωπω B* *ειδοντες Δ* *εκαστος ο εαν (αν G et Δ?) ποιηση ΔΔGgv, εκαστος εαν τι ποιηση Bf, ὃ ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ς* 9. *κομισεται (-τε A) ABΔG, κομιεῖται ς* *κυριου ABΔG, τοῦ Κ. ς* 10. *και ABΔGfgς*, et vos *Cypr* 325 *την απειλην ABΔGς Orig* 3,724[a], iracundiam *Cypr*, minas *fgv* 11. *αυτων και υμων ABΔv, αυτων υμων Gg, ὑμῶν* (*add* et *Cypr*) *αὐτῶν fς Cypr* 12. *προσωποληψια AG, προσωποληψία ς* *παρ αυτω ABvς*, in illo *Cypr* 325, *παρα* (*add τω G*) *θεω AGfg*

datum primum in promissione (-nem *F*, repromisione *al*), [3]ut bene sit tibi (tibi sit *F*) et sis (sit *F*) longaeuus (longėuus *L*) super terram. (27) [4]Et patres, nolite ad iracundiam prouocare filios uestros, sed educate (edoc.) illos in disciplina et correptione domini. (28) [5]Serui, oboedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate (-tem *F*) cordis uestri, sicut Christo, [6]non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes (placeatis *L*), sed ut serui Christi, facientes uoluntatem (-tate *F*) dei ex animo, [7]cum bona uoluntate seruientes, sicut domino et non hominibus, [8]scientes quoniam unus quisque quodcumque fecerit bonum, hoc percipiet (recipiet) a domino, siue seruus siue liber. (29) [9]Et [uos *F al*] domini, eadem facite illis, remittentes minas, scientes quia (quoniam) et illorum et uester dominus est in caelis et personarum acceptio non est aput (apud)

10Τοῦ λοιποῦ ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς
ἰσχύος αὐτοῦ. 11ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύ-
νασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, 12ὅτι οὐκ
ἔστιν ὑμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς,
πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου,
πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. 13διὰ τοῦτο

4. ἡμῖν

1. *του λοιπου AB, το λοιπον ΔGς*, de cetero *fgv Lucif* 248 253, *add αδελφοι* (*add μου ς*) *Ggvς* *ενδυναμουσθε* (*δυν. B*) *BΔGfg vς*, *add αδελφοι A* in potentiam *f* 2. *ενδυσασθε ABΔfς Lucif* 253 *et add υμας Gg*, et induite *Lucif* 248 *την πανοπλιαν A BΔGς Orig* 1,768a 2,616a 4,406d, arma *fg Lucif* *προς ABς*, *εις ΔG*. ut possitis *fgv Lucif* 3. *υμας στηναι ABGgς*, *στηναι υμας Δ*, stare *fv Lucif*. *πρὸς τὸ ἀντιστῆναι Orig* 1,768a. *σταίημεν Orig* 2,616a insidias *ffg*, remedia *Lucif*, remedium *f* 3. 4. *οτι ουκ εστιν ABΔGfgvς Orig* 1,768b *Lucif* 248 253, *οὐκ ἔστιν Orig* 3,528c *Cyprian* 93 328 *Hilar* 331, *οὐ γάρ ἐστι Orig* 3,339c, non enim *Hilar* 430 4. *υμιν BΔGfg Lucif*, *ημιν Agvς Orig Cypr Hilar* certamen est *Hilar* 430 *αιμα και σαρκα ABΔGfgς Orig* 1,257a 768b 3,339e 528c 767a, carnem et sanguinem *v Cypr Hilar Lucif* 4. 5. *τας αρχας προς τας εξουσιας ABς Orig* 1,257b 768b 3,339e, *τας αρχας και* (*καὶ τὰς Orig*, *om G*) *εξουσιας ΔG Orig* 3,319c, principes potestates *g*, potestates *f Cyprian* 93 328 *Hilar* 331 430 *Lucif* 248 253 5. *προς alterum ABΔGfgvς Orig* 1,768b *Lucif*, *καὶ Orig* 1,257b *Cypr Hilar* 331, *om Hilar* 430 huius mundi rectores *f Lucif*, mundi rectores *g*, mundi (m. huius 430) potentes *Hilar* 141 331 430, principes huius mundi *Cypr* *του σκοτους τουτου ABΔ Gfgv Orig* 1,257b 307e 2,816a 3,528c 767a *Lucif*, harum (et harum *Cypr*) tenebrarum *Cypr Hilar* 331 430, *τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου ς Orig* 1,768b 6. *προς ABΔGfgvς Orig* 1,768b 2,810f *Cypr Hilar* 331 *Lucif*, *καὶ Orig* 1,257b, *om Hilar* 431 *πνευματικα της πονηριας ABΔGfgvς Orig* 1,242b 257b 307e 768b 3,458d 528c 575c 767b 4,191a *Cypr Lucif*, spiritales nequitias *Hilar* 113 141 331, spiritalis nequitiae *Hilar* 431 *δια τουτο ABΔGfgvς Cypr* 328 *Lucif* 248, propter quod *Cypr* 93

eum. (30) 10De cetero, fratres, confortamini in domino et in potentia uirtutis eius. 11[et *F*] induite uos (induimini) arma (armatura) dei, ut possitis (positis, possetis *F*) stare (persistere) aduersus insidias (uersutias) diaboli; 12quia non est nobis conluctatio aduersus (-sum) carnem et sanguinem, sed aduersus principes et potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae (nequitia *F al*) in caelestibus. 13propterea accipite armatura (-ram *unus*,

ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν
τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. [14]*στῆτε*
οὖν περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι
τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, [15]*καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν*
ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, [16]*ἐν πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν*
θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ
πεπυρωμένα σβέσαι. [17]*καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε,*
καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστιν ῥῆμα θεοῦ, [18]*διὰ πά-*

5. *ἐπὶ πᾶσιν*

1. *αναλαβετε ABGfgvς* (*Orig* 1,796^{f}) *Lucif, αναβαλετε Δ*, induite *Cypr* arma *f Cypr* 328 *Lucif*, tota arma *Cypr* 93, armatura *gv* *του θεου ABΔGfgvς Orig* 1,796^{f} 2,126^{b} *Cypr* 328 *Lucif, om Cypr* 93 malo *fgv Lucif*, nequissimo *Cypr* 2. *και απαντα κατεργασαμενοι* (*κατεργασμενοι Δ*) *στηναι στητε ουν ABvς, και απαντα κατεργασαμενοι* (*κατιργασαμενοις pr G, καταργασαμενοι corr G*) *στηται ΔG*, et in omnibus (*vel* omnia *g*) perfecti stare (*vel* stetis *g*) *g Lucif* 248, ut cum omnia perfeceritis stetis *Cypr* 93 328, et omnibus operis stetis *f* 3. *περιζωσαμενοι ABς, περιεζωσμενοι* (*περιζ. Δ*) *ΔG* lumbos vestros *fv Cypr Lucif*, vestros lumbos *g Hilar* 454 *αληθεια ABΔGfgvς Cypr* 93 *Lucif, add* evangelii *Cypr* 328 *και ενδυσαμενοι* (*ενδυσ. G*, induentes) *ABΔGgς*, induti *Cypr* 93, induentes *f Cypr* 328 *Lucif* 248 4. calciati *fgv Cypr Lucif* 4. 5. in praeparationem *f* 5. *εν πασιν Bfgv Cypr* 328 *Lucif, επι πασιν AΔGς, om Cypr* 93 assumentes *fg Cypr Lucif* 6. *θυραιον AG. Orig* 1,266^{d} 2,126^{b} 4,406^{d}. *θυρεὸν πίστεως* non *θυρεοὶ Orig* 3,96^{d} *δυνησεσθε ABς, δυνασθαι ΔG*, possitis *f Cypr Lucif, om g* *τα βελη του πονηρου* (*add τα Aς Orig*) *πεπυρωμενα* (ignita *vel* incaendentes *g*, candentia *f Lucif*) *ABΔGfgς Orig* 2,126^{b} 4,406^{d} *Lucif*, ignita (ignea 328) iacula nequissimi *Cypr* 93 328. *Orig* 1,266^{cd} 2,841^{e} 3,491^{a} *Hilar* 547 7. *του σωτηριου ABΔGς*, salutaris *f*, salutis *gv Cyprian Lucif* 248 *δεξασθε* (*-σθαι AΔ*) *ABΔ ς*, assumere *Cypr* 328, *om Gfg Cypr* 93 *Lucif* 8. *Orig* 3,347^{c} 656^{b} *Cypr Lucif*

arma *L*) dei, ut possitis (posit.) resistere in die malo et [in *F al*] omnibus perfectis (*sic unus: ceteri, in quibus FL,* perfecti) stare. [14]state ergo succincti lumbos uestros in ueritate, et induti (induiti *F*, induite) luricam (lorica *L al*) iustitiae (et i. l. i. *om al*), [15]et calciati pedes in praeparatione (-nem) euangelii (-li) pacis, [16]in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis (positis *al*, possetis *F*) omnia tela (t. o.) nequissimi ignea extinguere. [17]et galeam salutis adsumite (adsumete *F*), et gladium spiritus, quod est uerbum dei,

σης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ ἐν
πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ
δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων [19]*καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ λό-*
γος, ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου, ἐν παρρησίᾳ γνωρίσαι τὸ μυστή-
ριον [τοῦ εὐαγγελίου], [20]*ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ*
παρρησιάσωμαι ὡς δεῖ με λαλῆσαι.

[21]*Ἵνα δὲ καὶ ὑμεῖς εἰδῆτε τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα γνω-*
ρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν
κυρίῳ, [22]*ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ*
ἡμῶν καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν.

[23]*Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως ἀπὸ θεοῦ*

7. *ἴδητε*

1. in omni *g*, omni *fv* ***Lucif*** 2. *εις αυτο* ***AB*** *et add τοῦτο* *ς*, *εις αυτον* ***ΔGg*** ***Lucif*** 248, in illo *f* 2. 3. *εν παση προσκαρτερησει και δεησει περι* ***ABvς***, *παντοτε εν παση* (*add τη* ***Δ***) *δεησει* (observatione *f*) *υπερ* (pro) ***ΔGfg*** 3. *τῶν om* ***G*** *μοι δοθη* (*δοθείη ς*) ***ABΔGg***, detur mihi *fv* 4. cum (in *vel* cum *g*) fiducia *fgv* 5. *του ευαγγελιου* ***AΔfvς***, *om* ***BGg*** *ινα* ***ABΔGgς***, et *f* *εν αυτω* ***AΔGfgvς***, *αυτο* ***B*** 6. *παρρησιασομαι* ***G*** 7. *και υμεις ιδητε* (sciatis *fg*, videatis *g*) ***AΔGfg***, *ειδητε και υμεις* ***Bς*** *παντα* ***ABvς***, *om* ***ΔGfg*** 7. 8. *γνωρισει* (*om g*) *υμιν* ***BΔGfgv***, *υμιν γνωρισει* ***Aς*** 8. thychicus *f* 9. hoc ipsum *fgv* quae circa nos *g et add* aguntur *f* 10. *παρακαλεση τας καρδιας* ***ABΔGvς***, exhortentur (consolentur *vel* exh.) corda *fg* 11. *αγαπη* ***BΔGfgvς***, *ελεος* ***A***

[18]per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in
spiritu, et in ipso uigilantes in omni instantia (stantia ***F***) et obse-
cratione (-nem ***F***) pro omnibus sanctis [19]et pro me, ut detur mihi
sermo, in apertione oris mei cum fiducia (-ciam ***F***) notum facere
mysterium euangelii, [20]pro quo legatione (legationem ***F*** *al*) fungor
in catena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui. (31) [21]Vt
autem et uos sciatis (sc. u. *pr* ***L***) quae circa me sunt, quid agam,
omnia nota faciet uobis (u. f. ***L*** *al*) Tychicus (Tich. *al*, Tythicus
V) carissimus frater et fidelis minister in domino, [22]quem misi ad
uos in hoc ipsum, ut cognoscatis quae circa nos sunt et (ut ***F*** *al*)
consoletur (consuletur ***F***) corda uestra (nostra *pr* ***F***). [23]pax fratribus
et caritas cum fide a deo patre [nostro ***F***] et domino Iesu Christo.

πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. 24ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ.

Παῦλος καὶ Τιμόθεος, δοῦλοι χριστοῦ Ἰησοῦ, πᾶσιν τοῖς ἁγίοις ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. 2χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.

3Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν 4πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος 5ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, 6πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρι ἡμέρας χριστοῦ Ἰησοῦ,

3. 11. *Ἰησοῦ χριστοῦ,*

2. *αφθαρσια ABGg*, add *αμην Δfς* *προς εφεσιους ΑΒΔ, πρὸς Ἐφεσίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ ς*, ad ephesios explicit *f*, *ετελεσθη επιστολη προς εφεσιους αρχεται προς φιλιππησιους G g.* sequitur *προς κολοσσαεις* in *Δf* *προς φιλιππησιους AB, προς φιλιππηνσιους Δ*, incipit ad philippenses *f*, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολή ς* 3. *χριστου ιησου Bf, ιησου χριστου ΔGgvς* 7. *ευχαριστω τω θεω μου ABvς, εγω μεν ευχαριστω τω κυριω ημων ΔGfg* *επι* (super *f*) *παση τη μνεια AB Δfvς, επι* (in) *παση δεησει μου* (mea) *τη μνιαν* (memoria) *Gg* 8. *την ΑΒΔfvς, και την Gg* 9. *της AB, om ΔGς* 10. hoc ipsum *fgv* 11. *αχρι B, αχρι ης Δ, αχρις ΔGς* *χριστου ιησου BΔfv, ιησου χριστου AGgς*

24gratia cum omnibus qui diligunt dominum nostrum (*om pr L*) Iesum Christum in incorruptione (-nem *FL*), amen.
Expl. ad Ephesios.

INCP. AD PHILIPPENSES.

Paulus et Timotheus, serui Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo (*om al*) Iesu, qui sunt Philippis, cum episcopis et diaconibus. 2gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. (2) 3Gratias ago deo meo in omni memoria (-iam *F*) uestri 4semper in cunctis orationibus meis pro omnibus uobis cum gaudio depraecationem faciens 5super communicatione uestra (-nem -am *pr F al*) in euangelio a (*om pr F*) prima (primo) die usque nunc, 6confidens [in *F*] hoc ipsum, quia qui coepit in uobis [in *F*] opus bonum perficiet

7καθώς ἐστιν δίκαιον ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ [ἐν] τῇ ἀπολογίᾳ καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. 8μάρτυς γάρ μου [ἐστὶν] ὁ θεός, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις χριστοῦ Ἰησοῦ. 9καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύσῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, 10εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, 11πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης [τὸν] διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ.

12Γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι, ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, 13ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, 14καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ πεποι-

6. *περισσεύῃ*

2. *εν τη καρδια υμας ΑΒΔGgς*, vos in corde *fv* *τε ΑΒΔGς*, *om fg* *εν ultimum Bfg*, *om ΑΔGς* 3. confirmationem *f* *συνκοινωνους ΑG* 3. 4. *μου της χαριτος ΑΒς*, *της χαριτος μου ΔGfgv* 4. *μου ΑΒς*, *μοι ΔGfgv* *εστιν ΑΔvς*, *om BGfg* *θεος ΑΒΔf vς*, *κυριος Gg* 5. *σπλανχνοις G* *χριστου ιησου ΑΒΔGfgv*, *ἰησοῦ χριστοῦ vς* 6. *περισσευση ΒΔ*, *περισσευη Aς*, *περισσευοι G* 7. *λοκιμαζειν G* 8. in die *fg* *χριστου ΑΒΔfvς*, *add ιησου Gg* 9. *καρπον ΑΒΔGfgς*, *καρπῶν ς* *τον ΑΔG*, *τῶν ς*, *om Bfgv* 10. *θεου ΑΒfvς*, *χριστου Δ*, *μοι Gg* *γειγνωσκειν Δ*, *εινωσκειν G* *τα (το G) κατ εμε ΑΒΔGgvς*, quae attinent *f* 12. *ελυηλυθεν G* 13. *φα......νερους (φα rec) Α* *εν χριστω γενεσθαι ΑBfς*, *γενεσθαι εν χριστω ΔGgv* 14. ex fratribus *fg*

usque in diem Christi Iesu, 7sicut est mihi iustum (dignum *F al*) hoc sentire pro omnibus (*om al*) uobis, eo quod habeam in corde uos (u. in c. *F al*) et in uinculis meis et in (*om al*) defensione (-nem *al*) et confirmatione (et conf. *om al*) euangelii socios gaudii mei omnes uos esse. 8testis enim mihi est deus, quomodo cupiam omnes uos in uisceribus Christi Iesu (I. C.). 9et hoc oro, ut caritas uestra magis ac magis abundet in scientia et omni sensu, 10ut probetis potiora, ut sitis sinceres et sine offensa (offensione *F*) in diem Christi, 11repleti fructu (fructus *V al*) iustitiae per Christum Iesum, in gloriam et laudem dei. (3) 12Scire autem uos uolo, fratres, quia quae circa me sunt magis ad profectum uenerunt euangelii, 13ita ut uincula mea manifesta fierent in Christo [Iesu] in omni praetorio (pret.) et in ceteris omnibus, (4) 14Et plures e (*om F*) fratribus in domino confi-

θότας τοῖς δεσμοῖς μου περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον τοῦ θεοῦ λαλεῖν. [15]τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν χριστὸν κηρύσσουσιν. [16]οἱ μὲν ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι, [17]οἱ δὲ ἐξ ἐριθείας [τὸν] χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου. [18]τί γάρ; πλὴν ὅτι παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ, χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω. ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι· [19]οἶδα γὰρ ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ χριστοῦ [20]κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παρρησίᾳ ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθή-

1. auderent *fv*, ausi sunt *g* 2. *του θεου λαλειν ABv*, *κυριου λαλειν Gg*, *λαλειν του θεου Δf*, *λαλεῖν ς* *φρονον G* *τινες alterum corr A* *και ABΔGgvς*, *om fv* 3. *κ.........(ηρυσσουσιν rec) A* 3-6. *Οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας ... δεσμοῖς μου· Οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης ... κεῖμαι ς* 3. *οἱ μὲν*] quidam *fg* 4. in defensione evangelii positus sum *fg* *εριάθιας G* *τον ΑΔς*, om *BG* 5. *καταγγελλουσι B*, *καταγγελουσιν G* sincere *gv*, sancte *f* *εγειρειν ABΔGfgv*, *ἐπιφέρειν ς* 6. *πλην οτι AG*, *οτι B*, *πλην Δς*, veruntamen *Cypr* 133, dum *fv*, dum omni modo quia *g* *προφασει ABΔGς*, occassione *g*, per occasionem *fv Cypr* 133 149 7. *αληθεια ABGgς*, *εν* (*in margine*) *αληθεια Δ*, per veritatem *fv Cypr* 8. *γαρ ΑΔGfgvς*, *δε B* *αποβησεται ABΔGvς*, procedat *g*, procedant *f* ex vestra *vel* propter vestram *etc g* 9. *ιησου χριστου ABvς*, *χριστου ιησου ΔGfg* 10. *αποκαραδοκιαν ABΔς*, *καραδοκιαν G* *ουδενι ABΔfvς*, *add υμων Gg* confundor *g* 11. *παση παρρησια ABΔfgvς*, *παρρησια παση G*

dentes (confit.) [in *F*] uinculis meis abundantius audere (auderent *L*, audirent *al*) sine timore uerbum dei loqui. [15]quidam quidem (autem) et (*om F al*) propter inuidiam et contentionem, quidam autem et (quidam uero) propter bonam uoluntatem Christum praedicant: [16]quidam [uero *pr F*] ex caritate, scientes quoniam in defensionem (-ne) euangelii positus sum, [17]quidam autem ex contentione Christum adnuntiant non sincere, existimantes pressuram (praess. *L*) se suscitare (pr. resusc. *F*) uinculis meis. [18]quid enim? dum omni modo, siue per occasionem (occass. *F*) siue per (*om al*) ueritatem, Christus adnuntietur, et in hoc gaudeo. sed et gaudebo: [19]scio enim quia hoc mihi proueniet in (ad *L*) salutem per uestram orationem et subministrationem spiritus Iesu Christi [20]secundum expectationem (exsp., spectat. *F*) et spem meam, quia in nullo confundar, sed in omni fiducia sicut semper et nunc magnificabitur (-catur) Christus in cor-

σεται χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς εἴτε διὰ θανάτου. [21]ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος· [22]εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκί, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω· [23]συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν χριστῷ εἶναι· πολλῷ γὰρ μᾶλλον κρεῖσσον· [24]τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. [25]καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ παραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, [26]ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς.

[27]Μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς εἴτε ἀπὼν ἀκούω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι

11. ἀκούσω

1. *διὰ utrumque*] per *vel* ex *g* 2. *γαρ ABΔGfgvς, om v Cypr* 230 *Hilar* 314 *χριστος ABΔς, add εστιν Gfgv Cypr Hilar δε ABGfgς, τε Δ, om Iren* 307 3. *εργον ABΔς, add εστιν Gfgv Iren αιρησομαι ACΔGς, αιρησωμαι B* 4. *δε ABCΔGfgv, γὰρ ς εις* (*om ΔG*) *το αναλυσαι ABΔGς*, dissolvi *fgv. ἐπιθυμίαν τοῦ ἀναλῦσαι Orig* 2,820*ᵃ*. *κάλλιον ἀναλῦσαι Orig* 1,73 *bis* 3,265*f* (4,19*ᵃ*). dissolvi me melius est *Hilar* 410 (153) 5. *ειναι ABCΔGfgvς Orig Hilar* 539, manere *Hilar* 410 *πολλω γαρ ABς Orig* 1,73 *bis, πολλῷ g Orig* 2,820*ᵃ*, *ποσω ΔGfg μᾶλλον κρεῖσσον*] *Orig* 1,73, *κρεῖσσον Orig* 1,73, *μᾶλλον κρείσσονα idem* 2,820*ᵃ* *το δε ABCΔGfgvς, ἀλλὰ τὸ Orig* 1,73 *επιμενειν ACΔGς Orig* 2,820*ᵃ* 4,19*ᵃ*, *επιμειναι B Hilar* 374 6. *εν BΔGfgvς, om AC Orig αναγκαιοτερον ABCΔGς Orig*, necessarium *fgv* 7. *παραμενω ACΔG, συμπαραμενω Bς* 8. *περισσευη ABCGς, περισσευση Δ* 8. 9. *εν χριστω ιησου εν εμοι ABCΔfvς, εν εμοι εν χριστω ιησου Gg* 10. *τω ευαγγελιω G του χριστου ABCGς, χριστου Δ* 11. adveniens et videns *vel* videro *g*, adveniens videre *f ακουω BΔ, ακουσω ACGς τὰ om fgv*

pore meo, siue per uitam siue per mortem. [21]mihi enim uiuere (uiu. enim *L*, enim *om al*) Christus est et mori lucrum: [22]quod si uiuere in carne, hic mihi fructus operis (*om pr F*) est. et quid eligam (elegam) ignoro: [23]coartor autem e (me *F*) duobus, desiderium habens. dissolui et cum Christo esse multo magis melius (multo melius est *al*), [24]permanere (-nare) autem in carne necessarium est propter uos. [25]et hoc confidens scio, quia manebo et permanebo (et p. *om al*) [in *F al*] omnibus uobis ad profectum uestrum et gaudium fidei, [26]ut gratulatio uestra abundet (habund.) in Christo Iesu in me per meum aduentum iterum ad uos. [27]tantum digne [in *F al*] euangelio (-ium *L*) Christi conuersamini, ut siue cum uenero et uidero uos

στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, [28]καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων (ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῶν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, [29]ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν), [30]τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί. [1]εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, [2]πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, [3]μηδὲν κατὰ ἐριθείαν μηδὲ κατὰ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας

1. *μια ψυχης G* 2. non expaventes *f*, non terreamini *g* 3. *εστιν αυτοις ABCΔGfgv*, *αὐτοῖς μέν ἐστιν ς* *υμων ABf et corr C*, *υμιν Δvς et pr C*, *ημιν Gg* 4. 5. *ἀπὸ θεοῦ ὑμῖν ἐχαρίσθη οὐ μόνον τὸ εἰς χριστὸν πιστεύειν etc Orig* 4,349e 4. *υμιν BCΔGfg vς*, *ημιν A* *το prius ABCΔς*, *om Gfgv* 5. *πιστευειν*] *in margine Gg* 6. *ειδεται A*, *ιδετε B?ς*, *ειδετε και C*, *και ειδετε* (vidistis) *Δfgv*, *και ἴδεται G* *ακουετε* (*-ται G*) *ABCΔGς*, audistis *fg* *εν εμοι alterum ABCΔGfgς*, de me *gv* 7. *τι ABCGfgvς*, *τις Δ* 8. *τις ABCΔG*, *τινα fgς* *σπλανχνα G* 8. 9. *μου την χαραν ABCΔGgς*, gaudium meum *fv Hilar* 461 9. *φρονητε την αυτην*] *sic corr C* *συνψυχοι ACG* 10. *εν BΔGfgς Hilar*, *αυτο ACv* *κατα prius ABΔς*, *κατ CG*, per *fgv Hil* *εφρειθιαν G*, *ἐρίθειαν ς* *μηδε κατα ABCfv*, sive per *Hilar*, *η ΔGgς* *καινοδοξιαν ΔG*, *add* agentes *Hilar* 461 11. *τη ταπεινοφροσυνη ABCΔGς*, in humilitate *Hilar et add* sensus *g*, in humilitatem *f* 11. *seq υπερεχοντας* (*τους υπ. B*, *υπερεχοντες G*) *εαυτων ABCΔGς*, superiores *vel* maiores sibimet ipsis *g*, praecellentes invicem *f*, praecellere super invicem *Hilar*

siue absens audiam de uobis, quia statis in uno spiritu unanimes (unian. *F al*), conlaborantes fide (fidei *L*) euangelii, [28]et in nullo terreamini ab aduersariis; quae est illis causa perditionis, uobis autem salutis (-tem *pr F*), et hoc a deo (domino *V*), [29]quia uobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini; [30]eundem (idem *L?*) certamen habentes, quale (qualem *F al*) et uidistis in me et nunc audistis (auditis) de me. (5) [1]Siqua ergo consolatio in Christo, si quod solacium caritatis, siqua societas spiritus, siquid (siquis) uiscera et (*om F al*) miserationes (-nis), [2]implete (inpl.) gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem caritatem habentes, unianimes (unan.), id ipsum sentientes, [3]nihil per contentionem (-ne *F*) neque per inanem gloriam, sed in humilitate

ἑαυτῶν, 4μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστοι σκοποῦντες, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. 5τοῦτο φρονεῖτε ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, 6ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, 7ἀλλὰ ἑαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, 8καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυ-

4. ἀλλ' ἑαυτὸν

1. non sua sed aliorum unusquisque vestrum considerantes *Hilar* 461 *εαυτων*] *sic pr C?*, *εαυτου corr C* *εκαστοι ABGgv*, *εκαστος Δ fς*, *incertus C* *σκοπουντες ABCΔGfv*, laborantes *vel* quaerentes *g*, *σκοπεῖτε ς* *και τα ABCς*, *τα των Gfg et Δ?* 2. *εκαστοι* (*Ex. AC*) *ABCΔ*, *ἕκαστος fς*, *om Ggv* *τουτο ABC Orig* 1,513[c], *add γαρ ΔGfgvς Hilar* 324 *φρονειτε ABCΔGfgv Hilar*, *φρονείσθω ς Orig* *υμιν ACΔGfgvς Orig Hilar*, *ημιν B* *εν χριστω ιησου ABΔGgvς Orig Hilar et corr C*, christus iesus *f* 3. *υπαρχων ABCΔGgvς Orig* 1,510[e] 513[c] 2,618[c] 3,640[a] 661[d] *Hilar* 44 324 421 974 1252 *Lucif* 98 255 *quater* 261, constitutus *fg Cypr* 290 317 *το ABCΔς Orig* 1,513[c] 641[d] 3,661[d] 4,37[e] 156[d] 260[b] 446[d], *om G* *ϊσσα G* 4. *αλλα BG*, *αλλ ACΔς Orig* 1,513[c] 641[d] 4,260[b] *εαυτον εκενωσεν ABCΔGfgvς Orig* 1,511[a] 513[c] 641[d] 4,260[b] *Cypr* 290 317 *Hilar* 44 324 421 974 *Lucif* 98 *ter* 261, *ἐκένωσεν ἑαυτὸν Orig* 3, 214[b] 548[b] (3,505[e] 725[c] 4,156[d]) *Hilar* 1252, humiliavit se *Hilar* 1053 *δουλον λαβων* (accipiens) *ABCΔGfgvς Orig* 1,513[c] 641[d] 3,214[b] 548[b] (3,505[e] 725[c] 4,156[d]) *Cypr Hilar Lucif* 98 261, accipiens servi *Lucif* 98 4. 5. *εν ομοιωματι* (in similitudinem *fv Hilar* 421) *ανθρωπων* (*-που pr G*, *ἀνθρώπου Orig Cypr* 317 *Hilar* 44 1053) *γενομενος* (constitutus *Hilar* 44 1053) *ABCΔGfgvς Orig* 1,513[c] *codd et Cypr* 290 317 *Hilar* 44 421 1053, *om Orig* 1,641[d] *et* 513[c] *editt et Hilar* 324 *Lucif* 261 5. *καὶ*] *Orig* 1,513[c] 641[d] *Cypr Hilar* 44 421 1053 1199, in *Lucif* 261 *ανθρωπο.ς* (*-ποις?*) *C* *εταπινωσεν Α? ἑαυτὸν μὲν ἐταπείνωσεν Orig* 1,511[a] 4,37[e] 6. *γενομενος υπηκοος* (*ϋπηκος G*) *ABCΔGfgvς Orig* 1,513[c] 641[d] 3,725[c] 4,37[e] 393[e] 446[c] *Cypr Hilar* 44 96 421 1053 1100 *Lucif*, oboediens (subiectus 197) factus est *Iren* 197 313 (*Orig* 4,166[a]) *Iren* 260

(umil.) superiores sibi inuicem arbitrantes, 4non quae sua sunt singuli considerantes (cogitantes), sed et (*om al*) ea quae aliorum. 5hoc enim sentite in uobis, quod et (*om al*) in Christo Iesu, 6qui cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem deo, 7sed semet ipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, 8et habitu inuentus ut homo humiliauit semet ipsum, factus oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis. 9propter

ρου. [9]διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, [10]ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, [11]καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι κύριος Ἰησοῦς χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. [12]ὥστε, ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου

4. ἐξομολῃγήσεται

1. *διο και* ***ABCΔGfgυς Orig*** 1,513^c ***Cypr*** 290 317 ***Hilar*** 44, propter quod ***Hilar*** 96 177 324 421, *διὰ τοῦτο* ***Orig*** 2,549f 3,725^c ***Hilar*** 507 *ο θεος αυτον υπερυψωσεν* ***ABCΔGfgυς Orig*** 1,513^c 2,549f 618^c 3, 725^c (4,144^d 446^{cd}) ***Hilar*** 44, deus exaltavit illum ***Cypr*** 255 290 317, exaltavit eum deus ***Hilar*** 96 177 421 459 507 545, eum exaltavit deus ***Hilar*** 324 1. 2. *το ονομα* ***ABC***, *ονομα* ***ΔGς Orig*** 1,513^c 2, 549f 2. *το* (quod est) *υπερ* ***ABCΔgς Orig Cypr*** 255 290 ***Hilar***, *εις το υπερ* ***G***, ut sit super ***Cypr*** 317, super *f* 2. 3. *ινα εν τω ονοματι ιησου* (eius ***Hilar*** 507 515) *παν γονυ καμψη* (flectat *f* ***Hil*** 989, flectant ***Hil*** 989 ***cod***, flectet *g*) ***ABCΔGfgυς Orig*** 1,267f 2,549f 4,144^d ***Cypr*** 255 290 317 ***Hilar*** 44 156 177 324 421 459 507 515 545 989, ut christo iesu omne genu curvet ***Iren*** 48, *ἵνα πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ* ***Orig*** 2,496^e. *ἐν τῷ ὀνόματι* (***add*** *τοῦ* 1,786) *ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψει* ***Orig*** 1,268^b 786^a 3,242^d. *κάμψει ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ πᾶν γόνυ* ***Orig*** 2,702^c 3. *και επιγειων* ***ABCΔGfgς Orig Iren Hilar*** 177 324 421 459 515 975 989, ***om*** *καὶ* *v* ***Cypr Hilar*** 44 156 507 545 4. *εξομολογησηται* ***BΔfgυς Cypr*** 290 317 ***Hilar*** 44 177 189 324 421 459 507 515 545 989 1252 ***et add*** ei ***Iren*** 48, *εξομολογησεται* ***ACG Orig*** 2,549f 702^c 3,242^d 4, 144^d, *ὑπάγεται τῷ ἐξομολογεῖσθαι* ***Orig*** 1,786^a *χριστος* ***ABCΔ fυς Orig Cypr Hilar*** 44, ***om Gg Hilar*** 44 177 189 324 421 459 507 515 545 975 989 1252 *εις δοξαν* ***ABCΔGfς Orig***, in gloria *g* ***Cypr Hilar*** *πατρός*] ***Orig*** 1,786^a 2,549f 4,144^d, ***add*** *ἀμήν* 3,242^d 5. *ωστε* ***ABCΔGgυς***, propter quod *f* *αγαπητοι* ***BCΔGfgυς***, *αδελφοι* ***A*** mei *gυ*, mihi *f* *ως εν* ***ACΔς***, *ως* ***Gfgυ***, *εν* ***B*** 6. *νυν πολλω μαλλον* ***ABCς***, *πολλω μαλλον νυν* ***ΔGfgυ*** *εν τη απουσια μου* ***ABCΔfυς***, ***om Gg***

quod et deus illum exaltauit (ex. ill.) et donauit illi nomen quod est super omne (omnem *F*) nomen, [10]ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium terrestrium et infernorum, [11]et omnis lingua confiteatur quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. (6) [12]Itaque, carissimi mei, sicut semper oboedistis, non ut in (*om F al*) praesentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea cum

μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε· [13]*θεὸς*
γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ
τῆς εὐδοκίας. [14]*πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν καὶ διαλογισμῶν,*
[15]*ἵνα ἦτε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἄμωμα μέσον γενεᾶς*
σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ,
[16]*λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι*
οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. [17]*ἀλλὰ εἰ καὶ σπέν-*
δομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ
συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν· [18]*τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συγχαί-*
ρετέ μοι.

[19]*Ἐλπίζω δὲ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν,*
ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. [20]*οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον,*

1. *θεος* ***ABCΔG***, *Ὁ Θεὸς ς*   2. *ενεργων* ***BCΔGfgvς Orig*** 2,504^d, *add δυναμεις* ***A***   *ἐν ἡμῖν* ***Orig***   *τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστίν* ***Orig*** 1,114 132 4,337^c 2. 3. *υπερ* (pro) *της ευδοκιας* (*add αυτου* ***C***) ***ABCΔGgvς Orig*** 2,504^d, prout placet *f*   *παντα ποιειτε* ***ABCΔGfgς***, omnia autem pro dilectione facientes ***Cyprian*** 309   detractionibus *f*, cogitationibus *g*, reputationibus ***Cypr***   4. et *f*   *ητε* ***AΔGfgv Cypr***, *γενησθε* ***BCς***   *ακαιρεοι* ***AC***   *τεκνα* ***ABCΔGfvς Cypr***, sicut filii *g*   *αμωμα* ***ABC***, *αμωμητα* ***Δ Gς***   *μεσον* ***ABCΔG***, *ἐν μέσῳ ς*   5. *διιεστραμμενης* ***G***   *φενεσθαι* ***C***   *κοσμω* ***ABCΔς Iren*** 232 ***Cypr*** 12 314, hoc mundo *f*, *τω κοσμω τουτω* ***Gg***   6. *καυχημα* ***ABCGς***, *καυχησιν* ***Δ***   *εμοι* ***ABCΔGgς***, meam *fv*   7. *καινον* ***AG***   *ουδε* ***CΔGς***, *ουδ* ***B***   *αλλα* ***ABΔG***, *αλλ* ***Cς***   *ει και* ***ABCΔς***, *και ει* ***Ggv***, et *f*   *σπενδομαι* ***ABCΔGgvς***, liberi *f*   9. *συνχαιρω* ***CG***   *συνχαιρετε* (*-ραιται* ***G***) ***CG***   11. *χριστω* ***CΔGfg***, *κυριω* ***ABvς***   *υμιν* ***ABCGgς***, *προς υμας* ***Δfv***   12. *καγω* ***ABCΔGgς***, om *f*   *εκψυχω* ***A***   *τα* ***ABCΔGvς***, om *fg*

metu et tremore uestram salutem operamini: [13]deus est enim qui (*om al*) operatur in uobis et uelle et perficere pro bona uoluntate. [14]omnia autem facite sine murmurationibus et haesitationibus (hesit. ***L***), [15]ut sitis sine quaerella (quer. ***L***) et simplices filii dei sine repraehensione in medio nationis prauae et peruersae, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, [16]uerbum uitae continentes, ad gloriam meam in die Christi, quia non in uacuum cucurri neque in uacuum laboraui. [17]sed etsi immolor (inmolor ***F***) supra sacrificium et (in ***F al***) obsequium fidei uestrae, gaudeo et congratulor omnibus uobis: [18]id ipsum autem et uos gaudete et congratulamini mihi. (7) [19]Spero autem in domino Iesu [Christo *pr* ***F al***] Timotheum cito me mittere ad uos, ut et (*om pr* ***F***) ego bono animo sim cognitis (-tus *pr* ***F***) quae circa uos sunt. [20]neminem enim habeo tam unaninem (unian. ***F***

ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει· [21]οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ Ἰησοῦ χριστοῦ. [22]τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. [23]τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀφίδω τὰ περὶ ἐμέ, ἐξαυτῆς· [24]πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. [25]ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν καὶ συνεργὸν καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, [26]ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς [ἰδεῖν], καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησεν. [27]καὶ γὰρ ἠσθένησεν παραπλήσιον θανάτῳ· ἀλλὰ ὁ θεὸς ἠλέησεν αὐτόν, οὐκ

1. τὰ *prius om fgv* υμων *ABCGfgvς*, ημων *Δ* γὰρ *om Cypr* 307 2. ου *ABCΔGfgvς*, et non *Cypr* τα *ABCΔG*, τὰ τοῦ *ς* ιησου χριστου *ACΔGfg*, χριστου ιησου *Bς*, christi quorum finis est *etc ex* 3,19 *Cypr* δε *ABCΔGfvς*, *om g* 3. συν εμοι *ABCΔGgvς*, *om f* εις το ευαγγελιον *ABΔGfgvς*, in evangelio *gv*, εν τοις δεσμοις του ευαγγελιου *C* 4. quidem ergo *g*, ergo *f* ὡς ἂν] ut *g*, mox *f* αφιδω *ABΔG*, απειδω *Cς* ἐξαυτῆς] ex ipso *g*, ex ipsa *f* 5. ταχεως ελευσομαι *BΔς et add* προς υμας *AC*, ελευσομαι ταχαιως *Gg*, veniam *f* 6. ηγησαμεν *pr G* και συνεργον *ABCGgvς*, *om Δf* 7. συνστρατιωτην *ACG*, συστρ. *ς* 8. quoniam *f*, quoniam quidem *g* παντας υμας *ACΔGfgvς*, υμας παντας *B* 9. ιδειν *ACΔf*, *om BGgvς* erat sollicitus *f*, taedebatur *g* propter quod *g* 9. 10. οτι . . . ηλεησεν αυτον *corr C* 9. οτι ησθενησεν *ABς et corr C*, αυτον ησθενηκεναι *ΔGfgv* 10. παραπλησιον θανατω (-του *B*) *ABΔGς et corr C*, usque ad *vel* prope ad mortem *g*, ad desperationem mortis *f* αλλα *AB*, αλλ *ΔGς* ηλεησεν αυτον *ABΔGfgv et corr C*, αὐτὸν ἠλέησεν *ς* ουχ *Δ*

al), qui sincera affectione pro uobis sollicitus sit: [21]omnes (omnis) enim quae sua sunt (quae sua *L*, sua *al*) quaerunt, non quae sunt Christi Iesu (Iesu Christi *L*). [22]experimentum autem (enim) eius cognoscite, quoniam sicut patri filius mecum seruiuit in euangelio (-lium *F al*). [23]hunc igitur spero me mittere mox ut uidero quae circa me sunt: [24]confido autem in domino quoniam et ipse (ipsi) ueniam ad uos cito. (8) [25]Necessarium autem existimaui Epaphroditum (Epafr.) fratrem et cooperatorem et commilitonem (conm. *F*) meum, uestrum autem (*om L*) apostolum et ministrum necessitatis (necesit.) meae, mittere ad uos, [26]quoniam quidem omnes uos desiderabat, et maestus erat propterea quod audieratis (-ritis) illum infirmatum. [27]nam et (*om F*) infirmatus est usque ad mortem: sed deus misertus est eius; non solum autem eius, uerum etiam et mei, ne

αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπην σχῶ. [28]σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτόν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν πάλιν χαρῆτε κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. [29]προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, [30]ὅτι διὰ τὸ ἔργον χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

[1]Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ ἀσφαλές. [2]βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. [3]ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ πνεύματι θεοῦ λατρεύοντες καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ Ἰησοῦ καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, [4]καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί,

1. non solum autem illum sed etiam et mihi *f* επι λυπην ABCΔG, ἐπὶ λύπῃ ς σχω ABCς, εχω ΔG 2. σπουδαιοτερως (-τερον ΔG) ABΔGgvς, σπουδ....... C, sollicitus *f* viso *fv*, videntes *g* 3. sine tristitia *fgv* προσδεχεσθε] *sic pr* A, προσδεξασθε *rec* A, προς δε εχεσθαι G, ad vero excipite *g* 5. χριστου (του χρ. Δς) BΔGfgvς, κυριου A, om C μεχρι ABς, εως ΔG παραβολευσαμενος ABΔG, parabolatus *fg*, παραβουλευσαμενος Cς τη ψυχη ABCΔGgς, de anima *fg*, *add* αυτου Gfgv ἵνα *om* g 6. της προς με λειτουργιας ABCΔGς, circa (c. *vel* ad *g*) meum obsequium *fg* 7. μοι G τα αυτα ABCΔς, ταυτα G 8. *inter* δε *et* ασφαλες *interstitium habet* A. cautum est *vel* necessarium *g*, manifestatum est *f* Lucif 27 9. γάρ] Orig 3,515ᵇ, *om* 3,102ᵇ 10. θεου ABCGg *et corr* Δ, θεῷ *fv*ς 11. ουκ εν ABCGfgvς, ου Δ confidetis *f* εγω ABCΔGfvς, et ego *g* 12. και (*om* ΔG *fg*) εν σαρκι ABΔGfgς *et pr* C?, τοιαυτην εχων εν κυριω *corr* C τις ABCΔfvς, *add* δε Ggv Lucif 166 δοκει αλλος ABCς, αλλος (αλλως G) δοκει ΔGfgv, putat se Lucif

(David) secundum tristitiam super tristitiam haberem. [28]festinantius (festinatius) ergo misi illum, ut uiso eo iterum gaudeatis et ego sine tristitia (-iam *F*) sim. [29]excipite (excep.) itaque illum cum omni gaudio in domino, et eius modi cum honore habetote (habitote *L al*), [30]quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit (adcessit *F*) tradens animam suam, ut inpleret (impleret) id quod ex uobis deerat erga (ergo) meum obsequium. (9) [1]De cetero, fratres mei, gaudete (gaudite *F*) in domino. eadem uobis scribere mihi quidem non pigrum, uobis autem necessarium. (10) [2]Videte (Vidite *F*) canes (carnes *pr F*), uidete (uidite *F*) malos operarios, uidete (uidite *F*) concisionem. [3]nos enim sumus circumcisio, qui spiritu deo seruimus et gloriamur in Christo Iesu, et non in carne fiduciam habentes; [4]quamquam ego habeam confidentiam et (*om al*) in carne (carnem *F*). (11) Siquis

ἐγὼ μᾶλλον, [5]περιτομῇ ὀκταήμερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμείν, Ἑβραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, [6]κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ γενόμενος ἄμεμπτος. [7][ἀλλὰ] ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. [8]ἀλλὰ μὲν οὖν καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως τοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα, ἵνα χριστὸν κερδήσω [9]καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην

4. ἦν μοι 6. κυρίου ἡμῶν,

apostolum hebraeus ex hebraeis octava die circumcisus et secundum genus ex tribu iudae *Hilar* 272 1. circumcisione *fg Lucif*, περιτομῇ *ς* 2. ebraeus ex ebraeis *Hilar Lucif* 29 νομον *ABΔς*, τον νομον *G* ζηλος *ABΔG*, ζῆλον *ς* 3. την εκκλησιαν *AB Δς*, εκκλ. *G* factus *vel* conversatus *g*, cum essem *f*, conversatus cum essem *Lucif* 166 4. αλλα *BΔv*, Ἀλλ' *ς*, *om AGfg Lucif* μοι ην *Bfv Lucif*, ην μοι *AΔGgς* 4. 5. pro christo *vel* propter christum *g* 5. detrimentum *g*, detrimenta *fgv Lucif* ουν *BΔG*, ουν γε *A* και ηγουμαι (arbitratus sum *g*) παντα *ABΔGfgς*, omnia arbitror *Lucif* ζημίαν] *Orig* 1,387*f*, detrimentum *v Lucif* 166, detrimenta *fg* εἶναι *om Δ*? 6. eminentiam scientiae *f Lucif*, eminentem *vel* excellentem scientiam *g*. *Orig* 3,452*de* του (*om ΔGς Orig*) χριστου ιησου *BΔGfgς Orig* 3,452*e* *Lucif*, ιησου χριστου *Av*, χριστοῦ *Orig* 3,452*d* μου *BΔGfgvς*, ημων *A Lucif* 7. omnia autem detrimenta esse duxi et arbitror stercora, ut *etc Hilar* 239 εξημειωθην *G*, detrimentum passus sum *vel* facio *g*. *Orig* 3,452*a* και ηγουμαι σκυβαλα (*Orig* 1,387*f* 3,452*e*) *BGfg Lucif* 166 *et Δ*? *add* ειναι *Δς*, et omnia arbitror stercora *Hilar* 58, *om Orig* 3,452*a* 9. δια πιστεως *ABΔGfς Lucif*, ex fide *gv* χριστου *ABΔGfgvς*, iesu christi *v Lucif*

[autem *F*] alius uidetur confidere in carne, ego magis, [5]circumcisus octauo (octaua *F al*) die, ex genere (gene *pr F*) Israhel, [et *F*] de tribu Beniamin, Hebraeus (Hebreus *L al*) ex Hebraeis (Hebreis *al*, Ebreis), secundum legem Pharisaeus (-seus), [6]secundum aemulationem persequens ecclesiam dei, secundum iustitiam quae in lege est conuersatus sine quaerella. [7]sed quae mihi fuerunt lucra, haec arbitratus sum propter Christum detrimenta. [8]uerum tamen et (*om F al*) existimo omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Iesu Christi domini mei, propter quem omnia detrimentum feci et arbitror ut stercora, ut Christum lucri faciam [9]et inueniar (-ior, -iam) in illo non habens meam iustitiam quae ex lege est, sed illam quae ex fide

ἐπὶ τῇ πίστει, [10]τοῦ γνῶναι αὐτὸν καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφιζόμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, [11]εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν. [12]οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δὲ εἰ καὶ καταλάβω ἐφ᾽ ᾧ καὶ κατελήμφθην ὑπὸ χριστοῦ. [13]ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειληφέναι· [14]ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ Ἰη-

6. οὔπω

1. επι τη *ABG*ς, εν *Afgv Lucif* δυναμην *G* 2. αυτου *ABGfg* υς *Lucif* 166, *om A* κοινωνιαν των *A*, κοινωνιαν *B*, την κ. των *AG*ς συμμορφιζομενος (συνμ. *A*) *ABA Orig* 3,438*f cod*, συμμορφούμενος ς *Orig* 3,348*f cod*, συνφορτειζομενος *G*, cooneratus *fg Lucif* 166, cui honoratus *Iren* 309 3. obviavero *g*, occurram *fgv Iren Lucif* in (ad *v Iren*) resurrectionem *fgv Iren et add* eius *Lucif* 4. την εκ (a *f Iren Lucif*) *ABAfgv Iren* 309 *Lucif* 166, των εκ *G*, τῶν *g*ς οτι ηδη *ABAGfgv*ς *Iren* 238, quod aliquid *Hilar* 245 η ηδη *ABAGfgv*ς *Hilar*, *om* ἤδη *Iren* τετελειωμαι *ABv*ς *Hilar*, iustificatus sum *f*, δεδικαιωμαι (τετελειωμαι δικαιο^ω^μαι, *sed deleto* τετελειωμαι *G*, perfectus sim iustificatus sim *g*) η ηδη τετελειωμαι *AGg Iren* 238 5. ει και *AB*ς, ει *AGfgv Hilar* 239 245, ut *Hilar* 51 apprehendam *fg Hilar*. omnes enim currimus apprehendere in quo apprehensi sumus a christo *Hilar* 58 in quo *fgv Hilar* και *alterum ABfv Hilar* 51 239 245, *om AGg* κατελημφθην *AG*, -λήφθην ς υπο *ABAG*, ὑπὸ τοῦ ς χριστου *BAGfg Hilar* 245, χριστου ιησου *Av*ς 6. εγω *ABGfgv*ς, *om A* ου *BGfgv*ς, ουπω *AA* κατειληφεναι *ABA*ς, κατιληφοτα *G* autem *gv*, tamen *f* ὀπίσω] ὄπισθεν *Orig* 1,239^{d} 2,626^{e} 3,207^{d}. *Hilar* 432 7. τοις δε εμπροσθεν *ABA*ς *Orig*, εις δε τα εμπροσθεν *G*, ad (in *Hil*) ea vero quae priora sunt *g Hilar* 432, in ea autem quae in priore sunt *f* επεκτεινομενος *ABA*ς *Orig* 1,239^{d} 2,626^{e} 3, 207^{d}, απεκτεινομενος *G* 8. εις *AB*, επι *AG*ς του θεου *ABA fv*ς, *om Gg* χριστω ιησου *ABv*ς, κυριω ιησου χριστω *AGfg*

est [Iesu *F*] Christi, quae ex deo est iustitia in fide, [10]ad agnoscendum (cogn.) illum et uirtutem resurrectionis eius et societatem passionum illius (eius), configuratus morti eius, [11]si quo modo occurram ad resurrectionem quae est ex mortuis. [12]non quod iam acceperim aut [et *pr F*] iam perfectus sim (sum): sequor autem, si conpraehendam (conpreh. *L*) in quo et conpraehensus (conpreh. *L*) sum a Christo Iesu. [13]fratres, ego me non arbitror conpraehendisse [adhuc *F al*]: [14]unum autem, quae quidem retro sunt (retrorsum) obliuiscens, ad ea (eam *pr F*) uero quae sunt priora (s. in priore) extendens me, ad destinatum persequor ad brauium (brabium *L*) supernae uocationis dei

σοῦ. [15]ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν. καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε,
καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. [16]πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ
αὐτῷ στοιχεῖν.

[17]Συμμιμηταί μου γίνεσθε, ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω
περιπατοῦντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. [18]πολλοὶ γὰρ περιπατοῦ-
σιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχ-
θροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, [19]ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς
ἡ κοιλία καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦν-
τες. [20]ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ
σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν χριστόν, [21]ὃς μετασχηματίσει

1. τελειοι *ABΔfvς Hilar* 1097, *add* εν χριστω ιησου *Gg* τουτο *ABΔGfgvς*, haec *Hilar* τι *ABΔGfgvς*, qui *Hilar* 2. et hoc *fgv*, id quoque *Hilar* ο θεος *ABGς*, θεος *Δ* revelavit *f* εις (ad) ο *ABΔGgvς*, in quo *f Hilar* pervenimus *fgv*, festinavimus *Hilar* 2. 3. τω αυτω στοιχειν *ABς*, in ipso ingrediamur *Hilar* 1097, το αυτο φρονειν τω αυτω στοιχειν (συνστοιχιν *G*, convenire *g*) *ΔGg*, in ipsum sapiamus ad hoc ipsum convenire *f*, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι τὸ αὐτὸ φρονεῖν ς 4. συνμειμηται *G* estote *f gv Lucif* 159 256 ουτω *ABGς*, ουτως *Δ* 5. ημας *ABΔGfς*, nostram *g Lucif* 6. πολλακις *ABΔGgvς Lucif*, semper *f* ελεγομεν *Δ* και *ABGfgvς Lucif*, om *Δ* εκθρους *G*, εχθρους *A*, inimicus *f* 7. finis *gv*, finis est *f Cypr* 308 *Hilar* 1099 *Lucif* 159 256 ο θεος *ABΔGς Orig* 3,150[a] *cod*, θεὸς *Orig* 3,497[d] 3,150[a] *cod. Hilar* 88 8. εν τη αισχυνη *ABΔGς Orig* 2,550[a] 3,190[e], in confusione *gv Lucif*, in confessione *f*, in confusionem *Cypr* 308 9. γαρ *ABΔGς*, δὲ *fgv Orig* 3,459[e] 693[b] *Iren* 308 *Cypr* 235 308 *Hilar* 403 545 1099 *etc* conversatio *fgv Iren Cypr Hilar*, exspectatio *Hilar* 1099. τὸ ἐν οὐρανοῖς πολίτευμα *Orig* 1,747[c] 10. σωτηρα απεκδεχομεθα κυριον (*add* nostrum *Cypr*) ιησουν χριστον (nostrum *Hilar, om Iren*) *ABΔGfgς Iren* 308 *Cypr* 308 *Hilar* 403, salvatorem nostrum exspectamus iesum christum *Hilar* 545, dominum exspectamus iesum christum *Cypr* 235. de caelis salvatorem nostrum

in Christo Iesu. [15]quicumque ergo perfecti [sumus *om al*], hoc sentiamus. et siquid aliter sapitis (aliud sentitis *pr F al*), et hoc uobis deus reuelabit (reuelauit *FL*). [16]uerum tamen ad [id *V*] quod peruenimus, ut idem sapiamus et in eadem permaneamus regula. (12) [17]Imitatores mei estote, fratres, et obseruate eos qui ita ambulant sicut habetis formam nostram (nos *L*). [18]multi enim ambulant, quos saepe (sepe) dicebam uobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi, [19]quorum finis interitus (interritus), quorum deus uenter [est *F al*] et gloria in confusione ipsorum (eorum *L*), qui terrena sapiunt. [20]nostra autem conuersatio in caelis est, unde etiam saluatorem expectamus (exsp., spectamus *F*) dominum [nostrum *F al*]

τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα. [1]ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀγαπητοί.

[2]Εὐοδίαν παρακαλῶ καὶ Συντύχην παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. [3]ναὶ ἐρωτῶ καὶ σέ, γνήσιε σύνζυγε, συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς.

[4]Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε· πάλιν ἐρῶ, χαίρετε. [5]τὸ ἐπιεικὲς

exspectamus *Hilar* 458   ος *ABΔGfgvς Orig* 1,730^{f} *Iren Cyprian Hilar* 403 545 989 1102, et *Hilar* 22   *μετασχηματισει ABΔGς Orig* 1,730^{f} 3,600^{b} *Iren Cypr Hilar*, transfiguravit *fg*, transformavit *g Hilar* 989   1. *τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως*] *Orig* 1,731^{a} 2,47^{c} 799^{e} 3,548^{b} 600^{b} 814^{a} 4,341^{d} *Iren* 308 *Cypr* 235 308 *Hilar* 22 265 403 545 989 1102, *τὸ τῆς ταπεινώσεως σῶμα Orig* 1,275^{e} *συμμορφον* (*συνμ. G*) *ABΔGfgv Iren Cypr Hilar*, conforme faciens *Hilar* 989 *cod*, *εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον ς Orig* 3,600^{b} (3,548^{b} 686^{b} 687^{c} 814^{a})   *τω σωματι ABΔgvς Orig* 3,686^{b} *Cypr Hilar et add καὶ τῷ θρόνῳ Orig* 3,687^{c}, *του σωματος Gf Iren*, *om Orig* 3,600^{b} 2. *αὐτοῦ*] *Iren Cypr Hilar*, *τοῦ χριστοῦ Orig*   *κατα την ενεργειαν του δυνασθαι αυτον ABΔGς*, secundum operationem ut (quam *f*) possit *fg*, secundum efficaciae suae opera qua possit *Hilar* 1102, ita ut possit secundum operationem virtutis suae *Iren* 308   *και ABΔGfgς*, *om Hilar*   *αυτω* (ei) *ABΔGfg*, *ἑαυτῷ* (sibi) *vς Hilar*   3. itaque *gv*, propter quod *fg*   *χαρις G*   4. *ουτως* (*ουτω Bς*) *ABΔfvς*, *και ουτως Gg*   *αγαπητοι AGgvς et add μου B*, *om Δf*   6. *ναι ABΔGfgv*, *Καὶ ς*   *γνησιε συνζυγε ABΔ*, dilectissime coniux *f*, *εγνησιε γερμανε συνζυγαι G*, carissime *vel* notissime *vel proprium* germane compar *g*, *σύζυγε γνήσιε ς*   *συνλαμβανου G*   7. *μετα και ABς*, *μετα ΔGfg Orig* 4,153^{d} 8. *των ABΔGfvς Orig*, cum *g*   10. gaudete *gv*, habete *f*   *ερω ABΔGfς*, dico *gv*

Iesum Christum, [21]qui reformauit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae, secundum operationem [suam *pr F*] qua possit etiam subicere (subiecere) sibi omnia. [1]itaque, fratres mei carissimi et desiderantissimi (-ratiss.), gaudium [meum *om al*] et corona mea, sic state in domino, carissimi. [2]Euhodiam (Euchod., Euuod, *F*) rogo et Syntychen (Sinthicen *F al*) depraecor id ipsum sapere in domino. [3]etiam, rogo et te, germane conpar, adiuua illas, quae mecum laborauerunt in euangelio (-um) cum Clemente et ceteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro uitae. (13) [4]Gaudete (Gaudite *F*) in domino semper: iterum dico, gaudete. [5]modestia uestra

ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. [6]μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. [7]καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ.

[8]Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε· [9]ἃ καὶ ἐμάθετε καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

[10]Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν· ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. [11]οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμὶ αὐτάρκης εἶναι. [12]οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ καὶ

1. *πασιν BΔGς, add τοις A* prope est *gv*, in proximo est *f* solliciti sitis *gv*, soll. fueritis *f* 2. *αλλ.εν A* (*una littera erasa*) *μετα AΔGς, μετ B* 3. apud deum *fgv* 4. *θεου BΔGfgvς Orig* 1,276[d] 4,48[d] 358[d] *Hilar* 389, *χριστου A* *νοῦν*] *Orig*, sensum prudentiae *Hilar* *φρουρησει ABΔGς Hilar*, custodiat *fgv* 4. 5. *και τα νοηματα υμων ABΔvς Orig* 4,358[d], *και τα σωματα υμων Gfg, om Hilar* 8. *επαινος ABvς, add επιστημης ΔGfgv* 9. *ϊδεται G* 11. *ανεθαλετε ABGς, εθαλατε Δ*, refloruistis *fgv*, revolvistis *g* *τὸ*] *του G* 12. super quem *f*, in quo *g* occupati autem eratis *fgv* 13. *οτι* (*ουτι G*) *καθ υστερησιν ABΔGς*, quod quasi penuriam *g*, quasi desit aliquid *f* *ειμι ABΔGgvς, om f* 14. *και primum ABΔGfgv, δὲ ς*

nota sit omnibus hominibus. dominus prope est. [6]nihil solliciti sitis, sed in omni oratione et obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestrae innotescant aput (apud) deum. [7]et pax dei, quae exuperat (exsup.) omnem sensum, custodiat corda uestra et intellegentias uestras in Christo Iesu. (14) [8]De cetero, fratres, quaecumque sunt uera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae (bona) famae, siqua uirtus (s. u. *om al*), siqua laus disciplinae (*om al*), haec cogitate; [9]quae et didicistis (dedic.) et accepistis et audistis et uidistis in me. haec agite, et deus pacis erit uobiscum. (15) [10]Gauisus (Gauissus) sum autem in domino uehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire; sicut et sentiebatis, occupati autem eratis. [11]non quasi propter paenuriam (pen.) dico: ego enim didici (dedici) in quibus sum sufficiens esse. [12]scio et humiliari, scio et abundare

ἐν πᾶσιν μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν
καὶ ὑστερεῖσθαι. [13]πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με. [14]πλὴν
καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. [15]οἴδατε δὲ καὶ
ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ
Μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως
καὶ λήμψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι, [16]ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ
καὶ δὶς [εἰς] τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε. [17]οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα,
ἀλλὰ ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. [18]ἀπέχω
δὲ πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδί-
του τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ
θεῷ. [19]ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ τὸ πλοῦ-

1. και περισσευειν *BΔGfgvς*, περισσευειν *A* 2. ἰσχω *G* με *A BΔfv*, *add* χριστω (-στου *G*) *Ggς Orig* 1,205[b], *add* χριστῷ ἰησοῦ *Orig* 4,39[d] 210[b] 357[e], *add* χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν *Orig* 1,794[e] 3. ποιησαται *G* συγκοινωνησαντες (συνκ. *AG*) *ABΔGς*, communicantes *fgv* μου τη θλιψει *ABς*, τη θλιψι μου *ΔGfgv* δε *ABGfgvς*, *om Δ* 5. ουδεμια *ABvς*, οτι ουδεμια *ΔGfg* communicabit *f* in verbo *f*, in ratione *g* 6. λημψεως *AG*, λήψεως *ς* μονοι *BΔGfgvς et corr A*, *om pr A* in thesalonice *g*, in thessalonicen *f* απαξι *G* 7. εις *BGfvς*, *om AΔ*. in necessitatem *vel* usibus *g* μοι *ABGfvς*, μου *Δg* οτι *ABΔGfg vς*, *om Iren* 237 8. αλλα *AB*, αλλ *ΔGς* εις (*add* τον *G*) λογον *ABΔGgς*, in verbo *f* habeo *fgv* 9. accipiens (rec. *Cypr*) *fg Iren* 251 *Cypr* 214 παρα επαφροδιτου *BΔGfgvς Iren Cypr*, *om A* 10. τα παρ υμων *ABς*, *add* πεμφθεντα *Gfg Iren Cypr*, το παρ υμων πεμφθεν *Δ* ὀσμὴν] honoret *f* ευωδειας *G* ευαρεστον *ABΔGfgvς Iren* 251, et placitum *Cypr* 214 11. πληρωσει *ABς*, πληρωσαι (-σε *G*) *ΔGfgv* το (του *G*) πλουτος *AB ΔG*, τὸν πλοῦτον *ς*

(habund.). ubique et in omnibus institutus sum, et satiari et esurire, et abundare (habund.) et paenuriam (penur.) pati. [13]omnia possum in eo qui me confortat. [14]uerum (ueruntamen) bene fecistis communicantes (comm.) tribulationi meae. (16) [15]Scitis autem et uos, Philippenses, quod in principio euangelii, quando profectus sum a Macedonia (Mached. *F al*), nulla mihi ecclesia communicauit in ratione (-nem *F*) dati et accepti, nisi uos soli, [16]quia et Thessalonicam (Tessallon. *F*) et (*om FL*) semel et bis in usum mihi misistis. [17]non quia (*om al*) quaero datum, sed requiro fructum abundantem (hab.) in rationem (orat. *pr L*, -ne) uestram (uestra). (17) [18]Habeo autem omnia et abundo (hab.). repletus sum acceptis ab Epaphrodito (Epafr., Ephaphr. *F*) quae misistis, [in *F al*] odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem deo. [19]deus autem meus impleat omne (omnem *pr F al*)

τος αὐτοῦ ἐν δόξῃ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. [20]τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν
ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.
[21]Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς
οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. [22]ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα
δὲ οἱ ἐκ τῆς Καίσαρος οἰκίας.
[23]Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος
ὑμῶν. [ἀμήν.]

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ.

Παῦλος ἀπόστολος χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τι-
μόθεος ὁ ἀδελφός, [2]τοῖς ἐν Κολασσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς

1. *αυτου ABGfgvς, υμων Δ* 3. salutat vos *f* 4. *υμας ABΔf vς, om Gg* *μαλλειστα G* 5. *εκ ΑΔGfgvς, απο B* 6. *κυριου ABGfg, add ημων Δς* *του πνευματος ΑΔGfgv, παντων Bς* 7. *αμην ΑΔfvς, om BGg* *προς φιλιππησιους AB, πρὸς Φιλιππησίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης δι' Ἐπαφροδίτου ς, προς φιλιππινσιους επληρωθη αρχεται προς θεσσαλονικεις α Δ*, ad philippenses explicit *f*, *ετελεσθη προς φιλιππησιους αρχεται προς κολοσσαις Gg* *προς κολασσαεις AB, προς κολοσσαεις Δ*, incipit ad colossenses *f*, *post epistolam ad Ephesios Δf, Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολή ς. ἐν τῇ πρὸς Κολασσαεῖς ad* 2,16 17 *Orig* 4, 174[e] *et ad* 2,18 *Orig* 1,583[a]. *ἐν τῇ πρὸς Κολασσαεῖς ἐπιστολῇ ad* 2,16 *Orig* 1,171 8. *χριστου ιησου ABGfgv, ιησου χριστου Δς* 9. *κολασσαις B, κολοσσαις Gfgvς, κολοσσαεις Δ*

desiderium uestrum secundum diuitias suas in gloriam (gloria *L*) in
Christo Iesu. [20]deo autem et patri nostro gloria in saecula saeculo-
rum, amen. [21]salutate omnem sanctum in Christo Iesu. salutant uos
qui mecum sunt fratres. [22]salutant uos omnes sancti, maxime autem
qui de Caesaris domo sunt. [23]gratia domini [nostri *om al*] Iesu Christi
cum spiritu uestro, amen.

Expl. ad Philippenses [scripta de urbe Roma, habet uersus ccclxxxviiii]. Inc. ad Thessall. (Incipit epistola ad Thesalonic. prima.) (*sequitur hanc ad Colossenses epistula in L.*)

AD COLOSSENSES.

Paulus apostolus Christi Iesu per uoluntatem dei, et Timotheus
frater, [2]his qui sunt Colossis (Colosis) sanctis et fidelibus fratribus

• ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν [καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ].

[3]Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ πάντοτε ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι, [4]ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ καὶ τὴν ἀγάπην ἣν ἔχετε εἰς πάντας τοὺς ἁγίους [5]διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου [6]τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ ἐστὶν καρποφορούμενον καὶ αὐξανόμενον καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ ἐπέγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ, [7]καθὼς ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστιν πιστὸς ὑπὲρ ἡμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, [8]ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. [9]διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι

12. ὑπὲρ ὑμῶν

1. ιησου ΑΔGfgv, om Bς 2. και κυριου ιησου χριστου ACGgς, om BΔfv 3. ευχαριστουμεν ÅBΔGfgvς et pr C?, ευχαριστω corr C θεω B et pr C?, add τω ΔG, deo fg, add και Avς et corr C χριστου ACΔGfgvς, om B 4. υπερ (pro) BΔGfgv, περι ACς audientes fgv 5. χριστω BCΔGfgvς, κυριω Å ην εχετε ACΔGfgv, τὴν ς, om B 7, 8. quod pervenit ad vos fv, pervenientis in vel ad vos g εστιν ABCΔ, και εστιν Gfgς 9. και αυξανομενον ABCΔGfg, om ς και εν ABGgς, και Δ, in f αφ (ex) ης ABΔfgvς, αφ G 10. καθως ABCΔGfgv, add καὶ ς 11. μαθεται G 12. ημων ABΔGg, υμων Cfvς δηλωσας G 13. ex qua fgv 14. και αιτουμενοι ACΔGfgvς, om B

in Christo Iesu. gratia uobis et pax a deo patre nostro (gratia-nostro *om pr F*). [3]gratias agimus deo et patri domini nostri Iesu Christi (domino -o I. -o *pr F*) semper pro uobis orantes, [4]audientes fidem uestram in Christo Iesu et dilectionem (delect.) quam habetis in omnes sanctos (s. o. *L al*) [5]propter spem quae (quam *F*) reposita est uobis (*om F*) in caelis, quam audistis in uerbo ueritatis euangelii (-li) [6]quod peruenit ad uos, sicut et in uniuerso mundo est et fructificat et crescit sicut in uobis (s. et nobis *F*), ex ea die qua audistis (q. a. d. *L*) et cognouistis gratiam dei in ueritate, [7]sicut didicistis (dedic.) ab Epaphra (Epafra, Ephafra *pr F*, Epaphrodito, Ephafrodito *V*) carissimo conseruo nostro, qui est fidelis pro uobis minister Christi Iesu, [8]qui etiam manifestauit nobis dilectionem (delect.) uestram in spiritu (qui-spiritu *om al*). (2) [9]Ideo et nos, ex qua die audiuimus, non cessamus pro uobis orantes et postulantes

ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, [10]περιπατῆσαι ἀξίως τοῦ κυρίου εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες καὶ αὐξανόμενοι τῇ ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, [11]ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ μακροθυμίαν, μετὰ χαρᾶς [12]εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ τῷ καλέσαντι καὶ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, [13]ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, [14]ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, [15]ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, [16]ὅτι ἐν αὐτῷ

2. περιπατησαι *ABCΔG*, *add* ὑμᾶς ς, ut ambuletis *fgv* 2. 3. εις πασαν αρεσκιαν *ABCΔG*ς, in omne quod placeat *f*, in omnibus quae placent *g* 4. τη επιγνωσει *ABCΔG*, in scientia *fv*, in agnitione *g*, εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ς confortati *fgv* 5. in omni patientia et longanimitatem *f* 6. ευχαριστουντες *ACΔf*ς, *add* αμα *B*, *add* θεω *Ggv* 6. 7. καλεσαντι και ικανωσαντι *B*, ικανωσαντι *ACv*ς, καλεσαντι *ΔGf*, vocanti *g* 7. ημας *ACΔGfgv*ς, υμας *B* sortis *gv*, hæreditatis *f* εν *ABΔGfgv*ς, *om C* 8. ευρυσατο *G*, liberavit *Hilar* 138 9. εχομεν *CΔGfgv*ς, εσχομεν *B* 10. την απολυτρωσιν την αφεσιν *ABCGgv*, την απολυτρωσιν *Δ*, remissionem *f*, τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὴν ἄφεσιν ς *Iren* 293 11. θεοῦ τοῦ ἀοράτου] *Orig* 1,681^{e} (680^{d}) 2,772^{b} 3,665^{a} 727^{a} 766^{c} 788^{c} 4,19^{d} *Cypr* 285 *Hilar* 237 409 587 976, ἀοράτου θεοῦ *Orig* 1, 713^{c} πρωτοτοκος *ABCΔG*ς *Orig* 2,772^{b} 3,766^{c} 788^{c}, ὁ πρωτότοκος *Orig* 1,606^{d} 680^{d} 713^{c} 755^{b} 4,19^{d} (1,669^{f} 3,623^{c} 727^{a} 4,67^{c}), primogenitus *fgv Hilar* 16 41 237 409 587 976, et primog. *Cypr* 285 11. *seqq* uti in eo omnia conderentur visibilia et invisibilia, throni divinitates dominationes *Iren* 21 11. οτι εν αυτω *ABCΔGfgv*ς *Hilar* 41 237 409 587 976, ἐν ᾧ *Orig* 3,727^{a} 766^{c} 788^{c}, δι' οὗ *Orig* 3,226^{c}

ut impleamini (inpl. *F*) [in *L*] agnitione uoluntatis eius in omni sapientia et intellectu spiritali, [10]ut ambuletis [in dilectione *F*] digne deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes et crescentes [in *om L*] scientia dei, [11]in omni uirtute confortati secundum potentiam claritatis eius in omni patientia et longanimitate cum gaudio, [12]gratias agentes [deo *om L*] patri, qui dignos nos (uos *L*, *om al*) fecit in partem (parte *F al*) sortis sanctorum in lumine, [13]qui eripuit nos de potestate tenebrarum et transtulit in regnum filii (fili *F*) dilectionis suae, [14]in quo habemus redemptionem, remissionem peccatorum, [15]qui est imago dei inuisibilis, primo genitus omnis creaturae (omni creatura *L*), [16]quia in ipso condita sunt uniuersa in

ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ [τὰ] ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι (τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, [17]καὶ αὐτός ἐστιν πρὸ πάντων· καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν, [18]καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τῆς ἐκκλησίας), ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, [19]ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησεν πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι [20]καὶ δι' αὐτοῦ

7. ηὐδόκησεν

1. ἐκτίσθη] *Orig* 3,226[c] 766[c] 788[c], ἔκτισται 3,727[a] εν *BΔGfgv Orig* 3,226[c] 766[c] 788[c] *Hilar*, τα εν *Aς Orig* 3,727[a], τα τε εν *C* τῷ οὐρανῷ *Orig* 3,788[c] και τα *ACΔGς Orig* 3,727[a], και *Bfgv Orig* 3,226[c] 766[c] 788[c] *Hilar* in terra *fgv Hilar* 1. 2. τα ορατα και τα *ABCΔGfgvς Hilar* 41 237 587 797 976, εἴτε ὁρατὰ εἴτε *Orig* 2. ειτε θρονοι . . . εξουσιαι *ABCΔGfgvς Orig* 1,522[c] 3,727[a] 766[c] 4, 67[c] *Hilar* 237 587 797, sive throni sive principatus sive potestates sive dominationes *Hilar* 976, om εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες *Orig* 3,226[e], om εἴτε ἀρχαὶ *Orig* 4,67[c] cod 3. τα παντα *ABCΔGfgvς Orig* 3,776[c] *Hilar* 237 587 797 *bis* 856 976 977 1023 1094, πάντα γὰρ *Origen* 4,67[c] δι αυτου και εις αυτον (in ipso) *ABCΔGfgvς Orig Hilar*, in ipso et per ipsum *Hilar* 16 237. πάντα δι' αὐτὸν γέγονε καὶ etc *Orig* 2,628[d] εκτισται *ABΔfgvς Orig Hilar*, εκτισαι *C*, κεκτεισται *G*, facta sunt *Hilar* 237, *om Hilar* 1094 3. 4. προ παντων *ABCΔGfgvς Orig* 2,628[d] 3,766[c] 4,67[c] *Hilar* 237 587 976 977 1094, omnia *Iren* 16 4. τα *ABCΔς*, *om G et corr Δ* εν αυτω *ABCΔfgvς*, αυτω *G Hilar* 237 976 977 1094 χριστὸς κεφαλή ἐστι τῆς ἐκκλησίας *Orig* 1,692[e] 5. ος *ABCΔfgvς Hilar* 976 977, ο *Gg* αρχη *ACΔGς*, η αρχη *B* 6. εκ *ABCΔGfgvς Orig* 3, 226[d] *Iren* 148 *Hilar* 41 163 976 977, a *Cypr* 285, *om Iren* 220 ινα γενηται (sit *fv*, fiat *vel* si *g*) *ABCΔGfgvς Cypr Hilar*, *om Iren* 148 ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων] *Cyprian Hilar*, ipse primatum tenens in omnibus *Iren*, ipse in omnibus pr. habens *Hilar* 44 7. ευδοκησεν *BGς*, ηὐδοκησεν *AΔ* inhabitare *f Hilar* 1023, habitare *g Hilar* 976 977 δι αυτου *ABCΔGfgvς Hilar* 976 977 1023, in ipso *Hilar* 553

caelis et in terra, uisibilia et inuisibilia, siue throni siue dominationes siue principatus siue potestates. omnia per ipsum et in ipso creata sunt, [17]et ipse est ante omnes, et omnia in ipso constant, [18]et ipse est caput (capud) corporis ecclesiae; qui est principium, primo genitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse (ipse in omn. *F*) primatum tenens, [19]quia in ipso (ipsum) conplacuit (compl., placuit) omnem plenitudinem [diuinitatis *F al*] inhabitare (habit. *L*) [corporaliter *F al*] [20]et per eum reconciliare (-ari *L*?) omnia in ipsum, pacificans

ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, [21]*καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς (νυνὶ δὲ ἀποκατηλλάγητε* [22]*ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου [αὐτοῦ]) παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον αὐτοῦ,* [23]*εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος.*

[24]*Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασιν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ*

1. *αποκαταλλαξη A*, reconciliari *f Hilar* pacificans *fgv Hilar* 554 2. *του σταυρου ABCΔGfgvς Orig* 4,446^{e} *Hilar*, *om Orig* 2, 760^{e} *αυτου BΔGfgv Orig*, *add δι αυτου ACς Hilar* 110 121 *ειτε τα επι της* (*om B*) *γης ειτε* (*ειπε G*) *τα εν τοις ουρανοις ABCΔGfgvς Orig* 4,446^{e} *Hilar* 554, *τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ γῆς Orig* 2,760^{e} 3. *ποτε οντας ABCΔGfς*, cum essetis aliquando *gv Iren* 310 *εχθρους G* 3. 4. *τη διανοια ABCς Iren*, *της διανοιας ΔGfg*, *add αυτου Δf Iren*, *add υμων Gg* 4. *αποκατηλλαγητε B*, *αποκαταλλαγεντας* (*-τες G*) *ΔGfg Iren*, *αποκατηλλαξεν ACvς* 5. *αυτου prius ABCΔfvς Iren*, *om Gg* *αυτου alterum A Iren* 310, *om BCΔGfgvς* *παραστησαι ABCΔGgvς Iren*, exhibete *fg* 6. immaculatos *fgv*, castos *Iren* *καὶ alterum om f* *κατ᾽ ενωπιον A* 8. 9. *του κυηρυχθεντος G*, quod praedicatum est *vel* a praedicante *g* 9. *παση ABCΔG*, *πάσῃ τῇ ς* *υπο τον ABCΔς*, *υπ G* 10. *διακονος BCΔGfgvς*, *κηρυξ και αποστολος και διακονος A* 11. *νυν ABCς*, *ος νυν ΔGfgv* *παθημασιν ABCΔGfgv*, *παθήμασί μου ς* *ανταναπληρω ABCΔς*, *αναπληρω G Orig* 1,298^{a} 12. *θλιψεων* (tribulationum) *ABCΔG fgς*, *παθημάτων v Orig* *τη ABCΔς*, *om G*

per sanguinem crucis eius siue quae in terris siue quae in caelis (s. q. in caelis s. q. in terris *F al*) sunt. (3) [21]Et uos cum essetis aliquando alienati et inimici sensu (sensus *F*) in operibus malis, nunc autem reconciliauit [22]in corpore carnis eius per mortem, exhibere (exib.) uos sanctos et inmaculatos et inrepraehensibiles (-lis *pr F*) coram ipso, [23]si tamen permanetis in fide fundati et stabiles et inmobiles (immob.) a (ab *F*, in) spe euangelii quod audistis, quod praedicatum est in uniuersa creatura quae sub caelo est, cuius factus sum ego Paulus minister, [24]qui nunc gaudeo in passionibus pro uobis et adinpleo (adimpl.) ea quae desunt passionum Christi in

τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, [25]ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, [26]τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νῦν δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, [27]οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι τί τὸ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅ ἐστιν χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, [28]ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν χριστῷ, [29]εἰς ὃ καὶ κοπιῶ ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

[1]Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ ὅσοι οὐχ ἑώρακαν τὸ πρόσωπόν μου ἐν

1. ὅς ἐστιν   4. νυνὶ   6. ὅς ἐστιν

1. *αυτου ABCGfgυς, om Δ*   *ο ABGfgυς, ος CΔ*   *η ABCGς, om Δ*   *εγω BCΔGfgς, add παυλος A*   2. in vos *f*, ad vos *Hilar* 518, in vobis *g*   3. implere *fg*, ut impleam *gυ*, ad implendum *Hilar*   4. *απο των αιωνων ABCΔGfgς*, ante saecula *Hilar*   *και απο ABCΔGgς Hilar*, et *f*   *νυν BC et corr G, μυν G, νυνι A Δς*   *δε ABCΔGfgυς, om Hilar* 518   *εφανερωθη ABCGfgυς Hilar, φανερωθεν Δ*   *αγιοις ABCΔfυς Hilar, αποστολοις Gg*   5. *ὁ θεὸς om Hilar*   notas facere *fgυ*, ostendere *Hilar*   *τι το ABΔ, τις ο Cς, το Gfgυ Hilar*   6. *τουτου ABCΔυς, του θεου Gfg Hilar* 518   *ο ABGfgυ Hilar, ος CΔς*   8. *παντα ανθρωπον ABCς, om ΔGfg*   *ἐν om f*   *σοφια ABCΔυς, add πνευματικη Gfg*   9. *χριστω ABCΔGfg, add ἰησοῦ υς*   *εις ο ABCΔ gς*, in quo *fgυ*, *εν ο G*   12. *ειδεναι· A*   *υπερ* (pro) *ABCfgυ, περι ΔGς*   *και ABCΔGυς*, et pro *f*, *om g*   13. *λαοδικια ACG*   *εωρακαν ABΔ, εορακαν C, ἑωράκασι ς*

carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia, [25]cuius factus sum ego minister (m. e. *F*) secundum dispensationem dei, quae data est mihi in uos (uobis) ut impleam (inpl. *F*) uerbum dei, [26]mysterium (mist.) quod absconditum fuit a (in *F*) saeculis et (in *F*) generationibus, nunc autem manifestatum (manifestum) est sanctis eius, [27]quibus uoluit deus notas facere diuitias gloriae sacramenti huius in gentibus, quod est Christus in uobis, spes gloriae, [28]quem nos adnuntiamus corripientes omnem hominem et docentes (et d. *om al*) [omnem hominem *L*] in omni sapientia, ut exhibeamus (exib.) omnem hominem perfectum in Christo Iesu; [29]in quo et laboro certando secundum operationem eius, quam operatur (-tus est) in me in (et *F*) uirtute (-tem *F*). (4) [1]Volo enim uos scire qualem sollicitudinem habeam pro uobis et pro his qui sunt Laodiciae (Laud. *L*) et qui-

σαρκί, [2]ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντες ἐν ἀγάπῃ καὶ εἰς πᾶν τὸ πλοῦτος τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ χριστοῦ, [3]ἐν ᾧ εἰσὶν πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ γνώσεως ἀπόκρυφοι· [4]τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μηδεὶς ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. [5]εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμί, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν. [6]ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, [7]ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι τῇ πίστει καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. [8]βλέπετε μή τις ἔσται ὑμᾶς ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσο-

1. *συμβιβασθεντες* (*συνβ. C*) ***ABCΔ***, instructi *fv*, instituti ***Hilar*** 1025, *συμβιβασθέντων ς* *ἐν om f* 2. *και ABCvς, om Δf* ***Hilar*** *παν το (om B) πλουτος ABC, παντα τον (om ς) πλουτον Δς* 3. *χριστου B* ***Hilar*** 1025, *ο εστιν χριστος Δf, πατρος του χριστου AC, καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ ς* *παντες ABCΔ fvς* ***Hilar*** 1025 1028, *om* ***Orig*** 3,174[d] 447[ab] 694[d] 766[b] 4. *της A BCΔfvς* ***Orig*** 3,447[ab] 694[d] 766[b] ***Hilar***, *καὶ τῆς* ***Orig*** 3,174[d] *και* (*add της Aς* ***Orig*** 3,174 447[b] 766) *γνωσεως ABCΔfvς* ***Orig*** 3,174[d] 447[ab] 694[d] 766[b], *om* ***Orig*** 3,447[a] cod *τουτο δε CΔfvς et rec corr A*, hoc itaque ***Lucif*** 17, *τουτο B* 5. *μηδεις ABCΔ, μή τις ς* *υμας ABΔfvς* ***Lucif***, *ημας C* *παραλογιζηται (-τε A) ABΔς, παραλογισητε corr C* nam et si *fv* 6. *αλλα ABCfvς, αλλα γε Δ* 7. *και το στερεωμα της εις χριστον ABCΔvς*, ut in quod deest necessitatibus *f* 8. *χριστον ιησουν τον κυριον ABCς, κυριον ιησουν χριστον Δ*, dominum iesu christi *f* 10. *τη BCΔfv, εν A, ἐν τῇ ς* *καθως ABCfς, add και Δv* *εν αυτη Bς, εν αυτω Δf, om ACv* in gratiarum actionem *fv* 11. *εσται υμας* (*υμ. ε. Bς* ***Orig***) *ο συλαγωγων ABCΔς* 1,317[d], sit qui vos suadeat *f*, vos depraedetur ***Cypr*** 70 247, vos spoliet ***Hilar*** 773 1122, vos seducat ***Hilar*** 979 983

cumque non uiderunt faciem meam in carne, [2]ut consolentur corda ipsorum, instructi in caritate et in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitione (-nem) mysterii (mist.) dei patris Christi Iesu, [3]in quo sunt omnes thesauri (thensauri *F*) sapientiae et scientiae absconditi. (5) [4]Hoc autem dico, ut nemo uos decipiat in suptilitate (subt. *F*, sublimitate *al*) sermonum. [5]nam etsi corpore absens sum, sed spiritu uobiscum sum, gaudens et uidens ordinem uestrum et firmamentum eius quae in Christo est fidei uestrae. (6) [6]Sicut ergo accepistis Iesum Christum (C. I. *L*) dominum, in ipso ambulate, [7]radicati et super aedificati in ipso et confirmati fide sicut et didicistis (dedic.), abundantes in gratiarum actione (actionem *F al*). (7) [8]Videte nequis uos decipiat per philosophiam (-sofiam *L*) et inanem

*φίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ
τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ χριστόν, 9ὅτι ἐν αὐτῷ κατοι-
κεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς 10(καὶ ἐστὲ ἐν αὐτῷ
πεπληρωμένοι), ὅ ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, 11ἐν
ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ
σώματος τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, 12συνταφέντες
αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως
τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν, 13καὶ
ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς παραπτώμασιν καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ*

4. *ὅς ἐστιν* 7. *βαπτισμῷ,* *συνηγέρθημεν*

988, vos decipiat *v Lucif* 17 1. *καινης A. Orig* $1,317^{de}$ 318^{b} 2, 744^{e} *παραδοσιν ABCΔfvς Orig* $1,317^{d}$ 318^{b} *Cypr* 247 *Hilar Lucif*, traditiones *Hilar* 988 2. *χριστον ABCΔGfgvς Orig* $1,317^{d}$ *Cypr Hilar Lucif*, iesum christum *Hilar* 988 2. 3. *εἰς ὃν εὐδόκησεν* (*cf. cap.* 1,19) *ἅπαν* (*πᾶν* 307) *τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατοικῆσαι σωματικῶς* (*om* 307) *Orig* $4,12^{e}$ 307^{d}. *τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος ὃ κατῴκησεν ἐν αὐτῷ σωματικῶς Orig* $3,128^{b}$ 2. *οτι εν αυτω ABCΔGfgvς Cypr* 247 *Hilar* 773 793 798 979 983 988 *Lucif* 17, in ipso *Iren* 16, in quo *Hilar* 1122 inhabitat *gv Hilar Lucif*, habitat *fv Iren Cypr* 3. *σωματικως ABCΔGfgvς Hilar, om Iren Cypr* 4. *ο BCΔG Hilar* 988, *ος Afgvς Hilar* 773 *αρχης και ἐξουσιας ABCGfgvς Hilar, εκκλησιας Δ* 5. nos circumcisi sumus circumcisione non manu facta *Iren* 246. *περιτομὴν τοῦ χριστοῦ, οὐκ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τῆς σαρκὸς ἡμῶν Orig* $2,395^{b}$ *περι.ετμηθητε C* 5. 6. *τον σωματος ABCΔGfg Hilar* 773 989, *τ. σ. τῶν ἁμαρτιῶν ς, om Cypr* 278 *εν ABCΔGfgvς*, sed in *Cypr Hilar* 989, sed *Hilar* 773 7. *βαπτισματι ACς Hilar, βαπτισμω BΔG fgv Hilar* 48 *συνηγερθητε ABGgς Hilar* 989, resurrexistis *fv Hilar* 773, *συνηγερθημεν CΔ* 8. excitantis *g* *ἐκ*] a *fgv Hilar* *των BΔGς, om AC* 9. *νεκρους οντας ABCΔGfgς Hilar* 990, cum essetis mortui *v Hilar* 204, cum essetis *Hilar* 773 *ἐν om B* *και ABCvς Hilar, και εν ΔGfg* praeputiatione *Hilar* 773

fallaciam secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi et non secundum Christum, 9quia in ipso inhabitat (habitat *pr F al*) omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, 10et estis in illo repleti, qui est caput (capud) omnis principatus et potestatis (-tes), 11in quo et circumcisi estis circumcisione (-nem) non manu facta, in expoliatione (-nem *pr F*) corporis (*om al*) carnis, in circumcisione Christi, 12consepulti ei (*om al*) in baptismo (babt.), in quo et resurrexistis (conresurr.) per fidem operationis dei, qui suscitauit illum a mortuis. (8) 13Et uos, cum mortui essetis (e. m. *F al*) in delictis et praeputio carnis uestrae,

τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, [14]*ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ,* [15]*ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.*

2. *ὑμῖν*

1. *της σαρκος ABCΔGfgvς Hilar* 773 990, corporis *Hil* 204 *συνεζωοποιησεν* (-σε *Bς*) *ABCfvς Hilar* 204 *et corr Δ pr an rec?*, *εζωοποιησεν ΔGg Hilar* 773 990 *υμας AC*, *ημας B*, om *ΔGfgvς Hilar* donatis *Hilar* 990, donans *fgv Hilar* 204 773 1067 2. *ημιν ACΔGfg Hilar* 204 773, *υμιν Bvς Hilar* 990 1067 *παραπτωματα ABCGgvς Hilar, add ημων Δf* delevit chirographum debiti nostri et affixit illud cruci *Iren 314.* qui cruci chirographum legis affigens edictum damnationis veteris delevit *Hilar 440* *εξαλειψας ABCΔGfς Orig* 4,155[a], *ἐξαλείφων* (delens) *gv Orig* 2,755*f* *Hilar* 204 990 1067, delendo *Hilar* 773 cyrographum *f. Orig* 1, 253*f* 3. *τοις δογμασιν ABCΔGgς*, in sententiis *Hilar* 204 990 1067, decreti (decleti *f*) *fv Hilar* 773, *τῷ ἑαυτοῦ αἵματι Orig* 4,155[a] *ὃ ἦν ὑπ. ἡμῖν om Orig* *και αυτο ηρκεν* (*ηρεν ΔG*) *ABCΔGfgvς Hilar* 773 990, *καὶ* (*om Hil*) *ἄρας* (tollens) *αὐτὸ Orig Hilar* 204 1067 4. *του* (*om Δ*) *μεσου ABCΔGfgvς Hilar* 773 990, *add καὶ Orig* 4,155[a] *Hilar* 204 1067 affigens *fgv Hilar* *αὐτὸ om Orig* *απεκδυσαμενος ABCΔς Orig* 1,370*f* 3,536[c] 561[a] (178[b] 544[c]) 4,356[b] 446[e], exuens se *f*, *ὃς ἀπεκδυσάμενος Orig* 4,155[a], *απεκδυσαμενος* (exsuens *g*, exutus *Hil*) *την σαρκα Gg Hilar* 990, spolians (exuens 773) se carne *Hilar* 204 773 1067 4. 5. *τας* (*et Hil* 204 1067) *αρχας και τας εξουσιας ABCΔfvς Orig* 3,178[b] 536[c] 544[c] 561[a] 4,155[a] 356[b] 446[e] *Hilar* 204 1067 *et* 990 *cod*, *τας εξουσιας Gg*, et potestates (-te 773) *Hilar* 773 *et* 990 *cod.* *τὰς ἐν ἡμῖν ἀρχὰς Orig* 1,370*f* 5. *εδειγματισεν ACΔGς Orig* 3,536[c] 561[a] 4,155[a] 446[e], *και εδειγμ. B*, traduxit *fgv Hilar* 773 1067, dehonestavit *g*, ostentui (*add* esse 990) fecit *Hilar* 204 *et* 990 *cod*, dehonestans et *Hilar* 990 *cod* *εν* (*add τῇ Or* 4,155) *παρρησια θριαμβευσας αυτους* (*om Orig*) *A BCΔGς Orig* 4,155[a] 446[e] (356[b]), cum fiducia (in fiducia *vel* libertate *g*, libere propalum *f*) triumphans eos (illos *f* 990) *fg Hilar* 204

conuiuificauit (cumuiu. *F*) cum illo, donans uobis omnia delicta, [14]delens quod aduersus (aduersum *L*) nos erat chirografum (-graphum) decretis (decreti *F al*), quod erat contrarium nobis, et ipsum tulit (tullit) de medio, adfigens illut (illud) cruci, [15]expolians principatus et potestates (-tis) traduxit confidenter (-tem *pr F*, *om al*) palam, triumphans (triumf.) illos in semet ipso.* (9) [16]Nemo ergo uos

[16]Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει ἢ ἐν μέρει
ἑορτῆς ἢ νεομηνίας ἢ σαββάτων, [17]ὅ ἐστιν σκιὰ τῶν μελλόντων,
τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. [18]μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν
ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ [μὴ] ἑώρακεν ἐμβα-
τεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, [19]καὶ οὐ
κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συν-
δέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβαζόμενον αὔξει τὴν αὔξησιν

2. νουμηνίας ἅ ἐστιν

1067 *et* 990 cod, palam retriumphans illos ***Hilar*** 773, triumphatis his ***Hilar*** 990 cod. *om* ἐν παρρησίᾳ ***Orig*** 3,178b 544c εν αυτω (εαυτω **G**) **ABCΔGfgvς *Hilar***, ἐν τῷ ξύλῳ ***Orig*** 1,370f 3,178b 536c 544c 561a 4,155a 356b 446e 1. τις (τι **C**) υμας κρινετω (*om* *g*) **ABCΔGfgvς *Orig*** 1,171 4,174e, κρινέτω τις ἡμᾶς ***Orig*** 3,496a 1. 2. περὶ βρώσεως (βρώσειων cod) καὶ πόσεως (πόσεων cod) καὶ ἑορτῶν καὶ νουμηνιῶν καὶ σαββάτων ***Orig*** 1,387e 1. βρωσει η **ABCΔGfgvς *Orig*** 1,171 3,496a, βρώσει καὶ ***Orig*** 4,174e 1. 2. ἐν μέρει ἑορτῆς] ***Orig*** 1,171 759d 4,174e, in parte die festi *f* 2. νεομηνιας **B**, νεομηνια **G**, neomeniae *gv*, νουμηνιας **ACς *Orig*** 1,171 4,174e, νουμηνια **Δ**, numeniae *f* σαββατων **ABCfgvς *Orig***, σαββατον **Δ**, σαββατω **G** ο **BGfg**, α **ACΔvς *Orig*** σκιὰ τῶν μελλόντων] ***Orig*** 1,171 3,496b 518b 4,174e ***Hilar*** 245 3. του (*om* **ΔG**) χριστου **ABCΔGfvς**, christi estis *g* καταβραβευτω **G**, convincat *fg* ***Lucif*** 18. ***Orig*** 1,583b 4. θρησκείᾳ] ***Orig***, religione *fv* ***Lucif***, secta *vel* cultura *g*, visionis umbra *in margine pr g* α εωρακεν **ABΔf**, quae videtur ***Lucif***, α μη (ουκ **G**) εωρακεν (εορ. **C**) **CGgvς *Orig*** 1,583b ενβατευων **G**, ambulans *fv* ***Lucif*** 18, extollens se *g* 5. φυσιουμενοι **Δ** υπο του νοος **ABCΔGgς *Orig***, sensu *fv* ***Lucif*** 6. κεφαλην **ABCGgvς *Orig Iren*** 270 311 ***Lucif***, *add* χριστον **Δf** *post* σωμα *quattuor fere litteras deletas* **C** δια των αφων **ABCΔGς *Orig*** 1,583b, per connexum ***Lucif***, per iunctionem *vel* compaginem *g*, condexum (conn. *ff*) *f* συνδεσμων (-σμον **G**) **ABCΔGς *Orig***, colligationem *g*, coniunctionem ***Lucif***, conductione *f* 7. επιχορηγουμενον και συμβιβαζομενον (συνβ. **CG**) **ABCΔGς *Orig***, subministratum et provectum (productum *vel* copulatum *g*) *fg*, productum ***Lucif***. compaginatum ***Iren*** 311 αυξει την αυξησιν (αυξεισιν *pr*

iudicet in cibo aut in potu (potum) aut in (*om al*) parte diei festi aut neomeniae (neominiae, nominiae ***L***) aut sabbatorum; [17]quae sunt umbra futurorum, corpus autem Christi. (10) [18]Nemo uos seducat uolens in humilitate (-tem ***F***) et religione (releg. *al*, -nes *pr* ***L***) angelorum, quae non uidit (uidens ***F***) ambulans, frustra inflatus sensu carnis suae, [19]et non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus (nexum, nexu ***F***) et coniunctiones (-nis ***F***) subministratum et cons-

τοῦ θεοῦ. [20]*εἰ ἀπεθάνετε σὺν χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε* [21]*Μὴ ἅψῃ μηδὲ γεύσῃ μηδὲ θίγῃς* [22]*(ἅ ἐστιν πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει) κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων;* [23]*ἅτινά ἐστιν λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ [καὶ] ἀφειδείᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινὶ πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.* [1]*εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος·* [2]*τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ*

G) ABCΔGς Orig, crescit in incrementum (augmentum *v Lucif*, augm. *vel* incr. *g) fgv Lucif* 18. augescit *Iren* 311 1. *του θεου ABCΔ Gfgvς Orig*, fidei *Lucif* *ει ABCΔGfgv Cypr* 308, *Εἰ οὖν ς* *συν ABCΔG, σὺν τῷ ς* *του ABCΔGfς Cypr*, huius *gv* 2. *τι ABCς Cypr*, quare *f*, *τι παλιν Gg, δια τι παλιν Δ.* *εν (add τω G) ABCΔGgς Cypr*, in hoc *fv* decernitis *fgv*, vana sectamini *Cypr* *αψη ABCΔGgς Orig* 3,496^{d} 4,412^{a}, tangas *f* *μηδε (μὴ Orig* 4,412) *γευση ABCΔGgς Orig* 3,496^{d} 4,412^{a}, neque gustes *f* 3. *μηδε θιγης* (attaminaveris *f*, contam. *g) ABCΔGfgς Orig* 3,496^{d}, *μὴ θίγῃς Orig* 4,412^{a} *α ε. π. εις] sic corr C* *εστιν ABCΔG fgvς, ἦν Orig* 3,496^{d} *τῇ ἀποχρήσει] Orig* 3,496^{d}, ipso usu *g*, per abusionem *f*, *καὶ ἀπόχρησιν Orig* 4,412^{b} 3. 4. *τα ενταλματα και διδασκαλιας ABCΔGfgvς Orig* 3,496^{d}, doctrinas et praecepta *Hilar* 64 5. sapientia *f* *εθελοθρησκεια ABCΔς, θρησκια G*, religione *f*, observatione *g*, superstitione *v Hilar* *ταπεινοφροσυνη ABCΔς, add του νοος G*, humilitate sensus *fg Hilar* *και ACΔG fgvς, om B Hil* 6. *αφειδια (-δεια B) BΔGς, α……. A, αφηδια C*, ad non parcendum *v Hilar*, vexationem *f*, abundantia *g* *τιμη τινι ABCΔGfgvς*, aliquo honore ut *Hilar* 64 7. *οὖν om Cyprian* 259 308 *ου ABCΔς, που G* 8. in dextera *gv Cypr*, ad dexteram *f* *α ανω G. τὰ ἄνω… ζητεῖν καὶ μὴ ἐπὶ γῆς Orig* 3,496^{d}

tructum crescit in augmentum dei. [20]si mortui estis cum Christo ab elementis (aelem. *F*, elim.) [huius *F al*] mundi, quid adhuc tamquam uiuentes in [hoc *F al*] mundo decernitis, [21]Ne tetigeris (-ritis *F al*) neque gustaueris (-ritis *F al*) neque contrectaueris (contractaueritis *F al*), [22]quae sunt omnia in interitu ipso usu, secundum (secum *L*) praecepta et doctrinas hominum? [23]quae sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione (-onem) et humilitate (-tem), et ad non (non ad *L*) parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis. (11) [1]Igitur si consurrexistis (conresurr. *pr F al*) cum (*om al*) Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera dei sedens: [2]quae sursum sunt, sapite, non quae super (su-

ἐπὶ τῆς γῆς. 3ἀπεθάνετε γὰρ καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ χριστῷ ἐν τῷ θεῷ· 4ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ.

5Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία, 6δι' ἃ ἔρχεται [ἡ] ὀργὴ τοῦ θεοῦ [ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας]· 7ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε

2. ὑμῶν, 6. διὸ

1. super terram *v Cypr* 260, in *vel* super terra *g*, in terram *f*, terrena sunt *Cypr* 308 η ζωη υμων *ABCΔGfgvς Orig* 3,668[a] *Cypr*, ἡ (ἡ γὰρ *Orig* 2,818) ζωὴ ἡμῶν *Orig* 2,818[c] 4,360[c] *Hilar* 257 303. ὧν ἡ ζωὴ *Orig* 4,92. αὕτη γε ἡ ζωὴ *Orig* 3,552[c] κεκρυπται συν τω (*om Δ*) χριστω *ABCΔGfgvς Orig* 2,818[c] 3,552[c] 668[a] 4,92[a] 360[c] *Cypr* 260 308 *Hilar* 257, cum christo absconsa est *Hilar* 304 2. οταν *ABCΔGfgvς Orig* 2,536[d] 3,668[a] 4,108[b], cum autem *Cypr Hilar* 257 1023, ὅταν γὰρ *Orig* 4,92[a]. καὶ ὅταν *Orig* 3,552[c] ο *A BCΔGς Orig* 3,552[c] 668[a] 4,92[a], *om Orig* 2,536[d] 4,108[b] η *ABC Δfvς Orig Cypr Hilar*, και η *Gg* ημων *Bς Orig Hilar* 257, υμων *CΔGfgv Cypr Hilar* 1023 3. ὑμεῖς] *Orig* 3,668[a] 4,108[b], ἡμεῖς 4, 92[a] συν αυτω φανερωθησεσθε (-σόμεθα *Orig* 4,92) *BCΔGfgς Orig* 3,668[a] (552[c]) 4,92[a] 108[b] *Cypr* 308 *Hilar* 1023, apparebitis cum ipso *v Cypr* 260 *Hilar* 257, φανερωθησεσθαι *A* 4. ουν *ABCΔG fgvς Iren* 307 *Cypr* 74 *Hilar* 524, *om Orig* 1,721[b] υμων *AΔGf gvς Iren Cypr Hilar*, *om BC Orig* 1,240[a] 616[a] 721[b] 2,811[b] 3,226[e] τα *ABCΔGfgvς Orig Cypr*, *om Hilar* επι της γης *ABCΔGgvς Iren Hilar*, in terram *f*, in terra exponentes *Cypr* πορνειαν *AB CGfgvς Orig* 1,616[a] 3,226[e] *Iren Cypr Hilar*, *add* και *Δ* 5. παθος (passionem) *ABCΔGς Iren* 307, vitium *f*, libidinem *gv Hilar* 524, ἀσέλγειαν πάθος *Orig* 1,616[a], et *Cypr* 74 κακην *ABCΔfvς Orig Iren Cypr*, *om Gg Hilar* και την πλεονεξιαν (cupiditatem *Cypr*) *ABCΔfvς Iren Cypr Hilar*, πλεονεξιαν *ante* παθος *Gg* ητις εστιν *ABCΔGfgvς Iren*, quae sunt *Cypr* 6. ϊδωλατρια *G* δι α *AB gvς Iren* 307 *et corr C*, διο *ΔGfg et pr C*? η *ABΔς*, *om CG* επι (in *gv*) τους υιους της απειθειας *ACΔGfgvς*, *om B Iren*

pra *pr F*) terram. 3mortui enim estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in deo: 4cum Christus apparuerit, uita uestra, tunc et (*om F*) uos apparebitis cum ipso in gloria. (12) 5Mortificate ergo membra uestra quae sunt super terram, fornicationem, inmunditiam, libidinem (liuidenem), concupiscentiam malam, et auaritiam, quae est simulacrorum seruitus, 6propter quae uenit ira dei super (in *F al*) filios incredulitatis (diffidentiae *F al*). 7in quibus et uos ambulastis

ἐν τούτοις· [8]νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν,
κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν, [9]μὴ
ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν
ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, [10]καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινού-
μενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, [11]ὅπου οὐκ
ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, Σκύ-
θης, δοῦλος καὶ ἐλεύθερος, ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν χριστός.
[12]ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα
οἰκτιρμοῦ, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραΰτητα, μακροθυμίαν
[13](ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα

1. *τουτοις ABCΔ*, *αυτοις Gfgvς*   *τα παντα ABCΔfvς Orig* 1, 557^f, *κατα παντα G*, universum *vel* secundum omnia *g*   3. *απεκδυσαμενοι ABCΔGς*, *ἐκδυσάμενοι Orig* 1,755^c 2,128^d 647^a 3,158^b 434^a, exspoliantes vos (*om g Hil*) *fgv Iren* 307 *Hilar* 439, exuti *Hilar* 1111. *ἀπόθου Orig* 2,128^c *Orig* 1,680^e actibus *fgv Hilar* 439 1111, operibus *Iren*, peccatis *Hil* 310   4. induti *Hilar* 1111, induentes *fgv Iren* 307 *Hilar* 439   *νεον ABCΔGfgvς Orig* 1,755^c 2,128^d 647^a 3,158^b 434^a *Hilar*, *add* hominem *Iren*   5. *του* (*αυτου του G*) *κτισαντος ABCΔGfgvς Orig* 1,681^a 755^c 2,26^c 128^d 647^a 3, 434^a *Iren Hilar* 1111, creatoris *Hil* 439   *αυτον ABCΔGfgvς Orig* 1,755^c 3,434^a *Iren* 307, *om Orig* 1,681^a 2,26^c 128^d 647^a *Hilar*   6. *ενι* (est) *ABCvς*, *add αρσεν* (masculus) *και θηλυ* (femina) *ΔGfg*   *σκυθης BCς*, *κυθης A*, *και σκυθης ΔGfgv*   7. *και prius AΔGfgv*, *om BCς*   *τα BΔGς*, *om AC*   8. *ως ABCς*, *ωσει ΔG*, tanquam *f*, *om g*   *θεου AΔG*, *του θεου BCς*   *και ACΔGfgvς*, *om B*   *σπλαγχνα G*, per viscera *g*   9. *οικτιρμου ACGfgv Orig* 3,97^a *et* 793^b *cod*, *οικτιρμων Bς Orig* 3,793^b *cod*, *και οικτιρμον Δ*   *πραυτητα* (*πραοτ. ΔGς Orig*) *μακροθυμιαν ABCΔGς Orig* 3,793^b, patientiam modestiam *fg*   10. *post αλληλων rasuram fere octo litterarum C*

aliquando, cum uiueretis in illis (illos). (13) [8]Nunc autem deponite et uos (et u. dep.) omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam (blasf.), turpem sermonem de ore uestro [non procedat *V*], [9]nolite mentiri (mentire *F*) inuicem, expoliantes uos ueterem hominem cum actibus eius (suis), [10]et (*om F*) induentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius qui creauit eum, [11]ubi non est gentilis et Iudaeus, circumcisio et praeputium, barbarus et Scytha, seruus et liber, sed omnia et in omnibus Christus. (14) [12]Induite uos ergo (*om al*) sicut electi dei sancti et dilecti, uiscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, [13]subportantes [in] inuicem, et donantes uobis[met *F*] ipsis, siquis

ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς),
[14]ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ὅ ἐστιν σύνδεσμος τῆς τελειό-
τητος. [15]καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ χριστοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι. καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε
[16](ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως) ἐν πάσῃ σοφίᾳ
διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλμοῖς, ὕμνοις, ᾠδαῖς
πνευματικαῖς, ἐν τῇ χάριτι ᾄδοντες ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ θεῷ,
[17]καὶ πᾶν ὅ τι ἐὰν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι
Ἰησοῦ χριστοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ πατρὶ δι' αὐτοῦ.
[18]Αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυ-

8. ὅ τι ἄν

1. *εχει G* *μομφην BCς et corr A, μεμψιν Δ,* querelam *fgv, μορφην pr A, οργην G* *κυριος ABΔGfgv, χριστος Cς* *υμιν ABCGfgvς, ημιν Δ* *ουτως ACG, οὕτω ς* *υμεις ABCvς, add ποιειτε ΔGfg* 2. *πασι (πασιν CG) δε τουτοις ABCΔGgς,* haec autem omnia *f* *ο ABCGfgv, ος Δ, ἥτις ς* *τελειοτητος ABCvς, ενοτητος ΔGfg* 3. *η ABCΔς, om G* *χριστου ABCΔGfgv, Θεοῦ ς* *βραβευέτω]* abundet *fg* 4. ad quam *fg,* in qua *gv,* in quod *g* *ενι ACΔGfgvς, om B* *γεινεσθαι A, γενεσθε Δ,* estote *fgv* 5. *χριστου BΔGfgvς, θεου AC* 6. *διδακοντες C* *υμνοις* (ymnis *g*) *BCΔGfg, υμνοις ...... A, καὶ ὕμνοις καὶ ς* *ωδες G* 7. *εν τη (om Aς) χαριτι (χαρρ. G) ABΔGfgvς, ἐν χάρι C* *ταις καρδιαις ABCΔGfgv, τῇ καρδίᾳ ς* *τῷ Κυρίῳ ς* 8. *και ABCΔς, om Gfgv* *εαν BG, αν ACΔς* *ποιητε ABCΔς ποιειται pr G,* facietis *fg* 9. *ιησου χριστου ACΔGg,* christi iesu *f, κυριου ιησου Bς, θεοῦ ποιεῖτε Orig* 1,764*f* *πατρι ABC, και πατρι ΔGfgvς* 10. *αι γυναικες ABCΔς, γυνεκες G* *ὑποτασεσθαι G* *ανδρασιν ABCv, ανδρασιν υμων ΔGfg, ἰδίοις ἀνδράσιν ς* convenit *f,* decet *vel* oportet *g* *εν ABCΔς, εν τω G*

aduersus aliquem habet quaerellam, sicut et (*om al*) dominus donauit uobis, ita et uos. (15) [14]Super omnia autem (*om pr F al*) haec caritatem [autem *pr F*] [habentes *F*, habentem *al?*], quod est uinculum perfectionis. [15]et pax Christi exultet in cordibus uestris, in qua et uocati estis in uno corpore, et grati estote. [16]uerbum Christi habitet in uobis abundanter (hab.) in omni sapientia. docentes et commonentes uosmet ipsos, psalmis, [et] hymnis (ymn.), [et *V*] canticis spiritalibus, in gratia cantantes in cordibus uestris deo. [17]omne quodcumque facitis in uerbo aut in opere, omnia in nomine domini Iesu [Christi *F*], gratias agentes deo et patri per ipsum. (16) [18]Mulieres, subditae estote uiris, sicut oportet in domino. (17) [19]Viri (Viris *pr*

ρίῳ. [19]οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. [20]τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατὰ πάντα· τοῦτο γὰρ εὐάρεστόν ἐστιν ἐν κυρίῳ. [21]οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. [22]οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείᾳ ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας φοβούμενοι τὸν κύριον. [23]ὃ ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε ὡς τῷ κυρίῳ καὶ οὐκ ἀνθρώποις, [24]εἰδότες ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήμψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν. τῆς κληρονομίας τῷ κυρίῳ χριστῷ δουλεύετε· [25]ὁ γὰρ ἀδικῶν κομίσεται ὃ ἠδίκησεν, καὶ οὐκ ἔστιν προσωπολημψία. [1]οἱ κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ

9. *κομιεῖται*

1. *οι ABCΔς, ω G* *υμων και μη παραπικρενεσθε corr C, υ. κ. μη πικρενεσθε pr C?* *υμων CΔGfgv, om ABς* *πικρενεσθαι AG* 2. per omnia *fgv* 3. *ευαρεστον εστιν ABCΔfv, εστιν ευαρεστον Ggς* *εν ABCΔGfgv, τῷ ς* *παροργιζετε ACΔG, ερεθιζετε Bς,* in iram provocare *f*, ad iracundiam *vel* indignationem *g* 4. deficiant *f*, pusillanimo fiant *g* *δολοι G* per omnia *fg* 5. *κατα σαρκα κυριοις ABCΔς, κυριοις κατα σαρκα Gfgv* *μη ABΔGfgvς, μη ως C* *εν οφθαλμοδουλεια (-μοιδουλια G) ABΔG, εν οφθαλμοδουλιαις Cς,* ad oculum servientes *fgv* 6. *αλλ ACΔGς, αλλα B* *κυριον ABCΔGgv, θεόν fvς* 6. 7. *ο εαν (αν ΔG) ABCΔGfgv, Καὶ πᾶν ὅ,τι ἐὰν ς* 7. faci^e^tis *g*, facientes *f* *κυριω BCΔGfgvς, add δουλευοντες A* *και ACΔGfgvς, om B* 8. *αποληµψεσθαι (ἀπολήψεσθε ς) BΔGς, ...λημψεσθε C, λημψεσθε A,* recipietis (perc. *f*) *fg* 8. 9. *κληρονομιας υμων τω κ. χρ. δουλευετε corr C, υμων om pr C?* 9. *τω (add γὰρ ς) κυριω χριστω ABCΔvς, του κυριου (add ημων ιησου Gg) χριστου ω Gfg* *γαρ ABCΔGfgv, δὲ ς* *κομισεται (-ιειται ACς et pr Δ) ABCΔgvς,* reportavit *f*, *κομιζεται G* 10. *ηδικησεν ABCΔGgvς,* iniuriam facit *f* *προσωποληµψια (-ληψία ς) ABCΔfς, add παρα τω θεω Ggv* *οι ABCΔς Orig* 3,724^a^, *ω G*

F), diligite (dileg.) uxores uestras (*om F*), et nolite amari esse ad illas. (18) [20]Filii (Fili *F*), oboedite parentibus per omnia: hoc enim placitum est in domino. (19) [21]Patres, nolite ad indignationem (iracundiam *F al*) prouocare filios uestros, ut non pusillo animo fiant. (20) [22]Serui, oboedite per omnia (p. o. *om al*) dominis carnalibus, non ad oculum seruientes quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis timentes dominum (deum). [23]quodcumque facitis, ex animo operamini sicut (sicuti *F*) domino et non hominibus, [24]scientes (-tis *L*) quod a domino accipietis retributionem hereditatis. domino Christo seruite: [25]qui enim iniuriam facit, recipiet id quod inique gessit, et non est personarum acceptio [aput (-d) deum *F al*]. (21) [1]Domini (Dominis *pr F*), quod iustum est et aequum seruis

τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανῷ.

[2]*Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ,* [3]*προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ χριστοῦ, δι' ὃν καὶ δέδεμαι,* [4]*ἵνα φανερώσω αὐτὸ ὡς δεῖ με λαλῆσαι.* [5]*ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι.* [6]*ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι.*

[7]*Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ,* [8]*ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν καὶ παρακαλέσῃ*

5. *δι' ὅ*

1. *την ϊσσοτηρ̇τα G*, aequum *fgv* *παρεχεσθε ΑΒΔGς Orig*, *παρεχετε C* 1. 2. *εχετε . . . ουρανω corr C* 2. *ουρανω ABCv Orig*, *ουρανοις ΔGfgvς* 3. *τη* (*η G*) *προσευχη προσκαρτερειτε* (*-ριται G*) *ABCΔGfgvς*, instate orationi *Cypr* 14 214 329 *εν ευχαριστια ABCGgvς*, *om Δf* 4. *περι* (pro) *ημων ABCΔGfvς*, pro vobis *g* *ανοιξη ημιν*] *sic pr corr C* 5. *του prius ABCς*, *om ΔG* *λογου BCΔGfgvς*, *add εν παρρησια A* *ον BGg*, *ο ACΔfvς* 6. *ινα ABCGfgvς*, *ινα και Δ* quemadmodum *f*, ita ut *g* 7. *υμων ABCGfgvς*, *ημων Δ* 8. conditus sit *fg* *πως δει υμας* (*ἡμᾶς Orig*) *ACΔGfgvς Orig* 1,637^{c} (468^{d}), *υμας πως δει B* 9. *αποκρίνεσθαι*] *Orig* 1,637^{c}; *ἀποκρίνασθαι* 1,468^{d} 10. *καθ Δ* 12. in (ad *vel* in *g*) hoc ipsum *fg* *γνωτε τα περι ημων ΑΒΔG fg*, *γνω τα περι υμων Cvς* *παρακαλεση ABCGfgvς*, consolentur *g*, *παρακαλεσαι G*

praestate, scientes quoniam (quod) et (*om al*) uos dominum habetis in caelo (caelis *pr F al*). (22) [2]Orationi instate (instates), uigilantes in ea (in ea *om pr F*) in (*om al*) gratiarum actione, [3]orantes simul et pro nobis, ut deus aperiat nobis ostium sermonis (uerbi *F al*) ad loquendum mysterium (mysteria *L*) Christi, propter quod etiam uinctus sum, [4]ut manifestem illud (illum *F al*) ita ut oportet me loqui. (23) [5]In sapientia (-tiam *pr L*) ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes. [6]sermo uester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat uos uni cuique respondere. (24) [7]Quae circa me sunt omnia uobis nota faciet Tychicus (Thycicus *L*, Tythicus, Tychidus) carissimus frater et fidelis minister et conseruus (*om F*) in domino; [8]quem misi ad uos ad (*om F*) hoc ipsum, ut cognoscat (-scant *pr F*) quae circa uos sunt et consoletur corda uestra, [9]cum

τὰς καρδίας ὑμῶν, [9]σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν. πάντα ὑμῖν γνωρίσουσιν τὰ ὧδε.

[10]Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μάρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς (ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν), [11]καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. [12]ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος χριστοῦ Ἰησοῦ πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληροφορημένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. [13]μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ ὅτι ἔχει πολὺν πόνον ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. [14]ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς καὶ Δημᾶς. [15]ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς καὶ Νύμφαν καὶ τὴν κατ' οἶ-

1. honesimo *f* *πιστω και αγαπητω ABCς*, *αγαπητω και πιστω ΔGfgv* 2. *γνωρισουσιν BG*, *γνωρισωσιν Δ*, *γνωριουσιν ACς*, nota facient *fg* *ωδε ABCΔς*, *add πραγτομενα* (aguntur) *Gfgv* 3. aristharcus *f* concaptivos meos *f* 5. *δεξασθαι AG* *ιησους ABCGς*, *ο ιησους Δ* 6. *συνεργοι ABCς*, *add μου εισιν ΔG*, sunt adiutores mei *fv*, sunt cooperatores *vel* adiutores mei sunt *g* *εις την βασιλειαν ABCΔGgς*, in regno *gv*, regni *f* 7. solacio *fgv* 8. *ιησου ABCv*, *om ΔGfgς* *γωνιζομενος G*, sollicitus *fgv* *υπερ ABCς*, *περι ΔG* 9. *στητε ACΔGς*, *σταθητε B* *πεπληροφορημενοι ABCΔG*, *πεπληρωμένοι ς* 10. *θεου ABCGgvς*, *χριστου Δf* 10. 11. *πολυν πονον* (*κοπον ΔG*, laborem) *ABCΔGfgv*, *ζῆλον πολὺν ς* 11. *των prius ABCΔGς*, pro his qui *fgv* *εν*] *ε C* *των alterum ABCΔGfvς*, pro his qui *g* ierapoli *g* 12. dilectus *Iren* 201, carissimus *fgv* *ασπαζε^{σ}ται G* 13. *Νυμψᾶν ς*, nimpham *g* *κατ οικον ABCΔς*, *οικατοικον G*, domesticam *fg*

Onesimo carissimo et fideli fratre, qui est ex uobis (ex uob. est). omnia quae hic aguntur (agunt *F*) nota facient (faciet *L*) uobis. (25) [10]Salutat uos Aristarchus (Aristharcus *F*) concaptiuus meus, et Marcus consobrinus (consubr.) Barnabae, de quo accepistis mandata: si uenerit ad uos, excipite (suscip. *F al*) illum: [11]et Iesus qui dicitur Iustus, qui sunt ex circumcisione. hi (hii) soli sunt adiutores [mei *pr F al*] in (*om al*) regno dei, qui mihi fuerunt solacio. (26) [12]Salutat uos Epaphras (Epafr., Ephaphr. *F*) qui ex uobis est, seruus Christi Iesu semper sollicitus pro uobis in orationibus, ut stetis perfecti et pleni in omni uoluntate dei. [13]testimonium enim illi perhibeo (p. illi), quod habet multum laborem pro uobis et pro his qui sunt Laodiciae et qui Hierapoli (Hieropoli *pr F al*). (27) [14]Salutat uos Lucas medicus carissimus et Demas. (28) [15]Salutate fratres qui sunt Laodiciae et Nympham et quae in domo eius est ecclesiam

κον αὐτῆς ἐκκλησίαν. [16]καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή,
ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν
ἐκ Λαοδικείας ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. [17]καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ Βλέπε
τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς.
[18]Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν
δεσμῶν. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Α.

Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων

1. *αυτης* **B**, *αυτου* **ΔGς**, eius *fgv*, *αυτων* **AC** *η επιστολη* **ACΔ Ggvς**, epistulam haec *f*, *om* **B** 2. *τη* **ABCΔς**, *των* **G** *λαοδικαιων* **ACG** 3. *εκ* (*εν* **G**) *λαοδικιας* (*-καιας* **C**) **ABCΔGς**, in laodocia *vel* -ae *g*, laodiciam *f* *ινα και* **ABCς**, *και ινα* **Gg**, *ινα* **Δf** *βλεόπεται* **G** 5. 6. *μου των δεσμων* **ABCΔGgς**, vinculorum meorum *fv* 6. *ἡ om* **G** *υμων* **ABCGg**, *add αμην* **Δfvς** *προς κολασσαεις* **BC** *et add απο ρωμης* **A**, *προς κολοσσαεις* **Δ**, ad colossenses explicit *f*, *ετελεσθη προς κολοσσαεις αρχεται προς θεσσαλονικαιους* $\overline{α}$ *πρωτη επιστολη* **Gg**, *Πρὸς Κολοσσαεῖς ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου* ς. *sequitur ad Philippenses* **Δf** *προς θεσσαλονικεις α* **ABΔ**, *προς θεσσαλονικαιους* **G**, incipit ad thessalonicenses prima missa a roma *f*, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴ πρώτη* ς. *τῆς πρὸς θεσσαλονικεῖς προτέρας ἐπιστολῆς ad* 4,13ss **Orig** 1,437[a]. *ἐν τῇ πρὸς θ. προτέρᾳ ad* 4,13ss **Orig** 1,436*f*, *ad* 2,14ss 3,464[d], *ad* 4,15ss 1,590[a]. *ἐν τῇ προτέρᾳ τῆς πρὸς θεσσ. ἐπιστολῆς ad* 2,14ss **Orig** 1,22[b]. *ἐν δὲ τῇ πρὸς θεσσ. ad* 4,15ss **Orig** 4,342[c] 7. *σιλουανος* **ABgς** **Orig** 3, 615[e], *σιλβανος* **ΔGf**

(-sia *L*). (29) [16]Et cum lecta fuerit aput uos epistula, facite ut et in Laodicensium (Laud. *L*, -diciens. *al*) ecclesia legatur, et eam quae [est *V*] Laodicensium (Laud. *L*, -diciens. *al*) est uos legatis (est ad uos legatur *F*) [in domino]. (30) [17]Et dicite Archippo (Arcippo) Vide ministerium quod accepisti in domino, ut illud (illum) inpleas (inpleas *F*). (31) [18]Salutatio mea manu Pauli. memores estote uinculorum meorum. gratia [domini nostri *F*] uobiscum, amen.

Exp. ad Colossenses. [inc. ad Laodicenses — Exp. ad Laodicenses *F al*] inc. ad Timotheum I (Incipit epist. I ad Timotheum). (*sequitur ad Thessalonicenses prima in L.*)

AD THESSALONICENSES.

Paulus et Siluanus et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium

ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη [ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ].

[2]Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν μνείαν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, [3]ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, [4]εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ, τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, [5]ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη πρὸς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς, [6]καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου, [7]ὥστε γενέ-

1. *και κυριω ιησου χριστω BΔGfgvς, ημων και κυριου ιησου χριστου A* 2. *απο θεου πατρος ημων* (*ἡμ.* om *Δ*, *π. ἡμ.* om *f*) *και κυριου ιησου χριστου AΔfvς*, om *BGg* 3. *τω θεω ABCΔG gvς*, om *f* *περι*] add *παρι C* *υμων μνειαν ABΔv*, *υμων μνιαν υμων Gfgvς*, *μνειαν υμων C* 4. *ποιουμενοι ABΔGgvς* et pr corr *C*, *ποιουμενος f* et pr *C* in orationibus *fgv* *ημων BCΔGfgvς*, *υμων A* 5. *υμων ABCς*, post *πιστεως ΔGfgv* *του εργου AB CΔfvς*, *το εργον Gg* *του κοπου ABCvς*, *τον κοπον ΔGfg* 5. 6. *της υπομονης ABCfvς*, *την υπομονην ΔGg* 6. *της ελπιδος BCΔGfgvς*, om *A* 7. *υπο BΔGς*, *υπο του AC* 8. *ημων AB ΔGfgvς*, *του θεου C* 8. 9. *εγενηθη . . . μονον*] sic corr *C* 8. *προς ACΔG*, apud *fg*, ad *gv*, *εις Bς* 9. *μονον ΔBCGfgvς*, *μονω Δ* *εν πνευματι ABCΔGgvς*, spiritu *f* *εν* ultimum *ACΔ Gfgvς*, om *B* 10. *εν BΔGfgvς*, om *AC* *δι'*] inter vel propter *g* 11. *κυριου BCΔGfgvς*, *θεου A* recipientes *fg* 12. *χαρας AC ΔGfgvς*, add *και B*

(Thessallon. *F*, Thesalon.) in deo patre et domino [nostro *V al*] Iesu Christo. gratia uobis, et pax [a deo patre nostro et domino Iesu Christo *F al*]. [2]gratias agimus deo semper pro omnibus uobis memoriam [uestri *om al*] facientes in orationibus nostris [3]sine intermissione, memores operis fidei uestrae et laboris et caritatis et sustinentiae spei domini nostri Iesu Christi ante deum et patrem nostrum. (2) [4]Scientes, fratres dilecti a deo, electionem uestram, [5]quia euangelium nostrum non fuit ad uos in sermone tantum, sed in uirtute (-tem *F*) et in spiritu sancto et in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in (*om L*) uobis propter uos. [6]et uos imitatores nostri facti estis et (*om al*) domini, excipientes uerbum in tribulatione (-nem *F*) multa cum gaudio spiritus sancti, [7]ita ut facti sitis forma omnibus

σθαι ὑμᾶς τύπον πᾶσιν τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ. [8]*ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ, ἀλλ' ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἔχειν ἡμᾶς λαλεῖν τι·* [9]*αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ* [10]*καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ τῶν νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.*

[1]*Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοί, τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν,* [2]*ἀλλὰ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες καθὼς οἴδατε ἐν Φιλίπποις, ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι.* [3]*ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας οὐδὲ ἐν δόλῳ,*

1. *τύπους*

1. *τυπον ΒΔfv, τυπους ACGgς* *πασι Cς* *και εν ABCΔGfgv, καὶ ς* 2. *χαια C* 2. 3. *ἀφ' ὑμῶν . . . ἀχαΐᾳ* om *A* 3. *και εν τη CΔGfgv, και Bς* *αλλ ABCΔGfgv, ἀλλὰ καὶ ς* 4. *ὑμῶν*] *ημων Δ* *εχειν ημας ABCΔGfg, ἡμᾶς ἔχειν ς* *-λαλειν AB ΔGfgvς, παλιν C* 5. *ημων ABCΔGfvς*, vobis *f* *απαγγελουσιν G* *εσχομεν ABCΔGfgv, ἔχομεν ς* 6. *επιστρεψαται G* *απο ABCΔGgvς*, de *f* 8. *εκ των* alterum *BΔG*, *εκ ACς*, a *fg* 8. 9. *τον ρυομενον ABCΔGς*, erepturum *g*, qui eripiet *f* 9. *απο ACΔGfgvς, εκ B* ventura *fgv* 10. *την προς ABCΔς, προς Gfgv* 11. *αλλα ABCΔGgvς*, add *καὶ fς* 12. *επαρησειασαμεθα G* *τω* (om *Δ*) *θεω ABCΔGgvς*, domino *fv* loqui *fv*, loquendi *g* 14. *ουδε εν ABCΔG, οὔτε ἐν ς*

credentibus in Macedonia (Mached. **F**) et in Achaia. [8]a uobis enim diffamatus est sermo domini non solum in Macedonia (Machedoniam **F**) et in Achaia (et in Ach. *om al*), sed in omni loco fides uestra quae est ad deum profecta est, ita ut non sit nobis necesse quicquam loqui: [9]ipsi enim de nobis adnuntiant, qualem introitum habuerimus ad uos, et quomodo conuersi estis (sitis) ad deum a simulacris, seruire deo uiuo et uero (uero et uiuo) [10]et expectare (exsp.) filium eius de caelis, quem suscitauit ex mortuis, Iesum, qui eripuit nos ab ira uentura. (3) [1]Nam ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad uos, quia non inanis fuit, [2]sed ante passi (*om al*) [multa] et contumeliis (-lis, -lia) affecti, sicut scitis, in (*om al*) Philippis, fiduciam habuimus (abuim.) in deo (domino **F**) nostro loqui ad uos euangelium dei in multa sollicitudine. (4) [3]Exortatio enim nostra non de errore neque de (*om al*) inmunditia neque in dolo, [4]sed sicut probati su-

[4]*ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ [τῷ] θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν.* [5]*οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας (θεὸς μάρτυς),* [6]*οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι,* [7]*ἀλλ' ἐγενήθημεν νήπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἐὰν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα,* [8]*οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῶν εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν ἐγενήθητε.* [9]*μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον ἡμῶν καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ.* [10]*ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεός, ὡς ὁσίως καὶ δι-*

1. *δεδοκιμασμεθα ABCΔfgvς, δεδοκιμασμενοι G* 2. *ουτως AC G, οὕτω ς* *τω AGς, om BCΔ* 3. *θεω ABCΔGgvς, add* et *f* 4. fuimus *fg* in occasionem *f* 5. *θεος ABCΔς, ο θεος G* *εξ ABCΔGς,* et *f,* ab *gv* *υμων BCΔGfgvς, ημων A* 6. *απ ABCΔς, απο G* *post αλλων quattuor fere litteras deletas C* honeri *vel* honori *g* 7. *αλλ ACΔGς Orig* 3,724^{c}, *αλλα B* *νηπιοι BCΔGfgv Orig* 3,662^{b}, *ηπιοι Aς Orig* 3,724^{c} *εμμεσω AC* *εαν BCΔG Orig* 3,724^{c}, *αν Aς Orig* 3,609^{b} 658^{d} *θάλπῃ] Orig* 3,609^{b} 724^{c}, *θάλπουσα Orig* 3,658^{d} (662^{b}) 8. *ομειρομενοι ABC ΔG, ἱμειρόμενοι ς,* desiderantes *fv,* eramus desiderantes *g* *ηυδοκουμεν B* 9. verum etiam et *f* 10. quoniam *vel* propter quod *g* *εγενηθητε ABCΔG, γεγένησθε ς* 11. *νυκτος ABΔGf gv, add γὰρ ς* 12. *κηρυξαμεν G* *εις υμας ABΔGς,* in vobis *fv,* inter vos *g* 13. *μαρτυρες ABς, add εσται ΔGfg* *ὡς] sic pr G, πως corr G*

mus a deo ut crederetur nobis euangelium, ita loquimur, non quasi hominibus placentes (-te), sed deo qui probat corda nostra. (5) [5]Neque enim aliquando fuimus (f. a.) in sermone adulationis (adol., adultionis *F*), sicut scitis, neque (nec *F*) in occasione (-nem) auaritiae, deus testis est, [6]nec quaerentes ab hominibus gloriam, neque a uobis neque ab aliis, cum possimus (possumus *F*) oneri (in gratia *pr F al*) esse ut Christi apostoli, [7]sed facti sumus paruuli in medio uestrum, tamquam si nutrix foueat filios suos, [8]ita desiderantes (-te) uos cupide uolebamus tradere uobis (cupimus communicare uobiscum *F al*) non solum euangelium dei, sed etiam animas nostras, quoniam carissimi nobis (nos) facti estis. (6) [9]Memores enim estis, fratres, laborem nostrum et fatigationem (laboris nostri et -nis): nocte et (ac *L*) die operantes, nequem uestrum grauaremus, praedicauimus (-bimus) in (*om L*) uobis euangelium dei. [10]uos testes (testis

καίως καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν, [11]καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι [12]καὶ μαρτυρούμενοι εἰς τὸ περιπατεῖν ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν.

[13]Καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. [14]ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελφοί, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων [15]τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν καὶ τοὺς προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιω-

11. ταὐτά

1. *πιστευουσιν ΑΒΔGgς*, credidistis *fv* 2. *πως G* *εκαστον rec Α, ν in litura* 3. *και μαρτυρουμενοι ΒΔGfgς, om Α* *περιπατειν ΑΒΔG, περιπατῆσαι ς* 4. *καλουντος ΒΔGfgς, καλεσαντος Αv* 6. *και prius ΑΒ, om ΔGfgvς* 7. accipientes *vel* accepistis *g*, *add αφ υμων corr Gg sed deletum* verbum auditum *f* 8. *εστιν αληθως* (verum *f*) *ΑΔGfgvς, αληθως εστιν Β* qui *gv*, quod *fg* *και ΑΒΔGgς, om fv* 9. *πιστευουσιν ΑΒΔGg vς*, credidistis *fv* *γαρ ΑΒΔGfgvς Orig* 1,22[c], *δὲ Orig* 3,464[d] 10. *ἀδελφοί*] *Orig* 3,464[d], *om* 1,22[c] 11. *ταυτα* (*τα αυτα ΒG Or*) *επαθετε και υμεις ΑΒΔGfgvς Orig* 3,464[d], *καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ἐπάθετε Orig* 1,22[c] *υπο ΑΒς Orig, απο ΔG* propriis *g*, vestris *fg* 12. *συνφυλετων G* *αυτοὺι G* *υπο ΑΒΔς Orig, απο G* *και τον ΑΒΔGgvς Orig*, ipsum *f* 13. occidentibus *g* *ιησουν ΑΒΔGfgvς Orig* 3,464[d], om *Orig* 1,22[c] *τους ΑΒΔGfgv Orig, τοὺς ἰδίους ς* *εδιωξαντων G*, persequentibus *g*

L al) estis et deus (et d. estis), quam sancte (sanctae *F*) et iuste et sine quaerella uobis qui credidistis fuimus, [11]sicut scitis qualiter unum quemque uestrum tamquam pater filios suos depraecantes uos et consolantes [12]testificati sumus ut ambularetis digne deo qui uocauit uos in suum regnum et gloriam. [13]ideo et nos gratias agimus deo sine intermissione (-misione), quoniam cum accepissetis a nobis uerbum auditus dei, accepistis (accip.) non ut uerbum hominum, sed sicut est uere (*om al*) uerbum dei, qui operatur in uobis qui credidistis (creditis). (7) [14]Vos enim imitatores facti estis, fratres, ecclesiarum dei quae sunt in Iudaea (Iudea) in Christo Iesu, quia eadem passi estis et uos a contribulibus uestris, sicut et ipsi a Iudaeis (a Iudeis *post* et uos *al*), [15]qui et dominum occiderunt Iesum et prophetas, et nos persecuti sunt, et

ξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, [16]κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσιν λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθακεν δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος.

[17]Ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ, [18]διότι ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν Παῦλος καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. [19]τίς γάρ ἡμῶν ἐλπὶς ἢ χαρὰ ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; [20]ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά. [1]διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν καταλειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, [2]καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον, τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν καὶ συνεργὸν τοῦ θεοῦ ἐν

3. ἔφθασεν 13. καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ

1. αρεσκοντων *ΑΒΔgvς Orig*, αρεσαντων *Gf* εναντιων *ΑΒGfgvς Orig* 1,22[c] 3,464[d], εναντιον *Δ* 2. σωθωσιν *ΑΒΔς Orig* 1,22[c], σωθησονται *G* εις το αναπληρωσαι *ΑΒΔGgvς*, ut compleantur *f* 3. τὰς ἁμαρτίας om *B* εφθακε *B*, εφθανεν *Δ*, εφθασεν *AGς Orig* 2,541[d] 3,792[b], praevenit *fgv* δὲ om *Orig* 2,541[d] 3. 4. επ αυτους η οργη (*add* του θεου *ΔGfg*) *ΑΔGfgς Orig* 2,541[d], η οργη επ αυτους *B Orig* 3,792[b] 4. in (usque ad *f*) finem *fg* 5. ὀδελφοι *G* desolatio *f* 6. εσπουδασμεν *G* 7. διοτι *ΑΒΔG fgv*, διὸ *gς* 8. προς ημας pr *A* ενεκοψεν *ΑΒΔς*, ανεκοψεν *G* 9. καυχησεως *ΒΔGfgvς*, αγαλλιασεως *A* 10. ιησου *ΑΒΔfv*, *add* χριστου *Ggvς* 11. διο *ΑΔGfgvς*, διοτι *B* 12. ευδοκησαμεν *ΑΔGς*, ηυδοκ. *B* 13. συνεργον *ΒΔf*, διακονον *Αvς*, διακονον και συνεργον *Gg* του θεου *ΑΔGfg*, τοῦ Θεοῦ καὶ συνεργὸν ἡμῶν *ς*, om *B*

deo non placent et omnibus hominibus aduersantur, [16]prohibentes nos gentibus loqui ut saluae fiant, ut impleant peccata sua semper. praeuenit (peru. *L*) enim (autem) ira dei super (semper) illos usque in finem. (8) [17]Nos autem, fratres, desolati a uobis ad tempus horae (hore *F*, orae), aspectu (-ctum), non corde, abundantius festinauimus faciem uestram uidere cum multo desiderio, [18]quoniam uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus et semel et iterum, sed impediuit (inp.) nos satanas. [19]quae est enim nostra spes (sp. n.) aut gaudium aut corona (-nam *F*) gloriae? nonne uos ante dominum nostrum Iesum [Christum *pr F*] estis in aduentum (aduentu) eius? [20]uos enim estis gloria nostra et gaudium. (9) [1]Propter quod non (*om al*) sustinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis solis, [2]et misimus Timotheum fratrem nostrum et ministrum dei (domini *F*) in euan-

τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς καὶ παρακαλέσαι ὑπὲρ τῆς πίστεως ὑμῶν 3*τὸ μηδὲν ἀσαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσιν ταύταις· αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα·* 4*καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε.* 5*διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν.* 6*ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ᾽ ὑμῶν καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς,* 7*διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν, ἀδελφοί, ἐφ᾽ ὑμῖν ἐπὶ πάσῃ τῇ ἀνάγκῃ καὶ θλίψει ἡμῶν διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως,* 8*ὅτι νῦν ζῶμεν ἐὰν ὑμεῖς στήκητε ἐν*

1. *παρακαλεσαι ΑΒΔGfgv*, *add* *ὑμᾶς ς* 2. *υπερ ΑΒΔG*, *περὶ ς*, pro *fgv* *το ΑΔ*, *τω Bς*, *ινα G* *μηδεναασαινεσθαι ΒΔ*, *μηδένα σαίνεσθαι ς*, *μηδενασεινεσθε Α*, *μηδεν ασι ενεσθαι* (*id est μηδένα σιαίνεσθαι*) *G*, nemo moveatur *ff et add* vel terreatur *g*, ne moveatur *f* 4. essemus *gv*, fuimus *f* *προελεγομεν ΑΒvς*, praedicavimus *fg*, *προσελεγομεν Δ* *οτι μελλομεν θλιβεσθαι ΑΒΔGgς*, passuros nos tribulationem *f* 4. 5. *καθως και ΑΒΔvς*, *καθως Gfg* 6. *πιστιν υμων ΑΔGfgvς*, *υμων πιστιν Β* 7. *εις καινον G*, inanis *fgv* veniente *fgv* mattheo *pr g*, timotheo *corr g* 8. bene (*om fv*) annuntiante *fgv* *ημιν ΒΔGfgvς*, *υμιν Α* 9. *εχετε μνειαν ημων ΑΒς*, *μνιαν εχεται ημων ΔGg*, memoriam nostri habetis *fv* 10. *υμας ΑΒΔGgς*, et vos *f* *παρεκληθημεν ΒΔGς*, *παρακεκλημεθα Α* 11. in vobis *fgv* *επι* (*εν Ggvς*) *παση τη αναγκη και θλιψει* (*θλ. καὶ ἀν. ς*) *ΑΒΔGgvς*, per omnem necessitatem et tribulationem *f* 12. *ημων δια της υμων πιστεως ΒΔGfgς*, *υμων και δια της πιστεως υμων Α* *στηκητε ΒΔGς*, *στηκετε Α*, statis *gv*, steteritis *f*

gelio Christi, ad confortandos (confirmandos *L*) uos et exhortandos (exort.) pro fide uestra, 3ut nemo moueatur in tribulationibus istis: ipsi (ipse) enim scitis quod in hoc positi sumus: 4nam et cum aput (-d) uos essemus, praedicebamus uobis passuros nos tribulationes, sicut et factum est et scitis. (10) 5Propterea et ego amplius non sustinens misi ad cognoscendam fidem uestram, ne forte temptauerit uos is (his *F*) qui temptat, et inanis fiat labor noster. (11) 6Nunc autem ueniente Timotheo ad nos a uobis et adnuntiante nobis fidem et caritatem uestram, et quia memoriam nostri habetis bonam semper desiderantes nos uidere sicut [et *L*] nos quoque uos, 7ideo consolati sumus, fratres, in uobis in omni necessitate et tribulatione (t. et n.) nostra per uestram fidem (f. u. *F al*), 8quoniam nunc uiuimus, si

κυρίῳ. 9τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, 10νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν; 11αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς· 12ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, 13εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ. [ἀμήν.]

1Λοιπὸν οὖν, ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ἵνα καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς

1. *θεω ABfvς, κυριω ΔGg* 2. pro (de *vel* pro *g*) vobis *fgv* *ᾗ*] quo *fv*, quod *g* *χαιρομεν* (*χερ. G*) *ABGfgvς, εχαιρομεν Δ* *δι υμας ABΔGfgvς*, pro vobis *g* 3. *υπερεκπερισσου ABΔGfς*, super abundantius *g* 3. 4. ut videamus *fv*, in videndo *g* 4. supplendo *g* 5. *ιησους ABΔ, add χριστος Gfgς* 6. *κυριος BΔ vς, κυριος ιησους Gfg, θεος A* 7. *πλεονασσε και περισευσαι G* *τη αγαπη ABΔ, της αγαπης G*, caritatem *g*, in caritate *f* 8. ad vos *vel* in vobis *g* *εις το στηρειται G* *υμων τας καρδιας A BΔς, τας κ. υμων Gfgv* 9. *αμεμπτους AΔGς, αμεμπτως B* *αγιωσυνη* (*αγιοσ. G*) *BΔGfgvς, δικαιοσυνη A* 9. 10. in adventum *fv* 10. *ιησου AB, add χριστου ΔGfgvς* 11. *αμην AΔf, om BGgς* 12. *λοιπον ABΔG, το λοιπον ς et corr B* *ουν AΔ Gfgvς et corr B, om v et pr B* *εν BΔGς, εν τω A* 13. *ινα BΔGfgv, om Aς* *το πως ABΔς, οπως G*

uos statis in domino. (12) 9Quam enim gratiarum actionem possumus deo retribuere (r. d.) pro uobis in omni gaudio (gaudeo) quo gaudemus propter uos ante deum nostrum, 10nocte et (ac *L*) die abundantius orantes ut uideamus faciem uestram et conpleamus ea quae desunt (sunt) fidei uestrae? 11ipse autem deus et pater noster et dominus Iesus Christus (*om al*) dirigat uiam nostram ad uos: 12uos autem dominus multiplicet (-cat *F*) et abundare (hab.) faciat caritatem [uestram] in inuicem et in omnes, quem admodum et nos in uobis, 13ad confirmanda corda uestra sine quaerella in sanctitate ante deum et patrem nostrum in aduentum domini nostri Iesu Christi (*om al*) cum omnibus sanctis eius. [amen. *om pr F al*] (13) 1De cetero ergo (*om al*), fratres, rogamus uos et obsecramus in domino Iesu, ut quem admodum accepistis (accip.) a nobis quomodo uos

περιπατεῖν καὶ ἀρέσκειν θεῷ, καθὼς καὶ περιπατεῖτε, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. [2]οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. [3]τοῦτο γάρ ἐστιν [τὸ] θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, [4]εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, [5]μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν, [6]τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν καὶ διεμαρτυράμεθα. [7]οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. [8]τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν τὸν διδόντα αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰς ὑμᾶς.

4. ἕκαστος   11. δόντα

1. *καθως και περιπατειτε* (ambulatis *vel* ambulastis *gv*) *ΑΒΔGfgv*, *om ς*   *περισσευητε ΑΔGς*, *περισσευσητε Β*   2. *εδωκαμεν ΑΒf gvς*, *παρεδωκαμεν ΔG*   3. *ιησου ΑΒvς*, *ημων ιησου Δf et add χριστου Gg*   *το ΑG*, *om ΒΔς*   *του ΑΒς*, *om ΔG*   4. *της*] *sic pr Gg*, *πασι* omni *corr Gg*   *εκαστον Δς*, *ενα εκαστον Β*, *εκαστος ΑG*   5. *το εαυτου σκευος κτασθαι ΑΒvς*, *κτασθαι το εαυτου* (suum proprium *f*) *σκευος* (vas *vel* corpus *g*) *ΔGfg*   *παθει ΑΒΔfvς*, *add και Gg*   6. *θεον ΑΒΔGgvς*, dominum *f*   6. 7. ut ne quis supergrediatur *fgv*   8. *κυριος* (*ὁ Κ. ς*) *ΑΒΔfvς*, *ο θεος Gg Cypr* 326   *παντων τουτων ΑΒΔGfgς*, his omnibus *v Cypr*   *και ΒΔGfgς*, *om Αv*   *προειπαμεν ΒΔGς*, *προειπομεν Α*   9. nos *corr g*, vos *pr g*   10. in immunditia *fg*   *αλλ ΑΔGς*, *αλλα Β*   *αθετων ΑΒΔfς*, haec spernit *gv*, *α ε^α θετων G*   11. *τον ΑΒς*, *om ΔG*   *διδοντα Β et corr Δ*, *και διδοντα G et pr Δ?*, *δοντα Αf*, *καὶ δόντα gvς*   *αυτον Α*, *post αγιον Β*, *post πνευμα ΔGfgvς*   12. *εις υμας ΒΔGfg*, in vobis *gv*, *εις ημας Ας*

(*om al*) oporteat ambulare et placere deo, sicut et ambulatis (-lastis), ut [et *L*] abundetis (-datis) magis (*om L*). [2]scitis enim quae praecepta dederimus (dederim) uobis per dominum Iesum. (14) [3]Haec est enim (en. est) uoluntas dei, sanctificatio uestra, ut abstineatis uos a fornicatione, [4]ut sciat unus quisque uestrum suum uas possidere in sanctificatione et honore, [5]non in passione desiderii, sicut et gentes quae ignorant deum, [6]ut (et *L al*) nequis supergrediatur (super grad.) neque circum ueniat in negotio fratrem suum, quoniam uindex est dominus de his omnibus, sicut praediximus uobis et testificati sumus. [7]non enim uocauit nos (uos) deus in inmunditia (-tiam), sed in sanctificatione (-onem). [8]itaque qui haec spernit, non hominem spernit (spernet *F*), sed deum, qui etiam dedit spiritum suum sanc-

[9]Περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχομεν γράφειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· [10]καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς ἐν ὅλῃ τῇ Μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον [11]καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, [12]ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε.

[13]Οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κοιμωμένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. [14]εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῷ. [15]τοῦτο γὰρ ὑμῖν

9. λυπεῖσθε

1. *εχομεν (an ειχ. B?) BΔGfgv, εχετε Aς* 2. *θεω διδακτοι G* 3. *αυτο ΑΔGfgvς, add και B εν ΑΔGfgv, τους εν Bς* 4. *αδελφοι BΔGfgvς, αγαπητοι A φιλοτιμεισθαι (-σθε A) ABΔGς,* ut operam detis *f*, studium habere *vel* ut quieti sitis *g* 5. *πρασσειν ABΔς, πραττειν G ταις BΔGfgv, add ιδιαις Aς* 6. praecipimus *g περιπατειτε ευσχημανως G* 7. *και ΑΔGfgvς, om B* 8. *θελομεν ABΔGfgv Orig* 1,437*ᵃ* *Cypr* 171 235 320, *θελω ς δε υμας αγνοειν ABΔGfgς Orig Cypr* 320, igitur (*om* 235) ignorare vos *Cypr* 171 235 *κοιμωμενων ABfgv Orig Cypr, κεκοιμημενων Δς, κεκοιμηνων G* 9. *λυπησθε Bς Orig, λυπεισθε A ΔG καθως ABς, ως ΔG Orig οι (om Gg) μη εχοντες ελπιδα ABΔGfgς Orig,* qui spem non habent *v Cypr* 10. *ουτως ΔG, οὕτω ς, add παντοτε συν κυριω εσομεθα Gg sed deleta και ο θεος ΑΔfgvς Orig* 1,437*ᵃ* *Cypr* 235 320, *ο θέος και B,* et *Cypr* 171 11. *κοιμηθεντας ABΔς Orig, κεκοιμημενους G δια του ιησου ABΔGfgvς Orig,* in iesu *Cypr* adducet *vel* adducit *g*

tum in uobis. (15) [9]De caritate autem fraternitatis non necesse habemus (habuimus *L*) scribere uobis: ipsi (ipse) enim uos (*om al*) a deo didicistis (dedic.), ut diligatis inuicem (in inu. *F*): [10]etenim facitis illud (illut) in omnes fratres in uniuersa Macedonia (Mached. *F*). (16) Rogamus autem (*om al*) uos, fratres, ut abundetis magis [11]et (*om al*) operam detis ut quieti sitis et ut (*om L*) uestrum negotium agatis et operemini manibus uestris, sicut praecepimus (praecip.) uobis, [12]et ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, et nullius aliquid desideretis (desideritis *L*). (17) [13]Nolumus autem uos ignorare (ign. uos *F*), fratres, de dormientibus, ut non contristemini sicut et ceteri qui spem non habent. [14]si enim credimus quod Iesus mortuus est et resurrexit, ita et deus eos qui dormierunt per Iesum adducet (-cit *F al*) cum eo. [15]hoc enim uobis dicimus in uerbo do-

λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, [16]ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, [17]ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. [18]ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

[1]Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι· [2]αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε ὅτι ἡμέρα κυ-

1. εν *ABΔGfgvς Orig* 1,437^{a} 590^{a} *et* 4,342^{c} *cod*, *om Orig* 4,342^{c} *cod* οτι *ABΔGfgvς Orig* 1,437^{a} 590^{a} 4,342^{c} *Hilar* 420, ἔπειτα *Orig* 2, 789^{c}, et *Hilar* 77 οι ζωντες *ABΔGgvς Orig Hilar*, vivimus *f* οι περιλειπομενοι (περιλιπ. *G*) *ΑΒΔGς Orig*, qui superamus *f*, qui residui sumus *gv*, qui residui erimus *Hilar* 77, qui relicti sumus *g*, *om Hilar* 420 1. 2. εις (ad *f*) την παρουσιαν του κυριου (ιησου *B*) *ABΔGfgvς Orig* 1,437^{a} 590^{a} 4,342^{c}, *om Hilar* 420 3. οτι αυτος *ABΔGfgvς Orig* 1,590^{b} 4,342^{c}, αὐτὸς γὰρ *Orig* 2,395^{d} ἀρχαγγέλου] *Orig* 1,590^{b} 2,395^{d} 849^{a} 4,342^{c}, ἀγγέλου *idem* 2,715^{c} και εν *ABΔGgvς Orig*, et *f* 4. σαλπιντι *G* θεου *ABΔGς Orig* 1,590^{b} 2,395^{d} 715^{c} 4,342^{c}, τοῦ θεοῦ *Orig* 2,849^{a} απ *ABΔ Gς Orig*, de *fgv* εν *ABΔς Orig* 1,590^{b} 4,342^{cc}, οι εν *Gfgv* 5. αναστιησονται *G*, resurgunt *fv* πρωτον *ABς Orig*, πρωτοι *Δ Gfgv* οι περιλειπομενοι (περιλειμενοι *B*?, desimus *f*) *ABΔfvς Orig*, *om Gg* 6. εν *ABΔGfgvς Orig* 1,590^{b} 4,342^{c} *Hilar* 121 212, cum *Hilar* 77 απαντησιν *ABς Orig*, ὑπαντησειν *ΔG* του κυριου *ABς Orig*, τω χριστω *ΔGfg Hilar* 77 7. ουτως *AG*, οὕτω *ς* παντοτε *ABGgvς Orig* 4,342^{c} *Hilar*, παντες *Δf* συν *AΔGfgvς Orig Hilar*, εν *B* 8. λογοις τουτοις *ABΔGgvς*, his verbis *fv* 9. 10. χρειαν εχετε *ABΔς*, χρια εστιν *G*, necesse est *g*, est n. *f* 10. scribere *fg* αυτοι γαρ *ABΔGvς*, vos enim ipsi *f* ημερα *BΔG*, η ημερα *Aς*

mini, quia nos qui uiuimus, qui residui sumus in aduentum domini, non praeueniemus eos qui dormierunt, [16]quoniam ipse dominus in iussu et in uoce archangeli et in tuba dei descendet (-dit *F al*) de caelo, et mortui qui in Christo sunt resurgent (-gunt *F al*) primi, [17]deinde nos (*om pr F*) qui uiuimus, qui relinquimur (reliqui sumus *V*), simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam (ouiam) domino in aera, et sic semper cum domino erimus. [18]itaque consolamini inuicem (in inu. *F*) in (*om L*) uerbis istis (in his uerbis *F*). (18) [1]De temporibus autem et momentis, fratres, non indigetis ut scribamus (scribam *F al*) uobis: [2]ipsi enim diligenter scitis quia dies domini sicut

ρίου ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ οὕτως ἔρχεται. 3 ὅταν [δὲ]* λέγωσιν Εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. 4 ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκότει, ἵνα ὑμᾶς ἡ ἡμέρα ὡς κλέπτας καταλάβῃ· 5 πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε καὶ υἱοὶ ἡμέρας. οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. 6 ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. 7 οἱ γὰρ καθεύδοντες νυκτὸς καθεύδουσιν, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι νυκτὸς μεθύουσιν· 8 ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας, 9 ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργήν,

1. εν ABΔGfgvς Cypr 326, om Hilar 1023 sic veniet fgv Cypr, adveniet Hilar δε BΔ, γαρ vς, om AGfg Iren 329 Cypr 326 λεγωσιν ABΔς, λεγουσιν G, dixerint fgv Iren Cypr 2. εφνιδιος AG αυτοις AΔGfgvς Iren, ante repentinus Cypr, ante ολεθρος B εφισταται Δς, επισταται B, ε..σταται A, φανησεται G, apparebit f, superveniet gv Iren, adveniet Cypr 3. η ωδιν (ωδ.. A) ABς, ῃ ωδεινες G, η ωδειν η εν Δ, dolores (add partus g) fg τη (om G) εν γαστρι εχουση ABΔGfvς, in utero habentis g εκφυγωσιν ABς, εκφευξονται ΔG 4. υμας η ημερα (add ille fg) AΔGfg, η ημερα υμας Bς κλεπτας AB, κλεπτης ΔGfgvς καταλαβη A BΔς, καταλαβοι G 5. γαρ ABΔGfgv, om ς diei gv, dei f. vos estis filii luminis non filii tenebrarum Hilar 376. μηκέτι οὖσι τέκνοις σκότους ἢ νυκτὸς ἀλλὰ γενομένοις υἱοῖς ἡμέρας Orig 3,558d ουκ ABΔfς, και ουκ Ggv, ἄρ' οὖν ἀδελφοὶ οὐκ Orig 4,445b, ἄρα οὖν οὐκέτι Orig 2,806f εσμεν ABς Orig, εστε ΔGfgv 6. σκοτους ABΔGfgvς, add τέκνα Orig 4,445b, add ἀλλ' ἐσμὲν τέκνα φωτὸς καὶ ἡμέρας Orig 2,806f ως ABvς, ως και ΔGfgv 7. sobrii simus (sumus f) fg καθευδουσιν ABΔfgvς, καθευδοντες G 8. μεθυσκομενοι AΔGς, μεθυοντες B 9. νηφωμεν ABΔGς Orig 4,445b, sobrii sumus fg induentes nos fg 10. ημας ο θεος AΔGfgvς, ο θεος ημας B

fur in nocte ita (s. f. ita in n.) ueniet. 3 cum enim dixerint Pax et securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habenti, et non effugient. (19) 4 Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut uos dies illa (ille L) (illa dies F) tamquam fur conpraehendat (compr. L): 5 omnes enim (om L) uos filii lucis estis et filii diei (dei et F al). non sumus (estis F al) noctis neque tenebrarum. (20) 6 Igitur non dormiamus sicut [et F al] ceteri, sed uigilemus et sobrii simus (sumus F al). 7 qui enim dormiunt, nocte dormiunt, et qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt: 8 nos autem, qui diei sumus, [uigilemus et] sobrii simus (sumus F al), induti loricam (luricam F al) fidei et caritatis et galeam spem salutis, 9 quoniam non posuit

ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, [10]τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν εἴτε καθεύδωμεν ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. [11]διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε.

[12]Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, [13]καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσῶς ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς. [14]παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. [15]ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας. [16]πάντοτε χαίρετε, [17]ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε,

1. *αλλ* ***ΑΔGς***, *αλλα* ***B*** *χριστου* ***ΑΔGfgvς***, *om* ***B*** 2. *υπερ* ***ΑΔGς***, *περι* ***B*** 3. *ζησωμεν* ***BGfgvς***, *ζησομεν* ***A***, *ζωμεν* ***Δ*** 4. *εις τον ενα* (*.ε.να* ***A***) ***ΑΒΔGς***, alterutrum *fv*, in unum *vel* in alterutrum *g* 5. *ειδεναι* ***ΑΒΔGς***, cognoscere *fg* 6. et *fv*, et qui *g* *προιστameνους* ***ΒΔGς***, *προισтανομενους* ***A*** *νουθετουντες* ***A*** *και* ***ΑΒΔς***, *ωστε* (ut) ***Gfgv*** 7. *υπερεκπερισσως* (*-σσου* ***Aς***) ***ΑΒΔGς***, super (*om fv*) abundantius *fgv* 8. *ειρηνευετε* ***ΑΒΔς***, *ϊρηνευσαται* ***G***, pacem habete *gv*, pacem habentes *f* *εαυτοις* ***ABς***, *αυτοις* ***ΔGfg*** *υμας* ***ABGfgvς***, *om* ***Δ*** *νουθετειτε* ***ΑΒΔfgvς*** ***Orig*** 1,181, *νουθετειν* ***Gg***. ***Orig*** $3,725^a$ 9. *παραμυθεισθε* ***ABς*** ***Orig***, *παραμυθειτε* (*θειόται* ***G***) ***ΔG***, consolamini *fgv*, consolari *g* *αντεχεσθαι* ***G***, sustinete *fg* 10. *ἀσθενῶν*] ***Orig*** $3,725^a$ *et* 1,181 *cod*, *ἀσθενούντων* ***Orig*** 1,181 *cod* 11. *αποδω* ***ABς***, *αποδοι* ***ΔG*** 12. *εις* (*και εις* ***Bς***) *αλληλους και* ***ΑΒΔGgς***, in invicem *f* *χαιρετε* ***ΑΒΔfvς***, *add εν τω κυριω* ***Gg*** *προσευχιεσθαι* ***G***. ***Orig*** 1, 215^e $2,531^a$ $3,752^d$ ***Hilar*** 20

nos deus in iram, sed in adquisitionem salutis per dominum nostrum Iesum Christum, [10]qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus siue dormiamus, simul (*om al*) cum illo uiuamus. [11]propter quod consolamini inuicem, et aedificate alterutrum, sicut et facitis. (21) [12]Rogamus autem uos, fratres, ut noueritis eos qui laborant inter uos et praesunt uobis in domino et monent uos, [13]ut habeatis illos abundantius *(habund.) in caritate propter opus illorum. pacem habete cum eis. [14]rogamus autem uos, fratres, corripite inquietos, consolamini pusillianimes (pusillan.), suscipite (suscepite ***F***) infirmos (-mus ***L***), patientes estote ad omnes. [15]uidete nequis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini [et ***F*** *al*] in (*om pr* ***F***) inuicem et in omnes. [16]semper gaudete, [17]sine intermissione

[18]ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε· τοῦτο γάρ ἐστιν θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. [19]τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε, [20]προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε· [21]πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε, [22]ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. [23]αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθείη. [24]πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει.

[25]Ἀδελφοί, προσεύχεσθε [καὶ] περὶ ἡμῶν. [26]ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. [27]ἐνορκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσιν τοῖς ἀδελφοῖς.

[28]Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.

1. *εστιν ΔΔGfg, om Bς* *θεου BΔGς, ... θεου Α* 1. 2. *εν χριστω ιησου εις υμας* (ad vos *fg*, in vobis *g*) *BΔGfgς, εις υμας εν χριστω ιησου Α* 2. *σβεννυτε ΑΒς, ζβεννυται ΔG. οὐ σβέννυται Orig* 2,587^{c} 3. *δε BΔGfg, om Aς Orig* 4,289^{c} (3,825^{c}) continete *fg Lucif* 159 4. *απεχεσθε* (*-σθαι ΔG*) *ΑΒΔGς Orig*, abstinete (cont. *Lucif*) vos *fg Lucif* *αυτος δε ο θεος ΑΒΔGfg vς, ὁ δὲ* (*om* 3,618) *θεὸς Orig* 3,570^{d} 618^{d} *Iren* 300 *τῆς εἰρήνης om Orig* *αγιασαι ΑΒΔfgvς Orig Iren, αγιασει G* 5. perfectos *Iren*, per omnia *gv*, ad perfectum *f* *υμων ΑΒΔGgς Orig Iren, om f* 6. *εν τη παρουσια ΑΒΔGgς Orig* 3,570^{d} 618^{d}, in adventum *f Iren* 300 *ημων ΑΒΔGfgvς Orig, om Iren* 7. *τηρηθειη* (*-θειην Δ*) *ΑΒΔGfgvς Orig* 3,618^{d} *Iren, ante ἀμέμπτως Orig* 3, 570^{d} *υμας BΔGfgvς, ημας Α* 8. *και BΔf, om AGgvς* *περι ΑΒΔς, υπερ G* 9. *ενορκιζω ΑΒΔ, ορκιζω Gς* 10. ut legatur *fgv*, legere *g* *τοις BΔGfg, add αγιοις Αvς* 11. *υμων BΔGfg, add αμην Αvς* *προς θεσσαλονικεις α* (*πρώτη ς*) *B et add εγραφη απο αθηνων Aς, ετελεσθη προς θεσσαλονῑ ᾱ αρχεται προς θεσσαλο ̄ β Gg*, ad thessalonicenses explicit prima *f*

(-misione) orate, [18]in omnibus gratias agite: haec enim uoluntas dei est (est en. u. d.) in Christo Iesu in omnibus uobis. (22) [19]Spiritum nolite extinguere, [20]prophetias (-tiam *F*) nolite spernere: [21]omnia autem probate, quod bonum est tenete, [22]ab omni specie mala abstinete uos (u. a. *F al*). (23) [23]Ipse autem deus pacis sanctificet uos per omnia, ut (et) integer spiritus uester et anima et corpus sine quaerella in aduentu (-tum *F al*) domini nostri (*om F*) Iesu Christi seruetur. [24]fidelis est qui uocauit uos, qui etiam faciet. (24) [25]Fratres, orate pro nobis. [26]salutate fratres omnes in osculo sancto. (25) [27]Adiuro uos per dominum, ut legatur epistula haec (*om al*) omnibus sanctis fratribus. [28]gratia domini nostri Iesu Christi uobiscum, amen. (*om al*).

Expl. ad Thessall. I. *F*

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ Β.

Παῦλος καὶ Σιλουανὸς καὶ Τιμόθεος τῇ ἐκκλησίᾳ Θεσσαλονικέων
ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ Ἰησοῦ χριστῷ. 2χάρις ὑμῖν καὶ εἰ-
ρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς [ἡμῶν] καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.
3Εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί,
καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν καὶ πλεονάζει
ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, 4ὥστε ἡμᾶς
αὐτοὺς ἐν ὑμῖν ἐγκαυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς
ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως ἐν πᾶσιν τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν καὶ ταῖς
θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, 5ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ,
εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἧς καὶ
πάσχετε, 6εἴ περ δίκαιον παρὰ θεῷ ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν

προς θεσσαλονικεις β *AB*, Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἐπιστολὴ δευτέρα ς   1. σιλουανος *ABgvς*, σιλβανος *Δ Gf*   2. κυριω *ABΔfvς*, om *Gg*   ιησου χριστω *ABvς*, χριστω ιησου *ΔGfg*   3. ημων *ΔGgvς*, om *BΔf*   5. υπεραυξανει (-αι ξανει *G*) *ABΔGgvς*, supercrescet *fg*   abundat *vel* -det *g*   6. 7. ημας αυτους *AΔGfgς*, αυτους ημας *B*   7. εγκαυχασθαι (ενκ. *A*) *AB*, καυχασθαι *Δς*, καυχησασθαι *G*   8. ταις *ABς*, om *ΔG*   9. ανεχεσθε *AΔGς*, ενεχεσθε *B*   ενδειγμα *ABΔ Gfς Iren* 279, in exemplum *gv*   10. υμας *ABΔfgvς*, ημας *G*   regno *g*, in regno *f*   περ ης· *G*   et *gv*, etiam et *f*   11. εἴ om *G*   περ] tamen *fgv Iren* 273, quidem *Iren* 265   παρα *BΔGς*, παρα τω *A*   11. *seq* τοις (αυτοις τοις *Gg*) θλιβουσιν υμας θλιψιν *ABΔGfgς Iren* 273, retributionem iis qui tribulant vos *Iren* 265

INC. AD EOSDEM II. (INCIP. II AD THESALONIC.)

Paulus et Siluanus et Timotheus ecclesiae Thessalonicensium (Thessallon. *F*) in deo patre nostro et domino Iesu Christo. 2gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino (et d. *om al*) Iesu Christo. 3gratias agere debemus deo semper pro uobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam super crescit fides uestra et abundat (habund.) caritas unius cuiusque omnium (*om L al*) uestrum in inuicem, 4ita ut [et *om L*] nos ipsi in uobis (uos) gloriemur in ecclesiis dei pro patientia uestra et fide [et *FL*] in omnibus persecutionibus uestris et tribulationibus quas sustinetis 5in exemplum iusti iudicii dei, ut digni (*om al*) habeamini (habem. *pr F*) [in *om L al*] regno dei, pro quo et patimini, 6si tamen iustum est apud (aput *F*) deum retribuere

*ὑμᾶς θλῖψιν 7καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ
ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως
αὐτοῦ 8ἐν φλογὶ πυρὸς διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν καὶ
τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ [χρι-
στοῦ], 9οἵτινες δίκην τίσουσιν ὀλέθριον αἰώνιον ἀπὸ προσώπου τοῦ
κυρίου καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, 10ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξα-
σθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσιν τοῖς πι-
στεύσασιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ
ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. 11εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα
ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδο-
κίαν ἀγαθωσύνης καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, 12ὅπως ἐνδοξασθῇ*

3. *ἐν πυρὶ φλογὸς*   5. *ὄλεθρον*

1. *και* (*κα G*) *υμιν ABΔGgvς Iren,* vobis autem *f* *1. 2.* in revelationem *f* 2. *ιησου ABΔGfgvς Iren 273,* nostri iesu christi *Iren 265* de caelo *fgv Iren* 3. *αυτου ABΔvς, add και Gfg Iren* *εν φλογι πυρος BΔGgv Iren* 273 265, *εν πυρι* (in ignem) *φλογος Afς* *διδοντος ABvς, διδους ΔGfg,* dare *g Iren* 265 *τοις μη ειδοσι* (*ϊδοσειν G*) *θεον και τοις ABΔGfgvς,* in eos qui *Iren* . 4. *υπακουουσιν ABΔGgvς Iren,* obaudierunt *f* *χριστου ΔGfgvς Iren* 265, *om BΔ* 5. *οιτινες ABΔGfvς Iren* 273, qui etiam *g Iren* 265 poenas *fgv Iren* *ολεθριον A,* in interitum *g,* interitus *f Iren, ολεθρον BΔGς* aeternum *g,* aeternas *fv Iren* *του AB Δς, om G* 6. virtutis *fgv Iren* 7. *θαυμασθηναι ABς, ενθαυμασθηναι ΔG* *εν πασιν ABΔGfgvς,* omnibus *Iren* 265, his *Iren* 273 *πιστευσασιν ABΔGfv,* credentibus *g, πιστεύουσιν ς et add* in eum *Iren* 265 273 8. super (in *f*) vos *fgv* in *fv, om g* 9. *εις ο ABΔGς,* in quo *fgv* . *παντοτε ABGfgvς, add και Δ* *περ υμων G* 10. *κλησεως ABΔfς, add υμων Gg, add* sua *gv* *ημων ABGgvς, om Δfv* *πληρωση BΔGfgvς, πληρωσει A* bonam (*om fv*) voluntatem *fgv* 11. *αγαθοσυνης G* ut *fv,*

tribulationem his qui uos tribulant (tr. u.) 7et uobis qui tribulamini requiem nobiscum in reuelatione (-nem *F al*) domini Iesu de caelo cum angelis uirtutis eius 8in flamma ignis dantis uindictam his qui non nouerunt deum et qui non oboediunt euangelio domini nostri Iesu Christi; 9qui poenas dabunt (habent) in interitu (in interitum *L*, in interritu) aeternas a facie domini et a (*om pr F*) gloria uirtutis eius, 10cum uenerit glorificari in sanctis suis et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum super uos in die illo. 11in quo etiam oramus semper pro uobis, ut dignetur uos uocatione sua deus [noster *F*] et impleat omnem uoluntatem bonitatis et opus fidei in uirtute, 12ut clarificetur nomen domini [nostri *FL*]

τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ [χριστοῦ] ἐν ὑμῖν καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.
[1]Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτόν, [2]εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς μηδὲ θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος μήτε διὰ λόγου μήτε δι' ἐπιστολῆς, ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ κυρίου. [3]μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, [4]ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καθίσαι

ita ut *g* 1. *χριστου AGgvς, om BΔf* 1. 2. *καὶ ὑμεῖς … χριστοῦ om Gg* 1. *υμεις BΔfvς, ημεις A* 2. *κυριον AB Δvς, add* nostri *f* 3. *ὑπερ ABΔGgς Orig* 1,668^b, per *fgv* 4. *ημων prius AΔGfgvς Orig, om B* *και ημως A* in ipsum *fgv* 5. *ταχεως ABΔGfgvς, om Orig* *νοος ABGgς Orig, add υμων Δf* *μηδε ABΔG Orig* 1,668^b, *μήτε ς* 6. *πνευματος μητε* (*μηδε Δ*) *δια λογου ABΔGfgvς, λόγου μήτε διὰ πνεύματος Orig* *δι ABΔGς, διὰ Orig* 7. *δι ημων ABΔGgς Orig*, a nobis *f* 7. quasi instet (stet *f*) *fgv* *η ABGς Orig, om Δ* *του* (*om G*) *κυριου ABΔGfgv Orig* 1,668^b, *τοῦ Χριστοῦ ς* 8. nullo modo *f* *η AΔGς Orig, om B* 9. *αμαρτιας AΔGgvς Orig* 1,668^c 3,315^c 513^c 628^a 765^d *Iren* 322, *ανομιας B Orig* 1,424^d. *ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας*] *Orig Iren, om Orig* 3,765^d 10. *αντικειμενος και* (*om f*) *ABΔGfgvς Orig* 1,424^d 668^c 3,485^a 628^a 4,321^b *Iren* 181 322, *om Orig* 3,315^c 765^d *υπεραιρομενος ABΔς Orig* 1,424^d 668^c 4,321^b, *επαιρομενος G Orig* 3,315^c 485^a 628^a 765^d, extollitur *f gv*, extollit se *Iren* *παντα λεγομενον ABΔGς Orig*, omne quod (qui *f*) dicitur *fgv Iren* 181 322, *πάντα Orig* 3,628^a 11. quod colitur *fgv Iren* 181, colitur *g Iren* 322 *ωστε αυτον ABΔGς Orig* 1,668^c, *ὥστ' αὐτὸν Orig* 1,424^d, *ὥστε αὐτὸ Orig* 1,669^a in templo *fgv Iren* 312 *του θεου καθισαι ABΔfvς Orig* 1,424^d 669^a

Iesu Christi in uobis et uos in illo secundum gratiam dei nostri et domini Iesu Christi. (2) [1]Rogamus autem (*om al*) uos, fratres, per aduentum domini nostri Iesu Christi et nostrae congregationis in ipsum, [2]ut non cito moueamini a [uestro *om V al*] sensu neque terreamini, neque per spiritum neque per sermonem neque per epistulam tamquam per nos (t. a nobis *F al*) [missam *om L*], quasi instet dies domini. [3]nequis uos seducat ullo modo, quoniam nisi uenerit discessio (discesio) primum et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, [4]qui aduersatur et extollitur (extolletur *V*) supra omne (omnem *F*) quod dicitur deus aut quod colitur, ita ut in templo

ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστιν θεός. 5 οὐ μνημονεύετε ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; 6 καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. 7 τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται. 8 καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος Ἰησοῦς ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, 9 οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασιν ψεύδους

1. *ἀποδειγνύοντα*

Iren, *καθίσαι τοῦ θεοῦ Orig* 1,668^{c}, *τον θεον ινα* (*ως ς et corr G*, quasi) *θεον καθισαι Ggς* 1. *αποδεικνυντα BΔς Orig*, *αποδικνυοντα G*, *αποδιγνυοντα A* *οτι ABΔGς Orig*, tamquam *gv Iren* 322, quasi *f* *μνημονευεται AG* *ετι* (*αυτι G*) *ων ABGς Orig* 1,668^{c}, *ετι οντος μου Δ*, cum adhuc (*om f*) essem *fg* 2. *ταῦτ' Orig* *ελεγον ABΔGgς Orig*, dicebantur *f* *τὸ κατέχον*] *Orig* 1,424^{e} 668^{c}, quid (quod *f*) detineat *fgv* 3. *εαυτου B ΔGς*, *αυτου A Orig* 4. *ο κατεχων* (tenet) *αρτι* (*sequitur rasura Gg*) *ABΔGgς Orig*, ut qui nunc tenet teneat *f* *εως ABΔς Orig*, *εως αν G* 5. fiat *fg* *ο ανομος ABΔGgς Orig Iren* 182 323, ille iniquus *fv Hilar* 539 *ο κυριος ιησους AΔGfgv Orig* 4,321^{b} *Iren* 182 323 *Hilar*, dominus iesus christus *Iren* 182, *ο κυριος Bς Orig* 1,668^{d}, *κύριος ὁ θεὸς Orig* 1,424^{e} 6. *ανελει BΔ Orig* 1, 424^{e}, *αναιλει A*, *ἀναλώσει ς Orig* 1,668^{d}, interficiet *fgv Iren Hilar*, *αναλοι G Orig* 4,57^{c} 321^{b} *τοῦ σώματος Orig* 4,321^{b} *καταργησει ABΔGfgvς Orig* 1,424^{e} 668^{d} *Iren*, *καταργεῖ Orig* 4,57^{c} 321^{b}, evacuabit eum *Hilar* 539 *τη επιφανεια* (*-νιω A*) *ABGς*, *την επιφανειαν Δ*, aspectu *f*, illuminatione *g*, praesentia *Iren Hilar* 7. *ου ABΔGς Orig* 1,424^{e} 668^{d} *Iren* 182 323, illum cuius *fgv* 7. 8. *ἐν τῇ τοῦ διαβόλου ἐξουσίᾳ ποιεῖν τὰ σημεῖα etc Orig* 3,765^{d} 8. *ψευδους ABΔGfς Orig* 1,424^{e} 425^{c} 668^{d} 3,151^{a} 513^{bc}766^{a} *Iren* 182, mendaciorum *Iren* 323, mendacibus *gv*

dei (*om F*) sedeat ostendens se tamquam sit deus. 5 non retinetis quod, cum essem (essemus *L et pr F*) [adhuc *F al*, *om L*] (adhuc essemus *al*) apud (aput *pr F*) uos, haec dicebam (dicebamus *L al et pr F*) uobis? 6 et nunc quid detineat scitis, ut reueletur in suo tempore. 7 nam mysterium iam operatur iniquitatis, tantum (tamtum) ut qui tenet (tenent) nunc (nunc tenet *V*, non tenent *pr F*) teneat (teneant *pr F al*) donec de medio fiat (fiant). 8 et tunc reuelabitur (reuelauit *pr F*) ille iniquus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui et destruet inlustratione aduentus sui 9 eum, cuius est aduentus secundum operationem satanae in omni uirtute et (*om L*) signis et

[10]καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ ἀδικίας τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγά-
πην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. [11]καὶ διὰ
τοῦτο πέμπει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι
αὐτοὺς τῷ ψεύδει, [12]ἵνα κριθῶσιν πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ
ἀληθείᾳ ἀλλ' εὐδοκήσαντες [ἐν] τῇ ἀδικίᾳ.
[13]Ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν,
ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλατο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχὴν
εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας, [14]εἰς ὃ
ἐκάλεσεν ἡμᾶς, διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης

4. ἅπαντες

1. εν *ABΔGfgvς Orig* 1,424[e] 425[c] 668[d] 3,151[a] 766[a], *om Orig* 3,513[c] *Iren* 323 απατη (*add* της *Δς*) αδικιας *ABΔGfgvς Orig* 1,424[c] 425[c] 668[d] 3,513[c] 766[a] *Iren*, ἀδικίᾳ *Orig* 3,151[a] τοις *ABΔGfgv Orig* 1,425[c] 668[d] 3,151[a] 513[c] 766[a] *Iren*, ἐν τοῖς *ς Orig* 1,424[c] ανθ ων *ABΔGς Orig* 1,425[a] 668[d], eo quod *fv*, propter quod *g*, pro eo quod *Iren* 323 326 caritatem *fv*, dilectionem *g Iren*, dilectum *Cypr* 86 192 2. της αληθειας *ABGgvς Orig Iren* 323 *Cypr et add* χριστου *Δf*, dei *Iren* 326 εδεξαντο *BΔς Orig et rec in litura A*, εξεδεξαντο *G*, acceperunt *f*, receperunt *gv Iren Cypr* 192, habuerunt *Cypr* 86 εις το σω *rec in litura A* και *ABΔGgς Orig* 1,425[a] 668[d] *Iren* 266 323 326 *Cypr*, *om fv* 3. πεμπει *ABΔ Gv Orig* 1,425[a] 4,83[a], πέμψει *fgς Orig* 1,668[d] *Iren Cypr* αυτοις ο θεος *ABΔGfgvς Orig Iren* 266 323 *Cypr*, eos deus in *Iren* 326 4. αὐτοὺς *om G* mendacia *f* παντες *BΔς Orig* 4,83[a], απαντες *AG Orig* 1,425[a] 668[e] 5. αλλ *AΔGς Orig* 1,425[a] 668[e] 4,83[a], αλλα *B Orig* 3,497[c] consenserunt *fgv Iren*, sibi placent *Cypr* εν *Aς Orig* 1,425[a] 668[e] *Cypr* 86 192, *om BΔGfgv Orig* 3,497[c] 4,83[a] *Iren* 266 323 326 7. dilecti *fv*, dilectissimi *g* υπο (*add* του *A*) κυριου (-ριω *G*) *ABGgς*, υπο θεου *Δf* ειλατο *ABΔG*, εἵλετο *ς* υμας *ABGgvς*, ημας *Δfv* απαρχην *BGv*, απ αρχης *Δfgς* 8. ad salutem *f* εις ο *ABΔfς*, εις οι (in qua) και *Gg* 9. ημας *ABΔf*, υμας *Ggvς* in constitutionem *g*, in optionem *f*

prodigiis (-gîs) mendacibus [10]et (*om L*) in omni seductione iniquitatis his qui pereunt, eo quod caritatem ueritatis non receperunt ut salui fierent. [11]ideo mittit (mittet *L*) illis deus operationem erroris, ut credant mendacio, [12]ut iudicentur omnes qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. (3) [13]Nos autem (*om al*) debemus gratias (g. d. *F*) agere deo semper pro uobis, fratres dilecti a deo (a d. *om al*), quod elegerit (elig.) nos (uos *L*) deus primitias in salutem in sanctificatione (-nem) spiritus et fide (*om al*) ueritatis, [14]in quo (qua *FL*) et uocauit uos per euangelium nostrum in adqui-

τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. [15]ἄρα οὖν, ἀδελφοί, στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν· [16]αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ χριστὸς καὶ [ὁ] θεὸς ὁ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, [17]παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας καὶ στηρίξαι ἐν παντὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ἀγαθῷ.

[1]Τὸ λοιπὸν προσεύχεσθε, ἀδελφοί, περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, [2]καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. [3]πιστὸς δέ ἐστιν ὁ θεός, ὃς στηρίξει ὑμᾶς καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. [4]πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν [ὑμῖν καὶ ἐποιήσατε καὶ] ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. [5]ὁ δὲ κύριος

4. θεὸς καὶ πατὴρ

2. *παραδοσεις ABGgvς Orig* 4,259*b*, *add ημων Δf* 3. *ιησους ο* (*om ΔGς*) *χριστος ΑΔGfgvς*, *χριστος ιησους B* 3. 4. *ο* (*om B Δ*) *θεος ο πατηρ BΔGgv*, *ο θεος και πατηρ Afvς* 4. *αιωνιον G* 5. *παρακλη*^{ε}*ση G* *υμων τας καρδιας BΔGfgς*, *τας καρδιας υμων Av* 6. *στηριξαι* (*add ὑμᾶς ς*) *ABΔς*, *στηρειξη G*, confirmet *fgv* *εργω και λογω ABΔfv*, *λογω και εργω Ggς* 7. *τὸ om G* *αδελφοι ABς*, *ante προσευχεσθαι Ggv*, *post ημων Δf* 8. *κυριου ABΔfvς*, *θεου Ggv* *δοξασθ̇ζηται G* 9. ab iniquis *fg* *παντων ABΔς*, *add εστιν Gfgv* 10. *εστιν ABΔfς*, *om Gg* *θεος ΑΔGfgv*, *κυριος Bς* *ος BΔGfgvς*, *ος και A* *στηριξει ΑΔς*, *στηρισει B*, *τηρησει G*, confirmabit *g*, confirmavit *fgv* custodiat *vel* -diet *g* 11. *εφ υμας ABΔGς*, de vobis *fgv* *παραγγελλομεν ABΔGfς*, praecepimus *Ggv* 12. *υμιν ΑGgς*, *om BΔfv* *και εποιησατε και BGg*, *καὶ vς*, *om ΑΔf* *και ποιησετε ABΔfvς*, *om Gg*

sitionem (in quisit. *L*) gloriae domini nostri Iesu Christi. (4) [15]Itaque, fratres, state, et tenete traditiones (-nis *L*) quas didicistis (dedic.) siue per sermonem siue per epistulam nostram: [16]ipse autem (*om al*) dominus noster Iesus Christus et deus et (*om al*) pater noster, qui dilexit nos et dedit consolationem aeternam et spem bonam in gratia (-tiam *F al*), [17][et *F*] exhortetur (consoletur *V*) corda uestra et confirmet in omni opere et sermone bono. (5) [1]De cetero, fratres, orate pro nobis, ut sermo dei (domini *F al*) currat et clarificetur sicut et aput (-d) uos, [2]et ut liberemur ab inportunis et malis hominibus. non enim omnium est fides. (6) [3]Fidelis autem deus (dominus *L*) est (*om pr F al*), qui confirmauit (-bit) uos et custodiet a malo. [4]confidimus autem de (*om al*) uobis in domino, quoniam quae praecipimus (praecepimus *F al*) et facitis et facietis. [5]dominus autem di-

κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ.

[6]Παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου [ἡμῶν] Ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρελάβετε παρ' ἡμῶν. [7]αὐτοὶ γὰρ οἴδατε πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, [8]οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν· [9]οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. [10]καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζε-

5. *παρελάβοσαν* · 8. *νύκτα καὶ ἡμέραν*

1. *κατευθυνη G* *υμων* (*ημων pr G*) *τας καρδιας ABGgς, τας καρδιας υμων Δfv* in caritate *fgv* 1. 2. *εις την* (*om ς*) *υπομονην ABΔGς*, in patientia *fg* 3. *παραιγγελλομεν G*, praecipimus *f Cypr* 89 202 *Lucif* 16, denuntiamus *g* *δε ABΔGfgvς Lucif, om Cypr* *ἀδελφοί om Cypr* *του ABΔς, om G* *ημων AGg vς Cypr* 202 *Lucif, om BΔf Cypr* 89 4. ut subtrahatis (separetis *g*) vos *fgv Lucif* 16, ut recedatis *Cypr* *παντος αδελφου ABΔGfgvς Lucif*, omnibus fratribus *Cypr* 4. 5. *ατακτως* (inquiete) *περιπατουντος ABGfgς Lucif, περιπατουντος* (ambulantibus *Cypr*) *ατακτως Δv Cypr*. 5. *ἣν*] *η G* *παρελαβετε BGgv, παρελαβοσαν A, ελαβοσαν Δ*, acceperunt *fv Cypr* 89 202 *Lucif* 16, *παρέλαβε ς* *παρ AΔGς, αφ B* 7. *παρα τινος ABΔGgvς et add* vestrum *Cypr* 10, aliquo *f* 8. *νυκτος και ημερας BG, νυκτα και ημεραν AΔς* 8. 9. *επιβαρησαι τινα υμων ABΔGgς*, quem vestrum gravaremus *fv Cypr* 9. *οτι ABΔGgς*, quasi *fv* habuerimus *gv* 10. daremus *gv*, demus *f* *και γαρ ABΔGgvς*, nam *fg* 11. *παρηγγελλομεν* (*-λλαμεν G*) *ABGfgvς, παραγγελλομεν Δ* *ου ABGς, μη Δ*

rigat corda uestra in caritate dei et patientia Christi. (7) [6]Denuntiamus autem uobis, fratres, in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate (inquiete *F al*) et non secundum traditionem quam acceperunt (accepistis *F*, accipistis) a nobis. [7]ipsi (ipse) enim (*om L*) scitis quem admodum oporteat [uos *F al*] imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter uos, [8]neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore et fatigatione [et] nocte et die operantes, nequem uestrum grauaremus; [9]non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmet ipsos formam daremus uobis ad imitandum (imittand.) nos. [10]nam et cum essemus aput (apud) uos, hoc denuntiabamus uobis (h. d. u. *om pr F*), quo-

σθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. [11]ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους· [12]τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ χριστῷ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. [13]ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, μὴ ἐγκακήσητε καλοποιοῦντες. [14]εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν διὰ τῆς ἐπιστολῆς, τοῦτον σημειοῦσθε μὴ συναναμίγνυσθαι αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ· [15]καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. [16]αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.

[17]Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστιν σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. [18]ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

1. nec *fgv*, non *g* manducem *f* *ακουομεν ΑΒΔGς*, audivimus *fgv* 1. 2. *περιπατουντας εν υμιν ατακτως ΑGgς, εν υμιν ατακτως περιπατουντας Β, εν υμιν περιπατουντας* (ambulare) *ατακτως Δf* 2. sed curiose agentes *fgv* 2. 3. *τοις δε τοιουτοις ΑΒGf gvς, τους δε τοιουτους Δ* 3. *εν κυριω ιησου χριστω ΑΒΔGfgv, διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ς* 4. *εαυτο^{ων} G αισθειωσειν G* 5. *εγκακησητε ΑΒ, εκκακησειται* (*-σητε ς*) *Gς, εγκακειτε Δ* *καλοποιουντες ΑΒΔfgvς, καλον ποιουντες Gg* 6. *δια της ΑΒΔς, δι G* hunc *gv*, nunc *f* *μη ΑΒΔ*, ut non *f*, *και μη Ggvς* *συναναμιγνυσθαι* (*-σθε ς*) *Βς, συναμιγνυσθαι G, συναναμισγεσθαι Δ*, commisceamini *fgv* 7. confundatur *fv*, erubescat *g* *και ΑΒGgvς, om Δf* *εκθρον G. Orig* 3,725^{a} 8. *κυριος ΑΒΔfvς, θεος Gg* 9. *την ΒΔGς, om Α* semper *fg* *τοπω ΑΔGfgv, τροπω Βς et corr Α* 12. *ουτως ΑG, οὕτω ς* *ημων ΑΒΔfvς, om Gg* 13. *αμην ΑΔGfgς, om Β* *προς*

niam siquis non uult operari, nec manducet (-cat). (8) [11]Audiuimus enim inter uos quosdam ambulare (-ri) inquiete, nihil operantes, sed curiose (-sae *F*) agentes: [12]his autem qui eius modi sunt denuntiamus et obsecramus in domino Iesu Christo, ut cum silentio operantes suum panem manducent. (9) [13]Vos autem, fratres, nolite deficere bene facientes. [14]quod siquis non oboedit (abaudit *pr F*, aboedit *V*) uerbo nostro per epistulam, hunc notate, et non (ne) commisceamini (conm.) cum illo, ut confundatur: [15]et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem. [16]ipse autem dominus pacis det uobis pacem sempiternam in omni loco. dominus cum omnibus uobis. [17]salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistula (-lam *F*). ita scribo. [18]gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis, amen (*om F al*).

[Exp. ad Thessall. II. *F*] Inc. ad Colossenses (Colosenses). (*sequitur ad Timotheum prima in L.*)

ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατρά-
σιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν
ἡμῖν ἐν υἱῷ, [2]ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ ἐποίησεν
τοὺς αἰῶνας, [3]ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑπο-
στάσεως αὐτοῦ φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐ-
τοῦ, καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ

θεσσαλονικεις β (δευτέρα ϛ) **B** *et add εγραφη απο αθηνων Aϛ, ετελεσθη προς θεσσαλονι . . β . . αρχεται προς τιμοθεον α Gg,* ad thessalonicenses explicit [illegible]*f. sequitur ad Hebraeos epistola in ABCH item apud Athanasium* 1,767 *et Epiphanium haeres.* 42 *p.* 373 (*ἄλλα δὲ ἀντίγραφα ἔχει τὴν πρὸς Ἑβραίους δεκάτην*), *ad Timotheum prima in ΔGfg et ἔν τισιν ἀντιγράφοις apud Epiphanium l. l.* *προς εβραιους ABΔ, ἡ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή ϛ. ἐν τῇ πρὸς ἑβραίους ὁ αὐτὸς παῦλός φησιν ad* 1,1 2 *Orig* $4,60^c$. *similiter ad* 2,9 *idem* $4,62^e$ *et ad* 1,3 $4,450^a$. *similiter* $4,24^d$ $1,245^b$ $4,174^e$ $2,572^c$ $4,70^a$ $2,181^c$ $4,388^d$. *Haec in Δf post epistolam ad Philemonem paginis compluribus vacuis relictis in fine voluminis posita est, scripta tamen quantum scimus a prima manu: om Gg. in B capitulorum numeri tales appositi ut appareat eorum auctorem hanc post epistolam ad Galatas collocasse.* 1. *παλαι ABΔυϛ Orig* $1,22^e$ $3,350^c$, ante *f* *τοις πατρασιν ABΔfυϛ Orig* $1,22^e$, *om Orig* $3,350^c$ 2. *επ εσχατου ABΔ Orig* $4,60^c$, *ἐπ' ἐσχάτων ϛ Orig* $3,350^c$, in novissimis *f* *τουτων ABΔfυϛ, om Orig* 3. *ὃν ἔθηκεν κλ. π.*] *Orig* $2,593^b$ $4,60^c$ *δι οὗ*] *Orig* $4,60^c$ *ter* 3. 4. *εποιησεν (-σε B) τους αιωνας ABΔf, τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν ϛ Orig* $4,60^c$ 4. *ος ων ABΔ υϛ Orig* $4,450^a$ ($1,751^a$), qui est *f* *χαρακτὴρ*] *Orig* $1,706^a$ 751^a 752^b $2,803^a$, imago *f* 5. *φερων AΔfυϛ, φανερων B* *τε om f Iren* 163 *αυτου ABυ, add δι αυτου (ἑαυτοῦ ϛ) Δfϛ* 6. *των αμαρτιων ποιησαμενος* (facta) *ABf, ποιησαμενος των αμαρτιων Δ et add ἡμῶν ϛ* in dexteram *f*

AD HEBRAEOS.

Multifariae (-riam *F*) multisque (et multis *L et pr F*, multis *al*) modis olim deus loquens patribus in prophetis nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, [2]quem constituit heredem uniuersorum, per quem fecit et saecula; [3]qui cum sit splendor gloriae et figura substantiae eius, portans quoque (que) omnia verbo uirtutis suae, purgationem peccatorum faciens sedet (sedit *L*) ad dexteram maies-

τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, [4]τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. [5]τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν Ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. [6]ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει Καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. [7]καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει Ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα, [8]πρὸς δὲ τὸν υἱόν Ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, καὶ ῥάβδος τῆς εὐθύτητος ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. [9]ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέν σε, ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. [10]καὶ Σὺ κατ' ἀρχάς, κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί· [11]αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες

1. factus *Hilar* 832, facto *f* *των ΑΔς, om B* 2. *παρ αυτους ΑΒΔς*, ab his *Hilar*, his *f* *κεκληρονομηκεν ΑΒΔς*, possidet *f Hilar* 3. *ειπεν (-πε Βς) ποτε των αγγελων ΑΒυς, ειπε των αγγελων ποτε Δ*, aliquando angelorum dixit *f* 5. in filio *f* *οταν δε παλιν εισαγαγη ΑΒΔς*, deinde iterum cum inducit *f* 5. 6. *εις την οικουμενην ΑΒΔυς*, in creatione *f* 7. *προς μεν τους αγγελους (add αυτου Δ) ΑΒΔυς*, angelus ipsius quidem *f* 8. *πνευματα ΑΒΔυς Orig* 2,636^d 4,430^e, spiritu *f* *πυρος φλογα ΑΒΔς Orig*, ignem urentem *f* 9. *εις τον αιωνα ΑΒΔυς*, in aeterno *f* *του αιωνος ΑΔfυς, om B* *και ΑΒΔf, om*ς, add η Α, quod om ΒΔς* 10. *της prius ΑΒ, om Δς* *ραβδος ΑΒ, η ρ. Δς* *σου ΑΔfυς, αυτου B* aequitatem *f* 11. *ανομιαν (-μιας Δ) Β Δfυς, αδικιαν Α* 12. *ελεος Δ* 13. *κατ αρχας ΑΒΔς*, initiis *f* *την γην εθεμελιωσας ΑΒΔυς*, fundasti terram *f* 14. permanebis *fυ*

tatis in excelsis, [4]tanto (tantum) melior angelis effectus, quanto differentius prae illis nomen hereditauit. [5]cui enim dixit aliquando angelorum Filius meus es tu, ego hodie genui te? et rursum (rursus *F*) Ego ero illi in patre (patrem), et ipse erit mihi in filium (filio *L*). [6]et cum iterum intro ducit primo genitum in orbem terrae, dicit Et adorent eum omnes angeli dei. [7]et (*om al*) ad angelos quidem dicit Qui facit angelos suos spiritus et ministros suos flammam ignis, [8]ad filium autem Thronus (Tron.) tuus, deus (*om al*), in saeculum saeculi, et (*om F al*) uirga aequitatis uirga regni tui. [9]dilexisti iustitiam et odisti iniquitatem: propterea unxit te, deus, deus tuus oleo exultationis (laetitiae *pr F*) prae participibus tuis. [10]et Tu in principio, domine, terram fundasti, et opera manuum (manum *F al*) tuarum sunt caeli: [11]ipsi peribunt, tu autem permanebis: et omnia

ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, [12]καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτο'ς, ὡς ἱμάτιον, καὶ ἀλλαγήσονται· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν. [13]πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε Κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; [14]οὐχὶ πάντες εἰσὶν λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

[1]Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως προσέχειν ἡμᾶς τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μή ποτε παραρυῶμεν. [2]εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, [3]πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν

1. *ωσει* **AB***ς*, *ως* **Δ** *ελιξεις* **AB***υς*, *αλλαξεις* **Δ***fυ* 2. *ως* (*ωσει* **Δ**, et tanquam *f*) *ιματιον και* (*om* **Δ***f*) **ABΔ***f*, *καὶ ς* 3. *εγκλειψουσιν pr* **A** *ειρηκε* **B***ς* 4. *αν* **AB***ς*, om **Δ** ponam *fυ* *υποποδιον των ποδων* **ABΔ***υς*, sub pedes *f* 5. *ουχι* (non enim *f*) *παντες εισιν* **ABΔ***fυς*. *πάντες εἰσὶν* **Orig** 1,767^{b} 2,495^{c} 4,430^{d}. sunt enim **Hilar** 440 *λειτουργικὰ*] **Orig** 1,579^{e} 767^{b} 2,20^{d} 495^{c} 3,528^{d} 4,191^{d} 430de, efficientes **Hilar**, ministri *f* *εις διακονιαν* **AΔ***υς* **Orig** 1,767^{b} 2,20^{d} 495^{c} 4,191^{d} 430^{d} **Hilar**, in ministerio *f*, *εις διακονιας* **B** **Orig** 1,579^{e} 4,430^{e} 6. qui mittuntur *f*, missi *v* **Hilar** 440 eos qui hereditabunt **Hilar**, possessuros *f* *σωτηριαν* **ABΔ***υς* **Orig** 1, 579^{e} 767^{b} 2,495^{c} 4,430^{d} **Hilar**, salutem aeternam *f*, *ζωὴν αἰώνιον* **Orig** 4,191^{d} 7. *περισσοτερως προσεχειν ημας* (*ἡμ. πρ. ς*) **ABΔ***ς*, nos amplius intueri *f* 8. *παραρυωμεν* **AΔ**, *παραρρυώμεν* **B***ς*, lebemur *f* *γαρ* **ABΔ***fυς* **Orig** 3,348^{d}, om **Orig** 3,767^{e} *λογος* **ABΔ***fυς* **Orig** 3,767^{e}, *νόμος* **Orig** 3,348^{d} 9. *εγενετο βεβαιος* **ABΔ***υς*, certissimum factum est *f* 11. *ητις αρχην λαβουσα λαλεισθαι δια του κυριου* **ABΔ***υς*, quaecunque initium accepissent praedicandi deum *f*

(omnes) ut (sicut **L**) uestimentum ueterescent, [12]et uelut amictum inuolues (mutabis **V**) eos, [ut uestimentum, *om* **L** *al*] et mutabuntur: tu autem idem [ipse **V**] es (est *pr* **F**), et anni tui non deficient. (2) [13]Ad quem autem angelorum dixit aliquando Sede a dextris meis, quoad usque (m. donec **F**) ponam inimicos tuos scabillum (scabellum) pedum (*om al*) tuorum? [14]nonne omnes sunt administratorii spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient (capiunt **F**) salutis? [1]propterea abundantius (hab.) oportet obseruare nos ea quae audiuimus, ne forte perefffluamus (perefl., effl. **L** *al*). [2]si enim qui per angelos dictus est (*om* **F**) sermo factus est firmus, et omnis praeuaricatio et inoboedientia accepit iustam mercedis retributionem, [3]quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quae cum initium accepisset (accip.) enarrari per dominum, ab

ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη [4]συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασιν καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.

[5]Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξεν τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν. [6]διεμαρτύρατο δέ πού τις λέγων Τί ἐστιν ἄνθρωπος, ὅτι μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; [7]ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, [καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου,] [8]πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν τῷ γὰρ ὑποτάξαι [αὐτῷ] τὰ πάντα οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον· νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα. [9]τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ

5. *Τίς ἐστιν*

1. in nobis *f* *συνεπιμαρτυρουντος ΑΔς, συμμαρτ.* **B** 3. *αυτου ABCfvς, του θεου Δ* voluptatem *f* 4. *υπεταξεν ΑΒΔfvς, add ο θεος C* 4. 5. saeculum futurum de quo *f* 5. *τι ΑΒΔvς, τις Cf* 6. *μημνησκη Α,* memor est *f* qui visitas *f* 7. *ηλαττωσας AB Cfvς, ελαττωσας Δ* paulo minus ab angelis *fv* 8. 9. *και κατεστησας αυτον επι τα εργα των χειρων σου ACfvς, om* **ΒΔ** 9. 10. *εν τω γαρ (γαρ τω ACς) υποταξαι αυτω (om* **B***) τα παντα AB Cς, εν τω γαρ τα παντα υποταξαι αυτω Δ,* subiiciendo autem omnia *f* 10. *αυτω alterum ABCΔς, om f* 10. 11. modo autem *f* 11. *αυτω τα παντα ABCΔς,* omnia eius *f* *τον δε βραχυ τι AB CΔς Orig* 2,584[d] 4,63[a], nam paulo *f* 13. *χαριτι ABCΔfvς, χωρὶς Orig* 4,41[e] 392[b] 393[c] 450[b]. *ἔν τισι κεῖται τῆς πρὸς Ἑβραίους ἀντιγράφοις Χάριτι θεοῦ Orig* 4,41[c]. *χάριτι ἢ χωρὶς idem* 4,392[b]

eis qui audierunt in nos (nobis *F*) confirmata est, [4]contestante deo signis et portentis et uariis uirtutibus et spiritus sancti distributionibus secundum suam uoluntatem. (3) [5]Non enim angelis subiecit [deus *L*] orbem terrae futurum, de quo loquimur (loquitur). [6]testatus est autem (testatum autem est *L*) in quodam loco quis (*om F*) dicens Quid est homo, quod memor es (memorres *pr L*?) eius, aut filius hominis, quoniam uisitas eum? [7]minuisti (minorasti *F*) eum paulo minus ab angelis, gloria (-iam *F*) et honore (-rem *F*) coronasti eum et constituisti eum super opera manuum (manum *F*) tuarum, [8]omnia subiecisti sub pedibus eius. in eo enim quod ei omnia subiecit (s. o.) nihil dimisit (dem. *F al*) non subiectum ei: nunc autem necdum uidemus omnia subiecta ei. [9]eum autem qui modico quam angeli (-lis *F*) minoratus est uidemus Iesum propter passionem mortis gloria (-am *pr F*) et honore (-rem *pr F*) coronatum, ut gratia dei pro

παντὸς γεύσηται θανάτου. 10ἔπρεπεν γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν διὰ παθημάτων τελειῶσαι. 11ὅ τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, 12λέγων Ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν Ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. 13καὶ πάλιν Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἅ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. 14ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχεν τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστιν τὸν διάβολον, 15καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. 16οὐ γὰρ δή που ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβά-

1. *Orig* 4,71^{b} 1. 2. per (pro *ff*) quo omnia et per quem *f* 3. παθηματων *ABCΔς*, passionem *f* ο τε γαρ *ABCΔfvς Orig* 3, 298*f*, ὅτε γὰρ ὁ *Orig* 3,238^{d}. ὁ *Orig* 4,40^{d} 4. εξ ενος παντες *ABCΔvς Orig*, omnes ex uno *f* 5. αυτους *ABCΔHvς*, eius *f* 6. εν *BCΔHς*, εμ *A* 7. επ αυτω] *sic corr C*, in illo *f* *Orig* 3,658^{c} 8. παιδιμοι *pr C*, παιδιαμοι *corr C* επει ουν *ABCΔ Hvς*, ergo quia *f* 9. αιματος και σαρκος *ABCΔf*, σαρκὸς καὶ αἵματος *ς* similiter et ipse *f* των αυτων *ABCvς*, *add* παθημάτων *Δ*, eorumdem passione *f* 10. θανατου *ABCHvς Orig* 3, 582^{c} 583^{d}, *add* θανατον *Δf* 11. τουτεστι *CHς* απαλλαξη *B CΔHς* (*Orig* 3,582^{c}), αποκαταλλαξη *A* 12. semper vivendo *f* 12. 13. ου γαρ δη πού αγγελων επιλαμβανεται *ABCΔHvς*, nec enim statim angelos adsumpsit *f* 13. επιλαμβανεται *alterum ABCΔvς*, suscepit *f*

omnibus gustaret mortem. (3) 10Decebat enim eum, propter quem omnia et per quem omnia (et p. q. o. *om al*), qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passiones (-nem) consummare (consumari). 11qui enim sanctificat et qui sanctificantur, ex uno omnes (qui-omnes *om F*). (4) Propter quam causam non confunditur fratres eos uocare, 12dicens Nuntiabo nomen tuum fratribus meis, in medio ecclesiae laudabo te. et iterum Ego (*om al*) ero fidens in eum. 13et iterum Ecce ego et pueri mei (*om al*) quos mihi dedit deus. 14quia ergo pueri communicauerunt (communau.) sanguini et carni (c. et s. *L?*), et ipse similiter participauit (et ipse sim. sang. et carni partic. *L?*) hisdem (isdem *pr L*), ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis (*om al*) imperium, id est diabolum (diabulum *L al*), 15et (ut *F*) liberaret (-rare *pr F*) eos qui timore (-rem *pr F al*) mortis per totam uitam obnoxii erant seruituti. 16nusquam enim angelos adpraehendit (adpreh. *V*), sed semen Abrahae adprae-

νεται. [17]ὅθεν ὤφειλεν κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. [18]ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

[1]Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν [2]πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωυσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. [3]πλείονος γὰρ οὗτος δόξης παρὰ Μωυσῆν ἠξίωται, καθ᾽ ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. [4]πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος, ὁ δὲ πάντα κατασκευάσας θεός. [5]καὶ Μωυσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ ὡς θεράπων εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων, [6]χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον

1. *ωμοιωθηναι A* 2. *τὰ om fv* 3. *τας αμαρτιας BCΔς, ταις αμαρτιαις A* 3. 4. *πεπονθεν αυτος πειρασθεις ABCvς, αυτος πεπονθεν πειρασθεις Δ*, ipse expertus passus est *f* 4. experientes *f* 5. *οθεν ABCΔvς Hilar* 832, propter quod *f* sanctissimi *f* *κλησεως επουρανιου ABCΔvς Hilar*, caelestis vocationes *f* 6. *αρχιερεα της ομολογιας ABCΔvς Hilar*, principem constitutionis *f* *ιησουν ABCΔfv*, iesum christum *Hilar* 832, *Χριστὸν Ἰησοῦν ς* 7. *οντα*] *sic corr A*, *ωντα pr A* *τω ποιησαντι αυτον ABCΔvς Hilar*, creatori suo *f* *μωυσης Cf, μωσης ABς* *ολω ACΔfvς, om B* 8. *ουτος δοξης ABCΔf, δόξης οὗτος vς* *μωυσην BC, μωυσεως Δ, μωσην Aς* consecutus est *f* 10. *παντα ABCΔ, τὰ πάντα ς* 11. *μωυσης CΔf Lucif* 18, *μωσης ABς* 11. 12. in testimonio loquendorum (loquens *Lucif*) *f Lucif* 12. in domo *fv Lucif*

hendit (appraeh. *V*). [17]unde debuit [et *pr L*] per omnia fratribus [se] similare, ut misericors fieret et fidelis pontifex ad deum, ut repropitiaret delicta populi. [18]in eo enim in quo passus (pasus) est ipse temptatus (temt.) potens est (et *pr L*) [et *L*] eis qui temptantur (temt.) auxiliari (-re). (5) [1]Vnde, fratres sancti, uocationis caelestis participes, considerate apostolum et pontificem (-ce *pr F*) confessionis (confesion.) nostrae Iesum, [2]qui fidelis est ei qui fecit illum, sicut et Moyses (Moses *L al*) in omni domo (domu *pr, sed eadem factum* domo, *L*) illius. [3]amplioris enim gloriae iste prae Moyse (Mose *L*) dignus habitus (habitatus *pr L*) est, quanto (quantam *pr F*, quantamagis *V*) ampliorem honorem habet (habent *pr F*) domus qui fabricauit illam (illum *pr F*). [4]omnis namque domus fabricatur ab aliquo: qui autem omnia creauit, deus. [5]et Moyses (Moses *L al*) quidem fidelis erat in tota domo eius tamquam famulus in testimonium eorum quae dicenda erant, [6]Christus uero tamquam filius in

αὐτοῦ. οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάν [περ] τὴν παρρησίαν καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν.

[7]Διό, καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, [8]μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, [9]οὗ ἐπείρασαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν δοκιμασίᾳ καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. [10]διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ταύτῃ καὶ εἶπα Ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, [11]ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. [12]βλέπετε, ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, [13]ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται,

1. *ου ABCς, ος Δfv Lucif* *εσμεν ημεις ABCΔvς*, nos sumus *f Lucif* *εαν BΔfv, εαν περ* (tamen) *ACς Lucif* liberalitatem *Lucif*, libertatem *f* 2. *μεχρι τελους βεβαιαν ACΔfvς, om B Lucif* 18 3. *καθως ABCΔfvς, om Lucif* 4. 5. in exacerbationem *f* 5. in solitudinem *f* 6. *ου ABCς, οπου A* *οι ABCΔf Lucif, με οἱ ς* *υμων BCΔfς, ημων A*, tui *Lucif* *εν δοκιμασια ABCΔf Lucif, ἐδοκίμασάν με ς* 7. *τεσσερακοντα AC* ideo operosa est mihi gens ista *f*, ideoque perosa mihi gens est *Lucif* 18 *ταυτη ABΔv, εκειvη Cς* *ειπα AΔ, ειπον BCς* 8. in corde *f* *αυτοι ABCΔvς, οὗτοι* (hi, isti) *f Lucif* 10. *βλεπετε ABCΔvς Lucif, add* itaque *f* *ποτε ABCΔvς Lucif, om f* sit *fv Lucif* 18 *εσται εν τινι υμων] sic corr C* incredulitatis *v Lucif*, iniquitatis *f* 11. discedendi (-do *Luc*) *fv Lucif* 12. quotidie *f Lucif* *καλειται* (-*τε AC*) *ABCΔHς Orig* 2,778[c] *Lucif*, vocatus *f*

domo sua. quae domus sumus nos, si fiduciam et gloriam spei usque ad finem (fidem) firmam retineamus. [7]quapropter, sicut dicit spiritus sanctus, Hodie, si uocem eius audieritis, [8]nolite obdurare corda uestra sicut in exaceruatione (exacerbat. *al*, -onem *L*) secundum diem temptationis (temtat.) in deserto, [9]ubi temptauerunt me patres uestri, probauerunt et uiderunt opera mea quadraginta (XL *F*) annos (annis *L*). [10]propter quod offensus (inf. *L al*) fui generationi huic et dixi Semper errant corde: ipsi autem non cognouerunt uias meas, [11]sicut iuraui in ira mea Si intro ibunt in requiem meam. (6) [12]Videte (Vidite *pr F*), fra res, ne forte sit in aliquo uestrum cor malum incredulitatis discedendi (discendi *F*) a deo uiuo, [13]sed adhortamini (adort.) uosmet ipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, ut non

ἵνα μὴ σκληρυνθῇ ἐξ ὑμῶν τις ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας· [14]μέτοχοι γὰρ τοῦ χριστοῦ γεγόναμεν, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν κατάσχωμεν, [15]ἐν τῷ λέγεσθαι Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. [16]τίνες γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν; ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωυσέως; [17]τίσιν δὲ [καὶ] προσώχθισεν τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν; ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ. [18]τίσιν δὲ ὤμοσεν μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασιν; [19]καὶ βλέπομεν ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν. [1]φοβηθῶμεν οὖν μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ

1. *σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν*

1. ne *Lucif*, nec *f* *εξ υμων τις ΒΔf, τις εξ υμων ACHvς Lucif* 18 *απατη ABCΔHvς*, in errore *f Lucif* *της ABCHς, om Δ* 2. *γαρ om Orig* 1,32^c *Hilar* 292 *του χριστου γεγοναμεν ABCΔ Hfv Orig Hilar, γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ ς* *υποστασεως (-σαιως pr C?) BCΔHfvς Lucif* 18, *add αυτου Av* 4. *αυτου ABCΔfvς*, meam *Lucif* 19 *σκληρυνητε ABCς, σκληρυνετε Δ* 5. *τινὲς fvς Lucif* audito *f et add* hoc *Lucif* *παρεπικραναν ABCΔH fvς*, non crediderunt *Lucif* 6. *μωυσεως BCΔHfv Lucif, μωσεως Aς* *τισι Hς*, qui *Lucif* *και Af, om BCΔHvς Lucif* 19 7. perosus fuit *f*, perosi ei fuerunt *Lucif* *τεσσεραχοντα AC* *αμαρτησασιν BCΔHfvς Lucif, απειθησασιν Δ* 8. ossa *f*, cadavera *v Lucif* *επεσεν ABCHς, επεσαν Δ* *ερωμω C* *τισι Hς* *ωμοσε BHς* 9. contumacibus *Lucif* 19, contumaces *f* 10. *δι ΒΔς et correcto δ̣ Δ, δια C* 11. *ποτε ABCΔvς Lucif, om f* *της επαγγελιας Δ*, mandato *f Lucif* *εισελθειν ABCΔf vς, add* quidam vestrum *Lucif*

obduretur quis (qui *pr F*) ex uobis fallacia peccati: [14]participes enim Christi effecti sumus, si tamen initium substantiae [eius *deleuit V*] usque ad finem firmum retineamus, [15]dum dicitur Hodie, si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra quem admodum in illa (*om al*) exaceruatione (exacerbat.). [16]quidam enim audientes exaceruauerunt (exacerbau. *pr F*), sed non uniuersi qui profecti sunt ab Aegypto per Moysen (Mosen *al*, Mosem *L*)? [17]quibus autem infensus est quadraginta annos (annis *L al*)? nonne illis qui peccauerunt? quorum cadauera prostrata sunt in deserto. [18]quibus autem iurauit non intro ire (n. intrare) in requiem ipsius, nisi illis (illi *pr F*) qui increduli fuerunt? [19]et uidemus quia (qui *F*) non potuerunt intro ire [in requiem ipsius *F*] propter incredulitatem. [1]timeamus ergo ne forte relicta pollicitatione intro eundi in requiem eius existimetur

δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. 2καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκερασμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. 3εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. 4εἴρηκεν γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως, Καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. 5καὶ ἐν τούτῳ πάλιν Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. 6ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινὰς εἰσελθεῖν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, 7πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν, σήμερον, ἐν Δαυεὶδ

1. *δοκη τις ἐξ υμων υστερηκεναι ABCΔvς*, neglexisset quis videatur *f*, non posse videantur *Lucif* 19 *και παρεσμεν C.* nam et adnuntiatum nobis est (est n. *Luc*) *f Lucif* 2. *αλλ ABCΔfvς*, et *Lucif* *ωφελησεν* (fuit prode *f*) *ABCΔς*, *add* illis *fv Lucif* verbum *f Lucif* *εκεινους ABCΔfς*, *om v Lucif* 3. *συγκεκερασμενους* (*συνκ. ΑΔ*) *ABCΔ*, *συγκεκραμένος* (temperatus) *fς Lucif* fidem *f* *τοις ακουσασιν ABCς*, *των ακουσαντων Δ*, auditorum *Lucif*, audit *f* *εισερχομεθα* (intrabimus *Lucif*) *γαρ BΔfς Lucif* 19, *εισερχωμεθα ουν AC* 4. *την ACΔ*, *om B* *καταπαυσιν ABCΔfvς*, *add* eius *Lucif* qui credimus *f* *ως ωμοσα εν*] *sic corr A* 5. *ει BΔfvς Lucif*, *η C*, *om A* 5. 6. *μου καιτοι των εργων*] *sic corr C.* et cum opera ab origine mundi facta sunt *f Lucif* 6. *γαρ ABCΔvς*, tamen *f Lucif* 7. *οὕτω ς* *εν τη ημερα τη εβδομη BCΔfς Lucif* 19, *om A* 8. *ει ABCvς Lucif*, *και Δ*, sic et *f* 9. *επει ουν ABCΔvς*, ergo quia *f Lucif* *τινας ABCΔvς*, reliquos *f*, reliquorum *Lucif* 10. *ευηγγελισθεντες C.* et hi quidem primum quibus praedicatum est *f* 11. *δι BΔς*, *δια AC* *τινα οριζει ABCΔς*, aliam praefinivit *f Lucif* 19 *δαυειδ BCΔ*, *Δαβὶδ ς*

aliqui (*sic FL*, aliquis *ceteri*) ex uobis deesse. (7) 2Etenim et nobis nuntiatum est quem admodum et illis: sed non profuit illis sermo auditus, non admixtis fidei ex his quae audierunt. 3ingrediemur enim in requiem qui credidimus, quem admodum dixit Sicut iuraui in ira mea Si intro ibunt in requiem meam; et quidem operibus ab institutione mundi perfectis (factis *L al*). 4dixit enim [in *LV*] quodam loco de die septima (septimo) sic, Et requieuit deus (dominus *L*) die septima ab omnibus (*om F al*) operibus suis. 5et in isto (sto *pr F*) rursum Si intro ibunt in requiem meam. 6quoniam ergo superest quosdam intro ire in (*om pr L*) illam, et hii (hi) quibus prioribus adnuntiatum est non intro ierunt propter incredulitatem, 7iterum terminat diem quendam (quandam *V*), hodie, in Dauid (Dauit) dicendo

λέγων μετὰ τοσοῦτον χρόνον, καθὼς προείρηται, Σήμερον, ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. [8]εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. [9]ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. [10]ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός.

[11]Σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. [12]ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον καὶ διικνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρ-

11. ἐνθυμήσεως

1. *προειρηται ACΔf Lucif, προειρηκε B, ειρηται ς* 2. 3. quoniam si iesus illis requiem dedisset *Lucif*, quoniam si iesus requiem dedisse illi *f* 3. *ουκ αν ACΔς, ουκ αρα B*, non *f Lucif* dixisset *f Lucif* *μετα ταυτα ABΔς, μετ αυτα C*, postera *f Lucif* 4. *απολειπεται ACΔfvς Orig* 2,125^b *Lucif, απολειται B* requies *f Lucif* etenim qui *Lucif* 19 5. *απο ABCfvς Lucif, απο παντων A* 6. a suis *fv Lucif* 7. *εισελθειν ABCvς Lucif* 20, *add αδελφοι Δf* 8. *εν τω αυτω τις ABCΔς*, aliquis (aliqui in *Lucif*) eodem exemplo *f Lucif* *πεση της απειθειας ABCς, πεση της* (a) *αληθειας Δf*, contumaciae cadant *Lucif* *ζω C* 9. *ενεργης ACΔHς Orig* 1,298^f 2,813^a 3,138^c 656^b 668^b 4,37^b 124^c 157^b, *εναργης B* 9. 10. *τομωτερος υπερ πασαν μαχαιραν διστομον ABCΔHς Orig* 1,298^f 2,813^a 3,138^c 656^b 4,37^b 124^c, acutum omni gladio acutissimo (-mum *f*) *f Lucif* 20. *τομωτέρου πάσης μαχαίρας διστόμου Orig* 4,157^b 10. *δεικνυμενος A* *και alterum ABCHfv Orig* 1,298^f 2,813^a 4,37^b *Lucif, τε και Δς* 11. scrutator (-tur *f*) *f Lucif* *ενθυμησεων ABHvς Orig et corr C, ενθυμησεως Δ et pr C*, animi *f Lucif* *και εννοιων ABCHvς, εννοιων τε Δ*, et cogitationis (*add* et cogitationis *f*) *f Lucif*

[sic *pr F*] post tantum temporis, sicut (*om pr F*) supra dictum est, Hodie, si uocem eius audieritis, nolite obdurare corda uestra. [8]nam si eis Iesus requiem praestitisset, numquam de alia (alio *pr F*) loqueretur posthac die. [9]itaque relinquitur sabbatismus (sabbatissimus) populo dei. [10]qui enim ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis sicut a suis deus. (8) [11]Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ut ne in id ipsum quis incidat (incedat) incredulitatis exemplum. [12]uiuus enim est dei sermo et efficax (et eff. s. dei) et penetrabilior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad diuisionem animae ac spiritus, conpagum (comp.) quoque et medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis: [13]et non est

δίας· 13καὶ οὐκ ἔστιν κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ, πάντα δὲ γυμνὰ
καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.
14Ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς,
Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. 15οὐ γὰρ ἔχο-
μεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν,
πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας.
16προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρρησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα
λάβωμεν ἔλεος καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

1Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀν-
θρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρα καὶ

1. *εστι Cς* *κτισις αφανης ABCΔς*, ulla (nulla *f*) creatio quae (qua *f*) non pareat *f Lucif* 20 2. *τετραχιλισμενα A* ad quem *v Lucif*, ante quam *f* ratio est *f Lucif* 3. *ἔχοντες οὖν*] *Orig* 4,24^b 431^b. *ἔχοντες idem* 1,766^f. *ἔχομεν γὰρ idem* 4,3^d. *ἔχομεν idem* 1,282^f. *ἐπεὶ καὶ ἔχομεν ἡμεῖς idem* 1,645^c *μεγαν BCΔHς Orig*, *μεγα A*. *add καὶ ἀπόστολον ἰησοῦν χριστὸν* (cf. 3,1) *Orig* 4,431^b *διεληλυθοτα ABCΔHυς Orig* 1,282^f 766^f 4,3^d 24^b, egressum *f* 4. *κρατωμεν ABCΔHfυς Orig* 4,24^b, *καὶ κρατοῦμεν Orig* 1,766^f *ου γαρ εχομεν ABCΔHυς*, nec enim habet *f* 5. *συμπαθησαι* (*συνπ. AC*) *ABCΔHς* (*Orig* 4,41^d), *συμπαθεῖν Orig* 1,223^d, adfici in *f* 6. *πεπειρασμενον ABΔς Orig* 1,223^d 383^e 2,609^b, *πεπειραμενον C Orig* 4,40^e 348^d *δε ABCΔυς*, *om f Orig* in omnibus *f* *καθ ομοιοτητα ABCΔfς Orig* 2,609^b 4,40^e 41^d 348^d, *ὁμοίως ἡμῖν Orig* 1,223^d. *ὁμοίως πᾶσιν ἀνθρώποις Orig* 1,383^e 7. ad sedem *f* 8. *ελεος ABCΔ*, *ελεον ς et corr C* *χαριν ABCΔυς*, pacem *f* *ευρωμεν ACΔυς*, ut inveniamus *f*, *om B* *εις ABCς*, *om Δf* 9. *λαμβανομενος ABCΔς*, electum *f* 10. *καθισταται ABCΔυς*, constitutus *f* quae sunt deo *f* *προσφερη ABCς*, *προσφερητε Δ* *δωρα BΔfυ*, *add τε ACς*

ulla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem (enim *F*) nuda et aperta sunt oculis eius, ad quem nobis sermo. 14habentes ergo pontificem magnum, qui penetrauit caelos, Iesum filium dei, teneamus confessionem (ten. et conf. eius *F*). 15non enim habemus pontificem (*om pr L*) qui non possit conpati (compati *V al*) infirmitatibus nostris, temptatum autem (*om al*) per omnia pro similitudine (-nem *pr L*) absque peccato. (9) 16Adeamus ergo cum fiducia ad thronum (tronum *F al*) gratiae (gratia *al*, gloriae *V*), ut misericordiam consequamur et gratiam inueniamus in auxilio oportuno. 1omnis namque pontifex ex hominibus adsumptus pro hominibus constituitur in his quae sunt ad deum (dominum *L*), ut offerat dona et sacrificia pro

θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, [2]μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσιν
καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν, [3]καὶ δι' αὐ-
τὴν ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ αὐτοῦ προσφέ-
ρειν περὶ ἁμαρτιῶν. [4]καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμήν, ἀλλὰ
καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθὼς καὶ Ἀαρών. [5]οὕτως καὶ ὁ χριστὸς
οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασεν γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς
αὐτόν Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε· [6]καθὼς καὶ ἐν
ἑτέρῳ λέγει Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.
[7]ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας
πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυ-
ρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλα-
βείας, [8]καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν τὴν ὑπακοήν, [9]καὶ

1. *μετριοπαθειν δυναμενος ABCΔvς*, qui possit *f* *αγνοουσι Cς* 2. *επει και ABCvς*, *και γαρ Δ*, quoniam *f* gestat *f* *δι αυτην ABCf*, *δια ταυτην Δς* 3. *περι του λαου ABCΔς*, populo *f* *ουτως AC*, *οὕτω ς* *περι αυτου* (*εαυτου ACς*) *ABCΔς*, pro se *f* 4. *περι ABCΔ*, *ὑπὲρ ς*, pro *fv* *ουκ Δ* *εαυτω τις λαμβανει ABCς*, *εαυτω λαμβανει τις Δ*, quis sibi sumit *f* *αλλα ABC*, *αλλ ο corr C*, *αλλα ο Δς*. sed qui vocatur *f* 5. *καθως Δ et pr C*, *καθωσπερ AB*, *καθαπερ ς et corr C* *και AB et corr CΔ*, *καὶ ὁ ς*, *om f* *ουτως AC*, *Οὕτω ς* 6. *γενηθηναι BCΔς*, *γενεσθαι A* 7. 8. *εν ετερω ABCΔς*, alio loco *f* 8. tu es *fv* *μελχισεδεκ BCΔς*, *μελχισεδεχ Af* 9. *ος ABCfvς*, *ος ων Δ* 10. *προς τον δυναμενον ABCΔvς*, huic qui possit *f* cum voce magna *f* 11. *εισακουσθεις ABCς*, exauditus *fv*, *ακουσθεις Δ* 12. *απ ων Δ*

peccatis, [2]qui condolere possit (posit) his qui ignorant et (ignoranter *L al*) errant, quoniam et ipse circum datus est infirmitate, [3]et propterea debet, quem admodum et pro populo, ita etiam et (*om F al*) pro semet ipso offerre pro peccatis. [4]nec quisquam sumit sibi honorem (-re *pr F*), sed qui uocatur (uocatus est) a deo, tamquam Aaron. [5]sic (ita *pr F al*) et Christus non semet ipsum clarificauit ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum Filius meus es tu, ego hodie genui te; [6]quem admodum et (*om al*) in alio [loco *om pr L*] dicit Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech (Melcis. *F*). [7]qui in diebus carnis suae, praeces supplicationesque (subpl. *al*, -quae *pr F al*) ad eum qui possit saluum illum (i. s. *F al*) a morte facere cum clamore ualido et lacrimis offerens et (*deleuit V*) exauditus pro sua reuerentia. (10) [8]Et quidem cum esset filius [dei *om L*], didicit ex his quae passus est oboedientiam, [9]et consumma-

τελειωθεὶς ἐγένετο πᾶσιν τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, 10προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. 11περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. 12καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. 13πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστιν· 14τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

1Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ χριστοῦ λόγον ἐπὶ τὴν τε-

1. *εγενετο ABCΔυϛ*, et *f* *πασιν* (*πασι C et B?*) *τοις υπακουουσιν* (operantibus *f*) *αυτω ABCΔfυϛ*, *τοῖς ὑπακ. αὐτῷ πᾶσιν ϛ* 3. melchisedech *f* *περι ABCfυϛ*, *και περι Δ* *πολυς ημιν ABCΔϛ*, nobis magnus *f* *ὁ om Δ* *δυσερμηνευτος λεγειν ABCΔυϛ*, laboriosaquae interpretatio *f* 4. auribus *f* *γαρ ABCΔυϛ*, om *f* 5. *δια BCΔυϛ Orig* 3,781^a 4,19^e, secundum *f* necesse est *f* *τον διδασκειν υμας ABCΔϛ Orig* 4,19^e, doceri vos *f*, *διδάσκεσθαι Orig* 3,781^a 6. *τίνα fυϛ Orig* (4,19^e) 3,781^a *λογιων ABCϛ Orig*, *λογων Δ*, verborum *f* 7. *και ου AΔfϛ*, *ου Cυ et corr B et Orig* 1,245^b 482^d 3,658^d *Orig* 1,274^a *Hilar* 1200 8. *απειρος λογου ABCΔϛ Orig* 1,245^b 482^e, peritus verborum *f* *δικαιοσυνης ABCϛ Orig*, *add εστιν Δf* *εστιν ABCυϛ Orig*, *ακμην Δ*, adhuc est *f* 9. *των ABCΔυϛ Orig* 1,245^b 482^e 639^d 4,243^d 247^c 350^a, quia *f* *αιξιν A* *εσθητηρια A. Orig* 1,245^b 482^e 639^d 4,151^c 243^d 247^c 350^a, *αἰσθήρια idem* 4,233^d 10. habent *fυ* *διακρισιν ABCΔυϛ Orig*, discrimina *f* *τε ABCΔϛ Orig*, *om fυ*. *ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν Orig* 4,233^d 11. *διο αφεντες ABCΔυϛ*, relicto igitur *f* ad perfectum *f*

tus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa (causam *pr F*) salutis aeternae, 10appellatus (apell.) a deo pontifex iuxta (iusta *pr F*, iuxto *al*) ordinem Melchisedech (Melcis. *F*). 11de quo grandis nobis sermo et ininterpraetabilis (et int. *pr F*) ad dicendum, quoniam inbecilles facti estis ad audiendum. 12etenim cum deberetis (deberitis *L*) magistri esse propter tempus, rursus (rursum *L al*) indigetis ut uos doceamini quae sint (sunt) elementa exordii sermonum dei, et facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. 13omnis enim qui lactis est particeps, expers (exparsa *pr F*) est sermonis iustitiae: paruulus enim est: 14perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus (sensos) ad discretionem boni ac (aut) mali. (11) 1Quapropter intermittentes inchoationis (incoat. *pr L*) Christi sermonem (-ne *pr F*), ad perfectionem (-ora *L*)

λειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, [2]βαπτισμῶν διδαχήν, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος αἰωνίου. [3]καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάν περ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. [4]ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου [5]καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, [6]καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ παραδειγματίζοντας. [7]γῆ γὰρ ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς ἐρχόμενον πολλάκις ὑετὸν καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον

2. *διδαχῆς,* 4. *ποιήσωμεν,*

1. *φερωμεθα* ***ABCfvς***, *φερομεθα* ***Δ*** *καταβαλλομενοι* ***ABCΔς Orig*** 3,180[a] 2. *νεκρων εργων* ***ABCΔς Orig***, operibus mortuis *fv* ad deum *fv* *βαπτισμον* ***A*** *διδαχην* ***Bf***, *διδαχης* ***ACΔvς*** 3. *τε* ***ABCΔvς***, *om f* *αναστασεως τε* (*om* ***B***) ***ABCΔς***, et resurrectionis *f* iudicia aeterni *f* 4. *ποιησομεν* ***Bfvς***, *ποιησωμεν* ***ACΔ*** permiserit *fv* *αδυνατον* ***ABCΔvς Orig*** 3,207[a] 4,388[d], difficile *f* 5. *γευσαμενους τε* ***ABCΔvς Orig*** 3,207[a] 4,378[a] 388[d], et gustaverunt *f* 6. *και μετοχους* ***ABCΔvς Orig***, participesque *f*. *μέτοχόν τε* ***Orig*** 4,322[a] *γενηθεντας* ***BCΔς Orig*** 3,207[a] 4,322[a] 388[d], *γενομένους* ***Orig*** 4,378[a] 388[d], *γεννηθέντας* ***A*** 7. *παραπεσοντος* ***Δ***, lapsos eos *f* 8. *ἀνακαινίζειν*] ***Orig*** 3,207[b] 4,388[d], *ἀνακαινίζειν ἑαυτὸν* ***Orig*** 4,322[b] *cod*, *ἀνακαινισμὸν ποιεῖν ἑαυτῶν ibidem cod* *εαυτοις* ***ABCΔvς Orig*** 4,388[d], *ἐν ἑαυτοῖς* (eis *f*) *f* ***Orig*** 3,207[b], *om* ***Orig*** 4,322[b] 9. *παραδειγματιζοντας* (*-τες* ***Δ***) ***ABCΔς Orig***, populare *f* *γὰρ om* ***Orig*** 1,117 *η πιουσα* ***ABCΔvς Orig*** 1,117 *bis*, sitiens vens (*lege* bibens) *f* 9. 10. *τον επ αυτης* (*αυτην corr* ***B***) *ερχομενον πολλακις* (*ante ερχ.* ***ACς***, *post ὑετὸν* ***Orig*** 1,117, *om* ***Orig*** 1,117) *υετον* ***ABCΔς Orig***, 1,117 *bis*, venientem in se saepe imbrem *f* 10. *και* ***ABCΔvς Orig*** 1,117, *om f*

feramur (-mus *pr* ***F***), non rursum iacientes (iacentes ***L***, facientes ***F***, alibi iacientes ***V***) fundamentum paenitentiae ab operibus mortuis et fidei (fide ***F***) ad deum, [2]baptismatum doctrinae, inpositionis (imp. ***V***, -nes) quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum, et iudicii aeterni. [3]et hoc faciemus, si quidem permiserit deus. [4]inpossibile est enim (en. est) eos qui semel sunt inluminati (ill.), gustauerunt etiam donum (domum) caeleste (-stem ***F***) et participes sunt facti (f. s.) spiritus sancti, [5]gustauerunt nihilo minus (nihilomminus) bonum dei uerbum uirtutesque (uirtutisque ***F*** *al*) saeculi uenturi [6]et prolapsi (prolabsi ***L*** *et pr* ***F***) sunt, renouari rursus ad paenitentiam, rursum cruci figentes sibimet ipsis (ipsi ***F***) filium dei et ostentui (host. *pr* ***F***) habentes. [7]terra enim saepe uenientem super se bibens imbrem et

ἐκείνοις δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ· [8]ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀδόκιμος καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν.

[9]Πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν, ἀγαπητοί, τὰ κρείσσονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. [10]οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεός, ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν καὶ τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις καὶ διακονοῦντες. [11]ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, [12]ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. [13]τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεός, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχεν μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσεν καθ' ἑαυτοῦ,

1. εκεινοις ABCΔvς Orig, his f   και ABCς Orig, om Δfv   απο του ABCς, υπο Δ, ὑπὸ τοῦ Orig   2. εκφερουσα δε ABCΔvς Orig, nam quae promit f   τριβολους] sic pr? corr C   3. εγγυς ABCΔς Orig 1,117 bis, proxuma fv   εις καυσιν ABCΔvς Orig 1,117, incendium f   4. fidemus f   τα ABCΔvς, et f   κρεισσονα ABC, κρειττονα Δς   et proximiora f   5. ει και ABΔς et corr C, nam et f   ουτως AC, οὕτω ς   ου ABCΔvς, nec f. ὁ θεὸς γὰρ οὐχ οὕτως ἄδικός ἐστιν Orig 2,637[c]   6. ut obliviscatur fv   της ABCΔfv, τοῦ κόπου τῆς ς   ης CΔς, ην corr B   6. 7. in nomine fv   7. ministrando f   διακονουντες ABCvς, διακονοντες Δ, audimus f   8. δε ABCΔvς, enim f   ενδεικνυσθαι BΔς, ενδιγνυσθαι A, ενδειγνυσθαι C, exhibere f   9. confirmationem f   αχρι τελους (rec Δ) ABCΔvς, in sempiterno f   νωθροι γενησθε ABCΔvς, sitis aegri f   10. δια ABCς, δια της Δ   μακροθυμουντας Δ   12. quoniam nullum alium haberet maiorem per quem iuraret fv   ειχε Cς   ωμοσε Bς

generaus herbam oportunam illis a quibus colitur, accipit (accepit *L al et pr F*) benedictionem a deo: [8]proferens (-res *V*) autem spinas ac tribulos reproba (-bata) est et maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem (conbust.) (12) [9]Confidimus autem de uobis, dilectissimi, meliora et uiciniora salutis (saluti *L et pr F*) tamen etsi (tametsi *F al*, tamen si *L*) ita loquimur. [10]non enim iniustus deus, ut obliuiscatur operis uestri et dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis et ministratis (-stratibus *pr F*). [11]cupimus autem unum quemque uestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem, [12]ut non segnes efficiamini, uerum imitatores eorum qui fide (fidem *pr F*) et patientia hereditabunt promissiones (promissionis *pr F*, promisionis *al*). [13]Abrahae namque promittens deus, quoniam neminem habuit per quem iuraret maio-

[14]λέγων Εἰ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε· [15]καὶ οὕτως μακροθυμήσας ἐπέτυχεν τῆς ἐπαγγελίας. [16]ἄνθρωποι γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσιν, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος· [17]ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, [18]ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, [19]ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆν τε καὶ βεβαίαν καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, [20]ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

[1]Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδέκ, βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ

1. *ει μην ΑΒΔ, ει μη Cfv, Ἦ μὴν ς* 2. *οντως ΑCΔ, οὕτω ς μακροθυμησας ΑΒCΔς,* per patientiam *f* 3. *γαρ ΑΒΔfv, μεν γαρ Cς* 3. 4. *πασης αυτοις αντιλογιας περας (π. αντ. Δ) εις βεβαιωσιν ο ορκος ΑΒCΔς,* omnique controversia eorum novissimum in observationem iurandum intervenit *f* 4. *εν τω Δ περισσοτερον (-ρως Β) ΑΒCΔvς,* primum *f* 4. 5. *βουλομενος ο θεος Α ΒCvς, ο θεος βουλομενος Δf* 5. *επιδειξαι ΒCΔς, επιδειξασθαι Α* 6. *βουλης ΑΒCΔvς,* nobilitatis *f* *δια ΑΒCfvς, μετα Δ* 7. *θεον ΒΔς, τον θεον ΑC* fortissimum *fv* 9. *ασφαλην ΑC Δ, ασφαλη Βς.* tutam et fortissimam *f* 9. 10. *και εισερχομενην εις] sic corr C* 10. *εις το εσωτερον (prius ε corr C) ΑΒCΔς,* usque in interiora *fv* *χαταπετασματος Β* 11. *ιησους ΑΒCvς, add χριστος Δf* melchisedech *f* 12. in perpetuo *f* 13. *ο μελχισεδεκ ΒCΔς, μελχισεδεχ Αf* *θεου του ΑCΔ, θεου Β?ς*

rem, iurauit (iurabit *L*) per semet ipsum, [14]dicens Nisi bene dicens bene dicam te et multiplicans multiplicabo te: [15]et sic longanimiter ferens adeptus est repromissionem (-mision.). [16]homines enim per maiorem sui (sibi *V*) iurant, et omnis (omnes *pr F*) controuersiae (-sia) eorum finis ad confirmationem est iuramentum (-menti *pr F*): [17]in quo abundantius (habund.) uolens deus ostendere pollicitationis (-nes *F al*) heredibus inmobilitatem consilii sui, interposuit ius iurandum, [18]ut per duas res inmobiles (immob. *F al*), quibus inpossibile est (*om al*) mentiri (-re) deum, fortissimum solacium habeamus qui confugimus ad tenendam propositam (promissionis *V*) spem, [19]quam sicut anchoram (ancoram *L*) habemus (habeamus *pr F*) animae tutam ac (ad *pr F*) firmam et incedentem usque in interiora uelaminis, [20]ubi praecursor pro nobis intro iit Iesus, secundum ordinem Melchisedech (Melcisedech *F*, Melchisedec *L*) pontifex factus in aeternum.
(13) [1]Hic enim Melchisedech (-dec *L*), rex Salem, sacerdos dei summi,

τοῦ ὑψίστου, ὃς συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλογήσας αὐτόν, [2]ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστιν βασιλεὺς εἰρήνης, [3]ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. [4]θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. [5]καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν Λευῒ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστιν τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ· [6]ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν δεδεκάτωκεν Ἀβραάμ. καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας ηὐλόγηκεν· [7]χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. [8]καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνου-

1. ος *ΑΒΔ*, ο *Cς* regresso *fv* 2. και ευλογησας αυτον *ABC Δvς*, cumque eum benedixisset *f*, *add* και αβρααμ ευλογηθη (benedictus) υπ αυτου *Δf* ῷ] ο *Δ* απο παντων *ACς*, απο παντος *B*, παντων *Δfv* 3. αβρααμ *ABCvς*, αυτω (eum) *f et Δ*? interpretatur *f* 4. δε και *ABCΔvς*, *om f* ἐστιν *om f* 6. αφομοιωμενος *C* 7. πηλικος ουτος *ABCfvς*, ηλικος *Δ* ω *BΔfv*, ω και *ACvς* decimas *f* αβρααμ εδωκεν *BCΔfς*, εδωκεν αβρααμ *A* 8. ακροθινιων *BΔς*, ακροθηνιων *A et corr C* principens patri *f* λευει *BC* 9. αποδεκατοιν *B* 10. τουτεστι *Cς* 11. οσφυος *ΔBCς*, οφρυος *Δ*, semine *f* qui autem non enumeratur de his *f* 12. αβρααμ *BCΔ*, τον αβρααμ *Aς* ηυλογηκεν *Δ*, ευλογηκε *Bς*, ηυλογησεν *A*, ευλογησεν *C* 13. το ελαττον *ABCΔvς*, quod minimum est *f* 14. ὧδε] hi *f*

qui obuiauit Abrahae regresso a caede (cede *L al*) regum et bene dixit ei, [2]cui [et *om FL*] decimas omnium diuisit Abraham, primum quidem qui (quia *pr F*) interpraetatur (-tantur) rex iustitiae, deinde autem et (*om al*) rex Salem, quod est rex pacis, [3]sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum neque finem uitae habens, adsimulatus (adsimilatus *F al*) autem filio dei, manet sacerdos in perpetuum. [4]intuemini autem quantus sit hic, cui et (*om pr F al*) decimas (decimam, decima) dedit de praecipuis Abraham patriarcha. [5]et quidem de filiis Leui sacerdotium accipientes mandatum habent (habe) decimas sumere a populo secundum legem, id est a fratribus suis, quamquam et ipsi exierint (-runt) de lumbis Abrahae (-ham): [6]cuius autem generatio non adnumeratur (-retur) in eis, decimas sumpsit Abraham. et hunc qui habebat repromissiones (repromision.) bene dixit: [7]sine ulla autem contra dictione quod minus est a meliore bene dicitur (-cetur). [8]et hic quidem decimas morientes homines acci-

σιν, ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος ὅτι ζῇ. [9]καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν δι' Ἀβραὰμ καὶ Λευὶς ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται· [10]ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ Μελχισεδέκ. [11]εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν (ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῆς νενομοθέτηται), τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; [12]μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. [13]ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκεν τῷ θυσιαστηρίῳ· [14]πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν περὶ ἱερέων οὐδὲν Μωυσῆς

1. ἔπος εἶπεν,

1. contestatur *f* *ειπειν ABς, ειπεν pr C et Δ.* quemadmodum dicam *f* *δι BΔ, δια ACς, om f* 2. *λευις' A, λευεις BC, λευι Δς* *λαμβανων ABCΔvς,* accepit *fv* 2. 3. in utero patris *f* 3. *συντησεν C* *μελχισεδεκ (ο μ. Aς) ABCΔς,* melchisedech *f* *εἰ] η C* 4. per sacerdotio levitarum *f.* *λευιτικης ιεροσυνης ην corr C* *επ αυτης (αὐτῇ ς) ABCΔvς,* in illos *f* 5. *νενομοθετηται ABCΔfv, νενομοθέτητο ς* *τις ABCfvς, τις γαρ Δ* melchisedech *f* 5. 6. *ετερον ανιστασθαι ιερεα ABCΔς,* alium sacerdotum surgere *f* 6. *την ταξιν ABCΔvς, om f* translato *fv* 7. *ιεροσυνης Δ* *εξ αναγκης ABCΔς,* necesse est *fv* *και νομου ACΔfς, om B* fiat *f* 8. in quo *fv* *λεγεται (λεγει Δ) ταυτα ABCΔς,* haec dicitur *f* *φυλης ετερας μετεσχηκεν αφ ης ABCΔς,* de alia tribu est de qua tribu *f* 9. *προσεσχηκε BΔς, προσεσχεν AC.* praesto fuit ad aram *f* 10. *κυριος ABCΔfvς Orig 2,771f 3,143e, σωτὴρ Orig 3,161b* *ὑμῶν Orig 3,161b cod* in qua tribu *fv* *περι ιερεων ουδεν ABCΔf, οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης ς* *μωυσης BCv, μωσης AΔfς*

piunt, ibi autem contestatus (-tos *pr F*, -tur *al*) quia uiuit. [9]et ut ita dictum sit (s. d.), per Abraham et Leui, qui decimas accepit (accipit), decimatus est: [10]adhuc enim [et] in lumbis patris erat, quando obuiauit (obiauit) ei Melchisedech. (14) [11]Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat, populus enim sub ipso legem accepit (accipit), quid adhuc (athuc *L*) necessarium secundum ordinem Melchisedech (-dec *L*) alium surgere sacerdotem et non secundum ordinem Aaron dici? [12]translato enim sacerdotio necesse est ut [et *L*] legis (lex *pr F*) translatio fiat. [13]in quo enim haec dicuntur, de alia tribu (de alatribus *pr F*) est, de qua nullus altario praesto fuit: [14]manifestum [est *F al*] enim quod ex Iuda ortus sit (est *L*) dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses (Moses *L*) lo-

ἐλάλησεν. [15]καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, [16]ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου· [17]μαρτυρεῖται γὰρ ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. [18]ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές [19](οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος), ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ. [20]καὶ καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας (οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, [21]ὁ δὲ μεθ' ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν Ὤμοσεν κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ), [22]κατὰ τοσοῦτο κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς. [23]καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσιν ἱερεῖς

1. *την ACΔς, om B* 2. melchisedech *f* *ιερευς ετερος ABCΔς*, alius sacerdos *fv* *ος ABCΔvς, om f* 3. *εντολης σαρκινης (-κικῆς ς) ABCΔvς*, mandatum carnis *f* vitae infatigabilis *f* 4. *μαρτυρειται (-τε A) ΔBΔ, μαρτυρει Cς* 5. *αθετησις μεν γαρ γινεται προαγουσης (προσαγ. Δ) εντολης ABCΔvς*, intermittitur igitur praecedens mandatum *f* 6. *ουδεν γαρ ABCΔvς*, quoniam nihil *f* 7. *επεισαγωγης Δ* *εγγιζομεν (-ζωμεν A) τω θεω ABCΔς*, accepimus ad deum *f* 7. 8. *και καθ οσον ου ABCΔς*, nec quantum *f* 8. *οι μεν γαρ χωρις ορκωμοσιας ABCvς, om Δf* 9. *ο δε μεθ (μετ C, μετα Δς) ορκωμοσιας ABCΔvς*, hic autem qui iureiurando *f* *λεγοντος ABCΔς*, dixit *fv* 10. *μεταμεληθησεται] sic corr C* 10. 11. in perpetuo *f* 11. *κατα την ταξιν μελχισεδεκ* (-dech) *AΔfς, om BCv* *κατα τοσουτο (-τον ς, add και C et B?) κρειττονος ABCΔς*, et ideo tanto melior *f* 12. *seq εισιν ιερεις γεγονοτες ACΔ, εισι γεγονοτες ιερεις Bς*, sacerdotes facti sunt *f*

cutus (locuutus) est. [15]et amplius adhuc (athuc *L*) manifestum est, si secundum similitudinem Melchisedech (Melcis. *F*) exurget (exsurget, exsurgat) alius sacerdos, [16]qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum uirtutem uitae (uitae uirt.) insolubilis: [17]contestatur enim quoniam tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech (Melcis. *F*, -dec *L*). [18]reprobatio quidem fit praecedentis (-ti *pr F*) mandati propter infirmitatem eius et inutilitatem: [19]nihil enim ad perfectum adduxit lex. (15) Introductio uero melioris spei, per quam proximamus (maximamus *L*) ad deum. [20]et quantum est non sine iure iurando: alii quidem sine iure iurando sacerdotes facti sunt (sac. f. s. *om pr L*) [ei], [21]hic autem cum iure iurando per eum qui dixit ad illum Iurauit dominus, et non paenitebit (paenetebit *F al*) eum (*om al*), tu es sacerdos in aeternum; [22]in tantum melioris testamenti sponsor factus est Iesus. [23]et alii quidem plures facti sunt sacerdotes idcirco quod morte pro-

γεγονότες διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν· [24]ὁ δέ, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, [25]ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν, εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. [26]τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν [καὶ] ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, [27]ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας. [28]ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησαν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον.

[1]Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, [2]τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, οὐκ ἄνθρωπος. [3]πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν

2. in aeterno *f* sempiternum *fv* *ιερωσυνην ABCς*, *ιερατειαν Δ* 3. in perpetuum *f* 4. ad exorandum pro his *f* 5. *και ABΔ*, om *Cfvς* *αρχιερευς οσιος ακακος ABCΔvς*, sacerdos iustus innocens *f* *αμιαντος BΔfvς*, *και αμιαντος A* 6. caelestis (pro caelis) *f* 7. *οι αρχιερεις ABς*, sacerdotes *fv*, *ο αρχιερευς Δ* 8. *θυσιας ABvς*, *θυσιαν Δf* *τῶν* om *f* 9. *ανενεγκας BΔς*, *προσενεγκας A*, offerendo *fv*, offerens hostiam deo *Hilar* 101 10. *ανθρωπους καθιστησιν αρχιερεις ABς*, *καθιστησιν ιερεις ανθρωπους Δf* 11. in aeterno *f* 13. *επι* (*εν A*) *τοις λεγομενοις ABΔvς*, super ea quae dicimus *f* sacerdotem *f* 14. in dexteram *f* 16. *κυριος ABΔvς*, deus *f* *ουκ BΔf*, *και ουκ Avς* sacerdos *f*

hiberentur permanere: [24]hic autem, eo quod maneat in aeternum, sempiternum habet sacerdotium, [25]unde et saluare in perpetuo (-tua) potest accedentes (-dens) per semet ipsum ad deum, semper uiuens, ad interpellandum pro eis. [26]talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, inpollutus (impoll.), segregatus a peccatoribus (peccatis *L*), et excelsior caelis factus; [27]qui non habet cotidie necessitatem, quem admodum sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi (populo *V*): hoc enim fecit semel (s. f.) se offerendo. [28]lex enim homines constituit sacerdotes infirmitatem habentes, sermo autem iuris iurandi, qui post legem est, filium in aeternum perfectum. (16) [1]Capitulum autem super ea quae dicuntur, talem habemus pontificem, qui consedit in dextera sedis magnitudinis in caelis, [2]sanctorum minister et tabernaculi ueri, quod fixit (fincxit) dominus et non homo. [3]omnis enim pontifex ad offe-

δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ. [4]εἰ μὲν οὖν ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν προσφερόντων κατὰ νόμον τὰ δῶρα, [5]οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσιν τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωυσῆς μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν (Ὅρα γάρ φησιν, ποιήσεις πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει)· [6]νῦν δὲ διαφορωτέρας τέτυχεν λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστιν διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. [7]εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. [8]μεμφόμενος γὰρ αὐτοὺς λέγει Ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα διαθήκην καινήν, [9]οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν

1. *τε ΑΔς*, om *Bfv*   *τι και τουτον ΑΒΔς*, aliqui hunc aliquid *f*   2. *μεν ουν ΑΒΔ*, ergo *fv*, *μὲν γὰρ ς*   2. 3. *οντων* (*add τῶν ἱερῶν ς*) *των ΑΒΔvς*, aliis *f*   3. *νομον ΑΒ*, *τον νομον Δς*   *υποδειγματι ΑΒΔfvς Orig* 1,171 cod 611^{d} $2{,}563^{d}$ $3{,}242f$ 289^{b} 436^{a} 4, 151^{b}, *ὑποδείγμασι Orig* $3{,}167^{a}$ et 1,171 cod   4. *των επουρανιων ΑΒΔvς Orig*, in caelestium *f*   *καθως ΑΒΔvς*, sicut et *f*   *μωσης Δς*   5. *μελλων επιτελειν ΑΒΔς*, cum consummat *f*   *γαρ ΑΒ Δς*, om *fv*   *ποιησεις ΑΒΔ Orig* 1,170, facis *f*, *ποιήσῃς ς*   6. *δειχθεντα σοι ΑΒΔς Orig*, tibi ostensum est *fv*   *νυν ΒΔ*, *νυνι Δς*   7. *τετυχεν ΑΔ*, *τετευχε Βς*   *και ΑΒfvς*, om *Δv*   *εστιν ΑΒΔς*, post *μεσίτης fv*   8. in melioribus *fv*   9. *ην αμεμπτος ΑΒς*, *ην αναιτια Δ?*, culpa vacasset *fv*   non secunda inquirere locus *f*   10. *αυτους ΑΔfv*, *αυτοις Βς*   *ερχονται ΑΒΔvς*, venient *f*   11. *συντελεσω επι τον οικον ΑΒΔvς*, disponam domum *f*   *και επι ΑΒvς*, *και Δf*   12. *ην εποιησα ΑΒΔvς*, quale fecit *f*

renda munera et hostias (ostias) constituitur; unde necesse est (esse *L*) et (ut *pr F*) hunc habere aliquid quod offerat. [4]si ergo esset super terram, nec esset sacerdos, cum (qui) essent qui offerrent (offerent *pr F al*) secundum legem munera, [5]qui exemplari (ex inpari) et umbrae deseruiunt caelestium, sicut responsum est Moysi (Mosi *L*), cum consummaret tabernaculum: Vide, inquid (inquit *V*), omnia facito secundum exemplar quod (quid *pr F*) tibi ostensum est in monte (montem *pr F al*): [6]nunc autem melius sortitus est ministerium, quanto et (*om al*) melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus (-mision.) sancitum (sanctum) est. (17) [7]Nam si illud prius culpa uacasset (culpam uacuasset), non utique secundi locus inquireretur. [8]uituperans enim (*om al*) eos dicit Ecce dies ueniunt, dicit dominus, et consummabo super domum Israhel et super domum Iuda testamentum nouum, [9]non secundum testamentum quod feci (fecit *pr F*) patribus eorum in die qua adpraehendi (ap-

ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. [10]ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη [μου] ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεόν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. [11]καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων Γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσίν με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, [12]ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. [13]ἐν τῷ λέγειν Καινὴν πεπαλαίωκεν τὴν πρώτην· τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

1. *ημερα ΑΔfυς, ημεραις Β*   *επιλαβομενου μου ΑΒΔς*, qua apprehendit *f*   etducere *f*   2. *γης ΑΒfυς, της Δ*   3. *μου ΑΔ, om Βfυς*   5. *εις την διανοιαν ΑΒΔς*, in sensibus *f*   5. 6. *επι καρδιας* (in cordibus) *αυτων επιγραψω ΑΔfς, επι καρδιαεαυτων γραψω Β*   6. *αυτοις εις θεον ΑΒΔυς*, eorum deus *f*   7. *εις λαον ΑΒΔυς*, populus *f*   *και ου ΑΔfυς, ου Β*   singuli *f*   8. *πολιτην ΑΒΔf, πλησίον υς*   *και εκαστος ΑΒΔυς*, vel *f*   *αυτου ΑΒυς, om Δf*   9. *κυριον ΑΒΔυς*, deum *f*   *ειδεσουσι Δ*   *μικρου* (minore) *ΑΒΔfυ, add αὐτῶν ς*   maiorem *fυ*   10. *ταις αδικιαις ΑΒΔυς*, malitiae *f*   *των αμαρτιων ΑΒΔυς*, peccati *f*   11. *και των ανομιων αυτων ΑΔfς, om Βυ*   *ου μη μνησθω ετι ΑΒΔς*, iam non memorabor *fυ*   *εν τω λεγειν ΑΒΔς*, dicendo autem *fυ*   12. *πελεωκε Δ*   *πρωτην ΑΒΔς*, prius *fυ*   *δε ΑΒfυς, τε Δ*

preh., -dit *pr F*) manum illorum, ut educerem illos (eos) de terra Aegypti (Aegipti), quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, et ego neglexi eos, dicit dominus. [10]quia hoc [est *om L al*] testamentum quod disponam domui Israhel post dies illos, dicit dominus, dando leges (legis) meas in mentem (mentes *al*, mente *V al*) eorum, et in corde eorum superscribam eas, et ero eis in deum, et ipsi erunt mihi in populum. [11]et non docebit unus quisque proximum suum et (*om pr F*) unus quisque fratrem (patrem *F*) suum dicens Cognosce dominum, quoniam omnes scient me a minore (-rem *pr F*) usque ad maiorem eorum, [12]quia propitius ero iniquitatibus eorum, et peccatorum (peccata *F al*) illorum iam non memorabor. [13]dicendo autem nouum ueterauit (-bit *F*) prius: quod autem antiquatur et se-

[1]Εἶχεν μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας τό τε ἅγιον κοσμικόν. [2]σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια.ἁγίων. [3]μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, [4]χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης, [5]ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβεὶν δόξης κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστιν νῦν λέγειν κατὰ μέρος. [6]τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, [7]εἰς δὲ τὴν δευτέραν

1. *μεν ουν και* (*om B*) *ΑΒΔς*, autem et quidem *f* *ἡ om Δ* *πρωτη ΑΒΔ*, prior *f*, *πρώτη σκηνὴ ς* 1. 2. *δικαιώματα . . . κοσμικόν*] eius iustitia constitutionis cultura sanctum (secundum *ff*) saecularem *f* 1. *δικαιωματα ΑΒυς*, *add και Δ* *τε ΑΒς*, *δε Δ* 2. factum est *fυ* *η* (*om Δ*) *τε λυχνια ΑΒΔς*, candelabrum *f* 3. *αρτων ΑΔfυς*, *add και το χρυσουν θυμιατηριον Β* *αγια Α Δς*, *τα αγια Β* *.αγιων. ΑΔf*, *om Βυς* 4. *δευτερον καταπετασμα ΑΒΔς*, velamentum secundum *fυ* *η λεγομενη ΑΒΔυς*, quod dixit *f* *αγια ΑΔς*, *τα αγια των Β*, sanctum *f* 5. *χρυσουν εχουσα θυμιατηριον και ΑΔfυς*, *εχουσα Β* 7. *ἡ alterum om Β* 8. *υπερανω δε αυτης ΑΒς*, *υπερ δε αυτην Δ*, super eam *f* *χερουβειν Β*, *χερουβιν Δ*, *χερουβειμ* (*-βὶμ ς*) *Afς* *δοξης ΑΒ υς*, *της* (?) *δοξης και Δf* *κατασκιαζοντα ΒΔυς*, tegentes *f*, *κατασκιαζον Α* 9. *ουκ εστιν νυν ΑΒΔυς*, modo non est *f* per singulis *f* 10. *ουτως Α*, *οὕτω ς* *εις μεν την πρωτην σκηνην ΑΒΔς*, priori quidem tabernaculo *f* 11. intrabant *fυ* *τας λατρειας επιτελουντες ΑΒΔυς*, ministerii consummare *f* 11. *seq* in secundo autem semel in anno *f*

nescit, prope interitum est. (18) [1]Habuit quidem et prius iustificationes (-nis *V*) culturae et sanctum saeculare (-rem *pr F*). [2]tabernaculum enim factum est primum, in quo inerant candelabra et mensa et propositio panum, quae dicitur sancta. [3]post uelamentum autem secundum tabernaculum quod dicitur sancta sanctorum, [4]aureum habens turibulum (turibolum *F*, turribulum) et arcam (arca *F*) testamenti circum tectam ex omni parte auro, in qua [una *pr L*] urna aurea habens manna et uirga Aaron quae fronduerat et tabulae testamenti, [5]superque eam [erant] cherubin (cer. *F*, -bim) gloriae (in gloria) obumbrantia propitiatorium; de quibus non est modo (m. n. e. *L al*) dicendum per singula. [6]his uero ita conpositis in priori quidem tabernaculo semper intro ibant sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. (19) [7]In secundo autem semel in anno solus pontifex

ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων, [8]τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδόν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, [9]ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ἣν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, [10]μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, δικαιώματα σαρκὸς μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. [11]χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν γενομένων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, [12]οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑράμενος. [13]εἰ γὰρ τὸ αἷμα τράγων καὶ ταύρων καὶ σποδὸς

1. offeret *f* 2. *αγνοηματων ΑΒΔς*, delictorum *f* 3. *μηπω πεφανερωσθαι ΑΒfvς, μηπωσεπεφανερωσαι Δ* 4. *ετι . . . στασιν ΑΒΔvς*, priore tabernaculo habentes virtute *f* *ητις* (*add πρωτη Δ*) *παραβολη ΑΒΔvς*, qui priori parabola *f* 4. 5. *εις . . . ενεστηκοτα*] in timore *f* 5. *καθ ην ΑΒΔv, καθ' ὃν ς*, in quo *f* *τε* om *fv* *θυσιαν Δ*, hostias *f* 6. 7. *κατα . . . πομασι*] conscientia consummari servientes solum in cibis et potu *f* 7. *δικαιωματα Α, και δικαιωματα Β?, δικαιωμα Δ*, iustitia *f*, *καὶ δικαιώμασι ς* 8. *μεχρι ΑΒΔς, ἄχρι Orig* 4,643*f* 9. *παραγενομενος αρχιερευς Α ΒCΔς*, sacerdos quando advent se *f* *γενομενων αγαθων ΒΔ*, bonorum factorum *f*, *μελλοντων αγαθων Αvς* 10. *τελειωτερας Α*, perfectum *f* 11. 12. *δια δε του ιδιου ΑΒΔς*, sed per suum *f* 12. *εις τα αγια αιωνιαν ΑΒΔvς*, in sanctis aeternis *f* 13. *ευραμενος ΑΒ, ευρομενος Δς* *τραγων και ταυρων ΑΒΔfv, ταύρων καὶ τράγων ς*

non sine sanguine quem offert pro sua et [pro *F al*] populi ignorantia; [8]hoc significante spiritu sancto, nondum propalatam esse sanctorum uiam, adhuc priore tabernaculo habente statum. [9]quae parabola est temporis instantis, iuxta quam munera et hostiae offeruntur, quae non possunt (posunt) iuxta conscientiam perfectum facere seruientem (seruitutem), [10]solum modo in cibis et in potibus et uariis baptismis et iustitiis (-tis) carnis usque ad tempus correctionis (u. ad t. c. *om al*) inpositis. (20) [11]Christus autem (*om al*) adsistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manu factum, id est non huius creationis, [12]neque per sanguinem hircorum et uitulorum, sed per proprium sanguinem, intro iuit (iit) semel in sancta, aeterna redemptione (redemt.) inuenta (inu. red. *pr L*). [13]si enim sanguis hircorum et taurorum et cinis uitulae aspersus

δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, [14]πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ.

[15]Καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας. [16]ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου· [17]διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος; [18]ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. [19]λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ τὸν νόμον ὑπὸ Μωυσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τῶν τράγων

1. *τους κεκοινημενους Δ*, inquinatus *f* 1. 2. *της σαρκος καθαροτητα ΑΒΔς*, carnem emundandam *f* 3. *αιωνιου ΑΒς*, *αγιου Δfv* *καθαριει ΑΒΔς*, qui mundavit *f* 4. *ημων ΑΔf*, *ὑμῶν vς* *νεκρων εργων ΑΔς*, operibus mortuis *fv* *θεω Ας*, *τω θεω τω Δ* 5. *και αληθεινω Α*, *om Δfvς* 6. *διαθηκης καινης ΑΔς*, novi testamenti *fv* arbiter *f* 7. *γενομενου ΑCΔς*, intercedente *fv* in redemptione *f* *επι τη πρωτη διαθηκη ΑCΔς*, veteris testamenti *f* 8. accipient *f* 9. *θανατον* (*-του Δ*) *αναγκη φερεσθαι ΑCΔς*, mors necesse est intercedat *fv* 10. *επι νεκροις βεβαια Α CΔς*, in mortuis confirmatur *f* *μη τοτε Δ* 11. *ο διαθεμενος Α CΔvς*, qui testatur *f* *ουδε* (*ουδεν Δ*, *οὐδ' ς*) *η πρωτη ΑCς et add διαθηκη Δ*, quidem prius testamentum non *f* *ενκεκενισται Α* 12. *λαληθεισης γαρ πασης* (*add της Δ*) *εντολης ΑCΔς*, lecto enim omni testamento *f* *τον ΑCΔ*, *om ς* *υπο μωυσεως* (*μωσεως Α*) *ΑCvς*, per moysen *f*, *μωυσεως Δ* 13. *μοσχων και των* (*om ς*) *τραγων ΑCvς*, *τραγων και των μοσχων Δf*

(adsp. *L*) inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, [14]quanto magis sanguis Christi, qui per (*om al*) spiritum sanctum semet ipsum obtulit (opt.) inmaculatum (immac. *F*) deo, emundauit (et mund. *F al*) conscientiam uestram (nostram) ab operibus mortuis ad seruiendum deo uiuenti (urienti *F*). [15]et ideo noui testamenti mediator est, ut morte intercedente in redemptionem (redemt.) earum praeuaricationum quae erant sub priore (er. superiore) testamento repromissionem (-mision.) accipiant (-piat *F*) qui uocati sunt aeternae hereditatis. (21) [16]Vbi enim testamentum [est], mors necesse est intercedat testatoris: [17]testamentum enim (e. t. *L*) in mortuis confirmatum est, alioquin nondum ualet dum uiuit qui testatus est; [18]unde ne primum quidem sine sanguine dedicatum est. [19]lecto enim omni mandato legis a Moyse (Mose *L*, Moysen *F al*) uniuerso populo, accipiens sangui-

μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισεν, [20]λέγων Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. [21]καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐράντισεν. [22]καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. [23]ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσιν θυσίαις παρὰ ταύτας. [24]οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν χριστὸς ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, [25]οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ· [26]ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, νυνὶ δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ

2. *εραντισεν ACΔ, ἐῤῥάντισε ς* 3. *ενετειλατο ΑΔfvς, διεθετο C και την σκηνην δε ACΔς*, ipsum etiam tabernaculum *f* 4. *εραντισεν ACΔ, ἐῤῥάντισε ς* 6. *τα μεν υποδειγματα ACΔvς Orig* 4, 151^b, exemplario *f* 7. *καθαριζεσθαι ACfvς Orig, καθαριζεται Δ αυτα δε ACΔvς Orig*, nam ipsa *f* 8. *κρειττοσι Cς παρα ταυτας ACfvς Orig, παρα ταυτης Δ* in manu factis *fv* 8. 9. *αγια* (sanctis) *εισηλθεν CΔfς, εισηλθεν αγια Α* 9. *χριστος ACΔ, ὁ Χρ. ς αντιτυπα των αληθινων ACΔς*, exemplarium veritatis *f* in ipso caelo *f* 10. *εμφανισθηναι* (*ενφ. Α*) *τω προσωπω ACΔς*, apparuit per sae *f ημων ΑΔfvς, υμων C ουδ ΑΔς, ουδε C*, sed neque *f* 11. sacerdos *f* 11. 12. in sanctis*per singulos annos *f* 12. *ἐπεὶ*] caeterum *f πολλακις ACvς*, aliquotiens *f*, *πολλα Δ* 13. *νυνι AC Orig* 1,250^e, *νυν Δς* in consummationem *f*

nem uitulorum et hircorum cum aqua et lana coccinea et hysopo, ipsum quoque librum et omnem populum aspersit, [20]dicens Hic sanguis testamenti quod mandauit ad uos deus. [21]etiam tabernaculum et omnia uasa (uassa) ministerii sanguine similiter aspersit. [22]et omnia paene in sanguine (sane *F*) mundantur secundum legem, et sine (si *pr F*) sanguinis fusione (effusio) non fit (fuit *F al*) remissio. (22) [23]Necesse est ergo exemplaria quidem caelestium his mundari, ipsa autem caelestia melioribus hostiis quam istis. [24]non enim in manu factis sanctis Iesus intro iit (iuit), exemplaria uerorum (*sic L*, uerborum *F al*, uirorum *al*), sed in ipsum caelum, ut appareat nunc uultui (uultu) dei pro nobis; [25]neque ut saepe (sepe *L*) offerat semet ipsum, quem admodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: [26]alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, nunc autem semel in consummatione saeculorum

τῶν αἰώνων εἰς ἀθέτησιν τῆς ἁμαρτίας διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. [27]καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, [28]οὕτως καὶ ὁ χριστός, ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

[1]Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων. κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν, εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύνανται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι· [2]ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας ἅπαξ κεκαθερισμένους; [3]ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν· [4]ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας.

1. *τῶν*] *Orig, om ibidem* ad destituendum *f* *της* (*om Cς*) *αμαρτιας ACfvς, των* (*om Δ*) *αμαρτιων Δ Orig* 1,250^e *bis* *της θυσιας ACΔvς Orig* 1,250^e, sanguinem *f* 2. quem admodum *fv* 3. *μετα δε τουτο κρισις ACΔvς*, et postea iudicari *f* *και ACΔ fv, om ς* 4. secundo *fv* 5. *αυτον απεκδεχομενοις* (*sic corr? C, -νοι pr C, εκδεχ. Δ*) *ACΔς*, exspectantibus eum *f* *σωτηριαν CΔfvς, add δια πιστεως A* 6. *εχων* (*-χω A?*) *ACΔfvς Orig* 3, 460^b 825^b, *ἔχει Orig* 3,350^e. *εἶχεν idem* 2,181^c 3,496^b. *περιέχων idem* 4,9^d 6. 7. *αυτην την εικονα ACΔvς*, in ipsa persona *f* 7. per singulos annos *fv* *ας Cvς, αις Δf, om A* 8. offerent *f* in frequentiam *f* *ουδεποτε*] *sic pr A, αι ουδεποτε corr A* *δυνανται AC, δυναται Δfvς* 9. *τελειωσαι ACvς, καθαρισαι Δf* *επει ουκ* (*om ς*) *ACΔvς*, nam nec *f* 10. *ετι ACvς, om Δf* *αμαρτιων ACΔς*, peccati *fv* 11. *κεκαθερισμενους* (*-θαρισμ. Δ*) *A CΔ, κεκαθαρμένους ς*, purgari *f* *κατ ενιαυτον* (per singulos annos) *ACvς, add γινεται Δf* 12. difficile *f* sanguine . . . auferri *fv*

ad (a) destitutionem (dist. ***F***, destructionem) peccati per hostiam suam apparuit. [27]et quem admodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium, [28]sic et Christus semel oblatus ad multorum exaurienda (exhaur. ***F***) peccata, secundo sine peccato apparebit (apparuit ***F***) exspectantibus (expect. ***F***) se (*om* ***F***) in salutem. (23) [1]Vmbram (Vmbra ***F***) enim habens lex bonorum futurorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos isdem (*sic* ***F*** *et pr* ***L***, hisdem *ceteri*) ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes (accid. ***F***) perfectos facere: [2]alioquin non (*om* ***L****?*) cessassent offerri (-rre) ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati cultores semel mundati? [3]sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit: [4]inpossibile enim est sanguine taurorum et hircorum (hyrc.) auferri peccata. [5]ideo ingrediens mun-

[5]διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ
ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, [6]ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρ-
τίας οὐκ ηὐδόκησας· [7]τότε εἶπον Ἰδοὺ ἥκω (ἐν κεφαλίδι βιβλίου
γέγραπται περὶ ἐμοῦ) τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημά σου. [8]ἀνώ-
τερον λέγων ὅτι θυσίας καὶ προσφορὰς καὶ ὁλοκαυτώματα καὶ
περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας οὐδὲ ηὐδόκησας, αἵτινες κατὰ νόμον
προσφέρονται, [9]τότε εἴρηκεν Ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου.
ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ. [10]ἐν ᾧ θελήματι ἡγια-
σμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ χριστοῦ
ἐφάπαξ.

[11]Καὶ πᾶς μὲν ἀρχιερεὺς ἕστηκεν καθ' ἡμέραν λειτουργῶν καὶ
τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται
περιελεῖν ἁμαρτίας· [12]οὗτος δέ, μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας
θυσίαν εἰς τὸ διηνεκές, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, [13]τὸ λοιπὸν
ἐκδεχόμενος ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν

1. ideoque *f* τον κοσμον *ACΔvς*, orbem *f* 2. ολοκαυτωματα *ACς*, ολοκαυτωμα (oloc.) *Δf* propter peccato *f* 3. ηυδοκησας *AC*, ευδοκ. *Δς* ειπον *ACvς*, *add* εγω *Δf* in volumine *f* 4. γεγραπται *ACfvς*, *add* γαρ *Δ* 5. λεγων] *sic corr A* θυσιας και προσφορας *ACΔfv*, θυσίαν καὶ προσφορὰν *ς* olocautomata *f* 6. pro *fv* αμαρτιας *Cvς*, αμαρτιων *Δf* ηυδοκησας *AΔ*, ευδοκησας *Cς* κατα *AC*, *add* τον *Δς* 7. ποιησαι *ACΔf*, *add* ὁ θεὸς *vς* 8. retollet *f* 9. σωματος (*add* τοῦ *ς*) *ACvς*, αιματος *Δf* 11. αρχιερευς *AC*, ιερευς *Δfvς* και *ACvς*, *om Δf* 13. ουτος *ACΔfv*, Αὐτὸς *ς* 14. in sempiterno *f* εν δεξια *CΔfvς*, εκ δεξιων *A* postea *f* 15. τεθωσιν *ACΔς*, ponantur *fv*, ὑπὸ τοῦ πατρὸς τεθῶσι πάντες *Orig* 4,169[e]

dum dicit Hostiam (Ost.) et oblationem noluisti, corpus autem (*om F*) aptasti mihi, [6]holocaustomata et pro peccato non tibi placuit (placuerunt): [7]tunc dixi Ecce uenio: in capite (capitulo *F*) libri scriptum est de me: ut faciam, deus [meus *F*], uoluntatem tuam. [8]superius dicens quia hostias (ost.) et oblationes et holocaustomata et (*om al*) pro peccato noluisti nec placita sunt tibi, quae secundum legem offeruntur, [9]tunc dixit Ecce uenio, ut faciam, deus, uoluntatem tuam. aufert primum, ut sequens statuat (-uit); [10]in qua uoluntate (-tem) sanctificati sumus per oblationem corporis Christi Iesu (Ihesu Christi *L*) in semel. [11]et omnis quidem sacerdos praesto (presto) est cotidie ministrans et easdem saepe offerens hostias (ost.), quae numquam possunt (posunt) auferre (offere) peccata. (24) [12]Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam (ost.) in sempiternum sedit (sed *F*, sedet *al*) in dextera dei, [13]de cetero exspectans (exp. *F*) donec ponantur inimici eius scabillum (scabell.) pedum eius. [14]una enim ob-

αὐτοῦ. [14]μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγια-
ζομένους. [15]μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ γὰρ
τὸ εἰρηκέναι [16]Αὕτη ἡ διαθήκη ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς μετὰ
τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος Διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίας
αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν διάνοιαν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, [17]καὶ τῶν
ἁμαρτιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθήσομαι ἔτι.
[18]ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας.

[19]Ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων
ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, [20]ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ
ζῶσαν, διὰ τοῦ καταπετάσματος, τουτέστιν τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, [21]καὶ
ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, [22]προσερχώμεθα μετὰ ἀληθι-
νῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πίστεως, ῥεραντισμένοι τὰς καρδίας
ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς [23]καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ,
κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ (πιστὸς γὰρ ὁ ἐπαγ-
γειλάμενος), [24]καὶ κατανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης

1. *γαρ ACfvς, δε Δ* 1. 2. *τους αγιαζομενους ACΔς*, nos sanctificans *f* 2. 3. *μετα γαρ το ειρηκεναι* (*προειρηκέναι ς*) *ACΔς*, cum autem dixerit *f* 3. *αυτη ACfς, add δε Δv* 4. in cordibus *fv* 5. *επι την διανοιαν ACΔ, ἐπὶ τῶν διανοιῶν ς*, in sensibus *f* *αὐτούς*] eius *f* 6. *αυτων και ACς, και Δfv* sceleris *f* *ου μη μνησθησομαι* (*μνησθῶ ς*) *ετι ACΔς*, iam non memorabor *f* 7. *δε αφεσις τουτων ACΔς*, ergo remissio eorum *f* *αμαρτιας ACΔvς*, peccatis *f* 8. libertatem *f* 9. in sanguinem *f* *ην ACΔvς*, in qua *f* *και ACfvς, om Δ* 11. in domo *f* *μετα AΔς, μετ C*. cum certo *f* 12. *πληροφορια ACΔvς*, confirmatione *f* *ρεραντισμενοι AC, εραντ. Δ, ἐῤῥαντ. ς* 13. *καθαρω ACΔvς, add* et *f* 14. *την ομολογιαν της ελπιδος ACς, της ελπιδος την ομολογιαν Δf* 15. *παροξυσμον ACΔς*, praevaricationem *f*

latione (-nem) consummauit in sempiternum sanctificatos. [15]contestatur autem nos et spiritus sanctus: postquam enim dixit [16]Hoc autem testamentum quod testabor ad illos post dies illos, dicit dominus Dando leges meas in cordibus eorum, et in mente eorum superscribam eas, [17]et peccatorum et iniquitatum eorum iam non recordabor amplius. [18]ubi autem horum remissio (remisio), iam non oblatio pro peccato. (25) [19]Habentes itaque, fratres, fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, [20]quam initiauit nobis uiam nouam et uiuentem, per uelamen, id est carnem suam, [21]et sacerdotem magnum super domum dei, [22]accedamus cum uero corde in plenitudine (-nem) fidei, adspersi (asp.) corda a conscientia mala [23]et abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem: fidelis enim est qui repromisit: [24]et ⌊non *F*⌋ consideremus inuicem

καὶ καλῶν ἔργων, [25]μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.

[26]Ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας οὐκέτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία, [27]φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους. [28]ἀθετήσας τις νόμον Μωυσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶν μάρτυσιν ἀποθνήσκει· [29]πόσῳ, δοκεῖτε, χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; [30]οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν Κρινεῖ κύριος τὸν λαὸν αὐτοῦ. [31]φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος.

1. *εγκαταλειποντες Αϛ, καταλιποντες Δ* nostram *fv* 2. *εθος Αϛ, εθος εστιν Δ,* et consuetudini *f* *παρακαλουντες και ΑΔϛ,* consolamini *f* 3. *βλεπετε ΑΔνϛ,* vides *f* 5. *περι αμαρτιων απολειπεται θυσια Αϛ Orig* 3,233b, *περιλειπεται θυσιαν περι αμαρτιων προσενεγκειν Δ,* restat peccatis hostia offerre *f* 6. *εκδοχη κρισεως ΑΔνϛ Orig,* execratio iudici *f* 7. *αθετησας τις ΑΔνϛ Orig* 3,261d, cum enim quidam relique *f* *μωυσέως fv Orig, μωσεως Αϛ* *οικτειρμων ΑΔϛ Orig,* ulla miseratione *fv, add και δακρυων Δf* 8. *επι δυσιν η (καὶ Orig) ΑΔϛ Orig* 3,261d, duobus vel *fv* *ποσω ΑΔϛ Orig* 1,749e 3,206f 261d, quanto magis *fv* *δοκει δε Δ* 9. deteriora deprecabitur vindictae *f* 10. *εν ω ηγιασθη Αfνϛ Orig* 1,749e 3,206f, *om Α* 12. *εκδικησεις Α,* vindicas *f* *λεγει κυριος Αϛ, om Δfv* *κρινει (οτι κρ. Δ,* qui iudicat) *κυριος ΑΔf, Κύριος κρινεῖ ϛ* 13. *το ΑΔνϛ,* autem est *f*

in prouocationem caritatis et bonorum operum, [25]non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed (*om F*) consolantes, et (*om al*) tanto magis quanto uideritis adpropinquantem (appr.) diem. [26]uoluntarie (-riae *L*) enim peccantibus nobis post acceptam notitiam ueritatis iam non relinquitur (dereling. *F al*) pro peccatis hostia (ostia), [27]terribilis autem quaedam (quidam *F al*) exspectatio (expect. *F*) iudicii, et ignis aemulatio quae consumptura (consumt.) est aduersarios. (26) [28]Inritam (Irr.) quis faciens legem Moysi (Mosi *L*) sine ulla miseratione duobus uel tribus testibus (*om L*) moritur: [29]quanto magis putatis (-tur) deteriora mereri supplicia qui filium dei conculcauerit et sanguinem testamenti pollutum (pullutum) duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiae contumeliam fecerit? [30]scimus enim qui dixit Mihi uindicta (-ctam *L al*), [et] ego reddam. et iterum quia iudicauit (-bit) dominus (*om al*) populum suum. [31]horrendum est incidere (inced.) in manus dei uiuentis.

32 Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων, 33 τοῦτο μὲν ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσιν θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. 34 καὶ γὰρ τοῖς δεσμίοις συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοὺς κρείσσονα ὕπαρξιν καὶ μένουσαν. 35 μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παρρησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μεγάλην μισθαποδοσίαν. 36 ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν, 37 Ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει καὶ οὐ χρονιεῖ· 38 ὁ δὲ δίκαιός μου ἐκ πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ.

1. *δε ΑΔυς Orig*, 1,303*b*, igitur *f* *τας προτερον ημερας Ας Orig*, *ταις προτεραις ημεραις Δ* 2. 3. *τουτο μεν ονειδισμοις τε και θλιψεσιν θεατριζομενοι* (*ονειδιζομενοι Δ*) *τουτο δε ΑΔς Orig*, spectaculo improperantium et angustia subiecti et *f* 3. taliter *ffv*, et aliter *f* 4. *δεσμιοις ΑΔυ*, *δεσμοῖς* (*add μου ς*, *add* eorum *f*) *fς Orig* 1,303*b* 5. substantiae vestrae *f* 6. *εχειν εαυτους κρεισσονα Α*, *εχειν* (*add ἐν ς*) *εαυτοις κρειττονα Δς*, vos habere meliorem *fv*, *ὅτι κρείττονα ἔχετε Orig* *και ΑΔfv*, *ἐν οὐρανοῖς καὶ ς Orig* 7. *αποβαλητε Αfυς Orig* 1,303*b*, *απολυητε Δ* libertatem *f* *εχει μεγαλην μισθαποδοσιαν* (*μισθ. μεγ. ς*) *ΑΔς Orig*, magnam habet remunerationem *fv* 8. perseverantis *f* 9. *ποιησαντες ΑΔς*, consummatam *f* 9. 10. *οσον οσον ο Αυς*, *οσον Δ*, donec qui *f* 10. venturus est veniat *f* *χρονιει Ας*, *χρονισει Δ*, tardavit *f* *δε ΑΔυς*, nam *f* *μου εκ πιστεως Αυ*, *εκ πιστεως μου Δf*, *ἐκ πίστεως ς* 11. vivit *fv* *και εαν υποστειληται* (subtrahent se *f*) *Αfυς et pr add Δ, om pr Δ* *η ψυχη μου Αf υς*, *μου η ψυχη Δ*

32 rememoramini autem pristinos dies, in quibus inluminati (-tum *F*) magnum certamen sustinuistis (sustenuistis *FL*) passionum; 33 et in altero (alteris) quidem obprobriis (oppr.) et tribulationibus spectaculum (expectac. *F*) facti, in altero autem socii taliter conuersantium effecti. 34 nam et uinctis conpassi estis, et rapinam bonorum uestrorum cum gaudio (gaudeo) suscepistis (suscipistis *L*, suscipitis *pr F*), cognoscentes uos habere meliorem et manentem substantiam. (27) 35 Nolite itaque amittere confidentiam uestram, quae magnam (grandem) habet (habent) remunerationem. 36 patientia enim uobis necessaria est, ut (et *F al*) uoluntatem dei facientes reportetis promissionem, 37 Adhuc enim modicum quantulum (aliqantulum *F al*), qui uenturus est (*om L*) ueniet et non tardabit (tardauit *L*): 38 iustus autem meus (*om al*) ex fide uiuit: quod si subtraxerit (substrax. *F*) se, non pla-

[39]ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

[1]Ἔστιν δὲ πίστις ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. [2]ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. [3]πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὸ βλεπόμενον γεγονέναι. [4]πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκεν τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τῷ θεῷ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. [5]πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως μεμαρτύρηται εὐαρεστηκέναι τῷ θεῷ· [6]χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι· πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστιν καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης

1. *δε ΑΔυς*, quidem *f* *εσμεν υποστολης ΑΔς*, simus per vestigium *f* 1. 2. in renascenti animae *f* 3. ispirantium *f* *υποστασις Αfυς, υποστασιν Α* 4. *βλεπομενων Δυς*, videntium *f*, *βουλομενων Α* *εν ταυτη γαρ εμαρτυρηθησαν ΑΔς*, in testimonium consecuti sunt *f* 5. 6. *εις το μη εκ ΑΔς*, ut ex non *f* 6. *το βλεπομενον ΑΔf, τὰ βλεπόμενα υς* factis *f* 6. 7. *πλειονα θυσιαν αβελ ΑΔς*, abel plurimam hostiam *f* 7. *ειναι ΑΔυς*, om *f* 8. *μαρτυρουντος επι τοις δωροις αυτου τω θεω* (*τοῦ θεοῦ υς*) *Α Δς*, testificatur perhibentem muneribus deo *f* *δι αυτης Αfυς, δια ταυτης Α* 9. *λαλει Αυ Orig* 2,814[a], *λαλειται Δς*, nominantur *f* henoc *f* 10. *ηυρισκετο ΑΔ, εὑρ. ς*, inveniebamur *f* 11. *μεταθεσεως Δfυ, μεταθεως Α, μεταθέσεως αὐτοῦ ς* testimonium habet *f* *ευαρεστηκεναι Α, ευηρεστηκέναι Δς* 12. non potuit *f* 13. *seq τοις εκζητουσιν αυτον μισθαποδοτης γινεται ΑΔυς*, quia inquirentes se eum remunerat *f*

cebit animae meae. [39]nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in adquisitionem animae. [1]est autem fides sperandorum substantia, rerum (*om L*) argumentum non parentum (*sic FL*, apparentum *uel* apparentium *ceteri*). [2]in hac (haec *F*) enim testimonium consecuti sunt senes. (28) [3]Fide intellegimus (intelligimus *hic semel F*) aptata (-tam) esse saecula uerbo dei, ut ex inuisibilibus uisibilia fierent. [4]fide (fidem *pr F*) plurimam hostiam Abel quam Cain optulit (tulit) deo, per quam testimonium consecutus (-tos) est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius deo, et per illam (illum *F*) defunctus adhuc loquitur. [5]fide Enoch (Enoc *F al*) translatus est ne uideret mortem, et non inueniebatur, quia transtulit illum deus. ante translationem enim testimonium habebat (habuit) placuisse deo: [6]sine fide autem inpossibile [est *L al*] placere [deo *FL*]: credere enim oportet accedentem (accidentem *F*) ad deum, quia (qui)

γίνεται. [7]πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς κατεσκεύασεν κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινεν τὸν κόσμον καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. [8]πίστει ὁ καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τόπον ὃν ἔμελλεν λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθεν μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. [9]πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας, μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς· [10]ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. [11]πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβεν καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. [12]διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγενήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει καὶ ὡς ἡ ἄμ-

1. *μηδεπω ΑΔυς*, non *fv* 2. metuens *fv* 3. *κοσμον ΑΔυς*, saeculum *f* *κατα πιστιν ΑΔς*, fidei *f* 3. 4. *εγενετο κληρονομος ΑΔς*, haeres institutus est *fv* 4. *ο ΑΔ*, *om ς* 4. 5. *ἐξελθειν εις* (*add τὸν ς*) *τοπον Ας*, *εις τοπον ἐξελθειν Δfv* 5. *εμελλεν ΑΔ*, *ἤμελλε ς* in possessione *f* 6. *πιστει Αυς*, *πιστει και Δ*, et *f* *εις* (*add την Δς*) *γην ΑΔυς*, in terra *fv* 7. *αλλοτριαν ΑΔς*, in aliena *fv* *ἐν σκηναις κατοικησας ΑΔς*, tabernaculis habitando *f* *ισαχ Δ* 8. *συνκληρονομων Α* *της αυτης Αfυς*, *αυτου Δ* 9. *τους θεμελιους ΑΔυς*, fundamentum *f* 10. *σαρρα Ας*, *add στειρα Δfv* 11. *και παρα Αυς*, *εις το τεκνωσαι παρα Δ*, filium etiam super *f* *ηλικιας ΑΔfv*, *add ἔτεκεν ς* 11. 12. *τον επαγγειλαμενον ΑΔυς*, esse repromissionem *f* 12. *εγενηθησαν ΑΔ*, *ἐγεννήθησαν ς* 13. *τω πληθει ΑΔς*, in multitudinem *fv* *ως η Α*, *καθως η Δ*, *ὡσεὶ ς*

est et inquirentibus se remunerator fit. [7]fide Noe responso accepto de his quae adhuc (*om al*) non uidebantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suae, per quam damnauit mundum et iustitiae quae per fidem est heres (heris *F*) est institutus. [8]fide qui uocatur Abraham oboediuit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem, et exiit nesciens quo iret. [9]fide demoratus (moratus *L al*) est in terra (terram *F*) repromissionis (-mision.) tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac et Iacob, coheredibus repromissionis eiusdem: [10]exspectabat (exp. *F*) enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex et conditor deus. (29) [11]Fide et ipsa Sarra sterilis (sterelis *L al*) uirtutem in (et *F al*) conceptionem seminis accepit etiam praeter tempus aetatis, quoniam fidelem credidit esse qui promiserat. [12]propter quod et (*om L*) ab uno orti sunt [ei], et hoc (haec *al, om F*) emortuo, tamquam sidera caeli in multitudinem et sicut harena (ar.)

μος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. [13]κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ προσδεξάμενοι τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ ἀσπασάμενοι, καὶ ὁμολογήσαντες ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. [14]οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες ἐμφανίζουσιν ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσιν. [15]καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ᾽ ἧς ἐξέβησαν, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι· [16]νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεός, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν· ἡτοίμασεν γὰρ αὐτοῖς πόλιν. [17]πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, [18]πρὸς ὃν ἐλαλήθη ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, [19]λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δύναται ο θεός, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν πα-

1. *η παρα το χειλος* *Δvς*, om *Δf*   *κατα πιστιν* *ΑΔvς*, in fide *f*   2. *ουτοι* *ΑΔvς*, om *f*   *προσδεξαμενοι* *Α*, *λαβοντες* *Δς*   3. *αυτας* *ΑΔvς*, om *f*   *ιδοντες* *ΑΔfv*, add *καὶ πεισθέντες* *ς*   salutantes *fv*   *ομολογησαντες* *ΑΔς* *Orig* 2,802[d], confitentes *fv*   4. *παρεπιδημοι* *Δς* *Orig*, hospites *fv*, *παροικοι και παρεπιδημοι* *Α*   5. *οτι πατριδα επιζητουσιν* (*ζητουσιν* *Α*) *ΑΔς*, se patriam inquirere *f*   *εμνημονευον* *Αfvς*, *μνημονευουσιν* *Δ*   6. de qua *fv*   *εξεβησαν* *ΑΔ*, *ἐξῆλθον* *ς*   *αν* *Δvς*, om *Δf*   *νυν* *ΑΔ*, *Νυνὶ* *ς*   7. *διο* *ΑΔvς* *Orig* 4,70[a], ideo merito *f*   8. *αυτους* *Α* *Δfς*, om *v* *Orig*   *θεος επικαλεισθαι* (*καλεῖσθαι* *Orig*) *αυτων* *Δς* *Orig*, *επικαλεισθαι αυτων θεος* *Δf*   9. *αβρααμ τὸν ισαακ πειραζομενος* *Δvς*, *τον ισαακ αβρααμ πειραζομενος* *Δ*, isaac cum tenebatur abraham *f*   10. *μονογενην* *Δ*, unicum *f*   *ο τας επαγγελιας* *ΑΔς*, repromissionem qui *f*   11. *οτι* *Δvς*, om *Δf*   *ισακ* *Δ*   *λογισαμενος* *ΑΔς* *Orig* 2,37*f*, certus aestimans *f*   12. *και εκ* *ΑΔ* *ς* *Orig*, a *f*   *εγειρε δυναται* *Α*, *εγειρειν δυνατος* *Δvς* *Orig*, suscitare possit *f*   in parabolam *f*

quae est ad horam (hora *F al*, oram *L*) maris innumerabilis. [13]iuxta fidem defuncti sunt omnes isti (iusti *F*), non acceptis repromissionibus (-mision.), sed a longe eas (*om al*) aspicientes et salutantes, et confitentes quia peregrini (paer.) et hospites sunt supra terram. [14]qui enim haec dicunt, significant se patriam inquirere. [15]et si quidem illius meminissent (memmin. *L*) de qua exierunt, habebant utique tempus reuertendi: [16]nunc autem meliorem appetunt (adp. *L al*), id est caelestem (-stis *F*). ideo non confunditur deus uocari deus eorum: parauit enim illis ciuitatem. [17]fide optulit (obt.) Abraham (Abram) Isaac, cum temptaretur (temt.), et unigenitum offerebat qui susceperat (suscip. *F*) repromissiones (-misiones), [18]ad quem dictum est quia in Isaac uocabitur tibi semen; [19]arbitrans quia et a mortuis suscitare potens est

ῥαβολῇ ἐκομίσατο. [20]πίστει καὶ περὶ μελλόντων ηὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. [21]πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ ηὐλόγησεν καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. [22]πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσεν καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. [23]πίστει Μωυσῆς γεννηθεὶς ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ δόγμα τοῦ βασιλέως. [24]πίστει Μωυσῆς μέγας γενόμενος ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, [25]μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, [26]μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτου θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ· ἀπέβλεπεν γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. [27]πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησεν. [28]πίστει πεποίηκεν τὸ πάσχα

1. *και ΑΔfv*, om *ϛ* *ηυλογησεν ΑΔ, εὐλόγησεν ϛ*, bene dicit *f* *ισακ Δ* 2. 3. *εκαστον των υιων ΑΔϛ*, singulos filios *f* 3. *ηυλογησεν Α, ευλογησε Δϛ* *επι το ακρον ΑΔϛ*, fastigium *fv* 6. *μωυσης Αfv, μωσης Δϛ* 7. 8. *το δ* .... (*διαταγμα Δϛ*) *του βασιλεως ΑΔϛ*, regis edictum *fv*, *add πιστει μεγας γενομενος μωυσης ανιλεν τον αιγυπτιον κατανοων την ταπινωσιν* (dolorem) *των αδελφων αυτου Δf* 8. *μωυσῆς fv, μωσης Δϛ* 9. *μαλλον ελομενος συγκακουχεισθαι* (*συνκ. Α*) *ΑΔvϛ*, maluit enim experiri affectum *f* 10. peccatum delicias *f* 11. *πλουτον ηγησαμενος Α Δϛ*, honestatem aestimans *f* *εν* (om *Δ*) *αιγυπτου* (*Αἰγύπτῳ ϛ*) *θησαυρων ΑΔϛ*, thesauris aegyptum *f* 12. aspiciens enim in remuneratione *f* 14. *αωρατον Α* *ορων Αfvϛ, ορωντα Δ* *εκαρτερησεν ΑΔvϛ*, sustinebat *f* celebravit *fv*

deus, unde eum et in parabola accepit. [20]fide et de futuris bene dixit Isaac (Isac *F*) Iacob et Esau. [21]fide Iacob moriens singulos filiorum Ioseph bene dixit (b. d. I.) et adorauit fastigium uirgae eius. [22]fide Ioseph moriens de profectione (-oni) filiorum Israhel memoratus est et de ossibus suis mandauit. [23]fide Moyses (Moses *L al*) natus occultatus est mensibus tribus a parentibus suis, eo quod uidissent eligantem (elegantem *F*) infantem, et non timuerunt regis edictum. [24]fide Moyses (Moses *L*) grandis factus negauit se esse filium (fil. esse) filiae Pharaonis, [25]magis eligens adfligi cum populo dei quam temporalis peccati (*om F*) habere iucunditatem (iocund.), [26]maiores diuitias aestimans thesauro (thesauris *al*, thensauros *F*) Aegyptiorum inproperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem. [27]fide reliquid (-quit) Aegyptum, non ueritus animositatem regis: inuisibilem enim tamquam uidens sustinuit (sustenuit *F al*). [28]fide ce-

καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλεθρεύων τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. [29]πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς γῆς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ Αἰγύπτιοι κατεπόθησαν. [30]πίστει τὰ τείχη Ἰεριχὼ ἔπεσαν κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. [31]πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασιν, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. [32]καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει με γὰρ διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ Γεδεὼν Βαρὰκ Σαμψὼν Ἰεφθάε Δαυείδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν προφητῶν, [33]οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, [34]ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρης, ἐδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. [35]ἔλαβον γυναῖκας ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθη-

1. *την προσχυσιν του αιματος ΑΔς*, sanguinis fusionem *f* neque subastabat primitivam *f* *ολεθρευων ΑΔ, ὀλοθρεύων ς* 3. *γης ΑΔfv*, om *ς* experti *v*, sperti *f* 4. *επεσαν ΑΔ, ἔπεσε ς κυκλωθεντα επι επτα ημερας ΑΔς*, diebus VII girati *f* 5. *τοις απειθησασιν ΑΔvς*, in infidelibus cum contumacibus *f* 6. *ετι Αf vς*, om *Δ* *επιλειψει Ας, επιληνψη Δ?* 6. 7. *με γαρ ΑΔ, γάρ με fvς* 7. *περι Αfvς*, add *δε Δ* *βαρακ Αv, και βαρακ και Δ*, et de barac *f*, *Βαράκ τε καὶ ς* *ιεφθαε Α, και ιεφθαε* (ephtan) *Δfς* 8. *δαυειδ Δ, Δαβίδ ς* 9. *ειργασαντο Ας, ηργασαντο Δ* 10. *στοματα Αfvς, στομα Δ* 11. *μαχαιρης ΑΔ, μαχαίρας ς* *εδυναμωθησαν ΑΔ, ἐνεδυναμώθησαν ς* *απο ΑΔς*, de *fv* 11. 12. *εγενηθησαν ισχυροι εν πολεμω ΑΔς*, in bello fortes fuerunt *f* 12. *εκλιναν ΑΔvς*, ceperunt *f* 13. *γυναικας ΑΔf, γυναῖκες vς* *τους νεκρους ΑΔvς*, mortuorum *f* *αλλοι δε ετυμ-*

lebrauit pascha et sanguinis effusionem, ne qui uastabat primitiua tangeret eos. [29]fide transierunt mare (mari) rubrum tamquam per aridam terram, quod experti Aegypti (Eg.) deuorati sunt. [30]fide muri Hiericho ruerunt circuitu (circuiti *V*, circumiti *L*) dierum septem (VII *F*). [31]fide Raab meretrix non periit (peribit *L*) cum incredulis, excipiens exploratores cum pace [et alia uia eiciens *V*]. [32]et quid adhuc dicam? deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon Barac (Baruc *L*, Barach) Samson (Sampson *F*) Iepthae (Ieptae *V*, Iaetae *pr F*, Iephthe *L*, Iepthe *al*) Dauid (-it) et (*om al*) Samuhel (-uel) et (*om al*) prophetis (profetis *LV*, profectis *pr F*), [33]qui per fidem deuicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones (promisiones), obturauerunt (optur. *F*) ora leonum, [34]extincxerunt (extinx.) impetum ignis, effugerunt aciem gladii, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorum. [35]acceperunt mulieres de resurrectione (-nem) mortuos suos [filios]: alii autem distenti (distincti) sunt, non suscipientes redemp-

σαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν· [36]ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, [37]ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρης ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, [38]ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐπὶ ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσιν καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. [39]καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως οὐκ ἐκομίσαντο τὰς ἐπαγγελίας, [40]τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

πανισθησαν (απετυμπ. Δ) ΑΔς, et alii necati sunt *f* 1. non exspectantes delicias *f* 1. 2. αναστασεως τυχωσιν ΑΔς, haberent resurrectionem *f* 2. εμπαιγμων Ας, ενπεγματων Δ πειραν ελαβον ΑΔς, experti *fv* 3. δε ΑΔς, et *fv* φυλακης ΑΔς, carceres *fv* επρισθησαν Α*fv*ς *Orig* 1,19^e 699^a 3,218^b 465^b 4,268^c, επειρασθησαν Δ επειρασθησαν (....ρασθησαν Δ) ΑΔ*v*ς *Orig* 1, 699^a 3,218^b 465^b 4,268^c, tentaverunt *f*, *om Orig* 1,19^e 4. εν ΑΔ *v*ς *Orig*, *om f* μαχαιρης Δ, μαχαίρας ς *Orig* περιηλθον Α Δ*fv*ς *Orig* 1,707^b 3,218^b 465^c 4,268^d, *add* γὰρ *Orig* 1,699^a εν μηλωταις εν ΑΔ*v*ς *Orig*, in antelenis et *f*, ἐν *Orig* 4,268^c *cod* 5. ὑστερούμενοι *om f* θλιβομενοι ΑΔς *Orig* 1,707^b 2,648*f* 3,218^b 465^c 4,268^d, angustiatis *f*, *om Orig* 1,699^a κακουχουμενοι ΑΔς *Orig* 1,699^a 707^b 2,648*f* 4,268^d, κακούμενοι *Orig* 3,218^b 5. 6. ων ουκ ην αξιος ο κοσμος (orbis *f*, ὁ ἐπὶ γῆς κόσμος *Orig* 1,699) ΑΔ *f*ς *Orig* 2,648*f et post* 7. γῆς *Orig* 1,699^a, *om Orig* 1,707^b 3,218^b 6. επι ερημιαις Α, ἐπὶ ἐρημίας *Orig* 3,218^b, εν ερημιαις Δ*fv*ς *Orig* 1,699^a 707^b και ορεσιν και ΑΔς *Orig*, in montibus et in *f* 7. και ταις ΑΔς *Orig*, in *f* 7. 8. ουτοι παντες μαρτυρηθεντες δια της πιστεως Ας *Orig* 2,387^c 3,704^b, παντες μαρτ. ουτοι δια της π. Δ, hi omnes testimonio fidei probati *fv* 8. τας επαγγελειας Α, την επαγγελιαν Δ*fv*ς *Orig* θεου ΑΔ*v*ς *Orig*, *add* scilicet *f* 9. providente *fv*

tionem (redemt.), ut meliorem inuenirent resurrectionem: [36]alii uero ludibria et uerbera experti, insuper et uincula et carceres, [37]lapidati sunt, [secti sunt *om pr F*], temptati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circum ierunt (circuierunt *F*) in melotis (-tes), in pellibus caprinis, egentes, angustiati, adflicti, [38]quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes et (et in *V*, in *al*) montibus et [in *V*] speluncis et in cauernis terrae. [39]et hi (hii *F*) omnes testimonio (-nium *L al*) fidei probati non acceperunt repromissionem (repromision.), [40]deo pro nobis melius aliquid prouidente, ut ne sine nobis consum-

1 Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, 2 ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινεν σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν. 3 ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς ἑαυτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι.

4 Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, 5 καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται· Υἱέ μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος· 6 ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος παιδεύει, μαστιγοῖ

1. ideoque *fv* 1. 2. ημιν νεφος μαρτυρων *ΑΔς*, imbrem in nobis testimoniorum *f* 2. firmamentum depositi *f* ευπεριστατον *ΑΔς*, fragile *f* 3. τον *ΑΔυς*, ad *f* 4. εις *ΑΔυς*, *om f* 5. αντι της προκειμενης *ΑΔς*, pro tanto proposito *f* σταυρον *Ας Orig* 1,298^{e}, τον σταυρον *Δ* 6. τε *ΑΔς*, *om f* του θρονου *Α Δfυς*, *om Orig* κεκαθικεν *ΑΔ*, ἐκάθισεν *ς Orig* 7. γαρ *ΑΔ υς*, igitur *f* τον *Αυς*, *om Δf* υπομεμενηκοτα *ΑΔυς*, vos portasse *f* υπο *Ας*, απο *Δ*. a pectoribus *f* 8. εις εαυτον (αὐτὸν *ς*) *Ας*, εις εαυτους *Δ*, in vobis *f* ινα μη *ΑΔυς*, nec *f* υμων *ΑΔ υς*, *om f* εκλυομενοι *Αfυς*, εκλελυμενοι *Δ* 9. ουπω *Αfυς*, *add* γαρ *Δ* restituit *f* 10. της *Αfυς*, παρα της *Δ* 11. διαλεγεται *ΑΔς*, loquitur *fv* μου *Αυς*, *om Δf* μη ολιγωρει *ΑΔυς*, neglegere *f* 12. υπ αυτου ελεγχομενος (argueris) *Αfυς*, ελεγχομενος υπ αυτου *Δ* γὰρ] *Orig* 3,136^{b} 186^{a} 311^{f}, *om* 2,777^{f}

marentur. (30) 1 Ideoque et nos, tantam (tantum *L*) habentes inpositam nubem testium, deponentes omne pondus et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus propositum nobis certamen, 2 aspicientes in auctorem (autorem *V*) fidei et consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit (sustenuit) crucem, confusione (-nem *F*) contempta, adque in dextera sedis dei (d. s.) sedet (sedit *F al*). 3 recogitate enim eum qui talem sustinuit (sustenuit *F al*) a peccatoribus aduersum semet ipsum (ipsos *L et pr F*) contradictionem, ut ne fatigemini animis uestris deficientes. 4 nondum usque ad sanguinem restitistis aduersus (-sum *L al*) peccatum repugnantes, 5 et obliti estis consolationis (-nes *F*), quae uobis tamquam filiis loquitur, dicens Fili mi, noli (nolite) neglegere disciplinam domini, neque fatigeris dum ab eo argueris: 6 quem enim diligit (dilegit) dominus castigat,

δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. 7εἰς παιδείαν ὑπομένετε. ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός· τίς γὰρ υἱὸς ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; 8εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι καὶ οὐχ υἱοί ἐστε. 9εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα· οὐ πολὺ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων καὶ ζήσομεν; 10οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἐπαίδευον, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. 11πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι ἀλλὰ λύπης, ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσιν δικαιοσύνης.

12Διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, 13καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα

1. δὲ] *Orig* 3,136^b 186^a. ὁ θεὸς 2,115^e. *Orig* 2,127^a 624^a 3,751^b εις *ΑΔfv*, *Ei* ς 2. προσφερεται *ΑΔvς Orig* 3,666^d, offeret *f* γαρ *Av Orig*, *add* εστιν *Δfς* 3. εστε παιδειας *ΑΔς*, disciplinam estis *fv* νοθροι *Α* 4. και ουχ υιοι εστε *ΑΔfv*, ἐστὲ καὶ οὐχ υἱοί ς ειχομεν *ΑΔvς*, habentes *f* 5. ου πολυ *Α et add* δε *Δ*, οὐ πολλῷ *vς*, quanto *f* 6. 7. οι μεν γαρ προς ολιγας ημερας *Α Δς*, et illi quidem in tempore paucorum dierum *fv* 7. κατα το δοκουν αυτοις επαιδευον *Aς*, επαιδευον ημας κατα το δοκουν αυτοις (voluntatem suam) *Δf* επι το συμφερον (-ρων *Α*) *ΑΔvς*, meliora *f* 8. 9. πᾶσα . . . λύπης] et omni quidem disciplinae in praesente videtur non se gaudiis sed moerore *f* 8. δε *Avς*, *om* *Α* 9. μεν *ΑΔvς*, *om Orig* 3,666^d λύπης *Orig* 3,666^d. νῦν ὀδύνης καὶ οὐ χαρᾶς *idem* 2,601^e postea *fv* 10. ειρηνικον *ΑΔς Orig* 3,666^d, pacissimum *f* δι αυτης (αυτοις *Δ*) γεγυμνασμενοις *ΑΔς Orig* 2,601^e 3,666^d, exercitatis per eam *fv* 12. et regressus rectus *f*

flagellat autem omnem filium quem recipit. 7in disciplina (-nam *F*) perseuerate (-rantem *F*). tamquam filiis (filis) uobis offert [se] deus: (31) Quis (qui) enim filius quem non corripit pater? 8quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri et non filii estis. 9deinde patres quidem carnis nostrae habuimus eruditores et reuerebamur [eos *F*]: non (*om pr L*) multo (multos *F*) magis optemperabimus (obt., -parab., optemperauimus *F*, obtemperauis *L*) patri spirituum et uiuemus? 10et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum uoluntatem suam erudiebant nos, hic autem ad id (it) quod utile est in recipiendo sanctificationem eius. 11omnis autem disciplina in praesenti quidem uidetur non esse gaudii sed maeroris (meroris *L*, moeroris *F*, merores), postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit (reddidit *L al*) iustitiae (-tiam). (32) 12Propter quod remissas manus et soluta genua erigite, 13et gressus (gressos *F al*) rectos facite pedibus uestris, ut non clau-

μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. [14]εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον· [15]ἐπισκοποῦντες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ καὶ δι' αὐτῆς μιανθῶσιν οἱ πολλοί, [16]μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδετο τὰ πρωτοτόκια ἑαυτοῦ. [17]ἴστε γὰρ ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν ἀπεδοκιμάσθη· μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρεν, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν.

[18]Οὐ γὰρ προσεληλύθατε ψηλαφωμένῳ καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ καὶ ζόφῳ καὶ θυέλλῃ [19]καὶ σάλπιγγος ἤχῳ καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον [20](οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, Κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ

1. *ιαθη δε μαλλον ΑΔς*, magisquae sanetur *f* 2. *ου χωρις ΑΔυς*, quo *f* *κυριον ΑΔυς*, deum *fv* 3. *μη Ας*, *ινα μη Δ* *τις υστερων απο της χαριτος ΑΔς*, quid desit gratiae *f* *μη τις ΑΔυς*, neque *f* 4. *ανω φυουσα ΑΔυς*, exsurgens *f* impediat *fv* *δι αυτης Αfv*, *δια ταυτης Δς* *οι Α*, om *Δς* 5. *ος ΑCfυς*, om *Δ* *αντι βρωσεως μιας ΑCΔς*, propter unam escam *fv* 6. *απεδετο ΑC*, *απεδοτο Δς* *εαυτου ΑC*, *αυτου Δς* *θελων ΑCς*, cupiens *fv*, *λεγων Δ* 7. accipere *f* 7. 8. *μετανοιας γαρ τοπον ουκ ευρεν ΑCΔς*, non enim invenit paenitentiae (-tia *f*) locum *fv* 8. et quamquam *f* 9. *ψηλαφωμενω και κεκαυμενω πυρι ΑC*, *ψηλαφωμενω ορει κεκαλυμμενω* (*καὶ κεκαυμένῳ ς*) *πυρι Δς*, ad ardentem et tractabilem ignem *f* 10. *γνοφω και ζοφω* (*σκότῳ ς*) *και θυελλη ΑCΔς*, turbinem et procellam *f* cantum tubae *f* 11. *παρητησαντο*] *sic corr C, pr brevius* *μη προστεθηναι* (*προσθειναι Α*) *αυτοις ΑCΔς*, ne iam eis fieret *f* 12. *το διαστελλομενον ΑCΔς*, monentem *f* *καν ΑCΔυς*, licet *f*.

dicans (clad.) [quis *F*] erret, magis autem sanetur. [14]pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam (-nia *L*), sine qua nemo uidebit deum (dominum *F*); [15]contemplantes nequis (nequid) desit gratiae dei, nequa radix amaritudinis sursum germinans inpediat et per illam inquinentur (-nantur) multi, [16]nequis fornicator aut profanus ut Esau, qui propter unam escam uendidit primitiua sua. (33) [17]Scitote enim quoniam et postea cupiens hereditare benedictionem reprobatus est: non enim inuenit paenitentiae locum (l. p.), quamquam cum lacrimis inquisisset eam. [18]non enim accessistis (accesist.) ad tractabilem et accensibilem (accesib.) ignem et turbinem et caliginem et procellam [19]et tubae sonum et uocem uerborum, quam qui audierunt excusauerunt (excussau.) se, ne eis fieret uerbum: [20]non enim portabant quod dicebatur, Etsi bestia tetigerit montem, lapidabitur: [21]et

ὄρους, λιθοβοληθήσεται· [21]καὶ οὕτω φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον,
Μωυσῆς εἶπεν Ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος)· [22]ἀλλὰ προσεληλύθατε
Σιὼν ὄρει καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυ-
ριάσιν, ἀγγέλων [23]πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἀπογεγραμ-
μένων ἐν οὐρανοῖς, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων
τετελειωμένων, [24]καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαν-
τισμοῦ κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. [25]βλέπετε μὴ παραιτή-
σησθε τὸν λαλοῦντα· εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον ἐπὶ γῆς παραι-

1. *λιθοβοληθησεται ACΔfv*, *add ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται ς* *ουτω* (*ουτως C*) *ACfvς*, *ου Δ* 2. *μωυσης Cv*, *μωσης Afς* *και εκτρομος Δ* *αλλα CΔfvς* ***Orig*** 1,183 714*f* 2,768[a] 3,739[b] 4,174[e], vos ***Hilar*** 63, *ου γαρ A* 2. 3. *προσερχόμενοι θεῷ ζῶντι καὶ πόλει θεοῦ ἱερουσαλὴμ etc* ***Orig*** 1,747[d]. accedamus ad sion montem ad sanctam hierusalem civitatem ***Hilar*** 58 3. *και ACvς* ***Orig*** 1, 183 714*f* 2,768[a] 3,539[a] 739[b] 4,174[e] ***Hilar***, *om Δf* *ζοντος C* *ιερουσαλημ επουρανιω* (*-νιων A*) *ACvς* ***Orig***, *επουρανιω ιερουσαλημ Δf*, ierusalem ***Hilar*** 4. *μυριασιν* (*-άδων* ***Orig*** 1,714 cod, *μυριων αγιων Δ*) *αγγελων πανηγυρει* (*haec inter se coniungunt AC* ***Orig***) *ACΔς* ***Orig*** 1,183 714*f* 747[d] 3,739[b] 4,174[e], multitudinem angelorum frequentem *f*. et haec hierusalem est illa quidem ecclesia angelorum multitudinis frequentium *etc* ***Hilar*** 404 *και ACΔfvς* ***Orig*** 4,174[e], *om* ***Orig*** 1,184 ecclesia *f* primitivorum *fv* ***Hilar*** 404 4. 5. *απογεγραμμενων* (qui professi sunt *f*) *εν ουρανοις A CΔfv* ***Orig***, *ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων ς* 5. *πνευμασι ACvς*, *πνευματι Δf*, spirituum ***Hilar*** 404 *δικαίων*] in domino ***Hilar*** 6. *τετελειωμενων ACvς*, *τεθεμελιωμενων Δf* ***Hilar*** *μεσιτη* (*-της Δ*) *ιησου ACΔvς*, et sponsore iesum *f* sanguinis *f* 7. *κρειττον ACΔfv*, *κρείττονα ς* loquentem *f* *μη παραιτησησθε AC Δvς*, negligatis *f* 8. *λαλουντα ACvς*, *add υμιν* (in vobis) *Δf* *εξεφυγον AC*, *εφυγαν Δ*, *ἔφυγον ς* 8. *seq ἐπὶ . . . χρηματίζοντα*] in terram venia postulantes ab eo praestantem divitias *f* 8. *επι ACΔ*, *τὸν ἐπὶ τῆς ς*

ita terribile erat quod uidebatur (dicebatur *V*), Moyses (Moses *L al*) dixit Exterritus sum et tremebundus: [22]sed accessistis ad Sion montem et ciuitatem dei uiuentis, Hierusalem caelestem, et multorum milium angelorum [23]frequentiae (-tium), et ecclesiam (-arum *L al*) primitiuorum qui conscripti sunt in caelis, et iudicem omnium deum, et spiritus (-tum) iustorum perfectorum, [24]et testamenti noui mediatorem Iesum, et sanguinis sparsionem melius loquentem quam Abel. (34) [25]Videte ne recusetis (recussetis) loquentem: si enim illi non effugerunt recusantes (recussantes) eum qui super terram loquebatur,

τησάμενοι τὸν χρηματίζοντα, πολὺ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ᾽ οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, [26]οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσεν τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται λέγων Ἔτι ἅπαξ, ἐγὼ σείσω οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. [27]τὸ δὲ Ἔτι ἅπαξ δηλοῖ τὴν τῶν σαλευομένων μετάθεσιν ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. [28]διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες ἔχωμεν χάριν, δι᾽ ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ, μετὰ εὐλαβείας καὶ δέους· [29]καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον.

[1]Ἡ φιλαδελφία μενέτω. [2]τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. [3]μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. [4]τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσιν, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος·

1. *τον ACΔ, om ς* *πολυ ACΔ, πολλῷ fvς* *ημεις ΑΔfvς, υμεις C* *τον απ ουρανων ACΔς*, a caelis loquentem nobis *f* 2. *ου η φωνη την γην εσαλευσεν ACΔς*, qua voce movit terra *f* repromisit *f* 3. *απαξ εγω ACς, εγω απαξ Δf* *σεισω ACv, σειω Δfς, add λεγει* (inquit) *Δf* *και ACΔvς*, iam et *f* 4. *την* (*om Δς*) *των σαλευομενων* (*add τὴν ς*) *ACΔς*, mobilium *fv* 5. *ως ACΔvς, om f* *ινα μεινη τα μη σαλευομενα CΔfvς, om A* 5. 6. regno itaque immobili suscepto *f* 6. *εχωμεν ACΔς*, habemus *fv* 6. 7. *δι ης . . . ευλαβειας*] *sic corr C, pr pauciora* 7. *ευαρεστως ACς, ευχαριστως Δ*, placentes *fv* *ευλαβειας και δεους ACΔ*, metu et verecundia *fv, αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας ς* *και γαρ ACvς Orig* 2,572[e], *κυριος γαρ Δf* 8. *καταναλισκον ACΔfς Orig* 1,685[d] 3,982[a], *ἀναλ. ἐστί v Orig* 2,572[e], *ἐστι ἀναλ. Orig* 2,620[b] 9. *της ACΔς*, et *fv* 10. *ελαθον ACΔvς*, didicerunt *f* *ξενισαντες αγγελους ACΔς*, angelis hospitio receptis *fv* 11. *δεσμιων ACς, δεδεμενων Δ* *των alterum ACΔς*, et *fv* *κακωχουμενων C* 12. *οντες εν σωματι ACΔς*, in corpore morantes *fv* venerabilem convivium *f* *πασι Cς*

multo magis nos qui de caelis (caelo) loquentem nobis auertimus (auertimur *L*, aduertimur); [26]cuius uox mouit terram tunc, modo autem repromittit dicens Adhuc semel, [et *om FL*] ego mouebo non solum terram, sed et caelum. [27]quod autem Adhuc semel dicit, declarat mobilium translationem tamquam factorum, ut maneant ea quae sunt inmobilia (imm.). [28]itaque regnum immobile (inm. *L*, -lem *pr F al*) suscipientes habemus gratiam, per quam seruiamus placentes deo cum metu et reuerentia: [29]etenim deus noster ignis consumens (consummens *pr L*) est. [1]caritas fraternitatis maneat [in uobis *L al*]. [2]et hospitalitatem nolite obliuisci: per hanc enim latuerunt (placuerunt *F*) quidam angelis hospitio receptis. (35) [3]Mementote uinctorum tamquam simul uincti, et laborantium tamquam et ipsi in corpore morantes (-tis). [4]honorabile (-li) conubium in omnibus, et torus inma-

πόρνους γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. [5]ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν· αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν Οὐ μή σε ἀνῶ οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω, [6]ὥστε θαρροῦντας ἡμᾶς λέγειν Κύριος ἐμοὶ βοηθός, [καὶ] οὐ φοβηθήσομαι· τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος; [7]μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς μιμεῖσθε τὴν πίστιν.

[8]Ἰησοῦς χριστὸς ἐχθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτός, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. [9]διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε· καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατοῦντες.

[10]Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. [11]ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζῴων τὸ αἷμα εἰς τὰ

1. *γαρ ΑΔfv, δε Cς* *καὶ om f* iudicat *f* sint mores sine avaritia *fv* 2. contenti quae in praesenti habetis *f* 3. *σε AC Δς, om fv* ita audiente *f* *ημας λεγειν ACς, λεγειν ημας Δ,* dicite *f* *κυριος ACΔvς,* deus *f* 4. auxilio est *f* *και ΑΔς et corr C, om fv et pr C* *ποιησει ACΔς,* faciat *fv* 5. *ηγουμενων ACς, προηγουμενων Δ,* praepositorum *fv* *υμων ACfvς, om Δ* *ελαλησαν υμιν ACΔς,* vobis locuti sunt *fv* 6. *αναθεωρησαντες C* *μεμεισθε C* 8. *ιησους χριστος ACΔvς Orig* 1,250^{a} 2,778^{e}, iesu christi *f* *εχθες ACΔ, χθὲς ς Orig* *ο αυτος ACΔvς Orig* 1, 250^{a}, ipse est *f, om Orig* 2,778^{e} 9. *αιωνας ACvς Orig, add αμην Δf* *ξεναις ACΔvς,* novis *f* *παραφερεσθε ACΔv,* adduci *f, περιφέρεσθε ς* optimum enim est *fv* 10. 11. quae non profuit ambulantibus *f* 11. *περιπατουντες ΑΔ, περιπατησαντες Cς* 12. *θυσιαστηριον ACΔvς,* hostia *f* de quo herere *f* *εξουσιαν ACvς, om Δ?f* 13. *εισφερεται ζωων (ζωον Δ) ACΔς,* alium inferetur *f* 13. *seq εις τα αγια περι αμαρτιας C, περι αμαρτιας εις τα αγια* (in sanctis *f*) *Δfvς, εις τα .... A*

culatus (imm.): fornicatores enim et adulteros iudicabit (iudicauit *F al*) deus. [5]sint mores sine auaritia, contenti praesentibus: ipse enim dixit Non te deseram neque derelinquam; [6]ita ut confidenter dicamus Dominus mihi adiutor [est *LV al*]: non timebo quid faciat mihi homo. [7]mementote praepositorum uestrorum, qui uobis locuti sunt uerbum dei, quorum intuentes exitum conuersationis imitamini fidem. [8]Iesus Christus heri et hodie ipse (ipsi) et in saecula. (36) [9]Doctrinis uariis et peregrinis nolite abduci: optimum enim est gratia stabiliri (stabili) cor, non escis, quae non profuerunt ambulantibus (inambul. *L*) in eis. [10]habemus altare, de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt. [11]quorum enim animalium infer-

ἅγια περὶ ἁμαρτίας διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατα-
καίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. 12διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ
τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθεν. 13τοίνυν ἐξερ-
χώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ
φέροντες· 14οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλου-
σαν ἐπιζητοῦμεν. 15δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ
παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστιν καρπὸν χειλέων ὁμολογούντων τῷ ὀνό-
ματι αὐτοῦ.

16Τῆς δὲ εὐποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε· τοιαύταις
γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. 17πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν
καὶ ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ὡς
λόγον ἀποδώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσιν, καὶ μὴ στε-
νάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο.

18Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν· πειθόμεθα γὰρ ὅτι καλὴν συνείδη-

1. τουτων ACΔυς, eorum *f*   κατακαιεται ACς, καταναλισκονται Δ   3. suum *fv*   3. 4. τοινυν εξερχωμεθα (-χομεθα Δ) ACΔς, exeamus itaque *f*   5. ωδε μενουσαν ACΔυς, manentem hic *f*   6. δι αυτου ουν (om Δ) ACΔυς, ut per ipsum *f*   hostias laudes *f*   9. ευποιιας ACΔυς, benivolentiae *f*   και ACς, και της Δ   10. promeretur *fv*   11. αυτοι γαρ ACΔυς, quoniam ipsi *f*   11. 12. υπερ των ψυχων υμων ως λογον αποδωσοντες (-σονται Δ, *add* περι υμων Δ*f*) CΔ*f*υς, ως λογον αποδωσοντες υπερ των ψυχων υμων A   12. ποιωσι Cς   13. αλυσιτελες γαρ υμιν τουτο ACΔς, hoc enim proderit vobis *f*   14. προσευχεσθε ACυς, *add* και Δ, et orate et *f*   πειθομεθα ACΔ*f*, πεποίθαμεν υς   14. *seq* οτι καλην συνειδησιν εχομεν ACΔυς, bonam conscientiam habentes *f*

tur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. 12propter quod et Iesus, ut sanctificaret per (*om* F) suum sanguinem populum, extra portam passus est. 13exeamus igitur ad eum extra castra, inproperium eius portantes: 14non enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram (futura F) inquirimus. 15per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper deo, id est fructum labiorum confitentium nomini eius. 16beneficentiae (benefícient.) autem et communionis (communitionis) nolite obliuisci: talibus enim hostiis (ostiis) promeretur deus. (37) 17Oboedite praepositis uestris et subiacete (subiacite F *al*) eis: ipsi (ipse) enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri; ut cum gaudio hoc faciant, et non gementes: hoc enim non expedit uobis. 18orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in

σιν ἔχομεν, ἐν πᾶσιν καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. [19]περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν.

[20]Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, [21]καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, αὐτῷ ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

[22]Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἀνέχεσθαι τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως· καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. [23]γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. [24]ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας.

[25]Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

1. *πασι Cς* 2. *παρακαλω τουτο ποιησαι ACΔς*, hoc peto faciatis *f* 3. nam deus autem *f* *αναγαγων ACΔυς*, suscitat *f* 4. in sanguinem *f* *κυριον ACΔυς*, deum *f* 5. *ιησουν ACυς*, *add χριστον Δf* aptet *fυ* *εργω Cς*, *εργω και λογω A*, *om Δfυ* 6. *αυτω ποιων AC*, ipso faciente *f*, *ποιων Δυς* 7. 8. *των αιωνων ACυς*, *om Δ* 9. *ανεχεσθαι Δ*, *ανεχεσθε ACς* 10. *βραχεων επεστειλα ACυς*, *τραχεων απεστειλα Δ* 11. *ημων ACΔυ*, *om ς* 14. *υμων ACς*, *υμων (an om?) των αγιων Δ* *προς εβραιους C*, *προς εβραιους εγραφη απο ρωμης A*, *Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου ς*

omnibus bene uolentes (u. b.) conuersari. [19]amplius autem deprecor (depraecor *L al*) uos hoc facere, ut quo celerius restituar uobis. (38) [20]Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ouium in sanguine testamenti aeterni, dominum nostrum (*om al*) Iesum [Christum *V al*], [21]aptet (perficiat) uos in omni bono, ut faciatis uoluntatem eius, faciens in (*om L*) uobis quod placeat (placuit *F*) coram se, per Iesum Christum, cui gloria in saecula saeculorum, amen (*om F al*). (39) [22]Rogo autem (*om al*) uos, fratres, ut (*om L*) sufferatis uerbum solacii: etenim perpaucis scripsi (scribsi *F*) uobis. [23]cognoscite fratrem nostrum Timotheum [uobis *F*] dimissum (dem. *F al*), cum quo, (d. quod) si celerius uenerit, uidebo uos. [24]salutate omnes praepositos uestros et omnes sanctos. salutant uos de Italia. [25]gratia cum omnibus uobis, amen (amen amen *al*, *om F*).

[Exp. ad Hebraeos feliciter: seq. epist. sancti Iacobi. *F*]

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Α.

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, 2Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

3Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶν μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν 4μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσιν μᾶλλον ἢ οἰκονομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει, 5(τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου, 6ὧν τινὲς ἀστοχήσαντες

προς τιμοθεον Α, προς τιμοθεον α G, incipit ad timotheum prima *f, Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ πρώτη ς. Παῦλος ἐν τῇ προτέρᾳ πρὸς τιμόθεον ad* 2,8ss *Orig* 1,211^{a}. *ἐν τῇ πρὸς τιμ. πρώτῃ ad* 1,20 *Orig* 3,304^{e} 1. *ιησου χριστου Afς, χριστου ιησου ΔGgv σωτηρος AGς, του σωτηρος Δ,* salvatoris *gv,* salutaris *f* 2. *χριστου ιησου AΔGfgv, Κυρίου* (*om v Orig*) *ἰησοῦ χριστοῦ vς Orig* 2,739^{b} *γνησιω AΔGς,* carissimo *f,* visscerali *g* 3. *πατρος AΔGfgv, add ἡμῶν vς* 5. *προσμειναι A Gς, περιμειναι Δ εφεσσω Gg* cum irem *fgv Hilar* 1069 *cod,* cum ires *Hilar cod* 7. *ζητησεις ΔGς, εκζητησεις A,* quaestiones *gv Iren* 1 *Hilar,* quaestionem *f* 8. *παρεχουσιν μαλλον AΔGfgvς,* magis praestant *Iren Hilar οικονομιαν AG, οικοδομην Δ, οἰκοδομίαν ς,* aedificationem *fgv Iren Hilar την AΔfgvς Iren Hilar, om G post πιστει litteram erasam A* 10. *αγαθης AΔfgvς, om G* errantes *vel* declinantes *g,* excidentes *f*

INCIPIT AD TIMOTHEVM PRIMA.

Paulus apostolus Christi Iesu (Iesu Christi *L*) secundum imperium dei saluatoris nostri et (*om F al*) Christi Iesu (I. C.), spei nostrae, 2Timotheo dilecto filio in fide. gratia, misericordia, [et *LV al*] pax a deo patre [nostro] et Christo Iesu domino nostro (et domino Iesu Christo). 3sicut rogaui te ut remaneres (remaneris *FL*) Ephesi, cum irem in Macedoniam (Mached. *F*), ut (et *L*) denuntiares (-rem *F*) quibusdam ne aliter docerent 4neque intenderent fabulis et genealogiis interminatis (termin.), quae (que *F*) quaestiones (quest.) praestant magis quam aedificationem dei quae est in fide. 5finis autem (enim *F al*) praecepti (-ptum) est caritas de corde puro et conscientia (scientia) bona et fide non ficta; 6a quibus quidam aberran-

ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, [7]θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσιν μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. [8]οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρήσηται, [9]εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, [10]πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται, [11]κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ. [12]χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν

1. *Orig* 3,563^{d} 2. λεγουσιν *ΑΔGfgς Orig* 3,563^{d} 4,394^{c}, loquuntur *gv* διαβεβαιουνται *ΑΔGς Orig*, affirmant *fgv* 3. χρησηται *Α*, χρηται *ΔGfgvς Lucif* 135 166 ειδως *ΑΔGgvς Lucif*, scientes *f* 4. δικαιω νομος ου κειται *ΑΔGfgς Orig* 2,629^{d} *Lucif*, lex non est posita iustis *Iren* 246 ανομιοις δε *ΑΔfς Lucif*, αλλ (*deletum G*) ανομιοις τε (autem) *Gg* non subditis *gv*, non (in-*Luc*) obaudientibus *f Lucif* 5. ασεβεσι (-σιν *G*) *AGgvς*, και ασεβεσι *Δf Lucif* ανοσιοις *ΑΔvς Lucif* 135, και ανοσιοις *Gfg Lucif* 166 5. 6. πατρολωαις (πατραλ. *ς*) και μητρολωαις (μητραλ. *ς*) *ΑΔGgvς Lucif*, patricidiis et matricidiis *fv* 6. ανδροφονοις (*om Lucif* 135) πορνοις αρσενοκοιταις *ΑΔGgvς Lucif* 135 166, masculorum concubitores homicidiis impudicis *f* ανδραποδιταις *G* 7. εφιορκοις *Δ*, periuriis *g* υγειεννουση *G* 7. 8. διδασκαλια αντικειται *ΔGfgvς Lucif*, διδασκαλεια (*α ultimum rec, tum duas litteras erasas*) *Α*, *add* τη *Δfgv Lucif* 135 166 9. χαριν *AGgv*, και χαριν *Δfς Lucif* 166 confortanti *g* χριστω *AGvς Lucif*, εν χριστω *Δfg* 10. ημων *ΑΔGfgvς*, *om Lucif* ponens *fgv Lucif*

tes conuersi sunt in uaniloquium, [7]uolentes esse legis doctores, non intellegentes neque quae locuntur (loquntur, loquuntur) neque de quibus adfirmant (affirmant). (2) [8]Scimus autem quia bona est lex, siquis eam (ea *LV*, ei *pr F*) legitime (ligetime *pr F*, legetime *V*) utatur, [9]sciens hoc, quia iusto non est lex (i. l. n. e. *al*, l. i. n. e. *L*) posita, sed iniustis et non subditis, impiis et peccatoribus, sceleratis et contaminatis, patricidis (parric., -diis) et matricidis (-diis), homicidis (-diis), [10]fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, periuris (periuriis *F*), et siquid aliut (aliud) sanae doctrinae (doctrine) aduersatur, [11]quae est secundum euangelium gloriae beati dei, quod creditum est mihi. [12]gratias ago ei qui me confortauit, Christo Iesu domino nostro, quia (qui) fidelem me existimauit,

[13]τὸ πρότερον ὄντα με βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὑβριστήν· ἀλλὰ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ, [14]ὑπερεπλεόνασεν δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. [15]πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· [16]ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται χριστὸς Ἰησοῦς τὴν ἅπασαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. [17]τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων, ἀφθάρτῳ ἀοράτῳ μόνῳ θεῷ, τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν) [18]ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, [19]ἔχων πίστιν καὶ

1. *το* (*τὸν ς*) *προτερον οντα με* (*om ΔGς*) *ΑΔGς*, qui prius fueram *f Lucif*, qui primo fui *Cypr* 133, me primum consistentem *g* *αλλα* (*ἀλλ' ς*) *ΔGfgvς Cypr Lucif* 166, *add δια τουτο Α* 2. *αγνων Δ* *εν* (*τη Δ*) *απιστια ΑΔGgvς Lucif*, in incredulitatem *f* 3. *της ΑΔGfvς Lucif*, *om f* 4. *και πασης αποδοχης αξιος ΑΔGfgvς*, *om Orig* 1,378^c 4. 5. *χριστος ιησους ΑΔGfgvς*, *Ἰησοῦς χριστὸς Orig* 5. *τον ΑΔGgς Orig*, hunc *fv* 6. *ελαιηθην G* *πρωτω ΑGgς*, *om Δf* 6. 7. *χριστος ιησους ΑΔfv*, *ιησους Gg*, *Ἰησοῦς Χριστὸς ς* 7. *απασαν ΑG*, *πασαν Δς* *μακροθυμιαν ΑGgvς*, *add αυτου Δf* 8. *επ αυτω ΑΔGς*, in illum *g*, illi *fgv* 9. *αφθαρτω ΑGgς*, *αθανατω Δfv* *αορατω ΑΔfvς*, *add αθανατω Gg* *μονω ΑΔGfgv*, *add σοφῷ ς* 10. *παραγγελιαν ΑΔς*, *απαγγελιαν G* 11. in te *gv*, inter *f* 12. *στρατευη ΑGς*, *στρατευση Δ* habens *gv*, habes *f*

ponens in ministerio [13]qui prius fui (*om L*) blasphemus (blasfemus) et persecutor et contumeliosus (contumil.), sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitatė, [14]super abundauit (habundauit) autem (haec *L*) gratia domini nostri cum fide et dilectione quae est in Christo Iesu. (3) [15]Fidelis sermo et omni (omne) acceptione dignus, quia Christus Iesus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, [16]sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo (primum *F al*) ostenderet Christus Iesus (*om al*) omnem patientiam, ad informationem (deform. *L*, exemplum *F al*) eorum qui credituri sunt illi in uitam aeternam. [17]regi autem saeculorum, inmortali inuisibili soli deo, honor et gloria in saecula saeculorum, amen (*om al*). (4) [18]Hoc praeceptum commendo tibi, fili (filii) Timothee (-thaee *F al*), secundum praecedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam, [19]habens fidem

ἀγαθὴν συνείδησιν, ἥν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν· [20]ὧν ἐστὶν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσιν μὴ βλασφημεῖν.

[1]Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, [2]ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. [3]τοῦτο καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, [4]ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. [5]εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος, χριστὸς Ἰησοῦς [6]ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων καιροῖς ἰδίοις,

1. repellentes *fgv* εναυγαγησαν *A* 2. ων *ΑΔGς*, ex quibus *fgv* υμενεος (him. *f*, -neus *g*) και αλεξανδρος *ΑΔGfgvς*, δημᾶς καὶ ἑρμογένης *Orig* 2,117^{e}. περὶ φυγέλλου (phig.) καὶ ἑρμογένους *Orig* 3,257^{c} *Hilar* 337 3. παιδευθωσιν *ΑΔGς Orig* 2,117^{e} 3,126$^{c}_{a}$ 257^{c} 304^{e}, disciplinam accipiant *f*, erudiantur *g*, discant *Hilar* 4. παρακαλω *Αvς Orig* 1,220^{a} 797^{a} 2,636^{f} *Lucif* 206, παρακαλει (ταρ. *G*) *ΔGfg Hilar* 535 οὖν *om Orig* 2,636^{f} πρωτον παντων *ΑΔfvς Orig* 1,220^{a} 2,636^{f} *Hilar Lucif*, πρωτον *Gg*, ὑμᾶς πρῶτον *Orig* 1,797^{a} 6. εν *ΑΔfgvς Orig* 1,797^{a} *Lucif*, om *G* ηρεμον (ηρει^{μ}ον *G*) και ησυχιον *ΑΔGgvς Lucif* 206, con securitatem et gravitatem *f* 7. εν παση *ΑGgvς*, εν (cum) *Δf Lucif* gravitate *Lucif*, castitate *fgv* τουτο *A*, *add* γαρ *ΔGfgvς Lucif* 8. σωτηρος *ΑΔGgvς*, salutari *f Lucif* 8. 9. *Orig* 2,647^{a} *Lucif* 206 10. εις και *ΑΔGfgvς*, et unus *Hilar* 830 *Iren* 313 *Hilar* 1198 11. παντων *ΑΔGfς*, nobis omnibus *g*, *add* ου (*om vς*) το μαρτυριον *ΔGfgvς*, quae om *A* ιδιοις (suis) *Αvς*, *add* εδοθη *ΔGfg*

et bonam conscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt; [20]ex quibus est Hymineus (Hymenius *L*, Hymyneus, Hyminneus) et Alexander (Alax.), quos tradidi satanae, ut discant non blasphemare. (5) [1]Obsecro igitur primo (primum) omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, [2]pro regibus et omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam uitam agamus in omni (omne) pietate et castitate. [3]hoc enim bonum est et acceptum coram saluatore (*sic L*, saluatori *F al*, salutari *al*, salutare *al*) nostro deo (*om pr L*), [4]qui omnes homines uult saluos fieri et ad (in *pr F al*) agnitionem ueritatis uenire. (6) [5]Vnus enim deus, unus et (*om al*) mediator dei et hominum homo Christus Iesus, [6]qui dedit redemptionem semet ipsum pro omnibus (multis *F al*), testimonium temporibus suis, [7]in quo posi-

7 εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος (ἀλήθειαν λέγω, οὐ ψεύ-
δομαι), διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. 8 βούλομαι οὖν
προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας
χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ, 9 ὡσαύτως γυναῖκας ἐν καταστολῇ
κοσμίῳ μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγ-
μασιν καὶ χρυσίῳ ἢ μαργαρίταις ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, 10 ἀλλ' ὃ
πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν, δι' ἔργων ἀγαθῶν.
11 γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ· 12 διδάσκειν δὲ γυ-

1. εις ο (εν ω *Gfgv*) ετεθην *ΔGfgvς*, ο επιστευθην *A*   λεγω *A ΔGfgv*, add ἐν Χριστῷ ς   2. πιστει *ΔGfgvς*, πνευματι *A*   θυλομαι *G*   οὖν] *Orig* 1,198^a 211^a 266^f 268^c 3,155^a, *om idem* 3, 311^a 3. προσευχεσθαι τους ανδρας *Aς Orig* 1,198^a 211^a 266^f 268^c 3,155^a, τους ανδρας προσευχεσθαι *ΔGfgv Orig* 3,311^a οσιους *AΔGς Orig* 1,266^f 2,637^b 3,155^a 311^a 4,374^c, ὁσίας *Orig* 1, 198^a 211^a, sanctas *f*, puras *gv*. manus puras *Hil* 535   4. διαλογισμου *AΔfvς Orig* 1,198^a 266^f 2,637^b *et* 4,374^c *cod Hilar*, διαλογισμων *Gg Orig* 1,211^a 3,155^a 311^a *et* 4,374^c cod   ωσαυτως (*add* τας *A*, *add* και *Gfgv Orig*, *add* καὶ τὰς ς) γυναικας *AΔGfgvς Orig* 1,198^b, γυναῖκας ὡσαύτως *Orig* 1,211^b mulieres vestrae (om 175) cum *etc Cypr* 175 317   5. κοσμιω *Agvς*, ornatu *f*, κοσμιως *ΔG Orig*   αιδους και σωφροσυνης *AGς Orig*, pudore (p. *vel* verecundia *g*) et sobrietate *fg*, σωφροσυνης και αιδους *Δ*, verecundia et pudicitia *Cypr* 175 317   κοσμειν *AΔGgς Orig*, ornantes *fgv*, componentes *Cypr*   εν *AΔGgvς Orig Cypr*, *om f*   πλεγμασιν *ΔGς Orig* 1,198^b 211^b, καταπλεγμασιν *A*   6. και *AΔGfg Orig* 1,211^b, ἢ *gvς Orig* 1,198^b, neque *Cypr* 175 317   χρυσιω *AG*, χρυσω *Δς Orig*   η *prius AΔGfgvς Orig*, neque *Cypr*   μαργαργαρειταις *G*, margaritas *f*   ο *AΔGfgvς Orig*, ut *Cypr*   7. επαγγελομεναις *G*   θεοσεβειαν *AΔGfgς Orig* 1,198^b 211^b, castitatem *Cypr*   εργων αγαθων *AΔGfgς Orig*, bonam conversationem *v Cypr* 175 317   8. εν *prius AΔGfgvς*, cum *Cypr* 318   εν *alterum AΔ Ggς Cypr*, cum *fv*   διδασκειν δε γυναικι (mulierem *v Cypr*) *AΔ Gfgv Cypr*, Γυναικὶ δὲ διδάσκειν ς

tus (possitus) sum ego praedicator (pred.) et apostolus (-stulus), ueritatem dico, non mentior, doctor gentium in fide et ueritate. (7) 8 Volo ergo uiros orare in omni loco leuantes puras manus sine ira et disceptatione; 9 similiter et mulieres in habitu (habito) ornato cum uerecundia et sobrietate ornantes se, [et *om F al*] non in tortis crinibus aut auro aut margaritis uel ueste pretiosa (praet. *F*), 10 sed quod decet mulieres promittentes pietatem (pudicitiam *L*), per opera bona (per bonam conuersationem *F al*). 11 mulier (-res) in silentio discat (-cant) cum omni (omne) subiectione: 12 docere autem

ναικὶ οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλὰ εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. [13]Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα. [14]καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἐξαπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονεν, [15]σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

[1]Πιστὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. [2]δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, [3]μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, ἀλλὰ ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, [4]τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος [5](εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδεν, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται;), [6]μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφω-

1. *λυθεντειν ανδρας G*, dominari in (supra *f*) virum *fgv*, praepositam esse viro *Cypr* *αλλα A, αλλ ΔGς* 2. *πρωτος επλασθη AΔfvς Cypr* 318, *επλασθη πρωτος Gg* *ουκ ηπατηθη AΔGfg vς*, seductus non est *Cypr* 3. *η δε γυνη AΔGgvς Cypr*, sed mulier *f* *εξαπατηθεισα* (*ἀπατηθεῖσα ς*) *AΔGfvς*, seducta est *g Cyprian* fuit *fv*, facta est *g* 4. *μεινωσιν AΔGfgς*, permanserit *gv*. *ἐπὰν τὰ τέκνα μείνῃ Orig* 3,816^a 6. *πιστος AG gvς*, *ανθρωπινος* (humanus) *Δfg* *Orig* 3,501^c 645^b 7. *ουν AΔfvς Orig* 3,645^b, *δε Gg* *ανεπιλημπτον AG*, *ἀνεπίληπτον ς Orig* 1,479^b 3,501^c 645^b *μονόγαμον Orig* 1,479^b 8. *νηφαλιον AΔς Orig* 1,479^b 3,501^c 645^b, *νηφαλαιον G*, sobrium *fgv*, pudicum *g* docibilem *fg Cypr* 141 9. *πληκτην AΔfgv*, *add μὴ αἰσχροκερδῆ ς* *αλλα A, αλλ ΔGς* *επιεικην G*, molestum *f* *αφιλαργυρον AΔGς*, non cupidum *fgv* 10. *εν υποταγη AΔGfς*, subditos *gv* 11. gravitate *f*, castitate *gv* *ιδιου* (suae) *οικου AΔGgς*, domi suae *fv* 12. *τυφωθεις AΔGfvς Orig* 3,532^a *Hilar* 262, superbia *g*

mulieri (mulierem **F**) non permitto, neque dominari in uirum, sed esse in silentio. [13]Adam enim primus formatus (prior figuratus **L**) est, deinde Eua (Euua **F**). [14]et Adam non est seductus, mulier autem seducta in praeuaricatione (preuar. **F**) fuit, [15]saluabitur autem (enim) per filiorum generationem (regener. *pr* **F**), si permanserit (-rint) in fide et dilectione (-nem) et sanctificatione (-nem) cum sobrietate (-tem). (8) [1]Fidelis sermo. siquis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. [2]oportet ergo episcopum inrepraehensibilem esse, unius uxoris uirum, sobrium, prudentem, [pudicum, **V** *al*] ornatum (hornatum **F**), hospitalem, doctorem, [3]non uinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum (litigosum), non cupidum, [4]suae domui bene praepositum, filios habentem subditos cum omni castitate. [5]siquis autem domui suae praeesse nescit, quomodo ecclesiae dei diligentiam habebit (habeuit)? [6]non neophytum (neophitum **F** *al*),

θεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. [7]δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. [8]διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, [9]ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. [10]καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν ἀνέγκλητοι ὄντες. [11]γυναῖκας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσιν. [12]διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων. [13]οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ.

[14]Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε ἐν τάχει· [15]ἐὰν

1. εις κριμα εμπεση (ενπ. *G*) *ΑΔGfgvς*, incidat in iudicium *Hilar.* ἐμπέπτωκεν εἰς τὸ διαβόλου πτῶμα *Orig* 3,532[a] 1 - 3. *versum septimum om pr, sed addunt pr in margine Gg* 1. δε *AGHg*, *add* αυτον *Δfvς* 1. 2. καλην εχειν *AHς*, εχειν καλην *ΔGfgv* 2. εμπεση *Hς*, ενπεση *AG* παγιδα *AGHvς*, εις παγιδα *Δfg* 3. graves *f*, modestos *g* 4. προσεχοντες *G* 5. καθαρα συνειδησει (συνιδησι *G*, συνιδισει *sequente littera erasa A*) *ACΔGHgς*, conscientia pura *fv* ουτοι *ACΔGfgvς*, αυτοι *H* δε *ACΔGHvς*, quoque *fg* 6. ειτα *ACGHgς*, και ουτω *Δfv* ανεγκλητοι οντες *ACΔHς*, nullum crimen habentes *fgv*, ανενκλητοιον εχοντες *G* 7. σεμνας *CΔGHς*, σεμνους *A*, castas *g*, verecundas *f* νηφαλιους *ACΔHς*, νηφαλαιους *G* διακονοι *ACΔHfvς Orig* 3,645[c], *add* δε *Gg* 9. ministrantes *g* 10. τη *ACΔHfvς*, την *G*, *om g* 12. ελπιζων *ACΔfvς*, ελπειζω *Gg* me venire *g*, veni *f* προς σε εν ταχει (τάχιον ς, cito) *ACΔfvς*, cito ad te *g*, ταχειον *G*

ne in superbia (-biam) elatus in iudicium incidat (incedat) diaboli (diabuli). [7]oportet autem illum et testimonium habere bonum ab his qui foris sunt, ut non in opprobrium (obpr.) incidat (inced.) et laqueum diaboli (-buli). [8]diaconos (-nes *V al*) similiter pudicos, non bilingues (-guis), non multo uino deditos, non turpe lucrum (turpilucrum) sectantes, [9]habentes mysterium fidei (fide) in conscientia pura. [10]et hi (hii *F*, hic) autem probentur primum, et sic ministrent (-ntur) nullum crimen habentes. [11]mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus. [12]diacones (-nos *L?*, -ni *unus*) sint unius uxoris uiri, qui filiis suis bene praesunt (praesint *L?*) et suis domibus. [13]qui enim bene ministrauerint, gradum sibi bonum (b. s. *F*) adquirent (-runt *F al*) et multam (-ta *F*) fiduciam in (*om al*) fide quae est in Christo Iesu. (9) [14]Haec tibi scribo, sperans [me *om L al*]

δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. [16]καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶν τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, ὃς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήμφθη ἐν δόξῃ. [1]τὸ 5
δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, [2]ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, [3]κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς

1. δε *ACΔfgvς Orig* 4,373[b], om *G* ἵνα] *Orig* 2,576[d], ἵν' idem 4, 373[b] δει *ACGgς Orig* 4,373[b], δει σε *Δf Orig* 2,576[d] *Hilar* 165, te oporteat *Hilar* 80 461 1. 2. ἐκκλησίᾳ ἥτις ἐστὶν οἶκος θεοῦ ζῶντος στῦλος καὶ etc *Orig* 4,184[a] ητις (ει τις *C*) εστιν εκκλησια θεὸν ζωντος *ACΔGfgvς Orig* 2,576[d] 4,373[b] *Hilar* 165 461, *post* 2. ἀληθείας ponit *Hilar* 80 3. ομολογουμενως (-μεν ὡς *Δ*) *ACΔGfgvς*, quidem confessione omnium *Hilar* 1087 ος *ACG*, ο *Δfgv Hilar*, Θεὸς ς 4. οἱ ἄγγελοι οἷς ὤφθη *Orig* 3,660[c] 5. εν εθνεσιν *ACΔGgς*, gentibus *fv Hilar* 1087 πιστευθη *G* κοσμω *ACΔGgvς*, hoc mundo *f Hilar* ανελημφθη *ACG*, ἀνελήφθη ς, assumptum est *g Hilar*, absumptum est *f*. *Orig* 1,467[c] 5. 6. ο δε *G* 6. manifeste *fgv Hilar* 1038 *Lucif* 256 novissimis *fgv Hilar Lucif* 7. της πιστεως *ACΔGgvς Orig* 1,627[d] *Hilar Lucif*, a veritate *f*. τῆς ὑγιοῦς πίστεως *Orig* 3,639[b] πνευμασι *A Cς*, πνευμασιν *G* πλανοις *ACΔGfg Orig* 1,627[d] *Hilar Lucif*, πλάνης *vς Orig* 3,639[b] 697[c] και *ACGgvς Orig*, om *Δf Hilar* 1038 *Lucif* 256 8. κεκαυτηριασμενων *CΔGfgvς Orig Lucif*, κεκαυστηρ. *A* 8. 9. ιδιαν (suam) συνειδησιν *ACGgvς Orig* 3,639[b] 697[c], οἰκείαν συνείδησιν *Orig* 1,627[d], συνειδησιν εαυτων *Δf Lucif* 256 9. *Orig* 3,656[b] α] sic pr *C*, ων corr *C*

uenire ad te cito; [15]si autem tardauero, ut scias quomodo oporteat te in domo dei conuersari, quae est ecclesia dei uiui, columna et firmamentum ueritatis. [16]et manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum (-stum) est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit (apar.) angelis, praedicatum est gentibus, creditum est in mundo, adsumptum est in gloria. (10) [1]Spiritus autem manifeste dicit quia in nouissimis temporibus discedent (descendent *L*) quidam a fide, attendentes (adtend.) spiritibus erroris et doctrinis daemoniorum (demon.), [2]in hypocrisi (hypochrisi *FL*) loquentium mendacium et cauteriatam habentium (-tes) suam conscientiam (consc. suam *L*), [3]prohibentium nubere, abstinere a cibis (ciuis *L*), quos deus creauit

ἔκτισεν εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσιν τὴν ἀλήθειαν, 4ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον· 5ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

6Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς καλὸς ἔσῃ διάκονος χριστοῦ Ἰησοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας· 7τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ. γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. 8ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης. 9πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. 10εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ ἀγωνιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστιν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.

7. παρηκολούθησας·

1. μεταλημψιν AG, μεταληψιν Cς   μετα ACΔGς, μετ' Orig 1, 627^d επεγνωκοσι Cς, επεγνωκοσιν G, agnoscentibus g   2. αληθειαν ACGgvς, add αυτου Δf   3. μετα ACΔς, μετ G Orig 1, 766^a 4. εντευξεως ACGfgvς Orig 1,766^a 3,499^a, εντευξεων Δ   5. 6. χριστου ιησου ACΔGfgv, Ἰησοῦ Χριστοῦ ς   6. εντρεφομενος (enutritus) ACGfgvς, εντρεπομενος Δ   7. η CΔGς, ης A   παρηκολουθηκας (-θησας CG) ACΔGgvς, subsecutus est f   profanas autem et aniles f, eneptas autem vel prophanas et inanes g.   αι γραωδεις G   8. μυθους AΔGfgvς, θυμιους C   δε ACGgς, om Δfv   ευσεβειαν] sic rec A   9. ολιγον ACΔfvς, add μεν Gg   10. εστιν ACΔfgvς, om G   12. γαρ ACΔfv, add και Ggς   αγωνιζομεθα AC, ονειδιζομεθα ΔGfgvς   ηλπικαμεν ACGς, ηλπισαμεν Δ, speramus fgv   επι (in) θεω ζωντι ACGgς, επι (in) θεον ζωντα Δfv   13. σωτηρ ACΔGgvς Orig 1,521^d 4,159^b 392^c, salutaris f. σωτὴρ γάρ ἐστιν Orig 2,762f. σωτὴρ πάντων ἐστὶν ἀνθρώ-

ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus et his qui cognouerunt ueritatem, 4quia omnis creatura dei bona [est *L*] et nihil reiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: 5sanctificatur enim per uerbum dei et orationem. 6haec proponens fratribus bonus (bonis) eris minister Christi Iesu (Iesu Christi *L*), enutritus uerbis fidei et bonae doctrinae quam adsecutus (secutus) es. (11) 7Ineptas autem et aniles (inanes) fabulas deuita. exerce te ipsum ad pietatem. 8nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem (promision.) habens uitae quae nunc est et futurae (futura *F*). (12) 9Fidelis sermo et omni acceptione dignus. 10in hoc enim (*om al*) laboramus et male dicimur [et bene dicimus], quia speramus (sperauimus) in deum uiuum, qui est saluator (*om al*) omnium hominum, maxime fidelium. (13) 11Praecipe

11Παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. 12μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν, ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. 13ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. 14μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. 15ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ πᾶσιν. 16ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο γὰρ ποιῶν καὶ σεαυτὸν σώσεις καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου. 1πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, 2πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ἐν πάσῃ ἁγνείᾳ. 3χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας. 4εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο

πων και μάλιστα πιστῶν Orig 1,480^a *μαλλιστα G* 1. *παραγγελαε G* *μηδεις σου της νεοτητος ACΔGfgς*, iuventutem tuam nemo *Cypr* 113 2. *των* (*τω G*) *πιστων ACΔGgvς*, fidelibus *f* 3. *αγαπη ACΔGfgv*, *add* *ἐν πνεύματι ς* *προσεχε*] *sic corr A* 4. 5. *του εν σοι χαρισματος ACΔGgς*, gratiam quae in te est *fv* 5. *μετα* (*μετ G*) *επιθεσεως ACΔGgvς*, per impositionem *f* 6. *ησθι A* 7. tuus (tuis *f*) profectus *fg* *πασιν ACΔGfgv*, *ἐν πᾶσιν ς* 8. *αυτοις ACGς*, *εν αυτοις Δfgv* 9. *ακουοντας σου ACΔGgς*, te audiunt *fv* 11. *χήρας . . . χήρας*] *Orig* 2,639^d, *item Cyprian* 325 *sequente continuo versu* 6 12. *μανθανετωσαν* (*μαθαν. Δ*) *ACΔGgς*, discat *fv* 12. 13. *τον ιδιον* (suam) *οικον ACGgς*, domum suam *fv*, *των ιδιων οικων Δ* 13. parem gratiam reddere *g*, remunerare *f*

haec (*om pr* **F**) et doce. 12nemo adulescentiam (adol., -lisc.) tuam contemnat (contempnat), sed exemplum esto fidelium, in uerbo, in conuersatione, in caritate, in fide, in castitate. 13dum uenio, adtende (att. *F*) lectioni (-ne) [et *F*] exhortationi (exort. *L al*, -ne) [et *L*?] doctrinae. 14noli neglegere gratiam quae in te est, quae data est tibi per prophetiam cum inpositione manuum (manum *F*) presbyterii (praesb. *L*). (14) 15Haec meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus (-stum) sit omnibus. 16adtende (att. *F*) tibi et doctrinae, insta in illis: hoc enim faciens et te (temet) ipsum saluum facies (faciens *pr F*, facias) et [eos *V al*] qui te audiunt (audiuunt *pr F*). (15) 1Seniorem ne increpaueris, sed obsecra ut patrem, iuuenes ut fratres, 2anus ut matres, iuuenculas ut sorores in omni castitate. (16) 3Viduas honora, quae uere (uerae) uiduae sunt. 4siqua autem uidua filios aut nepotes habet (habeat), discat primum (*om al*) domum suam regere et mutuam uicem reddere parentibus: hoc enim

γάρ ἐστιν ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. [5]ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπικεν ἐπὶ [τὸν] θεὸν καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσιν καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας· [6]ἡ δὲ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν. [7]καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίλημπτοι ὦσιν. [8]εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. [9]χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα γεγονυῖα, ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, [10]ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. [11]νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσιν τοῦ χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, [12]ἔχουσαι κρίμα ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν· [13]ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσιν περιερχόμεναι τὰς οἰκίας, οὐ μό-

10. *καταστρηνιάσουσιν*

1. *εστιν ACΔGgv, add καλὸν καὶ ς* *η δε ACΔGgvς,* nam quae *f* desoluta *g* 2. sperat *fg* *επι* (in) *τον* (*om CG*) *θεον ACGfg vς, επι τον κυριον Δ* *ταις ACΔGgvς,* in *f* 3. *ημεραις pr A* quae autem in deliciis agit *f*, quae autem delicata est vidua *Cypr* 325, quae autem in deliciis *vel* deliciosa *g* *ζωσα ACΔGfvς Cypr,* vivit *g* 4. *ανεπιλημπτοι ACG, -ληπτοι ς* 5. *μαλλειστα G* *οικειων AΔG, των οικειων Cς. Cypr* 325 *προνοει ACς, προνοειται ΔG* 6. *απιστου χειρων ACΔGfgvς,* deterior fideli *Cypr* *καταλεγεσθω ACΔGfgvς* (*Orig* 4,422^b), *ἔστω Orig* 3,645^c *ελαττων G* 7. *εἰ om f* 8. *ετεκνοτροφησεν ACΔfgvς, ετεκνοφορησεν G* *Orig* 4,422^b 9. *επηρκησεν G* *επικολουθησεν G* 10. *καταστρηνιασωσιν CΔς, καταστρηνιασουσιν AG,* in deliciis egerint *f*, luxoriatae fuerint *g*, delicatae fuerint *Cypr* 325 *Hilar* 194 *του χριστου ACΔGς,* in christo *fgv Cypr Hilar* 12. *et seq* otiose *g*

acceptum est coram deo. [5]quae autem uere uidua est et desolata, sperauit (sperat) in deum (deo) et instat obsecrationibus et orationibus nocte ac (et *F al*) die: [6]nam quae in deliciis (dilicis) est, uiuens mortua est. [7]et hoc (*om al*) praecipe, ut inrepraehensibiles sint. [8]siquis autem suorum et (ei) maxime domesticorum curam non habet, fidem negauit et est infideli (-le) deterior. [9]uidua elegatur (elig.) non minus sexaginta (LX *F*) annorum, quae fuerit unius uiri uxor, [10]in operibus bonis testimonium habens, si filios educauit (edocauit *L al*), si hospitio (osp.) recepit (recip.), si sanctorum pedes lauit, si tribulationem patientibus subministrauit, si omne (omnem *F*) opus bonum subsecuta (-quuta) est. (17) [11]Adulescentiores (Adol., -lisc.) autem uiduas deuita: cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere uolunt, [12]habentes damnationem quia primam (prima *F*) fidem inritam (irritam) fecerunt: [13]simul autem et otiosae (-se) discunt (discent) circuire (circum ire *L al*) domos, non solum [autem] otiosae,

νον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. [14]*βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν·* [15]*ἤδη γὰρ ἐξετράπησάν τινες ὀπίσω τοῦ σατανᾶ.* [16]*εἴ τις πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείσθω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.*

[17]*Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ·* [18]*λέγει γὰρ ἡ γραφή Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα, καὶ Ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.* [19]*κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων.* [20]*τοὺς δὲ ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν.* [21]*διαμαρτύρομαι*

4. *γάρ τινες ἐξετράπησαν* 5. *ἐπαρκείτω*

1. *αλλα και ACΔGgvς*, sed etiam et *f* 2. *νεωτερας ACGς*, *τας νεωτ. Δ* 4. *ἐξετραπησαν τινες AGg*, *τινες ἐξετραπησαν CΔfvς* *πιστη ACGg*, *πιστος η* (vel siqua) *πιστη Δfς* 5. *επαρκεισθω A*, *επαρικεισθω G*, *επαρκειτω CΔς* *και ACΔGgvς*, ut *f* 6. *επαρκεσει G* 8. *μαλλιστα G* *εν ACΔfgvς*, om *G* 9. *ου φιμωσεις βουν αλοωντα ACv*, *βουν αλοωντα ου φιμωσεις* (*κημωσεις Δ*, alligabis *g*, os infrenabis *f*) *ΔGfgς* *και αξιος ACΔfvς*, *αξειος γαρ Gg* 10. *μη παραδεχου ACΔfgvς*, ne receperis *Cypr* 325 10. 11. *εκτος ει μη επι* (*om G*) *ACΔGς*, excepto *vel* exceptis nisi *g*, ne si *f* 11. *δε αμαρτανοντας AΔ*, *αμαρτ. δε G*, peccantes autem *fg*, *ἁμαρτάνοντας vς Orig* 3,724[e] *Cypr* 325 *Lucif* 207 *bis* 12. *ινα και ACΔGfgvς Orig Cypr Lucif* 207, et ut *Lucif* 207 12. *seq* in conspectu multorum testium denuntio tibi et in conspectu dei vivificantis omnia et *etc Hilar* 246 *διαμαρτυρομαι AΔGfgvς* *Lucif* 207 *bis*, testor vobis *Hilar* 328

sed et uerbosae et (*om pr F*) curiosae, loquentes quae non oportet. [14]uolo ergo iuueniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem (occansionem *F*) dare aduersario maledicti gratia (-iam). (18) [15]Iam enim quaedam conuersae sunt retro satanan. [16]siqua (*sic L*, siquis *ceteri*) fidelis [uel siqua fidelis *F al*] habet uiduas, subministret (summ. *L*) illis, et (ut *L*) (illi sed) non grauetur ecclesia, ut his quae (qui *L*) uere (uerae *F al*) uiduae sunt sufficiat. (19) [17]Qui bene praesunt praesbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo et [in *L*] doctrina: [18]dicit enim scriptura Non infrenabis os boui (bobi) trituranti, et (*om al*) Dignus est operarius mercedem suam (mercede sua). (20) [19]Aduersus praesbyterum (braesb.) accusationem (accussat.) noli recipere (recipire), nisi sub (*om F*) duobus et (aut) tribus testibus. (21) [20]Peccantes (-tem *L*) coram omnibus argue, ut et (*om pr F al*) ceteri timorem habeant. (22) [21]Testor coram deo et Christo Iesu et (*om al*) electis

ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλησιν. [22]χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις, σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. [23]μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλὰ οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ, διὰ τὸν στόμαχον καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. [24]τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσιν προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶν δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν· [25]ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ἔργα τὰ καλὰ πρόδηλα, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα κρυβῆναι οὐ δύνανται.

[1]Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. [2]οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσιν καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι.

1. *χριστου ιησου ΑΔGfgv Hilar* 328 *Lucif, Κυρίου* (*om Hil*) *Ἰησοῦ χριστοῦ ς Hilar* 246   *εκλεκτων αγγελων ΑΔGfgvς Hilar* 246 *Lucif*, angelis suis *Hilar* 328   2. custodiat *f*   praeiudicio *fgv*, discrimine *Lucif* 207 *bis*   *κατα προσκλησιν* (*-κλισιν Gς*) *ΑΔGς*, in aliam partem declinando (*om Luc*) *fgv Lucif* 207, in aliam partem sed aequitatem custodire *Lucif* 207   3. *επιτιθει* (*-τιθου Δ*) *ΑΔ Gς*, inposueris *fgv Lucif* 22   communicaveris *fgv Lucif*   4. *λοτρειαις G*   *αλλα ΑΔG, ἀλλ' ς*   5. *ολλιγω G*   *τον* (*το Α*) *στομαχον ΑΔf, add σου Ggvς*   *και ΑΔfvς, και δια Gg*   7. *δε AGg, om Δfvς*   7. 8. *τα εργα τα καλα ΑΔGgv, τὰ καλὰ ἔργα ς*, facto bono *f*   8. *προδηλα Α, add εισιν ΔG, add ἐστι ς, add* sunt *fgv*   *δυνανται ΑΔ, δυναται Gς*   9. *δουλοι ΑΔς, δουλον G*   suos dominos *fg*   10. *θεου AGgς, κυριου Δfv*   11. *βλασφημεται G*   *εχοντες Δfvς, εχοντας AG*   contemnat *f*   13. *ευεργεσιας ΑΔfgvς, ευσεβιας G*

angelis [eius *V*], ut haec custodias sine praeiudicio, nihil faciens (facias *V*) in aliam (alteram *L*) partem declinando. (23) [22]Manus cito nemini inposueris, neque communicaueris peccatis alienis. te ipsum castum custodi. [23]noli adhuc aquam bibere, sed uino modico utere propter stomachum (sthomacum *F*) tuum et frequentes tuas infirmitates. (24) [24]Quorundam (Quorumd.) hominum peccata manifesta sunt praecedentia (praecid. *F*) ad iudicium, quosdam autem et subsequuntur: [25]similiter et facta bona manifesta sunt, et quae aliter se habent abscondi non possunt (posunt). (25) [1]Quicumque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen domini et (*om al*) doctrina blasphemetur. [2]qui autem fideles (-lis) habent dominos, non contemnant (contempn., -nat *F*), quia fratres sunt, sed magis seruiant, quia fideles sunt et dilecti qui beneficii participes

Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. ³εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσιν λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῇ κατ᾽ εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, ⁴τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί, ⁵διαπαρατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ⁶ἔστιν δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. ⁷οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα· ⁸ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ

2. *προσερχεται ΑΔGς*, accedet *g*, adquiescit (-scat *g*) *fgv Cypr* 54 139 *Lucif* 22 *υγιαιννουσιν G* *τοις non exprimunt fgv Cypr Lucif* 3. *κατ ευσεβειαν διδασκαλια ΑΔGfgvς Lucif*, doctrinae eius *Cypr* *τετυφωται* (*add* autem *f Lucif*) *μηδεν επισταμενος Α ΔGfgvς Lucif* 22, stupore elatus (*add* est nihil sciens 139) discede ab huiusmodi *Cypr* 54 139 4. *νοσων ΑΔGvς Iren* 198, aegrotat *fg Lucif* *ζητησεις ΑΔGgvς Iren Lucif*, quaestionem *f* ex (et *f*) quibus *fgv Lucif* *γινεται ΑGς*, *γεννωνται Δ*, nascuntur *fg Lucif* 22 5. *φθονος ΑGς*, *φθονοι Δfgv Lucif* *ερις Ας*, *ερεις ΔGfgv Lucif* *πονηραι διαπαρατριβαι* (*παραδιατρ. ς*) *ΑΔGfgvς*, conflictationes malae *Lucif* 5. 6. *διεφθαρμενων ανθρωπων τον νουν ΑΔGfgς*, hominum mente corruptorum *v Lucif* 22 23 6. *απεστερημενων* (*απεστραμμενων απο Δ*) *της αληθειας ΑΔGfgς*, a veritate destitutorum *Lucif* 7. *ευσεβειαν ΑΔGfgvς Lucif* 23, *ἑτέρων εὐσέβειαν Orig* 3,490^{d} 750^{a}, *add ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων ς Lucif* 8. *ευσεβεια ΑΔfvς*, *add θεου Gg* *γαρ ΑΔGfgvς*, *om Cypr* 210 240 323 *τον ΑΔGς*, hunc *fgv Cypr* 9. *οτι ΑGg*, *αληθες οτι Δf*, verum *Cypr*, *δῆλον ὅτι ς* *τι ΑΔGgvς Cypr* 240 323, *om f Cypr* 210 poterimus *g* *δε ΑΔGfgvς Orig* 4,418^{d}, itaque *Cypr* *διατροφας Αvς*, *διατροφην ΔGfg Orig*, exhibitionem *Cypr*

sunt. (26) Haec doce et exhortare (exort.). ³siquis aliter docet et non adquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi et ei quae (qui *F al*) secundum pietatem est doctrinae, ⁴superbus, nihil sciens, sed languens circa quaestiones et pugnas (pugnans *L*) uerborum, ex quibus oriuntur (uriuntur *F*) inuidiae, contentiones, blasphemiae (blasfem.), suspiciones malae, ⁵conflictationes hominum mente corruptorum et qui [a *F*] ueritate priuati sunt, existimantium (extim.) quaestum esse pietatem. (27) ⁶Est autem quaestus (quaetus *pr F*) magnus pietas cum sufficientia. ⁷nihil enim intulimus (*om al*) in [hunc *om L al*] mundum (mundo *L*): haut (aut *F*) dubium (h. d. *om al*) quia (uerum tamen *F al*) nec auferre quid possumus (posumus): ⁸habentes

σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. [9]οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσιν τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν. [10]ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς.

[11]Σὺ δέ, ὦ ἄνθρωπε θεοῦ, ταῦτα φεῦγε, δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραϋπάθειαν· [12]ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. [13]παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωογονοῦντος

1. *σκεπασματα ΑΔGgvς Orig*, vestitum *f*, tegumentum *Cypr* *αρκεσθησομεθα ΑΔGς Orig*, contenti sumus (simus *Cypr*) *fgv Cypr* 210 240 323 *οι δε ΑΔGgς Cypr* 185 210 240 323, nam qui *fgv* 2. incident *f* *και* (et in *Cypr* 240) *παγιδα Ας Cypr* 185 210 240 323, *add του διαβολου ΔGfg* et in desideria *g* *ανοητους Α ΔGς*, inutilia *fgv Cypr* 185, *om Cyprian* 210 240 323 3. 4. *τους ανθρωπους εις ολεθρον και απωλειαν ΑΔGfgvς*, hominem in perditionem et in interitum *Cypr* 4. *γὰρ om Orig* 3,491[b] totius malitiae *Hilar* 370 *εστιν ΑΔGfgvς Cypr*, *om Orig* cura pecuniae *Hilar* 370, cupiditas *fg Cypr* 5. *απεπλανηθησαν ΑΔGfgvς Cypr* 185, naufragaverunt *Cypr* 210 240 323 a (*om f*) fide *fgv Cyprian* 6. *εαυτους περιεπειραν* (inseruerunt) *ΑΔGfς*, inseruerunt se *gv Cypr* multis *vel* sollicitudinis *g* 7. *θεου Α*, *του θεου ΔGς* *διωκαι ΑG* 8. *πραυπαθιαν ΑG*, *πραΰτητα Δ*, *πραότητα ς* certare *fg* 9. *αιωνιου ζωης ΑΔGgς*, vitam aeternam *fv* 9. 10. *εις ην* (*add καὶ ς*) *ΑΔGς*, ad quam *f*, in qua *gv* 10. vocatus est et confessus est *f* 11. *παραγγελλω σοι ΑΔfgvς*, *παραγγελλων G* *ζωογονουντος ΑΔG*, *ζωοποιοῦντος ς*

autem alimenta et quibus tegamur, his contenti sumus. [9]nam qui uolunt diuites fieri, incidunt (inced.) in temptationem et laqueum [diaboli *F al*, diabuli *al*, *om L al*] et desideria multa inutilia et nociua, quae mergunt homines (hominem) in interitum et perditionem. [10]radix enim omnium malorum est cupiditas (auaritia *F*), quam quidam adpetentes (app.) errauerunt a fide et inseruerunt (inserunt) se doloribus multis. (28) [11]Tu autem, o (*om F al*) homo dei, haec fuge, sectare uero iustitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem: [12]certa bonum certamen fidei, adpraehende uitam aeternam, in qua uocatus es et confessus (confesus) [es *F al*] bonam confessionem coram multis testibus. [13]praecipio tibi coram deo qui uiuificat

τὰ πάντα καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πι-
λάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, [14]*τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον*
ἀνεπίλημπτον μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χρι-
στοῦ, [15]*ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ*
βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, [16]*ὁ μόνος*
ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων
οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν.

[17]*Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρο-*
νεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ
παρέχοντι ἡμῖν τὰ πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν, [18]*ἀγαθοεργεῖν,*

1. *χριστου ιησου ΑΔfvς, ιησου χριστου Gg* testimonium reddente *g* 2. *τηρησαι σε (-σε σαι G) AGς, τηρησαι Δ,* ut serves (cons. *g*) *fgv* *ασπιλον AGfgvς, add και Δ* 3. *ανεπιλημπτον G, ἀνεπίληπτον ς, ...τον Α* 4. suis *fg Hilar* 830 *δειξει ΑΔGfgvς, add* nobis *Hilar* *δυναστης ΑΔGgvς Orig* 2,762^{e} *Hilar, add* et *f* 5. *βασιλευοντων ΑΔGς Orig* 1,746^{a}, regum *fgv Hilar* 484 830 5. 6. *Orig* 3,410^{d} 4,71^{ab} *Hilar* 831 6. *φως AGgς Orig* 3,410^{d}, *και φως Δfv Hilar* *ειδεν ουδεις ανθρωπων ΑΔfvς, ειδεν ανθρωπων ουδεις Gg,* nemo hominum vidit *Hilar* 831 7. *και Α Δfvς, om Gg* *αιωνιον ΑΔGvς,* in saecula *fg* 8. *εν τω νυν αιωνι AGgς Orig* 1,709^{b}, *του νυν* (huius) *αιωνος Δfv* *παραγγελλε ΑΔGfgvς, παραγγέλλομεν ante τοῖς πλουσίοις Orig* *υψηλοφρονειν ΑΔGfgvς, ὑψηλὰ φρονεῖν Orig* 9. *μηδ' Orig* *ηλπικεναι ΑΔς Orig, ελπιζειν Gfgv* *επι πλουτου (πλουτω Δ) αδηλοτητι ΑΔGς Orig,* in divitiarum incertum *g,* in incerto divitiarum *fv* *επι τω (om G Orig) θεω AG Orig* 1,709^{b} *cod,* in deo *gv, επι θεω ζωντι Δ, ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι fvς Orig cod* 10. *ημιν ΑΔGfgvς, om Orig* *τα (om ς Orig) παντα πλουσιως Αfvς Orig, πλουσιως παντα Δ, πλουσειως Gg* bene faciant *f*

omnia et Christo Iesu qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato bonam confessionem, [14]ut serues mandatum sine macula inrepraehensibile (-lem *F al*) usque in aduentum domini nostri Iesu Christi, [15]quem suis temporibus ostendet (-dit *F al*) beatus et solus potens, rex regum et dominus dominantium, [16]qui solus habet inmortalitatem, [et *F al*] lucem habitans (inhabitans *F*) inaccessibilem, quem uidit nullus hominum, sed (*om al*) nec uidere potest, cui [est gloria *V*] honor et imperium sempiternum; amen. (29) [17]Diuitibus huius saeculi praecipe non sublime (superbe *L*) sapere (sapire), neque sperare in incerto diuitiarum, sed in deo (domino) [uiuo *V*], qui praestat nobis omnia abunde (hab.) ad fruendum; [18]bene agere, diuites fieri in ope-

πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, [19]ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς ὄντως ζωῆς.

[20]Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, [21]ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν.

Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ Β.

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ [2]Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. χά-

1. *πλουτειν ΑΔς Orig, πλουτειζειν G,* divites esse *g,* divites sint *fg* *καλοις ΑΔGς, ἀγαθοῖς Orig* 1,709[c] facile tribuant communicent *f* 2. *αποθησαυριζοντας ΑGgς, αποθησαυριζειν Δv,* thesaurizent *f* *το μελλον ΑΔς, τον μελλοντα G* 3. *οντως ΑΔGfgv, αἰωνίου ς* 4. *παραθηκην ΑΔG, παρακαταθήκην ς* repellens *g,* devitans *f Lucif* 23 5. *κενοφωνιας ΑΔς, καινοφο[ω]νιας Gfgv Hilar* 1251 *Lucif.* vocum novitates falsae agnitionis *Iren* 135 *ψευδωνυμου γνωσεως ΑΔGgvς,* scientiae falsi nominis *f Lucif* 6. exciderunt *fgv Lucif* 23 7. *μεθ υμων ΑGg, μετα σου Δfgvς,* add *Ἀμήν ς* *προς τιμοθεον α εγραφη απο λαοδικειας Α,* ad timotheum prima scribens a laodicia explicit *f, επληρωθη επιστολη προς τιμοθεον α αρχεται προς [ε]αυτον* (eundem) *β Gg, Πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς ς* *προς τιμοθεον β ΑG, Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ δευτέρα ς* 8. *ιησου χριστου Ας, χριστου ιησου ΔGfgv* *κατ ΑΔGfvς,* om *g*

ribus bonis, facile tribuere, communicare, [19]thesaurizare (thensaur. *F*) sibi fundamentum bonum in futurum, ut adpraehendant (appreh.) ueram uitam. (30) [20]O Timothee (-theae *F al*), depositum custodi, deuitans (uitans *pr F al*) profanas uocum nouitates et oppositiones (obpos. *F*) falsi nominis scientiae, [21]quam quidam promittentes circa fidem exciderunt. gratia tecum, amen (*om pr F*).

Exp. ad Timotheum prima [scripta de Laudicia. habet uersus ccxxx].

AD TIMOTHEVM II.

Paulus apostolus (apostulus) Christi Iesu per uoluntatem dei secundum promissionem uitae quae est in Christo Iesu, [2]Timotheo

ρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

[3]Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσίν μου, νυκτὸς καὶ ἡμέρας [4]ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, [5]ὑπόμνησιν λαβὼν τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησεν πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι καὶ τῇ μητρί σου Εὐνίκῃ, πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί. [6]δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὅ ἐστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. [7]οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ. [8]μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ [9]τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει

3. *θεω ACGgς, add μου Afv Orig* 1,624[d] *λατρευων C* a *gv, om f* 4. *ως ACΔGgς*, quod *fg* *περι σου μνειαν ACΔGgς*, memoriam tuam *f* 5. *επιποθων ACΔgvς*, desiderant *f*, *επιποθω Gg* 6. *λαβων AC, λαμβανων ΔGfgvς* 6. 7. *της εν σοι ανυποκριτου πιστεως ACΔGς*, eius quae est in te fide *f*, quae est in non ficta fide *g* 8. *λοιδει G* 9. *δι (add η C) ην αιτιαν ACΔGgvς*, propter quod *f* *αναμιμνησκω ACGς, υπομιμνησκω Δ* ut resuscites *fgv* *θεου CΔGfgvς, χριστου A* 10. *δια της επιθησεως C*, per vel ex impositionem vel -ne *g* 10. 11. *εδωκεν ημιν ο θεος ACΔGfgvς*, accepimus *Hilar* 1281 12. noli itaque (ergo *f*) erubescere (*add* in *f*) *fgv*, ne erubescas *g* 13. *συγκακοπαθησον (συνκ. AG) ACΔGς*, conlabora in *fg* 14. liberantis nos et vocantis *g*, qui salvos nos facit et vocavit *f*

carissimo filio. gratia [et] misericordia [et *V al*] pax a deo patre et Christo Iesu domino nostro. [3]gratias ago deo [meo *F*], cui seruio a progenitoribus in conscientia pura, quam sine intermissione (-misione, -nem *F*) habeam tui memoriam in orationibus meis nocte ac (hac, et) die [4]desiderans te uidere, memor lacrimarum tuarum, ut gaudio (gaudii *F al*) inplear (impl.), [5]recordationem accipiens eius fidei quae est in te non ficta, quae et habitauit primum in auia (abia) tua Loide (-dae) et matre tua Eunice (Eunuce *pr F*, -cae), certus sum autem quod et (*om al*) in te. [6]propter quam causam admoneo (amm.) te (*om al*) ut resuscites gratiam dei, quae est in te per inpositionem manuum (manum *F al*) mearum. [7]non enim dedit nobis deus spiritum timoris, sed uirtutis et dilectionis et sobrietatis (subr.) (2) [8]Noli itaque erubescere (erubiscere *F al*) testimonium domini nostri, neque me uinctum eius, sed conlabora euangelio (-lium *F*) secundum uirtutem dei, [9]qui nos liberauit et uocauit uocatione [sua *F al*] sancta,

ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατὰ ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, [10]φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν χριστοῦ Ἰησοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, [11]εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν. [12]δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστιν τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. [13]ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ· [14]τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.

[15]Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστὶν Φύγελος καὶ Ἑρμογένης. [16]δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ

3. 4. Ἰησοῦ χριστοῦ,

1. κατα *alterum* *AC*, κατ *Δς*, καθ *G* 2. quae data est *fv*, datam *g* manifestata est *fv*, apparuit *g* 3. σωτηρος *ACΔGfgvς*, κυρίου *Orig* 1,488[a] 3. 4. χριστου ιησου *AΔf*, ιησου χριστου *CGgvς* *Orig* 4. destruentis *vel* evacuantis *g* illuminantis *g* 5. αφθαρσιαν *ACΔGvς*, in incorruptionem *g*, immortalitatem *f* 6. και *prius* *AΔGfgvς*, *om* *C* εθνων *CΔGfgvς*, *om* *A* 8. εστι *Cς* μου *ACGfgvς*, *om* *Δ* 9. ποτυπουσιν *G* εχε *ACΔς*, εχαι *G*, habeto *g*, habens *f* υγιαινοντων *ACΔfgv*, sanam *g*, υγεισεμνο[ω]ντων *G* 10. εν πιστει *ACΔGgvς*, et fidem *f* αγαπη τη (*om* *gv*) *ACGgvς*, αγαπης της *Δ*, dilectionem *f* παραθηκην *ACΔG*, παρακαταθήκην *ς* 11. τοῦ] ουτου *G* 12. εν *ACΔGgvς*, ab *f* 13. ex quibus est (*om* *g*) *fgv* φυγελος *CΔGf*, phigelus *g*, φυγελλος *Δς*. *de Origene vide ad* 1 *Tim*. 1,20 ermogenes *f* ελεος ο κυριος *ACΔGfgvς*, ὁ κύριος ἔλεος *Orig* 1,33

non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum et gratiam quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora saecularia, [10]manifestata (manifesta) est autem nunc (*om al*) per inluminationem saluatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit (distr.) quidem mortem, inluminauit autem uitam et incorruptionem per euangelium, [11]in quo positus sum ego praedicator et apostolus (-stulus) et magister gentium; [12]ob quam causam etiam (*om pr F*) haec patior, sed non confundor (-dar): scio enim cui credidi (crededi), et certus sum quia potens est depositum meum seruare in illum diem. (3) [13]Formam habe (habes *L*, habens *al*) sanorum uerborum, quae a me audisti, in fide et dilectione in Christo Iesu: [14]bonum depositum custodi per spiritum sanctum qui habitat in nobis (uobis *pr F*). [15]scis hoc, quod auersi sunt a me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phygelus (Phig., Fyletus) et Hermogenes (Hermogenis *F*, Ermog. *al*). [16]det mise-

Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξεν καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπαισχύνθη, [17]ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ σπουδαίως ἐζήτησέν με καὶ εὗρεν. [18]δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησεν, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

[1]Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, [2]καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι. [3]συγκακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης χριστοῦ Ἰησοῦ. [4]οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. [5]ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται

1. *ονησιφορου CΔGfgvς Orig, ονισιφορου A* 2. *ουκ επαισχυνθη ACΔ, ου καταισχυνθη G, οὐκ ἐπησχύνθη ς Orig* cum fuisset *g*, cum venisset *f* *σπουδαιως (-δεως C) CΔ Orig* 1,133, *σποιδαως G*, sollicite *fgv*, *σπουδαιοτερως (-ρον ς) Aς* *ανεξητησεν C* 3. *παρα κυριου ACGgvς Orig*, apud dominum *g*, *παρα θεω Δ*, a deo *f* 3. 4. *εκεινη τη ημερα ACΔGgvς Orig*, die illo *f* 4. *εν εφεσσω Gg*, epessi *g* *διηκονησεν ACΔGvς*, *add* mihi *g*, ministravi *f* 6. *α ηκουσας ACΔfgvς Orig* 4,259*b*, *ακουσας G* 7. *εσονται ACΔGfgvς Orig*, sint *g* 8. *συνκακοπαθησον ACΔGfg, Σὺ οὖν κακοπάθησον ς* *στρατιωτης ACGfgvς, συνστρατιωτης Δ* *χριστου ιησου ACΔGfgv, Ἰησοῦ Χριστοῦ ς* 9. *στρατευομενος ACΔfς, add τω θεω Ggv Cypr* 114 266 308 *ενπλεκετε A* *του βιου* (saeculi) *πραγματιαις ACΔGgς*, negotiis (molestiis *Cypr*) saecularibus *fv Cypr* 9. 10. *ινα τω σρατολογησαντι αρεση ACΔ Gς*, et ei qui se probavit placeam *f*, ut ei militare cogitet cui se probavit *g*, ut ei placeat (possit placere ei 266) cui se probavit *v Cypr* 114 266 308 10. *εαν δε και CΔGfgς*, sed et si *Cypr*, *εαν και A* certet *g*, certaverit *Cypr*, qui certet *f* *στεφανουται ACΔGfgvς*, coronabitur *Cypr*. *οὐδεὶς στεφανοῦται Orig* 1,784*a* *Hilar* 430

ricordiam dominus Onesifori (Onesiph.) domui, quia saepe me refrigerauit et catenam meam non erubuit, [17]sed cum Romam uenisset, sollicite me quaesiuit (quaesiit *pr F*) et inuenit. [18]det illi dominus inuenire misericordiam a domino in illa (illo) die. et quanta Ephesi ministrauit [mihi], tu melius (melius tu) nosti. (4) [1]Tu ergo, fili mi (mihi *F*), confortare in gratia (gratiam *L*) quae est in Christo Iesu, [2]et quae audisti (-stis) *F*) a me per multos testes, haec commenda (-do) fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. [3]labora sicut bonus miles Christi Iesu. (5) [4]Nemo militans deo inplicat (impl.) se negotiis saecularibus, ut ei placeat cui se probauit. [5]nam et qui certat in agone (-nem *F*), non coronatur, nisi legitime certauerit.

ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. 6τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. 7νόει ὃ λέγω· δώσει γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσιν. 8μνημόνευε Ἰησοῦν χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαυείδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, 9ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν ὡς κακοῦργος, ἀλλὰ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. 10διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσιν τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ μετὰ δόξης αἰωνίου. 11πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συνζήσομεν· 12εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνησόμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς· 13εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει· ἀρνήσασθαι γὰρ ἑαυτὸν οὐ δύναται.

1. εαν μη *ACΔGfgvς Orig Cypr*, nisi qui *Hilar* *Orig* 1,275[d] 666[d] 2. μεταλαμβαν *G* νοι *A* ο λεγω *ACGg*, α λεγω *Δfvς Hilar* 1096 δωσει *ACΔfgv Hilar*, δῴη ς 2. 3. κυριος συνεσιν εν πασιν *ACΔGfgvς*, deus in omnibus intellectum *Hilar* 3. ιησουν χριστον *ACΔGgς*, christum iesum *f*, christum *Hilar* 1104 resuscitatum *vel* resurrexisse a *vel* ex mortuis *g*, surrexisse a mortuis *f*, a mortuis resurrexisse *Hilar* 4. ω *ACΔfvς*, *add* και *G* 5. αλλα *ACΔ*, αλλ *Gς* δεδεται *ACΔfvς*, δεεται *Gg* 7. σωτηριαν *G* τυχωσι *Cς* τη *G* 8. γὰρ] *Cypr* 265, *om Orig* 1,438*f* συναπεθανομεν *ACΔfgvς Orig*, συναπεθαμεν *G*, commorimur *Cypr* συνζησομεν (συζ. ς *Or*) *AΔfgvς Orig Cypr*, συνζωεομεν *G*, συνζησωμεν *C* 9. 10. καὶ . . . ἀπιστοῦμεν *spatio relicto om Gg* 9. συμβασιλευσομεν *Δvς Cypr* 265, conregnavimus *f*, συμβασιλευσωμεν *C*, συν.... λευσωμεν *A* αρνησομεθα *AC*, negaverimus *v Cypr*, αρνουμεθα *Δfς* κακεινος *ACΔfvς*, et ipse *Cypr* 10. απιστουμεν *ACΔvς*, non credidimus *f* γαρ *CΔGg et A?*, *om fvς*

(6) 6Laborantem agricolam (agriculam) oportet primum de fructibus accipere (percipere). 7intellege (-gere *pr F*) quae dico: dabit enim tibi dominus intellectum in omnibus (in omn. int. *L al*). (7) 8Memor esto [dominum *F al*] Iesum Christum [dominum *L*] resurrexisse a mortuis, ex semine Dauid, secundum euangelium meum, 9in quo laboro (labor *F*) usque ad (in) uincula quasi male operans, sed uerbum dei non est alligatum (alleg. *F al*). 10ideo omnia sustineo (sustenee) propter electos, ut et ipsi salutem consequantur quae est in Christo Iesu cum gloria (gratia) caelesti (-ste). (8) 11Fidelis sermo. nam si conmortui (comm., cumm.) sumus, et conuiuemus (conuiuimus): 12si sustinebimus (sustinemus *L*), et conregnabimus (-uimus *L*): si negabimus (-uimus *V*, -uerimus *F al*), et ille negabit (negauit *FL*) nos: 13si non credimus (credidimus), ille fidelis manet (permanet *pr F al*), negare se ipsum non potest. 14haec commone (con-

[14]Ταῦτα ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου.
μὴ λογομάχει ἐπ' οὐδὲν χρήσιμον ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων.
[15]σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνε-
παίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. [16]τὰς δὲ βε-
βήλους κενοφωνίας περιίστασο· ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσε-
βείας, [17]καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστὶν
Ὑμέναιος καὶ Φιλητός, [18]οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέ-
γοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσιν τήν τινων
πίστιν. [19]ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν
σφραγῖδα ταύτην, Ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω

1. τοῦ θεοῦ.

1. *διαμαρτυρουμενος C* *του* (*om Δ*) *κυριου ΑΔfvς, του θεου CGg* 2. *λογομαχει ACfgv, λογομαχειν ΔGς* *επ ουδεν AC, εις ουδεν Δfvς, επ ουδενει G,* in nihilum *vel* -lo *g, add γαρ Gfg* in subversione *fg,* ad subversionem *g* 3. *δοκιμον ACΔGgvς, om f* *θεω CΔGfgvς, χριστω A* 3. 4. *ἐργάτας ἀνεπαισχύντους* (*-ντως* 1,578) *Orig* 1,578ª 3,700ᶜ 4. *δὲ om Lucif* 25 5. *καινοφωνιας G,* novitates vocum *f Lucif et similiter g,* inaniloquia *gv* *περιισταcoʸ G* *επι πλειον ACΔGς,* multum *fgv Lucif,* plurimum *g* proficiunt *g* *ασεβεις Δ* 6. *και ο λογος αυτων ACΔGfgvς Cypr* 325 *Lucif,* quorum sermo *Hilar* 947 (*Cyprian* 89) *γαγγραινα ACΔς, γαγγρα G,* cancer *gv Cypr Hilar Lucif,* gancer *f, add ινα Gg* *νομην εξει ACΔGς,* serpit *fv Cypr Hilar Lucif,* serpat *g* ex quibus *fgv* 7. *Ὑμέναιος ς, υμενεος AGfg, υμαινεος Δ* circa veritatem (a veritate *fv*) exciderunt *fgv* 8. *την αναστασιν ACΔς, αναστασιν G* 8. 9. *ανατρεπουσιν* (*-σι Cς*) *την τινων πιστιν* (*π. τ. Gg*) *ACGgvς, την πιστιν την τινων ανατρεπουσιν Δf* 9. *μεντοι στερεος ACGfgς, μεν τοις στερεοις Δ* 10. signaculum *gv,* signum *fg* *εγνω ACΔGgvς Orig* 2,537ª 4,285ᵉ 425ᵇ, quo cognovit *f*

mone *F*) testificans coram domino. noli uerbis contendere in (ad *L*) nihil (nihilo) utile [est *pr F*] [nisi *F al*] ad subuersionem (-ne *F*) audientium. [15]sollicite cura te ipsum probabilem (-le *F*) exhibere deo, operarium inconfusibilem (inreprehensibile *V*), recte tractantem uerbum (uerbo) ueritatis. (9) [16]Profana autem [et *L al*] inaniloquia (uaniloq. *L*) deuita: multum enim proficient (-unt) ad impietatem, [17]et sermo eorum ut cancer serpit. ex quibus est Hymeneus (Hymin. *F al*) et Philetus (Phyl. *F al*), [18]qui a ueritate exciderunt, dicentes resurrectionem iam [esse *F al*] factam, et (*om al*) subuertunt (-terunt *L al*) quorundam (quorumd.) fidem. (10) [19]Sed firmum fundamentum dei stetit (stat), habens signaculum hoc, Cognouit dominus qui sunt eius, et discedat (discendat) ab iniquitate omnis qui nomi-

ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου. [20]ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστιν μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμὴν ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν· [21]ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. [22]τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε, δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ πάντων τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. [23]τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι γεννῶσι μάχας· [24]δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλὰ ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, [25]ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε

1. *κυριου ACΔGfgv, Χριστοῦ ς* *μεγαλη δε* (*δ' Orig* 1,556, *om idem* 1,134) *οικια ACΔGfgvς Orig* 1,134 556^d, domo autem magna *Cypr* 65 74 2. *εστιν μονον σκευη χρυσα ACΔGfgς Orig*, solum vasa sunt aurea *Cypr* 65, solum vasa aurea sunt *Cypr* 74 3. *εις τιμην ACΔGfgς Orig*, honorata *Cypr* 65 *εις ατιμιαν ACΔGgς Orig* 1,134 556^d, in contumelia *f*, inhonorata *Cypr* 4. *εκκαθαρη CΔGfgvς Orig* 1,134 137 556^d, *εκκαθερη A* *απο τουτων ACΔG fgvς, om Orig* *εις τιμην ACΔGgς Orig* 1,134 137 556^d, in honore *f*, *τιμῆς Orig* 1,136 *ηγιασμενον ΔGfg et A?*, *add και Cvς Orig* 5. *ευχριστον G* *τῷ δεσπότῃ om g* *εις ACΔς, προς G*, ad *fgv* 6. *διωκαι AG* 7. *πιστιν αγαπην ACΔfvς, αγαπην πιστιν Gg* *παντων τῶν* (*om G*) *ACGg, των Δfvς* *επικαλουμενων CΔGfgvς, αγαπωντων A* 8. *καθαρας καρδιας ACΔGfgς*, corde puro *gv* 9. *ιδιως G* *γεννωσιν* (*-σι Aς*) *μαχας ACΔGf gvς*, lites generant *Cypr* 319 *κυριου CΔGfgvς*, dei *Cypr* 10. *αλλα AΔG, αλλ Cς* *ηπιον ACς*, mitem *f Cypr*, mansuetum *gv*, *νηπιον ΔG* 11. *εν πραυτητι* (*πρᾳότ. ς*) *ACΔς, συν πριχοτητι* (modestia *gv*, immodestia *f*) *Gfgv* *αντιδιατιθεμενους AΔς,*

nat nomen domini. (11) [20]In magna autem domo non solum sunt uasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia, et quaedum quidem in honorem (honore *V al*) (q. q. in h. *om pr F*), quaedam autem in contumeliam (contumelia *F al*, contumilia *al*): [21]siquis ergo (autem) emundauerit (mund. *L et pr F*) se ab istis, erit uas in honorem (-re *al*) (in h. *om L al*), sanctificatum et utile domino, ad omne (omnem *F*) opus bonum paratum. (12) [22]Iuuenilia autem (*om al*) desideria fuge, sectare uero iustitiam (*om al*), fidem, caritatem, pacem cum his qui inuocant dominum de corde puro. (13) [23]Stultas autem et (*om al*) sine disciplina quaestiones deuita (euita *pr F*), sciens quia generant lites: [24]seruum autem domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, [25]cum (com) modestia corripientem eos qui resistunt (-stant) [ueritati *F al*], ne quando det

δώῃ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, 26καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

1Τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. 2ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, 3ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, 4προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, 5ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. καὶ τούτους ἀποτρέπου. 6ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνον-

4. γίνωσκε,

αντιδιαθεμενους *C*, αντικιμενους *G*, eos qui resistunt *fv*, restistentes *g* 1. δωη *ACΔG*, δῷ *ς* αληθειας *CΔGfgvς*, *add* ελθειν *A* αναηψωσιν *Gς et corr A*, resipiscant *fv*, respiciant *g*, ανανηψουσιν *C*, αναλημψωσιν *Δ* 2. de *f*, a *gv* laqueo *g*, laqueis *fv* εζωγρημενοι *ACΔς*, εξ ω γρημενοι *G*, a quo capti tenentur *fg* 2. 3. εις (εκ *G*) το εκεινου (-νον *pr G*) *ACΔGς*, secundum ipsius (ip. *vel* illius *g*) *fg* 4. γινωσκετε (-ται *G*) *AGg*, γινωσκε *CΔvς*, scio *f* instabunt *gv*, advenient *f Lucif* 256, aderunt *Cypr* 200 5. εσονται γαρ *AΔGgς*, et erunt *v Cypr*, erunt *f Lucif* φιλαυγοι *G*, sibi placentes *Cypr* 5. 6. φιλαργυροι αλαζονες (-ζοντες *G*, fastidiosi *fg*, elati *gv*) υπερηφανοι *ACΔGfgvς*, cupidi superbi fastidiosi *Lucif*, superbi tumidi cupidi *Cypr* αχαριστοι *AΔGfgvς Cypr Lucif et corr C*, αχριστοι *pr C* 7. αστοργοι ασπονδοι *ACGfvς Cypr Lucif*, ασπονδοι αστοργοι *Δf* detractatores (-ctores *f*) *f Lucif*, criminatores *gv*, delatores *Cypr* φιλαγαθοι *A* 8. τετυφωνοι *C* 9. φιλοθῦοι *G*. *Orig* 3,497^d deformationem religionis *Cypr* 200 δε *om pr G* δυναμιν *ACΔGfgvς Cypr*, veritatem *Lucif* 256 10. και τουτους (hoc *f*) αποτρεπου *ACΔGfgvς Lucif*, *om Cypr* εκ (et *f*) τουτων γαρ *ACΔGfgvς*, ex iis *Cyprian* εσιν *A*

illis deus paenitentiam ad cognoscendam (ignosc. *pr F*) ueritatem, 26et resipiscant a diaboli (diabuli) laqueis, a quo capti tenentur ad ipsius uoluntatem. (14) 1Hoc autem scito, quod in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa, 2et erunt homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non oboedientes (p. inobоed. *pr F al*), ingrati, scelesti, 3sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes (incontenentes), inmites, sine benignitate, 4proditores, proterui (proterbi *F al*), tumidi, uoluptatium (*sic FL*, -tatum *ceteri*) amatores magis quam dei, 5habentes speciem quidem (qu. sp. *L*) pietatis, uirtutem autem eius (*om al*) abnegantes. et hos deuita (diuita *F*). 6ex his enim sunt qui penetrant (petrant *pr F*) domos

τες εἰς τὰς οἰκίας καὶ αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, [7]πάντοτε μανθάνοντα καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. [8]ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωυσεῖ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν. [9]ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. [10]σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, [11]τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύ-

1. *αιχμαλωτιζοντες* *ACΔG Orig* 1,648[d], *αἰχμαλωτεύοντες τὰ ς* 2. *επιθυμιαις* (*-μιας C*) *ποικιλαις* (*ποικειλλις G*) *CΔGgς Orig*, variis desideriis *fv Cypr* 200, *επιθυμιαις και ηδοναις ποικιλαις A* 3. *ελθειν δυναμενα* (possunt *f*, potuerunt *g*) *ACΔGfgς Orig* 1,648[d], pervenientes *v Cyprian* *ον τροπον δε ACΔGfgς Lucif* 256, et quomodo *Cypr* 4. *ιαννης AΔGfgς*, iamnes *v Cypr Lucif*, *ιωαννης C* *ιαμβρης ACΔς*, *μαμβρης Gfgv Cypr* 200 *Lucif* *μωυσει* (*τω μ. G*) *CΔGfgvς Cypr Lucif*, *μωσει A* *ουτως ACG*, *οὕτω ς* *ανθιστανται* (*αντ. Δ*) *ACΔGfgvς Cypr*, resistent *Lucif* 256 5. 6. *ἄνθρωποι . . . πίστιν om Cypr* 200 5. *αδοκιμοι ACΔGfgvς*, et reprobi *Lucif* 6. *ου προκοψουσιν επι πλειον* (ultra *g*, plurimum *Cypr*) *ACΔGgς Cypr*, ultra non proficient *fv Lucif* *γὰρ om Lucif* *ανοια CΔGfgvς Cypr Lucif*, *διανοια A* 7. *εκδηλος εσται* (est *vel* erit *g*) *ACΔfgvς Cypr* 200 *Lucif* 256, *εκδημος εστιν G* *ετενετο G*, fuit *fgv Cyprian Lucif*, fuerat *g* *παρηκολουθησας* (*-θηκας Δς*) *ACΔς*, assecutus es *fgv*, *ηκολουθησας G* 8. *μου τη* (*om G*) *ACGfgvς*, *μοι τη Δ* *αγωγη ACGfgvς*, *αγαπη Δ* 9. *τη αγαπη CΔGfgvς*, *om A* 10. *μοι εγενετο* (*-νοντο A*) *ACΔGfgvς*, *ἔπαθον Orig* 4,4[e]

(domus) et captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur uariis desideriis, [7]semper discentes et numquam ad scientiam ueritatis peruenientes. [8]quem admodum autem (*om al*) Iamnes et Mambres restiterunt (restituerunt *pr F*, ressisterunt *V*) Moysi (Mosi *L al*) (M. r. *al*), ita et hi (hii *F*) resistunt ueritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem. [9]sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifestà erit omnibus, sicut et (*om al*) illorum fuit. (15) [10]Tu autem adsecutus (assequutus) es meam doctrinam (d. m. *F al*), institutionem, propositum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, [11]persecutiones, passiones, qualia mihi facta sunt Antiochiae, Iconii

στροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρύσατο ὁ κύριος. [12]καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται. [13]πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. [14]σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνων ἔμαθες, [15]καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους [τὰ] ἱερὰ γράμματα οἶδας τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. [16]πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγμόν, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, [17]ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

1. ἐρρύσατο

1. ὑπηνιγκα *G* και *ACΔGgvς*, om *f* ερυσατο *AΔ*, ερρυσατο *CGς* 2. κυριος *ACGfgvς*, θεος *Δ* δε *ACΔGgς*, γὰρ *Orig* 3, 465^c, om *fv Hilar* 307 ευσεβως ζην *CΔGfgvς Hilar*, ζην ευσεβως *A Orig* 3,133^c 465^c ιησου *ACΔGfgvς Orig*, om *Hilar* 3. διωχθησονται *ACΔGfvς Orig* 3,465^c *Hilar*, persecutionem patiuntur *g* δὲ] *Orig* 2,653^c, om 2,587^f γοητες *ACς Orig*, γοηταις *G*, γοηται *Δ* προιοψουσειν *G* 4. in peius *fgv* πλανωντες και πλανωμενοι *ACΔGς Orig* 2,587^f, errantes et in errorem (*add* alios *g*) mittentes *fgv* 5. επιστωθης *ACΔGfgvς*, credidisti *g Hilar* 241 τινων *ACGfg*, τινος *Δvς Hilar* 6. τα *ACΔς*, om *G* οιδες *Δ* quae te possunt (-ssint) *fv Hilar* in (ad *fv*) salutem *fgv Hilar* 7. divinitus inspirata *v Hil* 1251, deo vel divinitus spirata *g*, divinitus *f* 8. και (om *Hil*) ωφελιμος *ACΔGfgvς Orig* 4, 4^d *Hilar*, οὖσα ὠφέλιμός ἐστι *Orig* 2,443^b ελεγμον *ACG*, ελεγχον *Δς* προς επανορθωσιν *ACΔfvς*, om *Gg* 9. την εν δικαιοσυνη *ACΔGς*, iniustitiae *vel* -a *g*, ad iustitiam *f* αρτιος *ACGς*, τελειος *Δ* 9. 10. του θεου ανθρωπος *ACΔGgς*, homo dei *fg* 10. εξηρτιμενος *G*

(Iconio *pr F al*), Lystris, quales persecutiones sustinui (sustenui *F*), et (*om al*) ex omnibus me eripuit dominus. [12]et omnes qui uolunt pie uiuere in Christo Iesu, persecutionem patientur (patiuntur). [13]mali autem homines et seductores proficient in peius, errantes et in errorem (errore *F*) mittentes. (16) [14]Tu uero permane in his quae didicisti et credita sunt tibi, sciens a quo didiceris, [15]et quia ab infantia sacras litteras (literas) nosti, quae te possint (possent *F*, possunt) instruere ad salutem per fidem quae est in Christo Iesu. (17) [16]Omnis (Omnes) scriptura diuinitus inspirata (instituta *F*) et (*om al*) utilis ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum (ad corripiendum *al*, *om al*), ad erudiendum in iustitia, [17]ut perfectus sit homo dei, ad omne (omnem *F*) opus bonum instructus. (18) [1]Testificor co-

1Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, 2κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον, ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. 3ἔσται γὰρ καιρός, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσιν διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, 4καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. 5σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσιν, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. 6ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκεν. 7τὸν καλὸν ἀγῶνα

1. *διαμαρτυρομαι ACΔGfgv*, *add* *οὖν ἐγὼ ς* *χριστον ιησου AC ΔGfgvς*, *τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ς* 2. *κρινειν ACΔς*, *κριναι G* *και την ACΔGfgv*, *κατὰ τὴν ς* 3. 4. *ευκαιρως ακαιρως A ΔGfgvς*, *ακαιρως ευκαιρως C* 4. *ελειξον G* *επιτιμησον παρακαλεσον ACΔς*, *παρακάλεσον* (*παρεκ. G*) *επιτιμησον Gfgv Orig* 2,585^e 5. *γαρ ACΔGgvς*, *om f Cypr* 324 *Hilar* 1037 1237 *Lucif* 257 6. *ανεξονται AΔGς*, *ενεξονται C* *κατα* (*προς Δf Hilar Lucif*) *τας ιδιας* (sua) *επιθυμιας ACΔGfgv Cypr Hilar Lucif*, *κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ς* *εαυτοις επισωρευσουσιν* (*-σι Cς*) *A CΔfς*, *επισωρ. εαυτοις Ggv Cypr Hilar Lucif* 7. prurientes (scalpentes *Hilar cod*) aurem (aures *f Hil Luc*) *fg Hilar* 1037 1237 *Lucif* 257, prurientes in audiendo scalpentes aures *Cypr* 324. *Orig* 3, 982^d 4,177^d 8. *αποστρεψουσιν* (*correcto απο A*) *ACΔGfvς Cypr Hilar Lucif*, avertunt *g* *ἐπὶ*] *Orig* 3,982^d, ad *gv Cypr Hilar Lucif*, ut *f* *μυθιους C* *εκτραπησονται ACΔGfvς Cypr* 324 *Hilar* 1037 1237 *Lucif* 257, convertunt se *vel* convertuntur *g* 9. *δε AC ΔGgvς*, ergo *f* *κακοπαθησον* (*καικοπ. G*, et labora *g*) *CΔGfg vς*, *add ως καλος στρατιωτης χριστου ιησου A* 10. *πληροφορεσον G* *γαρ ηδη ACΔGgvς*, iam *Cypr* 17 310, enim *f* 11. *και.ρος C* *της αναλυσεως μου εφεστηκεν ACGgς*, *της εμης αναλυσεως εφεστηκεν Δfv*, instat assumptionis meae (meae ass. 310)

ram deo et Christo Iesu (I. Chr. *L*) qui iudicaturus est uiuos ac (et) mortuos, et aduentum ipsius et regnum eius, 2praedica uerbum, insta oportune inportune, argue, obsecra, increpa in omni patientia et doctrina. (19) 3Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad (secundum *F*) sua desideria coaceruabunt (coacerbab. *F al*) sibi magistros, prurientes auribus, 4et a ueritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. (20) 5Tu uero uigila, in omnibus labora, opus fac euangelistae, ministerium tuum (*om al*) imple. [sobrius esto *F al*]. 6ego enim iam delibor, et tempus meae resulutionis (r. m.) instat. 7bonum certamen certaui (certaui

ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα· 8λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν τοῖς ἠγαπηκόσιν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.

9Σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. 10Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην, Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δελματίαν· 11Λουκᾶς ἐστὶν μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστιν γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. 12Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. 13τὸν φελόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρῳάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. 14Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο (ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ

Cypr 17 310 καλον αγωνα *ACGg Cypr*, αγωνα τον καλον *Δfς Orig* 1,732ᵃ 2,736ᵉ 4,247ᵈ 1. caeterum *g*, de caetero *fg*, iam *Cypr*, de caetero iam *Hilar* 430 αποκειται *ACΔGfgvς Orig* 1,732ᵃ 4, 247ᵈ, superest *Cypr Hilar* 2. της δικαιοσυνης στεφανος *ACΔG fgς Orig*, corona iustitiae *v Cypr Hilar* αποδωσει μοι *ACΔGfg vς*, mihi reddet *Cypr* 17 310 3. iustus *fgv Cypr* 310, ille iustus *Cypr* 17 4. πασιν (-σι *Cς*) *ACGgς Cypr*, om *Δfv* ηγαπηκοσιν (-σι *Cς*) *ACΔGς Cypr* 310, qui diligunt *fv Cypr* 17, diligentibus *g* 5. γαρ με εγκατελιπεν (-λειπεν *C*, ενκατελειπεν *G*) *ACGς*, με γαρ κατελιπεν *Δ* 6. αγαπησας (diligens) τον νυν αιωνα *ACΔGfgvς*, om *Iren* 201 7. γαλατιαν *AΔGfgvς Iren*, γαλλιαν *C* δελματιαν *C*, δερματιαν *A*, δαλματιαν *ΔGfgvς Iren* εστι *Cς* 7. 8. μονος μετ εμου *ACGgς*, συν εμοι μονος *Δfv Iren* assumens *fg* αγε *CΔGς*, αγαγε *A* 9. in ministerio *g* εις εφεσσον *Gg*, ephesi *f* 10. απελειπον *ACG* 11. adfers *f* μαλιστα *AΔfg vς*, μαλλιστα *G*, μαστα *C*, add δε *Δfv* 12. αποδωσει *ACΔGg*, ἀποδῴη *fς*

certamen *F*), cursum consummaui, fidem seruaui: 8in reliquo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet (reddit) mihi dominus in illa (illo *F al*) die, iustus iudex; non solum autem mihi, sed et his qui diligunt aduentum eius. (21) 9Festina uenire ad me cito. 10Demas enim me dereliquit (*sic FL*, dereliquid *ceteri*) diligens hoc saeculum, et abiit (habiit) Thessalonicam (Thessallon. *F*), Crescens in Galatiam (-tia *F*), Titus in Dalmatiam (-tia *F*): 11Lucas est mecum solus. Marcum adsume et adduc tecum: est enim (*om pr F*) mihi utilis in ministerium (-rio *F al*). 12Tychicum (Tythicum *V*) autem misi Ephesum. 13paenulam (pannulam *pr F*?, paenula) quam reliqui Troade (Thr. *F*, -dae) aput (apud) Carpum, ueniens adfer (adfers *F*) [tecum *om L al*], et libros, maxime autem membranas. (22) 14Alexander (Alax.) aerarius multa mala mihi ostendit: reddat (reddet) ei domi-

τὰ ἔργα αὐτοῦ), [15]*ὃν καὶ σὺ φυλάσσου· λίαν γὰρ ἀντέστη τοῖς ἡμετέροις λόγοις.* [16]*ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι παρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον (μὴ αὐτοῖς λογισθείη)·* [17]*ὁ δέ κύριός μοι παρέστη καὶ ἐνεδυνάμωσέν με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ καὶ ἀκούσωσιν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρύσθην ἐκ στόματος λέοντος.* [18]*ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.*

[19]*Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν καὶ τὸν Ὀνησιφόρου οἶκον.* [20]*Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα.* [21]*σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος καὶ Πούδης καὶ Λίνος καὶ Κλαυδία καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες.*

[22]*Ὁ κύριος Ἰησοῦς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν.*

1. *αντεστη AC, ανθεστη G, ανθεστηκε Δς*   2. *μοι παρεγενετο (συμπαρεγ. Δς) ACΔGgvς*, affuit mihi *f*   3. *εγκατελειπον AC, ενκατελειπον G*   4. *μοι CΔGfgvς, om A*   5. *πληροφορηθη AC Δς, πληρωθη G* et ut *g*   *ακουσωσιν (-σι C) ACΔG, ἀκούσῃ ς*   *ερυσθην AC, ερρυσθην ΔGς*   6. *λεοντος ACΔfv, add και Ggς*   *ρυσεται ACΔς, ερρυσατο Gfgv*   *υπονηρου G*   7. *ω η (om G) CΔGfgvς, αυτω A*   9. *πρισκαν ACΔGfς*, priscillam *g*   honesiphori *f*   10. *απελειπον C*   *εν μιλητω (μηλωτω A) ασθενουντα* (infirmum) *ACGgς, ασθενουντα* (infirmum) *εν μιλητω Δfg*   11. *ασπαζεται ACΔfvς, ασπαζονται Gg*   13. *ιησους A, ιησους χριστος CΔfvς, om Gg*   *η χαρις μεθ υμων ACGfgς, ερρωσο εν ειρηνη Δff, add αμην Δfvς*   *προς τιμοθεον β εγραφη απο λαοδικειας A, προς τιμοθεον C*, ad timotheum secunda scribens a roma

nus secundum opera eius. [15]quem et tu deuita: ualde enim restitit uerbis nostris. (23) [16]In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt (derelinq.): non illis inputetur (reputetur *F al*): [17]dominus autem mihi adstitit et confortauit (-bit) me (*om al*), ut per me praedicatio impleatur (inpl. *F*) et audiant omnes gentes, et liberatus sum de ore leonis. [18]liberauit (-bit *L*) me dominus ab omni opere malo et saluum faciet in regnum suum (regno suo *F al*) caeleste, cui gloria in saecula saeculorum, amen (*om F*). (24) [19]Saluta Priscam (Priscillam *F*, Priscillum) et Aquilam et Onesifori (Onesiph.) domum. [20]Erastus remansit Corinthi, Trophimum (Throphemum *F*) autem reliqui infirmum Mileti (Meleti, Militi). [21]festina ante hiemem (hiemen *F*) uenire. (25) Salutat te Eubulus (Eubolus *F al*) et Pudens (Prudens) et Linus et Claudia et fratres omnes. [22]dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. gratia (gratiam *F*) uobiscum (nobiscum *F al*), amen.

Exp. ad Timotheum II [scripta de Laudicia. habet uersus CLXXII].

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ.

Παῦλος δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν 2ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, 3ἐφανέρωσεν δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, 4Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.

5Τούτου χάριν ἀπέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃς καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους ὡς ἐγώ σοι

explicit *f*, *ετελεσ προς τιμοθεον β αρχεται προς τιτον Gg*, *Πρὸς Τιμόθεον δευτέρα τῆς Ἐφεσίων ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου παρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι ς* *προς τιτον ΑΔG Cypr* 325, *παυλου αποστολου επιστολη προς τιτον Η*, *Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Τίτον ἐπιστολή ς*. *ἐν τῇ πρὸς τίτον ad* 1,5 6 *Orig* 3,645^c
1. *ιησου χριστου ΔGHfgς*, *χριστου ιησου Α* 2. *κατ ΑΔΗς*, *κατα G* *επ ελπιδι ΑΔΗς*, *εν ελπιδει Gg*, in spem *fv Hilar* 1126
3. *επιγγειλατο ο αψευστος G* 4. *αιωνιων ACΔHfgvς Hilar* 16 1126, *αιωνων G* *εφανερωσε Hς*, *φανερωσεν G* *εν κηρυγματι ACΔGHgvς*, *om f* 6. *γνησιω ACΔGς*, germano *vel* viscerali *vel* karissimo *g*, carissimo *f* *ελεος Aς et corr C*, *και ΔGfgv et pr C*
7. *χριστου ιησου AC*, *κυριου ιησου Δ*, *κυριου ιησου χριστου Ggς*, christum iesum *f* salutare nostro *f* 8. *απελειπον ACΔG Orig* 3,645^c, *κατέλιπόν ς*. *Lucif* 156 9. *επιδιορθωσῃς ΑΔ*, *επιδιορθωσῃ Cς Orig*, *διορθωσῃς G* *καταστησῃς ACΔfgvς Orig Lucif*, *καταστησεις G* per civitates *fgv Lucif* *πρεσβυτερους AC ΔGgvς Orig*, presbyterium *f Lucif* 156 *εγω ACΔGgvς Orig Lucif*, et ego *fv*

INC. [EPISTVLA] AD TITVM.

Paulus seruus dei, apostolus (apostulus) autem Iesu Christi (Christi Iesu *F al*) secundum fidem electorum dei et agnitionem ueritatis quae secundum pietatem est 2in spem uitae aeternae, quam promisit qui non mentitur deus ante tempora saecularia, 3manifestauit (-bit) autem temporibus suis uerbum suum (u. suum t. suis) in praedicatione, quae credita est mihi secundum praeceptum saluatoris nostri dei (*om pr F*), 4Tito dilecto filio secundum communem fidem. gratia et pax a deo patre et Christo Iesu saluatore nostro. (2) 5Huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas et constituas per ciuitates praesbyteros (presb.), sicut et (*om al*) ego tibi dispo-

διεταξάμην, [6]εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστὰ μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας ἢ ἀνυπότακτα. [7]δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, [8]ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, [9]ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. [10]εἰσὶν γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα [δὲ] οἱ ἐκ περιτομῆς, [11]οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσιν διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν.

2. *εν κατηγορια* (*κα...τηγορια C*) *ACΔGgvς*, in accusationem *f Lucif* *ανυποτακτα ACΔGfgvς*, non subiectum *Lucif* 2. 3. episcopum oportet *Cypr* 119 3. *ανεγκλητον ειναι ACΔGfgvς Lucif* 156 157, esse sine crimine *Cypr* *θεου οικονομον ACΔGfgvς Cypr*, dispensatorem dei *Lucif* 156 *λυθαδην G* 4. *αισχροκερδην G*, *αισχροδορδη C* 5. *σωφρωνα G*, sobrium *fg Cypr Lucif*, prudentem *Latinus interpres teste Hieronymo* 7,712[c] *δικαιον οσιον AC ΔGgvς Lucif, om f* *ενκρατη AG* 5. 6. amplectentem (adpetentem) id quod secundum doctrinam est fidem (fidelis *fg*) verbi *fg Lucif* 156, obtinentem secundum doctrinam fidei verbum *Hilar* 946 6. *ινα ACΔfvς Hilar Lucif, ινα και Gg* *και ACΔGgvς, om fv Hilar Lucif* 7. *εν τη διδασκαλια τη υγιαινουση* (*υγειεννουση G, om Lucif*) *CΔGgvς Lucif*, in (ad *Hil*) doctrinam sanam *f Hilar*, *τους εν παση θλιψει A* *Orig* 1,479[b] 634[e] 8. *εισι Cς* *πολλοι A C, add και ΔGfgvς Hilar* 946 947 *Lucif* 156 9. *μαλλιστα G* *δε CΔ, om AGfgvς Lucif* *εκ AΔGς, εκ της C* *επιστομιζειν ACΔGς*, redargui *fgv Lucif. Orig* 1,479[b] 10. *διδασκοντες... αισχρου*] *sic corr C*

sui, [6]siquis sine crimine (cremine) est, unius uxoris uir, filios (-ius) habens fideles (-lis) non in accusatione (accussat.) luxuriae (luxor.) aut non subditos. [7]oportet enim episcopum sine crimine (-ni) esse sicut dei dispensatorem (disponsat.), non superbum, non iracundum, non uinolentum, non percussorem, non turpis lucri (n. turpilucri *F al*) cupidum, [8]sed hospitalem (osp.), benignum, sobrium (subr.), iustum, sanctum (sanctum iustum *L*), continentem, [9]amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit et (*om V al*) exhortari (exort. *L al*) in doctrina sana et eos qui contra dicunt arguere. [10]sunt enim multi et (etiam *pr F al*) inoboedientes, uaniloqui et (*om al*) seductores (sedoct.), maxime qui de circumcisione sunt, [11]quos oportet redargui (argui), qui uniuersas (-sos) domos (domus) subuertunt (-tent *pr F*), docentes quae non oportet (-tent *F*) turpis lucri (turpilucri *F*) gratia. [12]dixit quidam (quidem) ex illis

[12]εἶπέν τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. [13]ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, [14]μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. [15]πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιαμμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. [16]θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

[1]Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ, [2]πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, [3]πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι

1. ειπεν *ACΔfvς*, add δε *Gg* αυτων alterum *ACΔfgvς Iren* 271, om *G* 2. γαστερες αργαι *ACΔGfgvς Lucif* 232, ventris pigri *g* εστιν αληθης *ACGgς*, αληθης εστιν *Δfv* 3. ὑγει. ενωσειν *G*. *Lucif* 232 4. εντολαις *ΔCΔς*, ενταλμασιν *G*, mandatis *fgv Lucif* 232, mendaciis *Lucif* 232 5. avertentium (-santium *v Luc*) se a veritate *fgv Lucif* 232 καθαρα *ACΔGfgv*, γίνεται καθαρὰ *Orig* 3,495[b], munda sunt *Cyprian* 98, μὲν καθαρὰ ς καθαρ.οις (-ριοις?) *C* 6. δε *ACΔGfgvς*, γὰρ *Orig* μεμιαμμενοις *ACΔ*, μεμειαμενοις *G*, μεμιασμένοις ς *Orig* αλλα *ACΔGHfgvς*, ἐπεὶ *Orig* 7. και ο νους *ACΔGHgvς Orig* 3,495[b], mens *f* 8. βδελυκτοι οντες *ACΔGHς*, cum sint exsecrabiles (*vel* abhominabiles *g*) *fg* 10. λαλει *ACΔGHgvς*, inquire *f* υγειεννουση *G*. 11. νηφαλαιους *G* υγειεννοτας *G* in fide *fgv* 12. υπομονη *ACΔ GHgvς*, prudentia *f*

proprius ipsorum (eorum *L*) propheta (prof.). Cretenses (-sis *F*) semper mendaces, malae bestiae, uentres (uentris *F al*) pigri. [13]testimonium hoc uerum est. quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide, [14]non intendentes Iudaicis fabulis et mandatis hominum auersantium (adu.) se (*om V al*) a ueritate. [15]omnia munda mundis: coinquinatis autem et infidelibus nihil [est] mundum, sed inquinatae (-ti) sunt eorum et meus et conscientia. [16][et *F al*] confitentur se nosse deum, factis autem negant, cum sint (sunt *F*) abominati (abhom.) et incredibiles et ad omne (omnem *F*) opus bonum reprobi. (3) [1]Tu autem loquere quae decet sanam doctrinam; [2]senes, ut sobrii (suprii) sint, pudici, prudentes, sani [in *F al*] fide, [in *F al*] dilectione, [in *F al*, et *al*, *om L*] patientia; [3]anus (unus *pr F*) similiter in habitu (abitu) sancto, non criminatrices (-tices *pr F*, -tricis

ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, [4]ἵνα σωφρονίζωσιν τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, [5]σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουργοὺς ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. [6]τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, [7]περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀφθορίαν, σεμνότητα, [8]λόγον ὑγιῆ ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ μηδὲν ἔχων λέγειν περὶ ἡμῶν φαῦλον. [9]δούλους δεσπόταις ἰδίοις

1. ἱεροπρεπεῖ, 2. σωφρονίζουσιν 8. ἰδίοις δεσπόταις

1. ιεροπρεπεις (ιερωπρ. *H*) *ΑΔGHς*, ιεροπρεπει *Cfgv* μη *alterum ΔGHfgvς*, μηδε *AC* in vino *g* καλοδιδάσκαλοι *Orig* 4,422c *cod*, καλῶν διδάσκαλοι *cod* 2. σωφρονιζουσιν *AGH*, σωφρονιζωσι *CΔς* ειναι *ACΔGHfvς*, *add* et *g* 3. sobrias esse *g* castae *f* οικουργους *ACΔG*, οικουρους *Hς*, domui curam habentes *g*, domum custodientes *f* benignae sint et subditae *f* 4. ιδιοις ανδρασιν *ACΔGgς*, viris suis *fv* μη ο λογος του θεου *AΔGgς et add* και η διδασκαλια *C*, verbum dei non *f* 5. ut sobrii sint *fgv Lucif* 157 περι παντα *ACΔGgς*, in omnibus *fv Hilar* 947, in omnibus per omnia *Lucif* σεαυτον *ACGς*, εαυτον *Δ* 6. παρεχομενος τυπον *ACΔGfgς et post* bonorum factorum *Hilar*, formam praebens *Lucif* ἐν τῇ . . . σεμνότητα] docentem cum veneratione *Hilar* εν τη διδασκαλια *ACΔGgvς Lucif*, in doctrinam *f* αφθοριαν (ἀδιαφθορίαν *ς*, *add* αγνειαν *C*) σεμνοτητα *A Cς*, αφθονιαν σεμνοτητα *G*, αφθοριαν σεμνοτητα αφθαρσιαν *Δ*, integritatem *vel* -te. castitatem *vel* -te *g*, in integritatem gravitatem *f*, in integritate in gravitate *Lucif* 157 7. λογον υγιη (ὑγιειην *G*) *A CΔGfgvς Hilar* 947, in sermone sanum *Lucif*, sermone sano *g* ο εξ εναντιας *ACΔGgvς*, adversarius *f Hilar Lucif* 8. λεγειν (quod dicere *f*) περι ημων (υμων *A*) φαυλον *ACΔGfg*, quid dicere malum de

al, -tores *pr L*), non uino multo seruientes (deditos *F*, deditas *V*), bene docentes, [4]ut prudentiam doceant adulescentulas (adulisc.), ut uiros suos ament (diligant *F al*), filios diligant (ament *F al*), [5]prudentes, [sobrias *F al*] castas, domus curam habentes, benignas, subditas (sudditas *V*) suis uiris (u. s. *F al*), ut non blasphemetur uerbum dei. [6]iuuenes similiter hortare (horta) ut sobrii (subr.) sint (*om F*). [7]in omnibus te (temet) ipsum praebe exemplum bonorum operum, in doctrina integritatem (*sic L*, in integritate in *ceteri*) [castitate in *V*] grauitatem (*sic L*, grauitate *ceteri*), [8][in *pr F*] uerbum sanum [et *V al*] inrepraehensibilem (inrepreh. *L al*) (in uerbo sano et inreprehensibili), ut is qui ex aduerso est uereatur (uincatur) nihil habens dicere malum (m. d. *L al*) de nobis. (4) [9]Seruos dominis suis subditos esse in

ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, [10]μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πᾶσαν πίστιν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. [11]ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, [12]παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, [13]προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, [14]ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.

[15]Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιτα-

nobis *Lucif*, turpe aut malum de nobis dicere *Hilar*, *περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον ς* *δουλους ACGgvς*, *δουλοι Δf*, *add δε g et pr G* *δεσποταις ιδιοις ΑΔfv*, *ιδιοις δεσποταις CGgς* 1. subditos esse *gv*, subditi sint *f* *εναρεστους ειναι ACΔGgvς*, placentes *fv* *μη alterum ΑΔfgvς et pr C?*, *μηδε G et corr C* 2. *πασαν πιστιν* (*πίστιν π. ς*) *ενδεικνυμενους* (*ενδιγν. A*) *ACΔfς*, *πασαν ενδικνυμενους πιστιν Gg* *ἵνα om g* 3. *την του ACΔG*, *τοῦ fgvς* 4. *σωτηριος* (*ἡ σ. ς*) *ACΔfς*, *του σωτηρος ημων Gg Lucif* 158 *bis* *πασιν ανθρωποις*] *sic rec A, tum 7 litteras erasas* 4. 5. *παιδευουσα ημας*] *sic corr C*, corripiens nos *fg Lucif* 5. abnegantes *fgv Lucif* 5. 6. *τας* (*om Δ*) *κοσμικας επιθυμιας ACΔGfgvς Lucif* 158, desideria saecularia *Lucif* 158[b] 6. *δικαιως και ευσεβως ACΔGfgvς Lucif* 158[b], pie et iuste *Lucif* 158 7. *Hilar* 155 *και ACΔGfgvς*, in *Lucif* 158 8. *ιησου χριστου ACΔfvς Lucif*, *χριστου ιησου Gg* 9. *εαυτον υπερ ημων ACGgvς*, *υπερ ημων εαυτὸν Δf Lucif* 10. *περιουσιον ACΔGς*, abundantem *fg Lucif* 11. *ελεγχε* (*-γχαι G*) *ACΔGfvς Lucif* 232 *ter*, exhortare (?) *g sed deletum*, argue *in margine g*

omnibus, placentes, non contra dicentes, [10]non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, ut doctrinam saluatoris (salutaris *F*) nostri dei (d. n. *L*) ornent in omnibus. [11]apparuit enim gratia dei saluatoris [nostri in *F*] omnibus hominibus (omin.), [12]erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria sobrie (subrii) et iuste et pie uiuamus in hoc saeculo, [13]expectantes (exsp., spect. *F*) beatam spem et aduentum gloriae magni dei et saluatoris nostri Iesu Christi, [14]qui dedit semet ipsum pro nobis, ut nos redimeret (redemeret *F*) ab omni iniquitate et mundaret (emund. *pr F*) sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum. (5) [15]Haec loquere et [haec *pr F*] exhortare (exort.) et argue cum omni imperio.

γῆς. μηδείς σου περιφρονείτω. 1ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς ἐξου-
σίαις ὑποτάσσεσθαι πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους
εἶναι, 2μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδει-
κνυμένους πραΰτητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. 3ἦμεν γάρ ποτε καὶ
ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ
ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μι-
σοῦντες ἀλλήλους· 4ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπε-
φάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, 5οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ,
ἃ ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ

1. *περιφρονειτων C* *υπομιμνησκε CΔfvς Lucif* 233, *add δε A*, *υπομειμνησ και G*, admone et *g* *αρχαις ACΔGg*, *add καὶ fvς Lucif* 2. *πειθαρχειν CΔvς*, *add και A*, *και πειθαργειν Gg*, obaudientes *f Lucif* 3. item in epistola Pauli ad Colossenses De nullo male loqui nec litigiosos esse *Cypr* 328 *μηδενα ACΔfgvς Lucif*, *μη Gg* *ειναι alterum ACΔGfς*, *add* sed *gv Lucif* *ενδεικνυμενους CΔGς*, *ενδιγνυμενους A* 4. *πραυτητα AC*, *πραοτητα ΔGς* fuimus *fgv Lucif* 233 4. 5. *ποτε* (om *Orig* 3,148) *και ημεις AC ΔGfgς Orig* 1,379^b 3,148^c, et nos aliquando *v Lucif*. *οὐ γὰρ εἴρηκεν Ἦμεν γάρ ποτε ἀνόητοι ἀπειθεῖς, ἀλλὰ... λέγει Ἦμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς ποτὲ ἀπειθεῖς ἀνόητοι Orig* 3,148^c 5. *ανοητοι* (*add και Δv Orig* 2,807 3,693 *Lucif*) *απειθεις ACΔGfgvς Orig* 1,379^b 2,807^d 3,693^c *Lucif*, *ἀπειθεῖς ἀνόητοι Orig* 3,148^c *bis* 6. *ποικιλαις* (*-κελαις G*) *ACΔGfgvς Orig* 1,379^b 2,807^d 3,693^c *Lucif* 233, *πολλαῖς καὶ ποικίλαις Orig* 3,148^c *στυγητοι*] *sic corr Δ*, *στοιπητοι G* 7. *οτε δε* (*δ' Orig* 1,379, om 3,693) *η* (om *G*) *ACΔGgvς Orig* 1, 379^b 3,148^c 693^d, sed cum *f Lucif* *φιαανθρωπια G* 8. 9. *οὐκ ἐξ...ἔσωσεν ἡμᾶς* om *Orig* 1,379^b 3,148^c 693^d 8. *των εν δικαιοσυνη ACΔGς*, iustitiae *fgv Lucif* 233 9. *α ACΔG*, *ὧν ς* *εποιησαμεν* (facimus *f*) *ημεις ACΔGfgvς*, nos fecimus *Lucif* *το* (*τὸν ς*) *αυτου ελεος* (*-εον ς*) *Afvς Lucif*, *το ελεος αυτου ΔG*, misericordiam *g* *Cypr* 140 *δια CΔGς Orig* 1,379^b 3,148^c 693^d (607^c), *add του A*

nemo te contemnat (contempn.). 1admone illos principibus et potestatibus subditos esse, dicto oboedire, ad omne opus bonum (*om al*) paratos esse, 2neminem blasphemare, non litigiosos (litigosos) esse, [sed *om L al*] modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines. 3eramus enim (ergo *F al*) et nos aliquando insipientes, [et *om L al*] increduli, errantes, seruientes desideriis (-ris) et uoluptatibus uariis, in malitia et inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem: 4cum autem benignitas et humanitas (uman.) apparuit (apar.) saluatoris nostri dei (d. n. *F al*), 5non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit (f. n.) per lauacrum

λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου [6]οὗ ἐξέ-
χεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν,
[7]ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι κληρονόμοι γενηθῶμεν κατ' ἐλ-
πίδα ζωῆς αἰωνίου. [8]πιστὸς ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε
διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσιν καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πε-
πιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστιν καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις·
[9]μωρὰς δὲ ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις καὶ μάχας νομικὰς
περιίστασο· εἰσὶν γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι. [10]αἱρετικὸν ἄνθρω-
πον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, [11]εἰδὼς ὅτι ἐξέ-

1. *παλινγενεσιας* ***ACG.*** ***add*** *ἐπέχεε τὸν ἔλεον αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς* ***Orig*** 3,148^c *ἀνακαινώσεως]* ***Orig*** 1,379^b 3,693^d 4,134^a *et* 3,685^c *cod*, *ἀνακαινίσεως* ***Orig*** 3,685^c *cod* *πνευματος* ***ACς Orig*** 3,685^c 693^d 4, 134^a, *τοῦ πν.* ***Orig*** 1,379^b, *δια πνευματος* ***ΔGfg Lucif*** 233 *αγιου* ***ACΔGfgvς Orig*** 3,693^d ***Lucif***, *om* ***Orig*** 1,379^b 3,685^c 4,134^a *ου* ***ACGς Orig*** 1,379^b, *ο* ***Δ*** *εξεχεεν]* *sic pr corr* ***C***, *εξεχεν* ***G*** 2. super nos *g*, in nos *fv*, in nobis *v* ***Lucif*** *πλουσιως* ***ACΔGgvς Orig***, honeste *f* ***Lucif*** 3. *εκεινου χαριτι (-τη* ***G****)* ***ACΔGς***, ipsius gratia *fg*, gr. ipsius *v* ***Lucif*** *γενηθωμεν* ***ACΔG***, *γενώμεθα ς*, efficiamur *f* ***Lucif***, essemus *g* *καθ* ***G*** 4. *αἰωνίου om* ***Lucif*** 233 5. confirmare *fg* *φροντιζουσι* ***Cς*** 6. *θεω* ***ACΔG***, *τῷ Θεῷ ς* *εστι* ***Cς*** *καλα* ***ACΔG***, *τὰ καλὰ ς* 7. *δὲ om* ***Lucif*** 26 *γενεαλογιας* ***ACΔfvς Lucif***, *λογομαχιας* ***Gg*** *ερεις* ***ACfgvς***, *ερειν* ***ΔG*** legis *fgv* ***Lucif*** 8. *περιστασο* ***Δ*** *εισι* ***Cς*** *αιρετικον* ***ACΔGfgvς Orig*** 2,627^c ***Cypr*** 89 325 ***Lucif*** 26, ***add*** autem ***Iren*** 177 9. *μιαν* ***ACΔGfgvς Orig Iren*** 177 ***Cyprian Lucif***, primam ***Iren*** 83 *και δευτεραν νουθεσιαν* ***ACvς Orig Iren*** 83, *νουθεσιαν η δευτερα* (secundum) ***Gg***, *νουθεσιαν και δυο* ***Δf***, correptionem ***Iren*** 177 ***Cypr Lucif***. 'post unam correptionem' — legitur in Latinis codicibus, quod verum papa quoque Athanasius approbabat, 'post unam et alteram correptionem' ***Hieronymus*** 7,737^e *παρτουαι*

(labacrum *F*) regenerationis et renouationis spiritus sancti, [6]quem effudit (infudit *F al*) in nos (in nobis *V*) abunde, per Iesum Christum (Chr. Ies. *L*) saluatorem nostrum, [7]ut iustificati [in *F*] gratia ipsius heredes simus secundum spem uitae aeternae. (6) [8]Fidelis sermo est, et de his uolo te (nolite) confirmare (-ri), ut curent (curam habeant *F al*) bonis operibus praeesse qui credunt deo (in deo *F*, in deum *al*). haec sunt bona et utilia hominibus. (7) [9]Stultas autem quaestiones et genealogias et contentiones et pugnas legis (leges) deuita (debita): sunt enim inutiles et uanae. (8) [10]Haereticum (ereticom) hominem post unam et secundam correptionem (correct. *F al*) deuita, [11]sciens quia subuersus est qui eius modi est et delinquit

στρεπται ὁ τοιοῦτος καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος.

[12]Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. [13]Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. [14]μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι.

[15]Ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει.

Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. [ἀμήν.]

G 1. *εξεστραπται CΔς Orig* 1,627^c^, *εξεστρεπται G et A?* *ο τοιουτος ACΔGfgvς Iren* 177 *Cypr* 89 325, *om Lucif* 26 *και αμαρτανει G, om Iren* *ων ACΔGfgvς Orig Lucif*, et est *Iren Cypr* 2. tichicum *g* 3. *εις ACΔς, om Gfgv* 4. *απολλω A CΔHfgvς, απολλωνα Gg* *σπουδαιως ACΔHfgvς, ταχιως G* 6. ad necessarios usus (-rias causas *f*) *fg* *ωσιν ακαρποι ACΔHfg vς, ακαρποι ωσειν G* 7. *ασπασαι* (*-σε G*) *CΔGHfgvς, ασπασασθε A* 9. *χαρις ACHς, add του κυριου Δf, add του θεου G gv* *αμην GHgvς, om ACΔfv* *προς τιτον C, προς τιτον εγραφη απο νικοπολεως A, προς τιτον επληρωθη αρχεται προς φιλημονα Δ*, ad titum scribens a nicopolim explicit *f*, *ετελεσθη επιστολη προς τιτον αρχεται προς φιλημονα Gg, παυλου αποστολου επιστολη* (*haec om ς*) *προς τιτον της κρητων εκκλησιας πρωτον επισκοπον χειροτονηθεντα εγραφη απο νικοπολεως της μακεδονιας Hς, add στιχ' ϙζ H*

(-quid), [cum sit *om L al*] proprio iudicio condemnatus (condempn.). (9) [12]Cum misero ad te Arteman (Arth., -mam *L al*) aut (uel *F al*) Tychicum (Tythicum *F*), festina ad me uenire Nicopolim (Nichop. *L*, -poli *F*): ibi enim statui hiemare. [13]Zenam (Zenan *L*) legis peritum et Apollo sollicite praemitte, ut nihil illis desit. [14]discant autem et nostri (*sic L*, nostris *ceteri*) bonis operibus praeesse ad usus (usos) necessarios (-rius), ut non sint infructuosi. (10) [15]Salutant te qui mecum sunt omnes. saluta qui nos amant in fide. gratia dei cum omnibus uobis. [amen. *om F*]

Expl. ad Titum [scripta. habet uersus CXVII].

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ.

Παῦλος δέσμιος χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν 2καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀδελφῇ καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συνστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. 3χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.

4Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, 5ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν ἣν ἔχεις εἰς τὸν κύριον Ἰησοῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, 6ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ ἐν ἡμῖν εἰς χριστόν. 7χαρὰν γὰρ πολλὴν ἔσχον καὶ παρά-

προς φιλημονα AG, Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἡ πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολή ς. ἐν τῇ πρὸς φιλήμονα ἐπιστολῇ ad 14 Orig 3,263ᵉ
1. *δεσμιος χριστου ιησου AGgς, αποστολος ιησου χριστου Δf*
2. *αγαπητω AGgvς*, add *αδελφω Δf*   *Ἀπφίᾳ ς, ..φια A, αφφια Δ, αμφια Gg*, apphiadi *f*   *αδελφη ΑΔGfg, ἀγαπητῇ ς*   3. *συνστρατιωτη AG, συστρ. ς*   *τη...εκκλησια AGgς, την...εκκλησιαν Δ*   in domo *fgv*   6. *σου ACΔGgvς*, vestri *f*   in orationibus *fgv*   7. *αγαπην και την πιστιν ACGgς, πιστιν και την αγαπην Δf*   8. *εις (προς Ggς) τον κυριον ιησουν* (add *χριστον Δ*) *ACΔGgς*, in domino iesu christi *f*   *ϊναπως G*   9. *ενεργης ACΔGgς*, manifesta *f*   *τενηται G*   *παντος ACΔfvς*, add *εργου Ggv*   10. *εν AC, τον* (quae) *εν ΔGfgς*   *ημιν ACΔfv, υμιν Ggvς*   *εις χριστον AC* et add *ιησουν ΔGς*, in christo iesu *fgv*   *πολλην εσχον ACGg, πολλην* (magnum) *εσχομεν Δfv, ἔχομεν πολλὴν ς*

INC. AD PHILEMONEM (PHILIMONEM).

Paulus uinctus Iesu Christi et Timotheus frater Philemoni (Fil., -lim.) dilecto et (*om L*) adiutori nostro 2et Appiae sorori (-re) [carissimae *F al*] et Archippo (Arcippo *L al*) conmilitoni (-ne) nostro et ecclesiae (-sia) quae in domo tua est (q. e. in d. t. *F al*). 3gratia uobis et pax a deo patre nostro et domino Iesu Christo. (2) 4Gratias ago deo meo semper memoriam (promemoriam *F*) tui faciens in orationibus meis, 5audiens [fidem et *pr F*] caritatem tuam et fidem (et f. *om al*) quam habes in domino Iesu et in omnes sanctos, 6ut communicatio fidei tuae euidens fiat in agnitione (-nem *L*) omnis (omni) [operis *F*] boni [quod *F*] in nobis (in uobis *al*, *om L*) [est *F*] in Christo Iesu. 7gaudium enim magnum habui (habuimus *F*) et conso-

κλῆσιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ, ἀδελφέ. 8 *διὸ πολλὴν ἐν χριστῷ παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον,* 9 *διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ. τοιοῦτος ὢν (ὡς Παῦλος), πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος χριστοῦ Ἰησοῦ,* 10 *παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς, Ὀνήσιμον,* 11 *τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψά σοι,* 12 *αὐτόν, τουτέστιν τὰ ἐμὰ σπλάγχνα.* 13 *ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου·* 14 *χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον.* 15 *τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς,* 16 *οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον,*

1. *επι* (*εν Δf*) *τη αγαπη σου* (*om f*) *ACΔGfς*, de caritate tua *g* *σπλανχνα G* 2. *εν χριστω παρρησιαν εχων ACGgς*, *παρρησιαν εχω* (habens) *εν χριστω ιησου Δfv* 3. *αγαπην CΔGfgvς*, *αναγκην A* 3. 4. cum sis talis *fgv* 4. *νυνι CΔGς*, *νυν A* *χριστου ιησου AC*, *ιησου χριστου Gfvς*, *om Δ* 5. *ον CΔGfgvς*, *ον εγω A* 6. *δεσμοις AΔGgv*, *add μου Cς et pr Gg?* *δε σοι ACΔfς*, *δε και σοι Ggv* 7. *ανεπεμψα ACGς*, *επεμψα Δ* *σοι ACΔfg*, *om Gvς* *αυτον A et pr C?*, *συ δε* (autem *vel* itaque *g*) *αυτον ΔGfgvς et corr C* *τουτεστι Cς* *σπλαγχνα* (*σπλανχνα G*) *AG*, *add προσλαβου CΔfvς et ante* hoc est *g* 8. *μοι διακονη ACΔGfgv*, *διακονῇ μοι ς* 9. *χωρις δε ACΔGgvς*, sed sine *fg* 10. *ως ACΔGfgv ς*, *om Orig* 3,263^e *κατα* (*κατ ΔG Orig*) *αναγκην ACΔGς Orig*, ex necessitate *fgv* 11. *κατα ACς Orig*, *κατ G*, *om Δfgv* *τουτο εχωρισθη*] *sic corr C*, *ἐχωρίσθη om g* ad horam *vel* ad tempus *g* 12. *αιωνιον ACΔGgvς*, in aeternum *f* *αλλ* (*αλλα Δ*) *υπερ δουλον ACΔfvς*, *om Gg*

lationem in caritate tua (-tem tuam *F*), quia uiscera sanctorum requieuerunt (requierunt) per te, frater. (3) 8 Propter quod multam fiduciam habens (habentes *pr F al*) in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet, 9 propter caritatem magis obsecro, cum sis (es *pr F*) talis ut Paulus, senex, nunc autem et (*om al*) uinctus Iesu Christi. 10 obsecro te pro (de *L*) meo filio, quem genui in uinculis, Onesimo, 11 qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem et tibi et mihi (et t. et m.) utilis. quem remisi: 12 tu autem illum, id est [ut *F al*] mea uiscera (u. m. *F al*), suscipe. 13 quem ego uolueram mecum detinere (retin. *F al*), ut pro te mihi ministraret in uinculis eangelii: 14 sine consilio autem tuo nihil uolui (uolo) facere (facire), uti ne uelut ex necessitate (-tem *F*) bonum tuum esset, sed uoluntarium. 15 forsitan (forsitam *F al*) enim ideo discessit (secessit *F*) ad horam a te, ut aeternum illum reciperes (receperes), 16 iam non ut (sicut *F al*) ser-

ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ καὶ ἐν κυρίῳ. [17]εἰ οὖν με ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ· [18]εἰ δέ τι ἠδίκησέν σε ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγα.

[19]Ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί, ἐγὼ ἀποτίσω· ἵνα μὴ λέγω σοι ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. [20]ναὶ ἀδελφέ, ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν χριστῷ.

[21]Πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ἃ λέγω ποιήσεις. [22]ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν.

[23]Ἀσπάζεταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, [24]Μάρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου.

[25]Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν.

1. *μαλλιστα G* 2. *με (εμε Aς) εχεις ACΔGgς*, habens me *f* 2. 3. *ως εμε ει] sic corr C, pr pauciora* 2. *εμε ACΔGgvς*, et me *f* 3. *οφειλει τει τουτο μοι G* *ελλογα AG, ενλογα CΔ, ἐλλόγει ς* 4. *αποτισω ACGς, αποδωσω Δ* 5. *καὶ*] etiam et *f* *προσοφειλεις ACGgvς, add εν κυριω Δf* 6. *σπανχνα G* *χριστω A CΔGfg, Κυρίῳ ς. quae sequuntur om Gg* 7. *και ACΔvς, om f* 8. *α AC, ο Δfvς* 10. *ασπαζεται ACΔfv, Ἀσπάζονταί ς* 11. aristarcus *f* 13. *υμων AΔ, add αμην fς et pr an corr C* *προς φιλημονα C, προς φιλημονα επληρωθη Δ*, ad filemonem explicit scribens a roma *f*, *Πρὸς Φιλήμονα ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου οἰκέτου ς, προς λαουδακησας* (laudicenses) *αρχεται επιστολη Gg* *εγραψα και εξεθεμην κατα δυναμιν στειχηρον τοδε το τευχος παυλου του αποστολου προς εγγραμμον και εγκαταλημπτον*

uum, sed pro (plus *L*) seruo carissimum fratrem, maxime mihi, quanto autem magis tibi et (*om pr F*) in carne (caritate *pr F al*) et in domino. [17]si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me. [18]si autem aliquid (aliquit) nocuit tibi aut debet, hoc mihi inputa. [19]ego Paulus scripsi (scribsi *FL*) mea manu, ego reddam; ut non dicam tibi quod et te ipsum mihi debes. [20]ita[que *pr F*], frater, ego te fruar (fuar *pr F*) in domino: refice uiscera mea in domino (Christo *F al*). [21]confidens [in *V al*] oboedientia tua (-tiae tuae *pr F al*) scripsi (scribsi *F*) tibi, sciens quoniam et super id quod dico facies. [22]simul autem et para mihi hospitium: nam spero per orationes uestras donari (-re) me uobis. (4) [23]Salutat te Epaphras (Epafr., Epphras) concaptiuus (conconcapt. *L*, concaptus) meus in Christo Iesu, [24]Marcus, Aristarchus (Aristarcus, Aristharcus *F*), Demas, [et *F al*] Lucas (Lugas), adiutores mei. [25]gratia domini nostri Iesu Christi (*om al*) cum spiritu uestro, amen.

Exp. ad Philemonem (Philimonem) [scripta de urbe Roma. habet uersus XXXIIII]. Inc. ad Hebraeos. (*hoc ordine plerique, ut Hieronymus testatur* $2{,}278^{bc}$.)

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ.

Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ, 2 ὃς ἐμαρτύρησεν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα εἶδεν. 3 μακάριος ὁ ἀναγινώσκων καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς.

4 Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν

*(εὐκατάλ.?) αναγνωσιν των καθ ημας αδελφων παρ ων απαντων τολμης συγγνωμην αιτω ευχη τη υπερ εμων (ὑμῶν?) την συνπεριφοραν κομιζομενος αντεβληθη δε η βιβλος προς το εν καισαρια αντιγραφον της βιβλιοθηκης του αγιου παμφιλου χειρι γεγραμμενον ....υ (αὐτοῦ) **H.** sequitur hanc ad Hebraeos epistola in **Δf** αποκαλυψις ιωαννου **C** et add τοῦ θεολόγου* ς. *Ἰωάννης... ἐν τῇ ἀποκαλύψει ad* 1,9 ***Orig*** 3,720^{a}, *ad* 3,7s ***Orig*** 2,525^{a}. *ἐν τῇ ἰωάννου ἀποκαλύψει ad* 1,18ss ***Orig*** 4,23^{c} *et ad* 3,20 *idem* 3,422*f*. *παρὰ τῷ ἰωάννῃ ἐν τῇ ἀποκαλύψει ad* 3,12 *idem* 4,208^{a}. *φησὶν οὖν ἐν τῇ ἀποκαλύψει ὁ τοῦ Ζεβεδαίου Ἰωάννης ad* 14,6ss ***Orig*** 4,16^{a}

1. palam facere *hv* 2. *αποστειλας **A**ς*, nuntianda *h* 3. *τῷ δούλῳ hvς, του δουλον **A*** *εμαρτυρησεν **AC**ς*, praedicavit *h* 4. *οσα **AC***, ea quae *h*, *ὅσα τε* ς 5. *της προφητειας **A**ς, τουτους της προφητειας **C***, prophetiae huius *h* 6. *ο γαρ καιρος εγγυς **ACv**ς*, quia tempus iam in proximo est *h*

INC. APOCALYPSIS [SANCTI IOHANNIS AMEN *F*, IOHANNIS APOSTOLI *al*].

Apocalypsis Iesu Christi, quam (quae *F*) dedit illi (*om pr L*) deus, palam facere seruis suis quae oportet fieri cito, et significauit (signauit) mittens per (*om al*) angelum suum seruo suo Iohanni, 2 qui testimonium perhibuit uerbo dei et testimonium Iesu Christi, quaecumque uidit. 3 beatus qui legit et qui audiunt uerba prophetiae (-tae *pr F*, profit.) et seruant ea quae in ea (illa *L*) scripta (scribta *F*) sunt: tempus enim prope est. (1) 4 Iohannes septem (VII *F*) ecclesiis quae

καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, [5]καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς. τῷ ἀγαπῶντι ἡμᾶς καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, [6]καὶ ἐποίησεν ἡμῶν βασιλείαν, ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

[7]Ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμὸς καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς. ναί, ἀμήν. [8]ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ, λέγει κύριος ὁ θεός, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὁ παντοκράτωρ.

[9]Ἐγὼ Ἰωάννης, ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ ἐν Ἰησοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ κα-

1. *απο AC*, ἀπὸ τοῦ *ς*, a deo *h* *ερχομενος* (venturus est *hv*) *A Cvς*, *add* omnipotens *h* 2. *α C*, *των A*, qui *hv*, ἅ ἐστιν *ς* *αυτου ACvς*, dei sunt *h* 3. qui est testis *hv* *των νεκρων AC hv*, ἐκ τ. ν. *ς* 4. *αγαπωντι AC*, ἀγαπήσαντι *vς* 4. 5. καὶ λυσαντι (λούσαντι *vς*) *ημας εκ* (ἀπὸ *vς*) *των αμαρτιων ημων* (*om A*) *εν τω αιματι αυτου ACvς*, passus etiam suo nos sanguine solvit *h* 5. *ημων* (*ημιν A*) *βασιλειαν ACv*, nos in regnum et *h*, ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ *ς* 7. *των αιωνων Cvς*, *om A* 8. *μετα Ah vς*, *επι C* 9. *εξεκεντησαν ACvς*, confixerunt et videbit illum omnis terra *h* 9. 10. *επ αυτον πασαι αι φυλαι της γης ACvς*, adveniente eo *h* 10. *αλφα AC*, *α hvς* 10. 11. *λεγει κυριος ο θεος ACh*, ἀρχὴ καὶ τέλος λέγει ὁ Κύριος *ς* 11. qui venturus *h* 12. *ο AChv Orig* 3,720[a], ὁ καὶ *ς* *συνκοινωνος C* 13. *βασιλεια AChv Orig*, ἐν τῇ βασιλείᾳ *ς* *εν ιησου Cv Orig*, *εν χριστω A*, in christo iesu *h*, Ἰησοῦ Χριστοῦ *ς* *εν τησω C*

sunt in Asia. gratia uobis et pax ab eo qui est et qui erat et qui uenturus est, et a septem spiritibus qui in conspectu throni eius sunt, [5]et ab Iesu Christo, qui est testis fidelis, primo genitus mortuorum et princeps regum terrae. qui dilexit nos et lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, [6]et fecit nostrum regnum, [et] sacerdotes deo et patri suo, ipsi gloria (-am *pr F*) et imperium (inp.) in saecula saeculorum, amen. [7]ecce uenit (ueniet) cum nubibus, et uidebit eum omnis oculus, et qui eum pupugerunt (pupucerunt *L*, pupuxerunt *corr L*), et (*om al*) plangent (plag.) se (plangentes) super eum (eo *F*) omnes tribus terrae. etiam, amen. [8]ego sum *α* (alfa) et *ω* (ό), principium et finis, dicit dominus deus, qui est et qui erat et qui uenturus est, omnipotens. [9]ego Iohannes (-nnis *L*), frater uester et particeps (uest. socius) in tribulatione et regno et patientia in [Christo] Iesu, fui in insula (-am *L*) quae (que *L*) appellatur Patmos (Pathm.

λουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ. [10]ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος [11]λεγούσης Ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, εἰς Ἔφεσον καὶ εἰς Σμύρναν καὶ εἰς Πέργαμον καὶ εἰς Θυάτειραν καὶ εἰς Σάρδεις καὶ εἰς Φιλαδέλφειαν καὶ εἰς Λαοδίκειαν. [12]καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνήν, ἥτις ἐλάλει μετ᾽ ἐμοῦ· καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, [13]καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαζοῖς ζώνην χρυσᾶν· [14]ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ ὡς ἔριον λευκόν,

1. pathmos *h*   *δια Ahvς Orig, και C*   *την AChv, διὰ τὴν ς*   *ιησου ACvς, add χριστοῦ hς*   2. *εγενομην Chvς, εγω εγενομην A*   *εν τη κυριακη ημερα AChς,* die dominico *h*   2. 3. *οπισω μου φωνὴν μεγαλην Chvς, φωνην μεγαλην οπισθεν μου A*   3. *σαλπιγγος λεγουσης ACvς,* tubam dicentem mihi *h*   *ο ACv,* quae *h, Ἐγώ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος· καὶ Ὃ ς*   4. *εις βιβλιον ACς,* in libro *hv*   *ταις επτα εκκλησιαις AChv Cypr* 281, *ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐν Ἀσίᾳ ς*   4-6. epheso smyrnae pergamo et thyatyrae sardis philadelphiae et laodiceae *h*   4. 5. *εισ μυρναν A*   5. *θυατιραν AC, Θυάτειρα ς*   6. *επεστρεψα βλεπειν ACς Iren* 256, conversus respexi ut viderem *h*   7. *ελαλει (λαλει A, ἐλάλησε ς) μετ εμου ACvς Iren,* mecum loquebatur *h*   *επιστρεψας ACvς Iren, om h*   8. *ἐν (εμ AC) μεσω των (add ἑπτὰ ς) λυχνιων AChς,* inter candelabra *Iren*   *ομοιον Chvς Iren, ομοιωμα A*   9. *ποδηρη Cς, ποδηρην A,* podere *hv,* poderem *Iren*   *περιεζωσμενον ACvς,* cinctum *Iren* 256, erat praecinctus *h*   *προς τοις μαζοις (μαστοις Cς) ACvς Iren,* supra mamillas *h*   *χρυσαν AC, χρυσῆν ς*   10. *αυτου και αι τριχες (τριχαις C) ACvς Iren Cypr* 178, et capilli eius *h*   *ως εριον A, ωσει εριον Cς*   10. *seq λευκον ως χιων ACς Iren,* aut nix *h Cypr*

L, Paphm. *F*), propter uerbum dei (*om al*) et testimonium Iesu. [10]fui in spiritu in dominica die, et audiui post me uocem magnam tamquam tubae [11]dicentis Quod uides, scribe in libro, et mitte septem (vii *F*) ecclesiis, Ephesum et Zmyrnam (Zmyrnae *F*) et Pergamum et Thyatiram (-rae *F*) et Sardis et Philadelphiam (Filadelfiae *F*) et Laodiciam (Laud., -ciae *F*). [12]et conuersus sum, ut uiderem uocem quae loquebatur (-bantur *pr F*) mecum: et conuersus uidi septem (vii *F*) candelabra aurea, [13]et in medio [septem, vii *F, om L*] candelabrorum [aureorum] similem filio hominis, uestitum podere (poderem *L al*) et praecinctum ad mammillas (mamillas) zonam auream (zona aurea): [14]caput (capud) autem eius (*om L*) et capilli erant candidi

ὡς χιών, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, [15]καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένης, καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν, [16]καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ ἀστέρας ἑπτά, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ. [17]καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός· καὶ ἔθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ ἐπ' ἐμὲ λέγων Μὴ φοβοῦ· ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, [18]καὶ ὁ ζῶν καὶ ἐγενόμην νεκρός, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ Ἅιδου. [19]γράψον οὖν ἃ εἶδες

1. *και prius ACvς Iren* 256, *om h* *και alterum ACvς Iren, om h* 2. chalcolibano *Iren,* aurichalco libani *h* *εν καμινω πεπυρωμενης* (*-μένοι ς, -μένῃ v,* succensus est *Iren*) *ACvς Iren,* de fornace ignea *h* 3. *πολλων AChvς Iren* 244, *om Irenaeus* 256 *εχων Cς,* habebat *hv,* habet *Iren* 256, *om A* 3. 4. *εν τη δεξια χειρι αυτου* (*αὐ. χ. ς*) *αστερας* (*-ρες A*) *επτα ACς,* in dextera sua septem stellas *h,* stellas septem in manu dextera sua *Iren* 4. *διστομος AC ς,* utrinque *vel* bis *h,* ex utraque parte *Iren* 5. exibat *v Iren,* exierat *h* *ως ο ηλιος φαινι* (fulgens *Iren*) *ACvς Iren* 256, splendebat ut sol *h* 6. *Iren* 256 7. *εθηκεν AChv, ἐπέθηκε ς* *την δεξιαν αυτου* (*add χεῖρα ς*) *επ εμε ACvς,* super me dexteram suam *h* *λεγων AChv, add μοι ς* 8. *φοβου ACvς, add* ioannes *h* *πρωτος Chvς Orig* 4,23ᶜ *Iren* 256, *πρωτοτοκος A* *ο εσχατος AChvς Orig,* ego novissimus *Iren* *και εγενομην ACvς Orig Iren,* quia fui *h* 9. *και ιδου AChvς Iren, ἰδοὺ Orig* *ζων ειμι ACς Orig* 4,23ᶜ (36ᵉ), sum vivens *hv,* vivo *Iren* 256 *αιωνων AChv Orig Iren, add ἀμήν ς* 10. *θανατου και του αδου* (inferorum *h Iren*) *AChv Iren, ᾅδου καὶ τοῦ θανάτου ς* *ουν A Chv, om ς*

tamquam lana alba, [et *L al,* aut *F*] tamquam nix, et oculi eius uelut flamma (flammam *pr F*) ignis, [15]et pedes eius similes orichalco (*sic L,* aericalco *F,* auricalco, uricalco), sicut in camino ardenti, et uox illius tamquam uox aquarum multarum: [16]et habebat in dextera sua stellas (stillas *L et pr F*) septem (VII *F*), et de (ex) ore eius gladius utraque parte acutus exiebat, et facies eius sicut sol lucet (sicut collumcet *pr F*) in uirtute sua. [17]et cum uidissem eum, cecidi ad pedes eius tamquam mortuus: et posuit dexteram suam super me dicens Noli timere: ego sum primus et nouissimus, [18]et uiuus (et u. *om F*) et fui mortuus, et ecce sum (*om al*) uiuens in saecula saeculorum, et habeo claues mortis et inferni. (2) [19]Scribe ergo quae

καὶ ἃ εἰσὶν καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα, [20]*τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων οὓς εἶδες ἐν τῇ δεξιᾷ μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσίν, καὶ αἱ λυχνίαι αἱ ἑπτὰ ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσίν.*

[1]*Τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐν Ἐφέσῳ ἐκκλησίας γράψον Τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσέων.* [2]*Οἶδα τὰ ἔργα σου καὶ τὸν κόπον καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσίν, καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς,* [3]*καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ ἐβάστασας διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐ κεκοπίακες.* [4]*ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὅτι τὴν ἀγά-*

1. *μελλει Aς, δει μελλει C,* oportet *hv* *γεινεσθαι Aς, γενεσθαι C* 2. *ους AC, ὧν ς* *εν τη δεξια Ahv, επι της δεξιας Cς* 2. 3. *τας επτα λυχνιας τας χρυσας ACvς,* septem candelabrorum aureorum *h. Cyprian* 269 3. 4. *των επτα εκκλησιων εισιν και A Cς,* sunt septem ecclesiarum sed et *h* 4. *αι λυχνιαι αι επτα A Cv,* candelabra *h, αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες ς* sunt enim secundum iohannem asianis ecclesiis angeli *Hilar* 439 5. *τω αγγελω τω (τῆς ς) ACς,* et angelo *hv* *εν εφεσω (Ἐφεσίνης ς) εκκλησιας ACvς,* ecclesiae ephesi *h* 6. 7. *εμ μεσω AC* *χρυσεων AC, χρυσῶν ς* 8. *κοπον AChv, add σου ς* *σου ACvς, om h* *και οτι Chvς, οτι A* *ου δυνη βαστασαι ACvς,* ferre non potes *h* 9. *επειρασας AC, ἐπειράσω ς* *τους λεγοντας εαυτους* (qui se dicunt) *αποστολους* (*add* esse *h*) *ACh, τοὺς φάσκοντας εἶναι ἀποστόλους ς* 10. *υπομονην εχεις και εβαστασας ACv,* habuisti patientiam et tolerasti *h, ἐβάστασας καὶ ὑπομονὴν ἔχεις καὶ ς* 11. *και ου κεκοπιακες AC,* et (*om h*) non defecisti *hv, κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας ς*

uidisti et (*om L*) quae sunt et quae oportet fieri post haec, [20]sacramentum septem (VII *F*) stellarum (still. *L*) quas uidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea. septem stellae (sigilla *L*?) angeli sunt septem (VII *F*) ecclesiarum, et candelabra septem (VII *F*) septem (VII *F*, *om al*) ecclesiae sunt. [1]Angelo Ephesi ecclesiae scribe (scribae *pr L*) Haec dicit qui tenet (habet) septem stellas in dextera sua (-am -am), qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. [2]Scio opera tua et laborem [tuum] et patientiam tuam (*om L al*), et quia non potes (potest *pr L*) sustinere malos, et temtasti (tempt. *F*) eos qui se dicunt (ducunt, dicet *F*) apostolos (esse ap. *F*, ap. esse) et non sunt, et inuenisti eos mendaces, [3]et patientiam habes, et sustinuisti (susten. *L*) propter nomen meum, et non defecisti (defic. *L*). [4]sed habeo aduersum (aduersus *F al*) te quod caritatem tuam pri-

πην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. [5]μνημόνευε οὖν πόθεν πέπτωκας, καὶ μετανόησον καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. [6]ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. [7]Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις. Τῷ νικοῦντι, δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ θεοῦ.

[8]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐν Σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν. [9]Οἶδά σου τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, ἀλλὰ πλούσιος εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς καὶ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. [10]μὴ φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν. ἰδοὺ

1. *αγαπην σου την πρωτην Chvς, πρωτην σου αγαπην A* *αφηκας Aς, αφηκες C* *μνημονευε ουν ACvς*, memento *h Cypr* 39 72 186 *πεπτωκας AChv Cypr, ἐκπέπτωκας vς* 2. *τα πρωτα εργα ποιησον ACvς*, fac priora opera *h Cypr* 72 2. 3. *ερχομαι σοι ACvς*, veniam tibi *h*, *add ταχὺ hς* 4. *εχεις Cvς Iren* 105, *οχεις A*, habes bonum *h* *α Cvς Iren*, sicut *h*, *om A* *ους ACvς*, aures *h* 5. 6. *επτα εκκλησιαις A, εκκλησιαις ταις επτα C, ἐκκλησίαις hvς* 6. *τω νικουντι (-κωντι Cς) ACvς*, qui vincet *h Cypr* 310 7. *τω παραδισω AChv Cypr, μέσῳ τοῦ παραδείσου ς* *θεου ACς*, dei mei *hv Cypr* 8. *τω εν σμυρνης εκκλησιας A, της εν σμυρνη εκκλησιας C, τῆς ἐκκλησίας Σμυρναίων* (smyrnae) *hς* 9. *πρωτος Chvς, πρωτοτοκος A* *εζησεν ACς*, vivit *hv* 10. *σου την θλιψιν AC*, tribulationes tuas *h*, *σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν ς* *αλλα πλουσιος AChv, πλούσιος δὲ ς* 10. 11. *την βλασφημιαν εκ (om ς) των λεγοντων ιουδαιους (-δαιων C) ειναι εαυτους ACς*, blasphemaris ab his qui se dicunt iudaeos esse *hv* 12. sathanae *h* *μη AC, μηδὲν hvς Cypr* 267

mam (prima) reliquisti (derel. *al*, -queris *F*). [5]memor esto itaque unde excideris (cecid.), et age paenitentiam (pen.) et prima (priora) opera fac: sin autem, uenio tibi et (*om al*) mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi paenitentiam (penit.) egeris. [6]sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quae et (*om F*) ego (et ego *om al*) odi (odii, dico *F*). [7]Qui habet aurem [audiendi], audiat quid (qui) spiritus dicat ecclesiis. Vincenti, dabo ei edere de ligno uitae, quod est in paradiso dei mei. [8]Et angelo Zmyrnae (Sm.) ecclesiae (-sia) scribe (-bae *pr F*) Haec dicit primus et nouissimus, qui fuit mortuus et uiuit. [9]Scio tribulationem tuam et paupertatem [tuam *FL al*], sed diues es, et blasphemaris ab his qui se dicunt (dicent *F*, ducunt) Iudaeos esse et non sunt, sed sunt synagoga (-gae) satanae. [10]nihil horum (eorum *L*) timeas quae passurus es. ecce missurus est dia-

μέλλει βάλλειν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακήν, ἵνα πειρασθῆτε καὶ ἔχητε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. [11]*Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.*

[12]*Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν.* [13]*Οἶδα ποῦ κατοικεῖς. ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ· καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἀντίπας, ὁ μάρτυς μου, ὁ πιστός μου, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ.* [14]*ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα. ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι.*

1. *βαλλειν AC, βαλεῖν ς*   *ο διαβολος εξ* (quosdam ex *h*) *υμων ACh v, ἐξ ὑμῶν ὁ διάβολος ς*   2. *εχητε* (*εχεται C, ἕξετε vς*) *θλιψιν ACvς*, tribulationem habeatis *h*   2. 3. *γίνου ... ζωῆς Cypr* 10 50 310, *continuo his subiicit* (16, 15) beati qui vigilabunt *etc Cypr* 310   3. *ους ACvς*, aures *h*   4. *ο νικων ACς*, qui vicerit *hv* a morte *hv*   6. *εν περγαμω εκκλησιας ACς*, ecclesiae pergami *h*   7. *την διστομον ACς*, ex utraque parte *h*   *οιδα ACh v, add τὰ ἔργα σου καὶ ς*   8. sathanae est *h*   9. *και εν ταις ημεραις* (*add ἐν αἷς ς*) *ACvς*, in diebus illis *h*   *αντιπας Cς, αντειπας A*, antiphas *h*   10. *ο πιστος μου* (*om vς*) *ACvς*, et fidelis *h*   10. 11. *ο σατανας* (sath. *h*) *κατοικει ACh v, κατοικεῖ ὁ σατανᾶς ς*   11. *κατα σου ολιγα* (*add οτι Aς*) *ACvς*, pauca adversus te dicere *h*   *εχει A*   12. *τω AC, τὸν ς*   *βαλακ Ahς, βαλαακ Cv*   *βαλιν Chvς, βασιλει A*   13. sub oculis filiorum *h*   *ειδωλοθυτα ACς*, de sacrificiis *h*

bolus ex uobis in carcerem, ut temptemini (temt. *L*), et habebitis tribulationem diebus decem (x *F*). esto fidelis usque ad mortem, et dabo tibi coronam uitae. [11]Qui habet aurem, audiat quid (qui) spiritus dicat ecclesiis. Qui uicerit, non laeditur (laedetur *L*) a (*om al*) morte secunda. [12]Et angelo Pergami ecclesiae scribe (scribae *L et pr F*) Haec dicit qui habet romphaeam (rempheam *L*, rumph.) [in] utraque parte acutam. [13]Scio ubi habitas (inhab. *F*). ubi sedes (sedis *F al*) est satanae: et tenes (teneo *F*) nomen meum, et non negasti fidem meam et in diebus Antipas (*sic F*, -phas *ceteri*), testis meus (mei *V*) fidelis, qui occisus est apud (aput *pr F*) uos, ubi satanas habitat. [14]sed habeo aduersus te pauca. habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac (Balaac *F al*) mittere scandalum coram filiis Israhel, edere et fornicari (-re). [15]ita habes et tu tenen-

[15]οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Νικολαϊτῶν ὁμοίως. [16]μετανόησον οὖν· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχὺ καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. [17]Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικοῦντι, δώσω αὐτῷ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκὴν καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ ὁ λαμβάνων.

[18]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῷ ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς φλόγα πυρὸς καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. [19]Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν καὶ τὴν διακονίαν καὶ ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. [20]ἀλλ' ἔχω κατὰ

1. ουτως *ACvς*, similiter *h* νικολαιτων *AC*, τῶν Νικ. *ς* ομοιως *AChv*, ὃ μισῶ *ς* 2. ουν *AC*, *om hvς* ερχομαι *ACvς*, veniam *h* μετ αυτων *ACvς*, tecum *h* 3. ους *ACvς*, aures *h* 4. τω νικουντι (νικῶντι *ς*) *ACvς*, qui vincet *h* 4. 5. του μαννα *AC*, de manna illo *h*, φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα *ς* 5. κεκρυμενου *C* ψημον *C* 6. κενον *C* γεγραμμενον *ACvς*, *om h* οιδεν *A Cv*, εγνω (novit) *hς* 6. 7. ο λαμβανων *ACvς*, qui accepit *h* 8. τω (τῆς *ς*, *om C*) εν θυατιροις εκκλησιας (*om A*) *ACς*, ecclesiae qui est thyatirae *h* 9. ο υιος του θεου *ACvς*, dei filius *h* οφθαλμους *AChv*, *add* αὐτοῦ *ς* ut flamma *hv* 10. aurichalco *h* σου τα εργα *ACς*, opera tua *hv* 11. την (*om C*) πιστιν και την διακονιαν *ACh*, τὴν διακονίαν καὶ τὴν πίστιν *ς* υπομονην *A*, την υπομονην *Cς* σου *ACvς*, *om h* 12. τα εργα σου (*add* καὶ *ς*) τα εσχατα *ACς*, novissima opera tua *h* των πρωτων *A Cς*, quam priora *h* αλλ *Cς*, αλλα *A* 12. *seq* κατα σου *ACv*, *add* multa *h Cypr* 72, *add* ὀλίγα *ς*

tes doctrinam Nicolaitarum similiter. [16]paenitentiam (pen.) age: si quo (nihilo *F*) minus, ueniam (uenio *F*) tibi cito et pugnabo cum illis in gladio (gladium) oris mei. [17]Qui habet aurem, audiat quid (qui) spiritus dicat ecclesiis. Vincenti, dabo ei (*om al*) manna absconditum (-ta *F*), et dabo illi (ei *F*) calculum candidum et (*om F*) in calculo (-lum *L*) nomen (*om F*) nouum (nomen *V*) scriptum (scribt. *F*), quod nemo scit nisi qui accipit. [18]Et angelo Thyatirae (-re *L*) ecclesiae (-sia) scribe (scribae *L et pr F*) Haec dicit filius dei, qui habet oculos (-lus *pr L*) tamquam (ut *F al*) flamma (flammam *L*) ignis, et pedes eius similes oricalco (-cho *L*, aer. *F*, aur., ur.). [19]Noui opera tua (-ram tuam *pr F*) et caritatem et fidem (et f. *om al*) et ministerium (myst. *F*) et patientiam tuam (*om al*), et opera tua (et o. t. *om F*) nouissima plura prioribus. [20]sed habeo

σοῦ ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκά σου τὴν Ἰεζάβελ, ἡ λέγουσα ἑαυτὴν προφῆτιν καὶ διδάσκει καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι καὶ φαγεῖν εἰδωλόθυτα. 21 *καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετανοήσῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς.* 22 *ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς.* 23 *καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ, καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐραυνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν.* 24 *ὑμῖν δὲ λέγω τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυα-*

4. *οὐκ ἠθέλησεν*   6. *ἔργων αὐτῶν.*

1. *αφεις AC, ἐᾷς ς*, sinis *h, om Cypr*   *σου την Ah Cypr, om C vς*   *ιεζαβελ AC, Ἰεζαβὴλ ς*   *η λεγουσα (τὴν λέγουσαν ς) εαυτην (αυτην A?) ACς*, quae se dicit *hv Cypr* 72   2. *και διδασκει και πλανα AC*, sinis (et sinis eam *h*) docere et seducere *h Cypr*, *διδάσκειν καὶ πλανᾶσθαι vς*   *τους (om ς) εμους δουλους ACς*, servos meos *hv Cypr*   3. *φαγειν ειδωλοθυτα* (*sic corr C*, de sacrificiis) *ACh Cypr*, *ειδωλόθυτα φαγεῖν ς*   *καὶ ACvς Cypr, om h* 4. *και ου θελει (ουκ ηθελησεν A) μετανοησαι εκ της πορνειας αυτης ACv*, et poenitere non vult (noluit *h*) a fornicatione sua *h Cypr* 72, *ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς καὶ οὐ μετενόησεν ς*   *ιδου AChv Cypr, add ἐγὼ ς*   5. *κλινην Chvς Cyprian*, luctum *h*, *φυλακην A*   *τους μοιχευοντας μετ αυτης ACvς*, qui (eos qui *h*) cum ea fornicati (moechati *h*) sunt *h Cypr*   *θλιψιν μεγαλην ACς*, maximam tribulationem *h*   6. *μετανοησωσιν Chvς Cypr* 72, *μετανοησουσιν A*   *εκ ACς*, ab *hv Cypr*   *αυτης Cv, αυτων Aς*, suis *h Cypr*   *και τα Chvς, τα A*   7. *εν θανατω ACς*, in mortem *h*   8. *ο ερευνων (ἐρευνῶν ς) νεφρους και καρδιας ACvς*, scrutator renis et cordis *h Cypr* 190 205 234 320   *υμιν εκαστω ACς*, unicuique vestrum *hv Cypr* 320   9. *τα Aς, om C*   *υμων AChvς*, sua *v Cypr*   *τοις (καὶ ς) λοιποις ACvς*, reliqui *h*

aduersus te [pauca, *L*] quia permittis mulierem Hiezabel (Iez.* *F*), quae (qui) se dicit propheten (-tando), docere et seducere seruos meos fornicari et manducare de idolothytis. 21 et dedi illi (illis *F*) tempus ut paenitentiam (pen.) ageret (-rent *F*), et non uult paenitere (-ri *FL*) a fornicatione sua. 22 ecce mitto eam in lectum, et (*om pr F*) qui moechantur (moecantur *F*) cum ea in tribulationem maximam (-ne -ma *F al*), nisi paenitentiam egerint ab operibus eius. 23 et filios eius (eorum) interficiam in morte (mortem *L al et pr F*), et scient omnes ecclesiae quia ego sum scrutans renes et corda, et dabo uni cuique uestrum secundum opera uestra (sua). 24 uobis autem dico [et] ceteris qui Thyatirae (Tyath. *L*) estis, qui-

τείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην, οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν
τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν. οὐ βάλλω ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βά-
ρος· [25]πλὴν ὃ ἔχετε κρατήσατε ἄχρι οὗ ἂν ἥξω. [26]καὶ ὁ νικῶν καὶ
ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν
ἐθνῶν, [27]καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ
κεραμικὰ συντρίβεται, ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου,
[28]καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. [29]Ὁ ἔχων οὖς ἀκου-
σάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

[1]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον Τάδε
λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας.
Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. [2]γίνου
γρηγορῶν, καὶ στήρισον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλον ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ
εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ μου. [3]μνημό-
νευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν

1. *οιτινες* *AClv*, *καὶ οἵτινες ς* 2. *τα βαθεα* (*βάθη ς*) *ACς*, altitudinem *h* sathanae *h* *βαλλω AC*, *βαλῶ hvς* 3. *πλην A Cς*, sed *h* *αχρι C*, *ἄχρις ς*, *εως A* veniam *vel* venio *h* 3. 4. *ο νικων και ο τηρων ACς*, qui vicerit et custodierit *h* 5. 6. *τα σκευη τα κεραμικα συντριβεται ACς*, vas figuli confringentur *hv* 7. *πρωινον Cς*, *προινον A* 9. *καὶ om h* *της εν σαρδεσιν εκκλησιας* (*-σιαις C*) *ACς*, ecclesiae qui est sardis *h* 11. *σου τα εργα ACς*, opera tua *hv* *ονομα AC*, *τὸ ὄν. ς* 12. *γρηγορων ACvς*, *add* et stabilis *h* *στηρισον AC*, *στήριξον ς* *εμελλον AClv*, *μέλλει ς* 13. *σου* (*add τὰ ς*) *εργα ACς*, opera tua *hv* *μου AClv*, *om ς* 14. *ουν ACvς*, *om h* *ηκουσας και ACς*, audita *h*

cumque (que *om pr F*) non habent doctrinam hanc, qui non cognouerunt altitudines (-nis *L*, -nem) satanae (*om L*), quem admodum (ammodum) dicunt. non mittam super uos (eos) aliud (aliut) pondus: [25]tamen id quod habetis tenete donec ueniam. [26]et qui uicerit et qui (*om al*) custodierit usque in finem opera mea, dabo illi (ei *L*) potestatem super gentes, [27]et reget (regit) illas (illos) in uirga ferrea, [et] tamquam uas figuli confringentur, sicut et ego accepi a patre meo, [28]et dabo illi (illis) stellam matutinam. [29]Qui habet aurem (aures), audiat quid (qui) spiritus dicat ecclesiis. [1]Et angelo ecclesiae Sardis scribe Haec dicit qui habet septem (VII *F*) spiritus dei et septem (septim, VII *F*) stellas (still.). Scio opera tua, quia nomen habes quod uiuas, et mortuus es (est). [2]esto uigilans, et confirma cetera quae moritura erant. non enim inuenio opera tua plena (plaena *V*) coram deo meo. [3]in mente ergo habe qualiter acceperis (accip.) et audieris (et a. *om F*), et serua, et paenitentiam (pen.) age. si

οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπὶ σέ. [4]*ἀλλὰ ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα ἐν Σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν.* [5]*ὁ νικῶν οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ.* [6]*Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.*

[7]*Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφείᾳ ἐκκλησίας γράψον Τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖν Δαυείδ, ὁ ἀνοίγων καὶ οὐδεὶς κλείσει, [καὶ] κλείων καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει.* [8]*Οἶδά σου τὰ ἔργα·*

11. *[καὶ] κλείει*

1. *ουν μη γρηγορησης ACvς*, autem non egeris paenitentiam *h* *ως κλεπτης ACv, ἐπί σε. ὡς κλέπτης ς*, et suscitabo adventum meum ad te quasi fur veniam *h* 1. 2. qua hora veniam ad te *hv* 2. *αλλα ACv*, verum *h*, *om ς* *εν AChv, καὶ ἐν ς* 3. *τα ιματια αυτων* (*εαυτων C*) *ACvς*, vestem suam *h* *περιπατησουσιν* (*-τησου A*) *μετ εμου ACς*, mecum ambulaverunt *h* 4. *ο νικων ACς*, qui vicerit *hv* *ουτως AChv, οὗτος ς* *περιβαλειται Ahvς, περιβαλλεται C* *εν ιματιοις λευκοις ACς*, albam vestem *h* 6. *ομολογησω AC, ἐξομολογήσομαι ς* 9. *και ACvς Orig* 2,525[a] ***Hilar*** 5, *om h* *της εν φιλαδελφια* (*-φιας A*) *εκκλησιας ACς* ***Orig***, philadelphiae ecclesiae *v* ***Hilar***, ecclesiae qui est philadelphiae *h* 10. *αγιος ACς* ***Orig***, ***add*** et *hv* ***Hilar*** *κλιν δαδ AC, κλεῖν τοῦ δαβὶδ* ***Orig*** 4,97[e], *κλεῖδα τοῦ δαυὶδ* (*Δαβὶδ ς*) *ς* ***Orig*** 2,525[a] *ο ανοιγων* (*ανυγων C*) *AChvς* ***Orig*** 2,525[a] ***Hilar*** 5, *καὶ ἀνοίγων* ***Orig*** 4,97[e], aperiet ***Iren*** 253 11. *κλισει ACς* ***Orig Iren Hilar***, *κλείει hvς* *κλειων και A, καὶ κλείων καὶ* (quod) *h* ***Orig***, *και κλιει και Cς*, claudit et ***Iren Hilar*** *ουδε εις C* *ανοιγει AChvς, ἀνοίξει* ***Orig*** 2,525[b] 4,97[e] ***Iren*** 253 ***Hilar*** 5 opera tua *v*

ergo (enim) non uigilaueris, ueniam [ad te *L*] tamquam fur, et nescies qua hora ueniam (tamq. - ueniam *om al*) ad te. [4]sed habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt (coinq.) uestimenta sua, et ambulant (-lauerunt) mecum in albis, quia digni sunt (q. d. s. *om al*). [5]qui uicerit, sic uestietur uestimentis albis (qui - albis *om al*), et non delebo nomen eius (nomina eorum) de libro uitae, et confitebor nomen eius coram patre meo et coram angelis eius. [6]Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis. [7]Et angelo Philadelphiae (Filadelf. *F*) ecclesiae (*om al*) scribe (scribae *pr F*) Haec dicit sanctus et uerus, qui habet clauem Dauid, qui aperit et nemo cludit (claud.), [et *F al*] cludit (claud.) et nemo aperit. [8]Scio opera

ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, ἣν οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. [9]ἰδοὺ διδῶ ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι καὶ οὐκ εἰσὶν ἀλλὰ ψεύδονται· ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε. [10]ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. [11]ἔρχομαι ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. [12]ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι, καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου, τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ

1. *θυραν ανεωγμενην ACvς,* apertum ostium *h. θύραν ἐνώπιόν σου ἀνεῳγμένην Orig* 2,525[b] *ην AChv, καὶ ς Orig ουδε εις C* 1. 2. *δυναται κλεισαι αυτην ACς Orig,* claudere potest *h* 2. *μικραν εχεις δυναμιν ACvς,* pusillas habes vires *h τηρησας C* 2. 3. *μου τον λογον ACς,* verbum meum *h* 3. *διδω AC,* dabo *hv, δίδωμι ς* 4. sathanae *h των λεγοντων εαυτους ιουδαιους ACvς,* ex his qui se iudaeos dicunt *h* 5. 6. *ινα ηξουσιν (ἥξωσι ς) και προσκυνησουσιν (-σωσιν ς) ενωπιον των ποδων σου ACvς,* venire ante pedes tuos adorare *h* 6. *γνωσιν οτι εγω ACς,* scies quia *h* 7. *οτι Chvς, και A* 8. ab hora *h* 8. 9. *επι της οικουμενης ολης ACvς,* universo orbi terrarum *h* 9. tentari *h επι της γης ACvς,* terram *h ερχομαι ACh, ἰδοὺ ἔρχομαι ς* 10. *ινα μηδεις ACvς,* ne (*add* quis *h*) alius *h Cypr* 201 251 266 *ο νικων ACς,* qui vicerit *hv* 11. *ναω AChv Orig* 4,208[a], *λαῷ ς* 12. *επ αυτον Ahvς, om C* 13. *κενης C*

tua: ecce dedi coram te ostium (osteum *pr F*) apertum, quod nemo potest cludere (claud. *V al*); quia modicam habes (habis) uirtutem, et seruasti uerbum meum et non negasti nomen meum. [9]ecce dabo de synagoga satanae qui dicunt se Iudaeos esse et non sunt, sed mentiuntur: ecce faciam illos ut ueniant et adorent (-rint) ante pedes (pedis) tuos, et scient (sciant) quia ego (*om al*) dilexi te. [10]quoniam seruasti uerbum patientiae meae, et ego te seruabo (s. te *F*) ab hora (ad horam *F*) temptationis (temt. *L*) quae uentura est in orbem uniuersum, temptare (temt. *L*) habitantes in terra (terram *L*). [11][ecce *F*] uenio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. [12]qui uicerit, faciam illum columnam in templo dei mei, et foras non egredietur amplius, et scribam super eum nomen dei mei et nomen ciuitatis dei mei (et n. c. d. m. *om F*), nouae Hierusalem,

καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. [13]Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

[14]Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Λαοδικείᾳ ἐκκλησίας γράψον Τάδε λέγει ὁ ἀμήν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. [15]Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός. ὄφελον ψυχρὸς ἦς ἢ ζεστός. [16]οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου. [17]ὅτι λέγεις ὅτι πλούσιός εἰμι καὶ πεπλούτηκα καὶ οὐδὲν χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ὁ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός, [18]συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρός, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκά, ἵνα περιβάλῃ καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἐγχρῖσαι τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. [19]ἐγὼ ὅσους

1. *η καταβαινουσα AC*, ἣ *καταβαίνει ς* 2. *κενον C* 4. *και A Cvς*, om *h* *εν λαοδικια εκκλησιας AC*, *ἐκκλησίας Λαοδικέων* (laodiceae) *hς* 5. *ο αμην ACvς*, quia est amen *h* *και Aς*, *και ο C* *η αρχη ACς*, qui est initium *h* 6. *σου τα εργα ACς*, opera tua *hv* 7. *οφελον ψυχρος ης* (*εἴης ς*, esses) *η ζεστος Ch vς*, om *A* *ουτως ACς*, sed *hv* 7. 8. *και ουτε ψυχρος ουτε ζεστος Avς*, *και ουτε ζεστος ουτε ψυχρος C*, om *h* 8. *εμεσαι* (*εμαισε C*) *εκ του στοματος μου οτι ACvς*, ex ore meo vomere *h* 9. *οτι ACvς*, om *h Cypr* 241 *ουδεν AC*, *οὐδενὸς vς*, nullius rei *h Cypr* 10. *ο* (om *C*) *ελεϊνος AC*, *ἐλεεινὸς ς* 12. *ιματια λευκα ινα ACς*, vestem albam ut *Cypr*, veste alba *h* 13. *φανερωθη ACvς*, *add* in te *h Cypr* 241 *κολλουριον Aς*, *κολλυριον C*, collyrio *hv Cypr* 14. *εγχρισαι AC*, *ἔγχρισον ς*, inunge *v Cypr*, unge *h* 14. *seq οσους εαν ACς*, quos *hv*

quae descendit (disc., -det *F al*) de caelo a (*om F*) deo meo, et (*om al*) nomen meum (*om F*) nouum. [13]Qui habet aurem (aures *F al*), audiat quid spiritus dicat ecclesiis (-siae). [14]Et angelo Laodiciae (Laud.) ecclesiae (eccl. L. *F*) scribe (scribae *pr F*) Haec dicit amen, testis fidelis et uerus, qui est principium creaturae dei. [15]Scio opera tua, quia neque frigidus es neque calidus. utinam frigidus esses aut calidus. [16]sed quia tepidus (tebidus) es et nec frigidus nec calidus, incipiam te (*om al*) euomere ex ore meo. [17]quia (qui) dicis (dices *F al*) quod diues sum et locupletatus et nullius egeo, et nescis quia tu es miser et miserabilis (mirab. *L*) et pauper et caecus (cecus *L*) et nudus, [18]suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples (locuplex) fias, et uestimentis albis (ab his) induaris et non appareat confusio nuditatis tuae: et collyrio inunge (inungue *pr F al*) oculos tuos, ut uideas. [19]ego quos amo, arguo et castigo (castico):

ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω· ζήλευε οὖν, καὶ μετανόησον. [20]ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω· ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. [21]ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. [22]Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

[1]Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγων Ἀνάβηθι ὧδε, καὶ δείξω σοι ὅσα δεῖ γενέσθαι. μετὰ ταῦτα [2]εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι. καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, [3]καὶ ὁ καθήμενος ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι καὶ σαρδίῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου

1. ζηλευε *AC*, ζήλωσον ς, crede *h* 2. εστηκα *Avς Orig* 3,422*f*, stans *Hilar* 311, ἐγὼ ἕστηκα *h Orig* 4,406*c* επι *Avς Orig* 3,413*c* 422*f* 4,242*c* 406*c*, ante *h Hilar* και *Ahvς Orig*, om *Hilar* εαν *Avς Orig Hilar*, si forte *h* 2. 3. ακουσῃ της φωνης μου και *A hvς*, om *Orig Hilar* 3. ανοιξῃ (*add* μοι *h Orig*) την θυραν *Ah vς Orig* 4,242*c* 406*c*, ἀνοίγῃ (aperiet) μοι *Orig* 3,413*c* 422*f Hilar* 311 4. εμου *Avς Orig* 4,406*c*, *add* in throno meo *h* ο νικων *Aς*, vincenti *h* αυτω *Avς*, *om h* 5. εκαθεισα *Avς*, sedeo *h* 6. ους *Aς*, aures *h* 8. και *Aς*, *om h* ανεωγμενη *A*, ἠνεῳγμένη ς 9. και η φωνη *Avς*, ecce vox illa *h* ως σαλπιγγος λαλουσης *Avς*, ut tuba loquentem *h* 10. λεγων *A*, λέγουσα ς, *om h* αναβηθι *A*, Ἀνάβα ς ωδε *Avς*, huc inquit *h* οσα (ἃ *vς*) δει γενεσθαι μετα ταυτα (ταῦτα. Καὶ ς) *Avς*, quae fieri post haec oportet *h* 11. θρονος εκειτο *Avς*, vidi thronum positum *h* 12. τον θρονον *A*, τοῦ θρόνου ς καθημενος *Avς*, sedentem *h* 12. 13. ομοιος (ἦν ὅμ. ς) ορασει λιθω ιασπιδι και σαρδιω (σαρδίνῳ ς) *Aς*, similis visui erat iaspidis et sardinis *h* 13. ιρις *vς*, arcus

aemulare (aemol.) ergo et paenitentiam age. [20]ecce sto ad ostium et pulso: siquis audierit uocem meam et aperuerit ianuam, [et] intro ibo ad illum et cenabo (caen. *V al*) cum illo et ipse mecum. [21]qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut et ego uici et sedi cum patre meo in throno eius (sicut - eius *om al*). [22]Qui habet aurem (aures *F al*), audiat quid spiritus dicat ecclesiis. (3) [1]Post haec uidi, et (*om F*) ecce ostium apertum in caelo (caelum), et uox prima quam audiui tamquam tubae (tuba *F*) loquentis mecum, dicens Ascende huc, et ostendam tibi quae oportet fieri post haec. [2]statim fui in spiritu. et ecce sedes (sedis *L et pr F*) posita erat in caelo, et supra sedem (*om F*) sedens, [3]et qui sedebat similis erat aspectui lapidis hiaspidis (iasp. *L*) et sardini (sardinis), et iris (hiris *F*) erat in circuitu (-to *pr F*) sedis similis uisioni (-nis *L*) zmaragdinae

ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. [4]καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνους εἴκοσι τέσσερας, καὶ ἐπὶ τοὺς εἴκοσι τέσσερας θρόνους πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς. [5]καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί. καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, ἅ ἐστιν τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. [6]καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσερα ζῷα γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν. [7]καὶ τὸ ζῷον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῷον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῷον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἀνθρώπου, καὶ τὸ τέταρτον ζῷον ὅμοιον ἀετῷ πετομένῳ. [8]καὶ τὰ τέσσερα ζῷα, ἓν καθ' ἓν αὐτῶν ἔχον ἀνὰ

h, *ιερεις A* 1. *ομοιος A*, *ὁμοία ς* *θρονους A*, *θρόνοι ς*, sedilia *hv* 2. *εικοσι Ahv*, *add καὶ ς* *τεσσαρες Aς* 2. 3. *και επι τους εικοσι τεσσερας θρονους πρεσβυτερους καθημενους A*, *καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἶδον τοὺς εἴκοσι καὶ τέσσαρας πρεσβ. καθ. ς*, in quibus seniores sedentes erant viginti quatuor *h* 3. circumamicti *h* *ιματιοις* (*ἐν ἱμ. ς*) *λευκοις Avς*, veste alba *h* *και A hv*, *add ἔσχον ς* 4. coronae aureae *h* *εκ Avς*, ex illorum *h* 5. *φωναι και βρονται Ahv*, *βρονταὶ καὶ φωναί ς* *λαμπαδες A vς*, phialae *h* ardentes erant *h* 6. *α εστιν Ah*, *αἵ εἰσι vς* 7. *ως Av*, *om hς* 8. *και εμ* (*ἐν ς*) *μεσω του θρονου Avς*, medio autem throno *h* *τεσσερα A*, *τέσσαρα ς* 9. *και alterum A vς*, *om h* *το ζωον το πρωτον Ahvς*, primum animal *Iren* 190 10. *και alterum Avς Iren*, *om h* 11. *ἔχον ς*, *εχων A* *ανθρωπου Av*, *ἄνθρωπος ς*, humanam *h Iren* *και Avς Iren*, *om h* 11. 12. simile aquilae volantis *Iren* 12. *τα τεσσερα A*, *τέσσαρα ς* *εν καθ εν αυτων εχων A*, habebant singula *h*, *ἓν καθ' ἑαυτὸ εἶχον ς*

(sm., -ne *L*). [4]et in circuitu sedis sedilia uiginti quattuor, et super thronos uiginti [et] quattuor (xxiiii *F al*) (et s. t. u. q. *om al*) seniores sedentes, circum amictos uestimentis albis, et in capitibus eorum coronas aureas (-nae -ae). [5]et de throno procedunt fulgura (fulgora *L al*) et uoces et tonitrua. et septem (vii *F*) lampades ardentes ante thronum, quae (qui) sunt (*om al*) septem (vii *F*) spiritus dei. [6]et in conspectu sedis tamquam mare uitreum simile crystallo. et in medio sedis et in (*om al*) circuitu sedis quattuor animalia plena (plaena *V*) oculis ante et retro. [7]et animal primum simile leoni, et secundum animal simile uitulo, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquilae (aquile *pr F*) uolanti (-tis *F*). [8]et quattuor animalia singula eorum habebant

πτέρυγας ἕξ, κυκλόθεν καὶ ἔσωθεν γέμουσιν ὀφθαλμῶν, καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς λέγοντες Ἅγιος ἅγιος ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος. [9]*καὶ ὅταν δώσουσιν τὰ ζῷα δόξαν καὶ τιμὴν καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,* [10]*πεσοῦνται οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσιν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ βαλοῦσιν τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες* [11]*Ἄξιος εἶ, ὁ κύριος καὶ ὁ θεὸς ἡμῶν, λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου ἦσαν καὶ ἐκτίσθησαν.*

[1]*Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου*

1. *και εσωθεν γεμουσιν* (*γέμοντα ς*) *οφθαλμων Αυς*, erant plena oculis ante se et retro *h* 1. 2. *και αναπαυσιν ουκ εχουσιν ημερας και νυκτος Αυς*, quae non habebant requiem nocte ac die *h* 2. *λεγοντες Ah*, *λέγοντα υς* 3. qui fuit et est et venturus est *h* 4. *δωσουσιν Aς*, dederant illa *h* *εὐχαριστίαν hυς*, *ευχαριστειας A* 4. 5. *επι* (in) *τω θρονω Ah*, *ἐπὶ τοῦ θρόνου ς* 6. *πεσουνται Aς*, statim cadebant in faciem *h* *εικοσι Ah*, *add καὶ ς* 6. 7. *του καθημενου επι Αυς*, *om h* 7. *προσκυνησουσιν Aς*, adorabant *hυ* 8. *και βαλουσιν Αυς*, mittentes *h* 9. *ο κυριος και* (domine) *ο θεος ημων Ahυ*, *Κύριε ς* 10. *δυναμιν A*, *τὴν δύν. ς* 11. *διὰ τὸ θέλημά σου υς*, *δια θεληματι σου* (*sic pr corr, ιου pr*) *A* *ησαν Αυ*, *εἰσὶ ς*, haec *h* *και εκτισθησαν υς*, sunt constituta *h*, *om A* 12. *επι την δεξιαν του καθημενου επι του θρονου* (*ἐπὶ τὸν θρόνον Orig*, in throno *Hil*) *βιβλιον Aς Orig* 2,525[b] *Hilar* 5, librum in dextera dei sedentis super thronum *h Cypr* 289

alas senas, et in circuitu et intus plena (plaena *V*) sunt oculis, et requiem non habent (habebant *L al*) die ac (et *F al*) nocte dicentia Sanctus sanctus sanctus dominus deus omnipotens, qui erat et qui est et qui uenturus est. [9]et cum darent illa animalia gloriam et honorem et benedictionem sedenti super thronum, uiuenti in saecula saeculorum, [10]procident (*sic F*: procidebant, procedebant *L*, prociderunt) uiginti quattuor (XXIIII *F*) seniores ante sedentem in throno (thronum), et adorabant uiuentem in saecula saeculorum, et mittent (mittebant *al*) coronas suas ante thronum, dicentes [11]Dignus es, domine (dominus et *L*) deus noster, accipere gloriam et honorem et uirtutem, quia tu creasti omnia, et propter uoluntatem tuam erant et creata sunt. (4) [1]Et uidi in dexteram (-ra *F al*) sedentis supra (super *F*)

βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. [2]καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ Τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; [3]καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς οὐδὲ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὔτε βλέπειν αὐτό. [4]καὶ ἐγὼ ἔκλαιον πολύ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον οὔτε βλέπειν αὐτό. [5]καὶ εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι Μὴ κλαῖε· ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαυείδ, ἀνοῖ-

1. εσωθεν *Ahvς Orig* 2,525[b] 3,408[d] *Cypr Hilar*, ἔμπροσθεν *Orig* 4,97[e] signaculis *Hilar*, signis *h Cypr* 2. ειδον *Ahvς Orig* 2,525[b] *Cypr*, *add* alterum *Hilar* εν *A*, *om hvς Orig Cypr Hilar* 3. αξιος *A Orig*, ἐστιν ἄξιος *hvς Hilar*, dignus est *Cypr* ανοιξαι τ. β. κ. λυσαι *Ahvς Orig Hilar* 5, accipere librum et aperire *Cypr* 289 τας (*om Orig*) σφραγιδας *Avς Orig* 2,525[b] *Hilar*, signa *Cypr*, septem signacula *h* 4. ηδυνατο *Avς Orig* 2,525[b] 4,97[e] *Cypr*, potuit *Hilar*. nullus proinde dignus dicitur fuisse repertus *h in commentario* εν *Avς Orig* 2,525[b], οὔτε ἐν *h Orig* 3,408[e] *Cypr Hilar* ουδε *utrumque Aς*, οὔτε *Orig* επι της γης *Ahς Orig Cypr* 289 *Hilar* 44, in terra *v Hilar* 5 5. ανοιξαι το βιβλιον *Ahvς Orig* 2,525[c] *Cypr Hilar* 5 *et add* ἐκεῖνο *Orig* 3,408[e], librum aperire *h* ουτε *A Orig* 3,408[e], οὐδὲ *ς Orig* 2,525[c], neque *v Hilar*, sed neque *h Cypr* 5-7. καὶ ἐγὼ... βλέπειν αὐτό *om A* 5-8. καὶ ἐγὼ... ἐνίκησεν ὁ] εἰ μὴ μόνον ὁ νικήσας *Orig* 3,408[e] 5. 6. ἐγὼ ἔκλαιον πολὺ (πολλὰ *ς*) *hvς Cypr* 289, ἔκλαιον *Orig* 2,525[c] *Hilar* 5 6. 7. ἀνοῖξαι (*add* καὶ ἀναγνῶναι *ς*, qui aperiret *Cypr*) τὸ βιβλίον οὔτε βλέπειν (aut videret *Cypr*) αὐτό *vς Orig* 2,525[c] *Cypr Hilar*, qui aperiret librum aut solveret signacula eius *h*. οὐδεὶς ἠδύνατο ἀναγνῶναι καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, εἰ μὴ ὁ λέων etc *Orig* 4,97[e] 7. λεγει *Ahvς Orig* 2,525[c], ait *Hilar* 4, dixit *Cypr* 289 μη κλαιε *Aς Orig Hilar*, ne fleveris *hv Cypr* 8. ο (*om Orig* 3,408) εκ *Ahv Orig* 2,525[c] 3,408[e] 4,97[e] *Cypr Hilar*, ὁ ὢν ἐκ *ς*

thronum librum scriptum (scribt. *F*) intus et foris (foras *F*) signatum sigillis septem. [2]et uidi angelum fortem [et *L*] praedicantem uoce magna Quis (Qui *L*) est dignus aperire librum et soluere signacula eius? [3]et nemo poterat in caelo neque in terra neque subtus terram (terra *F al*) aperire librum neque respicere (persp.) illum. [4]et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire librum nec uidere eum. [5]et unus de senioribus dicit (dixit *L al*) mihi Ne fleueris (fleberis *L*): ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ape-

ξαι τὸ βιβλίον καὶ τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. 6 καὶ εἶδον, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζῴων καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτά, οἵ εἰσιν τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ ἀπεσταλμένοι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. 7 καὶ ἦλθεν, καὶ εἴληφεν ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. 8 καὶ ὅτε ἔλαβεν τὸ βιβλίον, τὰ τέσσερα ζῷα καὶ οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάραν καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων. 9 καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινήν, λέγοντες Ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας τῷ θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ

1. και τας *Ahv Orig* 2,525[c] *Hilar*, καὶ λῦσαι τὰς ς *Cypr* signa *Cypr* και ιδου και *A*, καὶ εἶδον *h Cypr* 291 *et add* καὶ ἰδοὺ *v*ς, vidi enim *Iren* 256 1. 2. εμ μεσω *A* 2. και των *Av*ς *Iren Cypr*, et in medio *h* εν (εμ *A*) μεσω *Av*ς *Iren Cypr*, *om h* 3. *Orig* 4,152[d] εχων *A* 4. τα *Av*, τὰ ἑπτὰ *h*ς *Iren Cypr* πνευματα του θεου *Ahv Iren Cypr*, τοῦ Θεοῦ πνεύματα ς απεσταλμενοι *A*, τὰ ἀπεσταλμένα ς 4. 5. εις πασαν την γην *Av*ς *Iren* 256, in orbem terrae *Cypr* 291, per orbem terrarum *h* 5. ειληφεν *A*, *add* τὸ βιβλίον *h*ς *Cypr* δεξιας *Av*ς, *add* dei *h Cypr* 6. in throno *h Cypr* τεσσερα *A*, τέσσαρα ς 7. επεσαν *A*, ἔπεσον ς, prostaverunt se *h Cypr* 8. quisque *Hilar* 535, singuli *hv Cypr* 291 κιθαραν *A*, κιθάρας *v*ς *Cypr Hilar*, aureas citharas *h* θυμιαματων *Av*ς *Hilar* (*Orig* 1,755[a] 3,310[f]), odoramentis supplicationum *h Cypr*. incensa autem Iohannes in apocalypsi orationes esse ait sanctorum *Iren* 249 9. αἵ] qui *vel* quae *Hilar* ᾄδουσιν *v*ς, αδωσιν *A*, cantaverunt *Cypr* 291, cantantes *h* ωδην καινην *A v*ς *Cypr*, novum canticum *h* 10. ει *Ahv*ς, *add* domine *Cypr* signa *Cypr* 12. τω θεω εν *A*, τῷ Θεῷ ἡμᾶς ἐν ς, nos deo in *hv*, nos *Cypr*

rire librum et septem (VII *F*) signacula eius. 6 et uidi, et ecce in medio throni et quattuor animalium et in medio seniorum agnum stantem tamquam occisum, habentem cornua septem (VII *F*) et oculos septem (VII *F*), qui sunt [septem *corr L al*] spiritus dei missi in omnem terram. 7 et uenit, et accepit [librum *corr L*] de dextera sedentis de (in *L*) throno [librum *om L*]. 8 et cum aperuisset librum, quattuor animalia et uiginti quattuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas (thiaras *F*) et phialas (fialas *F*) aureas plenas (plaenas *V*) odoramentorum (hodor.), quae sunt orationes sanctorum. 9 et cantant (cantabant) canticum nouum (n. c. *L*), dicentes Dignus es [domine deus] accipere librum et aperire signacula eius, quoniam occisus es, et redemisti nos deo in sanguine tuo ex omni tribu et

πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης καὶ λαοῦ καὶ ἔθνους, [10]καὶ ἐποίησας αὐτοὺς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλείαν καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύουσιν ἐπὶ τῆς γῆς. [11]καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζῴων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μυριάδες μυριάδων καὶ χιλιάδες χιλιάδων, [12]λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ Ἄξιόν ἐστιν τὸ ἀρνίον τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν καὶ τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὐλογίαν. [13]καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἐστίν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα ἤκουσα λέγοντα Τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. [14]καὶ τὰ τέσσερα ζῷα ἔλεγον Ἀμήν, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεσαν καὶ προσεκύνησαν.

[1]Καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξεν τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων,

2. *αυτους A, ἡμᾶς hς Cypr* 291 *τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς* (regnum *v*) *vς, βασιλειαν A,* regnum deo nostro *h Cypr* *και ιερεις Ahvς,* sacerdotesque fecisti *Cypr* *βασιλευουσιν A,* regnabunt *v Cypr,* regnavimus *h, βασιλεύσομεν ς* 3. *αγγελων πολλων Avς,* multorum angelorum *h* *κυκλω A, κυκλόθεν ς* 4. *και primum Avς,* et in circuitu *h* 5. *αυτωιν A?* *μυριαδες μυριαδων και Aς, om hv* *λεγοντες Aς,* dicentium *hv* 6. *Ἄξιόν ς, αξιος A* 8. *ο A, ὅ ἐστιν hς* *ουρανω Avς,* caelis *h* *επι της γης Av, ἐν τῇ γῇ hς* 9. *επι της θαλασσης Aς,* in mari *hv* *εστιν A, ἅ ἐστιν ς, om h* *τα Avς,* quaecunque sunt *h* 10. *λεγοντα A, λέγοντας ς* *επι* (in) *τω θρονω Ahv, ἐπὶ τοῦ θρόνου ς* *καὶ hvς, om A* 12. *τεσσερα A, τέσσαρα ς* *οι Av, οἱ εἰκοσιτέσσαρες hς* 13. *προσεκυνησαν ACv, add ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων hς* 14. *ειδον ACvς, om h* *επτα AChv, om ς* *σφραγιδων και AC vς,* signis *h*

lingua et populo et natione, [10]et fecisti eos (*sic L,* nos *ceteri*) deo nostro regnum et sacerdotes, et regnabunt super terram. [11]et uidi, et audiui uocem angelorum multorum in circuitu throni et animalium et seniorum. et erat numerus eorum milia milium, [12]dicentium uoce magna (u. m. dicentes) Dignus est agnus, qui occisus est, accipere uirtutem et diuinitatem et sapientiam et fortitudinem et honorem et gloriam (et gl. *om al*) et benedictionem. [13]et omnem creaturam quae in caelo est et [quae] super terram et sub (subter) terram (terra) (et sub t. *om F*) et quae sunt in mari, et quae in ea, omnes audiui dicentes Sedenti in throno et agno benedictio et (*om al*) honor et gloria et potestas in saecula saeculorùm. [14]et quattuor animalia dicebant Amen, et [uiginti quattuor] seniores ceciderunt (caecid. *pr F*) et adorauerunt. (5) [1]Et uidi quod aperuisset agnus unum de septem

καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζῴων λέγοντος ὡς φωνὴ βροντῆς Ἔρχου. 2 καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων τόξον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθεν νικῶν καὶ ἵνα νικήσῃ. 3 καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζῴου λέγοντος Ἔρχου. 4 καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτὸν ἐδόθη [αὐτῷ] λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξουσιν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. 5 καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζῴου λέγοντος Ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. 6 καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζῴων λέγουσαν Χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῶν δηναρίου·

1. τεσσεσαρων *C* λεγοντος ως φωνη (φωνῆς ς) βροντης (*add* λεγοντος *A*) *AC*ς, *om h* 2. ιδον *AC*, vide *hv*, βλέπε Καὶ εἶδον ς καθηνος *C* 3. αυτον *AC*, αὐτῷ ς εχων τοξον *AC*ς, tenebat sagittam *h* 3. 4. νικων (ο νικων *A*) και (om 'υ *Iren*) ινα νικηση *A Cv*ς *Iren* 258, ut vinceret et victor exiit *h* 4. σφραγιδα (signum *h*) την δευτεραν *AChv*, δευτέραν σφραγῖδα ς 5. ερχου και *ACv*, ἔρχου καὶ βλέπε Καὶ (*om h*) *h*ς 6. πυρρος *C*ς, πυρος *A* τω *Chv*ς, εν τω *A* αυτον *AC*, αὐτῷ ς αυτω *Cv*ς, *om Ah* ut tolleret *h* 7. εκ *Chv*, ἀπὸ ς, *om A* σφαξουσιν *AC*, σφάξωσι ς 8. μαχαιρα μεγαλη *Chv*ς, μεγαλη μαχαιρα *A* σφραγιδα την τριτην *AChv*, τρίτην σφραγῖδα ς 9. και (*add* βλέπε. Καὶ ς) ειδον και ιδου ιππος μελας (μεθας *C*) *ACv*ς, et vide et vidi equum nigrum *h* 10. αυτον *AC*, αὐτῷ ς εχων (habebat) ζυγον *Ah v*ς, εζων γυζον *C* 11. ως *ACv*, *om h*ς εμμεσω *AC* 12. δηναριου *ACv*ς, denario uno *h* κριθων *AC*, κριθῆς ς δηναριου (του δην. *A*) *ACv*ς, denario uno *h*

sigillis (signaculis *L al*), et audiui unum de quattuor animalibus dicentem tamquam uocem tonitrui (thonitr. *FL*) Veni 2 et uide. [et uidi,] et ecce (*om al*) equus albus, et qui sedebat super illum habebat arcum, et data est ei corona, et exiuit uincens, ut uinceret. 3 et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal dicens Veni. 4 et exiuit alius equus rufus, et qui sedebat super illum (eum), datum est ei ut sumeret pacem de terra, et ut inuicem se interficiant (-ficerent *F*), et datus est illi gladius magnus. 5 et cum aperuisset [et] sigillum tertium, audiui tertium (secundum) animal dicens Veni. et uidi (uide), et ecce (*om al*) equus niger, et qui sedebat super eum (illum *F*) habebat stateram (statera *F al*) in manu sua. 6 et audiui tamquam uocem (*om al*) in medio quattuor animalium dicentem (-tium *F al*) Bilibris tritici (trittici *L*) denario (din.), et tres bilibres ordei (hor-

καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. [7]*καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζῴου λέγοντος Ἔρχου.* [8]*καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾍδης ἠκολούθει μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς.* [9]*καὶ ὅτε ἤνοιξεν τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον.* [10]*καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες Ἕως πότε, ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἐκ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς*

1. *και το ελαιον και τον οινον ACς*, et (*om h*) vinum et oleum *hv* 2. *φωνην του τεταρτου ζωου λεγοντος* (*λέγουσαν ς*) *Avς*, *το τεταρτον ζωον λεγοντος* (dicens) *Ch* 3. *και* (*om C*, *καὶ βλέπε. Καὶ ς*) *ιδον και ιδου ιππος χλωρος ACvς*, et vide et vidi equum pallidum *h* *ο Aς*, *om C* 4. *αυτου Ahvς*, *om C* ei erat *h* *ο* (*om C*) *θανατος Chvς Orig* 3,555[d] *bis*, *ο αθανατος A* *ηκολουθει Chv*, *ακολουθει Aς* 5. *μετ αυτου ACς*, eum *hv*. *αὐτοῖς Orig* 3,555[d]. *τισιν Orig* 3,555[d] *αυτοις ACς*, ei (illi) *hv* 6. *αποκτειναι A Cv*, *ante ἐπὶ τὸ τέταρτον ς*, ut interficeret *h* *εν ρομφαια και εν λιμω και εν ACς*, gladio fame et *hv* 6. 7. *υπο των θηριων Cς*, bestiis *hv*, *το τεταρτον .ων θηριων A* 7. *της γης ACvς*, eos qui sunt in terra *h* sigillum *v Cypr* 254, signum *h Cypr* 310 *ειδον Ahvς Cypr*, *add και C* 8. *θυσιαστηριου ACvς*, *add* dei *h Cypr Hilar* 533 9. *και Ah Cypr* 254 310, *add δια Cvς* *ην ειχον ACvς*, suum *h Cypr* *εκραξαν ACh Cypr*, *ἔκραζον vς Hilar* 534 9. 10. *φωνη μεγαλη AChvς Cypr* 254 *Hilar*, magna voce *Cypr* 310 10. *αληθεινος AC*, *ὁ ἀληθινὸς ς* 11. *εκ* (*ἀπὸ ς*) *των κατοικουντων επι της γης* (in terra) *ACς Hilar* 534, de his (iis) qui in terris habitant (inhab. *Cypr*) *h Cypr* 187 254 310

dei *F*, ordiae *al*) denario (din.): et uinum et oleum ne laeseris (nec leseris *L*). [7]et cum aperuisset sigillum quartum, audiui uocem (*om al*) quarti animalis dicentis Veni. [8]et uidi (uide), et ecce equus pallidus, et qui sedebat super eum (q. s. desuper), nomen illi (illius) mors, et infernus (inferus *L*) sequebatur eum (e. s.), et data est illi potestas super quattuor partes terrae, interficere gladio fame et morte et bestiis terrae (interficere-terrae *om al*). [9]et cum aperuisset quintum sigillum, uidi subtus altare animas interfectorum propter uerbum dei et propter testimonium quod habebant. [10]et clamabant uoce magna dicentes Vsque quo, domine sanctus et uerus, non iudicas et uindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in (super *L*, *om F*) terra

γῆς; [11]καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἑκάστῳ στολὴ λευκή, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς ἵνα ἀναπαύσωνται χρόνον ἔτι μικρόν, ἕως πληρωθῶσιν καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ μέλλοντες ἀποκτέννεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. [12]καὶ εἶδον ὅτε ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ὅλη ἐγένετο ὡς αἷμα, [13]καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς ὑπὸ ἀνέμου μεγάλου σειομένη, [14]καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον, καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν. [15]καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ οἱ μεγιστᾶνες καὶ οἱ χιλίαρχοι καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ ἰσχυροὶ καὶ πᾶς δοῦλος καὶ

1. εδοθη αυτοις εκαστω στολη λευκη *AC*, ἐδόθησαν ἑκάστοις (eis singulis *h Cypr* 310, eis singulae *Cypr* 254) στολαὶ λευκαὶ *hς Cypr* 2. αναπαυσωνται *Cς*, αναπαυσονται *A* χρονον ετι (ετι χρ. *Cς*) μικρον *ACvς*, brevi adhuc tempore *h Cypr* 2. 3. εως πληρωθωσιν (ἕως οὗ πληρώσονται *ς*) και οι συνδουλοι αυτων και οι αδελφοι *ACς*, donec impleatur numerus conservorum et fratrum *h Cypr* 3. 4. οι μελλοντες αποκτεννεσθαι (-κτείνεσθαι *ς*) ως και αυτοι *AC vς*, quique postea occidentur exemplo ipsorum (eorum 310) *h Cypr* 254 310 4. οτε *ACvς*, et cum *h* σφραγιδα την εκτην *ACvς*, sextum signum *h* και *ultimum Chv*, και ιδου *Aς* 5. μεγας εγενετο *Chς*, εγενετο μεγας *Av* ο ηλιος *ACvς*, ecce sol *h* 6. ολη *AChv*, *om ς* και *alterum ACvς*, *om h* του (de) ουρανου *Chς*, του θεου *A* 7. 8. ως συκη βαλλει τους ολυνθους αυτης υπο ανεμου μεγαλου (μεγ. ἀν. *ς*) σαλευομενη (σιομενη *Cς*) *ACς*, eo modo quo ficus vento magno agitata amittit acerbos fructus suos *h* 8. ο *AC*, *om ς* 9. ελισσομενον *AC*, εἱλισσ. *ς* νησος *Aς*, νησσος *C*, insulae *hv* 10. εκεινηθησαν *Cς*, απεκεινησαν *A* 10. 11. και (*om A*) οι χιλιαρχοι και οι πλουσιοι *AChv*, καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ χιλίαρχοι *ς* 11. ισχυροι *AC*, fortes *hv*, δυνατοὶ *ς*

(terram *L al*)? [11]et datae sunt eis (illis *al*, *om F al*) singulae stolae albae, et dictum est (*om al*) illis ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleantur conserui (cum seruis) eorum et fratres eorum (et f. e. *om F*) qui interficiendi sunt sicut et illi. [12]et uidi (et u. *om al*) [et *om F*] cum aperuisset sigillum sextum, et terrae motus factus est magnus, et sol factus est (*om al*) niger tamquam saccus cilicinus, et luna tota (*om al*) facta est sicut sanguis, [13]et stellae [caeli *om F al*] ceciderunt super terram, sicut ficus mittit (mittet *F*) grossos suos cum [a *om L al*] uento magno (*om al*) mouetur (mouerunt), [14]et caelum recessit sicut liber inuolutus, et omnis mons et insulae de locis suis motae (mutati) sunt. [15]et reges terrae et principes et tribuni et diuites et fortes et omnis seruus et liber

ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, [16]καὶ λέγουσιν τοῖς ὄρεσιν καὶ ταῖς πέτραις Πέσατε ἐφ' ἡμᾶς καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, [17]ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

[1]Μετὰ τοῦτο εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης μήτε ἐπί τι δένδρον. [2]καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου, ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις· οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, [3]λέγων Μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν μήτε τὴν θάλασσαν μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν

1. ελευθερος *AChv*, πᾶς ἐλεύθερος ς εις τα σπηλαια και εις τας πετρας *ACς*, in speluncis et in (*om v*) petris *hv* 2. και λεγουσιν *ACvς*, dicentes *h* πεσατε *A*, πεσεται (-τε ς) *Cς* 5. αυτου *Ahς*, αυτων *Cv* δυναται σταθηναι *ACς*, poterit stare ante illum *h* 6. μετα τουτο *AC*, Καὶ (*om hv*) μετὰ ταῦτα *hvς* τεσσαρας *prius Cς*, τεσσαρες *A* 7. τεσσαρας *Cς*, τεσσαρες *A* 8. ινα μη πνεη (*add* ο *C*) ανεμος επι της γης *Cς* *et om* ἐπὶ τῆς γῆς *A*, in terris ne flarent *h* επι της (*om A*) θαλασσης *ACvς*, in mari *h* μητε *alterum Ahvς*, μη *C* 8. 9. επι τι (πᾶν ς) δενδρον *Cvς*, in ulla arbore *h*, επι δενδρου *A* 9. αλλον *ACς Orig* 4,1[b], *om h* αναβαινοντα *AChv Orig*, ἀναβάντα ς ανατολων (-λης *Cς Orig*) ηλιου *ACς Orig*, oriente sole *h* 10. εκραξεν *Chvς Orig*, εκραζεν *A* 11. τοις τεσσαρσιν (δ' *Orig*) αγγελοις οις *ACvς Orig*, ad quatuor angelos eo quod *h* 12. λεγων *ACvς Orig* 4,1[b], *add* eis *h* την γην *AChvς Orig* 4,2[c], μήτε τὴν γῆν *Orig* 4,1[b] μητε *Chς Orig*, και *A* 13. τα δενδρα *ACvς Orig*, ullam arborem *h* αχρι *AC Orig* 4,1[b] 2[c], ἄχρις οὗ ς signemus *hv*

absconderunt se in speluncis et [in *L al*] petris montium, [16]et dicunt montibus et petris Cadete (Cadite *F*) super nos et abscondite nos (*om al*) a facie (-em *pr F*) sedentis super (supra) thronum et ab ira agni, [17]quoniam uenit dies magnus irae ipsorum, et quis poterit stare? (6) [1]Post haec uidi quattuor angelos stantes super (supra *L al*) quattuor angulos terrae, tenentes quattuor uentos terrae, ne flaret uentus (ne flarent *F al*) super terram neque super (supra) mare neque in ullam arborem. [2]et uidi alterum angelum ascendentem ab ortu (ortum *pr F*) solis, habentem signum dei uiui, et clamauit uoce magna quattuor angelis quibus datum est nocere terrae et mari, [3]dicens Nolite nocere terrae et (neque *F*) mari neque arboribus, quoad

ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. 4καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ· 5ἐκ φυλῆς Ἰούδα δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ φυλῆς Ῥουβὴν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Γὰδ δώδεκα χιλιάδες, 6ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Νεφθαλεὶμ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Μανασσῆ δώδεκα χιλιάδες, 7ἐκ φυλῆς Συμεὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰσαχὰρ δώδεκα χιλιάδες, 8ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰωσὴφ δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Βενιαμεὶν δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.

9Μετὰ ταῦτα εἶδον ὄχλον πολύν, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ φυλῶν καὶ λαῶν καὶ γλωσσῶν

1. *επι των μετωπων ACς Orig*, in frontibus *hv* *και ηκουσα τον αριθμον των εσφραγισμενων Chvς Orig, om A* 2. *εκατον* (*add και C*) *τεσσερακοντα τεσσαρες* (*τεσσαρακοντα*^{δ} *A*) *AChv*, *ρμδ' ς Orig* 4,1^{c} 2^{c} 3 - 10. *δωδεκα AC, ubique ιβ' ς Orig* 4,1^{c} 4. *ρουβην AChvς*, *ῥουβὴμ Orig* 4 - 9. *post χιλιάδες semper ponit ἐσφραγισμένοι vς, quod omittunt AChv et ut videtur Orig* 4,1^{c} 4. *seqq καὶ τὰς λοιπὰς παρὲξ τοῦ Δὰν Orig* 4,1^{c} 5. *νεφθαλιμ* (*-λεὶμ ς*) *Aς*, *νεφθαλιν C*, nephthali *h* 6. *μανασσῆ hvς*, *μαννασση A*, *μανασσην C* 7. simeon *h* *χιλιάδες alterum*] *χιαδες C* 8. *ισαχαρ Chv*, *ισσαχαρ A*, *Ἰσασχὰρ ς* 9. *βενιαμειν A*, *βενιαμιν Cς* 10. *εσφραγισμενοι ACvς, om h* 11. *οχλον πολυν* (magnam *v Cypr* 272) *Ahv Cypr* 272 310, *και* (*add ἰδοὺ ς*) *οχλος πολυς Cς* *ον Chvς Cypr*, *και A* *αυτον ACς*, ex his *Cypr* 310, *om hv Cypr* 272 12. *εδυνατο AC*, *ἠδύνατο ς* *φυλων και λαων και γλωσσων ACvς*, ex omni tribu et (*add* ex omni 310) populo et lingua *h Cypr* 272 310

usque signemus seruos dei nostri in frontibus eorum. 4et audiui numerum signatorum. centum quadraginta quattuor milia signati ex omni tribu filiorum Israhel; 5ex tribu Iuda duodecim milia (XII *F*) signati (*om F*), ex tribu Ruben duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*], ex tribu Gad duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*], 6ex tribu Aser duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*], ex tribu Neptalim (Nepth. *L*) duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*)], ex tribu Manasse duodecim milia (XII *F*) [signati *L*], 7ex tribu Simeon (Sym. *L*, Sem.) duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*], ex tribu Leui duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*], ex tribu Isachar duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*), 8ex tribu Zabulon (Zabolon) duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*), ex tribu Ioseph duodecim milia (XII *F*) [signati *L al*], ex tribu Beniamin duodecim milia (XII *F*) signati (-torum). (7) 9Post haec uidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus et tribubus (tribus *pr F*) et populis (-lus *pr F*) et

ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένους στολὰς λευκάς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. [10]καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ λέγοντες Ἡ σωτηρία τῷ θεῷ ἡμῶν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ τῷ ἀρνίῳ. [11]καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι εἱστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου καὶ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν τεσσάρων ζῴων, καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, [12]λέγοντες Ἀμήν, ἡ εὐλογία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ σοφία καὶ ἡ εὐχαριστία καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. [13]καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγων μοι Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς τίνες εἰσὶν καὶ πόθεν ἦλθον; [14]καὶ εἴρηκα αὐτῷ Κύριέ [μου], σὺ οἶδας. καὶ εἶπέν μοι Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμε-

1. *εστωτες Ahvς Cypr, εστωτων C* *ενωπιον Chvς Cypr, επι A* *ενωπιον alterum AChvς Cypr* 310, *om id* 272 *περιβεβλημενους* (*-νοι vς*) *ACvς*, et erant amicti *h Cypr* 2. *φοινικες ACvς, add* fuerunt *h Cypr* 3. *κραζουσι* (*-σιν C, κράζοντες ς*) *φωνη μεγαλη λεγοντες ACvς*, magno clamore dicebant *h Cypr* *τω θεω Chvς Cypr, του θεου A* 4. *τω θρονω ACς, τοῦ θρόνου ς* 4-9. *καὶ πάντες ... αἰώνων om Cypr* 272 310 5. *ἱστηκεισαν A, εστηκισαν C, ἑστήκεσαν ς* *και ACvς*, et circa *h* *και alterum ACvς*, et circa *h* 6. 7. *επεσαν* (*-σον ς*) *ενωπιον του θρονου επι τα προσωπα* (*ἐπὶ πρόσωπον ς*) *αυτων ACvς*, mox ceciderunt in facies suas ante conspectum throni *h* 8. *και η σοφια Chvς, om A* *ευχαριστια ACvς*, gratia *h* 8. 9. potestas et virtus *h* 9. *αιωνων C h, add αμην Avς* 10. *ουτοι AChvς Cypr 272, om Cypr* 310 *περίβλημενοι C* 11. *τας λευκας Aς, λευκας C* *ισιν C* 12. *κυριε μου* (*om Aς*) *συ* (*σοι C*) *οιδας ACvς Cypr*, tu scis domine *h* dixit *hv*, ait *Cypr* *οι ερχομενοι Avς*, qui venerunt *h Cypr*

linguis stantes ante thronum et in conspectu agni, amicti stolas (stholas *F*) albas (stolis albis), et palmae in manibus eorum. [10]et clamabant uoce magna dicentes Salus deo nostro, qui sedet (sedit *L al*) super thronum (-no), et agno. [11]et omnes angeli stabant in circuitu (-to) throni et seniorum et quattuor animalium, et ceciderunt in conspectu throni in (*om al*) facies suas et adorauerunt deum, [12]dicentes Amen, benedictio et claritas et sapientia et gratiarum actio et honor et uirtus et fortitudo deo nostro in saecula saeculorum, amen. [13]et respondit unus de senioribus dicens mihi Hi qui amicti sunt stolis (stholis *F*) albis, qui sunt et unde uenerunt? [14]et dixi illi (illis *pr L*) Domine mi (*om al*), tu scis. et dixit mihi Hi sunt qui

νοι ἀπὸ θλίψεως μεγάλης, καὶ ἔπλυναν τὰς στολὰς αὐτῶν καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου. [15]*διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ᾽ αὐτούς.* [16]*οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ᾽ αὐτοὺς ὁ ἥλιος οὐδὲ πᾶν καῦμα,* [17]*ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.*

[1]*Καὶ ὅταν ἤνοιξεν τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην, ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμίωρον.* [2]*καὶ εἶδον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους οἳ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασιν, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες.* [3]*καὶ*

1. *απο* (*ἐκ τῆς hvς*) *θλιψεως* (*add τῆς ς*) *μεγαλης Ahvς*, de magna tribulatione *Cypr* 272 310   2. *αυτας Ahv Cypr*, *στολὰς αὐτῶν ς*   3. *ημερας και νυκτος Ahvς Cypr* 272, diebus et noctibus *Cypr* 310   4. *αυτου Avς Cypr*, *add* et in conspectu throni dei *h*   qui sedet (sedit *h*) in throno *hv Cypr* 310   *σκηνωσει επ αυτους Avς Cypr* 310, inhabitavit in eis *h*   5. *ου πινασουσιν ετι ουδε μη* (*om ς*) *Aς*, non (neque *Cypr*) esurient neque *hv Cypr*   5. 6. *ουδε μη πεση επ αυτους ο ηλιος Avς*, sed (*om h*) neque sol super illos (eos *h*) cadet *h Cypr*   6. *παν καυμα Avς*, ullum aestum patientur *h Cypr* in medio *hv Cypr*   7. *ποιμανει Ahvς*, teget *Cypr* 310   *ζωης* (*ζώσας ς*) *πηγας Avς*, vitae fontem *h*, fontes vitae *Cypr*   8 - p. 648, 6. *εδακρυον* (*sic*) *εκ των οφθαλμων usque ad ενωπιον του θεου pro verbis cap.* 10,10 *usque ad* 11,3 *a verbo εφαγον usque ad προφητευσουσιν ημερας alieno loco ponit C*   8. *εκ AChv Cypr* 310, *ἀπὸ vς*   10. *οταν AC*, *ὅτε ς*   11. *ημιωρον C*, *ειμιωρον A*, *ἡμιώριον ς*   11. 12. *οι ενωπιον του θεου εστηκασιν AC vς*, in conspectu dei stantes *h*   12. *εδοθησαν Chvς*, *εδοθη A*

ueniunt (uenerunt *L al*) de tribulatione magna et lauerunt stolas suas et dealbauerunt eas in sanguine agni. [15]ideo sunt ante thronum dei, et seruiunt ei die ac (hac) nocte in templo eius, et qui sedet (sedit *pr F al*) in throno (super thronum) habitabit (-tat) super illos. [16]non esurient neque sitient amplius, neque cadet (cadit) super illos sol neque ullus aestus, [17]quoniam agnus, qui in medio throni est, reget (regis) illos et deducet (-cit) eos ad uitae fontes (fontis *F*) aquarum, et absterget (-git) deus (*om F*) omnem lacrimam ex oculis eorum. (8) [1]Et cum aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in caelo (in c. *om al*) quasi media hora. [2]et uidi septem angelos stantes in conspectu dei, et datae sunt illis septem tubae.

ἄλλος ἄγγελος ἦλθεν καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσει ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. [4]καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. [5]καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιβανωτόν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν· καὶ ἐγένοντο βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ σεισμός.

[6]Καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας ἡτοίμασαν αὐτοὺς ἵνα σαλπίσωσιν. [7]καὶ ὁ πρῶτος ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα ἐν αἵματι καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη, καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. [8]καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπι-

1. *του θυσιαστηριον C* tenens *h* *λιβάνωτον Aς*, thuribulum *hv*, *λιβανον το C* 2. supplicamenta multa *h* *δωσει AC*, *δώσῃ ς* 2. 3. *ταις προσευχαις ACς*, orationes *h* 3. 4. *επι το θυσιαστηριον το χρυσουν το ACvς*, ad aram dei auream quae est *h* 4. 5. *των θυμιαματων ταις προσευχαις ACς*, supplicationum orationum *h* 7. *του θυσιαστηριου Avς*, irae *vel* arae dei *h* *ἔβαλεν hvς*, *ελαβον A* 8. *βρονται και αστραπαι και φωναι A*, tonitrua et voces et fulgura *hv*, *φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ ς* 9. *οι εχοντες A*, *ἔχοντες ς* 10. *αυτους A*, *ἑαυτοὺς ς* *πρωτος A*, *add ἄγγελος hvς* 11. *πυρ Avς*, flamma *h* *εν* (*om ς*) *αιματι Avς*, in sanguinem *h* *εβληθη εις την γην Avς*, in terra iactata est *h* 11. 12. *και το τριτον της γης κατεκαη Ahv*, *om ς* 13. *και πας Avς*, omne *h*

[3]et alius angelus uenit et stetit ante altare habens turabulum (turib.) aureum. et data sunt illi incensa multa, ut daret [de *om L*) orationibus (m. quae sunt orationes *F al*) sanctorum omnium super altare aureum quod est ante (in conspectu *F*) thronum (dei *F*). [4]et ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum [omnium super altare aureum quod est ante thronum et descendit fumus incensorum de orationibus sanctorum *F*] [et *L al*] de manu angeli coram deo. [5]et accepit angelus turibulum (turab. *F*), et inpleuit (impl., -bit) illud de igne (igni *L*) altaris et misit in terram: et facta sunt tonitrua (thon. *F*, tun.) et uoces et fulgura (fulgora *F al*) et terrae motus. [6]et septem (vii *F*) angeli qui habebant septem (vii *F*) tubas parauerunt (praepar.) se ut (et *L*) tuba canerent (tubicinarent *F*). [7]et primus angelus tuba cecinit, et facta est grando et ignis mixta in sanguine (-nem *L al*) et missum est in terram (terra): et tertia pars terrae conbusta est, et tertia pars arborum conbusta (comb. *L*) est, et omne (-nem *pr F*) faenum (fenum) uiride (-dem *pr F*) conbustum est. [8]et secundus angelus tuba cecinit, et tamquam mons magnus igne

σεν, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆν θαλάσσης αἷμα, [9]καὶ ἀπέθανεν τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς, καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρησαν. [10]καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. [11]καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ ἄψινθος. καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. [12]καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φάνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως.

[13]Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετομένου ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ Οὐαὶ οὐαὶ οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων

2. *αιμα Αυς*, in sanguine *h*   3. *των κτισματων των* (... *Α*) *εν τη θαλασση τα εχοντα ψυχας Ας*, piscium *h*   4. *πλοιων Αυς*, navium *vel* nautum *h*   *διεφθαρησαν Α*, *διεφθάρη hυς*   5. 6. *και επεσεν Αυς*, *om h*   6. *καὶ ἐπὶ* (super *h*) *τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων hυς*, *om Α*   7. *ο* (*om ς*) *αψινθος Ας*, absentius *h*   *εγενετο Α hυ*, *γίνεται ς*   8. *εις αψινθον Ας*, sicut absentium *h*   *των* (*om ς*) *ανθρωπων Αυς*, homines *hυ*   9. *εκ* (*επι Α*) *των υδατων οτι επικρανθησαν Αυς*, ab amaritudine aquarum *h*   11. *σκοτισθη το τριτον αυτων Αυς*, minus lucerent *h*   12. *μη φανη* (*φαίνῃ ς*) *το τεταρτον* (*τρίτον ς*) *αυτης Ας*, eandem partem amitteret *h*   13. *αετου Αυ*, *ἀγγέλου ς*   *πετομενου Α*, *πετωμένου ς*

ardens missus est in mare: et facta est tertia pars maris sanguis (sanguines), [9]et mortua est tertia pars creaturae, quae habent (habet *V*, habebant) animas [in mari *F*], et tertia pars nauium interiit. [10]et tertius angelus tuba cecinit, et cecidit de caelo stella (stilla) magna ardens tamquam facula, et cecidit in tertiam (in terram in *F*) partem fluminum et in (*om F*) fontes aquarum. [11]et nomen stellae dicitur absinthius (-um, absentius *F*). et facta est tertia pars aquarum in absinthium (absentium *F*), et multi hominum (-nes *F al*) mortui sunt de aquis, quia amarae (amare. *L*) factae sunt. [12]et quartus angelus tuba cecinit, et percussa est tertia pars solis et tertia pars lunae et tertia pars stellarum (still.), ut obscuraretur tertia pars eorum et (ut *F*) diei non luceret (-rent *pr F al*) pars tertia, et nox (nocte *F*, nocti) similiter. [13]et uidi, et audiui uocem unius aquilae uolantis per medium caelum (*om al*), dicentis (dicens) uoce magna Vae uae uae habitantibus (habitatoribus) in terra (super terram *L*) de ceteris uocibus tubae (*om al*) trium angelorum qui erant tuba canituri.

τῶν μελλόντων σαλπίζειν. [1]καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισεν. καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, [2]καὶ ἤνοιξεν τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου. καὶ ἀνέβη καπνὸς ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτώθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. [3]καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς. [4]καὶ ἐρρέθη αὐταῖς ἵνα μὴ ἀδικήσουσιν τὸν χόρτον τῆς γῆς οὐδὲ πᾶν χλωρὸν οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων. [5]καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτούς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσονται μῆνας πέντε· καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βασανισμὸς σκορπίου, ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. [6]καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν αὐτόν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύγει ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. [7]καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ, καὶ τὰ πρόσ-

4. ὡς ν ς, om *A*   5. εσκοτωθη *A*, ἐσκοτίσθη ς   8. αδικησουσιν *A*, ἀδικήσωσι ς   9. ανθρωπους *A*, *add* μόνους ς, tantum homines *v*   10. μετωπων *A*, *add* αὐτῶν ν ς   αυτοις *A*, αὐταῖς ς   11. βασανισθησονται *A*, βασανισθῶσι ς   13. παίσῃ ς, πεσῃ *A*   14. ου μη ευρωσιν *A*, οὐχ εὑρήσουσιν ς   15. φευγει ο θα....ς απ αυτων *A*, φεύξεται ἀπ' αὐτῶν ὁ θάνατος ς   16. ὅμοια ν ς, ομοιωματα *A*

[1]et quintus angelus tuba cecinit. et uidi stellam (still.) de caelo cecidisse in terram (terra ***F***), et data est illi clauis putei abyssi (abysi), [2]et aperuit puteum abyssi (-ysi) (et a. p. a. *om* ***L***). et ascendit fumus putei sicut fumus (*om* ***F***) fornacis magnae, et obscuratus est sol et aer de fumo (fummo) putei. [3]et de fumo (fummo) [putei ***F*** *al*] exierunt locustae (lucustae ***F***) in terram, et data est illis potestas (p. i. ***L***) sicut habent potestatem scorpiones terrae. [4]et praeceptum est illis ne laederent (led. ***L***) faenum terrae neque omne (omnem *pr* ***L***) uiride neque omnem arborem, nisi (ni) tantum homines qui non habent signum dei in frontibus [suis ***F*** *al*]. [5]et datum (dictum) est (*om al*) illis ne occiderent eos (*om al*), sed ut cruciarentur mensibus quinque: et cruciatus eorum ut (*om pr* ***L***) cruciatus scorpii, cum percutit hominem (-nes). [6]et (*om* ***L***) in diebus illis quaerent homines mortem, et non inuenient eam, et desiderabunt mori, et fugiet mors (m. f. ***F***) ab ipsis (eis ***F***). [7]et similitudines (-ne *pr* ***L***) locustarum (lucust. ***F***) similes equis paratis in proelium, et super capita earum tamquam coronae (-nas) similes auro, et facies earum sicut

ωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων, [8]καὶ εἶχαν τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν, [9]καὶ εἶχον θώρακας ὡς θώρακας σιδηροῦς, καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. [10]καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις καὶ κέντρα, καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε. [11]ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ Ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει Ἀπολλύων. [12]Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν· ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα.

[13]Καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισεν. καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, [14]λέγοντα τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων τὴν σάλπιγγα, Λῦσον τοὺς

1. ..χαν *A*, εἶχον ς 5. ὁμοίας *v*ς, ομοιοις *A* 5. 6. και (ἦν ς) εν ταις ουραις αυτων (*add* καὶ ς) η εξουσια αυτων αδικησαι *A*ς, potestas in caudis earum erat laedendi *h* 7. εχουσιν *A*, καὶ ἔχουσιν (habebant *h*) *hv*ς επ *A*, ἐφ' ς ἄγγελον τῆς ἀβύσσου *hv*ς, αρχοντα της αβυσσου τον αγγελον *A* ονομα αυτω *A*ς, cui nomen *hv* 8. αβαδδων *Av*ς, armageddom *h* εν τη ελληνικη ονομα εχει απολλυων *A*ς, graeca autem lingua apollyon et latina lingua nomen habens exterminans *h* 9. ιδου ερχεται (ἔρχονται ς) ετι δυο ουαι μετα ταυτα *Av*ς, et ecce alia duo vae sequuntur *h* 10. φωνην μιαν *A*ς, unum *h* *Cypr* 322 11. των *Av*, *add* τεσσάρων *h*ς *Cypr* cornibus *hv*, angulis *Cypr* του θυσιαστηριου του χρυσου του ενωπιον του θεου *Av*ς, arae dei arae quae sub oculis dei est *h*, arcae aureae quae est in conspectu dei *Cypr* 12. λεγοντα *A*, dicentem *hv* *Cypr*, Λέγουσαν ς ἕκτῳ *hv*ς *Cypr*, *om* *A* ο εχων (ὃς εἶχε ς) την σαλπιγγα *Av*ς *Cypr*, qui tubam portabat *h*

facies hominum, [8]et habebant capillos sicut capillos (*om al*) (s. c. *om F*) mulierum, et dentes earum sicut leonum erant, (et habebant-erant *om al*) [9]et habebant loricas sicut loricas ferreas, et uox alarum earum sicut uox curruum (currum) equorum multorum currentium (corrent.) in bellum. [10]et habebant caudas similes scorpionum, et aculei [erant *om L al*] in caudis (caudibus *F*, cauda) earum, potestas earum nocere hominibus mensibus quinque. [11]et habebant (habent *F*) super se regem angelum (-lorum *L*) abyssi (abysi), cui nomen Hebraeice (-aeicae *pr F*, -eicae *L*, -aice) Abaddon, Graece (Grece *L*, Graecae *pr F*) autem (*om F*) Apollyon (Apollion *FL*, Apollon), et Latine (-nae *L et pr F*) habet (habit, habens) nomen (h. n. *om F*) Exterminans. [12]uae unum abiit (habuit): [et] ecce ueniunt adhuc duo uae post haec. [13]et sextus angelus tuba cecinit. et audiui uocem, unum ex cornibus altaris aurei quod est ante oculos dei, [14]dicentem sexto angelo qui habebat (habet *pr L*) tubam Solue quattuor ange-

τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. [15]καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. [16]καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δισμυριάδες μυριάδων· ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. [17]καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις, καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. [18]ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. [19]ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ στόματι αὐτῶν

1. *τω μεγαλω Αυς Cypr* 322, illud magnum *h* 2. *ελυπηθησαν Α τεσσαρες Αυς Cypr*, quatuor illi *h* 4. 5. *των* (*om ς*) *στρατευματων του ιππικου Ας*, exercituum equestrium *Cypr*, militantium equitum illius *h* 5. *δισμυριαδες μυριαδων Α Cypr, δύο μυριάδες μυριάδων ς*, octoginta millia *h* *ηκουσα Αhv Cypr* 322, *καὶ ἤκ. ς* 6. *ουτως ACvς Cypr, om h* 7. *υακινθινους ACvς Cypr*, spineas *h* *θειωδεις C* 8. *αι κεφαλαι των ιππων ως κεφαλαι λεοντων ACvς*, capita equorum *Cypr*, erant eis capita ut leonum *h* *των στοματων Ας*, ore *hv Cypr* 322 9. *εκπορευεται ACvς*, exiit *Cypr*, exiebat *h* *απο των* (*om C*) *AC*, *Ὑπὸ τῶν ς* 10. *πληγων ACv Cypr, om ς* *απεκτανθησαν ACς*, occisa est *v Cypr* 11. *του καπνου και ACv Cypr, ἐκ τοῦ καπνοῦ καὶ ἐκ ς* 11. 12. *του εκπορευομενου εκ των στοματων ACς*, quod exiit de ore *Cypr* 322 12. *η γαρ εξουσια των ιππων* (*τοπων Α*) *εν τω στοματι αυτων* (*om h*) *AChv, Αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν ς, om Cypr*

los qui alligati sunt in flumine magno Eufrate (Euphr., -ten). [15]et soluti sunt quattuor angeli qui parati erant in horam et diem et mensem et annum, ut occiderent tertiam partem hominum. [16]et numerus equestris exercitus uicies milies dena milia: audiui numerum eorum. [17]et ita uidi equos in uisione, et qui sedebant super eos, habentes (habebant) loricas igneas et hyacintinas (*sic F*, iacinthin. *ceteri*, -thineas *unus*) et sulphureas (solph., sulphoreas *L al*), et capita equorum erant tamquam capita leonum, et de ore ipsorum (eorum *L*) procedit ignis et fumus et sulphur (sulphor *F*, solph.). [18]ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne et fumo et sulphure (solph., sulphore *L*, sulfore) qui procedebat (-bant) ex (de *L*) ore ipsorum. [19]potestas enim equorum in ore eorum est et in caudis eorum (illo-

ἐστὶν καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν· αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλάς, καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. [20]*καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὔτε μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσουσιν τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λίθινα καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύνανται οὔτε ἀκούειν οὔτε περιπατεῖν,* [21]*καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.* [1]*καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην, καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ*

1. *εστιν και εν ταις ουραις αυτων ACv Cypr*, et caudis eorum erat *h*, *εἰσιν ς* *αυτων ομοιαι Avς Cypr et corr C*, eorum erant similes *h*, *αυτων pr C?* 2. *εχουσαι*] *sic corr C*, *εχουσιν pr C?* *κεφαλας ACvς*, *add* draconum *h*, enim capita *Cypr* 322 *και εν αυταις ACς Cypr*, de quibus *h* nocent *vel* nocebant *h* 2. 3. *των ανθρωπων οι ουκ απεκτανθησαν εν ταις πληγαις ταυταις* (in istis plagis) *ACς Cypr*, homines qui his plagis non sunt interempti *h* 3. *ουτε Ahvς Cypr*, *ου C* 4. *εκ των εργων των χειρων αυτων ACvς*, opera factorum manuum suarum *Cypr*, factorum suorum malorum *h* *προσκυνησουσιν AC*, *προσκυνήσωσι ς* 5. *τα* (*om ς*) *ειδωλα ACς*, simulacra *hv*, idola id est simulachra *Cypr* 6. *δυνανται AC*, *δύναται ς* *ουτε ακουειν AChvς*, *om Cypr* 7. *εκ* (*om Cypr*) *των φονων αυτων ACς Cypr*, ab homicidiis *h* 7. 8. *εκ των φαρμακειων* (*-μακων C*) *ACς*, a veneficiis *hv* 8. *πορνιας C vς*, *πονηριας A* 9. *αλλον αγγελον ACvς*, angelum alium *h* 10. *περιβεβλημενον νεφελην ACvς*, nube amictum *h* *η ιρεις* (*ιρης C*) *επι την κεφαλην AC*, *ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ς* 11. *αυτου primum AChv*, *om ς* erat ut *hv*

rum): nam [et *L al*] caudae (ill. *F*) eorum similes serpentibus (-tes), habentes capita, et in his nocent. [20]et ceteri homines, qui non sunt occisi (occi *pr F*) in his (*om F*) plagis, neque paenitentiam (pen.) egerunt de operibus manuum (manum) suarum, ut non adorarent (adorent *L al*) daemonia et simulachra (-lacra *F*, -lagra) aurea et argentea et aerea (et arg. et ae. *om al*) et lapidea (labidia) et lignea (-nia), quae neque uidere possunt neque audire neque ambulare (ambol.), [21]et non egerunt paenitentiam (pen.) ab homicidiis suis neque a ueneficiis (benef. *L et pr F*) suis neque a fornicatione sua neque a furtis suis. (9) [1]Et uidi alium angelum fortem descendentem (disc.) de caelo, amictum nube (nubem), et iris (hiris *F*) [erat *F*] in capite eius, et facies eius erat ut sol, et pedes eius tamquam columna

ὡς στῦλοι πυρός, [2]καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον. καὶ ἔθηκεν τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, [3]καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. [4]καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, ἤμελλον γράφειν· καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν Σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ αὐτὰ γράψῃς. [5]καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανόν, [6]καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, [καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ,] ὅτι χρόνος οὐκέτι ἔσται, [7]ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ ἐτελέσθη τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ,

1. *ωστυλοι C* *εχων AC, ειχεν hvς* *χιρει C* *βιβλαριδιον* (*-δειον pr A*) *Avς et corr C, βιβλιδαριον pr C,* librum *h* *ηνεωγμενον* (*ἀνεῳγ. ς*) *Chvς, om A* 2. *τον δεξιον Ahvς,* om *C* *της θαλασσης AC, τὴν θάλασσαν ς* 3. *τον δε ACvς,* et *h* *της γης AC, τὴν γῆν ς* 4. *μυκαται* (*μοικ. C*) *ACvς,* rugiens *h* *τας εαυτων φωνας ACς, om h* 5. *οτε ACvς,* quae *h* *βρονται AChv, add τὰς φωνὰς ἑαυτῶν ς* *ημελλον AC, ἔμελλον ς* 6. *λεγουσαν AChv, add μοι ς* 7. *επτα Ahvς, om C* *και μη αυτα* (*ταῦτα ς*) *γραψης ACς,* ne scripseris ea *h* 8. *ηρε Aς, ηρεν C* 9. *την δεξιαν Ch, om Avς* per viventem *hv* 10. *εκτισεν τον ουρανον ACvς,* caelum constituit *h* 10. 11. *και την γην και τα εν αυτη Chvς, om A* 11. *και την θαλασσαν και τα εν αυτη Cvς, om Ah* 12. *ουκετι εσται AChv, οὐκ ἔσται ἔτι ς* *αλλ AC, Ἀλλὰ ς* *του Aς, om C* 13. *και ετελεσθη AC, καὶ τελεσθῇ ς,* finietur *h*

(columnae *L*) ignis, [2]et habebat in manu sua libellum apertum. et posuit pedem suum dextrum super (supra) mare, sinistrum autem super terram, [3]et clamauit uoce magna, quem admodum (ammodum *L al*) cum leo rugit. et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua uoces suas. [4]et cum locuta fuissent septem tonitrua [uoces suas *om FL*], [et ego *om FL al*] scripturus (scribt. *pr F*) eram: et audiui uocem de caelo (de c. *om al*) dicentem Signa quae locuta sunt septem tonitrua: noli ea (eas *L et pr F*) scribere. [5]et angelum quem uidi stantem supra mare et supra terram, leuauit manum suam ad caelum, [6]et iurauit per uiuentem in saecula saeculorum, qui creauit caelum et ea quae in illo sunt, et terram et ea quae in ea sunt, et mare et [ea *om F*] quae in eo sunt, quia tempus amplius non erit, [7]sed in diebus uocis septimi angeli, cum coeperit tuba canere, et (*om F al*) consummabitur (cums.) mysterium dei (*om al*), sicut euan-

ὡς εὐηγγέλισεν τοὺς ἑαυτοῦ δούλους, τοὺς προφήτας. [8]καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσαν μετ᾽ ἐμοῦ καὶ λέγουσαν Ὕπαγε λάβε τὸ βιβλίον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. [9]καὶ ἀπῆλθα πρὸς τὸν ἄγγελον, λέγων αὐτῷ δοῦναί μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι Λάβε καὶ κατάφαγε αὐτό· καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. [10]καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό· καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ· καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτό, ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. [11]καὶ λέγουσίν μοι Δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσιν καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσιν πολλοῖς. [1]καὶ ἐδόθη μοι

1. τους εαυτου δουλους τους προφητας *AC*, τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις ς, per prophetas servos suos *h* 1. 2. η φωνη ην ηκουσα *ACv*ς, audivi vocem *h* 2. λαλουσαν *ACh*v, λαλοῦσα ς και λεγουσαν (-σα ς) *ACv*ς, *om h* 3. λαβε *ACv*ς, et accipe *h* το βιβλιον *AC*, librum *hv*, τὸ βιβλαρίδιον ς εν τη χειρι *A*ς, de manu *hv*, *om C* του αγγελου *AC*, ἀγγέλου ς 4. απηλθα *A*, απηλθον *C*ς αυτω *ACv*ς, *om h* 5. δουναι *AC*, ut daret *hv*, Δός ς βιβλαριδιον (-ρι^δ^ιον *A*) *AC*ς, librum *hv* 5. 6. καὶ ἄλλην δε κεφαλίδα βιβλίου γεγραμμένην εὑρήσεις ἐν τῇ ἀποκαλύψει τὸν Ἰωάννην κατεσθίοντα· πλεῖον γὰρ κεφαλίδος οὐ χωρεῖ φαγεῖν ἡ ἀνθρωπεία φύσις *Orig* 3,408^e^ (*ad Ezech.* 3, 1.) 6. σου την κοιλιαν *C*ς, ventrem tuum *hv*, σου την καρδιαν *A* 7. εσται (εστε *C*) γλυκυ *ACv*ς, dulcis erit *h* ελαβον *ACv*ς, cum accepissem *h* libellum *h* 8. 9. καὶ κατέφαγον . . . γλυκύ *om h* 9. ως μελι γλυκυ *Cv*ς, γλυκυ ως μελι *A* 9 - *p*. 656, 6. *de C confer pag* 647, 8 9. επικρανθη *Av*ς, statim repletus est *h* 10. λεγουσιν *A*, ait *h*, λέγει ς 10. 11. επι λαοις . . . πολλοις *A*ς, in populo et in nationes et linguas et reges multos *h* 11. *seq* και εδοθη μοι καλαμος ομοιος *Av*ς, dedit mihi arundinem auream similem *h*

gelizauit per seruos suos prophetas. (10) [8]Et uox (uocem) quam audiui [dicentem *L al*] de caelo iterum loquentem (locuta est) mecum et dicentem (dixit mihi) Vade accipe librum (l. a. *L*) apertum de manu angeli stantis supra mare et supra terram. [9]et abii (habii) ad angelum, dicens ei ut daret mihi librum. et dicit (dixit) mihi Accipe [librum] et deuora illum (eum *L*): et faciet amaricare (-ri) uentrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tamquam mel. [10]et accepi (accipi) librum de manu angeli, et deuoraui eum: et erat in ore meo tamquam mel (*om pr F*) dulce (-cem *pr F*): et cum deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. [11]et (*om F*) dicunt (*sic pr L*, dicit *F al et corr L*, dixit *al*) mihi Oportet te iterum prophetare populis et gentibus et linguis et regibus multis. [1]et datus est mihi calamus (cha-

κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων Ἔγειρε, καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ. 2καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι ἐδόθη τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσιν μῆνας τεσσεράκοντα καὶ δύο. 3καὶ δώσω τοῖς δυσὶν μάρτυσίν μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους. 4οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον κυρίου τῆς γῆς ἑστῶτες. 5καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλει ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν· καὶ εἴ τις θέλει αὐτοὺς ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. 6οὗτοι ἔχουσιν τὴν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προφητείας αὐτῶν,

1. λεγων Ahv, καὶ ὁ ἄγγελος εἱστήκει λέγων ς   εγειρε A, Ἔγειραι ς   2. θυσιαστηριον Avς, aram dei h   2. 3. και την αυλην την Aς, aram autem quae est h   3. εκβαλε εξωθεν (ἔξω ς) και μη αυτην μετρησης Avς, ne metiaris h   4. πατήσουσιν vς, calcabant (?) h, μετρησουσιν A   5. τεσσερακοντα καὶ A, τεσσαράκοντα hς   6. και προφητευσουσιν Avς, ut prophetent h   7. περιβεβλημενοι (-νους A) σακκους ACvς, saccis amicti h   ἐλαῖαι hvς, αυλαιαι A, αλαιαι C   και αι AC, καὶ ς   8. κυριου (του κ. C) AChv, τοῦ Θεοῦ ς   εστωτες AC, ἑστῶσαι ς, consistentia *post* candelabra h   ει Ahvς, η C   αυτους θελει (-λῃ ς) ACς, voluerit eos h   9. εκπορευεται ACς, exiet h   κατεσθιει ACς, devorabit hv   10. ει Ahvς, η C   θελει (θελησῃ Av) αυτους ACv, αὐτοὺς θέλῃ (vult) hς   ουτως (-τω ς) Chvς, om A   11. αυτον ACvς, et illum h   την AC, om ς   12. υετος (imbrem) βρεχη AChς, βρέχῃ ὑετὸς ς   τας ημερας AC, ἐν ἡμέραις hvς   της προφητιας αυτων AChv, αὐτῶν τῆς προφητείας ς

lamus) similis uirgae, dicens Surge et metire templum dei et altare et adorantes in eo. 2atrium autem (*om F*) quod est foris (*om al*) templum (-plo) eice (eiece) foras et ne metiaris (metieris *F*) eum, quoniam datum (datus *pr F*) est gentibus, et ciuitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta [et *F*] duobus. 3et dabo duobus (*om al*) testibus meis, et prophetabunt (prophaet.) diebus mille ducentis sexaginta (xL *al*) amicti saccos. 4hi (hii) sunt duae oliuae et duo candelabra (et d. c. *om F*) in conspectu domini terrae stantes. 5et siquis eos (eorum *F*) uoluerit nocere, ignis exiet de ore illorum (ipsor. *L*) et deuorabit (-uit *L al*) inimicos eorum: et siquis uoluerit eos (*om al*) (e. u.) laedere, sic oportet eum occidi. 6hi habent potestatem cludendi (cludiendi *L*) caelum, ne pluat [in *F*] diebus pro-

καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα καὶ
πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. 7καὶ ὅταν
τελέσωσιν τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τῆς
ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον καὶ νικήσει αὐτοὺς καὶ ἀπο-
κτενεῖ αὐτούς. 8καὶ τὸ πτῶμα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως
τῆς μεγάλης, ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος,
ὅπου καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. 9καὶ βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν
καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν τὸ πτῶμα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς
καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφίουσιν τεθῆναι εἰς μνῆμα.
10καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαίρουσιν ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφραί-
νονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται
ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. 11καὶ μετὰ τὰς τρεῖς

1. *εχουσιν Ahvς, εχωσιν C*   *επι ACvς*, omnium *h*   2. *εν ACh, om vς*   *εαν Aς, αν C*   *θελησωσιν Avς, θελησουσιν C*, noluerint (?) *h*   3. *θηριον Chvς, add το τεταρτον A*   *το αναβαινων A*   4. *μετ αυτων πολεμον ACh, πόλεμον μετ' αὐτῶν ς Hilar* 710   *νεικηση C*   5. *το πτωμα AC, τὰ πτώματα* (corpora) *hvς*   *επι της πλατειας της (om ς) πολεως ACς*, ponet in medio civitatis illius *h*   7. *αυτων AChv, ἡμῶν ς*   *βλεπουσιν A C, βλέψουσιν hvς*   8. *και γλωσσων ACvς*, linguis *h*   8. 9. *το πτωμα (τὰ πτώματα ς) αυτων ημερας τρις και ημισυ (ημισου A) ACς, om h*   9. corpora *hv*   *αφιουσιν ACv, ἀφήσουσι hς* .... *A, εις μνημιον (μνήματα ς), Cς*, in sepulcris *h*   10. inhabitantes terram *hv*   *χαιρουσιν C, ...ρουσιν A, χαροῦσιν hvς*   *ευφραινονται AC, εὐφρανθήσονται hvς*   11. *πεμψουσιν αλληλοις (-λους C) ACvς*, invicem mittent *h*   *προφηται ACvς, om h*   12. *επι της γης ACς*, terram *h*

phetiae (profit.) ipsorum, et potestatem habent super aquas, conuertendi eas in sanguinem (-ne *F al*) et percutere terram omni plaga quotienscumque (quotiensqumque) uoluerint. 7et cum finierint testimonium suum, bestia (bestiae *L*) quae ascendit (-det) de abysso (abyso) faciet aduersus illos bellum et uincet illos (eos *F al*) et occidet (-dit) illos. 8et [iacebunt] corpora eorum [iacebunt] in plateis ciuitatis magnae (*om al*) [iacebunt *L*], quae uocatur spiritaliter Sodoma et Aegyptus, ubi et dominus eorum cruci fixus est. 9et uidebunt de populis et tribubus (tribus *F*) et linguis et gentibus corpora eorum per tres dies et dimidium, et corpora eorum non sinunt poni in monumentis. 10et inhabitantes terram (terrae) gaudebunt super illos (illis) et iucundabuntur (iocund. *L al*) et munera mittent (mittunt) [ad] inuicem, quoniam hi (i) duo prophetae cruciauerunt (cruauer. *F*) eos qui habitabaut (inhabitant *F al*) super (*om F*) terram. 11et

ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἐπέπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. [12]καὶ ἤκουσαν φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν αὐτοῖς Ἀνάβατε ὧδε, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. [13]καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσεν, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. [14]Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν· ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ.

[15]Καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισεν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντες Ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶ-

1. *ἥμισυ ς, ημισου A, το ημισυ C* *εκ* (a) *του θεου εισηλθεν Ahvς, εισηλθεν εκ του θεου C* *εν αυτοις A, αυτοις C, ἐπ'* (in) *αὐτοὺς hvς* 2. 3. *φοβος μεγας επεπεσεν* (*ἔπεσεν ς*) *επι τους θεωρουντας* (*των θεωρουντων C*) *αυτους ACvς*, quicunque eos viderunt pertimuerunt *h* 3. *καὶ ἤκουσαν* ... 5. *αὐτῶν om h* 3. *φωνην μεγαλην Aς, φωνης μεγαλης C* 4. *λεγουσαν Aς, λεγουσης C* *αυτοις Cvς, om A* *αναβατε AC, Ἀνάβητε ς* 6. *σισμος μεγας ACvς*, magnus terrae motus *h* *και το Ahvς, ωστε το C* 7. *ονοματα ACvς*, numero *h* *ανθρωπων χιλιαδες επτα ACς*, septem millia hominum *h* 8. *ενφοβοι C.* in timorem sunt missi *hv* 9. *ουρανου ACvς, add* et terrae *h* *ιδου ACς*, et ecce *h* venit *vel* veniet *h* 11. *ο Cς, om A* 11. 12. *φωναι μεγαλαι εν τω ουρανω ACvς*, in caelo voces magnae *h* 12. *λεγοντες A, λεγουσαι Cς* *εγενετο η βασιλεια AChv, Ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι ς* 12. 13. *του κοσμου του κυριου ACvς*, dei *h*

post dies tres et dimidium spiritus uitae a deo intrauit (-bit) in eos, et steterunt super pedes suos, et timor magnus cecidit (accidit *F*) super eos qui uiderunt (uidebant) eos. [12]et audierunt uocem magnam de caelo dicentem illis Ascendite huc, et ascenderunt in caelum in nube (nubae *pr L*), et uiderunt illos (eos *F*) inimici eorum. [13]et in illa hora factus est terrae motus magnus, et decima pars ciuitatis cecidit, et occisi (occisa *F*) sunt in (de *F*) terrae motu (moto *pr F*) nomina hominum septem (VII *F*) milia. et reliqui in timore (timorem *L*) sunt missi et dederunt gloriam deo caeli. [14]uae secundum abiit (habiit): [et *om F al*] ecce (*om F*) uae tertium ueniet cito. (11) [15]Et septimus angelus tuba cecinit, et factae sunt uoces magnae in caelo, dicentes Factum est regnum huius (uius) mundi domini nostri et [Iesu *F*] Christi eius, et regnabit (-uit *L al*) in saecula

νας τῶν αἰώνων. 16 καὶ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ 17 λέγοντες Εὐχαριστοῦμέν σοι, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην καὶ ἐβασίλευσας, 18 καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου, τοῖς προφήταις καὶ τοῖς ἁγίοις καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείραντας τὴν γῆν. 19 καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ σεισμὸς καὶ χάλαζα μεγάλη.

1 Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη

1. *εικοσι ACh v Cypr* 312, *οἱ εἴκοσι καὶ ς* 1. 2. *ενωπιον* (*οι εν. Cς*, qui in consp. *hv*) *του θεου AChvς*, in conspectu *Cypr* 2. *καθημενοι Aς Cypr*, sedent *hv*, *καθηνται C* in sedibus (thronis *Cypr*) *hv Cypr* supra (in *hv*) facies *hv Cypr* 4. *ο ην ACvς*, qui (om *h*) fuisti *h Cypr*, *add και C*, *add καὶ ὁ ἐρχόμενος ς* *ειληφας* (*-φες C*) *ACvς Cypr*, *post* magnam *h* 6. *καιρος Ahvς Cypr* 312, *κληρος C* 6. 7. *των νεκρων κριθηναι και δουναι τον μισθον A Chς*, quo de mortuis iudicetur et detur merces *Cypr* 7. *σου AC vς Cypr*, *om h* 7. 8. *και τοις αγιοις και* (*om Cypr*) *Cv Cypr*, *και τους αγιους και A*, et *h* 8. *τοις φοβουμενοις Chvς Cyprian* 312, *τους φοβουμενους A* 8. 9. *τους μικρους και τους μεγαλους και* (*om A*) *AC*, *τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις καὶ hvς Cypr* 9. *τους διαφθειραντας* (*διαφθειροντας Aς*) *την γην ACvς Cypr*, qui terram corruperunt *h* *Iren* 252 10. *ο εν AC*, *ἐν hvς* *ωφθη Ahvς*, *εδοθη C* 13. *και σημειον ACvς*, signum autem *h* *ωφθη ACvς*, visum *h* *περιβεβλημενη Chvς*, *περιβλεπομε.. A*

saeculorum. 16 et uiginti quattuor (xxiiii *F al*) seniores, qui in conspectu dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas et adorauerunt deum 17 dicentes Gratias agimus tibi (t. a. *L al*), domine deus omnipotens, qui es et qui eras, [et *F*] quia (qui) accepisti uirtutem tuam magnam et regnasti, 18 et iratae sunt gentes, et aduenit ira tua et tempus mortuorum iudicari (iudicare *F al*) et reddere mercedem seruis tuis (s. t. m.), prophetis et sanctis et timentibus nomen tuum, pusillis et magnis, et exterminandi eos qui corruperunt terram. (12) 19 Et apertum est templum dei in caelo, et uisa est arca testamenti eius in templo eius, et facta sunt fulgora (fulgura) et uoces et terrae motus et grando magna. 1 et signum magnum apparuit (pa-

τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα, [2]καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα, καὶ ἔκραζεν ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. [3]καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἰδοὺ δράκων πυρρὸς μέγας, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα, [4]καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγῃ. [5]καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρσεν, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. [6]καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα. [7]καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅ τε Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πολε-

1. 2. in capite *hv* 2. *εν γαστρι εχουσα ACvς*, erat praegnans *h* 3. *και εκραζεν Ch, κραζει Aς* *ὠδίνουσα . . . τεκεῖν om h* *ωδινουσα Cvς, και ωδινουσα A* 4. *δραχων A?* *πυρος* (rufus) *μεγας Ch, μεγας πυρρος Avς* 5. *αυτου Chvς, αυτων A* *επτα διαδηματα ACv, διαδήματα ἑπτὰ hς* 6. *συρει ACς*, trahebat *hv* *αστρων C* *του ουρανου AChvς, om Iren* 164 7. deiecit *h* (*Iren*) *εστηκεν Ahvς, εστηκει C* 9. *υιον αρσεν* (*ἄῤῥενα ς*) *A Cς*, masculum *h* *μελλει ποιμαινειν ACς*, recturus erat *h* 10. *εν Ahvς, om C* 11. *και προς AChv, καὶ ς* 12. *εχει Chvς, add εκει A* 12. 13. *εκει τρεφωσιν* (*-φουσιν C*) *αυτην ACvς*, eam illic alat *h* 13. *πολεμος ACς*, praelium *h* 14. *ο τε A, ο Cς, om hv* angelis *h* 14. *seq του πολεμησαι μετα ACh, ἐπολέμησαν κατὰ ς*

ruit *L*) in caelo, mulier amicta sole, et (*om al*) luna (lune) sub pedibus eius, et in capite eius corona (coronam *pr F*) stellarum duodecim, [2]et in utero habens, et clamabat (*sic F*, clamans *L*, clamauit, clamat) parturiens, et cruciatur ut pariat (pareat *L*). [3]et uisum est aliud (alium) signum in caelo, et ecce draco magnus rufus, habens capita septem (qı *al*) et cornua decem et in (*om al*) capitibus suis (eius *F*) septem diademata (diadim.), [4]et [in] cauda eius trahebat (traebat) tertiam partem stellarum caeli, et misit eas in terram. et draco (dracho *F*) stetit ante mulierem quae erat paritura, ut cum peperisset filium eius deuoraret. [5]et peperit filium masculum, qui recturus erit (erat) omnes gentes in uirga ferrea: et raptus est filius eius ad deum et ad thronum eius. [6]et mulier fugit (fugiat) in solitudinem, ubi habet (habebat *F al*) locum paratum a deo, ut ibi pascant illam diebus mille ducentis sexaginta (quadrag.). (13) [7]et factum est proelium in caelo: Michahel (Micahel *F*, Michael) et angeli eius

μῆσαι μετὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησεν καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, [8]καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. [9]καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. [10]καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ λέγουσαν Ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἐβλήθη ὁ κατήγωρ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. [11]καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐχ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. [12]διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε, οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ

2. *ισχυσαν Chvς, ισχυσεν A* *ουδε AC, οὔτε ς* *ευρεθη ACvς, post* caelo *h* 3. ille draco *h* *ο μεγας ο οφις ACvς,* serpens magnus et *h* *καλουμενος ACvς,* dicitur *h* 4. sathanas *h* universum orbem terrarum (om *v*) *hv* 5. *εβληθησαν ACvς, add* in terram *h* 6. *εν τω ουρανω λεγουσαν AChv, λέγουσαν ἐν τῷ οὐρανῷ ς* 8. *χριστου Ahvς, κυριου C* dictum est enim Aut nescis quia adest diabolus accusator fratrum vestrorum *Hilar* 247. scriptura in apocalypsi calumniatorem eum esse testante *Hilar* 338 *εβληθη AC, κατεβλήθη ς,* praecipitatus est *h* *κατηγωρ A, κατηγορος Cς* 9. *αυτους A, αυτων Cς* 9. 10. *ημερας και νυκτος ACvς,* diebus ac noctibus *h* 10. *και αυτοι ενικησαν αυτον ACvς,* exsuperatus est ab ipsis *h* 11. *τον λογον της μαρτυριας Ahvς, την μαρτυριαν C* *ουχ A, ουκ Cς* amaverunt *h* 12. *οι ουρανοι Aς, ουρανοι C*

proeliabantur cum dracone (drachone *V*, drachonem *pr F*). et draco (dracho *F*) pugnabat et angeli eius, [8]et non ualuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius (*sic F*, a. e. *L al*, eorum *al*) in caelo. [9]et proiectus est draco (dracho *F*) ille magnus, serpens antiquus (anticus), qui uocatur diabolus (diabulus) et satanas, qui seducit (seducet *L al*) uniuersum orbem, [et] proiectus est in terram (terra), et angeli eius cum illo missi sunt. [10]et audiui uocem magnam in caelo dicentem Nunc facta est salus et uirtus et regnum dei (domini *L al*) nostri et potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum dei (domini *L al*) nostri die ac nocte. [11]et ipsi uicerunt illum propter sanguinem agni et propter uerbum testimonii sui, et non dilexerunt animam suam (animas suas *F*) usque ad mortem. [12]propterea (-ria) laetamini, caeli

ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες· οὐαὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει.

[13]*Καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξεν τὴν γυναῖκα ἥτις ἔτεκεν τὸν ἄρσεναν.* [14]*καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ αἱ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως.* [15]*καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ.* [16]*καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ.* [17]*καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων τῇ γυναικί, καὶ ἀπῆλθεν ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ*

1. *εν αυτοις σκηνουντες (κατασκην. C) ACς*, habitatis in eis *hv* *την γην (αγαπην A) AC*, vobis terra *h*, *τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν ς* mare *h* 2. *ο διαβολος προς υμας ACvς*, ad vos diabolus *h* cum ira ingenti *h* 2. 3. *οτι ολιγον καιρον εχει ACvς*, modicum sibi tempus superesse *h* 5. *ετεκεν τον αρσεναν* (*αρσενα C*, *ἄῤῥενα ς*) *ACvς*, illum masculum pepererat *h* 5. 6. *αι* (*om ς*) *δυο πτερυγες ACvς*, duae alae quasi *h* 7. *εκει Aς*, *εκαι C*, *om hv* per tempus *hv* 7. 8. *και ημισυ καιρον Ahvς*, *om C* 8. *προσωπου του οφεως ACvς*, antichristi facie *h* *εβαλεν Cvς et rec A*, misit ille *h*, *ελαβεν pr A* 8. 9. *εκ του στοματος αυτου οπισω της γυναικος AChv*, *ὀπίσω τῆς γυν. ἐκ τοῦ στ. αὐτοῦ ς* 9. in modum fluminis *h* 10. *αυτην* (*ταύτην ς*) *ποταμοφορητον ποιηση Aς*, *ποιηση αυτην ποτ. C*, eam perderet *h* *και ACvς*, sed *h* 11. *τον ποταμον ον Chvς*, *το υδωρ ο A* 11. *εβαλεν ACvς*, emiserat *post* ex ore suo *h* *ωργισθη ACvς*, iratus *h* *ο δρακων Ch*, *add επι Aς* 13. *και ACvς*, *om h*

et qui habitatis in eis: uae terrae et mari, quia descendit (disc.) diabolus (-bul.) ad uos habens iram magnam (ira magna *pr F*), sciens quod modicum tempus habet. [13]et postquam uidit draco (dracho *F*) quod proiectus est (esset *F*) in terram, [et *L*] persecutus est mulierem quae peperit masculum. [14]et datae sunt mulieri duae alae (d. a. m. *L*?) aquilae magnae, ut uolaret in desertum in (*om al*) locum suum, ubi alitur (aletur) per tempus et tempora et dimidium temporis a facie serpentis. [15]et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam (aq. p. m. *F*) tamquam flumen, ut eam faceret trahi a flumine. [16]et adiuuit terra (et audiuit terram) mulierem, et aperuit terra (terram) os suum et absorbuit (obsorb.) flumen quod misit draco (dracho *F*) de ore suo. [17]et iratus est draco (dracho *F*) in mulierem, et abiit (habiit) facere proelium cum reliquis de semine

σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, [18]καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης. [1]καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον, ἔχον κέρατα δέκα καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας. [2]καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον ἦν ὅμοιον παρδάλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. [3]καὶ μίαν ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου, [4]καὶ προσεκύνησαν τῷ δράκοντι, ὅτι ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τῷ θηρίῳ λέγοντες Τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, καὶ τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; [5]καὶ

1. *τας εντολας ACvς*, praeceptum *h* 2. *ιησου ACv*, *add χριστοῦ hς* *εσταθη ACh v*, *ἐστάθην ς* 3. *εκ της θαλασσης θηριον αναβαινον* (*sic rec A*, *διαβ.* pr *A?*) *ACvς*, bestiam ascendentem de mari *h* 3. 4. *κερατα δεκα και κεφαλας επτα ACh*, *κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα vς* *δεκα ACvς*, om *h* 5. *ονοματα Ahv*, *ονομα Cvς* 6. *ην ομοιον ACς*, similis erat *hv Iren* 326 *αρκου AC*, *ἄρκτου ς* 8. *μεγαλην*] *add εδωκεν αυτω corr A* 9. *και AChv Iren*, *add εἶδον vς* *εκ* (*om ς*) *των κεφαλων αυτου ACvς Iren*, caput ex septem capitibus *h* *εσφαγμενην εις ACvς Iren*, occisum fuerit ad *h* 10. 11. *και εθαυμασθη* (*εθαυμαστωθη C*, *ἐθαύμασεν ς*) *ολη η γη οπισω του θηριου ACvς Iren* 326, mirata terra secuta est bestiam *h* 11. *τω δρακοντι AC*, *τὸν δράκοντα ς* *οτι ACv Iren*, eo quod *h*, *ὃς ς* 12. *την* (*om ς*) *εξουσιαν ACvς Iren*, omnem potestatem suam *h* *και ACvς Iren*, iterum *h* *τω θηριω alterum C*, *το θηριον Aς* 13. *τω θηριω ACvς*, illi bestiae *h*, b. illi *Iren* 326 *και AChv Iren*, om *ς* *δυναται ACς Iren*, poterit *hv*

eius, qui custodiunt mandata dei et [qui *L*] habent testimonium Iesu, [18]et stetit supra (super) harenam (ar., -na *pr F al*) maris. [1]et uidi de mari bestiam ascendentem, [et *L*] habentem capita septem (VII *F*) et cornua decem, et super cornua eius decem diademata (diadim.), et super capita eius nomina (nomen *F*) blasphemiae (blasphim.). [2]et bestiam (bestia) quam uidi, similis erat pardo, et pedes eius sicut ursi, et os eius sicut os leonis. et dedit illi draco (dracho *F*) uirtutem suam et potestatem magnam. [3]et [uidi *F al*] unum de capitibus suis (eius *F al*) quasi occisum in mortem (morte *V al*), et plaga mortis eius curata est. et admirata (ammir. *L al*) est uniuersa terra post bestiam, [4]et adorauerunt draconem (drach. *F*), quia dedit potestatem bestiae, et adorauerunt bestiam dicentes Quis similis bestiae, et quis poterit pugnare cum ea? [5]et datum est ei os loquens

ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ βλάσφημα, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσεράκοντα [καὶ] δύο. 6καὶ ἤνοιξεν τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίας πρὸς τὸν θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. 7καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ λαὸν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος. 8καὶ προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. 9Εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. 10εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς αἰχμαλωσίαν

1. βλασφημα *A*, βλασφημιας *Cς*, blasphemiam *Iren* 2. ποιησαι *AChv*, πόλεμον ποιῆσαι *ς*, om *Iren* τεσσερακοντα *AC*, τεσσαρ. *ς* και δυο *Av Iren*, δυο *Chvς* και ηνοιξεν *ACvς Iren* 326, aperuit autem *h* 2. 3. το στομα αυτου εις βλασφημιας (-μίαν *ς*) *ACς*, os suum blasphemum *Iren*, in blasphemia os suum *h* 3. βλασφημησαι *ACvς Iren*, in blasphemandum *h* 4. και την σκηνην αυτου (add καὶ *hvς Ir*) *Ahvς Iren*, om *C* σκηνουντας *AC Iren* 326, add καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι (potestas faciendi bellum *h*) μετὰ τῶν ἁγίων καὶ νικῆσαι (vicit *h*) αὐτούς *hvς* 5. super (in *hv*) omnem *hv Iren* και λαον (λαους *C*) *AChv Iren*, om *ς* 6. προσκυνησουσιν *ACς*, adoraverunt *h Iren* 326 αυτον *AC*, αὐτῷ *ς*, eam *Iren*, eum *h* 7. ου ου (ὧν οὐ *vς*, ουαι *A*) γεγραπται το ονομα (τὰ ὀνόματα *vς*) *ACvς Iren*, quorum nomina non sunt scripta *h* αυτου *AC*, om *hvς Iren* τω (om *C*) βιβλιω *AC*, τῇ βίβλῳ *ς* του *alterum AC*, om *ς* απο *ACvς Iren* 326, qui est ab *h* ει *Ahvς Iren*, η *C* 9. ους *ACς*, aures *h Iren* 9. *seq* ει τις εις (om *ς*) αιχμαλωσιαν (*add* συνάγει *ς*, duxerit *Iren v*, om *Av*) εις αιχμαλωσιαν υπαγει (ibit) *Aς Iren*, qui captivum duxerit et ipse capietur *h*, η τις εις αιχμαλωσιαν υπαγει *C*

(ei loqui *F*) magna et (*om L*) blasphemiae (-mia), et data est illi potestas facere menses quadraginta duos (et duo *F*). 6et aperuit os suum in blasphemias (-mia *L*) ad deum, blasphemare nomen eius et tabernaculum eius et eos qui in caelo habitant. 7et datum est illi bellum facere cum sanctis et (*om al*) uincere illos, et data est ei potestas in omnem tribum (omni tribu) et populum et linguam et gentem. 8et adorabunt (-uerunt) eum (eam) omnes qui inhabitant (habit. *L al*) terram, quorum non sunt scripta (scribta *pr F*) nomina in libro uitae agni qui occisus est ab origine mundi. 9siquis habet aurem (aures *F*), audiat. 10qui in captiuitatem (-te) [duxerit *om F al*], in

ὑπάγει· εἴ τις ἐν μαχαίρῃ ἀποκταίνει, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρῃ ἀποκτανθῆναι. ὧδέ ἐστιν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων.

[11]Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἶχεν κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. [12]καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ ἵνα προσκυνήσουσιν τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. [13]καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνειν εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. [14]καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς ποιῆσαι εἰκόναν τῷ

1. *ει* (*η C*) *τις εν ACς*, si quis *Iren*, et qui *h* *μαχαιρη AC*, *μαχαίρᾳ ς* *αποκτενει* (occiderit) *δει αυτον Cvς Iren* 326, occiderit et ipsum oportet *h*, *αποκτανθηναι αυτον A* *εν ACς Iren*, *om h* *μαχαιρη alterum AC*, *μαχαίρᾳ ς* 3. *αναβαιννον C* *και ειχεν ACvς*, habentem *h* 4. *ομοια* (*ονομα C*) *αρνιω ACς*, similia agni *hv* 5. *πρωτου ACς Iren*, prioris *hv* *ποιει ACς*, faciebat *hv Iren* *ενωπιον αυτου και ποιει την γην ACvς Iren*, in terra *h* 6. *και τους κατοικουντας εν αυτη ινα C Iren*, *και τους εν αυτη κατοικουντας ινα Aς*, ut habitantes terram *h* *προσκυνησουσιν AC*, *προσκυνήσωσι ς* 6. 7. *το πρωτον ACvς Iren*, illam priorem *h* 7. *του θανατου αυτου Cς Iren* 326, mortis *hv*, *αυτου A* *ποιει ACς*, fecit *h*, faciet *Iren* 8. *μεγαλα ινα ACvς Iren*, ita ut *h* *εκ του ουρανου καταβαινειν* (*-βαιννιν C*) *AChv Iren*, *καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ς* 8. 9. *εις την γην ACvς Iren*, *om h* 9. *πλανα ACς*, seduxit *h*, seducet *Iren* 326 10. super terram *Iren*, terram *h* 11. *λεγων τοις κατοικουσιν επι της γης ACvς*, et dicit incolis terrae *h* 11 - *p.* 666, 2. et imaginem iubebit fieri bestiae et spiritum dabit imagini uti et loquatur etc *Iren* 326 *ποιησαι* (*ποιησ̄ C*) *εικοναν* (*-να Cς*) *τω θηριω ος* (*ὃ ς*) *ACvς*, ut imaginem bestiae faciant quae *h*

captiuitatem uadit (-det) (u. in c. *L*): qui in gladio occiderit, oportet eum [in *F*] gladio occidi. hic (hec) est patientia et fides sanctorum. (14) [11]Et uidi aliam bestiam ascendentem de terra, et habebat cornua duo similia agni et loquebatur sicut draco (dracho *F*) [12]et potestatem prioris bestiae omnem faciebat in conspectu eius. et facit (fecit *L al*) terram et inhabitantes (habit. *L al*) in ea (in eam *L*) adorare bestiam primam, cuius curata est plaga (placa) mortis. [13]et fecit (facit *F*) signa magna, ut etiam ignem (-ne *pr F*) faceret (-rent) de caelo descendere in terram in conspectu (-ctum *L*) hominum. [14]et seducit (-cet *L*) habitantes terram (terrae, in terra) propter signa quae data sunt illi facere in conspectu bestiae, dicens habitantibus in terra

θηρίῳ ὃς ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρης καὶ ἔζησεν. [15]καὶ ἐδόθη αὐτῇ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου, ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ἵνα ὅσοι ἐὰν μὴ προσκυνήσωσιν τὴν εἰκόνα τοῦ θηρίου ἀποκτανθῶσιν. [16]καὶ ποιεῖ πάντας, τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους καὶ τοὺς πτωχούς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, [17]ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. [18]Ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων νοῦν ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου·

1. *της μαχαιρης* (*-ρας* ς) *ACνς*, factam de gladio *h*   *εδοθη*] *sic pr? corr C, εδοθ pr C*   2. *αυτη AC, αὐτῷ* ς   *δουναι Ahνς, om C*   2. *τοῦ θηρίου* .... 3. *τὴν εἰκόνα om C*   2. illius bestiae *h*   2. 3. *ινα και λαληση η εικων του θηριου* (*om Iren*) *Aνς Iren* 326, et ut imago bestiae loqueretur *h*   3. *ποιηση Aς, om Iren*   *ινα οσοι εαν A*, ut qui *vel* quicunque *h*, *ὅσοι ἂν* ς, eos qui *Iren*   3. 4. *την εικονα του θηριου Ahς*, eam *Iren*   4. *αποκτανθωσιν A Ch, ἵνα ἀποκτ.* ς, faciet occidi *Iren* 326   4-8. et characterem autem, ait, in fronte et in manu dextra faciet dari ut non possit aliquis emere *etc Iren*   4. *ποιει ACς*, fecit *h*   4. 5. *μικρους και τους μεγαλους ACνς*, magnos et pusillos *h*   5. 6. *καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἐλευθέρους om h*   6. *ινα δωσιν* (*δώσῃ* ς) *αυτοις χαραγμα ACς*, habere notam *h*   6. 7. *επι της χειρος αυτων της δεξιας η επι το μετωπον* (*του μετωπου C, τῶν μετώπων* ς) *αυτων ACς*, in dextera manu aut in frontibus *h*   7. *ινα Ch Iren* 316, *και ινα Aνς*   7. 8. *τις δυνηται* (*add* quicquam *h*) *AChνς*, possit aliquis *Iren*   8. *ὁ ἔχων*] *τεχων C*   *του ονοματος Ch Iren, το* (*ἢ τὸ* ς) *ονομα Aς*   9. 10. *η σοφια εστιν ACνς*, est sapientia *h*   10. *νουν AC, τὸν νοῦν* ς   *φισατω C*

(-am *F*) ut faciant imaginem bestiae quae habet plagam gladii (gradiae) et uixit. [15]et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiae, ut et (*om al*) loquatur imago bestiae, et faciat (-et *F al*) ut (*om L*) quicumque non adorauerit imaginem bestiae occidatur. [16]et faciet omnes, pusillos et magnos et diuites et pauperes et liberos et seruos, habere character (car. *F*, -erem *unus*) in dextra (dextera) manu aut in frontibus suis, [17]et nequis possit (posset) emere aut uendere, nisi qui habet character (car. *F*) nominis (nomine *L*, nomen) bestiae aut numerum nominis eius. [18]hic sapientia est. qui habet intellectum, conputet numerum bestiae: numerus enim hominis est. et numerus

ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστίν. καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ ἑξακόσιοι ἑξή-
κοντα ἕξ.
[1]Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ τὸ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ
μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα
αὐτοῦ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν με-
τώπων αὐτῶν. [2]καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδά-
των πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης, καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα
ὡς κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. [3]καὶ ᾄδου-
σιν ὡς ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσά-

1. ἑξακόσιοι δεκαέξ.

1. *αριθμος γαρ ανθρωπου* **ACvς**, hominis enim numerus *h* *αυτου* **Aς**, ***add*** *εστιν* **Cv**, ***om*** *h* 1. 2. *εξακοσιοι εξηκοντα εξ* **Ah**, *χξς'* *ς*, *χξ'* **Orig** 3,414^{a}, *εξακοσια δεκα εξ* **C**. et esse numerum sexcentos sexaginta sex **Iren** 326. *ἐν πᾶσι τοῖς σπουδαίοις καὶ ἀρχαίοις ἀντιγράφοις* (in omnibus antiquis et probatissimis et veteribus scripturis) *τοῦ ἀριθμοῦ τούτου κειμένου — ἐσφάλησάν τινες ἐπακολουθήσαντες ἰδιωτισμῷ καὶ τὸν μέσον ἠτέθησαν* (frustrantes) *ἀριθμὸν τοῦ ὀνόματος ν' ψήφισμα* (numeros) *ἀφελόντες καὶ* (deducentes) *ἀντὶ τῶν ἓξ δεκάδων μίαν δεκάδα βουλόμενοι εἶναι* ***idem*** 328 3. *ειδον και ιδου* **ACvς Orig** 4,2^{a}, ecce vidi *h*, vidi **Cypr** 294 *το αρνιον εστος* (*ἑστὼς* **Or**) **AC Orig**, *ἀρνίον ἑστηκὸς* *ς* *επι το ορος σιων* **Avς**, in monte sion ***h* Cypr**, *επι ορος* **C** 4. *τεσσερακοντα* **AC**, *τεσσαράκ.* *ς*. *ρμδ' χιλιάδες* **Orig** *εχουσαι* **ACς Orig**, et habent (habebant **Cypr**) ***h* Cypr** 5. *αυτου και το ονομα* **AChv Orig** 4,2^{a} **Cypr** 294, *τοῦ ἀρνίου καὶ* **Orig** 4,2^{d} ***et add*** *τὸ ὄνομα* **Orig** 4,2^{d} ***bis***, ***om*** *ς* *γεγραμμενον* **Cς Orig**, *το γεγρ.* **A** in frontibus ***hv* Cypr** 6. *ως φωνην* **ACvς Orig** 4,2^{a}, quasi sonum *h* 7. *και ως φωνην βροντης μεγαλης* **ACvς Orig**, aut magni tonitrui *h* *η φωνη ην* **ACh Orig**, *φωνήν·* *ς* 8. *ως* **AChv Orig**, ***om*** *ς* *κιθαρωδων*] ***sic correcto priori ω* A** *εν ταις κιθαραις αυτων* (***om*** **C**) **ACvς Orig** 4,2^{a}, ***om*** *h* *αδουσιν* **ACς Orig**, cantabant *hv* 9. *ως* (***om* Orig**) *ωδην καινην* **ACvς Orig**, novum canticum *h*

eius (*om al*) est sescenti (sexc.) sexaginta sex [dclx. vi. *F*). [Teitan *V in margine.*] (15) [1]Et uidi, et ecce agnus stabat supra (super *F*) montem Sion, et cum illo (eo *F*) cxliiii milia habentes nomen eius et nomen patris eius scriptum (scribtum *F*) in frontibus suis. [2]et audiui uocem de caelo tamquam uocem aquarum multarum et (tamquam-et *om al*) tamquam uocem tonitrui (thon. *F*) magni, et uocem quam audiui sicut citharoedorum (cithared. *F*, citharizorum) citharizantium in citharis suis. [3]et cantabant quasi canticum nouum ante sedem et ante quattuor animalia et seniores: et nemo poterat

ρων ζῴων καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδήν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσεράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. 4*οὗτοί εἰσιν οἳ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγει. οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ,* 5*καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη ψεῦδος· ἄμωμοί εἰσιν.*

6*Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι ἐπὶ τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν,* 7*λέγων φωνῇ μεγάλῃ Φοβήθητε τὸν θεὸν καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν*

1. *και των πρεσβυτερων Ahvς Orig* 4,2[a], *om C* *εδυνατο AC Orig*, *ἠδύνατο ς* *μαθειν ACς Orig*, dicere *hv* 2. *αἱ*] illa *h* *ρμδ' χιλιάδες Orig* 4,2[b] *τεσσερακοντα AC. τεσσαρακοντατέσσαρες ς* *τέσσαρες om C* 3. *απο της γης ACς Orig*, de terris *h* *ουτοι εισιν Chvς Orig Cypr* 174 316, *om A* se non coinquinaverunt *h Cypr* 4. *εισιν ACvς Orig* 4,2[bd], permanserunt *h Cypr* *ουτοι AC Orig*, *add εἰσιν hvς Cypr* 5. *αν ACς*, *ἐὰν Orig* 4,2[b] *υπαγει ACh*, *ὑπάγῃ ς Orig*, ierit *Cypr* *απο των ανθρωπων Aς Orig*, 4,2[b] 3[a], *om C* 6. *ψευδος ACv Orig*, *δόλος ς* 7. *εισιν AC*, *γάρ εἰσιν Orig et add ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ς* 8. *αλλον ACς Cypr* 264 312, *om Orig* 4,16[a] *πετομενον AC Orig*, *πετώμενον ς* in medio caelo *Cypr* 264, per medium caelum *v Cypr* 312 9. *ευαγγελισαι* (*-λίσασθαι Orig*) *ACς Orig* 4,16[b] *Cypr* 312, ut annuntiaret *Cypr* 264 *επι* (*om Or*) *τους καθημενους C Orig*, sedentibus *v Cypr* 312, *επι* (*om ς*) *τους κατοικουντας Aς*, *om Cypr* 264 10. *επι* (*om ς*) *παν εθνος ACvς Orig*, super (in 312) omnes nationes *h Cyprian* 264 312 *φυλην* (*φυλακὴν Orig*) *και γλωσσαν και λαον ACvς Orig* 4,16[b], tribus et linguas et populos *Cypr* *λεγων AC*, *λέγοντα ς Orig Cypr*, *add εν Cς Orig*, *quod om A Cypr* 11. *φοβηθητε ACvς Orig*, metuite potius *h Cypr*

dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quattuor milia, qui empti sunt de terra. 4hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: uirgines enim sunt. hi [sunt *F al*] qui sequuntur (secuntur *L*) agnum quocumque ierit (abierit *L al*). hi empti (emti *L*) sunt ex hominibus (*sic L*, omnibus *ceteri*) primitiae deo et agno, 5et in ore ipsorum (eorum *L*) non est inuentum mendacium: sine macula sunt [enim ante thronum dei *L*]. 6et uidi alterum angelum uolantem per medium caelum, habentem euangelium aeternum, ut euangelizaret sedentibus super terram et super omnem gentem et tribum et linguam et populum, 7dicens (dicentem *L al*) magna uoce Timete deum (dominum)

ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ πηγὰς ὑδάτων. [8]καὶ ἄλλος δεύτερος ἄγγελος ἠκολούθησεν λέγων Ἔπεσεν ἔπεσεν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἣ ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάντα τὰ ἔθνη. [9]καὶ ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ Εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, [10]καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ

1. *προσκυνησατε Ahvς Orig Cypr* 264 312, *προσκυνησαντι C* *τω ποιησαντι ACς*, *τὸν ποιήσαντα Orig* 4, 16*b* 2. *και* (*add τὴν Orig*) *θαλασσαν ACς Orig Cypr*, mare *h* *πηγας* (*add τῶν Orig*) *υδατων AChvς Orig Cypr* 312, omnia quae in eis sunt *Cypr* 264 3. *δευτερος αγγελος Ah*, *αγγελος δευτερον C*, *ἄγγελος vς* *ηκολουθησεν ACvς*, *add* eum *h* *επεσεν bis Ahvς*, *semel C* *βαβυλων AC*, *add* illa *hv*, *add ἡ πόλις ς* 4. *η εκ AC*, *ὅτι ἐκ ς*, a *h* 4. 5. *πεποτικεν παντα τα* (om *ς*) *εθνη ACvς*, *om h* 5. *αλλος αγγελος τριτος AC*, *τρίτος ἄγγελος hς Cypr* 322 *αυτοις Cς Cypr*, *αυτω Ah* 6. *εν ACς Cypr*, *om hv* *εἴ hvς Cypr* 93 111 264 322, *η C*, *incertus A* *προσκυνει* (adoraverit *hv*) *τω θηριω Chv Cypr*, *προσκυνει το θυσιαστηριον A*, *τὸ θηρίον προσκυνεῖ ς* 7. *αυτου και Ahvς Cypr*, *αυτων C* *λαμβανει χαραγμα* (notam) *ACς Cypr* 93 111 264, acceperit nomen eius *h*, accepit inscriptionem *Cypr* 322 in fronte sua (*om h*) *hv Cypr* *η AChvς Cypr* 264 322, et *Cypr* 93 111 7. 8. *επι την χειρα αυτου ACς Cypr* 322, in manu sua (*om Cypr*) *hv Cypr* 93 111 264 8. *και αυτος πιεται ACς*, hic bibet *Cypr* 322, et bibet ipse *h*, bibet et ipse *Cypr* 93 111 264 8. 9. *τοῦ θεοῦ . . . τῆς ὀργῆς om Cypr* 322 9. *ακρατου ACvς*, *om h Cypr* 93 111 264 *εν τω ποτηριω της οργης Chvς Cypr*, *εκ του ποτηριου την οργην A*

et date illi honorem, quia uenit hora iudicii eius, et adorate eum qui fecit caelum et terram et (*om F*) mare [et omnia quae in eis sunt] et fontes aquarum. [8]et alius angelus secutus est dicens Cecidit cecidit Babylon illa magna, quae a uino irae (*om F al*) fornicationis suae potionauit (potauit) omnes gentes. [9]et alius (*om L*) angelus tertius secutus est illos (*om pr F*) dicens uoce magna Siquis adorauerit bestiam et imaginem eius et acceperit characterem (car. *F*) in fronte sua aut in manu sua, [10]et hic bibet (*sic L*, bibit *al*, biberit *F al*) de uino irae dei, qui mixtus est mero (uino) in calice irae ipsius,

βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον ἀγγέλων ἁγίων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. [11]καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαίνει, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. [12]Ὧδε ἡ ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, οἱ τηροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. [13]καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης Γράψον Μακάριοι οἱ νεκροὶ οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ' ἄρτι. ναί, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀναπαήσονται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ γὰρ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν.

[14]Καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκή, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέ-

1. *βασανισθησεται Chvς Cypr* 93 111 264 322, *βασανισθησονται A* *εν ACς, om hv Cypr* *αγγελων αγιων Cv Cypr* 322, *τῶν ἁγίων ἀγγέλων hς Cypr* 93 111 264, *των αγγελων A* 2. *του βασανισμου ACς*, tormentorum *v Cypr* 322, de tormentis *h Cypr* 93 111 264 2. 3. *εις αιωνας αιωνων αναβαινει* (ascendet *Cypr*) *Av Cypr* 111 264 322, *ἀναβαίνει* (ascendet) *εἰς αἰῶνας αἰώνων hς Cyprian* 93, *εις αιωνα αιωνος αναβαινει C* 3. *εχουσιν ACvς*, habebunt *h Cypr* 93 111 264 4. *οι προσκυνουντες ACς Cypr* 111, quicunque adorant *h Cypr* 93 264 4. 5. *ει* (*η C*) *τις λαμβανει το χαραγμα ACς*, quicunque notam sumit *h* 5. 6. *ωδε η* (*om ς*) *υπομονη των αγιων εστιν* (*add ὧδε ς*) *ACvς*, haec est patientia sanctorum *h* 7. *λεγουσης Av et pr? corr C, add μοι hς, λεγουση pr C* 8. felices illi *h* *κυριω Ahvς, χριστω C* *αποθνησκοντες ACvς*, mortui sunt *h* 9. *αναπαησονται AC, ἀναπαύσωνται ς* *εκ ACς*, a *hv* *γαρ AChv, δὲ ς* 11. nubem albam *h* *επι την νεφελην ACvς*, super eam *h* 11. 12. *καθημενον ομοιον AChv, καθήμενος ὅμοιος ς* 12. *υιω Chς, υιον A* *εχων Aς, εχον C*, habentem *hv* *την κεφαλην A, της κεφαλης Cς*

et cruciabitur igne et sulphure (sulphore) in conspectu angelorum [et] sanctorum et ante conspectum (-ctu *pr F*) agni. [11]et fumus tormentorum eorum in saecula saeculorum ascendit (-det), nec habent requiem die ac nocte qui adorauerunt bestiam et imaginem eius et siquis acceperit characterem (caract. *FL*) nominis eius. [12]hic patientia sanctorum est (*om F*), qui custodiunt mandata dei et fidem Iesu. [13]et audiui uocem de caelo dicentem Scribe Beati mortui qui in domino moriuntur a modo. iam dicit (dicet) spiritus, ut requiescant a laboribus suis: opera enim (*om al*) illorum secuntur illos. [14]et uidi, et ecce nubem candidam, et super (supra *F*) nubem (c. et s. n. *om al*) sedentem similem filio (filium) hominis, habentem in capite suo coro-

φανον χρυσοῦν καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ· [15]καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κράζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης Πέμψον τὸ δρέπανόν σου καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα θερίσαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. [16]καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῆς νεφέλης τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. [17]καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ· [18]καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ὁ ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησεν φωνῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων Πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξὺ καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. [19]καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐτρύγησεν τὴν ἄμπελον τῆς γῆς καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μέγαν. [20]καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς λη-

2. εξηλθεν ACvς, venit *h*   εκ του ναου κραζων ACvς, proclamans *h*   εν φωνη μεγαλη (μεγ. φ. ς) τω καθημενω ACς, ad illum sedentem *h*   4. ηλθεν AChv, ἦλθέ σοι ς   θερισαι AC, τοῦ θερίσαι ς, metendi *h*   εξηρανθη ο θερισμος της γης ACvς, iam seges arida est *h*   4. 5. εβαλεν ο καθημενος επι της νεφελης (την νεφελην Cς) ACvς, tunc ille sedens super nubem misit *h*   7. τω Aς, *om* C   εχων (εχον A?) και αυτος ACvς, et ipse habens *h*   και αλλος ACvς, item et alius *h*   8. εκ (εξηλθεν εκ Cς) του θυσιαστηριου ACvς, *om* *h*   ο AC, *om* ς   9. φωνη A, κραυγη Cς   11. ηκμασαν Cς, ηχμασαν A   13. εις την ληνον Avς, in torculari *h*, εις την αλωναν C   τον μεγαν και Chv, τον μεγα·και A, τὴν μεγάλην.Καὶ ς   14. η ληνος ACvς, in torculari *h*   εξωθεν AC, ἔξω ς   εξηλθεν αιμα εκ της ληνου ACvς, manavit inde sanguis *h*

nam auream et in manu sua falcem acutam: [15]et alter angelus exiuit de templo, clamans uoce magna ad sedentem super nubem Mitte falcem tuam et mete, quia uenit hora ut metatur, quoniam aruit messis terrae (q. a. m. t. *om al*). [16]et misit qui sedebat super (supra *F al*) nubem falcem suam in terram, et messa est terra (et messuit terram *F al*). [17]et alius angelus exiuit de templo quod est (q. e. *om al*) in caelo, habens et ipse falcem acutam; [18]et alius angelus de altari, qui habet potestatem supra ignem, et clamauit uoce magna [ad eum *L*] qui habebat (habet *pr L*) falcem acutam, dicens Mitte falcem tuam acutam et uindemia (uindimia) botruos (*sic V*, boruos *pr F*, botrus *L*, botruus, botros) uineae terrae, quoniam maturae sunt uuae eius. [19]et misit angelus falcem suam in terram (in t. *om al*), et uindemiauit (uindim.) uineam (uiniam) terrae et misit in lacum irae dei magnum. [20]et calcatus est lacus extra ciuitatem, et exiuit

νοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων, ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

[1]Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. [2]καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. [3]καὶ ᾄδουσιν τὴν ᾠδὴν Μωυσέως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες Μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν· [4]τίς οὐ μὴ φοβηθῇ, κύριε, καὶ δοξάσει τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν.

1. *απο ACς*, per *h* 4. *ετελεσθη ο θυμος του θεου ACvς*, indignatio dei consummata est *h* 4. 5. *μεμιγμενην πυρι ACvς Cypr* 312, igni permixtum *h* 5-7. *τους νικωντας* (*νικουντας C*) *εκ του θηριου και εκ της εικονος αυτου και* (*add ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, ς*) *εκ του αριθμου τοῦ ονοματος αυτου εστωτας επι την θαλασσαν την υαλινην ACς*, pascentes bestiae cum agnis eius et numerus nominis eius CXLIIII stantes supra mare vitreum *Cypr*, superinstantes vidi eos qui de bestia et imagine eius victoriam ferrent *h* 7. 8. *και αδουσιν* (cantantes *hv*) *την ωδην μωυσεως* (*Μωσέως ς*) *του* (*om ς*) *δουλου του θεου Ahvς Cypr* 312, *om C* 9. *τὰ om A*?, sunt *h* 10. tuae sunt *h Cypr* 10. 11. *των εθνων A Cypr*, omnium gentium *h*, *των αιωνων C*, *τῶν ἁγίων ς* 11. non timebit *hv*, non timeat *Cypr* *κυριε ACv*, *σε*, *Κύριε ς*, *om h Cypr* 312 *δοξασει* (*-σῃ ς*) *το ονομα σου ACvς*, dabit claritatem (det honorem *Cypr*) nomini tuo *h Cypr* 12. *μονος οσιος* (*add* et *Cypr*) *ACς Cypr*, tu solus pius es *h* 13. *σου Chvς Cypr et add κυριε A* *τα δικαιωματα ACvς*, iustitiae *Cypr*, iusta iudicia *h*

sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta (sescenta *L*). [1]et uidi aliud signum in caelo magnum et mirabile, angelos septem (VII *F*) habentes plagas (placas) septem (VII *F*) nouissimas, quoniam in illis consummata est ira dei. [2]et uidi tamquam (*om F*) mare uitreum mixtum igne (igni), et eos qui uicerunt bestiam et imaginem illius (eius) et numerum nominis eius, stantes supra (super *L*) mare uitreum, habentes citharas (-ram) dei [3]et cantantes canticum Moysi (Mosi *F*) serui dei et canticum agni, dicentes Magna et mirabilia opera tua, domine deus omnipotens: iustae et uerae uiae tuae, rex saeculorum (caelorum *L*): [4]quis (qui) non timebit, domine, et magnificabit (-uit *F*) nomen tuum? quia solus pius es (*om al*), quoniam omnes gentes uenient et adorabunt in conspectu tuo, quo-

[5]Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ, [6]καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίθον καθαρὸν λαμπρὸν καὶ περιεζωσμένοι περὶ τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. [7]καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων ζῴων ἔδωκεν τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. [8]καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων. [1]καὶ ἤκουσα μεγάλης φωνῆς ἐκ τοῦ ναοῦ λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις Ὑπάγετε καὶ ἐκχέετε τὰς ἑπτὰ φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. [2]καὶ ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος καὶ ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν ἐπὶ τοὺς ἀνθρώ-

1. *και prius ACvς, om h* *μετα ταυτα Ahvς, μετ αυτα C* *και alterum AC, καὶ ἰδοὺ hvς* 2. *εξηλθον ς et pr corr A, εξηλθαν C, εξηλθεν pr A* 2. 3. *οι (om ς) εχοντες τας επτα πληγας ACvς,* cum septem plagis *h* 3. *λιθον ACv, λίνον hvς* *καθαρον ACv, add καὶ hς* 4. *περιεζωσμενοι] sic pr corr A, περιεζωσμενηι pr A* 5. *χρυσας ACvς, om h* 7. 8. *του θεὸυ και εκ της δυναμεως αυτου ACvς,* et virtute dei *h* 8. *εδυνατο AC, ἠδύνατο ς* 9. *αχρι Aς, αχρις ου C* finirentur *h* 10. *μεγαλης φωνης AC, φωνῆς μεγάλης hvς* 11. *εκχεετε (-χεεται C, -χέατε ς) τας επτα (om ς) φιαλας του θυμου του θεου ACvς,* septem phialas irae dei effundite *h* 12. *εις AChv, ἐπὶ ς* 13. *κακον Chvς, om A* *επι (εἰς vς) τους ανθρωπους ACvς,* super omnes *h*

niam iudicia tua manifesta (-stata) sunt. (16) [5]Et post haec uidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in caelo, [6]et exierunt septem (VII *F*) angeli habentes septem (VII *F*, *om L al*) plagas (placas) de templo, uestiti lapide mundo candido et praecincti circa pectora zonis aureis. [7]et unus ex quattuor animalibus dedit septem (VII *F*) angelis septem phialas (fialas *F*) aureas plenas (plaenas *V*) iracundiae (-dia *F*) dei uiuentis in saecula saeculorum. [8]et inpletum (impl.) est templum fumo (fummo) a maiestate dei et de uirtute eius, et nemo poterat intro ire in templum donec consummarentur (consumerentur) septem (VII *F*) plagae septem (VII *F*) angelorum. [1]et audiui uocem magnam de templo dicentem septem angelis Ite et effundite septem (VII *F*) phialas (fialas *F*) irae dei in terram. [2]et abiit (habiit) primus et effudit phialam (fial. *F*) suam in terram, et factum est uulnus saeuum ac pessimum in homines qui habent (ha-

πους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. [3]καὶ ὁ δεύτερος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν, τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ. [4]καὶ ὁ τρίτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένοντο αἷμα. [5]καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέγοντος Δίκαιος εἶ, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, [6]ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς δέδωκας πιν· ἄξιοί εἰσιν. [7]καὶ ἤκουσα τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος Ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις σου. [8]καὶ ὁ τέταρτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. [9]καὶ ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα

1. *το χαραγμα ACvς*, inscriptionem nominis *h* 1. 2. *προσκυνουντας τῃ εικονι αυτου ACh*, *τῇ εἰκόνι αὐτοῦ προσκυνοῦντας ς* 2. *δευτερος AChv*, *add ἄγγελος ς* 3. *ως νεκρου ACvς*, *om h* *ψυχης A* *ζωης AC*, *ζῶσα vς*, *om h* 4. *τα AC*, *om hvς* *τριτος AChv*, *add ἄγγελος ς* 5. *εις* (super) *τους ποταμους και ACh*, *add εἰς ς* *εγενοντο Ah*, *εγενετο Cvς* 6. *seqq δίκαιος καὶ ὅσιος κύριος καὶ ἐν δικαιοσύνῃ τὰ κρίματα αὐτοῦ Orig* 4, 41[a] 6. *ει AChv*, *Κύριε, εἶ ς* 7. qui fuisti *h* *οσιος ACv*, et qui es pius *h*, *καὶ ὁ ὅσιος ς* *ταυτα ACvς*, sic *h* *οτι αιμα ACvς*, qui sanguinem *h* 8. *και αιμα αυτοις δεδωκας* (*ἔδ. ς*) *ACvς*, ideoque dedisti eis sanguinem *h* *πιν C*, *πειν A*, *πιεῖν ς* *αξιοι AC*, *add γάρ ς*, quoniam digni *h* 9. *ηκουσα*] *sic pr? corr C*, *ηκουσ pr C* *του* (*ἄλλου ἐκ τοῦ ς*) *θυσιαστηριου λεγοντος ACvς*, aliam vocem dicentem *h* 10. *τεταρτος ACv*, *add ἄγγελος hς* 11. 12. *καυματισαι τους ανθρωπους εν πυρι ACς*, aestum et ignem iniicere hominibus *h*

bebant *L*) characterem (character, caracter *F*) bestiae et [in *L*] eos qui adorauerunt imaginem eius. [3]et secundus effudit phialam (fial. *F*) suam in mare, et factus est sanguis tamquam mortui, et omnis anima uiuens mortua est in mari (mare). [4]et tertius effudit phialam (fial. *F*) suam super flumina et super fontes aquarum, et factus est sanguis. [5]et audiui angelum aquarum (quartum *F al*) dicentem Iustus es, [et] qui es (qui es *om al*) et qui eras sanctus, qui haec iudicasti, [6]quia sanguinem (-ne *pr F*) sanctorum et prophetarum fuderunt, et sanguinem eis dedisti bibere: [ut *om F*] digni sunt. [7]et audiui altare dicens (*sic F*, alterum dicens *L*, altarem dicentem, ab altare dicente) Etiam, domine deus omnipotens, uera et iusta iudicia tua. [8]et quartus effudit phialam (fial. *F*) suam in solem, et datum est illi aestu (aestus *F*) afficere (efficere *pr F*) homines [et *L al*] igni (igne). [9]et aestuauerunt homines aestu magno, et blasphemauerunt nomen

μέγα, καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ τοῦ ἔχοντος τὴν ἐξου-
σίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας, καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δό-
ξαν. [10]καὶ ὁ πέμπτος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον
τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη, καὶ ἐμα-
σῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, [11]καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν
θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν,
καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. [12]καὶ ὁ ἕκτος ἐξέχεεν τὴν
φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν, τὸν Εὐφράτην, καὶ ἐξη-
ράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βασιλέων τῶν
ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. [13]καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος
καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδο-
προφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὡς βάτραχοι· [14]εἰσὶν γὰρ
πνεύματα δαιμονίων ποιοῦντα σημεῖα· ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βα-
σιλεῖς τῆς οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον

1. το ονομα *Chvς*, ενωπιον *A* την *A*, *om Cς* 2. ου *Aς*, ουχι *C* ut darent *hv* 3. πεμπτος *ACv*, *add* ἄγγελος *hς* εξεχεαιν *A* 4. εγενετο η βασιλεια αυτου εσκοτωμενη *ACvς*, obscuratum est regnum eius *h* εμασωντο *AC*, ἐμασσῶντο *ς*, comederunt *h* 5. prae dolore *hv* 7. εκτος *ACv*, *add* ἄγγελος *hς* 8. illud magnum *h* 9. 10. των βασιλεων των απο ανατολων (-λης *C*) ηλιου *ACς*, venienti regi ab oriente sole *h* 10. 11. του δρακοντος και εκ του στοματος *Ahvς*, *om C* 12. ως βατραχοι *A*, ὅμοια βατράχοις *ς*, exeuntes (*om v*) in modum ranarum *hv* 13. πνευματα δαιμονιων (δαιμόνων *ς*) ποιουντα σημεια *Avς*, daemoniorum spiritus signa facientes *h*, *add* ἃ *ς*, *add* et *h* ad reges *hv* 14. της (τῆς γῆς καὶ τῆς *ς*) οικουμενης ολης *Aς*, totius terrae *hv* τον (*om ς*) πολεμον *Aς*, pugnam *h*

dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt paenitentiam ut darent illi gloriam. [10]et quintus effudit phialam (fial. *F*) suam super sedem bestiae, et factum est regnum eius tenebrosum, et conmanducauerunt (conmandau. *F*, cummanduc.) linguas suas prae dolore, [11]et blasphemauerunt deum caeli prae doloribus et uulneribus suis (*om F*), et non egerunt paenitentiam (pen.) ex operibus suis. [12]et sextus effudit phialam (fial. *F*) suam in flumen illud (illut, illum *L*) magnum Eufraten (Euphr.), et siccauit aquam (aqua) eius, ut praepararetur (praeparetur) uia regibus ab ortu solis. [13]et uidi de ore draconis (drachon. *F*) et de ore bestiae et de ore pseudoprophetae spiritus tres inmundos in modum ranarum: [14]sunt enim spiritus daemoniorum facientes signa, et (*om L al*) procedent (-dunt) ad reges totius terrae, congregare illos in proelium ad (in) diem

τῆς μεγάλης ἡμέρας τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. [15](ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ καὶ βλέπωσιν τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.) [16]καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον Ἑβραϊστὶ Ἁρμαγεδών. [17]καὶ ὁ ἕβδομος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἀέρα, καὶ ἐξῆλθεν φωνὴ ἐκ τοῦ ναοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου λέγουσα Γέγονεν, [18]καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο, ἀφ' οὗ ἄνθρωπος ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτω μέγας. [19]καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσαν. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. [20]καὶ πᾶσα νῆσος

1. *της μεγαλης ημερας A*, in diem illum magnum *h*, *τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης ς* *του θεου του παντοκρατορος Αvς*, omnipotentis dei *h* *ιδου ερχομαι Αvς*, qui venit subito *h* 1. *seq* beati qui vigilabunt *etc Cypr* 310, *vide supra ad* 2, 10 2. servabunt *Cypr* 3. nudi ambulent *Cypr* *βλεπωσιν Αvς Cypr*, videat *h* *αὐτοῦ*] suam (*αὐτῶν*) *Cypr* 4. *τόπον hvς*, *ποταμον A* 4. 5. *αρμαγεδων A*, *ἁρμαγεδδών hς* 5. *εβδομος Αv*, *add ἄγγελος hς* *επι A*, *εἰς hvς* 6. *εκ A*, *μεγάλη ἀπὸ* (de) *hvς* *απο Αhv*, *τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ ς* 7. *αστραπαι και φωναι και βρονται* (*add* et terrena *h*) *Αhv*, *φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί ς* 7. 8. *εγενετο μεγας Aς*, et signa magna *h* 8. 9. *οἷος οὐκ . . . μέγας om h* 8. *ανθρωπος εγενετο A*, *οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο vς* 9. *εγενετο η πολις Αvς*, civitas illa *h* 10. *μερη Αvς*, *add* divisa est *h* *επεσαν A*, *ἔπεσον ς* 11. illa magna *h* 11. 12. *εμνησθη . . . οργης αυτου Αhvς*, recordata sub conspectu dei venit ut daret ei de vino irae suae indignationis *h* 12. *seq πασα νησος εφυγεν και Αvς*, omnes insulae fugerunt et omnes *h*

magnum dei omnipotentis. [15]ecce uenio sicut fur. beatus qui uigilat et custodit (et c. *om al*) uestimenta sua, ne nudus ambulet et uideant turpitudinem eius. [16]et congregauit illos in locum qui uocatur Hebraeice (Hebraeicae *F*, Hebraicae *L*) Hermagedon (*sic L*, Hermagelon, Magedon *F al*). [17]et septimus effudit phialam (fial. *F*) suam in aerem, et exiuit uox magna de templo a throno dicens Factum est, [18]et facta sunt fulgora (fulgura) et uoces et tonitrua, et terrae motus factus est (f. e. *om F*) magnus, qualis numquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram, talis terrae motus sic magnus. [19]et facta est ciuitas magna in tres partes, et ciuitates gentium ceciderunt, et (*om al*) Babylon magna uenit in memoriam (-ria *F al*) ante deum, dare ei (illi) calicem uini indignationis irae eius (dei). [20]et omnis

ἔφυγεν, καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. [21]καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

[1]Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησεν μετ' ἐμοῦ λέγων Δεῦρο δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνης τῆς μεγάλης τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, [2]μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. [3]καὶ ἀπήνεγκέν με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδα γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμοντα ὀνόματα βλασφημίας, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα. [4]καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφυροῦν καὶ κόκκινον καὶ κεχρυσωμένη χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις,

1. 2. *ως ταλαντιαια καταβαινει Αυς*, talenti ponderis *h* 2. *ανθρωπους Αυς*, *add* ruit *h* 3. propter plagam *hv* 4. *εστιν η πληγη αυτης σφοδρα Ας*, plaga a grandine facta est *h* 5. *ἦλθεν hυς Cypr* 177 317, *εξηλθεν Α* 5. 6. *επτα φιαλας Αhυς*, phialas septem *Cypr* 177, phialas *Cypr* 317 6. *ελαλησεν μετ εμου Αhυς*, aggressus est me *Cypr* *λεγων Αhυ Cypr*, *add μοι ς* 7. *υδατων Α*, *τῶν ὑδάτων. τῶν ς* 8. 9. *και εμεθυσθησαν οι κατοικουντες την γην εκ του οινου της πορνιας αυτης* (*ἐκ τοῦ ... αὐτῆς ante οἱ κατοικ. ς*) *Αυς*, *om Cypr* 177 317, *non attingit h* 9. 10. *και απηνεγκεν* (duxit) *με εις ερημον* (*εἰς ἔρ. om Cypr*) *εν πνευματι Αhς Cypr* 177, *om Cypr* 317 10. *ἴδα Α*, *εἶδον ς* 11. 12. *κόκκινον ... δέκα om Cypr* 177 317 11. *γεμοντα ..... τα Α*, *γέμον ὀνόματων ς*, plenam nominibus *hv* 12. *ην* (*ἡ ς*) *περιβεβλημενη πορφυρουν Αhυς*, illa amicta erat pallium purpureum (-lio -reo 177) *Cypr* 177 317 13. *κεχρυσωμενη Αυς*, curata *h*, adornata erat *Cypr* *χρυσιω Α*, *χρυσῷ ς* *λιθω τιμιω Αhυς*, lapidibus pretiosis *Cypr*

insula fugit, et montes non sunt inuenti. [21]et grando magna sicut talentum descendit de caelo in homines: et blasphemauerunt homines deum (d. h.) propter plagam grandinis, [et *F*] quoniam magna facta est uehementer. (17) [1]Et uenit unus de septem angelis qui (*om pr L*) habebant (-bat *F*) septem phialas (fial. *F*), et locutus est mecum dicens Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnae quae sedet (sedit) super aquas multas, [2]cum qua fornicati sunt reges terrae, et inebriati sunt qui inhabitant (habit.) terram de uino prostitutionis eius. [3]et abstulit me in desertum (deserto *F al*) in spiritu. et uidi mulierem sedentem super bestiam coccineam (-niam), plenam (plena *pr F*, plaenam *V*) nominibus blasphemiae, habentem capita septem (VII *F*) et cornua decem (X *F*). [4]et mulier erat circum data purpura (purpora) et coccino et inaurata auro et lapide praetioso

ἔχουσα ποτήριον χρυσοῦν ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς γέμον βδελυγμάτων καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς, [5]καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον, Μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. [6]καὶ εἶδα τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. [7]καὶ εἶπέν μοι ὁ ἄγγελος Διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγὼ ἐρῶ σοι τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτήν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς καὶ τὰ δέκα κέρατα. [8]τὸ θηρίον, ὃ εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει· καὶ θαυμασθήσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἐγέγραπτο τὸ ὄνομα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κό-

1. *εχουσα Αvς*, et habebat *h*, tenens *Cypr* *ποτηριον χρυσουν Ahv Cypr* 177 317, *χρυσοῦν ποτήριον ς* 2. *τα ακαθαρτα της Α*, *ἀκαθάρτητος ς*, inmunditiae *h et add* et *Cypr* *αυτης Αvς*, totius terrae *h Cypr* *επι το μετωπον Ας*, in fronte *hv* 3. *μυστηριον Αvς*, sacramenti *h* *η μεγαλη Αvς*, om *h* 4. *πορνων Ας*, fornicationum *hv* *της Αvς*, totius *h* *ἴδα Α*, *εἶδον ς* *μεθυουσαν Αvς*, illam ebriam factam *h* 5. *μαρτύρων hvς*, *μαρτυριων Α* 6. *ιησου Αvς*, *add* christi *h* 7. *ερω σοι Α*, *σοι ἐρῶ vς*, tibi ostendam *h* *της Αvς*, huius *h* 9. *επτα κεφαλας Ας*, capita septem *hv* *δεκα κερατα Αvς*, cornua decem *h* *το Α*, *om ς* *ἦν ς*, fuit *hv Iren* 330, *η Α* 10. ascendet ab abysso *Iren* 11. *υπαγει Ah Iren*, *ὑπάγειν vς* *θαυμασθησονται Α*, *θαυμάσονται ς*, admirabuntur omnes *h* 11. 12. *ουκ εγεγραπται (sic) το ονομα Α*, *οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα hvς* 12. in libro *hv* *ζωης Αvς*, *add* agni qui occisus est *h*

(pret.) et margaritis (-tas), habens poculum aureum in manu sua plenum (plaen. *V*) abominatione (abhom., -nem *pr F*, -num *L*) et inmunditia (-ae *L*) [et *F*] fornicationis eius, [5]et in fronte eius nomen scriptum (scribt.), Mysterium, Babylon magna, mater fornicationum et abominationum (et habom., *om pr F*) terrae. [6]et uidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum et de sanguine martyrum Iesu. et miratus sum, cum uidissem illam, ammiratione (admir. *F*) magna. [7]et dixit mihi angelus Quare miraris? ego tibi (*om al*) dicam sacramentum mulieris et bestiae (-stiam) quae portat eam (eum), quae (qui *F al*) habet capita septem (VII *F*) et cornua decem (d. c. *F*). [8]bestiam (-ia *V al*) quam uidisti, fuit et non est, et ascensura est de abysso (abyso) et in interitum ibit: et mirabuntur (-bantur *FL*) inhabitantes terram (terrae), quorum non sunt scripta (scribta *F*) nomina in libro uitae a constitutione mundi, uidentes bestiam, quia (*sic L*, qui

σμου, βλεπόντων τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστιν καὶ παρέσται.
[9]ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ ἑπτὰ ὄρη εἰσίν, ὅπου
ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν. [10]καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν· οἱ πέντε
ἔπεσαν, ὁ εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθεν, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον
αὐτὸν δεῖ μεῖναι. [11]καὶ τὸ θηρίον, ὃ ἦν καὶ οὐκ ἔστιν, καὶ αὐτὸς
ὄγδοός ἐστιν, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστιν, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει.
[12]καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσίν, οἵτινες βασι-
λείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλὰ ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβά-
νουσιν μετὰ τοῦ θηρίου. [13]οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσιν, καὶ τὴν
δύναμιν καὶ ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν. [14]οὗτοι μετὰ τοῦ
ἀρνίου πολεμήσουσιν, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς, ὅτι κύριος κυ-
ρίων ἐστὶν καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ καὶ
ἐκλεκτοὶ καὶ πιστοί. [15]καὶ εἶπέν μοι Τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη

1. *βλεποντων A*, *βλέποντες hvς* *οτι Aς*, quae *h* *και παρεσται* (ventura est) *Ah*, *καίπερ ἐστιν ς* 2. *ωδε Aς*, et hic est *hv* illa septem *h* *επτα ορη εισιν Ahv*, *ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ ς* 2. 3. super quos mulier sedet *hv* 4. *ο* (*καὶ ὁ ς*) *εις εστιν Avς*, unus autem superest *h* *ο αλλος Aς*, alius autem *h* 4. 5. *ολιγον αυτον δει Aς*, oportet illum brevi tempore *h* 5. quae fuit *h* 6. *ογδοος Avς*, octavo loco *h* *και εκ των επτα εστιν Avς*, cum sit ex septem *h* *υπαγει Aς*, ibit *h* 7. *οιτινες Avς Iren* 323, hi *h* 8. *ουκ A*, *οὔπω hς Iren* *αλλα A*, *ἀλλ' ς* *ως βασιλεις Avς Iren*, regni *h* *λαμβανουσιν Ahvς*, accipient *Iren* 9. *ουτοι Avς Iren* 323, hi omnes *h* *εχουσιν Avς Iren*, habebunt *h* 10. *εξουσιαν αυτων A*, *τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν ς* *διδοασιν Av Iren*, *διαδιδώσουσιν hvς* adversus agnum *h* 12. 13. *κλητοι και εκλεκτοι και πιστοι Avς*, electi et fideles et vocati *h* 13. *ειπεν Ahv*, *λέγει ς* 13. *seq ου η πορνη καθηται Avς*, super quas sedet meretrix illa *h* *Cypr* 108

F al, quae *al*) erat et non est. [9]et hic est sensus qui habet sapientiam. septem (septe *pr F*) capita septem (septe *F*) montes sunt, super quos mulier sedet. [10]et reges septem (VII *F*) sunt: quinque ceciderunt, unus est, et alius nondum uenit, et cum uenerit, oportet illum breue tempus manere. [11]et bestia, quae erat et non est, et ipsa octaua (octaba) est, et de septem est (et de VII est *om pr F*), et in (*om pr L*) interitum uadit (uadet *FL*). [12]et decem cornua, quae uidisti, decem reges sunt, qui regnum nondum (non *F*) (n. r.) acceperunt, sed potestatem tamquam reges (*om al*) una hora accipiunt [et] post bestiam. [13]hi (*om al*) unum consilium habent, et virtutem et potestatem suam bestiae (-iam) tradunt (tradent *F al*). [14]hi cum agno pugnabunt, et agnus uincet (-cit) illos, quoniam dominus dominorum est et rex regum, et qui cum illo sunt uocati [et] electi et fideles. [15]et dixit mihi Aquas quas (Aquam quam) uidisti, ubi mere-

κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶν καὶ ἔθνη καὶ γλῶσσαι. [16]καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες, καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν καὶ γυμνήν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί· [17]ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι τελεσθήσονται οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ. [18]καὶ ἡ γυνή, ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

[1]Μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. [2]καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ λέγων Ἔπεσεν ἔπεσεν Βαβυλὼν ἡ μεγάλη καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμονίων καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου καὶ φυλακὴ παντὸς

1. *εισιν και εθνη και γλωσσαι Avς*, et gentes ethnicorum sunt et linguae *Cypr*, iniquorum et linguae sunt *h*   *και τα δεκα Avς*, decem autem *h*   2. *και το Ah*, *ἐπὶ τὸ ς*   *ουτοι Avς*, om *h*   3. *ποιησουσιν αυτην και γυμνην Avς*, et nudam facient illam *h*   4. *κατακαυσουσιν εν πυρι Aς*, igne cremabunt *h*   4—6. *ἔδωκεν ... τῷ θηρίῳ*] in cordibus eorum iniecit ut perficiant quod illi placitum est et esse illos in consensu et metu et tradere bestiam regnum *h*   5. *αυτου A*, *add* *καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν ς*   6. *αὐτῶν vς*, *αυτω A*   *τελεσθησονται οι λογοι A*, *τελεσθῇ τὰ ῥήματα ς*, consummentur verba *hv*   7. *εστιν η πολις η μεγαλη Avς*, civitas magna est *h*   8. *της γης Avς*, terrarum *h*   9. *μετα A*, *καὶ μετὰ hvς*   *αλλον Ahv*, om *ς*   10. *εκ Aς*, a *h*   11. *εκεκραξεν A*   *εν ισχυρα φωνη A*, voce magna et forti *h*, *ἐν ἰσχύϊ, φωνῇ μεγάλῃ ς*   *επεσεν επεσεν Avς*, cecidit *h*   illa magna *h*   12. *κατοικητηριον Avς*, *add* et refugium *h*   *δαιμονιων Ahv*, *δαιμόνων ς*   *φυλακη Avς*, om *h*   13. *και μεμισημενου A*, om *hvς*   *φυλακη Avς*, om *h*

trix sedet, populi sunt et gentes et linguae. [16]et decem cornua quae uidisti et bestiam (bestia), hi odient fornicariam, et desolatam (-ta *pr F*) facient illam et nudam, et carnes eius manducabunt, et ipsam igni concremabunt: [17]deus enim dedit in corda eorum ut [non *F al*] faciant quod illi est placitum, ut dent regnum suum bestiae, donec consummentur uerba dei. [18]et mulier (-rem *F al*) quam uidisti, est ciuitas magna, quae habet regnum super reges terrae. (18) [1]Et post haec uidi alium angelum descendentem de caelo, habentem potestatem magnam, et terra inluminata est a (*om L*) gloria eius. [2]et exclamauit in forti uoce dicens Cecidit cecidit Babylon magna et facta est habitatio daemoniorum et custodia omnis spiritus inmundi et cus-

ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, 3 *ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν.* 4 *καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν Ἔξελθε ἐξ αὐτῆς, ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ἵνα μὴ λάβητε,* 5 *ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς.* 6 *ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν, καὶ διπλώσατε διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασεν κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν·* 7 *ὅσα ἐδόξασεν*

1. *ορνεου Chvς, θηριον A* 1. 2. *του (τοῦ οἴνου τοῦ ς) θυμου της πορνειας Avς,* vino fornicationis *h*, *της πορνιας του θυμου C* 2. *πεπτωκαν* (sic, *πέπωκε ς*) *παντα τα εθνη ACς, om h* 3. *μετ αυτης ACvς, om h* 4. *του στρηνους (-νου C) ACς,* deliciarum *hv* *αλλην φωνην Aς, αλλης φωνης C* 5. *εξελθε Ch Cypr* 184 316, *εξελθατε (-θετε ς) Avς* *εξ αυτης ο λαος μου Ahvς Cypr, ο λαος μου εξ αυτης C* 5. 6. *συνκοινωνησηται (συγκ. ς) ACvς,* particeps sis *h Cypr* 6. *αυτης prius ACvς Cypr, om h* 6. 7. *εκ των πληγων αυτης ινα μη λαβητε ACv, ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς ς,* ne perstringaris plagis eius *h Cypr*-184 316 7. *εκολληθησαν (ἠκολούθησαν ς) αυτης αι αμαρτιαι αχρι του ουρανου ACς,* delicta eius usque ad caelum pervenerunt *h Cypr* 316 8. *ο θεος A Cς,* dominus *Cypr*, dominus deus *h* 8. 9. *αποδοτε αυτη ως και αυτη απεδωκεν (add ὑμῖν ς) και διπλωσατε (add τα C, add αὐτῇ ς) διπλα κατα τα εργα αυτης ACς,* et (*om Cypr*) ideo reddit (reddidit *Cypr*) ei duplicia (dupla *Cypr*) *h Cypr* 316 10. *εν τω ποτηριω ω εκερασεν κερασατε αυτη διπλουν ACvς,* et in quo poculo miscuit duplum remixtum est ei *h Cypr* 10. *seq οσα εδοξασεν αυτην (ἑαυτὴν ς) και εστρηνιασεν τοσουτον δοτε αυτη βασανισμον και πενθος (ανισμον και πεν has litteras corr C) ACvς,* et in quantum se clarificavit et deliciarum habuit in tantum datur ei (datus est ei et *Cypr*) cruciatus et luctus *h Cypr* 316

todia omnis uolucris (-cres *pr F*) inmundae [et odibilis], 3[et *L al*] quia de ira fornicationis eius biberunt omnes gentes, et reges terrae cum illa fornicati sunt, et mercatores terrae de uirtute deliciarum (dilic.) eius diuites facti sunt. 4et audiui aliam uocem (u. a.) de caelo (de c. *om F*) dicentem Exite de illa, populus meus, ut (et) ne participes sitis delictorum eius et de plagis eius non accipiatis, 5quoniam peruenerunt peccata eius usque ad caelum (u. ad c. p. e.) et recordatus est deus (dominus *L al*) iniquitatum eius. 6reddite illis sicut [et *L*] ipsa reddidit [uobis], et duplicate duplicia secundum opera eius: in poculo quo miscuit miscete (miscite *L et pr F*) illi du-

αὐτὴν καὶ ἐστρηνίασεν, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος. ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει ὅτι κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω, [8]διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος καὶ πένθος καὶ λιμός, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρίνας αὐτήν. [9]καὶ κλαύσονται καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσιν τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, [10]ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες Οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. [11]καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσιν καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, [12]γόμον χρυσοῦ καὶ

2. *εν τη καρδια αυτης λεγει ACvς Cypr*, dicit in corde suo *h* *οτι ACh Cypr*, *om vς* 2. 3. *καθημαι βασιλισσα* (*-λευουσα C*) *και χηρα ουκ ειμι και πενθος ου μη ιδω ACvς*, regina sum et vidua non possum esse (esse non possum *Cypr*) nec luctum visura sum *h Cypr* 3. *εν μια ημερα ACvς*, una hora *h Cypr* 316 4. *ηξουσιν αι πληγαι αυτης θανατος* (*ιν αι πληγαι αυτης θα has litteras corr C*) *και ACvς*, plagae eius advenient mors *Cypr* *εν ACς*, *om hv Cypr* 5. *κυριος* (*om Av*) *ο θεος ACvς Cypr*, dominus *h* *κρινας αυτην A Cv*, *κρίνων αὐτήν ς*, eam iudicabit *h Cypr* 6. *κλαυσονται* (*κλαυσουσιν C*) *AChv Cypr* 316, *add αὐτὴν ς* *επ αυτη* (*αυτην C*) *ACvς*, in ea *Cypr*, *om h* 7. in deliciis (delictis *Cypr*) conversati (*add* sunt *Cypr*) *h Cypr* 316 viderint *hv* 8. *απο μακροθεν ACvς*, et de longinquo *h* 9. *η μεγαλη ACς*, illa *h* 10. illa fortis *hv* *μια* (*ἐν μιᾷ ς*) *ωρα ηλθεν Chvς*, *μιαν ωραν A* 11. *της γης κλαιουσιν και πενθουσιν ἐπ' αὐτῇ* (*εν αυτη A*, *επ αυτην C*) *ACς*, terrarum flebunt plangentes eam *h* 12. merces *hv* *αγοραζει ουκετι ACς*, mercabitur *h* merces *h* 12. *seq χρυσου και αργυρου A hvς*, *χρυσουν και αργυρουν C*

plum: [7]quantum glorificauit se et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum. quia in corde suo dicit (dicent) Sedeo regina, et uidua non sum, et luctum non uidebo, [8]ideo in una (uno) die uenient plagae (plage *pr F*) eius, [et] mors et luctus et fames, et igni (igne) conburetur, quia fortis est deus qui iudicauit illam. [9]et flebunt et plangent (plag.) se (*om al*) super illam reges terrae qui cum illa (-am *pr F*) fornicati sunt et in deliciis uixerunt, cum uiderint fumum incendii eius, [10]longe stantes propter timorem tormentorum eius, dicentes Vae uae ciuitas illa magna, Babylon ciuitas illa fortis, quoniam una hora uenit iudicium tuum. [11]et negotiatores (necociat.) terrae flebunt et lugebunt (lugent) super illam, quoniam merces (-cis) eorum nemo emet (-it) amplius, [12]mercem (merces *F al*) auri et ar-

ἀργύρου καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτας, καὶ βυσσίνου καὶ πορφύρας καὶ σιρικοῦ καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου καὶ χαλκοῦ καὶ σιδήρου καὶ μαρμάρου, [13]καὶ κιννάμωμον καὶ ἄμωμον καὶ θυμιάματα καὶ μύρον καὶ λίβανον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ σεμίδαλιν καὶ σῖτον καὶ κτήνη καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων καὶ ῥεδῶν καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. [14]καὶ ἡ ὀπώρα σου τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι αὐτὰ οὐ μὴ εὑρήσουσιν. [15]οἱ ἔμποροι τούτων, οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν στήσονται διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς κλαίοντες καὶ πεν-

1. *λιθου τιμιου Αυς*, lapidum pretiosorum *h*, *λιθους τιμιους C* *μαργαριτας C*, *μαργαριταις A*, margaritarum *h*, *μαργαρίτου ς* 1. 2. *βυσσινου* (*βύσσου ς*) *και πορφυρας* (*κ. π.* om *A*) *και σιρικου* (*σηρ. ς*) *και κοκκινου ACυς*, serici et purpurae coccineae et vestis *h* 2. *παν ξυλον* (*σκευος A*) *θυινον ACυς*, omnis ligni cedrini *h* 3. *και παν σκευος εκ* (om *C*) *ξυλου* (*λιθου Aυ*) *τιμιωτατου ACυς*, de pretioso ligno *h* *χαλκου C* 4. *κινναμωμον* (*κινάμ. ς*) *ACυ ς*, cinnamomi *h* *και αμωμον ACυ*, om *hς* *θυμιαματα ACς*, incensum *h* 5. *και μυρον Ahς*, om *C* *ελεον C* *και σεμιδαλιν ACυς*, om *h* 6. *και κτηνη ACς*, iumenta *h* 6. 7. *και σωματων και ψυχας ανθρωπων ACς*, vehicula atque mancipia et diversi generis animalia *h* 7. 8. *και η* (om *C*) *οπωρα σου* (om *ς*) *της επιθυμιας της ψυχης* (add *σου ς*) *ACυς*, pomorum quoque tuorum concupiscentia animae *h* 8. illa pinguia *h* *τα λαμπρα A ς*, *λαμπρα C* 9. *απωλετο AChυ*, *ἀπῆλθεν ς* *αυτα ου μη ευρησουσιν Cυ*, *ου μη αυτα ευρησουσιν A*, ea ultra invenies *h*, *οὐ μὴ εὑρήσῃς αὐτὰ ς* 10. *τουτων ACυς*, tui quoque *h*

genti et lapidis (-des) praetiosi et margaritis (-ti, -tae *L*) et byssi et purpurae (-ra) et sirici (ser. *L*) et cocci, et omne lignum thyinum (thyn. *F*, thin. *al*) et omnia uasa eboris et omnia uasa de lapide praetioso et aeramento et ferro (-um) et marmore, [13]et cinnamomum et amomum, et (*om al*) odoramentorum et unguenti (ungenti *LV al*) et turis et uini et olei et similae (-la *F*, silimae) et (*om L*) tritici (trittici *FL*) et iumentorum et ouium et equorum et redarum (raed. *F*) et mancipiorum et animarum hominum. [14]et poma tua desiderii animae discessit a te, et omnia pinguia et praeclara (clara *L al*) perierunt a te, et amplius illa iam non inuenient. [15]mercatores horum (*om al*), qui diuites facti sunt ab ea (ab ea ab ea), longe stabunt propter timorem tormentorum eius flentes ac (et *F*) lugentes,

θοῦντες, [16]λέγοντες Οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ περιβεβλημένη κόκκινον καὶ πορφυροῦν καὶ βύσσινον καὶ κεχρυσωμένη χρυσίῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίτῃ, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. [17]καὶ πᾶς κυβερνήτης καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τόπον πλέων, καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν [18]καὶ ἔκραξαν βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες Τίς ὁμοία τῇ πόλει ταύτῃ τῇ μεγάλῃ; [19]καὶ ἔβαλαν χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραξαν κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες Οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη. [20]εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ, οὐρανὲ καὶ οἱ ἅγιοι καὶ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρίμα ὑμῶν ἐξ

1. λεγοντες *AC*, καὶ λέγοντες *vς* illa civitas *h* η περιβεβλ. *Cς*, περιβεβλ. *A* 2. κοκκινον και πορφυρουν και βυσσινον *A*, βυσσινον και πορφυρουν και κοκκινον *Cvς*, purpura et byssino et coccino *h* κεχρυσωμένοι *ς*, culta *h* χρυσιω *Ahv*, εν χρυσιω (-σῷ *ς*) *Cς* 3. μαργαριτη *ACh*, μαργαρίταις *vς* οτι *ACvς*, et *h* 4. ο επι τοπον (per mare *h*) πλεων *AChv*, ἐπὶ τῶν πλοίων ὁ ὅμιλος *ς* 5. οσοι την θαλασσαν εργαζονται *ACvς*, qui morantur in mari *h* εστησαν *ACvς*, stabunt *h* 6. καὶ εκραξαν βλεποντες *A Cv*, Καὶ ἔκραζον, ὁρῶντες *ς*, videntes *h* καπνον *Chς*, τοπον *Av* 7. τις *Ahvς*, om *C* ταυτη τη *Chv*, τῇ *ς*, om *A* 7. 8. εβαλαν (ἔβαλον *ς*, επεβαλον *A*) χουν επι τας κεφαλας αυτων (εαυτων *C*) και εκραξαν (ἔκραζον *ς*) *ACvς*, super capita sua mittentes pulverem clamabunt *h* 8. κλαιοντες και πενθουντες *Chvς*, om *A* λεγοντες *ACς*, et dicentes voce magna *h* 9. illa magna *h* 10. τα *AC*, om *ς* τιμιοτητος αautης *C*, claritate eius *h* 11. ευφραινου *ACvς*, exsultate *h* επ *Chvς*, εν *A* ουρανε *Cς*, coeli *h*, ουραν.. *A* 11. 12. και οι αποστολοι *Ah*, αποστολοι *Cς* 12. το κριμα υμων εξ αυτης *ACvς*, de ea iudicium vestrum *h*

[16]et dicentes Vae uae ciuitas illa magna, quae (qui) amicta erat (est) byssino et (*om al*) purpura et cocco (coccum) et deaurata [est *om F*] auro et lapide praetioso et margaritis, quoniam una hora destitutae sunt tantae diuitiae [eius]. [17]et omnis gubernator et omnes (omnis *F*) qui in locum nauigant (-gat *F*) et nautae et qui maria (mari *F al*) operantur, longe steterunt [18]et clamauerunt uidentes [et] locum incendii eius, dicentes Quae similis ciuitati huic magnae? [19]et miserunt puluerem super capita sua, et clamauerunt flentes et lugentes, [et *om F*] dicentes Vae uae ciuitas [illa] magna, in qua diuites facti sunt omnes qui habent naues in mari (mare) de praetiis (pret.) eius, quoniam una hora desolata est. [20]exulta (-tate) super eam, caelum (caeli) et sancti [et *FL*] apostoli et prophetae, quoniam iudica-

αὐτῆς. [21]καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλινον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων Οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. [22]καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι, καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, [23]καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φάνῃ σοι ἔτι, καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι, ὅτι ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, [24]καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

[1]Μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν μεγάλην ὄχλου πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων Ἀλληλουϊά, ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ δύνα-

1. *εις ACvς, om h* *ἰσχυρὸς om A* *ως μυλινον (μυλικον C, μύλον ς) μεγαν ACς,* ad magnitudinem molae magnae *h* 2. *ουτως Cς,* hoc *hv* demolietur *h* 3. illa magna *h* amplius non invenietur *h* *ετι και φωνη] sic corr C* 4. *αυλητων ACvς,* symphoniacorum *h* 4. 5. iam non audietur in te neque ullus *h* 5. *πασης* (ullius) *τεχνης Chς, om A* *ου μη ACς, om h* 6. *μυλου Ahvς, μυθον C* 6, 7. *και* (neque *h*) *φως λυχνου ου μη* (*om h*) *φανη* (*φανῇ ἐν ς*) *σοι ετι* (*om h*) *Chvς, om A* 7. *νυμφης Ahvς, φωνη νυμφης C* 8. *οτι A, add οι Cς* fuerunt *h* 9. *εν τη φαρμακια σου ACς,* maleficiis in tuis *h* 10. *αυτη ACvς,* te *h* 11. *επι Ahς, ενι C* 12. *μετα AChv, Καὶ μετὰ ς* *ως φωνην μεγαλην οχλου πολλου* (*ὄ. π. μ. ς*) *ACς,* vocem turbarum ingentium clamantium voce magna *h* 13. *λεγοντων AChv, λέγοντος ς* 13. *seq και η δυναμις του θεου AC,* deo *h, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις Κυρίῳ τῷ Θεῷ ς*

uit deus iudicium uestrum de illa (de i. *om al*). [21]et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare (-ri), dicens Hoc inpetu (imp., impitu, -tum *pr F*) mittetur Babylon magna illa ciuitas (i. m. c. *L*, m. c., i. c.) et ultra iam non inuenietur. [22]et uox citharoedorum (citharaed. *F*, cithared. *L*) et musicorum et tibia canentium et tuba non audietur in te (ea *F al*) amplius, [et omnis artifex omnis (omnisque, et omn.) artis non inuenietur in te (ea) amplius *om F*], et uox molae non audietur in te (ea *F al*) amplius, [23]et lux lucernae non lucebit (lic.) tibi amplius (et lux-ampl. *om al*), et uox sponsi et sponsae non audietur adhuc in te, quia mercatores tui erant principes terrae, quia in ueneficiis (benef. *L et pr F*) tuis errauerunt omnes gentes, [24]et in ea sanguis prophetarum et sanctorum inuentus est et omnium qui interfecti sunt in terra. (19) [1]Post haec audiui quasi uocem magnam turbarum (*sic F*, tubarum *ceteri*) multarum in caelo dicentium Alleluia, salus (laus *L al*) et gloria et

μις τοῦ θεοῦ ἡμῶν, 2 ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρεν τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησεν τὸ αἷμα τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ χειρὸς αὐτῆς. 3 καὶ δεύτερον εἴρηκαν Ἀλληλουϊα, καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 4 καὶ ἔπεσαν οἱ εἴκοσι τέσσαρες πρεσβύτεροι καὶ τὰ τέσσερα ζῷα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, λέγοντες Ἀμήν, ἀλληλουϊα. 5 καὶ φωνὴ ἀπὸ τοῦ θρόνου ἐξῆλθεν λέγουσα Αἰνεῖτε τῷ θεῷ ἡμῶν, πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ καὶ οἱ φοβούμενοι αὐτόν, οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. 6 καὶ ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ καὶ φωνὴν ὑδάτων πολλῶν καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων Ἀλληλουϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ. 7 χαίρωμεν καὶ ἀγαλ-

1. *αι Cς*, *om A* 2. *εκρινεν την πορνην την μεγαλην ACς*, sic (*om v*) iudicavit de meretrice magna *hv* *εφθειρεν Chvς*, *εκρινεν A* 2. 3. *εν τη πορνεια ACvς*, per fornicationem *h* 3. *χειρος AC*, *τῆς χειρὸς ς*, manibus *hv* 4. *ειρηκαν Aς*, *ειπαν C* *αυτης AC vς*, de illa *h* 5. *επεσαν AC*, *ἔπεσον ς* 5. 6. *εικοσι τεσσαρες πρεσβυτεροι Ah*, *πρεσβυτεροι οι εικοσι* (*add καὶ ς*) *τεσσαρες Cvς* 6. *τεσσερα AC*, *τέσσαρα ς* 7. *επι* (in *h*) *τω θρονω ACh*, *ἐπὶ τοῦ θρόνου ς* *αλληλουια ACvς*, *om h* 8. *απο* (*ἐκ vς*) *του θρονου εξηλθεν ACvς*, exivit de caelo *h* *τω θεω AC*, *τὸν Θεὸν ς* *ημων ACvς*, vestrum *h* 9. *και Ahvς*, *om C* *αυτον* (*add καὶ ς*) *ACvς*, deum *h* 10. *ως φωνην οχλου πολλου Aς*, vocem turbarum magnarum *h* *και φωνην A*, *καὶ ὡς φωνὴν hvς* 10. 11. *υδατων πολλων και ως φωνην βροντων ισχυρων Avς*, tonitruum fortium et quasi sonum aquarum multarum *h* 12. *ο θεος Aς Cypr 293*, *om h* 12. *seq αγαλλιωμεν A*, *ἀγαλλιώμεθα ς*

uirtus deo nostro est, 2 quia uera et iusta iudicia sunt eius (e. s.) quia (qui *L al*) iudicauit de meretrice magna, quae (qui) corrupit terram in prostitutione sua, et uindicauit sanguinem (-ne) seruorum suorum de manibus eius (tuis *L*). 3 et iterum dixerunt Alleluia, et fumus eius (*om al*) ascendit in saecula saeculorum. 4 et ceciderunt seniores XXIIII et quattuor animalia, et adorauerunt deum sedentem super thronum, dicentes Amen, alleluia. 5 et uox de throno exiuit dicens Laudem dicite deo nostro, omnes [gentes] serui eius et qui timetis eum, pusilli et magni. 6 et audiui quasi uocem tubae magnae et sicut uocem aquarum multarum et sicut uocem tonitruum (thon. *F*, -uorum *L*) magnorum, dicentium Alleluia, quoniam regnauit dominus deus noster omnipotens. 7 gaudeamus et exultemus et demus gloriam ei (dei), quia

λιῶμεν, καὶ δώσομεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτήν, [8]καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν καθαρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματα τῶν ἁγίων ἐστίν. [9]καὶ λέγει μοι Γράψον Μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι Οὗτοι οἱ λόγοι οἱ ἀληθινοὶ τοῦ θεοῦ εἰσίν. [10]καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι Ὅρα μή· σύνδουλός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία Ἰησοῦ ἐστὶν τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.

[11]*Καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἠνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ᾽ αὐτὸν καλούμενος πιστὸς καὶ ἀληθινός,*

1. *καὶ δώσομεν*] ... ..*σομεν A*, *καὶ δῶμεν hvς Cypr*   *την δοξαν αυτω Avς*, ei (*add* gloriae *Cypr*) claritatem *h Cypr*   2. *ητοιμασεν εαυτην Ahvς*, se praeparavit *Cypr* 293   3. *λαμπρον* (candidum) *καθαρον Ahv*, *καθαρὸν καὶ λαμπρόν ς*   *βυσσινον Avς*, *add* mundum *h*   4. *των αγιων εστιν Ah*, *ἐστι τῶν ἁγίων vς*   ait *h*   5. *κεκλημενοι*] *sic rec A*, *κεκλημενους pr A?*   *λεγει Aς*, iterum dixit *h*   6. *οι* (*om ς*) *αληθινοι Aς*, vera et iusta *h*   *του θεου εισιν Ahv*, *εἰσι τοῦ Θεοῦ ς*   *επεσα A*, *ἔπεσον ς*   6.7. ad pedes *h*   7. ut adorarem *hv*   ait *h*   *μη Aς*, ne feceris *hv Cypr* 255, *add* quoniam (quia) *h Cypr*   8. *των εχοντων την μαρτυριαν Ahvς*, *om Cypr*   9. *ιησου* (*τοῦ Ἰησοῦ ς*, iesu christi *h*) *τω θεω Ahvς*, iesum dominum *Cypr*   *η γαρ μαρτυρια* (*add τοῦ ς*) *ιησου Avς*, sanctificatio enim testificationis *h*   10. *της προφητειας Avς*, prophetarum *h*   11. *και ειδον Avς Orig* 4, 55[a] *Cypr* 285 297, vidi *h*   *τον Aς*, *om Orig*   *ηνεωγμενον A*, *ἀνεῳγμ. ς Orig*   *και ιδου A hvς Iren* 256 *Cypr*, *ἰδοὺ Orig*   12. *καλούμενος ς Orig* 4, 55[a] (45[c]), vocabatur *h Iren Cypr*, *om A*. *δίκαιον καλούμενον Orig* 4, 57[a]

uenerunt nuptiae agni et uxor eius praeparauit se, [8]et datum est illi ut cooperiat (oper.) se byssinum splendens [et] candidum. byssinum enim iustificationes sunt (*om al*) sanctorum. [9]et dicit (dixit) mihi Scribe Beati (*om al*) qui ad cenam (caen. *F al*) nuptiarum agni uocati sunt. et dicit mihi (et iterum m. d.) Haec uerba uerba dei (h. u. dei uera *L al*) sunt. [10]et cecidi (caec. *pr F*) ante pedes eius, ut adorarem eum (-rare *pr F*, -rarem *al*). et dicit mihi Vide ne feceris: conseruus (cums.) tuus sum et fratrum tuorum habentium testimonium Iesu: deum adora. testimonium enim Iesu est spiritus prophetiae (prophetarum). (20) [11]Et uidi caelum apertum. et ecce equus albus, et qui sedebat super eum uocabatur (uocatur *F*, *om unus*) fidelis et uerax uocatur (*om unus qui supra* uocabatur), et iustitia (-am *V al*) iudicat

καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. 12 οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός, 13 καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι, καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. 14 καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν. 15 καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ

1. *και εν δικαιοσυνη* (per iustitiam) *κρινει και πολεμει Aς Orig* 4,55^{a} (57^{ae}) *Iren*, aequum et iustum qui iudicat et praeliatur *h*, aequum iustumque iudicans (-cat 297) et praeliabatur (-liatur 297) *Cypr* 285 297 1-3. *οἱ δὲ . . . εἰ μὴ αὐτός om Cypr* 285 1. *οι δε οφθαλμοι* (*ὀφθ. δὲ Orig* 4,57) *Ahς Orig* 4,55^{a}57^{d} *Cypr* 297, et oculi *Iren* 256 eius erant *h Cypr* 2. *επι την κεφαλην Ahς Orig* 4,55^{b} 58^{a} *Cypr*, in capite *v Iren* *εχων Avς Orig Iren*, et habens *h*, et portabat *Cypr* 297 3. *ονομα Avς Orig* 4,55^{b} 58^{b} *Iren* 256 *Cypr*, *add* magnum *h* *ο ουδεις οιδεν ει μη αυτος Ahvς Orig Iren*, nemini alii nisi sibi notum *Cypr* et circumamictus *Iren* 256, et erat (eratque *Cypr* 285) coopertus *h Cypr* 285 297 4. *βεβαμμενον Aς*, *ἐρραμμένον Orig* 4,58^{c}, *ἐρραντισμένον Orig* 4,55^{b} *κεκληται A*, *ἐκέκλητο Orig* 4,55^{b}, *καλεῖται vς Iren*, dicitur *h Cypr* *ο λογος A ς*, *λόγος Orig* 4,55^{bc} 5. *τα εν τω ουρανω Ahvς Orig* 4,58^{d} *Cyprian* 297, *αὐτοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ Orig* 4,55^{b}, caeli *Iren* 256 6. *αυτω Ahvς Orig Cypr*, *om Iren* *εφ Aς*, *ἐπὶ Orig* 4,55^{b}, in *hv Iren Cypr* *ἐνδεδυμένοις Orig* *βύσσινον λευκὸν* (*add καὶ ς Orig*) *hvς Orig* 4, 58^{e} *Iren* 256 *Cypr* 297, *λευκον βυσσινον A*, *βύσσινον Orig* 4, 55^{b} 7. *εκπορευεται Avς Orig* 4,55^{b} *Iren*, exiebat *h Cypr* *οξεια Avς Orig Iren*, utraque parte (utrinque *Cypr*) acutus *h Cypr* 297, bisacutus *Hilar* 593 8. *εν αυτη Avς Orig Iren*, ex eo *h Cypr* *παταξη A Orig*, percuteret *h Cypr*, *πατάσσῃ ς*, percutiat *v Iren* 256 gentes *v Iren*, nationes *h Cypr* *και αυτος ποιμανει* (pascit *Iren*) *αυτους* (eas *h*) *Ahvς Orig* 4,55^{b} *Iren*, quas ipse pasciturus est *Cyprian* 297

(iudicans) et pugnat (pugna). 12 oculi autem (*om F*) eius sicut flamma ignis, et in capite eius diademata (diadim.) (d. e. *L*) multa, habens nomen scriptum quod nemo nouit nisi ipse. 13 et uestitus erat uestem aspersam (ueste -sa) sanguine (-nem *pr F*), et uocatur (uocabatur) nomen eius uerbum dei. 14 et exercitus qui *sunt* in caelo sequebantur (-batur *V al*) eum in equis albis, uestiti byssinum album mundum (et ex.-mundum *om al*). 15 et de ore ipsius procedit gladius acutus, ut in ipso percutiat gentes. et ipse reget eos in uirga ferrea

σιδηρᾷ, καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. 16*καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων καὶ κύριος κυρίων.* 17*καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ· καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσουρανήματι Δεῦτε συνάχθητε εἰς τὸ δεῖπνον τὸ μέγα τοῦ θεοῦ,* 18*ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων καὶ σάρκας χιλιάρχων καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτούς, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων τε καὶ δούλων καὶ μικρῶν καὶ μεγάλων.* 19*καὶ εἶδον τὸ θηρίον καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς καὶ τὰ στρατεύματα αὐτοῦ συνηγμένα ποιῆσαι τὸν πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ.* 20*καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησεν τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ*

1. *πατει* ***Αυς Orig*** 4, 55ᶜ ***Iren***, calcabit (-vit ***h***) ***h Cypr*** *του θυμου* (add *καὶ* ***ς***) *της οργης* ***Αυς Iren***, *τῆς ὀργῆς τοῦ θυμοῦ* ***Orig***, irae ***h Cypr*** 2. *καὶ εχει* ***Αυς Orig Iren*** 256, habet etiam ***h Cypr*** 297 2. 3. *ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν* ***ς Orig Iren***, in veste et in femore ***h Cypr***, *επι τον μηρον* ***A*** 3. *βασιλευς* ***Ας***, *ὁ βασιλεὺς* ***Orig*** 4, 55ᶜ 4. *κυριων* ***Αhς Orig Iren***, dominantium ***v Cypr*** 5. *τοις πετομενοις* (*πετωμ.* ***ς***) *εν μεσουρανηματι* ***Ας***, caeli ***h*** 6. *συναχθητε* ***Αv***, *καὶ συνάγεσθε* ***ς***, om ***h*** *το μεγα του* ***Αhv***, *τοῦ μεγάλου* ***ς*** 8. *αυτους* ***A***, *αὐτῶν* ***ς*** 9. *τε* ***A***, om ***hvς*** 11. *αυτου* ***A***, *αὐτῶν* ***hvς*** *τον* ***A***, om ***ς*** 12. *ιππου* ***Αvς***, equum album ***h*** 13. *μετ'* (*οι μετ* ***A***) *αυτου* ***Αhv***, *μετὰ τούτου* ***ς*** 14. *seq* *εν οις επλανησεν τους λαβοντας το χαραγμα του θηριου και τους προσκυνουντας* ***Ας***, quibus signis seducti erant adorare ***h***

(f. u. ***F***), et ipse calcat torcular uini furoris irae dei omnipotentis. 16et habet in uestimento et in (super ***F***) femore suo (om ***L***) scriptum (scribt. ***F***) Rex regum et dominus dominantium. 17et uidi unum angelum stantem in sole: et clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quae uolabant per medium caeli (caelum) Venite congregamini ad cenam (caenam ***F al***) magnam dei, 18ut manducetis carnes regum et carnes tribunorum (tribon.) et carnes fortium, et carnes equorum (eqor.) et sedentium in ipsis, et carnes omnium liberorum ac (hac) seruorum et pusillorum ac (hac ***al***, et ***F***) magnorum. 19et uidi bestiam et reges terrae et exercitus eorum congregatos ad faciendum proelium cum illo qui sedebat in equo et (om ***F al***) cum exercitu (-tum ***L***) eius. 20et adpraehensa est bestia, et cum illo pseudopropheta (saeudopr., -tae ***F***, -te) qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos qui acceperunt (accip.) characterem (car. ***FL***, -re) bestiae, qui

θηρίου καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης ἐν θείῳ. [21]καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐξελθούσῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα τὰ ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν. [1]καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖν τῆς ἀβύσσου καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. [2]καὶ ἐκράτησεν τὸν δράκοντα, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὅς ἐστιν διάβολος καὶ ὁ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, [3]καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη· μετὰ ταῦτα δεῖ λυθῆναι αὐτὸν μικρὸν χρόνον.

[4]Καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς. καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν

1. *αυτου Αυς*, bestiae et qui acceperant caragma illius *h* 2. hi duo *hv* *Iren* 326 *της καιομενης A*, ardentis *hv*, *τὴν καιομένην ς* *εν* (*add τῷ ς*) *θειω Aς*, igne et sulphure *h* 3. *εν Αυς*, *om h* 4. *ιππου Αυς*, equum album *h* *εξελθουση Ah*, *ἐκπορευομένῃ υς* *ορνεα*] *sic corr A*, *θηρια pr A?* 6. *κλιν. A*, *κλεῖδα ς* 7. *επι την χειρα Aς*, in manu *hv* 7. 8. *ο οφις ο αρχαιος A*, *τὸν* (illum *h*) *ὄφιν τὸν ἀρχαῖον hvς* 8. *εστιν Αυς*, cognominatus est *h* *ο A*, *om ς* 9. *εκλεισεν Ahv*, *add αὐτὸν ς* 10. *ἐπάνω αὐτοῦ hvς*, *εμμενως αυτον A* *ετι τα ἐθνη Ahv*, *τὰ ἔθνη ἔτι ς* 11. *μετα Ahv*, *καὶ μετὰ ς* *λυθηναι αυτον A*, *αὐτὸν λυθῆναι h υς* 13. *και εκαθισαν Αυς*, in visione et sedentes *h* 14. *και A hvς*, et vidi *Cypr* 273 *πεπελεκισμένων υς*, occisorum *h Cypr*, *πεπολεμημενων A* *την μαρτυριαν Ahvς*, nomen *Cypr*

et (*om al*) adorant imaginem eius. uiui missi sunt hi (i) duo in stagnum ignis ardentis [et] sulphure (sulphore). [21]et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum (equm), [et] qui procedit de ore ipsius, et omnes aues saturatae sunt carnibus eorum. [1]et uidi angelum descendentem de caelo, habentem clauem abyssi et catenam magnam in manu sua. [2]et adpraehendit draconem (drachon. *F*), serpentem [illum] antiquum, qui est diabolus (-bulus) et satanas, et ligauit eum (illud) per annos mille, [3]et misit eum in abyssum, et (*om al*) clausit (clusit *L al*) et signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: post haec oportet illum solui modico tempore. [4]et uidi sedes, et sederunt super eas, et iudicium datum est (*om al*) illis. et animas decollatorum propter testimonium

*Ἰησοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ
θηρίον οὐδὲ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ
μέτωπον καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν καὶ ἐβασίλευσαν
μετὰ τοῦ χριστοῦ χίλια ἔτη· 5οἱ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν
ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. Αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. 6μακά-
ριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· ἐπὶ τού-
των ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ
θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσιν μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη.
7καὶ ὅταν τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυ-
λακῆς αὐτοῦ, 8καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν ταῖς τέσ-
σαρσιν γωνίαις τῆς γῆς, τὸν Γὼγ καὶ Μαγώγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς
εἰς τὸν πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης.
9καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλευσαν τὴν παρεμ-*

1. *δια Ahvς, om Cypr* 1. 2. *οιτινες* (si qui *h*) *ου προσεκυνησαν το θηριον* (*τῷ θηρίῳ ς*) *ουδε την εικονα* (*οὔτε τῇ εἰκόνι ς*) *αυτου Ahvς*, quicumque imaginem bestiae non adoraverunt *Cypr* 273 2. scriptionem *h*, inscriptionem *Cypr* 2. 3. *επι το μετωπον* (*add αὐτῶν ς*) *και επι την χειρα Aς*, in fronte aut in manu *h Cypr* 4. *χιλια A, τὰ χίλια ς* *οι Ahv, οἱ δὲ ς* *των νεκρων Avς*, eorum *h* *εζησαν Ahv, ἀνέζησαν ς* 5. *αχρι A, ἕως ς* finiantur *h* 6. *και αγιος Ahvς Iren* 334, *om Orig* 3, 139*d* *τη αναστασει τη πρωτη Avς Orig Iren*, hac prima resurrectione *h* *επι τουτων Aς*, in istis *h* 7. *δευτερος θανατος Ahv, θάνατος ὁ δεύτερος ς* 8. *βασιλευσουσι hvς, βασιλευουσιν A* 10. ad seducendas nationes *h* 11. *καὶ A, καὶ τὸν ς* *συναγαγειν αυτους Aς*, et trahet eas *h* 12. *τον A, om ς* *αυτων A*, est *hv, om ς* 13. *εκυκλευσαν A, ἐκύκλωσαν ς*

Iesu et propter uerbum dei, et qui non adorauerunt bestiam neque imaginem eius nec acceperunt (accip.) characterem (car. *F*) [eius *FL*] in frontibus aut in manibus suis, et uixerunt et regnauerunt cum Christo mille annis: 5ceteri mortuorum non uixerunt donec consummentur mille anni (annis *pr F*). (21) Haec est resurrectio prima. 6beatus et (est *pr F*) sanctus qui habet partem in resurrectione (-nem *F*) prima: in his secunda mors non habet potestatem, sed sunt sacerdotes dei et Christi, et regnabunt cum illo mille annis. 7et (sed *L*) cum consummati fuerint mille anni, soluetur (soluitur) satanas de carcere suo, 8et exiuit (-bit) et seducet gentes quae sunt super quattuor angulos terrae, Gog et Magog, et congregauit eos in proelium, quorum numerus est sicut harena (ar.) maris. 9et ascenderunt super latitudinem terrae, et circuierunt (circum ier. *L al*) castra sanctorum

βολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κατέφαγεν αὐτούς, [10]*καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.*

[11]*Καὶ εἶδον θρόνον μέγαν λευκόν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτοῦ, οὗ ἀπὸ τοῦ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς.* [12]*καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς τοὺς μεγάλους καὶ τοὺς μικροὺς ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ βιβλία ἠνοίχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον ἠνοίχθη, ὅ ἐστιν τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν.* [13]*καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκεν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐκρίθη-*

1. *πολιν την ηγαπημενην Αvς*, dilectam civitatem *h* *πυρ Ah, add ἀπὸ τοῦ θεοῦ vς* 3. *οπου και Ahv, ὅπου ς* 4. *ο ψευδοπροφητης και Aς*, pseudoprophetae *h* 6. *μεγαν* (*add* et *h*) *λευκον Ahv, λευκὸν μέγαν ς Iren* 336 *επ αυτου Ahvς*, in eo *Iren* 7. *ου απο του* (*om ς*) *Aς Iren*, a cuius *hv* *η γη και ο ουρανος Aς Iren*, caelum et terra *h* 8. *ουχ ευρεθη* (est *Iren*) *αυτοις Avς Iren*, eorum inventus non est *h* 8. 9. *τους μεγαλους και τους μικρους* (minores *Iren*) *Ahv Iren* 336, *μικροὺς καὶ μεγάλους ς* 9. *εστωτας ενωπιον του θρονου* (*Θεοῦ ς*) *Avς*, *om h* *βιβλια ηνοιχθησαν* (*ἠνεῴχθησαν ς*) *Avς Iren* 336, aperti sunt libri *h* 10. *και αλλο βιβλιον ηνοιχθη* (*βιβλ. ἄ. ἠνεῴχθη ς*) *ο εστιν της ζωης* (*add* unius cuiusque *h*) *Ahvς*, sed et vitae, ait, apertus est liber *Iren* 11. *εκ των γεγραμμενων εν τοις βιβλιοις Avς Iren*, ex ipsis scripturis librorum *h* 12. *εδωκεν η θαλασσα τους νεκρους τους εν αυτη* (*τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς ς*) *Avς Iren* 336, exhibuit mortuos mare qui in eo erant *h* 13. *εδωκεν A, ἔδωκαν hvς Iren* *νεκρους τους εν αυτοις* (quos apud se habebant *Iren*) *Ahv Iren, ἐν αὐτοῖς νεκροὺς ς*

et ciuitatem dilectam. et descendit ignis a deo de caelo et deuorauit eos, [10]et diabolus (diabulus *L al*) qui seducebat eos missus est in stagnum ignis et sulphoris (solphoris, sulphuris *F*), ubi et (est *F*) bestia et pseudoprophetae (-tis *L*, -te), et cruciabuntur die ac nocte in saecula saeculorum. [11]et uidi thronum magnum candidum, et sedentem super eum, a cuius conspectu (asp. *F al*) fugit terra et caelum (c. et t.), et locus [eius] non est inuentus ab eis (ab eis *om al*). [12]et uidi mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt: et alius liber apertus est, qui est uitae: et iudicati sunt mortui ex his quae scripta (scribta *pr F*) erant in libris secundum opera ipsorum. [13]et dedit mare mortuos qui in eo erant (er. in eo), et mors et inferus (infernus) dederunt mortuos qui in ipsis erant,

σαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. [14]καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾍδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. Οὗτος ὁ θάνατος ὁ δεύτερός ἐστιν, ἡ λίμνη τοῦ πυρός. [15]καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

[1]Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθαν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. [2]καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν εἶδον καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἡτοιμασμένην ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. [3]καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ θρόνου λεγούσης Ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν ἔσται αὐτῶν θεός, [4]καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δά-

1. *και prius* Αυς *Iren* 336, *om h* 2. 3. *ουτος ο θανατος ο δευτερος εστιν η λιμνη του πυρος* Αυ, οὗτός ἐστιν ὁ δεύτερος θάνατος ς, secundam mortem *Iren*, *om h* 3. *ει τις ουχ ευρεθη* Aς *Iren*, qui non sunt inventi *h* 4. *γεγραμμενος εβληθη* Αυς *Iren* 336, scripti missi sunt *h* 5. *ειδον* Ahυς, post haec ait vidi *Iren* 6. *πρωτη* Αυς, *om h Iren* *απηλθαν* Ah *Iren*, παρῆλθε ς ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι ς, mare iam (iam *m*. *Iren*) non est *hv Iren* 336, *την θαλασσαν ουκ ιδον ετι* A 7. *την πολιν την αγιαν* (magnam *h*) *ιερουσαλημ καινην ειδον* Ah *Iren*, ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν, Ἱερουσαλὴμ καινὴν ς 8. *εκ του ουρανου απο του θεου* Ahυ, ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ς, de caelo *Iren* *νυμφην* Αυς *Orig* 3, 633[b] *Iren* 336, novam nuptam *h* 9. *θρονου* A υ *Iren*, οὐρανοῦ *h*ς 10. 11. *μετα των ανθρωπων και σκηνωσει μετ αυτων* Ahς *Iren* 336, in quo habitabit cum hominibus *Iren* 252 11. *αυτοι λαοι αυτου εσονται* Aς *Iren* 336, erunt ipsi populus eius *h* 12. *μετ αυτων εσται* Αυ *Iren*, ἔσται μετ' αὐτῶν *h*ς *αυτων θεος* Αυ *Iren*, Θεὸς αὐτῶν ς, *om h* *ο θεος* Ahυς, *om Iren*

et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. [14]et infernus (inferus *L al*) et mors missi sunt in stagnum ignis. haec mors secunda est, [in *L al*, *om F*] stagnum (instagn. *om al*) ignis. [15]et qui non est inuentus in libro uitae scriptus (scribtus *F*), missus est in stagnum ignis. [1]et uidi caelum nouum et terram nouam: primum enim caelum et prima terra abiit, et mare iam non est. [2]et [ego Iohannes] ciuitatem sanctam Hierusalem nouam uidi (*post* Iohannes *al*) descendentem de caelo a deo, paratam sicut sponsam ornatam (inorn.) uiro suo. [3]et audiui uocem magnam de throno dicentem Ecce tabernaculum dei cum hominibus, et habitabit (-tauit *L*, -tat *F*) cum eis, et ipsi (ipse) populus eius erunt, et ipse deus cum eis erit eorum deus, [4]et absterget deus omnem lacrimam ab oculis eorum, et mors

κρυον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι· τὰ πρῶτα ἀπῆλθαν. [5]καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ Ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα. καὶ λέγει Γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί εἰσιν. [6]καὶ εἶπέν μοι Γέγοναν. ἐγώ εἰμι τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. [7]ὁ νικῶν κληρονομήσει ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. [8]τοῖς δὲ δειλοῖς καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι καὶ πόρνοις καὶ φαρμακοῖς καὶ εἰδωλολάτραις καὶ πᾶσι τοῖς ψεύσταις τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος.

1. *εκ A*, *ἀπὸ hvς Iren* 336   *ουκ εσται ετι Aς Iren*, iam non erit *h*   *ουτε A? hvς*, non *Iren*   2. *οὔτε prius Ahvς*, non *Iren*   *ουτε πονος ουκ εσται ετι Avς*, neque dolor ulterius erit *Iren*, sed nec ullus dolor *h*   *τα πρωτα Av*, *ὅτι τὰ πρῶτα* (priora *h*) *hς Iren* 336   *απηλθαν A*, *ἀπῆλθον ς*   3. *επι τω θρονω* (*τοῦ θρόνου ς*) *Aς Iren* 336, in throno *hv*   *ἰδοὺ hvς Iren*, *και ιδου A*   *ποιω παντα Ahv Iren*, *πάντα ποιῶ ς*   4. *λεγει* (*add μοι ς*) *γραψον οτι Aς*, dicit dominus Omnia scribe quoniam *Iren*, dixit mihi *h*   *πιστοι και αληθινοι εισιν A Iren*, fidelissima sunt et vera *hv*, *ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι ς*   5. *γεγοναν A Iren* 336, *γέγονε hvς*   *ειμι Ahvς Cyprian* 285 287, *om Cypr* 327   *αλφα A*, *α hvς Cypr*   5. 6. *η αρχη και το τελος Avς Cypr*, primus et novissimus *h*   6. *τῆς πηγῆς hv ς Cypr*, *om A*   7. *της ζωης Aς Cypr* 285 287 327, vivae *hv*   qui vicerit *hv Cypr* 287 327   *ταυτα Ahv*, *πάντα ς*, haec et eorum hereditatem *Cypr*   *αὐτῷ hvς*, eius *Cypr*, *αυτων A*   8. *αυτος hς*, ille *v Cypr*, *om A*   *υιος A*, *ὁ υἱός ς*   *τοις δε δειλοις A*, *Δειλοῖς δὲ ς*, dubiis autem *h*   9. *φαρμακοις A*, *φαρμακεῦσι ς*   10. *ψευσταις A*, *ψευδέσι ς*   *αυτων Aς*, erit *h*   10. 11. *τη καιομενη πυρι Avς*, ignis quod ardet *h*   11. *ο θανατος ο δευτερος Ahv*, *δεύτερος θάνατος ς*

ultra non erit, neque luctus neque clamor neque dolor erit ultra: quae prima, abierunt (hab.) [5]et dixit qui sedebat in throno Ecce noua facio omnia. et dicit (dixit mihi *F*) Scribe, quia haec uerba fidelissima sunt et uera. [6]et dixit mihi Factum est. [et *F*] ego sum *α* et *ω*, initium et finis. ego sitienti dabo de fonte aquae uiuae gratis (*om F*). [7][qui uicerit, possidebit (possedeb.) haec, *om pr L*] [et ero illi (ei) deus, et ille erit mihi filius. *om L*] [8]timidis autem et incredulis et execratis (exsecr., execcatis *L*) et homicidis et fornicatoribus et (*om L*) ueneficis (ben. *pr F*, uenif. *L*) et idolatris et omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne (igni, *om al*) et sulphure (sulphore *L al*), quod est mors secunda. (22) [9]Et uenit

[9]Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ
φιάλας, τῶν γεμόντων τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλά-
λησεν μετ' ἐμοῦ λέγων Δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην, τὴν γυναῖκα
τοῦ ἀρνίου. [10]καὶ ἀπήνεγκέν με ἐν πνεύματι ἐπὶ ὄρος μέγα καὶ
ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέν μοι τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ κατα-
βαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, [11]ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ
θεοῦ. ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι
κρυσταλλίζοντι. [12]ἔχουσα τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας
δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστιν τὰ ὀνόματα τῶν δώ-
δεκα φυλῶν υἱῶν Ἰσραήλ. [13]ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ
βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυ-

1. εις εκ *Ahv*, πρός με εἷς ς   1.2. επτα φιαλας *A*ς, phialas septem *h*   2. των γεμοντων *A*, τὰς γεμούσας *hv*ς   3. την νυμφην *Av*ς, novam nuptam *h Cypr* 293   3.4. την γυναικα του αρνιου *A hv Cypr*, τοῦ ἀρνίου τὴν γυναῖκα ς   4. duxit *h Cypr*   ἐν πνευματι *Av*ς *Cypr*, *om h*   επι *A*, ἐπ' ς, in *hv Cypr*   4.5. και υψηλον *Ahv*ς, *om Cypr* 293   5. πολιν *Ahv Cypr*, *add* τὴν μεγάλην ς   6.7. ἔχουσαν τὴν δόξαν (lumen claritatis *h*) τοῦ θεοῦ *hv*ς *Cypr*, *om A*   7. ο (καὶ ὁ ς) φωστηρ αυτης ομοιος *Av*ς, et quod illuminat eam simile est *h*   7.8. iaspidis refulgenti in modum crystalli *h*   8. εχουσα *A*, Ἔχουσάν τε ς, et habet *h*   υψηλον *Av*ς, latum *h*   εχουσα *Av*, ἔχουσαν ς, qui habet *h*   8.9. πυλωνας δωδεκα *A*, *add* καὶ ἐπὶ (in) τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα *h*ς   9. επιγεγραμμενα α εστιν τα ονοματα (τὰ ὀν. *om* ς) *A*ς, scripta *h*   10. υιων *A*, τῶν υἱῶν ς   απο *A*, ἀπ' ς   και *A*?, *om h*ς   11. *seq* καὶ ἀπὸ νότου *usque ad* δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς] ἀπὸ νότου πυλῶνες τρεῖς ἀπὸ δυσμῶν (occidente *h*) πυλῶνες τρεῖς *h*ς, και απο δυσμων πυλωνες τρεις και απο νοτου πυλωνες τρεις *A*

unus de septem angelis habentibus phialas (fialas *FL*) plenas septem plagis nouissimis, et locutus est mecum dicens Veni, [et] ostendam tibi sponsam, uxorem agni. [10]et sustulit me in spiritu in montem magnum et altum, et ostendit mihi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de caelo a deo, [11]habentem claritatem dei. lumen eius simile lapidi (-de) praetioso (pret.), tamquam lapidi iaspidis sicut (l. i. s. *om al*) crystallum. [12]et habebat murum magnum et altum, habens portas duodecim (XII *F*), [et in portis angelos (angulos *L*) duodecim (duodicem) *om F al*], et nomina inscripta (scripta, scribta *F*), quae sunt nomina duodecim (XII *F*) tribuum filiorum (*om al*) Israhel. [13]ab oriente portae tres, [et *om F al*] ab aquilone portae tres, [et *om F*] ab austro (occasu *L*) portae (*om al*) tres, [et *om F*] ab occasu (-so,

σμῶν πυλῶνες τρεῖς. 14 καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. 15 καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχεν μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. 16 καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον καὶ τὸ πλάτος. καὶ ἐμέτρησεν τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους δώδεκα χιλιάδων. τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. 17 καὶ ἐμέτρησεν τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσεράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου, ὅ ἐστιν ἀγγέλου. 18 καὶ ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὅμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. 19 οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ

1. *το τειχος Αυς*, muri *h* *ἔχον ς*, *εχων Α*, habent *h* 2. *επ αυτων δωδεκα Α*, super ea *h*, *ἐν αὐτοῖς ς* 3. *του Ας*, et *h* *ο λαλων μετ εμου Αυς*, qui mecum loquebatur *h* *μετρον Αυ*, *om hς* *χρυσουν Αυς*, *add* ad mensuram *h* 4. *το τειχος Αυς*, muros *h* 6. *ὅσον*] .... *Α*, *τοσοῦτόν ἐστι ὅσον hυς* 6—8. *επι σταδιους δωδεκα χιλιαδων το μηκος και το πλατος και το υψος αυτης ισα εστιν Ας*, stadiorum duodecim millia longitudine et latitudine et altitudine aequali *h* 8. *και εμετρησεν το τειχος αυτης Ας*, murus autem dimensus est *h* 8. 9. *ἑκατὸν τεσσαρακοντατεσσάρων hυς*, *δ̄ και εκατον τεσσερακοντα τεσσαρων Α* 9. *πηχων Αυς*, *om h* *και Α*, *add* fuit *h*, *add ἦν υς* 10. *ἐνδόμησις ς*, *ενδωμησις Α* *ιασπις Ας*, ex lapide iaspide *hυ* 10. 11. *και η πολις χρυσιον καθαρον ομοιον* (*ὁμοία* ꝑ) *Ας*, ipsa vero civitas ex auro mundo similis *h* 11. 12. *οι* (*Καὶ οἱ ς*) *θεμελιοι του τειχους της πολεως παντι λιθω τιμιω κεκοσμημενοι Αυς*, fundamenta autem ex omni lapide pretioso *h* 12. *ο θεμελιος ο πρωτος Αυς*, primum fundamentum *h*

austro *L*) portae (*om al*) tres. 14 et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim (-dicem), et in ipsis duodecim (-dicem) nomina duodecim (-dicem) apostolorum (-stulorum) [et *om L*] agni. 15 et qui loquebatur mecum habebat mensuram harundineam auream, ut metiretur ciuitatem et portas eius et murum. 16 et ciuitas in quadro posita est, et (est et *om al*) longitudo eius (*om F*) tanta est quanta et latitudo. et mensus est ciuitatem de harundine (arund.) per (prae) stadia duodecim (-dicem) milia. longitudo et latitudo (et l. *om L*) [et altitudo *om FL al*] eius (*om L al*) aequalia sunt. 17 et mensus est murus eius centum quadraginta quattuor (XLIIII) cubitorum, mensura hominis (-nes), quae est angeli. 18 et erat structura muri eius ex lapide iaspide, ipsa uero ciuitas auro mundo, simile uitro mundo. 19 fundamenta muri ciuitatis omni lapide praetioso (pret.) ornata: fundamentum primum iaspis (-idis *F al*), secundus sapphirus (saph. *L*, sapphyr.

δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος χαλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, [20]ὁ πέμπτος σαρδιόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιον, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασον, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. [21]καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες δώδεκα μαργαρῖται· ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου. καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρὸν ὡς ὕαλος διαυγής. [22]καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ναὸς αὐτῆς ἐστίν, καὶ τὸ ἀρνίον. [23]καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. [24]καὶ περιπατήσουσιν τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσιν τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν, [25]καὶ οἱ πυλῶ-

2. σαρδιονυξ *A*, σαρδόνυξ *hvς* σαρδιον *A*, σάρδιος *hς* chrysolitus *h* 3. βήρυλλος *hς*, βηριλλος *A* ενατος *A*, ἔννατος *ς* topasius *h* χρυσοπρασον *A*, χρυσόπρασος *hς* 4. 5. οι δωδεκα πυλωνες δωδεκα μαργαριται *Aς*, duodecim portas singulae ex singulis margaritis *h* 5. 6. ἀνὰ (ἵνα *A*) εις εκαστος των πυλωνων ην εξ ενος μαργαριτου *Aς*, om *h* 6. η πλατεια της πολεως χρυσιον καθαρον *Aς*, plateas eius ex auro limpido *h* 7. διαυγης *A*, διαφανής *ς*, limpidum *h* και ναον ουκ ειδον εν αυτη *Avς*, templum autem in ea non vidi *h* 8. ο (om *ς*) ναος αυτης εστιν και το αρνιον *Avς*, et agnus templum illius est *h* 9. ουδε *Avς*, et *h* αυτη *Ah*, ἐν αὐτῇ *ς* 10. εφωτισεν *Avς*, illuminat *h* 11. περιπατησουσιν τα εθνη δια του φωτος (in lumine) αυτης *Ah*, τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι *ς* 12. φερουσιν *Aς*, afferent *hv* δοξαν *Ah*, *add* καὶ τὴν τιμὴν *ς*

F), tertius calcidonius (carced. *F*), quartus zmaragdus (-actus), [20]quintus sardonix (sardinus), sextus sardinus (sardonius *F al*), septimus chrysolithus (crisolitus *L*, chrysolitus *F*), octauus beryllus (birillus *L*, byrill. *F*), nonus topazius (-dius *L al*, -gius *pr F*), decimus chrysoprassus (chryssopr. *L*, chysolipr. *F*, crissopr.), undecimus yacinthus (iac. *L al*, iach., -intus *F al*), duodecimus amethystus (-tistus *F*). [21]et duodecim portae duodecim margaritae sunt per singulas, et [in] singulae portae erant ex singulis (er. singulae *F al*) margaritis. et platea (-ae *F al*) ciuitatis aurum mundum (auro mundo) tamquam uitrum perlucidum. [22]et templum non uidi in ea (eam *pr F*): dominus enim deus (*om al*) omnipotens templum illius est, et agnus. [23]et ciuitas non eget sole (-lem *pr F*) neque luna, ut luceant in (*om L*) ea: nam claritas dei inluminauit eam, et lucerna eius est agnus (a. e.). [24]et ambulabunt (-lant *F*) gentes per lumen (in lumine) eius, et reges terrae afferent (adf. *F*) gloriam suam et honorem in illam, [25]et portae

-νες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας (νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ), [26]καὶ οἴσουσιν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν. [27]καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιῶν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου. [1]καὶ ἔδειξέν μοι ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου. [2]ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν ξύλον ζωῆς ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆναν ἕκαστον ἀποδιδοῦν τὸν καρπὸν αὐτοῦ, καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν. [3]καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ [4]καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. [5]καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἔτι, καὶ οὐχ ἕξουσιν χρείαν

1. *ουκ εσται εκει Aς*, ibi non erit *h* 2. *τιμην Avς*, maiestatem *h* *εις αυτην Aς*, in ea *h* 3. *εις αυτην Aς*, in ea *h* *κοινον A*, *κοινοῦν ς*, immundum *h* *ποιων A*, *ποιοῦν ς* *και ψευδος Avς*, vitae *h* 5. *μοι Ahv Hilar* 22, *add καθαρὸν ς* 6. *ἐν* (*εμ A*) *μεσω της πλατειας Avς Hilar*, per mediam plateam *h* 7. *του ποταμου εντευθεν και εκειθεν* (*ἐντεῦθεν ς*) *Aς*, ex utraque parte fluminis *h* lignum *hv*, arborem *Hilar* 22 8. *ποιοῦν ς*, *ποιων A* *καρπους δωδεκα Ahvς*, fructum duodecies *Hilar* *κατα μηναν* (*μῆνα ἕνα ς*) *εκαστον Aς*, per singulos menses *h*, singulis mensibus *Hilar* *αποδιδουν Aς Hilar*, reddentes *h* 9. *του ξυλου εις Ahς*, arboris illius sunt ad *Hilar* 22 10. *και παν καταθεμα* (*κατανάθεμα ς*) *ουκ εσται ετι και Avς*, neque ullum maledictum iam erit sed *h* 11. *εν αυτη εσται Aς*, erit in ea *h* 12. 13. *επι των μετωπων Aς*, scriptum in frontibus *h* 13. *ουκ εσται ετι* (*ἐκεῖ ς*) *Aς*, iam non erit *h* 13. *seq και ουχ εξουσιν χριαν φωτος Av*, neque opus erit lumen *h*, *καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσι ς*

eius non claudentur (clud. *F*) per diem: nox enim non erit (est *F*) illic: [26]et afferent (adf. *F*) gloriam et honorem gentium in illam (-a). (et portae-illam *om al*) [27]nec intrabit (-uit *FL*) in ea (illa *F*) aliquid coinquinatum [et *F*] faciens abominationem (abhom.) et mendacium, nisi qui scripti (scribti *pr F*) sunt in libro uitae [et] agni. (23) [1]Et ostendit mihi fluuium (flumen *F al*) aquae uiuae (uitae, *om al*) splendidum tamquam crystallum (chryst. *F*), procedentem de sede dei et agni. [2]in medio plateae (-tea) eius et ex utraque parte fluminis. lignum uitae afferens (adf. *F*) fructus (-ctos) duodecim, per menses singula reddentia (singulos reddentes *L*) fructum suum, et folia ligni ad sanitatem gentium. [3]et omne maledictum non erit amplius. et sedes dei et agni in illa erunt, et serui eius seruient illi [4]et uidebunt faciem eius, et nomen eius in frontibus eorum. [5]et nox ultra

φωτὸς λύχνου καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίσει ἐπ' αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. 6καὶ εἶπέν μοι Οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί, καὶ ὁ κύριος ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προφητῶν ἀπέστειλεν τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. 7(καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου.) 8κἀγὼ Ἰωάννης ὁ ἀκούων καὶ βλέπων ταῦτα, καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα. 9καὶ λέγει μοι Ὅρα μή· σύνδουλός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου· τῷ θεῷ προσκύνησον. 10καὶ λέγει μοι Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ὁ καιρὸς γὰρ ἐγγύς ἐστιν.

1. *και Aς*, neque *h* *φωτισει επ αυτους Ah*, *φωτίζει αὐτούς ς* 3. *πιστοι Aς*, fidelissimi (-ma *v*) *hv* *ο κυριος A*, *Κύριος ς* 4. *πνευματων των Ah*, *ἁγίων ς* 5. *και Av*, om *hς* 7. *καγω A*, *Καὶ ἐγὼ ς* *ακουων* (audivi) *και βλεπων* (vidi) *ταυτα Ahv*, *βλέπων ταῦτα καὶ ἀκούων ς* 8. *ἔβλεψα hvς*, *εβλεπον A* *επεσα A*, *ἔπεσον ς* 8. 9. *προσκυνησαι ἔμπροσθεν* (*προ A*) *τῶν* (*om A*) *ποδων του αγγελου Avς*, ante pedes angeli ut adorarem eum *h* 9. *του δεικνύοντός* (*διγνυοντος A*) *μοι ταυτα Aς*, qui mihi ista ostendit *h* ait *h* *μη Aς*, ne feceris *h* 10. *συνδουλος σου* (*add γάρ ς*) *Avς*, quia conservus tuus *h* *και alterum Avς*, *om h* 11. *λογους Avς*, *add* prophetiae *h* *τω θεω Aς*, magis deum *h* 12. ait *h*, dixit *Cypr* 314 13. *ο καιρος γαρ Av*, quia tempus iam *h*, quia iam tempus *Cypr* 254 314, *ὅτι ὁ καιρὸς ς* in proximo *h Cypr*

non erit, et non (*om al*) egebunt lumine (lumen *L*) lucernae (*om F*) neque [lumine *F*, lumen *L*] solis, quoniam dominus deus inluminabit (-nauit *F*, -nat *L al*) illos, et regnabunt in saecula saeculorum. (24) 6Et dixit mihi Haec uerba fidelissima et uera sunt (s. et u.), et dominus deus spiritum (omnipotens *L*) prophetarum misit angelum suum ostendere seruis suis quae oportet fieri cito. 7et ecce uenio uelociter. beatus qui custodit uerba prophetiae libri huius. 8et (*om FL*) ego Iohannes (-nnis), qui audiui et uidi haec (hoc), et postquam audissem et uidissem, cecidi ut adorarem (adorem) ante pedes angeli qui mihi haec ostendebat. 9et dicit mihi Vide ne feceris: conseruus (cums.) tuus sum et fratrum tuorum prophetarum et eorum qui seruant uerba libri huius: [deum adora. 10et dicit mihi Ne signaueris (uerba libri - sign. *om al*) uerba prophetiae libri huius: *om F*] tempus enim prope est. 11qui nocet noceat adhuc, et qui in sordibus

[11]Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπανθήτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. [12]ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ. [13]ἐγὼ τὸ ἄλφα καὶ τὸ ὦ, πρῶτος καὶ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. [14]μακάριοι οἱ πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. [15]ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. [16]ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ

1. *ο αδικων αδικησατω ετι Αvς*, et (ut et 254) hi (*om h*) qui perseverant nocere noceant *h Cypr* 254 314 *καὶ ὁ ῥυπαρὸς* (*ῥυπῶν ς*) *ῥυπανθήτω* (*ῥυπωσάτω ς*) *ἔτι hvς Orig* 4, 419^{c} *Cypr*, *om A* 1. 2. *και ο δικαιος δικαιοσυνην ποιησατω* (*δικαιωθήτω ς*) *ετι Αvς*, iustus autem (*add* adhuc *Cypr*) iustiora faciat *h Cypr* 254 314, *καὶ ὁ καθαρὸς καθαρισθήτω ἔτι Orig* 4, 419^{b} 2. *και ο αγιος αγιασθητω ετι* (*om Orig*) *Αvς Orig*, similiter et sanctus (qui sanctus est 254) sanctiora *h Cypr* 254 314 3. *ιδου Αhv*, *Καὶ ἰδοὺ ς* mecum est *hv* 4. *ως το εργον εστιν αυτου* (*αὐτοῦ ἔσται ς*) *Ας*, secundum facta (opera) sua *hv* *εγω Αv*, *ἐγώ εἰμι hvς Orig* 4, 6^{c} 21^{b} *Cypr* 294, *γέγονα Orig* 4, 23^{d} 4. 5. *το αλφα* (*α hv Orig Cypr*) *και το ω πρωτος* (*καὶ ὁ πρ. Orig*) *και* (*add ὁ Orig*) *εσχατος η αρχη και το τελος Αhv Orig* 4, 23^{d} *Cypr* 294, *τὸ Α καὶ τὸ Ω ἡ* (*om ς*) *ἀρχὴ καὶ τὸ* (*om ς*) *τέλος ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος ς Orig* 4, 6^{c}, *ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τὸ α καὶ τὸ ω ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος Orig* 4, 21^{b} 5. 6. *πλυνοντες* (laverunt *h*) *τας στολας αυτων Αhv*, *ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ς Cypr* 294 7. *τοις πυλωσιν Ας*, per portas *h* *πολιν Ας*, *add* sanctam *h* *εξω Αv*, *add δὲ ς*, *add* autem remanebunt *h* 8. *φαρμακοι Ας*, malefici *h* 8. 9. *πας* (*add ὁ ς*) *φιλων και ποιων Αvς*, venefici et omnes qui amant et faciunt *h* 10. *ταυτα εν* (*ἐπὶ ς*) *ταις Αvς*, septem *h*

est sordescat adhuc, et iustus iustitiam (-tia *pr F*) faciat adhuc, et sanctus sanctificetur adhuc. [12]ecce uenio cito, et merces (mercis) mea mecum est, reddere uni cuique (quoique) secundum opera sua. [13]ego [sum *pr F al*] *α* et *ω*, primus et nouissimus, principium et finis. [14]beati qui lauant (labant *L*) stolas suas, ut sit potestas eorum in ligno uitae et portis (per portas) intrent in ciuitatem [sanctam]. [15]foris canes (-nis) et uenefici (benef. *pr F*) et inpudici (-citiae *F*) et (*om al*) homicidae (et hom. *om F*) et idolis seruientes et omnis qui amat et facit mendacium. (25) [16]Ego Iesus misi angelum meum, testificari (-ficiari *L*) nobis haec in ecclesiis (-sias). ego sum radix et

τὸ γένος Δαυείδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς καὶ ὁ πρωϊνός. 17Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν Ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω Ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

18Μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ἐάν τις ἐπιθῇ ἐπ' αὐτά, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. 19καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας, τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

20Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα Ναὶ ἔρχομαι ταχύ. Ἀμήν, ἔρχου, κύριε Ἰησοῦ.

21Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μετὰ πάντων.

1. δαδ *A*, τοῦ Δαβὶδ ς   ο προϊνος *A*, ὀρθρινός ς, matutina *hv*   2. νυμφη *Avς*, nova nupta *h*   ερχου *A*, Ἐλθὲ ς, age *h*   ερχου *A*, Ἐλθὲ ς, veni *hv*   3. ερχεσθω *Av*, ἐλθέτω καὶ ς, veniat et bibat et *h*   λαβετω *A*, λαμβανέτω ς   4. μαρτυρω εγω παντι τω ακουοντι *A*, Συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι ς, testor ego iohannes omnes qui audiunt *h*   5. επιθη επ αυτα *A*, ἐπιτιθῇ πρὸς ταῦτα ς, addiderit ad haec *h*   6. ἐπ' αὐτὸν *hvς*, om *A*   τω *A*, om ς   7. αφελη *Ahv*, ἀφαιρῇ ς   απο (de) των λογων του (om ς) βιβλιου (βίβλου ς) της προφητειας ταυτης *Avς*, om *h*   8. αφελει *A*, ἀφαιρήσει ς   θεος *Avς*, dominus *h*   απο του ξυλου *A*, ἀπὸ (de) βίβλου *hvς*   και *A*, καὶ ἐκ *hvς*   9. των (καὶ τῶν ς) γεγραμμενων *Aς*, scripta *h*   τω *A*, om ς   10. ναι *Avς*, om *h*   αμην *Av*, etiam *h*, ἀμήν. Ναὶ ς   11. κυριε *Avς*, o domine *h*   12. ιησου *A*, ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ς   παντων *A*, add ὑμῶν Ἀμήν ς   αποκαλυψις ιωαννου *A*

genus Dauid, stella splendida et matutina (splendidaematudinum). 17et spiritus et sponsa dicunt (dicit *F*) Veni. et qui audit dicat Veni. et (om *L al*) qui sitit ueniat, [et] qui uult accipiat aquam uitae gratis. 18contestor ego omni audienti (audenti *F*) (a. o.) uerba prophetiae libri huius (uius). siquis apposuerit (adp. *F*) ad haec, apponet (adp. *F*, -nit) deus super illum plagas (placas) scriptas (scribt. *F*) in libro isto. 19et siquis deminuerit (dimin. *F*) de uerbis libri (om *L*) prophetiae huius (uius), auferet deus partem eius de ligno (libro *F al*) uitae et de ciuitate sancta et de his (is) quae scripta (scribta *pr F*) sunt in libro isto. 20dicit (dicet *F*) qui testimonium perhibet (peribet) istorum Etiam, uenio cito. Amen, ueni, domine Iesu (a. u. d. I. *om al*). 21gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus [uobis *om L*]. [amen *L al*].

Exp. apocalypsis sancti Iohannis feliciter *F*. Explicit liber apocalypsis sancti Iohannis apostoli et euang. deo gratias *L*. Expliciunt apocalipsis. amen *al*.

BEROLINI TYPIS G. REIMERI

00059071